294 32

OPUSCULORUM

ADM. REVERENDI AC EXIMII

PATRIS MAGISTRI,

F. CHRISTIANI LUPI, IPRENSIS,

Sacræ Theologiæ Doctoris, & Regii Primarii Lovanii Professoris, Provinciæ Belgicæ Ord. FF. Eremitar. S. Augustini quondam Prioris Provincialis,

PARS ALTERA.

EJUS OPERUM TOMUS DUODECIMUS, AC POSTREMUS.

Studio, ac Labore

F. THOMÆ PHILIPPINI RAVENNATENSIS EJUSDEM ORDINIS.

VENETIIS, MDCCXXIX.

Prostant Apud Jo: Baptistam Albritium Hieron. F. et Sebastianum Coleti.

CUM GRATIA, ET PRIVILEGIO.

QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR HÆC SUNT.

NOI REFFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOVA.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed approbazione del Padre F. Tommaso Maria Gennari Inquisitore nelli Libri intitolati: *Prodidagmata Philosophica, Auctore F. Christiano Lupo Ord. Erem. & Quæstio Quodlibetica de origine Eremit. Clericor. &c. Auctore Christiano Lupo &c.* non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi concedemo Licenza a *Sebastiano Coleti Stampatore*, che possi esser stampato, osservando gli Ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 7. *Decembre* 1728.

(Gio: Francesco Morosini Cav. Reff.
(
(Pietro Grimani Cav. Proc. Reff.

Agostino Gadaldini Segr.

10. *Gennaro* 1728. *M. V.*

Registrato nel Magistrato Eccellentiss. degli Essecutori contro la Bestemmia.

Antonio Canal Nod.

QUÆ-

QUÆSTIO QUODLIBETICA
DE ORIGINE
EREMITARUM, CLERICORUM, AC SANCTIMONIALIUM
SANCTI AUGUSTINI
DECISA EX IPSO S. AUGUSTINO,

Aliisque sanctis Patribus ei coævis, per F. CHRISTIANUM LUPUM, Ordinis Eremitarum Sancti Augustini Presbyterum, Sacræ Theologiæ Licentiatum ac Professorem.

In qua elucidantur varii antiqui Ritus Ecclesiæ Africanæ, ac discutitur Censura Lovaniensis operum Sancti AUGUSTINI.

ADMODUM REVERENDO

AC EXIMIO PATRI,

P. JOANNI MARIÆ THOMASIO,

Sacræ Theologiæ in Academia Duacena Doctori, ac Eremitarum Sancti AUGUSTINI in Civitate Iprensi dignissimo Priori,

NEC NON REVERENDIS PATRIBUS

P. ANTONIO ARENTS, SUPERIORI,

P. JACOBO SPYLIAERT,

P. JOANNI BAPTISTÆ DE WATERLEET,

P. JOANNI PETRI,

Ejusdem Conventus Deputatis; omnibus denique istius Religiosæ familiæ PP. ac FF.

DMODUM RR. PATRES,

A pluribus jam sæculis inter veros P. N. Augustini filios per frivolam hanc lineam, Nos sumus, vos non estis, *reciprocatur serra: Adeò, ut de mutuo nostro* Nos sumus *dici possit quod olim de Orthodoxorum ac Donatistarum quodam mutuo* Non licet *dixit Sanctus Optatus Episcopus Ecclesiæ Milevitanæ*. Vos dicitis *licet* Nos dicimus *Non licet*. Inter *licet* vestrum & *Non licet* nostrum mutant ac remigant animæ populorum, *simpliciumque Fratrum*. *Nutant ac remigant inter* Nos sumus, vos non estis, *varia errorum ac nugarum fuligine nebulosum. Lucidissimæ quippe Monachorum ac Clericorum ab Augustino factæ institutioni contigit, quod quam maximè intelligibili, in qua tamen intelligenda adeò nunc laboramus, animæ nostræ contigisse, eleganter in libris de Sanctissima Trinitate testatur Augustinus: Erasa non est, sed intra erroneas phantasmatum nostrorum nebulas tecta dumtaxat ac quodammodò sepulta. Ejusmodi nebulas voco Sermones ad Fratres in Eremo, Venatorium Canonicorum Regularium, aliosque id genus plurimos partim ab Augustinensibus Clericis, partim ab Eremitis cusos libellos, quibus mutuus zelus ipsam veritatis meridiem conatus est offuscare. Omnino, omnino veritatis meridiem. Etenim cuivis sedulo Augustini Lectori laicus Eremitarum Monachismus adeo densè incurrit in oculos, ut nec ipse Carneades*

[Margin notes: L. 5. — L. 10. c. 7. 8.]

de

de isto possit dubitare. Jam pridem sane nos oportuerat unanimiter isti lectioni intendere, junctasque vires in communes potius Magni Patris nostri, traditæque per ipsum germanitus Christianæ veritatis hostes, quam in invicem convertere. Neque enim sine caussis Divina Providentia Patrem nostrum duplici fæcundavit Prole. Earum una fuit, ut numquam deessent pugiles, qui traditam ab ipso Divinam doctrinam adversum quosvis hostes, quibus illa nullo unquam ævo caruit, neque ad finem usque sæculi caritura est, tamquam Cerethi & Phelethi propugnarent. Proinde rejectis omnibus de nostra origine ac genealogia fabulis ac inutilibus quæstionibus, in militiam istam evigilemus:

L. 5. *Reverà enim fratres sumus. Uti rursum placet verbis Sancti Optati.* Nemo vobis credat, nemo nobis: Omnes contentiosi homines sumus. Quærendi sunt Judices. In terris de hac re nullum poterit reperiri judicium, de cœlo quærendus est Judex. Sed ut quid pulsamus ad cœlum, cum habeamus hic in Evangelio testamentum? Quia hoc loco rectè possunt terrena cœlestibus comparari. Tale est, quod quivis hominum habens numerosos filios, his quamdiu pater præsens est, ipse imperat singulis: Non est adhuc necessarium testamentum. Sic & Christus, quamdiu in terris fuit, pro tempore, quidquid necessarium erat, Apostolis imperavit. Sed quomodò terrenus Pater, cum se in confinio senserit mortis, timens, ne post mortem suam rupta pace litigent fratres, adhibitis testibus voluntatem suam de pectore morituro transfert in tabulas diu duraturas. Et si fuerit inter fratres contentio nata, non itur ad tumulum, sed quæritur testamentum. Et qui in tumulo quiescit, tacitus de tabulis loquitur. *Hoc ipso jure, Reverendi Patres, in præsenti hac quæstione agendum credidi cum fratribus meis Canonicis Regularibus: Convictos eos volui ex ipso Patris nostri testamento, id est, ex ipsis operibus Sancti Augustini. Quod an verè fecerim, judicatum velim à nullo, quam à vestro Judicio: Neque enim nancisci possim Judices magis æquos. Istud namque Patris nostri testamentum quotidie vobis versatur ante oculos, atque ex illo nobis enatum Jus, tu Eximie Pater Prior, nuper in hac Academia, in aula tua Doctorali, acerrimè propugnasti. Interim Judices quæro, non mercenarios Præcones. Caussam quippe ago agi dignam etiam coram Judice inimico. Quapropter ejus patrocinium securi assumite, meque tamquam familiæ vestræ amantem ac studiosum filium pergite amare.*

Dabam Duacii ad Sanctum Augustinum, die 17. Februar. Anno Domini 1651.

Paternitatum Vestrarum famulus officiosissimus

F. Christianus Lupus.

QUÆ-

QUÆSTIO QUODLIBETICA,

An ordo iste Regularis, qui vulgò Eremitarum dicitur, sit institutus ab ipso Sancto Augustino, possitque ea institutio probari ex ipsius libris?

REvera Augustinus est, fuitque semper unus ex illis, de quibus ad Timotheum scribit Apostolus: *Omnes, qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur*. Eam utique persecutionem, de qua ad Epist. 62. Sanctum Rusticum Narbonensem Episcopum scribit sanctus Leo Papa magnus. *Persecutio non in eo tantùm computanda est, quod contrà Christianam pietatem aut ferro aut ignibus agitur, aut quibuscumque suppliciis; cum persecutionum sævitiam suppleant & dissimilitudines morum & contumaciæ inobedientium, & malignarum tela linguarum*. Augustinus quippe ex improviso ac invitus à populo apprehenditur, flens ac gemens Valerio Episcopo in Presbyterum ordinandus sistitur, ac in vanum relu- Possid. in vita, c. 4. ctans ordinatur. Flebat *majori consideratione intelligens, quam multa & quam magna suæ vitæ pericula è regimine & gubernatione Ecclesiæ* Cap. 4. *impendere ac jam provenire spectaret*. At ecce malignæ linguæ *lachrymas ejus superbè interpretantur, & tamquam eum consolantes dicunt, quia locus presbyteri, licet ipse majori dignus esset, appropinquare tamen Episcopatui*. Eligitur in Episcopum, pia amicorum Episcoporum fraude circumscribitur, *compulsus atque coactus* L. 3. cont. Petil. c. 16. *succumbit*. At ecce maligna Megalii Calamensis Episcopi ac tum in Numidia Primatis lingua eum de propinatis nescio cui fæminæ amatoriis poculis infamat, eaque calumnia remoratur ejus consecrationem. In Episcopatu vivit humilem ac pauperem monachum, vitam sobriam ac jejunam, remotam ab omni contubernio alterius sexus, etiam germanæ sororis. Verum quid malignæ linguæ? Ei bonos dies appingunt, terrenamque felicitatem, de ejus continentia suspicantur, Serm. 53. de verb. Domin. c. 2. adeò ut in concione exclamet. *Malevolæ animæ quasi dulciter sapit, quod pessimè suspicatur. Tu autem si propter humanas laudes continentiam suscipere voluisti, reprehensionibus humanis defecisti, & totum, quod tibi proposueras, perdidisti*. In assiduis se concionibus fatigat, corde puro nihil ex ipsis quærens nisi populi sui salutem. Nihilominùs virulenta dicacitas ei hasce extorquet voces. *Quam multi impii metientes semetipsos ex semetipsis, dicunt de nobis, quod ista in Ecclesia quærimus, honores, laudes, utilitates temporales? Quam multi di-* Psalm. 141. *cunt me propterea loqui vobis, ut acclametis & laudetis me, & hunc me habere finem, & hanc intentionem, cum loquor?* Propter populi sui necessitates quandoque invitus sæculi principes ac potestates addit, *observat, ante ostium stat, intrantibus dignis, & indignis exspectat, nunciatur, vix aliquando admittitur, fert humilitates, rogat, aliquando impetrat, aliquando* Serm. 111. de divers. c. 19. *tristis abscedit*: Nihilominùs de illo dicitur, *Ivit ad illam potestatem, & quid quærit Episcopus cum illa potestate, moneat potestates, ut bona faciant*, aliaque id genus. Populus Hipponensis, Augustino in vanum reclamante ac manibus pedibusque recalcitrante, Nobilem ac opulentum virum Pinianum apprehendit, eumque suum immobiliter Presbyterum esse tu- Epist. 124. multuosè cupit: Innocens Augustinus omnium reus est, *creditur cupiditate pecuniæ, non dilectione justitiæ servos Dei velle retinere*. Hisce de caussis, aliisque id genus multis, scribit ad Albinam, Pinianum istum ac Melaniam. Epist. 117. *Multi sunt hic, qui detrahendo nobis cæterorum animos, à quibus diligi videmur, adversus nos perturbare conantur, ut locum in eis diabolo faciant*. Hisce de caussis dicit: *Si hæc civitas,* Ibidem. *in qua laboramus, digna non est, quia nec ego audeo dignam putare, quæ nobiscum de vestra præsentia collætetur*. Hisce de caussis scribit ad alterum sed Episcopum Profuturum. *Non desunt* Epist. 149. *scandala, sed neque Refugium: Non desunt mærores, sed neque consolationes. Atque inter hæc quam vigilandum sit, ne cujusquam odium cordis intima teneat, neque sinat ut oremus Deum in cubili nostro clauso ostio, sed adversus ipsum Deum claudas ostium, nosti optimè Frater. Subrepit autem, dum nulli irascenti ira sua videtur injusta*. Addit multa de motu iræ, licet quoad speciem justæ, compescendo atque fugando, ista sibi ex inimicorum jaculis fabricans arma justitiæ sinistra, de quibus sic scribit adversus eximium suum calumniatorem Petilianum, Donatistarum Episcopum Constantinensem. L. 3. c. 12. *Mi-*

litiam Christianam militatibus servis Dei quaecumque ab inimicis convicia criminosa dicuntur, quae apud malevolos & temere credulos famam malam faciant, arma sinistra sunt. Etiam diabolus his expugnatur. Cum enim per bonam famam probamur, utrùm nos in superbiam extollamus, & per malam famam probamur, utrum inimicos, eos ipsos à quibus nobis confingitur, diligamus, per arma justitiae à dextra, & à sinistra diabolum vincimus. Quae cum Apostolus commemorasset, dicens, per arma justitiae à dextra & à sinistra; continuò tamquam exponens, quid dixerit, per gloriam, inquit, & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, & caetera talia: Gloriam scilicet, & bonam famam numerans in armis dextris, in sinistris autem ignobilitatem & infamiam. Si ergo sum Dei servus & miles non reprobus, quamlibet disertus conviciator in me Petilianus existat, numquid molestè ferre debeo, quod mihi armorum sinistrorum faber solertissimus paratus est? Opus est, ut his in adjutorio Domini mei apertissimè dimicem, & eis illum feriam, contra quem invisibiliter pugno, qui perversissima & antiquissima astutia callide intendit & agit, ut propter haec Petilianum oderim, ac sic praeceptum Christi, quod ait, Diligite inimicos vestros, implere non possim: Quod à me avertat ejus misericordia, qui me dilexit & tradidit semetipsum pro me, ut pendens in cruce diceret: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt; meque de Petiliano & talibus inimicis meis dicere doceret, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid loquuntur. Verùm quidnam illud Augustini inter mundi scandala ac moerores refugium, quaenam istae ipsius consolationes? Ipse eas refert sic scribens ad suas Moniales. *Soleo gaudere de vobis, & inter tanta scandala, quibus ubique abundat hic mundus, aliquando consolari, cogitans copiosam congregationem & castam dilectionem, & sanctam conversationem vestram, & largiorem gratiam Dei, quae data est vobis, non solùm ut carnales nuptias contemneretis, verùm etiam eligeretis in domo societatem unanimes habitandi, ut sit vobis anima una & cor unum in Deum: Haec in vobis bona, haec Dei dona considerans, inter multas tempestates, quibus ex aliis malis quatitur cor meum, solet utcumque requiescere.* Et scribens Abbati Eudoxio, aliisque sub ipso Fratribus Eremitis insulae Caprariae. *Quando quietem vestram cogitamus, quam habetis in Christo, etiam nos, quamvis in laboribus variis, asperisque versemur, in vestra charitate requiescimus. Unum enim corpus sub uno capite sumus, ut & vos in nobis negotiosi, & nos in vobis ociosi simus.* Quapropter quisquis Augustino ejus monasteria, ejusque non in domibus Episcopalibus Clericos, sed in agris ac desertis insulis monachos eripit, non solummodò calumniosus est, sinistrorumque faber armorum, sed insuper eum omni solatio orbatum vult torquere ac consumere maerore. Hoc scelus volunt ejus filii: filii alieni nugacibus ratiunculis tanquam parricidalibus pugiunculis in pium Patrem armati. Verùm ad rem. Ostendamus Eremitas ab Augustino institutos ac fundatos, & quidem tamquam primogenitos ac longè carissimos filios, idque ex ipso Augustino.

Epist. 109. — Epist. 81.

CAPUT I.

Augustinus à primo suae conversionis exordio fuit semper statui monastico mirificè affectus, ac ipsum etiam, prout tunc poterat, sectatus.

De perpetuo suo in statum monasticum affectu sic scribit Augustinus ad Hilarium Syracusanum. *Ego, qui haec scribo, perfectionem, de qua locutus est Dominus, quando ait diviti adolescenti, vade, vende omnia, quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo, & veni sequere me, vehementer adamavi, & non meis viribus, sed gratia adjuvante sic feci. Neque enim quia dives non fui, ideò minùs mihi imputabitur. Nam neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, divites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Quantum autem in hac perfectionis via profecerim, magis quidem novi ego quam quisquam alius homo, sed magis Deus quam ego.* Ex hoc amore factum est, *ut cum jam baptizatus Romae esset, nec ferre tacitus posset Manichaeorum jactantiam de falsa & fallaci continentia vel abstinentia, qua se ad imperitos decipiendos, veris Christianis, quibus comparanda non sunt, insuper praeferunt*, scripserit librum de moribus Ecclesiae, eumque totum repleverit solis fermè laudibus monasteriorum. Hunc amorem ei adhuc novello catechumeno implantavit Nobilis vir Potitianus, de quo ita ipse. *Ortus est sermo ipso narrante de Antonio Aegyptio monacho, cujus nomen excellenter clarebat apud servos tuos, nos autem usque in illam horam latebat. Quod ille ubi comperit, immoratus est in eo sermone, insinuans tantum virum ignorantibus, & admirans eandem nostram ignorantiam. Stupebamus autem audientes tam recenti memoria, & propè nostris temporibus, testatissima mirabilia tua in fide recta & Catholica Ecclesia. Omnes mirabamur, & nos, quia tam magna erant, & ille, quia inaudita nobis erant, inde sermo ejus devolutus est ad monasteriorum greges, & mores suaveolentiae tuae, & ubera deserta eremi, quorum nos nihil sciebamus. Et erat Monasterium Mediolani plenum bonis Fratribus, extra urbis moenia sub Ambrosio nutritore, & non noveramus. Pertendebat ille & loquebatur adhuc, & nos intenti tacebamus, &c. Narrabat haec Potitianus: Tu autem Domine inter verba ejus retorquebas me ad meipsum, auferens me à dorso meo, ubi me posueram, dum nollem me attendere, & constituebas me ante faciem meam, ut viderem, quam turpis essem, quam distortus & sordidus, maculosus & ulcerosus. Tunc verò quanto ardentius amabam illos, de quibus audiebam salubres affectus, quod se totos tibi sanandos dederant, tanto execrabilius me comparatum iis oderam.* Tunc itum est ad hortum; tunc audita vox. *Tolle lege, tolle lege*: tunc lectus Apostolus; *Non in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & aemulatione, sed induimini Jesum Christum, & carnis providentiam ne feceritis in concupiscentiis*; tunc quasi

Epist. 89. q. 4. — L. 1. Retract. c. — L. 8. confess. c. 6. — Cap. 7. — L. 8. c. 12.

quasi luce securitatis infusa, omnes dubietatis tenebræ diffugerunt; tunc matri concessum est plus, quam petere solebat miserabilibus suis, flebilibusque gemitibus, conversus enim erat filius, ut jam nec uxorem quæreret, nec aliquam spem sæculi hujus, stans in ea regula fidei, in qua illum ante tot annos ei Dominus revelarat;
L. 5. c. 2. tunc linguæ ministerium subtractum est nundinis loquacitatis, ac derelicta cathedra mendacii;
C. 3. tunc dimissi civitatum tumultus, itumque ad quietum rus: tunc competita sunt Christianæ
C. 6. humilitatis Sacramenta, tandemque suscepta: Hæc omnia operatus est amor enatus è laude monasteriorum.

Ex illo, inquam, tempore vita monastica ac Eremitica est inchoata, ac quasi institutum primum Eremiticum monasterium, in rure grammatici Verecundi, in quo degebant ac philosophabantur Augustinus, Alipius, Evodius, Navigius, Trigetius, Licentius, Lastidianus, Rusticus, Adeodatus, necnon sanctissima mater, de cujus hac cohabitatione ita dicit ejus filius.
L. 9. c. 9. *Erat serva servorum tuorum. Nobis omnibus, Domine, qui ex munere tuo sinis loqui servis tuis, qui ante dormitionem ejus in te jam consociati vivebamus, percepta gratia baptismi tui, ita curam gessit, quasi omnes genuisset, ita servivit, quasi ab omnibus genita fuisset.* Quod porrò ea fuerint vera cujusdam Eremitici Monasterii incunabula ac rudi-
C. 8. menta, sic testatur idem in eodem opere. *Qui habitare facis unanimes in domo, consociasti nobis & Evodium, juvenem ex nostro municipio. Qui cum Agens in rebus militaret, prior nobis ad te conversus est, & baptizatus, & relicta militia sæculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus placito sancto. Quærebamus quisnam locus nos utilius haberet servientes tibi, pariter remeabamus in*
L. 1. *Africam.* Vivebant in nemoribus ac agris, adeò
cont. ut solus Alipius, utpote rerum forensium jam
Acad. pridem peritus, necessariorum gratia accederet
c. 2. civitatem. Proinde Augustinus in Italia monachatum pessimè ac imperitissimè quidam inter fabulas computat: Certè si non ad Centum cellas, in rure tamen Verecundi monachum egit, Patremque monachorum. Ibi namque in conventum suum tanquam Pater admisit Evodium: in conventum, qui jam stabat in hominibus, sed nondum fixum locum acceperat lapidum ac murorum. Quæ omnia mater altè considerans, futurasque istius conventus propagines spiritu præ-
L. 9. videns, dixit. *Fili, quantum ad me attinet, nul-*
conf. c. *la jam re delector in hac vita. Quid hic faciam ad-*
10. *huc, & cur hic sim, nescio, jam consumpta spe hujus sæculi. Unum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, ut te Christianum catholicum viderem priùs quam morerer. Cumulatius hoc mihi Deus meus præstitit, ut etiam te contempta felicitate terrena servum ejus videam. Quid hic facio?* Non talem utique servum, qualem necessitate salutis omnem oportet esse Christianum; sed qua-
C. 2. lem describit Sanctus Possidius. *Moxque ex intimis cordis medullis spem omnem, quam habebat in sæculo, dereliquit, jam non uxorem, non filios carnis, non divitias, non honores sæculi quærens, sed soli Deo cum suis servire statuit, in illo & ex illo pusillo grege esse studens, quem Dominus alloquitur dicens. Nolite timere pusillus grex, quoniam complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos non veterascentes, thesaurum non deficientem in cælo, & cætera. Et illud, quod iterum dicit Dominus, idem vir sanctus facere cupiens, Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni, sequere me. Et super fidei fundamentum ædificare desiderans, non ligna, fœnum, stipulam, sed aurum, argentum, lapides pretiosos.* Erat quippe talis Dei servus, qualem ei descripserat Potitianus in gregibus monasteriorum ac uberibus Eremi desertis, qualem eò usque ipse nesciebat. Talem Dei servum statim ex illo Potitiani sermone serventissimè ardere cœpit, talisque statim, non corporis, sed mentis habitu factus est. Hinc namque Deo servire statuit, non solus, sed *cum suis*. Hinc *simul erant, simul habitabant placito sancto, quærentes quis eos locus haberet utiliùs servientes Deo, pariterque in Africam remeabant.*

CAPUT II.

Augustinus cum suis in Africam redux semper tamquam Monachus ac Monachorum Pater vixit, ac tandem factus Hipponensis Ecclesiæ Presbyter, in agro suburbano primum ædificat sui Eremitici Ordinis Conventum.

Augustinus è portu Romano ad propria solvens recta Carthaginem contendit, ibique hospitio exceptus est à Nobili Viro Innocentio Exadvocato vicariæ Præfecturæ, tunc graviter ægrotante. Testatur hoc ipse Augustinus sic scribens ad sanctum Comitem Marcellinum in opere de civitate Dei. *Venientes de transmarinis* L. 22.
me & fratrem meum Alipium, nondum quidem cle- c. 8.
ricos, sed jam Deo servientes, ut erat cum tota domo sua Religiosissimus, ipse susceperat, & apud eum tunc habitabamus. Verbum *habitabamus* nonnullam in domo ista moram significat, magnumque istud sanitatis per sanctum Stephanum, quod ibi Augustinus refert, donum, factum non videtur ad primum eorum ingressum. Ibi inchoata est prima cum sancto Aurelio Carthaginensi Episcopo amicitia. Visitabant Infirmum Innocentium Exadvocatum, inquit Augustinus, *quotidie sancti viri, Episcopus tunc Uzalensis beatæ memoriæ Saturninus, & Presbyter Gelosus, & Diaconi Carthaginensis Ecclesiæ, in quibus erat, & ex quibus solus est nunc in rebus humanis jam Episcopus, cum honore à nobis debito nominandus, Aurelius, cum quo recordantes mirabilia opera Dei, de hac re sæpe collocuti sumus, eumque valde meminisse, quod commemoramus, invenimus.* Eaque amicitia Epist.
brevi tempore facta est tanta, ut adhuc novellus 64.
presbyter Augustinus haberet Episcopum Aurelium tamquam alterum se, magnumque sui Eremitici instituti fautorem ac promotorem.

Carthagine progressus est Augustinus ad propria, non ad civitatem, sed tamquam Monachus ac Eremita ad agros Tagastenses. Ita enim dicit Sanctus Possidius. *Ac placuit ei percepta ba-* C. 3.
ptismi gratia cum aliis civibus & amicis suis Deo pariter servientibus ad Africam, & propriam

domum,

domum, agrosque remeare. Ad quos veniens, & in quibus constitutus fermè triennio, & à se jam alienatis curis sæcularibus, cum iis, qui eidem adhærebant, Deo vivebat, jejuniis, orationibus, bonisque operibus, in lege Domini meditans die ac nocte. Et de iis, quæ sibi Deus cogitanti atque oranti intellecta revelabat, & præsentes & absentes sermonibus ac libris docebat. Quæ om-
A. 389. nia brevi ac eleganti commentario illustrat Cardinalis Cæsar Baronius. *Rediens una cum sociis Alipio & Evodio in patriam, quem condixerant vitæ statum, cum adhuc in Italia essent, exercere cæperunt. Secedentes enim rus, ibidem triennio permansere. Porrò toto illo triennio laicus Deo servivit. Quo tempore, hoc, inquam, anno librum scripsit de magistro, nempe sequenti anno à suscepto baptismo, cum jam Adeodatus puer sexdecim esset annorum, qui tempore baptismi, quem suscepit anno superiori, agebat annum decimum quintum, quem eodem fermè tempore ex hac vita discessisse tradit. Scripsit etiam tunc duos libros contra Manichæos de genesi, absolvit & libros de musica, addidit etiam commentarium de vera Religione adversus Manichæos: Hæc, inquam, omnia edidit, antequam presbyter fieret, ipso triennio commorationis in Eremo.* Rectè, Amplissime Cardinalis, *in Eremo.* Vivebat namque eam vitam, quam ei prædicaverat Potitianus, quæ utique erat *in gregibus monasteriorum ac in uberibus Eremi desertis.*

Hæc tamen omnia non placent Gabrieli Pennotto, qui ex istis Possidii verbis varia infert, quorum quintum est, quod apprehensionis ad
L. 1. c. 8. Presbyteratum *tempore beatus Augustinus erat*
n. 2. *adhuc laicus. Sextum, quod adhuc tenebat agros proprios. Ait enim textus: Ad propriam domum & agros proprios remeavit, ad quos veniens, & in quibus triennio fermè constitutus,* &c. Et
N. 4. infra concludit, *etiam falsum esse, quod Cornelius Lancilottus & quidam alii scribunt, Beatum Augustinum statim, ut ad propriam domum rediit, quod reliquum erat sui patrimonii, vendidisse partem & pauperibus distribuisse, & ex parte alia tugurium sibi & suis Eremitis in Eremo exstruxisse: Nam Possidius aliter dicit.* Ex hinc falsitatis convinci putat ea, quæ quidam tradunt de monasterio & Eremitica Augustini cum sociis cohabitatione in Eremo agri Tagastensis. Verum Pennottus miserè errat. Fateor namque ac cum Sancto Possidio ipsoque Augustino profiteor, Augustinum, dum à populo ad Presbyteratum arriperetur, fuisse adhuc laicum. Nunquid ideò non monachus? Absit. Palam namque est istius temporis monachos fuisse omnes laicos. Hinc enim Augustinus, dum de vulgari laico populo loquitur, passim vocat *Laicos inferioris propositi*, ut distinguat contra monachos, laicos propositi sublimioris. Proinde dico Augustinum in agris propriis propè Tagastam, dudum antequam Hipponam adveniens ad Clericatum arriperetur, toti proprio suo quantulocumque patrimonio renunciasse, ac ipsum vel in pauperes vel in suorum ibi Coeremitarum primum monasterium fuisse elargitum: Credibileque est idipsum fecisse etiam Alipium, Evodium, aliosque Coeremitas omnes. Tradit id Augustinus in sermone populari de diversis, sic dicens jam Episcopus ad plebem ac Clerum Hip- Serm.
ponensem. *Non attuli aliquid, non veni ad* 49. c. 1.
hanc Ecclesiam, nisi cum iis indumentis, quibus illo tempore vestiebar. Quia nempe omne patrimonium isti monasterio dederat, ideoque nil nisi unam vestem secum poterat afferre Hipponam. Hinc namque apud nos etiamnum viget ea lex, quæ Fratribus ad Episcopatum aut aliam dignitatem extra Ordinem adsumptis nihil nisi vestem unam efferre permittit, de reliqua autem eorum supellectile disponi facit, quomodo solet de supellectile fratrum mortuorum. Longè clariùs tradit hoc ipsum Augustinus in Epistola ad Albinam, agens de caussa Hipponensis sui populi, qui quod nuper virum Nobilissimum atque opulentissimum Pinianum, quomodo olim ipsum Augustinum ad Presbyteratum rapuerat, gravi ubique laborabat infamia avaritiæ atque simoniæ. *Quo-* Ep. 228.
modò dicis hoc eos fecisse turpissimo appetitu pecuniæ? Primò, quia ad plebem, quæ clamabat, omnino non pertinet. Sicut enim plebs Tagastensis de his, quæ contulistis Ecclesiæ Tagastensi, non habet nisi gaudium boni operis vestri; sic & Hipponensis & cujuslibet alterius loci, ubi de mammonæ iniquitatis Domini præcepta fecistis, vel estis ubicumque facturi. Non ergo populus, ut de tanto viro Ecclesiæ consuleret suæ, ardentissimè flagitans, suum pecuniarium quæsivit commodum à vobis, sed vestrum pecuniæ contemptum dilexit in vobis. Nam si in me dilexerunt, quod audierant paucis agellulis paternis contemptis ad Dei liberam servitutem me fuisse conversum, neque hoc inviderunt Ecclesiæ Tagastensi, quæ carnalis patria mea: Sed cum illa clericatum mihi non imposuisset, quando potuerunt, habendum invaserunt: Quantò flagrantius in nostro Piniano amare potuerunt, tantam mundi hujus cupiditatem, tantas opes, tantam spem tanta conversione superatam atque calcatam? Ecce, palam dicit Augustinus, quod se in Ecclesia Tagastensi omni paterna hæreditate exuerit, antequam eum Hipponenses invaderent atque imponerent clericatum. Hinc in Ecclesiam Hipponensem nihil detulit, nisi unicum, quo tunc amiciebatur, vestimentum: Quia nempe omnia sua jam à se alienarat, effuderatque in Eremum Tagastensem. Nisi namque antea fuissent alienata, sequi ipsum omnia debuerant Hipponem, uti manifestum est ex ea suorum monasteriorum fundamentali lege, quam habet in Epistola ad sanctum Alipium, scripta in caussa Ecclesiæ Thianensis pro patrimonio Ep. 239.
Fratris Honorati assumpti ex Tagastensi monasterio ad dictæ Ecclesiæ Presbyteratum. Honoratus iste patrimonio dives, professus sub Alipio monachus Tagastensis, ordinatus est in Presbyterum ac Rectorem Ecclesiæ Thianensis, recenter à Donato conversæ ad Christum. Hinc inter Alipii monasterium atque istam Ecclesiam controversia de ejus patrimonio. Pro monasterio Alipius, pro Ecclesia agebat Augustinus. Alipius volebat patrimonium istud vel totum monasterio relinqui, vel certè inter mo-

monasterium atque Ecclesiam ex æquo dividi; Augustinus autem volebat illud totum sequi suum hominem, adeoque totum devolvi ad Ecclesiam istam, idque ideo, quia Honoratus iste eò usque necdum suum patrimonium alienarat: Istius quippe temporis monachi retinere poterant bonorum suorum proprietatem, sola eorum administratione translata in Prælatum. Sequebatur namque Augustinus hanc re-
Ep. 239. gulam fundamentalem. *Videtur itaque mihi hæc regula esse in rebus hujuscemodi retinenda, ut quidquid de eo jure, quo talia possidentur, ejus fuerit, qui alicubi clericus ordinatur, ad eam pertineat Ecclesiam, in qua ordinatur. Usque adeò autem eodem jure Presbyteri Honorati est illud unde agitur, ut non solum alibi ordinatus, sed adhuc in Tagastensi monasterio constitutus, si re sua non vendita nec per manifestam donationem in quempiam translata moreretur, non nisi hæredes ejus in eam succederent, sicut Frater Æmilianus in illos triginta solidos Fratris Privati successit.* Quidam itaque monachatum profitentes res omnes suas à se alienabant, eas aut ipsi monasterio aut pauperibus aut aliis piis caussis elargientes, alii autem earum proprietatem sibi retinebant. Primi, dum ad alicujus Ecclesiæ clericatum evocabantur, nihil secum deferebant, nihil namque habebant; posteriores autem conferebant omnia, conferebant namque suum, in quod monasterio nihil erat juris, adeo ut monacho tali morienti non monasterium, sed legitimi succederent hæredes. Hæc, inquam, in Augustini monasteriis erat una lex fundamentalis. Jam porrò audivimus, quod Augustinus ad Ecclesiæ Hipponensis Presbyteratum evocatus nihil præter unicum amictum secum isti Ecclesiæ contulerit, sed omnia reliquerit in Ecclesia Tagastensi. Quo jure, qua de caussa? Quia omnia à se jam alienarat, dederatque Tagastensi monasterio, quod utique, Pennotte, quia Augustinus eò usque laicus fuit, esse non potuit monasterium Clericorum. Neque contrarium habet Sanctus Possidius. Verba quippe ista, *Ad propriam domum agrosque*, significant agros, non dominio ac possessione proprios, sed proprios origine ac nativitate. Hoc namque locutionis genere etiamnum monachus Iprensis aut Duacensis, dùm Ipras aut Duacum tendit, tendere se dicit ad domum propriam, propriosque agros. Quin immo Possidius dicit idipsum de Augustino, quod Augustinus de seipso: *Ad quos veniens, & in quibus constitutus fermè triennio, & se jam alienatis curis sæcularibus, &c.* Quibus curis sæcularibus? Sanè non aliis, quam temporalium bonorum. Sensus itaque Possidii est hic: veniens ad nativos Patriæ agros, atque in illis jam fixo Eremitico ac sociali domicilio constitutus res omnes suas temporales à se alienavit, verumque vixit monachum atque Eremitam.

Cap. 3. Pergit Possidius. *Contigit fortè eodem tempore, ut quidam ex iis, quos dicunt Agentes in rebus, apud Hipponem Regium constitutus, bene Christianus, Deumque timens, comperta ejus bona fama atque doctrina, desideraret atque optaret eum videre, promittens se posse mundi hujus omnes contemnere cupiditates atque illecebras, si aliquando ex ejus ore Dei verbum audire meruisset. Quod cum ad se fideli fuisset relatione delatum, liberare animam cupiens ab hujus vitæ periculis, morteque æterna, ad memoratam ultrò atque confestim venit civitatem, & hominem visum allocutus frequentiùs atque exhortatus est, quantum Deus donabat, ut quod Deo voverat redderet. Ac se ille facturum de die in diem pollicebatur, nec tamen in ejus tunc hoc implevit præsentia. Sed vacuum utique & inane esse non potuit, quod per tale vas mundum, in honore utile Domino, ad omne opus bonum paratum, in omni loco Divina gerebat providentia.* Ex tunc ergo Tagastensis ista Augustini Eremus, licet necdum conventualibus muris cincta, innotuerat usque Hipponem, atque ex inde tyrones quærebat atque recipiebat. Dum porrò isti boni operi Augustinus insistit, ei à populo manus injiciuntur, fit Hipponensis Presbyter, dicitque de ipso Possidius. *Factus ergo Presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum Dei servis vivere cæpit secundùm modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam. Maximè ut nemo quidquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur unicuique sicut opus erat, quod jam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset.* Audiamus hæc omnia distinctiùs atque accuratiùs ex ipso Augustino. *Ego, quem Deo propitio, videtis Episcopum vestrum, juvenis veni ad istam civitatem, ut multi vestrum noverunt. Quærebam, ubi constituerem monasterium, & viverem cum fratribus meis. Spem quippe omnem sæculi reliqueram, & quod esse potui, esse nolui, nec tamen quæsivi esse quod sum. Elegi in domo Dei mei abjectus esse, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Ab iis, qui diligunt sæculum, segregavi me, sed eis, qui præsunt populis, non me coæquavi. Nec in convivio Domini mei superiorem locum elegi, sed inferiorem & abjectum: Et placuit illi dicere. Adscende sursum. Usque adeò autem timebam Episcopatum, ut quoniam cæperat esse alicujus jam momenti inter Dei servos fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, ne illo accederem, cavebam. Et hoc agebam quantum poteram, ut in loco humili salvarer, ne in alto periclitarer. Sed, ut dixi, Domino servus contradicere non debet; veni ad istam civitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, ut nobiscum esset in monasterio. Quasi securus perveni, quia locus habebat Episcopum. Apprehensus, Presbyter factus sum, & per hunc gradum perveni ad Episcopatum. Non attuli aliquid, non veni ad hanc Ecclesiam, nisi cum iis indumentis, quibus illo tempore vestiebar. Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea, beatæ memoriæ senex Valerius, dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cæpi boni propositi fratres colligere, compares meos, nihil habentes sicut nihil habebam, & imitantes me: ut quomodò ego tenuem paupertatulam meam vendidi, & pauperibus erogavi, sic facerent & illi,*

Cap. 5. Serm. 49. de Diversf. cap. 1.

illi, qui mecum esse voluissent, ut de communi viveremus. Commune autem nobis esset magnum & uberrimum prædium, ipse Deus. Perveni ad Episcopatum; vidi necesse habere Episcopum exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus sive transeuntibus. Quod si non fecissem, Episcopus inhumanus diceretur; si autem consuetudo ista in monasterio permissa esset, indecens esset. Et ideò volui in domo ista Episcopi habere mecum monasterium clericorum. Duo itaque instituit Augustinus monasteria: Primum Presbyter Eremitarum in horto seu agro suburbano; alterum Episcopus in domo Episcopali Clericorum seu canonicorum.

CAPUT III.

Hæc Augustini ac Possidii adducta loca elucidantur.

PRimò, attendenda sunt hæc Augustini verba. *Veni ad istam civitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, ut nobiscum esset in monasterio.* Dicet quis, in quo monasterio? Eo tempore necdum erat monasterium: Primum namque monasterium fuit monasterium Hipponense, quod tunc necdum erat, utique ædificatum dumtaxat post Augustini Presbyteratum, tunc primo inchoantis colligere fratres boni propositi. In quo ergo monasterio cum Augustino adhuc laico futurus fuisset iste amicus? Respondeo eum futurum fuisse in monasterio seu Eremo Tagastensi: Hujus namque bonam famam Agens iste in rebus usque Hipponem audierat, hujus ingressum voverat, hujus voti caussa venerat Augustinus Hipponem. Hoc est illud monasterium, de quo ita dicit Possidius. *Factus*
Cap. 2. *Presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum Dei servis vivere cæpit secundùm modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam. Maximè ut nemò quidquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur unicuique, sicut opus erat, quod jam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad propria remeasset.* Ecce, jam statim à suo in Africam ac agros proprios adventu vixerat vitam communem, & quidem eam ipsam, quam postea Presbyter instituit Hippone. Jam ergo ante Presbyteratum erat monasterium, necdum tamen ex muris ac lapidibus, sed ex solis hominibus ac sanctis moribus ædificatum: Primi muri fuerunt in horto Hipponensi.

Secundò, elucidanda sunt hæc verba Augustini. *Quærebam, ubi constituerem monasterium, & viverem cum fratribus meis.* Hoc est, Ego jam habens monasterium ex fratribus, quærebam ubi constituerem monasterium ex muris. Peto, quid quæreret, an fundum, an nummos, an aliquid aliud? Constanter assevero neque fundos neque nummos quæsitos fuisse, qui utique abundè suppetebant. Habebat fundos quospiam pauperibus parentibus natus Augustinus, habebat Agens in rebus Evodius, habebat nobilis ac opulentus Alipius: Ex his seligere poterant ædificio necessarios, de reliquis facere, quod de suis non ita dudum post fecerunt Paulinianus ac ejus frater Hieronymus, de quo ita hic scribit ad Pammachium. *Nos* Ep. 26.
in ista provincia ædificato monasterio, & diversorio propter exstructo, ne fortè & modò Joseph cum MARIA in Bethleem veniens non inveniat hospitium, tantis de toto orbe confluentibus turbis obruimur monachorum, ut nec cæptum opus deserere, nec supra vires ferre valeamus. Unde quia pœnè nobis istud de Evangelio contigit, ut futuræ turris non ante computaremus expensas; compulsi sumus fratrem Paulinianum ad patriam mittere, ut semirutas villulas, quæ Barbarorum effugerunt manus, & parentum communium census venderet, ne cæptum sanctorum ministerium deserentes, risum maledicis & æmulis præbeamus. Certè eo tempore necdum in Africam irruperant Barbari, necdum expiliationibus atque exustionibus agrorum pretia diminuerant, neque opus erat longa peregrinatione. Proinde neque fundus neque nummus ædificio necessarius poterat Augustino deesse.

Dico ergo Augustino defuisse, atque ab illo quæsitum fuisse id, de quo sic dicit sanctum Concilium Chalcedonense. *Qui verè & purè* Cap. 4.
solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore. Quidam tamen monachorum habitu utentes indifferenter per civitates incedunt, necnon & monasteria & seipsos propria præsumptione condemnant. Placuit igitur neminem aut ædificare aut construere monasteria, aut oratorii domum, sine conscientia ipsius civitatis Episcopi. Eos verò, qui per singulas civitates seu possessiones in monasteriis sunt, placet nobis Episcopo subjectos esse debere, & quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes, in locis, in quibus semel se Deo voverint, permanentes. Scio hunc canonem esse Augustino posteriorem: verùm, quoniam in omnium fidelium cordibus quasi naturaliter inscriptus est, per omnem Ecclesiam semper observatus fuit, estque Chalcedone non primò definitus, sed dumtaxat innovatus ac in perpetuam scripturam redactus propter nescio quos præsumptores. Et quidem eum observatum oportuit quam maximè à Sancto Augustino. Augustinus quippe rem inchoabat novam, Africanæ Ecclesiæ huc usque invisam ac insuetam, eò usque enim Africa nullos omnino monachos norat. Augustinus ergò nihil hic poterat aut volebat sine licentia alicujus Episcopi: Hanc hinc inde inquirebat. Sic planè insinuant hæc ejus verba. *Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea beatæ memoriæ senex Valerius dedit mihi hortum, in quo nunc est monasterium. Cæpi boni propositi fratres colligere.* Ecce, Valerius de Augustini instituto ac voluntate cognovit, cognitum approbavit, hortum seu agrum dedit, cæpitque tunc Augustinus palam fratres colligere, utpote tunc habens publicam licentiam, Ordinemque ab Ecclesia approbatum. Approbatum, inquam, ab Ecclesia Hipponensi: Etenim in nullam aliam Ecclesiam propaginem suam traduxit, nisi obtenta cujusque Episcopi licentia, ut in decursu sum dicturus.

Tertiò, notanda sunt hæc Augustini verba.

Et

Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratibus . Notanda est particula *hic* . Augustinus quippe non fuit ordinatus Presbyter à Sancto Valerio, quomodò Hieronymus à Sancto Paulino , sed prout præcipit canon decimus quintus ac decimus sextus Concilii Nicæni postmodum magis explicatus per hunc canonem Con-
Cap. 6. cilii Chalcedonensis. *Neminem absolutè ordinari jubemus Presbyterum neque Diaconum , nec quemlibet in Ecclesiastica ordinatione constitutum , nisi manifestè in Ecclesia suæ civitatis sive possessionis, aut in martyrio, aut in monasterio hic , qui ordinatur , mereatur ordinationis publicæ vocabulum . Eos autem, qui absolutè ordinantur, decrevit sancta Synodus vacuam habere manus impositionem , & nullum tale factum valere , ad injuriam ipsius, qui ordinavit.* Ordinari absolutè est ordinari sine canonico titulo , ac sine fixa ad certam Ecclesiam adscriptione. Istos porrò Nicænos canones fuisse apud Afros in viridi observantia, patet ex ipso Augustino, sic scribente ad Presbyterum Quintianum . *Institutum est, ut clericum alienum nemo suscipiat* . Presbyter ergo Augustinus videns se jam Hippone fixum , suum tamen monasticum institutum, quod ab audito Potitiano huc usque observarat , firmus statuit non deserendum . Tunc ergo disposuit hic esse in solitudine ac monasterio, cœpit res suas Episcopo Valerio exponere ; Valerius eas maturè cognitas ac discussas probavit, dedit Augustino agrum suburbanum , isque ibi primos suos inchoavit Eremiticos muros.

CAPUT IV.

Explicatur locus controversus Sancti Possidii.

VErba controversa sunt hæc . *Factus Presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit* . Controversia est , quod sit *intra Ecclesiam*. De istis verbis sic dicit Cardinalis Baro-
A. 391. nius. *Quod dicit Possidius Augustinum factum Presbyterum monasterium intra Ecclesiam mox instituisse , aliter se rem habuisse, cum præcedens Sancti Augustini sermo declarat, tum quæ subdit his verbis. Perveni ad Episcopatum; vidi necesse habere Episcopum exhibere humanitatem assiduam quibuscumque venientibus sive transeuntibus : Quod si non fecissem, Episcopus inhumanus dicerer ; si autem consuetudo ista in monasterio permissa esset , indecens esset. Et ideò volui habere in ista domo Episcopi mecum monasterium clericorum . Hæc ipse . Quibus declaratur , non nisi facto ipso Episcopo accidisse quod ait Possidius , construxisse ipsum Augustinum monasterium intra Ecclesiam : ut ex his videas duo ab eo erecta fuisse Hippone monasteria, alterum cum adhuc Presbyter esset, in horto, alterum verò cum factus est Episcopus, in ipsa Episcopali domo, quæ inhærens esse soleret Ecclesiæ.*

At ego nunquam credidero Augustinum ac Possidium hac in re inter se dissidere . Quod enim tam Augustinus , quam plerique ejus ad Episcopatum assumpti Discipuli duo intra Ecclesias suas erexerint monasteria , unum monachorum seu Eremitarum, aliud clericorum seu canonicorum, res est adeo clara, ut diligens Augustini lector nequeat de ea vel dubitare . De Ecclesia sua Hipponensi testatur id Augustinus non solùm in jam allegato sermone, sed etiam in Epistola ad Alipium sic dicens. *Clericos sanè* Ep. 224.
nostros vel fratres in monasterio constitutos participes fuisse vel hortatores contumeliarum tuarum , utrum probari possit, ignoro. Testatur & Sanctus Paulinus sic scribens ad eundem Alipium. *Be-* Ep. 35.
nedictos sanctitatis tuæ comites & æmulatores , in Domino fratres , si dignantur , nostros , tam in Ecclesiis, quam in monasteriis, Carthagine , Tagastæ, Hippone Regio, & totis parochiis tuis, atque omnibus cognitis tibi per Africam locis , Domino catholicè servientes, multo affectu & obsequio salutari rogamus. Ecce, non solam Hippone , sed etiam Carthagine, Tagastæ, aliisque plurimis Africæ locis, alii erant sub eodem Episcopo fratres Eremitæ seu monachi in monasterio, alii erant Clerici in Ecclesia seu domo Episcopali. Monasteria ista erant in hortis, hoc est, in agris suburbanis , procul ab omni strepitu sæculari. Hinc enim ad Sanctum Aurelium Carthaginensem Episcopum gratulabundus atque gratias agens sic scribit Presbyter ac in horto Hipponensi monachorum Pater Augustinus . Ep. 64.
Agrum fratribus datum provisione ac liberalitate tua didicimus ante Epistolam tuam , per sanctum fratrem & conservum nostrum Parthenium, à quo multa alia , quæ audire desiderabamus , audivimus. Dedit fratribus Eremitis agrum , quomodò Valerius eis dederat hortum : Agrum suburbanum , ad monasterii ædificationem . Ita testatur Augustinus sic dicens in libris Retracta- Lib. 2.
tionum . *Ut de opere monachorum librum conscri-* c. 21
berem, illa me necessitas compulit, quod cum apud Carthaginem monasteria esse cæpissent , &c. En , non Carthagine , sed prope illam esse cæperant , nempe in agro Aureliano . Horum omnium caussam tradit nobis Sanctus Possidius . Cap. 11.
Proficiente verò doctrina Divina , sub Sancto Augustino in monasterio Deo servientes, Ecclesiæ Hipponensi clerici ordinari cæperunt . Ac deinde innotescente & clarescente de die in diem Ecclesiæ Catholicæ prædicationis veritate , sanctorumque servorum Dei proposito , continentia , & paupertate profunda , ex monasterio , quod per illum memorabilem virum & esse & crescere cæperat , magno desiderio poscere atque accipere Episcopos & clericos pax Ecclesiæ atque unitas & cæpit primò, & postea consecuta est. Nam fermè decem , quos ipse novi , sanctos ac venerabiles viros , continentes & doctissimos , Beatus Augustinus diversis Ecclesiis , nonnullis quoque eminentioribus , rogatus dedit . Similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes , Domini Ecclesiis propagatis , & monasteria instituerunt , & studio crescente ædificationis verbi Dei , cæteris Ecclesiis promotos fratres ad suscipiendum Sacerdotium præstiterunt . Hoc est , quotquot ex Augustini discipulatu assumpti fuere ad Episcopatum , in ea ipsa forma in suis Ecclesiis instituerunt monasteria, qua viderant ea Hippone instituta a suo Patre ac magistro, videlicet alterum Eremitarum in agro, alterum clericorum in palatio Episcopali. Hinc dicit Possidius: *Sub Augustino & cum*

Au-

Augustino in Monasterio Deo servientes. Sub illo erant Eremitæ, cum illo Clerici, quia sub eodem tecto, in eadem mensa, in vita per omnia communi. Proindè clarissimum est, quod duplex hoc monasteriorum genus sit ab Augustino inchoatum ac propagatum, neque ullatenus crediderim oppositum asseri à Sancto Possidio. Credo verba ista, *Intra Ecclesiam*, malè intelligi à Baronio. Neque enim *Intra Ecclesiam* est idem, quod intra domum Episcopalem; nullo modo: Est idem, quod intra parochiam Hipponensem. Significant idem, quod & Augustini verba: *Et quia hic desponebam esse in Monasterio*. Hoc est, quia Augustinus ad agros Tagastenses atque inchoatum in illis monasterium reverti non poterat, disposuit institutum suum Hippone prosequi, ideoque instituit Monasterium intra Ecclesiam seu parochiam civitatis Hipponensis.

Non penitùs perperam loquitur hic Pennottus. L. 1. c. 13. n. 1. Rectè namque advertit Augustinum à Valerio ordinatum fuisse, non in qualemcumque Presbyterum, sed in civitatis Hipponensis parochum seu Presbyterum Plebanum. Colligit id ex verbis Sancti Possidii: C. 4. *Eodem tempore in Ecclesia Catholica Valerius Sanctus Episcopatum gerebat, qui cum flagitante Ecclesiastica necessitate de pro videndo & ordinando Presbytero civitatis plebem Dei alloqueretur & exhortaretur*, &c. Nota verba, *De ordinando Presbytero Civitatis*: Hoc est, qui futurus esset Parochus civitatis ac Plebanus. Nota item verba, *In Ecclesia Catholica*. Duo namque erant tunc Hippone Episcopi, duæque Episcopales Basilicæ: Nempe Basilica Catholica, in qua præsidebat Sanctus Valerius, ac Basilica Donatistarum, in qua præsidebat eorum Episcopus Proculianus. Hoc L. 1. c. 13. n. 1. supposito, de verbis istis, *Intra Ecclesiam*, sic dicit Pennottus. *Intellige prope vel juxta Ecclesiam, vel in horto Valerii, qui erat vicinus Ecclesiæ. At cuinam Ecclesiæ, intra quam Ecclesiam? Certè non intra aliam Ecclesiam? quam parochialem, propè quam necesse erat residere eum, qui Parochus fuerat ordinatus. Porrò si in Ecclesia Parochiali vel propè illam monasterium instituit, certè non in Eremo, vel in nemore, vel in solitudine, non Monachorum, non Eremitarum. Quid enim Monachis & Eremitis cum civitatibus, quid cum Ecclesiis Parochialibus?* N. 2. Et infra, hanc Ecclesiam Parochialem dicit fuisse aliam à Cathedrali: Juxta Cathedralem namque Ecclesiam in Palatio Episcopali non instituit Augustinus Monasterium, nisi jam promotus ad Episcopatum. Ast in his Pennottus graviter hallucinatur. Male namque in Hipponensi civitate præter Ecclesiam Cathedralem ponit aliam parochialem: Hippona namque est, fuitque semper modica civitas, ideoque credibile non est præter duas Cathedrales Basilicas fuisse tunc in ipsa alias Ecclesias Parochiales. Ecclesia quippe Cathedralis erat, more apud antiquos penitus universali, etiam parochialis, dicoque præter ipsam tunc pro Catholicis, utique longè paucissimis, non fuisse ibi aliam. Quod enim ibi paucissimi essent Catholici, patet ex ipso Augustino de sua civitate sic scribente ad Vincentium Rogatistarum Episcopum Cartennensem. *Quæ cum* Epist. 48. *tota esset in parte Donati*. Sic, inquam, erat dum eam accepit Episcopus Augustinus. Proindè paucis Catholicis una Cathedralis Ecclesia omnino sufficiebat. Et hinc Sanctus Valerius agebat de ordinando, non alicujus secundariæ Parochiæ, sed totius civitatis Presbytero; agebat ad totam Hipponensem plebem Catholicam, quæ utique tota tamquam ad suam parochiam convenire consueverat ad Ecclesiam Episcopalem. Erat, inquam, Hippone unica dumtaxat parochia: Ast eo tempore, quo ibi Augustinus arreptus est ad Presbyteratum. Augustino namque jam Episcopo, ac per ipsum, quod quidem sæpe testatur, omni suo populo à Donati pertinacissima scabie ad Christum translato, fuere parochiæ ad minimum tres. Fuit enim parochia Cathedralis, in qua erexit memoriam seu sacellum S. Stephani: Sacellum tot ac tantis miraculis gloriosum. Fuit & Basilica expulsi Proculiani: neque enim dubium est, quin eam Augustinus ab hæretica fæce expurgatam, reconciliarit, consecraritque in parochialem. Fuit ibi denique Basilica ad octo martyres, quam ab Augustino jussus partim ex sua impensa partim ex populi Hipponensis collecta ædificavit Presbyter Leporius, haud dubiè in tertiam, quia populo per Augustinum converso jam duæ non sufficiebant, parochialem. Verùm non ita fuit Presbytero adhuc Augustino. Quapropter *intra Ecclesiam* non est idem quod juxta Ecclesiam: Cum enim ibi unica dumtaxat fuerit pro Catholicis Ecclesia, eaque Episcopalis, debuisset primum istud monasterium fuisse juxta ipsam, quod etiam Pennottus fatetur deviare à vero. Quid ergo est *intra Ecclesiam*? Respondeo vocem *Ecclesiam* sumi tribus præsertim modis. Primò, pro Basilica aut æde materiali. Secundò, pro viva ac rationali fidelium congregatione. Tertiò denique, pro limitibus alicujus Diœceseos atque Parochiæ circumscriptivis. Sic hic Duaci esse dicimur in Ecclesia Atrebatensi, Valencenis verò esse in Ecclesia Cameracensi: Sic in hoc vel isto Duacensi vico dicimur esse in Ecclesia S. Petri aut Jacobi: Sic in hoc vel isto agro esse in hujus vel istius pagi Ecclesia, hoc est, intra limites Parochiales. Et hoc sensu voces istas accipit Sanctus Possidius. *Instituit Monasterium intra Ecclesiam*, id est, intra limites parochialis, quæ & Cathedralis erat, Ecclesiæ Hipponensis. Hinc fateor Monasterium istud non fuisse in Eremo, aut sylva, aut agresti aliqua solitudine: Dico tamen fuisse in horto, id est, in agro suburbano, qui tamen esset intra Ecclesiam seu parochiam civitatis Hipponensis. At inquies cum Pennotto: Quid Eremitis cum civitatibus & Ecclesiis Parochialibus? Respondeo id à S. Valerio ejusque populo quærendum: Quære ab illis, cur hominem de Eremo Tagastensi advenam quasi plagio rapuerint; cur eum sibi parochum ordinarint; cur ei, quod monachismum atque vitam Eremiticam exuere nollet, dederint hortum, locum suæ civitatis quietissimum, monasterio exstruendo? Æquè clarè patebunt hæc omnia ex intellectis hisce Augustini verbis. *Cognito instituto & voluntate*

luntate mea senex Valerius, dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium.

Hæc namque duo, *Propositum & voluntas* nequaquam accipi possunt pro eodem, sed sunt planè diversa. Propositum significat monasticæ professionis speciem seu formam, quam Augustinus in Africam de Italia transportarat, quam huc usque prope Tagastam cum sociis vixerat, quamque jam etiam vivere ac transportare volebat Hipponam; at verò voluntas significat eum Augustinianæ mentis motum, quo etiam Presbyter volebat Monachus permanere, frui nolens istorum temporum canonico indulto, quod quemvis clericum à Monachismi debitis eximebat. Patet id imprimis ex ipso Augustino, quæ in libris Retractationum ac de opere Monachorum Monachos vocat laicos *Propositi sublimioris*. Et ex S. Hieronymo, qui in Epistola ad Principiam monasticæ vitæ genus vocat *Propositum monachorum*. Et ex S. Leone Papa magno, qui in Epistola ad S. Rusticum Ecclesiæ Narbonensis Episcopum istud vitæ genus vocat *Propositum Monachi ac propositum boni melioris*. Lege quosvis antiquos Patres aut canones, & reperies significationem istam esse voci isti penitus universalem. Proinde & in ea hic quoque loquitur Augustinus, aliud longè quid significans per vocem *Proposito*, aliud per vocem *voluntate*. At inquies, unde Augustino ea voluntas devians ab istorum temporum canonico indulto? Respondeo primas ejus radices conceptas fuisse in Italia, haud dubiè ex S. Ambrosio, qui de S. Eusebio Vercellensi Episcopo, magnoque apud Italos Monacho sic scribit ad Vercellēses: *Primus in occidentis partibus diversa inter se Eusebius conjunxit, ut & in civitate positus Monachorum instituta teneret, & Ecclesiam regeret jejunii sobrietate.* Et hinc sanctum istum haud dubiè sibi à S. Ambrosio frequenter prædicatum imitaturus S. Augustinus suum Heremitarum Hipponense monasterium, non foris in deserta Eremo, sed in horto intra Ecclesiam instituit, hoc est, in agro suburbano intra parochiales limites civitatis Hipponensis. Et sanè nimium hallucinatur Pennottus, dum Africanorum Parochorum domos putat semper fuisse suæ Ecclesiæ contiguas, ideoque verba hæc *intra Ecclesiam* esse idem quod *juxta Ecclesiam*. Nimium hallucinatur circa mores Afrorum. Etenim non Afros dumtaxat Parochos, sed etiam ipsos Episcopos quandoque habitasse non nihil à sua Ecclesia semotos, patet ex decimo quarto canone Concilii quarti Carthaginensis. *Ut Episcopus non longè ab Ecclesia hospitiolum habeat.* Antea ergo habitabant quidam etiam longè ab Ecclesia. Est id in Synodo ista reformatum, statutumque, ut non longè, id est, non extra parochiales limites habitarent. Synodo isti interfuit S. Possidius. Constanter itaque dico canonem istum, dum Augustini vitam scriberet, fuisse ab eo attentum, ideoque *intra Ecclesiam* esse idem quod *non longè* ab Ecclesia, seu intra limites parochiales.

CAPUT V.

Augustinus monachismum primus inducit in Africam.

QUamvis jam pridem proximè post Apostolorum tempora Romanæ Ecclesiæ præsederit Sanctus Papa Telesphorus Anachoreta, ac non ita dudum post Sanctus Dionysius Monachus, monachi tamen Romæ atque in omni alia Europa prius fuere noti sub Pontificatu Julii primi, anno Domini JESU trecentesimo vigesimo octavo, quandò eò ex Ægypto à facie crudelium Arianorum fugiens advenit Sanctus Athanasius, secum deferens vitam Sancti Antonii tunc adhuc viventis, secumque adducens aliquot ejus monachos, strenuos fidei pugiles, personæ suæ præsidiarios milites, consortesque omnis suæ persecutionis. Testatur id Sanctus Hieronymus ad Sanctam Virginem Principiam sic scribens de Sancta Marcella. *Nulla eo tempore nobilium fœminarum noverat Romæ propositum Monachorum, nec audebat, propter rei novitatem, ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Marcella ab Alexandrinis priùs Sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arianæ Hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum, Romam confugerant, vitam Beati Antonii, adhuc tunc viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachomii, & Virginum & Viduarum didicit disciplinam: Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat.* Epist. 16. C. 2. 3. Hæc prima & rudia adhuc monachismi apud nos Europæos incunabula multum promovit atque adolescere fecit Sanctus Eusebius Episcopus Vercellensis, de quo ad Vercellensem Ecclesiam sic scribit Sanctus Ambrosius. *Primus in occidentis partibus diversa inter se Eusebius sanctæ memoriæ conjunxit, ut & in civitate positus monachorum instituta teneret, & Ecclesiam regeret jejunii sobrietate.* Epist. 82. Et infrà. *Hæc patientia in Sancto Eusebio monasterii coaluit usu, & durioris observationis consuetudine hausit laborum tolerantiam. Namque hæc duo in attenta Christianorum devotione præstantiora esse quis ambigat, Clericorum officia & Monachorum instituta?* Sanctus namque Eusebius non solum apud suos Italos in Sancto Athanasio ac Sociis ejus, sed etiam in Orientali Ecclesia, tamquam in suo fonte, monachos ac eorum instituta viderat: utpotè unà cum Lucifero Ecclesiæ Calaritanæ Episcopo omnium istarum Ecclesiarum sedulus lustrator ac admirabilis pacificator, eò destinatus cum plenitudine potestatis ab Apostolica sede. Hæc ergo ibi visa instituta ipsi placuere, ideoque ea assumpsit & vixit, atque ad suos Italos deportata mirificè propagavit. Et haud dubiè ex hac propagine venit istud Mediolanense sub nutritore Sancto Ambrosio monasterium, cujus meminit Augustinus in suis Confessionibus: Item ea omnia tam virorum quam mulierum per omnem Italiam monasteria, quorum veracem sanctimoniam refert ac laudat in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, eam opponens falsæ ac fallaci abstinentiæ ac continentiæ Manichæorum. Et

ad

ad præfata ista Sancti Ambrosii de Sancto Eusebio verba rectè dicit Cardinalis Baronius: *Quod ip-*
A. 228. *sum præstantissimum vitæ genus Sanctus Marti-*
n. 22. *nus Turonensis Episcopus transvexit in Gallias, & Sanctus Augustinus in Africam.* Constat namque Sanctum Martinum aliquoties fuisse in Italia. Fuit enim in quibusdam Italicis Episcoporum Conciliis: Magistro suo Sancto Hilario Pictavorum Episcopo de exilio in Gallias redeunti occurrit usque Romam: ac longam satis moram, idque caussa fluctuantis fidei, traxit in monasterio Mediolanensi, dira ibi passus ab impio Auxentio Arianorum Episcopo, ac inde tandem violenter extrusus. Sanctus itaque Ambrosius istud Monasterium non erexit, sed in sua Ecclesia invenit, erectum haud dubiè non ita pridem à Sancto Eusebio: atque in eo addidicit Martinus monasticam disciplinam, transtulitque secum in Ecclesiam Gallicanam. Multum quoque haud dubiè didicit à Sancto Hilario Episcopo Pictavorum. Hic namque Hilarius, factione Saturnini Arelatensis Episcopi Ariani, à pseudo Synodo Bytherrensi deportatus in Exilium, totum peragravit orientem, idque neque inglorius, neque incurius. Etenim in Phrygia suscitavit mortuum: interfuit Concilio Seleuciensi ac Constantinopolitano: Constantinopoli Arianos Episcopos provocavit ad publicam disputationem, semper interim communicans ac familiariter utens solis Ægypti Episcopis, quos omnes insignes fuisse Monachos mox sum ostensurus. Hisce, inquam, solis communicavit Hilarius ille, qui tantus fuit vitæ monasticæ amator, ut etiam adhuc laicus legatur in suo conjugio quasi Monachum vixisse. Proindeque haud dubium est, quin omnem vitæ istius rationem sedulò perscrutatus sit, atque postmodum tradiderit Sancto Martino. Et ex hac Sancti Athanasii seu potius Sancti Antonii per Sanctum Eusebium propagine descendimus etiam nos Augustiniani Eremitæ. Eum ipsum namque Antonium, quem in codice scriptum attulit Athanasius Romam, narravit Augustino Nobilis vir Potitianus, omnemque vitæ Antonianæ formam propriis oculis lustravit Augustinus in Italicis Sancti Eusebii Monasteriis, atque secum transtulit, ubi huc usque nec visa nec nota fuerat, ad Ecclesias Africanas. Sic palam testatur ipse in variis locis. Scribit enim in libris Retractationum. *Ut de opere Monachorum librum conscriberem, illa me necessitas compulit, quod cum apud Carthaginem monasteria esse cæpissent, &c.* Et in libro de opere Monachorum. *O servi Dei, milites Christi, itane dissimulatis callidi hostis insidias, qui bonam famam vestram, tam bonum Christi odorem, omni modo cupiens obscurare putoribus suis, tam multos hypocritas sub habitu Monachorum usquequaque dispersit: Cum interea ubicumque in factis suis malis deprehensi fuerint sub generali nomine Monachorum vestrum propositum blasphemarunt, tam bonum, tam Sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare.* Et exponens locum Apostoli, *Profanas vocum novitates devita,* sic dixit ad populum. *Non ait verborum novitates, sed addit profanas: Sicut enim & doctrinæ Religionis congruentes verborum novitates, sicut ipsum nomen Christianorum, quando dici cœperit, scriptum est. In Antiochia enim post adscensionem Domini primùm appellati sunt Discipuli Christiani, sicut legitur in actibus Apostolorum. Et Xenodochia & monasteria postea sunt appellata novis nominibus, res tamen ipsæ & ante nomina sua erant, & religionis veritate firmantur, quæ etiam contra improbos defenduntur.* Præsertim adversus Martini Lutheri ac Joannis Calvini magistros ac præcursores turbolentos Donatistas, qui monachorum in Africa institutorem ac Patriarcham Augustinum ubique traducebant tamquam inventorem novorum Dæmoniorum. Hinc enim dicit Augustinus adversùs Petilianum eorum Episcopum Cirthensem. *Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem monasteriorum ac* L. 3. c.
monachorum, arguens etiam me, quod hoc genus 40.
vitæ à me fuerit institutum. Quod genus vitæ omnino quale sit, nescit, vel potius toto orbe notissimum nescire se fingit. Et in tractatu ad populum.
Quando vos rectè Hæreticis de circumcellionibus Psalm.
insultare cæperitis, illis vobis insultant de mona- 132.
chis. Dicere consueverunt, quid sibi vult nomen monachorum? Quid ergo dicunt illi, qui nobis de nomine monachorum insultant? Dicunt, ostendite, ubi sit scriptum nomen monachorum. Hi etiam insultare nobis audent, quia fratres, cum vident homines, Deo gratias dicunt. Quid est, inquiunt, Deo gratias. Itane surdus es, ut nescias quid sit Deo gratias? Qui dicit Deo gratias, gratias agit Deo. Vide, si non debet frater Deo gratias agere, quando vidit fratrem suum. Num enim non est locus gratulationis, quando se invicem vident, qui habitant in Christo. Et statim infrà. *Quare appellamus Monachos, cum dicat psalmus, Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum? Μόνος enim unus dicitur. Et non unus quomodocumque, nam & in turba est unus, sed una cum multis unus dici potest, Μόνος non potest, id est, solus. Μόνος enim unus solus est. Qui ergo sic vivunt in unum, ut unum hominem faciant, ut sit illis verè quod scriptum est, Anima una & cor unum, multa corpora, sed non multæ animæ, multa corpora, sed non multa corda: rectè dicitur Μόνος, id est, unus solus. Meritò insultant nomini unitatis, qui se ab unitate præciderunt: Meritò illis displicet nomen Monachorum, quia illi nolunt habitare in unum cum fratribus, sed sequentes Donatum, Christum diviserunt.* Viden, quam sibi benè connexa sint hæresis ac odium monachorum. Quæ quidem omnia palàm ostendunt Africæ monachos, esse Augustini partum, qui quod sciret rem novam esse, eam inchoatam noluit sine venia Episcoporum.

Clarum itaque est ante Augustini tempora nullos in Africa fuisse Monachos, nullaque Monasteria: Adeò ut Afri vocem *Monasterium* eo usque ignorarint, quomodò usque ad Apostolorum prædicationem ignoravit Antiochia vocem *Christianus*. Ad tantam tamen lucem Pennottus adhuc lippit, sic di-
cens. *Quod obiiciunt ex Augustini libro con-* L. 1. c.
tra litteras Petiliani, nullam adfert difficul- 38. n. 2.
tatem, quia ibi Augustinus de hoc nihil affirmat,

mat, *sed solùm Hæretici accusationem & maledicta refert & vituperationem monasteriorum & monachorum. Ex quibus si quis contendat elicere Augustinum monachum fuisse, pari ratione elicere poterit vitam monasticam vituperatione dignam esse, nam Hæreticus monachos & monasteria vituperabat*. Pennotte, ex isto Augustini loco non infero Augustinum fuisse monachum, neque exinde inferri id potest, reveraque isto tempore Augustinus non erat monachus, erat enim Episcopus, ideoque deposito monachali pallio jam pridem assumpserat lineam tunicam ac birrhum Episcopale: Ex eo tamen rectè infero ipsum fuisse monachorum institutorem ac monasteriorum in Africanas Ecclesias introductorem. Cur namque id non credam? Nam de facto isto, quod probri loco obiicit Hæreticus, non raro in libris suis, ut jam audisti, gloriatur **Sanctus** Augustinus. Hinc dicit de Petiliano. ***Quod genus vitæ omnino quale sit, nescit, vel potius toto orbe notissimum nescire se fingit***. Dicit, *Nescit*: Quia Petilianus revera id, quoniam huc usque Africa monachos non norat, poterat nescire: Nesciebat enim Africanus populus vocem *monasterium*. Dicit, *vel potius nescire se fingit*: Quia monasticæ vitæ genus erat in Ægypto, Syria, Mesopotamia, Gallia, Italia, Germania, aliisque omnibus Christianis gentibus notissimum, ideoque Petilianus, non quis de grege coquus aut sellularius, sed nobilissimæ Constantinensis civitatis Episcopus, homoque litteratus, facile poterat ac debebat istud vitæ genus non ignorare. Proinde per istud vitæ genus intelligit Augustinus monachismum generaliter sumptum. Adeoque fœde errat insignis nostri ordinis Theologus Joannes Marquez sic dicens. *Ordo monasticus toto orbe notissimus erat ordo Eremitarum Augustinensium, nam ordo Canonicorum Regularium, etsi ab Apostolis esset institutus, tamen tunc temporis non agnoscebatur*. Quomodo enim ordo iste notissimus poterat esse ordo Augustini sive Eremiticus sive clericalis, qui tunc per totum orbem necdum erat, sed in sola Africa dumtaxat pullulabat? Æque fœde errat Pennottus, sic dicens. *Addo, non potuisse Augustinum verè dicere se auctorem vitæ monasticæ fuisse eo sensu, quo illum Petilianus ejus generis vitæ auctorem faciebat, quia Hæreticus fingebat Augustinum fuisse primum inventorem vitæ monasticæ in universum sumptæ, non hujus vel illius instituti particularis*. Erras, Pennotte. Petilianus namque Augustinum dumtaxat arguebat, quod monachos ac monasteria induxisset in Africam, adeoque quod illam monstrorum fœcundam matrem novis monstris imprægnasset. Neque ideo Augustini monachos credimus esse aut fuisse monstra Africana: Hæc namque Petiliani consequentia, *Augustinus est auctor monachorum*; *ergo novorum monstrorum*, est similis huic, quam Sanctus Hieronymus ait suo tempore quibusdam monachorum osoribus fuisse admodum familiarem, *Monachus est, ergo græcus & impostor*: Quas tu, Pennotte, si bonas putes, miserabilis es logicaster. Ut porrò calumniam istam à suo monachismo defricaret Augustinus, dicit vitæ istud genus esse, non novum, sed toto orbe notissimum atque laudatissimum, ideoque admodum credibile est, quod Augustinus non novum quempiam instituerit monachismum, sed cum ipsum, quem à Potitiano audierat atque in Italia viderat, introduxerit in Africam, quem certum est fuisse Eremiticum atque laicalem.

Quin immo Africa Augustino debet, non solos cum monasteriis monachos, sed etiam Xenodochia, aliaque id genus publica subsidia pauperum ac languidorum. Hinc enim dicit vocem *Xenodochia* non minus quam vocem *monasteria* esse novam. Dicit ad populum de suo Religioso Presbytero Leporio. *Vestrum plurimi sciunt, Presbyterum Leporium, quamvis sæculi natalibus clarum, & apud suos honestissimo loco natum, tamen jam Deo servientem, cunctis quæ habebat relictis, inopem suscepi: Non quia, nihil habuit, sed quia jam fecerat quod lectio ista persuadet. Hortus est unus, ubi nostis, ibi monasterium suis constituit, quia & ipsi Deo serviunt. Pecuniam non habet, quam suam dicere possit, habebat Xenodochium ædificandum, quod modò videtis ædificatum. Ego illi injunxi, ego jussi. Obtemperavit mihi libentissimè, & sicut videtis operatus est: quomodo etiam meo jussu Basilicam ad octo martyres ædificavit, de his quæ per vos Deus donavit. Cæpit enim de pecunia, quæ data erat Ecclesiæ propter Xenodochium, & cum cæpisset ædificare, ut sunt religiosi desiderantes opera sua in cælo scribi, adjuverunt prout quisque voluit, & fabricavit*. Et haud dubiè plura ejusmodi ædificia facta fuerunt etiam per alias Africæ civitates ac regiones. Augustinus quippe nihil spirabat, nisi charitatem ac unitatem: Restauratam volebat primam fidelium sub Apostolis vitam: Quod quia plenè non poterat, quoad potuit est executus.

Tract. 97. sup. Joan.
Serm. 30. de divers.

CAPUT VI.

Monasticum Augustini institutum statim propagatum fuit per omnem omnino Africam.

HAnc propaginem Augustinus ardentissimè cupiebat ac promovebat. Hinc enim dicit in libro de opere monachorum. *Monachorum propositum tam bonum tam sanctum in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras, sic per totam Africam pullulare*. Et in Epistola ad Hilarium Syracusanum. *Ad hoc propositum quantis possum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo consortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est*. Quam porrò acriter id suadere sit solitus, patet ex hac ejus suasione scripta ad Nobilem juvenem Romaniani Filium Licentium. *Me miserum si ego non jubeo, si non rogo atque impero, si non rogo ac supplico. Sed si aures tuæ adversùs meas voces clausæ sint, ori tuo pateant, pateant carmini tuo, exaudi teipsum durissime, immanissime, surdissime. Quo mihi linguam auream & cor ferreum, quibus ego non carminibus, sed lamentationibus sufficiam plangere carmina tua? In quibus video, quam animam, quod ingenium non mihi liceat apprehendere & immolare Deo nostro? Exspectas, ut ego jubeam, sis bonus, sis quietus, sis bea-*

Cap. 28
Ep. 89. q. 4.
Ep. 39.

beatus, quasi quiddam dierum mihi gratius illucescat! quam ut ingenio tuo fruar in Domino, aut verè tu nescias, quam te esuriam, & sitiam, aut non hoc ipso id carmine fatearis. Revoca animum, quo ista scripsisti, nunc mihi dic: Hoc opus, ut jubeas tantum. Ecce jussum meum, da mihi te, si hoc opus est tantum, da Domino Deo te, qui omnium nostrum Dominus est, qui tibi illud donavit ingenium. Et infrà. *Ornari abs te Diabolus quærit. Si calicem aureum invenisset in terra, donares illum Ecclesiæ Dei. Accepisti à Deo ingenium spiritualiter aureum, & ministras inde libidinibus, & in illo Sathanæ propinas teipsum. Noli obsecro, sic aliquando sentias, quam misero & miserando pectore hæc scripserim, & miserearis jam mei, si tibi viluisti.* Per hujusmodi suasiones factum est, quod dicit Possidius. *Clerum sufficientissimum, & monasteria virorum ac fœminarum continentium cum suis præpositis plena Ecclesiæ dimisit.* Cap. 31.

Hanc propaginis amplitudinem ac felicitatem plurimum adjuvit favor & gratia Sancti Aurelii, Carthaginensis Episcopi, ac per omnem Africam Primatis. Hic Augustinum, ejusque primos in monastico instituto socios jam pridem in domo Innocentii Exadvocati noverat. Hinc ubi ab eis erectum audiit monasterium in Horto Hipponensi, statum eis etiam in Carthaginis suburbano agrum dedit, illic istud institutum deesse noluit, esse voluit per omnem Africam, idque tanto fervore, ut ad ipsum in libro de monachorum opere scribat Sanctus Augustinus. *Quæ cum ita sint, sine me paululum, Sancte Frater, dat enim mihi Dominus per te magnam fiduciam, eos ipsos alloqui filios & fratres nostros, quos novi quanta nobiscum dilectione parturias, donec in eis Apostolica Disciplina formetur.* Ex hac dilectione ac parturitione noluit Aurelius ullum in ista monasteria irrepere nævum: Et quoniam omnibus bonis initiis inimicus Diabolus novellæ plantationi nescio quam de labore manuum turbulentam controversiam immiserat, bonus Pater quiescere non potuit, nisi turba ista sopita. Hic namque adegit Augustinum, ut ad turbas istas sopiendas scriberet librum istum de opere monachorum. Erat reverà alter cum Augustino monasteriorum Africanorum Pater, fundator, institutor: Hinc enim Augustinus in isto ipso libro ad eum de monachis Africanis frequenter dicit. *Filios meos ac tuos.* Cap. 28.

Verùm unde hic tantus in Aurelio pro monachis ac monasteriis zelus? Ex clericorum ac ministrorum inopia, qua tunc laborabat omnis per Africam Ecclesia. Quanta ea inopia fuerit, patet ex hisce Sancti Aurelii verbis ad Episcopos suos sibi assidentes in Synodo Carthaginensi. *Ecclesiarum Dei per Africam constitutarum necessitates mecum optimè novit charitas vestra, sanctissimi fratres. Et quoniam præstitit Dominus, ut ex aliqua parte sancti cætus vestri esset congregata præsentia, videtur mihi, ut has easdem necessitates, quas pro solitudine nostra indagare potuimus, in medium proferamus. Quas cum approbaverit vestra sinceritas, sit consequens, eligendum esse unum ex nostro numero consacerdotem, qui auxiliante Domino & orationibus vestris, & has ipsas necessitates suscipere possit, & graviter peragendas implere, perfecturus ad transmarinas Italiæ partes, ut sanctis fratribus & consacerdotibus nostris, tam venerabili sancto fratri Anastasio Sedis Apostolicæ Episcopo, quam etiam sancto fratri Venerio sacerdoti Mediolanensis Ecclesiæ, necessitatem ipsam, atque dolorem, atque inopiam nostram valeat intimare. Ex his enim sedibus id fuerat prohibitum, quo noverint communi periculo providendum, maximè quia tanta est indigentia clericorum, multæque Ecclesiæ ita desertæ sunt, ut ne unum quidem Diaconum vel lectorem habere reperiantur. Nam de cæteris superioribus gradibus & officiis tacendum arbitror: Quia, ut dixi, si ministerium Diaconi non facilè invenitur, multò magis superiorum bonorum inveniri non posse, certissimum est. Et quotidianos planctus diversarum penè emortuarum plebium jam non sustinemus, quibus nisi fuerit aliquando subventum, gravis nobis & inexcusabilis innumerabilium animarum pereuntium caussa apud Dominum mansura est.* Ex hac inopia factum est, ut Africani Episcopi, Apostolicis atque aliis antiquis, & universalibus Ecclesiæ canonibus contemptis, clericos suos sibi invicem præriperent, atque inde non modicæ lites enascerentur. Patet id ex hisce tertii Carthaginensis Concilii canonibus. *Ut clericum alienum, nisi concedente ejus Episcopo, nemo audeat vel retinere vel promovere in Ecclesia sibi credita. Clericorum autem nomen etiam lectores, & Psalmistæ, & Ostiarii retineant. Ut Episcopus, qui plures habet clericos, ei, qui eget, ad ordinandum postulatus largiatur. Ut clericum alienum nullus sibi præripiat Episcopus præter ejus arbitrium, cujus fuerit clericus.* Cap. 21. Cap. 45. Cap. 44. Tanta, ecce, erat ibi clericorum indigentia, adeoque exinde frequentia eorum quasi plagia, ut ea testificaturi pii plagiatores Episcopi Psalmistas, lectores ac Ostiarios esse clericos negarent. Eadem de caussa Donatistarum filii, alioquin irregulares, dummodò in infantia baptizati in paternam hæresim numquam declinassent, ad Ecclesiæ clerum fuere ubique admissi. Eaque penuria laboravit etiam Ecclesia Hipponensis. Pro Lucillo quippe Diacono ad sanctum Episcopum, Lucilli fratrem germanum, Novatum sic scribit Augustinus. *Sed cum latina lingua, cujus inopia in nostris regionibus Evangelica dispensatio multum laborat, illic autem ejusdem linguæ usus omnino sit, itane censes nos saluti plebium Domini oportere consulere, ut hanc facultatem illic mittamus, & hinc auferamus, ubi eam magno cordis æstu requirimus? Da itaque veniam, quod non solum contra tuum desiderium, sed etiam contra sensum meum facio: Quod me facere sarcina nostræ curæ constringit: Dabit tibi Dominus, ut tales sint labores tui, ut pro isto beneficio remunereris: Sic enim regionum nostrarum ardentissimæ siti Diaconum Lucillum tu potiùs concessisti.* Epist. 242. Ex hac inopia factum est, ut Hipponensi Ecclesiæ præsideret homo græcus ac ministerio verbi non satis aptus Sanctus Valerius. Hinc inter Quintianum ac Augustinum orta est ea controversia pro nescio quo adolescente lectore. Hinc controversia inter eundem Augustinum ac ejus amicissimum civem ac in monasterio Epist. 235. 140.

Epist. 240. 241. sterio fratrem Sanctum Severum Episcopum Milevitanum pro Timotheo Subdiacono. Ortæ sunt omnes hæ controversiæ ex vetusto Afrorum ritu, quo parvi ac in nullum adhuc clericalem gradum adlecti pueri in publico Ecclesiæ conventu solemniter ex pulpito legebant, non solummodò prophetias aut Apostolicas Epistolas, sed etiam ipsum sacrosanctum Evangelium Domini nostri JESU-CHRISTI. Ritum istum fuisse illic antiquissimum, patet ex S. Cypriano, qui illius meminit, tamquam passim usitati. Etiam istos pueros, quia clerici non erant nec prioribus istis canonibus comprehensi, passim sibi Episcopi invicem præripiebant, atque ordinatos in clericos suis Ecclesiis adscribebant ac appropriabant. Hinc lis & controversia. Alii enim dicebant eos spectare ad eum Episcopum, in cujus Ecclesia legerant; alii ad eum, à quo promoti erant in ordinem clericalem. Et hæc sententia placuit etiam Sancto Augustino, uti patet ex ejus Epistola ad presbyterum Quintianum. Res tandem, utpote multarum litium origo, deducta est ad nationalem Synodum Carthaginensem, ceciditque ibi Augustinus caussa, uti patet ex hoc canone. *Item placuit, ut quicumque in Ecclesia vel semel legerit, ab alia Ecclesia ad clericatum non teneatur.* Notanda est particula emphatica *Vel semel*: Eam enim acriter urgebat Augustinus. Ex hac eadem inopia consueti forsitan sunt in Africa homines inviti ad Clericatum quasi per insidias arripi quomodò arreptus est Augustinus ac Pinianus, aliique passim multi, de quibus ita ipse adversùs Presbyterum Donatum. *Tam multi, ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni.* Et ad Pollentium. *Hominibus incontinentibus solemus proponere etiam continentiam clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem Domino adjuvante perducunt.* Capiuntur *per violentiam populorum.*

Epist. 225. (beside "acriter urgebat Augustinus")

Epist. 204. (beside "terum Donatum")

L. 2. c. 20. (beside "adsit voluntas… Pollentium")

Eaque inopia maximè laborabat provincia Tripolitana. Etenim in tertii Carthaginensis Concilii secundo canone, quo ad annuam nationalem Synodum ex quavis provincia mitti jubentur Episcopi ad minùs bini, sic additur. *De Tripoli autem propter inopiam Episcoporum unus Episcopus veniat.* Et in Concilio Milevitano sic dicitur: *Item placuit, ne diutius universi Episcopi tene rentur, ab universo concilio ternos judices de singulis provinciis eligi. Et electi sunt de provincia Carthaginensi Vincentius, Fortunatianus & Clerus. De provincia Numidiæ Alipius, Augustinus & Restitutus. De provincia Byzacena cum sancto Sene Donatiano Primate Cresconius, Jucundus, & Æmilianus. De Mauritania Sitifensi Severianus, Asiaticus, & Donatus. De provincia Tripolitana Plautius, qui ex more legatus unus est missus.* Aderant ecce ex aliis provinciis Episcopi multi, ex provincia autem Tripolitana unus dũtaxat Plautius. Idque ex more inducto utique propter inopiam Episcoporum.

Sanctus ergo Aurelius Monasticum Augustini institutum altè considerans, vidit ex eo sibi affulgere spem totius jam dictæ inopiæ sublevandæ, ac implendi ruinas Ecclesiæ Africanæ. Neque enim erat institutum iners aut otiosum: Erat Christiana Academia, ac fertile seminarium omnis orthodoxæ eruditionis. Faciebat quippe in sua Eremo Augustinus, quod postmodum ex ejus imitatione in sua fecit Sanctus Fulgentius, de quo ita incognitus, at longè probatissimus auctor, scribens ad Sanctum Felicianum, Fulgentii in Ruspensi Episcopatu proximum successorem. *Fulgentius docendis fratribus peculiariter vacabat.* Et rursùm. *Laborantes fratres & opera carnalia indefessis viribus, exercentes, lectionis autem studium non habentes minùs diligebat, nec honore maximo dignos judicabat; in quo autem fuit scientiæ spiritalis affectus, etiamsi virtute corporis destitutus operari manibus nunquam posset, peculiariter habebatur dilectus & gratus. Amabat autem, quando coram Fratribus disputabat, si quis ei quæstiones proposuisset acerrimas, in quibus excellentissimo laboraret ingenio: Licebatque generaliter omnibus fratribus, etiam natura simplicibus, parumvè intelligentibus, unde vellent, interrogare: Nec priùs, quam satisfactum sibi confiterentur, rationem reddere victus tædio vel labore cessabat.* Legantur omnia, quæ Catechumenus, baptizatus, ac Presbyter Augustinus scripsit aut cum fratribus disputavit, videbis ejus monasterium planè hujusmodi fuisse scholam. Et horum intuitu in sacro Eremitarum ordine saluberrimum statutum est, ut in quovis conventu quotidie fiat lectio saltem Theologiæ moralis. Hæc ergo omnia altè introspiciens Sanctus Aurelius statuit istud Augustini institutum esse fovendum, ac propagandum, atque istud suum consilium Augustino communicaturus, eum Hippone ad se evocavit Carthaginem. Verùm Augustinus non ivit, nec ire potuit, utpote habens peremptoriam excusationem, de qua ita ipse ad Aurelium. *Si venerabilis omnis, omniumque nostrum tota syncenritate charissimus senex Saturninus dignatus fuerit, quando opportunum videbitur, ad nos venire, quidquid cum ejus sanctitate & spiritali affectu colloqui potuerimus, aut nihil aut non multum distabit, ac si cum tua dignatione id ageremus. Quod ut nobiscum ab eo petere atque impetrare digneris, tantis precibus posco, quantis verba nulla sufficiunt. Absentiam enim meam tantum longè Hipponenses vehementer nimisque formidant, neque ullo modo mihi sic volunt credere, ut & ego vobis. Agrum fratribus datum provisione & liberalitate tua didicimus ante Epistolam tuam per fratrem & conservum nostrum Parthenium.* Timebant Hipponenses, ne Presbyterum Augustinum Aurelius surriperet, ac auctoritate Primatiali Ecclesiæ ac monasterio Carthaginensi, cujus fama jam pridem appulerat, applicaret. Hinc nec ipsi in iter istud propenso ac reditum promittenti Augustino fidem ullam adhibuerunt. Quod porrò Aurelius cum Augustino de ejus Monasteriis, eorumque in clericorum seminaria ac plantaria erectione agere voluerit, licet Aurelii Epistola perdita sit, sat tamen patenter habemus ex responso Augustini. *Qua gratia responderem literis sanctitatis tuæ, cum diu hæsitans non reperirem, omnia enim vicit affectus animi mei, quem jam sponte surgentem lectio Epistolæ tuæ multò ardentiùs excitavit: Commisi me jam Deo, qui pro viribus meis operaretur in me, ut ea rescriberem, quæ utrique nostrum studio in Domino & cura Ecclesiastica pro tua præ-*

Cap. 8. (beside "Fulgentius docendis fratribus")

Cap. 27. (beside "sùm. Laborantes fratres")

Epist. 64. (beside "ritate charissimus senex")

Epist. 64. (beside "teris sanctitatis tuæ")

præstantia & mea obsecundatione congruerent. Aurelii quippe Epistola erat talis, quales postmodum Augustinus Episcopus cum suo dilectissimo concive Severo miscere consueverat, de quibus ita ipse ad Episcopum Novatum. *Dulcissimus concivis meus Severus vix & interdum per exiguas chartulas mecum loquitur, & eas quidem plures aliarum curarum & negotiorum refertas, quam portantes aliquid nostrorum in Christo suavitatem pratorum.* Epist. 242. Tractaverat cum Augustino Aurelius de universa Ecclesia Africana reformanda, de reformando & populo & Clero: deque commodiori hujus reformationis vita & modo. Hinc Augustinus ea non ad novellum modicæ Ecclesiæ Presbyterum, sed ad veteranos ac primates Episcopos pertinere considerans, quid rescriberet, dudum hæsitavit. Aurelium tamen offendere nolens, stylum atque tabulam suam Deo commisit digna rescripta in illis operaturo. In istis verò rescriptis sic legimus inter cætera. *Atque illud primum, quod orationibus meis te adjuvari credis, non solùm non defugio, verùm etiam libenter amplector.* Epist, 64. *Ita enim etsi non meis, certè tuis me Dominus noster exaudiet. Quod fratrem Alipium in nostra conjunctione mansisse, ut exemplo sit fratribus curas mundi hujus vitare cupientibus, benevolentissimè accepisti, ago gratias, quas nullis verbis explicare possim: Dominus hoc rependat in animam tuam. Omnis itaque fratrum cœtus, qui apud nos cœpit coalescere, tanta tibi prærogativa obstrictus est, ut locis terrarum tantum longè disjunctis ita nobis consulueris tamquam præsentissimus spiritu. Quapropter precibus, quantum valemus, incumbimus, ut gregem tibi commissum tecum Dominus sustinere dignetur, nec te uspiam deserere, sed adesse adjutor in opportunitatibus, faciens cum Ecclesia sua misericordiam per Sacerdotium tuum, quale spiritales viri, ut faciat, lachrymis eum gemitibusque interpellant. Scias itaque Domine beatissime & plenissima charitate venerabilis, non desperare nos, immo sperare vehementer, quod Dominus & Deus noster per auctoritatem personæ, quam geris, multas carnales fœditates & ægritudines, quas Africana Ecclesia in multis patitur, in paucis gemit, consiliorum gravitate & tua possit sanare.* In hisce verbis elucet ratio, cur Aurelius altas ac spiritales cogitationes suas, non cum veteranis Episcopis, sed cum tyrone Augustino voluerit communicatas: Quia nempe tyro Augustinus monachos habebat, atque quotidie plures ac plures accipiebat, vasa utilia Domino ad omne opus bonum, apta ad implendas ruinas Ecclesiæ Africanæ. Quapropter dubitandum non est, quin Presbyter Saturninus tamquam Aurelii Legatus Hipponem advenerit, atque cum Augustino transegerit de monachis sic instituendis, ut non solùm sibi, sed etiam communi matri Ecclesiæ Catholicæ prodessent. Ita palàm colligimus ex omnibus Augustini posterioribus scriptis & factis. Scribit quippe ad Eudoxium, aliosque Eremitas suos in solitudine ac insula Capraria. *Vos autem Fratres exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque in finem perseveretis, ac si quam operam vestram mater Ecclesia desideraverit, nec electione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui dirigit mites in judicio, qui docet* Epist. 81. *mansuetos vias suas. Nec vestrum otium necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui parturienti, si nulli boni ministrare vellent, quo modo nasceremini, non inveniretis.* Et ad Lætum ob terrenæ matris preces de bono vitæ monachalis proposito fluctuantem. *Mater Ecclesia mater est etiam matris tuæ. Hæc mater toto orbe diffusa tam variis, & multiplicibus errorum infestationibus agitatur, ut abortivi* Epist. 38. *jam filii ejus adversùs eam infestis armis belligerare non dubitent, ignavia etiam atque torpore quorundam, quos gremio continet, membra sua frigescere plurimis locis, & fovendis parvulis fieri minus idonea dolet. Unde, nisi per alios filios; unde, nisi per alia membra, quorum è numero tu es, justum ac debitum poscit auxilium? Hujus tu necessitates deserens, ad carnalia verba converteris? Nonne hæc gravioribus querelis insonat auribus tuis? Nonne hæc chariora viscera & cælestia ubera ostentat?* Et hæc est caussa cur ingeniosum Licentium, aliosque id genus luminosi cerebri adolescentes consueverit adeo importunis suasionibus ad statum Eremiticum cogere atque urgere. Epist. 89. Fateor hanc non fuisse Augustini monasteria exordientis mentem ac cogitationem. Intendebat meros solitarios ac intra sylvas abditos monachos, ne vel per somnium cogitans de eorum ad clerum exaltatione. Hasce cogitationes genuit Sanctus Aurelius, partim per præsentiam Presbyteri Saturnini. Immò & per mutua cum Augustino colloquia. Tandem enim ab Hipponensibus ac Episcopo Valerio Presbyteri Augustini adventum obtinuit Aurelius, de quo ita Augustinus in libris suarum Retractationum. *Cum Presbyter adhuc essem, contigit, ut apud Carthaginem inter nos qui simul eramus, ad Romanos Epistola legeretur, & quædam interrogabar à fratribus, quibus cum sicut poteram responderem, voluerunt scribi potiùs quæ dicebam, quam litteris fundi.* Factum id est, non Carthagine, sed prope illam, nempe in monasterio, quod ibi in agro Aurelius fundarat. Credoque tandem Presbyterum Augustinum eò esse ire permissum, partim ut de reformanda Afrorum Ecclesia cum Aurelio ageret, partim ut novo monasterio leges ac vivendi modum daret, tamquam institutor ac generalis Pater novorum in Africa monachorum.

Et quidem quod Augustinus verbo suos monachos docuit, etiam tam ipse quam quivis ejus discipulus opere adimplevit. De ipso namque dicit Possidius: *Proficiente doctrina Divina, sub Sancto ac cum Sancto Augustino in monasterio Deo servientes, Ecclesiæ Hipponensi clerici ordinari cæperunt.* Cap. 11. *Ac deinde innotescente & clarescente de die in diem Ecclesiæ Catholicæ prædicationis veritate, sanctorumque servorum Dei proposito, continentia, paupertate profunda, ex monasterio, quod per illum memorabilem virum esse & crescere cæperat; magno desiderio poscere atque accipere episcopos & clericos, pax Ecclesiæ atque unitas & cæpit primò & postea consecuta est. Nam fermè decem, quos ipse novi, sanctos ac venerabiles viros, continentes & doctissimos, Beatus Augustinus diversis Ecclesiis, nonnullis quoque eminentioribus, rogatus dedit. Similiterque & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes, Domini Ecclesiis propagatis, & monasteria constituerunt, & cæteris Ecclesiis promotos fratres ad Sacerdotium præstiterunt.* Decem isti fuerant Alipius

Pro-

Profuturus, Evodius, Possidius, Urbanus, Novatus, Severus, Samsucius, Privatus ac Servilius. Eminentiores autem Ecclesiæ fuerunt Calamensis, cui datus est Possidius, ac cui datus est Severus, Milevitana. Mittebantur porrò Augustini fratres præsertim ad recens à Donato ad Christum conversas, ideoque fortibus humeris indi-
Epist. 239. gentes civitates. Sic ad Ecclesiam Thianensem è Tagastensi Alipii monasterio missus atque ordi-
Epist. 261. natus est Sanctus Honoratus, sic infelix Antonius è monasterio Hipponensi ad Ecclesiam Fussalensem. Ita incognitus iste, sed probatissimus auctor in vita Sancti Fulgentii dicit de Eremo
Cap. 14. Vivecensi. *Est in medio vadosi maris sinu monasterium Vivecensi litori proximum, Vennesensi autem maxima ex parte contiguum, ubi neque Hortos colere parvissimi scopuli limes sinit angustus, neque ligni vel potabilis aquæ consolatio saltem ministratur exigua, sed rei utriusque per brevissimas naviculas quotidie sufficientia præparatur. In hoc monasterio rigidi propositi disciplina antiqua servatur, ab infantia sua plurimis usque ad decrepitam senectutem sanctissimè ibi viventibus, sanctæque professioni congrua opera laudabiliter exercentibus. Ubi tunc duo presbyteri peculiares, & meritis mirabiles, & immaculatæ senectutis honore Venerabiles Abbatis officio fungebantur, nunquam de cenobio recedentes, sed Ecclesiasticæ dignitati multos viros idoneos nutrientes.* Et quidem omnia Augustini monasteria fuisse talia, palam fit ex ijs, quæ contigerunt in monasterio Adrumetino. Dicit rursum idem iste auctor de sancto Fulgentio ex longo apud Sardos Exilio,
Cap. 29. reduce ad Ecclesiam suam Ruspensem. *Clericorum, si qua defuissent, ministeria reparans, probatos sibi multos ex fratribus monachis ad Ecclesiasticam militiam transtulit. Ibique charitati consulens ut dum penè omnes Clericos ex illo Monasterio ordinat, antiquæ familiaritatis manente notitia, nulla lis aliquando inter clericos & monachos ventilaretur.* Ea ergo praxis per omnem Afrorum Ecclesiam erat penitùs familiaris. Verùm quænam ista inter clericos ac monachos lis? Antiqua ista clericorum in monachos invidia, adversus quam sic constituit Imperator Honorius. *Si quos fortè Episcopi deesse sibi clericos arbitrantur, ex monachorum numero rectiùs ordinabunt.* Videntes quippe clerici sibi à monachis præripi, non solum bona presbyteria, sed etiam eminentiores Episcopatus, adversum monachorum ordinationes debacchari cæperunt, idque tam acriter, ut monasticæ ordinationis auctor Aurelius coactus fuerit sese defendere per legem imperialem.

Hoc sensu intelligo duodecimam Sancti Papæ Innocentii Epistolam, ubi *facta sibi* quorumdam Afrorum *querela* permotus, graviter arguit sanctum Aurelium, quod *clericos Ecclesiasticorum dogmatum nutritios vel intra Christi altaria honoratos* contemnens, ad sacrum supremi *Sacerdotii collegium adsciseret mundanis nexibus, actubus, vel moribus involutos, quasi nefas foret ad Primatum per ordinem pervenire.* Quis emunctæ naris homo non intelligat hasce querimonias? Africani clerici, quia se jam pridem in Ecclesiastica militia adscriptos ac meritos videbant non assumi ad Episcopatus, assumi autem, idque Aurelii opera, Laicos Monachos, & quidem quosdam forsitan ante susceptum monachismum istis mundanis nexibus implicatos, bonum Aurelium atro suo penicillo apud Papam Innocentium ita depinxere. Licet namque Aurelius, ut mox dicturus sum, quandoque manus suas monachis istis imposuerit nimium citò ad gradus cleri inferiores, nequaquam tamen id crediderim de Episcopatu. Aurelius erat prudentior. Neque id tacuisset aut permisisset Augustinus. Acriter namque Aurelium corripuit propter inferiores clericos, atque adversus ipsum fecit à Concilio condi Episcopalem canonem: Quanto ergò fuisset adversus ipsum zelosior pro reverentia consecrationis Episcopalis? Et adversùm istos Aurelii invidos delatores curavit Augustinus condi hunc canonem à tertio Concilio Carthaginensi. *Clericus invidens fratrum profectibus, donec in vitio est, non promoveatur.* Cap. 54. Profectibus, quo Augustinenses Monachi in Episcopos proficiebant.

Quam porro frequentes Monachos ordinarit Aurelius, patet ex hisce Augustini ad eum litteris. *Legi Epistolam benignitatis tuæ de Donato &* Epist.
fratre ejus, & quid responderem, diu fluctuavi: 76.
Sed tamen etiam atque etiam cogitanti, quid sit utile saluti eorum, quibus in Christo nutriendis servimus, nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse dandam istam viam servis Dei, ut se putent faciliùs eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores. Et ipsis enim facilis lapsus, & ordini clericorum fit indignissima injuria, si desertores monasteriorum ad militiam clericatus eligantur, cum ex his, qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores in clerum assumere soleamus. Nisi fortè, sicut vulgares dicunt, Malus choraula bonus Simphoniacus est, ita iidem ipsi vulgares de nobis jocabuntur, dicentes, Malus monachus bonus clericus est. Nimis dolendum, si ad tam ruinosam superbiam monachos surrigamus, & tam gravi contumelia dignos clericos putemus, in quorum numero sumus, cum aliquando etiam bonus monachus vix bonum clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio necessaria, aut personæ regularis integritas. Sed de istis, credo, arbitrata sit Beatitudo tua, nostra voluntate, ut suis potiùs corregionalibus utiles essent, de monasterio recessisse. Sed falsum est, sponte abjerunt, sponte deseruerunt, nobis quantum potuimus pro eorum salute renitentibus. Et de Donato quidem, quia jam factum est, ut; antequam de hac re aliquid in concilio statueremus, ordinaretur, si fortè à superbiæ perversitate correctus est, faciat quod vult prudentia tua. De fratre verò ejus, cujus vel maxime caussa de monasterio etiam ipse Donatus abscessit, cum intelligas quid sentiam, nescio quid respondeam. Contradicere tamen prudentiæ, honori, charitatique tuæ non audeo, & sanè spero id te facturum, quod membris Ecclesiæ salubre perspexeris. Ecce, Aurelius erat adeo festinus ac fervidus, ut etiam Apostatis, contra Augustini voluntatem, manus ordinationis imponeret. Verùm quodnam istud Concilium? Istud, de quo scribit Augustinus ad Presbyterum Quintianum.
Recenti Concilio statutum est, ut de aliquo monaste- Epist.
rio qui recesserint, non fiant alibi clerici aut præpo- 235.
siti monasteriorum. Iste namque Aurelii fervor ac præceps zelus fuit per Africam adeò vulgaris, ut

Augustinus monasticæ disciplinæ ac clericali honori prospiciens, coactus fuerit eum per istud concilii statutum cohibere. Caussa itaque, ob quam monasticum ac Eremiticum Augustini institutum ita foveret ac promoveret Aurelius, erat, ut ex illo sibi clericos fabricaret, atque in Africanæ Ecclesiæ inopiam sublevaret, ruinasque impleret. Et quidem spes eum non fefellit. Dicit namque de Augustino Possidius: *Clerum sufficientissimum & monasteria Ecclesiæ*
Cap. 31. *dimisit*. Isti Ecclesiæ; quæ non ita pridem vix unum Diaconum aut lectorem poterat reperire.

CAPUT VII.

Factum Sancti Aurelii magis explicatur.

Erat Aurelius magnus ac gloriosus Afrorum Doctor, unicus eorum Archi-Episcopus ac Primas, gerens sollicitudinem omnium omnino per Africam Ecclesiarum. Etenim Africana Ecclesia, licet haberet plures Episcoporum provincias, in quinti Carthaginensis Concilii calce enumeratas, videlicet provinciam Carthaginensem, provinciam Numidiæ, provinciam Byzacenam, provinciam Mauritaniæ Sitifensis, ac provinciam Tripolitanam. Presbyter Orosius dividat eis aliter, assignat-
L. 1. c. 2. que plures. Nempe Provinciam Tripolitanam Lybiæ proximam, quæ etiam subventana ac Arguzitana dicebatur, cujusque caput erat Leptis; provinciam Byzacenam, ubi Adrumetum; provinciam Zeugitanam seu Carthaginensem; provinciam Numidiæ, in qua Hippona erat, ac tres Mauritaniæ provincias, Sitifensem, Cæsariensem, ac Tingitanam. At verò septima Carthaginensis Synodus provinciam
L. 1. Sitifensem confundit cum Tingitana. Sanctus porrò Victor Vticensis Episcopus provinciam Carthaginensem vocat passim Proconsulatem, additque aliam Azuritanam, dicens in ea sola fuisse Episcopos centum viginti. Ejusque est frequens mentio in Conciliis Africanis. Licet, inquam, Africana Ecclesia habuerit tot Episcoporum provincias, habuit tamen unicum pallio insignitum Archi-Episcopum Carthaginensem, eumque omnium Primatem ac quasi Patriarcham. Patet id ex sancto Leone Papa nono, sic ad Thomam Carthaginensem Episcopum scribente adversus nescio ubi fundatam prætensionem Episcopi Gummitani. *Noveris proculdubio, quia post Romanum Pontificem primus Archi-Episcopus & totius Africæ maximus Metropolitanus est Carthaginensis Episcopus: Nec quicumque sit ille Gummitanus Episcopus, aliquam Licentiam consecrandi Episcopos vel deponendi, seu provinciale concilium convocandi habet sine consensu Carthaginensis Archi-Episcopi, cujuslibet dignitatis aut potestatis sit; exceptis his quæ ad propriam parochiam pertinent: Cætera autem, sicut & alii Africani Episcopi, consilio Carthaginensis Archi-Episcopi aget*. Et clarius ex alia ejusdem Sanctissimi Pontificis Epistola ad Petrum & Joannem Episcopos Africanos. *Rectè contra Gummitanum Episcopum dignitatem Carthaginensis Ecclesiæ defendistis: Quia sine dubio post Romanum Pontificem primus Archi-Episcopus, & totius Africæ maximus Metropolitanus est Carthaginensis Episcopus, nec pro aliquo Episcopo in tota Africa potest perdere privilegium semel susceptum à Sancta Romana & Apostolica Sede, sed obtinebit illud usque in finem sæculi, & donec in ea invocabitur nomen Domini nostri Jesu Christi, sive deserta jaceat Carthago, sive resurgat gloriosa aliquando. Hoc ex Concilio Beati Martyris Cypriani, hoc ex Synodis Aurelii, hoc ex omnibus Africanis Conciliis, hoc, quod majus est, ex Venerabilium nostrorum Prædecessorum Romanorum Pontificum decretis apertè monstratur. Nec quicumque ille sit Gummitanus Episcopus, aliquam Licentiam consecrandi Episcopos vel deponendi, seu provinciale concilium convocandi habet sine consensu Carthaginensis Archi-Episcopi, cujuslibet dignitatis sit aut potestatis. Tantummodo procurabit ille Gummitanus Episcopus, quæ ad propriam parochiam pertinent; cætera autem, sicut & alii Episcopi Africani, consilio Carthaginensis Archi-Episcopi aget, qui solùs in Africa pallium ab Apostolica Sede habere solet. Undè & Episcopos consecrandi principale & antiquum jus retinet, sicut ex verbis Aurelii in Concilio Carthaginensi potest intelligi, cum dicit. In Ecclesia, ad quam dignata est vestra Sanctitas convenire, crebrò ac penè per diem Dominicam Episcopos Ordinandos habemus*. Tantus Patriarcha erat Episcopus Carthaginensis.

Africana itaque Ecclesia habebat Hierarchiam sibi propriam atque ab aliis Christianis gentibus quoad varia planè diversam. De quibus omnibus ita pergit sanctus Leo Papa nonus. *Nunc quia de Archi-Episcopis & Metropolitanis sententiam nostram requiritis, Venerabilium Antecessorum nostrorum dicta apertè demonstrant, id est, Clementis, Anacleti, Aniceti, & aliorum, ubi ita legitur: Sacerdotum ordo bipartitus est, nec ampliùs, quam duo ordines, id est, Episcoporum & Presbyterorum nobis collati sunt, nec Apostoli docuerunt. Episcoporum autem ordo unus est, quamvis alii præferantur aliis, sive pro eo quod primo civitates & magis nominatas secundùm potentiam aut leges sæculi retinent, sive quod à sanctis Patribus pro aliqua reverentia sanctitatis aliquod privilegium dignitatis possident. Nam sicut omnis mundana potestas his gradibus dignitatum à se invicem distat, id est, ut primus sit Augustus, vel Imperator, deinde Cæsares, deinde Reges, Duces, & Comites, atque Tribuni; ita & Ecclesiastica dignitas ordinata à sanctis Patribus invenitur, dicente beato Clemente. In illis civitatibus, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum atque primi legis Doctores erant, Primates vel Patriarchæ positi sunt, qui reliquorum judicia & majora negotia justè diffinirent: Qui etiam non uni provinciæ, sed pluribus præessent. Deindè ubi Archi-Flamines erant Paganorum, Archi-Episcopi instituti sunt Christianorum, qui singulis provinciis præessent. Ubi verò Metropolis erat, quæ interpretatur mater civitas, Metropolitani erant;*

Quippe

Quippe qui de tribus aut quatuor civitatibus intra aliquam provinciam majori & matri aliarum civitatum præsidebant. Isti aliquando Metropolitani tantùm nominantur, aliquando verò Archi-Episcopi, si in ipsa provincia majores non fuerint aliqui. Ubi autem minores civitates habuerunt solummodo Flamines vel Comites, Episcopi sunt instituti. Porrò Tribuni plebis non absurdè intelliguntur Presbyteri, sive reliqui inferiores ordinis clerici. His omnibus divino & humano privilegio prælatus est Pontifex Romanus. Sed de Africæ Primatibus aliter intelligendum est, quia in singulis ejus provinciis antiquitus Primates instituebantur, non secundùm potentiam alicujus civitatis, sed secundùm tempus suæ ordinationis, quibus tamen omnibus præerat unus, scilicet Carthaginensis Archi-Episcopus, qui etiam non incongruè dici potest Metropolitanus, propter Carthaginem Metropolim totius Africæ. Ita legitur in Concilio Carthaginensi. Primæ Sedis Episcopus non appelletur princeps Sacerdotum, aut summus Sacerdos, aut aliquid hujusmodi, sed tantùm primæ Sedis Episcopus. Sancti itaque Ecclesiarum Patres ac Fundatores Apostoli Ecclesiarum ac Episcopalium Cathedrarum dignitatem atque amplitudininem quasi ad amussim proportionarunt dignitati ac splendori suæ civitatis. Hinc prima ac omnium princeps Sedes erecta est Romæ, secunda Alexandriæ, tertia Antiochiæ: Quia nempe Roma erat caput mundi, Alexandria erat Præfectura Angustalis aut potius istius Præfecturæ caput, Antiochia caput Præfecturæ secundæ. Hinc Palæstinæ Archi-Episcopatum, non Hierosolyma, sed maritima Cæsarea accepit: Quia nempè ea erat Sedes Præsidis Romani. Hinc natæ sunt omnes istæ solemnes ac ambitiosissimæ lites pro secundo loco Episcopi Constantinopolitani. Hac, inquam, de caussa, ubi Byzantium in Constantinopolim ac novam Romam exaltatum est, adversus sanctum Pontificem Damasum recalcitravit Synodus generalis prima Constantinopolitana; adversus sanctum Leonem non solus Constantinopolis Episcopus Anatholius aut Marcianus Augustus, sed etiam omnis Synodus Chalcedonensis; adversus sanctos Pontifices Hilarum; Simplicium ac Felicem Leo Augustus ac Episcopus Acacius, adeò ut hic non erubuerit locum istum mendicare ab impiissimo Tyranno Basilisco. Etenim quia jam Constantinopolis obtinebat secundum locum in Imperio Romano, credebant isti secundum in Ecclesia Christiana locum deberi Episcopo Constantinopolitano. Eaque sanctorum Apostolorum providentia fuit admodum congrua, atque illis haud dubiè divinitùs inspirata. Etenim Divina providentia sacrosancto dilecti Filii sui Domini ac Dei nostri Jesu Christi Evangelio Romanum imperium tamquam aptam materiam præpararat, in quo, expulsis idolis eorumque sacrilegis Sacerdotibus & sacris, usque ad novissimum ejusdem Domini Jesu adventum, tamquam apta Romanæ Reipublicæ forma (etenim sine vera in Jesum Christum fide nulla est aut esse potest vera respublica) perseveraret. At verò nova forma debet & materiæ, in quam inducitur, & priori, quam expellit, formæ esse proportionata. Hinc ergo plenè conveniebat, ut in majoribus, ubi hactenus majora sacrilegia fuerant, civitatibus majores quoque Episcopi ac splendidiora divinæ legis sacra constituerentur. Nihilominus hæc optima regula recepta non fuit ab Afris. Apud ipsos enim prima cujusque provinciæ, Carthaginensem excipe, Episcopalis Sedes, non in digniori civitate erat fixa immobiliter, sed mobiliter de civitate ad civitatem transibat, videlicet ad seniorem Episcopum, licet Episcopus esset abjectissimæ Civitatis. Patet id ex variis locis Sancti Augustini. Etenim tempore ventilatæ inter Cæcilianum ac Majorinum magnæ istius, à qua omne Africanæ Ecclesiæ malum traxit originem, quæstionis, Numidiæ Primas erat Secundus Episcopus Tisigitanus; at verò dum Augustinus in Episcopum ordinaretur, Numidiæ Primas erat Megalius Episcopus Calamensis, ex intervallo autem fuit Sylvanus Episcopus Perdicensis, dein Xantippus Episcopus Tagastensis, ac ante hunc nescio cujus Ecclesiæ Episcopus Senex Valentinus, cujus exstant litteræ ad sanctos Papas Bonifacium ac Cælestinum, eorumque ad ipsum. Hic compilator sermonum ad Fratres in Eremo nimiùm stolidè suam prodit imperitiam ac imposturam. Hunc namque Valentinum, quem eo tempore, quo Aurelius sedebat Archi-Episcopus Carthagine, clarè constat fuisse Numidiæ Primatem, facit Archi-Episcopum Carthaginensem. Atque ibi est cardo solemnis istius inter Victorinum nescio cujus Sedis Episcopum ac Xantippum Episcopum Tagastensem controversiæ pro Numidiæ Primatu; uterque enim asserebat se in Episcopali dignitate esse seniorem. Eaque est caussa, cur in Milevitano Concilio, ad instantiam Palentini Episcopi inter se servent ordinem ætatis Episcopalis, neque quis junior audeat se cuiquam seniori præponere aut ante illum sedere. Hucque respexit Sanctus Augustinus, dum in litteris ad Synodum tractoriis se à Victorino Episcopo legens præpositum multis Episcopis se senioribus, est tam seriò indignatus. Hac denique de caussa in communibus litteris semper præponitur Augustino Alipius: Quia nempe Alipius erat Senior in Episcopatu. Et iste Senior Episcopus variis intitulabatur nominibus. Primò, vocabatur *Senex*. Sic enim Sylvanus vocat seipsum, atque ita vocatur à sancto Innocentio Papa Primo, istumque Xantippum, qui adversus Victorinum caussam suam obtinuisse videtur, sic appellat Sanctus Augustinus. Deinde, vocabatur *Primas*. Sic eum vocat Augustinus in Epistola ad sanctum Episcopum Profuturum, in Epistola ad Episcopum Victorinum, ac in Epistola ad sanctum Pontificem Cælestinum. Atque ita etiam passim vocatur in Conciliis Carthaginensibus. Tertiò vocabatur *Primæ Sedis Episcopus*. Ita jam audivimus a sancto Leone Papa nono, citante canonem Concilii Carthaginensis: Utique concilii tertii canonem vigesimum sextum. Quartò vocabatur *Prior*: Sic vocat Augustinus in Epistola ad Episcopum Victorinum. Quintò

Marginal references (right column): Epist. 162. — Epist. 92. 93. 152. 236. 217. — Serm. 35. — Epist. 217. — C. 13. — Epist. 217. — Epist. 92. 93. 152. 236. — Epist. 17. 217. 261. — Epist. 217.

tò denique, vocabatur *Metropolitanus*: Ita palam vocatur à tertio Concilio Carthaginensi. Hæc tamen vox habebat apud Afros etiam significationem aliam. Patet ex hoc canone Africani Concilii habiti sub Pontificatu Sancti
Cap. 35. Papæ Bonifacii. *Placuit omnibus, ut matricula & archivus Numidiæ & apud primam Sedem sit, & in Metropoli, id est, Constantina.* Ecce, distinguit inter primam Sedem & Metropolim, adeoque etiam inter Primæ Sedis Episcopum ac Episcopum Metropolitanum. Et hic primæ Sedis Episcopus, licet omnibus suæ provinciæ Junioribus Episcopis præesset, pleno tamen jure suberat Episcopo Carthaginensi, adeò ut sine ejus consensu videatur non potuisse Episcopos consecrare aut deponere, nec concilium provinciale convocare. Carthaginensis quippe Episcopus erat solus pallio insignitus atque penes ipsum solum erat sollicitudo omnium Africanarum Ecclesiarum. Erat regimen ab aliis gentibus valdè diversum; erat tamen. Et ex hinc oriebatur, quod Carthaginensis Episcopus fermè singulis diebus Dominicis Episcopos consecraret.

Verùm hisce omnibus obstare videtur primò hic canon secundi Concilii Carthaginensis.
Cap. 12. *Placet omnibus, ut inconsulto Primate cujuslibet provinciæ nemo præsumat, licèt cum multis Episcopis, in quocumque loco sine ejus præcepto Episcopum ordinare. Si autem necessitas fuerit, tres Episcopi, in quocumque loco sint, cum Primatis præcepto ordinare debeant Episcopum.* Ecce, potest omnino primæ Sedis Episcopus Jure suo consecrare Episcopos, neque ad hoc opus habet jussu aut consensu Archiepiscopi Carthaginensis. Latus est namque canon iste adversum quosdam Numidiæ Episcopos, qui omnem prætergressi regulam, ausi sunt duo soli, sine sui Primatis consensu ac scitu, Episcopos consecrare. Adversùm eos statuitur, ut de cætero non minùs quam à tribus, neque sine expresso ac scripto Primatis mandato actus iste attentetur. Nullaque fit mentio Archi-Episcopi Carthaginensis. Sic ipse Augustinus, & quidem cum dispensatione in canone Concilii Nicæni, à Numidiæ Primate Megalio consecratus fuit, neque ibi intervenit, nisi ad dispensandum,
Epist. 87. Episcopus Carthaginensis. Sic tempore sancti Leonis Papæ magni Primas Provinciæ Cæsariensis, quia etiam tunc gravissimam ibi Clericorum inopiam induxerant Wandali, ad apicem Episcopalem levavit bigamos ac viduarum maritos, cui abusui reformando ad Primatem istum Leo Pontifex delegavit quemdam Potentium, nescio cujus Ecclesiæ Episcopum. Faciebat id Primas iste sua auctoritate. Alioquin enim Pontifex, non ipsum solum, sed etiam Carthaginensem Archi-Episcopum debuerat arguisse. Quin immò etiam Primates isti poterant non solummodò defunctis Episcopis novos substituere, sed etiam novas Cathedras erigere, novosque Episcopatus. Patet id exemplo ipsius sancti Augustini, qui jam plenè senex, adeoque Africanorum Canonum plenè
Epist. 261. peritus, fultus auctoritate atque assistentia solius Numidiæ Primatis, quem credo fuisse Valentinum Senem, erexit Episcopatum Fussalensem, eique primum Episcopum ordinavit è suo Monasterio Antonium, infelicem illum. Sic ad Carthaginensem collationem venturi Donatistæ, quo numerosi essent, varios erexere novos Episcopatus; neque exinde à quoquam arguuntur tamquam Africanorum canonum prævaricatores.

Secundò obstare videntur septimus, octavus, ac nonus canon tertii Concilii Carthaginensis, qui Primatibus istis, eorumque provincialibus Synodis dant plenam auctoritatem Episcopos judicandi ac deportandi. Sic enim Epist. 261.
Numidiæ Primas deportasset istum Fussalensem Antonium, *Si stuprorum crimina capitalia probari potuissent.* Sic Primas Cæsariensis deponere Epist. 261.
re potuisset Priscum, Victorem, ac Laurentium, suæ provinciæ Episcopos, si eorum crimina id exegissent. Idque suo Jure, citra assistentiam Archi-Episcopi Carthaginensis. Patet ex hoc canone Concilii Carthaginensis quarti. Cap. 28
Irritam esse injustam Episcoporum damnationem, & idcircò à Synodo retractandam. Justa ergo damnatio planè valebat. Neque mireris hoc. Antiquitus enim quicumque Archi-Episcopus poterat suos suffraganeos judicare ac Sacerdotio privare, dempto uno casu, de quo ita Concilium Sardicense. *Cum aliquis Episcopus* Cap. 4.
depositus fuerit eorum Episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Roma, alter Episcopus in ejus Cathedra post appellationem ejus, qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi caussa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata. Quapropter sanctus Leo Papa nonus, dum ad istos præfatos Africanos Episcopos scribit nullum Episcopum deponi posse nisi à Romano Pontifice, loquitur de jure novo, non de antiquo.

Tertiò denique obstare videtur hic canon Milevitani Concilii. *Placuit, ut non sit ultra* Cap. 9.
fatigandis fratribus anniversaria necessitas, sed quoties exegerit caussa communis, id est, totius Africæ, undecumque ad hanc sedem pro concilio datæ litteræ fuerint, congregandam esse Synodum in ea provincia, ubi opportunitas persuaserit. Caussæ autem, quæ communes non sunt, in suis provinciis judicentur. Poterant, ecce, quique Primates pro caussis suam solam provinciam concernentibus cogere Synodos provinciales. Sic Epist.
eam adversus Pelagianos coegit Numidiæ Primas Sylvanus in Civitate Milevitana, adver- 92. 152.
sus Donatistas autem in Civitate Cirthensi. Sicque eam nescio qua de caussa cogere volebant Xantippi adversarius ac Numidiæ Primatus competitor Victorinus. Sic olim simi- Epist.
lem Synodum adversus Episcopos nuper in 217.
persecutione lapsos in Civitate Cirthensi coegit Secundus tunc Numidiæ Primas ac Episcopus Tisigitanus; ac postmodum sub Pontificatu Theodori adversus Paulum, Constantinopolitanum Episcopum, Monothelitam, Columbus, primæ ibi Sedis Episcopus. Tunc Provinciam suam Bizacenam etiam convocavit Stephanus, suamque Cæsariensem Primas Reparatus. Eorum Synodales litteras tam ad

Theo-

Theodorum Pontificem, quam ad Constantem Augustum reperies in Concilio Lateranensi sub sancto Martino primo. Eaque omnia faciebant sine scitu Episcopi Carthaginensis. Sanctus namque Augustinus Tractorias Episcopi Victorini litteras arguit dumtaxat de tribus. Primo, quod non constarent de scribentis Primatu, eum quippe etiam Xantippus suum asserebat. Secundò, quod convocati ad Synodum Episcopi non essent scripti legitimo ordine. Tertiò, quod convocaret etiam Mauritaniæ Episcopos sine adjuncta auctoritate ac nomine istorum Primatum. De Episcopi autem Carthaginensis nomine, quod tamen certum est defuisse, totus tacet Augustinus. Ideoque etiam certum est, Episcopi istius consensum ad convocandas aliarum Provinciarum Synodos non fuisse necessarium. Proinde Leo Papa nonus videtur malè asserere, quod isti Afrorum Primates non potuerint Episcopos consecrare aut deponere, neque Synodos convocare.

Respondeo istos Africæ Primates seu primæ Sedis Episcopos non fuisse in omnibus provinciis, sed dumtaxat in quibusdam. Patet ex canone secundo tertii Carthaginensis Concilii, quod de Concilio Nationali agens sic dicit. *Ad quod omnes provinciæ, quæ primas sedes habent, legatos mittant*. Cur *quæ primas sedes habent?* Quia quædam tales sedes non habebant. Clariùs id patet ex codice græco Africanorum
Cap. 17. canonum, in quo sic habemus. *Placuit, ut Mauritania Sitifensis, ut postulavit, Primatem Provinciæ Numidiæ, ex cujus cætu separatur, cum habeat Primatem: Quem consentientibus omnibus Primatibus Provinciarum Africanarum, vel omnibus Episcopis, propter longinquitatem habere permissa est*. Utique longinquitatem à civitate ac provincia Carthaginensi. Etenim omnes proprium Primatem non habentes provinciæ suberant Archi-Primati Carthaginensi. Et quia provincia Sitifensis ab ista provincia longè aberat, erat autem proxima Numidiæ, fueratque cum illa olim una provincia, petivit ac obtinuit, non quidem reuniri in unam provinciam, tamen illius subjacere Primati. Tales itaque Primates habuerunt provincia Numidiæ, provincia Mauritaniæ Cæsariensis, provincia Byzacena, ac provincia Tripolitana. Omnes aliæ subiiciebantur Archi-Episcopo Carthaginensi, præter Sitifensem, quam jam audivimus Numidarum Primati fuisse subjectam. Quod porrò etiam hæc olim subjecta fuerit isti Archi-Episcopo, clarè patet ex Episcopalibus subscriptionibus primi Concilii Arelatensis: Ibi namque Surgentius Episcopus Sitifensis subscribit tamquam Episcopus de provincia Carthaginensi. Et quidem Numidiæ Primas, Primasque Cæsariensis habuere jura ac privilegia quædam particularia, pro quibus ita clamatum est ab omnibus Episcopis Concilii Milevitani. *Salvo jure Primatus Numidiæ & Mauritaniæ*. Erant jura magna. Eaque, præsertim Numidici Primatus jura, ut ista via Cæciliani Carthaginensis olim Episcopi ordinationem irritam redderent, largiter ampliare conati sunt Donatistæ. Patet id ex Augustino sic scribente in Breviculo collationis cum Donatistis. *Donatistæ longa prosecutione agebant, quod non ex* L. 5. c. 16.
peccaverit Cæcilianus, ut Princeps à Principe ordinaretur: Cum aliud habeat Catholicæ Ecclesiæ consuetudo, ut non Numidiæ, sed propinquiores Episcopi Episcopum Ecclesiæ Carthaginis ordinent: Sicut nec Romanæ Ecclesiæ ordinat aliquis Metropolitanus, sed de proximo Ostiensis Episcopus. Hoc autem dicentes de sua consuetudine, quam nescio quando instituerunt, Ecclesiæ Catholicæ præjudicare conabantur: Quæ consuetudo si antiqua esset, hoc ipsum objecissent Cæciliano, quando non absentem damnaverunt. Verum de hisce omnibus plura tempus non patitur neque locus. Dico itaque Leonem Papam nonum cum omni isto in contrarium adducto Africano canone quam optimè cohærere. Isti quippè omnes Africani canones, omniaque ex sancto Augustino adducta exempla loquuntur de provinciis Primatem habentibus, quibus sine Carthaginensis Archi-Primatis mandato ac consensu omnino licebat Episcopos creare ac deponere, conciliaque provincialia cogere; at verò Leo Papa nonus de provinciis Primatem non habentibus loquitur, deque earum Episcopis, quibus ista omnia sine isto consensu non licebant. De tali namque provincia erat iste Episcopus Gummitanus.

At inquies, erant in Africa quatuor Primates, eisque subjectæ provinciæ quinque, Numidiæ enim Primas præerat provinciis duabus: Si ergo omnium istarum provinciarum Episcopi potuerint ordinari à suis Primatibus, unde potuit Archi-Primas Carthaginensis per singulas fermè Dominicas habere Episcopos ordinandos? Respondeo id sciri posse ex ipsius sancti Aurelii verbis, prolatis in tertio Concilio Carthaginensi. Epigonius & Julianus, nescio quarum Ecclesiarum Episcopi, graviter ibi dimicabant pro quodam clerico, quem Epigonius sibi præreptum caussabantur à Juliano: Ideoque statutum est, ne quis Episcopus tale pium plagium de cætero committeret. Episcopus porrò Carthaginensis solebat à quibuscumque Africanis Ecclesiis rogari, non solummodò quosdam minores clericos, sed etiam Presbyteros ac Episcopos. Et quia eos omnes elargiri non poterat de gremio Ecclesiæ suæ, evocare eos solebat de aliis quibuscumque per Africam Ecclesiis. Hinc de isto canone exortum est dubium, an ipsum etiam Carthaginensem Episcopum obligaret. Cumque sanctus Aurelius dixisset ad Patres, nullum à se unquam evocari alienum clericum, nisi prius consulto ejus proprio Episcopo, sic subdit. *Si verò E-* Cap. 44. 45.
piscopus indevotus exstiterit, quid censet Charitas vestra faciendum? Ego enim cunctarum Ecclesiarum, dignatione Dei, ut scitis fratres, sollicitudinem sustineo. Cui sic respondit Episcopus Numidius. *Fuit semper hæc licentia huic sedi, unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque Ecclesiæ ordinare Episcopum*. Respondit eidem etiam Episcopus Epigonius, in cujus gratiam latus fuit iste jam dictus canon adversùs Episcopum Julianum: *Bonitas sequestrat possibilitatem. Minùs enim præsumis*

sumis frater. Etenim te bonum & clementem omnibus reddis. Habes enim hoc in arbitrio, satis est, ut satisfiat personæ uniuscujusque Episcopi in prima tantummodo conventione. Si autem quodlibet huic Sedi vindicandum fuerit, sibi arbitratus, necesse habet tamen omnes Ecclesias *suffulcire. Unde tibi non potestatem damus, sed tuam assignamus, & liceat voluntati semper, & tenere quem voles, & Præpositos plebibus vel Ecclesiis constituas, qui postulati fuerint, & unde voles.* Cumque Episcopus Posthumianus Epigonio reponeret, esse quosdam in Africa Episcopos, quibus unicus tantùm esset Presbyter, atque rogaret, an etiam istum auctoritate sua posset evocare Carthaginensis Episcopus ac alteri Ecclesiæ elargiri, responsum ei est affirmativè. Carthaginensis itaque Episcopus, licet quædam provinciæ haberent suos proprios Primates, habebat tamen omnium omnino per Africam Ecclesiarum, omniumque Primatum ac Episcoporum plenam sollicitudinem; potens omnibus Ecclesiis quos vellet dare Episcopos: Eaque est caussa, cur per singulas fermè Dominicas Episcopos ordinaret. Ordinabat quippe Episcopos, non solummodo suæ Proconsularis provinciæ ac provinciarum non habentium proprium Primatem, sed etiam Episcopos provinciarum Primatialium, dum id rogaretur, aut suo motu id ipse vellet. Et hinc sanctus Possidius agens de sancto Augustino contra Nicænos Canones in Coepiscopum sublevando, sic scribit:
Cap. 8. *Formidans Venerabilis Senex Valerius, egit secretis litteris apud Primatem Episcoporum Carthaginensem, allegans imbecillitatem corporis sui, ætatisque gravitatem, & obsecrans, ut Hipponensi Ecclesiæ ordinaretur Episcopus, qui suæ Cathedræ, non tam succederet, sed consacerdos accederet Augustinus. Et quæ optavit & rogavit, rescripto impetravit. Post quam petitionem ad visitandum ad veniente ad Ecclesiam Hipponensem tunc Primate Numidiæ Megalio Calamensi Episcopo, &c.* Vocat Megalium Numidiæ dumtaxat Primatem, Episcopum verò Carthaginensem vocat Primatem Episcoporum: utique Episcoporum omnium, etiam Provincialium Primatum. Ipse erat in Africa Patriarcha maximus, ac Episcopus Episcoporum. Atque hoc est, quod significatum voluit sanctus Leo Papa nonus, dum dixit de Episcopo Carthaginensi. *Episcopus consecrandi principale & antiquum jus habet.* Habebatque adhuc aliam variam principalem potestatem. Primò, illam, de qua jam audivimus loquentem sanctum Possidium. Eam, inquam potestatem, qua solus dispensare poterat in legibus generalium aut etiam Nationalium Conciliorum. Secundò, illam, de qua sic dicit tertium concilium Car-
Cap. 1. thaginense. *Placuit propter errorem, qui sæpè solet oboriri, ut omnes Africanæ provinciæ Episcopi observationem Paschalem ab Ecclesia Carthaginensi curent accipere.* Tertiò, illam, de qua sic habemus in codice Græco canonum Africanorum.
Cap. 85. *Si quæ litteræ dictandæ in concilio placuerint, venerandus Episcopus, qui huic sedi præsidet, omnium nomine dictare & subscribere dignetur, in quibus etiam ad Episcopos Legatos, qui per provincias Africanas in caussa Donatistarum mittendi sunt, placuit litteras dari tenorem mandati continentes, quem* Cap. 52.
non egrediantur. Quartò, poterat ac debebat visitare omnes omnino Africanas provincias, etiam Primatiales. Hinc namque Honorato ac Urbano, provinciæ Sitifensis Episcopis, suam provinciam visitari rogantibus, respondit Aurelius, id vix fieri posse ob barbaros, uti eadem de caussa visitari non poterant provincia Tripolitana atque Arguzitana. Quintò denique, nemo Epis- C. 106.
copus proficisci poterat ad sacrum Augusti Comitatum sine Licentia ac litteris formatis Episcopi Carthaginensis.

Et hæc sancti Aurelii in omnes Africanas Ecclesias plenissima potestas est prima caussa, cui Eremiticum sancti Augustini institutum debet suam per omnes Africanas Ecclesias propaginem ac diffusionem. Videns namque Aurelius sibi impositam omnium istarum Ecclesiarum sollicitudinem, adeoque earum inopiam esse per se sublevandam, ruinasque instaurandas, misit solemnem Legationem ad S. Anastasium Pontificem, ac Venereum Episcopum Mediolanensem, successorem S. Cypriani, aliquot insignes clericos ab illis emendicaturam. Erant tum quidem in Africa Augustinenses Eremitæ, eo quippe tempore Augustinus jam pridem erat Episcopus, eisque etiam jam oculos ac manus injecerat Aurelius: Nihilominùs quibusdam de caussis decrevit ac misit istam legationem. Neque verò fuit inanis. Aliquos namque Anastasius, aliquos clericos misit Venereus, atque inter illos insignem istum Hæresis Pelagianæ inimicum, ac vitæ S. Ambrosii conscriptorem, Diaconum Paulinum qui ad Judicium Episcopale Carthaginense primus pertraxit impium Cælestinum, estque postmodum promotus ad nescio cujus Ecclesiæ Africanæ Episcopatum. Hujus namque Paulini Epistolam puto esse illam, quæ inter Augustinianas est quadragesima octava, nimiumque imperitè quidam putant eam esse Paulini Episcopi Nolensis. Interim pauci ex istis Italis videntur Afris populis fuisse fructuosi, neque bene cum illis convenisse. Quod namque Itali & Afri diversorum humorum sint, patet ex iis, quæ in virorum Illustrium catalogo scribit S. Hieronymus de Tertulliano. *Hic cum usque ad mediam ætatem Presbyter Ecclesiæ permansisset, invidia postea & contumeliis Clericorum Romanæ Ecclesiæ, ad Montani dogma delapsus est.* Et ex iis, quæ scribit S. Augustinus in libris de ordine, agens de vario modo pronunciandi linguam latinam. *Meipsum,* L. 2. c.
cui magna necessitas fuit ista perdiscere, adhuc in 17.
multis verborum sonis Itali exagitant, & à me vicissim, quod ad ipsum sonum attinet, reprehenduntur. Aliud est enim esse arte, aliud gente securum. Patet id præsertim ex isto Africano canone, quo sub pæna excommunicationis omnibus suis clericis Africana concilia interdixerunt appellationem ad Episcopos transmarinos, utique Italos. Latus namque est canon iste à S. Cypriano, adversum quinque suos perduelles presbyteros, qui à Novato quodam, impiissimo Italo Episcopo, instigati, ad Italos appellarant, eaque appellatione egregiè conturbarant omnem Ecclesiam Africanam. Errant verò nostri Leprosi Magdeburgenses, dum ex isto canone supremum

Romani

Romani Episcopi Primatum impugnant: Omni enim Ecclesiasticæ antiquitatis perito clarum est; canonem istum extensum nunquam fuisse usque ad Romanum Episcopum, ad quem ab Afris fuit semper appellatum. Etiam adversus sententias Episcopi Carthaginensis. Et sane Italica Ecclesia & Ecclesia Africana disparatissimis regebantur legibus, ideoque mirum non est, quod Advenæ isti clerici Itali, qui se ad regendum atque reformandum vocatos credebant, cum Indigenis Afris non potuerint convenire. Quapropter videns Aurelius Italos clericos esse suis populis regendis non plenè fructuosos, oculos conjecit in solos Augustini Monachos, cœpitque facere ea omnia, quæ jam supra ex sancto Augustino ac S. Possidio dixi fuisse ab illo facta. Dispersit Augustini institutum per omnem omnino Africam, atque ex illo supplevit abundantissimè omnes ruinas Ecclesiæ Africanæ. Quæ dum quandoque penes me considero, rogo Prudentissimis, Doctissimis, Piissimisque Ordinis nostri Prælatis divinitus inspirari, quatenus istum sanctissimum Ecclesiæ Carthaginensis Archi-Episcopum Aurelium, de tota quidem orthodoxa Ecclesia, præsertim tamen de sacro nostro Ordine adeò solemniter bene meritum, recipi curent in perpetuum annuum duplicis officii honorem.

Videbat Aurelius orthodoxam omnis Africanæ Ecclesiæ fidem laborare varia scabie, ac in Christianam cleri ac populi disciplinam strumas irrepsisse admodum grossas. Sacramentorum administratio scatebat ritibus superstitiosis ac precibus hæreticis. Dolus, imposturæ, aliaque id genus fides punica major erat in clericis quam in laicis. Africana ebrietas versa erat in Religionem, cultumque Martyrum, adeò ut cæmeteria ac Basilicæ essent quasi ebriosorum latibula, solemnesque popinæ. Super omnia grassabatur tabes ista de qua scribit S. Salvianus Episcopus Massiliensis: *Tam impossibile est Afrum esse castum, quam Afrum non esse Afrum.* Erat tunc verè monstrorum fæcunda parens Africa. Dormierant enim illic homines, id est, Ecclesiarum Præpositi negligentius egerant, ideoque inimicus homo quæcumque Zizania in medio tritici superseminarat. Erant in ea Donatistæ, plurimæque eorum scissuræ: Videlicet Primianistæ, Maximianistæ, Claudianistæ, Rogatistæ, Urbanistæ, veraque Africana monstra Circumcelliones. Quis enim nescit eorum latrocinia, homicidia, stupra, gladios, fustes, acetum & calcem, quibus Deo laudes decantantes solebant etiam in semetipsos monstrosè sævire? Erant ibi Manichæi, Marcionitæ, Nazaræi, Tertullianistæ, aliique Lupi id genus plurimi, paucissimi autem dentati Pastores. Noverat Aurelius, quid nuper adversum similia Ægyptiarum Ecclesiarum mala fecisset Archi-Episcopus Athanasius, edoctus ejus litteris ad S. Dracontium, nuper è monasterio vocatum ad curas Episcopales. *Neque enim tu solus ex monachis es constitutus Episcopus, neque solus monasterio præfuisti, neque solus à monachis delectus es. Nosti enim Serapionem monachum esse, & quot Monachorum Præfectum. Neque à te ignoratur quot monachorum pater fuerit Apollonius. Nosti Agathonem, neque ignotum habes Aristonem. Memor es Ammonii cum Serapione peregrè profecti. Fortassè etiam audisti de Cue in superiori Thebaide. Poteris etiam rescìscere de Paulo, qui est apud latos, & de aliis multis. Et tamen isti Episcopi constituti non contradixerunt, sed habentes pro exemplari Elisæum, & conscii quid Elias egerit, & eruditi quid Discipuli Christi, Apostolique fecerint, susceperunt hanc curam, neque ministerium hoc aspernati sunt: Neque propterea seipsis deteriores facti sunt, sed & laboris mercedem exspectant, proficientes ipsi, aliosque proficere adhortantes. Quot ab idolis converterunt, quot à dæmoniaca & furiosa consuetudine suis admonitionibus compescuerunt, quot adduxerunt Christo servos? Quapropter cum istiusmodi habeas exempla, Dilectissime Draconti, ne dicas, nec dicentibus credas, Episcopatum esse caussam peccati, aut quod inde nascantur occasiones delinquendi. Licebit tibi in Episcopatu esurire, sitire cum Paulo. Licebit vinum non bibere, sicut Timotheus fecit, & jejunare frequenter, ut solitus Paulus, ita ut secundùm illum jejunans alios sermonibus nutrias, & sitiens abstinendo à potu, aliis docendo potum præbeas. Ne igitur talia objiciant consiliarii tui. Novimus Episcopos jejunantes, & monachos comedentes.* Tales pugiles emisit Athanasius adversùm suos Meletianos ac Arianos. Atque hi sunt isti Ægyptii Episcopi, quibus solis in Synodo Seleuciensi communicavit S. Hilarius Pictaviensis Episcopus, atque ab illis didicit monasticum institutum, quod secum in Gallias detulit, ibique tradidit sancto suo Discipulo Martino Turonensi Episcopo, qui id per omnem Galliam largissimè propagavit. Istud itaque Athanasii consilium imitatus est S. Aurelius Augustinenses Eremitas turmatim levavit in clerum ac cathedras Episcopales, sperans eos tanquam fidos pugiles adversum præfata ista Africana monstra strenuè dimicaturos. Neque ipsum spes fefellit. Quam enim strenuè dimicarint, norunt homines Africanæ antiquitatis periti, neque dici potest uno verbo. Graviter dumtaxat doleo istum sacri nostri Ordinis præclarissimum fautorem Aurelium duplici officio à nobis non coli.

Concil. Mile. c. 12.

Epist. 68.

CAPUT VIII.

Resolvitur quoddam dubium incidens.

HOrum quidem aliqua præsenti nostro scopo non sunt necessaria, spero tamen ea hominibus Augustinum, hominem sanè amore dignum, amantibus non fore ingrata. Sedulo Augustini lectori erunt forsitan etiam fructuosa. Itaque dum Augustinus in Episcopum ordinaretur, Numidiæ Primas erat Megalius, Episcopus Ecclesiæ Calamensis, homo in Augustinum calumniosus, utpote eum innocentissimum de propinatis poculis amatoriis, calumniatus, quas calumnias ex intervallo resumpsere Donatistæ, præsertim Petilianus eorum Episcopus Constantinensis sive Cirthensis. Quod Megalius Ecclesiæ Calamensi præfuerit, palam patet ex sancto Possidio proximo ejus in istam Ecclesiam successore. Clarè enim dicit. *Tunc Primate Numidiæ Megalio Calamensi Episcopo.* Hic porrò Megalius postmodum non diu vixit. Cap. 8.

Patet

Patet id ex hisce Augustini verbis ad sanctum Profuturum. *Quod Senex Megalius defunctus sit, jam vos audisse quis dubitet? Erant autem a depositione corporis ejus, cum hæc scriberem, dies fermè viginti quatuor.* Scripsit hæc Augustinus ad Profuturum istum, de quo sic scribit alibi ad sanctum Hieronymum. *Commendamus Germanitati tuæ fratrem Profuturum, quem verè profuturum speramus, nisi fortè quod talis est, ut ipse tibi per eum fiam commendatior, quam ipse per me.* Et iterum. *Primas etiam, quas ad te adhuc presbyter litteras præparaveram mittendas per quemdam fratrem nostrum Profuturum, qui postea Collega nobis factus est, jam ex hac vita migravit.* Scripsit hæc Augustinus in Episcopatu adhuc totus juvenis, ad hasce namque litteras respondens Hieronymus ei juventutem exprobravit. Erat porrò Profuturus tunc mortuus, adeoque dum ei adhuc vivo Augustinus significavit mortem Megalii, debuit fuisse adhuc junior, atque ita debuit Megalius parvo tempore post ordinatum Augustinum supervixisse. Porrò in Megalii locum ordinatus est ex monasterio Hipponensi sanctus Possidius, idque, ut videtur, opera Augustini, atque haud dubiè etiam opera sanctissimi Amici nostri Aurelii, cujus propositum erat omnes Africanas Cathedras implere Augustinensibus Eremitis. Colligo id ex Augustini verbis ad Profuturum. *Utrum inveneris, disponebas enim, successorem Primatus ejus, si fieri potest, nosse volumus.* Constat, ecce, tam Augustinum quam Profuturum, utique ex Augustini Eremo assumptum Episcopum, de novo Calamensis Ecclesiæ Episcopo fuisse sollicitos, cumque is fuerit Possidius, dubitare non possum, quin Augustini ac Profuturi, atque præsertim Aurelii opera fuerit promotus.

Ep. 149. Epist. 8. cap. 1. Epist. 10. cap. 1. Ep. 149.

At verò in Numidiæ Primatum tunc successit Senex Sylvanus, quem puto fuisse Episcopum Ecclesiæ Perdicensis. Constat quippe ex Synodali Cirthensis Synodi ad Donatistas Epistola, Sylvanum hunc interfuisse Collationi Carthaginensi. Porrò quia tum Numidiæ Senex ac Primas erat, comparuisse ibi debet inter primos: At verò primus ibi comparens Sylvanus, coram cognitore autem Comite Marcellino nominatim ac personatim comparuere Donatistæ atque Orthodoxi Episcopi omnes, fuit Episcopus Perdicensis. Hic est ille Sylvanus, qui adversum Pelagianos coegit Synodum Numidarum Episcoporum Milevitanam, & adversum Donatistas Carthaginensem Collationem, in qua fædè convicti fuerant, calumniantes, Synodum Cirthensem. Primatum itaque suum ingressus est aut sub finem Pontificatus sancti Anastasii, aut sub exordium Pontificatus sancti Innocentii, eumque gessit usque propè Pontificatum sancti Bonifacii, atque tunc ei successit nescio cujus Sedis Episcopus Valentinus. Patet id ex Epistola concilii Milevitani ad Innocentium Papam, scripta adversum Pelagianos, ac ex Epistola concilii Cirthensis ad Donatistas. Illic enim post Senem Sylvanum primus subscripsit Valentinus, utpote ei ætate proximus, adeoque ei in Primatum successurus. Successit sub finem Pontificatus Zozymi aut sub initium Pontificatus Bonifacii: Etenim tamquam Numidiæ primas interfuit sexto concilio Carthaginensi, quod circa jam dictum tempus constat fuisse celebratum. Item tamquam Numidiæ primas unà cum Aurelio scripsit ad Pontificem Bonifacium, istæque sunt primæ ipsius Synodales litteræ, ideoque planum est, Primatum ejus circa hæc tempora fuisse inchoatum. Proinde graviter errant, qui Valentini Primatum faciunt Primatu Xantippi posteriorem; Xantippus enim primatum ingressus non est, nisi post mortem Alipii, adeoque non potuisset Valentinus iste una cum Alipio tamquam Numidiæ Primas interfuisse sexto Concilio Carthaginensi. Protraxit porrò vitam usque ad initium Pontificis Cælestini: Exstant enim ejus ad Cælestinum, ac Cælestini litteræ ad ipsum. Quapropter ipse est ille Numidiæ Primas, qui ad sancti Augustini instantiam erexit Episcopatum Fussalensem, eique ordinavit primum Episcopum Antonium. Ipse est, qui Antonium istum prius à se justissimè damnatum, *Versuta illius suasione inductus*, apud Papam Bonifacium excusavit ac commendavit tamquam *omni modo inculpatum* ac malè accusatum, maleque judicatum, omne malum istud refundens in Augustinum, adeò ut tribulatione ista Augustinus fatigatus de deponendo Episcopatu cogitarit haud per transennam. Ipse est, qui falsis istis suis delationibus in agrum Fussalensem induxit *Publicas potestates & militares impetus, tamquam executuros Sedis Apostolicæ sententiam*, adeò *ut miseri* Fussalenses jam *Christiani catholici graviora formidarent à catholico Episcopo, quam cum essent Hæretici, à Catholicorum Imperatorum Legibus formidabant*. Ipse est, qui postmodum facti pœnitens omnes istas falsas delationes revocavit apud Pontificem Cælestinum. Revocavit eas statim sub exordium Pontificatus Cælestini: Etenim ista omnia Augustinus refert in ea ipsa epistola, qua Pontifici Cælestino de pacificè adepto Pontificatu *sine ulla plebis discissione*, qualis nuper Pontifici Bonifacio per schisma Eulalianum contigerat, gratulatus est, quam quidem Epistolam statim in initio Pontificatus Cælestini scriptam esse, est manifestum. Proinde Primas Valentinus, ut quidem ibidem Augustinus satis clarè insinuat, circa extrema Bonifacii ac Cælestini tempora incipiebat præ senio repuerascere, eaque de caussa in rebus seriis adeò fædè in utrumque latus claudicabat, atque adeò penitùs probabile est, ipsum Pontifici Cælestino non dudum convixisse. Tunc ergo ei in Primatum successit Xantippus Episcopus Ecclesiæ Tagastensis. Quapropter omnino lapsus est Eminentissimus Cardinalis Baronius, dum Xantippum facit Sylvano antiquiorem. Etenim Xantippus fuit Episcopus Tagastensis, ut palam scribit Augustinus ad Xantippi pro Numidiæ Primatu corrivalem Episcopum Victorinum. Non fuit autem sancti Alipii Præcessor: Etenim Xantippus atque Alipius fuere simul in quibusdam conciliis Africanis. Deinde, Alipius fuit ad Episcopatum evectus ante Augustinum, adeoque si Xantippus fuisset Alipii in Sede Tagastensi præcessor, præcessisse debuisset etiam Primatum

Ep. 92. A. 402. Ep. 217.

tum

tum Megalii, ac per consequens Primas fuisse,
non sub Papatu sancti Innocentii, ut ponit Ba-
ronius, sed sub Pontificatu Siricii, quod est
penitùs devium atque alienum. Dico itaque Me-
galio successisse Sylvanum, Sylvano Valentinum,
A.412. huic autem Xantippum. Errat hic rursum Car-
dinalis Baronius, dum Augustini cum Fortu-
nio Donatistarum Tubursicensi Episcopo, aliam-
que ibidem cum Cælicolarum Majore disputatio-
nem dicit habitam fuisse, dum Augustinus unà
cum Alipio proficisceretur ad præfatam Prima-
tis Sylvani Synodum Cirthensem, constat enim
disputationi isti Alipium interfuisse. Credo ab
Ep. 163. amplissimo Cardinali lecta fuisse hæc Augustini
verba, scripta de istis disputationibus. *Cum ad
Cirthensem Ecclesiam pergeremus*. Verùm legi de-
buissent & sequentia. *Sed quia ordinandi Epi-
scopi necessitas jam jamque nos inde rapiebat,
diutius cum Fortunio esse nequivimus*. Ibat ergo
Augustinus Cirtham per Tubursicum, non ad
Synodum, sed ad Episcopum ordinandum. Ad
ordinandum isti Ecclesiæ Episcopum Fortuna-
tum, qui post in collatione Carthaginensi fuit
unus eorum septem, quibus Catholici Episcopi
commisere omnem caussæ suæ prosecutionem.
Hunc namque Fortunatum fuisse Episcopum
Cirthensem seu Constantinensem, patet ex Au-
gustino sic dicente in libris adversus litteras Pe-
L.1. c.1. tiliani. *Cum essem in Ecclesia Constantinensi,
Absentio præsente, & Collega meo Fortunato ejus
Episcopo, obtulerunt mihi fratres Epistolam*. Fa-
ctum id fuit dudum ante collationem ac colla-
tione posteriorem Synodum Cirthensem. For-
tunatus namque iste fuit Episcopus ante Mega
lii successorem Possidium, adeoque ordinatus
fuisse debet non sub Papatu Innocentii, sed
circa tempora Anastasii aut Siricii. Porrò Au-
gustinus Cirthæ coram novo Episcopo etiam
concionatus est. Idque ex eo laudabili Eccle-
siæ Africanæ usu, de quo dicit quarta Synodus
C. 33. Carthaginensis. *Episcopi vel presbyteri, si causa visen-
dæ Ecclesiæ alterius Episcopi venerint, & in gradu suo
Serm. 51. suscipiantur, & tam ad verbum faciendum quam
de Sanct. ad oblationem consecrandam invitentur*. Sic varios
Psalm. Episcopos ad in Ecclesia sua Hipponensi concio
95. 131. nandum invitavit ac quasi coegit Augustinus.
Eratq; ritus iste receptus per omnem Ecclesiam.
Hinc namq: sanctus Papa Anicetus Romę ad con-
cionandum atque offerendum invitavit sanctum
Polycarpum Episcopum Smyrnensem: Sic san-
ctus Cyrillus Alexandriæ dicere fecit Paulum,
Episcopum Emisenum, Legatum Joannis Ar-
chi-Episcopi Antiocheni: Sic sanctus Grego-
rius Episcopus Nyssenus apud sanctum Amphi-
lochium Iconiensem Episcopum conqueritur de
Helladio Cappadocum Cæsariensi Episcopo,
quod sibi non obtulerit facultatem & locum po-
puli in Ecclesia docendi. Et quidem ea unica
Ep. 130. Augustini concio non fuit infructuosa. Totam
namque Cirthensem civitatem à Donato ad
Christum transtulit, adeò ut Cirthenses solem-
nem ex intervallo ad Augustinum destinarint
legationem, ei gratias agentes, eumque ad se
invitantes, publico haud dubiè ipsum, si adve-
nisset, honore excepturi. Tantus Conciona-
tor fuit sanctus Augustinus. Cirtha namque
erat amplissima totius Numidiæ Metropolis,
prima Africæ Civitas post Carthaginem, ideo-
que à Constantino magno vocata Constantina.
Erat receptaculum ac prima origo omnium Do-
natistarum, adeoque paucissimi erant in ea Ca- Ep.165.
tholici, uti patet ex iis, quæ Alipius & Augu-
stinus scribunt ad Generosum.

Mortuo tandem Sene Valentino, atque in
Sede ejus ordinato novo Episcopo, debebatur
Numidiæ Primatus Xantippo Episcopo Taga-
stensi. Verùm quia ei se nescio cujus Sedis Epi-
scopus Victorinus opposuit, nancisci nequiit
pacificam sui Juris possessionem. De hac porrò
inter Victorinum ac Xantippum controversia sic
scribit Cardinalis Baronius, agens de Synodo
Milevitana. *Deinde placuit omnibus Episcopis,*
ut matricula & archivus Numidiæ & apud pri- A.409.
*mam sedem sit, & in Metropoli, id est, Con-
stantina. Hac quidem constitutione Patres defi-
niisse voluerunt altercationem duarum sedium in
Numidia positarum, quænam prior habenda es-
set. In duas provincias dividebatur Numidia,
eademque duæ dictæ Numidiæ, ut acta sextæ
Synodi Carthaginensis demonstrant: Ob idque al-
tercatio oborta inter Xantippum Episcopum Con-
stantinæ, Numidiæque Primatem, & Victori-
num Episcopum alterius civitatis, Primatum ejus-
dem universæ provinciæ sibi vindicantem*. Varii
hic concurrunt errores. Primo, Xantippus,
dum Primatum prætendit, erat Tagastensis Ep.217.
Episcopus, nequaquam Constantinensis. Di-
sertè id scribit Augustinus in Epistola ad dictum
Victorinum. Baronius in dicta Augustini Epi-
stola ponit lectiones duas: In corpore ponit *Ta-
gastensis*, in margine *Constantiniensis*. At putem
quod sine fundamento; Etenim Lovanienses
nostri, qui quasvis Augustini varias lectiones
diligentissimè conquisierunt, atque accuratissi-
mè typis mandaverunt, istam variam lectionem
non norunt. Ideoque dico hanc altercationem
prius motam fuisse post mortem Alipii Episcopi
Tagastensis, ac Valentini Primatis, anno se-
cundo aut tertio Papæ Cælestini. Nequit fuisse
mota statim post mortem Alipii, qui primo aut
secundo anno Papæ Bonifacii creditur obiisse.
Etenim primo Bonifacii anno fuit Alipius pro-
fectus Ravennam ad sacrum Comitatum. Fa-
miliariter ibi usus est Illustri Comite Valerio,
accepitque ab eo quædam excerpta ex libris Ju-
liani Pelagiani, adversus librum Augustini de
nuptiis & concupiscentia. Tunc à maledico Ju-
liano infamatus fuit, quod caussæ suæ adver-
sus veritatem obtinendæ gratia, Afros equos
Comiti adduxisset. Tunc per occasionem Ro-
mam accessit, salutaturus Papam Bonifacium,
estque ab illo officiosissimè hospitio exceptus.
Tunc interfuit septimo Carthaginensi concilio,
estque unà cum aliis eminentioribus Africæ Epi-
scopis ab Honorio Augusto vocatus ad Syno-
dum Italicam, auditurus ac judicaturus turbas,
quas Romæ adversùs Papam Bonifacium con-
citarat schisma Eulalianum. Postmodum de san-
cto Alipio nihil amplius audimus, ideoque
oportet eum circa ea tempora ex hac vita secessis-
se ad meliorem. At verò Xantippi cum Victo-
rino lis est recentior: Moveri enim dumtaxat
potuit

potuit post mortem Valentini, quem jam ostendi pervenisse usque ad tempora Papæ Cælestini.

Deinde, in Numidia non fuerunt duæ Episcoporum provinciæ, neque id affirmat prologus sextæ Synodi Carthaginensis: Per duas namque ibi nominatas Numidias intelliguntur, nequaquam duæ ejusdem Numidiæ Episcopales provinciæ, sed duæ provinciæ subjectæ eidem Numidico Primati. Jam namque supra ostendi Numidiam ac Mauritaniam Sitifensem fuisse olim eandem provinciam, ex intervallo autem dissectam fuisse in provincias duas, ita tamen ut ista Mauritania non fieret provincia Primatialis, sed juxta Africæ leges devolveretur sub sollicitudinem Primatis Carthaginensis. At verò inter Carthaginem ac istam Mauritaniam erat grandis distantia, ideoque Episcopi Carthaginensis pastorales oculi ægrè poterant eò usque protendi. Hinc Mauri Sitifenses petivere, non quidem cum Numidis in eandem Provinciam denuò uniri, sed tamen subesse eorum Primati, estque illis concessum. Exinde ergo Numidia ac ista Mauritania dici quandoque cæperunt duæ Numidiæ, id est, duæ provinciæ subjectæ Numidico Primati.

Tertiò denique, ista inter Xantippum ac Victorinum lis non fuit pro Jure Sedium, tale namque jus in Africanis Provinciis non fuisse jam abundè dixi, sed fuit pro Jure personarum, quia nempe uterque asserebat se esse in Episcopali ordine seniorem. Patet id clarissimè ex sancti Augustini Epistola ad Victorinum. *Peto Beatitudinem tuam, ut mihi ignoscas, & primò instare digneris, ut inter tuam Sanctimoniam & Senem Xantippum concorditer constet, quis vestrum debeat convocare concilium; aut certè, quòd salubrius arbitror, sine cujusquam præjudicio ambo convocate Collegas vestros, eos maximè, qui vobis Episcopatus ætate vicini sunt, qui facilè quis vestrum verum dicat agnoscant, ut inter vos paucos eadem præ cæteris quæstio dirimatur, & errore sublato Minores à cæteris convocentur, qui nec possunt nec debent nisi vobis in hac re tamquam Prioribus credere, & nunc ignorant, cui vestrum potissimùm credant.* Ecce, Juniores Numidiæ Episcopi nesciebant utri crederent, sed convocandi erant Episcopi seniores, ac istis contendentibus Episcopatus ætate vicini; quare? Quia non de dignitate ac Jure sedium, sed de personarum senio atque exinde enato Jure agebatur. (Ep. 217)

At ecce magna hic difficultas quomodo Xantippus iste potuerit esse totius Numidiæ Senior Episcopus ac Primas, & tamen esse successor sancti Alipii Episcopus Tagastensis. Etenim Alipius ad victam meliorem abiit anno primo aut secundo Papæ Bonifacii, id est, anno Domini 419. aut 420. Quomodo ergo ejus successor potuit esse omnium senior, erant quippe illic Augustinus, aliique multi in Episcopatu seniores? Respondeo Xantippum istum, non prima ordinatione sua, sed facta post Alipii mortem translatione creatum esse Episcopum Tagastensem, adeoque omnino fuisse possibile, ut non ita pridem post fuerit Senior ac Primas. Episcoporum namque translationes etiam apud Afros fuisse usitatas, patet ex canone vigesimo septimo quarti concilii Carthaginensis. Licet enim non haberent Sedes Archi-Episcopales, habebant tamen, ut in eodem canone dicitur, Sedes nobiles & ignobiles. Hinc namque Constantina quandoque vocatur Numidiæ Metropolis, habebatque non minùs quam prima Sedes provinciæ matriculam & Archivum. Hinc etiam sanctus Possidius dicit quosdam Augustinenses Monachos assumptos fuisse ad Episcopatum etiam Ecclesiarum eminentiorum. Omnino ergò habebant ansam faciendarum translationum. Quod porrò Xantippus translatus fuerit, colligi potest ex Augustini Epistola ad Victorinum. Dicit namque ibi, quod Victorinus nomen Xantippi, Ep. 217.
quem in Episcopatu admodum senem norat, in suis litteris tractoriis omiserit: Profectò non alia de caussa, nisi quia annos ejus, non à prima ordinatione, sed à nuper facta translatione computandos volebat, ideoque Xantippum per istam translationem esse factum ex omnium seniori omnium Juniorem. In hoc, inquam, principio fundabat Victorinus suam adversus Xantippum prætensionem. Hæc dicta sint quasi per parenthesim, redeamus ad rem nostram.

CAPUT IX.

Unde per omnes Africanas Ecclesias orta fuerit ea miserabilis inopia Clericorum?

Erat inopia verè miserabilis. De ea quippe ita legimus etiam in concilio Hipponensi. *Tantùm inopiæ Clericorum ordinandorum in Africa patiuntur Ecclesiæ, ut quædam loca omninò deserta sint.* Dico eam exortam esse ex facinorosa ac plusquam Diabolica nequitia Donatistarum, quos sopitis aut sanè sopiri acriter cæptis Paganorum persecutionibus, immisit Diabolus in Ecclesiam eo fine, de quo in libris ad sanctum Comitem Marcellinum sic scribit sanctus Augustinus. *Videns autem Diabolus templa dæmonum deseri, & in nomen liberantis Mediatoris currere genus humanum, Hæreticos movit, qui sub vocabulo Christiano doctrinæ resisterent Christianæ.* Immittere non poterat Satellites ac Emissarios sibi ac suis operibus aptiores. Omnis namque eorum furiosissima audacia eosdem cum Paganorum persecutionibus habebat sibi præfixos fines: videlicet Christum ac Ecclesiam non dumtaxat dividere, sed funditus de terris eliminare. Habebantque media fini isti, si quidem possibilis foret, admodum proportionata, enumerata nobis à sancto Optato, Ecclesiæ Milevitanæ Episcopo, in libris adversùs Parmenianum, istorum rabidorum Episcopum Carthaginensem. Primò, sacrificia Cæciliani, legitimi Carthaginensis Episcopi, omniumque Episcoporum atque Presbyterorum ipsi communicantium, dicebant esse impura, irrita, contagiosa, Deoque invisa. Deinde, Eucharistiam ab illis consecratam dicebant esse prophanam; esse non corpus & Sanguinem Domini, sed panem & vinum ex prophanorum hominum attactu scabiosum:

(C. 41.) (L. 18. c. 51.)

Ideo-

Ideoque in quævis orthodoxa templa irrumpentes repertam illic Eucharistiam canibus ac porcis in terram proiiciebant, pedibusque conterebant. Tertiò, idipsum faciebant de sancto Chrismate: In orthodoxis enim Sacerdotibus nullam dicebant esse potestatem alicujus elementi sanctificandi. Quartò, omnes ab orthodoxis Sacerdotibus baptizatos, confirmatos, ordinatos, denuò istis iisdem Sacramentis initiabant: Dicebant quippe eos nulliter initiatos. Quintò, Orthodoxorum altaria radebant ac exurebant; calices, aliaque vasa sancta frangebant, fracta conflabant, conflata etiam idololatris vendebant; Basilicarum parietes ac pavimenta lavabant: Ajebant quippe ea omnia esse à prophanis orthodoxorum sacrificiis ac contactibus facta esse leprosa. Sextò, laicis catholicis in suis cæmeteriis negabant sepulturam: Dicentes sanctam suam terram à prophanis istis corporibus non posse contaminari. Septimò denique, jactabant se solos sanctos, omnesque sub cælo fideles gentes ex Cæciliani communione pollutas esse, atque adeò ab ipsis esse Christo reconciliandas. Et quidem hisce rabidis violentiis omnem fermè Africæ Clerum ac populum ad suas traxere partes. Testem adduco sanctum Augustinum, in libro de unitate Ecclesiæ sic scribentem de
Cap. 25. isto populo & Clero. *Salva conscientia litteris Concilii*, quod Carthagine adversus innocentem Cæcilianum factiosus Secundus Episcopus Tigisitanus cum sui similibus nequam Episcopis celebrarat: *Crediderant: Neque enim ab hominibus de aliis hominibus aliquid incredibile dicebatur, aut eis contra Evangelium credebatur. Sed posteaquam illi furiosam pertinaciam usque ad dissensionem sacrilegam contra totum orbem Christianum contentione obstinatissima perduxerunt, atque innotuit bonis fidelibus, quos à Cæciliano alienaverat falsa criminatio; viderunt se, si in illa communione persisterent, non jam de quodam homine vel de quibusdam hominibus, sed de Ecclesia toto terrarum orbe diffusa pravum habere judicium, & maluerunt Christi Evangelio, quam Collegarum concilio credere. Itaque illis relictis, mox ad catholicam pacem multi & Episcopi & Clerici & populi redierunt.* Videntes porro rabidi Donatistæ totam ad se occurrere Africam, antequam ad matrem Catholicam, recurreret, commisere facinora ista plusquam diabolica, de quibus ita dicit sanctus Episcopus Optatus. *Nec malè imponendo omnibus capitibus manum, eversionis velamenta prætenderent, nec maledicerent Deo, nec* L. 1.
rebaptizarent fideles. Et rursum. *Ergo linguas vestras acuistis in gladios, quas movistis in mortes, non corporum, sed honorum. Ingulastis non membra, sed nomina. Quid prodest, quia vivunt homines, & occisi sunt honores à vobis? Valent quidem membris, sed ereptæ portant funera dignitatis. Extendistis enim manum, & super omne caput mortifera velamina prætendistis: Ut cum sint quatuor genera capitum in Ecclesia Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & fidelium, nec uni parcere voluistis. Evertistis animas hominum. Hos actus vestros dolet Deus, in Ezechiele Propheta cum dicit, Væ facientibus velamen, hoc est, imponentibus manum super omnem ætatem ad evertendas animas. Invenistis pueros: De pænitentia sauciastis, ne aliquis ordinari potuissent. Agnoscite vos animas evertisse. Invenistis fideles antiquos: fecistis pænitentes. Agnoscite vos animas evertisse. Invenistis Diaconos, Presbyteros, Episcopos, fecistis Laicos. Agnoscite vos animas evertisse. Socius & comes vester jam dudum fuerat, cui nunc manus inferre conati estis.* Et hæc facinora sunt Diabolicus iste fons, ex quo per omnem omnino Africam enata est miserabilis ista inopia Clericorum.. L. 2.

Primò itaque fideles rebaptizabant ac Deo maledicebant. Quæ obscura verba explicanda sunt ex iis, quæ sanctus Augustinus scribit in libris adversus Cresconium, sic dicens de Donatistis. *Cum aliquem ex nostris fidelibus vestri nefandis interimendum insidiis excipiunt, cum apud* L. 2. c. 5.
nos jam baptizatum nec cæpisse dicunt esse Christianum, cum tamquam Paganum exufflant, cum catechumenum faciunt, ut præparent deinde retingendum, vel potius exstinguendum. Et in Epistola ad cognatum suum Severinum. *Itaque innocentes rebaptizantur, & Christus in innocentibus exufflatur.* Epist. 170.
Sicut quippe nos in catechumenis nostris exorcizamus, adjuramus, atque exufflamus Diabolum illis à primo peccato subintrusum, cogimusque eosdem catechumenos, ut dominanti in se Diabolo abrenuncient, maledicantque, atque ipsum cum omni sua pompa ejurent; ita facinorosi Donatistæ nostros baptizatos, & quidem ut in libro de unico baptismo testatur Augustinus, etiam Diaconos, Presbytoros ac Episcopos faciebant suos Catechumenos, atque in ipso exorcizabant atque exufflabant datam à nobis baptismalem aquam tamquam pollutam ac scabiosam, eosque ipsos nostros baptizatos cogebant ad ejusdem aquæ ejurationem ac maledictionem: Quod utique erat maledicere ipsi Deo ac Christo, in cujus nomine aqua ista fuerat data ac sanctificata. Delirabant per aquam istam in baptizatos nostros introductum esse novum malignum spiritum, eique per varios exorcismos, exufflationes ac manus impositiones maledicebant: Quod reverà erat maledicere ipsi spiritui sancto per aquam istam veraciter introducto. Erat, inquam, ut sanctus Augustinus loquitur, Christum, datumque ab ipso sanctum spiritum pellere ac exufflare: Hinc dicit idem sanctus Optatus: *Quid iniquius, quam exorcizare spiritum sanctum?* Etenim qui hominem legitimè baptizatum denuò catechizat ac exorcizat, exorcizat revera spiritum sanctum in ipso habitantem. Teste namque Augustino in libris de baptismo, in omni baptizato habitat spiritus sanctus, licet *non usque ad vitæ sanctificationem*, tamen *usque ad Sacramenti perceptionem*. Cap. 11. L. 2. L. 5. c. 24.

Secundò, innocentes quosque pueros de pænitentia sauciabant, ne aliqui ordinari potuissent. Quæ verba explicari debent per hunc canonem quarti Concilii Carthaginensis. *Ex pænitentibus, quamvis sit bonus, Clericus non ordinetur. Si per ignorantiam Episcopi factum fuerit, deponatur à Clero, quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse pænitentem. Si autem sciens Episcopus talem ordinaverit, etiam ipse ab* Cap. 68.

Episcopatus sui ordinandi dumtaxat potestate privetur. Eaque disciplina fuit istis temporibus per omnem sub cælo Ecclesiam rigidissimè observata, adeò ut pænitens ne quidem ex Ecclesiæ necessitate adspirare posset ad plenum Lectoratum. Patet hoc ex prima Toletana Synodo.
Cap. 2. *Placuit, ut de pœnitente non admittatur ad Clerum, nisi tantùm si necessitas aut usus exegerit, inter Lectores: Ita ut Evangelium & Apostolus non legat*. Etenim & in Hispaniarum sanctissimis Ecclesiis solebat Evangelium solemniter cantari per Lectores. Eaque disciplina erat longè optima. Indignum enim est; ut homo nuper in cinere & sacco sub omnium pedibus ac manibus ante Ecclesiæ, quam ingredi non poterat limina adgeniculatus ac volutatus, postmodum supra alios splendeat ad Altare. Ex his itaque patet, quo sensu sanctus Optatus dicat facinorosis Donatistis: *Quosque pueros de pænitentia sauciabant, ne aliqui ordinari potuissent*. Sauciabant, id est, faciebant irregulares. Faciebant id eo diabolico fine, de quo sic dicit Doctissimus Ecclesiæ Aurelianensis Episcopus Gabriel
Cap. 1. Albaspineus: *Ut ita cogerentur Orthodoxi peregrinos quærere & petere, & alibi natos, quorum vita illis constare non posset, quod antiquitùs vetitum legimus*. Legimus id in concilio Eliberino.
Cap. 24. *Omnes, qui peregrè fuerint baptizati, eò quod eorum vita minimè sit cognita ad Clerum non esse promovendos in alienis provinciis*. Eumque canonem ampliavit atque ad totam Ecclesiam extendit Papa Siricius in Epistola ad universos
Epist. 3. c. 12. Orthodoxos. Volebant ergo Donatistæ, astu veraciter diabolico, omnem Africanæ Ecclesiæ catholicum Clerum radicitùs exstinguere, atque ita soli in vasto isto populo dominari.

Hinc manus suas imponebant, non solis pueris, sed omni omnino capiti. Hoc namque est tertium eorum facinus, de quo sic sanctus Optatus. *Extendistis manum, & super omne caput mortifera velamina prætendistis: ut cum sint quatuor genera capitum in Ecclesia Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & fidelium, nec uni parcere voluistis*. Hoc, inquam, est istud crimen, de quo Romæ à sancto Papa Melchiade, eique assidentibus Episcopis damnatus est Donatus à Casis Nigris, verus hujus Schismatis Goliath, ausus Carthagine primus erigere altare contra altare. *In Donatum* quippe, teste eodem sancto Optato, *sunt hæ sententiæ latæ. Quod confessus sit se rebaptizasse, & Episcopis lapsis manum imposuisse, quod ab Ecclesia alienum est*. Verum quid est *Episcopis manum imponere*, quodnam est istud crimen? Hoc opus, hic labor est. Sancti Optati interpres Franciscus Balduinus, aliique non pauci putant crimen istud fuisse crimen reordinationis. Ast longissimè sunt à verò. Non nego à Donatistis fuisse reordinatum. Eos namque reordinasse, palam testatur Augustinus libro tertio contra litteras Petiliani. Breviter itaque dico, illic agi de ista manus impositione, de qua sic statuit quarta
Cap. 20. Synodus Carthaginensis. *Omni tempore jejunii manus pænitentibus à Sacerdotibus imponantur*.
Cap. 8. Et quinta Synodus. *Item confirmatum est, ut si quando Presbyteri aut Diaconi in aliqua graviori pæna convicti fuerint, qua eos necesse fuerit à ministerio removeri, non eis manus tamquam pænitentibus vel tamquam fidelibus laicis imponatur*. Agit, inquam, illic sanctus Optatus de manu in pænitentiam imposita: De ista pænitentiali cæremonia, plena humilitatis, confusionis, ac dejectionis. Antiqui namque canones in grave crimen delapsos Episcopos, Presbyteros, ac Diaconos, deijciebant, non extra Ecclesiam in ordinem pænitentium, sed solummodò in laicam communionem. Canones Apostolorum, necnon in suis ad sanctum Amphilochium Iconiensem Episcopum scriptis canonibus sanctus Basilius magnus dant assiduè hanc rationem: *Quia non vindicat Dominus bis in idipsum*. Hoc est, Pia Mater Ecclesia Patrem Cælestem imitata idem peccatum non vindicat duabus pænis, excommunicatione ac depositione. Laica namque communio non erat communio Eucharistiæ sub sola panis specie, ut putant Cardinalis Hosius in sua Confessione Concilii Petricoviensis, ac Joannes de Ragusio Sacri Ordinis Prædicatorum Procurator Generalis, ac postmodum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, in disputatione ista, quam coram concilio Basileensi habuit cum Joanne de Rockyzana Patriarcha Hussitarum. Neque erat communio Eucharistiæ extra cancellos, ut putant Cardinalis Baronius, Jacobus Pamelius, ac Severinus Binius. Erat perpetua ac irreparabilis clerici depositio atque de gradu ac dignitate clericali dejectio in ordinem ac sortem laicorum. Dicebatur communio laica, quia taliter dejecti in catholica sanctorum communione non amplius ut Clerici, sed ut meri laici conversabantur ac tractabantur. Erat pæna sanè gravissima. Hinc Ecclesia eam solam gravibus clericorum peccatis, pro quibus laici extra catholicam communionem abiiciebantur, judicabat esse plenè sufficientem. Fateor tamen clericos ob quædam enormia peccata fuisse olim non solum depositos, sed etiam excommunicatos, id est, omni omnino, etiam laica, communione privatos. Nihilominus nec tunc redigebantur in ordinem pænitentium, neque Sacerdotum manibus subiiciebantur. Quin immò manibus istis non subiiciebantur, quantumvis jam in laicorum communionem ac ordinem dejecti novum crimen admitterent manibus istis dignum. Parcebatur enim, non ipsis, sed magno Sacræ Ordinationis Sacramento, quod jam degradati ac depositi adhuc retinebant in majorem suam damnationem. Ea manuum impositio non erat quidem summa pænitentium humiliatio, ac dejectio; fiebat enim in tertio substrationis gradu, ideoque primus & secundus pænitentiæ gradus, nempe fletus & audientia, continebant humilitates longè dejectiores: Nihilominus erat tanta, ut ipsa sola irregularem faceret, deiiceretque à Clero. Probo id ex hoc Canone Concilii Gerundensis. *Is, qui ægritudinis languore depressus pœnitentiæ benedictionem per communionem acceperit, & postmodum convalescens caput pœnitentiæ in Ecclesia publicè non subdiderit, si probibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad Clerum*. Tanti æstimabatur antiquitus humilitas ac dejectio nata ex ista manuum impositione.

tione. Quantumvis per publicam pænitentiam fuisset meritus, eique per Sacerdotem fuisset addictus, dummodò ejus manibus reipsa publicè non fuisset subjectus, poterat admitti ad clerum. Et hoc est facinus Donati à Casis Nigris, omniumque Donatistarum. Omnibus à Cæciliano ad se declinantibus Episcopis, Presbyteris, ac Diaconibus manus pænitentiales imponebant, atque ita non solum ipsis personis, sed etiam ipsi sanctissimo Jesu Christi Sacramento gravissimam irrogabant injuriam, quod fuit peccatum abominabile, dignissimumque damnatione. Non sufficiebat illis ipsas inhonorare personas, easvè dumtaxat redigere in communionem laicam: Volebant insuper ipsum Christum in suis Clericis plusquam judaicè injuriari.

Et ex his patet intellectus obscurissimorum verborum, quæ supra adduximus ex sancto Optato. *Ergo linguas vestras acuistis in gladios, quos movistis in mortes, non corporum, sed honorum. Jugulastis non membra, sed nomina. Quid prodest, quia vivunt homines, & occisi sunt honores à vobis? Valent quidem membris, sed ereptæ portant funera dignitatis. Extendistis enim manus super omne caput.* Arguunt verba hæc Donatistas, quod omnes à se per Synodalem Carthaginensis adversùs Cæcilianum conciliabuli Epistolam circumscriptos atque à Cæciliano ad ipsorum schisma declinantes Clericos contra omne jus redegerint in laicam communionem. Laica quippe communio, utpote hominis de clericali dignitate in infimum laicorum ordinem irrevocabilis dejectio est vera mors, non ipsius hominis, sed clericalis honoris: Jugulat, non membra, sed nomina, utique nomina Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Clerici: Per eam vivis hominibus occiduntur eorum honores: Per eam vivi isti homines fiunt vera funera ac cadavera ereptæ dignitatis. Patet item intellectus horum verborum. *Invenistis Diaconos, Presbyteros, Episcopos: Fecistis laicos. Socius & comes vester,* utique in Clericatu, *jam dudum fuerat, cui nunc manus inferre conati estis.* Item horum. *Vestris consiliis sagittati sunt innocentes, exarmati fideles, honore nominis sui spoliati sunt Sacerdotes. O impietas inaudita, quem jugulaveris inter pænitentiam & tormenta servare. In comparatione operis vestri latronum levior videtur immanitas. Vos vivum facitis homicidium: Latro jugulans dat de morte compendium. Paupertate sensus sui circumventi sunt, quos decipere potuistis. Perfecti enim fuerant illi, opere scilicet Dei, qui in ejus nomine fuerant ordinati. Et vos contra opus Dei hostiliter militatis, divinum opus malitiæ vectibus destruentes.* Arguit hisce verbis assiduè Donatistas, quod innocentes atque ab ipsis paupertate sensus sui circumscriptos Episcopos, aliosque clericos degradarint, dejecerintque inter laicos: Hoc namque est vivum homicidium, est ex clerico facere laicum, est malitiæ vectibus destruere opus seu Sacramentum divinum. Cap. 12.

Hæc autem verba, *Docete, ubi vobis mandatum est, radere capita Sacerdotum,* exponit nobis hic Canon tertii Concilii Toletani. Cap. 12. *Quicumque pænitentiam postulat, id ante omnia Episcopus servet, ut si vir est, prius eum tondeat, ac in cinere & cilicio habitum mutare faciat.* Hanc ergo etiam injuriam Diaconis, Presbyteris, atque Episcopis, contra omnem Ecclesiæ disciplinam, irrogabant Donatistæ. Cap. 82. Hæc verba, *Ut genua figerent imperavit,* exponit hic canon quarti Concilii Carthaginensis. *Pœnitentes etiam diebus remissionis genua flectant.* Lapsus ac in laicam communionem abjectus clericus non poterat, ob reverentiam sui Sacramenti, inter pœnitentes genua figere: Eam tamen Sacramento injuriam etiam intulerunt Donatistæ. Verùm quid est, Lib. 1. *Omnibus capitibus imponendo manum, eversionis velamenta obtendere,* seu *velamina mortifera prætendere?* Lib. 2. Respondet doctissimus Episcopus Gabriel Albaspineus. *Impositio manuum pænitentiæ est quædam veluti obumbratio: Cum enim Episcopi manum in pænitentes porrigerent, eos veluti obumbrabant. Quapropter Optatus illam manus impositionem vocat velamen.* Verùm non placet solutio. Veram solutionem accipere oportet ex primo concilio Toletano, quod sic dicit de Pœnitente. *Publicam pœnitentiam gerens sub cilicio.* Cap. 2. Et ex Concilio Agathensi. Cap. 15. *Pœnitentes tempore, quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput à Sacerdote, sicut ubique constitutum est, consequantur.* Hoc cilicium, quod rasis Episcoporum capitibus imponebant prophani Donatistæ, vocat Optatus mortiferum velamen eversionis. Per ipsum enim Episcopatus in homine vivo occidebatur ac penitùs evertebatur.

Sacris itaque Ordinibus, magnis utique Domini ac Dei nostri Sacramentis, facinorosi Donatistæ quadruplicem irrogabant injuriam. Quod ordinatis manum imponerent: Quod eos flectere coram stante populo juberent: Quod eis caput raderent: Quod capiti raso cilicium imponerent. Neque tamen assentiri possum doctissimo Episcopo Gabrieli Albaspineo, qui putat Diaconos, Presbyteros, ac Episcopos à Donatistis fuisse compulsos ad plenam ac integram pœnitentiam, ad omnes quatuor pœnitentiæ gradus. Sanè tantarum injuriarum nusquam meminit sanctus Optatus; Eas utique, si irrogatæ fuissent, nequaquam silentio involuturus. Quomodo enim is, qui adeo exactè omnes tertii gradus injurias enumerat, omissurus fuisset injurias gradus secundi & primi, longè utique graviores? Si, inquam, Donatistæ Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum projecissent in partem catechumenorum inter audientes, aut extra Ecclesiæ tectum ad populi genua inter flentes, haud dubiè Optatus ea Parmeniano defricuisset in fontem ac barbam. Et hoc sensu accipio hæc Optati verba. Lib. 4. *O impietas inaudita! quem jugulaveris, inter pœnitentiam & tormenta servare.* Hoc est, eum Diaconum, Presbyterum, aut Episcopum, quem degradatione ac in laicam communionem abjectione occideris, tamquam de speciali gratia recipere in tertium pœnitentiæ gradum, dispensareque in primo ac secundo, atque eam dispensationem quasi donatam vitam deprædicare. Eæ namque erant strophæ istorum Nebulonum. Et sanè longè aliud est, quempiam recipere in communionem Ecclesiæ per solam manuum supra rasum ac cilicio velatum caput impositionem, aliud per plenam pœnitentiam. Distinguit ea

sanctus Augustinus sic scribens adversus Petilianum in libro de unico baptismo. *Nec illud sine distinctione prætterimus, ut humiliorem agant pœnitentiam, qui jam fideles Ecclesiam catholicam deserue runt, quam qui in illa nondum fuerunt.* Quia nempe hi, ut sæpè alibi dicit, per solam manuum impositionem recipiebantur. Earum receptionum præcisam differentiam haurire oportet ex sancto Innocentio Papa primo. Tradit eam in Epistola ad sanctum Victricium Episcopum Rothomagensem. *Ut venientes à Novatianis vel Montensibus per manus tantùm impositionem suscipiantur, quia quamvis ab hæreticis, tamen in Christi no mine sunt baptizati: Præter eos, si qui fortè à nobis ad illos transeuntes rebaptizati sunt. Hi si resipiscentes, & ruinam suam cogitantes, redire voluerint, sub longa pœnitentiæ satisfactione admittendi sunt.* Et in Epistola ad Alexandrum Episcopum Antiochenum. *Arianos, cæterasque hujusmodi pestes, quia eorum laicos conversos ad Dominum sub imagine pœnitentiæ ac sancti spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus.* Et in Epistola ad Episcopos Macedoniæ. *Nostræ lex est Ecclesiæ, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sint, per manus impositionem laicam tantùm tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare.* Ecce, impositio manum non erat vera ac plena pœnitentia, sed quædam solummodò pœnitentiæ imago. Res nota est omni ei, qui antiquam solemnis pœnitentiæ formam, omnesque ejus quatuor gradus novit. Ea interim umbra ac imago impendi non poterat clericis, neque quis eam passus poterat vel ad exiguum cleri gradum subrogari. Unde prima Toletana Synodus, dum ob Ecclesiæ necessitates permisit ex pænitentibus ordinari Lectores, recessit ab avito Ecclesiæ rigore. Hac de caussa facinorosi Donatistæ omnibus nostris Episcopis, Presbyteris, ac Diaconis, quos in laicam communionem abjecerant, etiam manus imposuere, eamque abjectionem, licet natura sua irreparabilem, eo sigillo voluere obseratam. Laica namque communio, licet dum justa est, sit penitus irrevocabilis, injusta tamen omnino potest cassari aut cassa declarari; at verò manuum impositio sive justè sive injustè facta faciebat irregularem, adimebatque omnem omnino spem ad Clerum adeundi aut redeundi. Hoc scientes Nebulones isti, ut istos Clericos, quorum depositionem seu laicam communionem norant esse injustissimam ac notoriè nullam, perpetuò à clero sine ulla reditus spe eiicerent, eorum capitibus manus imposuere. Hujus nequitiæ finem ac scopum audi à sancto Optato. *Ut dum Presbyter aut Episcopus deiicitur, sic Plebs caperetur.* Hoc est, ut Rectore deposito ac in ista depositione immobiliter firmato, securi totam Plebem invaderent, eique de suis Episcopos ac Rectores darent. Neque eis sufficiebat ita trucidasse Rectores. Insuper omnem populum, etiam innocentes pueros, redegerunt in publicam ac plenam pœnitentiam, idque ideò, *ne aliqui ordinari potuissent.* Volebant enim omnem orthodoxum hominem à Clero rejectum, atque ita soli in Afris populis dominari. Neque nequitia caruit eventu: Ex ea enim per omnem Africam surrexit jam sæpiùs dicta inopia Clericorum. Eam sublevare voluit sanctus Aurelius, mox ut adscendit Cathedram Carthaginensem. Hinc mox à Papa Siricio ac sancto Simpliciano Ecclesiæ Mediolanensis Episcopo; Habebat namque Simplicianus à Siricio ac Apostolica ejus Sede Vicariam Præfecturam supra omnes Ecclesias Hispanicas ac Africanas. Ab hisce, inquam, duobus Episcopis Aurelius petivit duo. Primò, ut in Clerum adscisci possent pueri ex Donatistis nati atque ab ipsis baptizati, qui jam adulti conversi essent ad matrem Catholicam, neque unquam ab ea delapsi. Secundò, ut Donatistæ Episcopi atque alii Clerici, qui ad matrem Catholicam redire vellent, susciperentur in suis honoribus. Videturque utrique petitioni tunc fuisse responsum negativè. Patet id ex alia legatione, quam ad Anastasium ac Venereum Siricii ac Simpliciani proximos successores destinavit Aurelius, idque cum iisdem petitionibus, additaque tertia, qua quosdam ex Italia Clericos petebat Africæ subministrari. Hanc namque secundam legationem adornans atque de Africæ inopia loquens Aurelius sic dicit de Ecclesia Romana ac Mediolanensi. *Ex his enim sedibus hoc fuerat prohibitum*: Nempe Ecclesiæ nostræ ruinas restaurare per duo media jam dicta. Proinde certum videtur, quod Siricius ac Simplicianus ad Aurelii postulata responderint negativè. Affirmativè autem responderunt Anastasius ac Venereus, uti per fidos testes probare possumus, quosdamque etiam Italos Clericos in Africam transmisere. Attamen cum nec istud consilium succederet ex voto, convertit Aurelius utrumque oculum ad Augustini Monachos, atque ab illis diu quæsitum solatium est plenissimè consecutus.

At inquies, postquam Donatistæ ista sua nequitia totam fermè Africam reddiderant irregularem, unde ipsi potuere pro suis populis nancisci Episcopos, Presbyteros, Diaconos, aliosque Clericos? Respondeo de isto Diabolico Donatistarum facinore non esse dubitandum. Hinc namque sanctus etiam Augustinus ad sanctum Aurelium scribit varios in suis monachis esse irregulares. Porrò Donatistæ invenere atque sibi ordinavere clericos, quomodò omnes passim Hæretici, de quibus ita Tertullianus in libro Præscriptionum. *Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconstantes. Nunc Neophytos conlocant, nunc sæculo obstrictos, nunc Apostatas nostros, ut gloria eos obligent, quia veritate non possunt. Nusquam facilius proficitur, quam in castris rebellium, ubi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodie Episcopus, cras alius; Hodie Diaconus, qui cras Lector: Hodie Presbyter, qui cras Laicus. Nam & Laicis Sacerdotalia munera injungunt.* Donatistarum quippe Ordinationes fuisse ejusmodi, pluries testatur sanctus Augustinus.

Marginal notes: Cap. 2. — Ep. 2. c. 8. — Epist. 18. c. 3. — Ep. 22. cap. 4. — Cap. 2. — Lib. 2. — Ep. 76. — Fol. 39.

CAPUT X.

Enumerantur aliquot sancti Augustini per Africam monasteria Eremitica.

PRimum omnium fuit monasterium Hipponense in Horto, quem dedit Episcopus Valerius. Huc ex Tagastensi omnibus necdum muris constante Eremo, evocavit Austustinus Alipium: Ita quippe patet ex ejus Epistola ad
Epist. 64. sanctum Aurelium. *Quod fratrem Alipium in nostra conjunctione mansisse, ut exemplo sit fratribus curas mundi hujus vitare cupientibus, benevolentissimè accepisti, ago gratias, quas nullis verbis explicare possum.* Nequaquam tamen potuit longo ibi habitasse tempore. Hinc enim Hierosolymam profectus est, ac familiariter ibi usus sancto Hieronymo, nec non Joanne Hierosolymorum Episcopo, moxque ad Afros redux creatus est, ante Augustinum, Episcopus Tagastensis. Quod enim ante Augustinum ad Episcopalem sarcinam evectus sit, palam fit ex variis Conciliorum ac Epistolarum subscriptionibus, ubi semper subscripsit Alipius ante Augustinum. Et utinam quidem Joanni Episcopo non fuisset familiaris: Eas inter Augustinum ac Hieronymum non legeremus mordaces Epistolas, quas haud dubiè debemus istius Joannis apud Alipium susurris in caussa Origenis, Epiphanii ac Ruffini.

Ep. 64. Secunda Eremus fuit propè Carthaginem in agro, quem fratribus dedit Aurelius, idque statim postquam inaudiit de novo ædificio in horto Hipponensi. At dices, Quibus fratribus? Licet quippe ex Italia redux Augustinus aliquamdiu Carthagine hæserit in domo Illustris viri Innocentii Exadvocati, nullos tamen ibi reliquit fratres, quos potuit Aurelius in unum colligere pro inchoando atque implendo toto conventu. Respondeo agrum donatum fratribus partim de novo admissis, partim Tagasta evocatis, quomodo consuevit in novi monasterii erectione. Et notanda sunt ista præfata Augustini ad Aurelium verba: *Quod fratrem Alipium in nostra conjunctione mansisse, benevolentissimè accepisti, gratias ago*: Innuunt, quod Aurelius putarat Alipium ad novi monasterii sui præfecturam ex agro Tagastensi evocandum, sed audiens eum apud Augustinum Hippone adesse, alium evocarit, nolens esse divisor tam arctè cohærentium amicorum. Hoc est illud monasterium, in quo excitata fuit turbulenta ista controversia de labore manuum, ac tonsura barbæ ac pilorum. Excitata fuit, non per Aurelii aut Augustini filios, sed per nescio quos vagabundos, domorum penetratores ac alienigenas coricæos potius aut nundinatores, quam monachos, de quibus ita Augustinus in libro de opere monachorum
Cap. 28. *Diabolus bonum Christi odorem omni modo cupiens obscurare putoribus suis, tam multos Hypocritas usquequaque sub babitu monachorum dispersit, circumeuntes provincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Alii membra martyrum, si tamen martyrum, venditant; alii fimbrias & philacteria sua magnificant; alii parentes vel consanguineos suos in illa vel illa regione se audisse vivere, & ad eos pergere mentiuntur. Et omnes petunt, omnes exigunt, aut sumptus lucrosæ egestatis, aut simulatæ pretium sanctitatis, cum interea ubicumque in factis suis malis deprebensi fuerint, vel quoquo modo innotuerint, sub generali nomine monachorum vestrum propositum blasphematur.* Et de quibus scribit ad Ecdiciam. *Cum cognovisset vir tuus, quod omnia, vel pænè omnia, quæ babebas, duobus nescio quibus transeuntibus monachis tamquam pauperibus eroganda donaveris, tunc ille detestans eos tecum, & non Dei servos, sed domus alienæ penetratores, & tuos captivatores & deprædatores putans, tam sanctam sarcinam, quam tecum subierat, indignatus abjecit.* Et statim infra. *Si tamen fuerunt servi Dei, qui marito absente atque nesciente, ab ignota muliere & aliena uxore tanta sumpserunt.* Adversùm quos circumforaneos tandem statutum est in concilio Andegavensi. *Monachi, qui cæptam observationis viam reliquere, & absque Epistolis, & absque certis negotiis vel necessitatibus per regiones vagantur alienas, congrua districtione, si se non emendaverint, ab Abbatibus suis vel à Sacerdotibus non recipiantur in communionem.* Hujusmodi ergo circulatores etiam hoc tempore Africam obambulabant, estque per eos conatus Diabolus novum ac toti Africæ utilissimum institutum evertere aut saltem turbare.

(Epist. 199. — margin, beside "Ecdiciam"; Cap. 7. — margin, beside "Andegavensi")

Tertium monasterium est monasterium Tagastense, ædificatum ab Alipio ad istius urbis Episcopatum evecto. Ædificatum est in agro isto, in quo ex transmarinis Augustinus redux usque ad Presbyteratum unà cum sociis tamquam Eremita soli Deo vixit. Neque enim omnes ad se Hipponem evocarat. Residuis ergo Episcopus Alipius mox ædificavit monasterium: Istud monasterium, ex quo ad Ecclesiam Thianensem assumptus est sanctus Honoratus, de quo post multis discussam ejus caussam sic ad Alipium scribit Augustinus. *Postremò, quia omnia timeo, & memini in digressu meo quid proposueris, quod me fratres Tagastenses teneant debitorem in dimidio illius pretii, si boc justum esse liquido perspicis, ea dumtaxat conditione non abnuo, ut cum babuero reddam: Id est, cum aliquid tantum obvenerit monasterio Hipponensi, ut hoc sine angustia fieri possit*, &c. Horum trium monasteriorum meminit etiam sanctus Paulinus, sic scribens ad Alipium. *Benedictos Sanctitatis tuæ comites & æmulatores, in Domino fratres, si dignantur, nostros, tam in Ecclesiis quam in monasteriis, Carthagine, Tagastæ, Hippone Regio, & totis Parochiis tuis, atque omnibus cognitis tibi per Africam locis, Domino catholicè servientes, multo affectu & obsequio salutari rogamus.* Distinguit Alipii comites in Ecclesiis, ac æmulatores in monasteriis, quia nempe Alipius hoc ipsum fecerat Tagastæ, quod Augustinus Hippone. Duo instituerat monasteria, unum in solitudine, aliud in palatio Episcopali. Sic factum fuit in plurimis per Africam locis. An sic in Diœcesi Carthaginiensi fecerit Aurelius, nescio; sic tamen fecere decem isti ex Hipponensi monasterio assumpti Episcopi, de quibus ita ait Possidius. *Similiter & ipsi ex illorum sanctorum proposito venientes mo-*

(Epist. 239. — margin, beside "Postremò"; Ep. 35. — margin, beside "Benedictos")

nasteria instituerunt. Duo scilicet, quomodò didicerant à suo fundatore. Sic Uzali fecit Evodius, sic Calamæ Possidius, sic Milevi Severus, sic Profuturus, sic Urbanus, sic Novatus, sic Servilius, sic Samsucius, sic Servatus. Et ab uno forsan eorum fundatum ac erectum est monasterium Adrumetinum, nescimus enim de quibusdam, quarum civitatum gesserint Episcopatum. Quod tamen monasteria instituerint, affirmat non solùm Possidius, sed etiam Augustinus, sic ad eos scribens. *Domino Beatissimo, ac venerabili fratri ac consacerdoti Evodio, & qui tecum sunt fratribus, Augustinus, & qui mecum sunt fratres, in Domino salutem. Domino Beatissimo, & venerabili, & synceriſſima charitate amplectendo fratri & consacerdoti Severo, & qui tecum sunt fratribus. Augustinus & qui mecum sunt fratres, in Domino salutem.* Quinam isti cum Severo fratres? Illi, de quibus ad populum, dum Presbyterum Eradium sibi successorem substitueret, sic dicit Augustinus. *Scio post obitus Episcoporum per ambitiosos aut contentiosos solere Ecclesias perturbari, & quod sæpè expertus sum & dolui, debeo quantùm ad me attinet, ne contingat huic prospicere civitati. Sicuti novit charitas vestra, in Milevitana Ecclesia modò fui: Petierant enim me fratres, & maximè servi Dei, qui ibi sunt, ut venirem, quia post obitum beatæ memoriæ fratris & Coepiscopi mei Severi nonnulla ibi perturbatio populi timebatur.* Erat ecce, Milevi triplex hominum genus: Populus, fratres, & servi Dei, hoc est, clerici & monachi seu Eremitæ. Et tales Epigraphes scribit Augustinus ad omnes istos Episcopos jam enumeratos.

Epist. 100.

Epist. 110.

De monasterio tamen Adrumetino non penitùs mihi consto. Forsitan fundatum atque erectum est à S. Evodio, de quo ad Augustinum ita scribit Pater Valentinus. *Proposui ad auferendas impias quæstiones, ut ad Dominum sanctum Patrem Evodium mitteremus, ut ipse nobis de hoc sacrosancto libro propter ignaros aliquid rescripsisset.* Cur omisso Episcopo Adrumetino, fuit enim Adrumeti Episcopalis cathedra, nititur ad Episcopum Uzalensem? Quia credibile est hunc eorum fuisse Patrem ac Fundatorem. Interim prætermissa hac controversia, habuit omnino Evodius Uzali aut propè Uzalim monasterium Eremitarum, de quo ita ipse ad Augustinum, agens de defuncto amico suo adolescente. *At ubi ille visus est, adjungitur adbuc, quod post exitum pueri Pater ipsius Presbyter cum Sene Theasio in monasterio esse cæperant consolandi se gratia.* Ecce solebant se homines tristes in monasteriis, utique ab omni populi turba quietis, recolligere ac consolari. Faciebant id, non soli presbyteri, sed etiam à turbis Episcopalibus lassati Episcopi, idque in tantam consuetudinem abierat, ut adversùs eam emanasse credatur hic primus canon quinti Concilii Carthaginensis. *Placuit, ut nemini sit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam Ecclesiam in Diœcesi constitutam se conferre, vel in re propria diutiùs, quam oportet constitutum, curam vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.*

Epist. 256.

Epist. 258.

Decimumtertium Augustini monasterium fuit Eremus ac solitudo insulæ Caprariæ, de qua bellum Gildonianum tractans Presbyter Orosius sic dicit. *Ad Gildonem jam ut hostem bello insequendum Mazcezil Frater missus est, quem idoneum procurandæ Reip. fore, propriæ orbitatis dolor pollicebatur. Igitur Mazcezil jam inde à Theodosio sciens, quantum in rebus desperatissimis oratio hominis per fidem Christi à clementia Dei impetraret, Caprariam insulam adiit, unde secum sanctos servos Dei aliquot permotos precibus suis sumpsit. Cum his, orationibus, jejuniis, Psalmis dies & noctes continuans, sine bello victoriam meruit ac sine cæde vindictam.* Ecce hi fratres Eremitæ quam sancti, quam apud Deum potentes, quantæ apud Romanos Duces existimationis! Ex eorum porrò Mazcezil comitantium numero fuerunt duo isti, de quibus ad eorum Abbatem Eudoxium sic scribit supremus Abbas Augustinus. *Nam & ante jam fama, & nunc fratres, qui venerunt à vobis, Eustatius & Andreas bonum Christi odorem de vestra sancta conversatione ad nos attulerunt. Quorum Eustatius in eam requiem præcessit, quæ nullis fluctibus sicut insula tunditur, nec Caprariam desiderat, quia nec cilitio jam quærit indui.* En, hi duo in Africæ continentem delati mox accessere Patrem suum, eum de sui monasterii statu informaturi, totaque ista Epistola palam indicat Eremitas istos fuisse de Patris istius institutione.

L. 7. c. 36.

Epist. 81.

Decimumquartum monasterium fuit sanctissima Eremus in insula Vivecensi, de qua sic dicit incognitus iste Auctor in vita S. Fulgentii. *Est in medio vadosi maris sinu monasterium Vivecensi litori proximum, Vennesensi autem maxima ex parte contiguum. Ubi neque hortos colere parvissimi scopuli limes sinit angustus, neque ligni vel potabilis aquæ consolatio saltem ministratur exigua, sed rei utriusque per brevissimas naviculas quotidie sufficientia præparatur. In hoc monasterio rigidi propositi disciplina antiqua servatur, ab infantia sua plurimis usque ad decrepitam senectutem sanctissimè ibi viventibus, sanctæq. professioni congrua opera laudabiliter exercentibus. Ubi tunc duo Presbyteri peculiares, & merito mirabiles, & immaculatæ senectutis honore Venerabiles, Abbatis officio fungebantur, nunquam de cænobio recedentes, sed Ecclesiasticæ dignitati multos viros idoneos nutrientes.* Hic S. Fulgentius *manibus etiam suis delectabiliter operabatur. Nam & scriptoris arte laudabiliter utebatur, & palmarum foliis flabellos sæpissimè contexebat: Cui operi, etiam cum fuisset Abbas, in suo monasterio vacabat.* Hic ex antiquo servatur rigida disciplina: Quæ verba convincunt exstitisse istud monasterium jam à tempore Augustini. Et credo tunc ejusmodi insulas circa Africæ litus fuisse plures: Dicit enim Augustinus adversus Faustum de relegatione seu deportatione in insulam. *Quod sua sponte quotidie servi Dei faciunt, se à turbulento strepitu populorum removere cupientes; & unde publica terrenorum principum vota per indulgentiam solent relaxare damnatos.* En, Eremiticam in insulis vitam dicit esse rem obviam ac quotidianam.

Cap. 24.

L. 5. c. 8.

Decimumquintum monasterium fuit monasterium Cæsariense in Mauritania. Hic quippe habitavit magnus Augustini amicus Renatus,

qui ei primus patefecit ac misit nugas Vincentii
Victoris. Hic, inquam, Renatus fuit mona-
chus. Sic enim de illo in libris de animarum
L.4. c.11. origine scribit Augustinus. *Lege diligenter quod*
scripsi ad fratrem nostrum Dei servum Renatum.
L.3.c.3. Et iterum. *Poteris legere mea scripta ad fra-*
tres nostros Renatum Dei servum, & Presby-
terum Petrum. Dei servum, id est, monachum,
phrasi isto sæculo usitata. Nequaquam erat cle-
ricus, sed laicus. Hinc enim dicit Augustinus.
L.1.c.1. *Mittente fratre nostro Renato, homine quidem*
laico, &c. Ubi adverte, quod Augustinus ho-
minem laicum Presbytero præponat: Quia
nempe non erat qualiscumque laicus, sed Præ-
positus monachorum. Ita insinuant in istis li-
bris multa. Et quidem Augustinum ita fuisse
præponere solitum, patet ex ejus Epistola octua-
gesima septima, cujus epigraphe sic habet: *Di-*
lectissimæ & sanctissimæ matri Felicitati, & Fra-
tri Rustico, & Sororibus quæ vobiscum sunt,
Augustinus & qui mecum sunt in Domino salu-
tem. En, hic Presbytero præponit etiam mo-
Ep.109. nialium Præpositam: Hic namque Rusticus
videtur esse iste Presbyter, adversùs quem Au-
gustini moniales fuerunt adeò acriter tumultua-
tæ. At dicet quis, unde & à quo Cæsareæ mo-
nasterium? Respondeo ab ipso Augustino, ita
scribente de semetipso ad sanctum Optatum Epi-
Ep.157. scopum. *Literæ, quas ad Mauritaniam Cæsa-*
riensem misisti, me apud Cæsaream præsente vene-
runt, quò nos injuncta nobis à Venerabili Papa Zozy-
mo Apostolicæ Sedis Episcopo Ecclesiastica necessitas
traxerat. Dudum ibi hæsit, non tamquam ne-
scio quis peregrinus Episcopus, sed tamquam
Apostolicæ Sedis Legatus: Adeoque inter ea,
quæ ibi egit varia, etiam potuit plantare suum
monachismum, eique præficere Renatum.

Decimum sextum monasterium est Eremus
sancti Fausti, de quo dicit auctor incognitus
vitæ sancti Fulgentii. *Fuit tunc temporis Epi-*
C. 4. *scopus quidam laudabiliter prædicandus, nomine*
Faustus, qui pro fide catholica non longè à ca-
thedra sua jussus fuerat relegari. In eodem pro-
inde loco, ubi relegatus tenebatur, monasterium
sibi construxerat, in quo spiritaliter vivens,
apud omnes Christianos honorabilis habebatur.

Decimum septimum monasterium est Eremus
sancti Felicis, de qua ita idem iste auctor. *Na-*
scitur rursum talis persecutio fidei, ut sanctæ
C.8. *memoriæ Faustum Episcopum cogeret per diver-*
sas latebras commigrare, nec in ipso monasterio
sineret jugiter requiescere. Tunc beatus Fulgen-
tius timens aut illo loco solus remanere, aut de
loco in locum frequentiùs transmigrare, consulto priùs
Episcopo Fausto, vicinum monasterium petiit, ubi
paucis & simplicibus Fratribus Felix nomine Abbas
præerat, amicus ejus ab adolescentia, &c.

Decimum octavum est monasterium Tabra-
cenum, cujus in libris de Wandalica apud Afros
persecutione meminit sanctus Victor Episcopus
L. 1. Uticensis: Dicens in eo fuisse professos glorio-
sos Christi Præcones, laicos tamen, & marty-
res, Martinianum ac Saturianum, nec non
alios duos, quos non nominat, germanos fra-
tres, idque suasu ac studio sanctæ Maximæ, à
Barbaris captivæ Sanctimonialis.

Decimum nonum est monasterium Biguæ,
intra civitatem Carthaginensem, contiguum
Basilicæ Celerinæ. Erectum fuit hoc monaste-
rium haud dubiè etiam à sancto Aurelio. Me-
minit illius idem sanctus Victor, dicens in eo
sepultos gloriosissimos Jesu Christi Martyres, L. 2.
Liberatum Abbatem, Bonifacium Diaconum,
Servum Subdiaconum, Rusticum Subdiaco-
num, Rogatum Monachum, Septimum Mo-
nachum, & Maximum Monachum, professos
in monasterio civitatis Capsensis sub sancto Epi-
scopo Vindemiali. Videntur hi fuisse Regulares
clerici, non Eremitæ: Utpote monasticem seu
vitam communem professi sub Episcopo ac in
monasterio civitatis, quæ omnia, unum Car-
thaginense excipe, fuisse videntur monasteria
clericorum. Hinc inter ipsos erat unus presby-
ter, unus Diaconus, duo Subdiaconi: Quos
huc usque certum est non fuisse inter Eremitas.
Dico, *Huc usque*. Quia esse cœperunt hisce ipsis
temporibus. Hisce namque turbulentissimis tem-
poribus, sedibus suis pulsi Episcopi, coacti sunt
alias quærere, plurimique in Thraciam, Sy-
riam ac Ægyptum migrarunt, paucissimi autem
in Italiam, quia ibi Ariani Eruli, quos Afri-
canis suis Wandalis in crudelitate pares arbitra-
bantur, habebant dominatum. Hinc quidam
ejusmodi ex Augustinensibus Eremitis assumpti
Episcopi aut sua repetivere monasteria, aut alia
in locis desertis ac securis erexere, cœperuntque
ex meliorum temporum spe quosdam ex suis
Coeremitis ordinare in clericos, futuros ibi,
post discussam Arianæ ac Wandalicæ perfidiæ
ac persecutionis nubem, novum seminarium fi-
dei orthodoxæ. Neque spes eos fefellit. Neque
ego hic ex capite loquor, sed ex bonis testibus.
Quia tamen hæc non sacri nostri Ordinis origi-
nem, sed propaginem tangunt, nolo hic eis in-
hærere. Sacer namque noster Ordo habet duos
inimicos. Ambo nos putant terræ filios: Pri-
mi, quia Augustinus solos instituerit Clericos,
nullos autem monachos; Secundi, quia insti-
tuti ab Augustino monachi jam pridem interie-
rint, neque nos ab ista radice descendamus.
Hic dumtaxat ago adversùm primos, adversùm
alios acturus suo tempore, idque ex fidis atque
irrefragabilibus testibus.

Sequuntur nunc monasteria, quæ instituit
sanctus Fulgentius, magnus hujus monachismi
cultor ac propagator. Primum est Eremus Sic-
censis, de qua sic dicit iste auctor. *Cum subitò*
barbaricæ multitudinis provincia turbaretur in- C. 9.
cursu, videntes Felix ac Fulgentius salutem tem-
poralem fugæ præsidio vendicandam, procul ab-
scedunt, ubi nulla belli nascentis opinio con-
struendi monasterii præberet integram facultatem.
Promovent igitur castra spiritualia duces inclyti
cælestis exercitus, & per ignotas Africæ regio-
nes, monachorum suorum caterva comitante, pa-
riter gradiuntur. In territorio denique Siccensi dum
cogitant certas sedes figere, regionis fæcunditate
delectati, virorum etiam fidelium favore suscepti,
&c. Illic sedes figere non solùm cogitarunt, sed
etiam fixerunt. Secundum fuit Eremus Ididen-
sis, de qua ita iste auctor. *Juxta civitatem, quæ* C. 12.
Ididi nuncupatur, fundare monasterium incipiunt,
ubi

ubi parvo tempore Domino servientes insistebant operibus charitatis. Tertium est Eremus Silvestriensis, de qua sic auctor iste. *Offertur à quodam nomine Sylvestrio, bene Christiano, & provinciæ Byzacenæ Primario, locus aptus monasterio fabricando, cujus gleba pinguis ac fertilis instituendis hortis optabili fæcunditate congrueret, & quod plus eligendum videbatur, longe à furore bellico constitutus quietissimæ pacis securitatem plenissimam daret, benedictis plurimis per vicinas possessiones commanentibus, quorum frequens oblatio transactionem monachis facillimam promittebat, ut regnum Dei quærentibus nulla cura sæcularis transactionis obstreperet. Libenter itaque B. Fulgentius hominis Religiosi devotam suscipiens oblationem, sine mora in loco sibi concesso monasterium fundat, plurimosque ad conversionem piis monitis invitando, monachorum multiplicat numerum, & magnæ congregationis efficitur Pater.* Cap. 14.

Quartum est Eremus Ruspensis, de qua sic Auctor iste. *Fulgentium in nullo loco visus est sine monachis habitare. Propter quod à civibus Ruspensibus hoc primum beneficium ordinatus Episcopus postulavit, ut fabricando monasterio locum congruum darent. Tunc ex pluribus civibus obedire festinantibus optimo Sacerdoti, quidam nomine Posthumianus, Christianissimus & inter suos nobilissimus civis, agellum proprium fideliter obtulit non longè ab Ecclesia constitutum: Ubi pinis consurgentibus in excelsum, speciosi nemoris virebat amœnitas. Excepit B. Fulgentius libentissimè locum, cujus etiam ligna necessaria fabricæ conspiciebat: Protinusque B. Felicem Abbatem venire velocius persuasit cum maxima penè totius congregationis multitudine, nisi quod paucissimos fratres in illo monasterio dereliquit, quibus unum ex fratribus Vitalem nomine præposuit. Tali verò charitatis lege monasteria utraque præcipiebat uniri, ut quasi non fuissent locis divisa, sic essent unanimitate conjuncta: Si quos autem novos monachos vel in isto vel in illo Monasterio Christus acquireret, tempus inter se conversionis ordinemque servarent: Et si quando ad se videndos, jubentibus dumtaxat Prioribus, venirent, non ut hospites, sed quasi unius congregationis homines susciperentur: B. verò Fulgentii Episcopi provisione communiter gubernati, Patrem spiritualem simplici venerarentur affectu: Sic B. Fulgentio singula disponente, ne suscepta regendorum sarcina clericorum consolationem perderet monachorum.* Ecce duo hi conventus sunt prima nostri Sacri Ordinis provincia, ac S. Fulgentius est primus Prior Provincialis. Talem quippe conventuum, quoniam quisque ab altero separatus sub suo manebat Episcopo, communionem huc usque non fuisse, docet inter Alipium ac Augustinum ventilata lis de patrimonio fratris Honorati. Utinam bella ac Ariana hæresis non impedivissent: Tales Provincias à Beato Fulgentio Africa habuisset plures. Cap. 19. Epist. 239.

Ultimum tandem monasterium est Eremus Caralitana apud Sardos, quam ibi exul ædificavit Fulgentius, de cujus exordio sic dicit iste idem auctor. *Inter ipsa primordia gloriosi exilii, monasterium congregare, paucos secum monachos ducens, minimè potuit: sine fraterna tamen congregatione vitam ducere nesciens, Coepiscopos suos, Illustrem scilicet & Januarium, habitare secum persuasit volentes, quibus unico serviens charitatis affectu, similitudinem magno cujusdam monasterii, monachis & clericis adunatis, sapienter effecit.* Erat quippe eis communis mensa, commune cellarium, communis oratio simul & lectio. *Nullus se super alterum insolenter efferebat, nec propriis fratribus amplius aut peculiariùs consulebat, nisi quod magis illi monachi, qui B. Fulgentium sequebantur, districtioris abstinentiæ regulam custodientes, nihil omnino proprium possidebant, nec inter alios clericos clericorum more vivebant.* De istius autem Eremi perfectione sic dicit. *Noluit planè jam B. Fulgentius in priori domo multis fratribus comitantibus diutiùs habitare, sed juxta Basilicam sancti Martyris Saturnini procul à strepitu civitatis vacantem reperiens locum, Primasio Calaritanæ civitatis Antistite venerabili priùs, sicut decuit, postulato, novum sumptibus propriis monasterium fabricavit: In quo quadraginta & ampliùs fratribus congregatis, disciplinæ cœnobialis ordinem servavit illæsum.* Nota, *Primasio Antistite, sicut decuit, postulato*. Hæc est illa decentia in omnium cordibus quasi naturaliter scripta, ob quam etiam Augustinus noluit ullum inchoare monasterium, nisi post acceptam à S. Valerio facultatem. Cap. 20. Cap. 27.

Hæc sunt illa monasteria, de quibus dicit Cardinalis Baronius. *Sed unde hujusmodi monastica institutio fluxit in Africam? Si rectè memoria tenes, non ab alio, quam ab ipso S. Augustino, qui eandem ex Romana & Mediolanensi Ecclesia primitus mutuatus, in Africam invexit atque latissimè propagavit: ut planè intelligas, quam S. Fulgentius professus est monasticam regulam, ab ipso S. Augustino derivasse, diversique ordinis ab eo institutas fuisse classes, aliorum nempe, qui in civitatibus degentes clerici cum essent, unà simul degentes, cœnobitica monachorum instituta servarent, quibuscùm idem factus Episcopus habitavit; aliorum verò, qui procul à civitatibus degentes, ejus essent vitæ, atque vestitus, cujus hic vides Fulgentium esse cultorem, nempe una induti tunica, eademque pellicea zona constricti, quam nec solverent dormituri, super tunicam verò pallio & casula supervestiti.* Et quidem hæc sola monasteria novimus per scripturam. Attamen quin alia plurima fuerint per omnem Africam, nequaquam est dubitandum. Ita enim ad S. Alipium gratulabundus scribit S. Paulinus, ac clarè patet ex hisce Augustini verbis adversùs Faustum. *Quam multa in nostra communione veraciter faciunt ista sublimiora præcepta Evangelica: Quam multæ fraternæ congregationes nihil habentes proprium, sed omnia communia, & hæc non nisi ad victum & tegumentum necessaria, &c.* A. 504. Epist. 35. L. 5. c. 90.

CAPUT XI.

De genere hominum, quod Augustinus ad hæc sua monasteria solebat admittere.

Admittebat Augustinus genus hominum omne, de quo ita ipse in libro de opere monachorum. *Nunc autem veniunt plerumque ad* Cap. 22.

banc

hanc professionem servitutis Dei, & ex conditione servili, vel etiam liberti, vel propter hoc à Dominis liberati sive liberandi, & ex vita rustica, & ex opificum exercitatione & plebeio labore, tanto utique felicius, quanto fortius educati: Qui si non admittantur, grave peccatum est. Attendant hæc, qui non nisi divites ac nobiles statuunt iri admissos. *Multi enim ex eo numero verè magni & imitandi exstiterunt. Nam propterea & infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia; & stulta mundi elegit, ut confunderet sapientes: & ignobilia mundi, & ea, quæ non sunt, tamquam sint, ut ea, quæ sunt, evacuentur, ut non glorietur omnis caro coram Deo. Hæc itaque pia & sancta cogitatio facit, ut etiam tales admittantur, qui nullum afferant mutatæ in melius vitæ documentum. Neque enim apparet, utrum ex proposito servitutis Dei venerint; an vitam inopem & laboriosam fugientes, vacui pasci atque vestiri voluerint, & insuper honorari ab eis, à quibus contemni conterique consueverant.* Et rursùs in eodem opere.
Cap. 25. *Qui præter istam sanctam societatem vitam labore corporis transigebant, ex quorum numero plures ad monasteria veniunt, quia & in ipso humano genere plures sunt, si nolunt operari, non manducent.* Et in tractatu ad populum; cum dixisset hoc sæculum esse quasi mare, monasteria esse quasi portus, clausos quidem, attamen propter subinde irruentes ventos ab omni naufragii ac collisionis periculo nequaquam securos, sic pergit:
Psal. 99. *Quid dicturus est mihi, quisquis talibus locis fortè præest, immò servit fratribus in his, quæ monasteria dicuntur? Quid dicturus est? Cautus ero, nullum malum admittam. Cum paucis bonis mihi bene erit. Ubi cognoscis, quem fortè vis excludere? Ut cognoscatur malus, intus probandus est.* Multa dicit de isto argumento.

Unde etiam Augustini monasteria non caruerunt confusionibus, scandalis, alijsque id genus malis. Ex ejus monasterio prodiit infe-
Ep. 261. lix iste Fussalensium Episcopus Antonius, cujus scandalosa vita pium Patrem ita afflixit, ut de deponendo Episcopatu ac effugiendis hominum oculis cogitarit non per transennam. Ex ejus monasterio prodiit Trojanus ille porcus potius quam Episcopus Paulus, cui de Episcopali substantia palam Abronem viventi ita scri-
Ep. 216. bit ipse. *Ut quid quæris communionem meam, cum audire nunquam volueris admonitionem meam: An ut quidquid facis, mihi imputent homines, quorum querelas sustinere non possum?* Moniales ejus, dum ex nescio quo erga sibi præfectum Presbyterum odio Præpositam suam turbulentè deportare ac mutare volunt, conversæ sunt ad
Ep. 109. *contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, detractiones, seditiones, susurrationes.* Ejus forsitan moniales erant etiam illæ, de quibus scribit ad Eusebium Episcopum Donatista-
Ep. 169. rum. *Subdiaconus quondam Spaniensis Ecclesiæ, vocabulo Primus, cum ab accessu indisciplinato Sanctimonialium probiberetur, atque ordinata & sana præcepta contemneret, à clericatu remotus est, & ipse irritatus adversus disciplinam Dei transtulit se ad Donatistas, & rebaptizatus est. Duas etiam Sanctimoniales concolonas suas de fundo catholicorum Christianorum sive idem transtulit, sive illum secutæ, etiam ipsæ tamen rebaptizatæ sunt, &c.* Et quidem in ipso, cui Augustinus præsidebat aut præsens erat, Hipponensi tam clericorum quam Eremitarum monasterio contigerunt non inferiora. Ex Eremitarum monasterio erant fratres isti, de quibus scribit ad sanctum Aurelium Episcopum Carthaginiensem. *Sponte abierunt, sponte deseruerunt, nobis, quantùm potuimus, pro eorum salute renitentibus.* Ep. 77. Ex eodem monasterio videtur fuisse & iste Apostata, de quo scribit ad Prosperum & Hilarium. *Fuit quidam in nostro monasterio, qui corripientibus fratribus, cur quædam non facienda faceret, & facienda non faceret, respondebat: Quæcumque nunc sim, talis ero, qualem me Deus futurum esse præscivit. Qui profectò & verum dicebat, & hoc vero non proficiebat in bonum, sed usque adeò profecit in malum, ut deserta monasterii societate fieret canis reversus ad vomitum, & tamen adhuc qualis sit futurus, incertum est.* L. 2. c. 15. In monasterio autem clericorum in peccato suo mortuus est Presbyter Januarius, Nolamque Campanorum ad tremendam sancti martyris Felicis memoriam proficisci jussus est Presbyter Bonifacius cum adolescente illo fratre, propter quem adversùs eos, Serm. 49 de diver. c. 2. qui, cum *de aliquibus sanctum nomen profitentibus aliquid criminis vel falsi sonuerit vel veri patuerit, instant, satagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc credatur*, Ep. 139. dicere fuerit compulsus ad plenam plebem pro concione. *Quantumlibet vigilet disciplina domus meæ, homo sum & inter homines vivo, nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior sit quam arca Noë, ubi tamen inter octo homines reprobus unus inventus est: Aut melior sit quam domus Abrahæ, ubi dictum est, Ejice ancillam & filium ejus: Aut melior sit quam domus Isaac, ubi de duobus geminis dictum est, Jacob dilexi, Esau autem odio habui: Aut melior sit quam domus ipsius Jacob, ubi lectum patris sui filius incæstavit: Aut melior sit quam domus ipsius David, cujus filius cum sorore concubuit; cujus alter filius contra Patris tam sanctam mansuetudinem rebellavit: Aut melior quam cohabitatio Pauli Apostoli, qui tamen si inter omnes bonos habitaret, non diceret, foris pugnæ, intus timores, nec diceret, cum de sanctitate & fide Timothei loqueretur, Neminem habeo, qui germanè de vobis solicitus sit, omnes enim sua quærunt, non quæ sunt Jesu Christi: Aut melior quam cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni perfidum & furem Judam toleraverunt: Aut melior sit postremò quam cælum, unde Angeli ceciderunt. Simpliciter autem fateor Charitati vestræ coram Domino Deo nostro, qui testis est super animam meam, ex quo Deo servire cœpi, quomodò difficilè expertus sum meliores quam qui in monasteriis profecerunt, ita non sum expertus peiores, quam qui in monasteriis ceciderunt, ita ut hinc arbitror in Apocalypsi scriptum, Justus justior fiat, & sordidus sordescat adhuc. Quapropter etsi contristamur de aliquibus purgamentis; consolamur tamen etiam de pluribus ornamentis. Nolite ergo propter amurcam, qua oculi vestri offenduntur, torcularia detestari, unde apothecæ Dominicæ fructu olei luminosioris implentur.* Quomodò ergo Dominus Salvator noster in suam Ecclesiam, ita Augustinus in familiam suam intromisit,

non

non solùm nobiles & ignobiles, sed etiam veros & fictos, à quibus talia scandala non potuerunt non exoriri. Ea namque tempora necdum agnoscebant eas sine ruga ac macula, sine carne & sanguine Religiones, è quibus per aliquot priora sæcula neminem periturum spiritus revelabat.

Attamen Augustini monasteriis Nobiles non deerant. Etenim ut omittam Alipium, Leporium, Fulgentium, erat ibi Illustris Romanianus, ad quem ita ipse. Audito meo monachismo, *tam magno es elatus gaudio, tam sancto hujus vitæ inflammatus ardore, ut te diceres, si tu ab illarum importunarum litium vinculis aliquo modo eximereris, omnia ea vincula etiam patrimonii tui mecum participatione rupturum*. Erat ibi Africæ Comes ac totius Romani militis Dux Bonifacius, ad quem ita scribit. *Nos novimus, nos testes sumus, quid nobiscum apud Tubunas de animo & voluntate tua fueris collocutus. Soli tecum eramus, ego & frater Alipius. Nempe omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita vivere, in qua servi Dei monachi vivunt. Ut autem non faceres, quid te revocavit, nisi quia considerasti, ostendentibus nobis, quantum prodesset Christi Ecclesiis, quod agebas, si ea sola intentione ageres, ut defensæ ab infestationibus barbarorum, quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & castitate*. Erat ibi consularis ac nobilissimus Melaniæ filius, de quo apud Afros vita functo sic scribit sanctus Paulinus. *Si in hujus sæculi vita, matris exemplo, saccum togæ, & monasterium Senatui prætulisset. Verumtamen idem vir ex voto sanctitatis tuæ his operibus locupletatus abscessit, ut maternæ humilitatis nobilitatem, si veste non gesserit, tamen mente prætulerit*. Utique ex suasu & hortatu Augustini. Certumque est, tales ibi fuisse plures. Verùm ad alia: Neque enim carnis nobilitas, sed carnis mortificatio est gloria Religionis.

L. 2. Academ. cap. 1.

Epist. 70.

Epist. 249.

CAPUT XII.

De præcipuis horum monasteriorum observantiis.

UNa ex capitalibus primi peccati pœnis ac hujus infortunatæ vitæ miseriis, est lapsus animæ ab uno ad multa: Ab illo uno, de quo Dominus ad Martham circa varia turbatam & occupatam dixit, *Porrò unum est necessarium*. Qui hunc lapsum assereret esse omnem nostram plagam, non totus forsan erraret. De eo scribit Augustinus in libris de ordine ad Zenobium. *Animus sibi redditus, quæ sit pulchritudo universitatis, intelligit, quæ profectò ab uno cognominata est. Idcircoque illam videre non licet animæ, quæ in multa procedit, sectaturque aviditate pauperiem, quam nescit sola segregatione multitudinis posse vitari. Multitudinem autem non hominum dico, sed omnium quæ sensus attingit. Nec mirere, quod eo egestatem patitur magis, quo magis appetit plura complecti. Ut enim in circulo, quantumvis amplo, unum est medium, quo cuncta convergunt, quod centrum Geometræ vocant, & quamvis totius ambitus partes innumerabiliter secari queant, nihil tamen est præter illud unum, quo cætera pariliter dimetiantur, & quod omnibus quasi quodam æqualitatis jure dominetur: Hinc verò in quamlibet partem si egredi volueris, eo amittuntur omnia, quo in plura pergitur. Sic animus à seipso fusus immensitate quadam diverberatur, & vera mendicitate conteritur, cum eum natura sua cogit ubique unum quærere, & multitudo invenire non sinit*. Et in libro de vera Religione ad Romanianum. *Temporalium specierum multiformitas ab unitate Dei hominem lapsum per carnales sensus diverberavit, & mutabili varietate multiplicavit ejus affectum: Ita facta est abundantia laboriosa, & si dici potest, copiosa egestas, dum aliud & aliud sequitur, & nihil cum eo permanet. Sic à tempore frumenti & olei & vini sui multiplicatus est, ut non inveniat idipsum, id est, naturam incommutabilem & singularem, quam secutus non erret, & assecutus non doleat*. Et in sermone ad populum. *Anima se respexerat, sibique placuerat, suæque potestatis amatrix facta fuerat: Recessit à Deo, & remansit in se: Et à se repellitur, & à se excluditur, in exteriora prolabitur. Amat mundum, amat temporalia, amat terrena: Quæ si seipsam amaret neglecto à quo facta est, tam minùs esset, jam defecerat amando quòd minùs est. Minùs est enim ipsa, quam Deus. Ergo amandus erat Deus, & amandus est Deus, ita ut, si fieri potest, nos ipsos obliviscamur. Quis ergo est iste transitus? Oblita est anima seipsam, sed amando mundum oblita est: Sed non amando artificem mundi, pulsa est & à se. Pulsa ergo & à se quodammodo perdidit se, nec facta sua novit videre, justificat iniquitates suas, & fertur & superbit in petulantia, in luxuria, in honoribus, in potestatibus, in divitiis, in potentia vanitatis*. Duplex ergo est animæ lapsus. Primo lapsa est à Deo ad seipsam, volens esse sui Juris, quomodo Deus, proprioque bono delectari ac beatificari; secundo lapsu, qui utique pœna prioris est, lapsa est à semetipsa ad totam multitudinem bonorum exteriorum, beatitudinem suam in singulis quærens, ac nusquam inveniens. Cum enim primo lapsu bonum beatificum amisisset, neque in seipsa reperiret, statuit illud extra se in bonis adiacentibus quærere, quod quia nusquam invenit, de uno progressa ad aliud, sensim devolvitur in regionem peregrinam, ibique cum meretricibus consumpto universo patrimonio, id est, detrito per meretricias cupiditates toto residuo naturæ bono, tandem præ inopia compellitur ad siliquas porcorum, id est, in extremas fæditates facinorum quorumcumque ac flagitiorum. Hic itaque lapsus non est aliud, quam voluntatis ac amoris nostri, qui in solo Deo, vero utique beatifico bono, totus fixus ac quietus erat, distractio & divisio in voluntates ac amores infinitos, eosque more irati maris, adversùm invicem exæstuantes, invicemque collidentes. Eleganter hoc describit Augustinus sic dicens ad Evodium. *Num ista ipsa pœna parva existimanda est, quod animæ libido dominatur, exspoliatamque virtutis opulentia, per diversa inopem atque indigentem trahit, nunc falsa pro veris approbantem*, nunc

L. 1. c. 2.

Cap. 21.

Homil. 34. c. 3.

L. 1. de Liber. arbit. c. 11.

nunc etiam defensitantem, nunc improbantem quæ antea probavisset, & nihilominùs in alia falsa irruentem, nunc assensionem suspendentem suam, & plerumque perspicuas ratiocinationes formidantem, nunc desperantem de tota inventione veritatis, & stultitiæ tenebris penitùs inhærentem, nunc conantem in lucem intelligendi, rursumque fatigatione decidentem: Cum intereà cupiditatum istud regnum tyrannicè sæviat, & variis contrariisque tempestatibus totum hominis animum vitamque perturbet: Hinc timore, inde desiderio; hinc anxietate, inde inani falsaque lætitia; hinc cruciatu rei amissæ, quæ diligebatur, inde ardore adipiscendæ quæ non habebatur; hinc acceptæ injuriæ doloribus, inde facibus vindicandæ; quaquaversum potest coarctare avaritia, dissipare luxuria, addicere ambitio, inflare superbia, torquere invidia, desidia sepelire, pervicacia concitare, affligare subjectio, & quæcumque alia innumerabilia regnum illius libidinis frequentant & exercent. Possumusne tandem nullam istam pœnam putare, quam, ut cernis, omnes, qui non inhærent sapientiæ, necesse est perpeti? Hic ergo lapsus non est aliud, quam aggregatum ex tenebris ignorantiæ & impetu concupiscentiæ, de quibus, quemadmodum oportet, dicere non est hujus loci.

Verum quænam adversùs hanc miserandam plagam medicina? Tradit eam Augustinus sic di-
L. 2. c. 1. cens in suis confessionibus. *Dulcescas mihi dulcedo non fallax, dulcedo felix & secura, & colligens me à dispersione, in qua frustatim discissus sum, dum ab uno te aversus in multa contabui.* Et in eodem ope-
Lib. 11. cap. 29. re. *Ego in tempora dissilui, & tumultuosis varietatibus dilaniantur cogitationes meæ, intima viscera animæ meæ, donec in te confluam purgatus & liquidus*
Lib. 10. cap. 29. *amore tui.* Et rursùm. *Per continentiam colligimur & redimus in unum, à quo in multa defluximus. Minùs enim te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.* Hoc est, unica hujus plagæ medicina est à multis vanis ac falsis regredi ad unum solidum & verum, unum utique Deum, germanum nostrum beatificum bonum, idque per charitatem ex toto corde, de qua Augustinus ad san-
Cap. 3. ctos Episcopos Eutropium & Paulum. *Tunc erit plena sanitas, quando plena charitas, plenitudo enim legis charitas. Tunc autem plena charitas, quando videbimus eum, sicuti est. Neque enim erit quod addatur ad dilectionem, cum fides pervenerit ad visionem.* Sola namque ex toto corde perfecta charitas amorem nostrum ab omni commutabili bono ad bonum incommutabile plenissimè convertit, atque ita eum in plurima deflectum ac dispersum in unum colligit, adunans & sanans omnes, quibus frustatim concisus erat, divisiones. Quapropter Saccus cilicinus, longa jejunia, nudi pedes, à carne & vino abstinentia, aliæque id genus exterioris hominis usque ad cutem rasuræ huic sanitati prosunt, si non obsint Dei ac proximi charitati. Pulchrè enim & verè dicit idem ille Doctor
L. 1. de Morib. Eccl. c. 33. de monasteriis Europæ. *Atque inter hæc nemo urgetur in aspera, quæ ferre non potest, nulli quod recusat imponitur, nec ideò condemnatur à cæteris, quod eis imitandis se fatetur invalidum. Meminerunt enim, quantopere scripturis omnibus commendata sit charitas: Meminerunt omnia munda mundis, & non quod intrat in os vestrum, vos coinquinat, sed quod exit. Itaque non reiiciendis generibus ciborum quasi pollutis, sed concupiscentiæ perdomandæ, & dilectioni fratrum retinendæ invigilat omnis industria.* Et infra. *Charitas præcipuè custoditur, charitati victus, charitati sermo, charitati habitus, charitati vultus aptatur. Coitur in unam conspiraturque charitatem. Hanc violare tamquam Deum nefas ducitur; huic si quis resistit, expugnatur atque eiicitur; hanc si quis offendit, uno die durare non sinitur. Sciunt ita commendatam esse à Christo & Apostolis, ut si hæc una absit, inania; si hæc adsit, plena sint omnia.*

Quæ omnia Augustinus altè introspiciens, sic exorditur suam regulam. *Ante omnia, fratres charissimi, diligatur Deus, deinde proximus: Quia ista præcepta sunt principaliter nobis data. Hæc igitur sunt, quæ ut observetis præcipimus in monasterio constituti. Primùm propter quod in unum estis congregati, ut unanimes habitetis in domo, & sit vobis anima una & cor unum in Deo. Et non dicatis aliquid proprium, sed sint vobis omnia communia. Et distribuatur unicuique vestrum à Præposito vestro victus & tegumentum, non æqualiter omnibus, quia non æqualiter valetis omnes, sed potiùs unicuique, sicut cuique opus fuerit. Sic enim legitis in Actibus Apostolorum, &c.* Hic est cardo, in quo vertitur ac pendet tota regula, totaque monastica Augustini disciplina. Observatam voluit vitam Apostolorum, qui utique tamquam orbis magistri quam optimè norant, quomodo natura rationalis à lapsu in multa esset revocanda ad unum.

Augustinus ergo disciplinæ suæ basim, columnam ac fundamentum esse voluit, non bardocucullum aut saccum pannosum, non nudos pedes, non vitam doliarem, sed perfectam unitatem ac communitatem, in qua nihil omnino esset proprii, frigidi istius ac ad multa propellentis verbi. Voluit commune esse, non solummodò monasterii cælum ac solum, neque solummodò commune cænaculum & tectum; sed etiam communem victum, communem habitum, communem nummum, præcisis omnibus strumis & varis, ex hac perfecta rerum adjacentium unitate sibi non vanè spondens perfectam unitatem animorum in Deo, ac vagantis per multam amoris in unum collectionem. Et Jure meritò: Colligendis namque & coadunandis quibuscumque amoris nostri dispersionibus ac concisionibus nulla est efficacior vis, quam rerum temporalium, à Deo conditore in paradiso primitus instituta, ac à Christo Redemptore quasi postliminio in Ecclesiam revocata, syncera ac plena communitas, neque monasteria pati possunt cloacam pestilentiorem, quam proprietatem. Ex hac cloaca alius quidem esurit, alius autem ebrius est; alius pannosus est aut lacer, alius veste splendet, aliaque id genus multa, quæ quomodo animos uniant aut separent, facile est conjecturare. Hinc ergo dicit sanctus Possidius. *Factus presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum Dei servis vivere cæpit secundùm modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam. Maximè ut nemo quidquam proprium in illa societate haberet, sed essent eis omnia communia, & distribueretur unicuique, sicut opus erat.* Particula ista *maximè* importat habitudinem fundamenti. Hinc dicit Auctor iste incognitus de sancto Fulgentio. Cap. 5.

Dice-

Dicebat frequenter, nec debere nec posse monachum judicari, cui voluntas habere privatum peculium persuaserit. Ut enim monachus lautioribus forsitan cibis utatur, interdum cogit infirmitas corporis; ut autem cupiat in quamlibet exiguis rebus juris proprii dominium vindicare, superbæ voluntatis & avaræ cupiditatis evidens testimonium est. Hinc idem ille Fulgentius in suo Ruspensi Eremitico monasterio *Disciplinæ cænobialis ordinem custodivit illæsum, nemini dans licentiam professionis sanctæ regulam præterire: Sed principaliter hoc observandum monachis tradens, ut nullus eorum quidquam sibi proprium vendicaret, sed essent omnibus omnia communia.* Hoc erat punctum principale. Hinc denique ad populum suum dicit sanctus Augustinus. *Omnes offerte quod vultis, offerte de voluntate vestra. Quod commune erit, distribuetur unicuique, sicut cuique opus erit. Gazophylacium attendite, & omnes bene habebimus. Valdè me delectat, si ipsum fuerit præsepe nostrum, ut nos simus jumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det Byrrhum, vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in commune: De communi accipiam mibi ipsi, cum sciam commune me habere velle quidquid habeo. Si quis meliorem dederit, vendo, quod & facere soleo, ut quando non potest vestis esse communis, pretium vestis sit commune. Qui habere voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra ista præcepta nostra facere, parum est, ut dicam non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, quod si nollent suscipere socialem vitam mecum, non illis tollerem clericatum, sed seorsim manerent, & seorsim viverent, quomodo nossent, Deo viverent. Et tamen ante oculos posui, quantùm mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cæcos vel claudos, quam plangere mortuos.* Qui sunt hi mortui, qui cæci vel claudi? De quibus in sermone proximè præcedenti sic dicit. *Nolo habere hypocritas. Malum est cadere à proposito, sed pejus est simulare propositum. Professus est quis sanctitatem, professus est communiter vivendi societatem: Si ab hoc proposito ceciderit, & extra manens clericus fuerit, dimidius cecidit, Si verò intus habuerit simulationem, totus cecidit.* Itaque manifesti apostatæ sunt dumtaxat cæci aut claudi, at verò occulti proprietarii sunt plenè mortui. Quare constanter dico, Syntheses, vitales census, aliasque id genus vitæ communis strumas Augustini instituto hostiliter repugnare.

Habuit Augustinus & aliam fundamentalem
Ser. 50. observantiam, de qua ad populum sic dicit. *Etiam illud dico: si fortè in nostra societate ager est aliquis vel post ægritudinem, ut necesse sit eum ante horam prandii reficere: Non prohibeo religiosos vel religiosas mittere eis, quod videtur, ut mittant. Prandium tamen & cænam extra nemo habebit.* De qua observantia sic dicit Possidius. *Servandum quoque in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in institutis sanctæ memoriæ Ambrosii compererat, ut in sua patria nunquam petitus iret ad convivium: Ne per frequentiam in patriæ conviviis constitutus temperantiæ amitteretur modus.* Et sanè, quam hæc
Cap. 27. convivia monasticæ Disciplinæ noceant, norunt illius zelatores.

CAPUT XIII.

An ea omnia, quæ Augustinus, Aurelius, Alipius, Fulgentius, aliique id genus Episcopi in hortis, agris, ac insulis fundarunt, monasteria fuerint monasteria Eremitarum seu monachorum, an clericorum?

Respondeo fuisse Eremitarum ac monachorum. Credo rem ex huc usque dictis esse manifestissimam, interim propter tardiores ac pertinaces probationi huic adhuc parumper inhæreamus. Primò itaque, id clarè patet ex Augustini de suis monasteriis ad populum verbis: adeò clarè, ut sine sui injuria non possint elucidari. *Veni ad istam civitatem propter videndum amicum,* Ser. 49. de diver. cap. 1. *quem putabam me lucrari posse Deo, ut nobiscum esset in monasterio. Apprehensus, Presbyter factus sum. Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea, beatæ memoriæ Senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cæpi boni propositi fratres colligere, compares meos, ut de communi viveremus. Perveni ad Episcopatum: Vidi necesse habere Episcopum exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus sive transeuntibus. Quod si non fecissem, Episcopus inhumanus diceretur; si autem consuetudo ista in monasterio permissa esset, indecens esset. Et ideò volui habere in domo ista Episcopi mecum monasterium clericorum.* Non in horto, sed in Palatio Episcopali. Hinc enim dicit in sermone sequenti. *Nemo ampliùs dicat, in domum presbyteri, ante domum presbyteri, ad domum presbyteri: Ubi est domus mea, ibi est domus presbyteri.* Cap. 25. Hinc etiam dicit Possidius. *Cum ipso semper clerici una etiam domo ac mensa sumptibusque communibus alebantur ac vestiebantur.* Tria hic habes monasteria: Primum Tagastense ante presbyteratum, immò ante omnem clericatum, in agris propriis; alterum tempore presbyteratus in horto seu agro Hipponensi; tertium post Episcopatum in civitate ac domo Episcopali. Duo priora erant pariformia ac ejusdem per omnia disciplinæ. Hinc enim dicit idem Possidius. *Factus ergo* Cap. 5. *Presbyter monasterium intra Ecclesiam mox instituit, & cum Dei servis vivere cæpit secundùm modum & regulam sub sanctis Apostolis constitutam. Maximè ut nemo quidquam proprium in illa societate haberet, sed eis essent omnia communia, & distribueretur unicuique sicut opus erat, quod jam ipse prior fecerat, dum de transmarinis ad sua remeasset.* Hoc est, eam ipsam vitæ disciplinam ac normam instituit Hippone, quam jam à triennio ex Italia redux instituerat ac vixerat in agro Tagastæ. At verò tertium monasterium erat disciplinæ penitus diversæ: Primò, in monasterio Episcopali quotidiana Hospitalitas erat non solùm congrua, sed etiam necessaria; at verò in duobus prioribus erat indecens ac non permissa. Secundò, in monasterio Episcopali habitabant soli Presbyteri, Diaconi ac Subdiaconi, atque alii istorum ordinum capaces, ac ad illos adspirantes. Hinc enim dicit Augustinus ad populum. *Nuncio vobis, unde gaudeatis: Quia omnes fra-* Ser. 50.

tres

tres & clericos meos, qui mecum habitant, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, & Patricium Nepotem meum, tales inveni, quales desideravi. Hinc etiam nequam ille adolescens Presbyteri Bonifacii accusator, non quasi de gratia, sed jure suo ab Augustino expostulabat clericatum. At verò in monasteriis prioribus habitantes erant laici, in laicatu fixi, clericatus incapaces, non solùm ob scientiæ, sed etiam aliqui ob personæ regularis defectum, hoc est, ob vitium canonicæ irregularitatis. Testis meus est ipse Augustinus sic scribens ad sanctum Aurelium Episcopum Carthaginensem. *Aliquando etiam bonus monachus vix bonum clericum facit, si adsit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio necessaria, aut personæ regularis integritas.* Tertiò, in duobus prioribus monasteriis fratres, more aliorum tum in Asia tum in Europa monachorum, transfigebant se suis manibus, hæc quippe transactio eas excitavit turbas in monasterio Carthaginensi; at verò fratres domus Episcopalis, utpote boves triturantes aut triturationi sese præparantes, vivebant de Dominico præsepi, de Ecclesiasticis prædiis ac fidelium oblationibus. Varia de hoc habemus Augustini testimonia; verùm sufficiat unus Possidius, sic dicens. *Pauperum semper memor erat, eisque inde erogabat, unde & sibi, suisque omnibus secum habentibus erogabatur, hoc est, vel ex redditibus possessionum Ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium.* Neque obsunt hi tres canones quarti Concilii Carthaginiensis, cui Augustinus interfuit ac subscripsit. *Clericus, quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio victum quærat. Clericus victum & vestimentum sibi artificio vel agricultura, absque officii sui dumtaxat detrimento, præparet. Omnes Clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiola & literas discant.* Eos quippe canones exponit Augustinus, ostenditque de quibusnam Clericis intelligendi sint, sic de Apostolica ex Altario vivendi potestate dicens in libro de opere monachorum. *Isti fratres nostri temerè sibi arrogant, quod ejusmodi habeant potestatem. Si enim Evangelistæ sunt, fateor, habent; si ministri altaris, dispensatores Sacramentorum, bene sibi istam, non arrogant, sed planè vendicant potestatem.* Agit ergo Concilium de solis clericis minoribus, quos etiamnum, nisi patrimonio polleant, videmus de manibus suis victitare. Quarta tandem differentia est, quod monachi degerent in hortis, agris, nemoribus, insulis, segregati ab omni populi commercio ac tumultu, in sancto isto otio, de quo scribit Augustinus ad Comitem Bonifacium. *Nempe omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita vivere, in qua servi Dei monachi vivunt.* Et infra. *Et vitæ vacares in societate sanctorum, ubi in silentio pugnant milites Christi, non ut occidant homines, sed ut expugnent principes & potestates, & spiritalia nequitiæ, id est, Diabolum & Angelos ejus.* Et ad Abbatem Eudoxium, aliosque sub illo monachos Caprarienses. *Quando quietem vestram cogitamus, quam habetis in Christo, etiam nos, quamvis in laboribus variis, asperisque versemur, in vestra charitate requiescimus, unum enim corpus sub uno capite sumus, ut & vos in nobis negotiosi, & nos in vobis otiosi simus. Admonemus ergo & obsecramus, ut nostri memores sitis in sanctis orationibus vestris, quas vos vigilantiores & magis sobrias habere credimus; nostras enim sæpè sauciat & debilitat tumultus & caligo sæcularium actionum, quas etsi nostras non habemus, eorum tamen, qui nos angariant mille passus, & jubemur ire cum eis alia duo, tantæ nobis ingeruntur, ut vix respirare possimus.* Hosce fratres Caprarienses eleganter nobis depingit Homo paganus Rutilius Numatianus.

Epist. 137. Epist. 77. Cap. 23. Cap. 51. Cap. 52. Cap. 53. Cap. 21. Ep. 70. Epist. 18.

Processu pelagi jam se Capraria tollit,
Squallet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Grajo cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.
Munera fortunæ metuunt, dum damna verentur:
Quisquam sponte miser, ne miser esse queat?
Quænam perversi rabies tam stulta cerebri,
Dum mala formides, nec bona posse pati?
Sive suas repetunt ex fato ergastula pœnas,
Tristia seu nigro viscera felle tument.
Sic nimiæ bilis morbum assignavit Homerus
Bellephorontæis sollicitudinibus.

Loquitur ex eo ipso spiritu, ex quo & Lutherus, & Calvinus, aliique monachorum osores loquuntur; attamen solitariam ac Eremiticam, ab istorum temporum Clericis longè alienam, istorum fratrum vitam eleganter depingit. Etenim Clerici degebant in civitatibus, in Episcoporum Palatiis, in mediis fidelium populorum tumultibus ac turbis. Hinc enim dicit Augustinus de suis orationibus. *Nostras sæpe sauciat & debilitat caligo & tumultus sæcularium actionum.* Atque sic pergit ad eosdem fratres Caprarienses. *Vos autem fratres exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque in finem perseveretis: Ac si quam operam vestram mater Ecclesia desiderarit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo. Nec vestrum otium necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo nascremini non inveniretis.* Hoc est, ne imitemini eos, qui *ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni.* Nec eum, qui ad Ecclesiam Fussalensem electus, *jam præsente Numidiæ Primate, omniumque in re tanta suspensis animis, ad horam nos ille, qui mihi paratus videbatur, omnimodò resistendo frustravit.* Neque Castorium, cui ad Ecclesiam Vaginensem electo electio indicari nequiit, *nisi cum eum jam tenerent, quibus erat necessarius.* His namque modis agebant & agebantur frattes, quando è quietissimo horti, agri, nemoris, aut insulæ otio vocabantur ad clericatum ac turbidam præfecturam populorum. Quas monasteriorum differentias attendens sanctus Possidius dicit de primo Presbyteri Augustini monasterio: *Cum Dei servis vivere cœpit;* de secundo autem Episcopi monasterio sic dicit: *Cum ipso semper clerici una etiam domo ac mensa sumptibusque communibus alebantur ac vestiebantur.* Per Dei servos, phrasi

Epist. 204. Epist. 261. Epist. 280. Cap. 5. Cap. 25.

phrasi tum consueta, intelligens monachos seu Eremitas.

Et quidem cum Dei servis presbyter vivere cœpit, non vitam qualemcumque, sed eam ipsam, quam jam pridem cum sociis vixerat in agro Tagastensi, *postquam de transmarinis ad propria remeasset.* Quam vitam ibi vixerat? Clericalem? Absit. De clericatu ne vel per somnium cogitabat, in Domini sui convivio elegerat locum humiliorem, adeò ut civitates Episcopo viduatas tamquam animæ suæ charybdes aut scyllas exhorreret. Quam vitam ergo vixit? Eam, quam ei primus patefecerat atque laudaverat Potitianus, cujus tunc amore totus incaluerat, quam tamquam nobilissimam Ecclesiæ gemmam non ita pridem Romæ opposuerat fictæ abstinentiæ ac continentiæ Manichæorum. Verùm hæc vita qualis? *In gregibus monasteriorum ac uberibus Eremi desertis.* Hanc ergo vixit etiam Presbyter in horto Valeriano.

Cap. 3.

CAPUT XIV.

Hoc ipsum probatur ex sancto Paulino, sancto Evodio, ac sancto Salviano.

Ep. 35. Sanctus Paulinus sic scribit ad Alipium. *Etsi in populis ac super populum agas, oves pascuæ Domini regens sollicitis vigil pastor excubiis, tamen abdicatione sæculi & repulsa carnis & sanguinis, desertum tibi ipse fecisti, secretus à multis, vocatus in paucis.* Laudat Alipium, quod quantumvis Episcopus in populorum turba vivat, vivat tamen Eremiticè, quasi adhuc in deserto. Verùm quod istud ænigma? Solvi debet ex hisce subsequentibus verbis. *Benedictos Sanctitatis tuæ comites & æmulatores, in Domino fratres nostros, tam in Ecclesiis quam in monasteriis, Carthagine, Tagastæ, Hippone Regio, & totis parochiis tuis Domino catholicè servientes salutari rogamus.* Habebat ergo Alipius duo monasteria: Aliud Eremitarum in agro, aliud clericorum in Episcopali domo; & quamvis ipse Episcopus esset, non tamen secundùm clericalem indulgentiam, sed secundù n Eremiticam austeritatem vivebat, eamque vitam vocat Paulinus *in deserto quod tibi ipse fecisti.* Vitam quippe Clericorum, etiam in domo Episcopali secundùm regulam viventium, fuisse laxiorem vita Eremitarum, patet ex ipso Augustino; dicente hospitalitatem apud Eremitas esse veritam ac indecentem, apud clericos autem penitùs necessariam ac præceptam. Vivebat ergo Episcopus Alipius, quomodo Episcopum Augustinum vixisse tradit Possidius. *Domus Ecclesiæ curam, omnemque substantiam ad vices valentioribus clericis delegabat & credebat. Numquam clavem, nunquam annulum in manu habens.* Etenim *erat sicut illa religiosissima Maria, typum gestans supernæ Ecclesiæ.*

Cap. 24.

Et quomodo vixisse Episcopum Fulgentium refert Auctor iste incognitus. *Non ita factus est Episcopus, ut esse desisteret monachus, sed accepta Pontificis dignitate, professionis prætetitæ servavit integritatem. Servata verò professionis integritas plus ornavit Pontificis dignitatem. Numquam denique pretiosa vestimenta quæsivit, aut quotidiana jejunia prætermisit, aut conditos suaviter cibos vel inter hospites manducavit, aut discumbendo saltem requiescere & resolvere rigidum propositum voluit, sed una tantum vilissima tunica, sive per æstatem sive per hyemem patienter indutus fuit. Orario quidem, sicut omnes Episcopi, nullatenus utebatur: Pelliceo cingulo tamquam monachus utebatur, &c.* Hanc vitam in Episcopo Alipio vocat Paulinus Eremiticam.

Cap. 18.

Sanctus autem Evodius sic scribit ad Augustinum, agens de variis apparitionibus defuncti amici sui Adolescentis. *Post exitum pueri Pater ipsius Presbyter cum Sene Theasio in monasterio esse cœperant consolandi se gratia.* In monasterio utique Uzalensi sub Evodio. Verùm in quo? In monasterio clericorum in palatio, an Eremitarum in horto? Dico, quod non in monasterio clericorum: Idque ob tria. Primò, quia Presbyter iste in monasterio clericorum familiaris atque domesticus erat, quomodò ergo eò tamquam ad locum insuetum consolandi gratia se receperat? Deinde domus Evodii, non minus quam domus Augustini, quotidie ac assiduè *tumultuosissimas perplexitates caussarum alienarum patiebatur de negotiis sæcularibus vel judicando dirimendis vel interveniendo præcidendis*: Adeoque nulla ibi ansa aut spes sese consolandi. Tertiò denique, puer iste in Palatio Evodii objerat, ac variè post mortem apparendo, patrem terruerat atque affecerat, ideoque hujus consolatio locum alium ab hac infestatione immunem requirebat. Hunc locum immunem dico fuisse monasterium Eremitarum. Iste quippe Presbyter nec non Episcopus Theasius imitabantur ipsum Augustinum, cui recens Presbytero cum ministerium verbi imposuisset Valerius, statim secessit se tanto oneri atque operi paraturus, atque è secessu suo sic ad Valerium scripsit. *Ad quod negotium mihi paruum tempus vel usque ad Pascha impetrari volui per fratres à tua syncerissima & venerabili Charitate, & nunc per has preces volo. Ipsam ergo Charitatem imploro, ut miserearis mihi, & concedas ad hoc quod rogavi tempus, quantum rogavi, atque adjuves me orationibus tuis, ut non sit inane desiderium meum, nec infructuosa Ecclesiæ Christi absentia mea.* Quo ergò Augustinus abjerat? An extra Diœcæsin Hipponensem? Nullo modo. Etenim circa hæc ipsa tempora ita rescripsit sancto Aurelio, à quo evocatus erat Carthaginem. *Absentiam meam tantùm longè Hipponenses vehementer nimisque formidant, neque ullo modo sic mihi volunt credere, ut ego tibi.* Secesserat ergo Augustinus ad fratres suos in solitudinem horti Valeriani, ibique in silentio ac quiete seipsum recolligens operi accingebat. Isti namque horti erant loca quietissima, veræ Eremi monachorum.

Ep. 258.

L. de op. monach. cap. 29

Ep. 64.

Sanctus verò Salvianus Ecclesiæ Massiliensis Episcopus de Africani excidii caussis agens sic scribit. *Non sine caussa itaque istud fuit, quod intra Africæ civitates, & maximè intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum, & recisis comarum fluentium jubis, ad cutem tonsum videre tam infelix ille populus quam infidelis sine convicio atque execratione vix poterat. Et si quando aliquis Dei servus, aut de Ægyptiorum cœnobiis, aut de sacris Hierosolymorum locis, aut de sanctis Eremis venerandisque secretis, ad urbem illam officio divini*

L. 8. de vero Judic.

vini operis accessit, simul ut in populo apparuit, contumelias, sacrilegia, atque execrationes excepit: Neç solùm hoc, sed improbissimis facinorosorum hominum cachinnis, & detestandis ridentium sibilis, quasi taureis, cedebatur. Verè uti si quis ea insciu rerum fieri videret, non aliquem hominem ludificari, sed novum inauditumque monstrum abigi atque exterminari arbitraretur. Isti ex sanctis Eremis, venerandisque secretis prodeuntes monachi erant omnino fratres nostri Augustinenses. Patet id ex ipso Augustino, qui istos Carthaginensium perditissimos mores dudum ante sanctum Salvianum lamentatus est, sic dicens ad populum. *Aliquando dimisso theatro aut amphitheatro cum cœ-*
Psal.147. *perit ex illa cavea evomi turba perditorum, vident plerumque, ut fit, transire servos Dei, cognoscunt ipso habitu vel vestis vel capitis, vel fronte notos habent, & dicunt, ò miseros istos, quid perdunt? Fratres, rogemus Deum pro benevolentia ipsorum, quia bonum illud putant. Bene nobis volunt.* Hæc verba, *Bene nobis volunt*, aliaque id genus subsequentia palam indicant istos Dei servos fuisse Augustinianos. Ridebantur tamquam nova atque inaudita monstra: Quia Africa huc usque non viderat monachos, sed hisce diebus ipso eò induxerat Sanctus Augustinus.

CAPUT XV.

Reiicitur Glossa Gabrielis Pennotti.

ET hinc patet, quantum de hisce monasteriis, eorumque differentiis erret Gabriel Pennottus, sic dicens. *Ratio differentiæ non est,*
L.1.c.12 n.4. *quod primum monasterium esset domus Eremitarum aut monachorum, vel quod non esset collegium seu seminarium clericorum; sed ratio differentiæ exstitit, quod in secundo monasterio degentes, Ecclesiæ Cathedralis Canonici cum essent, non nisi clerici esse poterant in sacris ut plurimum constituti: Verùm qui in primo monasterio manebant, etsi ex illius monasterii instituto clerici esse possent, & ad clericatum assumi consuevissent, non tamen erant actu clerici in sacris constituti, sed ad summum in minoribus, excepto Præposito vel Presbytero.* Et infra. *Non negave-*
C.15.3. *rim primum monasterium aliquantò strictioris observantiæ fuisse quam secundum, non quod primum esset monasterium Eremitarum, secundùm verò clericorum, sed quia primum erat veluti seminarium & domus quædam novitiorum, secundum vero Sacerdotum, &c.* Hasce suas devias cogitationes probat Pennottus primò ex sancto Possidio, qui ex
C.11. primo Hipponensi Augustini monasterio plures promotos dicit ad Episcopatum, aliumque omnem inferiorem clericatum. Deinde ex ipso Augustino ad Papam Cælestinum scribente de infelicissimo isto primo Ecclesiæ Fussalensis Episcopo
Ep.261. Antonio: Dicit eum a parvula ætate secum fuisse in monasterio enutritum, soloque Lectoris gradu notum. Istud Antonii monasterium putat Pennottus fuisse primum monasterium, eo quod in secundo nulli parvuli nutrirentur, atque ex eo infert primi monasterii fratres passim fuisse Lectores, aliosve clericos minores, candidatos ordinum altiorum.

Verùm Pennotte multiformiter erras. Primò, dum dicis primum agri Hipponensis monasterium fuisse quasi Seminarium ac novitiatum secundi monasterii, atque in ipso vixisse clericos minores candidatos graduum altiorum. Etenim primum monasterium sine ullo ordine ad secundum ab Augustino institutum est, qui tum de secundo non plus quam de apice Episcopali cogitabat, ideoque esse nequiit secundi novitiatus ac tyrocinium, novitiatus quippe est quid relatiuum. Primum, inquam, monasterium erat domus planctus atque altissimi silentii, in qua degebant plures fratres irregulares omnis Ecclesiasticæ ordinationis inhabiles: Quomodo ergo esse potuit palæstra ac tyrocinium clericorum minorum sperantium majora? Scimus quidem ex illo plures ad clericatum assumptos: Verùm contra spem ac propositum suum, contraque sui instituti scopum, ut iam citata vincula & carceres abundè testificantur. Assumi eos fecit Ecclesiæ Africanæ inopia, ac erga fratres istos propensissima voluntas sancti Aurelii Episcopi Carthaginensis. Omnes namque istos fratres fuisse, non minores clericos, sed merè laicos, palam fit ex libris Retractationum: Ibi quippe Pater Augustinus, ut eos a fideli populo distinguat, populum istum vocat non simpliciter laicos, sed *laicos propositi inferioris*. Quod ipsum patebit clariùs, ubi mox etiam monasteriorum illorum Præfectos fuisse merè laicos demonstraro.

Secundò itaque erras, dum dicis primi monasterii Præpositum, quem quidem cum Presbytero videris confundere, passim insignitum fuisse aliquo ordine majori. Fateor primum primi Hipponensis monasterii Præpositum ipsum Patrem Augustinum fuisse Presbyterum, itemque id factum in quibusdam id genùs monasteriis aliis circa tempora sancti Fulgentii; verùm quoad Augustinus vixit, constanter dico omnes istiusmodi domuum Præfectos hæsisse in mero laicatu. Patet id ex sancti Augustini Regula: *Præposito tamquam Patri obediatur, multò magis Presbytero.* Palam ecce dicit alium fuisse Presbyterum, alium Præpositum, & quidem ea ampliativa particula, *Multos magis*, satis insinuat Præpositum non fuisse Presbyterum, sed hominem gradus longè inferioris. Patet idipsum ex libris Augustini de origine animæ adversùs Vincentium Victorem: Ibi namque Renatum monasterio Cæsariensi Præfectum vocat laicum. Et ex Epistola Valentini Ep.256.
monasterio Adrumetino Præfecti ad Augustinum. Dicit enim componendis tumultuantibus istis fratribus, quoniam Valentino Præposito acquiescere nolebant, majoris Auctoritatis gratia advocatum esse Presbyterum Sabinum, ac etiam Episcopum Evodium. Et ex isto Episcopalis concilii canone, quem Augustinus recitat in Epistola ad Presbyterum Quintianum. *De aliquo monaste-* Ep.235.
rio qui recesserint vel projecti fuerint, non fiant alibi clerici aut Præpositi monasteriorum. Præpositi ergo isti erant merè laici: Si namque Presbyteri fuissent, sufficiebat dicere, *Non fiant alibi clerici*, neque opus erat additamento istius disjunctionis. Fratres itaque Augustini gradatim subiiciebantur tribus: Laico Præposito, Presbytero, ac Episcopo, quomodò ferè modò fratres Alexiani.

Tertiò errat Pennottus, dum in Episcopalibus Clericorum monasteriis nullos parvulæ ætatis adolescentes putat fuisse enutritos. Etenim in Episcopali Hipponensi monasterio præter istum infelicem Antonium educatus quoque fuit garrulus iste Presbyteri Bonifacii accusator, ausus ab Augustino vel clericatum vel dimissoriales formatas quasi suo Jure postulare. Educatus ibi fuit & nepos Augustini Patricius, de filio autem Presbyteri Januarii nolim quidpiam affirmare; Educatus potiùs apparet in horto apud Eremitas. In Episcopali monasterio Uzalensi educatus fuit puer iste sancti Evodii notarius, Armeni Melonitani Presbyteri filius, cujus fabulis se fatetur Evodius fuisse delectatum. In aliquo Episcopali monasterio educatus quoque fuit adolescens ille Timotheus, de quo scribit Augustinus ad Presbyterum Quintianum ac sanctum Severum Episcopum Milevitanum, & absque dubio in aliis Episcopalibus domibus fuerunt alii plures. Etenim miseranda Clericorum inopia jam pridem ante Augustini tempora cum introduxerat morem, quo passim Afri Episcopi solebant parvulos, etiam egentissimos, in suis domibus enutrire, jam adultos baptizare, baptizatosque Divinis lectionibus ac pedetentim altioribus Sacri Ministerii gradibus applicare. Patet id ex ea famosa lite, quam in tertio Carthaginensi Concilio pro id genus puero movit atque obtinuit Epigonius contrà suum Coepiscopum Julianum. Proinde concludo & dico in Episcopalibus domibus omnes fuisse vel clericos vel clericatus candidatos, in hortis autem omnes fuisse laicos, & quidem quosdam Latini Sermonis, qui tamen tunc per omnem Africam, utpote Romanam provinciam, obvius ac popularis erat, unaque cum lacte & lingua Punica à nutricibus hauriebatur, admodum imperitos, in quorum gratiam scripsit Augustinus libellum de Agone Christiano. Voloque id latiùs ostendere ex libro de opere Monachorum.

Ep. 137. Ep. 258. Cap. 44. Lib. 2. Retract. Cap. 3.

CATUT XVI.

Hoc ipsum probatur ex variis locis libri de opere monachorum.

HUnc librum esse Germanum Augustini fætum, huc usque negavit nemo, neque ad tantam impudentiam quis proficere potest, cum libri istius disertè Augustinus meminerit in libris suarum Retractationum. Hic porrò solus liber, ejusque solus titulus, *De opere monachorum*, sufficienter attestatur ei, pro qua hic laboramus, assertioni. Ea vox *Monachorum* litem adeò patenter dirimit, ut in hymno, *Magne Pater Augustine*, Clerici ea de caussa canant, *Tu de vita Clericorum*, Eremitæ autem, *Tu de vita monachorum sanctam scribis regulam*; Credentes ex voce ista omnem dependere victoriam. An rectè credant, multùm ambigo. Etenim & monachis & clericis Augustinus regulam scripsit, ideoque uterque cantus verus est ac retinendus. Interim titulus iste, *De opere monachorum*, palam testatur monachos in hortis atque eremis fuisse ab Augustino in Africa institutos, adeò ut profunda commiseratione dignus sit Gabriel Pennottus, qui contra fluvii fluxum navigans omnem omnino remum arripit, quorum tamen nullo adversùs veritatem potest se promovere aut sustinere. Dicit primò, nomen *monachorum* illic sumi non specificè, prout contra Clericum distinguit, sed generalissimè, prout tam clericum quam propriè dictum monachum comprehendit, adeoque ex illo nihil confici pro Eremitis. Secundò dicit, quantumvis nomen istud in libri illius titulo accipiatur specificè, monachos tamen istos non ab Augustino nostro, sed ab Aurelio Carthaginensi Episcopo fuisse institutos: Sic enim testatur Augustinus in suis Retractationibus, proindeque nec exinde sequitur monachos istos fuisse Augustinianos. Tertiò tandem dicit, licet monachi isti ab Augustino fuissent instituti, non exinde concludi Augustinum fuisse monachum, plures enim sanctos ac nunquam monachos Episcopos novimus fuisse monachorum institutores. Ita nutat atque in omne latus claudicat à vero devius Pennottus, ipsoque suo claudicante pede palam fatetur difficiliùs posse Augustino monachos, quam Herculi clavam extorqueri.

Lib. I. c. 38. n. 6. Cap. 36. n. 2. Cap. 38. n. 2.

Respondeo itaque & dico adversùs Pennottum, vocem *monachus* tam in libri istius titulo, quam in toto ipso libro capi specificè pro monacho propriè dicto. Capitur enim pro isto monacho, cui sanctus Aurelius nimiùm facilè manus imponebat, & de quo exinde sanctus Augustinus à Sardonico Afrorum risu timebat hoc adagium; *Sicut malus choraula bonus Symphoniacus est, ita malus monachus bonus clericus est*. Capitur pro monacho, de quo statuit canon Episcopalis memoratus ab Augustino in Epistola ad Presbyterum Quintianum; *De aliquo monasterio qui recesserint vel projecti fuerint, non fiant alibi clerici aut Præpositi monasteriorum*. Capitur pro monacho, quem Donatistæ huc usque in Africa non viderant, ideoque eorum introductorem Augustinum calumniabantur tamquam somniatorem novorum monstrorum aut Dæmoniorum. Capitur pro monacho, quem in Ægypto, Mesopotamia, aliisque Eremi desertis frequentissimum esse audierat Augustinus à Potitiano, & de quo sic scribit in hoc ipso opere. *O Servi Dei, milites Christi, itanè dissimulatis callidissimi hostis insidias, qui bonam famam vestram, tam bonum Christi odorem, omni modo cupiens obscurare putoribus suis, tam multos hypocritas sub habitu monachorum ubique dispersit; Cum interea ubicumque in factis suis malis deprehensi fuerint, sub generali nomine monachorum propositum vestrum blasphematur, tam bonum, tam sanctum, quod in Christi nomine cupimus, sicut per alias terras sic per totam Africam pullulare*. Capitur itaque ab Augustino vocabulum istud pro monachis speciali habitu distinctis, per alias terras frequentissimis, ac jam per Africam non infæcundè pullulantibus, quos palam est fuisse laicos, neque ex vi suæ professionis fuisse clericatui deputatos. Hinc Augustinus & seipsum usque ad Presbyteratum, & Renatum monachum Cæsariensem disertè laicos vocat; item de Valentino, Sebastiano, aliisque mona-

Ep. 76. Ep. 35. Cap. 28.

monasteriorum Præfectis, nec non eorum curæ subjectis fratribus palam tamquam de laicis agit, ideoque vocem *Monachus* capit propriè, prout contra Clericum distinguit. Hinc monachos vocat passim *Dei servos celsiorem sanctitatis gradum in Ecclesia tenere volentes*; vulgarem autem populum vocat non simpliciter laicos, sed *laicos inferioris propositi*. Hinc denique dicit se agere *de fratribus, qui neque Evangelistæ sunt, neque ministri Altaris, neque dispensatores Sacramentorum*. Hoc est, de merè laicis, hi namque sunt, quos Apostolum imitatus Augustinus vetat ibi de meris fidelium collectis aut oblationibus vivere, sed jubet in silentio laborantes panem suum manducare. Neque refert, quod ita legamus in quarto Concilio Carthaginensi. *Clericus quantumvis verbo Dei eruditus artificio victum quærat. Clericus sibi victum & vestimentum artificiolo vel agricultura, absque officii sui dumtaxat detrimento quærat. Omnes clerici qui ad operandum validi sunt, & artificiola & literas discant*. Cardinalis Baronius putat ibi clericum sumi pro monacho; Gabriel autem Pennottus ex decretis istis probat omnes Augustini monachos fuisse clericos. Neuter verè ac bene. Agunt quippe decreta ista de clericis minoribus, quos quia nunquam plenè aluit Ecclesia, semper voluit, ut sibi reliqua necessaria de manuum suarum opere supplerent. Fateor verò vocem *monachus* quandoque, at raro, sumi generaliter, ut comprehendat etiam monachum professos clericos, seu monachos in clericum promotos. Ita, inquam, moderno tempore capitur frequenter, antiquitùs autem sic capiebatur rariùs; dicoque ita nunquam captam fuisse ab Augustino. Hinc in Epistola ad sanctum Aurelium, licet in Episcopatu non minus quam Alipius, de quo id sanctus Paulinus testatur, monachum viveret, scribit se esse clericum, non monachum. Hinc Episcopales, in quibus communem monasticamque vitam agebant clerici, domos vocat non simpliciter monasteria, quomodo passim vocat domos Eremitarum, sed cum addito monasteria clericorum. Et plura sunt ejusmodi loca, ex quibus constat Augustinum nec non alios ei coævos Patres ac canones per vocem *monachus* absolutè positam intelligere monachum simplicem clericatui necdum adscriptum. Ejusque locutionis ratio est clara. Quia nempe eo tempore monachi per clericalis gradus adscensum desinebant esse monachi, mutabantque vitæ statum, adeò ut & habitum, omnemque alium monachismi characterem deponerent: Quomodò nunc quidam fieri docent per adscensum apicis Episcopalis. Erat, inquam, in multis, præsertim orientalibus, Ecclesiis monachatus gradus ad clericatus adscensum prævius atque necessarius: Adeò ut qui ex infimi propositi laico assumeretur in Episcopum, primò in monachum tonderi deberet, atque de ista tonsura post aliquot dies levari in clericum, atque ita gradatim in cathedram Episcopalem Hac itaque de causa antiqui Canones ac Patres per monachum absolutè positum passim intelligunt monachum simplicem clericatui nondum adscriptum.

C. 16.

L. 2. Retract. c. 21.

L. de oper. monach. c. 21.

C. 51. 52. 53.

Ep. 76.

Ep. 35.

Serm. 49. de diverf.

Dico secundò, monachos istos fuisse quidem in Carthaginensibus suburbanis ab Aurelio fundatos, non tamen ab ipso, sed ab Augustino institutos, aut certè in Africam introductos. Dico, *Aut certè &c.* Quia Augustinus propriam monachismi speciem reverà non instituit, sed potius eam ipsam, quam in Galliæ, Germaniæ, Ægypti, Mesopotamiæ, aliarumque gentium eremis atque agris florere à Potitiano audierat, atque ipse in Italia viderat, quamque illius amore totus succensus vitæ Angelicæ coæquarat in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, dumtaxat in Africam introduxit atque per omnes illius provincias, annitente in primis sancto Aurelio, propagavit: Adeò ut monachis suis videatur non dedisse distinctam habitus formam, sed formam eam ipsam, quam passim gestabant monachi Itali, Galli, Ægyptii, Mesopotami, Syri, aliique omnes. Hinc namque de quibusdam Ægyptiis ac Mesopotamis per Africam tunc admodum perniciosè serpentibus monachis dicit ad suos in hoc ipso opere: *Diabolus tam multos hypocritas sub habitu monachorum ubique dispersit*: Ex isto, inquam, Augustini loco, nec non ex ejus ad Ecdiciam Epistola non penitùs frivolè potest colligi, indigenas Africæ monachos ab istis vagabundis advenis quoad habitum aut nihil aut parum fuisse diversos. Omnes quippe Ægypti, Italiæ, Galliæ, ac Africæ Monachi erant plantatio ac stirps unius sancti Antonii, quam Romæ primus ostenderat sanctus Athanasius, per omnem autem Italiam traduxerat sanctus Eusebius; per omnem Galliam sanctus. Martinus, per omnem Africam sanctus Augustinus. Proinde sicut omnes fuere ejusdem professionis ac instituti; ita quoque admodum probabile est, omnes fuisse ejusdem habitus, cujus formam & colorem sumus mox descripturi. Et quidem Augustinensi Monachatui per omnem Africam traducendo quam optimè inserviebat; immò & sufficere poterat unus sanctus Aurelius Episcopus Carthaginensis, utpotè non solius suæ Proconsularis Provinciæ, sed omnino totius Africæ Archi-Episcopus & Primas, habens plenam potestatem atque immediatam sollicitudinem omnium Africanarum Ecclesiarum. Dico itaque monachorum istorum in Africa institutorem fuisse sanctum Augustinum, sanctum autem Aurelium fuisse dumtaxat strenuum eorum promotorem. Patet id ex hoc ipso libro, in quo Augustinus sic scribit ad sanctum Aurelium. *Quæ cum ita sint, sine me paululum sancte Frater, dat enim mihi Dominus per te magnam fiduciam, eos ipsos alloqui filios & fratres nostros, quos novi quanta nobiscum dilectione parturias, donec in eis Apostolica disciplina formetur*. Ecce, eis parturiendis atque formandis collaborabat, non Augustinus Aurelio, sed Augustino Aurelius: Quia nempe Augustinus eos instituerat, Aurelius autem dumtaxat promovebat. Et hinc quicumque per Africam monachi, in quacumque Diœcæsi aut Provincia constituti, licet suis Episcopis subjecti degerent, agnoscebant tamen Augustinum pro suo Prælato ac Superiori. Quo titulo? Nullo sanè alio, quam institutionis. Hi namque omnes monachi erant isti, quos Donatistæ huc usque in Africa non viderant, & de quorum introductione tamquam de pro-

C. 28.

C. 28.

probibitis per Apostolum novitatibus malevolè atque imperitè Augustinum infamabant. Neque ipse contrarium habet in libris Retractationum. Habet enim sic, *Cum apud Carthaginem monasteria esse cœpissent*. Utrique per ipsum in Africam introducta, per sanctum autem Aurelium ibi plantata atque fundata, ut satis patere puto ex huc usque dictis. Lib.2. cap.21.

Dico tertiò, sanctum Augustinum hujusmodi monachum etiam fuisse atque vixisse, idque usque ad adeptum Episcopatum. Licet namque eo tempore monachi non per solum Episcopalis Apicis, sed per cujusque clericalis gradus adscensum, & habitum & statum mutarent, monachique esse desinerent; id tamen ad Presbyteratum assumptus Augustinus noluit, sed etiam Presbyter, consentiente sancto Episcopo suo Valerio, monachus permansit. Hinc namque dicit in sermone populari. *Et quia hic disponebam esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea, beatæ memoriæ Senex Valerius dedit mihi hortum, in quo nunc est monasterium*. Ad quæ verba ridiculè nugatur Pennottus. *Hæc verba indicant Beatum Valerium, quando Beatum Augustinum Presbyterum ordinavit, aliquid nuper cognovisse, quod antea non noverat, scilicet voluntatem & propositum Augustini fuisse vivere cum fratribus in monasterio. Hinc deducitur beatum Augustinum ante Presbyteratum nondum cum fratribus in monasterio vixisse, neque cum cucullo vel habitu monastico ad civitatem Hipponensem accessisse, neque cum tali habitu à populo apprehensum, & beato Valerio oblatum. Nam si id antea egisset, vel cum habitu monastico ad civitatem accessisset, & Beato Valerio oblatus fuisset, satis ex illo cognovisset Valerius illius institutum & voluntatem fuisse vivere in monasterio cum fratribus, nisi cæcus esset, vel illum Apostatam futurum credidisset*. Fateor, Pennotte, fateor à sancto Valerio quid novi de Augustino fuisse cognitum: Non tamen quod simpliciter monachus esset, id namque tam ex habitu ejus, quam ex omnis sui populi & cleri id probè scientis ore norat; sed quod etiam ordinatus Presbyter nollet, more ubique recepto, monachum exuere, vellet verò etiam hic Hippone, è qua jam migrare adscriptio in clerum non sinebat, monachos Presbyter instituere, vivereque cum illis vitam jam inde à laudibus Pontiani semper ardentissimè dilectam. Etenim, Pennotte, legendum non est, *Et quia hoc disponebam*, sed, *Et quia hic disponebam esse in monasterio*. Sic namque legunt omnia Antuerpiensis ac Parisiensis editionis Exemplaria correcta per Theologos nostros Lovanienses. Hanc Augustini voluntatem, quoniam contra istius temporis morem erat, ignorabat Valerius, eaque cognita cæpit etiam ejus institutum, invectumque ab ipso vivendi modum discutere, atque eo discusso, & probato probavit etiam istam illius voluntatem, *deditque hortum illum, in quo nunc est monasterium*. Notanda sunt namque verba ista: *Cognito instituto & voluntate mea*. Instituto, id est, inducto per me in Africam monastico vivendi modo; & voluntate mea, ea nempe, qua etiam Presbyter volebam monachus persistere, Hipponeque erigere monasterium. Planum itaque est Augustinum fuisse monachum, permansisseque usque ad Episcopatum: fuisse, inquam, ac permansisse monachum cucullatum. Hoc planè convincunt hæc ejus verba in eodem isto sermone. *Non attuli aliquid, non veni ad hanc Ecclesiam, nisi cum iis indumentis, quibus illo tempore vestiebar*. Aliter itaque isto, aliter hoc tempore vestiebatur. Hoc namque tempore Episcopum, isto autem laicum monachum vestiebatur, de qua mutatione dicturi sumus infra suo loco.

Serm.49. de divers. c.2.

L.2. c.9. num.2.

CAPUT XVII.

De habitu sancti Augustini ac Monachorum ejus.

Augustinus ante presbyteratum adhuc monachus ac Eremita, nec non omnes semper socii ejus gestarunt habitum honestum, neque nitore neque squallore notabilem. Testem adduco Possidium hisce verbis. *Vestis & calceamenta & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abjecta plurimum: Quia his plerumque vel jactare se insolenter homines solent, vel abjicere, ex utroque non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt, iidem quærentes. At beatus iste medium tenebat, neque in dexteram, neque in sinistram declinans*. Eaque fuit assidua sancti Augustini Doctrina, patentissimè autem in libris de sermone Domini in monte, ubi sic habet. *In hoc capitulo maximè advertendum est, non in solo rerum corporearum nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosis esse posse jactantiam, & eo periculosiorem, quo sub nomine servitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque vestitu, vel cæterarum rerum nitore præfulget, facilè convincitur rebus ipsis pomparum sæculi esse sectator, nec quamquam fallit dolosa imagine sanctitatis; qui autem in professione Christianitatis inusitato squallore ac sordibus intentos in se oculos hominum facit, cum id voluntate faciat, non necessitate patiatur, ex cæteris ejus operibus potest conjici, utrum hoc contemptu superflui cultus, an ambitione aliqua faciat, quia & sub ovina pelle cavendos lupos Dominus præcepit*. Docuit hæc Augustinus adhuc Presbyter cum fratribus in horto vivens, neque credendus est fuisse ex illis impiis, qui dicunt, & non faciunt. Cap. 22. Lib. 2. c. 12.

Attamen monasticus Augustini habitus erat à vulgari tam cleri quam populi habitu distinctus. Hinc enim dicit ad Ecdiciam. *Etsi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius posset marito exorato, observatoque sumi, quam illo inconsulto contemptoque præsumi*. Et adversùs Julianum. *Virgines sacræ tenent sanctam professionem, non solo habitu vestis, sed & mentis & corporis, resistendo concupiscentiæ carnis*. Et in tractatu ad populum adversùs carnales monachorum commiseratores. *Aliquando dimisso theatro vel amphitheatro, cum cæperit ex illa cavea evomi turba perditorum, vident plerumque, ut fit, transire servos Dei, cognoscunt ipso habitu vel vestis, vel capitis, vel fronte notos habent, & dicunt apud semetipsos & secum, ò miseros istos, quid perdunt?* Ad quem locum dico de monachis, quod ad priorem Epist. 199. L.5. c.6. Ps.149.

de

de sanctimonialibus rectè dicunt Scholiastæ Lovanienses. *Hinc intelligimus, non eundem olim, ut quidam volunt, sanctimonialium fuisse habitum,*
Cap. 22. *qui cæterorum erat Christianorum*. Distinctum namque habitum apud omnes Ecclesiæ monachos fuisse universaliter usitatum, in regulis fusius disputatis tradit eleganter magnus monachorum Pater S. Basilius, quem compendio circumscriptum audire lubet apud Alardum Gazæum. *Basilius duas rationes reddit, cur Religiosi proprio & peculiari habitu seu veste utantur. Prior est, ad designandam propriam professionem & statum, seu conditionem vitæ. Ordinarius, inquit, habitus Christiani esse dicitur hic, qui secundum propositum ac professionem ejus aptus intelligitur. Sicut enim est alius habitus militis, alius Senatoris, ex quo intelligitur vel quod iste Senatorest, vel quod iste miles: Ita etiam monachus habere debet congruum suæ professioni indumentum. Altera ratio, ut Religiosi vel inviti cogantur religiosè vivere. Si enim, inquit, quis videat hominem aliquem obscurum cædentem alium aut verberantem publicè, aut turpiter proclamantem, aut in tabernis aut ganeis agentem, nec observabit quidem facile istiusmodi hominem vel notabit, sciens eum consimiliter in reliqua vita sua agere. Si verò eum, qui religiosam vitam profitetur, viderit quis vel parvum aliquid contra quam condecet facere, observant omnes & increpant, & ad religionis opprobrium ducunt. Itaque veluti pædagogus est infirmioribus habitus religiosus, ut etiam invitos eos ab opere inhonesto ac indecenti custodiat.* Addamus nos rationem tertiam, eamque fundamentalem. Quia scilicet status Religiosus est purior Dominici gregis portio, thesaurus paternæ sanctitati ac Apostolicæ, quæ apud primos Christianos viguit, disciplinæ, quoniam apud omnes perdurare non potuit, saltem inter paucos conservandæ divinitùs destinatus ac præparatus. Inter cæteras porrò primæ Christianitatis leges erat specialis ac distinctus habitus, indignum enim judicabant, ut in consecratum Deo corpus dici posset, *Vespillo, leno, lanista tecum vestiuntur*. Quia inter Christum & Belial nulla communio est, etiam quoad vestem volebant à gentilibus discrepare. Communis verò tum gentilium vestis erat toga. Hinc enim Tertullianus: *Et cerdones & omnis gladiatorum ignominia togata producitur.* Quia nempe ea erat generalissima vestis Romana. Proinde Christiani assumpsere pallium, vestem humilem ac Philosophicam, congruam humili philosophiæ Christianorum. Hinc iterum Tertullianus. *Enim verò cum hanc primùm sapientiam vestit, quæ vanissimis superstitionibus renuit, tunc certissimè pallium super omnes exuvias & peplos augusta vestis, superque omnes apices & titulos sacer suggestus deducit oculos. Suadeo, reverere habitum, unius interim erroris renunciatorem.* Et infra. *Gaude pallium & exulta, melior jam te Philosophia dignata est, ex quo Christianum vestire cæpisti.* Vocat habitum erroris renunciatorem. Quia nempe cum renunciationibus in baptismo fieri consuetis assumebatur. Hinc enata hæc paganorum in Christianos dicteria. *Impostor & græcus est. De toga ad pallium.* Id est, *ab equo ad asinum*. Et ita quidem fuit, quousque recens Domini sanguis in fidelium cordibus bulliebat. At postquam plenitudo gentium intravit, neque solum stellæ cæli, sed etiam Arenæ maris Christianum nomen assumpserunt potius quam mores, fervor ille deferbuit; omne primæ Christianitatis aurum degenerare cæpit in scoriam, purumque vinum misceri aqua. Attamen reliquit nobis Dominus semen: Suscitavit religiosas congregationes, in quibus Apostolica, germaneque Christiana primorum fidelium vita, tamquam in firmissimo ac sempiterno risco, integrè custodiretur. Hic etiam custoditur distinctus ac specialis amictus, utpote non minima portio primævæ pietatis. Hanc ergo tam bonis anchoris subnixam, ac per omnes sub cælo Ecclesias usitatam consuetudinem noluit Augustinus ab Africa exulare.

Ad l. 2. Joann. Caff. c. 4.
Tertull. l. de pall. c. 4.
Cap. 6.
Cap. 4.
Cap. 6.

CAPUT XVIII.

De Augustini caligis ac calceis.

Videamus nunc; quem & qualem vestem suis fratribus præscripserit. Primò itaque Augustinus incessit caligatus ac calceatus. Testatur id ipse, dum suo populo hunc S. Lucæ locum, *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam salutaveritis*, exponit & dicit. *Calceamenta quid sunt; Calceamenta, quibus utimur, coria mortuorum sunt, nobis tegmina pedum. Per hoc ergo jubemur renunciare mortuis operibus. Hoc in figura Moyses admonebatur, quando Dominus loquens ait. Solve calceamenta de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est. Quid jam terra sancta, quam Dei Ecclesia? In illa ergo stemus, calceamenta solvamus, id est, mortuis operibus renunciemus. Nam de his calceamentis, quibus calceati ambulamus, consolatur me idem ipse Dominus meus. Si enim ipse calceatus non esset, non de illo Joannes diceret, Non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum. Sit ergo obedientia, non surrepat superba duritia. Ego, inquit, Evangelium impleo, quia nudo pede ambulo. Tu potes, ego non possum. Quod simul accipimus, custodiamus. Quomodo charitate flagremus, invicem diligamus. Ac sic fit, ut ego amem fortitudinem tuam, & tu portes infirmitatem meam. Quid autem tibi videtur, qui non vis intelligere, quemadmodum ista dicta sint, & cogeris pravè ipsi Domino calumniari, de loculis, & calceamentis.* Scribit ista Augustinus adversum hæresin istam tunc adhuc viventem, de qua ipse ad S. Quodvultdeum, Diaconum Ecclesiæ Carthaginensis. *Est alia hæresis nudis pedibus semper ambulantium, eo quod Dominus dixerit ad Moysen vel ad Josue, Solve calceamentum de pedibus tuis. Et quod Propheta Esaias nudis pedibus jussus fuerit ambulare. Inde ergo hæresis est, quia non propter corporis afflictionem sic ambulant, sed quia testimonia Divina taliter intelligunt.* Bene notanda est hæc clausula. Propter corporis quippe afflictionem ita ambulare, antiquissimum atque sanctissimum est. Neque solum à monachis, sed etiam à quibuslibet olim Christianis usitatum. Pro monachis testis est S. Hieronymus, dicens adversus Jovinianum monachum Apostatam: *Antea*

Cap. 10.
Serm. 42. de sanct. c. 6.
Cap. 68.

Lib.2. c. 13. *Antea nudo eras pede, modo non solùm calceato, sed & ornato*. Nec non sanctus Gregorius Nazianzenus inter monachorum exercitia ponens nudos Orat. de pace. pedes more Apostolorum. Hinc etiam sanctus Fulgentius monasterium, sanctus autem Alipius nudipes quandoque obumbulabat Italiæ solum glaciale. Pro antiquis autem Christianis testificatur sanctus Clemens Alexandrinus. L.2. Pædagog. cap. 22. *Viro pulchrè convenit nullos habere calceos, præterquam si militet. Calceatum enim esse non parvam habet affinitatem cum eo, quod est esse ligatum. Optimum est exercitationis genus nudis uti pedibus, & ad sanitatem, & ad expeditam facilitatem, ubi non prohibeat necessitas. Quod si iter non ingrediamur, nec nudis incedere pedibus pati possimus, soleis utendum est, &c.* Unde & Lucianus Christianum amictum describit hisce verbis. *Pallium putre, sine calceis & tegmine capitis incedens detonsa coma*. Quæ atque alia his similia dum lego aut audio, non morior quod sanctus martyr Ignatius fidem ac professionem Christianam passim vocet *pœnitentiæ Religionem*. Interim parvum, hæreticum, infructuosum, noxium est, ea agere ac pati ex perverso intellectu scripturæ. Ea lepra laborabant monachi Ægyptii: De iis enim ita ait Joannes Cassianus. L. 1. Instit. c. 10. *Calceamenta verò velut interdicta Evangelico præcepto recusantes, cum infirmitas corporis, vel matutinus hyemis rigor, seu meridiani æstus fervor exegerit, tantummodo caligis suos muniunt pedes*. Quasi verò caligæ essent calceis mundiores aut sanctiores. Alardus Gazæus errorem hunc eorum rusticati attribuit, atque ita ab illis defricare conatur. At nescio an bene. Jam pridem quippe purum istud Christi aurum in Origenis atque Antropomorphitarum scoriam demutari cæperat, istudque contagium pedetentim ita profecit, ut non ita dudum post sancto Fulgentio Ægyptiacas solitudines meditanti veraciter responderit sanctus Eulalius Episcopus Syriacusanus. Cap. 12. *Scis, quoniam sine fide impossibile est placere Deo. Terras, ad quas pergere concupiscis, à communione Beati Petri perfida dissensio separavit. Omnes illi monachi, quorum prædicatur mirabilis abstinentia, non habent tecum altaris Sacramenta communia. Quid ergo proderit affligere jejuniis corpus, ubi solatiis spiritualibus indigebit anima?* In istis namque desertis, non ampliùs Christus, sed Origenes, Pelagius, Nestorius, Dioscorus, Eutyches, Antropomorphitæ, Euchitæ, Massaliani, aliique id genus aspides ac dracones ubique habitabant. De his enim usque Alexandriam volantibus ad Leonem Augustum scribit sanctus Leo Papa magnus. Epist. 75. c. 5. *Alexandrina Ecclesia, quæ semper fuit domus orationis, spelunca nunc est latronum. Manifestum quippe est, per crudelissimam insanissimamque sævitiam, omne illic cælestium Sacramentorum lumen exstinctum. Intercepta est sacrificii oblatio, defecit Chrismatis sanctificatio, & parricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria. Nec ullo modo ambigi potest, quid de his decernendum sit, qui post nefanda sacrilegia, post sanguinem probatissimi Sacerdotis effusum, & concremati corporis cinerem in contumeliam aeris cælique dispersum, audent sibi jus persuasæ dignitatis expetere, & Apostolicæ doctrinæ inviolabilem fidem ad concilia provocare*. Hæc scandala pro Pseudo-Episcopo Timotheo Æluro aspides isti eo tempore evomuerunt. Et quoniam Ægyptus ac Africa confines sunt, de ista in hanc etiam Augustini tempore irrepserunt, ibique despumarunt virus suum de opere manuum, de barba ac capite comato, atque etiam de calceamentis. Adversùm ipsos Augustinus ea è suggestu antidota populo suo propinabat. At iniquies, calceamenta prohibentes scripturæ non omni penitùs colore veri carent, quis ergo est earum legitimus atque orthodoxus sensus? Respondeo rem istam esse alterius loci, modò sufficit ostendisse Augustinum fuisse calceatum. Interim vide ipsum, tum in isto præfato sermone, tum in Lib.2. c. 30. opere de consensu Evangelistarum.

CAPUT. XIX.

De Augustini interula atque orario.

Gestavit etiam Augustinus interulam lineam, nequaquam laneam. Ita testatur ipse, ubi hæc Sapientis de forti muliere verba, *Operata est lanam & linum*, populo suo exponit ac dicit. Serm. 45. de divers. c. 5. *Quæritur à nobis, quid sit lana, quid sit linum? Lanam carnale aliquid puto, linum spiritale. Hoc conijcere audeo ex ordine vestimentorum nostrorum: Interiora sunt enim linea vestimenta, lanea exteriora*. Attamen non gestavit orarium. Etenim de sancto Episcopo Fulgentio monasticum amictum retinente dicit Auctor iste incognitus. Cap. 12. *Orario, sicut omnes Episcopi, nullatenus utebatur*. Orarium namque monacho non convenire, patet ex hoc canone non ita dudum post edito in primo Concilio Aurelianensi. Cap. 9. *Monachus in monasterio orarium vel zonas non habeat*. Verùm quid est orarium? Glossa ait esse peplum seu muliebre velamen. At grandi injuria monachorum Francorum: una quippe ait monachos istos adeò densè in muliebra illa defluxisse, ut objecto per Concilium repagulo cohiberi debuerint, quoniam bonæ conciliorum leges ex malis nostris moribus enasci consueverunt. Dico itaque Orarium esse vocem æquivocam, binæ significationis. Prima significatio, eaque famosior, significat eam sacerdotalis vestimenti partem, quam passim appellamus stolam. In hac significatione loquitur Concilium Laodicense. C.22.23. *Ministrum non oportet orario uti, nec ostia derelinquere. Quoniam non oportet Lectores aut Psalmistas orariis uti, & sic legere aut Psallere*. Cap. 39. Et quartum Concilium Toletanum. *Unum orarium oportet Levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est, prædicat. Dexteram autem partem oportet habere liberam, ut expeditiùs ad ministerium sacerdotale discurrat. Caveant ergo Levitæ gemino uti orario, sed uno tantùm, & puro, nec ullis coloribus aut auro ornato*. Cap. 27. Et primum concilium Bracharense. Cap. 3. *Placuit, ut Diaconus superposito scapulæ utatur orario*. Et tertium Bracharense. *Quando Sacerdos missam celebraturus accedit, non aliter accedat, quam orario utroque humero circumseptus, sicut & quando fuit consecratus, ita ut de uno eodemque orario cervicem pariter & utrumque humerum premens, signum in suo pectore præparet*

paret crucis. Si quis aliter elegerit, excommunicationi subjaceat. Hi omnes canones etiamnum in usu sunt ac viridi observantia. Etenim clerici minores non utuntur stola, sacerdotes eam per utrumque humerum, Diaconi dumtaxat portant in uno. Modò tamen portant in scapula dextra: quoniam etiam ea portatio apta est sacræ significationi. At de hoc orario non loquitur Auctor iste incognitus: Absit enim, ut sacrificans Fulgentius omiserit consuetum in Ecclesia habitum Sacerdotis. At inquies, cur
Cap. 18. ergo Auctor iste subdit. *Suæ continentiæ Deo teste fiducia gerens, in qua tunica dormiebat, in ipsa sacrificabat, & in tempore sacrificii mutanda esse corda potiùs, quam vestimenta dicebat.* Respondeo Fulgentii verba fuisse sanctissima. Neque enim dixit sacerdotalia ornamenta à sacrificante non esse superinduenda; nullo modo: Dixit mutanda non esse vestimenta nostra quotidiana, in quibus dormimus aut manibus operamur, tamquam ea immunda aut Deo invisa sint, hominemque suo contagio polluant: Mutanda non dixit corda sola; absit: Etenim etiam vestimenta mutari possunt, at mutanda sunt corda potiùs. Dixit & factitavit ista adversum superstitiosos sibilos istorum aspidum Ægyptiorum: Etenim in Ægypto ejusmodi nugas serviliter observabant, ac hisce forsan temporibus per Africam eructabant. Altera ergo orarii significatio significat eam vestimenti, vel potius ornamenti partem, quam nos dicimus collare. In hac loquitur S. Hieronymus scribens
Epist. 2. c. 11. Nepotiano. *Non absque amictu lineo incedere, sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est. Alioquin ridiculum & plenum dedecoris est, referto marsupio, quod sudarium orariumque non habeas, gloriari.* Et Pontius Diaconus in passione gloriosi martyris Cypriani. *Fratres flentes linteamina & oraria ante eum ponebant, ne sanctus cruor defluens absorberetur à terra.* Id est, ante eum ponebant sudaria, collaria, & quidquid apud se habebant lini, sacrum istum sanguinem excepturi. Eadem significatione loquitur primum concilium Aurelianense, oraria ac zonas monachis interdicens. Verùm quid concilium istud sibi vult per zonas? An forsan interdicit monachis zonas istas, quas Helias Propheta, Joannes Baptista, Apostolus Paulus, atque eorum exemplo omnes antiqui monachi gestaverunt? Nullo modo. Absit id à sanctissimis istis Episcopis Gallicanis. Aliqui putant prohiberi zonas istas, de quibus dixit Magister Deus in Evangelio, *Neque pecuniam in zonis vestris*, id est, occultam proprietatem. Verùm iste sensus est nimium mysteriosus, neque solent Episcopalia concilia suos canones, quos ob omni populo intellectos atque observatos oportet talium ænigmatum involucris obvelare. Dico ergo esse fædum atque in Gratiani decreto & conciliorum tomis corrigendum mendum: legendum est, *Zanchas*. Qua voce Trebellius Pollio barbarici calcei genus ait significari. Ea quippe Aurelianensis Synodus habita est iis temporibus, quibus Gothi, Franci, aliique Barbari per Gallias grassabantur. Barbari porrò isti gestabant superbum calcei genus, calceos cornutos; irrepserantque illi cum aliis Barbarorum moribus non solum in populum ac clerum, sed etiam in monachos, idque tanto impetu, ut publico provincialis Synodi decreto debuerint prohiberi. Prohibet itaque Synodus ista à monachis gestari cornutos calceos & oraria, id est, bellula collaria, apertam vanitatem, quam omnem rursus hoc nostro tempore in quibusdam Ecclesiasticis videmus redivivam. Ambæque hæ significationes sunt legitimæ. Orarium quippe non ab ore, ut quidam errant, sed ab ora derivatur, ab ora vestimenti, de qua sanctus Augustinus. *Quid est ora vestimenti? Ora finis vestimenti est.* Quia Psalm. 132.
ergo tam sacerdotalis stola, quam quodvis collare sunt, non ipsæ vestimentorum oræ seu fines, sed finium seu orarum obvolucra, velamina ac ornamenta, rectè vocantur oraria. Et hoc posterius est orarium istud, quo fratres sancti Augustini non utebantur.

CAPUT XX.

De Augustini cucullo ac pallio.

Ratio porrò hujus est. Quia Augustinus ac Eremitæ ejus amiciebantur capitio seu cucullo, adeoque nullus in eis erat orario locus. Collaria quippe, præsertim politula ista, cucullo quadrant, quomodo aureus annulus naribus porci. Eremitas porrò suos cucullatos fuisse te- Psalm.
statur Augustinus, sic dicens ad populum. *Videns transire servos Dei, cognoscunt ipso habitu vel vestis vel capitis.* Hic quippe distinctivus capitis 147.
habitus erat capicium. Hinc enim exponens versum Psalmi, *Sicut unguentum, quod descendit in oram vestimenti ejus*, sic dicit. *Ubi ex-* Psalm.
tendit fullo, nisi in ligno? Videmus quotidiè à 132.
fullonibus tunicas quodammodo crucifigi. Quomodo intelligimus, in quam oram dicat, quod potuit descendere unguentum? Non puto, quod oram vestimenti in lateribus voluit intelligi, sunt enim oræ in lateribus: Sed à barba descendere unguentum ad oram potuit, quæ in capite est, ubi aperitur capitium. Tales sunt, qui habitant in unum, ut quomodo per oras istas intrat caput hominis, ut vestiat se, &c. Plenè hic habemus monasticam Augustinianæ vestis formam. Primò, erat tunica consueta à fullonibus in ligno crucifigi: Hoc est, non erat colobium, sed tunica manicata. Deinde, homo illam induens intrare debebat per oram superiorem: Hoc est, non erat antè aperta, sed clausa per totum. Postremò, habebat oram, ubi aperiebatur capitium: Hoc est, erat verus bardocucullus, qualem hodie gerunt fratres Minores Capuccini. De manicarum forma nil habeo quod dicam. Et hic bardocucullus est pallium istud, de quo dicit auctor incognitus in vita S. Fulgentii. *Casulam pretiosam* Cap. 18.
vel superbi coloris nec ipse docuit, nec monachos suos habere permisit. Subtus casulam nigello vel lactineo pallio circumdatus incessit; quando temperies aeris invitabat, solo pallio intra monasterium coopertus. At quale, inquies, pallium istud? Respondeo, antiquum omnium Christianorum pallium, adversus quod hic famosus gentilium sarcasmus. *De toga ad Pallium*, quodque ex intervallo ad solos monachos transiit,

uti

uti patet ex hoc canone concilii Gangrensis. *Si quis virorum putaverit sancto proposito, id est continentiæ convenire, ut pallio utatur, tamquam ex eo justitiam habiturus, & reprehendat alios, qui cum reverentia birris utuntur, & alia veste communi, quæ in usu est, anathema sit.* Eustatius quidam, nescimus quis aut unde, indignatus pallium, amictum utique humilem ac Christiano aptum, una cum aliis bonis moribus in dissuetudinem abire, ideoque jam multis Christianis objici posse, quod olim pallii osoribus paganis exprobrarat Tertullianus, *Vespillo, leno, lanista tecum vestiuntur*, pallii usum resumpsit ac patrocinium, cæpitque à verò devius pallium tamquam omnibus ad salutem ac justitiam necessarium prædicare. Hanc ejus insaniam damnat concilium, pallium verò salvum apud monachos mansit, quomodo vita communis, nudi pedes, aliaque plura primorum Christianorum. Hinc enim sanctus Hieronymus adversùm monachismi obtrectatores. *Nos quia serica veste non utimur, monachi judicamur: Quia ebrii non sumus, nec cachinno ora dissolvimus, continentes vocamur & tristes: Si tunica non splenduerit, statim illud è trivio, Impostor & græcus est.* Hoc est, Græcorum more, hypocrita & palliatus. *Quoniam enim*, inquit Beatus Rhenanus, *Græcorum gestamen erat pallium, ut toga Romanorum, & Christiani frugalitatis gratia pallio vestiebantur tamquam veste simpliciori & philosophica, factum est, ut vulgari convicio, qui nostris sacris initiati forent, græci vocarentur, & ab injectione pallii, quod tunicæ superimponebant, etiam imponentes, ut ita dixerim, sive impositores. Nam pallium, ut Tertullianus inquit, interulæ superest, cujus tota molitio operire solutim, id est, uno interjectu. Quoties ergo Christianus aliquis prodiisset, statim illud è trivio audiebat, Græcus & impostor. Id simpliciter accipiebat indoctum vulgus ob pallii superimpositionem, cæterùm litterati figuratum morsum intelligebant in vocabulo impostor, quod est deceptor & homo mentiens sanctitatem.* Hic, inquam, figuratus morsus una cum sua veste jam pridem apud solos monachos fuerat, ac etiamnum Hieronymi tempore apud ipsos permanebat. Hujus porrò pallii formam colligere licet ex quibusdam Tertulliani locis inter se collatis. Dicit enim. *In viris pallii extrinsecus habitus, & ipse quadrangulus, ab utroque laterum regestus, & cervicibus circumstructus, in fibulæ morsu humeris acquiescebat.* Et iterum. *Priùs etiam ad simplicem specta telam ejus: Nullo tædio constat. Adeò nec artifice opus est, qui pridiè rugas ab exordio formet, & inde deducat in tilias, totumque contracti umbonis figmentum custodibus forcipibus assignet: De hinc diluculo tunica prius cingulo correpta, quam præstabat moderatiorem texuisse, recognito rursum umbone, & si quid exorbitavit reformato, partem quidem de lævo promittat, ambitum verò ejus, ex quo sinus nascitur jam deficientibus tabulis retrahat à scapulis, & exclusa dextera in lævam, adhuc congerat cum alio pari tabulato in tergo devoto, atque ita hominem sarcina vestiat. Conscientiam denique tuam perrogabo, quid te prius in toga sentias, indutum annè onustum? Habere vestem, an bajulare? Si negabis, domum consequar, videbo, quid statim à limine properes, nullius profectò indumenti alterius expositio quam togæ gratulatur. At enim pallio nihil expeditius, etiam duplex, quod crateris more nusquam vestiendo componitur: Quippe tota molitio ejus operire est solutim, id est, uno interjectu, licet equidem nusquam inhumano, ita omnia hominis simul contegit. Humerum velans exponit & includit: Cætero qua in humerum adhæret, nihil circumfulcit, nihil circumcingit, nihil de tabularum fide laborat, facilè sese regit, facilè reficit, etiam cum exponitur, nulli cippo in crastinum demandatur. Si quid interulæ superest, vocat zonæ tormentum.* Primò itaque, pallium erat ex simplici materia. Deinde, erat vestimentum leve, quod hominem merè vestiebat, nequaquam quomodo toga gravabat, ideoque nec domi deponebatur, deponebatur autem toga. Quo respiciens auctor iste incognitus dicit de sancto Fulgentio: *Quando temperies aeris invitabat, solo pallio intra monasterium coopertus incessit.* Hoc est, sine casula, sine hac enim prodire foras nefas erat. Tertiò, erat vestis quadrangula, id est, ex quatuor partibus quatuor angulos mutua junctura facientibus confecta. Utique more pallii Judaici per Apostolos ad Christianos derivati. Quartò, erat tunica talaris, verùm sine syrmate ac terræ contactu. Hinc enim *nihil de tabularum fide laborans facilè se regebat*, id est, non laborans de fide pavimenti aut plateæ, an sicca forent, num luto maderent. Quintò, erat vestis levis; *Pallio quippe nihil expeditius, etiamsi duplex* quis indueretur. Sextò, erat commodum, non premens hominem tormento zonæ: licet namque, more togæ, interulæ, id est, vestimentis inferioribus, campestri ac thoraci, superijceretur, non debuit tamen firmiter constringi, ne fluxu suo lutum sibi admisceret. Septimò, non erat vestis nimium laxa: Erat enim instar crateris, nusquam vestiendo componebatur, id est, complicabatur. Hinc *opus non habet artifice, qui pridie rugas ab exordio formet, & inde diducat in tilias, facilè se reficit, etiam cum exponitur, nulli cippo in crastinum demandatur.* Cippus est lignum bipatens, in quo sontium pedes includuntur. Hinc ducta metaphora, togæ cippus est ligneum istud prælum, quo toga originales suas, quas ab artifice acceperat, plicas conservatura, quotidiè ritè complicata stringebatur. Hisce omnibus, nempe plicarum artifice, earumque custode cippo pallium non indigebat. Octavò, omnia hominis simul contegebat. Nonò, operiebat solutim, id est, unico interjectu, vel juxta alios codices, circumjectu: Quia videlicet uno jactu totum corpus circumscribebat. Decimò, *ab utroque laterum regestum, & cervicibus circumstructum, in fibulæ morsu humeris acquiescebat.* Hoc est, erat vestis ad utrumque latus æqualiter fluens, ad cervicem autem constricta, idque per firmam fibulam, atque ita in humeris more togæ non fluitabat, sed acquiescebat. Undecimò, *humerum velans exponit & includit.* Id est, ita tegit humerum, ut tamen is non desinat in nativa sua forma apparere. Postremò tandem, *qua in humerum adhæret, nihil circumfulcit, nihil circumcingit:* Hoc est, non habet alas & spiras, quibus in varios corpus multifariam

Can. 12. Lib. de pall. c.4. Epist.23. Præfat. ad lib. de pall. Cap.1. Cap.3. Cap.6. Deuter. cap.

riam obvoluentes gyros possit complicari. Uno verbo, erat tale vestimentum, quale modò fermè est fratrum nostrorum talaris casacca. Hujusmodi vestimentum gestavimus jam à tempore sancti Augustini: Et quia ei capitium adjectum erat, erat verus bardocucullus.

CAPUT XXI.

De Augustini casula.

SUpra hunc bardocucullum gestabat Augustinus casulam. Hinc enim Auctor iste inco-
Cap. 18. gnitus de sancto Fulgentio. *Casulam pretiosam vel superbi coloris nec ipse habuit, nec monachos suos habere permisit. Subtus casulam nigello vel lactineo pallio circumdatus incessit; quando temperies aeris invitabat, solo pallio intra monasterium coopertus.* Extra claustrum non ibatur sine casula, nec intra ipsum sine pallio cucullato. Et hinc manasse credo Religiosam observantiam, qua sicut Franciscani sine fune, Carmelitæ sine scapulari, Dominicani sine rosario, ita Augustiniani esse non possint sine cucullo. Verùm quid est casula? Eratne ea Sacerdotalis amictus pars, quæ alio nomine vocatur Planeta? Nullo modo: Neque enim monachis laicis ea congruebat. Erat tamen vestimentum simile, de quo elegan-
Ad l. 2. ter dicit Alardus Gazæus. *Planetas alii, Diony-*
Cass. c. 7. *sius Planicas exponit. Videtur mihi planetica diminutivum à planeta, quæ in vestibus sacris alio nomine casula dicitur, quasi parva casa, quia totum hominem instar casæ antiquitùs tegebat. Cujusmodi etiamnum in quibusdam monasteriis exstant planetæ seu casulæ, omni ex parte clausæ & rotundæ. Hujus ergo similitudine planetica seu planica dicebatur vestis ampla & splendida, ad pompam & ostentationem composita, & in modum planetæ seu casulæ totum hominem circumdans: Quam putant nonnulli derivatam à verbo* πλανάομαι, *quod est, vagor seu erro; eò quod sua prolixitate & amplitudine undique defflueret & velut oberraret. Unde Isidorus, Casulas, inquit, Græci Planetas dictas volunt, quia oris errantibus evaguntur; sicut stellæ planetæ, id est, vagæ suo errore motuque discurrunt.* Et hujusmodi casulam volebat Fulgentius non esse pretiosam, neque superbi coloris: Eremitam quippe nigra casula decet, nequaquam patagium imperiale. Ea ergo casula erat largum ac longum epitogium seu potius epipallium; quale modò gestant Dominicani ac Carmelitæ, qualeque in hac provincia gestarunt non ita pridem nostri laici, olim autem fratres omnino omnes.

CAPUT XXII.

De colore habitus Augustiniani.

ERatque antiqua Augustini, Fulgentii, aliorumque omnium sub illis fratrum ac sororum casula nigri coloris, non minùs quam modò
Epistol. 199. nostra cappa. Hinc enim scribit Augustinus ad Ecdiciam. *Quid est absurdius, quam mulierem de humili veste viro superbire, cui te potiùs expediret obtemperare candidis moribus, quam nigellis vestibus repugnare? Quia etsi te indumentum monachæ delectabat, &c.* Nigram quippe vestem gestabat tunc omnis per Europam monachus ac monialis. De sancto namque Martino primo in Gallia monacho ac monachorum Patre dicit Sulpicius Severus. *Martinum in veste hispida, nigro & pendulo pallio circumtectum vident.* De Blesilla autem Dial. 2. cap. 4.
monasticam adgressa scribit sanctus Hieronymus ad Marcellam: *Pulla tunica minùs, cum humi jacuerit, sordidatur.* Et ad eandem de sancta Asella: *Tunicam fusciorem induta se repentè Domino* Epistol. 23.
consecravit, ut intelligeret universa cognatio non posse aliud ei extorqueri, quæ jam sæculum damnasset in vestibus. Et adversùs Jovinianum mona- Epistol. 15.
chum Apostatam, spreto cucullo jam in clero luxuriantem. *Ante nudus eras pede, jam non solùm calceato, sed & ornato: Tunc pexa tunica & nigra subucula vestiebaris, sordidatus & pallidus,* Lib. 2.
& callosam opere gestitans manum; nunc lineis & cap. 13.
sericis vestibus; & Atrebatum & Laodicææ indumentis ornatus incedis. Tam antiqui sunt nostri Atrebatenses. Et ad Nepotianum sub patruo Heliodoro Aquileiensi Episcopo clericum. *Vestes pullas æquè devita, ut candidas. Ornatus,* Epist. 2.
ut sordes pari modo fugiendi sunt, quia alterum de- cap. 11.
licias, alterum gloriam redolet. Interdicit clerico vestes candidas, quia eo tempore illis, hominem immaculatum ostentantes, amiciebantur Noviciani; eisque suo contactu quasi quampiam scabiem affricuerant; interdicit nigras, quia erant propriæ monachorum. Rectè quippe dicit Cardinalis Baronius. *Cum neque pullus neque can-* A. 393.
didus color clericis congruere videretur, possumus intelligere castaneum colorem nec non violaceum in Ecclesia catholica antiquo usu receptum, retentumque usque hodie ab eis, qui familiæ sunt summi Pontificis, nec non ab alumnis Romanæ Ecclesiæ seminarii, & ab aliis. Omninò, omninò, Amplissime Cardinalis, id rectè intelligimus, tum ex istis sancti Hieronymi verbis, tùm præsertim ex hoc primo canone concilii Narbonensis. Cap. 1.
Nullus clericorum vestimenta purpurea induat, quæ ad jactantiam pertinent mundialem, non ad religiosam dignitatem: Ut sicut est devotio in mente, ita & ostendatur in corpore: Quia purpura maximè laicorum potestate præditis debetur, non religiosis. Quod si quis non observaverit, velut transgressorem legis coercendum. Nempe, quia color violaceus purpuræ cognatus ac vicinus est, quorumdam clericorum vanitas ac fastus illum in hanc pedetentim demutarat, eaque prava radix adeo creverat, ut ei eradicandæ jam nullus sufficeret Episcopus, sed opus esset statuto Synodali. Augustinus porrò solos Europæ monachos viderat, hinc eorum colorem retinebat. Retinebat eum in casula, non in pallio. Dicit quippe auctor iste incognitus de sancto Fulgentio. *Subtus casulam nigello vel lactineo pallio circumdatus incessit.* Ad quæ verba Baronius. *Quibus vides nullam apud eos discrimina-* A. 504.
tionem fuisse colorum, num albo vel nigro pallio uterentur, dummodo quem exhiberet in velleribus natura colorem, absque delectu eum in vestibus usu retinerent. Habuit id Fulgentius à sancto Augustino, an hic id ab Europæ monachis acceperit, nequeo affirmare. Hoc tamen affirmo: Augustini

ni instituto non repugnare nostram, qua domi utimur, tunicam seu cappam albam; ea quippe pallio, quod Fulgentius quandoque album habuit, successit. Pallium poterat esse, poterat & non esse album: Hinc & modò alba cappa non est præcepti, sed in arbitrio provinciarum.

CAPUT XXIII.

De pelliceo Augustini cingulo.

GEstabat Augustinus cingulum pelliceum, quomodò & modò nos. Hinc enim de S.
Cap. 18. Fulgentio Auctor iste incognitus. *Pelliceo cingulo tamquam monachus utebatur.* Utique super pallium, more antiquo, de quo Tertullianus: *Si quid interulæ superest, vocat zonæ tormentum.* Non zona, sed tormentum ejus, nempe nimium firma ligatura. Et quidem de monachorum zona eleganter dicit Basilius in regulis fusiùs dispu-
Cap. 23. tatis. *Jam zonæ usum necessarium esse, & qui ætate nobis superiores fuerunt, sancti viri declarant. Joannes quidem, qui zona pellicea solitus esse præcingere lumbos suos, & ante ipsum etiam Elias, quando de ejus veluti peculiari quodam insigni scriptum est illud: Vir pilosus, & zona pellicea circa renes ejus. Quin Petrus etiam zona ostenditur usus fuisse, quemadmodum ex verbis Angeli apparet, sic dicentis: Præcingere & calcea te caligas tuas. Similiterque B. Paulum, ex Agabi in ipsum vaticinio, zona constat usum fuisse. Virum enim, inquit, cujus zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem. Et præter hos etiam videmus à Domino præcipi Job, se ut præcingat. Perinde enim quasi hoc animi & strenui & ad rem gerendam expediti signum sit, sic eum alloquitur: Accinge, inquit, sicut vir, lumbos tuos. Saneque discipulis etiam Domini familiarem fuisse zonæ usum, ex eo etiam intelligitur, quod interdictum ipsis fuerit, ne æs haberent in zonis. Alioquin cum necesse sit, ut qui per se ipse aliquod est opus tractaturus, succinctus sit, & ad omnes corporis motiones expeditus, ei necessaria sit zona, qua tunica restringatur, & corpori pressiùs adhærescat. Quin etiam ea in fines collecta, complicataque naturalem calorem magis fovebit, tolletque quidquid naturales corporis motus posset impedire. Quando etiam Dominus, quo tempore parabat se, ut discipulis ministraret, sumpto linteo præcinxit se.* Hisce ergo caussis & exemplis permoti Patres zonam monastici vestimenti partem esse voluerunt, à quorum unanimi decreto noluit Augustinus diffidere.

CAPUT XXIV.

De tonsura ac barba Augustini.

FInio, ubi aliquid dixero de barba & capite tonso. Religiosè ac clericalis tonsuræ origines ac caussas edicere, longum est, neque nostri instituti: Hoc unum dico, tonsuram capitis per omnem sub cælo Ecclesiam monachis ac clericis semper fuisse usitatam. Pro Ecclesia Latina testatur liber Damasi de Romanis Pontificibus, dicens de Pontifice Aniceto: *Instituit secundùm præceptum Apostoli, ne clerici comam nutrirent.* Sic namque Anicetus scribit ad Episcopos Gallicanos. *Prohibete fratres per universas vestrarum regionum Ecclesias, ut Clerici, qui laicis & simplicibus virtutis exemplar esse debent, comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphæræ radant: Quia sicut discreti esse debent in conversatione, ita & in tonsura & in omni habitu debent apparere.* Ad verbum *Radant* sic dicit Severinus Binius: *Id est, dimisse tondeant. Sic enim olim fiebat, forcipibus scilicet, non autem novacula, ut colligimus ex Clemente Alexandrino, qui* L. 1. Pæ-
sic dicit. Pili tondendi sunt, non novacula, sed dag. c.
tonsorum forcipibus. Item ex Optato Milevitano, 11.
ubi arguit Donatistas, quod catholicis Sacerdotibus per vim capita raserint. Et ex Hieronymo, L. 2.
ubi dicit Sacerdotes non debere comam alere, nec tamen radi, sed ita tonderi, ut cutis tecta maneat. Quæ glossa est nonnihil discutienda. Et Ad c. 44. Ezechiel.
primum quidem S. Clemens Alexandrinus sic habet. *Virorum quidem sit rasum caput, nisi fortè pilos crispos habent. Barba autem hirsuta. Intorti autem capilli ne à capite nimiùm dimittantur in comam muliebrem delabentes: Viris enim barba sufficit. Quod si quis etiam barbæ nonnihil tondeat, ea tamen non est omnino denudanda, est enim turpe spectaculum: Barbæque usque ad cutem tonsus non videtur multum abesse à vulsione & lævore. Quoniam autem non decoris gratia, sed propter circumstantiam accipitur tonsus, pili quidem capitis, ne si crescant, descendentes visum impediant, & fortè qui in superiori labri parte inter comedendum polluuntur, tondendi sunt, non novacula, est enim illiberale: sed tonsorum forcipibus. Barbæ autem pili, qui nihil molestiæ afferunt, non sunt vexandi: ut qui vultus gravitatem afferant, & quemdam paternum terrorem incutiant.* Agit, non de Clericali corona, sed de tonsu seu tonsura laici Christiani, dicitque varia. Primò dicit cæsariem non posse esse muliebrem & longam: quod utinam audiant populi nostri moderni. Secundò dicit superioris labri pilos, eò quod inter comedendum impedire ac pollui soleant, esse attondendos, non novacula, sed forcipibus tonsorum. Tertiò dicit barbam debere manere integram, ita tamen ut si nimia fuerit, parum tonderi possit, nequaquam tota denudari. Utique ritu græco, ubi omnes, etiam Sacerdotes, ut mox dicturus sum, fuere longo-barbi. Datque hujus rei caussam. Quia *barbæ ad cutem usque tonsus non videtur multum abesse à vulsione & lævore.* Hoc est, ab isto vitio, quod Catholica Ecclesia semper execrata est, quo effæminati juvenes, ut semper lævi ac formosi essent, solebant sibi primam lanuginem vellere, atque ita barbam, Dei opus & virilis sexus ornamentum, in suis radicibus præfocare. Proinde iste S. Clementis locus nihil facit ad nostrum præsens propositum de corona clericali.

Longè minùs ad ipsum facit locus S. Optati Episcopi Milevitani. Non enim de corona seu tonsura in Clericum agit, sed de tonsura in publicum pænitentem. Arguit Donatistas, quod eis non suffecerit quoscumque à se circumscriptos orthodoxos Diaconos, Presbyteros, ac Episcopos de clero deposuisse atque inter laicos abjecisse; sed quod insuper, contra omnem

Ec-

Ecclesiæ disciplinam, eos coegerint, licet non ad pœnitentiam plenam, tamen ad tertium pœnitentiæ gradum: Hoc est, quod eos coegerint coram stante populo publicè in Ecclesia ante apsidem genua flectere, quod eis tamquam pœnitentibus totum caput raserint ac decalvarint, quod eorum rasum caput cilicio velarint, quodque eis tamquam laicis manus imposuerint. Quod enim ea manus impositio, quam Diaconus, Presbyteris, atque Episcopis, contra Ecclesiæ Disciplinam impendebant Donatistæ, & de qua Romæ damnatus est Donatus à Casis nigris, fuerit non reordinatio, sed manus impositio in pœnitentiam, & supra satis dixi, & clarissimum est ex hisce scurrilibus verbis, quæ ad Socios suos dixit impius Purpurius Episcopus Limatensis. *Exeat huc quasi imponatur illi manus in Episcopatu, & quassetur illi caput de pœnitentia.* Loquitur, ecce, scurra iste more prostitutorum Nebulonum, qui Ecclesiasticos ritus, ipsaque sacrosancta Jesu Christi Sacramenta vocibus scurrilibus solent scurriliter enunciare. Blaterabant Donatistæ Cæciliani Episcopalem ordinationem, utpote à Felice traditorum Codicum reo Episcopo factam, esse irritam ac nullam: Quos irridens Cæcilianus passim dicebat: *Si Felix in me, sicut isti arbitrantur, nihil contulit, ipsi tamquam adhuc Diaconum ordinent.* Eique dicto dabat Purpurius jam dictum scurrile responsum, cujus hic erat sensus: Veniat, imponemus ei manus, non in Episcopalem ordinationem, sed in pœnitentiam, quomodo fecimus omnibus aliis. Etenim impositionem manuum in pœnitentiam vocabat scurra iste capitis de pœnitentia quassationem, phrasi, ut dixi, penitus scurrili. Sensus, inquam, istius scurræ erat hic: Veniat, impendemus ei manus impositionem, non qua ex Diacono proficiat in Episcopum, sed qua ex Diacono degradetur in laicum, fiatque ad omne omnino Ecclesiasticum ministerium plenè atque irreparabiliter irregularis. Et quidem ex ista scurrili phrasi palam patet, quam manus impositionem tum Donatistæ impenderent Sacerdotibus orthodoxis. Patet item istam capitis rasuram nihil facere ad rem præsentem. Et ut dicam quod sentio, mallem ego tales non apponi antiquis Ecclesiæ decretis: Rem enim per se obscuram faciunt longè obscuriorem.

Neque etiam ad rem præsentem facit locus sancti Hieronymi, qui sic se habet. *Quod autem sequitur, Caput suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondebunt capita sua, perspicuè demonstratur, nec rasis capitibus, sicut Sacerdotes cultoresque Isidis atque Serapis, nos esse debere: Nec rursùm comam demittere, quod propriè luxuriosorum est, barbarorumque & militantium: Sed ut honestus habitus Sacerdotum facie demonstretur. Pro quo dixere Septuaginta, Capita sua non radent, & comas suas ad pressum non tondebunt, sed operientes operient capita sua. Juxta quod dicimus, nec calvitium esse novacula faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed intantum capillos esse dimittendos, ut operta sit cutis.* Non agit Hieronymus de tonsura Sacerdotalis coronæ, sed de universi Sacerdotalis capitis tonsura, dicitque istud neque debere esse totum rasum, neque pleno fluxu capillatum: Dicit capillitium nostrum debere esse honestum ac breve. Dico itaque Sacerdotalem coronam passim fuisse rasam, prout præcepit atque instituit sanctus Papa Anicetus. Instituit, id est, adversùm quosdam aviti moris transgressores novo decreto firmavit. Idque secundùm præceptum Apostoli. Non istud generale, quo omnem virum à nutriendis more muliebri capillis prohibet Paulus, sed quampiam specialem pro clericis Apostolicam traditionem. Hoc ipsum testatur & quartum Concilium Carthaginiense. *Clerici nec comam nutriant nec barbam.* Cap. 44. Et quartum Concilium Toletanum. *Omnes clerici vel Lectores, sicut Levitæ & Sacerdotes, detonso superiùs capite toto, inferiùs solam circuli coronam relinquant: Non sicut hucusque in Galliciæ partibus facere Lectores videntur, qui prolixis, ut laici, comis, in solo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iste in Hispaniis hucusque Hæreticorum fuit. Unde oportet pro amputando in Ecclesia scandalo, hoc signum dedecoris auferatur, & sit una tonsura vel habitus, sicut totius Hispaniæ est usus.* Cap. 40. Pro Ecclesia vero græca testatur sanctus Epiphanius dicens de quibusdam in Mesopotomia monachis Hæreticis. *Comas muliebres producunt, & sacco conspicuo incedunt. Alienum autem est à catholica Ecclesia saccus conspicuus, & coma extenta à prædicatione Apostolorum.* Hæres. 80. Et sanctus Salvianus Massiliensis Episcopus dicens de excidio Africæ ac præsertim civitatis Carthaginiensis. *Non sine caussa istud fuit: Quod intra Africæ civitates, & maximè intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum, & recisis comarum fluentium jubis ad cutem tonsum videre tam infelix ille populus quam infidelis sine convicio atque execratione vix poterat. Et si quando aliquis Dei servus aut de Ægyptiorum cœnobiis, aut de sacris Hierosolymorum locis, aut de sanctis eremi venerandisque secretis ad urbem illam officio divini operis accessit, simul ut in populo apparuit, contumelias & sacrilegia & maledictiones excepit. Nec solùm hoc, sed improbissimis flagitiosorum hominum cachinnis, & detestantibus ridentium sibilis, quasi taureis cædebatur.* Lib. 8. de provid. Dei. En non soli Afrorum desertorum incolæ, sed etiam cænobitæ Ægyptii ac Hierosolymitani erant tonsi usque ad cutem. Et Photius Pseudo-Episcopus Constantinopolitanus ad Nicolaum Papam primum de variis Ecclesiæ Latinæ & Græcæ quoad ritus differentiis sic scribit inter cætera. *Apud nos monachi habitum nemo unquam in clerici commutarit; nonnulli autem, cum valuerint monachum ad Episcopi fastigium attollere, eum orbiculariter tondentes, priorem habitum immutant.* Hi nonnulli alii erant omnes Latini. Hinc enim ad Proculianum Donatistarum Episcopum Hipponensem scribit jam Episcopus ordinatus sanctus Augustinus. *Honorant nos vestri, honorant vos nostri: Per coronam nostram adjurant nos vestri, per coronam vestram adjurant vos nostri.* Ep. 147. Ecce, Augustinus non erat amplius tonsus monachum, sed Episcopus insignitus corona Sacerdotali. Licet namque & clerici & monachi apud utramque Ecclesiam tonderentur, tondebantur tamen aliter & aliter. Clerici ex residuis quibus-

dam crinium reliquiis coronabantur, monachi autem totum tondebantur caput, idque usque ad cutem. Primum ex Photio, quarto concilio Toletano, ac sancto Augustino jam adductis, nec non aliis multis, qui adduci possent, testibus constat; secundum autem ex eodem Photio, nec non ex sancto Salviano ac sancto Paulino. Jam quippe ex Salviano audivimus Afros, Ægyptios ac Hierosolymitanos monachos esse palliatos, pallidos, & recisis comarum fluentium jubis ad cutem tonsos; Paulinus autem ad sanctum Sulpitium Severum scribit eos *non improba attonsi capitis fronte crinitos, sed casta informitate capillum ad cutem cæsos, & inæqualiter semitonsos, & destituta fronte prærasos*. Et sanè hæc tonsuræ differentia quam optimè conveniebat. Conveniebat enim in clericis coronari Novi Testamenti Regale Sacerdotium, monachos autem, quoniam pœnitentiam ac de peccatis luctum & planctum profitentur, tonderi conveniebat more pœnitentium, de quibus statuit tertium Concilium Toletanum. *Quicumque ab Episcopo vel Presbytero pœnitentiam postulat, id ante omnia Episcopus servet & Presbyter, ut, si vir est, primò eum tondeat, & in cinere & sacco habitum mutare faciat, & sic pœnitentiam ei tradat*. Erant porrò pœnitentes detonsi totum caput, more damnatorum. Attamen an ita tonsi fuerint monachi ubique omnes, non ausim dicere: Propter canonem, quem, tamquam concilii Nicæni sit, nuper ex Arabicis exemplaribus protulit Franciscus Turrianus: *Monachi alia habeant indumenta & mores, quam habent laici, & caput tondeant in modum coronæ*. Neque enim ego ausim de isto canone judicare.

Ep. 7.

Cap. 11.

Et hæc quidem de tonsura capitis. Quoad barbæ verò tonsuram Ecclesia Græca ac Latina nullo modò conveniebant. Latini quippe barbam penitùs radebant, Græci eam alebant, erantque Longobarbi. Testem adduco Gregorium Papam septimum scribentem ad Orzochum Sardiniæ principem de Jacobo, quem nuper Capuæ ordinarat Archi-Episcopum Calaritanum. *Nolumus Prudentiam tuam moleste accipere, quod Archi-Episcopum vestrum Jacobum consuetudini sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris omnium Ecclesiarum, vestræque specialiter, obedire coegimus, scilicet ut quemadmodum totius occidentalis Ecclesiæ clerus ab ipsis Christianæ fidei primordiis barbam radendi morem tenuit, ita & ipse frater noster vester Archi-Episcopus, raderet. Unde Eminentiæ quoque tuæ præcipimus, ut ipsum seu Pastorem & spiritualem patrem suscipiens & auscultans, cum consilio ejus, omnem tuæ potestatis clerum barbas radere facias atque compellas*. Rectè dicit eum à fidei primordiis fuisse morem Ecclesiæ occidentalis. Etenim Ecclesiæ orientalis morem fuisse alium testatur sanctus Epiphanius, sic dicens adversùm istos Hæreticos Mesopotamiæ monachos. *Quid verò sit pejus & contrarium? Hi barbam quidem formam viri resecant, capillos autem capitis sæpè nutriunt. Et de barba quidem in constitutionibus Apostolorum dicit Divina scriptura ac doctrina. Ne corrumpas, hoc est, ne seces barbæ pilos, neque meretricio more ob comam efferaris*. Ad quæ verba dicit annotatio marginalis. *Barbam secantes Latinos videtur notare*. Verùm istud non credo. Credo notari solos istos monachos, qui cum Græci essent, nihil tamen Græci faciebant, utpote contra Græcum morem non solummodò comam nutrientes, sed etiam barbam radentes. An ea rasio sit contra constitutiones Apostolicas, viderit Epiphanius; istius rei examen non est hujus loci. Dico solùm illic ab Epiphanio non notari Latinos. Etenim rasi Latini cum Longobarbis Græcis in variis conciliis convenerant, consederant, ac quandoque inter se satis acriter, non solùm disceptantes, sed etiam conviciantes, nunquam vel unum grii de barba dixerant: Cur eam quæstionem primus moveret sanctus Epiphanius? Primus eam movit Pseudo-Episcopus ac Latinorum implacabilis hostis Photius, de cujus adversùm Ecclesiam Latinam calumniis ad Hincmarum Rhemensem Episcopum sic inter cætera scribit Nicolaus Papa primus. *Quin & reprehendere satagunt, quod penes nos clerici barbas radere non abnuunt*. Quapropter meritò omnes Ecclesiæ Græcæ sancti Patres depinguntur cum longa barba; ita autem pingere Patres Latinos est palam ac sine rubore imperitiam suam ostentare ac profiteri. Error hinc intolerabilis est præsertim in pictura aut statua sancti Augustini. Quarto namque concilio Carthaginiensi, in quo legimus hunc canonem, *Clericus nec comam nutriat nec barbam*, sanctus Augustinus interfuit ac subscripsit, & quis ausit dicere eum ab ipso canonem non fuisse observatum? Servarunt eum etiam fratres ejus Eremitæ, ad quos ita ipse in libro de opere monachorum. *Quod iniquius, quam velle sibi obtemperari à minoribus, & nolle obtemperare majoribus? Apostolo dico, non nobis, in tantùm etiam, ut jam comam nutriant. Unde nec ille disputari omnino voluit, dicens: Si quis autem vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei. Hoc autem præcipio: ut scilicet non disserentis solertia requiratur, sed præcipientis auctoritas attendatur. Nam & hoc quo pertinet, quæso, tam apertè contra Apostoli præcepta velle comari? An ita vacandum est, ut nec tonsores operentur? An quia Evangelicas volucres imitari se dicunt, quasi depilari timent, ne volare non possint? Vereor in hoc vitium plura dicere propter quosdam crinitos fratres, quorum præter hoc multa & pænè omnia veneramur. Sed quò magis eos in Christo diligimus, eò solicitiùs admonemus. Neque enim metuimus, ne humilitas eorum respuat admonitionem nostram, quando quidem & nos à talibus, ubi fortè titubamus aut erramus, cupimus admoneri. Hoc ergo admonemus tam sanctos viros, ne stultis vanorum hominum argumentationibus moveantur, & eos in hac perversitate imitentur, quibus sunt in cæteris longè dissimiles. Illi enim venalem circumferentes hypocrisin, timent, ne vilior habeatur sanctitas tonsa, quam comata, ut videlicet qui eos videt, antiquos illos, quos legimus, cogitet, Samuelem & alios, qui non tondebantur*. Agit adversùm istos Ægyptios aspides, qui in Africam advenæ noxiis suis de opere manuum calceamentis, ac capite comato quæstionibus novellos Africæ monachos mirè conturbabant. Acceperant virus istud à præfatis istis Mesopotamiæ monachis

Hæres. 80.

Cap. 44.

Cap. 31.

chis hæreticis, aut forsan erant ex illis ipsis. Etenim etiam hi usitatum in omnibus monasteriis opus manuum Evangelio repugnare blaterabant, idque hoc ipso tempore. Dicit namque de
Hæres. 80. illis Epiphanius. *Fuerunt ante aliquot tempus à temporibus Constantii & huc usque*. Dicit hoc Epiphanius propemodum coætaneus Augustino. Hi ergo nequam de Mesopotamia in Ægyptum, ac inde cum nescio quibus Ægyptiis monachis, quibus suam affricuerant scabiem, in Africam irrepserant, utique à Diabolo immissi, ut novam ab Augustino plantatam Dei vineam istis sibilis tamquam aptissimis runcinis eruerent, aut certè tentarent. Carthaginem quippe ab Ægyptiis monachis Divini officii aut caussa aut fuco frequentari solitam, audivimus jam ex sancto Salviano.

CAPUT XXV.

Digressio quædam.

A. 398. AT inquies, cur Augustinus de istis aspidibus ait: *Evangelicas volucres imitari se dicunt*? Respondet Cardinalis Baronius: *Nempe quatuor animalia Ezechielis*. At planè perperam. Quid enim Ezechielis animalia ad opus manuum, de quo isti aspides contendebant? Dico ergo eos imitari voluisse eas volucres, de quibus ait in Evangelio Dominus, *Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester cœlestis pascit illa*. Ita quippe palam scribit de illis Augustinus ad sanctum Aurelium Episcopum Carthaginiensem, facileque videt, quisquis librum de monachorum opere vel oscitanter inspexerit. Cardinalis Baronii Illustrissimum opus ac grandes Ecclesiasticos labores veneror, suspicio & admiror; hinc inde tamen satis infeliciter versa-
A. 398. n. 26. tur in Augustino. Primò dicit, quod Augustinus in Epistola ad Vincentium Rogatistarum in Mauritania Cartennensem Episcopum cantet palinodiam prioris suæ sententiæ, qua docuerat in hæreticos animadverti non posse supplicio capitali. At malè. Etenim Augustini tempore nunquam fuit agitata istiusmodi quæstio, neque supplicium capitis in Hæreticos decretum: Pænæ, de quarum infligendarum non potestate, sed utilitate Augustinus dubitavit, erant spolium bonorum, exilium, inhabilitas testandi, nulla fides testimonii, aliæque id genus. Fateor ab Honorio Augusto adversùm Donatistas constitutum supplicium capitis: Verùm non in omnes, sed in solos Circumcelliones, qui homicidiis ac inauditis suis crudelitatibus totam Africam depopulabantur. Et de hujus supplicii potestate aut utilitate, licet ipsum apud judices frequenter deprecaretur, nunquam Augustinus dubitavit,
num. 31. neque ea erat quæstio inter ipsum & istum Vincentium Cartennensem. Secundò, agens de Augustini adversùs Petilianum libris sic dicit. *Admonemus lectorem, quod si titulum sedis spectet, duos opus esset asserere Petilianos: Quorum alter apud ipsum Augustinum invenitur Cirthensis Episcopus, alter verò ab eodem Augustino Constantinensis Episcopus nominatus habetur. Sed putatur error irrepsisse in titulum commentariorum contra literas Petiliani, ut loco Constantinensis, Cirthensis sit positus*. Etiam malè. Hunc namque scrupulum doctè ac lucidè evacuantur Scholiastæ Lovanienses in exordio librorum adversus Cresconium. Tertiò, de Optato Gildoniano agens, sic dicit. *Cujus civitatis Episcopus fuerit, nos hactenus latet*. num. 40. Etiam malè. Quod namque fuerit Episcopus Thamugadensis. Scribit Augustinus ad Emeritum Donatistarum Episcopum Cæsariensem. *Non enim Optatum, sed te defendis, cum dicis, Ignoro, qualis iste fuerit. Si Thamugadensem* Ep. 164. *Episcopum vestrum famosissimum, &c.* Et ad Macrobium Episcopum Donatistarum. *Cum frequentissima numerositate Thamugadensis Optati natalitia celebrarent*. Ep. 255. Et in opere adversùs literas Petiliani. *Inde Optati Thamugadensis caussam pedetentim suspendens*. Lib. 3. cap. 40. Et in opere adversùs Gaudentium Episcopum Thamugadensem. *Felicianus præcipuè tui prædecessoris favore susceptus*. Lib. 1. Cap. 39. Ubi rectè habet annotatio marginalis: *Fuit is Optatus Gildonianus*. A. 414. n. 6. Quartò dicit Baronius Donatum istum, cui Augustinus scripsit Epistolam ducentesimam quartam, fuisse Episcopum. Etiam malè. Etenim & Epigraphe & tota Epistola palam dicunt dumtaxat presbyterum fuisse. Quintò, de controversa inter Augustinum ac Hieronymum nostrarum animarum origine agens, sic dicit. *Verùm & ipsum Augustinum postea in Hieronymi sententiam abjisse constat, quam & adversùs adversantes ei doctissimè propugnavit, scriptis eodem argumento quatuor libris*. A. 415. nu. 39. Etiam malè. Etenim non solùm quatuor isti adversùs Vincentium Victorem libri, sed etiam libri retractationum, utique illis juniores, oppositum palam testificantur. Hæc pauca, sunt enim adhuc quæpiam alia, annotare volui cujusdam scholii gratia, nequaquam animo reprehensionis. Pergamus nunc ad istos advenas ex Ægypto noxios dracones.

CAPUT XXVI.

Reditur ad Augustinianam tonsuram.

ISti ergo dracones suis tabificis sibilis & spumis nihil profecerunt. Eremitica Augustini progenies mansit totum caput tonsa ac barbam rasa, quomodo ei Augustinus instituerat, quomodo viderat servari in Italia, ac audiverat de tota Ecclesia Latina. Testis meus est sanctus Salvianus, dicens Africæ monachos fuisse palliatos & pallidos, & recisis fluentium comarum jubis ad cutem tonsos. Hos dicit ab Afris ac præsertim à Carthaginiensibus fuisse risos, explosos, maledictos ac instar inauditi monstri exterminatos, ita subdens. *Et miramur, si nunc barbaros illi perferunt, cum videmus quod sancti viri in illis barbaros pertulerunt. Justus ergo est Dominus, & rectum judicium suum*. Ita irrisos dicit, non solos Ægyptios aut Hierosolymitanos, sed etiam qui ex sanctis Eremi secretis divini operis officio ad urbem Carthaginensem accedebant: Eos irrisos *tamquam novum inauditumque monstrum*. Hoc est, irridebant impii isti Eremicolas monachos tamquam noviter in Africam ab Augustino introductos, calumniantes forsan ac maledicentes ipsum

ipsum etiam Augustinum tamquam novorum monstrorum progenitorem. Hi namque sunt Carthaginenses isti, adversum quos Augustinus in concione invehitur ac dicit suo populo. *Aliquando dimisso Theatro aut amphiteatro, cum cœperit ex illa cavea evomi turba perditorum, vident plerumque, ut fit, transire Dei servos, cognoscunt ipso habitu vel vestis, vel capitis, vel fronte notos habent, & dicunt apud semetipsos & secum, ò miseros istos, quid perdunt? Fratres rogemus Dominum pro benevolentia ipsorum, quia bonum illud putant: Bene nobis volunt.* Nota, *Bene nobis volunt, rogemus Dominum pro benevolentia ipsorum, fronte notos habent.* Hæc convicunt monachos istos fuisse Afros, ac Augustini progeniem, haud dubiè ipsos eos Eremicolas, pro quibus agit sanctus Salvianus. Nunc itaque concludo ac dico: Monachi sancti Augustini erant totum caput tonsi, erant pallidi ac palliati, gestabant bardocucullum ac pelliceum cingulum, amiciebantur nigro epipallio, habitabant in hortis, agris, ac desertis: Quæ omnia palam sunt notæ Eremitarum ac monachorum, nequaquam clericorum aut regularium canonicorum.

Psalm. 147.

CAPUT XXVII.

Explicatur locus Sancti Augustini in speciem contrarius.

LOcus est hic ex sermone quinquagesimo de diversis. *Nemo det byrrhum vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in commune: De communi accipiam mihi ipsi, cum sciam commune me habere velle, quidquid habeo. Nolo talia offerat Sanctitas vestra, quibus quasi ego solus decentius utar. Offeratur mihi, verbi gratia, byrrhum pretiosum, fortè decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem de pauperibus natum. Modo dicturi sunt homines, quia inveni pretiosas vestes, quas non potuissem habere, vel in domo patris mei, vel in illa sæculari professione mea. Non decet: Talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare: Qualem potest habere presbyter, qualem potest habere decenter Diaconus & Subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio.* Hunc locum usque ad nauseam ac tædium Canonici Regulares nobis objectant. Obiici possunt & duo alii. Alter ex Epistola ad sanctum Aurelium Episcopum Carthaginensem, ubi sic dicit. *Nimis dolendum est, si tam gravia contumelia clericos dignos putemus, in quorum numero sumus.* Alter ex Epistola ad Sapidam, Sanctimonalem, ubi sic dicit. *Accepi quod de justis & piis laboribus manuum tuarum me accipere voluisti, ne te gravius contristarem, quam potius consolandam viderem, præsertim quia hoc tuum non parvum deputasti esse solatium, si eam, quam germano tuo sancto Dei ministro fecerat tunicam, ego induerer, cum jam à terra morientium recedens nullis rebus corruptibilibus indigeret. Feci ergo, quod desiderasti, & qualecumque hoc existimaveris vel quantumcumque solatium, tuo erga fratrem pectori non negavi. Missam abs te tunicam accepi, & quando hæc ad te scripsi, ea me vestire jam cœperam.* En, inquiunt nostri Regulares Canonici, Augustinus erat clericus, vestesque clericales gerebat, frater quippe istius Sapidæ erat Diaconus Carthaginensis, cujus proinde tunica pallido ac palliato monacho non poterat convenire. Gerebat togam laneam, tunicam lineam, ac byrrhum, quæ sunt propria indumenta Regularium Canonicorum.

Epist. 76.

Epist. 248.

Respondeo hæc vera esse: Ita tamen ut vera etiam sint ea omnia, quæ huc usque dixi de habitu Eremitarum. Dico, quomodò ego modò amictus monachum, aliquando amictus fui laicum, ita quoque Augustinum quandoque clericum, quandoque Eremitam ac monachum fuisse: videlicet diverso tempore. Monasticum amictum exuit consecratus Episcopus, secutus morem per omnem tunc Latinam Ecclesiam usitatum, de quo ad Nicolaum Papam primum scribit Photius. Pseudo-Episcopus Constantinopolitanus. *Apud nos monachi habitum nemo unquam in clerici commutarit; nonnulli autem, cum voluerint monachum ad Episcopi fastigium attollere, eum orbiculariter tondentes, priorem habitum immutant.* Nonnulli isti erant Latini. Et verè dicit *Nonnulli:* Eam quippe consuetudinem non fuisse penitus ubique Latinarum Ecclesiarum universalem, patet ex sancto Fulgentio, sancto Gregorio magno, sancto Heliodoro Episcopo Aquilejensi, sancto Eusebio Episcopo Vercellensi, sancto Martino, aliisque non paucis: Gregorius quippe magnus monachum indutus inventus est in sepulchro à Gregorio quarto; de Episcopi autem Fulgentii monastico habitu auctor iste incognitus, & de sancto Heliodoro testatur sanctus Hieronymus, de sancto Eusebio sanctus Ambrosius, de sancto Martino sanctus Sulpitius Severus. Latinis ergo monachis in Episcopos consecratis liberum erat monasticum habitum reiicere vel retinere; communius tamen reiiciebant, idque per plura sæcula, quousque tandem in octava Synodo generali statutum est in hæc verba. *Monachi, qui vita & doctrina, ut Episcopi creentur, meruerint, non mutent habitus vestisque rationem ob novam dignitatem: Non minus enim hoc arrogans esset, quam pallio ineptè uti. Quisquis ergo Episcopus præter definita tempora se pallio induerit, aut monasticam vestem deposuerit, aut corrigatur, aut à Patriarcha proprio deponatur.* Hic canon necdum erat tempore Augustini. Hinc ergo Augustinus, omnis particularitatis pessimus osor, secutus est morem Ecclesiæ Latinæ communiorem. Constanter dico eum usque ad Episcopatum monastico superiùs descripto habitu fuisse usum. Ita patet ex hisce ejus jam Episcopi ad populum verbis de suo ad civitatem Hipponensem adventu. *Non attuli aliquid, non veni ad hanc Ecclesiam, nisi cum iis indumentis, quibus illo tempore, utpote adhuc monachus, vestiebar.* Proinde sive in Eremitico sive in clericali habitu depingatur, bene depingitur, utrumque enim habitum fuit indutus.

Cap. 27.

Serm. 49.

Dico insuper, idque constanter, Tunicam laneam, tunicam lineam, & byrrhum non fuisse indumenta propria canonicorum Regularium: Erant eo tempore vestimenta quorumcumque clericorum. Quod namque Regulares Augustini

clerici à sæcularibus aliorum Episcoporum clericis quoad habitum non differrent, patet ex toga ista, quam ei pro fratre suo factam dederat Sapida Sanctimonialis. Frater quippe iste erat Ecclesiæ Carthaginiensis Diaconus, adeoque clericus sæcularis, neque enim sanctus Aurelius clericos suos regulæ ac vitæ communi adstrinxisse uspiam legitur: Si ergo clerici Regulares à sæcularibus quoad habitum discreti fuerint, quomodò potuit istius Diaconi tunica Augustino bene convenire? Conveniebat, quia clerici isti habitu non differebant. Suprà habitum inferiorem induti erant tunica lanea talari, eaque non alba, ut moderni Regulares canonici passim, sed violacea: Ostendi id supra ex sancto Hieronymo ac Concilio Narbonensi. Super hanc induebant tunicam lineam. Testatur id idem Hieronymus sic scribens ad Nepotianum. *Non absque amictu lineo incedere, sed pretium vestium linearum non habere, laudabile est.* Et scribens adversùs Apostatam in clericali habitu jam splendentem Jovinianum. *Ante nudo eras pede, modò non solùm calceato, sed & ornato: Tunc pexa tunica & nigra subucula vestiebaris, sordidatus & pallidus, & callosam opere gestitans manum; nunc lineis & sericis, & Atrebatum ac Laodicææ indumentis ornatus incedis.* Et scribens adversùs impium Diaconum Sabinianum. *In proprium funus ornaris. Amiciris lineis, digitos annulis oneras, dentes pulvere teris, &c.* Et sanctus Paulinus scribens ad Sulpitium Severum de differentia habitus monachalis ab habitu clericali. *Nos adeant & revisant conservuli & compallidi nostri, non vestibus pictis superbi, sed horrentibus ciliciis humiles; nec chlamyde curta lini, sed sagulis palliati.* Tunica ergò linea erat curta, genua dumtaxat tangens, quale modò est rochetum canonicorum Regularium ac omnium Episcoporum. Hæc est linea tunica, de qua in supra citato sermone loquitur Augustinus. Hæ duæ tunicæ unà cum byrro erant plenum clerici indumentum. Eo indutus est etiam Episcopus Augustinus. Quapropter induebatur, non quomodo Windeshemenses canonici Regulares in albis, neque quomodò Regulares canonici veteris instituti in nigris; sed in violaceis, quomodò omnes modò Episcopi, ac quomodo canonici Regulares Cameracenses sancti Autberti, & Atrebatenses sancti Eligii. Hoc modò Augustinus depingi debet, ut pictura innocens non mentiatur.

Ep. 2. c. 11. — Lib. 2. c. 13. — Epist. 48. c. 4. — Epist. 7.

CAPUT XXVIII.

Quid sit birrum.

A. 261. VErùm quid est birrus seu birrum? Cardinalis Baronius putat esse breve palliolum istud, quo Episcopi atque alii prælati supra tunicam lineam induuntur, quod etiamnum in usu videmus apud quosdam canonicos Regulares. Putat birrum esse potius coloris, quam vestimenti vocem, ideoque passim dici, non simpliciter birrum, sed birrum lacernum: Lacerna quippe istud palliolum significat, birrus autem ejus rubrum colorem. Hinc notat Sulpitium Severum, quod lacernam à birro distinguat, ubi adversum voluptuosos clericos invectus sic dicit. *Hæc caris viduis ac familiaribus mandat tributa virginibus: Illa ut birrum rigentem, hæc ut fluentem texat lacernam.* At perperam. Primò itaque dico, à Sulpitio Severo rectè distingui birrum rigentem ac lacernam fluentem, seu birrum rigentem ac birrum lacernum. Ea quippe in sermone de verbis Apostoli distinguit etiam sanctus Augustinus, sic dicens. *Lubricos & inhonestos amatores attendite. Si quis amore fœminæ lascivus & nequam vestit se aliter, quam illi placet, & illa dixerit, nolo te habere tale birrum, non habet: Si per hyemem illi dicat, in lacerna te amo, eligit tremere, quam displicere.* Birrum ergo lacernum est birrum leve ac æstivale; birrum autem rigens est birrum spissum ac hyemale. Birrum, inquam, apud Afros non fuit clericis proprium, sed etiam laicis commune. Hinc enim rursum de illo dicit Augustinus ad populum. *Quando quereris, vel amicis, vel in judicio, hoc dicis judici: Conscidit me. Non dicis, conscidit birrum meum, sed conscidit me.* Sanè lubrici isti amatores, ac mutui birri conscissores, atque de eo in judicio litigatores palam erant laici, non clerici: Adeoque malè dicit Cardinalis Baronius, birrum fuisse habitum proprium solorum clericorum. Inquibusdam regionibus gestabatur etiam à monachis. Hinc namque de Ægypti monachis dicit Joannes Cassianus. *Post hæc angusto palliolo, tam amictus humilitatem, quam pretii vilitatem, compendiumque sectantes, colla pariter atque humeros tegunt, quæ maphortes tam nostro quam ipsorum nuncupantur eloquio, & ita planeticarum atque birrorum pretia simul ambitionemque declinant.* Dicit, ecce, eos abstinuisse birris, non quia eis uti non poterant, sed ut eorum pretium atque ambitionem evitarent. Erat ergo indumentum pretiosum atque superbum. Et hinc patet legitimus intellectus Canonis duodecimi in concilio Gangrensi. *Si quis virorum propter continentiam, quæ putatur, amictu pallii utitur, quasi per hoc se habere justitiam credens, & despicit eos, qui cum reverentia birris & aliis communibus & solitis utuntur, Anathema sit.* Fulminatum est hoc anathema adversùs nescio quem Eustatium, nuptias, esum carnium, honestum divitiarum usum, aliaque id genùs per Evangelium licita, fidelibus interdicentem, volentemque restitui avitum pallium, non tamquam quodvis humilitatis signum, sed tamquam necessarium ad justitiam ac salutem. Istorum temporum fideles à primo Patrum fervore ac rigore defecerant, at non toti: Neque enim ab humili pallio ad superbam togam redierant, sed birrum acceperant, quasi quid medium, neque superbum nimis, neque nimium vile. Hoc ergo arguebat Eustatius, asserens etiam birri ornatum esse à Christiana humilitate damnabiliter alienum.

Lib. 1. Dial. c. 14. — Ser. 81 c. 10. — Psa. 130. — L. 1. instit. c. 7. — Cap. 12.

Secundò dico, birrum non fuisse breve istud palliolum Episcopale aut clericale. Patet abundè ex dictis: Neque enim laici tali palliolo uspiam leguntur usi. Deinde, Joannes Cassianus dicit birrum esse amictum Ægyptiorum monachorum maphortibus oppositum, id est, *angusto palliolo, quo monachi colla atque humeros contegebant.* Ita de maphorte loquuntur, quotquot illius

Lib. 1. Cap. 7.

illius meminerunt. Meminit illius sanctus Papa Linus, aut nescio quis alius auctor, in passione S. Pauli. Dicit ibi ad supplicii locum progrediens Paulus ad Plautillam: *Plautilla, commoda mihi pannum, quo caput tegis.* Deinde subdit auctor iste, quod Paulus de Plautillæ maphorte sibi oculos ligaverit, usus ea per modum sudarii, quodque Plautilla post Pauli mortem miraculo receperit maphortem. Meminit & S. Hieronymus, scribens ad Eustochium adversus sui temporis, non virgines, sed meretrices.

Epist. 22. c. 5. *Per humeros hyachintina læna maphorte volitans.* Ad quem locum rectè dicit Marianus Victorius. *Maphorte est pallii genus vile & angustum, quo virgines & monachi collum simul & humeros tegebant. Hieronymus reprehendit hic virgines, quod hoc genus amicti, quod angustum erat, ita laxum haberent, ut per humeros, quos tegebat, unà cum eo hyacbintina læna illi adjuncta volare videretur. Læna autem fæmineum ac delicatum indumenti genus ipsum etiam est.* Meminit & venerabilis Beda

20. Sept. in martyrologio, sic dicens: *Jussit Faustam nudam & sine maphorte flagellatam, incarceratam caput terebrari.* Ad quem locum rectè dicit Joannes Molanus. *Maphors videtur significare muliebre capitis indumentum.* Meminit & Zozomenus,

L. 3. c. 13. aut potiùs ejus interpres, dicens maphortem esse humerale. Erat, inquam, maphors capitis ac amborum humerorum velamentum, fæminis ac monachis commune. Non credo in utrisque fuisse ejusdem per omnia formæ: Interim quidquid de eo sit, de monachorum maphorte re-

Ad l. 1. Cassian. c. 7. ctè dicit Alardus Gazæus. *Quid sit maphors vel mavors, satis clarè depingit Cassianus, angustum scilicet pallium, quo colla atque humeros tegebant; quod non absimile videtur fuisse ab eo palliolo, quod nunc Abbates & alii quidam Religiosi gestare solent, quod & Itali mazorettam vocant, affini certè nomenclatura.* Erat Abbatiale seu Episcopale palliolum capitiatum. At verò hoc palliolum opponitur birrho, tamquam angustum ac vile amplo ac ambitioso: Nequiit ergo birrus esse tale palliolum, sed haud dubiè fuit quidpiam planè diversum. Præterea, birrus erat quid oppositum antiquo Christianorum pallio: Hinc enim palliatus Eustatius birrorum gestatores condemnabat. At verò pallium, ut supra ex Tertulliano ostendi, erat vestimentum talare quidem, at humile ac angustum: Birrus ergo esse debuit quid magis magnificum & amplum.

Tertiò ergo dico ac concludo, birrum fuisse indumentum talare, laxum ac honorificum, qualis forsitan modò est toga omnium Canonicorum ac sæcularium presbyterorum. Patet id ex Clemente Alexandrino, Pædagogo Christiano,

L. 2. c. 4. sic dicente. *Chlamys, quæ dicitur ephestis aut birrus, quia corpus complectitur.* Et ex Vincentio Episcopo Belluacensi, ita scribente de S. Dei-

L. 23. c. 4. cola. *Birrum suum, quem Græci amphibalam vocant, deponere voluit refrigerandi gratia.* Et ex Joanne Cassiano, qui birrum dicit esse vestimentum pretiosum atque ambitiosum planeticæ simile: Planetica porrò erat vestimentum talare ac largum, ut jam supra abundè monstratum est. Talem togam amiciebantur laici honesti omnes: Etenim etiamnum eam gestant legum ac medicinæ Doctores, quicumque curiales, aliique plures alicujus notæ. Hanc vestem damnabat Eustatius, volens fideles omnes angusto pallio uti, quali ferè nunc utuntur nostri Lovanienses Standonici, aut Duacenses, Scoti & Angli, ac per Hispaniam, idque convenientissimè, omnes studiosi. Atque hoc sensu intelligo Pontium Diaconum, dicentem de Sancto Cypriano. *Perductus gloriosus martyr* ad locum supplicii, *exuit se lacernum birrum, quem indutus erat, complicans & posuit ad genua sua. Dein tunicam tulit, & Diaconibus tradidit. Et stans in lineis expectabat spiculatorem: Cui & viginti aureos dari præcepit.* Exuit se birrum, idest, laxam rocheto superponi solitam togam Episcopalem: Et quoniam æstas erat, erat birrum lacernum, id est; leve ac æstivale. Hoc est birrum istud, in L. 1. c. 21. quo teste sancto Gregorio Turonensi, Sanctus Brixius Turonis Episcopus falsò accusatus, in innocentiæ suæ fidem, tulit ardentes carbones usque ad tumulum sancti Martini, ipso penitùs inusto ac illæso: Nempe non leve palliolum, sed talare ex panno vestimentum, quod cum linea tunica ut fratribus ac sibi largiter in commune tribuant, hortatur Augustinus populum Serm. in concione. Sanè diserti concionatores nequa- 50. de quam caligam aut fasciam, sed plenum epito- divers. gium solent à suis auditoribus postulare.

CAPUT XXIX.

De media Tunica.

Restat inquirere, quæ sit tunica inter birrum ac rochetum media, de qua dicit Pontius Diaconus: *Dein Tunicam tulit, & Diaconibus tradidit, & stans in lineis expectabat spiculatorem.* In hisce verbis se præsertim Baronius fundat, dicens birrum esse parvum istud palliolum, linea esse rochetum, tunicam verò istam esse istud colobium, quod modò gestant multi Episcopi, necnon sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales. Verùm perperam. Plura quippe Pontii exemplaria habent pro tunica Dalmaticam, utique ab isto moderno Episcoporum ac Cardinalium colobio longè diversam, eamque lectionem credo ego esse germanam. Dalmatica quippe est ea Ecclesiastica tunica, à Dalmatia, ubi primùm prodiit, nomens habens, de qua constituit sanctus Papa Sylvester, ut ea soli Romanæ Ecclesiæ Diaconi in Ecclesia uterentur. Uti poterant soli Diaconi. Hinc namque ad Joannem Episcopum Syracusanum scribit sanctus Gregorius Papa magnus. *Subdiaconos ut spoliatos* L. 7. *procedere facerem, antiqua consuetudo Ecclesiæ fu-* Epist. *it. Sed placuit cuidam nostro Pontifici, nescio cui,* 63. *qui eos vestitos procedere præcepit. Nam vestræ Ecclesiæ nunquid traditionem à græcis acceperunt? Unde habent ergo hodie, ut Subdiaconi lineis in tunicis procedant, nisi quia hoc à matre sua Romana Ecclesia perceperunt?* En quidam Pontifex Romanis Subdiaconis in suo ministerio versantibus indulserat Dalmaticæ usum, eumque tamquam consuetudini ac rationi dissonum revocavit Gregorius, jubens ut more

an-

antiquo in solis lineis procederent ac ministrarent. Ministrare in ea poterant soli Diaconi Ecclesiæ Romanæ. Hinc namque Papa Symmachus sancto Cæsario, famosissimæ sanctitatis Episcopo, Romam advenienti, tamquam specialissimum in tantum virum favorem indulsit, ut Ecclesiæ Arelatensis Diaconi, more Romano, Dalmaticis uterentur. Erat vestimentum adeo honoratum, ut ne quidem Episcopi citra specialem Sedis Apostolicæ gratiam eò possent uti. Hinc enim Aregio Episcopo ob populi sui frequentissimas mortes afflictissimo sic scribit sanctus idem iste Pontifex. Lib. 7. Epistol. 111. *Præterea communis Filius Petrus Diaconus nobis innotuit, quod Fraternitas vestra tempore, quo hic fuit, poposcerit, ut sibi & Archi-Diacono suo utendi Dalmaticis licentiam præberemus. Sed quia ita hominum suorum infirmitate compulsus festinanter abscessit, ut nec ipse mæror incumbens diu sineret imminere, & nos in multis implicitos Ecclesiasticæ rationis consideratio novum hoc inconsultè & subitò non permitteret indulgere, idcircò postulatæ rei prolongatus effectus est. Nunc verò Charitatis tuæ bona revocantes ad animum, hujus auctoritatis nostræ serie petita concedimus, atque te vel Archi-Diaconum tuum Dalmaticarum usu decorandos esse concessimus, easdemque Dalmaticas dilectissimo filio nostro Cyriaco Abbate deferente transmisimus.* En, hic usus Episcopis concedi non potest subitò ac inconsultè, novum enim quid est in Ecclesia; sed post longam Ecclesiasticæ rationis considerationem, atque in præmium abundantium meritorum. Credo hunc usum de jure competijsse solis Episcopis Sedium Primatialium. Hinc namque sanctus Cæsarius Sedis Arelatensis, utique antiquissimæ ac nobilissimæ, Episcopus usum istum, non pro se, sed pro solis Ecclesiæ suæ Diaconis postulavit. Neque mirum: Dalmatica quippe erat tunica serica, alba, auro ac purpura intertexta, qua uti consueverant, ac etiamnum in gloriosa suæ coronationis die utuntur Romani Imperatores. Patet hoc ex hoc decreto sancti Papæ Eutychiani: Lib. Damasc. *Constituit, ut quicumque fidelium martyrem sepeliret, sine Dalmatica aut sine colobio purpurato non sepeliret.* Viden, Dalmaticam vocat colobium purpuratum. Et sanè ea sepultura martyri congruebat: Quid enim congruentius, quam ut totius sæculi victor triumphet in tunica imperiali? Neque eum usum Eutychianus primus induxit: Eum jam pridem consuetum dumtaxat extensum jussit per Ecclesiam universam. Ita sepeliri poterant martyres soli: Hinc namque pium istum usum dixerim an abusum, quo etiam Romani Pontifices sic sepeliri consueverant, Gregorius eliminat, sic statuens in concilio Romano. Cap. 4. *Sicut indignos nos pro beati Apostoli Petri reverentia mens fidelium veneratur; ita nostram infirmitatem decet semetipsam semper agnoscere, & impensæ sibi venerationis honorem declinare. Ex amore quippe fidelium hujus Sedis Rectoribus honos ultra meritum erupit, ut cum eorum corpora deferuntur, hæc Dalmaticis contegant, & eas denique Dalmaticas pro sanctitatis reverentia sibimet partiendas populus scindat. Et cum adsint multa à sacris corporibus Apostolorum martyrumque velamina, à peccatorum corpore sumitur, quod pro magna reverentia servetur. De qua re præsenti decreto constituo, ut feretrum, quo Romani Pontificis corpus ad sepeliendum ducitur, nullo tegmine veletur. Quam decreti mei curam gerere Sedis hujus Presbyteros ac Diaconos censemus. Si quis verò ex eorum ordine hoc curare neglexerit, anathema sit.* Dalmatica ergo erat colobium purpuratum, purpura Patriarcharum atque Primatum: Et quia gloriosus martyr Cyprianus, totius Africæ Primas Episcopus, novissimam ac principalem dignitatis suæ functionem peracturus procedebat, eum sine Primatiali purpura procedere nullatenùs congruebat. Quapropter ex hac tunica nihil elicere potest Cardinalis Baronius pro suo hirro.

At inquies, cur Primas Episcopus ad locum supplicii, campumque sceleratum producitur indutus suam purpuram? Quæ hujus rei caussa? Respondeo caussam, eamque firmam, non deesse. Ob eam ipsam caussam in campum sceleratum productus est cum sua purpura sanctus Cyprianus, ob quam in eum cum spinea corona productus est caput martyrum Dominus noster Jesus Christus: Nempe propter titulum ac significationem criminis in reo puniti. Solebant namque Romani Principes ac judices reo ad supplicium ducto tabulam, in qua damnationis caussa inscripta erat, an scilicet ob furtum an ob homicidium plecteretur, præferre, eique jam mulctato superponere: Eamque tabulam titulum appellabant. Patet hoc ex Epistola Ecclesiæ Lugdunensis, relata ab Eusebio. Lib. 5. cap. 1. *Cum undique per Amphitheatrum circumduceretur Attalus martyr, tabula in qua Latinis literis hæc erat inscriptio, præcedente. Hic est Attalus Christianus.* Sic de sancto Sebastiano dicit martyrologium Romanum: 20. Jan. *Sub titulo Christianitatis jussus est ligari in medio campo, & sagittari.* Sub titulo, id est, sub tali tabula. Eademque de caussa Pontius Pilatus supra Domini nostri crucifixi benedictum caput posuit in titulo caussam ipsius scriptam: *Jesus Nazarenus Rex Judæorum.* Hoc est, Jesus Nazarenus, quia se Regem Judæorum dixit, hoc supplicio damnatus est. Hinc namque, omnis ambigui tollendi gratia, dicebant Pilato Pontifices Judæorum, Joan. 19. *Noli scribere, Rex Judæorum, sed quia ipse dixit, Rex sum Judæorum.* At veracem titulum Pilatus corrumpere non ausus, dixit, *Quod scripsi, scripsi.* Romani, inquam, damnationis caussam hujusmodi titulo non solùm inscribebant, sed quandoque etiam, dum commodè fieri poterat, hominis damnati habitu demonstrabant. Hinc enim Dominus noster, quoniam affectati regni damnabatur, ab illis productus est purpuram chlamydatus ac spinas coronatus. Eamus nunc ad sanctum Cyprianum. Damnatus est, non quia simpliciter Christianus, sed quia Episcopus ac caput omnium in Africa Episcoporum. Hinc enim ad eum dixit Judex Proconsul: *Tu es Thascius Cyprianus, qui te Papam sacrilegæ mentis hominibus præbuisti?* Et ea persecutio, non quosvis generaliter Christianos, sed solos Episcopos, eosque principaliores, insectabatur. Sanctus ergo Cyprianus quia propter Episcopatum damnatus est, plenè Episcopum indutus processit in campum sceleratum, ut non solùm in tabella, sed etiam in veste crimen

men ejus appareret. Sic etiamnum hodie latrones, alijque criminosi cum criminum suorum instrumentis produci quotidie videmus. Sanctus ergo Cyprianus productus ad locum Sexti, primo birrum exuit, talarem scilicet tunicam Episcopalem, ipsumque complicatum ad genua sua posuit, cum aliis sui corporis spoliis relinquens tortori; at verò Dalmaticam, utpote vestem sacram, quam suo feretro superponendam noverat, suis Diaconis, quorum erat defuncti Episcopi curare funus, tradidit, mandans tortori numerandos viginti aureos, forsitan in Dalmaticæ compensationem. Finio cum sancto Hieronymo: *Non est hujus temporis in morem commentarii omnia* Ecclesiasticorum vestium *pandere Sacramenta: quia & hæc ipsa fastidioso lectori nares contractura non ambigo*. Verùm birrus Augustini nos coegit ita divagari.

L. 1. cõt. Jovin. cap. 17.

CAPUT XXX.

De institutione Clericorum seu Canonicorum Regularium.

INstituit eos Augustinus jam factus Episcopus post mortem sancti Valerii, suos in horto Eremitas relinquere coactus, ac nactus plenam administrationem Ecclesiæ ac domus Episcopalis. Ita ipse clarè tradit in sermone ad populum. *Perveni ad Episcopatum, vidi necesse habere Episcopum exhibere humanitatem assiduam quibuscumque venientibus sive transeuntibus. Quod si non fecissem, Episcopus inhumanus dicerer; si autem consuetudo ista in monasterio permissa esset, indecens esset. Et ideo volui in domo ista Episcopi habere mecum monasterium Clericorum*. Verùm longè alia ac difficiliori via erectum est hoc monasterium in palatio, quam istud prius Eremitarum in horto: Neque enim hic dicit Augustinus: *Cæpi boni propositi fratres colligere, compares meos, nihil habentes, &c.* Quia nempe hoc clericale monasterium, non per novorum fratrum sponte accedentium, seseque disciplinæ subdentium collectionem, sed per clericorum jam pridem, forsan ante Augustinum, Hipponensi Ecclesiæ adscriptorum reformationem, atque ad communem sine proprio vitam ac cœnobiticam regulam coactionem. Neque enim Clerici isti poterant de Ecclesiastico suo titulo detrudi. Hinc opus, hinc labor: faciliùs namque clavam Herculi extorseris, quam propriis præsepibus assueto clerico frigidum istum mei ac tui amorem. Nihilominùs fixa erat Augustini sententia non vivere nisi in communi: Tam altè vitam istam ejus affectui infixerant verba Potitiani. Hinc convocatum Cathedralis suæ Ecclesiæ Clerum opportunè importunè ad vitam istam ursit, eique statuit hasce conditiones. *Sanè etiam hoc noverit Charitas vestra, dixisse me Fratribus meis, qui mecum manent, ut quicumque habet aliquid, aut vendat & eroget, aut donet & commune illud faciat. Ecclesiam habet, per quam Deus nos pascit. Ego dedi dilationem usque ad Epiphaniam, propter eos, qui vel cum fratribus suis non diviserunt, & dimiserunt quod habent apud fratres suos, vel nondum de re sua aliquid egerunt, quia expectabatur ætas legitima. Faciant inde quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum, simul exspectantes misericordiam Dei. Si autem nolunt, qui fortè nolunt, certè ego sum, qui statueram, sicut nostis; nullum ordinare clericum, nisi qui mecum vellet manere: Ut si vellet discedere à proposito, rectè illi tollerem clericatum, quia desereret sanctæ societatis promissum cæptumque consortium. Ecce in conspectu Dei & vestro, muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus & Ecclesia sua, maneant ubi volunt, & ubi possunt, non eis aufero clericatum. Nolo habere hypocritas. Malum enim esse quis nesciat? Malum est cadere à proposito, sed pejus est simulare propositum. Ecce, dico, audite: Qui societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in actibus Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit. Observet judicem, scilicet Deum, non me. Ego ei non aufero clericatum. Quantum sit periculum, ante oculos ejus posui, faciat quod vult. Novi enim, quod si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non ei deerunt suffragatores, & hic & apud Episcopos, qui dicant, quid mali fecit? Non potest tecum tolerare istam vitam. Extra Episcopatum vult manere, & de proprio vivere, ideo non debet perdere clericatum. Ego scio, quantum mali sit profiteri sanctum aliquid, nec implere. Vovete, inquit, & reddite Domino Deo vestro. Et melius est non vovere, quam vovere & non reddere. Virgo, etsi nunquam fuit in monasterio, & virgo sacra est, illi nubere non licet, quamvis esse in monasterio non compellitur; si autem cæpit esse in monasterio, & deservit, & tamen virgo est, dimidia ruit. Sic & clericus duas res professus est, sanctitatem & clericatum. Interiùs sanctitatem: Nam clericatum propter populum suum Deus imposuit cervicibus ipsius, cui magis onus est, quam bonor. Sed quis sapiens, & intelliget hæc? Ergo professus est sanctitatem, professus est communiter vivendi societatem, professus est: Quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum. Si ab hoc proposito ceciderit, & extra manens clericus fuerit, dimidius & ipse cecidit. Quid ad me? Non eum judico. Si foris servat sanctitatem, dimidius cecidit; Si verò intus habuerit simulationem, totus cecidit. Non habeat necessitatem simulandi. Scio quomodò homines ament clericatum, nemini eum tollo nolenti mecum communiter vivere, sed habet Deum, qui mecum manere vult. Si paratus est pasci à Deo per Ecclesiam ipsius, non habere debet aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem, & videat, utrùm habere possit felicitatis æternitatem. Sufficiant hæc interim Charitati vestræ. Quid egero cum fratribus meis, annunciabo vobis. Spero enim bonum. Omnes mihi libenter obediunt: Nec inventurus sum aliquos habere aliquid, nisi aliqua necessitate religionis, non occasione cupiditatis. Quid ergo egero, post Epiphaniam non tacebo. Multa locutus sum, date veniam loquaci senectuti, sed timidæ infirmitati. Ego, sicut videtis, per ætatem jam senui, sed per infirmitatem corporis olim senex fui.*

Serm. 39. de cap. 1.

Cap. 4.

Dixit hæc ad populum Augustinus, non juvenis in prima clericalis monasterii erectione, sed jam ætate senex in ejus pridem erecti reformatio-

matione necessaria propter Presbyterum Januarium in suo proprietatis peccato infeliciter mortuum, aliosque quosdam clericos de eadem lepra suspectos, nec non propter quasdam imperiti populi exinde detractiones. Testatur hoc palam Augustinus sic dicens in sermone sequenti. *Contigit quaedam necessitas, ut haec diligentiùs agerem: Quoniam, sicut jam nostis, Presbyter in nostra societate constitutus moriens testamentum fecit, quia habuit unde faceret. Erat quod diceret suum, cum in ea societate viveret, ubi nemini licebat suum aliquid dicere, sed essent illis omnia communia. Si quis dilector & laudator noster apud detractorem nostrum praedicaret istam societatem, & diceret, cum Episcopo Augustino sic vivunt omnes cohabitatores ejus, quomodo scriptum est in actibus Apostolorum: continuò ille detractor caput movens, dentem promovens, diceret, ita verè sic ibi vivitur quomodo tu dicis? Quare mentiris? Quare falsa laude honoras indignos? Nonne ibi modo in eorum societate positus presbyter testamentum fecit, & quod habuit, quomodo voluit, disposuit & reliquit? Certè omnia ibi sunt communia, certè nemo dicit aliquid suum. Sub his verbis quid ageret laudator meus: Nonne os ejus quasi plumbo oppilaret ille detractor? Nonne illum laudasse poeniteret? Nonne reverentia perfusus, & illius sermone confusus vel nobis vel testatori illi malediceret? Haec fuit necessitas, ut ad illam diligentiam veniremus.* Diligentiam utique reformationis. Et revera satis necessariae: In variis quippe Augustino conviventibus clericis erant non omnino futiles sinistrae suspicionis rationes ac conjecturae. Augustinus ergo, crediderim quod mense Decembri, in anniversario suae Episcopalis consecrationis die, quo praeter varia pietatis opera solebat totius sui Episcopatus rationes sibi ipse reddere; aut idibus Novembris, die suo natali, quo Domesticos hilariori prandio excipere consueverat; Hoc, inquam, vel isto die clericis suis vitam communem secum professis statuit hanc conditionem: ut ante proximam Epiphaniam quisque semetipsum expropriaret, suamque professionem novo spiritus fervore denuò inciperet; aut suis secum ablatis de domo Episcopali discederet, ac tamquam bonus clericus suo jure viveret, memor interim primae suae fidei, divinique timoris. Abiret securus, liber à degradationis metu: Quia priorem sententiam jam Augustinus mutaverat; statueratque neminem ob hujusmodi discessum, quantumvis impium ac Deo injuriosum, degradare. Idque ob multos in Africa Episcopos, qui istas huc usque apud Afros inauditas novitates improbantes solebant apostatis istis aurem praebere, ac in conciliis, ad quae appellabant, ablatum Ecclesiastici ministerii gradum restituere. Ita palam sonant haec verba. *Novi, quod si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non ei deerunt suffragatores, & hic & apud Episcopos, qui dicant, quid mali fecit? Non potest tecum tolerare istam vitam. Extra Episcopatum vult manere, & de proprio vivere: Ideò non debet perdere clericatum.* Et in sermone sequenti. *Interpellet contra me mille concilia, naviget contra me, quo voluerit, &c.* Talia namque Apostatae clerici adversùs bonum

Homil. 25. c. 3.

Lib. de beata vita.

Patrem solebant. Ad statuendam porrò istam conditionem adactus est Augustinus à perplexo isto, cui se videbat infixum. Videbat sibi tolerandos aut apertos Apostatas, aut occultos ac larvatos proprietarios: Apostatas, si discedentibus clericatum relinqueret; proprietarios, si eum auferret, quia nempe clericatus perdendi timor quosdam discedere volentes fuerat retenturus. Hinc ergo minus peccatum in aperta Apostasia, quam in fucato vitae communis histrionatu esse judicans, ne majoris mali occasio foret, censuit discedentes non esse degradandos. Et quidem haec ejus verba ac vota: *Spero bona, omnes mihi libenter obediunt, nec inventurus sum aliquos habere aliquid, nisi aliqua necessitate religionis, non occasione cupiditatis,* Dominus exaudivit. Etenim elapsa proxima Epiphania sic dixit ad populum. *Nuncio vobis, unde gaudeatis: Quia omnes fratres & clericos meos, qui mecum habitant, Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos, & Patricium nepotem meum, tales inveni, quales desideravi.* Et infra. *Ecce, dico, audistis: Qui habere voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra ista praecepta nostra facere, parum est, ut dicam, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, quod si nollent suscipere socialem vitam mecum, non illis tollerem clericatum, sed seorsim manerent, & seorsim viverent, quomodo nossent, Deo viverent. Et tamen ante oculos posui, quantum mali sit à proposito cadere. Malui enim habere caecos vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicumque voluisset extra manere & de suo vivere, non tollerem ei clericatum; ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis haec vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula clericorum. Interpellet contra me mille concilia, naviget contra me quò voluerit, sit certè ubi potuerit, adjuvabit me Deus, ut ubi ego Episcopus sum, illic clericus esse non possit.* Sic Augustinus statuit, ubi jam omnes semetipsos denuo expropriassent, atque innovata professione sua vitam communem novo spiritu rursum assumpsissent: Tunc adversùm omnes de caetero Apostatas tulit firmam legem irreparabilis degradationis. Ita patet ex hisce verbis: *Ita modò quia placuit illis socialis haec vita, &c.* Et quidem haec omnia propter lapsum unius Januarii: ut Praelati Regulares discant ad quamvis metus caussam gregi suo ambobus oculis invigilare. Ser. 50.

Ex hac clericalis monasterii reformatione seu visitatione colligamus nunc primae institutionis modum. Jam supra dixi ac etiamnum dico institutionem istam priùs factam esse post mortem sancti Valerii, ubi Augustinus nactus est liberam atque independentem Ecclesiae ac Episcopalis palatii administrationem atque inhabitationem Firmiter enim credo Augustinum Episcopum usque ad Valerii mortem, cujus tempus ignoratur, permansisse in horto, in monasterio Eremitarum, neque antea migrasse ad Palatium Episcopale. Ita innuunt haec verba in libris Retractationum. *Liber de agone Christiano fratribus in eloquio Latino ineruditis humili sermone* L. 2. c. 3.

con-

conscriptus est, fidei regulam continens & præcepta vivendi. Scriptus est sub Episcopatus initium, expostulatus credo, à quibusdam simplicioribus fratribus tamquam quoddam Doctrinæ Catholicæ Enchiridion, quædamque sui Patris memoria, à cujus eloquiis, utique suis maternis uberibus, videbant jam se propediem ablactandos. Neque enim Pater Episcopus filiorum curam abdicavit: Absit. Quin immò eorum bono prospiciens, quoniam Alipius jam Tagastæ pridem præsidebat Episcopus, è Tagastensi monasterio Alipii provisioni relicto evocavit Evodium, ac præfecit, quoniam curæ Episcopales eum alio avocabant, suo Eremitorio Hipponensi. Ita colligo ex his Augustini verbis ad
Epistol. 147. Proculianum, suum Hippone Corrivalem, utpote ibi Episcopum Donatistarum. *Ne mireris, quod apud Benevolentiam tuam diu tacui, non putabam in hac te esse sententia, quam mihi Frater Evodius, cui fidem non habere non possum, gaudens indicavit. Nam cum fortè contigisset, ut in unam domum conveniretis, & sermo inter vos de spe nostra, id est, de Christi hæreditate, ortus esset, ait dixisse Benignitatem tuam, velle te bonis viris sedentibus conferre nobiscum. Quod te multum gaudeo nostræ humilitati offerre dignatum. Audivi quidem de memorato fratre te fuisse conquestum, quod nescio quid contumeliosè tibi responderit: Quod, quæso te, ne illam contumeliam deputes, quam certum mihi est non de superbo animo processisse. Novi enim fratrem meum. Sed si quid in disputando pro fide sua & pro Ecclesiæ charitate dixit fortasse ferventiùs, quod tua Gravitas nollet audire, non illa contumacia, sed fiducia nominanda est. Collatorem enim & disputatorem, non assentatorem & adulatorem se esse cupiebat. Quamquam etiamsi aliquantùm pro suæ communionis defensione turbatior aliquid elatius animo commotiore dixisset, ætati hominis & necessitatis caussa te oporteret ignoscere.* Verùm etiam hoc nostro tempore verbum istud omnes non capiunt. Scripsit hæc Augustinus jam ordinatus Episcopus, & vivo adhuc Valerio. Primùm patet ex hisce istius Epistolæ verbis. *Honorant nos vestri, honorant vos nostri: Per coronam nostram adjurant nos vestri, per coronam vestram adjurant vos nostri. Omnium verba suscipimus, neminem offendere volumus. Homines caussas suas sæculares apud nos finire cupientes, nos sanctos & Dei servos appellant. Quantumlibet capita submittant, qui nos salutant, &c.* Quæ omnia palam significant Augustini cum Proculiano communem dignitatem Episcopalem. Alterum patet ex hisce verbis. *Prorsus sicut volueris, libenter amplector, & de animo Beatissimi & venerabilis mihi Patris Valerii nunc absentis tota securitate polliceor, hoc eum cum magna lætitia cogniturum.* Hoc ergo tempore Evodius morabatur ac habitabat Hippone, neque tamquam quispiam tressis aut semissis homo, sed qui cum Proculiano ageret; dempto Episcopali Sacramento, tamquam par cum pari: Nempe in Valerii horto Præpositus fratribus Eremitis. Rogo nunc, quando Hipponem habitaturus advenerit? Sanè non advenit sub Augustini Presbyteratu. Ad sanctum quippe Aurelium Carthaginensem Episcopum sic scribit Presbyter Augustinus. *Quod fratrem Alipium in nostra conjunctione mansisse, ut exemplo sit fratribus curas mundi hujus vitare cupientibus, benevolentissimè accepisti, gratias ago.* Epistol. 64.
Hinc patet ad Hipponense monasterium advenisse tunc solum Alipium: Neque enim Aurelius de adventu Evodii, cum quo utique in domo Exadvocati Innocentii jam pridem parem amicitiam inierat, gratulationem fuerat in suis literis omissurus. Evodius ergo Hipponem advenit sub exordium suscepti ab Augustino Episcopatus, eumque ibidem cum Augustino habitasse in monasterio, satis innuit diligenter attenta tota Epistola ad Proculianum. Idipsum innuunt hæc verba in sermone ad populum. *Perveni ad Episcopatum, vidi necesse habere Episcopum exhibere humanitatem quibuscumque venientibus sive transeuntibus. Quod si non fecissem, Episcopus inhumanus dicerer; si autem consuetudo ista in monasterio permissa esset, indecens esset. Et ideò volui mecum habere in domo ista Episcopi monasterium clericorum.* En, ideò voluit Augustinus habere monasterium in domo Episcopi, quia necessaria hospitalitas fieri non poterat in monasterio horti, in quo si Augustinus Episcopus non habitarit, ea sanè caussalis propositio est admodum inepta. Hic namque est ejus sensus: Quia necessaria hospitalitas non congruebat monasterio Horti, statui illud deserendum, ac alium alterius disciplinæ in domo Episcopali inchoandum.

Post mortem ergo Valerii, videns Augustinus se curis Episcopalibus ultra aures immersum, ac vitæ communis ac dilectissimorum fratrum consortio ac solatio destitutum aut certè destituendum, clericale monasterium habere voluit in domo Episcopali. Omnes suæ civitatis clericos ad hanc vitam est seriò adhortatus, fideliter spondens nihil imponendum oneris, nisi solummodò Apostolicam sine proprio communitatem. Neminem coegit, liberum reliquit vel domum Episcopi ingredi, vel foris manere ac more solito de proprio præsepi edere, interim statuens ac edicens neminem de cætero ordinandum in civitate clericum, nisi qui in communem cum Episcopo vitam consentiret. Patet hoc ex hisce verbis ad populum. *Ego sum, qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecum vellet manere: ut si vellet discedere à proposito, rectè illi tollerem clericatum.* Sermo.49. cap.4. Tunc factum est, quod dicit sanctus Possidius. *Proficiente divina doctrina, sub sancto & cum sancto Augustino in monasterio servientes Deo, Ecclesiæ Hipponensi clerici ordinari cæperunt.* Cap. 11. Nempe Augustini Episcopi consilium ac preces quidam Hipponenses clerici fuerunt secuti, quidam aspernati, ideoque videns Augustinus deesse sibi competentem numerum, ex quo clericale monasterium inchoaret, ex horto evocavit Eremitas suos, atque partim ex illis in clerum coaptatis, partim ex prioribus ejus consilium amplectentibus clericis primum erexit canonicorum conventum regularem. Fecit idipsum, quod postmodum fecit sanctus Fulgentius in Sardinia exul. *Inter ipsa sanè primordia gloriosi exilii monasterium congregare paucos secum monachos ducens non potuit: Sine fraterna tamen congregatione vitam ducere nesciens, Coepiscopos suos,* Cap. 20.
Illu-

Illustrem scilicet & Januarium: habitare secum persuasit volentes, quibus unico serviens charitatis affectu, similitudinem magni cujusdam monasterii, monachis & clericis adunatis, sapienter effecit. Erat quippe ejus communis mensa, commune cellarium, communis oratio simul & lectio. Et quod ex exilio redux idem Fulgentius fecit Ruspæ.
Cap. 29. *Emit juxta Ecclesiam domum, cui fabricandæ curam maximam diligenter impendit, ne futuro successori suo deesset hospitium. Clericorum vero si qua ministeria defuissent reparans, probatos sibi multos ex fratribus monachis ad Ecclesiasticam militiam transtulit, ibique charitati consulens, dum pænè omnes clericos ex illo monasterio ordinat, antiquæ familiaritatis manente notitia, nulla lis aliquando inter clericos & monachos ventilaretur.* Et quod in Ecclesia ac civitate sua Livoniensis fecit primus Episcopus sanctus Bertholdus, ad quem ita scribit Innocentius Papa tertius. *Deus qui Ecclesiam suam novam semper prole fæcundat, &c. Ne igitur, si dispar in vobis observantia fuerit & dissimilis habitus, apud eos, quibus unum Evangelium prædicatis, scandalum suscitetur; mandamus, quatenus eo non obstante, quod inter vos monachi sunt & canonici Regulares, vel alii etiam regularem vitam sub alia districtione professi, omnes pariter in unum regulare propositum & honestum habitum, quantum ad hoc spectat officium, conformetis.* Et planè credo, quod futuram hanc Innocentii legem Augustinus, utique homo unitatis amantissimus, ex tunc observarit. Hoc ergo modo ab Augustino instituti ac reformati fuere canonici Regulares. Instituti sunt ab Augustino fratres Eremitas deserere coacto, idque ex Eremitis in clerum coaptatis.

CAPUT XXXI.

Adducta Augustini verba magis explicantur.

Verba explicanda sunt hæc. *Certè ego sum, qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecum vellet manere: Ut si vellet discedere à proposito, rectè illi tollerem clericatum, quia desereret sanctæ societatis promissum, cæptumque consortium. Ecce, in conspectu vestro & Dei, muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus & Ecclesia sua, maneant ubi volunt & ubi possunt, non eis aufero clericatum. Nolo habere hypocritas. Malum enim esse quis nesciat? Malum est cadere à proposito; sed pejus est simulare propositum. Ecce, dico, audite: Qui societatem communis vitæ jam susceptam deserit, a voto suo cadit, & à professione sancta cadit, observet Judicem, scilicet Deum, non me. Ego ei non aufero clericatum. Quantum sit periculum, ante oculos ejus posui: Faciat quod vult. Novi enim, quod si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non ei deerunt suffragatores, & hic & apud Episcopos, qui dicant: Quid mali fecit? Non potest tecum tolerare istam vitam. Extra Episcopatum vult manere, & de proprio vivere: Ideò non debet perdere clericatum.* Et in sermone sequenti. *Ecce, dico, audistis. Qui habere voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra ista præcepta nostra facere, parum est, ut dicam, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, quod si nollent suscipere socialem vitam mecum, non illis tollerem clericatum, sed seorsim manerent, & seorsim viverent, quomodo nossent, Deo viverent. Et tamen ante oculos posui, quantùm mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cæcos vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicumque voluisset extra manere & de suo vivere, non tollerem ei clericatum; ita modo, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventum fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum. Interpellet contra me mile concilia, naviget contra me quo voluerit, sit certè ubi potuerit, adjuvabit me Deus, ut, ubi ego Episcopus sum, illic clericus esse non possit.* Circa quæ verba variæ oriuntur quæstiones. Prima: Qua de caussa ac quo colore quidam Regulares canonici vitam communem sub Augustino professi, ingressique monasterium domus Episcopalis, à proposito resilierint, ac deserta Episcopali domo regressi sint ad proprias ædes, propriasque facultates? Secunda: Quo colore sibi clericatum eripi ægrè tulerint, ideoque adversus Augustinum, tamquam adversus injustum degradatorem, appellarint ad alios Episcopos, atque ad nescio quæ concilia navigarint? Tertia: Quo colore quidam Episcopi eis suffragati sint, justificarintque impiam eorum Apostasiam? Quarta: Quare Augustinus aliquo tempore ausus non fuerit istis Apostatis auferre clericatum? Quinta: Unde tandem Augustinus eos conceperit animos, quibus omnes istos Apostatas degradare decrevit atque degradavit, non curans eorum etiam ad mille concilia appellationes?

Respondeo, hæc omnia enata esse ex Monachismi ac communis vitæ apud Afros novitate. Augustinus quippe eis invexerat, non solummodò aliis gentibus notum monachismum, *genus vitæ*, ut ipse adversus Petilianum scribit, *toto orbe notissimum*; sed etiam toti huc usque Christianæ Ecclesiæ ignotam Clericorum vitam communem atque in domo Episcopali monasticam professionem. Hocce vitæ genus quidam inchoatum putant Alexandriæ à sancto Evangelista ac ejus Sedis Episcopo Marco, aut ejus successore Aniano: Ast malè. Primus id in sua Episcopali domo inchoavit sanctus Augustinus. Non nego vitam communem Ecclesiæ Hierosolymitanæ sub Apostolis, neque sub sancto Marco ejusmodi vitam Ecclesiæ Alexandrinæ: Dumtaxat nego eam fuisse vitam verè monasticam, aut clericis propriam. Erat vita omnium fidelium. Hinc ubi Ecclesia supra numerum multiplicari ac tamquam grandis sagena bonos & malos pisces congregare cæpit, dicò eam simul & semel in clero ac populo defecisse. Hinc itaque erat Africanis Episcopis penitus ignota, natique sunt, quos quidem mox dissipavit Augustinus, varii de illa errores. Putabant vitam istam non esse immobilem statum, sed electionem voluntariam, adeoque eam posse assumi ac denuò deseri sine crimine aut delicto mortali. Hinc namque de

istis

istis Apostatis dicebant ad Augustinum. *Quid mali fecit? Non potest tecum tolerare istam vitam. Extra Episcopatum vult manere, & de proprio vivere. Ideò non debet perdere clericatum.* Certè propter quodvis notorium, quale erat ista Apostasia, mortale peccatum perdebatur istis temporibus clericatus, cadebaturque in laicam communionem. Patet id ex primo Concilio
Cap. 4. Valentino Galliæ. *Quicumque sua ordinatione vel Diaconatus, vel Presbyterii, vel Episcopatus, mortali crimine dixerint se esse pollutos, à supradictis ordinationibus sunt submovendi, rei scilicet*
Cap. 76. *vel veri confessione, vel mendacio falsitatis.* Et ex Concilio Eliberino. *Si quis Diaconum se permiserit ordinari, & postea fuerit in crimine detectus mortis, quod aliquando commiserit, si sponte fuerit confessus, placuit eum acta legitima pænitentia post triennium accipere communionem. Quod si alius detexerit, post quinquennium, acta pænitentia, accipere communionem laicam debere.* Ecce, non solummodò peccatum post sacram ordinationem, sed etiam commissum ante illam ac postea patefactum deiiciebat clericum in laicam communionem. Estque id fundatum in Apostolo, qui etiam Diaconum dicit debere esse sine crimine, hoc est, sine peccato mortali. Et hosce canones fuisse Afris notos atque ab illis observatos, patet ex sancto Augustino, adversum Pelagianos sic scribente ad sanctum
L. 1. c. 14. Pontificem Bonifacium. *Nullus in Ecclesia rectè posset ordinari minister, si dixisset Apostolus, Si quis sine peccato est, ubi ait, Si quis sine crimine est: Aut si dixisset, Nullum peccatum habentes, ubi dixit, Nullum crimen habentes.* At verò isti Apostatarum suffragatores Episcopi nolebant ob istam apostasiam perdi clericatum: Censebant ergo istam apostasiam non esse crimen, id est, peccatum mortale, adeoque & vitam istam communem esse placitum temporaneum, nequaquam immobilem statum. Et iste, nescio quibus probabilitatum fucis larvatus, error occupavit plurimos Episcopos, etiam ipsum sanctum Aurelium. Hic namque non solum discolos, sed etiam Apostatas monachos promovit ad clerum, idque adeò densè, ut inde adagium fieret: *Sicut malus choraula bonus symphoniacus est, ita malus monachus bonus clericus est.* Putavit ergo non solummodo in clericis, sed etiam in monachis vitæ communis desertionem non esse peccatum mortale. Si namque mortale peccatum ibi agnovisset, statuisset, haud dubie de istis Apostatis, quod non ita pridem de illis, omnium, quæ monachos norant, gentium unanimen consensum secuta statuerat se-
Cap. 25. cunda Synodus Arelatensis. *Sine pænitentia communionem penitùs non accipiant, quos etiam jubemus ad clericatus officium non admitti.* Contigit istis doctissimis sanctissimisque Africanis Episcopis fermè idipsum circa instituti monastici naturam, quod circa naturam istius instituti, quod profitentur Clerici Societatis, hoc nostro sæculo contigit quibusdam Eximiis Sacræ Theologiæ Magistris. Quidam enim adeò exorbitatum, adeò firmiter institutum istud tamquam veraciter Religiosum agnoscere noluerunt, ut à Sancta Sede Apostolica fuerint per anathematis minas coercendi. Erat error infamis. Graviter, inquam, errabant, putantes istorum Clericorum solubilem professionem esse quid sub cælo novum: Etenim omnis omnino cunctorum antiquorum Religiosorum professio fuit hujusmodi usque ad tempora Gregorii Papæ noni, qui magnis de caussis istam Religiosos professos dimittendi atque statu suo solvendi potestatem Regularibus Prælatis eripuit, eamque suæ sanctæ Apostolicæ Sedi providentissimè reservavit. Cui optimi Pontificis optimo statuto nuper derogavit, atque vitæ genus jam per tria sæcula unanimi omnium sub cælo Ecclesiarum consensu improbatum denuò reduxit in orbem Romanum Gregorius Papa decimustertius, haud dubiè ex caussis. Quæ omnia Eximii isti Magistri debuerant scivisse atque attendisse. Proinde Africanorum Episcoporum error, utpote versans circa rem in eorum Ecclesiis huc usque non visam, erat longè levior. Et quia plurimos occuparat Episcopos, ipsumque etiam S. Aurelium, cessit ad tempus Augustinus, neque delevit Apostatas suos de tabulà clericorum. Videns rem esse agendam fortiter ac suaviter, Epist.
Aurelium, apud quem auctoritate pollebat, primitùs est agressus, tandemque perduxit rem su- 76.
am ad plenarium Africæ Judicium, atque ibi in quinto, seu veriùs tertio Carthaginensi Concilio impetravit hunc canonem. *Placuit, ut si* Cap. 13.
quis de monasterio alterius repertum vel ad clericatum promovere voluerit, vel in suo monasterio Majorem monasterii constituere, Episcopus, qui hoc fecerit, a cæterorum communione sejunctus, suæ tantum plebis communione contentus sit, & ille neque clericus neque Præpositus perseveret. Traxit itaque Augustinus omnes omnino Africanos Episcopos in suam sententiam, atque exinde cæpit quosvis suos Apostatas intrepidus delere de tabula clericorum.

CAPUT XXXII.

De origine Africanarum Sanctimonialium.

Errant graviter, qui hanc originem attribuunt S. Augustino. Africas quippe sanctimoniales esse antiquissimas ac cum prima Evangelii prædicatione ibidem exortas, docent non solum Tertulliani ac S. Cypriani varia de sacris virginibus scripta, sed etiam ipse S. Augustinus, frequenter asserens Sanctimoniales, earumque professionem, velationem ac benedictionem fuisse etiam apud Donatistas. Scribit quippe ad S. Episcopum Theodorum. *Cum ad nos* Epist.
veniunt ex parte Donati, mala eorum non suscipi- 223.
mus, agnoscentes in eis bona Dei, sive sanctum Baptismum, sive benedictionem ordinationis, sive continentiæ professionem, sive consignationem virginitatis, &c. Et ad Eusebium Episcopum Donatistarum. *Cum Ecclesiæ quidam colonus filiam suam,* Epist.
quæ apud nos fuerat catechumena, & ab illis Donatistis *seducta est invitis parentibus, ut ibi baptizata etiam Sanctimonialis formam susciperet, &c.* Et adversus Parmenianum eorum Episcopum Carthagi- 169.
nensem. *An non cum mœchis particulam suam ponunt,* L. 2. c.
qui greges ebrios Sanctimonialium suarum cum gregibus 9.
ebriis circumcellionum die noctuque permixtos vagari

turpiter

turpiter sinunt? Et adversùs Gaudentium eorum Episcopum Thamugadensem. *Etiam quædam* Lib.1. c. 36. *Sanctimoniales vestræ gravidæ per saxa se miserunt; & dissilientibus uteris, homicidiorum scelere stuprorum scelera prodiderunt.* Neque mireris Sancti- Cap. 10. moniales inter greges circumcellionum: Teste namque sancto Possidio, circumcelliones, sacræ istæ turbæ, profitebantur castimoniam, ast eam servabant juxta testimonium istorum dissilientium uterorum. Hæ Sanctimoniales nequaquam erant de propagine Augustini: Hinc enim dicit Augustinus, *Sanctimonialium suarum*, & *Sanctimoniales vestræ*. Et sanè nequam isti Augustini Sanctimoniales non minus quam monachos ejus credendi sunt odisse. Quidquid namque Augustini erat, leprosum erat, ingerebatque sanctis istis metum contagionis, & quisquis pro illo vel unicum verbum diceret, totius par- Lib.3. tis Donati deputabatur inimicus. Proinde mo- cont.Petil. c.11. niales istæ, nec non eas consignandi ac velandi modus, erant ex illis, quæ Majorinus ac Donatus una cum aliis Deidonis in Ecclesia Africana repererant; atque cum sibi credulis populis à Christi corpore dilacerata foras asportarant.

Augustinus ergo Africanas moniales in meliorem dumtaxat ordinem redegit, in monasteria clausa uni Præpositæ subjecta, ac in vitam sine omni proprio communem. Patet hoc ex Cap. 33. hisce verbis sancti Possidii. *Augustinus clerum sufficientissimum & monasteria virorum ac fæminarum continentium cum suis præpositis plena Ecclesiæ* Serm. 39. c.4. *dimisit*. Et ex hisce Augustini verbis. *Virgo, etsi nunquam fuit in monasterio, & virgo sacra est, illi nubere non licet, quamvis esse in monasterio non compellitur: Si autem cœpit esse in monasterio, & deservit, & tamen virgo est, dimidia ruit.* Ex hisce, inquam, inter se collatis verbis patet, in Africa fuisse sacras virgines, alias in monasteriis sub sua Præposita, alias in suis domibus sub solius Episcopi cura, ac primas fuisse institutum Augustini. Et sanè omnes priorum temporum sacratas virgines privatim ac divisim habitasse testatur Augustinus frequenter, ac nominatim in Cap. 45. libro de sancta Virginitate. *Deinde ubi ponimus, quod multi ac multæ ita custodiunt continentiam virginalem, ut tamen non faciant quæ Dominus ait, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habetis thesaurum in cælis, & veni sequere me: Nec audeant eorum cohabitationi sociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, sed sunt eis omnia communia. Nihilnè putamus fructificationis accedere virginibus Dei, cum hoc faciunt? Aut sine ullo fructu esse virgines Dei, etiamsi hoc non faciunt?* Tales fuisse credo omnes antiquas Africæ moniales: Tales nempe, quales modò sunt illæ, quas nos dicimus filias devotas seu spirituales, præterquam quod istæ Africanæ per Episcopum velarentur, solemniterque consignarentur, more nostrarum monialium. Est genus vitæ periculosum, uti patet ex iis nostro silentio quam eloquio dignioribus, quæ ad Pomponium Episcopum scribit sanctus Cyprianus, & in libro de virginibus velandis Tertullianus. Non accuso quod nescio, dico dumtaxat esse genus vitæ periculosum.

Hinc Augustinus illud emendandum censuit in duobus: Primò, circa istam habitationem Epist. 109. extra claustrum: Voluit virgines istas in unum vivere, in claustro, sine proprio, sub obedientia Præpositæ, id est, esse veras Religiosas. Primo hujusmodi monasterio præposuit germanam suam sororem. Dico, *Primo:* Etenim plurima ejusmodi statim per omnem Africam erecta fuisse monasteria, sanctus Possidius testatur, aliquaque specialia enumerat sanctus Victor Episcopus Uticensis. Nulla erant ante Augustinum: Etenim ejus tempore vox *monasterium* erat vox nova. Atque omnem suam reformationem curavit Augustinus probari ab omnibus Episcopis, redigique in universales Ecclesiæ Africanæ canones. Sic namque legimus in tertio concilio Carthaginensi. *Ut virgines sacræ, cum parenti-* Can. 33 *bus, à quibus custodiebantur, privatæ fuerint, Episcopi providentia, vel Presbyteri, ubi Episcopus absens est, in monasterio virginum, vel gravioribus fæminis commendentur, ut simul habitantes invicem se custodiant, ne passim vagantes Ecclesiæ lædant existimationem.* Pluresque alios ibi reperies de Sanctimonialibus sanctissimos canones, quos certum est omnes emanasse studio atque opera sancti Augustini. Secundò, eas virgines correctas voluit circa externum habitum, præsertim capitis. Hinc enim dicit in libro de sancta virginitate. *Nec de his ago, in quibus est qui-* Cap. 34. *dam placendi appetitus, aut de elegantiori vestitu, quam tantæ professionis necessitas postulat, aut capitis ligamento notabili, sive pro tumidis umbonibus capillorum, sive tegminibus ita teneris utuntur, ut retiola subtus posita appareant: His nondum de humilitate, sed de ipsa castitate vel integritate pudicitiæ præcepta danda sunt.* Et in Regula Sanctimo- Epistol. 109. nialibus data. *Non sint vobis tam tenera capitum tegmina, ut retiola subtus appareant. Capillos ex nulla parte nudos habeatis, nec foris vel spargat negligentia, vel componat industria.* Quapropter Augustinus suarum monialium capillos non curavit tonderi, sed dumtaxat abscondi: Hoc sufficere arbitratus comprimendæ, quæ fæminis ex coma enasci solet, vanitati. Alia namque circa hoc in Latinis, alia in Græcis Ecclesiis fuit consuetudo. Ecclesia orientalis Sanctimoniales suas tondebat ac decalvabat. De Ægypto namque ac Syria testatur sanctus Hieronymus sic scribens adversùs impium Diaconum Sabinianum. *Moris est in Ægypti ac Syriæ monasteriis, ut* Epistol. 48. c.3. *tam virgo, quam vidua, quæ se Deo voverint, & sæculo renuntiantes omnes delicias sæculi conculcarint, crinem monasteriorum Matribus offerant desecandum, non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter ac velato. Nec hoc quisquam, præter tondentes, novit, & tonsas, nisi quod quia ab omnibus fit, penè scitur ab omnibus. Hoc autem duplicem ob caussam de consuetudine versum est in naturam: Vel quia lavacrum non adeunt, vel quia oleum nec capite nec ore norunt, ne à parvis animalibus, quæ inter cutem & crinem gigni solent, & concretis sordibus opprimantur.* Neque obest concilium Gangrense, sic dicens. *Si qua mulier propter divinum cultum,* Cap. 17. *ut æstimat, crines attondeat, quos ei Deus ad subjectionis materiam tribuit, tamquam præceptum dissol-*

dissolvens obedientiæ, anathema sit. Ad hunc canonem exultant nostri Monachorum ac Sanctimonialium osores Hæretici, dicentes Sanctimonialium professionem ac decalvationem ab isto concilio anathematizari. Et quidem Concilio non tali quali: Ipsum quippe, quia ei Hosius Cordubensis Episcopus, ac sancti Sylvestri per omnem orientem Apostolicus legatus, interfuit ac præsedit, Papa Symmachus auctoritate Apostolica confirmavit. At exultant sine caussa ac in caput suum. Canonem quippe istum eleganter explicat Zozomenus, sic dicens. *Mulieres non paucæ adductæ in fraudem primùm viros deseruerunt. Nonnullæ pietatis simulatione caput totendere, & contra quam sexum muliebrem deceret, virilem habitum induere. His de caussis Episcopi*, &c. Deinde Hæresiarcha isto concilio damnatus Eustatius inter alia etiam matrimonium damnabat, omnesque obligabat ad continentiam: Et quia isto errore multas à maritis suis impiè abstractas mulieres in monasteriis decalvari fecerat, istam decalvationem Synodus ista damnavit. Proinde Synodus ista nihil omnino pro hæreticis, plurimùm autem pro nobis facit: Ostendit enim Sanctimonialium decalvationem etiam in Paphlagonia fuisse usitatam. At verò in Ecclesia occidentali fuit usus contrarius: Sanctimonialium crines illic dumtaxat sub sacro reticulo ac velo abscondebantur. Testatur id palam codex Theodosianus, quem modò ad manum non habeo, ac etiam sanctus Ambrosius in opusculo ad virginem lapsam. Et hunc usum sanctus Augustinus, utpote magnus Ambrosii Discipulus, suis Sanctimonialibus etiam præscripsit.

Lib. 3. c. 13.

Atque hinc patet, quo olim sensu ad sanctum Episcopum Pomponium de Africanis Sanctimonialibus professionem suam per nescio quos fædos concubitus prævaricantibus scripserit gloriosus Doctor ac Martyr Cyprianus. *Quod si se ex fide Christo dicaverint, pudicæ & castæ sine ulla fabula perseverent, ita fortes & stabiles præmium virginitatis expectent; si autem perseverare nolunt vel non possunt, melius est nubant, quam in ignem delictis suis cadant*. Hunc Cypriani locum nobis ad nauseam usque assiduè obtrudunt Martinus Lutherus ac Joannes Calvinus, ex eo concludentes monastica perpetuæ continentiæ vota nullius esse roboris ac obligationis, utpote quæ proprio motu possint deseri, & à quibus possit ad nuptias transiri, atque ita evadi ignis æternus. Verùm homines solemniter delirant, volentesque esse legis Doctores non intelligunt, quæ affirmant, neque de quibus loquuntur. Neque enim ibi loquitur Cyprianus de votis monasticis, utpote cujus tempore nulla apud Afros erant monasteria aut monastica vota. Vocem *Monasterium* tunc Afri adhuc ignorabant. Loquitur ergo de solo simplici, quale modò emittunt nostræ filiæ devotæ, perpetuæ continentiæ voto, quod ob probabile incontinentiæ periculum olim per quosvis Episcopos dispensari potuit, possetque etiamnum, nisi Romani Pontifices eam facultatem sanctæ suæ Sedi reservassent. Quapropter lapsus hic est Theologus veraciter eximius, ac Ecclesiasticæ antiquitatis longè peritissimus, Magister Basilius Pontius Legionensis, dum in doctissimis suis de matrimonii Sacramento libris putat Cyprianum loqui de veris tria vota professis Sanctimonialibus, atque ex eo probat sacrilega Religiosorum conjugia antiquitus fuisse valida ac firma. Probo assertionem ejus: Ea namque certissima est, atque per ipsum ex obscuro antiquitatis puteo elegantissimè evocata in lucem meridianam. Verùm istam probationem improbo. Quia certissimum est, tempore sancti Cypriani nullas in Africa fuisse Sanctimoniales veraciter Religiosas. Mirorque id etiam ignoratum fuisse à Jacobo Pamelio. At inquies, unde ergo istæ devotæ virgines vocabantur Sanctimoniales? Neque enim simplex continentiæ votum facit Sanctimonialem. Respondeo sic vocatas fuisse à sacro velamine, ac Episcopali consecratione. Hæc enim istis virginibus semper impensa fuisse, clarius est, quam ut probetur.

Lib. 7. c. 15.

CAPUT XXXIII.

Quare sanctus Augustinus adeò acriter suis Sanctimonialibus inculcet, ut gerant humile capitis velamen?

RESpondeo hujus rei caussam addisci posse ex sancto Optato Episcopo Milevitano, ad Parmenianum sic scribente de criminibus Donatistarum, ac præsertim Felicis Episcopi Idicrensis. *Felix inter crimina sua & facinora nefanda, ab eo comprehensam puellam, cui mithram ipse imposuerat, à quo paulò antè Pater vocabatur, nefariè incæstare minimè dubitavit*. Ratio itaque præsentis quæstionis est, quia Africanæ Castimoniales jam ab immemoriali tempore pro capitis velamine gestabant mithram, de qua idem sanctus Optatus sic denuò dicit. *Jam illud quam stultum, quam vanum, quod ad voluntatem & quasi ad dignitatem vestram revocare voluistis, ut virgines Dei agerent pænitentiam, discentes ut jam dudum professæ signa voluntatis capitibus, postea vobis jubentibus, immutarent: Ut mithrellas aureas projicerent, alias acciperent. Primò dicite, ubi vobis aliquid de mithrella mandatum sit. Nec ulla sunt præcepta, vel de qua lana mithrella fieret, aut de qua purpura pingeretur. Non enim panno hoc potest virginitas adjuvari. Res inventa est ad signum capitis, non ad remedium castitatis. Denique & talis pannus deturpari, & rodi, & perire potest; & tamen virginitas sine mithrella tuta esse potest. Spirituale nubendi hoc genus est. In nuptias sponsi jam venerant voluntate & professione sua, & ut sæcularibus nuptiis se renunciasse monstrarent, spiritali sponso solverant crinem, jam cælestes celebraverant nuptias. Quid est, quod eas iterum crinem solvere coegistis? Quid, inquam, est, quod ab ipsis per vos exacta est professio secunda? Quis est alter spiritalis sponsus, cui iterum nuberent? Quando mortuus est, cui nupserant, ut iterum nubant? Nudastis denuo capita jam velata, de quibus professionis detraxistis indicia, quæ contra raptores aut petitores videntur inventa. In mithrella indicium est voluntatis, non castitatis auxilium. Signum est, non Sacramentum. Invenistis virgines*

Lib. 2.

Lib. 6.

nes hujusmodi, quæ jam spiritaliter nupserant: quasi secundas coegistis ad nuptias, ut crines iterum solverent, imperastis. Jam consecratas Deo immundis adspersistis cineribus, crines jussistis etiam salsa aqua perfundi.

Ex hisce verbis habemus duo notatu digna. Primò habemus, rabidis Donatistis non fuisse satis, omnem Christianæ Africæ masculinum sexum, tam clerum, quam omnem usque ad parvulos populum, de pænitentia sauciasse, atque hac via fecisse indispensabiliter irregularem; sed insuper impias suas manus injecere in Sanctimoniales. A Catholicis ac Cæciliano communicantibus Episcopis velatas Sanctimoniales velo, tamquam nulliter dato, exuerunt, coegeruntque in plenam pænitentiam: Afras quippe Sanctimoniales, dum in quodpiam crimen inciderent, solitas fuisse plenæ pænitentiæ subjici, palam patet ex Epistola sancti Cypriani ad Episcopum Pomponium. Neque id solum, sed insuper earum capillos cineribus ac salsa aqua abluebant atque expiabant, utpote ex Catholicorum Antistitum attactu pollutos ac scabiosos. At inquies, Cur eos non abscindebant? Respondeo, quia ut jam audivimus, Afræ virgines nunquam fuerunt solitæ detonderi. Et quidem privabant eas velo ad longos quandoque dies, toto nempe pænitentiæ tempore, nec non omni illo tempore, quo miseræ develatæ virgines debebant à Donatistis Episcopis veli restitutionem tamquam singularem quamdam gratiam instanter atque assiduè expostulare. De cujus moræ effectu sic subdit sanctus Optatus. *Et utinam vel id, quod tulistis, velociter revocare velletis. Interposuistis moras, ut retractæ in pristino habitu aliquæ diutius remanerent, retractis signis, quibus se jam dudum contra petitores & raptores munierant. Qui cum viderent præscriptionem sibi jam dudum oppositam à vobis esse sublatam, de sponsis raptores effecti sunt. Nec visus est sibi unusquisque peccasse, dum talem rapuit, qualem viderat, quando ut uxorem acciperet, postulabat.*

Et meritò dicit Optatus istam velaminis iterationem fuisse vanam ac stultam. Eò quod velum non sit Sacramentum aut castitatis ex opere operato adjutorium, sed merum voluntatis seu virginalis professionis signum, inventum contra petitores ac raptores, *ut rem jam Deo devotam ne qui sponsabat perseveret petere, aut ne raptor audeat violare.* Erat præscriptio adversùm procos, id est, signum omnem procandi spem peremptoriè interdicens. Et hinc patet, quo sensu Tertullianus doctissimum quempiam suum librum vocet librum præscriptionum contra hæreticos. Librum præscriptionum, id est, librum signorum, quibus peremptoriè excludantur hæretici à jure sibi legitimam Ecclesiam arrogandi. Alia, inquam, erat caussa Divinorum Sacramentorum, alia hujus veli. Velum quippe hoc erat mera quædam nullum in anima effectum producens cæremonia, ideoque quantumvis data per Hæreticum aut Traditorem Sacramenta legitimè iterari possent aut deberent, nulla tamen foret ansa exsufflandi ac iterandi istud velum. Et hinc sanctus Optatus iterationem istam dicit fuisse vanam ac stultam. Nihilominùs videtur ex intervallo Augustini temporibus, placuisse quibusdam Episcopis Catholicis: Videntur quidam Catholici Episcopi datum à Donatistis velum, eò quod merus quidam esset ritus humanus, exsufflasse ac reiterasse, quorum praxim Augustinus reprobat ac vetat scribens ad Episcopum, à quo consultus fuerat, Theodorum. Epist. 223.

Ex istis Optati verbis habemus secundò, Africanas Sanctimoniales gestasse mithras seu mithrellas, de quibus, omissis quorumdam opinionibus, placet mihi sententia Francisci Balduini sic scribentis. *Velis tegebantur & quasi obnubebantur capita sacrarum virginum. Mithrellas vocat Optatus, quasi parvas mithras dicas. Mithra verbum Syriacum est, Græci dicunt Diadema, Latini vittam: Et propriè significat vinculum aut redimiculum. Ut autem erant vittæ virginales, sic & aliæ erant matronales: Nam nuptæ matronæ aliter quam virgines caput velabant & ornabant.* Incognitus autem Optati commentator sic dicit. *Virgilius in Catalectis: Copa Syrisca caput grata redimita mitella. Cicero pro Rabirio Posthumiano: Deliciarum caussa & voluptatis non modo Romanos cives, sed & nobiles adolescentes, & quosdam etiam Senatores summo loco natos, non in hortis & suburbiis suis, sed Neapoli in celeberrimo oppido cum mitella sæpè videmus. Ubi alia exemplaria habent Mithrella. Cornelio Celso summæ elegantiæ Medico mitella est linteum, in quo brachium fractum, læsumve suspenditur ad collum. Optatus Nonnarum sive sacrarum virginum vittas seu vela (unde Belgis nostris* Wielle, Wiedoeck, *&* Wyle) *mitrellas vocat, quasi parvas mitras dicas.* Erat velum istud compositum ex tribus: Ex panno, ex purpura, & ex auro. Purpura quippe & aurum erant panno supertexta. Erat itaque tegumentum fovendæ vanitati aptissimum, ideoque ne in foveam istam suæ Sanctimoniales caderent, adeo diligenter atque acriter cavit sanctus Augustinus. Et hinc patet, quantùm hallucinetur in suis super Tertulliani librum de velandis virginibus commentariis Beatus Rhenanus, dum dicit Episcopalem virginum velationem apud Afros cæpisse dumtaxat circa tempora sancti Ambrosii. Dico ibi cæpisse cum ipso Evangelio, idque non solùm ex sancto Optato ac variis Africanis Conciliis, sed etiam ex sancto Cypriano, ipsoque Tertulliano esse manifestum. At inquies, Cur Episcopi Africani suis Castimonialibus dedere velum adeò splendidum? Respondeo, ad omnibus demonstrandum virginalis professionis splendorem, futuramque ejus in cælis laureolam, nec non ipsas virgines commonendas, quatenus suum istud pretiosum depositum cautè custodirent. Rursum inquies, Cur sanctus Augustinus splendidum istum ornatum mithrellis non detraxit? Sic enim vanitati omnem rimam præclusisset, ansamque præcidisset. Respondeo rationem patere ex hisce verbis sancti Optati. *Ut virgines Dei signa voluntatis capitibus, vobis jubentibus, immutarent: Ut Mithrellas aureas projicerent, alias acciperent.* Ecce, Donatistæ mithrellis istis aureas fimbrias, omnemque alium ornatum detraxerant, eoque charactere volebant suas virgines à nostris esse distinctas: Nihil quippe nobiscum volebant habere commu-

mune. Noluit itaque Augustinus ornatum istum detrahere duas maximè ob caussas. Primò, quia antiquus per Patres inductus Ecclesiæ ritus non est facilè immutandus: *Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*. Deinde, quia ritus iste, quem quasi in hæresis suæ symbolum ac professionem assumunt hæretici, longissimè est abjiciendus.

Epist. 118. c. 5.

Dicoque omnes istas Sanctimoniales, quas in monasteria Augustinus coadunavit atque in suam curam suscepit, fuisse Eremitanas, nequaquam Canonicas Regulares. Patet id primò ex ipso earum habitu, de quo sic scribit Augustinus in libris adversus Julianum. *Tenent sanctam professionem, non solo habitu vestis, sed & mentis & corporis*. Habebant, ecce, habitum ab habitu seculari disparatum. Hic porrò disparatus habitus erat, non alba cappa ac linea tunica, qualem modò gestant Regulares Canonicæ; sed habitus fuscus & niger, qualem etiam hodie gestant Eremitanæ. Tradit id ipse Augustinus in Epistola ad Eodiciam, quæ monialium habitum assumpserat, sic scribens. *Expediret te potius marito obtemperare candidis moribus, quam nigellis vestibus repugnare: Quia etsi te indumentum monachæ delectabat, &c.* Eaque erat vestis omnium penitùs per Europam ac Africam, immò per omnem sub cælo Ecclesiam monacharum. Neque huic puncto comprobando immorabor: Etenim in sancto Athanasio, Ambrosio, Hieronymo, aliisque Patribus res est obvia ac manifesta. Secundò patet dictum meum ex inspecta origine Monialium Europæarum, præsertim Italicarum. Hæ autem sunt Moniales, quas Augustinus adeò laudat in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, quarumque sanctimoniam opponit hypocrisi Manichæorum: Proindeque non est dubitandum, quin earum disciplinam ac vivendi normam secum deportarit in Africam, ibique eam præscripserit Afris Monialibus in monasteria coadunatis. Exinde enim didicit, secumque deportavit etiam virorum monasticum institutum. At verò Italicæ Moniales erant omnes Eremitanæ, ortæ de Eremitana propagine sancti Antonii. Testis meus est sanctus Hieronymus, sic scribens ad Principiam de sancta Marcella. *Nulla eo tempore Nobilium fœminarum noverat Romæ propositum monachorum, nec audebat, propter rei novitatem, ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis priùs Sacerdotibus, Papaque Athanasio & postea Petro, qui persecutionem Arianæ Hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum, Romam confugerant, vitam beati Antonii adhuc viventis, monasteriorumque in Thebaide Pachomii & virginum ac viduarum didicit disciplinam: Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat*. Hanc ex intervallo imitatæ sunt Sophronia, Paula, Eustochium, aliæque plurimæ: Eaque est origo Monialium in Europa. Quapropter dubitandum non est, quin Augustinus hanc ipsam originem secum detulerit, atque in Africa plantarit.

L. 5. c. 7.

Epist. 199.

Epist. 16. c. 2. 3.

CAPUT XXXIV.

De Regula Sancti Augustini: Quibus fuerit primò scripta & data?

LIterio Erasmus ait Regulam scriptam ac datam solis Sanctimonialibus, idque ex occasione tumultus istius facti in Monasterio quopiam, cui præfuerat Germana Augustini Perpetua; Gabriel autem Pennottus scriptam & datam ait primò Canonicis Regularibus, ac dein Monialibus communicatam. Verùm utrique malè. Constanter enim dico, primitùs eam ab Augustino scriptam ac datam fratribus Eremitis prope Hipponem in agro Valeriano, ac ex intervallo communicatam tam Regularibus Canonicis, quam Sanctimonialibus. Quam assertionem agnoscunt etiam Theologi Lovanienses ac Parisienses: Etenim Regulæ præfigunt hanc Epigraphen, *Regula ad servos Dei*, quod est vocabulum propriè apud antiquos significativum laicorum monachorum. Patetque clarè ex Augustini libro de monachorum opere. Ibi namque varios Regulæ locos Augustinus citat, eisque monachis, qui utique Eremitæ erant, refricat in mentem, tamquam de cætero melius attendendos servandosque. Dicit, inquam. *Neque enim apparet, utrum ex proposito servitutis Dei venerint, an vitam inopem & laboriosam fugientes vacui pasci atque vestiri voluerint, & insuper honorari ab eis, à quibus contemni conterique consueverant*. Et infra. *In eorum societate victurus, quibus est anima una & cor unum in Deum, ita ut nemo dicat aliquid proprium, sed sint illis omnia communia*. Et rursùm. *Neque enim propterea in militia Christiana ad pietatem divites humiliantur, ut pauperes ad superbiam extollantur: Nullo modo enim decet, ut in ea vita, ubi fiunt Senatores laboriosi, ibi fiant opifices otiosi; & quo veniunt relictis divitiis suis qui fuerant prædiorum Domini, ibi sint rustici delicati*. Quæ omnia, non quidem quoad verba, tamen quoad sensum, palam desumpta sunt ex regula, ideoque palam ostendunt eam datam scriptamque fuisse istis Eremitis. Et quidem talia sunt plura loca in Augustino, credo interim assertionem meam, quoniam quæstioni huic finem imponere volo, ex his abundè comprobari.

Epist. 109.

Cap. 21.

Cap. 24.

Cap. 25.

Audiamus tamen quid pro se dicat Gabriel Pennottus. Dicit Regulam vitæ Eremiticæ in multis repugnare, ideoque dari ac ab Augustino scribi non potuisse ad Eremitas. Prima repugnantia est in his verbis. *Qui aliquid habebant in sæculo, quando ingressi sunt monasterium, libenter velint illud esse commune*. Eremitæ enim non habebant bona immobilia in communi. Secunda in his verbis. *Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus*. Hæc non cadunt in vilem Eremiticum habitum. Tertiò in his verbis: *Neque enim proceditis, fœminas videre prohibemini*. Hæc non cadunt in conclusos solitudine Eremitas. Quarta in his verbis. *Quando estis simul in Ecclesia, & ubicumque fœminæ sunt, invicem vestram pudicitiam custodite*. Hæc non quadrant in solitarias Eremiticas

L. 1. c. 18. n. 2.

eas Ecclesias. Quinta in his verbis. *Vestes vestras in unum habebatis sub uno custode, ne à tinea lædantur*. Nec hoc in Eremitas quadrat, qui unica contenti tunica non habuere vestes mutatorias. Sexta in his verbis. *Vestimenta vestra secundum arbitrium Præpositi laventur, ne interiores animæ sordes contrahat mundæ vestis nimius appetitus*. Quia Eremiticus saccus non egebat lotione. Septima denique in his verbis. *Lavacrum etiam corporis minimè denegetur, neque eant ad balnea minus quam duo vel tres*. Eremitæ enim non balneabant, unde sanctus Fulgentius etiam in fine vitæ suæ recusavit balneum tamquam à sua professione alienum.

Verùm Pennottus quærit nodum in scirpo. Ad primum, peto unde didicerit Pennottus Eremitis interdictam fuisse communem bonorum immobilium possessionem? Sanè Augusti-
Epistol. nus palam dicit contrarium in Epistola ad Ali-
239. pium, agens de patrimonio fratris Honorati è Tagastensi Eremitorio assumpti ad Presbyteratum Ecclesiæ Thianensis. Palam ibi dicit tam Tagastensi quam Hipponensi Eremitarum monasterio communes fuisse fundos. Et in Epistola
Epistol. ad Albinam testatur pauculos suos paternos agel-
225. los à se donatos fuisse, non Hipponensi, sed Tagastensi Ecclesiæ, id est, monasterio Ecclesiæ Tagastensis. Hinc namque in sermone populari
Ser. 49. dicit se nihil Tagasta Hipponem attulisse, nisi
de diver. vestimenta, quibus tunc induebatur: Quia nem-
cap. 1. pe omne patrimonium monasterio Tagastensi jam donarat, non clericorum, quod adhuc ibi nullum erat, sed monasterio Eremitarum. Patet itaque Pennottum hic miserè hallucinari.

Ad secundum dico, ea verba omnino cadere in vilem Eremiticum habitum. Fatetur namque Pennottus ejusmodi vilem habitum gestatum fuisse à sancto Fulgentio: Et tamen de ipso di-
Cap. 18. cit jam sæpè citatus incognitus Auctor, *Casulam pretiosam vel superbi coloris nec ipse habuit nec monachos suos habere permisit*. Hoc est, voluit à suis monachis hoc Regulæ punctum observatum. Et quivis Augustini sedulus Lector novit ab illo, non solùm hic in Regula, sed & alibi frequenter argui eos, qui in sacco & cinere nimiam munditiam quærunt & nitorem. Eodemque modo respondens ad sextum, remitto Pennottum ad fratres Minores, rogaturum, num ipsi vilem suum habitum nunquam sint consueti lavare.

Ad tertium dico, ea verba quam optimè dirigi ad Eremitas. Solebant namque de Eremis suis frequenter egredi. Testatur enim tam Augustinus quam sanctus Salvianus Episcopus Massiliensis eos frequenter apparuisse Carthagine, caussa pietatis aut aliorum negotiorum. Item
Epi. 46. Cresconius & Felix Adrumeto Hipponem, frater
47. 256. autem Florus Adrumeto Uzalim, Uzali Carthaginem ambulavit. Evodius monasterii Hipponensis Prior passim frequentabat cives Hipponenses, atque in eorum domibus non semel cum Hip-
Ep. 147. ponensium Donatistarum Episcopo Proculiano disputavit. Eustatius & Andreas de Caprariensi
Ep. 81. Eremitorio egressi sunt in campum militarem, secuti Mazcezil perduellis Gildonis fratrem, ejus gladium suis orationibus adjuturi. Hosce ergo, aliosque id genus Eremitarum suorum in publicum progressus respiciens Augustinus in Regula sua edixit jam adducta verba.

Ad quartum respondeo, ea Regulæ verba non intelligi à Pennotto, suam Ecclesiasticæ antiquitatis imperitiam nimium clarè illic professo. Ea verba nequaquam cadunt in Regulares Augustini canonicos. Hi namque dum in Ecclesia simul essent, non in ambone, seu atrio populi cum fæminis erant, sed in secretario intra cancellos, quo nullus omnino laicus, ne quidem ipse Romanus Imperator intrabat, uti patet ex ea repulsa, quam Mediolani in ejusmodi ingressu Theodosius ab Ambrosio est passus. Ita, inquam, fiebat in omni Ecclesia Latina: Græci verò Augustum admittebant intra cancellos. Hunc enim Ecclesiarum diversum morem ignorans Theodosius, quia Constantinopoli intra cancellos adstare solebat Episcopo Nectario, putabat & Mediolani sese Ambrosio associare. Hocque discrimen Episcopi Græci post sextam Synodum congregati in Trullo redegerunt in hunc canonem. *Nulli omnium, qui sit in laicorum numero, liceat intra sacrum altare ingredi: Ab eo tamen nequaquam probibita Potestate & Auctoritate Regia, quando quidem voluerit Creatori dona offerre ex antiquissima consuetudine*. Proindè Canonicis Regularibus, dum simul erant in Ecclesia, nullum penitus erat periculum adspiciendarum fæminarum. Dico itaque Augustinum loqui conformiter ad hanc Apostolicam constitutionem Clementis Romani. Eucharistiam primò *sumat Episcopus, deinde Presbyteri, & Diaconi, & Hypodiaconi, & Anagnistæ, & Cantores, & Ascetæ, & ex mulieribus Diaconissæ, & virgines & viduæ, postea pueri, & omnis populus, ordine, cum pudore & reverentia, absque tumultu*. Hoc ordine antiqui fideles Eucharistiam comunicabant. Neque verò omnes isti in eodem loco, sed juxta præscriptum quartæ Synodi Toletanæ, *Sacramentum sumatur eo ordine, ut Sacerdotes & Levitæ ante altare communicent, in choro clerus, extra chorum populus*. Atquè ita servatum fuisse in omni penitùs sub cælo Ecclesia, fidem faciunt concilium Laodicense, primum Bracharense, secundum Turonense, aliaque plura, de quibus suo tempore. Monachi itaque atque Eremitæ, quia domi suæ non Ecclesias, sed dumtaxat Oratoria habebant, statis temporibus ad Parochiales ac Cathedrales Ecclesias sumendæ Eucharistiæ ac audiendæ Episcopalis missæ gratia conveniebant ac convenire debebant: Dumque convenirent, quia meri laici erant, non in choro intra cancellos, sed foris cum fæminis in atrio populi permanebant. Hos itaque conventus respiciens Augustinus dicit Eremitis suis in Regula: *Dum simul estis in Ecclesia, & ubicumque fæminæ sunt, invicem vestram pudicitiam custodite*. Dum simul estis in Ecclesia, non propria, quam oratorio contenti non habebant Eremitæ, sed in Parochiali aut Cathedrali.

Cap. 69. Lib. 8. c. 20. Cap. 17.

Ad quintum respondeo Pennottum augurari. Unde quippe novit Eremitis non fuisse vestes mutatorias. At inquies, sanctus Fulgentius eas non habuit: Ergo nec alii Eremitæ. Deus bone, qualis sequela. Similemque sequelam obtrudit

dit nobis Pennottus circa balnea Eremitarum. Licet namque Fulgentius volens omni balneo abstinuerit, nequaquam tamen Augustinus Eremitis suis imposuit istius abstinentiæ necessitatem. Eo namque tempore balnea erant omni hominum generi usitatissima, etiam Sanctimonialibus atque Episcopis, censebanturque non minùs necessaria, quam esca & potus. Hinc ex præcepto iis abstinebant soli sacco, cineri, rigidissimis jejuniis, aliisque id genus afflictionibus adjudicati Pœnitentes. Cujus rei luculentissimis testimoniis, quoniam in sacris canonibus sunt passim obvia, nolo Lectorem onerare. Proinde nequaquam vero est simile, quod ea Eremitis suis interdixerit Augustinus.

Quin immo sunt quædam Regulæ puncta, quæ videntur nullo modo quadrare Canonicis Regularibus. Primò hæc verba. *In oratorio nemo aliquid agat.* Aliud namque esse Ecclesiam seu Basilicam, aliud oratorium, patet ex canonibus editis in Trullo post sextam Sydodum generalem: Canonici porro, quia Episcopo cohabitabant, habebant Basilicam seu Ecclesiam, non oratorium. Deinde hæc verba. *Præposito tamquam Patri obediatur, multo magis Presbytero.* Canonici quippe suberant immediatè Episcopo, nequaquam alicui Presbytero, longeque minùs alicui laico Præposito. Tertiò hæc verba. *Nullus sibi aliquid operetur, sed opera vestra in unum fiant.* Etenim clerici, quoniam altari deserviebant, non de suis manibus, sed de altari vivebant. Nihilominus omnino credo Regulam etiam Canonicis fuisse ab Augustino communicatam: Etenim sic communicari potuit, ut tamen ab illis non servarentur quæpiam puncta eis non penitùs concinna. At inquies, quo tempore Augustinus Regulam scripsit, quando Eremitis, quando Canonicis, quando Monialibus dedit? An statim ab erectione monasterii, an ex intervallo, & qua occasione? Respondeo nihil hic esse certi, solisque conjecturis agendum, quas, quia longæ sunt, & ego ad finem propero, nolim enumerare. Hoc tamen certum videtur, Regulam communicatam Monialibus, non statim à prima earum institutione, sed dudum post, post mortem sanctæ Perpetuæ, occasione istius famosi tumultus.

Cap. 31.

CAPUT XXXV.

An sermones ad fratres in Eremo *sint germanum opus sancti Augustini?*

FUrtum istud, quo nescio qui obscuri tenebriones nomen invadere conati sunt alienum, atque eo tamquam grato omnibus colore vel errores vel nugas suas tingere, taliterque tinctas venum exponere, est in Ecclesia admodùm antiquum. Huic namque furto debemus varias, quæ sub sanctorum Apostolorum atque aliorum canonicorum Auctorum nomine prodierunt, scripturas apocryphas, nec non plurimas nugas, patentesque imposturas, quas circumferri scimus sub nominibus plurium sanctorum Patrum. Et tale quidem furtum quidam passi sunt dumtaxat post mortem suam, sanctus verò Augustinus id passus est etiam in sua vita. Testatur id ipse in libro de gestis Pelagii sic scribens: *Nam & mihi quidam fratres nostri nonnulla opuscula sub meo nomine in Hispaniam venisse dixerunt, quæ quidem ab eis, qui alia nostra legissent, non agnoscerentur, ab aliis tamen nostra esse crederentur.* Estque furtum istud commissum quandoque ab ipsis istorum opusculorum Auctoribus, quandoque ab aliis nescio quibus impostoribus. Fuerunt namque quidam in ignotis quibuscumque opusculis Augustino adscribendis adeò imperiti ac faciles, ut ipsi adscripserint sermonem de Antichristo, in quo multum extollitur fides Regum Galliæ, eorumque languidum jus ad imperium Romanum: Et Epistolam ad Demetriadem virginem, quam constat esse Pelagii aut certè cujusdam insignis Pelagiani, quamque Augustinus ex professo refutat: Et librum de vera & falsa pœnitentia, eruditum quidem, cujus tamen Auctor in capite finali sancti Augustini sententiam refert ac reiicit: Ac quæstiones in vetus ac novum testamentum, opus varia hæresi leprosum, quod putatur esse impuri Hilarii, Luciferiani, quem sanctus Hieronymus lepidè vocat orbis Deucalionem. Adeò versata fuerunt proxima sæcula in sancto Augustino.

Cap. 6.

Dico itaque ac constanter assero præfatos istos ad fratres in Eremo sermones non esse Augustini, sed esse opus nescio cujus imperiti impostoris, qui fecit id ipsum, quod suo tempore à quopiam simili factum esse testatur Cassiodorus in libro de Divinis Lectionibus. *In Epistolas tredecim sancti Pauli annotationes conscriptas in ipso initio meæ lectionis inveni, quæ in cunctorum manibus ita celebres habebantur, ut eas à sancto Gelasio, Papa urbis Romæ, doctissimi viri studio dicerent esse conscriptas. Quod solent facere, qui res vitiosas capiunt, gloriosi nominis auctoritate defendere. Sed nobis ex præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patuerunt, subtilissimas quidem esse ac brevissimas dictiones, sed pelagiani erroris venena esse illic seminata.* Non fecit id quidem Auctor iste, ut rem hæreticam gloriosi nominis auctoritate defenderet: Nullo modo. Nihilominus peccavit peccatum istud, de quo dicit sanctus Augustinus in libro de mendacio. *Insanus esset homo, si alienæ libidinis evitandæ caussa, Christi Evangelium falsis laudibus infalsaret, magis evitans alienam corruptionem in corpore suo, quam in doctrina sanctificationis animarum atque corporum, corruptionem suam. Quamobrem à doctrina Religionis atque ab eis omnino enunciationibus, quæ propter doctrinam Religionis enunciantur, cum illa docetur & discitur, omnia penitus mendacia removenda sunt. Nec ulla omnino caussa inveniri posse credatur, cur in rebus talibus mentiendum sit, quando nec ideò in ea doctrina mentiendum est, ut ad eam ipsam faciliùs quisque perducatur. Fracta enim vel leviter diminuta auctoritate veritatis, omnia dubia remanebunt, quæ nisi vera credantur, teneri certa non possunt: Licet igitur vel disertori ac disputatori atque prædicatori rerum æternarum, vel narratori, vel pronunciatori rerum temporalium ad ædificandam pietatem atque religionem pertinentium, occultare in tempore quidquid occultandum videtur, mentiri autem nunquam licet, ergo nec occultare mentiendo.* Bonus

Cap. 8.

Cap. 10.

nus ergo ille istorum sermonum Auctor imitatus est nescio quos nostri sæculi homines, qui confi- cta miracula, aliaque id genus falsa ad alicujus Religiosi Ordinis laudem ac commendationem in vulgus spargere, esse putant fraudes licitas ac pias. Est peccatum grande: Inter omnia perni-
Cap. 12. 13. 14. 17. 21. ciosa mendacia primum, ideoque haud dubiè culpa mortalis. Quod porrò Auctor iste culpam eam admiserit, jam statim sum abundè demonstraturus.

Audiamus primò, quid de istis sermonibus sentiant Magistri nostri Lovanienses. *Hos sermones Bartholomæus Urbinas in suo milleloquio non agnoscit. Et satis constat sub Divi Augustini nomine a quodam semilatino, exercitii caussa, conscriptos esse. Aliquando intermiscet verba Augustini, Cæsarii, Gregorii. Martinus Lipsius ex phrasibus*
A.1414. *& dictionibus quibusdam suspicatur auctorem fuisse exclamatorem Gallo-Flandrum.* Subduntque eos olim Rhegii à Conservatore Apostolico fuisse reprobatos atque damnatos. Quam censuram acriter impugnat magnus Theologus, Basilius Pontius Legionensis. Et primò quidem laudat Lovanienses, quod duos de communi clericorum vita sermones tamquam verum Augustini
L.7. c.1. num. 5. fætum admiserint, sic dicens. *Eos autem sermones in dubium revocare vel ipse Erasmus ausus non est. Agnoscit ut Augustini Gratianus, qui quatuor ex illis canones accepit. Agnovit etiam Concilium Aquisgranense, ante hos octingentos annos celebratum. Agnovit etiam venerabilis Beda.* Eos sermones Augustini esse nemo sanus dubitavit unquam, interim ista Doctissimi Viri verba ego conciliare non possum cum his ejusdem aliis.
Cap. 13. n. 1. *Hos sermones Augustini non esse insigniter mentitur Erasmus. Ego tamen audaci, inverecundo, & effrænato Erasmo, qui cuncta de suo grammaticali cerebro metiebatur, oppono concilium Aquisgranense, ferè ante octingentos annos in Dei Ecclesia celebratum.* Hæc quomodò concinant, ego non video. Audiamus, quid de sermonibus ad Ere-
Cap. 1. n. 6. 7. mitas dicat adversùm Lovanienses. *Verùm sermones ad Eremitas revocantur in dubium à nonnullis Catholicis, non alio quam duce Erasmo. Videant quem illi sequantur Antesignanum. Pudet me, dum Catholicos ita Erasmi amore affectos video. Nos enim illius argutas ineptias admirantes, reddidimus illustrem, dignum qui lateret & cimmeriis oblivionis tenebris cum omni sua prole sepeliretur. At sermonem illum, quem Waldensis citat, agnoscit ut Augustini Bartholomæus Urbinas in suo milleloquio, ut ex indice constat, verbo* Monachus, *in fine, cui utpote doctissimo viro, & in operibus Augustini strenuè versato, & qui ante hos trecentos annos scripsit, credendum magis, quam Erasmo Hæretico atque mendaci. Parum ergo consideratè Lovanienses in censura ad sermones ad Eremitas posuerunt illos non agnosci ab Urbinate. Atque ut videat Lector, quam parvi momenti sit censura decimi tomi operum Augustini, sciat illam positam à Canonico Regulari Maburno, cui Lovanienses decimum tomum censendum commiserunt, qui quidquid Eremitanæ Religionis antiquitatem confirmat, erasum vellet. Sermonem etiam* 241. *de tempore, qui est de auguriis, reiicit, estque in appendice sermo* 68. *Cum tamen sanctus Bonifacius Germanorum Antistes ad Zachariam Papam scribens, nominatim Augustini esse dicat, habeturque ea Epistola in hac recenti Conciliorum editione per Severinum Binium. Assumptus autem fuit Zacharias ad Sedem anno Domini* 741. *ducentis annis elapsis ab Augustini morte. Quod si unius Bedæ testimonio plures sermones esse Augustini fatentur, cur sancti Bonifacii Episcopi & Martyris testimonio, quique Bedam præcessit, non agnoscemus eum esse ab Augustino conscriptum? Et horum sermonum ad Eremitas, quos incognitos Urbinati censent, meminit ille sermonis quadragesimi noni de vita, & sermonis quinquagesimi quarti de obedientia, & sermonis sexagesimi de persecutione Christiana, & sermonis sexagesimi secundi de timore. Quod si ideo Lovanienses non agnosci ab Urbanitate scribunt, quia non meminit illorum omnium, necesse est fateantur multos etiam indubitatos Augustini sermones ab eo non agnosci, siquidem non eorum omnium sermonem fecit, quod absurdissimum est. Nec verò obest quod in quibusdam sermonibus eorum, duobus scilicet aut tribus, aliqua reperiantur quæ absurda judicantur: & licet demus ita rem se habere, non inde efficitur omnes alios spurios esse & adulterinos. Quis æquus Judex non censebit iniquum esse ejusmodi Judicium?* Addit ex istis sermonibus desumptas esse quasdam sententias S. Prosperi: nempe sententiam septuagesimam primam ex sermone trigesimo ac septuagesimo primo, ac sententiam trecentesimam octuagesimam octavam ex sermone quadragesimo octavo. Ac tandem adductis plurimis recentioribus Magistris, qui istos sermones tamquam Augustini agnoscunt, sic concludit. *Denique insignis nostri Eremitani instituti adversarius Joannes Maburnus, Canonicus Regularis, fatetur sermones hos esse Carolo magno antiquiores. Ejus verba hæc sunt. Passim in fronte libri sermonum istorum invenimus, quod isti sermones in Abbatia sancti Dionysii fuerunt comperti in quodam libro à Presbytero Joanne Capellano Ecclesiæ sanctorum Gervasii & Protasii tempore Regis Pipini conscripto.*

De hac itaque re volo liberè dicere quod sentio. Adeoque dico Lovanienses non rectè dicere, dum dicunt sermones istos non agnosci à fratre nostro Bartholomæo Episcopo Urbinate, ut clarè ostendit Magister Basilius Legionensis. Vereque idem dicit Censuram Lovaniensem non esse ubique æquam & justam. Ut namque taceam de sermone isto, quem citat sanctus Germanorum Apostolus Bonifacius, patet idipsum ex sermone sexagesimo primo de tempore: Est enim, non Augustini, ut putant Lovanienses, sed nescio cujus famosi Pelagiani. Primò, quia citat hæc Pelagii verba ex Epistola ad Demetriadem. *Nec impossibile aliquid potuit Deus imperare, qui justus est; nec damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare qui pius est.* Deinde totus est in eo, ut probet charitatem, quam assiduè Augustinus clamat esse ex Deo, esse intra vires humanæ voluntatis. Tertiò, ponit hanc definitivam sententiam ab Augustini sensis longè alienam. *In potestate nostra positum est, qualiter in die Judicii judicemur.* Patet idipsum ex sermone centesimo nonagesimo primo: Est enim etiam totus Pelagianus. Est mera professio fidei quoad omnia ei similis,

quam

quam ad Sedem Apostolicam misit versipellis Pelagius, quamque sanctus Augustinus refert in libro de gratia Christi ac de peccato originali. Est, inquam, professio ea ipsa, ut in nuper editis Augustini insignioribus opusculis doctè adverterunt Moderni Lovanienses. Audi enim in symbolo isto varios articulos insigniter Pelagianos. Primus est hic. *Baptisma unum tenemus, quod iisdem Sacramenti verbis, in infantibus, quibus etiam in majoribus dicimus esse celebrandum.* Hoc est, licet baptisma infantibus ab originali contagio liberis non conferat remissionem peccatorum, quam confert adultis, est tamen in utrisque sub eadem Ritualium verborum formula celebrandum. Secundus est hic, *Animas à Deo dari credimus*, utique per novam quotidianam creationem. Hoc namque erat solemne Pelagianorum dogma, visum illis longè aptissimum ad subruendum traducem peccati originalis. Non dico articulum istum esse Pelagianam Hæresim; absit: Dumtaxat dico eum Pelagianis fuisse amicum ac familiarem. Tertius est hic. *Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo esse præceptum, & mandata Dei non à singulis, sed ab omnibus in commune posse servari.* Hic articulus est Pelagii in Epistola ad Demetriadem: Et quoniam ambiguæ significationis est, eum potiùs exponit Augustinus, quam impugnet, in libro de natura & gratia. Quartus est hic. *Anathematizamus eos, qui Dei filium necessitate carnis mentitum esse dicunt, & tunc propter assumptum hominem non omnia facere potuisse voluit.* Jacitur hoc anathema in Orthodoxos, quibus Pelagiani, ut quidem Augustinus ad sanctum Pontificem Bonifacium scribit, imponebant hunc blasphemum furorem potiùs quam errorem: *Christum & à peccatis liberum non fuisse, sed carnis necessitate mentitum, & aliis maculatum fuisse delictis.* Quintus est. *Joviniani quoque damnamus errorem, qui dicit in futuro nos habituros esse virtutes, quas hic habere neglexìmus.* Hoc est, damnamus Romanos orthodoxos, *qui post resurrectionem tales processus futuros esse dicunt, ut ibi incipiant homines, quæ hic noluerint, Dei mandata complere.* Et hanc enim insaniam nobis isti maledici imponebant. Sextus est hic. *Liberum sic confitemur arbitrium, ut dicamus Dei nos semper indigere auxilio, & tam illos errare qui cum Manichæo dicunt hominem peccatum vitare non posse, quam illos qui cum Joviniano asserunt hominem non posse peccare.* Damnantur & hic Orthodoxi. Eos namque erga hominem necdum gratia fidei illustratum esse Manichæos, erga hominem verò regeneratum esse Jovinianistas, blaterabat assiduè Julianus, ut testatur Augustinus in opere imperfecto. Septimus est hic. *Execramur blasphemiam eorum, qui nuptias primas cum Manichæo damnant.* Nempe Orthodoxos, *qui dicunt commixtionem conjugum à Diabolo esse repertam.* Etenim & istud dogma nobis appingebat Julianus. Ecce, quam monstrosi sermones adscribuntur sancto Augustino. Malè item ei adscribitur sermo ducentesimus nonus. In ejus exordio sic legimus. *Omnimodis detestandus est error Eutychetis*, quem constat dudum post Augustini mortem

Cap. 24.
Cap. 21.
Cap. 43.
L.1.c.12.
L.3. c.7.
L.1. cap. 100.101.
Lib.1. ad Bonif. cap.5.
Cap. 1.

fuisse detectum. Obiit namque Augustinus sub Pontificatu Cœlestini, dum Ecclesiæ Constantinopolitanæ præsideret impius Nestorius; imperitus autem Senex Eutyches delirare cœpit sub Pontificatu Leonis, dum Constantinopoli post ejecti Nestorii successorem sanctum Maximianum sederet gloriosus Doctor ac Martyr Flavianus. Malè quoque ei tribuitur sermo quadragesimus sextus. In ejus namque exordio legimus varia, quæ clarum est esse penitus ab Augustino aliena. Sermo autem centesimus septuagesimus sextus malè reiicitur in appendicem. Eum namque tamquam verè Augustinianum agnoscit Breviarium Romanum. At inquies, agit sermo iste adversus errorem orientalem, errorem utique Eutychetis. Respondeo ibi agi adversùs errorem Agrii, Apollinarii, ac Valentini, ut palam est omni, qui sermonem istum legerit vel oscitanter. Estque, ut mihi quidem visum est, ita erratum in sermonibus aliis multis. Et quidem per omnem appendicem sparsus est error omnino corrigendus. Plures namque ibi elegantissimi sermones adscribuntur Eusebio Episcopo Emiseno, homini quidem, ut in virorum illustrium catalogo scribit sanctus Hieronymus, *elegantis & Rhetorici ingenii, qui innumerabiles, & qui ad plausum populi pertinent, confecit libros, magisque historiam secutus, ab iis, qui declamare volunt, studiosissimè legitur*; Græco tamen, fætidoque Ariano, atque adeo sermonum istorum nequaquam Auctori. Sermones isti, si Augustini non sint, sunt sancti Eucherii Episcopi Lugdunensis, adeoque, ut seriò monet Cardinalis Baronius, sunt illi sine mora restituendi.

Eodem modo erratum hinc inde est in aliis tomis. Etenim libellus de fide rerum invisibilium rejicitur in tomi quarti appendicem, cum tamen sit verissimus fætus sancti Augustini. De eo namque sic scribit Augustinus ad Nobilem verum Darium. *Misi & alios libros, quos non petisti, ne hoc tantummodò facerem quod petisti. De fide rerum, quæ non videntur; de patientia, de continentia, de providentia, & unum grandem de fide & spe & charitate.* Et hinc libello de patientia apponi non debuisset hæc censura: *Augustini esse arguit erudita tractatio, & phrasis congruens cum ea, quam habet libellus superior.* Neque superiori de continentia libello hæc: *Librum hunc esse sancti Augustini contestantur citationes Bedæ & Eugyppii Abbatis. Huc etiam referendum videtur, quod in fine indiculi scribit Possidius: De continentia sermo unus.* Dici debuisset de utroque: *Eum agnoscit Augustinus in Epistola ad Darium.* Et quidem etiam Epistolarum censura habet suos nævos. Etenim Epistola centesima vigesima scripta dicitur Honorato Coepiscopo: Quod est omnino falsum. Scripta namque est Honorato laico & adhuc Cathecumeno, isti ipsi, cui inscriptus est liber de utilitate credendi. Patet id ex hisce Epistolæ verbis. *Hinc gratias agimus Domino Deo nostro, quod est magnum Sacramentum in sacrificio novi testamenti: Quod ubi, & quando, & quomodo offeratur, cum fueris baptizatus, invenies.* Perperam putavit Indisex hunc Honoratum esse eum ipsum, ad quem scripta est Epistola centesima octuagesima. Hic namque fuit

Cap. 1.
Domin. infr. adscens.
Epist. 264.
Cap. 19.

fuit Episcopus: Teste sancto Possidio, Episcopus Ecclesiæ Thabennensis, vel potius; meo quidem judicio, Thiannensis. Credo enim hunc esse Honoratum istum, pro cujus è Tagastensi Alipii Monasterio ad Ecclesiæ Thianensis Presbyteratum assumpti patrimonio lis ista emersit inter Alipium & Augustinum. Puto enim ex Presbytero esse tandem promotum in ejusdem Ecclesiæ Episcopum. Puto id ex firmis conjecturis. Deinde, in Epistola ad Comitem Macedonium malè ponitur hæc annotatio marginalis: *De vita beata libro primo*. Poni debet *libro primo de civitate Dei*. Tertiò, plurium Epistolarum ordo est planè præposterus: Quæstio namque pluries in tomi fine, responsio autem ponitur in ejus exordio. Quartò, perbreves illæ Augustini ad Comitem Bonifacium ac Bonifacii ad Augustinum Epistolæ videntur perperam esse rejectæ in appendicem. Rectè namque de illis dicit Cardinalis Baronius. *De rebus aliisque in Africa inter Augustinum & Bonifacium transactæ sunt, exstant perbreves utriusque Epistolæ ultro citroque datæ, sed in appendice collocatæ, quas germanas esse, cujusvis fuerint, rerum gestarum illorum temporum argumenta declarant. Stylo tamen visæ sunt Augustini dissimiles, ob laconismos, quibus in illis scribendis Auctor usus est. Verùm etsi Augustini non esse quis certò probare posset, sanè quidem haud asseret commentitias, sed potius alicujus alterius magni nominis Africanorum Episcoporum litteras esse, puta Aurelii Carthaginensis vel Alipii Tagastensis Episcoporum, jure censebit, quòd esse germana certo certius cognoscantur, sed citentur nomine Augustini, cujus inscriptione notantur.* Certè non possunt esse litteræ Alipii, qui eo tempore jam obierat; ideoque penitùs credo esse Augustini: Nusquam enim legimus S. Aurelium usque adeò intimè fuisse Comiti Bonifacio familiarem. Neque quis miretur istos laconismos aliàs ab Augustino alienos. Eorum quippe necessitatem ac causam scribit Augustinus in alia ad eumdem Bonifacium longiori Epistola, missa per hominem utrique fidelissimum Diaconum Paulum. *Nunc ergo fili audi me saltem per litteras tibi sermocinantem, quas in periculis tuis numquam tibi mittere potui, periculum cogitans perlatoris, & cavens ne ad eos, ad quos nollem, mea Epistola perveniret. Unde peto, ut ignoscas, si me putas plus timuisse quàm debui, tamen dixi quod timui.* Eo quippe tempore ob manifestam perduellionem atque adversus Romanum Imperium cum Barbaris ex Hispania in Africam evocatis conspirationem erat Comes Bonifacius læsæ Majestatis reus, ideoque non audebat Augustinus nisi paucissimis verbis, idque per nuntios longè fidelissimos, cum ipso, quantumvis longè amicissimo, communicare. Ea est caussa istorum laconismorum. Et quidem ad hunc ipsum Bonifacium extant tres longiores Augustini Epistolæ, ideoque Lovaniensis indifex perperam ex uno fecit duos. Istorum Doctissimorum virorum in Augustini opere corrigendo, purgando, atque ordinando, utilissimos labores veneror atque admiror; ubi tamen ipsum denuo typis mandari contigerit, opus erit nova revisione. Pergamus nunc ad sermones ad fratres Eremitas. Et quidem in illis nullam ego reperio sententiam S. Prosperi, ideoque constanter dico eos, aut sanè ipsorum multos, non esse S. Augustini.

Cap. 30. Epist. 52. A 422. Epist. 70.

CAPUT XXXVI.

Quod sermones isti non sint sancti Augustini, probatur ex alieno stylo.

HOC argumentum penitùs frivolum esse putat Magister Basilius Legionensis. Sic namque dicit adversus Erasmum: *Deinceps Erasmus, cui non olet quod bene olet, conticescat; nec dicat, Olet stylum, stylum non sapit.* Dico tamen argumentum istud non esse contemnendum. Patet id ex ipso sancto Augustino, sic de Sancto Cypriano, quem, quia olim Hæreticorum Baptisma exsufflarat, Donatistæ assiduè suum esse buccinabant, sic scribente ad Vincentium Rogatistarum Episcopum Cartennensem. *Cyprianum autem sensisse aliter de baptismo, quam forma & consuetudo habebat Ecclesiæ, non in Canonicis, sed in suis & in concilii litteris invenitur. Correxisse autem istam sententiam non invenitur. Non incongruè tamen de tali viro existimandum est quod correxerit. Et fortasse suppressum sit ab eis, qui hoc errore nimium delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt. Quamquam non desint, qui hoc Cyprianum non sensisse prorsus contendant, sed sub ejus nomine à præsumptoribus atque mendacibus fuisse confictum. Neque enim sic potuit integritas atque notitia litterarum unius, quamlibet illustris, Episcopi custodiri, quemadmodum scriptura canonica, tot linguarum litteris & ordine & successione celebrationis Ecclesiasticæ custoditur, contra quam tamen non defuerunt, qui sub nominibus Apostolorum multa confingerent. Frustra quidem, quia illa sic commendata, sic celebrata, sic nota est: Verùm quid possit adversus litteras non canonica auctoritate fundatas, etiam hinc demonstravit impiæ conatus audaciæ, quod & adversus eas, quæ tantæ notitiæ mole firmatæ non sunt, sese erigere non prætermisit. Nos tamen duas ob res non negamus illud sensisse Cyprianum. Quod & stylus ejus habet quamdam propriam faciem, qua possit agnosci, &c.* Ecce, quomodo quisque propriam faciem, ita & quisque Doctor proprium stylum habet, ex quo à bonis oculis facile possit agnosci. Et quidem talem propriam faciem esse etiam in stylo sancti Augustini, testatur ipse in libro de gestis Pelagii sic scribens. *Nam & mihi quidam fratres nostri nonnulla opuscula sub meo nomine in Hispaniam venisse dixerunt, quæ quidem ab eis, qui alia nostra legissent, non agnoscerentur, ab aliis tamen nostra esse crederentur.* Hoc ipsum contingit hisce sermonibus. Ut enim nihil dicam de frequentissimis eorum barbarismis ac solæcismis ab Augustino penitùs alienis, sanè quivis Augustino assuetus lector statim olfacit eos non provenire ab Augustino. Quia itaque Augustino inassueti de hac re judicare non possunt, appello ad quosvis assuetos. At inquies, quomodo in brevibus istis ad Comitem Bonifacium litteris Augustinus propter istius temporis circumstantias mutavit stylum, descenditque in istos à se

L. 7. c. 13. Epist. 48. Cap. 6.

se penitus alienos laconismos; ita quoque ad fratres istos dicens descendit in istos sibi penitus insuetos solæcismos ac Barbarismos: Fratres quippe isti, uti ex istis sermonibus patet, erant stolidi ac rusticani. Respondeo eam esse insignem istorum sermonum imposturam. Etenim ex uno istorum fratrum Hipponensi monasterio simul & semel assumpti fuere decem Episcopi, plurimique ex omnibus aliis passim clerici: Quis ergo credat eos fuisse stolidos ac rusticanos? Fateor omnes non fuisse legis Christianæ Doctores: Attamen dico eorum stolidissimos non fuisse laica plebe stolidiores, ad quam tamen dicens Augustinus non utitur sermonibus istis vitiatis. Deinde, ad fratres istos imperitiores scriptus est liber de agone Christiano: In quo etiam tales Latinitatis strumæ nullæ sunt. Et sanè omnes fratres istos fuisse acriter studiosos, abunde patet ex disputationibus monasterii Adrumetini.

CAPUT XXXVII.

Probatur hæc ipsa nostra assertio ex variis istorum Sermonum erroribus.

Serm. 1. PRimus error continetur in his verbis. *Operentur ergo in nomine Domini sacrum ordinem non habentes usque ad horam lucernariam.* Etenim jam satis ostendi omnes istorum Eremiticorum monasteriorum fratres, etiam ipsum Præpositum, fuisse merè laicos, neque vivo Augustino ullos ordinatos fuisse, nisi dum evocarentur ad alicujus Ecclesiæ ministerium. At inquies, Epistola Augustini centesima trigesima quinta scripta est ad Abbatem Severum, quem Augustinus appellat suum Consacerdotem: Ergo monasteriorum Præpositi erant Sacerdotes. Respondeo Severum istum non fuisse Abbatem seu Eremitici monasterii Præpositum. Dico ipsum esse sanctum Severum Episcopum Milevitanum. Patet id tum ex contextu Epistolæ, tum ex ejus epigraphe, in qua Augustinus ipsum vocat beatissimum ac venerabilem fratrem & Consacerdotem. Presbyter namque numquam Consacerdos, sed dumtaxat Compresbyter vocari solet; item monasteriorum Præpositi numquam Beatissimi, sed dumtaxat Dilectissimi per ea tempora vocabantur. Neque refert, quod Severus iste in suprema superscriptione Epistolæ vocetur Abbas: Ea namque non ab Augustino est, sed à nescio quo alio, quem secutus Epistolarum Indifex unum Severum malè divisit in duos. Fateor tamen Eudoxium monachorum Caprariensium Patrem fuisse Presbyterum. Haud dubiè ex dispensatione. Cum enim in deserta ista insula nullus esset populus, nullusque parochus, indulsit Augustinus, ut propter Eucharistiæ mysteria Eudoxius in presbyterum ordinaretur.

Notanda est illic vox *Horam lucernariam*. Vocatur luc rnaria ab isto lucernario, de quo dicit primum Concilium Toletanum. *Lucernarium nisi in Ecclesia non legatur. Aut si legatur in villa, præsente Episcopo, vel Presbytero, vel Diacono legatur.* Hoc est istud lucernarium, de quo

Ps. 119. scribit sanctus Hieronymus. *Hora tertia oramus, hora sexta oramus, nona lucernarium facimus.* Et sanctus Basilius magnus in libro de spiritu sancto. *Visum est Patribus nostris, vespertini luminis gratiam haud quaquam silentio arripere, sed mox, ut apparuit, gratias agere. Quis autem fuerit auctor illorum verborum, quæ dicuntur in gratiarum actione ad lucernas, dicere non possumus:* Cap. 29.
Et Nicephorus Callixti. *Similiter in Cypro & Cæsaræa Cappadocum in Sabbatho & in Dominico die, vesperi post lucernarum accensionem, Episcopi & Presbyteri sacras scripturas populo exponunt.* Lib 12. cap. 34.
Lucernarium itaque est istud Divinum officium, quod vesperi fiebat ad occasum solis post accensas lucernas: Ab his lucernis vocabatur lucernarium. Nos hodie vocamus completorium: Quod & ipsum in quibusdam monasteriis dici non solet, nisi post accensas lucernas. Et ex his patet istorum sermonum Auctorem esse hominem antiquum, qui credi possit senior aut coævus Carolo magno; Etenim *lucernarium* vox antiqua est, jam à pluribus sæculis obsoleta. Quod annotasse volui adversum illos, qui institutos ab Augustino Eremitas jam pridem exstinctos putant, neque nos ex illis esse, utpote qui primò apparere cæperimus sub Pontificatu Alexandri quarti. Hos ego convinco ex isto Auctore. Palam namque est hunc adeò senem auctorem fuisse Eremitam Augustinensem.

Secundus error est in his verbis. *Veni ad civitatem Hipponensem cum charissimis meis amicis, Evodio, Simplicio, Nebridio, & Alipio.* Quis namque est iste Simplicius, cujus nusquam omnino meminit Augustinus? Quis iste Nebridius? Amicissimus quippe Nebridius cohabitavit Augustino suo Carthagine in studiis, videturque ei quoque cohabitasse Tagastæ, dum ibi Augustinus profiteretur Rhetoricam. Item cohabitavit ei Mediolani in Italia. Testatur id Augustinus in suis confessionibus sic dicens. *Nebridius etiam, qui relicta patria vicina Carthagine atque ipsa Carthagine, ubi frequentissimus erat, relicto rure paterno optimo, relicta domo, & non secutura matre, nullam ob aliam caussam Mediolanum venerat, nisi ut mecum viveret in flagrantissimo studio veritatis atque sapientiæ. Pariter suspirabat, pariterque fluctuabat, beatæ vitæ inquisitor ardens, & quæstionum difficillimarum scrutator acerrimus.* At verò ex Italia in Africam reduces non cohabitarunt, neque Carthagine, neque Tagastæ, longè minùs Hippone. Tradit id Augustinus sic dicens in iisdem libris de suo Nebridio. *Erat inquisitor ardentissimus veritatis. Quem non multò post conversionem nostram & regenerationem per baptismum tuum, ipsum etiam fidelem catholicum, castitate perfecta atque continentia tibi servientem in Africa apud suos, cum tota domus ejus per ipsum Christiana facta esset, carne solvisti, & nunc ille vivit in sinu Abrahæ.* Ecce, Nebridius mox post reditum in Africam defunctus est, adeoque cum Augustino per triennium moratus non est in agris Tagastensibus, ut cum ipso inde migraret Hipponem. Deinde, Nebridius in Africa servivit Deo, non cum Augustino in vita communi, sed *apud suos*, totamque domum suam utique assiduis domesticis concionibus fecit Christianam: Habitavit Carthagine, seu potiùs propè ipsam in rure

Serm. 4. (margin)
Lib. 6. cap. 10. (margin)
Lib. 9. cap. 3. (margin)

rure paterno. Et quoniam Augustini societatem amabat ardentissimè, obtulit ei rus istud, ajens
Ep. 114. se caussa matris non posse venire Tagastam seu ad rus Tagastense: Cui sic respondit Augustinus.
Ep. 116. *Restare unum vides, ut tu quoque in commune consulas, quo vivamus simul. Quod enim cum matre agendum sit, quam certè frater Victor non deserit, tu multò meliùs calles quam ego.* Patet ergo hosce duos amicos in Africa non cohabitasse. Divisi fuere, dum ex Italia advenere Carthaginem: Tunc namque Nebridius lares paternos petiit, Augustinus verò ac Alipius hospitium accepere apud Innocentium Exadvocatum vicariæ Præfecturæ.

Serm. 4. 5. 39. Tertius error est in his verbis. *Valerius dedit mihi hortulum in Eremo à gentibus segregatum, ubi multo labore fatigatus ædificare cæpi monasterium, & congregavi in unum servos Dei per nemora habitantes.* Falsum quippe est hortum Valerianum fuisse in Eremo segregatum à gentibus: Erat namque in agro suburbano, intra limites parochiæ Hipponensis. Falsum quoque est collectos fuisse ab Augustino servos Dei per nemora habitantes. Etenim usque ad Augustini tempora nullos viderat Africa monachos, adeò ut Donatistæ eum introductorem Augustinum de introductis novis monstris sint calumniati. Hinc falsa sunt
Ser. 17. etiam hæc verba. *Aliqui sunt ex vobis, qui per annos octoginta & amplius in Eremo sunt sanctissimè conversati.* Item hæc verba de eisdem Eremitis.
Serm. 5. *Numquid verè fratres mei & Patres sunt? Numquid per eorum exempla ad viam veritatis perveni? Numquid eos semper dilexi, & eorum sanctam conversationem semper desideravi?* Ex his patet Auctorem istum Augustinianæ conversionis ac Augustinensis monastici instituti fuisse penitùs imperitum.

Ser. 4. 5. Quartus error est in his verbis. *Quia adversarius noster fortunatus ad partes pervenit, ideo redire Hipponem omnino compellor, cupiens illum videre, & cum eo pariter disputare. Ipse enim toto affectu dissipare conatur filios, quos peperi in visceri-*
Ser. 36. *bus charitatis.* Et in his. *Si ergo Deus mecum, quis contra me? Numquid Fortunatus vel Arius cum suis insidiis? Nam quia verum eis dixi, ideò in Eremo insidias mihi posuerunt, volentes me comprehendere & occidere, & tamen Deus me liberavit.* Primò, grande mendacium, strophaque nimium imperita est, quod Augustinus disputarit cum Ario. Deinde, falsum quoque est, quod Augustinus jam Episcopus, ut quidem dicunt hi sermones, disputarit cum Fortunato. Patet hoc ex ipso Augustino sic dicente in libris suarum Re-
Lib. 1. c. 16. tractationum. *Eodem tempore Presbyterii mei, contra Fortunatum quemdam Manichæorum Presbyterum disputavi, qui plurimum temporis apud Hipponem vixerat, seduxeratque tam multos, ut propter illos eum ibi delectaret habitare.* Tertiò, falsum est, quod Fortunatus iste struxerit Augustino in Eremo insidias. Patet id ex ipso Augustino sic ibidem dicente. *Consequenti die tandem confessus est nihil se adversùs nos invenire quod diceret. Nec sanè catholicus factus est, sed tamen ab Hippone di-*
Cap. 6. *scessit.* Et clariùs ex sancto Possidio. *Fortunatus deficiens responsione, ultimò collaturùm se cum suis majoribus ea, quæ refellere non potuit, prosecutus est, & si sibi fortè de his satis minimè fecissent, suæ animæ consulturum: Atque ita ab omnibus, apud quos magnus & doctus videbatur, nihil voluisse in suæ sectæ assertione judicatus est. Quia ille confusione affectus, & sequenti tempore de Hipponensi civitate profectus, ad eandem amplius non remeavit.* In ejus tamen locum venit alius quidam Presbyter, cujus nomen ignoramus. Proinde ab isto timido ac fugitivo Fortunato nullum fui periculum tam crudelium insidiarum. Epistol. 244.

Quintus error est in his verbis. *Cavete ergo Sacerdotes, ne aliquis vestrum audeat insurgere contra Præpositum vel Presbyterum, qui omnium vestrum curam gerit.* Ita loquitur ibi Augustinus Episcopus ad suos Clericos Regulares. Ita, inquam, ibi loqui dicitur. At pessimè; Laicus namque Præpositus ac supra ipsum omnium curam gerens Presbyter, de quibus Augustinus in Regula, erant præfecti monachorum, nequaquam clericorum. His præerat immediatè sanctus Augustinus. Quod porrò Episcopus Augustinus in Domo Episcopali nullum sub se habuerit Decanum aut claustralem Priorem, satis patenter colligitur ex sancto Possidio, ex actis in designatione Eradii futuri post Augustinum Episcopi, ac præsertim ex moribus istorum temporum necdum agnoscentium ejusmodi subsidiarias Præfecturas. Serm. 5. Cap. 24. Ep. 110.

Sextus error est in his verbis. *Similiter accedit Januario nostro. Paupertatem servare promisit, & tamen vineam & agrum nobis ignorantibus in sæculo possidebat. Et obstinatus in suo sensu, nobis ignorantibus, testamentum fecit, & filium, quem habebat in sæculo, ditavit.* Falsum est, quod Presbyter Januarius sibi occultè retinuerit vineam & agrum. Patet id ex ipso sancto Augustino, qui in primo de communi clericorum vita sermone, Januarii casum accuratissimè refert, & dicit sic. *Venit etiam ad nos Presbyter Januarius, qui videbatur sua honestè erogando, quasi consumpsisse, sed non consumpsit. Remansit illi quædam pars pecuniæ, id est, argentum, quod diceret esse filiæ suæ. Filia ipsius, Deo propitio, in monasterio fœminarum & bonæ spei est.* Ecce, Januarius non in vinea aut agro occultè possesso, sed in pecunia, quam filiæ suæ esse diceret, ideoque eam tamquam filiæ depositum palam servaret, commisit peccatum proprietatis. Falsum quoque est, quod Januarius testamento suo filium, quem habebat in sæculo, ditarit. Etenim, ut ibidem dicit Augustinus, *Ecclesiam scripsit hæredem.* Deinde, Januarius nullum habuit in sæculo filium, filius quippe ejus erat etiam in monasterio. Tantumque abest ipsum à Patre per testamentum fuisse ditatum, ut & ipse & soror ejus fuerint expresè exhæredati. Sic namque dicit ibidem Augustinus. *Filia ipsius in monasterio fœminarum est, filius ipsius in monasterio virorum est. Ambos exhæredavit: Illam cum laude, istum cum elogio, id est, cum vituperatione.* Constat ecce istorum sermonum Auctorem non esse sanctum Augustinum, sed nescio quem impudentissimè mendacem, aut profundissimè imperitum. Serm. 5. Cap. 2.

CAPUT XXXVIII.

Adducuntur adhuc alii errores istorum sermonum.

Serm. 14. 40. SEptimus error est in his verbis. *Ut bene nostis, fratres charissimi, tria monasteria apud Hipponem merui Dei gratia laudabiliter ad honorem sanctæ Trinitatis construere. Quorum primum hoc est, in quo jam annis multis modico pabulo contenti hilariter commoramini, visus hominum fugientes. Aliud quoque monasterium in horto, quem sanctus noster Pater Valerius mihi dedit, ædificatum est. Et quoniam postquam Presbyter Episcopus factus sum, nec semper hic vobiscum habitare potui, nec cum fratribus, qui in prædicto monasterio positi sunt, propterea intra domum Episcopi mecum habere volui monasterium clericorum*. Et in his. *Et licet fratres nostri, qui collocati sunt in horto sancti Episcopi Valerii, satis distent ab urbe, quia eorum tamen fama divinitùs divulgata est, ordinavi, ut verbum Dei salubriter prædicarent. Ecce, quomodo terram judicant, ligant & solvunt, &c.* Primò namque falsum est, quod Augustinus ædificarit monasterium in nescio qua solitudine Hipponensi, atque in ipso habitarit. Patet id ex sancto Possidio. Dicit enim Augustinum cum amicis de Italia reducem in Africam, habitasse per triennium in agro Tagastensi, quoad Hippone, ubi Agentem in rebus in istam suam societatem lucrari quærebat, à populo apprehensus est, factusque Presbyter ædificavit monasterium in horto Valeriano. Deinde falsum est, agrum istum Valerianum atque ædificatum in ipso monasterium fuisse satis dissitum ab urbe. Patet id ex eodem Possidio. Dicit enim fuisse *intra Ecclesiam*, id est, intra limites Parochiæ civitatis Hipponensis. Tertiò tandem falsum est, quod Augustinus fratres ordinarit ad ministerium verbi ac audiendas fidelium confessiones. Est mera fabula, Ecclesiasticæ istorum temporum disciplinæ palam adversa, ideoque ridenda, non refutanda.

Serm. 21. Octavus error est in his verbis. *Ad virum illum Simplicianum, qui à juventute sua devotione Deo vivebat, in omni charitate perrexi, deprecans eum, ut mihi quosdam servos Dei de suis donaret. Et donavit eos mihi paternè. Quarè paternè eos mihi donavit? Quia sciebat me in Africa monasterium velle ædificare. Et assumptis mecum Anastasio, Fabiano, Severo, Nicolao, Dorotheo, Isaac, Nicostrato, Paulo, Cyrillo, Stephano, Jacobo, & Vitali pauperculo, qui pecuniæ sacculum apud Mediolanum invenit, & non rapuit. Igitur istis mecum assumptis, imitari cupiebam cum charissimis meis amicis, Evodio, Alipio, & Pontiano, qui diu mecum fuerant, & cæteris duodecim, quos nuper assumpseram, illos, quorum famam etiam sanctus Presbyter Hieronymus mihi descripserat, & sic perveni ad Africam*. Primò falsum est, quod Augustinus ex Italia in Africam secum duxerit istos monachos Italos. Patet id ex sancto Possidio. Cap. 3. Dicit enim Augustinum regressum esse *in Africam cum aliis civibus & amicis suis*, nulla facta mentione istorum Italorum. Et ex ipsius Augustini confessionibus. Dicit namque se regressum in Africam cum fratre Navigio, Filio L.9. c.8. Adeodato, Alipio, Evodio, ac Nebridio. Dicit se egisse cum Simpliciano ante auditum L.8. c.3. 4 5. Potitianum, adeoque antequam monachos sciret, aut de monachismo cogitaret. Et sanè si Itali isti Augustinum ad Afros comitati sint, cur nulla penitus apud ipsum de illis mentio aut memoria? Proinde comitatus iste est inter fabulas computandus. Deinde falsum est, Severum fuisse Italum. Constat ex ipso Augustino. Dicit enim fuisse suum concivem Tagastensem. Ep. 242. Tertiò falsum est, pauperculum istum pecuniæ repertorem venisse cum Augustino in Africam. Patet ex Augustino. Eum quippe in sermone de Serm. 19. cap 7. verbis Apostoli mirificè laudat, de monachismo autem ejus aut in Africam adventu ne vel verbum. Quartò denique falsum est, sanctum Hieronymum per epistolas communicasse Augustino, dum hic adhuc esset in Italia. Patet ex ipso Augustino. Dicit enim primam amicitiam nasci cæpisse tempore sui Presbyteratus, idque opera sancti Alipii, qui nescio quibus de caussis profectus tunc fuit in terram sanctam.

Et quidem de Pontiano isto referunt nobis sermones isti mirabiles strophas ac fabulas, mendaciaque nimium grossa. Sic quippe dicunt. Ser. 22. *Sed diceris, Ecce multi sumus, & præter Evodium, Alipium & Pontianum, qui de scriptura sancta multùm noverunt, omnes grossi idiotæ sumus, igitur doce nos orare.* Et infrà. *Evodius, Alipius,* Ser. 36. *Pontianus diu Romæ mecum fuerunt*. Et in alio loco. *Ego etiam infidelis eram, & non solùm à Carthaginensibus, sed à Romanis acutissimus reputabar à cunctis. Copiosa turba circumdabat frequenter, & me transire videntes & audientes, manum ori suo ponebant, civem Romanum Tribunorum caput me fecerant, & uxorem Pontiani filiam mihi æqualem paraverant. Audeo enim dicere, audeo hoc asserere, in nullo me mutatum fuisse, omnia contemnens, cuncta quæ promiserant spernens, divitias abhorrens, civitatem cautè relinquens, fugiens Mediolanum, uxorem non quærens, cogitans* Ser. 43. *nihil pejus habere quam consortium mulierum & societatem*. Et rursùm. *Cum essemus apud ostia Tiberina, matre charitatis sociati, expectantes temporis tranquillitatem, caussa remeandi ad Africam, & gratia illius, cui terra & mare obediunt, compulsi à Pontiano Præfecto, viro clarissimo, qui de Roma ad nos videndum venerat, cum eodem iterum reversi sumus Romam, ad intuendam diligentius magnifica ædificia & opera Paganorum*. An hæc omnia dicantur de eodem Pontiano, nescio: Interim sive de eodem, sive de diversis, sunt omnia fabulosa ac plena mendaciis. Primò, quis iste Pontianus inter Eremitas una cum Alipio ac Evodio adeò doctus, atque cum illis dudum commoratus Romæ? Augustinus, qui ejusmodi sodalium suorum assiduè meminit, istius Pontiani nullam omnino memoriam facit, ideoque credo ipsum esse socium fictum ab isto Auctore. Secundò, falsum est, Alipium eo tempore, quo Augustinus erat Episcopus, habitasse in monasterio horti Hipponensis. Etenim ante Augustinum Episcopus factus est, ideoque pri-

pridem tunc secesserat Tagastam. Tertiò, falsum est, Eremitas istos Hipponenses fuisse grossos ac Idiotas. Eremus namque ista erat quasi quædam Theologica Academia, è qua plurimi ad omnem passim clericatum, ac simul & semel decem fuere assumpti ad Episcopatum. Quartò, falsum est, Evodium Romæ cohabitasse Augustino. Patet id ex libris confessionum ejus. Sic enim ibi dicit de se ac sociis suis jam baptizatis ac habitantibus in rure Cassiaco Grammatici verecundi. *Qui habitare facis unanimes in domo, consociasti nobis & Evodium, Juvenem ex nostro municipio. Qui cum agens in rebus militaret, prior nobis ad te conversus est & baptizatus, & relicta militia sæculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus placito sancto; quærebamus, quisnam locus nos haberet utilius servientes tibi, pariter remeabamus in Africam.* Ecce, Augustinus & Evodius neque Romæ neque Mediolani simul cohabitarunt. Quintò, falsum est, quod Romani Augustinum Rhetoricæ Professorem facere voluerint caput tribunorum, quodque ipse id recusarit. Etenim ipse eo tempore adhuc totus vanus vanis inhiabat honoribus, ac per potentes, qui ei non deerant, amicos ambiebat nescio quem Præsidatum. Quomodò ergo ambabus manibus non arripuisset supremum istum Tribunatum? Sextò, falsum est, Romæ paratam ipsi fuisse uxorem. Neque enim homo fædus uxorem tunc, sed suæ libidinis satietatem quærebat, cæpitque uxor priùs quæri Mediolani, *maximè matre dante operam, quo ipsum jam conjugatum baptismus salutaris ablueret.* Septimò, falsum est, ipsum tunc divitias abhorruisse, uxoremque non quæsiisse, ac cogitasse nihil esse pejus mulierum consortio ac societate. Ea quippe fædissima ac tenacissima cupiditas in ipso postrema mansit, fuitque longè miserrimè sub ipsa captivus, quousque audita voce. *Tolle lege, tolle lege*, legeret in Apostolo. *Non in cubilibus & impudicitiis.* Octavo, falsum est, ipsum Roma exiisse occultè. Exivit enim *evectione publica*, per suos præsertim tunc Manichæos sollicitata & impetrata. Falsum tandem est, Præfectum urbis, dum apud ostia Tiberina esset, fuisse quempiam Pontianum. Etenim dum Augustinus Roma Mediolanum ad Rhetoricæ professionem abiit, Urbanam Præfecturam gerebat Symmachus, isque Augustinum *dictione proposita probatum* misit Mediolanum: Eamque gessit plurimis adhuc post annis. Eam quippe adhuc gessit, dum sanctus Bonifacius assumptus fuit ad Sedem Apostolicam, atque adversus ipsum acriter fovit schisma Eulalianum. Absit ergo, ut hi fabulosissimi ac mendacissimi sermones sint sancti Augustini. Adeoque lapsus est Magister noster Basilius Legionensis, dum ex isto omnium mendacissimo sermone quadragesimo octavo postremam sancti Prosperi sententiam putavit esse desumptam.

L.9. c.8.

L.6. c.6. 11.

Cap. 13.

L.5.c.13.

L.5.c.13.

Duos alios errores habemus in sermone vigesimo primo. Primus est in his verbis. *Ego, qui Episcopus sum, summè cavere debeo, ne res pauperum divitibus largiantur, quod benefeci huc usque. Nam consanguineos habeo, & nobiles se esse non erubescunt, & ad me Episcopum veniunt dicentes: Da nobis aliquid Pater, caro enim tua sumus.* Falsum quippe est Augustinum fuisse divitem aut Nobilem. Patet id ex ipso Augustino, qui in sermone secundo de communi vita clericorum, sic dicit de seipso. *Non decet Augustinum, id est, hominem pauperem de pauperibus natum.* Et alibi se vocat *filium hominis pauperculi Tagastensis.* Hinc Patre vita functo studia sua nequiit prosequi, nisi adjutus ære Romaniani, viri Nobilis ac divitis Tagastensis. Testatur id ipse tam in suis confessionibus, quam etiam in libris contra Academicos, sic scribens ad istum Romanianum. *Tu me adolescentulum pauperem ad peregrina studia pergentem & domo & sumptu & animo excepisti. Tu patre orbatum amicitia consolatus es, hortatione animasti, ope adjuvisti. Tu in nostro ipso municipio, favore, familiaritate, communicatione domus tuæ penè tecum clarum, Primatemque fecisti.* Ecce, Augustinus non erat sanguine clarus seu nobilis, sed ex nimia Romaniani amicitia ac communione propemodum talis evasit. Et haud dubiè pater ejus Patricius fuit nescio quis opifex: Hinc namque deficientibus operis ejus nequiit pia mater vidua filii studia de cætero sustinere. Alter istius sermonis error est in his verbis. *Sanctus Episcopus Valerius de bonis Episcopatus, ut monasterium in Eremo ædificarem, mihi multa donavit. Non enim satis fuit patrimonium meum, nisi etiam ipse me coadjuvasset.* Contrarium enim dicit Augustinus in Epistola ad Albinam, & in sermone primo de communi vita Clericorum. Dicit namque illic, se omne suum, quantumvis tenue, patrimonium effudisse in pauperes, aliasque pias caussas Ecclesiæ Tagastensis, ac venisse Hipponem cum unico, quo tunc induebatur, vestimento. Tertius error est forsitan in his verbis *Quia solus stare non poteram Episcopus, ideò rogavi sanctum senem Episcopum Valerium, ut infra domum Episcopi monasterium clericorum constituerem. Et placuit sancto Episcopo mihi condescendere.* Suprà namque ostendi esse admodum probabile, quod clericorum monasterium Augustinus non instituerit, nisi post mortem Valerii: Tunc namque prius nactus fuit plenam administrationem, forsitan & primam habitationem domus Episcopalis.

L.2. c.2.

Ep. 225.

Alium errorem sanctitati sancti Augustini admodum injuriosum habemus in sermone trigesimo sexto. In illo enim de uxore, sæculari honore, aliisque id genus agens sic dicit Augustinus Episcopus. *Hæc omnia servus iniquitatum mearum facere nolebam, qui tamen nunc servus Christi ea, quæ diximus, & majora tentor habere frequenter.* Plenè, inquam, blasphemum est, Augustinum Episcopum talium tentationum motibus adhuc fuisse impetitum. Non solùm enim ab ejusmodi consensibus, sed etiam ab ipsis motibus fuit alienus statim à lecto Apostolo, *Non in cubilibus & impudicitiis.* Patet id ex libris soliloquiorum, quos utique scripsit cathecumenus. Ibi namque à ratione interrogatus, num adhuc honores appeteret, respondit. *Fateor eos modo ac pænè his diebus cupere destiti.* Et rogatus de uxore, *Nonne te delectat interdùm pulchra, pudica, morigera, literata, vel quæ abs te facilè possit erudiri, afferens etiam dotis tantùm, &c.* sic

reposuit. *Quantum velis licet eam pingere atque cumulare bonis omnibus, nihil mihi tam fugiendum quam concubitum esse decrevi: Nihil esse sentio, quod magis ex arce dejiciat animum virilem, quam blandimenta fæminea, corporumque ille contactus sine quo uxor haberi non potest. Prorsus nihil hujusmodi quæro, nihil desidero, etiam cum horrore atque aspernatione talia recordor.* Et hanc mirificam mentis sanctitatem in ipso fuisse quotidie auctam, ipse testatur in libro decimo suarum confessionum. Proindè istorum sermonum Auctor est non solummodo mendax, sed etiam in Augustinum fœdè injuriosus.

Serm. 37. Alia adhuc mendacia habemus in hisce verbis. *Ecce ego jam Episcopus Hipponensis eram, & cum quibusdam servis Christi ad Æthiopiam perrexi, ut eis sanctum Christi Evangelium prædicarem. Et vidimus ibi multos homines ac mulieres capita non habentes. Vidimus & in inferioribus partibus Æthiopiæ homines unum oculum tantùm in fronte habentes.* Nota verba, *Homines & mulieres*. Ex iis quippe non malè quis forsan colligat Auctorem istum fuisse Gallum aut Walonem: Hi namque viros vocant homines. Verùm ostendamus mendacia. Primò falsum est, talia unquam monstra visa fuisse ab Augustino. Testatur id ipse in libris de civitate Dei, ubi omnia hominum monstra enu-
L. 16. c. 8. merans, sic dicit. *Ferunt quosdam sine cervice oculos habere in humeris, & cætera hominum vel quasi hominum genera, quæ in maritima platea Carthaginis musivo picta sunt, ex libris sumpta velut curiosioris historiæ.* Ecce, talia hominum monstra dicit à se visa, non in Æthiopia, sed in opere musivo Carthaginensi. Neque dicit ea monstra esse, sed dicit: *Ferunt esse.* Et iterum. *Perhibentur quidam unum habere oculum in fronte media.* Et rursum. *Gentium narrat historia.* Solita itaque mendaciis scatere. Sanè de rebus à se visis non ita loqueretur Augustinus. Neque quis dicat libros hosce scriptos ex intervallo: Constat namque eos in senio ejus esse scriptos. Alterum mendacium est, Augustinum Episcopum gratia prædicandi Evangelii profectum fuisse unquam in Mauritaniam Paganam. Profectus quidem fuit in Mauritaniam Cæsariensem: Attamen non gratia prædicationis, ea quippe Provincia erat plena Christianis ac Episcopis; sed ad componenda quædam negotia Ecclesiastica, legatus eò à Zozymo, Pontifice Romano. Scimus ibi varia fuisse per ipsum præclarè gesta: Verùm de monstris istis aut ejus ad istas remotissimas gentes Apostolatu nihil scimus, ideoque in mendaciis computamus. Et quidem esse mendacium testatur ipse in Epistola ad Hesychium Episcopum Ecclesiæ Salonitanæ. Existimabat Hesychius totum undequaque orbem esse per Apostolos impletum sacrosancto Domini ac Dei nostri JESU CHRISTI Evangelio, ideoque novissimum diem jam propediem instare: Cui sic respondit Au-
Epist. 80. gustinus. *Quod putat venerabilitas tua jam hoc per ipsos Apostolos factum, non ita esse certis documentis probavi. Sunt enim apud nos, hoc est, in Africa, barbaræ innumerabiles gentes, in quibus nondum esse prædicatum Evangelium, ex iis qui ducuntur inde captivi, & Romanorum servitiis jam miscentur, quotidie nobis addiscere in promptu est. Pauci tamen anni sunt, ex quo quidam eorum rarissimi atque paucissimi, qui pacati Romanis finibus adhærent, ita ut non habeant Reges suos, sed super eos Præfecti à Romano constituantur imperio, & illi & ipsi eorum Præfecti Christiani esse cæperunt. Interiores autem, qui sub nulla sunt potestate Romana, prorsus nec Religione Christiana in suorum aliquibus detinentur.* Clarè ecce Augustinus dicit istum suum ad interiores, aliosque barbaros Afros Apostolatum esse mendacissimam imposturam. Neque putes eum contigisse ex intervallo: Scripsit enim Augustinus Epistolam hanc jam senex, uti patet ex alia ejus Epistola ad Epist.
eundem Hesychium. 78.

CAPUT XXXIX.

Adducuntur adhuc alii errores istorum Sermonum.

IN Sermone vigesimo quarto sic dicit iste Impostor. *Legimus, fratres charissimi, sanctum Patrem Hieronymum Cardinalem fuisse in Ecclesia sancti Laurentii martyris: Et quia Romanos de avaritia & fœtida fortiter luxuria reprehendebat, per vestem muliebrem eum proclamare in populo voluerunt, sed Deo auxiliante, sanctitatis fama minimè diminuta, Romam tandem egressus est, & cum Paula & Eustochio, earum patre rogante, asperrimam vitam duxit.* Peccat hic Auctor in antiquam cautè mentientium legem, *Oportet mendacem esse sui memorem*. Dicit namque, *legimus*, eoque verbo satis indicat se non Hieronymo coætaneum, sed longè posteriorem. Primum itaque hujus sermonis mendacium est, sanctum Hieronymum fuisse Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem. Sanctus namque Hieronymus, licet sancto Pontifici Damaso cohabitarit atque in conscribendis Decretalibus Epistolis servierit, nequaquam tamen fuit in Romanam Ecclesiam ac Romanam clericorum tabulam adscriptus. Adscribi enim noluit in ullam ejusmodi tabulam, adeò ut sancto Paulino Ecclesiæ Antiochenæ Episcopo, ipsum importunè ad presbyterium urgenti, consentire ac manus sibi imponi noluerit, nisi ea lege, ut non referretur in tabulam Antiochensem. Alicui enim Ecclesiæ adscriptus clericus libertatem suam amittebat, neque ab illa poterat migrare, fixurus alibi domicilium; Quæ omnia Hieronymo, peregrinationem atque orthodoxarum Ecclesiarum ac scholarum lustrationem amanti, penitus displicebant. Atque sub ista suæ libertatis lege à Paulino fuit Hieronymus ordinatus. Patent hæc omnia ex ea solemni inter Hieronymum ac Joannem Hierosolymitanum Episcopum lite, qua Joannes Hieronymum ac Vincentium, eò quod in sua Diœcesi fixi habitarent, necnon Hieronymi fratrem Paulinianum, eo quod in sua Diœcesi apud fratrem frequens esset, volebat potestati suæ subiicere, atque referre in canonem ac tabulam Clericorum Hierosolymitanam. Etenim in Epistola ad Pammachium sic istum Joannem alloquitur sanctus Hieronymus. *Porrò quod dicis* Epist.
te petisse, ut subiicerentur Ecclesiæ Dei, & non 16. c. 16.

scin-

scinderent eam, neque proprium sibi facerent principatum: De quibus dicas, non satis intelligo. Si de me & Presbytero Vincentio, satis multo dormisti tempore, qui post annos tredecim nunc excitatus hæc loqueris. Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Constantinopolim, urbes celeberrimas, deseruimus; non ut te in populis prædicantem laudaremus, sed ut in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deflentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus. Sin autem de Pauliniano tibi sermo est, vides eum Episcopo suo esse subjectum, versari Cypri, ad visitationem nostram interdum venire, non ut tuum, sed ut alienum, ejus videlicet, à quo ordinatus est. Quod si hic etiam esse volueris, & in exilio nostro quietus in solitudine vivere, quid tibi debet, nisi honorem, quem omnibus debemus Episcopis? Fac à te ordinatum: Idem ab eo audies, quod à me misello homine sanctæ memoriæ Episcopus Paulinus audivit. Num rogavi te, ut ordinaret? Si sic Presbyterium tribuis, ut monachum nobis non auferas, tu videris de judicio tuo; sin autem sub nomine Presbyteri tollis mihi propter quod sæculum reliqui, ego habeo quod semper habui, nullum dispendium in or-
A. 378. *dinatione passus es*. Ad quæ verba rectè scribit Cardinalis Baronius. *Ex his vides, nequaquam sustinuisse Hieronymum alicui, cum ordinatus est, adscribi titulo, nec postea in aliquam referri Ecclesiam tolerasse. Immo de ambobus, nempe de Hieronymo & Vincentio Epiphanius ad Joannem scribens testatur, nec precibus unquam adduci potuisse, ut vel saltem in monasterio Sacerdotis munere fungerentur. At si quod plerique dicunt, idem Hieronymus à Damaso-Papa factus est Cardinalis tituli sanctæ Anastasiæ, cur non redigi vellet à Joanne sub Ecclesia Hierosolymitana, non æquè excepit, sicut de ordinatione à Paulino facta, ita de Cardinalatu, quo dicunt à Damaso Romæ donatum?* Eam namque exceptionem adduxit pro fratre suo Pauliniano. Dicit eum scriptum esse in clericorum tabula Salaminensi, ideoque scribi non posse etiam in Hierosolymitana. Si ergo & ipse scriptus fuisset in tabula Romana, haud dubiè id, tamquam exceptionem peremptoriam, allegasset. Deinde; aliqui dicunt ipsum fuisse Cardinalem sancti Laurentii, aliqui Cardinalem sanctæ Anastasiæ: Quia nempe mendaces raro solent convenire. Neque quis dicat eum factum Cardinalem ex intervallo: Constat namque hanc cum Joanne controversiam post mortem Damasi contigisse. Notanda illic sunt hæc Hieronymi ad Episcopum Paulinum verba. *Si sic Presbyterium tribuis, ut monachum nobis non auferas*. Declarant enim antiquum Ecclesiæ morem, quo per quemvis clericalem gradum solebat exui monachatus.

Alterum istius sermonis mendacium est, quod sanctus Hieronymus à Romanis Clericis, quos offenderat, periclitatus sit Roma expelli in veste muliebri. Scimus quidem Hieronymum tam istorum Clericorum quam novi Pontificis Siricii gravem incurrisse invidiam. Hinc namque in Præfatione versionis Dydimi de spiritu sancto sic dicit adversùm istos clericos. *Pharisæorum conclamavit Senatus, ubi nullus scriba vel fictus, sed omnis quasi indicto sibi prælio doctrinarum, adversùm me imperitiæ factio conspiravit*. Et in Epistola ad Pammachium sic scribit adversùs Siricium. *Audio totius in te urbis studia concitata. Audio Pontificis & populi voluntatem pari mente congruere. Minus est tenere Sacerdotium, quam mereri*. Fateor item Hieronymum propter novi Pontificis ac Romani cleri invidiam, statim à morte sancti Damasi, Roma exivisse, ac quasi exire compulsum. Verùm quod de habitus muliebris injuria periclitatus sit, fabula ac impostura est, sanctissimo huic Doctori, ipsique Romanæ Ecclesiæ nimium contumeliosa. Adversus quam eleganter ac nervosè exclamat Cardinalis Baronius. *O quanti emisset ista Ruffinus, si quis talia suo tempore excogitasset, dum leviora quæque mendacia, quæ in Hieronymum quoquo modo esse jactata audisset, ignominiæ à se contextæ coronæ connectit? Adeò ut ad imposturam hanc refellendam illud sufficiens esse dicatur argumentum, quod Ruffinus istud non invexit in eum, quod in fronte fuerat collocandum. Unde certum esse commentum probatur. Cum præsertim res tanta, in tantum virum, locoque tali admissa, nec angulum orbis præterjisse potuerit, ubi non sciretur*. Neque verò solet Romana Ecclesia in imponendis pænis ita delirare. Sanè si talem sanctissimi viri injuriam permisisset attentari Papa Siricius, non tacuisset id sanctus Paulinus Nolensis Episcopus, quem Hieronymo addictissimum novimus, Siricio autem infensissimum. Ac ex variis tandem Hieronymi locis constat ipsum honorificè urbe Romana exivisse. Ep. 32. A. 385.

Diversi quoque errores continentur in sermone vigesimo quinto. Sic enim ibi legimus. *Scitote, fratres mei, quod antiquitus Patres nostri fideles jejunare consueverunt in vigiliis magnarum solemnitatum usque ad noctem, quod laudandum erat & bonum. Sed hoc non solum, sed etiam vigilabant per noctem, & ad Ecclesiam ludendo & chorizando conveniebant, quod detestabile erat & malum. Tales non solùm Romani erant, non solùm Papienses & Ravennates; sed etiam Mediolanenses. De qua turpi consuetudine dolebat Mediolani Mater mea, & institutum est, ipsa instigante, à Patre nostro sancto Ambrosio, ut vigiliæ cessarentur vel cessarent à cunctis, ut homicidia & fornicationes à fidelibus deponerentur*. Auctor hic videtur mihi non esse purus Catholicus, sed de Hæresi Vigilantiana suspectus: Damnat enim nocturnas vigilias propter quosdam nequam hominum abusus solitos in ipsis committi. Eam namque esse unam è Vigilantii Hæresibus, patet ex sancto Hieronymo, qui adversùs Vigilantium sic scribit ad Presbyterum Riparium. *Quod dicis eum vigilias execrari, facit & hoc contra vocabulum suum, ut velit dormire Vigilantius, & non audiat Salvatorem dicentem, sic non potuistis una hora vigilare mecum?* Et in libro adversùs ipsum. *Error autem & culpa juvenum, vilissimarumque mulierum, qui per noctem sæpè deprehenditur, non est Religiosis hominibus imputandus: Quia & in vigiliis Paschæ tale quid fieri plerumque convincitur, & tamen paucorum culpa non præjudicat Religioni, qui & absque vigiliis possunt errare vel in suis vel in alienis domibus. Apostolorum fidem Judæ proditio non destruxit: & nostras ergo vigilias malæ aliorum vigiliæ non de-* Ep. 53. Cap. 4.

destruent. Quin potius pudicitiæ vigilare cogantur, qui libidini dormiunt. Quod enim semel fecisse bonum est, non potest malum esse, si frequenter fiat: Aut si aliqua culpa vitanda est, non ex eo quod sæpe, sed ex eo quod fit aliquando, culpabile est. Non vigilemus itaque diebus Paschæ: Ne expectata diu adulteriorum desideria compleantur; ne occasionem peccandi uxor inveniat; ne maritali non possit clave concludi. Ardentius appetitur, quidquid est rarius. Urget assiduè Hieronymus vigilias Paschales: Eas namque solas probabat Vigilantius, ut toto anno posset securus dormire. An paschales vigilias etiam probarit Auctor istorum sermonum, nescio; palam tamen est, ipsum in hac parte fuisse purum putum Vigilantianum. Et hinc denuo credi potest fuisse Natione Gallus: Inter hos enim Vigilantius venenosos suos sibilos sibilabat.

Deinde, palam manifestat Auctor iste se esse Augustino longè posteriorem, dum dicit sanctorum vigilias fuisse antiquitus jejunari solitas usque ad noctem. Etenim sanctissimam istam consuetudinem fuisse tempore Augustini ubique adhuc usitatissimam, patet ex variis istorum ac vicinorum temporum Conciliis, atque ex ipso Augustino, præsertim in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ, atque in Epistola ad Presbyterum Casulanum. Tertiò, mentitur nocturnas vigilias abrogatas ac cassatas fuisse à sancto Ambrosio, idque ad instantiam sanctæ Monicæ. Patet id ex ipso sancto Augustino, qui in libris suarum confessionum, cum dixisset se adhuc Catechumenum ac recens baptizatum mirificè affectum fuisse hymnis & canticis, suavesonantis Ecclesiæ vocibus, sic subdit. *Excubabat pia plebs in Ecclesia, mori parata cum Episcopo suo, servo tuo. Ibi Mater mea, ancilla tua, solicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus vivebat. Tunc hymni & Psalmi ut canerentur secundùm morem orientalium partium, ne populus mæroris tædio contabesceret, institutum est: Et ex illo in hodiernum retentum, multis jam ac penè omnibus gregibus tuis & per cætera orbis imitantibus.* Ecce, sancta Monica vigilias non petivit abrogari, sed primas partes in ipsis tenuit, atque de ipsis quasi vixit. Sanctus item Ambrosius eas non abrogavit, sed novo Hymnorum ac Psalmorum cantu adauxit, istudque augmentum universa sub cælo Ecclesia probavit ac recepit. Patetque idipsum ex ipso etiam Ambrosio. Sic namque dicit ad suum populum. *Jejunavimus Sabbatho, vigilias celebravimus, orationibus pernoctantes institimus.* Hinc etiam in Ecclesia Africana eas non sustulit Augustinus, sed quosdam earum abusus dumtaxat reformavit. Patet id ex sermone isto, quem habuit Augustinus Carthagine in Basilica sancti Cypriani. *Aliquando ante annos non valdè multos etiam istum locum invaserat petulantia saltatorum. Istum tam sanctum locum, ubi jacet tam sancti Martyris corpus, sicut meminerunt multi, qui habent ætatem, invaserat pestilentia & petulantia saltatorum. Per totam noctem hic cantabantur nefaria, & cantantibus saltabatur. Quando voluit Dominus per sanctum fratrem nostrum Episcopum vestrum, ex quo hic cœperunt sanctæ vigiliæ celebrari, illa pestis in quantulum reluctata, postea cessit diligentiæ, erubuit sapientiæ.* Ecce, sanctus Aurelius Carthaginensis Episcopus in Ecclesiam sancti Cypriani, in qua per noctem ejus festi solebant fieri petulantes cantus & saltus, introduxit sanctas vigilias: Tantùm abest, ut eas abrogarit. Patet idipsum ex hisce Augustini ad populum verbis. *Nonne id egit in nomine Christi institutio vigiliarum istarum, ut ex isto loco citharæ pellerentur?* Solebant in istis vigiliis cantare citharis, aliisque id genus musicis instrumentis; Quem morem ejecit Augustinus. Quapropter constanter dico hujus sermonis Auctorem non esse Augustinum, sed nescio quem impurum ac fæculentum Vigilantianum.

[Margin notes, left column: Ep. 16. — L. 9. c. 7. — Ps. 109. — Serm. 115. de diverſ. cap. 4.; right column: Psalm. 32. c. 1.]

In eodem sermone assiduè asserit animam rationalem infundi per novam creationem: Quòd etiam est ab Augustino penitus alienum. Etenim jam senex de antiqua sua cunctatione sic dicit in libris suarum retractationum, retractans libros suos de Animæ origine. *In iis omnibus in quibus multa necessaria disseruntur, defendi de origine animarum, quæ singulis dantur, cunctationem meam.* Et retractans libros contra Academicos. *Quod attinet ad Animæ originem, qua fit ut sit in corpore, nec tunc sciebam, nec adhuc scio.* Et hic lapsus est Cardinalis Baronius, dum istam cunctationem putat ab Augustino in libris adversùs Vincentium Victorem fuisse revocatam: Etenim in libris istis aliud non agit Augustinus, quam eam suam cunctationem stabilire. At longè fœdiùs lapsus est impurus auctor iste, dum novam quotidianam Animarum creationem attribuit sancto Cypriano. Apud sanctum namque Cyprianum de ea quæstione ne vel verbum reperias. Suam item imperitiam egregiè prodit in hisce suis de sancto Jacobo Apostolo Zebedæi filio verbis. *Nec diem mortis ejus celebramus, sed potiùs translationis.* Hæc verba convincunt eum sancto Augustino esse longè posteriorem. Licet namque sancti Jacobi Apostoli translatio de Palæstina in Hispanias dudum ante Augustini tempus facta sit, utpotè facta ipso anno, quo ipse Herodis gladio in Judæorum gratiam percussus est dudum tamen post Augustini ævum hominibus innotuit. Prius namque innotuit sub regno Religiosissimi Principis, Alphonsi casti, ac Episcopatu Theodemiri, Episcopi Iriensis. Adeoque & tunc priùs cæpit à fidelibus celebrari.

[Margin notes: L. 2. c. 56 — L. 1. c. 1.]

Alius denique intolerabilis error est in hac Epigraphe; *De obitu Valentini Episcopi Carthaginensis.* Etenim per Augustini tempora inter Ecclesiæ Carthaginensis Episcopos nullum novimus Valentinum. Dum Augustinus ab Hipponensibus ad Presbyteratum raperetur, Ecclesiæ Carthaginensi præsidebat sanctus Aurelius: Dispensavit in Concilio Nicæno, ut Augustinus Valerio adhuc vivo ordinaretur Coepiscopus: Seditque usque ad mortem propemodum sancti Augustini. Proximè ei successit Capreolus, Capreolo Quodvultdeus, Quodvultdeo Deogratias, Deo gratias Eugenius, nullus omnino Valentinus. Quod Aurelio Capreolus successerit, patet ex Liberato Diacono, sic scribente in suo Breviario. *Scripsit Imperator Theodosius & beato Augustino Hipponensi Episcopo per Ebagnium Magistrianum,*

[Margin notes: Ser. 55. — Cap. 5.]

strianum, ut ipsi Concilio Ephesino *præstaret suam præsentiam: Qui Ebagnius veniens Carthaginem magnam, audivit à Campolo urbis ipsius Antistite Beatum Augustinum ex hoc mundo migrasse ad Dominum. Acceptis ab eo ad Imperatorem literis loquentibus de obitu beati Augustini, Constantinopolim, unde venerat, rediit*. Pro *Campolo* legendum est *Capreolo*. Patet id tum ex elegantissimis synodalibus literis, quas adversus Nestorii perfidiam ad Ephesinum Concilium dedit Capreolus, tum ex Vincentio Lirinensi, qui sic dicit
Cap. 42. de isto Concilio. *Cum lecta esset sancti Capreoli Episcopi Carthaginensis Epistola*. Huic Capreolo successit Quodvultdeus, ad quem adhuc ejusdem Ecclesiæ Diaconum scripsit Augustinus librum de Hæresibus. Patet id ex sancto Victore Episcopo Uticensi, qui Quodvultdeum Carthaginis Episcopum dicit à Genserico nudum atque exspoliatum esse detrusum in exilium: Idque Anno Christi 439. ut tam sanctus Prosper quam Marcellinus affirmant, eo namque anno prius venit Carthago in potestatem Barbarorum. Proinde lapsus est hic Cardinalis Baronius, sic scribens de sancto Ca-
A.430. preolo. *Successit hic Quodvultdeo, qui Aurelio fuerat subrogatus*. Hoc planè falsum est. Etenim Capreolus sedit Carthagine Episcopus tempore Concilii Ephesini, at verò Quodvultdeus dudum post pulsus est in exilium: Debet itaque Capreolo successisse, non eum præcessisse. Credo Baronium deceptum fuisse ex hisce Augustini verbis ad sanctum Honoratum Episco-
Ep. 180. pum Thianensem. *Charitati tuæ misso exemplo Epistolæ, quam fratri Quodvultdeo nostro Coepiscopo scripsi, putabam me onere caruisse, quod mihi imposuisti*. Putavit, inquam, Baronius Quodvultdeum sedisse Carthagine Episcopum adhuc Augustino vivo, Capreolum autem Augustino jam mortuo: Adeoque hunc isti successisse. At errat. Etenim iste Augustini Coepiscopus Quodvultdeus non fuit Episcopus Carthaginensis, sed Episcopus Centuriensis, cujus caussa discussa ac agitata fuit in Concilio Milevitano. Hallucinatur item Baronius, atque ex ipso Severinus Binius in suis ad secundum Carthaginense Concilium notis, dum in sedem Carthaginensem intrudunt nescio quem Genedium, dicuntque eum jam Seni Aurelio fuisse ordinatum Coepiscopum, quomodo olim Valerio fuerat coordinatus Augustinus. Tota ratio eorum est, quia in dicto Concilio legitur Genedius præsedisse, quod utique non poterat, nisi fuisset Episcopus Carthaginensis. At dico esse meram fabulam. Primò, quia tales vivo adhuc Episcopo superordinationes fuerunt tunc in Africa rigidissimè prohibitæ. Patet id ex
Cap. 8. sancto Possidio, qui sic dicit de sancto Augustino. *Quod in seipso postea fieri non debuisse, ut vivo suo Episcopo ordinaretur, & dixit & scripsit, propter Concilii universalis vetitum, quod jam ordinatus didicit: Nec quod sibi factum esse doluit, aliis fieri voluit. Unde etiam sategit, ut Conciliis constitueretur Episcoporum, ab Ordinatoribus debere Ordinandis vel Ordinatis omnium statuta Sacer-*
Cap. 3. *dotum in notitiam esse deferenda*. Statutum id fuit in tertio Concilio Carthaginensi. Aurelium porro hujus canonis fuisse primum prævaricatorem numquam credidero. Secundò, quamvis Genedius fuisset Aurelii Coepiscopus, debuisset tamen Aurelius sedere ac sententiam dicere ante ipsum: At verò Aurelius ibi sedit ac dixit post Genedium: Clarum ergo est, eum non fuisse Aurelii Coepiscopum. Quid ergo? Respondeo primò, pleraque Africana concilia, uti & multa alia, esse miserabiliter distorta ac permixta. Ex duobus aut tribus quandoque fit unum; ex uno fiunt plura; frequenterque turbatur ordo canonum ac Episcoporum. Et ita factum esse potuit in hac præsenti Synodo Carthaginensi. Dico itaque Genedium nescio cujus Sedis Episcopum ista forsan ratione in istius Concilii Præsidem esse promotum. Utinam viri docti quandoque unanimiter intendant plenissimæ conciliorum correctioni. Respondeo secundò, pro Genedio forsitan legendum esse Genethlium, Aurelii in Sede Carthaginensi proximum præcessorem. Mensurio namque ultimo Carthaginis pacifico Episcopo successerunt Cæcilianus & Majorinus; his Rufus ac Donatus magnus, etenim assentiri non possum Doctissimo Ecclesiæ Aurelianensis Episcopo Gabrieli Albaspineo, ubi in suis ad sanctum Optatum Milevitanum Episcopum præclarissimis observationibus ait Majorino proximè successisse Donatum à Casis Nigris; Cap. 3.
his successere Gratus & Parmenianus; his Genethlius ac Primianus, Genethlio Aurelius successit, Primiano autem nullus: Eo quod post Carthaginensem Collationem Donatistæ Episcopi de suis ubique Basilicis per leges Imperiales fuerint extrusi, privatique omni facultate novos Episcopos in mortuorum sedes substituendi. Quapropter etiam labitur Franciscus Balduinus, dum Primiano successisse putat Januarium istum, ad quem exstant quædam Epistolæ sancti Augustini. Palam namque est istum Januarium una cum Primiano fuisse Primatem Episcopum: Primatem Numidiæ, nequaquam Primatem Carthaginensem. At inquies, Cur ergo in actis Collationis Carthaginensis assiduè præponitur Primiano? Respondeo ex eisdem palam constare Primianum, non Januarium fuisse tum Donatistarum Carthaginensem Archi-Episcopum, atque etiam in omni Africa istius factionis Principem universalem. Patet ex hisce verbis Vi- N. 201.
ctoris Episcopi Tabborensis. *Susceperam quidem mandatum, sed quia Beatissimus Pater & Princeps noster Primianus nunc suscepit, me necesse est mandare his actis*. Januarius iste fuit Episcopus in Casis Nigris, uti palam patet ex Donatistarum ad suum mandatum subscriptionibus, quas in Collatione recitavit Scriba Rufinianus. Verùm cur ubique subscribit, comparet, ac sedet ante suum Principem Primianum? Respondeo eadem de causa, ob quam ubique præpo- N. 149.
nitur Felici Donatistarum Epispopo Romano. Donatistæ enim, quoniam sine Romanæ Cathedræ communione sciebant nullam posse esse veram Ecclesiam, etiam illic sibi Pseudo-Episcopum ordinarunt. Proinde Januarium præposuere suo Principi Primiano, non ratione eminentioris Cathedræ, sed ratione majoris in Episcopatu ætatis. Malè quidem & contra Africa-

nos

nos canones: Ita tamen fecere. Istiusque facti rationes discutere, non est hujus loci. Quod porro Genethlius fuerit ante Aurelium Carthaginensis Episcopus, patet ex Augustino ita scribente ad quosdam Episcopos Donatistas. *Inde nescio quomodo ventum est ad commemorationem beatæ memoriæ Genethlii Episcopi, quod nescio quam constitutionem datam contra illos compresserit, & effectum habere non siverit. Laudabant illum omnes, & benignissimè præferebant. Inter quas laudes à nobis subjectum est, quod etiam ipse Genethlius, si in eorum manus incidisset, rebaptizandus censeretur.* Hic ergò Genethlius jam senio gravis in Episcopatus sui Collegam forsan adscivit sanctum Aurelium, eaque est caussa, cur in ista Carthaginensi Synodo adfuerint duo Carthaginenses Episcopi, curque primo loco sederit Genedius seu Genethlius: Quia nempe hic Episcopus erat, Aurelius autem dumtaxat Coepiscopus. Quod namque iste Collegas adsciscendi mos fuerit in Africa admodum tunc familiaris, patet ex sancto Possidio, qui de Augustino Valerii Coepiscopatum recusante agens sic dicit. *Dum illi fieri solere ab omnibus suaderetur, atque id ignaro transmarinis & Africanis Ecclesiæ exemplis probaretur, compulsus atque coactus succubuit, & Episcopatus curam & majoris loci ordinationem suscepit.* Et quia idipsum ipsi sancto Aurelio contigerat, ideò ad dispensandum etiam cum Augustino fuit Aurelius adeò promptus. Ea porrò dispensatio fuit apud Afros, ut jam audivimus, omnium postrema. Quapropter Aurelius sibi in Coepiscopum non adscivit Genedium, sed Genedius aut Genethlius olim sibi Aurelium adsciverat in Collegam. Quidquid interim sit de isto Genedio, nullus tamen per hæc tempora fuit Carthaginis Episcopus Valentinus. Fuit tum quidam Valentinus Numidiæ Primas, de quo supra memini me esse locutum. Severinus Binius in jam dictis suis notis malè putat eum fuisse Xantippi successorem. Etenim Valentinus hic mendoso isti secundo Carthaginensi Concilio unà cum Alipio interfuit tamquam Numidiæ Primas: At vero Xantippus, utpote Alipii in Episcopatu Tagastensi successor, Primatum prius accepit post mortem Alipii: Ergo Xantippus iste fuit successor, non præcessor Valentini. Iste tamen Valentinus, utpote Numida, nequaquam fuit Episcopus Carthaginensis. Fuit Episcopus Ecclesiæ Vajenensis. Patet ex Collatione Carthaginensi: Ibi namque tamquam talis ab Exceptore Martiali fuit proclamatus atque ab omnibus agnitus. Et hinc in alio Collationis loco passim malè legitur *Valentius*: legi namque debet *Valentinus*. Tota ista Collatio opus habet seria revisione. Neque mirari satis possum, quomodo Franciscus Balduinus, Gabriel Albaspineus, Severinus Binius, aliique viri docti dicant Episcopales Sedes Montani, Adeodati, ac Protasii, qui unà cum quatuor aliis egere ibi partes Donatistarum, esse huc usque ignotas. Etenim ex ipsa Collatione palam constat Montanum fuisse Episcopum Zamensem, Adeodatum Episcopum Milevitanum, Protasium autem Episcopum Tubiniensem. Verùm de his aliàs. Et quidem in istis Sermonibus sunt errores adhuc multi alii. Interim jam adducti sufficiunt, ut quivis rationalis homo videat eos non esse Augustini.

Psalm. 164.

Cap. 8.

num. 99.

num. 57.

AMI-

AMICO LECTORI.

IN quæstione hac dixi quædam requirentia firmam memoriam. Hinc in uno puncto lapsus sum: Dum Numidiæ C. 7. 8.
Primatem Sylvanum dixi fuisse Episcopum Perdicensem. Fuit namque Episcopus Summensis. Patet id ex Catholicorum Episcoporum ad Comitem ac Cognitorem Marcellinum Epistolis, quas in Collationis Carthaginensis exordio legit Romulus Exceptor: Earum quippe secundæ Sylvanus subscripsit hoc modo, *Sylvanus Episcopus primæ sedis Provinciæ Numidiæ;* primæ autem sic, num. 18.
Sylvanus Senex Episcopus Ecclesiæ Summensis. Donatistæ tamen Felicem num. 16. nu 114.
suum ejusdem loci Episcopum vocabant Episcopum Zummensem. Deinde Cap. 9.
in alio loco exponens crimen Donatistarum, quod sanctus Optatus nobis proponit his verbis, *Nec maledicerent Deo*, omisi alia ejusdem Optati verba, quibus ipse clarissime exponit seipsum. Optatum quidem Lib. 4.
rectè exposui, addere tamen debueram hæc ejus verba. *Neminem fugit, quod omnis homo, qui nascitur, quamvis de parentibus Christianis nascatur, sine spiritu mundi esse non possit, quem necesse sit excludi ab homine & separari ante salutare lavacrum. Hoc exorcismus operatur, per quem spiritus immundus depellitur, & in loca deserta fugatur. Fit domus vacua in pectore credentis, fit domus munda: Intrat Deus & habitat, Apostolo dicente, vos estis templum Dei, & in vobis Deus habitat. Et cum Deo unusquisque plenus sit, de quo fur diabolus aliquid involare contendit; Vos rebaptizando exorcizatis hominem fidelem & dicitis Deo habitanti,* Maledicte exi foras. *Audit ergo Deus injurias non sibi debitas, & hujusmodi habitaculum deserit: Et homo, qui Deo plenus in Ecclesiam intraverat, egreditur vas inane.*

I N-

INDEX

Capitum hujus quæstionis quodlibeticæ.

PRO-

PRODIDAGMATA
PHILOSOPHICA
TOTI PHILOSOPHIÆ PRÆAMBULA.
In quibus

Accuratè explicatur quidquid circa Terminorum ſignificationem, ſuppoſitionem, ac prædicationem poſſibile eſt deſiderari. Adeoque non ſolis Philoſophis & Theologis; ſed & Juris-peritis perutilia, ac pernecessaria.

Auctore

Fr. CHRISTIANO LUPO, Yprenſi, Ordinis Eremitarum Sancti Auguſtini, Quondam in Gymnaſio Bruxellenſi, modò in Conventu Colonienſi Philoſophiæ Profeſſore.

Sereniſſimo, ac Reverendiſſimo Principi,

D O M I N O

MAXÆMILIANO HENRICO

UTRIUSQUE BAVARIÆ

D U C I,

COMITI PALATINO

Rheni.

SERENISSIMI, AC CLEMENTISSIMI DOMINI NOSTRI, PATRUI SUI, FERDINANDI, ARCHI-EPISCOPI, ET PRINCIPIS ELECTORIS COLONIENSIS, &c. IN ECCLESIA HILDESHEIMENSI

Illuſtris Colonienſis ad Sanctum Gereonem Collegii

PRÆPOSITO,

Metropolitanarum, ac Cathedralium Eccleſiarum Colonienſis, Magdenburgenſis, Saltzburgenſis, Monaſterienſis, Halberſtadienſis, Hildesheimenſis, Paderbornenſis, Conſtantienſis, Argentinenſis, &c.

CANONICO,

Principi priùs, Re, quam Spe Magno, ac ad Sacri Romani Imperii Solamen, ac Levamen deſuper dato.

In quo

Magnificentia & Comitas, Clementia & Majeſtas, Scientia & Pietas, aliæque ſimiles Principem facientes animi dotes ſedem fixere, ac de primatu certamen iniere.

A DIVO

Divorum Avorum S. R. I. Regum, ac Cæſarum Sanguine non degeneri

N E P O T I.

Sacræ & Auguſtæ Bavaricæ Domus

AUGUSTO SEMINI,

Ac deſolatarum in Sacro Romano Imp. Eccleſiarum

FIRMISSIMÆ SPEI, &c.

Domino ſuo Clementiſſimo.

Fr. CHRISTIANUS LUPUS poſt
Auguſtatum oſcula manuum, ſe ſuaque omnia

D. C. Q.

Nec non perennem felicitatem, ac felicem perennitatem, & bene inchoatæ, beneque ominatæ Juventutis ad Neſtorea uſque tempora beatam traductionem apprecatur, & exoptat.

Sereniſſime ac Reverendiſſime Princeps.

Clementiſſimam SERENITATIS TUÆ Audientiam audacter interpellat importunus hic Philoſophiæ meæ præ-ambulo: nihil adferens politioris culturæ, aut ornamenti; ſed multi indigens ſubſidii, ac adjumenti. Quod à quo poſtularet, aut expectaret audactiùs ac firmiùs, quàm à Reverendiſſima SERENITATIS TUÆ Clementia? Mecaſtor à Nemine. Etenim Magnificentiam, Comitatem, Prudentiam, Pietatem, Scientiam, Scientiæque amorem, aliaſque verum Principem facientes virtutes in te ſemper miratus eſt, & adſtupuit ſingulares. Nihil ſibi ſperavit de longa per Principes, Duces, Reges, Auguſtoſque Cæſares traducta propagine: Non attendit ad Heroica, vereque Auguſta Stemmatis Auguſti geſta: Tranſivit avitam Bavariæ Sanctimoniam, Pietatem, ejuſque ſummam, nec hactenus ſatis laudatam in Orthodoxam Eccleſiam, ac Romanum imperium Benevolentiam, ac Beneficentiam: Nihil eum inflexit Bavarorum Ducum in magna illa Lutherana Eclipſi intacta Fides, ac intemerata Religio: Non denique adſpexit magnificentiſſima ac Bavariæ Ducibus digna in Ordinem noſtrum Beneficia, S. P. Auguſtino, ejuſque Dilecto filio, Tolentinati Nicolao per univerſam

Bavariam erecta Templa, ac exstructa Cœnobia. Hæc enim omnia si attendisset, alienorum potiùs, quam Tui, aut Tuorum admirator, & amator fuisset. Invenit in Te, quæ eum satiarent: quæque eum aliis attendere, aut alia suspicere, attendi tamen & suspici plus quam digna, omninò non tolerarent. Quis enim non stupeat in adolescente ætate constitutum Principem Aula egredi, gratas ætati isti delicias abominari, pro futuro Sacri Romani Imperii subsidio duris assuescere, ac in omni Scientiarum, ac studiorum Circo omnibus se ostendere admirabiliorem? Etenim audivimus Te, SERENISSIME PRINCEPS, in solennibus pulpitis perorando, ac in publicis Gymnasiis dissertando, Auditoribus quidem concitare stuporem, & acclamationem; Oratoribus verò, Philosophis, ac Theologis invidiam, Zelum, ac æmulationem. Non immeritò sanè de Reverendissima Tua Clementia sæpè sæpiùs cantitari audio, quod de similis spei, ac genii Principe decantandum nobis apposuit Poeta ingeniosus:

Sistite natales timidi numerare Deorum:
Cæsaribus virtus contigit ante diem.

Qui talis profectò, tantusque cum sis, Impudentiam velim ut excuses meam, eminentibus hisce tuis virtutibus innotescere sæpè animus meus ambiit, sæpiùs desideravit. Verùm quid? Homo defuit, qui me ad tam eminens, celsumque fastigium elevaret. Adjunxi ergò me præsumptuoso huic Philosophiæ meæ Præambuloni. Hic etenim proprio pondere, proprioque propriæ naturæ ductu ad Clementiæ Tuæ Serenissimam Audientiam, Serenissimumque Judicium currit, omnemque alium judicem, Censorem, & Tutorem refugit, firmissimum ac tutissimum sibi sub *Clementiæ Tuæ* tutela domicilium sine ulla hæsitatione, aut titubatione præsumens. Præsumo mecastor & Ego. Etenim quid ni præsumamus? Non enim accedimus Principem, qui alieno opùs habeat judicio, qui famæ credat, & fallacibus vulgi rumoribus; verùm, ut dicebat ingeniosus ille.

Pagina Judicium docti subitura movetur
Principis, ut Clario missa legenda Deo.

Itaque.
Da mihi te facilem, dederis in Cætera *vires:*
Ingenium vultu statque caditque tuo.

Etenim si Eruditissimæ Tuæ Clementiæ placuero, aliis quibuscumque placuisse, aut displicuisse parùm, immò nihil omninò curavero. Deus ter Opt. Max. SERENITATEM TUAM Orthodoxæ Rom. Ecclesiæ, Sacroque Romano Imperio, Sanctæ ac verè Catholicæ Bavariæ, Ordini nostro, mihique Clientum Tuorum infimo ad Nestorea usque tempora salvam ac incolumem perpetuare dignetur.

Dabam Augustæ Ubiorum, 5. Februarii, 1640. ad S. Augustinum, In festo Sacratissimæ Virginis & Martyris Agathæ.

Serenis. ac Reverendis. Clementiæ Tuæ Cliens officiosissimus,

Fr. CHRISTIANUS LUPUS.

Ad
Prodidagmata Philosophia R. P. Christiani Lupi.

ADvenient merces, docilis concurre Juventus,
Tutaque jam portum Puppis anhela subit.
Puppis anhela subit, Logicæ quæ prædita merce est:
Quam nec Plato tulit, quam nec Aristoteles.
At quæ tristis hyems nigrescis corripe vela,
Ne pereant merces, naufragiumque ferant.
MAXIMILIANE DOMUS BAVARÆ GENUINA PROPAGO,
Tende rati dextram, subsidioque veni.
Surgentes sapiens compescas Æole Ventos:
Ipso ne in portu prora voretur aquis.

Aliud
Ad Invidos Epigramma.
Quid laceras verum Logices canis invide dogma?
Tene remorsurum vis Lacerare Lupum?

Testandæ Benevolentiæ suæ

Per-Illustris ac Reverendissimus Dominus FRANCISCUS WILHELMUS BARO à BOCHOLT, Cathedralium Eccles. Hildesheimensis, ac Halberstadiensis respectivè Custos, ac Canonicus, &c.

D I S-

DISPUTATIO I.

De essentia & objecto Prodidagmatum.

DUBIUM PRIMUM.

Quodnam sit objectum Prodidagmatum?

1. Respond. breviter & dico: objectum Prodidagmatum est congrua & legitima significatio, & constructio vocum. Probatur: quia objectum scientiæ, vel artis est illud, circa quod scientia vel ars versatur, & in cujus explicatione, vel directione occupatur; atqui prodidagmata, sive sint scientia, sive ars, de quo statim, tota occupantur in dirigenda legitima significatione & constructione vocum; ergo legitima significatio, & constructio vocum est proprium objectum prodidagmatum. Probatur minor: quia in summulis sive prodidagmatis explicatur significatio vocum, scilicet significatio vocis concretæ, & abstractæ, vocis simplicis & compositæ, vocis denominantis & denominativæ, &c. Item explicatur vocum suppositio, ampliatio, distractio, status, appellatio &c. Item vocum prædicatio, oppositio, æquipollentia, &c. Item docetur modus voces recte supponendi, recte ampliandi, appellandi, prædicandi, opponendi, &c. Atqui vocum suppositio, ampliatio, status, distractio, appellatio, prædicatio, oppositio, &c. sunt vocum constructiones, sunt enim constructionum species; ergo prodidagmata tota occupantur in drigenda & docenda legitima vocum significatione, & constructione. Probatur minor: quia constructio, ut definit Alvarez in sua syntaxi, est legitima vocum inter se compositio; vel ut definit Despauterius, est debita dictionum in oratione ordinatio, atqui vocum suppositio, ampliatio, appellatio, &c. sunt debitæ vocum in contextu orationis ordinationes; ergo sunt constructiones, sive sunt species constructionum. Probatur minor: quia suppositio est positio vocis in contextu orationis pro suo significato, ampliatio vocis est propositio vocis in contextu orationis ad significandum significatum suum conjungi subiecto pro aliqua temporis differentia per principalem propositionis copulam non importata, appellatio est applicatio sive ordinatio significati formalis unius vocis supra signific tum alterius, & sic de aliis; atqui hæc omnia, uti evidens est, nihil sunt aliud quam debitæ vocum in oratione ordinationes, & positiones; ergo etiam nihil sunt aliud quam species conctructionum.

2. *Conclusio* hæc efficaciter confirmari potest ex secunda regula anteprædicamentali: quia inter genera subordinata quorum unum sub alio collocatur, unum est species alterius; atqui constructio & suppositio sunt genera subordinata; ergo unum est species alterius; ergo vel suppositio est species constructionis, vel constructio est species suppositionis; atqui constructio non potest esse species suppositionis, multæ enim sunt constructiones, quæ tamen constat non esse suppositiones; ergo necessario suppositio est species constructionis. *Probatur minor*: quia genera subordinata sunt quæ sub se habent aliquas communes species, aliquasque communes differentias; atqui constructio & suppositio habent sub se aliquas communes species; ergo sunt genera subordinata. *Probatur minor*: quia metaphora, cathecresis, synecdoche, allegoria, omnesque alii tropi, ac multæ figuræ rhetoricæ sunt simul constructiones, & suppositiones; ergo constructio & suppositio habent aliquas communes species. Quod constructiones sint, manifestum est, nec ullus sapiens negabit: sunt etenim debitæ & ornatæ dictionum in oratione ordinationes: quod etiam suppositiones sint, *facile probatur*, quia suppositio est positio vocis in contextu orationis pro suo significato; atqui metaphora, allegoria, cathecresis, &c. sunt positiones vocum in contextu orationis pro aliquo suo significato; ergo sunt suppositiones. *Probatur minor*: quia metaphora est translatio vocis à significato proprio ad improprium; cathecresis est translatio vocis à significato proprio ad alienum, &c. Atqui hoc nihil est aliud, quam positio seu usurpatio vocis pro significato improprio, vel alieno; ergo ista præfata sunt positiones vocum in orationis contextu pro aliquo suo significato; & sic sunt suppositiones; simul & constructiones; ac per consequens suppositio & constructio habent aliquas communes species, & sunt genera subordinata.

3. *Objicies* I. Prodidagmata agunt de prædicationibus & modis sciendi, atqui prædicationes & modi sciendi non sunt voces, neque vocum constructiones, sed sunt operationes intel-

tellectus, ergo Prodidagmata non agunt de vocum constructionibus sed de mentis operationibus. Probatur min. quia prædicatio est affirmatio vel negatio unius de alio, item modi sciendi sunt definitio, divisio, & demonstratio, atqui hæc omnia non sunt constructiones, sed mentis operationes, uti clarum est, ergo Prodidagmata de his agentia non agunt de constructionibus. *Resp. dist. mai.* Prodidagmata agunt de prædicationibus, & modis sciendi mentalibus, sic nego, agunt de modis sciendi, & prædicationibus vocalibus, sic concedo; quo posito corruit minor cum consequentia, quod verò Prodidagmata solummodo agant de prædicationibus, ac modis sciendi vocalibus, *facile probatur*: quia Prodidagmata agunt de prædicatione quæ constat extremis concretis, & extremis abstractis, agunt de prædicatione in quid, & prædicatione in quale, de prædicatione substantiva & adjectiva, &c. Atqui hæ omnes prædicationes non sunt prædicationes mentales, sed vocales, non enim conceptus concreti vel abstracti, substantivi vel adiectivi, in quid vel in quale prædicabiles sunt, sed solæ voces, & sola nomina sunt talia, ergo prodidagmata non agunt de mentalibus, sed de solis prædicationibus, ac modis sciendi vocalibus, atqui prædicationes, & modi sciendi vocales sunt construstiones, ergo prodidagmata agunt de constructionibus: patet subsumpt. quia omnis oratio vocalis est constructio, atqui prædicatio, & modus sciendi vocales sunt orationes vocales, ergo sunt constructiones.

4. *Petes* an objectum Prodidagmatum sit ipsa entitas, an verò legitima significatio & constructio vocum? *Resp.* primo, entitatem vocum, & constructionem vocum esse duo planè diversa & realiter distincta, *ratio est*; quia entitas vocum est qualitas quædam ministerio oris & linguæ in aere producta & dearticulata, quam qualitatem physici vocant sonum, at verò constructio vocum est earum debita positio & ordinatio in contextu orationis, atqui hæc duo sunt duo realiter distincta, ergo entitas vocis, & constructio vocis sunt duo realiter distincta. *Probatur min.* quia positio sive ordinatio vocis in contextu orationis dicit duo: nimirum vocis productionem seu dearticulationem, & actum voluntatis vocem dearticulatam pro suo significato supponentis, & ad significatum suum significandum ordinantis, atqui tam vocis productio, quam illius à voluntate ad significandum ordinatio, ab entitate vocis realiter distincta sunt, uti evidens est, ergo similiter entitas vocis, & constructio vocis realiter distincta sunt. Vide quæ dicam infra de suppositione, spero enim fore, ut dicam tibi aliquid pulchri, quod hactenus non scivisti.

5. *Resp.* secundo objectum Prodidagmatum non esse entitatem vocum, hujus enim consideratio ad scientiam de anima spectat; sed esse vocum legitimam constructionem, ratio est: quia cognitio Prodidagmatum non est speculativa, sed tota practica & directiva, ergo ejus objectum non potest esse entitatis, sed constructio vocum. *Probatur conseq.* quia cognitiones practicæ pro objecto suo non habent rem circa quam operantur; sed operationem ipsam qua operantur circa rem illam, quamque dirigunt, & rectè fieri docent, v. g. ars ædificandi pro objecto non habet domum quæ ædificatur, sed ipsam domus ædificationem, ars equitandi pro objecto non habet equum qui equitatur, sed ipsam equitationem, ars arandi non habet pro objecto terram quæ aratur, sed terræ arationem. Logica quæ est scientia ratiocinandi non habet pro objecto objecta circa quæ ratiocinamur, sed ipsam ratiocinationem, &c. Atqui cognitio prodidagmatum est cognitio practica, ergo pro suo objecto non debet habere ipsam vocem circa quam operatur, sed operationem ipsam qua circa vocem operatur, quamque dirigit, & fieri docet; atqui operatio quam cognitio prodidagmatum dirigit, est legitima vocum constructio & significatio, ergo hæc est legitimum objectum prodidagmatum. Ratio majoris est: quia objectum cognitionis practicæ debet esse praxis, atqui praxis est aliqua operatio, est quippe operatio facta juxta dictamen & regulamen cognitionis practicæ, ergo cognitio practica pro objecto debet habere aliquam operationem, sed de hoc semel alias.

DUBIUM II.

An cognitio prodidagmatum sit scientia, vel ars? & quæ?

6. RESP. & dico primo: cognitio prodidagmatum est ars, & non scientia. Probatur: quia scientia practica est cognitio directiva actuum internorum, ita Logica & Ethica sunt scientiæ, quia Logica actus internos intellectus, Ethica actus internos voluntatis dirigit; ars verò est cognitio directiva actuum externorum, ut ars pingendi, ars equitandi, ars saltandi, &c. Atqui cognitio prodidagmatum non est directiva actuum internorum mentis, sed externorum corporis, ergo est ars, & non scientia. Probatur min. quia cognitio prodidagmatum est cognitio directiva constructionum, suppositionum, ampliationum, &c. Atqui constructio, suppositio, ampliatio, &c. non sunt actiones internæ mentis, sed sunt actiones externæ corporis, sunt enim actiones linguæ, ergo cognitio prodidagmatum est cognitio directiva actuum externorum. Patet minor: quia constructio, suppositio, ampliatio, &c. sunt positio vocis in contextu orationis, atqui positio vocis in contextu orationis est actio linguæ, est enim nihil aliud quam productio & dearticulatio vocis cum ordinatione ejus ad significandum suum significatum, ut cœperam dicere dub. præced. ergo constructio, suppositio, ampliatio, &c. sunt actiones linguæ, & corporis.

7. *Objicies* primo: scientia practica, uti dictum est, est cognitio directiva actuum internorum mentis, atqui cognitio prodidagmatum est talis, ergo est scientia, non verò ars. Probatur minor: quia cognitio prodidagmatum non solum dirigit potentiam executivam linguæ ad constructionem formandam, & exequendam, sed

etiam dirigit voluntatem ad constructionem imperandam, & intellectum ad constructionem legitime ordinandam, intellectus enim constructionem ordinat, voluntas imperat, lingua exequitur, & format. Oportet quippe philosophari de directione constructionis, sicut philosophamur de directione ædificationis; atqui regulæ architectonicæ non solum dirigunt potentiam executivam in ædificatione exequenda, sed etiam dirigunt voluntatem in ædificatione recte imperanda, & intellectum in illa recte ordinanda, ergo similiter regulæ summulisticæ dirigere debent non solum constructionem, sed insuper illius imperium, & ordinationem; atqui constructionis ordinatio, & imperium sunt actus intellectus & voluntatis, ergo cognitio prodidagmatum est cognitio directiva actuum internorum mentis.

8. *Resp.* Concedendo totum præter conseq. primi syllogismi, vel potius præter illius majorem, quæ distingui debet hoc modo: omnis illa cognitio quæ est directiva actuum internorum mentis tantum, est scientia & non ars, sic concedo: omnis illa cognitio quæ est directiva actuum internorum simul & externorum, est scientia & non ars, sic nego; & dico tales cognitiones directivas esse artes, non verò scientias: & per consequens cum cognitio prodidagmatum sit talis cognitio, erit ars, non verò scientia, oportet ergo bene percipere differentiam scientiæ practicæ ab arte; hæc enim duo partim inter se conveniunt, partim disconveniunt: primo enim coveniunt quod utraque sit cognitio directiva, secundo quod utraque sit cognitio directiva actuum internorum mentis; disconveniunt vero, quod scientia practica sit cognitio directiva solorum actuum internorum, quodque directio ejus sistat in actibus internis, neque se protendat ad dirigendos actus externos: verbi gratia, Logica & Ethica sunt scientiæ practicæ, quia earum officium solummodo est rectificare & dirigere internas intellectiones & volitiones, & gubernamini actuum externorum se non implicant, nec immiscent; at verò ars debet esse cognitio directiva actuum internorum & externorum simul, sive debet esse cognitio cujus directio non sistit in actibus internis, sed se extendit ad actus externos, quos etiam gubernat, dirigit, rectèque fieri docet: verbi gratia, cognitio architectonica est ars, & non scientia; quia ejus officium est dirigere non solummodo intellectum in ædificio bene concipiendo, & ordinando, ac voluntatem in ædificio bene imperando, sed insuper potentias executivas in ædificio bene construendo & formando: adeoque ejus directio non sistit intra actus internos mentis, sed se protendit usque ad actus externos corporis. Unde ego artem & scientiam practicam hoc modo definire soleo: Ars est cognitio cujus finis est externa factio; scientia speculativa est cognitio cujus finis est nuda rei contemplatio; scientia practica est cognitio cujus finis est interna operatio: cum ergo cognitio prodidagmatum pro fine habeat externam vocum constructionem, erit vera ars, non autem scientia.

9. *Objicies* secundo: cognitio prodidagmatum est pars Logicæ, atqui Logica non est ars, sed vera scientia, habetque pro objecto non constructiones, sed mentis internas operationes, ergo similiter cognitio prodidagmatum est vera scientia. *Probatur mai.* quia quidquid docetur in Logica est pars logicæ, atqui Prodidagmata docentur in logica, ergo sunt pars logicæ. *Resp. neg. mai. utriusque syllogismi*; prodidagmata enim si pars logicæ forent, ineptissime vocarentur Prodidagmata; nam *Prodidagmata* idem sonat, quod *ante-documenta*, quasi dicas documenta quædam traditu necessaria antequam tradantur documenta Logica; sunt ergo Prodidagmata, ut statim dicam, pars grammaticæ, traduntur tamen in logica, & omittuntur in grammatica, quia continent quædam documenta philosophiæ addiscendæ plane necessaria, & difficilia nimis, quam ut à pueris grammaticæ studentibus capiantur.

10. *Objicies* tertio: ars debet esse cognitio practica, atqui cognitio Prodidagmatum pro magna sui parte est pure speculativa, ergo malè dicitur esse ars. *Probatur min.* quia in Prodidagmatis tractatur quid sit vox, quid significatio vocis, quomodo significatio à voce distinguatur, quid sit suppositio, an sit actus intellectus, an voluntatis, &c. Atqui hæc omnia sunt pure speculativa, ergo cognitio Prodidagmatum non est practica. *Resp. neg. min.* ad probationem dico, illa omnia quidem tractari in Prodidgamatibus, sed præposterè & extra ordinem, ac proprium suum locum; eorum enim locus proprius in physica in libris de anima est: *ratio est*, quia cognitio speculativa qualitatum corporearum, & actuum intellectus ac voluntatis humanæ ad physicam spectant, atqui vox est qualitas corporea, significatio verò actualis est actus intellectus, significatio aptitudinalis vel est ipsa vox, vel actus voluntatis, ut infra dicam, suppositio, ampliatio, appellatio, &c. Sunt actiones corporeæ nimirum productio seu dearticulatio vocis, simul cum actu voluntatis ordinantis vocem dearticulatam ad significandum suum significatum, uti etiam suo loco & tempore dicam, ergo horum omnium speculativa cognitio non ad Prodidagmata, sed ad physicam in libris de anima spectat.

11. *Et ratio* ulterior, ac magis à priori est: quia artes & scientiæ practicæ de objecto suo numquam docent quid sit, sed solummodo quomodo faciendum sit; verbi gratia, Logica non docet quid sit syllogismus, quid sit argumentatio, quid sit propositio, &c. Sed solum quomodo hæc facienda & efformanda sint; item ars architectonica non docet quid sit ædificatio, nec ars cytharizandi quid sit cytharizatio, neque ars arandi quid sit aratio, &c. Sed solum docent modum has actiones rectè faciendi, & exercendi; earum vero cognitionem speculativam, sive definitionem præsupponunt & mutuantur ab aliis scientiis; atqui cognitio Prodidagmatum est ars, & cognitio practica, ergo illa non debet tradere quid sit vox, quid significatio, quid Prædicatio vocalis, quid sup-

suppositio, quid appellatio, &c. Sed hæc omnia præsupponere & mutuare debet ex alia scientia, nimirum ex physica, ad quam horum omnium speculativa cognitio propriè pertinet, solummodoque docere debet modum hæc omnia recte faciendi & efformandi. *Ratio majoris est*, quia nemo potest mittere falcem in messem alienam, nemo potest se intermiscere officio alieno, & ut habet regula Juris, *nemo potest egredi fines mandati sibi facti, nam extra territorium, aut extra officium jus dicenti non paretur impunè*, atqui territorium, mandatum, ac officium cognitionis practicæ non est speculari quid objectum suum sit, sed solummodo docere modum quomodo faciendum sit, ergo cognitiones practicæ nunquam docent quid objectum suum sit, sed solummodo quomodo faciendum sit.

12. *Instabis*, hoc est anti-Porphyrium agere, & totam scholam fustigare, nam omnes summulistæ, quotquot hactenus fuerunt, in suis summulis sive Prodidagmatis, docuerunt quid sit vox, quid significatio, quid prædicatio, &c. Ergo vel omnes malè fecerunt, vel hæ veritates speculativæ per se spectant ad objectum Prodidagmatum. *Reg. neg. mai.* nolo enim à communi via recedere, sed dico summulistas in suis summulis legitimè ac ordinatè explicare istas veritates speculativas, sicut & ego illas explicaturus sum; dico ergo solummodo summulistas de his veritatibus non agere ex proprio suo munere & officio, tamquam de suo proprio & per se objecto, sed agere de illis tanquam objecto alieno, ex munere & officio alieno sibi in hac parte concesso, delegato, & mutuato; cum enim summulistæ non possint facere officium suum, scilicet docere modum faciendi, suppositiones, appellationes, &c. nisi primo doceant, ac supponant quid sint, suppositio, prædicatio, appellatio, &c. adeoque nisi se immisceant objecto, & officio alieno, physicæ nimirum, aut cujuscumque alterius scientiæ; ut officio proprio bene fungi, propriumque objectum adæquatè explicare possint, mutuantur, & accipiunt sibi delegatam partem officii alieni, quantum absolutæ proprii officii functioni satis est, ac necessarium. Fit quippe inter scientias, sicuti fit inter homines; sicut ergo si certo quodam casu serenissimus noster Archiepiscopus Coloniensis non posset commode fungi jurisdictione sua propria, nisi se aliquatenus immiscendo jurisdictioni Trevirensi, vel Moguntinæ, profecto nec Trevirensis, nec Moguntinus Archiepiscopus tam jurisdictionis suæ avarus foret, quin libentissimè illius partem serenissimo nostro principi delegaret: ita etiam inter scientias, ubi una nequit perfectè exponere objectum suum, nisi aliquatenus se immiscendo objecto alterius, illa altera neque tam inculta, neque tam inhumana est, quin hoc libentissimè indulgeat, & officium suum hac in parte deleget.

13. *Dico* secundo, Cognitio Prodidagmatum, sive ars summulistica est pars grammaticæ: in hac conclusione non est multum immorandum, sequitur enim manifestè ex dictis; habet autem duas partes, scilicet quod ars summulistica sit ars grammaticalis, & quod sit ars grammaticalis, non totalis, sed solum partialis, sive quod sit solum pars artis grammaticalis. Prima pars probatur: quia omnis ars directiva constructionum est ars grammaticalis, atqui ars summulistica est ars directiva constructionum, ergo est ars grammaticalis. Probatur etiam secunda pars: quia grammatica totalis est ars dirigens non solas vocum constructiones, sed insuper vocum genera, declinationes, conjugationes, quantitatem, accentum, &c. Atqui ars summulistica non dirigit hæc omnia, sed solummodo quasdam difficiliores species constructionum, ergo non est grammatica totalis, sed solummodo partialis.

DISPUTATIO II.

De signo, & significatione in communi.

DUBIUM PRIMUM.

Quid sit signum in Communi?

1. HÆc vox, Signum, vox æquivoca est, habens multas, ac planè diversas significationes. Primo, ergo aliquando sumitur pro constellatione cœlesti, ita dicimus esse duodecim signa Zodiaci, & quadraginta octo signa cœlestia, id est 48. constellationes: in hac significatione loquitur poeta, primo fast.

Tempora cum caussis Latium digesta per annum.
Lapsaque sub terras, ortaque signa canam.

Secundo, aliquando sumitur pro vexillo militari, in qua significatione loquitur idem ille lib. primo de arte.

Parthe dabis pœnas, Crassi gaudete sepulti,
Signaque barbaricas non bene passa manus.

Tertio, quandoque sumitur pro macula vel defectu, aut aliqua distortione corporali; ita in adagium transiit, *cave tibi à signatis*, aliasque varias habet significationes, quarum illa sola ad rem, ac propositum nostrum facit, qua sumitur pro significativo, sive pro re quæ deducit potentiam cognoscitivam in cognitionem alterius rei.

2. Sed & hæc significatio vocis, Signum, adhuc varia est, cum variis enim temporibus etiam facta est varia; primo quippe signa vocabantur illæ solummodo res, quæ materiales erant, & percipiebantur aliquo sensu externo, & mediante sui cognitione sensitiva deducebant intellectum in cognitionem alicujus alterius rei à se distinctæ, ita fumus, voces, scripturæ, sonus, campanæ, & tympani erant signa, & de his signis format sanctus Augustinus suas definitiones, alteram lib. de principiis dialecticæ, & lib. 2. de doctrina christiana: *signum est id quod præter speciem, quam sensibus ingerit, aliquid aliud facit in cognitionem venire*; alteram lib. de ordine: *signum est id quod seipsum sensui, & aliquid aliud animo repræsentat*. Deinde verò crescente rerum usu ac experientia adverterunt homines, non solum

lum res sensibiles & materiales esse tales, quæ mediante sui cognitione deducerent intellectum in cognitionem alicujus alterius; sed etiam id competere quibusdam rebus spiritualibus: sicut enim invisibilia Dei, per ea quæ facta sunt visibilia, ita & per ea quæ facta sunt invisibilia, intellecta conspiciuntur: idque multò melius & distinctius, item sicut nos deducimur in cognitionem & communicationem mutuorum conceptuum per sonos, ac signa sensibilia; ita in multorum theologorum sententia angeli in mutuam conceptuum communicationem deveniunt per verba & signa quædam intelligibilia, hoc inquam homines advertentes significationem vocis *signum* extenderunt; omneque illud signum vocitare cœperunt, quod mediante sui cognitione deducebat intellectum in cognitionem alterius, sive interim materiale & sensibile, sive spirituale, ac intelligibile foret.

3 Sed & posteri hisce suis parentibus adhuc perspicaciores, advertere cæperunt quasdam esse res, quæ potentias cognoscitivas deducerent in notitiam alterius, non solum cognitione sui mediante, sed etiam sine cognitione sui mediante; nam species & actus intellectus intellectum, species visibiles ac visiones visum deducunt in cognitionem suorum objectorum, absque eo quod ipsæ cognoscantur, sive cognitione sui non mediante: ideò significationem vocis, *signum*, adhuc magis ampliarunt, omneque illud signum appellarunt, quod deducit potentiam aliquam cognoscitivam in cognitionem alicujus à se distincti: sive interim hoc faciat cognitione sui mediante, sive non, sive sit materiale, sive spirituale, &c. Itaque signum in communi hoc modo definies: *signum est aliqua res, quæ potentiam cognoscitivam deducit in cognitionem alicujus alterius rei à se distinctæ*. Neque mirari debes ita cum tempore variatam ac ampliatam vocis, *signum*, significationem; sed in mentem reducere antiquum illud Horatii vaticinium,

Multa renascentur, quæ nunc cecidere, cadentque.
Quæ nunc sunt in honore vocabula, cum volet usus.

4. Non dixi in definitione: *signum est id quod potentiam intellectivam*; *sed est id quod potentiam cognoscitivam:* oportet namque in definitione signi in genere ita generaliter loqui: nam si dicerem, est id quod potentiam intellectivam, &c. definitio non foret convertibilis cum suo definito: *ratio est:* quia sunt multa signa, quæ sunt vere signa, & tamen non deducunt potentiam intellectivam; sed solùm aliquam potentiam sensitivam externam vel internam in cognitionem alicujus alterius: qualia sunt omnes species impressæ & expressæ, tam sensus externi, quam interni, ut infra latius dicam; ergo, si diceretur in definitione, *signum est id quod potentiam intellectivam*, *&c.* Definitio non comprehenderet omnia signa; & sic non foret convertibilis cum suo definito.

5. *Dixi* præterea in definitione, *signum esse id quod deducit in cognitionem alicujus alterius à se distincti:* Hæc enim est differentia inter *significare* & *repræsentare*; *repræsentare* namque est potentiæ cognoscitivæ aliud exhibere cognoscendum, sive est potentiam cognoscitivam deducere in alicujus cognitionem, sive suiipsius, sive alicujus alterius; ita fumus ignem, & vox *homo* naturam humanam repræsentat; item Essentia divina, quæ immediatè per se sine specie intermedia beato se manifestat: item objecta tactus, gustus, & odoratus, quæ immediatè per se sine specie intermedia potentias istas ad operandum excitant: sese illis cognoscitivis potentiis repræsentant; *& ratio est:* quia repræsentare potentiæ cognoscitivæ est aliquid potentiæ cognoscitivæ præsens facere, illique exhibere cognoscendum, atqui omnia illa præfata objecta semetipsa potentiæ cognoscitivæ præsentia faciunt, & cognoscenda exhibent; ergo semetipsa repræsentant: & sic potest idem repræsentare seipsum; at verò *significativum est* species *repræsentativi*, & τὸ *significare* est species τῦ *repræsentare*, superadditque illi realem distinctionem repræsentati à repræsentante: estque nihil aliud, quam potentiam cognoscitivam deducere in cognitionem alicujus alterius à se distincti; nequit ergo idem significare seipsum, uti potest repræsentare, sed semper signum debet esse realiter distinctum à suo significato; cujus rationem ne scrupulosius investigaveris: nullam enim invenies præter usum doctorum, & auctoritatem scholæ; à quibus sine urgentissima ratione nunquam est facilè recedendum.

6. *Objicies* primò: si *Julius Cæsar*, aut *Pompejus* in propria persona prodiret in theatrum, ibique gereret bella fictè, antea à se gesta verè, tunc *Julius Cæsar* significaret seipsum; ergo non repugnat idem significare seipsum. *Probatur antec.* quia *Titius* vel *Sempronius* agens in theatro *Julium Cæsarem*, significat *Julium Cæsarem*; ergo etiam *Julius Cæsar* agens seipsum, significaret seipsum, quid enim de est? argumentum hoc magni fit à *Christophoro Schiblero* hæretico Marpurgensi. *Resp.neg. antec.& conseq.probationis*: & dico isto casu *Julio Cæsari* ad significandum seipsum defuturam realem distinctionem à seipso; adeoque tunc *Julium Cæsarem* non significaturum *Julium Cæsarem*, sed actiones à *Julio Cæsare* modò exercitas in theatro significaturas esse actiones ab illo quondam exercitas in foro, bello, senatu, &c. Inter has enim est distinctio realis, adeoque sufficiens proportio, ut illæ sint signum, & hæ significatum.

7. *Objicies* secundo: hæc vox, *nomen*, significat seipsam; ergo potest idem significare seipsum. *Probatur antecedens*: quia vox, *nomen*, significat nomen in communi, & etiam omnia nomina in particulari; atqui hæc vox, *nomen*, est aliquod nomen in particulari; ergo significat seipsam. *Ad hoc argumentum distinguitur ordinariè antecedens*: vox, *nomen*, significat seipsam primariò, sic est falsum: significat seipsam secundariò, sic est verum, hoc autem non est absurdum:

dum: quia cum dicunt philosophi signum debere distingui à suo significato, intelligunt de significato primario, non verò de secundario, quod cum signo identificatum esse potest. *Sed hæc responsio mihi nullatenus placet, ob hanc rationem*: quia signum debet esse realiter distinctum tam à suo secundario, quam primario significato, ergo vox, *nomen*, nequidem potest significare seipsam secundariò. *Probatur antec.* quia signum debet realiter distingui ab omni suo significato vero, atqui significatum signi secundarium est significatum verum, neque enim illa particula, *secundarium*, vocem, *significatum*, alienat aut diminuit, ergo signum debet distingui realiter etiam à suo significato secundario; *& confirmatur*: quia significatum primarium, & secundarium conveniunt univocè in ratione significati, ut facilè deduces ex principiis, quæ infra tradam de voce univoca, cur ergò secundarium minus à signo distinguis, quam primarium?

8. *Resp. ergò negando antec.* ad probationem dico verum esse, quod vox, *nomen*, significet primariò naturam nominis in communi, & secundariò omnia nomina in particulari, ad eum modum, quo vox, *homo*, significat primariò naturam hominis in communi, & secundario omnes homines in particulari. Addo tamen vocem, *nomen*, significare omnia nomina in particulari præter se, quia cum seipsa, vel potius à seipsa non habet distinctionem realem, quæ est conditio & proportio essentialiter requisita inter signum & significatum; adeoquè dico illam vocem, *nomen*, neque primariò, neque secundariò significare seipsam. *Neque hoc quid miri aut novi est*: nam, uti fatebuntur omnes, conceptus quo concipio conceptum in communi, significat primariò naturam conceptus in communi, ac secundariò omnes conceptus in particulari, excepto tamen seipso, ergò similiter illa vox, *nomen*, significabit omnia nomina in particulari, excepta tamen seipsa. *Probatur antec.* quia conceptus omnia & sola illa significat, quæ concipit, atqui conceptus, quo concipio conceptum in communi, non concipit seipsum, est quippe in scholâ moderna quasi canonizatum, nullum dari posse conceptum creatum naturalem, qui sit conceptus sui ipsius, ergò neque conceptus ille significabit seipsum: & sic neque vox, *nomen*, seipsam significare poterit. *Dixi conceptum naturalem creatum*: quia de conceptibus supernaturalibus, ver.gr. de visione beatifica aliqui philosophantur aliter, dicuntque illam etiam esse visionem sui ipsius, sed huic negotio ego me hic non immisceo.

9. *Instabis*: hæc vox, *nomen*, in singulari non distinguitur realiter à natura nominis in communi, atqui secundum nos, vox, *nomen*, in singulari est signum, natura verò nominis in communi est ejus primarium significatum, ergò signum non debet distingui à suo significato, nequidem primario. *Probatur maj.* quia vox hæc, *nomen*, in singulari habet se ad naturam nominis in communi, sicut quodcunque singulare habet se ad naturam suam universalem, atqui natura universalis non distinguitur realiter à suis individuis, ut apud omnes metaphsiycos certum est, ergo hæc vox *nomen*, in singulari non differt realiter à natura nominis in communi. *Resp. neg. maj. & dist. min. probationis*. Secundum metaphysicos natura universalis à suis individuis non distinguitur realiter adæquatè, *sic concedo*. Non distinguitur realiter inadæquatè, sicut totum à sua parte, *sic nego*. Universale enim respectu suorum inferiorum quoddam totum est, & inferiora sunt ejus partes: unde inter universale & inferiora ejus est distinctio talis, qualis est inter totum & partes: scilicet realis inadæquata; quæ sufficiens est ad fundandam proportionem signi & significati, quandoquidem sufficiens sic ad fundandam proportionem causæ & caussati.

10. Pro quo ex Metaphysica vel Logica supponendum est: naturam universalem nihil esse aliud, quam aggregatum omnium suorum inferiorum, quatenus uno conceptu confuso, & inadæquato, ac uti vocant, abstractivo concipiuntur. ver. gr. animal in communi nihil est aliud, quam omnia animalia simul sumpta, quatenus inadæquatè concipiuntur sine differentiis suis specificantibus, ac individuantibus, secundum quod conveniunt in ratione sensandi, homo in communi nihil est aliud, quam aggregatum Petri, Pauli, Joannis, aliorumque omnium individuorum humanorum, quatenus concipiuntur sine suis differentiis individuantibus, secundum quod conveniunt in ratione sensandi simul & ratiocinandi: inferius verò tantum est unica istius aggregati pars: differt ergò natura communis à suis inferioribus sicut differt cumulus lapidum à singulis cumuli lapidibus, & differunt singula inferiora à natura communi & universali, sicut singuli lapides differunt à toto cumulo; scilicet realiter inadæquatè; sed de his plura dicam in meo Anti-Porphyrio.

11. Pro plenè ac exactè intelligenda definitione signi adhuc hoc adverte, signum esse concretum quoddam accidentale, sicuti sunt *album*, *dulce*, *doctum*, &c. cujus significatum materiale sive rectum est res illa, quæ significat; significatum verò obliquum ac formale est significatio aptitudinalis, sive potentia significandi, ut ex decursu hujus disputationis infra patebit; oportet ergò philosophari de definitione signi, sicut philosophamur de definitione albi, similiumque concretorum accidentalium. Primo ergò, sicut in definitione Albi non est quærere verum genus & differentiam, sed solum subiectum formæ principaliter definitæ positum loco generis, tales enim definitiones sunt definitiones per additamentum, ita neque in definitione signi. Secundò sicut in definitione Albi, quæ est hæc: *album est corpus disgregativum visus*, CORPUS, quod est subjectum albedinis principaliter definitæ, ponitur loco generis; ita etiam in hac definitione signi: *signum est id, sive est res illa, quæ potentiæ cognoscitivæ aliquid à se distinctum repræsentat*, res illa, quæ est subjectum significationis aptitudinalis principaliter definitæ, ponitur in locum generis. Tertiò sicut in definitione albi distinguimus definitum totale, & definitum partiale; ac definitum partiale sub-

subdistinguimus in definitum rectum seu materiale, & in obliquum, formale, seu principale: ita etiam distinguere oportet in hac definitione signi. Quartò sicut in definitione albi definitum materiale sive rectum est *corpus* secundum se, definitum formale, obliquum, seu principale est albedo secundum se; definitum verò totale non est solum corpus, nec sola albedo, sed corpus prout habens albedinem: ita similiter in definitione signi, definitum formale est sola significatio aptudinalis, definitum materiale est sola illa res, quæ significationem habet: definitum verò totale est res quatenus substans, ac quatenus habens significationem aptitudinalem, quæ omnia latius prosequar & exponam in Logica circa definitionem Universalis.

DUBIUM II.

Quid sit significatum? quid significatio?

12. Sicut signum est res rem aliam potentiæ cognoscitivæ repræsentans, ita significatum est res per aliam rem potentiæ cognoscitivæ repræsentata, ver. gr. vox *homo* est signum; fumus, pulsus campanæ, & similia, sunt signa, at verò natura humana, ignis, & facienda lectio, sunt istorum signorum significata: sunt enim res, quæ per ista signa nobis repræsentantur, ac cognoscenda exhibentur, sunt verò signum & significatum duo concreta; ideoque duplex significatum habent; scilicet formale & materiale. Significatum eorum materiale est res illa, quæ significat, & illa, quæ significatur; significatum verò formale est significatio, qua signum significat, & qua significatum significatur. *Ratio est:* quia signum, sive potius significans, & significatum sunt duo participialia, unum activum, alterum passivum: qualia sunt calefaciens & calefactum, intelligens & intellectum, videns & visum, &c. atqui inter similia participialia activum semper in recto, sive de materiali significat rem, quæ agit. ver. gr. calefaciens, intelligens, videns, &c in recto significant rem, quæ calefacit, intelligit, videt, &c. Passivum verò in recto significat rem illam, quæ patitur aut quasi patitur. v. g. calefactum, intellectum, visum, in recto importat rem, quæ calefit, quæ intelligitur, quæ videtur: in obliquo verò similia participialia important actionem, qua activum agit, & qua passivum patitur; nimirum calefactionem qua calefaciens calefacit, & calefactum calefit, intellectionem qua intelligens intelligit, & intellectum intelligitur, visionem qua videns videt & visum videtur, &c. ergò similiter *signum* seu potius *significans* & *significatum* de materiali important rem, quæ significat, & significatur; de formali verò significationem, qua signum significat, & qua significatum significatur. Quæritur ergò hic, quid præcisè sit significatio tam qua signum significat, quam qua significatum significatur?

13. *Dixi signum* vel potiùs *significans*, & *significatum* sunt participialia, &c. quia *signum*, si velis propriè loqui, & voce illa in sua nativa significatione uti, non est participiale activum correspondens participiali passivo, SIGNIFICATUM. *Ratio est.* quia participiali passivo, SIGNIFICATUM, proprie & ex diametro correspondet SIGNIFICANS: sicut VISO, INTELLECTO, CALEFACTO, &c. correspondet VIDENS, INTELLIGENS, CALEFACIENS, &c. atqui *signum* non est idem, quod SIGNIFICANS, sed est quid toto cælo diversum; ergo *signum* non est participiale activum correspondens participiali passivo, SIGNIFICATUM. *Probatur min.* quia hoc activum participiale, *significans*, de formali importat actualem significationem, estque idem quod res habens significationem actualem; sicut *calefaciens*, *videns*, *ædificans*, &c. sunt res habentes actualem calefactionem, visionem, ædificationem, &c. Atqui signum de formali non importat actualem significationem, sed significationem aptitudinalem, sive potentiam significandi; signum quippe idem planè est, quod significativum, sive potens significare, ergò signum & significans sunt duo planè diversa.

14. Oportet ergò bene distinguere inter has, similesque voces: *signum* sive *significativum*, *significans*, *significatum* & *significabile*: *calefactivum*, *calefaciens*, *calefactum*, & *calefactibile*: *intellectivum*, *intelligens*, *intellectum*, & *intelligibile*. Nam voces sibi mutuò oppositæ & ex diametro correspondentes non sunt *signum* & *significatum*; *significans* & *significabile*, &c. sed sunt *signum* & *significabile*: *significans* & *significatum*, & sic de aliis. *ratio est:* quia participialia, sive generaliter concreta sibi activè & passivè opposita debent de formali significare eandem formam, quæ ab unius significato materiali respiciatur activè, & ab alterius passivè; atqui neque *signum* & *significatum*, neque *significans* & *significabile*; sed *signum* & *significabile*, *significans* & *significatum* sunt talia, ut consideranti facilè patebit: *signum* enim & *significabile* significant de formali potentiam significandi activam & passivam; *significans* & *significatum* de formali important actualem significationem, qua hoc significat, illud significatur, ergò hæc sunt concreta sibi mutuo ex diametro correspondentia; & sic *signum* non est concretum præcisè correspondens *significato*.

15. Sed ut ad rem & quæstionem nostram redeamus: adverte significationem (sicut & alia quævis similia verbalia) posse dividi, primò in significationem activam, & passivam; significatio activa est illa, quæ tenet se ex parte signi, qua nimirum signum significat: significatio passiva est quæ se tenet ex parte significati, qua nimirum significatum significatur, nam sicut calefactio alia est activa, qua ignis calefacit, alia passiva qua lignum calefit; est alia, inquam, non re & entitate, sed respectu & connotato: eadem namque calefactio, quatenus respicit & connotat suum agens, vocatur activa, quatenus verò respicit & connotat suum passum, vocatur passiva: ita etiam eadem proportione philosophandum est de significatione respectu signi & significati.

16. Utra-

16. Utraque hæc significatio subdividitur passim in actualem & aptitudinalem; ita ut universim sint quatuor species significationis; scilicet significatio activa actualis, significatio activa aptitudinalis, significatio passiva actualis, & significatio passiva aptitudinalis: significatio activa actualis est ea, per quam signum dicitur actu significare; sicut significatio actualis passiva est illa, per quam significatum dicitur actu significari; illud autem per quod signum actu significat & significatum actu significatur, in re nihil est aliud, quam conceptus sive cognitio de re significata, quam caussat signum in potentia illa cognoscitiva, cui significat. ver. gr. in signis instrumentalibus significatio actualis nihil est aliud, quam conceptus, quem audiens vel videns signum, format de re significata ex occasione signi auditi vel visi. sic significatio quo vox, HOMO actu significat naturam humanam, quaque natura humana actu per vocem illam significatur, nihil est aliud, quam conceptus ille, quem formo de natura humana ex occasione auditæ vocis, HOMO. similiter in signis formalibus (secundum sententiam communem loquor, postea enim ex sententia propria loquor aliter) significatio actualis, qua species visibiles, audibiles, intelligibiles, &c. actu significant, quaque earum objecta actu ab illis significantur, nihil est aliud, quam visio, auditio, & intellectio, quam in potentia visiva, auditiva, & intellectiva, quibus significant, caussant. cognitiones itaque illæ quatenus referuntur ad signum, ex quo procedunt & suo modo causantur, dicuntur significatio actualis activa; quia per illas cognitiones signum actu significat: quatenus verò referuntur ad significata, dicuntur significatio actualis passiva: quia nimirum per illas significata actu significantur, sicuti calefactio dum comparatur ad ignem calefacientem, dicitur calefactio activa, dum vero ad lignum calefactum refertur, calefactio passiva dicitur: nam sicuti per eandem numero calefactionem ignis calefacit, & lignum calefit, ita etiam per eandem cognitionem, eundemvè conceptum signum significat, & significatum significatur.

17. *Ratio* vero cur cognitio ista procedens, & suo modo causata à signo (cur dicam suo modo caussata, scies postea, quando de signo formali & instrumentali agam, quandoque enim causatur physicè, quandoque solum moraliter) sit significatio actualis tam activa, quam passiva; *ratio* inquam, *est hæc*: quia significatio actualis est forma illa, per quam signum actu significat, & significatum actu significatur; sicuti calefactio est forma ista, per quam ignis actu calefacit, & lignum actu calefit; atqui per cognitionem istam signum actu significat, & significatum actu significatur, ergo cognitio ista est actualis significatio tam activa, quam passiva. *Probatur min.* quia significare est rem aliquam potentiæ cognoscitivæ cognoscendam repræsentare, & significari est potentiæ cognoscitivæ repræsentari, uti patet ex definitione signi *dubio Primo* allata; atqui signum repræsentat suum significatum potentiæ cognoscitivæ per istam cognitionem, ac per eandem significatum à signo potentiæ repræsentatur, ergò per istam cognitionem & signum actu significat, & significatum actu significatur. *Probatur min.* quia signum repræsentat significatum suum potentiæ cognoscitivæ per repræsentationem à se procedentem, ac suo modo causatam; item per repræsentationem à signo procedentem significatum potentiæ cognoscitivæ repræsentatur, uti evidens est; nam sicut per orationem à se caussatam homo orat & Deus oratur; & sicut per dealbationem à se procedentem homo dealbat, & paries dealbatur; sic per repræsentationem à se procedentem signum repræsentat, ac significatum repræsentatur: atqui repræsentatio caussata & procedens à signo est præcisè ac formaliter idem, quod conceptus sivè cognitio significati procedens & caussata à signo, ergò per illam cognitionem sivè conceptum signum repræsentat, & significatum repræsentatur. *Probatur minor.* quia, uti hic ex libris de anima suppono, conceptus sive cognitio est quædam viva imago, similitudo, & pictura sui objecti, ergò est etiam viva quædam illius repræsentatio, & exhibitio.

18. *Petes* an ergò cognitio sive conceptus, & significatio actualis nullo modo differant; ita ut omnis conceptus sit significatio actualis, & è contra omnis significatio actualis sit conceptus? *Resp. primò*: in signis formalibus esse plane idem quia uti patebit ex dicendis, tum *dubio quinto hujus disp. tum disp. speciali* de signo formali; apud me signum formale, & significatio signi formalis, & cognitio sunt plane eadem, & omnino convertibilia; unde omnes species impressas tam sensibiles, quam intelligibiles, ego inter signa instrumentalia computo. *Resp. secundo*: in signis instrumentalibus, in quibus semper significatio actualis à signo realiter distinguitur, non esse planè idem: distinguitur enim ibi conceptus à significatione actuali sicut magis commune à minus communi, sicut inclusum ab includente, seu *ut dialectici loquuntur*, sicut totum in modo à parte in modo: nam licet omnis significatio actualis sit conceptus quidam, ac cognitio; non tamen è contra omnis cognitio sive conceptus est significatio actualis; significatio quippè supra conceptum addit dependentiam ejus, sive processionem à signo: est enim significatio non conceptus secundum se, sed est conceptus formatus ex occasione signi, sive procedens & caussatus suo modo, quandoque physicè, quandoque moraliter à signo; superaddit ergò significatio supra conceptum aliquod accidens, sive aliquod extrinsecum connotatum; quod explicamus his terminis, *quatenus procedens suo modo à signo*; quodque nihil est aliud, quam conceptus dependentia, ac processio physica, vel occasionalis ex signo.

19. *Objicies*: processio cognitionis à signo, quam secundum dicta significatio addit & importat supra cognitionem, est cognitioni aliquando forma verè intrinseca, ergo malè dicitur esse semper forma quædam, sive connotatum quoddam extrinsecum cognitioni. *Probatur antecedens.*

tecedens: quia ſigna ſunt ſpecies viſibilis, ſpecies audibilis, & ſpecies intelligibilis, *uti infra oſtenditur*; eorum ſignificatio actualis ſunt viſio, auditio, & intellectio, ab illis procedens & phyſicè cauſſata: atqui proceſſio viſionis, auditionis, & intellectionis à ſpecie viſibili, audibili, ac intelligibili, eſt viſioni, auditioni, & intellectioni forma verè intrinſeca: ergo proceſſio cognitionis à ſigno, eſt aliquando cognitioni forma verè intrinſeca. *Probatur min.* quia proceſſio cognitionis à ſua ſpecie eſt actio, per quam cognitio à ſua ſpecie producitur; procedere enim eſt idem, quod produci: ergo proceſſio neceſſario eſt idem, quod productio; atqui productio eſt termino producto forma verè intrinſeca; equidem ut mihi, nobilibuſque aliis hujus temporis philoſophis viſum eſt, actio quantumvis termino ſuo non inhæreat, tamen illi intrinſecè adhæret; ac per conſequens ipſum intrinſecè denominat: de quo dicemus ſuo loco; ergo proceſſio cognitionis à ſua ſpecie eſt cognitioni procedenti forma verè intrinſeca.

20. Antequam argumento reſpondeam, præmitto in hoc negotio debere bene diſtingui inter cognitionem & ſignificationem: dixi quippe proceſſionem à ſigno eſſe extrinſecam cognitioni, non verò ſignificationi: ſignificationi namque illa proceſſio eſt planè & omnino intrinſeca. *Ratio eſt*: quia quidquid eſſentiale eſt, hoc intrinſecum eſt, atqui proceſſio illa à ſigno eſt ſignificationi actuali eſſentialis; ergo eſt omninò intrinſeca. *Probatur min.* quia omnis pars componens eſt eſſentialis ſuo compoſito, atqui proceſſio à ſigno eſt pars componens ſignificationem; ergo eſt ſignificationi eſſentialis. *Probatur min.* quia ſignificatio eſt cognitio procedens à ſigno; ſicut homo albus eſt homo habens albedinem: ergo ſicut homo albus componitur ex humanitate tamquam ex materia & ſubjecto, & ex albedine tamquam ex forma, ita etiam ſignificatio componitur ex cognitione tamquam ex materia, & ex illius cognitionis proceſſione à ſigno, tamquam ex forma: ergo proceſſio à ſigno eſt pars componens, ac pars eſſentialis, adeoque intrinſeca ſignificationis; oportet igitur philoſophari de cognitione & ſignificatione, ſicut philoſophamur de homine, & homine albo: vel potius ſicut philoſophamur de homine, & de homine viſo: ſicut enim viſio, quæ eſt extrinſeca homini, eſt intrinſeca homini viſo: ita hic proceſſio à ſigno extrinſeca cognitioni, eſt intrinſeca ſignificationi; eſt quippe ſignificatio quoddam compoſitum accidentale ex cognitione & proceſſione ejus à ſigno; ſicut homo viſus eſt quoddam accidentale compoſitum ex humanitate & viſione ejus, non quam principiat, ſed quam terminat. Hoc præmiſſo.

21. *Reſp.* totum iſtud argumentum valdè parum contra nos facere, totumque collapſurum intellecta quadam diſtinctione; oportet ergo bene diſtinguere inter hæc duo: cognitionem procedere, & cognitionem procedere à ſigno; calorem procedere, & calorem procedere ab igne; intellectionem procedere, & intellectionem procedere ab intellectu, &c. procedere enim ſimpliciter eſt denominatio verè intrinſeca, ut efficaciter probat præfatum illud argumentum: at verò procedere à ſigno, ab igne, ab intellectu, à ſpecie, &c. ſunt denominationes extrinſecæ. *Ratio eſt*: quia procedere à ſigno habet ſe ad cognitionem procedentem, ſicut ſe habet ad cognitionis proceſſionem: item procedere ab igne habet ſe ad calorem procedentem, ſicuti ſe habet ad caloris proceſſionem: atqui procedere à ſigno, vel ab igne eſt proceſſioni cognitionis & caloris denominatio extrinſeca; ergo etiam eſt talis cognitioni & calori procedenti. *Probatur mai.* quia procedere ab igne, vel procedere à ſigno non competit immediatè calori aut cognitioni, ſed competit immediatè eorum proceſſioni, ſive productioni; & mediante hac ſua productione, ſive proceſſione competit illis, uti manifeſtum eſt & facile probari poteſt; quia procedere à ſigno, procedere ab igne, idem eſt, quod ab igne, vel ſigno egredi & cauſſari; atqui actio ſive productio termini ab igne, à ſigno, & generaliter à quavis cauſſa egreditur & cauſſatur immediatè, & hac mediante tamquam ratione formali egreditur cognitio, calor, aut alius quivis terminus per actionem productus & cauſſatus: ergo ſimiliter procedere ab igne, aut à ſigno non competit immediatè cognitioni, & calori; ſed actioni, ſeu productioni caloris & cognitionis (ſuppono enim ex libris de anima, cognitiones non eſſe actiones, ſed qualitates, ideoque produci per actiones à ſe realiter modaliter diſtinctas) & hac mediante competit cognitioni & calori, ergo procedere à ſigno, vel procedere ab igne ita ſe habet ad cognitionem vel calorem procedentem, ſicut ſe habet ad eorum proceſſionem: neque poteſt eſſe magis intrinſecum illis, quam ſit eorum proceſſioni. *Hæc ultima conſeq. probatur*: quia denominatio habens duo ſubjecta, unum immediatum, alterum mediatum, non poteſt aliter convenire, neque eſſe magis intrinſeca ſubjecto ſuo mediato, quam ſit ſubjecto ſuo immediato, v. g. albedo inhærens immediatè quantitati, & hac mediante ſubſtantiæ (in ſententia communi loquor) non poteſt eſſe magis intrinſeca ſubſtantiæ, quam ſit quantitati; atqui hæ, ſimileſque denominationes, procedere à ſigno, procedere ab igne, procedere à ſpecie, &c. ſunt denominationes habentes duo ſubjecta; unum immediatum, alterum mediatum: earum ſubjectum immediatum eſt proceſſio ſive actio, qua calor & cognitio ab igne, & ſigno producuntur ac procedunt; ſubjectum verò mediatum eſt cognitio & calor productus & procedens; ergo iſtæ denominationes non poſſunt eſſe magis intrinſecæ cognitioni & calori procedentibus, quam ſint eorum proceſſionibus, ſive productivis eorum actionibus.

22. *Minor argumenti principalis*, ſcilicet procedere à ſigno, procedere ab igne, &c. eſſe proceſſionibus ſive actionibus immediatè procedentibus, denominationes extrinſecas, *etiam probatur*: quia denominationes extrinſecæ vocantur illæ, quæ nihil intrinſecum ſuperaddunt ſubjectis ſuis, ſed ſolummodo aliquod extrinſecum con-

connotatum, atqui quod hæc actio procedat ab hoc vel illo agente, quod productio hujus cognitionis principietur ab hoc vel isto signo, super actiones illas nihil planè intrinsecum superaddit: sed solum agens vel signum, à quo procedunt, & principiantur: quodque illis est planè extrinsecum; sicut enim actio non est intrinseca agenti, sic neque agens est intrinsecum actioni; ergo illæ præfatæ denominationes, scilicet procedere à signo, ab igne, à specie, &c. sunt actionibus immediatè procedentibus extrinsecæ, vel si quid intrinsecum superaddant, tu illud nobis edissere: neque enim tu hic argumentari potes de processione actionum, sicut argumentamur de processione terminorum, neque dicere actiones procedere per processionem à se modaliter distinctam, sibique intrinsecam, sicut dicis de terminis: sic enim dares actionem ad actionem, ac in infinitum abires, multaque alia incurreres absurda.

23. Adverte tamen has denominationes: procedere à signo, procedere ab igne, à specie, &c. quamvis actionibus immediatè procedentibus nihil superaddant intrinseci; non esse tamen denominationes illis totaliter extrinsecas: sed esse partim extrinsecas, partim intrinsecas. *Ratio breviter est*: quia denominatio partim intrinseca est illa, cujus significatum formale est subjecto suo partim extrinsecum, partim intrinsecum, ut latius declarabitur suo loco, atqui illæ præfatæ denominationes sunt tales, ergo, &c *probatur min.* quia hæ denominationes procedere à signo, procedere ab igne, &c. de formali non important solum signum, neque solum ignem, sed processionem à signo, processionem ab igne, &c. important processionem connotando, ac simul importando signum & ignem tamquam terminum suæ dependentiæ; sive potius tamquam principium sui exitus: atqui processio ab igne, processio a signo est aliquid actionibus immediatè procedentibus partim intrinsecum, partim extrinsecum; ergo istæ denominationes de formali important aliquid actionibus immediatè procedentibus partim intrinsecum, partim extrinsecum. *Patet min.* quia in actione immediatè procedenti processio à sua causa nihil est aliud quam ipsamet actio quatenus connotans suam caussam, tamquam principium sui exitus, quid enim est aliud? atqui actio sibi ipsi intrinseca est, caussa verò sua illi extrinseca est; ergo manifestè processio à caussa est actioni immediatè procedenti quid partim intrinsecum, partim extrinsecum.

24. *Petes* antequam finiam, totus namque finire ambio, & ultra mentem meam hoc dubium protractum est: quare significatio actualis non sit sola cognitio nudè secundum se, sed sit cognitio simul cum sui processione & dependentia à signo? *Respond.* breviter, quia significatio est quasi caussalitas, vel potius effectus signi (cur dicam vel potius effectus, intelliges postea, dum de signo formali erit sermo) atqui caussalitas non est actio nudè secundum se, item effectus non est res aliqua nudè secundum se, sed est actio, vel res aliqua quatenus procedens à suo principio; ergo similiter significatio actualis non potest esse sola cognitio nudè secundum se, sed est cognitio quatenus procedens à significandi principio, sine à signo.

DUBIUM III.

Quid sit significatio activa aptitudinalis, & quomodo distinguatur à signo?

25. Significatio aptitudinalis activa nihil est aliud, quam potentia seu aptitudo, quam habet aliquod signum, ut suum significatum potentiæ cognoscitivæ repræsentet; sicuti significatio aptitudinalis passiva nihil est aliud, quam potentia sive aptitudo quædam, quam habet significatum, ut à signo potentiæ cognoscitivæ repræsentetur, ver. gr. aptitudo quæ est in voce, *homo*, ad significandam naturam humanam, est significatio aptitudinalis activa; sicuti è contra aptitudo, quæ est in natura humana, ut per istam vocem, *homo*, significetur, est significatio aptitudinalis passiva: quæ alio nomine vocari posset significabilitas; circa quas significationes inquiri potest, quid præcisè sint, & quomodò distinguantur tum inter se, tum etiam à signo & significato? inter quas quæstiones prima, quæ de significatione aptitudinali activa est, resolvenda est hoc dubio: altera verò quæ de significabilitare, sive de significatione aptitudinali passiva est, resolvetur dubio sequenti.

26. *Resp. & dico primo*: significatio aptitudinalis activa non distinguitur realiter ab entitate signi naturalis: *probatur*: quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; atqui nulla est necessitas distinguendi realiter significationem aptitudinalem ab entitate signi naturalis; ergo non debet distingui. *Probatur min.* quia entitas signi naturalis seipsa sola, sine ullo alio superaddito sufficiens est, ut moveat potentiam cognoscitivam, eamque deducat in cognitionem significati; ergo nulla est necessitas ponendi significationem aptitudinalem realiter distinctam entitati illius superadditam. *Patet antecedens*: quia v. g. entitas fumi seipsa sufficiens est, ut deducat potentiam cognoscitivam in cognitionem ignis quocumque alio remoto, eò quod ex natura sua sit res ordinariè ignem subsequens, & concomitans: vide conclusionem sequentem.

27. *Dico secundò*: significatio aptitudinalis activa etiam realiter non differt ab entitate signi arbitrarii. *Conclusio hæc est valde controversa*: volunt enim plerique significationem aptitudinalem signi arbitrarii esse ipsam illius ad significandum impositionem, adeoque ab illius entitate realiter distinctam. *Contra quos conclusio probatur*: significatio aptitudinalis, sive potentia significandi est illud, quo signum significat; sicut potentia calefaciendi est illud, quo ignis calefacit: atqui illud, quo signum arbitrarium significat, non est impositio, sed ipsissima illius entitas; ergo, &c. *Probatur min.* quia per illud signum significat, per quod, & ex quo in nobis caussatur significatio, sive rei significa-

tæ

tæ cognitio; atqui cognitio rei significatæ caussatur in nobis, non ex impositione, sed ex ipsa signi arbitrarii entitate; ergo illud, quo signum arbitrarium significat, non est impositio, sed ipsissima sua entitas. *Probatur minor inductione*: v. g. dum mihi profertur vox, *homo*, illud ex quo in me caussatur naturæ humanæ cognitio, ac significatio, non est impositio vocis; sed entitas vocis, sive ipsamet vox.; ergo illud, ex quo caussatur cognitio significati, non est impositio, sed ipsa entitas signi arbitrarii. *Probatur antec.* quia cognitio naturæ humanæ caussatur in me mediante auditu, ex aliqua re audita: signum enim est id, quod mediante sui cognitione sensitiva deducit intellectum in cognitionem sui significati: atqui illud, quod audio, non est vocis impositio; hæc enim cum actus voluntatis incorporeus sit, & à multo tempore transierit, audiri non potest, sed est ipsamet vox; ergo ex ipsa voce, & non ex impositione caussatur in me naturæ humanæ cognitio; & sic entitas sua, & non impositio est voci illud, per quod significat.

28. *Probatur conclusio secundò*: quia sacramenta novæ legis, quæ signa quædam arbitraria sunt, non significant per impositionem, sed per suam entitatem; ergo idem dicendum est de omnibus aliis signis arbitrariis; cum omnium eadem omnino sit ratio. *Probatur antec.* quia sacramenta hæc, cum signa practica sint, illud significant, quod caussant; & per illud significant, per quod caussant, atqui sacramenta hæc gratiam, quam significant, non caussant per impositionem, seu institutionem suam; sed per suam entitatem; ergo similiter significant, non per impositionem, sed per suam entitatem. *Patet min.* (suppono autem ex sententia communiori & veriori, sacramenta gratiam caussare realiter ac physicè) quia impositio seu institutio sacramentorum nihil est aliud, quam voluntas Christi domini, qua res sensibiles, dum hic in terris mundum redempturus viveret, elevavit; ut essent caussæ instrumentales gratiæ & sanctitatis humanæ: atqui per hanc Christi Domini voluntatem, quæ jam à tanto tempore transiit & periit (per voluntatem enim hic non intelligo potentiam, sed actum voluntatis) sacramenta gratiam non caussant; ergo neque illam per impositionem, sive institutionem suam caussant. *Probatur min.* quia ratio, sivè virtus agendi debet esse præsens & realiter existens in causa, quando causa per illam operatur & agit: suppono enim ex physica caussam efficientem esse talem., quæ essentialiter requirat actualem existentiam, ut caussare possit; atqui volitio, qua Christus Dominus sacramenta imposuit & instituit, hoc tempore amplius non est; ergo hoc tempore sacramenta non possunt caussare per illam; ergo caussant per suam entitatem: motus etenim, qualitas, aut impressio quædam divinitatis à quibusdam illis ad caussandum alligata, apud me figmenta, non supernaturalia activitatis adiumenta sunt.

29. *Dices* contra majorem hujus discursus principalem, cui totus hic discursus innititur; scilicet hanc: *sacramenta per illud caussant, per quod significant*: caussatio gratiæ, & significatio gratiæ sunt duæ sacramenti actiones, vel quasi actiones (nam ut postea dicam significatio comparari non potest cum actione, vel caussalitate, sed cum effectu) planè diversæ, ac realiter distinctæ: caussatio enim gratiæ est actio productiva gratiæ; significatio verò gratiæ est cognitio gratiæ à sacramento suo modo procedens in recipiente, conferente, vel recipi aut conferri vidente sacramentum; ergo non debent, immò non possunt egredi ab eodem formali principio; ergo per id sacramenta non significant, per quod caussant. *Resp. neg. conseq.* diversas enim specie actiones ab eodem formali principio quam sæpissimè egredi in physica obvium est: in hac verò concurrentia ita fieri debere: scilicet significationem sacramenti debere egredi ab ipsa entitate sacramenti, sicut ab illa egreditur caussatio gratiæ; *facilè probatur*: quia sacramentum est signum sensibile, atqui signa sensibilia significant, sive significationem principiant, per suam entitatem: sive in signis sensibilibus significatio egreditur ab ipsa signi entitate; hæc enim omnia planè eadem, & ferè synonima sunt; ergo significatio gratiæ egredi debet ab entitate sacramenti, sicut egreditur caussatio gratiæ. *Probatur min.* quia signum sensibile significat mediante sui sensatione; ergo signum sensibile debet significare per suam entitatem. *Probatur consequ.* quia significare mediante sui sensatione est significare per id, quod in se sentitur, ac sensu percipitur: dic enim mihi quid sit aliud? atqui id, quod in signo sensibili sensu percipitur, est ipsa signi entitas; ergo signum sensibile, quale est sacramentum, significare debet per suam entitatem.

30. Argumentum hoc militavit non contra conclusionem; sed contra conclusionis probationem; jam contra conclusionem directe *objicies primo*: significatio aptitudinalis signi arbitrarii est illius ad significandum impositio., atqui impositio distinguitur realiter ab entitate signi arbitrarii; ergo & significatio aptitudinalis. *Probatur mai.* quia significatio aptitudinalis est illud, quo posito vel ablato signum fit potens, vel impotens significare, atqui posita vel ablata impositione signum arbitrarium fit potens, vel impotens significare; ergo illa impositio est aptitudinalis significatio. *Resp. neg. mai. utriusque syllogismi*: nam illud, quo posito vel ablato res fit potens, vel impotens, non semper est illius potentia; sæpè enim solum est conditio quædam actui prærequisita, quam vocare solemus *conditionem sine qua non*, v. g. ignis calefactivus sine applicatione sui ad lignum, aut aliud corpus calefactibile, calefacere non potest; unde posita vel ablata ista sui approximatione fit potens, vel impotens calefacere: neque tamen ista approximatio est igni potentia calefaciendi, sed nuda quædam *conditio sine qua non*; similiter ergo licet signum arbitrarium, posita vel ablata sui ad significandum impositione, fiat potens vel impotens significare; non sequitur, quod ista impositio sit illi potentia significandi, seu aptitudinalis significatio; quia hæc omnia stare possunt, etiamsi tantummodo sit *conditio* quædam *sine qua non*.

31. Quod verò impositio hæc non sit potentia significandi, sed solum conditio, probatum est jam supra. *Cujus adhuc ulterior ratio est:* quia hæc signi arbitrarii impositio nihil est aliud, quam quædam signi ad significabile quasi applicatio, & approximatio; ergo non est nisi nuda conditio. *Probatur antec.* quia impositio nihil est aliud, quam rei indeterminatæ ad significandum quodcumque significabile, ad certum quoddam significabile determinatio & applicatio; sicut approximatio ignis nihil est aliud, quam ignis indifferentis ad calefaciendum quodcumque calefactibile, ad certum aliquod & determinatum calefactibile applicatio: signa quippe arbitraria ante sui impositionem ex se indifferentia sunt ad significandum quodcumque, sicut ignis ex se aptus est ad calefaciendum quodcumque: non possunt tamen significare, nisi ad certam aliquam rem significandum imponantur & applicentur; sicut ignis calefacere non potest, nisi certo alicui corpori applicetur, v. g. hæc vox, *homo*, ex se non magis petit aut capax est significare naturam hominis, quam naturam bovis, equi, lapidis, plantæ, Dei, aut angeli &c. (& idem est judicium de omnibus aliis vocibus latinis, græcis, hæbraicis, germanicis &c.) non magis capax est, ut sit vox latina, quam græca, aut germanica; sed per voluntatem & impositionem humanam determinata, & applicata est ad significandum naturam hominis intra idioma latinum; ergo impositio nihil est aliud, quam signi ex se indifferentis ad certam rem significandam applicatio; ac per consequens pura conditio.

32. *Objicies secundo*: signa arbitraria ante impositionem habent suam entitatem, non tamen habent aptitudinalem activam significationem: ver. gr. vox, *blictri*, carens impositione, habet suam entitatem, & caret aptitudinali significatione, ergo aptitudinalis significatio est aliquid realiter distinctum, ac separabile ab istius vocis entitate. *Probatur antecedens*; quia ista vox non est significativa, neque potest significare; ergo non habet aptitudinalem significationem. *Resp. neg. antec. & conf. probationis*: nam quod illa vox significare non possit, non oritur ex carentia potentiæ, aut aptitudinalis significationis; sed oritur ex carentia applicationis & expeditionis factæ per impositionem: sicuti quod ignis Romæ positus me hic Coloniæ positum calefacere non possit, non oritur ex carentia potentiæ calefactivæ, sed debitæ applicationis: & sicut quod homo sanus habens ligatos pedes ambulare non possit, non ex defectu potentiæ, sed expeditionis, ortum habet.

33. *Instabis primò*: ista vox, *blictri*, ac quævis alia carens impositione, non est significativa; ergo caret significatione aptitudinali; ergo impositio non est nuda conditio, sed est ipsa aptitudinalis significatio. *Probatur prima conseq.* quia *significativum* idem est, quod habens potentiam significandi, *non-significativum* idem est, quod carens potentia significandi; atqui voces carentes impositione non sunt significativæ; ergo carent potentia significandi. *Probatur major.* quia *significativum* idem est, quod potens significare, atqui potens significare idem est, quod habens significandi potentiam; ergo etiam *significativum* est idem, quod habens significandi potentiam. *Resp. negando primam conseq. & ad probationem nego majorem, ad cujus probationem nego minorem, significativum* enim, sive *potens significare* non est idem, quod habens potentiam; sed quod habens potentiam expeditam significandi; unde ut aliquid sit significativum, non sufficit habere potentiam, sed oportet habere potentiam non impeditam: & per consequens ut aliquid dicatur non-significativum, non requiritur, quod careat potentia; sufficit enim quod careat potentia, vel expeditione potentiæ, sicut homo habens oculos vitiosa & opaca quadam pellicula obductos, dicitur cæcus, & non visivus; non ob carentiam potentiæ (credo etenim firmissimè omnes potentias vitales non differre realiter à substantia animæ) sed ob carentiam expeditionis, ac bonæ dispositionis in potentia; similiter ergo voces carentes impositione dicuntur non-significativæ, non ob carentiam potentiæ, sed ob carentiam expeditionis per impositionem factæ, quæ ad significandum planè necessaria est.

34. *Instabis secundò*: si voces carentes impositione haberent potentiam significandi, & impositio foret illis solummodo conditio, non desinerent ob ejus carentiam dici & esse significativæ, atqui tamen hoc fit; ergo clarum est impositionem non esse nudam conditionem. *Probatur sequela majoris*: quia defectus solius conditionis nunquam id efficit, ut res desinant dici & esse activæ, verb. gr. ignis ob defectum approximationis non desinit esse calefactivus: item homo habens velatos oculos non desinit esse visivus; ergo similiter si impositio foret nuda conditio, non desinerent voces ob illius carentiam dici & esse significativæ. *Cujus ratio à priori est*: quia solus defectus puræ conditionis impedire non potest, quo minus res denominetur à potentia, quam in se habet. *Resp. negando seq. major. & anteced. probationis, simul cum illa ratione à priori*: & dico illam habere locum solummodo in conditionibus planè extrinsecis, in conditionibus verò intrinsecis minimè.

35. *Pro quo adverte*: inter conditiones ad agendum, vel quasi agendum prærequisitas, quasdam esse extrinsecas, quasdam intrinsecas extrinsecæ sunt, quæ se tenent ex parte passi, circa quod agens agere debet; tales sunt approximatio localis ignis ad lignum: item capacitas passi ad recipiendum effectum agentis, v. g. diaphaneitas aeris ad recipiendum lumen solis; aut capacitas hominis docti ad percipiendam significationem vocum latinarum: item talis conditio est libertas ab omni impedimento extrinsecus apposito: ut libertas oculi ab extrinseco velamine; & in his conditionibus verum est, quod earum carentia, sive defectus non impediat, quo minus agens à sua potentia denominetur: sic enim ignis defectu localis approximationis non desinit dici calefactivus: item lux defectu diaphaneitatis subjecti, cui applicatur, non desinit dici illuminativa item vo-

ces defectu intelligentiæ in homine, cui proferuntur, non desinunt dici significativæ, v. g. candela, eò quod applicetur parieti opaco, aut vox latina, eò quod proferatur homini rustico & barbaro, non desinunt dici illuminativa, & significativa; neque homo, ob velatos extrinsecus apposito velo oculos, desinit dici visivus.

36. Conditiones intrinsecæ sunt illæ, quæ prætequiruntur ex parte agentis, illudque aut ejus potentiam intrinsecè afficiunt, tales sunt quantitas (si illam à substantia materiali distinguas) & extensio situalis: item bona dispositio organi, per quod potentia operari debet, & harum conditionum carentia impedit, quo minus agens à sua possit denominari potentia: ita Christus Dominus existens sacramentaliter in Eucharistia dicitur invisibilis, & non visivus; non quod careat potentia activa, aut passiva videndi; sed quia caret conditione intrinseca extensionis situalis ad videndum necessariò requisitæ: item homo habens indispositum ac distemperatum organum visus, vel auditus, dicitur surdus & cæcus; non ob carentiam potentiæ, sed ob carentiam intrinsecæ expeditionis, & conditionis; similiter ergo voces impositione carentes, quamvis habeant potentiam significandi, dicuntur esse non significativæ, quia impositio respectu vocis est de numero conditionum intrinsecarum.

37. *Objicies tertiò*: significatio aptitudinalis habet se ad vocem, sicut valor ad monetam, atqui valor monetæ non est entitas monetæ, sed est institutio seu voluntas principis volentis illam tanti valere, vel tanti; ergo similiter significatio aptitudinalis non est entitas vocis, sed institutio seu voluntas hominum volentium hac voce significari rem hanc, vel istam. *Resp. neg. min.* & dico valorem monetæ esse ipsam entitatem monetæ, quæ tamen ut in actum exeat, & actu valeat, requirit deputationem principis, tamquam conditionem intrinsecè requisitam, uti jam dixi de impositione respectu vocis: *& ratio est*: quia valor monetæ est illud, propter quod, & pro quo venditor merces suas tradit emptori, atqui illud propter quod, & pro quo venditor emptori merces suas tradit, non est deputatio principis, sed est ipsa moneta, sive pecunia, quam ab emptore recipit; ergo valor monetæ est ipsa entitas monetæ; & voluntas seu deputatio principis est solummodo conditio quædam ad valendum prærequisita: nam si valor monetæ foret sola deputatio principis, posset princeps pro solo suo beneplacito, monetæ valorem usque in infinitum augere vel diminuere, nulla habita ratione materiæ; consequens absurdum est, ac manifestè injustum; ergo & id unde sequitur; sed de hoc loquatur Juris-peritus vel theologus.

DUBIUM IV.

Quomodo Significatio aptitudinalis passiva distinguatur à signo?

38. Significatio aptitudinalis passiva alio nomine vocari potest significabilitas; similia enim nomina tam concreta, quam abstracta, terminata in *bilis* & *bilitas*, ordinariè pro suo significato principali important aliquam potentiam passivam aliquid patiendi, vel quasi patiendi: talia sunt *significabilis*, *calefactibilis*, *visibilis*, *amabilis*, *corruptibilis*, *&c. significabilitas*, *calefactibilitas*, *visibilitas*, *&c.* dico *important ordinariè potentiam passivam*: quia sunt quædam similia nomina, quæ de principali non potentiam passivam, sed important potentiam activam: talia sunt *risibile*, *risibilitas*, *flebile*, *flebilitas*, *rugibile*, *latrabile*, *hinnibile*, aliaque similia, quibus philosophi animalium constitutivas differentias, vel proprietates exprimere solent: hæc, inquam, & similia quædam nomina de principali significant potentiam activam ridendi, flendi, rugiendi, hinniendi, &c. idque non solum apud philosophos, qui cathecreses facere, & voces à sua significatione propria ad aliquam planè alienam, & oppositam, conceptibus ac speculationibus suis exprimendis accommodam, traducere ac transportare, sæpè non ducunt conscientiæ: sed etiam apud probatos grammaticos, ac linguæ latinæ fontes; in hac namque significatione utitur ingeniosus ille, lib.3. amorum, Eleg.8.

Flebilis indignos Elegeja solve capillos,
Ah nimis ex vero nunc tibi nomen erit.

dicit *elegia flebilis*, non quia digna fleri; sed quia apta & potens flere, ut dicit apud eundem *Sappho* ad *Phaonem*

Flendus amor meus est; Elegeja flebile carmen,
Non facit ad lacrymas barbitos ulla meas.

39. Quæritur ergo hic, quid similia nomina in *bilitas* passivè significantia de principali importent, an aliquid intrinsecum, an aliquid extrinsecum, an potius aliquid partim intrinsecum, partim extrinsecum? v. g. quæritur quid præcisè sit *significabilitas?* & quomodo sese habeat ad rem significabilem? & quia est eadem ratio de *visibilitate*, *calefactibilitate*, *amabilitate*, &c. quæ est de *significabilitate*: breviter hæc omnia uno verbo resolvemus, & graviores difficultates hic intercurrentes in locum aliquem commodiorem reservabimus; ante omnia tamen præmitto significabilitatem non esse planè idem, quod cognoscibilitatem: differunt enim hæc duo, eo modo, quo supra dubio secundo dixi differre significationem & cognitionem, scilicet sicut includens & inclusum; inclusum est cognoscibilitas, includens verò est significabilitas: nam cognoscibilitas est sola aptitudo rei ut cognoscatur simpliciter; at vero significabilitas est aptitudo rei, ut cognoscatur mediante signo: includit ergo significabilitas cognoscibilitatem, & superaddit illi aliquod accidens, sive extrinsecum connotatum; quod explicamus his terminis, *mediante signo*; hoc præmisso.

40. *Resp. & dico primò*: *significabilitas*, *cognoscibilitas*, *calefactibilitas*, aliaque similia important in recto aliquid intrinsecum rei significabili, cognoscibili, calefactibili, visibili, &c. significant enim ipsam entitatem talis rei. *Probatur*: quia calefactibilitas est potentia ad calefiendum (liceat sic barbarizare) visibilitas potentia passiva ad videndum, significabilitas potentia passiva ad significandum, &c. atqui tales passivæ potentiæ in recto nihil sunt aliud, quam entitas rei

calefactibilis, visibilis, significabilis, &c. ergo calefactibilitas, visibilitas, ac significabilitas in recto dicunt ipsam rei entitatem. *Probatur min.* quia potentia ad calefiendum, potentia passiva ad videndum, ad significandum &c. sunt ratio formalis, qua calefactibile terminat ac recipit calefactionem; qua visibile sui visionem; ac significabile terminat sui significationem; atqui calefactibile in se recipit calefactionem, visibile & significabile terminant sui visionem, & significationem per suam entitatem; ergo potentia ad calefiendum, potentia passiva ad videndum, & significandum nihil sunt aliud in recto, quam entitas rei calefactibilis, ac significabilis, *major hujus syllogismi probatur*: quia ita se habet calefactibilitas ad calefactibile, & significabilitas ad significabile, & visibilitas ad visibile, sicut se habet potentia calefactiva ad calefactivum, potentia visiva ad visivum, & potentia significativa ad significativum; atqui potentia calefactiva, significativa, & visiva sunt ratio formalis, qua calefactivum, significativum, & visivum principiant & caussant calefactionem, significationem ac visionem; ergo similiter calefactibilitas, significabilitas, & visibilitas sunt ratio formalis, qua calefactibile, significabile, ac visibile terminant calefactionem, significationem ac visionem; sicut enim activi proprium est agere per potentiam activam, ita passivi proprium est terminare per potentiam passivam. *Probatur etiam minor istius præfati syllogismi*: quia calefactibile, significabile, & visibile terminant calefactionem, significationem, ac visionem per id, quod calefit, significatur, ac videtur: calefieri namque significari, & videri est calorem recipere; significationem ac visionem terminare; atqui id quod calefit, id quod significatur & videtur, est entitas rei calefactibilis, significabilis, & visibilis, uti evidens est; ergo calefactibile significabile, & visibile terminant calefactionem, significationem, ac visionem præcisè per suas entitates.

41. *Dico secundò: significabilitas, calefactibilitas, visibilitas, &c.* superaddunt aliquid realiter entitati rei significabilis, calefactibilis, ac visibilis; seu importat aliquid realiter distinctum præter entitatem rei calefactibilis, significabilis, ac visibilis. *Probatur*: quia potest res de visibili fieri invisibilis, de calefactibili fieri incalefactibilis; sivè potest res exuere suam visibilitatem, calefactibilitatem, & significabilitatem, ac induere invisibilitatem, non calefactibilitatem, ac non significabilitatem; ergo significabilitas, calefactibilitas, ac visibilitas important aliquid realiter separabile, adeoque realiter distinctum ab entitate rei calefactibilis, &c. *patet antecedens*: nam Christus dominus in mundo quondam visibilis, palpabilis, calefactibilis frigefactibilis &c. jam in sacramento Eucharistiæ existens omnibus hisce potentiis passivis caret, ergo possunt res exuere visibilitatem, ac induere invisibilitatem, &c.

42. *Dico tertiò: significabilitas, visibilitas, calefactibilitas, &c.* non superaddunt entitati rei aliquid intrinsecum; sed solummodò aliquid extrinsecum: *Probatur*: quia potest res de visibili fieri invisibilis, de calefactibili & significabili fieri non calefactibilis, & non significabilis sine intrinseca sui mutatione; ergo id, quod significabilitas, calefactibilitas, ac visibilitas important præter entitatem rei calefactibilis, ac significabilis non est quid rei intrinsecum, sed extrinsecum. *Patet conseq.* quia si visibilitas aut significabilitas forent rei visibili, ac significabili quid intrinsecum, non posset res de visibili fieri invisibilis, aut de significabili non significabilis sine intrinseca sui mutatione: sicut quia albedo est forma intrinseca corpori albo, non potest corpus de albo fieri non-album sine intrinseca sui mutatione. *Probatur etiam antecedens*: quia corpus meum modo visibile, & calefactibile est, distruat autem Deus omnia agentia visiva, & calefactiva, aut omnibus agentibus potentiam visivam, ac calefactivam eripiat, fiet invisibile ac non-calefactibile; atqui nulla per hoc in corpore meo fiet mutatio intrinseca; sed solummodo in agentibus visivis, ac calefactivis; ergo potest res de visibili fieri invisibilis sine ulla sui mutatione intrinseca: vide quæ dico conclusione sequenti.

43. *Dico quartò*: extrinsecum illud, quod *visibilitas, calefactibilitas, significabilitas* important supra entitatem rei visibilis, calefactibilis, ac significabilis est potentia visiva, calefactiva, & significativa, cujus virtuti & activitati res visibilis, calefactibilis, ac significabilis subjicitur; itaque visibilitas nihil est aliud, quam entitas rei visibilis, quatenus subjicitur activitati intentionali potentiæ visivæ, calefactibilitas nihil est aliud, quam entitas rei calefactibilis, quatenus subjicitur physicæ activitati potentiæ calefactivæ; significabilitas nihil est aliud, quam ipsa entitas rei significabilis, quatenus substernitur activitati (si tamen activitas vocari possit) signi, sive potentiæ significativæ, & sic de aliis: ita ut dicant entitatem rei in recto, activitatem verò potentiæ activæ, cui res ista subjicitur, in obliquo: conclusionem hanc me docuit Magister noster *Gerardus Senensis*, *in 1. dist. 1. quæst. 4. art. 3. in fine*, mihique consentit *Gabriel Vasquez tomo 2. in 2. part. disp. 104. cap. 2. & tomo 1. in 1. 2. disp. 31. cap. 2. & probatur*: quia significabilitas, visibilitas, ac calefactibilitas illud superaddunt entitati rei, quo posito, ablatisque omnibus aliis, res fit significabilis, visibilis ac calefactibilis: & quo ablato, perseverantibusque omnibus aliis res desinit esse talis: atqui posita potentia significativa, visiva, ac calefactiva, destructisque omnibus aliis, res fit significabilis, visibilis, ac calefactibilis: & sublata tali potentia, manentibusque omnibus aliis, res desinit esse talis; ergo potentia significativa, visiva, ac calefactiva, sunt illud extrinsecum, quod significabilitas, visibilitas, ac calefactibilitas superaddunt entitati rei significabilis, visibilis, ac calefactibilis. *Major probatur*: quia significabilitas est caussa formalis significabilis, visibilitas est caussa formalis visibilis &c. ergo præter entitatem rei nihil important nisi illud, quo præcisè posito, vel sublato res incipit, vel desinit fieri significabilis, visibilis, &c.

ſicuti albedo, quia eſt cauſſa formalis albi præciſe importat illud, quo poſito, vel ſublato corpus præcisè incipit, vel deſinit fieri album. *Probatur etiam minor*: quia colores, omniaque corpora coloratаria ſunt viſibilia, at verò ſi Deus deſtrueret omnem potentiam viſivam, fierent inviſibilia: item natura humana, & natura animalis modo ſunt ſignificabiles; ſi verò deſinerent omnes potentiæ ſignificativæ, fierent non ſignificabiles; ergo poſita vel ſublata potentia viſiva, aut ſignificativa, ſtatim incipiunt, vel deſinunt res fieri viſibiles, aut ſignificabiles. *Probatur antec.* quia viſivum & viſibile, ſignificativum & ſignificabile ſeſe mutuo ponunt, ac tollunt; ergò neceſſariò quando agentia deſinunt eſſe viſiva, aut ſignificativa, debent paſſiva deſinere eſſe viſibilia aut ſignificabilia. *Probatur antecedens*: quia viſibile, & ſignificabile ſunt idem, quod potens videri, ac ſignificari; ſignificativum, ac viſivum ſunt idem, quod potens videre, ac ſignificare; atqui potens videre & potens videri, potens ſignificare & potens ſignificari, ſeſe mutuo manifeſtè ponunt & tollunt; quomodo enim ego poſſem videri, aut tangi aut ſignificari, ſi nullus me poſſet videre, aut tangere, aut ſignificare? ergò ſimiliter ſignificativum & ſignificabile, viſivum & viſibile ſeſe mutuo ponunt & tollunt; poſſent & deberent pro complemento hujus quæſtionis à nullo hactenus ex profeſſo in medium adductæ, dici plura; ſed hic manum & calamum ſiſto; erit alibi opportunior dicendi locus & occaſio.

44. Ex dictis ſequitur: has denominationes, ſive prædicationes, *natura humana eſt ſignificabilis*, *colores ſunt viſibiles*, *corpus humanum eſt calefactibile*, & ſimiles, eſſe partim intrinſecas, partim extrinſecas. *Ratio eſt*: quia prædicatio partim intrinſeca, partim extrinſeca eſt illa, cujus prædicatum eſt ſubjecto ſuo partim intrinſecum, partim extrinſecum, atqui præfatæ iſtæ prædicationes conſtant talibus prædicatis, ergò ſunt prædicationes partim intrinſecæ, partim extrinſecæ. *Probatur minor.* quia prædicatum partim intrinſecum, partim extrinſecum eſt illud, cujus ſignificatum formale eſt forma ſubjecto partim intrinſeca, partim extrinſeca, atqui prædicata præfatarum prædicationum habent talia ſignificata formalia, ergo ſunt prædicata partim intrinſeca, partim extrinſeca; *patet minor.* quia iſtorum prædicatorum ſignificata formalia ſunt ſignificabilitas, viſibilitas, & calefactibilitas, atqui illa ſunt ſubjectis ſuis partim intrinſeca, partim extrinſeca, uti hactenus dictum eſt, ergo præfatarum prædicationum prædicata habent ſignificata formalia ſubjectis ſuis partim intrinſeca, partim extrinſeca.

45. *Dico quintò*: ſignificatio aptitudinalis activa & paſſiva non ſunt eadem realiter forma, uti ſunt ſignificatio activa & paſſiva actualis; ſed diſtinguuntur à ſeſe mutuo realiter inadæquatè, ſicut includens & incluſum: ita ut includens ſit ſignificatio aptitudinalis paſſiva, ſive ſignificabilitas, incluſum verò ſit ſignificatio aptitudinalis activa. *Probatur*: quia ſignificabilitas ſive ſignificatio aptitudinalis paſſiva eſt entitas rei ſignificabilis ſimul cum potentia ſignificativa ſigni, cui ſubeſt, & à qua ſignificari poteſt; includit quippe duo; nimirum entitatem rei ſignificabilis in recto, & potentiam ſignificativam, ſive ſignificationem aptitudinalem activam in obliquo: ergò comparatur ad ſignificationem aptitudinalem activam ſicut includens ad incluſum, ergò non eſt cum ea omnino idem, ſed diſtinguitur ab ea realiter inadæquatè; eodemque modo philoſophandum eſt de calefactibilitate & potentia calefactiva, de viſibilitate & potentia viſiva &c.

DUBIUM V.

Quomodo ſignificatio actualis diſtinguatur, tam à ſigno quam à ſignificato?

46. Quid ſit ſignificatio actualis tam activa, quam paſſiva dixi, dubio ſecundo; hic jam quæritur quomodo diſtinguatur tam à ſigno, quam à ſignificato, quam etiam à potentia, cui ſignificat? *Reſp. & dico primò*: ſignificatio actualis ſemper diſtingui debet realiter à ſuo ſignificato; in hac concluſione puto convenire omnes; *& ratio eſt*: quia ſignificatum ſemper debet diſtingui realiter à ſigno, ut dixi *dubio primo*, ergò etiam ſemper diſtingui debet realiter à ſignificatione actuali; ac per conſequens ſignificatio actualis ſemper diſtingui debet realiter à ſignificato. *Probatur conſeq.* quia ſi ſignificatum identificari poſſent cum ſignificatione actuali, etiam poſſet identificari cum ſigno, atqui cum ſigno nullatenus identificari poteſt; ergo neque cum ſignificatione actuali poteſt. *Probatur mai.* quia ſignum quandoque identificatur cum ſignificatione actuali, ut ſtatim infra dicam, ac per conſequens ſignificatio actualis quandoque identificatur ſigno; ergo ſi etiam identificari poſſet cum ſignificato, poſſet ſignificatum identificari cum ſigno, *patet conſeq.* quia quæcunque identificantur eidem tertio, identificantur inter ſe, atqui ſi ſemel ſignificationi actuali identificaretur ſignificatum, ſicut identificatur ſignum; tunc ſignum & ſignificatum identificarentur eidem tertio, nimirum ſignificationi actuali; ergo etiam identificarentur inter ſe.

47. *Et confirmatur*: quia uti dixi, ſignum ſemper realiter differre debet à ſignificato ſuo, atqui ſignificatio actualis, non ſolum eſt ſignificati ſui ſignificatio, ſed etiam eſt ſemper illius ſignum formale, ut infra dicam; ergo debet ſemper diſtingui realiter à ſuo ſignificato, *& ratio à priori eſſe videtur*: quia ſicut ſignum eſt ſpecies repræſentativi, ita etiam actualis ſignificatio eſt ſpecies quædam actualis repræſentationis, atqui ſignum eſt repræſentativum alicujus alterius à ſe realiter diſtincti; ergo ſimiliter ſignificatio actualis debet eſſe actualis repræſentatio alicujus alterius à ſe realiter diſtincti. *Aliquando aſſignabam hanc rationem*: quia ſignificatio actualis ſigni comparatur ad ſignificatum, ſicut cauſſalitas cauſſæ comparatur ad effectum, atqui cauſſalitas ab effectu ſemper diſtingui debet realiter, ſicut diſtinguitur cauſſa ipſa; ergo ſimiliter actualis ſignificatio diſtingui

stingui debet realiter à significato, sicut distinguitur signum ipsum. *Sed hæc ratio modo non placet*: puto enim falsam esse majorem: quia credo significationem actualem non esse signi caussalitatem, sed ultimum signi effectum, de quo infra suo loco.

48. *Dices*: significatio actualis idem est, quod cognitum; atqui cognitio à cognito non semper differt realiter, ergo similiter significatio actualis non semper differt realiter à significato: *Probatur minor*: quia cognitum cognitionis divinæ est essentia divina, atqui essentia divina, non differt realiter à cognitione divina, ergo cognitio non semper distinguitur à cognito: *præterea in sententia multorumTheologorum*: visio beatifica etiam est visio suiipsius, quod maximè verum esse debet de visione beatificante Humanitatem Christi Domini Nostri; apud illos qui volunt visionem Humanitatis esse æquè extensam, ac est visio divinitatis, scilicet ad omnia præsentia, præterita, futura, omniaque possibilia, ergo necessariò illa visio etiam extendi debet ad seipsam, & sic cognitum non semper distinguitur à cognitione. *Resp.* argumentum hoc totum solutum esse supra *dub. primò num. octavo*, dico ergo significationem actualem esse non quamlibet cognitionem, sed cognitionem procedentem à signo; & à significato realiter diversam: unde si sint, vel esse possint aliquæ cognitiones, quæ sint cognitiones sui ipsius; de quo tamen ego modo non curo: dico illas non posse esse sui ipsius significationes: quia significatio est cognitio & repræsentatio non quæcumque, nec qualiscumque; sed alicujus alterius à se realiter distincti: si hujus rationem quæras, ego à te quæram, quare signum sit non quodcumque, nec qualecumque repræsentativum, sed alicujus à se distincti: satisfacias tu primò mihi, tunc ego de tuo facilè satisfecero tibi.

49. *Dico secundò*: significatio actualis à signo formali, & significatione ejus aptitudinali non distinguitur realiter: at verò à signo instrumentali ac ejus aptitudinali significatione distinguitur semper realiter. *Probatur prima pars*: quia significatio actualis est idem, quod actualis cognitio, atqui signum formale etiam planè idem est, quod actualis cognitio, ut infra dicam: signum verò instrumentale non est cognitio, sed est cognitionis aliquando physicè, aliquando moraliter effectivum principium, uti etiam patebit infra; ergo significatio actualis cum signo formali realiter identificatur, à signo verò instrumentali realiter distinguitur: principium enim effectivum, sive physicum sive morale; semper realiter differt à suo principiato. *Et hinc sequitur probat. secundæ partis*: quia significatio actualis eo modo differt à significatione aptitudinali signi, sicut differt ab ipso signo; atqui à signo instrumentali realiter differt, cum signo verò formali realiter identificatur: ergo similiter à significatione aptitudinali signi instrumentalis realiter differt, at verò significationi signi formalis realiter identificatur. *Probatur major*: quia signum & significatio aptitudinalis ejus in re sibi mutuo planè identificantur; suntque omninò idem, ergo necessariò significatio actualis ita differt à significatione activa aptitudinali, sicut differt à signo.

50. *Et hinc patet ratio fundamentalis* istius, quod supra *dub. secundò num.* 18. dixi, nimirùm significationem actualem cum cognitione in signo formali planè converti, in signo instrumentali verò distingui sicut includens ab incluso: *ratio, inquam est*: quia si actualis significatio & cognitio in signo formali aliquo modo differrent, deberent differre eo modo, quo differunt in signo instrumentali; nimirum quia significatio actualis non foret simplex cognitio, sed foret cognitio procedens & caussata à signo; atqui in signo formali ita differre non possunt: neque enim hic significatio procedit, aut caussatur à signo: ergo nullo modo differunt, sed sunt plane idem. *Probatur minor*: quia inter caussam & caussatum, inter procedens & principium processionis semper est, & esse debet distinctio realis: atqui significatio actualis à signo formali non distinguitur realiter, ut jam dixi, ergo in signo formali significatio actualis non est cognitio procedens à signo, sed est cognitio sumpta nudè secundùm se: & sic significatio & cognitio ibi nullo modo differunt.

51. *Dico tertiò*: significatio actualis semper differt realiter à potentia cognoscitiva, cui significat; si de potentiis creatis loquaris. *Probatur*: quia significatio actualis est cognitio actualis, atqui in creaturis semper cognitio differt realiter à potentia cognoscente, tamquam accidens à suo subjecto, ergo significatio actualis semper realiter differt à potentiis creatis, quibus significat: dixi *si de potentiis creatis loquaris*: in Deo etenim contrarium est verum: cognitio Dei est Deo, ac intellectui divino signum formale creaturarum, sicut cognitio mea est meo intellectui signum formale sui objecti: à creaturis enim cognitis cognitio divina realiter differt, unde non video quid illi desit ad rationem signi formalis; atqui cognitio divina ab intellectu divino, cui significat, realiter non differt, ergo signum à potentia increata, cui significat, non differt realiter.

52. *Dico quartò*: etiam signum non semper realiter differt a potentia cui significat. *Probatur*: quia Essentia Angeli est Angelo signum instrumentale Dei, atqui, ut mihi quidem visum est, essentia Angeli ab intellectu, aliisque potentiis angelicis non differt realiter, ergo signum à potentia, cui significat, non semper differt realiter: *Probatur major*: quia signum instrumentale est id, quod mediante sui cognitione deducit in cognitionem alterius, atqui Angelus medianti cognitione suæ essentiæ devenit in cognitionem essentiæ divinæ, ergo essentia Angeli est intellectui Angeli signum instrumentale Dei, & ne de prima minori litiges, sic assumere poteris: intellectus Angeli est sibi ipsi signum instrumentale Dei, &c. Et tunc argumentum est extra omne periculum litis.

DU-

DUBIUM VI.

In quo præcisè sita sit Essentia signi in communi?

53. Resp. *& dico primò*: de esentia signi in genere non est significatio actualis. *Probatur;* quia si significatio actualis foret de esentia signi in genere, etiam esse deberet de esentia singulorum signorum in specie; consequens absurdum est, ergò & antecedens: *patet sequela maj. ex prima regula anteprædicamentali*: quidquid enim est de esentia generis, debet etiam esse de esentia singularum specierum sub illo genere contentarum; *minor verò probatur:* quia signa instrumentalia v. g. omnes voces significativæ, fumus, pulsus campanæ, hedera appensa foribus, &c. sunt verè signa, atqui de horum signorum esentia non est significatio actualis, ergò absurdum est dicere significationem actualem esse de esentia cujuscumque signi in particulari: *patet minor*: quia si de istorum signorum esentia foret significatio actualis, ista signa non forent signa, nisi dum actu significant, & dum quis illa videns aut audiens aliquid eorum occasione concipit, atqui hoc in omni sana philosophia absurdum est, ergò & id undè sequitur; *& ratio ulterior est*: quia *signum* non est idem, quod *significans*, sed est idem quod *significativum*, atqui sicut de esentia *calefactivi*, *& ambulativi* non est actualis calefactio, aut ambulatio, ita de esentia *significativi* neque esse actualis significatio: nam ut habet adagium canonizatum per cap. *nam concupiscentiam de constit.* juncta summatione glosæ, *verba in definitionibus, & propositionibus doctrinalibus non sonant actum, sed potentiam & aptitudinem*, ergo neque significatio actualis esse potest de esentia signi in genere.

54. *Dico secundò*: de esentia signi est significatio aptitudinalis. *Probatur:* quia de esentia concreti est abstractum, sive significatum formale; ut de essentia albi est albedo, de essentia hominis est humanitas &c. atqui significatum formale hujus concreti, *signum*, est significatio aptitudinalis, ergò illa est de essentia signi. *Probatur minor*, quia signum idem est, quod significativum sive potens significare, atqui significativum, sive potens significare de formali importat potentiam activam significandi, sive significationem aptitudinalem activam, uti manifestum est; ergò illa est significatum formale hujus concreti *signum*; ergò illa est de essentia signi, unde definitio signi: *signum est id, quod aliquid à se distinctum potentiæ cognoscitivæ repræsentat*; reddit hunc sensum: est id, quod aptum est repræsentare aliquid à se distinctum, quia uti dixi, verba definitionum non significant actum, sed aptitudinem ad actum.

55. *Obiicies primò*: si significatio aptitudinalis foret de essentia signi in genere, etiam foret de essentia quorumcumque signorum particularium, atqui hoc falsum est, ergo falsum est & id, ex quo hoc sequitur. *Probatur min.* quia significatio aptitudinalis non est de essentia signi formalis, cum de huius signi essentia sit significatio actualis. *Resp. nego min. & probationem ejus*: & dico de essentia signi formalis esse utramque significationem, tam actualem, quam aptitudinalem, *cujus ratio est:* quia in essentia speciei non debet includi sola essentia generis, sed essentia generis simul cum essentia differentiæ; species enim est quoddam compositum, aut certè quoddam constitutum ex genere & differentia genus istud contrahente: sic in essentia hominis involvitur non sola animalitas, sed animalitas simul & rationalitas: atqui signum formale est quædam species signi in communi, ergò in illius essentia includi debet non sola significatio aptitudinalis, quæ est essentia generis; scilicet signi in communi: sed etiam significatio actualis; hæc quippe est differentia signum in genere contrahens, & speciem signi formalis constituens: ergo de essentia signi formalis debet esse utraque significatio, tam actualis, quam aptitudinalis.

56. *Instabis*: significatio aptitudinalis & actualis non possunt sibi mutuò realiter identificari, ergò non possunt tamquam genus & differentia constituere signum formale; *patet conseq.* quia ratio generis & differentiæ constituentium eandem speciem debent sibi mutuò realiter identificari. *Probatur verò antecedens*: quia significatio aptitudinalis & actualis habent se sicut potentia & actus: sicut calefactio & potentia calefaciendi, sicut intellectus & intellectio; atqui actus quilibet à sua potentia realiter distinguitur, ergò significatio actualis & aptitudinalis à sese mutuò realiter debent distingui. *Resp. negando antec. & distinguendo majorem probationis*: significatio aptitudinalis & actualis debent se sicut potentia & actio, vel potius sicut potentia & effectus in signis instrumentalibus; *sic concedo*; habent se taliter in omnibus omninò signis; *sic nego*, nam uti dixi *dubio præcedenti*, significatio actualis ab entitate, & significatione aptitudinali signi formalis non differt realiter, adeoque in illo signo idem sunt signum & significatio, significans & potens significare, significatio actualis & aptitudinalis: undè hæ duæ significationes in hoc siguo non possunt se habere sicut actus & potentia, quia verum est inter hæc semper opus esse distinctione reali; sed habent se sicut actus & non repugnantia ad actum quæ duo realiter nou differunt, uti evidens est. *Est simile argumentum, ac si argumentareris:* intellectus & intellectio habent se sicut potentia & actus, ergò intellectus divinus & intellectio divina debent realiter distingui; *negabitur tibi antecedens universaliter sumptum:* licet enim ut plurimum ita sese habeant, non tamen semper, nam in Deo sese habent sicut actus & non repugnantia ad actum, quæ duo realiter non differunt. Vide quæ dicam infra agens de signo formali.

57. *Obiic. secundò*. Essentia signi sita est in relatione, ergo non in aptitudinali significatione. *Probatur antecedens*: quia sunt diversæ relationes, sine quibus signum nec esse, nec concipi potest: ut sunt relatio signi ad significatum; ad po-

potentiam, cui significat; ad imponentem, &c. atqui illud, sine quo res nec esse, nec concipi potest, est essentia rei, ergò essentia signi sita est in hisce relationibus. *Resp. neg. antec. & ratio est*: quia si essentia signi in relatione sita foret; vel illa foret prædicamentalis, vel transcendentalis, sive *secundum dici*: atqui neutra de essentia signi esse potest, ergò nulla relatio est de essentia signi. *Quod non sit prædicamentalis, apud me est evidens:* quia relationes prædicamentales nullæ sunt aliæ, quam unio, actio, & passio: ut in metaphysica me tibi facilè persuasurum spero; de quo interim vide Magistrum *Basilium Pontium de Leon. tomo* 1. *quodlibetorum quæst.* 8. *cap.* 1. & *seqq.* atqui essentia signi neque in physica unione, neque actione, neque passione sita est, uti patet, ergò non est sita in relatione prædicamentali.

58. *Quod neque etiam in relatione transcendentali sive secundum dici, facilè à me probatur:* relationes transcendentales, sive *secundum dici* sunt illi respectus unius rei ad aliam, sine quibus à nobis concipi non potest: ut respectus materiæ ad formam, formæ ad materiam, potentiæ ad actus, actuum ad objecta, actionum ad terminos, signi ad significatum, ad potentiam cui significat, ad imponentem, &c. atqui hi respectus non sunt essentiales rei respicienti, ergò neque sunt de essentia signi. *Majorem hic supponere, quam probare malo; habeo enim quod tibi de illa in Metaph. dicam, minorem probabo paucis:* quia illi respectus nihil sunt aliud, quam aggregatum, sive compositum ex re respiciente & re respecta; ita tamen ut dicant rem respicientem in recto, rem verò respectam in obliquo: atqui res respecta non est de essentia rei respicientis, quis enim dicat formam esse de essentia materiæ, aut objectum de essentia actus, aut terminum de essentia actionis? ergo illi respectus transcendentales non possunt esse essentiales rei respicienti, de quo plura in metaphysica mea.

59. *Quare ad istius præfati antecedentis probationem, admitto & canonizo majorem; sed minorem tanquam falsam, captiosam, & erroneam è scholis eliminandam judico, ratio est*: quia actio non potest concipi sine agente & termino suo, materia neque modus sine modificato, neque actus sine objecto, neque accidens sine subjecto, & sic infinita alia; atqui hæc omnia non sunt essentialia, cùm sint extrinseca, & realiter adæquatè distincta, ergò omne illud esse rei essentiale, sine quo res nec esse nec concipi potest, falsum est, captiosum est, erroneum est: oportet ergo bene distinguere inter hæc duo: *esse alicui essentiale, & involvi in essentiali alicujus conceptu*; hæc enim duo non sunt synonima, neque convertibilia, sed magis & minus communia: minus commune est *esse essentiali, involvi* vero *in essentiali conceptu* est magis commune; licet quippe omne essentiale sit involutum in essentiali conceptu, non tamen è contrario omne involutum in essentiali conceptu est essentiale; *& ratio à priori est:* quia essentiale idem est, quod ipsa essentia, quod ipsa entitas rei, involutum autem in essentiali conceptu est illud, sine quo res concipi non potest, atqui multa sunt, sine quibus res concipi non potest, quæ tamen non sunt ipsa essentia, sive ipsa entitas rei, ut patet ex jam statim dictis, ergò multa sunt involuta in essentiali conceptu, quæ tamen non sunt essentialia.

60. *Dico tertiò*; significatio activa aptitudinalis, sive potentia activa significandi non est tota essentia signi; sed insuper de ejus essentia est potentiæ expeditio: unde de essentia signi arbitrarii etiam est illius ad significandum impositio, itaque rectè dices totam signi essentiam esse activam significandi potentiam proximè ad significandum expeditam. Ob non advertentiam hujus conclusionis nonnihil quandoque hallucinatus sui. *Probatur ergo*: quia si sola potentia activa significandi foret tota signi essentia, quidquid haberet hanc potentiam, hoc foret signum; haberet quippe totam signi essentiam; atqui hoc falsum est; potest etenim aliquid habere potentiam significandi, & tamen non esse signum, ergò manifestè sola hæc significandi potentia non est tota signi essentia. *Probatur min.* quia voces carentes impositione habent potentiam activam significandi, sive significationem activam aptitudinalem, uti dixi supra, *dub.* 3. & tamen tales voces non sunt signa quamdiu impositione carent, ergò potest quid habere potentiam significandi, & tamen non esse signum. *Probatur min.* quia signum idem est quod significativum, sive potens significari, atqui istæ voces non sunt significativæ, ut ibidem dictum est, ergo neque sunt signa; *& ratio à priori est:* quia essentia concreti est abstractum, sive significatum formale, atqui hæc concreta, *signum significativum, potens significare, ambulativum, calefactivum, visivum,* & alia similia, de formali non important solam potentiam; sed potentiam suam simul cum sua expeditione: sive important potentiam expeditam; ergò etiam similium concretorum essentia sita est non in sola potentia, sed in potentia expedita. *Probatur minor*: quia similia concreta de formali important illam potentiam, à qua aliquid dicitur potens significare, ambulare, calefacere, videre, &c. atqui nemo vocatur potens à potentia ligata, sed à sola potentia expedita, ergo etiam potentia expedita est significatum formale similium concretorum. Minorem satis manifestam habes toto *dubio* 3.

DUBIUM VII.

Quid sit significatum, quid significatio primaria, quid secundaria?

61. Significatum propriè est objectum signi: objectum namque est illud, quod potentia per actum suum attingit, circa quod per actum suum versatur & occupatur: atqui signum, sive potentia significativa signi per actualem suam significationem attingit significatum, circa illud versatur & occupatur; ergò significatum propriè est objectum signi. Hinc mihi persuasum habeo, nobis philosophandum esse de significato primario & secunda-

cundario, sicut philosophamur de objecto primario & secundario, objectum primarium confundunt saniores philosophi cum objecto motivo, & objecto formali: objectum verò secundarium cum objecto nudè terminativo, & objecto materiali; nos ergo similiter hic significatum primarium cum significato motivo, & formali confundemus; secundarium verò cum terminativo, & materiali.

62. Objectum primarium sive motivum vocatur illud, quod per se & ratione sui à potentia attingitur, estque simul ratio attingendi aliud; objectum motivum requirit duas conditiones, primo, quod à potentia attingatur ratione sui; secundo quod potentiæ sit caussa & ratio motiva attingendi aliud, verb. gr. cum æger appetit sumptionem potionis amaræ ob consequendam sanitatem; sanitas istius appetitus objectum formale est: per istum namque actum attingitur, estque simul isti actui ratio attingendi aliud, scilicet potionem amaram; similiter cum bonus Catholicus credit sanctissimam Trinitatem ob divinam revelationem; divina revelatio istius fidei objectum formale est: ipsa enim per istum actum creditur, estque illi simul ratio credendi aliud. Objectum verò secundarium, nudè terminativum, ac materiale est illud, quod ab actu attingitur non per se nec ratione sui, sed ratione alicujus alterius, verb. gr. in exemplis præfatis, potio amara, & sanctissima Trinitas sunt appetitionis, & fidei objecta secundaria, & nudè terminativa; nudè enim illos actus terminant, non verò potentiam ad illos movent & excitant: neque illa appetitur ratione sui, sed ratione sanitatis per illam consequendæ; neque hæc creditur ratione sui, sed ratione divinæ revelationis de illa factæ.

63. Circa quæ objecta & hoc adverte (nam ad rem nostram etiam faciet) potentiam sive habitum non posse unquam attingere objectum suum materiale ac purè terminativum, nisi simul attingat objectum suum formale ac motivum: potest quidem attingere objectum formale sine materiali, non tamen materiale sine formali; attingit enim in tantum objectum suum materiale, quatenus, & in quantum substat, & sibi applicatum habet objectum formale, verb. gr. voluntas nequit attingere media, nisi simul attingendo ipsum finem, fides nequit attingere mysterium Trinitatis, Incarnationis, aut Eucharistiæ, nisi simul attingat divinam revelationem; Charitas nequit attingere proximum aut ullam rem creatam, nisi simul attingendo divinam bonitatem; temperantia, fortitudo, Justitia, &c. non possunt inclinare, & impellere voluntatem ad ullam materiam, nisi illam impellendo & inclinando ad suam propriam honestatem, & sic de aliis, *& ratio est:* quia potentiæ & habitus in actus suos prorumpere nequeunt, nisi moti & excitati à suis objectis, objecta enim movent & excitant sopitas potentias: atqui objecta potentias & habitus moventia & excitantia non sunt objecta secundaria, purè terminativa, & materialia; sed sunt objecta principalia, motiva, & formalia, uti clarum est, & late deducendum in principio logicæ; ergo potentiæ & habitus attingere nequeunt objecta sua materialia, nisi simul attingendo objecta formalia.

64. Philosophemur nunc planè simili modo de significato: significatum ergo primarium voco illud, quod per se, & ratione sui significatur per signum, & ratione cujus significantur alia: inde etiam significatum primarium requirit duas conditiones: primò ut per signum significetur, secundò ut significetur propter se, & ratione sui, & ut ratione illius significentur alia, verb. gr. *albedo* est significatum primarium vocis, *album*; quia illa per istam vocem significatur ratione sui, & ratione illius significantur multa alia; nimirum homo, paries, equus, bos; & cætera albedinis subjecta; homo enim, bos, equus, &c. per vocem, *albus*, non significantur per se ratione sui, ratione suæ nimirum humanitatis, bovinitatis, equinitatis, &c. sed ratione albedinis humanitati, bovinitati, & equinitati suæ inexistentis, *quod patet*: quia si homo per vocem, *album* significaretur ratione sui, tunc quivis homo, & quovis tempore & quovis modo significaretur per vocem, *album*, atqui hoc absurdum & falsum est; illa quippe vox, *album*, non significat homines nigros, neque rubros, neque aliter coloratos, sed solos albos, idque solum eo tempore, quo albi sunt (quod non probo, quia puto esse clarum, & à nemine controvertendum) ergo homo per vocem *album*, significatur non ratione sui, sed ratione albedinis suæ. *Probatur sequela mai.* nam quia homo per se, & ratione sui significatur per hanc vocem, *homo*, aut hanc vocem, *animal*, ideò per istam vocem significatur omnis homo, & omni tempore & omni modo, quomodocumque sese habeat, sive sit albus, sive niger, sive doctus, sive indoctus, sive germanus, sive hispanus, omnes enim significantur per vocem, *homo*, ergo similiter si homo ratione sui significaretur per vocem, *album*, quivis homo, & quovis tempore & modo per istam vocem significaretur.

65. *Et ratio à priori est:* quia quæ alicui conveniunt ratione sui, illorum convenientia est independens ab accidentibus, verb. g. quia convenit homini ratione sui esse animal, aut esse rationale; idcirco illa illi conveniunt, quomodocumque se homo quoad sua accidentia habeat; ergo si significari per vocem, *album*, conveniret homini ratione sui, hujus convenientia foret omnino independens ab hominis accidentibus; adeoque conveniret homini tam bene quando est albus, quam quando est niger, tam bene quando est niger, quam quando est albus. *Probatur antecedens*: quia convenire alicui ratione sui, hoc est illi convenire ratione suæ entitatis; ergo illa quæ conveniunt ratione sui habent convenientiam omnino independentem ab accidentibus istius, cui conveniunt. *Patet conseq.* quia tam diu manet alicujus ad aliquid convenientia, quam diu manet istius convenientiæ fundamentum, atqui illa quæ alicui conveniunt ratione sui, sive ratione suæ entitatis, pro suæ convenientiæ fundamento habent ipsum, sive ipsam ipsius entitatem;

ergo

ergo manente hanc entitate, & quomodocumque & qualitercumque variaris, alteratis, sublatis & transportatis ejus accidentibus, semper manet illa convenientia; & sic talia habent convenientiam planè independentem ab accidentibus illius, cui conveniunt.

66. Similiter albedo in communi est significatum primarium hujus vocis, *albedo*, illa enim per istam vocem significatur ratione sui, & ratione illius significantur hæc, ista & illa *albedo*, omnesque aliæ albedines singulares: hæ namque per vocem, *albedo*, solum significantur quatenus in se participant, & habent albedinem in communi; idem videre est in vocibus substantialibus: v. g. vox *homo* de principali significat humanitatem, secundario verò significat omnia humanitatis supposita; hæc enim significat non ratione sui, sed solum ratione humanitatis in illis suppositatæ: pone namque per possibile, vel impossibile, ut suppositum meum, quod modo est significatum vocis, *homo*, spoliatum mea humanitate incipiat suppositare brutalitatem, tunc amplius non erit significatum vocis, *homo*, sed fiet significatum vocis *brutum*: ergo manifestum est illud per vocem, *homo*, non significari ratione sui, sed ratione humanitatis in se suppositatæ. *Patet antec.* quia vox, *homo*, significat omnia supposita suppositantia ac habentia humanitatem; atqui si supponas suppositum meum privari humanitate, & suppositare brutalitatem, tunc non erit amplius suppositum humanitatem, sed erit brutalitatem suppositans; ergo tunc desinet esse significatum vocis, *homo*, & fiet significatum vocis, *brutum*: *similiter*: humanitas in communi est significatum principale hujus vocis, *humanitas*, illa enim per istam vocem significatur ratione sui, & ratione illius etiam significantur humanitas mea, & humanitas tua, humanitas Petri, & humanitas Pauli, aliæque omnes humanitates singulares: hæ etenim per istam vocem solummodo significantur, quatenus & in quantum humanitas in communi principaliter significata illis inexistit, & ab illis participatur: rectè ergo definitur significatum primarium esse illud, quod per signum significatur ratione sui, & ratione cujus significantur alia.

67. Hinc significatum secundarium voco illud, quod per signum significatur non ratione sui, sed ratione alicujus alterius sibi conjuncti; unde ad significatum secundarium etiam duæ requiruntur conditiones; primò, quod per signum significetur; secundò, quod significetur non ratione sui, sed ratione alterius sibi conjuncti: quod satis patet consideranti exempla jam adducta: circa quæ significata hoc adverte: quod licet primarium significari possit sine secundario, non tamen potest secundarium sine primario. *Primum patet ex illa propositione, quam habemus in Hymno SS. Ambrosii, & Augustini: tu ad liberandum suscepturus hominem, &c.* quia significatum vocis, *homo*, est humanitas; significatum verò ejus secundarium est suppositum humanitatem principaliter significatam suppositans; atqui in illa præfata propositione vox, *hominem*, supponit pro sola humanitate, & non pro supposito, ac per consequens significat solam humanitatem sine supposito; voces namque illud significant, pro quo supponuntur; ergo significatum primarium per signum aliquando significatur sine secundario. *Probatur minor*: quia si illa propositione vox, *hominem*, significaret suppositum; vel significaret suppositum creatum, vel increatum; atqui neutrum ibi significare potest: ergo nullum significare potest; *patet minor*: quia si illa vox ibi significaret suppositum, significaret utique suppositum à verbo divino assumptum; quod enim significaret aliud, nam vox, *hominem*, ibi regitur à participio activo, *suscepturus*? atqui divinum verbum neque creatum, neque increatum suppositum assumpsit: non utique creatum; quia sic docet fides catholica: neque etiam increatum; quia assumi solum convenit extrinsecis, & separabilibus, quale non est suppositum divinum respectu verbi divini; ergo in ista propositione illa vox, *hominem*, neutrum suppositum, adeoque nullum suppositum significat, de quo plura adhuc infra.

68. *Secundum verò facilè probari potest inductione*: considera namque bene, & nusquam reperies significatum secundarium sine primario significari; *& ratio est*: quia significatum secundarium est illud, quod per signum significatur non ratione sui, sed ratione alterius; ergo nunquam significari potest se solo sine primario. *Patet conseq.* quia si se solo sine primario significaretur, tunc non ratione alterius, sed ratione sui significaretur; & sic non secundarium, sed primarium significatum foret; *& ratio ulterior est*: quia significatum primarium & secundarium habent se ad suum signum, sicut se habent objectum formale & materiale ad suam potentiam sive suum habitum, *uti dixi in principio dubii*: atqui neque habitus, neque potentia versari possunt circa objectum materiale sine formali, *ut itidem dixi*; ergo neque signum significare potest significatum secundarium sine primario.

DUBIUM VIII.

Quædam de significato quæstiunculæ.

69. PEtes primo: quomodo significatum primarium & secundarium à se mutuo distinguantur; re vel ratione? & ratio dubitandi sumitur ex jam data definitione significati secundarii: *est illud, quod per signum significatur non ratione sui, sed ratione alterius sibi conjuncti*: quæritur enim an istud alterum debeat esse alterum alteritate reali, an verò sufficiat alteritas rationis? *Resp. primo*: hæc duo significata sæpissimè differunt realiter. *Patet hoc inductione exemplorum*: nam vox, *album*, pro significato primario albedinem, pro secundario hominem, parietem, bovem, &c. habet; vox *homo*, pro primario humanitatem, pro secundario significato suppositum habet, à suppositata in se humanitate realiter distinctum. *Respond. secundo*: quandoque tamen hæc significata sola ratione differunt: *hoc etiam inductione patet*: quia vox, *Deus*,

Deus, de principali deitatem, de minus principali divinas personas, ac subsistens deitatis absolutum significat, quæ omnia realiter non differunt: item in hac propositione, *humanitas est rationalis*, vox, *rationalis*, in recto & de materiali significat humanitatem, de qua prædicatur; de formali verò significat rationalitatem, quæ duo realiter non differunt.

70. *Petes secundò*: an significatum primarium cum formali, & secundarium cum materiali possit & debeat planè confundi, & converti? *Resp. primò*: hæc inter se passim non confundi, neque converti, sed sese habere ut magis & minus communia: ita ut omne significatum formale sit primarium, non tamen è contra: & omne materiale sit secundarium, non tamen contra, *& ratio est*: quia significatum materiale, & formale soli voci concretæ tribuitur; at verò significatum primarium, & secundarium non solis concretis, sed tam abstractis, quam concretis vocibus; neque solis vocibus, sed etiam quibuscumque aliis signis adscribitur, unde significatum formale, & materiale sunt significatum primarium & secundarium solius vocis concretæ. *Resp. secundò*: qui tamen hæc significata inter se confunderet, & converteret, nullum in philosophia peccatum committeret, ut patet ex comparatione significati cum objecto facta in *principio dubii*, in re levi tamen ex levi fundamento nolim esse schismaticus, unde hæc inter se nunquam amplius confundam, vel si confundendi occurrerit opportunitas, hujus ego te præmonebo.

71. *Petes tertiò*: quomodò se habeant significatum primarium & rectum, item significatum secundarium & obliquum? *Resp. primò*: significatum rectum esse illud, quod per vocem importatur in casu recto, sive nominativo; significatum obliquum esse illud, quod per vocem importatur in casu aliquo obliquo: v. g. in voce, *homo*, significatum rectum est suppositum sive persona, significatum verò obliquum est humanitas; item in voce, *albus*, significatum rectum est corpus: obliquum verò est albedo; nam dum exponis significationem istarum vocum, *homo*, & *album*, dicendo *homo est suppositum habens humanitatem*, *& corpus habens albedinem*: importas suppositum & corpus in recto, humanitatem vero & albedinem in obliquo. Audivi semel trivialem quendam philosophum distinguentem significatum *rectum grammaticaliter*, *& rectum logicaliter*, sed distinctionem illam, & membra ejus: scilicet significati rectitudinem grammaticam & logicam, ego libenter edoctus fuissem: ast ille hæsit, nec potuit, neque hoc mirum: nam significari rectitudo nulla est logica, nulla physica, nulla juridica, theologica, aut medica; sed omnis est grammatica: unde id, quod grammaticus vocat significatum rectum, etiam tale vocare debet logicus, physicus, medicus, jurisperitus &c. cognitio quippe significati recti non est logico, physico, medico, jurisperito, propria; sed aliena, & à grammatico mutuata.

72. *Resp. secundò*: significatum rectum & significatum materiale, item significatum obliquum & significatum formale, habent se sicut magis & minus communia: ita ut significatum rectum, & obliquum sunt magis communia, materiale vero & formale sint minus communia: nam significatum materiale & formale sunt significatum rectum & obliquum non cujuscumque vocis, sed solius vocis concretæ: hæc namque vox, *rationalitas*, pro significato suo recto habet principium formale operationum mentalium (rationalitas namque nihil est aliud, quam hoc formale principium) quod tamen principium non est illius vocis significatum materiale; cum sit vox abstracta significato materiali carens: ipsius vero significatum obliquum sunt ipsæ operationes mentales, quæ tamen non sunt significatum istius vocis formale; cum sint significatum secundarium: & præterea vox illa, utpote abstracta, significatio formali careat: ergo significatum rectum latius, quam materiale; & obliquum latius patet, quam formale.

73. Cum dico: *significatum materiale converti, ac esse idem cum significato recto vocis concretæ*: id cum grano salis intelligere debes, debes hoc, inquam, intelligere de voce concreta recta, seu in casu recto posita, hoc sensu; *significatum materiale convertitur cum significato recto vocis concretæ rectæ*. Etenim cum significato recto vocis concretæ obliquæ converti non potest: hæc enim significatum rectum non habet; licet tamen habeat significatum materiale: cum eo autem, quod non est, nihil potest converti; *& ratio est clara*: quia solæ voces rectæ habent significatum rectum, ergo voces obliquæ, sive concretæ sint, sive abstractæ, non possunt habere significatum rectum, adeoque cum dico in voce concreta significatum rectum converti cum significato materiali, de voce recta, non de obliqua, sum intelligendus.

74. *Resp. tertiò*: significatum primarium & rectum; item secundarium & obliquum habent se sicut excedentia & excessa: *ratio est*: quia excedentia & excessa vocantur illa, quæ de sese mutuo particulariter affirmantur, & negantur: atqui significatum rectum & primarium; item significatum obliquum & secundarium sunt talia: nam aliquod significatum rectum est primarium, & aliquod non est primarium; item aliquod obliquum est secundarium, & aliquod non est secundarium, ergo sunt excedentia & excessa. *Probatur minoris primæ pars*, *in hac voce*, *homo*, *& voce*, *humanitas*, nam significatum rectum ac simul secundarium vocis, *homo*, est suppositum; significatum rectum, ac simul primarium vocis, *humanitas*, est humanitas, sive natura humana: ergo significatum rectum aliquando est, aliquando non est significatum primarium. *Secunda minoris pars probatur in eisdem istis vocibus*: quia significatum obliquum, ac simul primarium vocis, *homo*, est humanitas; significatum vero obliquum ac simul secundarium vocis, *humanitas*, sunt operationes humanæ; ergo etiam significatum obliquum aliquando est, aliquando non est significatum secundarium.

75. *Ex quibus tandem patet*: quid sit significatio primaria, quid secundaria, tam actualis, quam apti-

aptitudinalis : primaria ergo est illa, qua signum actu vel potentia significat significatum suum primarium: secundaria verò est illa, qua signum actu vel potentia significat suum significatum secundarium, quæ duæ significationes, sive de actualibus, sive de aptitudinalibus loquaris, non distinguuntur realiter: *de aptitudinalibus est manifestum*: quia quæcumque identificantur eidem tertio, identificantur etiam sibi mutuo, atqui significatio aptitudinalis primaria, & secundaria identificantur eidem tertiò; identificantur enim suo signo, cujus sunt significationes, *ut dictum est supra*: ergo identificantur sibi mutuo. *De actualibus etiam probatur*: quia significatio actualis primaria & secundaria sunt conceptus, quibus concipimus significatum primarium & secundarium; atqui hæc duo significata, si fortasse non semper (quod modo examinare non volo) saltem ordinariè concipimus unico conceptu; ergo etiam significatio primaria & secundaria actualis ordinariè non differunt realiter; *& ratio ulterior est*: quia significatum primarium & secundarium comparantur ad signum & significationem actualem, sicut objectum primarium & secundarium comparantur ad potentiam & actum ejus; atqui potentia ordinariè unico actu attingit utrumque hoc suum objectum: ergo similiter signum unica actuali significatione attinget, & significabit utrumque hoc suum significatum.

76. Abeo, & à signo in communi ad species ejus transeo: antequam tamen abeam, hoc tibi adhuc intimatum volo: scilicet posse res, non variata vocum impositione ac significatione, migrare de significatione unius vocis sub significationem alterius: *patet hoc*: quia ego & paries cubiculi nostri modo continemur sub significatione vocis, *album*; si autem denigremur, migrabimus à significatione vocis, *album*, ad significationem vocis, *nigrum*: item meum ac tuum suppositum modo continentur sub significatione vocis, *animal*, & vocis, *homo*; pone verò quod hæc supposita rejectis nostris humanitatibus incipiant suppositare naturas lapideas, aut arboreas, à significatione vocum, *homo*, & *animal*, transibunt ad significationem vocis, *lapis*, vel vocis *planta*. *Ratio est*: quia voces concretæ in recto significant omne illud, & solum illud, in quo reperiunt suum significatum formale; ergo quamdiu ego & paries noster retinemus albedinem formaliter significatam per vocem, *albus*, manemus significata recta istius vocis: quamdiu meum & tuum suppositum, suppositant humanitatem principaliter significatam per vocem, *homo*, sub istius vocis significatione manent. Ast si ego & paries noster semel denigremur, statim transibimus à significatione vocis, *album*, ad significationem vocis, *nigrum*: tunc quippe in nobis habebimus nigredinem, per istam vocem principaliter significatam; si meum & tuum suppositum semel ejiciant nostras humanitates, & incipiant suppositare naturas lapideas vel arboreas; statim etiam transibunt à significatione vocis, *homo*, sub significationem vocis *lapis*, aut *planta*, cujus in se receperint significatum formale.

DISPUTATIO III.

De signo naturali, & arbitrario, seu imposito.

DUBIUM I.

Quid sit signum naturale, quid arbitrarium?

1. Signum naturale aliqui definiunt hoc modo: *signum naturale est id, quod potentiam significandi à natura habet, arbitrarium verò est id, quod potentiam significandi ab impositione alicujus agentis intellectualis habet*; sed hæ definitiones non sunt congruæ: quia tam arbitrarium, quam naturale signum potentiam significandi habent à natura, non verò ab impositione; significandi quippe potentia cum entitate tam arbitrarii, quam naturalis signi est realiter identificata: unde signum arbitrarium ab illo habet significandi potentiam, à quo habet suam entitatem, atqui entitatem suam non habet ab imponente, neque ab impositione; sed à natura, vel ab auctore naturæ: ergo similiter à natura habet potentiam significandi.

2. Hoc ergo modo definienda sunt: *signum naturale est illud, quod completam & expeditam significandi potentiam habet à natura sua*: *arbitrarium verò est id, quod completam ac expeditam significandi potentiam ab impositione alicujus agentis intellectualis habet*, v. g. fumus respectu ignis, fletus respectu immoderati alicujus luctus aut gaudii conceptus respectu sui objecti sunt signa naturalia: quia sive quis illas res ad istas alias significandas imponat, ac deputet, sive non; illæ tamen ex se ad significandum aptæ, & proximè capaces sunt: at verò voces respectu rerum à se significatarum, item pulsus campanæ, aut ictus tympani, aut cantus tubæ respectu faciendæ lectionis, congregandi militis, aut committendi prælii sunt signa arbitraria: quia licet ad istas res aut actiones significandas ex se potentiam habeant, tamen potentia ista ligata, & impedita est, donec per alicujus agentis intellectualis impositionem aut deputationem solvatur, ac expediatur, ut supra *disputat. 2. dubio 3.* declaratum est: signa ergo arbitraria ab imponente non accipiunt significativam potentiam, sed solummodò significativæ potentiæ expeditionem: & sic patet bonitas præfatarum definitionum: quid autem sit hæc expeditio potentiæ significativæ dixi *ibidem loco citato*, nihil quippe est aliud, quam rei ex se ad quamcumque rem significandam indifferentis, ad certam aliquam determinatio, applicatio, ac deputatio: vide quæ dicam infra in decursu hujus disp.

3. *Ratio verò*: cur quædam res, ut signa sint, indigeant, quædam verò non indigeant hac deputatione, & per consequens cur quædam res sint signa naturalia, quædam verò arbitraria, *est hæc*: quia ut una res possit significare aliam, debet illi esse debitè connexa & applicata; sicut enim operationes physicæ ac reales

les pro necessaria conditione sibi prærequirunt applicationem seu approximationem localem; sic etiam operationes intentionales, qualis est significatio, prærequirunt sibi certam operantis ad operationis objectum applicationem intentionalem; atqui quædam res ad quasdam alias sufficienter sunt applicatæ (v. g. fumus ad ignem, imago Cæsaris ad Cæsarem, risus ad internam lætitiam) per intrinsecam ac naturalem mutuæ concomitantiæ, similitudinis, aut caussalitatis connexionem: quædam vero (v. g. sacramenta nostra cum gratia, charactere, aliisque suis effectibus supernaturalibus: voces omnes cum rebus à se significatis: pulsus campanæ, aut ictus tympani cum facienda lectione; aut congregando milite nullam habent intrinsecam aut naturalem connexionem, sed omnimodam indifferentiam: sacramentum namque baptismi ex se non magis petit significare characterem baptismalem, quam Episcopalem; vox *homo* non plus petit aut debet significare naturam humanam, quam equinam, aut bovinam; ergo hæc & similia signa ad quamvis rem significandam indifferentia debuerunt ad certam aliquam rem applicari, quæ applicatio nihil est aliud, quam impositio & deputatio, & sic hæc signa sunt arbitraria, quia scilicet eorum significatio posita est in hominis, vel cujuscumque alterius arbitrio: sicut enim modo applicata sunt ad significandum hoc, ita pro libertate arbitrii applicari ac imponi potuerunt ad significandum istud; alia verò ista priora naturalia sunt; quia eorum ad significandum applicatio, non à libertate arbitrii, sed à necessitate naturæ ortum habet.

4. Alii quæstionem, sive difficultatem hanc sic proponunt, in quo fundetur significatio naturalis, in quo arbitraria? sive quodnam sit fundamentum significationis tam naturalis; quam arbitrariæ? *sed resolutio est eadem*; dico ergò fundamentum ac radicem significationis in communi esse connexionem unius rei cum alia re, ratione cujus connexionis nos possimus devenire ex una re in cognitionem alterius; fundamentum verò significationis naturalis est connexio rerum orta ex intrinsecis earum principiis; sicut significationis arbitrariæ fundamentum ac radix est rerum connexio orta ex sola extrinseca ordinatione ac deputatione alicujus agentis intellectualis: quæ verò sint illæ connexiones in particulari: quæ fundent significationem tam naturalem, quam arbitrariam; vagum & longum foret dicere, & usu melius, quam longis præceptis & regulis disces. Interim videre potes *Laurentium giffene*.

5. Ex his sequitur primò: inter signa naturalia quædam esse planè certa & infallibilia, utpote quæ potentiam cognoscitivam nunquam decipiant, nec in errorem inducant: aliqua verò esse fallibilia; id est, talia quæ potentiam quandoque decipiant, ac in errorem inducant, & inter hæc aliqua magis, aliqua minus: *ratio est*: quia talis, id est tam firma, tam certa, ac tam infallibilis est signi significatio, quam est signi cum suo significato connexio: tanta quippe est firmitas radicati, quanta est radicis radicantis, atqui connexio signi naturalis cum suo significato quandoque est omninò firma, immobilis & sempiterna; quandoque verò est mobilis, fallibilis, & variabilis: ergo similiter illius significatio quandoque certa; quandoque dubia ac incerta est: *Patet minor*: quia v. g. eclypsis solaris est signum naturale interpositæ lunæ inter solem ac nostrum adspectum, fumus est signum naturale ignis, fletus signum naturale tristitiæ, &c. atqui eclypsis solaris cum interposita luna inter solem & terram habet connexionem (per mutuam saltem) planè immobilem, & invariabilem; at vero connexio fumi cum igne, item connexio fletus cum interna tristitia est fallibilis & variabilis; nam non solum

—— *Summa procul villarum culmina fumant.* verum etiam
Et jam tempus equum fumantia solvere colla.
Et insula Creta
—— *Tenuem exhalat nebulam, fumosque volucres.*

Ergò signum naturale cum suo significato quoddam habet connexionem infallibilem & immobilem; quoddam verò fallibilem & mobilem, *eodemque modo philosophandum est de signo arbitrario*: scilicet significationem ejus quandoque esse planè certam ac infallibilem, uti contingit in sacramentis novæ legis, sæpè vero incertam & dubiam, uti sæpè contingit in vocibus humanis: quid enim facilius quam mentiri & verba dare? nam

Promissis dives quilibet esse potest.

6. *Sequitur secundò*, quod inter signum naturale & arbitrarium sit duplex notabile discrimen; primum est: quod signum naturale ubique gentium significet idem significatum v. g. fumus ubique significat ignem, fletus ubique tristitiam, risus ubique lætitiam, &c. at verò signum arbitrarium apud diversas gentes, immò & apud eandem gentem diverso tempore diversa significat significata, v. g. hedera appensa foribus hic Coloniæ significat vinum venale, apud Hispanos vel Italos potest significare aliud quid planè diversum, item pulsus ejusdem campanæ matutinus apud nos faciendam lectionem, meridianus faciendam refectionem, vespertinus faciendam capitularem congregationem significat; *& ratio est*: quia significatio signi naturalis oritur ex intrinseca rerum natura; significatio verò signi arbitrarii proximè oritur ex voluntaria hominum deputatione: atqui natura rerum ubique gentium est invariata, ac planè eadem; ubique namque gentium fumus est effectus ignis, risus lætitiæ, fletus tristitiæ &c. voluntas verò & deputatio hominum est sæpissimè plane diversa: ergo etiam significatio naturalis ubique est eadem, ac invariata; significatio verò arbitraria pro variatione humanæ deputationis etiam variatur, ac mutatur.

7. *Secundum discrimen est*: signum naturale ubique gentium est signum; signum verò arbitrarium sæpè apud unam gentem est signum, apud alteram non, v. g. vox *homo* quæ apud latinos signum naturæ humanæ est, apud Germanos nullius rei signum est, quod generale est in omnium gentium & nationum vocabilis seu idiomatibus: voces enim quæ apud

unam gentem sunt significativæ, apud alteram non sunt; *& ratio est:* quia voces habentes apud unam gentem totam essentiam signi, apud alteram totam signi essentiam non habent; ergo voces, quæ apud unam gentem sunt signa, apud alteram non sunt. *Probatur antec.* quia uti dixi *disp. 2. dub. 6. sub finem*, tota essentia signi arbitrarii non est sola significatio aptitudinalis; sed est significatio aptitudinalis simul cum sua impositione: atqui voces apud unam gentem habentes impositionem, apud aliam impositione carent; ergo voces apud unam gentem totam signi essentiam habentes, apud alteram non habent illam totam.

DUBIUM II.

Quæ, & qualis sit præfata signi divisio?

8. PRæfata signi divisio est adæquata, immediata, univoca, ac generis in species, *quod adæquata ac immediata sit; probatur:* quia divisio adæquata ac immediata est illa, in qua membra sub diviso immediatè continentur, & cum diviso convertuntur; atqui signum naturale & arbitrarium, quæ hic membra dividentia sunt, cum signo in communi hic diviso convertuntur, ac immediatè sub illo continentur: vel si hoc negas, da mihi membra immediatiora ac adæquata: *Probatur min.* quia illa membra dividentia convertuntur cum solo diviso, quæ intra suum divisum nullum habent medium; illa etenim talia sunt, ut nihil contineatur sub diviso, quin etiam contineatur sub ipsis: atqui signum naturale & arbitrarium intra totam signi latitudinem nullum habent medium; nullum quippe est assignare signum, quod neque naturale, neque arbitrarium sit: ergò hæc membra dividentia cum suo convertuntur diviso. *Probatur min.* quia contradictoria, ac etiam extrema positiva involventia contradictionem, nullum habent medium: atqui hæc membra dividentia, scilicet signum naturale & arbitrarium, sunt duo extrema positiva involventia contradictionem: nam signum arbitrarium est id, quod habet potentiam significandi expeditam ab extrinseco; naturale verò est id quod potentiam significandi habet expeditam ab intrinseco, quæ duo manifestè sibi mutuo contradicunt, ergo hæc duo membra dividentia intra totam signi latitudinem nullum habent medium.

9. *Quod univoca, & generis in species sit, etiam probatur*, quia divisio generis in species est illa, in qua divisum est genus respectu membrorum dividentium; atqui signum in communi hic divisum respectu arbitrarii & naturalis ipsum dividentium est genus: ergò hæc divisio est generis in species, adeoque simul univoca: omne enim genus prædicatum univocum esse debet. *Probatur min.* quia genus est prædicatum, quod prædicatur essentialiter de multis differentibus specie in suo significato formali: de qua definitione multa tibi dicam in Anti-porphyrio: atqui signum in communi respectu naturalis & arbitrarii est tale prædicatum ergo est genus: *Probatur minor:* quia significatum formale hujus concreti, *signum*, est potentia significativa ad significandum expedita; *ut jam aliquoties dictum & probatum est:* atqui potentia significativa ad significandum expedita, quæ est in signo arbitrario, est specie diversa ab illa, quæ est in naturali: ergo hæc duo signa differunt specie in significato formali signi: ergò signum est prædicatum prædicabile de multis differentibus specie in suo significato formali. *Probatur minor:* quia potentia significativa ad significandum expedita, quæ est in signo arbitrario, est entitas illius signi simul cum illius impositione, sive ad significandum deputatione; potentia verò significativa ad significandum expedita, quæ est à signo naturali, est illius entitas cum illius naturali ad suum significatum connexione & proportione: atqui, *uti patet*, hæc duo sunt planè distincta, ac specie diversa: ergò potentia significativa ad significandum expedita, quæ est in arbitrario, est specie distincta ab illâ, quæ est in naturali signo.

10. *Obiicies primò:* species divisivæ ejusdem generis, præsertim si mutuam contradictionem involvant, debent sibi mutuo repugnare; atqui signum arbitrarium & naturale sibi mutuo non repugnant: ergò non possunt esse species divisivæ ejusdem generis: ergò præfata signi divisio nequit esse generis in species. *Probatur minor:* quia repugnantia sunt, quæ non possunt verificari simul de eodem, *ut traditur in post-prædicamentis:* atqui signum arbitrarium & naturale verificari possunt de eodem; potest quippe eadem res, non solam respectu diversorum, sed etiam respectu significati ejusdem, esse simul arbitrarium, & naturale signum, v. g. Iris est signum arbitrarium non futuri amplius generalis diluvii, & signum naturale nubis roridæ depluentis, aut certè jam depluituræ: & sanè quid vetat eandem itidem institui & deputari ad significandum eundem nubis rorem, pro hominibus indoctis, iridis ortum, naturam, ac naturalem significationem ignorantibus? ergo signum naturale & arbitrarium sibi mutuo non repugnant. *Resp. dist. maj.* species divisivæ ejusdem generis debent repugnare quoad essentiam, *id est*, debent habere diversas ac dissimiles essentias, ita ut essentia unius non sit essentia alterius; *sic concedo*; debent repugnare quoad in eodem subjecto vel supposito inexistentiam, *sic nego*: hoc enim planè falsum est etiam in illis speciebus, quæ assignantur per terminos contradictorios, involvuntque mutuam contradictionem, *quod ostendo diversis exemplis:* nam substantia & accidens sunt species per terminos contradictorios dividentes ens; & tamen non repugnant quoad existentiam intra idem suppositum, vel subjectum: nam formæ substantiales recipiuntur in eadem materia prima cum accidentibus, item forma materialis & immaterialis sunt membra per terminos contradictorios dividentia formam in communi; & nunquid tamen forma carnis, ossis, nervi, aliæque partiales, simul cum anima rationali existunt in eodem supposito, in eodem subjecto, eadem nimirum materia prima? item in

tua communi ſententia, linea, ſuperficies, & corpus ſunt ſpecies contradictoriæ quantitatis, nonne tamen in eodem ſubjecto ſunt? infinita poſſem tibi adducere exempla, ſi ratio me urgeret ſimiliter; ergo hic in caſu noſtro poterunt ſignum arbitrarium & naturale eſſe ſpecies per terminos contradictorios dividentes ſignum in communi, quantumvis in eadem re ſeſe mutuo compatiantur exiſtere, cum hac namque compatibilitate quoad inexiſtentiam ſemper habent incompatibilitatem, & repugnantiam quoad eſſentiam; ſemper enim ſignificatio arbitraria eſt diſparata & realiter diverſa à ſignificatione naturali, quia, *uti dixi*, ſignificatio naturalis importat entitatem rei cum ſua intrinſeca ac naturali ad ſuum ſignificatum proportione; ſignificatio verò arbitraria importat rei entitatem cum extrinſeca illius ad ſignificatum deputatione; quæ duo diſparata, ac realiter, ſaltem inadæquatè, diſtincta ſunt, *unde ad probationem minoris dico*; per illam ſolummodo probari, ſignum arbitrarium & naturale non repugnare quoad inexiſtentiam; nam definitio illa poſt-prædicamentalis ſimilium ſolummodo repugnantium definitio eſt; unde totum hoc nihil contra nos militat.

11. *Obiicies ſecundò*: omne ſignum eſt arbitrarium, nullumque eſt naturale, ergo diviſio iſta non valet. *Probatur antecedens*: quia ſignum arbitrarium eſt quod habet ſuam ſignificationem ab aliquo arbitrio; atqui omnia ſigna habent ſuam ſignificationem, entitatem, omniaque ſua ab arbitrio divino: *omnia enim per ipſum facta ſunt*; ergo omnia omnino ſigna ſunt arbitraria. In hoc argumento ſolvendo quidam valde laborant; ego tamen nullam video difficultatem. *Reſp. ergo neg. antec. & maj. probationis*: nam, ut dixi num. 1. ſignum arbitrarium non eſt id, quod ab aliquo arbitrio habet aptitudinalem ſignificationem; ſed quod ab arbitrio recipit ſignificationis aptitudinalis ſibi congenitæ ac identificatæ, & ad quidlibet ſignificandum indifferentis, ad certum quoddam ſignificatum ſignificandum applicationem ac deputationem: at verò licet omnia ſigna à Deo receperint entitatem, ac aptitudinalem ſignificationem; non tamen omnia receperunt ſignificationis ſuæ indifferentis determinationem, ac deputationem: quantumvis enim omnia per ipſum facta ſint, non tamen omnia per ipſum ad ſignificandum deputata ſunt ab ipſo, aliqua ab Angelis, aliqua ab hominibus, aliqua ab ipſa ſua entitate & natura, & ſic quædam naturalia, quædam arbitraria ſigna ſunt.

12. Oportet quippe bene advertere præciſam diſtinctionem & differentiam ſigni naturalis ab arbitrario: conſiſtit ergo illa in eo, quod ſignum naturale ſit res aliqua, quæ per ſolam ſuam entitatem ex natura rei cum ſuo ſignificato certo modo cònnexam ac proportionatam poteſt ſignificare; at verò ſignum arbitrarium eſt res quædam, cui ad ſignificandum non ſatis eſt ſua entitas, ſed præter hanc requiritur deputatio quædam legitima, qua talis res vel à Deo, vel ab Angelo, vel ab homine deputetur, ac ordinetur ad aliam rem à ſe diſtinctam ſignificandam; quam ſine tali deputatione, ac ordinatione ſignificare non poſſet. Hinc ergo clarum fit, cur quædam ſigna ſint naturalia, & non arbitraria: quia ſcilicet ſunt quædam res, quæ per ſolam entitatem à Deo acceptam proximè ſignificativæ ſunt, neque opus habent illa cujuſcumque deputatione & ordinatione, & ſimilia ſigna dicimus eſſe naturalia non arbitraria, ut enim arbitraria forent, deberent eſse res ad ſignificandum indigentes non ſola ſua entitate; ſed etiam inſuper hac extrinſeca deputatione ac ordinatione.

13. Non poſſum hic non meminiſſe breviter cujuſdam Theologi diſcipulis ſuis obtrudentis, omnem omnino imaginem tam pictam, quam ſculptam eſſe ſignum naturale ſui repræſentati, v. gr imagines ſancti Petri, ſancti Pauli, ſancti Auguſtini, aliorumque ſanctorum eſſe ſigna eorum naturalia; *ſed hoc dicto nihil poſſet dici abſurdius*: nam licet imagines, ut dicere ſolemus, ad vivum repræſentantes ſint ſigna naturalia; talem imagines aliæ pro libitu ac phantaſia pictorum, nulla habita ratione prototypi, depictæ; quales ſunt pleræque, quæ hoc tempore circumferuntur, non poſſunt eſſe naturalia, ſed necesſariò ſunt ſigna arbitraria: *ratio in promptu eſt*: quia ſignum illud, quod cum ſuo ſignificato nullam majorem connexionem, ac proportionem habet, quam cum alia quavis re, ſed eſt indifferens ad ſignificandum quidlibet, eſt arbitrarium & non naturale; atqui imagines modernæ ſanctorum ſunt tales: imago enim Sancti Zephyrini non eſt magis ſimilis Sancto Zephyrino, quam ſit Sancto Cuniberto, Sancto Martino, Sancto Ambroſio, aut alii cuivis Sancto Epiſcopo: & imago, quæ modo ſuppoſita eſt ad ſignificandum Sanctum Cunibertum, potuisſet, & adhuc posſet ſupponi ad ſignificandum Sanctum Zephyrinum, Martinum, aut Ambroſium &c. in his enim verum eſt illud, quod ille dicebat apud Poetam Pelagium.

Sume fidem & pharetram, fies manifeſtus Apollo.
Accedant capiti cornua, Bacchus eris.

Ergò manifeſtè illæ arbitrariæ ſanctorum imagines debent eſse ſigna arbitraria & non naturalia.

DUBIUM III.

Quid ſit inſtitutio ſigni arbitrarii?

14. RESP. & dico: inſtitutio ſeu deputatio ſigni arbitrarii nihil eſt aliud, quam volitio, qua aliquis, vel aliqui habentes ad hoc ſufficientem auctoritatem, voluerunt, & deputarunt, ut in tota communitate ſibi ſubjecta una res ſignificaret aliam; per quam volitionem res antea indifferens & indeterminata ad ſignificandam quamcumque

que rem determinatur ad certam aliquam rem significandam, & ex impotenti fit potens significare, v. g. institutio quâ vox, *homo*, instituta est ad significandam naturam humanam nihil est aliud, quam voluntas primorum latinitatis parentum, qua voluerunt ut illa vox nobis notificaret ac significaret humanam naturam, quam ex se significare non posset; institutio, quâ hedera appensa foribus significat venale vinum, nihil est aliud quam commune voluntatis decretum, quo vinitores Colonienses voluerunt suum venale vinum significare transeuntibus per hederam foribus suis appensam; institutio, quâ sacramenta novæ legis instituta sunt ad caussandam & significandam gratiam, nihil est aliud, quam efficax Christi Domini nostri decretum, quo voluit istas res aut actiones sensibiles in nobis caussare, & nobis significare internam animæ nostræ gratiam ac justitiam.

15. *Ratio conclusionis est;* quia institutio ac deputatio signi arbitrarii est quasi quædam latio legis; sicut enim lex nihil est aliud, quam decretum à legitima auctoritate exiens, communitati sibi subjectæ præscribens modum in actionibus suis dirigendis servandum; ita etiam institutio signi arbitrarii est quoddam decretum à legitima auctoritate egrediens, dirigens communitatem in bene ordinandis suis significationibus; v. g. institutio vocum seu idiomatum nihil est aliud, quam decretum quoddam primorum alicujus linguæ parentum, quo voluerunt posteros suos tali vel tali voce talem vel talem rem ac conceptum suum significare, atqui lex sive latio legis non judicium intellectus, sed imperium voluntatis est; præcipere enim, prohibere, obligare, & permittere, qui sunt effectus legis, non intellectionibus, sed volitionibus solis quadrare mihi videntur (quod tamen hic malo supponere, quam probare) ergò similiter institutio signi esse nihil potest aliud quam simile quoddam voluntatis auctoritatem habentis decretum.

16. *Objicies:* si signi arbitrarii impositio nihil foret aliud, quam volitio, qua quis vult per unam rem significare aliam v. g. qua quis vult per vocem, *homo*, significare naturam humanam; impositio signi non differret à suppositione signi; consequens est absurdum; nos enim in dies voces ad significandum supponimus, non tamen voces instituimus, sed solummodo vocibus institutis utimur; ergò absurdum quoque est, undè tale quid consequitur. *Probatur sequela majoris:* quia suppositio signi etiam nihil est aliud, quam voluntas per signum significandi significatum, ut dictum est *disp.* 1. *dub.* 1. *num.* 4. ergo suppositio signi, & institutio signi nullatenus differrent; & sic vocem ad significandum supponere, erit vocem ad significandum instituere, quo nihil dici potest absurdius. *Resp. negand. sequelam maj. ad probationem dico;* me supra non dixisse suppositionem signi v. g. suppositionem vocis esse solam volitionem, qua quis per vocem vult significare significatum; sed esse prolationem sive productionem vocis cum volitione per illam significandi significatum, undè (*ut ibi obiter dixi, pluribus dicturus infrà*) suppositio importat duo: unum in recto importat vocis probationem, sive productionem; in obliquo verò volitionem, qua proferens per vocem à se productam & prolatam vult significare suum significatum: undè signi institutio & signi suppositio differunt saltem inadæquatè sicut inclusum ab includente; quia signi institutio, v. g. institutio vocum non dicit vocum prolationem cum volitione significandi; sed solam volitionem significandi.

17. *Superest tamen adhuc controversia:* an illa volitio significandi, quæ involvitur in signi suppositione, nihil differat ab illa, quæ est signi impositio? *& dicendum est differre toto cælo;* nam volitio, quæ est signi alicujus, v. g. vocis, *homo*, ad significandum impositio, est volitio, qua quis sufficientem ad hoc auctoritatem habens voluit & instituit, ut omnes in idiomate latino uterentur hac voce, *homo*, ad significandum naturam humanam; at verò volitio involuta in istius vocis suppositione est volitio, qua quis istam vocem proferens vult se conformare isti priori volitioni vocem instituentis, ac per illam significare humanam naturam: atqui illæ duæ volitiones sunt planè diversæ; cum habeant diversissima objecta: ergo volitio, quæ est signi impositio, est planè alia ab illa, quæ involvitur in signi suppositione. *Probatur minor:* quia objectum volitionis, quæ est signi impositio, est generalis usus seu suppositio signi: nihil enim est aliud, quam volitio, qua quis auctoritativè vult, ut omnes hoc signo ad hanc rem significandum utantur; sive ut hoc signum supponant pro hoc significato: etenim sicut signi usurpatio, usus & suppositio idem planè sunt; sic etiam idem planè sunt signo uti, signum supponere & usurpare: *de quo plura suo loco:* at verò volitio, quæ involvitur in signi suppositione, pro objecto suo habet actualem significationem; nihil quippe est aliud, quam volitio per vocem prolatam deducendi audientem in conceptum & cognitionem istius rei, ad quam significandam vox imposita est: atqui signi suppositio & signi actualis significatio sunt duo toto cælo diversa; *ut manifestum est:* suppositio namque est actus voluntatis, significatio verò est actus intellectus: ergo volitiones illæ, de quibus hactenus, habent disparitissima objecta.

18. *Idem manifestè patet in institutione & suppositione sacramentorum: hæc enim etiam sunt signa arbitraria;* primo tamen suppono sacramenti suppositionem esse planè idem cum sacramenti collatione; *cujus ratio est clara:* quia suppositio signi est applicatio signi ad significandum suum significatum; unde suppositio signi practici, quod significatum suum simul significare & caussare debet (qualia sunt nostra sacramenta) est applicatio signi ad significatum suum significandum simul, & caussandum: atqui collatio sacramenti est applicatio sacramenti ad gratiam sanctificantem caussandam, & significandam, *uti evidens est:* v. g. collatio baptismi est applicatio aquæ super catechumenum: collatio ordinis est applicatio calicis, libri, vel manuum Episcopalium super ordinandum: collatio confirmationis est appli-

plicatio crucis super frontem confirmandi: collatio Eucharistiæ est applicatio Hostiæ vel Calicis ad os sumentis, &c.hæ autem applicationes quid quæso sunt aliud, quam applicatio sacramenti ad effectum suum caussandum, & significandum? ergo collatio sacramenti, & suppositio sacramenti idem planè sunt. Hoc posito

19. *Facilè probatur volitionem inclusam in signi suppositione esse planè diversam à volitione, quæ est signi ad significandum institutio:* quia volitio, quæ fuit sacramenti institutio, est volitio, qua Christus Dominus benedictus voluit nos uti talibus sensibilibus signis ad nostram Sanctificationem; sive qua voluit homines sibi mutuo applicare talia signa sensibilia: volitio verò inclusa in collatione seu suppositione sacramenti est volitio, qua minister vult parere isti decreto ac volitioni Christi Domini, & in alio homine sanctitatem per tale sensibile signum caussare, & significare: atqui hæ duæ volitiones sunt plane diversæ; habent enim diversissima objecta: volitio namque, quæ est sacramenti institutio, pro objecto habet sacramentorum usum, frequentationem, collationem, seu suppositionem; volitio verò inclusa in sacramenti collatione seu suppositione pro objecto habet gratiæ caussationem, & significationem per sacramentum faciendam; quæ duo, *uti patet*, sunt planè diversa ac disparata; ergo volitio inclusa in signi suppositione est planè disparata ab illa, quæ est signi impositio.

20. Ego quippe de signi institutione & suppositione eo modo philosophor (*& spero profectò quod non malè*) quo juristæ philosophantur de alicujus actus legitimi (quales v. g. sunt *testamentum faciendum*, *Excommunicatio ferenda in scriptis*, *ejus absolutio impendenda verbis*, *stipulatio facienda sub certa verborum formula*, & alii similes) institutione, & celebratione sive executione. Actus legitimi institutionem cum institutione signi; illius executionem sive celebrationem cum signi suppositione æquiparo: nam uti institutio signi est decretum auctoritativum alicujus præcipientis omnes sibi subjectos uti hoc signo ad significandum hoc significatum; ita etiam institutio Excommunicationis ferendæ in scriptis est auctoritativum Romani Pontificis decretum mandantis omnes prælatos se inferiores uti scriptura ad ferendam excommunicationem: ac institutio stipulationis est decretum Imperatoris mandantis omnes sibi subjectos uti hac formula verborum ad ineundum hunc contractum. Et sicut suppositio signi, verb. gr. suppositio vocis est prolatio vocis cum intentione significandi significatum ejus; ita etiam celebratio Excommunicationis est formatio scripturæ cum intentione ligandi: & celebratio stipulationis est prolatio certæ verborum formulæ cum intentione contrahendi, & se obligandi; ergo rectè à me institutio actus legitimi cum institutione signi, & illius celebratio cum hujus suppositione comparatur: atqui volitio illa, quæ est actus legitimi institutio est planè disparata ab illa, quæ involvitur in illius celebratione; uti clarum est, & videre potes apud Magistrum *Basilium Legionensem lib. 1. de matrimon. cap.* 5. ergo similiter volitio illa, quæ est signi institutio, planè disparata est ab illa, quæ involvitur in illius suppositione.

21. *Ex quibus omnibus tandem concludo:* hasce duas volitiones ita sese habere, ut una sit objectum alterius, non quidem totale, sed partiale: volitio quippe involuta in signi suppositione est objectum partiale illius, quæ est signi impositio. *Ratio est clara:* quia, *uti dixi*, objectum institutionis est suppositio sive usus signi; nihil namque est aliud, quam auctoritativum decretum, quo quis præcipit usum talis vel talis signi ad talem, vel talem rem significandam: atqui usus sive suppositio signi, verb. gr. vocis, est prolatio vocis simul cum volitione seu intentione per illam significandi significatum ejus; ergo institutionis objectum totale est signi suppositio; volitio verò in suppositione, tamquam altera illius pars, inclusa est objectum partiale.

DUBIUM IV.

Quis possit instituere signa arbitraria?

22. UT quis possit instituere signa, requiruntur tria: scilicet intellectus, voluntas, & auctoritas; unde bruta intellectu ac voluntate carentia non possunt inter se instituere & ordinare signa. *Prima pars de intellectu ac voluntate probatur:* quia ut quis signa instituat, debet cognoscere habitudinem signi ad significatum, & significati ad signum; atqui talis habitudo cognosci non potest nisi per potentiam plurium objectorum inter se collativam, ac discretivam; qui est solus intellectus; ergo, ut quis instituat signa, habere debet intellectum ac per consequens voluntatem. *Probatur major:* quia instituere signa est ordinare, & decernere unam rem ad significandam aliam: atqui hoc decretum, & hæc ordinatio fieri nequit, sine cognitione habitudinis, quam illæ res inter sese mutuo habent; ergo ut quis instituat signa, cognoscere debet mutuas illas habitudines, 2. *Pars de auctoritate etiam probatur:* quia institutio signi est quasi quædam lex; est quippe decretum & mandatum, quo quis præcipit, totamque aliquam communitatem obligat, ut per tale signum significet tale significatum; atqui ad ferendam legem, decretum, aut mandatum, requiritur competens auctoritas; ergo etiam requiritur competens auctoritas ad instituenda signa. Quæritur ergo hic penes quos sit hæc competens auctoritas?

23. Ac in primis dubitari non potest de auctoritate Dei; ille etenim est omnis auctoritatis primus fons, ac primum principium, à quo omnes alii auctoritatem participant & mutuantur; ille ergo potest tam inter Angelos, quam inter homines instituere signa. Et inter nos de facto quædam instituit; instituit namque iridem in signum fœderis, & non futuri amplius diluvii; instituit nomina *Abraham*, *Sara*, *Israel*, *Joannes*, *Jesus*, *&c.* hæc namque nomina à Deo fuerunt instituta, & ab

ab Angelis solummodo promulgata, ac hominibus denunciata. Instituit item Sacramenta novæ legis ad internam nostram sanctificationem. Item instituit omnes cæremonias, sacrificia, ac sacramenta antiquæ legis.

24. De Angelis, quin tum inter se in sua politia Angelica, tum etiam inter nos in policia humana, etiam possint instituere signa, non videtur ambigendum. Nam Angelus *Michael* habet præsidentiam & auctoritatem super totam Ecclesiam militantem constitutus à Deo super omnes animas suscipiendas. Item Angeli præsides regnorum, provinciarum, ac civitatum, gerunt principatum super regna, provincias, ac civitates, quibus præsident: cur ergo *Michael* pro tota Ecclesia, & Angeli provinciales pro tota sua provincia non possent instituere aliquod signum? Item Angeli custodes hominum particularium, cur non possent clienti suo decernere aliquod signum? ita enim aliquando videtur factum: nam Angelus custos Sanctæ *Cæciliæ* dedit *Valeriano* aliquod signum inveniendi Sanctum Pontificem *Urbanum* latitantem in cryptis.

25. Homines etiam inter se posse instituere signa, non est dubium: Nam Parochus baptizans nomina cathecumenis à se baptizatis, paterfamilias imponit nomina canibus, equis, aliisque animalibus domesticis. Magister in schola imponit discipulis suis signa malorum morum. Dux exercitus, aut gubernator civitatis vigilibus & excubiis suis instituit verbum sive signum pacis, ac societatis. Vinitores Colonienses instituerunt hederam foribus appensam ad significandum vinum suum venale. Imperator instituit signa quædam distinctiva pro Judæis in imperio commorantibus. Principes Italiæ instituerunt quædam signa pro mancipiis Turcis, aliisque legitimè captis, ac in legitimam servitutem redactis. Item boni studiosi pro juvanda quandoque memoria in parietibus sibi signa instituunt, &c.

26. Non tamen quilibet homo potest quodlibet instituere signum: non enim homo aliquis privatus potest variare idiomata, nec instituere novum; neque idiomatibus jam formatis & institutis addere nova vocabula: sed hæ variationes, additiones, ac novæ institutiones, si fierent, deberent fieri auctoritate publica, supremi principis, scilicet, aut potius reipublicæ, ac quod magis usitatum ac societati humanæ innatum est, per consuetudinem ac usum populi. Ita videmus factum tum hic Coloniæ, ubi a centum plus minus annis floruit lingua belgica, testantibus id antiquis picturis, ac aliis tum publicis, tum privatis instrumentis; quæ modo, per frequentiora cum superioribus, quam cum inferioribus Germanis commercia, pro maxima sui parte degeneravit in linguam superiorem. Tum etiam in Civitate ac diæcesi mea Yprensi, ubi idioma francicum jam totaliter versum est in germanicum, sive flandricum, cui consonat vulgata ista prophetia Horatiana.

Multa renascentur, quæ nunc cecidere, cadentque
Quæ nunc sunt in honore vocabula, cum volet usus.

27. Cui prophetiæ fidem ac auctoritatem tribuunt Jura; verba enim ex communi usu intelligenda sunt, cap. *ex literis, de sponsalibus*: non enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu nomina exaudiri debent, *ff. de sup. leg. l. labeo*; consuetudo namque est optima legum & verborum interpres, cap. *cum dilectus de consuet & ff. de legat. si de interpretatione*, & plus statur usui, quam significationi; id est quam primæ institutioni vocis, *ff. de legatis 3. non aliter*, immò statur usui vocis contra significationem vocis, *ff. de leg. 3. uxori, in princip. & ratio est*: quia consuetudo ac usus populi potest leges alterare, derogare, abrogare, inducere, &c. atqui institutio signi arbitrarii est quasi quædam lex; ergo illa per usum & consuetudinem populi potest alterari, derogari, abrogari, variari, ac induci.

28. *Objicies*: si testator dixerit legatario, *cum bovem legavero, de mulo sentiam*: si postea legaverit bovem, debetur mulus; is quippe censetur legatus, ut tradit *Accursius in lib. 4. de leg. 1. Bartholus, & Paulus de castro ibidem. Vaconius à Vacuna lib. 6. declarat. juris*, & generaliter in quovis contractu sive gratuito, sive oneroso, sive inter mortuos, sive inter vivos; etiam in contractu sacramentali matrimonii: quando verba sunt dubia, aut in sensu aliquo alieno sumpta, attendi debet intentio contrahentium, quid illis verbis significari voluerint: ita ut verba capiantur in significatione, & sensu à contrahentibus intento, quantumvis ex communi hominum usu, aut primæva sua institutione, habeant significationem, ac sensum planè disparatum; v. g. si contrahentes dicant, cum dixero tibi, *baculus stat in angulo*, de consensu in matrimonium, emptionem, aut locationem intelligam: si postea ista verba sibi mutuo protulerint, censebuntur contraxisse: sic tradit *Cardinalis, in cap. ex literis 1. de sponsᷓ.* & probat textus *in lib 69. non aliter de leg. 3.* A quibus non dissonat Rota apud *Seraphinum, decis. 689. num. 2. Cum habemus claram verborum dispositionem, non est aliter ab ea recedendum, nisi certissimis argumentis constet de contraria mente contrahentium*: ergo per locum *à sensu contrario*, si de contraria mente constet, & ipsi contrariam suam mentem, antequam contraherent, explicaverint, non curatur clara, ac publica verborum significatio: *& ratio à priori est*: quia ad validum ac legitimum contractum tantum requiritur interni consensus externa explicatio ac manifestatio; atqui hæc explicatio non debet fieri per determinata verba; sed quodlibet externo signo, verb. gr. nutu, levatione digiti, motu oculi, his vel istis verbis fieri potest, quibuscunque contrahentes mutuum suum consensum sibi mutuo explicare voluerint; *non enim verba mentem, sed mens regere verba debet* juxta, cap *humanæ aures, 22. quæst. 5.* & cap. *intelligentia in 6. de verbor. significa.* ex quibus omnibus infertur quemcunque hominem privatum posse alterare, mutare ac variare communia idiomata jam instituta, vel etiam instituere nova. *Probatur hæc conseq.* quia idio-

idiomata jam instituta variare, aut alterare est illa deputare ad significandum quid à suo moderno significato planè diversum; atqui privati contrahentes id facere possunt; idque jure approbante, & tali deputationi valorem, vim ac assistentiam tribuente; ergo homines privati possunt mutare idiomata publica jam instituta, ac per consequens etiam instituere nova.

29. *Resp. distinguendo consequens, & minorem probationis:* potest quis privatus idiomata publica alterare & variare pro tota communitate, ut usui communi loquendi deroget, totamque communitatem cogat relicto usu significationis ac impositionis antiquæ, uti vocibus juxta suam hanc deputationem ac institutionem novam; *sic neg. conseq.* Hoc quippe isto argumento non *prob.* Neque fieri potest. Verè namque dicit *Pomponius Marcellus Tyberio: Civitatem barbaris hominibus dare potes, verbis non potes: id est*, barbaris hominibus Jus Civium & Civitatis dare potes, Civesque Romanos facere: at verò barbara verba in usum inducere, ac verbis Romanis intermiscere non potes ullatenus; nisi hæc tua inductio Populi Romani usu & acceptatione firmetur & placidetur: *& ratio est clara*; quia deputare signa, aut instituere voces pro tota communitate est quasi ferre legem, totamque communitatem obligare ad utendum hac voce pro hoc significato; atqui nullus privatus totam communitatem ita obligare potest; ergo, &c. potest quis privatus alterare commune idioma domi suæ, pro se, filiis, servis ac familiaribus suis; vel pro parte quicum contrahit, præcedente præsertim mutuo consensu; *sic concedo conseq.* hoc etenim egregiè probatur per totum illum discursum istius argumenti: neque est absurdum; sed optimè fieri potest. Quamtumvis enim quis non possit nomina mutare, ut usui communi deroget; at sibi & familiæ suæ, ac patribus quibus cum contrahit, ex mutuo consensu potest.

30. *Contra hoc tamen objicies primò, l.4. si quis in fundi, de legat. & fideicom.*1. ubi dicitur: *Si quis cum velit vestem legare, supellectilem scripserit, dum putat supellectilis appellatione vestem contineri, ex sententia Pomponii vestem tantum deberi: quemadmodum si quis putet auri appellatione electrum, vel auricalchum contineri, vel quod stultius est, vestis appellatione etiam argentum contineri*; ergo privati contrahentes non possunt, etiam de mutuo consensu, in suis contractibus depravare institutiones vocum, neque vocem quamlibet deputare, ad inter se significandum quidlibet; sed debent vocibus uti juxta institutionem & usum, quem ordinariè habent. *Resp. negando conseq.* & dico hanc *l.*4. non pugnare cum *l. non aliter* supra citata. Loquuntur enim in casibus planè diversis; *l.*4. enim loquitur de casu, quo testator errat in significatione verborum, & ex falso errore ponit unum pro alio. Jus enim non patrocinatur erranti in nomine (*intellige appellativo: erranti namque in nomine proprio, bene patrocinatur.*) Deinde eum, qui pro supellectile vestem posuit, præsumit potius ludere, quam legare voluisse. At verò *l. non aliter*, non loquitur in casu erroris; sed in casu, quo contrahentes ex certa scientia unum vocabulum pro alio ponunt, ac verborum suorum sensum exponunt; & tunc contractus ita initi valent, & à Jure probantur. Quantumvis namque Jura non patrocinentur errantibus, patrocinantur tamen verba ex certa scientia alienantibus, ac alterantibus, ac sensum suum sufficienter explicantibus. De quibus omnibus videre potes *Vaconium à Vacuna lib.*4. *declarat. juris cap.*5. *&* 6. *Cujat. in dicta lib.*4. & Magistrum *Basilium Legionensem, lib.*2. *de matrim. cap* 8.

31. *Objicies secundò, cap. ex literis* 1. *de spons. l. labeo* 7. *ff. de supell. legata*, & *l. anniculus amittitur* 132. *ff. de verb. signif.* ubi dicitur verba contractuum debere sumi & intelligi secundum communem ac receptam loquentium significationem. Item verba mercatorum intelligenda esse, prout ea communiter mercatores intelligunt, tenet Rota apud *Farinacium, part.*2. *decis.*88. *n.* 2. Neque dissentit Rota apud *Seraphinum decis.* 140. ergo privati contrahentes non possunt communia vocabula alterare, ac alienare; sed illis uti debent juxta impositionem communem. *Resp. negando consequentiam.* Nam omnia illa adducta tam Jura, quam decisiones Rotæ loquuntur in casu, quo mens ac intentio contrahentium dubia est ac incerta: tunc etenim verba in ordinaria, ac maximè consueta sua significatione ac suppositione debent capi. *Et ratio est clara*: quia in dubiis melior est conditio possidentis; atqui verba sunt in pacifica possessione antiquæ ac usitatæ suæ significationis, ac institutionis; ergo jura semper præsumunt verba juxta hanc institutionem à contrahentibus esse prolata; nisi evidenter constet contrahentes hanc antiquam institutionem alterasse, & ad aliud quid significandum inter se instituisse, ac deputasse. At verò cum contrahentes sensum suum satis explicant, & verba à se ex certa scientia alterata, & ad aliud quid significandum esse deputata ac usurpata testificantur; tunc Jura de illis nihil præsumunt, neque illa interpretantur; neque enim in re certa interpretatione opus est, *l. continuus*, 137. §. *cum ita stipulatus ff. de verb. oblig.* sed illa intelligunt juxta intellectum ac intentionem contrahentium; illisque ita intellectis assistunt & suffragantur: adeoque etiam assistunt verborum alterationi ac alienationi à contrahentibus factæ.

32. *Objicies tertiò*: si unusquisque homo privatus in contractibus suis, ac præsertim in sacramentali contractu matrimonii, posset publica idiomata alterare, ac ad aliud quid planè diversum significandum deputare, ac tandem internum suum consensum, ac intentionem significare per quaslibet voces; posset etiam Minister Sacramentorum id facere in Sacramentorum collationibus: adeoque ego possem baptizare, aut corpus & sanguinem Domini mei consecrare per hæc verba *baculus stat in angulo*, modo ista verba informarem debito interno consensu, sive debita intentione requisita ad baptizandum, vel consecrandum: consequens absurdum, ac hæreticum est; ergo & id unde sequitur. *Resp. negando sequelam majoris*; disparitas enim est manifesta; quia Minister Sacramentorum, (*excipe Ministrum Matrimonii, qui sunt ipsi contrahentes.*) agit

agit personam publicam, agit vicarium, ac legatum Christi Domini ad totam Ecclesiam: unde verbis suis uti debet in ea significatione ac institutione, quæ à tota Ecclesia intelligatur; atqui verborum significatio ac institutio, quæ à tota Ecclesia intelligi possit, non est ea, quam ipse pro libitu suo fingit, & adinvenit; sed est ea quam verba in communi ac usitato totius Ecclesiæ usu ac sensu habent; ergo etiam Sacramentorum Minister verbis in hoc communi & usitato sensu debet uti. At verò privati contrahentes (*quod etiam de contrahentibus matrimonium intelligo: nam Christus Dominus contractum hunc, quem ad esse sacramenti elevavit, in nullo planè alteravit, sed in naturali suo statu totum reliquit, nullamque conditionem, aut solemnitatem requisivit, quæ non requirebatur ex jure naturæ*) agunt nomine proprio, non tamquam legati, sed tamquam principales: unde tantum requiritur in illis, ut verbis ac signis suis utantur in ea significatione, in qua à sese mutuo intelligantur; atqui possunt ex mutuo pacto ac consensu verbis suis apponere significationem quamlibet; ergo ipsi inter se possunt per quamlibet vocem significare quamlibet rem, ac voces inter se alterare, mutare, ac variare, prout voluerint.

DUBIUM V.

An signum arbitrarium, ut actu significet, requirat cognitionem suæ impositionis in eo, cui significat?

33. QUæstio hæc de solis signis arbitrariis proponitur; habet tamen etiam locum in signis illis naturalibus, quæ significant cognitione sui mediante: qualia sunt fumus respectu ignis, risus & fletus respectu lætitiæ ac tristitiæ, pictura viva respectu sui prototypi, & similia. Posset ergo quæstio in terminis universalibus ac communibus proponi sic: an signa instrumentalia mediante sui cognitione significantia, ut aliquid actu significent, requirant cognitionem suæ connexionis cum suo significato, in illo, cui significant? Nam sicut connexio signi naturalis cum suo significato est eorum naturalis proportio, ac habitudo; ita etiam connexio signi arbitrarii cum suo significato est illius ad hoc significatum significandum deputatio, ac impositio: adeoque hæc quæstio generalis comprehendit sub se illam specialem.

34. *Resp. breviter & dico:* omne signum significans cognitione sui mediante, ut actu significet, requirit actualem cognitionem suæ connexionis cum suo significato, in eo cui significat: adeoque signa arbitraria non possunt actu significare, nisi illis qui habent actualem cognitionem suæ impositionis. *Probatur* 1. ex Apostolo 1. *ad Corinth.* 14. *si nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus, & qui loquitur mihi barbarus*, ubi per virtutem vocis intelligitur virtus expedita ad significandum, quam vox ab impositione habet. Idem docet *August. lib. de magist. cap.* 1. dicens: *cum mihi signum datur, si me nescientem invenit, cujus rei sit signum, docere me nihil potest*: idemque confirmat experientia: nam eadem vox latina prolata mihi, simul & alicui rustico, mihi significat, rustico nihil significat; quia scilicet ego virtutem ac impositionem vocis novi, ille ignorat. Item dum nobis quis loquitur idiomate, quod usque adeò bene non callemus, si mutuæ sermocinationi verbum aliquod intermisceatur, cujus virtutem & significationem nescimus; hæremus ac intellectum suspendimus, donec in actualem cognitionem impositionis ac virtutis istius verbi devenerimus: ergò manifestum est signa arbitraria non posse actu significare, nisi illis, apud quos actualem suæ impositionis cognitionem reperiunt.

35. *Et ratio à priori est*: quia is, cui signum instrumentale mediante cognitione sui significans, significat, debet novisse habitudinem ac connexionem signi cum suo significato; atqui omne signum arbitrarium est signum instrumentale significans cognitione sui mediante, *uti manifestum est*: ergo is, cui significat, novisse debet connexionem ac habitudinem ejus cum suo significato: atqui connexio ejus cum suo significato est illius impositio, ac ad hoc significatum significandum deputatio: ergo signum arbitrarium, ut significet, requirit cognitionem suæ impositionis in eo cui significat. *Subsumptum patet*: quia signa arbitraria, *uti supra dixi*, ex se ante impositionem ad quamlibet rem significandam planè indifferentia sunt, & cum nulla re ullam specialem connexionem, aut habitudinem habent; ergo illud est eorum cum suo significato connexio, per quod cum suo significato connectuntur in ratione significativi & significabilis; atqui connectuntur hoc modo cum suo significato per impositionem, *uti supra ostensum est*; ergo impositio est eorum cum suo significato habitudo ac connexio. *Major verò principalis probatur*: quia is cui signum; *de quo hic agimus*, significat, debet ex signo cognoscere significatum: *id est*, debet ex cognitione signi deduci ac impelli ad cognitionem significati; sicut syllogizans ex cognitione, & assensu antecedentis deducitur, ac impellitur ad cognitionem & assensum consequentis: signum quippe de quo hic agimus, est signum cognitione sui mediante significans. Atqui ut syllogizans ab assensu antecedentis deducatur ac impellatur ad assensum consequentis, requiritur in illo speciale ac actuale judicium de bonitate consequentiæ, ac legitima connexione consequentis cum antecedente; *de quo tibi dicam in libris priorum*; ergo similiter ut quis ex cognitione signi deducatur in cognitionem significati, habere debet actuale judicium de connexione signi cum suo significato: adeoque is, cui signum instrumentale, *de quo hic agimus*, significat, novisse debet connexionem ac habitudinem signi cum significato.

36. *Objicies primò:* hujus judicii, sive cognitionis actualis nulla est experientia, nullumque vestigium; per experientiam namque habemus nos de vocum impositione sæpe nihil cogitare dum nobis voces actu significant: ergo voces, aliaque signa arbitraria non requirunt actualem suæ impositionis cognitionem, in eo cui significant.

cant. *Hoc argumento moti quidam dicunt*: signum arbitrarium, ad hoc ut significet, requirere impositionis suæ cognitionem non actualem, sed solummodo virtualem. *Resp. negando consequentiam*: nullatenus enim sequitur: ego talem cognitionem in me non experior; ergo talem cognitionem in me non habeo. Nam facilis quidam cytharædus dum cytharizat, cytharizationis suæ sine dubio intellectionem dirigentem, & volitionem imperantem, habet; neutram tamen in se experitur: cytharizat enim quasi non attendendo, & quasi aliud quid agendo. Similiter dum stas, sedes, aut ambulas, sessionis, stationis, aut ambulationis tuæ absque ullo dubio cognitionem, & volitionem habes; sessio enim, statio & ambulatio tibi actiones humanæ ac liberæ sunt; quæ ex imperio voluntatis, ac directione intellectus progrediuntur: & tamen istam cognitionem & volitionem sæpissime in te non experiris: ego saltem illam sæpissimè in me non experior. Ergo cassa, vana, & irrita est hæc consequentia: ego talem cognitionem in me non experior; ergo illam non habeo, neque formo in me. *Et ratio est clara*: quia cognitionem vel volitionem aliquam in se experiri est cognitionem vel volitionem suam cognoscere, seque supra illas reflectere; atqui habere possumus, ac sæpè de facto habemus cognitiones ac volitiones, quas non cognoscimus, supraque quas nos non reflectimus: reflectimus enim nos solummodo supra cognitiones & volitiones nobis difficiles & arduas; quas cum aliquo conatu elicere debemus. At verò supra actus nobis faciles, quos nullo negotio, & ex intenso ac per quotidianum exercitium expedito habitu elicimus, ordinariè nos non reflectimus. Ergo sæpè etiam in nobis cognitiones aut volitiones habemus, quas tamen habere nos non experimur.

37. *Malè ergo contra me argumentaris*: dum voces idiomatis materni, aut cujuscumque alterius mihi firmissimè noti, & frequentissimè usitati, mihi significant, nullam in me de earum impositione cognitionem experior; item dum in materia evidenti & clara argumentor, in inferenda conclusione nullum de bonitate consequentiæ in me judicium experior; ergo nullam in me de impositione cognitionem, nullumque de bonitate consequentiæ judicium in me habeo. Præterquam enim quod istæ consequentiæ sint cassæ & irritæ; *ego ad hominem argumentabor*: dum mihi significant voces alicujus idiomatis externi non adeò usque mihi bene noti, experior in me cognitionem de vocum istarum impositione; ergo tunc talem in me cognitionem habeo: Ergo si tunc habeo, semper habeo. Et sanè quod semper habeam, & habere debeam satis probatum est supra. Sed quærit hoc argumentum: cur talem cognitionem homo magis experiatur circa significationem idiomatis solum mediocriter noti, ac rarò usitati, quam circa significationem idiomatis egregiè noti, & admodum familiaris? *Responsio in promptu est*: quia, *uti jam dixi*, nos in nobis non experimur quamlibet cognitionem, aut volitionem; sed solummodò illam, quæ nobis non nihil difficilis & ardua est, quamque non nisi cum aliquo negotio, attentione & conatu elicere possumus: at verò illam, quæ nobis facillima, frequentissima, & quotidiana est, ordinariè non experimur: atqui cognitio impositionis circa significationem idiomatis externi, non adeò usque bene noti, ac rarò usitati, est actus nobis non nihil arduus ac difficilis; at verò cognitio impositionis circa significationem idiomatis materni, aut cujuscumque alterius egregiè noti, ac in dies frequentati, est nobis facillima, quotidiana ac sine ullo negotio elicita: quid miraris ergo te hanc minus experiri quam istam? Quod in fine argumenti de cognitione ac intentione actuali & virtuali adnectitur, hic tangere nolo: quia nodus hic plusquam uno verbo opus habet; communem quippe philosophiam hic non capio: neque intentionem aut cognitionem virtualem, inter habitualem & actualem, mediam intelligo. Hoc in libros de anima rejicio.

38. *Objicies secundò*: voces significant pueris & rusticis; atqui illi nihil de impositione sciunt: ergo, &c. *Resp. negando minorem*: licet enim illi non habeant cognitionem impositionis distinctam, scholasticam, ac doctrinalem, qualem habet doctus philosophus; habent tamen illius cognitionem confusam, & sufficientem, ad hoc ut voces illis significare possint. Nam si rustico græcè aut latinè loquaris; statim se illa non intelligere protestabitur, ac rogare incipiet, quid voces istæ significent: quod evidens signum est, illum rudi saltem & confusa quadam impositionis pollere scientia. Hoc autem abundè satis est ad nostrum propositum.

DUBIUM VI.

An signum arbitrarium possit rem perfectius significare quam fuerit ab instituente, aut supponente concepta?

39. QUæstio hæc maximè locum habet in signis vocalibus, sive in vocibus significativis. Is etenim qui vocem ad significandum imponit vel supponit, primo rem concipit, & tunc vocem aliquam deputat, aut applicat, qua rem à se conceptam audienti significare intendit. Sensus ergo quæstionis est: an vox prolata possit suum significatum perfectiùs significare, quam fuerit conceptum, ac significari intentum à supponente, vel instituente? Negat sanctus *Thomas* 1 *par qu.* 13. *art.* 1. *in corpore*. *Durandus in* 1. *dist.* 22. *quæst.* 1. *art.* 1. *&* 2. *Suarez* 1. *par. tomo* 1. *lib.* 2. *cap* 31. Ast affirmat *Scotus in* 1. *dist* 22 *quæst. unica*. *Theodorus Smising* 1. *part. tom.* 1 *tract.* 2. *disp.* 7. *quæst.* 2 §. 3. *Molina* 1. *par. quæst.* 13 *art* 1. *disp.* 1. *Gabriel Vasq. in eundem ejusdem quæstionis articulum*: aliique multi. Quibus ego omnino puto esse subscribendum.

40. *Ratio, qua moveor, est hæc*: quia vocem suum significatum perfectiùs significare audienti, quam fuerit conceptum ac significari intentum à loquente aut instituente, est vocem suum significatum audienti significare perfectiori ac nobi-

nobiliori significatione actuali, quam fuerit conceptus ac intentio loquentis aut instituentis; sicuti ignem subjectum suum perfectiùs calefacere, aut intellectum objectum suum perfectiùs intelligere, est illud calefacere perfectiori calefactione, ac intelligere perfectiori intellectione; atqui voces significare possunt, ac sæpè significant suum significatum perfectiori significatione actuali, quam fuerit conceptus ac intentio loquentis; aut instituentis: ergo possunt suum significatum perfectiùs significare audienti, quam fuerit conceptum, ac significari intentum à loquente vel instituente. *Probatur minor*: quia significatio actualis vocis, qua vox actualiter significat, nihil est aliud, quam conceptus, quem de re significata format audiens ex occasione vocis auditæ; *ut dixi supra disp.2.* Unde vocem perfectiori significatione significare nihil est aliud, quam audientem in se ex occasione vocis auditæ perfectiorem de re significata conceptum formare; atqui audiens sæpe format conceptum de re per vocem à se auditam significata longè perfectiorem, distinctiorem, ac nobiliorem, quam formaverit loquens, aut instituens: Ergo voces significare possunt, ac sæpè significant suum significatum significatione perfectiori, quam fuerit conceptus ac intentio loquentis, aut instituentis. *Patet minor inductione experientiæ*: nam dum v. g. rusticus quidam, aut alius quivis simplex Catholicus loquitur cum profundo quodam Theologo de mysterio Trinitatis, aut Incarnationis, Theologus audiens longe perfectiorem ac clariorem conceptum format de mysterio per voces à se auditas significato, quam formarit, aut ab audiente formari intenderit rusticus loquens: item si nos de istis mysteriis cum Angelo, aut homine beato sermocinaremur; longe perfectiores de illis conceptus formarent illi audientes, quam nos loquentes: ergo audiens sæpè format conceptum de re per vocem à se auditam significata longè perfectiorem, quam formarit, aut ab audiente formari intenderit loquens vel instituens.

41. *Objicies primò:* actus & verba agentium non operantur ultra intentionem agentium, *l. non omnis, ff. si certum petatur*. Item verba intelligenda sunt juxta mentem, & voluntatem loquentis; mens etenim & voluntas ubique habere primum locum, ac verba regere debet. Ergo voces non possunt significatum suum significare perfectiùs audienti, quam fuerit mens, ac intentio loquentis, aut instituentis. *Resp. neg. conseq.* Jura enim præfata non negant id, quod nos asseruimus; neque enim de enodandis, vel decidendis hisce difficultatibus logicis ita fuerunt sollicita: non enim volunt actualem vocum significationem nunquam posse esse nobiliorem ac distinctiorem, quam fuerit conceptus ac intentio loquentis; hoc enim decidere & definire parum profuisset Imperatori ad populi sui rectam gubernationem, & pacem. Sed volunt actualem vocum significationem, quoad effectus legales, scilicet obligationes nascentes ex contractibus, ultimis voluntatibus, legibus, ac rescriptis, non posse esse magis extensam, neque plura comprehendentem, quam comprehenderit mens, ac voluntas loquentis, contrahentis, testantis, legem ferentis, rescribentis, &c. Nostra ergo conclusio, & jura ista præfata loquuntur in casibus plane diversis ac disparatis; à quibus non potest fieri illatio. Nam nostra conclusio loquitur de significationis qualitate ac perfectione; Jura vero ista loquuntur de significationis quantitate ac extensione. Dicunt enim significationem verborum non posse egredi, non posse excedere, non operari ultra intentionem loquentis, debere limitari juxta limitationem loquentis, &c. Quæ omnia non in significationis qualitatem ac perfectionem; sed in ejus quantitatem ac extensionem quadrant, *uti evidens est*. Sed his supersedeo: quia hoc loco non ago Legistam, neque Juris consultum; sed Summulistam, ac Grammaticum.

42. *Hoc tamen hic addendum puto*: nimirum ista Jura decidentia actualem verborum significationem non posse esse magis extensam, neque plura comprehendentem, quam comprehenderit mens ac intentio loquentis, debere intelligi de extensione ac comprehensione juris, non facti. De quæstionibus namque, ac difficultatibus facti nihil respondet, neque disponit Imperator. Ut sit hic sensus: significato actualis Verborum de jure non debet, neque potest esse extensior, quam fuerit mens loquentis; neque ex eis nasci potest, aut debet alia obligatio, quam ex eis nasci voluerit loquens. De facto namque sæpè significatio verborum excedit & egreditur mentem ac intentionem loquentis: sæpe extensior, ac plura comprehendens est, quam comprehenderit mens loquentis. *Quod probo:* quia tunc actualis verborum significatio extensior est quam mens loquentis, quando audiens plura concipit ex verbis, quam conceperit, & ab audiente concipi voluerit loquens; atqui sæpè id fit; sæpe enim hæres, aut legatarius sibi per verba testantis aut legantis plura testamento vel legato relicta credit, quam verè reliquerit, ac relinquere voluerit testans, aut legans: sæpe emptor sibi per verba contractus plura deberi credit, quam deberi intellexit, atque voluerit venditor: sæpè subditi per verba legum ad plura vel pauciora se obligatos credunt, quam voluerit legislator; ergo de facto sæpè actualis verborum significatio est extensior, aut etiam strictior, est plura vel pauciora comprehendens, quam comprehenderit mens loquentis. Ergo cum dicunt Jura actualem significationem esse præcise æqualem cum mente ac intentione agentis, loquuntur de jure, non de facto: de facto enim sæpè fit contrarium. *De quibus omnibus plura Juris consultus*.

43. *Objicies secundò:* caussa sive sit physica, sive moralis, non potest agere nisi juxta mensuram suæ ad agendum, & ad passum suum applicationis; unde non potest habere perfectiorem actionem, quam habeat ad agendum applicationem; ergo voces, aliaque signa arbitraria non possunt habere perfectiorem significationem, quàm habeant ad significandum

appli-

applicationem: atqui applicatio vocis ad significandum est ejus suppositio; ergo voces non possunt habere perfectiorem significationem, quam habeant suppositionem: atqui vocis suppositio est mens, ac intentio loquentis; ergò voces non possunt habere perfectiorem significationem, quam fuerit conceptus, mens, ac intentio loquentis. *Resp. neg. primum antecedens*, agentia enim physica licet in passis pariformis ubique per omnia dispositionis, actionem ac effectum suum semper proportionent, ac mensurent juxta proportionem ac mensuram suæ ad passum applicationis; agendo nimirum fortius in propinquum, remissius in remotum, æqualiter in æque vicinum: hoc tamen nullatenus faciunt in passis difformis ac inæqualis hinc inde dispositionis. Notum namque omni philosopho est: agens in passa sibi æquè vicina, sed ad effectum ejus recipiendum inæqualiter disposita, inæqualiter agere: fortius scilicet & perfectius in unum, quam in aliud: immo ratione inæqualis hujus dispositionis fortius quandoque agere in remotum, quam in propinquum. Similiter ergo agentia moralia, qualia sunt signa arbitraria respectu suæ significationis, *ut dicam disp. sequenti*, possunt in passa, quibus sunt æqualiter applicata (*modo ista sint inæqualiter disposita*) inæqualiter agere: possunt potentiis cognoscitivis, quibus sunt ad significandum æqualiter applicata & supposita, inæqualiter significari: uni scilicet perfectius quam alteri; modo istæ potentiæ ad significationem signi recipiendam, vel potius in se producendam inæqualiter valeant, ac sint dispositæ. At verò contingit quandoque voces ad significandum applicari potentiis inæqualis dispositionis ac perfectionis: potentiæ namque cognoscitivæ, quibus voces significant, sunt intellectivæ potentiæ hominum voces audientium; inter quas una sæpissimè est perfectior alia: immò sæpe omnes vel aliquæ earum sunt perfectiores potentia intellectiva loquentis. Et hinc voces apud diversos audientes sæpè inæqualibus significant significationibus; sæpè habent significationem perfectiorem apud audientes, quam fuerit conceptus, mens ac intentio loquentis.

44. *Et confirmantur hæc omnia:* quia voces, aliaque similia signa arbitraria non producunt effective physicè actualem suam significationem; significatio enim actualis eorum spiritualis quidam actus intellectus est, qui non potest physicè produci à materiali voce per aera sonante: sunt ergò significationis suæ ad summum caussæ morales; quatenus nimirum sunt quædam conditiones ac occasiones potentias intellectivas audientium excitantes ad eliciendam in se cognitionem rei significatæ: At verò contingit non raro voces audiri ab hominibus inæquales intellectus habentibus; ab hominibus habentibus intellectum intellectu loquentis perfectiorem: hinc ergo contingit voces sæpè inæqualibus significare significationibus; habere significationem perfectiorem in uno audiente quam in alio; habere significationem perfectiorem in audientibus, quam fuerit conceptus ac suppositio in loquentibus.

DISPUTATIO IV.

De signo formali ac instrumentali, aliisque quibusdam signi divisionibus.

DUBIUM I.

Quid sit signum formale, quid instrumentale?

1. CArdinalis *Ægidius Romanus in 1. disp. 3. q. 2. art. 3.* quem plerique alii omnes Philosophi sequuntur, hoc modo definit, ac distinguit inter se signum formale & instrumentale: *signum instrumentale vocat id, quod significat cognitione sui mediante.* Ut fumus, hedera appensa foribus, voces, scripturæ, &c. *Signum formale vocat omne id, quod significat cognitione sui non mediante*; Ut intellectio, visio, auditio, imaginatio, &c. Species visibilis, species audibilis, intelligibilis, imaginabilis, &c. Fateor, modus hic explicandi hæc signa, præterquam quod sit hactenus in scholis usitatus, etiam est admodum facilis & clarus. Interim tamen mihi non placet. Puto enim aliter hic esse philosophandum; aliter hæc signa esse definienda, & aliqua adscribenda esse in catalogum signorum instrumentalium, quæ à Cardinali *Ægidio* habentur in catalogo formalium. Nam licet significare cognitione sui non mediante omnibus signis formalibus conveniat; non credo tamen convenire solis. Pro resolutione ergò

2. *Adverte duo. Primum est:* inter signa esse quædam, quæ potentiam, cui significant, informant. Ut species intelligibilis impressa & expressa informat intellectum, cui significat. Species visibilis impressa & expressa visum, &c. quædam verò potentiam, cui significant, non informant. Ut fumus, hedera, voces, &c. non informant potentiam intellectivam, cui significant. *Secundum est:* inter signa potentiam, cui significant, informantia, quædam esse talia, ut possint potentiam informare, & tamen actu nihil significare. Talia sunt species omnes impressæ, tam sensibiles, quam intelligibiles. *Ratio est*; quia actualis signi significatio est significati à potentia cognoscitiva perceptio, & cognitio; adeoque signum actu significare est potentiam cognoscitivam actu significatum ex signo cognoscere: *ut dictum est supra disp. 2. dub. 2.* Atqui species impressæ tam sensibiles, quam intelligibiles esse possunt in potentiis suis cognoscitivis; & tamen per illas, ac ex illis potentiæ cognoscitivæ nihil cognoscere, v. g. potest species visibilis esse in potentia visiva, audibilis in potentia auditiva, intelligibilis in potentia intellectiva & tamen potentia visiva, auditiva, intellectiva nihil videre, audire, intelligere; ergo possunt hæc signa potentia, cui significant, informare; &

tamen actu nihil significare. Quædam vero signa potentiam, cui significant informantia sunt talia; ut implicet contradictionem illa potentiam informare, & tamen actu non significare. Talia sunt omnes species expressæ, sive omnes cognitiones; scilicet intellectio, visio, auditio, imaginatio, gustatio, aliæque omnes. *Ratio est*; quia signum actu significare est ex illo, aut per illud potentiam cognoscitivam actu cognoscere ejus significatum: atqui impossibile ac contradictionem implicans est, ut cognitio potentiam informet, & potentia nihil cognoscat: impossibile est, ut visio informet visum, aut auditio informet auditum, aut intellectio informet intellectum; & tamen visus, auditus, ac intellectus nihil videat, audiat, ac intelligat: sicut impossibile est parietem informari ab albedine & tamen non albere, sive non esse album: ergo omnes cognitiones sunt talia signa, ut impossibile sit ab illis potentiam cognoscitivam informari, & tamen illa nihil actu significare.

3. *Hoc secundum notabile soleo etiam proponere sub aliis terminis, ac forsan ad hanc rem nostram explicandam longè aptioribus*: inter signa potentiam, cui significant, informantia, quædam in genere causæ efficientis, quædam in genere causæ formalis significant. In genere causæ efficientis significant omnes species impresæ, tam sensibiles, quam intelligibiles. *Ratio est*; quia significare in genere causæ efficientis est significare non per potentiæ cognoscitivæ informationem, aut sui in potentia inhæsionem; sed per significationem à se in potentia cognoscitiva productam, vel potius cum potentia à se unitam: sicuti calefacere, aut dealbare in genere efficientis causæ est subjectum reddere calidum, vel album, non per illius informationem, aut sui in illo inhæsionem; sed per calorem, vel albedinem à se in illo productam, vel potius cum illo unitam; *ut loquuntur subtiliores physici*: atqui omnes species impresæ significant, non per potentiæ cognoscitivæ informationem, aut sui in illa inhæsionem; posunt enim illi inhærere & illam informare, & tamen nihil actu significare; sed per significationem sive cognitionem à se in illa productam, aut unitam. Ergo significant in genere causæ efficientis. At vero omnes species expresæ, sive cognitiones in genere formalis causæ significant. *Ratio est*: quia significare in genere formalis causæ est significare per potentiæ cognoscitivæ informationem, aut sui in illa inhæsionem: causa enim formalis est illa, cujus causalitas est unio seu informatio subjecti, atqui omnes cognitiones significant per potentiæ cognoscitivæ informationem, ac sui in illa inhæsionem: ergo significant in genere causæ formalis. *Patet minor*: quia actu significare est potentiam cognoscitivam facere actu cognoscentem; atqui cognitiones faciunt potentias cognoscitivas actu cognoscentes in genere causæ formalis: sicut enim albedo album, statio stantem, locutio loquentem, & ambulatio in genere causæ formalis facit ambulantem; ita etiam cognitio in genere formalis caussæ facere debet cognoscentem: ergo etiam in genere formalis caussæ significare debet. His positis

4. *Resp. & dico primò*: omissis definitionibus Cardinalis *Ægydii*, Ego hæc signa, de quibus hic sermo est, sic definire soleo: *signum formale est illud, quod significat in genere caussæ formalis. Et signum instrumentale est illud, quod significat in genere caussæ efficientis*. Et spero profectò, quod neque ineptè, neque incongruè. *Probatur*: quia oportet philosophari de signo formali, ac instrumentali, eo modo, quo philosophamur de caussa formali, ac instrumentali: sicuti enim omnes philosophi explicant signum, & significationem per metaphoram & proportionem ad caussam, & caussalitatem; ita etiam signum formale, ac instrumentale explicare oportet per metaphoram ac proportionem ad caussam formalem, ac instrumentalem. Atqui caussa formalis est illa, quæ caussat per informationem; instrumentalis vero, quæ caussat per actionem, ac in genere caussæ efficientis: ergò similiter signum formale rectissimè dicetur esse illud, quod per informationem significat in genere caussæ formalis, & instrumentale rectissimè esse illud, quod per actionem significat in genere caussæ efficientis, ac instrumentalis. *Et confirmatur*: quia beatitudo formalis, caussa formalis, conceptus formalis, similitudo formalis, & generaliter omnia illa, quibus additur hic terminus, *formale*, beatificat, caussat; concipit seu repræsentat, assimilat, ac officium suum faciunt in genere causæ formalis: ergò etiam signum formale esse debet illud, quod significat in genere causæ formalis.

5. *Ex quo sequitur*: solas & omnes cognitiones tam materiales quam spirituales; scilicet visiones, auditiones, gustationes, tactiones, imaginationes, intellectiones, &c. esse signa formalia. Omnia verò alia, etiam species omnes impressas esse signa instrumentalia; *Ratio est*: quia solum & omne illud est signum formale, quod significat in genere causæ formalis; & omne illud est signum instrumentale, quod significat in genere caussæ instrumentalis, sive efficientis: atqui solæ & omnes cognitiones significant in genere caussæ formalis: fumus verò, hedera appensa foribus, voces, scripturæ, imagines ac statuæ humanæ, item omnes species impressæ in genere causæ efficientis significant; *uti supra ostensum est*; ergo solæ & omnes cognitiones sunt signa formalia, alia verò omnia signa, etiam omnes species impressæ sunt signa instrumentalia. *Neque video quid huic conclusioni meæ possit opponi*; Cardinalis enim *Ægydius*, omnesque alii philosophi definitiones suas nulla ratione probant, aut confirmant: adeoque conclusionem meam nulla etiam ratione oppugnant.

6. *Dico secundò*; instrumentale rectè dividitur in illud, quod significat in genere caussæ efficientis physicæ: & in illud, quod significant in genere caussæ moralis, sive intentionalis. Ad prius membrum pertinent omnes & solæ species impressæ, tam sensibiles, quam intelligibiles; illæ enim omnes & solæ significant in genere caussæ efficientis physicæ. *Probatur*: quia significare in genere caussæ efficientis physi-

cæ

cæ est efficienter per physicum influxum causſare suam significationem: sicut dealbare, aut calefacere in genere causſæ efficientis physicæ est efficienter per physicum influxum causſare calefactionem, aut dealbationem. Atqui omnes & solæ species impressæ per physicum influxum efficienter attingunt, & causſant suam significationem. Ergo illæ omnes & solæ in genere causſæ efficientis physicæ significant. *Probatur minor*: quia specierum actualis significatio est cognitio objecti procedens à specie; atqui species cognitionem à se procedentem physicè effectivè causſant: ut habet communis omnium philosophorum sententia (*licet ego quam maximè de illo dogmate formidem, immò dubitem & hæsitem*:) Ergò etiam, juxta communem illam omnium sententiam, omnes species impressæ per physicum influxum institutum attingunt, ac efficienter causſant suam significationem.

7. Ad secundum membrum pertinent omnia alia signa instrumentalia præter species impresſas; quæ significant cognitione sui mediante: qualia sunt fumus, hedera appensa foribus, sonus campanæ, omnes voces, omnes scripturæ, aliaque omnia similia. Hæc omnia, inquam, signa instrumentalia significant solummodò in genere causſæ moralis, sive intentionalis. *Probatur*: quia significare in genere causſæ moralis, sive intentionalis est suam significationem actualem causſare non physicè, sed solummodò moraliter, sive intentionaliter: atqui omnia illa signa instrumentalia, quæ significant cognitione sui mediante, actualem suam significationem causſant solummodò moraliter ac intentionaliter: ergò etiam significant solummodò in genere causſæ moralis, sive intentionalis. *Probatur minor*: quia causſa intentionalis est illa, quæ effectum suum principiat sine physico influxu, mediante sui cognitione: sive mediante alicujus potentiæ cognoscitivæ in se tentione, sive tendentia; quales sunt causſa finalis, exemplaris, meritoria, impulsiva, &c. Adeoque causſare in genere causſæ intentionalis est causſare effectum suum mediante sui cognitione: de quo videre potes eximium ac clarissimum virum, Magistrum meum *Michaelem Paludanum* 1. 2. *q.* 1. *disp.* 1. *part.* 1. *n.* 4. Atqui signa omnia ista præfata causſant suam actualem significationem mediante sui cognitione; tamen sine physico influxu: ergò causſant suam significationem in genere causſæ intentionalis. *Quod mediante cognitione sui significationem suam causſent, evidens est*: sunt quippe signa significantia mediante sui cognitione. *Quod sine physico influxu causſent; evidens etiam est, & probatur*: quia istorum signorum actualis significatio est intellectiva & spiritualis significati cognitio ab illis procedens; *ut statim infra dicam*: atqui ista signa nequeunt exercere physicum influxum in spiritualem, ac intellectivam cognitionem; cum passim ac ut plurimum materialia sint, ac ab intellectu loco dissita: ergo etiam nequeunt exercere physicum influxum in suam actualem significationem.

8. *Et confirmatur adhuc magis id, quod dixi*: quia intentionales causſæ sunt illæ, quæ cum effectuum, ad quos comparantur, causſæ physicæ non sint: tamen mediante sui cognitione excitant, movent, impellunt, aut dirigunt causſam physicam ad effectus istos producendos: & ratione illius excitationis, motionis, impulsionis, aut directionis dicuntur istorum effectuum causſæ: ista enim est earum in istos effectus causſalitas. Sicut enim agentis calefactivi, frigefactivi, & dealbativi Causſalitas sunt calefactio, frigefactio, ac dealbatio: ita etiam causſæ finalis, meritoriæ, ac impulsivæ causſalitas est efficientis ad effectum suum efficiendum motio, attractio, ac impulsio. Atqui omnia illa signa instrumentalia præfata, quæ cognitione sui mediante significant, actualem suam significationem physicè non attingunt, neque efficiunt: sed sunt quædam occasiones, atque conditiones, quæ mediante sui cognitione excitant, movent, ac impellunt potentiam intellectivam ad suam actualem significationem efficiendam. Ergò actualem significationem suam non physicè sed solum moraliter sive intentionaliter causſant: & sic significant solummodò in genere causſæ moralis, sive intentionalis. *Patet min.* quia fumus mediante sui visione: voces, sonus tympani, tubæ, campanæ, &c. mediante sui auditione: pulsus arteriæ mediante sui tactione intellectum movent atque determinant ad eliciendam intellectionem & actualem significationem suorum significatorum: ergò omnia ista præfata signa sunt quædam conditiones ac occasiones moventes ac excitantes intellectum ad eliciendam suam actualem significationem.

9. Cum hac præfata divisione planè coincidit alia signi instrumentalis divisio qua dividi potest in signum instrumentale significans cognitione sui mediante; & in signum instrumentale significans cognitione sui non mediante. Cognitione sui non mediante significat omnes & solæ species impresſæ, tam materiales, quam spirituales. *Probatur*: quia significare cognitione sui non mediante est in potentia cognoscitiva, causſare cognitionem alicujus à se distincti, absque cognitione sui; atqui species omnes impresſæ causſant in potentia cognoscitiva cognitionem sui objecti, absque eo quod causſent cognitionem sui: species enim visibilis, audibilis, imaginabilis, intelligibilis, & si quæ sit alia, causſat objecti sui visionem, auditionem, imaginationem, ac intellectionem, abque eo quod causſet sui visionem, auditionem, &c. Neque enim species visibilis, aut audibilis videri aut audiri potest. Ergo omnes species impresſæ significant cognitione sui non mediante. At verò omnia alia instrumentalia signa præter species impresſas, qualia sunt fumus, hedera appensa, & alia similia significant cognitione sui mediante. *Probatur*; quia significare cognitione sui mediante est in potentia cognoscitiva causſare cognitionis alicujus à se distincti, primò causſata cognitione sui: atqui omnia ista signa præfata primò causſāt sui visionem, auditionem, aut intellectionem, & tum mediante hac sui cognitione causſant etiam cognitionem sui

sui significati: *uti consideranti, & per omnia ista signa discurrenti facile patebit.* Ergò omnia ista signa significant cognitione sui mediante. Ex quo habes omnia signa instrumentalia significantia cognitione sui mediante, significare solum in genere caussæ moralis, seu intentionalis; at verò illa, quæ significant cognitione sui non mediante, significare in genere caussæ efficientis physicæ.

10. *Dico tertiò*: idem signum respectu ejusdem significati, ac etiam respectu ejusdem potentiæ cognoscitivæ potest esse simul signum formale, ac instrumentale. *Probatur*: quia signum formale est, quod significat in genere caussæ formalis; instrumentale est, quod in genere efficientis caussæ significat. Atqui potest idem signum eodem tempore, eidem intellectui, idem significatum significare in genere efficientis caussæ, simul ac formalis: ergo potest idem signum respectu ejusdem significati, ejusdemque potentiæ esse simul formale ac instrumentale. *Prob. min.* quia v. g. conceptus, quem ego formo de equo, aut bove, est mihi in genere caussæ formalis bovem aut equum significans: si verò me supra illum meum conceptum reflectam, eumque reflexè cognoscam; tunc mihi significabit bovem aut equum in genere efficientis causæ; ergo idem signum eodem tempore, eidem intellectui potest idem significatum significare in gener: causæ efficientis, simul & formalis. *Quod autem conceptus ille meus à me reflexe cognitus significet mihi bovem in genere caussæ efficientis*; *clarum est*, quia significare in genere efficientis causæ est significare per significationem, seu cognitionem à se physicè vel moraliter productam; atque conceptus bovis reflexè cognitus mediante illa cognitione sui deducit, & excitat intellectum ad cognitionem sui objecti; adeoque sui objecti cognitionem ac significationem in intellectu moraliter caussat: ergo significat objectum suum in genere caussæ efficientis.

11. *Adverte tamen*: idem signum non posse significare in genere causæ formalis, ac efficientis per eandem numero actualem significationem; sed significationem, qua in genere causæ efficientis significat, esse necessariò realiter distinctam ab illa, qua in genere causæ formalis significat. *Ratio est clara*: quia significatio actualis in genere causæ formalis est ipsa entitas signi formalis; *ut dixi supra disp. 2. dub. 2.* Significatio verò actualis in genere causæ efficientis est cognitio significati procedens, & distincta realiter à signo; *uti dixi ibidem*: atqui impossibile est eandem cognitionem cum signo identificari, & ab eo simul realiter distingui: à signo procedere, & ab illo simul non procedere; ergo dum idem signum simul in genere formalis ac efficientis causæ significat, id non fit per eandem, sed per realiter diversas significationes actuales; v. g. conceptus meus, quem formo de bove, dum in genere causæ formalis significat; significatio ejus actualis est ipsissima ejus entitas; at vero dum reflexè cognitus significat in genere causæ efficientis; significatio actualis ejus non est ipsius entitas; sed est alius quidam conceptus bovis, quem in me moraliter causat mediante sui reflexa cognitione.

12. *Dico quartò*: potest etiam idem signum esse signum instrumentale significans eidem potentiæ idem significatum cognitione sui mediante, & cognitione sui non mediante; non tamen per eandem, sed per diversas significationes actuales. *Probatur*: quia v. g. species intelligibilis bovis, aut lapidis, quatenus in me causat physicè cognitionem lapidis, significat mihi lapidem in genere causæ efficientis physicè cognitione sui non mediante; quatenùs vero eadem illa species à me reflexè cognita mediante cognitione sui hac reflexa me deducit in cognitionem lapidis; significat mihi lapidem in genere causæ intentionalis cognitione sui mediante: ergo potest idem signum instrumentale idem significatum eidem potentiæ significare physicè cognitione sui non mediante, & simul significare in cognitione intentionaliter sui mediante. *Quod autem hoc per diversas actuales significationes fieri debeat, etiam probatur facilè*: eadem actualis significatio nequit ab eodem signo simul causari physicè & physicè non causari: atq; significatio, qua species significat cognitione sui non mediante, ab ipsa causatur physicè; qua verò significat cognitione sui mediante, ab ipsa non physicè, sed solummodo moraliter causatur: ergo hæ significationes non possunt esse una & eadem.

DUBIUM II.

An cognitiones, quas respectu objectorum suorum vocamus signa formalia, sint verè signa?

13. ADverte primò: signum formale sive cognitionem non solum esse signum, sed esse significationem actualem: *ut supra disp. 2. dub. 2. latè dictum est.* Est signum, si sumatur nudè secundum se: si verò sumatur quatenus dependens & procedens ab aliquo alio signo, ex cujus occasione formatur, tunc est actualis significatio v. g. conceptus meus, quem in me formo de natura humana ex occasione vocis *homo* à me auditæ, si sumatur nudè secundùm se, sine respectu, & ordine ad istam vocem; est signum: si vero sumatur quatenus procedens, & dependens ab illa voce; sic est istius vocis actualis significatio. *Ratio est*: quia signum est id, quod significat: significatio verò est id, per quod signum significat. Atqui cognitio, dum sumitur nudè secundum se independenter ab aliquo alio signo instrumentali, est id, quod significat; dum verò sumitur quatenus dependens, & procedens ab aliquo alio instrumentali signo, tunc est id, per quod illum signum significat: ergò cognitiones simul sunt signa & actuales significationes.

14. *Advertè secundò*: signum & actualem significationem non debere comparari cum caussa & caussalitate; cum agente & actione; *uti passim fit*: sed cum causa & effectu; cum agente & termino ejus. *Ratio est*: quia causalitas & actio essentialiter sunt via, transitus & influxus causæ in aliud causatum, & effectum: neque ullatenus esse possunt ultimus activitatis limes ac terminus. Atqui actualis significatio

catio non est via, transitus, neque influxus signi in aliud caussatum; sed est ultimum signi caussatum; est caussalitatis significativæ ultimus limes, ac terminus: ergo significatio non potest comparari cum agentis actione; sed cum agentis termino comparari debet. *Probatur minor:* quia si significatio actualis foret transitus, & via signi in aliud caussatum; illud deberet esse significatum: significatio enim est via signi ad significatum. Atqui significatum non plus caussatur à signo, quam intellectum ab intellectu; aut visum à visu; aut calefactum caussetur à calefactivo. Ergo actualis significatio quidem est via signi in aliud; non est tamen via & influxus signi in aliud caussatum. Oportet ergo signum non comparare, cum calefactione, aut actione; sed cum intellectione, visione, aut auditione, quæ potentiarum suarum non actiones; sed termini, effectus, sive operationes sunt: *de quibus alibi. Et ratio à priori est:* quia effectus & terminus agentis est id, quod agens agit ac producit; actio vero est id, quo agens agit & producit: atqui significatio non est id, quo, sed quod signum in potentia cognoscitiva ultimare agit & producit: ergo est signi terminus, non vero ejus actio.

15. *Dices primò*: signum non dicitur significare suam significationem: sed significare sua significatione: sicut ignis non dicitur calefacere suam calefactionem; sed calefacere sua calefactione: ergo significatio non cum agentis termino; sed cum agentis actione, ac calefactione comparari debet. *Probatur conseq.* quia id, quod cum verbo activo construitur in casu ablativo, non est agentis terminus; sed actio: terminus enim in casu accusativo construi debet. Atqui verbum; *significo*, est verbum activum, & *significatio* construitur cum illo non in accusativo; sed in ablativo: ergo significatio non est signi terminus; sed actio. *Patet major:* quia rectè dicimus: *Deus creat creatione mundum. Pater generat generatione filium. Agens agit actione suum terminum, &c.* Ubi semper cum verbo activo actio in casu ablativo; terminus verò construitur in casu accusativo. Pro resolutione hujus argumenti

16. *Adverte*: verba activa esse duplicis significationis. Quædam enim significant solum egressum termini à suo agente. Talia sunt hæc: *ago, creo, produco, genero, spiro, &c.* Et in his verum est, quod actio in casu ablativo; terminus verò semper in casu accusativo debeat cum illis construi. Malè enim diceres: *Deus creat creatura: Pater generat suo filio, &c.* sed oportet dicere: *Deus creat creaturam, Pater generat filium.* Quædam verò verba activa præter egressum termini à suo agente (*si tamen hunc egressum significent*) etiam significant termini sui tendentiam in aliquod subjectum, vel objectum, cui effectum suum formalem tribuit. Talia sunt: *calefacio, frigefacio, dealbo, intelligo, video, audio, significo*, aliaque quam plurima. *Calefacio* enim non significat nudum egressum caloris ab igne; sed insuper significat tendentiam ac receptionem caloris in passum, quod in genere caussæ formalis calidum reddat: calefacere enim est idem, quod facere calidum. *Id est*, in subjecto ponere calorem, qui ipsum reddat calidum. Similiter, *intelligo*, non significat nudum egressum intellectionis ab intellectu; sed præter hunc egressum significat etiam directionem, sive tendentiam, aut versationem (*voca prout lubet*) intellectionis circa objectum aliquod, quod reddat esse intellectum, sive intelligi: intelligere quippe est vel producere, vel habere in se intellectionem, per quam aliquod objectum intelligatur. Item verbum *significo* non importat solum egressum significationis à signo; sed insuper tendentiam, aut versationem significationis circa aliquam rem, quæ per illam significetur. Ergò hæc præfata, aliaque similia verba præter egressum termini ab agente, etiam significant termini tendentiam aut directionem in aliquod subjectum vel objectum, cui effectum suum formalem communicet. Et in his verbis falsum est, quod illud semper sit agentis actio, quod cum tali verbo construitur in ablativo. Horum quippe verborum quædam regunt in casu ablativo tam actionem, quam terminum suum: quædam verò solum suum terminum, v. g. in verbis *frigefacio, calefacio, dealbo, &c.* actio & terminus sunt frigefactio & frigus, calefactio & calor, dealbatio & albedo. Tam rectè autem dicimus: *aqua, ignis, faber murarius, frigefacit, calefacit, dealbat parietem frigore, calore, albedine; quam frigefactione, calefactione, & dealbatione.* Ergo hæc & alia verba similia in casu ablativo regunt tam suum terminum, quam actionem. At vero hæc verba, *intelligo, amo, audio, video*; & similia, in casu ablativo solum terminum, non vero actionem sui termini productivam regunt. Nam in his verbis actio & terminus sunt dictio & intellectio, amor & spiratio, visio & productio auditionis, &c. *Uti visum est non solum mihi; sed etiam omnibus Scotistis, aliisque subtilioribus philosophis.* Atqui quidem rectè dicimus: *homo intelligit, amat, audit, videt, intellectione, amore, visione.* Non recte tamen dicimus: *intelligit dictione: amat Spiratione: audit, aut videt auditionis aut visionis productione.* Sicut non recte dicimus: *arbor frondet frondificatione, aut paries albet dealbatione, &c.* Ergo hæc & similia verba in casu ablativo regunt solum suum terminum; non vero actionem termini productivam. *Et ratio est*: quia ista verba non sunt activa ex parte rei significatæ, sed solummodo ex parte modi significandi. De quo fortè alibi latius. Interim vide plura apud doctissimum virum *Joannem Rada Tom. I. controv. 17. §. ad primi argumenti solutionem.* Hoc posito.

17. *Facilis est solutio præfati argumenti: neganda enim est conseq. & distinguenda major probationis*: id, quod cum verbo activo significante solum egressum termini à suo agente, construitur in casu ablativo, non est agentis terminus; sed actio: *sic concedo.* Quod cum verbo activo importante egressum termini ab agente, ac simul tendētiam termini in aliquod objectum vel subjectum, cui effectum suum formalem communicat, construitur in casu ablativo, non est agētis terminus; sed actio: *sic nego majorem.* Agentis terminus enim

enim cum hoc verbo non potest construi in accusativo, sed necessario construitur in casu ablativo. Quod namque cum hoc verbo in casu accusativo construitur, non est agentis terminus; sed objectum vel subjectum, cui terminus effectum suum formalem tribuit. Dicimus enim: *signum sua significatione significat suum significatum: ignis suo calore calefacit hominem: aqua suo frigore frigefacit manum.* Ubi isti acusativi *manum*, *hominem*, & *significatum* non termini agentium; sed manifestè sunt subjecta vel objecta, quibus termini agentium in ablativo constructi effectus suos formales tribuunt. Unde id, quod cum hujusmodi verbis in ablativo construitur, ineptissime dicis non esse agentis terminum. At verò verbum *significo* esse tale verbum, *ostensum est supra*. Unde ex eo, quod *significatio* cum illo construatur in ablativo, malè infers illam esse actionem, & non terminum: cum hujusmodi namque verbis construuntur instruuntur in ablativo tam actiones, quam termini. Quod verò significatio non signi actio, sed terminus sit: *prob. est supra*. His positis

18. *Resp. & dico*: signa formalia sive cognitiones sunt verè signa. *Probatur*: quia signum est id, quod potentiam cognoscitivam deducit in cognitionem alicujus à se distincti: sive quod potentiam cognoscitivam facit cognoscere aliquid à se distinctum. Atqui cognitiones faciunt potentias suas cognoscitivas cognoscere aliquid à se distinctum; ergo cognitiones sunt verè signa. *Probatur min.* quia effectus formalis cognitionum est facere subjectum suum cognoscere; sicut effectus formalis caloris est facere subjectum suum calere: & effectus formalis albedinis est facere subjectum suum albere. Atqui subjectum cognitionis est potentia cognoscitiva; ergo cognitio faciunt potentiam cognoscitivam ad quid cognoscere: non seipsum; ergo aliquid à se distinctum, suum scilicet objectum. *Probatur 2. magis à priori*: quia signum formale sive cognitio est significatio actualis, & terminus signi instrumentalis: *uti jam ostensum est*. Atqui terminus signi instrumentalis debet esse verè significativus, & verè signum. Ergo signum formale debet esse verè signum. *Probatur minor*: quia signum instrumentale est signum significans in genere caussæ efficientis; *ut dixi dub.* 1. Atqui terminus signi in genere caussæ effectivæ significantis debet esse verè significativus; ergo terminus signi instrumentalis debet esse verè significativus. *Probatur minor*: quia ita se habet terminus significantis ad suum significans; sicut se habet terminus dealbantis, calefacientis ad suum dealbans, calefaciens aut frigefaciens: atqui terminus dealbantis, calefacientis, aut frigefacientis semper est, & esse debet dealbativus, calefactivus, aut frigefactivus; ergo similiter terminus signi in genere caussæ effectivæ significantis est, & esse debet significativus. *Pat. min.* quia terminus dealbantis, calefacientis, ac frigefacientis est albedo, calor, ac frigus; atqui albedo, calor, ac frigus est in genere caussæ formalis dealbativa, calefactivus, ac frigefactivum; ergo terminus in genere caussæ effectivæ dealbantis, calefacientis, ac frigefacientis est in genere formalis caussæ dealbativus, calefactivus, ac frigefactivus; ergo similiter signum formale, quod est terminus signi in genere caussæ effectivæ significantis, debet esse in genere caussæ formalis verè significativum, vereque signum.

19. *Objicies*: Implicat idem esse signum & actualem significationem; atqui cognitio, quam signum formale esse dicunt, est actualis significatio: ergo non potest esse signum. *Probatur major*: quia signum & significatio actualis habent se sicut caussa & caussalitas: sicut agens & actio: atqui implicat idem esse simul caussam & caussalitatem: esse simul agens & actionem: *uti in physica clarum* est. Ergo etiam implicat idem esse signum & significationem. *Resp. negando majorem utriusque argumenti*. Nam, *uti dixi*, signum & significatio habent se non sicut agens & actio; sed sicut agens & terminus ejus. At verò non solum non implicat, immò plane necessarium est, ut terminus id præstet in genere caussæ formalis, quod præstat agens in genere caussæ efficientis: ut terminus sit talis in genere caussæ formalis, quale est agens in genere caussæ efficientis. Unde sicut signum instrumentale significat in genere caussæ efficientis; ita etiam signum formale, quod illius actualis significatio est, significare debet in genere caussæ formalis. Item sicut signum instrumentale est significativum in genere caussæ efficientis; ita etiam signum formale debet esse significativum in genere caussæ formalis. Atqui esse significativum in genere caussæ formalis est esse verè significativum: neque enim terminus ille, *in genere caussæ formalis*, alienat vel diminuit: ergo signum formale est verè significativum, vereque signum.

20. *Petes ergo*: si significatio actualis non sit caussalitas signi, quæ ergo est ejus caussalitas? *Resp. primo*: caussalitas signi formalis est illius informatio, sive unio cum potentia cognoscitiva; v. g. visio, auditio, imaginatio, intellectio, &c. sunt signa formalia; adeoque eorum caussalitas est eorum unio cum potentia visiva, auditiva, imaginativa, intellectiva, &c. *Probatur*: quia caussalitas signi est illa forma, per quam signum ex significativo fit actu significans; atqui signum formale fit actu significans per unionem sui cum potentia cognoscitiva; ergo illa unio est illius caussalitas. *Probatur minor*: quia signum formale actu significare est potentiam cognoscitivam ab illo actu deduci in cognitionem alicujus alterius: sive est potentiam cognoscitivam ab illo fieri actu cognoscentem aliud: sicut albedinem actu dealbare est parietem ab illa actu albere, & esse album. Atqui sicut albedo facit parietem actu albentem per sui cum illo unionem; ita etiam signa formalia, sive cognitiones faciunt potentias actu cognoscentes per sui cum illis unionem; ergo hæc unio est forma, qua signum fit actu significans. *Et ratio ulterior, ac à priori est*; quia signum formale est illud, quod significat in genere caussæ formalis; ergo caussalitas signi formalis debet esse caussalitas formalis caussæ; atqui caussalitas caussæ formalis est unio formæ cum subjecto; *uti ex physica suppono*: ergo similiter caus-

falitas signi formalis, sive cognitionis est illius cum potentia cognoscitiva unio.

21. *Resp. secundò*: caussalitas signi instrumentalis significantis in genere caussæ effectivæ physicæ est actio unitiva significationis actualis cum potentia, cui significat; verb. gr. tale signum est species visibilis, audibilis, & intelligibilis; significatio eorum actualis est visio, auditio, intellectio. Dico ergo eorum caussalitatem esse actionem unitivam visionis, auditionis, & intellectionis cum visu, auditu, & intellectu. *Ratio est*: quia caussalitas signi est forma ista, qua signum ex significativo fit actu significans; atqui signa instrumentalia effectivè physicè significantia fiunt significantia actu per actionem unitivam cognitionis, quæ actualis sua significatio est, cum potentia, cui significant: ergo hæc actio est eorum caussalitas. *Probat. min.* quia signum hoc actu significare est illud suam actualem significationem ponere in subjecto suo; in potentia nimirum cognoscitiva: sicut agens calefaciens effectivè physicè actu calefacere est illud suum calorem ponere in subjecto: atqui hoc præfatum signum ponit suam actualem significationem in suo subjecto per actionem suæ significationis cum subjecto unitivam; ergo etiam per hanc actionem fit illud præfatum signum ex significativo actu significans.

22. *Resp. tertiò*: caussalitas signi instrumentalis in genere caussæ moralis sive intentionalis significantis, est illa intentionalis motio, aut metaphorica impulsio, qua movet potentiam cognoscitivam ad eliciendam in se actualem significationem sive cognitionem significati, v.g. vox *homo* respectu naturæ humanæ hujusmodi signum est: dico ergo illius caussalitatem, qua actualem significationem suam caussat, esse methaphoricam ac intentionalem illam motionem, qua mediante sua auditione movet, excitat, ac impellit potentiam intellectivam ad in se formandam cognitionem naturæ humanæ. *Ratio est*: quia hoc præfatum signum suæ significationis est solummodò caussa moralis; ergo etiam illius in suam significationem influxus, ac caussalitas esse debet solummodo caussalitas moralis: atqui causalitas moralis est illa metaphorica motio, qua causa moralis mediante sua cognitione excitat causam physicam ad producendum suum effectum; ergo similiter caussalitas hujus præfati signi est illa metaphorica motio, qua mediante sua cognitione movet ac excitat causam physicam, potentiam scilicet intellectivam, ad producendam ac eliciendam cognitionem sui significati, sive suam actualem significationem. *Sed de his omnibus latissimè in physica.*

DUBIUM III.

An signa formalia essentialiter significent actu?

23. QUæro an essentialiter significent actu; sive an significare actu sit de eorum essentia? quia clarum est, quod significare potentia sive aptitudine sit de essentia eorum: quia *significare aptitudine est esse significativum, & esse signum*: atqui signa formalia sunt essentialiter signa, ac essentialiter significativa; *ut clarum est*; omne enim signum, sive formale, sive instrumentale, sive arbitrarium, sive naturale, est essentialiter significativum, ac signum; ergo significare aptitudine est de essentia signi formalis. *Controversia ergo est*: an etiam significare actu sit de essentia illius? Audivi qui affirmarent decepti ex eo, quod audirent significationem actualem esse de essentia hujus signi; *uti dictum est disp.2. dub.6.*

24. *Resp. breviter & dico*: actu significare non est de essentia illius signi, neque formalis, neque instrumentalis. *Probatur*: quia prædicatum realiter separabile nequit esse de essentia istius subjecti, à quo realiter separabile est; atqui significare actu est à quocumque signo, tam formali, quam instrumentali realiter separabile: ergo non potest esse de eorum essentia. *Patet major*: quia nulla res esse potest sine sua essentia; essentia quippe rei idem est, quod ipsa res: unde sicut res esse nequit sine seipsa, sic etiam esse nequit sine sua essentia. Atqui res esse potest absque eo, quod ab ipsa separabile est; ergo nihil realiter separabile esse potest de essentia illius, à quo realiter est separabile. *Minor verò probatur*: quia actu significare habet se ad signum formale, sive ad cognitionem; sicut actu dealbare habet se ad albedinem: aut actu animare habet se ad animam: ac generaliter sicut actu communicare effectum suum formalem habet se ad quamlibet formam. Nam sicut anima & albedo in genere causæ formalis animat, & dealbat, ita etiam cognitio, sive signum formale in genere causæ formalis significat. Atqui actu animare, & dealbare ab anima, & albedine realiter separabile est: anima enim & albedo separata ab omni subjecto non animat, neque dealbat; ergo similiter cognitio ab omni potentia separata (*quod per Deum fieri potest*) nihil actu significat: adeoque actu significare à signo formali est realiter separabile. *Et confirmatur*: quia actu significare est potentiam cognoscitivam actu deducere in cognitionem alicujus; sive est potentiam facere actu cognoscentem: unde tunc cognitio sive signum formale actu significat, quando potentiam cognoscitivam facit actu cognoscentem suum significatum. Atqui cognitio separata, & extra omne subjectum posita potentiam cognoscitivam non facit cognoscentem: sicut albedo ab omni subjecto separata non facit parietem albentem. Ergo actu significare est à signo formali realiter distinctum, realiterque separabile. Superaddit quippe supra signum formale informationem potentiæ cognoscitivæ; sive unionem signi cum potentia: sicut actu dealbare aut animare supra albedinem, aut animam superaddit unionem cum subjecto; quæ est formæ formalis causalitas. *De quo in physica.*

25. *Objicies primò*: omne signum habens actualem significationem, actu significat; ergo omne signum habens in se essentialiter actualem significationem, essentialiter actu significat: atqui signum formale in se habet essentialiter actua-

lem significationem; ergo essentialiter actu significat. *Patet antecedens*: quia actualis significatio & actu significare habent se sicut actualis dealbatio, & actu dealbare; atqui omne habens actualem dealbationem, actu dealbat; ergo similiter omne signum habens actualem significationem, actu significat. *Resolutioni præmitto*: signum posse habere actualem significationem duobus modis; sicuti aliqua res potest duobus, & pluribus modis (*duo tamen ad propositum meum sufficiunt*) habere colorem, aut aliam qualitatem. *Primo*: potest res aliqua habere colorem tamquam terminum à se productum. Ita qui eductivè, vel creativè produceret albedinem, diceretur habere colorem. Et hoc modo signa instrumentalia, v. g. voces, aut species impressæ, dum actu significant, habent actualem significationem, tamquam terminum suum à se productum. *Secundo*: potest aliqua res habere colorem, sicut subjectum essentiale habet suum prædicatum essentiale: sicut suum scilicet genus, vel differentiam. Ita albedo & nigredo habent in se colorem in communi. Et hoc modo signum formale habet significationem actualem: nam *uti dixi disp.2. dub.6.* significatio actualis est differentia signum formale in suo esse constituens, & ab instrumentali distinguens. Hoc posito

26. *Ad argumentum in forma respondeo distinguendo antecedens*: omne signum habens actualem significationem eo modo, quo agens habet suum terminum, actu significat: *ita transeat, quamvis tamen falsissimum*. Nam sicut non omne agens habens à se productam albedinem, frigus, aut calorem, dealbat, frigefacit, aut calefacit; sed solum illud, quod habet albedinem, frigus, aut calorem à se productum, aut positum in subjecto; sic etiam non omne illud signum, quod habet à se productam actualem significationem, actu significat; sed solum illud actu significat, quod actualem significationem à se in potentia cognoscitiva productam, aut positum habet. Si namque species intelligibilis, aut visibilis producere intellectionem, aut visionem extra omne subjectum (*quod supernaturaliter fieri posse, facilis sum ut credam*) certè haberent à se productam actualem significationem; non tamen actu significarent: cum nullam potentiam cognoscitivam deducerent in cognitionem sui objecti. *Pergamus jam ad secundum distinctionis membrum*: omne signum habens actualem significationem eo modo, quo species habent suum genus, aut differentiam, actu significat: *sic neg.* Nam omnis albedo, etiam à subjecto separata, habet hoc modo colorem, & qualitatem; non tamen actu colorificat, aut qualificat: *uti evidens est*. *Eodemque modo distinguo minorem*: atqui omne signum formale habet actualem significationem eo modo, quo agens habet terminum à se productum. *Sic nego*. Eo modo, quo species habet suam differentiam constitutivam: *sic concedo*. Quo posito tota corruit consequentia.

27. *Ad antecedentis probationem neganda est major*; *Dicendumque*: quod actualis significatio & actu significare sese habeant sicut albedo, & actu dealbare, sicut actualis visio, & facere actu videns: *juxta dicta dub.2.* Atqui non omnis albedo semper actu in genere caussæ formalis dealbat: non omnis visio semper in genere caussæ formalis facit videns: ergo similiter non omnis actualis significatio semper actu significare debet. Unde cum dixi *supra dub.1.* signum formale est id, quod in genere caussæ formalis significat: intelligendus fui de significare aptitudinali, non de actuali. Ut foret hic sensus: signum formale est id, quod in genere caussæ formalis est significativum.

28. *Objicies secundò*: actu significare est actu repræsentare, & actualis significatio est actualis repræsentatio; *uti dictum est disp.2. dub.2.* Atqui actualis repræsentatio essentialiter actu repræsentat; ergo etiam actualis significatio essentialiter actu significat. *Resp. breviter negando minorem*: nam actu repræsentare est objectum aliquod potentiæ cognoscitivæ facere præsens; atqui cognitio sive actualis repræsentatio objectum suum potentiæ cognoscitivæ non facit semper præsens; sed solum tunc, cum potentiam informat, illique unita est; ergo actualis repræsentatio non semper repræsentat. *Probatur minor*: quia objectum aliquod potentiæ cognoscitivæ facere actu præsens est facere objectum à potentia actu percipi & cognosci; atqui cognitio, dum à potentia separata est, non facit objectum suum à potentia actu cognosci: neque enim potentia cognoscere potest per cognitionem à se separatam; ergo cognitio separata non facit objectum suum actu esse præsens potentiæ cognoscitivæ.

DUBIUM IV.

An species impressæ sint vera signa?

29. AUdivi qui negarent: sed puto esse affirmandum. *Aliqui probant hoc modo*: quidquid actu significat, hoc est verè signum, & verè significativum: sicut quidquid actu calefacit, aut frigefacit, hoc est verè calefactivum, ac frigefactivum. Atqui species impressæ actu significant: ergo sunt verè signa. *Probatur minor*: quia actu significare est in potentia cognoscitiva caussare actualem significationem; ergo quidquid in potentia actualem significationem caussat, hoc actu significat: atqui species impressæ in potentia cognoscitiva caussant actualem significationem; caussant enim in potentiis actuales cognitiones, quæ sunt suæ actuales significationes; ergo actu significationes; ergo actu significant. *Ant. videtur esse evidens*: nam oportet philosophari, & hactenus philosophati sumus de significare, sicut saniores Physici philosophantur de dealbare, calefacere, frigefacere, &c. Atqui dealbare, calefacere, & frigefacere est albedinem, calorem, & frigus causare in subjecto: ergo similiter actu significare est actualem significationem caussare in suo subjecto. Atqui actualis significationis subjectum est potentia cognoscitiva; cum actualis significatio sit cognitio: ergo actu significare formalissimè est actualem significationem causare in potentia cognoscitiva.

30. Discursus hic mihi arridet; illumque approbarem quam lubentissimè: ast non possum; est

est enim quod me fortissime remoratur. *Negari namque omnino debet antecedens secundi argumenti*. Scilicet hoc: actu significare est actualem significationem in potentia cognoscitiva causare. *Ratio est:* quia aliqua actualem significationem in potentia causant, quæ tamen actu non significant, neque signa sunt; ergo actu significare non est plane idem, quod actualem significationem in potentia causare. *Probatur antecedens*: quia potentia intellectiva, visiva, imaginativa, &c. causat in seipsa objectorum suorum intellectiones, visiones, imaginationes, &c. quæ sunt actuales significationes; atqui, *prout mihi saltem videtur*, intellectus, visus, & imaginativa non possunt dici signa suorum objectorum; sic enim intellectus foret signum omnis omnino rei: quandoquidem potentia universalis sit; & omnis res tam in genere, & specie, quam individuo ejus objectum. Quis autem dicat intellectum esse signum lapidis, equi, muris, plantæ, aquæ, ignis, &c. Ego sanè, si hoc assererem, timerem ne è scholis cum cachinno exploderer. Similiter quis dicat potentiam visivam omnium colorum, aut imaginativam esse signum omnium imaginabilium. Ergo aliqua actualem significationem in potentia causant, que tamen signa non sunt, neque per consequens actu significant.

31. *Neque hoc cuiquam videri debet mirum*; sunt quippe aliqua verba activa, quæ non important solam termini, seu formæ in subjecto positionem, seu productionem; seu insuper important, sive connotant aliquam qualitatem aut conditionem in istius formæ activo principio: unde talia verba non denominant ista omnia agentia, quæ formam in subjecto ponunt; sed solummodò illa, quæ & formam in subjecto ponunt, ac simul habent illam qualitatem, aut conditionem à se connotatam; v. g. tale verbum est *peccare:* peccare enim non dicitur omnis is, qui peccatum in homine producit: alioquin etiam Deus: item species intelligibiles: (*hæ quippe in homine producunt peccatum hæresis*;) *Ac habitus voluntatis* (*qui peccaminosos ejus actus producunt*) peccare dicerentur. Item talia verba sunt *comedo, bibo, florifio, frondifico, fructifico, splendeo, luceo, fulgeo, &c.* (*hæc tria ultima enim licet grammaticis neutra sint*; *à philosophis tamen activata sunt, ut dicam infra agens de verbo.*) Non enim quidquid comestionem, bibitionem, fructificationem, lumen, ac splendorem in subjecto producit, hoc comedit, bibit, fructificat, lucet, splendet, &c. Sic enim etiam Deus comederet, biberet, ac luceret. Simile ergo verbum dico esse verbum *significo*: quod scilicet non importet solam actualius significationis productionem in potentia; sed insuper quod connotet certam aliquam qualitatem, habitudinem, ac proportionem in illo, quod actualem significationem producit: ratione cujus habitudinis, ac proportionis dicitur esse sui significati signum. Adeoque licet quævis potentia objectorum suorum actualem significationem producat: quia tamen cum unoquoque suo objecto specialem illam habitudinem ac proportionem requisitam ad rationem signi non habet, non dicitur cujuscumque objecti sui esse signum, neque illud actu significate. Maneat ergo: quod actualem significationem in potentia ponere, non sit planè adæquatè & convertibiliter idem, quod actu significare.

32. *Hæc ergo ratione prætermissa probo conclusionem meam hoc discursu:* omnis formalis imago ac similitudo est prototypi, seu objecti sui signum; atqui species impressæ sunt objectorum suorum similitudines, ac imagines non solummodo virtuales: ut vult *Aguilonius lib.1. optic.propos.45.* sed etiam sunt similitudines ac imagines verè formales: ut post alios tradit nobilissimus hujus temporis philosophus, mihique in opinionibus, ac sententiis amicissimus *Fortunatus Plempius, lib.2. ophtalmographiæ, cap.14.* ergo species impressæ sunt suorum objectorum vera signa. Minorem hic non probabo: neque enim hoc Summulistæ; aut Logici; sed Physici vel Optici officium est. Quos super hac re consulere poteris.

DUBIUM V.

Qualis debeat esse potentia, cui signum instrumentale significat?

33. **I**N hac quæstione duo sunt certa: tertium est incertum & controversum. *Certum est primò*: signa formalia significare posse omnibus omnino potentiis cognoscitivis, tam spiritualibus, quam materialibus, tam communibus, quam particularibus. *Ratio est:* quia signa formalia sunt omnes & solæ cognitiones: scilicet intellectiones, imaginationes, visiones, auditiones, odorationes, tactiones, &c. Atqui intellectiones intellectui, imaginationes imaginativæ, visiones visui, auditiones significant auditui, &c. Ergo signa formalia significare possunt omnibus omnino potentiis cognoscitivis. *Certum est secundò*: signa instrumentalia, quæ significant cognitione sui non mediante, posse etiam significare intellectui, sensui communi, potentiæ visivæ, ac auditivæ: actui verò, gustui, ac odoratui non posse. *Ratio est:* quia talia signa instrumentalia sunt omnes & solæ species impressæ; atqui species impressæ dantur & significant in intellectu, in sensu communi, in visu, ac in auditu, non verò in tactu, neque in gustu, neque odoratur: *ut mihi quidem visum fuit hactenus*. Ergo hæc signa instrumentalia significant omnibus illis potentiis præfatis.

34. Controversia ergo est de signis instrumentalibus cognitione sui mediante significantibus: an possint significare potentiis cognoscitivis materialibus, ac præsertim phantasiæ, sive imaginativæ brutorum? An verò solis potentiis intellectivis? Significare posse etiam phantasiæ brutorum, videtur docuisse S. P. *Augustinus lib.2. de Doctrina Christ.c.2.* Ubi hæc habet: *habent etiam bestiæ quædam inter se signa, quibus produnt appetitum animi sui, nam & gallus gallinaceus reperto cibo dat signum vocis gallinæ ut accurrat; & columbus gemitu columbam vocat, & ab ea vicissim vocatur: & multa hujusmodi animadverti solent. Quæ utrum sicut vultus, aut clamor dolentis sine significandi voluntate sequantur motum animi, an verò ad signi-*

significandum dentur, alia quæstio est, & ad rem quæ nunc agitur non pertinet.

35. *Nihilominus tamen respondeo & dico:* signa hæc posse significare soli potentiæ intellectivæ. Ita insinuat idem Pater noster *lib.2. de Doct. Chr. cap.1.* Ubi definit hoc signum esse *id, quod præter speciem quam sensibus ingerit, aliquid aliud ex se facit in cogitationem venire.* Ubi nomen verbale *cogitatio* notandum est, quod solam operationem potentiæ intellectivæ significat. Et *lib.1. de princip. dial. cap.5.* Ubi definit hoc signum *esse id, quod seipsum sensui, & aliquid aliud animo repræsentat.* Ubi notanda est antithesis nominum *sensui* & *animo.* Vult ergo *Augustinus* potentiam, cui hoc signum significat, esse solam intellectivam. *Et ratio est:* quia potentia, cui signum hoc significat, debet esse discursiva; atqui potentia discursiva est sola potentia intellectiva; ergo potentia, cui hoc signum significat, debet esse potentia intellectiva. *Probatur maj.* quia potentia, cui hoc signum significat, debet esse potentia ex cognitione signi colligens cognitionem significati: sive se impellens ac determinans ad cognitionem significati: atqui potentia ex cognitione unius rei colligens, sive se determinans ac impellens ad cognitionem alterius rei, est potentia discursiva: *uti clarum est.* Ergo potentia, cui signum hoc significat, debet esse potentia discursiva. *Patet major:* quia signum, de quo nobis hic est sermo, est signum significans cognitione sui mediante; est signum mediante cognitione sui deducens potentiam in cognitionem sui significati; ergo potentia, cui signum hoc significat, esse debet talis, ut à signo mediante cognitione ejus deducatur in cognitionem significati ejus: Atqui à signo mediante cognitione ejus deduci in cognitionem significati ejus, quid quæso est aliud, quam à cognitione signi impelli, excitari, ac determinari ad cognitionem significati? Sicut à præmissis objectivis deduci in cognitionem conclusionis objectivæ, quid est aliud, quam à cognitione præmissarum impelli ac moveri & excitari ad cognitionem & assensum conclusionis? Ergo manifestè potentia, cui hoc signum significat, esse debet talis, quæ ex cognitione signi colligat cognitionem significati, quæque à cognitione signi impelli & excitari possit ad cognitionem significati. Hoc autem est esse potentiam argumentativam ac discursivam: *uti clarum est.*

36. *Et confirmatur:* quia potentia, cui signum hoc significat, debet esse potentia cognoscens habitudinem & proportionem signi cum suo significato; *ut dixi disp. 3. dub 5.* Atqui hæc habitudo ac proportio cognosci non potest nisi per potentiam intellectivam: ergo potentia, cui signum hoc significat, debet esse potentia intellectiva. *Probatur minor:* quia cognoscere rerum habitudines ac proportiones inter se est proprium potentiæ collativæ ac comparativæ: *uti clarum est:* Atqui sola potentia intellectiva est rerum inter se collativa ac comparativa: *uti etiam in physica notum est.* Ergo potentia cognoscens porportionem, ac habitudinem signi cum significato est sola potentia intellectiva. *Præterea:* proportio ac habitudo signi arbitrarii cum suo significato est illius ad significandum impositio ac deputatio; atqui impositio & deputatio hæc, cum spiritualis actus voluntatis sit, cognosci non potest nisi à potentia intellectiva; ergo proportio & habitudo signi instrumentalis cum suo significato cognosci nequit, nisi à potentia intellectiva. Vide quæ dixi *supra disp.3. dub 5.*

37. *Obicies:* dantur hujusmodi signa instrumentalia respectu brutorum; ergo potentia, cui signa hæc significant, non debet esse intellectiva. *Antecedens, præterquam quod supra allegata auctoritate Sancti Augustini probetur; etiam experientia patet:* quia canes, aliaque similia expeditioris phantasiæ animalia ex certis hominum, præsertim magistrorum suorum vocibus, cognoscunt illorum mentem; hinc enim vocata accurrunt, pedem porrigunt, &c. *Resp. negando antecedens, ad probationem ejus dico:* in brutis esse quidem quamdam significationis umbram, non tamen veram significationem: adeoque licet humanæ voces videantur non minus brutis, quam hominibus significare; tamen videtur tantum: non enim verè significant. *Ratio est clara:* quia vocem, aut aliud simile instrumentale signum alicui significare est aliquem ex cognitione signi elicere cognitionem significati; atqui, *ut jam supra dixi*, bruta id facere nullatenus possunt; ergo voces brutis nullatenus significant. *Probatur minor:* quia ex cognitione signi elicere cognitionem significati est ex uno cognoscere aliud; atqui bruta quidem cognoscunt ad unum, sive post unum aliud, non tamen ex uno aliud; v. gr. canis quidem cognoscit vocem loquentis, item & rem per vocem loquentis significatam; non tamen cognoscit rem ex voce: quia ad hoc deberet comparare rem cum voce, & vocem cum re, & mutuam earum habitudinem cognoscere: quæ omnia sunt tota facultate bruti cognoscitiva longè superiora. Ergo licet in brutis sit quædam significationis umbra (*de qua capi & intelligi debent illa præfata verba Sancti Augustini*) non tamen est vera significatio. Sed de hoc vide *Gerardum Senensem in 1. dist.1. qu.1. art.1. conclus.3.* Et Clarissimum virum Magistrum meum *Mich. Paludanum 1. 2. q. 1. disp.3. part.5. & seqq.*

38. *Petes:* an signum hujusmodi instrumentale debeat necessariò cognosci à potentia intellectiva, cui significat? Negat *Laurentius Ghiiffene tract.1. sect.2. art.5. Si enim vox homo*, inquit, *perciperetur tantum auditu, & ex illa cognitione auditiva intellectus determinaretur ad cognitionem naturæ humanæ (quod fieri posset per Deum) esset signum instrumentale naturæ humanæ.* Sed meo judicio deceptus est: non enim potest, ne quidem per Deum, intellectus ex cognitione auditiva vocis *homo* determinari ad cognitionem intellectivam naturæ humanæ, nisi primo intermediet cognitio intellectiva vocis *homo*. Posset quidem intellectus post cognitionem auditivam vocis *homo*, accipere immediatè sibi à Deo infusam, aut elevari ad in se immediatè producendam cognitionem intellectivam naturæ humanæ, absque eo quod intermediaret cognitio intellectiva vocis: sed dico non posse ab illa cognitione auditiva vocis hominem determinari ad immediatè eliciendam cognitionem intellectivam naturæ significatæ: adeoque

non

non posse vocem *homo*, significare naturam humanam, nisi & ipsa ab intellectu cognoscatur. *Ratio est*: quia vocem *homo* significare naturam humanam est intellectum audientis determinari, impelli, ac excitari à cognitione vocis *homo* ad cognitionem naturæ humanæ; atqui intellectus ad cognitionem naturæ humanæ immediate impelli non potest ab auditione; sed solummodo ab intellectione vocis *homo*; ergo ad hoc, ut vox *homo* intellectui significet, necessario debet ab intellectu cognosci. *Probatur minor*: quia potentiæ inferiores non possunt potentias superiores impellere & determinare, nisi ad actus similes suis: id est nisi ad actus versantes circa idem objectum: *ut communiter traditur in lib. de anima*. Ergo auditio, vel etiam imaginatio vocis *homo* non potest intellectum immediatè determinare ad cognitionem naturæ humanæ; sed determinat illum immediatè ad cognitionem vocis *homo*, & tum hæc cognitio intellectiva vocis, intercedente & adjuvante judicio de impositione vocis (*de quo dixi supra disp. 3. dub. 5.*) Determinat intellectum ad cognitionem naturæ significatæ. *Sed de his alibi latius*.

DUBIUM VI.

De aliis quibusdam signi divisionibus.

39. Dividitur præterea signum in signum speculativum & practicum. Signum speculativum vocatur illud, quod suum significatum tantum significat, non verò caussat. Tale v. g. est fumus respectu ignis, vox *homo* respectu naturæ humanæ, pulsus arteriæ respectu bonæ vel malæ valetudinis, &c. Nam fumus ignem, vox *homo* naturam humanam, pulsus arteriæ valetudinem quidem significat, non tamen caussat; *uti clarum est*. Signum practicum est illud, quod significatum suum & significat, ac simul caussat. Talia sunt Sacramenta Novæ legis respectu gratiæ Sanctificantis, aliorumque suorum effectuum. Talia sunt verba effectiva sacramenti Eucharistiæ respectu Corporis & sanguinis Domini nostri, &c. *Ratio divisionis ita explicata est*: quia, *uti dixi supra disp. 2. dub. 6.* Signum comparatur ad suum significatum, sicut actus comparatur ad suum objectum: atqui actus practicus vocatur is, qui objectum suum non solum cognoscit, sed insuper caussat & efficit; actus verò speculativus vocatur is, qui objectum suum non caussat, nec efficit. Ergo similiter hic signa significatum suum caussantia, debent dici practica; & signa, significatum suum non caussantia, dici debent speculativa.

40. Hinc signa practica tam possunt esse formalia, quam instrumentalia. *De instrumentalibus, patet*: nam Sacramenta gratiæ justificantis, ac characteris à se impressi sunt signa instrumentalia: atqui eorundem significatorum sunt signa practica; ergo signa practica possunt esse signa instrumentalia. *De formalibus etiam probatur*: quia omnes cognitiones sunt signa formalia: atqui aliquæ cognitiones intellectivæ sunt signa practica; ergo signa practica etiam esse possunt signa formalia. *Probatur minor*: quia signum practicum est signum caussans suum significatum: atqui aliquæ intellectiones caussant suum significatum; ergo aliquæ intellectiones sunt signa practica. *Probatur minor*: quia significatum intellectionis est intellectionis objectum: atqui aliquæ intellectiones, omnes nimirum intellectiones practicæ, caussant suum objectum, ergo aliquæ intellectiones caussant suum significatum: *Sed de hoc alibi*.

41. Dividitur præterea signum in signum manifestativum tantum, & in signum manifestativum, ac suppositivum simul. Signum suppositivum & manifestativum simul est illud, quod & significatum suum significat, ac simul pro illo in contextu orationis supponi potest. Talia signa sunt voces & scripturæ respectu rerum, quas significant: illas quippe non solummodo significant; sed etiam pro illis in contextu orationis vocalis & scriptæ supponi possunt. Signum manifestativum tantum est illud, quod significatum suum quidem significat, non tamen pro illo in contextu orationis supponi potest. Talia itidem signa sunt voces & scripturæ respectu conceptus loquentis & scribentis: illum quippe quidem significant; non tamen pro illo in contextu orationis possunt supponi: uti patet in hac oratione: *homo est animal*. Voces *homo* & *animal* quidem significant humanitatem ac animalitatem; itemque conceptum humanitatis, & conceptum animalitatis: non tamen pro conceptibus supponuntur. Sic enim facerent hunc sensum: *conceptus humanitatis est conceptus animalitatis*. Quod est manifestè falsum. Supponuntur ergo pro solis rebus; faciuntque hunc sensum: *res significata per vocem homo est res significata per vocem animal*: sive, *est eadem cum re significata per vocem animal*. Copula *est* quippe in propositione affirmativa significat identitatem extremorum. Unde idem signum respectu unius sui significati est solummodo manifestativum: respectu alterius verò est simul manifestativum, ac suppositivum.

42. *Objicies*: omne signum est suppositivum, simul & manifestativum; & nullum datur signum, quod non sit suppositivum; ergo in ista divisione alterum membrum dividens cum diviso convertitur; alterum sub diviso non continetur: adeoque ista divisio non valet. *Probatur anteced.* quia signum suppositivum est signum potens habere suppositionem sui ad significandum suum significatum: atqui omne signum sive naturale, sive arbitrarium, sive formale, sive instrumentale, est potens habere sui suppositionem ad significandum suum significatum: quomodo enim sine suppositione significare posset? Ergo omne signum est suppositivum. *Resp. neg. ant. & probationis majorem*: oportet enim bene distinguere suppositionem signi ad significandum suum significatum, & suppositionem signi pro suo significato: hæc enim duo planè diversa sunt: *de quorum diversitate ex professo loquemur infra*. Dico ergo signum suppositivum esse illud, quod in contextu orationis habere potest suppositionem pro suo significato; adeoque non omne signum esse suppositivum. Quamtumvis enim omne signum sit capax suppositionis ad significandum suum significatum; non tamen omne est capax suppositionis pro suo significato significando.

43. Di-

43. Dividitur ulterius signum in demonstrativum, prognosticum, & rememorativum. Signum demonstrativum est, quod significat rem præsentem. Prognosticum, quod rem futuram significat. Rememorativum est, quod rem præteritam significat, ac in memoriam reducit, v. g. Sacramentum Eucharistiæ est signum simul demonstrativum, prognosticum, & rememorativum respectu diversorum suorum significatorum. Est demonstrativum respectu Gratiæ Sanctificantis, & Christi Domini ibi realiter ac substantialiter præsentis: juxta illud: *ò sacrum convivium in quo Christus sumitur*. Est rememorativum respectu passionis ejusdem Christi Domini nostri; juxta illud; *recolitur memoria passionis ejus*. Est prognosticum signum respectu futuræ Gloriæ cœlestis; juxta illud: *& futuræ Gloriæ nobis pignus datur*.

44. Dividitur ulterius signum in signum doctrinale, & non doctrinale. Signum doctrinale vocatur, quo ordinarie utimur in tradendis, ac addiscendis scientiis. Hoc triplex est; scilicet vox, scriptura, & conceptus. Circa quæ occurrunt speciales difficultates particularibus disputationibus discutiendæ, ac enodandæ. De conceptu quidem agendum est in libris de anima; de voce verò & scriptura, earumque significatione ac varietate agendum est hic. Signum non-doctrinale est illud, quo in docendis ac discendis scientiis ordinariè non utimur. Dico *quo ordinariè non utimur:* quia non omnia illa signa, quibus semel tantum, vel aliquoties, at satis rarò, aut quibus in una solummodo scientia tradenda utimur: qualia v. gr. sunt figuræ mathematicæ, sphæra cœlestis & terrestris artificialis, aliaque similia, vocari possunt signa doctrinalia; sed illa solum, quibus in tradendis omnibus omnino scientiis utimur ordinariè.

DISPUTATIO V.

De signo vocali, sive de voce significativa in genere.

DUBIUM I.

Quid sit vox in communi?

Vocem in communi prout abstrahit à significativa & non significativa passim definiunt Philosophi hoc modo: *vox est sonus, qui certis à natura datis instrumentis animalis ore profertur cum cognitione*. In qua definitione definitum est vox in communi. Genus definiti est sonus. Hic enim latius patet, estque magis communis quam vox. Nam sonus campanæ, sonus tympani, &c. Item sonus alia animalis parte, quam ore caussatus; ut ille, quem aves alis, pisces squammis, jumenta pedibus suis edunt, sunt soni; non tamen sunt voces. Debet ergo vox esse sonus animalis ore prolatus cum imaginatione sive cognitione. Unde si aliquod animal supernaturaliter (*naturaliter enim id fieri non potest*) ore suo ederet aliquem sonum, sine cognitione: sonus iste nullatenus foret vox.

2. *Ratio est*: quia vox debet esse non solummodo sonus ab animali editus; sed esse debet sonus editus ab animali more animali ac vitali operante: atqui tunc animal edit sonum more vitali & animali, quando illum per instrumenta à natura ordinata edit ex directione cognitionis, & imperio appetitus: sicut enim proprium hominis est operari per directionem cognitionis intellectivæ, & imperium voluntatis, sive appetitus rationalis; ita etiam animalis proprium est operari per directionem phantasiæ, & imperium appetitus sensitivi. Illum verò, quem ederet animal ore suo sine hac directione cognitionis, & appetitionis imperio (*deo supernaturaliter animal elevante & adjuvante, ut posset operari per potentiam oris & linguæ suæ, aliorumque vocalium instrumentorum loco motivam, præviè non operando per potentiam suam imaginativam & appetitivam: naturaliter namque id fieri non posset. Sicut enim potentia appetitiva naturaliter operari non potest, nisi directa & illuminata, ac quasi manu-ducta per operationem præviam potentiæ cognitivæ; ita etiam potentia loco motiva naturaliter operari non potest, nisi jussa & applicata per operationem potentiæ appetitivæ.*) Non ederet operans more animalis; sed more naturæ; ederet quippe illum sonum per motum labiorum, eo modo quo arbor edit sonum per motum suorum foliorum; ergo talis sonus non potest esse vox; ergo vox debet esse sonus animalis ore prolatus cum cognitione, quæ os, orisque instrumenta in hac prolatione dirigat, ac manuducat.

3. Hinc illa cognitio directiva potentiæ locomotivæ in formatione vocis, quam dicunt Philosophi esse de essentia vocis, non debet esse intellectiva; sed potest esse sensitiva: debet tamen esse cognitio phantasiæ, sive sensus communis: neque sufficit cognitio alicujus sensus particularis: ac tandem hæc cognitio pro objecto suo habet non vocis proferendæ significatum; sed ipsammet vocem proferendam. *Ratio primi & tertii est*: quia hæc cognitio, quæ est de essentia vocis, etiam reperitur in brutis: bruta enim etiam voces formant, & edunt: atqui bruta non possunt habere cognitiones intellectivas: Item bruta non possunt cognitione sua attingere vocis significatum: hoc quippe sæpe spirituale est. Ergo cognitio hæc non debet esse intellectiva; neque pro objecto suo habere debet vocis significatum; sed esse potest cognitio sensitiva habens pro objecto suo ipsam vocem proferendam. *Ratio secundi est*: quia cognitio hæc debet esse cognitio dirigens potentiam loco-motivam; atqui potentia loco-motiva dirigi non potest per sensus externos; sed solummodo per sensum internum, ac communem: *uti in libris de anima dicendum est*. Ergo hæc cognitio non potest esse cognitio sensus externi. *Quibus tandem adde quartum*: scilicet vocem esse aggregatum per accidens: est enim aggregatum ex sono prolato, & ex cognitione suæ prolationis directiva.

4. *Objicies primò*: homines à dæmone obsessi edunt diversos sonos sine eorum imaginatione & cognitione; edunt quippe sonos latinos, græcos, hebræos, barbaros, quos nunquam noverant, neque audierunt: edunt, inquam, illos non

per

per potentiam suam loco-motivam naturalia vocis instrumenta ex directione cognitionis, ac imperio appetitionis moventem; sed per naturalia sua instrumenta à diabolo, tamquam inanime quoddam instrumentum purè passivè se habens sine ulla cognitione ac appetitione mota. Atqui tamen isti soni sunt voces: ergo vox non debet esse sonus animalis ore prolatus cum cognitione. *Probatur minor:* quia isti soni sunt voces, per quos quis dicitur clamare & vociferari: atqui obsessi per clamores ac sonos à se modo editos dicuntur clamare & vociferari: ergo isti soni sunt voces. *Resp. negando minorem, ad probationem dico*: homines obsessos per tales sonos dici clamare & vociferari impropriè & alienativè. Similium enim sonorum prolatio dicitur clamor & vociferatio eo modo, quo homo pictus aut mortuus dicitur homo: scilicet non secundum rei veritatem; sed secundum externam apparentiam. Licet namque homines per tales sonos verè non vociferentur; tamen in externa facie & apparentia vociferari videntur. Vociferari namque est edere sonos animales, *id est*: est edere sonos eo modo, quo solent illos edere animalia per instrumenta à natura ad id destinata, & ordinata: atqui homines obsessi istos præfatos sonos non edunt juxta naturam & morem animalium; sed juxta morem ac naturam campanarum, tympanorum, organorum, &c. Ergò per istos sonos homines obsessi propriè & verè non vociferantur. *Patet minor*: quia sicut campana, tympanum, & organum edunt sonum suum sine cognitione & appetitione purè passivè se habendo ad motum hominis pulsantis; ita etiam labia, dentes, lingua, aliaque vocis instrumenta hominis obsessi sine cognitione dirigente & appetitione imperante edunt istos sonos ad solum motum diaboli obsidentis. Ergo homines obsessi edunt istos præfatos sonos non more animalis; sed more tympani, organi, ac campanæ, &c.

5. Dicuntur ergò homines obsessi per istos sonos clamare & vociferari eo modo, quo dicuntur per illos loqui: atqui obsessi per istos sonos non verè loquuntur: ergo neque verè clamant, & vociferantur. *Probatur min.* quia loqui idem est quod proferre verbum: loqui mentaliter est proferre verbum mentis: & loqui corporaliter est proferre verbum oris. Atqui obsessi, dum proferunt præfatos sonos, non proferunt verbum oris: ergo non loquuntur. *Prob. min.* quia proferre verbum oris est proferre vocem internunciam verbi mentis, *id est*: est proferre vocem ad significandum verbum internum mentis: verbum oris quippe est vox à proferente ordinata & dicta ad significandum internum verbum mentis. Atqui, *uti clarum est*, obsessi istos sonos non ordinant ad significanda interna verba suæ mentis: neque in illis isti soni sunt internuncii verborum mentis: ergo obsessi, dum istos præfatos sonos edunt, non proferunt verbum oris. *Et confirmatur*: quia loqui ore est manifestare aliis, quæ loquimur mente; & locutio oris est manifestatio locutionis mentis; atqui obsessi per istos suos sonos non manifestant, neque manifestare volunt internam locutionem mentis: ergo proferendo istos sonos non loquuntur. *Ex quo etiam consf. est*: quod homines dormientes ordinariè item psittaci, aliæque similes garrulantes, licet voces dearticulatas proferant, nunquam tamen loquantur: quia ista vocum prolatio non est in ipsis internæ locutionis manifestatio. De quo vide *Ludovicum Molin. tom. 2. in 1. par. q. 27. art. 1. disp. 6.* Dico psittacos nunquam loqui: homines verò dormientes ordinariè non loqui: quia mihi per propriam in me experientiam ferè certum est nocturnarum vocum in somno prolationem esse quandoque veram locutionem. Putare enim intellectum homini dormienti semper condormire, à recta philosophia planè est alienum: nam intellectus ad suam vigiliam non prærequirit vigiliam sensuum externorum; sed solius phantasiæ, aut sensus interni: atqui homini dormienti licet semper condormiant sensus externi; vigilat tamen sæpissimè sensus internus: ergo tunc etiam poterit vigilare intellectus. *De quo semel alias.*

6. *Obiicies secundò*: vox non debet esse sonus animalis ore prolatus: ergò supra posita definitio non valet. *Probatur antec.* quia sonus tubæ, fistulæ, avenæ, aliique similium instrumentorum soni sunt verè voces: atqui sunt soni non animalis ore, sed instrumento musico prolati: Item soni illi articulati, quos Angeli in corporibus assumptis cum hominibus loquentes in aere formant: quales fuerunt illi, qui formati & auditi fuerunt supra caput *Christi* Domini à *Joanne* in Jordane baptizati, sunt & fuerunt veræ voces: juxta illud: *venit vox de cælo dicens, vox patris intonuit, paterna vox audita est, &c.* Atqui isti soni non fuerunt animalis ore prolati: ergo vox non debet esse sonus animalis ore prolatus. *Resp. neg. antec. ad 1. prob. concedo*: sonos tubæ, fistulæ, avenæ, &c. esse veras voces: sed numquid illi animalis ore cum cognitione inflantur & formantur? *Ad 2. prob. dico*: similes sonos non esse verè voces; sed dici voces impropriè & alienatè ob magnam, quam cum veris vocibus habent, similitudinem: eo modo, quo sonum cytharæ vocare solemus vocem.

DUBIUM II.

An vox legitimè dividatur in significativam & non significativam?

7. Divisio hæc nonnullis videtur mala ac illegitima: quia in hac divisione alterum membrum dividens cum diviso convertitur; alterum verò sub diviso non continetur: ergò divisio ista nequit esse bona. *Prob. antec.* quia divisum est vox; membra dividentia sunt vox significativa, & vox non-significativa: atqui omnis vox est significativa, & nulla vox est non-significativa: ergo alterum hujus divisionis membrum cum diviso convertitur; alterum verò sub diviso non continetur. *Prob. mi. ostendendo & enumerando omnia significata vocis*: in primis ergo omnis vox significatione naturali significat suum prolatorem: conceptum animalis vocem proferentis, quem format de ipsa voce proferenda, & quo in prolatione vocis dirigitur potentia prolativa vocis: imperium appetitus, quo appeti-

tùs prolationem vocis potentiæ prolativæ imperat, eamque ad prolationem vocis faciendam applicat. Item significat concussionem & violentam motionem aeris, speciem audibilem, quam emittit, &c. *Ratio est clara*: quia omnis res significatione naturali significat caussam ordinariè se caussantem: conditionem ordinariè se concomitantem; effectum ordinariè à se promanantem, &c. Atqui omnia ista præfata ad vocem comparantur vel tamquam caussa vocem ordinariè caussans, vel tamquam conditio vocem ordinariè concomitans, vel tamquam effectus ordinariè à voce promanans: *uti consideranti facillè patebit*. Ergo omnia ista præfata per quamcumque vocem naturali significatione significantur: adeoque omnis vox omnium istorum est naturaliter significativa.

8. Prætereà omnis etiam vox significatione arbitraria significat suam speciem, vel potius suum genus, sub quo proximè continetur. *Pro quo scires debes*: sicut ens in communi dividitur in diversa genera, species, ac individua; ita etiam vox in communi distribui ac dividi potest. Dividi namque potest in vocem prolatam ab homine, & vocem prolatam à bruto: in vocem Græcam, vocem Latinam, Hebræam, &c. Dividi potest in vocem *homo*, in vocem *lapis*, vocem *Deus*, vocem *animal*, vocem *nomen*, &c. Dico ergo quamcumque singularem vocem *homo*, significare significatione arbitraria vocem *homo* in communi: sive interim sit genus sive species. Quamcumque vocem singularem *animal* significare vocem *animal* in communi. Quamcumque vocem singularem *Deus* significare vocem *Deus* in communi. Et sic ulterius de aliis. Hanc arbitrariam significationem è tenebris eruit *Laurentius Gyffene tract.* 1. *sect.* 3. *art.* 3. Quam quia alius inventum est, paucis perstringam, ne alienis me plumis exornem. Dixi autem supra *sive interim sit genus, sive species*; quia voces *homo*, *animal*, *deus lapis*, *blictri*, *syndapsis*, *&c.* in communi sumptas aliqui volunt esse species infimas: aliqui genera esse volunt: *Et hi sanè longè melius*. Nam omnem omninò vocem *homo*, omnem vocem *animal*, omnem vocem *Deus*, *&c.* levem & asperam, tenuem & crassam, altam & demissam, &c. quid solo numero & non potius specie differre credat? *De quo dicam aliquid infra, dum de voce æquivoca, & univoca agam.* His positis.

10. *Probatur, quod dixi*: quia vox illa significat, pro quo significando in contextu orationis supponitur: atqui in contextu orationis quælibet vox *homo*, *animal*, *Deus*, *blictri*, supponitur ad significandum vocem *homo*, *animal*, *Deus*, *blictri*, &c. in communi: ergo quælibet vox *homo* in singulari vocem *homo* in communi; quælibet singularis vox *blictri* vocem *blictri* in communi significat; & idem est de qualibet alia voce. *Major est clara*: quia suppositio vocis est positio vocis in contextu orationis pro suo significato; ergo quælibet vox significat illud, pro quo significando in oratione supponitur. *Minor verò probatur*: quia hæ prædicationes: *hoc blictri est blictri*. *Hæc vox homo est homo*, ubique habentur pro veris; atqui istæ prædicationes esse nequeunt veræ, nisi *homo* in prædicato supponatur pro voce *homo* in communi: ergo quælibet singularis vox *homo* in orationis contextu supponi potest pro voce *homo* in communi. *Prob. min.* quia ad veritatem istius, & cujusq; alterius propositionis affirmativæ requiritur realis identificatio extremorum, *ut pluribus dicam infrà de propositione & prædicatione agens*. Atqui, si vox *homo* in istius propositionis prædicato supponatur pro seipsa, non identificabitur prædicatum istius propositionis cum suo subjecto: si verò supponatur pro sua specie, vel potius pro suo genere, nimirum pro voce *homo* in communi; tum prædicatum identificabitur cum suo subjecto: subjectum quippe est hæc singularis vox *homo*: prædicatum verò est vox *homo* in communi: quæ cum hac singulari voce *homo* identificatur: sicut identificari solet quodcumque superius sive universale cum suis inferioribus, sive singularibus. Ergo ista propositio præfata nequit esse vera, nisi vox *homo* in prædicato supponatur pro voce *homo* in communi. *Patet minor*: quia illa singularis vox *homo*; quæ profertur in prædicato non identificatur; sed distinguitur realiter ab illa quæ profertur in subjecto eo modo, quo Petrus differt à Paulo, ac generaliter eo modo quo differre solent duo individua sub eadem specie, aut eodem genere contenta. Ergo, si in prædicato istius præfatæ propositionis vox *homo* accipiatur pro seipsa, ista propositio non habebit extrema sibi mutuo realiter identificata.

11. *Petes*, quare una quæque vox singularis imposita sit ad significandum suum superius, potius quàm unumquodque ens singulare impositum sit ad significandum suum superius? Quicumque homo singularis non significat significatione arbitraria hominem in communi: neque quodcumque animal singulare significat animal in communi: cur ergo quæcumque vox singularis *homo* ac *animal* significat vocem *homo* aut *animal* in communi? *Resp. rationem esse hanc*: quia homines habuerunt opus agere, tractare, ac sermocinari inter se de vocibus tam in individuo, quàm in communi spectatis; sicut sermocinantur de rebus & entibus: voces etenim etiam vera entia, veræque res sunt de prædicamento qualitatis. Ergo debuerunt invenire ac instituere voces, per quas significarent voces in communi; sicut imposuerunt voces, ad significandas res in communi. Atqui ad significandas voces non potuerunt instituere alias voces diversæ syllabationis: sic enim in infinitum procedere, vel certè aliquam vocem sine voce sui significativa, ac insignificabilem relinquere debuissent. Ergò commodissimè ipso id comprobante usu instituerunt singulas voces singulares ad significandas suas species, vel sua genera. *Patet minor*: quia si v. g. vocem *homo* in communi, voluissent significare per aliquam aliam vocem diversæ syllabationis; tum illa vox debuisset significari per aliam; & tunc ista alia rursus per aliam; & sic in infinitum: vel debuissent aliquam vocem relinquere insignificabilem, & sermoni humano incommunicabilem; aut certè debuissent illam significare per sua inferiora, & sua singularia. Quod ergo debuissent facere in ista voce, ipso id comprobante omnium gentium usu, fecerunt in omnibus vocibus.

12. His tamen omnibus non obstantibus, dico vocem

vocem in communi rectè ac legitimè dividi in vocem significativam, ac non significativam. Vox significativa vocatur, quæ ultra omnia significata hactenus enumerata adhuc imposita est ad significandam aliquam aliam rem à se distinctam. Tales v. g. sunt voces *homo*, *animal*, *Deus*, *albus*; *sto*, *sedeo*, *&c.* Hæ quippe voces præter omnia significata hactenus enumerata adhuc impositæ sunt ad significandam naturam humanam, animalitatem, deitatem, albedinem, stationem, sessionem, &c. Et ista res per antonomasiam vocatur vocis significatum. Dicò *adhuc imposita est ad significandum*, *&c.* quia voces istæ rem istam non naturaliter, sed ex arbitrio & impositione hominum significant. Quod enim vox *homo* naturam potius hominis, quam equi aut bovis significet; hoc non ex natura vocis istius: vox quippe ista ex se non magis ad hoc, quam ad illud; neque magis ad illud quam ad hoc significandum apta est; sed ex voluntate ac arbitrio hominum instituentium desumi debet. Vox non significativa vocatur ista, quæ præter præfata ista significata nullum habet aliud, sive quæ non est imposita ad aliquam aliam rem à se distinctam significandam. Tales sunt hæ voces, *blictri*, *syndapsus*, aliæque similes; quæ in nullo idiomate alicujus rei significativæ sunt.

13. *Obiicies*: signa, quorum significatio est immutabilis, sunt signa naturalia; atqui vocum significantium res significatio est immutabilis; vocum vero significantium homines significatio est mutabilis: ergo hæ voces sunt arbitraria; illæ vero sunt signa naturalia: ergo falsum est omnium omninò vocum significativarum significationem esse arbitrariam. *Patet major*: quia signa naturalia sunt illa, quorum significatio est naturalis orta ex natura ipsius signi ac significati; atqui significatio immutabilis est significatio naturalis orta ex natura ipsius signi: significatio quippe orta ex mutabili humano arbitrio nequit esse immutabilis. Ergo signa, quorum significatio immutabilis est, sunt signa naturalia. *Minor verò habetur decisa in textu l. 4. si quis in fundi, de legat. & fide comm.* I. ubi dicitur: *rerum vocabula immutabilia sunt, hominum mutabilia*. Huic conclusioni assensum præbet *Accursius*: hominum vocabula ea esse putans, quæ ab hominibus imposita sunt; rerum vero esse ista, quæ naturaliter significant. *Sed errat, neque sensum ac mentem textus assequitur*. Nulla namque sunt vocabula, quæ significationem suam ex hominum placito ac impositione non sortiantur. Sensus ergo textus est hic: vocabula hominum vocat nomina hominum propria: ut *Cornelii*, *Sempronii*, *Titii*, *&c.* Et quæ ab his derivantur: ut *Cornelianum*, *Sempronianum*, *Titianum*, *&c.* Vocabula verò rerum vocat nomina significantia res: ut *aurum*, *argentum*, *homo*, *equus*, *&c.* Et sic hominum nomina facile mutantur; fundus enim, qui hodie est *Sempronii*, & vocatur *Sempronianus*: cras fit *Titii*, & vocatur *Titianus*. At rerum nomina non sic mutantur, homo enim, equus, aurum, argentum, &c. heri, hodie, & cras vocantur *homo* *equus*, *aurum*, *&* *argentum*. *In forma ergo ad argumentum respondeo negando minorem*, *&* *dico*: vocabula rerum esse etiam variabilia, ac mutabilia, sicut hominum: res quippe, quæ hodie vocatur *aurum*; si homines unanimiter vellent, cras posset vocari *argentum*: & paries, qui hodie est, & vocatur niger, cras est & vocatur albus: homo, qui hodie est & vocatur simplex presbyter, cras est, & vocatur Episcopus. Sunt ergo rerum vocabula etiam mutabilia; sed non ita facilè.

31. *Petes*: qualis sit hæc divisio vocis in significativam & non-significativam? *Respondeo*: esse divisionem subjecti in accidentia. *Probatur*: quia illa est divisio subjecti in accidentia, in qua divisum contrahitur ad membra dividentia, non per differentias essentiales essentialiter diversas; sed solummodò per diversa divisi accidentia. Atqui in hac divisione vox divisa ad vocem significativam & non-significativam contrahitur per diversa solummodo sua accidentia: ergo hæc divisio non est generis in species; sed subjecti in accidentia. *Probatur minor*: quia vox contrahitur ad vocem significativam & non-significativam per deputationem ac non-deputationem ad significandum; etenim vox significativa est illa, quæ est ad significandum deputata; vox verò non-significativa est illa, quæ ad significandum non est deputata. Atqui deputatio & non deputatio ad significandum, non sunt differentiæ essentiales vocem specificantes; sed sunt pura quædam extrinseca accidentia voci advenientia: *uti est clarum*. Ergò in hac divisione vox divisa ad vocem significativam & non significativam non contrahitur per differentias voces specificantes; sed per sola accidentia voci advenientia.

14. Eodem jure philosophandum est de divisione soni in vocis & simplicem sonum. *Ratio est eadem*: quia etiam sonus ad vocem, & simplicem sonum contrahitur, non per differentias specificantes; sed per accidentia sono advenientia: ergo ista divisio est etiam subjecti in accidentia. *Patet antecedens*: quia sonus ad vocem & simplicem sonum contrahitur per sui prolationem seu productionem factam vel non factam ab ore animalis cum cognitione: etenim, *ut dixi dubio* I. vox est sonus ab ore animalis productus cum cognitione: simplex sonus verò est sonus ab ore animalis non productus cum cognitione. Atqui hujusmodi prolatio seu productio non differentia sonum specificans; sed quoddam accidens est sono adveniens: *ut notum est capienti terminos*. Ergò sonus ad vocem & simplicem sonum contrahitur non per differentias specificantes; sed per accidentia advenientia.

15. *Ex quibus omnibus sequitur*: vocem per sonum definiri non tamquam per verum genus; sed tamquàm per subjectum positum loco generis. *Probatur*: quia tunc aliquod definitum definitur per subjectum, quando prædicatum loco generis positum non est genus per differentiam definiti contractum; sed subjectum à differentia definiti, vel potius à forma principaliter definita informatum: atqui sonus non est genus per differentiam vocis definitæ contractum; sed est subjectum ab illa informatum: ergo vox definitur per sonum non tamquam per genus; sed tamquam per sub-

subjectum. *Probat. r min.* quia differentia constitutiva vocis est esse prolatum animalis ore cum cognitione; sive *in abstracto* est prolatio facta ab animalis ore cum cognitione: atqui hæc prolatio non est differentia metaphysica soni; sed est actio productiva soni, quæ sonum, utpote suum terminum, tamquam adhæsionis suæ subjectum informat: ergo differentia vocis definitæ sonum non tamquam genus contrahit; sed tamquam subjectum physicæ suæ adhæsionis informat, & perficit.

Hi duo ultimi paragraphi debebantur Dubio præcedenti: sed quid? Qui à mala sorte dejectus est è loco proprio, nonne jure occupat alienum?

DUBIUM III.

Quæ sint significata propria vocis significativæ?

14. DIctum jam est, vocem significativam esse illam, quæ præter ordinaria, & communia cujuscumque vocis significata, habet aliquod aliud, vel aliqua alia sibi specialia: ad quæ significanda specialiter imposita, & deputata est, & à quorum significatione vocatur significativa, quæque per antonomasiam dicuntur esse significata vocis. Quæritur ergò nunc, quæ sint hæc propria & specialia significata, à quibus vox dicitur esse significativa? Aliqui volunt esse solam rem à loquente conceptam: aliqui solum conceptum quo loquens rem concipit: alii verò esse volunt tam rem, quam loquens concipit; quam conceptum, quo illam concipit. Pro facili autem quæstionis resolutione distinguere debes inter significationem actualem, & aptitudinalem, sive inter vocem significare actu, & significare potentia.

Resp. & dico primò: voces significativæ aptitudinaliter significant tam rem à loquente conceptam, quam conceptum, quo loquens rem concipit. *Probatur*: quia significare aptitudinaliter est posse significare; atqui voces significativæ audientibus significare possunt cum rem à loquente conceptam, tum ipsum conceptum, quo loquens rem concipit: ergo voces significativæ utrumque hoc aptitudinaliter significant. Et hæc sunt significata illa specialia, à quibus voces dicuntur esse significativæ, & per quæ voces significativæ discernuntur à non-significativis. *Probatur minor*: quia voces significare possunt illud, ad quod significandum institutæ, & ab hominibus deputatæ sunt, atqui voces ab hominibus deputatæ sunt ad significandam tum rem, quam loquens concipit, tum conceptum quo illam concipit: ergo voces utrumque hoc significare possunt. *Quod voces impositæ ac deputatæ sint ad significandas res, patet*: nam vox *Jesus* ad significandum Salvatorem nostrum: vox *Maria* ad significandam matrem ejus: voces *Joseph*, *Joachim*, & *Anna* ad significandum patrem, avum, & aviam ejus; voces denique tum ab Adamo ad significanda animalia *Genes.* 4. tum à Deo in confusione Babylonica ad diversas res diversimode significandas, *Genes.* 11. impositæ ac deputatæ sunt. *Quod etiam impositæ sint ad conceptum, quem format. & habet in se loquens de re significanda probatur* (dico *de re significanda*: quia conceptum loquentis aut proferentis de ipsa voce significatura ac proferenda significat vox non ex impositione significatione arbitraria; sed significatione naturali, *ut dixi dub.* 2.) Quia voces sunt instrumenta naturæ communicationis humanæ, quibus homines mutuos sibi mutuo conceptus ultrò citroque communicant; homines quippe in civitate ac societate viventes sibi mutuo loqui, mutuaque animorum suorum sensa sibi communicare debuerunt; unde cum non potuerint immediatè loqui per mentem, invenerunt ac deputarunt voces articulatas, per quas tamquam per instrumenta ac vehicula mutuas suas mentales locutiones mutuis intellectibus significarent, ac inveherent. *Hinc S. Aug. lib.* 5. *de Trinit. cap.* 11. docet verbum, quod foris sonat, esse signum verbi, quod intus latet. *Et serm.* 2. *de Joanne Baptista*: vocem esse vehiculum verbi interioris. *Et Damasc. lib.* 1. *fidei cap.* 17. vocem Angelum intelligentiæ vocat, *id est*: internunciam conceptuum interiorum: Vide S. Aug. *lib.* 2. *de ordine*, *cap.* 12.

16. *Obiicies primò*: voces *chymera*, *hyppotaurus*, aliæque similes entia rationis ficta significantes, significant solum loquentis conceptum; non verò à loquente conceptam: homo enim tales voces proferens nullam rem concipit. Ergò falsum est omnem vocem esse significativam rei à loquente conceptæ. Hoc argumento permotus Cardinalis *Ægydius in* 2. *dist.* 2. *q.* 3. *art.* 1. putavit conclusionem nostram non esse universaliter veram. *Resp. tamen negando antecedens*, & *dico*: hominem similes voces proferentem verè rem aliquam concipere; adeoque illas verè alicujus rei esse significativas: alicujus, inquam, rei non quidem veræ & realis; sed fictitiæ & rationis. Hoc autem ad meæ conclusionis veritatem planè sufficiens est. Nam quando dico voces esse significativas rei à loquente conceptæ: per rem intelligo omne illud, quod loquens concipit; sive sit res vera, sive ficta, sive materialis, sive spiritualis, sive conceptus, sive non conceptus: conceptus quippe à loquente per alios conceptus reflexos etiam concipi, ac per voces significari possunt. Per rem ergo intellige omne illud, quod loquens concipit: & per conceptum intellige illum, quo concipit.

17. *Obiicies secundò*: si voces forent significativæ rei & conceptus, omnes voces forent æquivocæ, consequens absurdum est: ergo & id unde sequitur. *Probatur sequela majoris*: quia vox æquivoca est illa, quæ significat plura in suo principali significato planè dissimilia; atqui, si voces significarent & rem & conceptum loquentis, tunc omnes voces significarent plura in suo principali significato dissimilia: res enim concepta & conceptus, quo concipitur, planè diversa ac dissimilia sunt: ut patet. Ergo, si voces significarent & rem, & conceptum loquentis, omnes voces forent æquivocæ. *Resp. neg. sequel. maj. ad probationis probationem ejus distinguo maj.* vox æquivoca est vox significans plura significata planè diversa & dissimilia ejusdẽ ordinis & generis;

ris; *sic concedo*. Est illa, quæ significat plura significata dissimilia diversi ordinis & generis: *sic nego*. Adeoque dico omnem vocem, quamtumvis significet rem cum conceptu loquentis, quæ sunt duo significata planè dissimilia, non esse æquivocam: quia illa sunt significata diversi ordinis & generis. Respectu rei namque vox est signum manifestativum simul ac suppositivum: at vero respectu conceptus, quo à loquente res concipitur, est solummodo signum manifestativum. Sic ergo omnis vox non est æquivoca: quia vox æquivoca est illa, quæ significat duas res dissimiles, quæ sunt plura ejus significata ejusdem ordinis & generis. *De quo pluribus infra.*

18. *Obiicies tertiò*: voces dormientium, comædorum aut aliorum hominum utentium & agentium aliquo idiomate sibi ignoto. Item voces psittacorum, aliarumque similium garrularum avium non sunt significativæ rei conceptæ, & conceptus loquentis; ergo falsum est: omnem vocem significare rem & conceptum. *Probatur antecedens*: quia voces significare debent conceptum sibi in loquente correspondentem; atqui isti loquentes (*si tamen loquentes vocari possint, cum verè loquentes non sint*; *uti patet ex dictis dub. 1. n. 5.*) non habent conceptum suis vocibus correspondentem: ergo istæ voces non possunt conceptum, neque rem à loquente conceptam significare; *Respondent aliqui*: voces dormientium, comædorum, & avium habere sibi correspondentem conceptum, non quidem de re significanda; sed de voce proferenda: eumque significare: adeoque omnem omnino vocem esse significativam conceptus. *Sed responsio ad rem non facit*: nam hic non quærimus an voces significent conceptum de ipsa voce formatum: hoc enim quæsivimus, ac resolvimus *dubio præcedenti*: sed quæstio est de conceptu formato à loquente de re per vocem significanda. Unde ab uno ad alium currere est velle illudere, & à disparato ad disparatum discurrere. *Resp. ergo negando antecedens*; *ad probationem dico*: istas voces actu quidem conceptum loquentis de re significata formatum non posse significare; esse tamen verè illius significativas, & ad hoc esse aptas, ac habere potentiam. Quod enim hic & nunc actu significare audientibus non possint: hoc non ex defectu potentiæ ad significandum expeditæ: sed ex defectu potentiæ ad significandum non applicatæ, sive ex defectu applicationis ortum habet. Sicut quod ignis nulli corpori calefactibili applicatus calefacere non possit: hoc non fit, quia calefactivus non est, ex defectu potentiæ ad calefaciendum non expeditæ; sed ex defectu potentiæ non applicatæ. Præfatæ ergo istæ voces verè significativæ sunt, possuntque significare loquentis conceptum, & rem à loquente conceptam, quando ad significandum applicatæ sunt. Quod verò ad significandum non applicatæ significare non possint, quid miri est, cum applicatio agentis ad agendum sit actioni conditio necessariò prærequisita? *Quod verò voces istæ præfatæ ad significandum applicationem non habeant*; *evidens est*: quia vocum ad significandum applicatio est volitio, qua volens vult per voces à se prolatas significare suum conceptum, ac rem à se conceptam; *ut dicam infra de suppositione agens*: atqui istæ præfatæ voces in suo proferente non habent sibi correspondentem talem volitionem: ergò non habent ad significandum applicationem.

19. *Quod autem istæ præfatæ voces verè significativæ sint rei conceptæ, ac conceptus loquentis*; *facile ostendi, ac confirmari potest*: quia omnes illæ voces sunt significativæ, quæ ad significandum sunt deputatæ, ac institutæ; atqui omnes illæ præfatæ voces; v. g. hæ, *homo est animal rationale*, prolatæ ab aliquo dormiente, aut comædo, aut bruto, sunt ad significandum deputatæ: ergo sunt verè significativæ *Probatur minor*: quia omnes illæ voces sunt ad significandum deputatæ, quæ sunt aptæ servire communioni, ac sermocinationi humanæ: v. g. Omnes istæ voces sunt deputatæ ad significandum latinè, græcè, vel germanicè, quæ sunt aptæ servire sermocinationi latinè, græcè, vel germanicè: atqui voces prolatæ à dormientibus, comædis, ac avibus quamtumvis actu & de facto sermocinationi humanæ non serviant; servire tamen aptæ sunt, ergo omnes istæ voces sunt ad significandum deputatæ. *Patet minor*: quia istæ voces sunt aptæ deservire sermocinationi humanæ, per quas homines inter se colloqui, ac sermocinari possint; atqui quãtumvis per voces articulatas à dormientibus, comædis, aut avibus prolatas homines inter se actu non colloquantur; voces tamen istæ aptæ sunt, ut per illas homines colloqui possint: ergo istæ voces, licet actu non serviant, tamen aptæ sunt servire humanæ sermocinationi: adeoque nihil significent, neque ad significandum applicatæ sint; tamen applicari, ac significare possunt.

20. *Eodem modo solvi debet vulgare argumentum, quod de vocibus mentientium fieri solet*: voces non significant nisi conceptum sibi in loquente correspondentem; atqui voces mentientium non habent sibi correspondentem in loquente conceptum: ergo istæ voces non sunt significativæ conceptus. *Resp. enim negand. consequentiam*. Quod namque istæ voces conceptum loquentis actu non significent; hoc non ex defectu potentiæ significativæ ad significandum promptæ, ac expeditæ; sed ex defectu potentiæ ad significandum non applicatæ ortum trahit. In hoc namque peccatum ac malitia mendacii sita est, quod homo à legibus societatis ac communionis humanæ se difformet: quod vocibus non utatur eo modo, quo per primam instituentium legem à communi omnium usu, ac jure gentium acceptatam uti tenetur ac debet, quod voces ad aliud significandum supponat, ac applicet, quam supponi, ac applicari deberent. Cum enim voces supponere deberet ad significandum istum conceptum, istudque de re significata judicium, quod in se verè habet; supponit eas ad decipiendum, ac significandum judicium, quod in se non habet.

21. *Dico secundò*: non solum voces sunt significativæ rei conceptæ, & conceptus loquentis; sed etiam quidam soni articulati, qui

voces non sunt, sunt significativi rei conceptæ, & conceptuum sui proferentis. *Probatur*: quia soni isti, quos Deus, aut Angeli quandoque cum hominibus loquentes in aere formant, ac dearticulant, non sunt voces, *ut dictum est dubio* 1. Atqui isti soni sunt significativi conceptuum, rerumque à Deo, vel Angelo sonos istos dearticulante conceptarum; ergo non solum voces; sed etiam soni quidam articulati sunt rerum & conceptuum proferentis significativi. Sicut namque homines sibi mutuo loquentes voces à se prolatas dirigunt, ac ordinant ad manifestandos conceptus in mente sua latentes; ita etiam Deus, aut Angeli ordinant ac dirigunt istos à se formatos sonos: adeoque isti soni non sunt minus significativi, quam sint voces.

22. *Dico tertiò*: cum dicimus voces aptitudinaliter significare conceptum loquentis; per loquentem non debes intelligere illum, qui physicè loquitur, & voces profert; sed illum, qui moraliter censetur loqui. *Id est*: illum, cujus nomine voces proferuntur. *Probatur* 1. *inductione*: v. g. voces prolatæ à Nuntiis, Procuratoribus, ac generaliter à quibuscumque Mandatariis non significant conceptum, ac mentem Nuntii, Procuratoris, aut Mandatarii; sed conceptum ac mentem Mandantis, aut alterius Principalis Nuntium, aut Procuratorem mittentis; ergo voces significant non conceptum, ac rem conceptam ab illo, qui physicè loquitur, ac voces profert; sed ejus, qui moraliter loquitur; seu illius, cujus nomine voces proferuntur. *Probatur antecedens*: quia Mandans, aut is, qui Procuratorem, aut Nuntium misit, per verba sui Mandatarii, Nuntii, aut Procuratoris contrahit: is obligationem incurrit; is Jus acquirit; ergo illius, & non istorum mens, ac conceptus per verba ista significantur. *Antecedens in Jure per totum Titulum de Procurat. obvium & clarum est. Consequentia verò probatur*: quia nullus potest contrahere, obligationem incurrere, aut Jus acquirere, aliumve similem effectum juris operari, aut in se recipere, nisi per conceptum, ac consensum suum exterius manifestatum, ac significatum; atqui per voces à Procuratore, Nuntio, aut Mandatario prolatas, Mandans Procuratorem aut Nuntium mittens contrahit, obligatur, jus acquirit, &c. Ergo illius consensus, ac conceptus per voces istas significatur.

23. *Nostram hanc conclusionem multum etiam confirmat constitutio Bonifacii Octavi in cap. unico de desp. impub. in* 6. in hæc verba: *Porrò ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expressè vel tacitè consenserint; ut si præsentes fuerint nec contradixerint, obligantur*. Hinc infero ergo per ista parentum verba non mens ac conceptus parentum; sed mens & consensus filiorum explicatur, ac significatur. Illius quippe consensus ac conceptus per verba significatur, qui per verba obligatur; atqui hic per verba parentum obligantur non parentes loquentes; sed filii tacentes; ergo per eadem ista verba non conceptus parentum loquentium; sed filiorum tacentium explicatur, ac significatur. Ergo cum dicuntur voces significare conceptum loquentis & rem ab illo conceptam: per loquentem non eum, qui voces profert; sed eum, cujus nomine proferuntur, intelligere debes. Ex quo patet voces legati non conceptum legati; sed legantis: item voces comædi non conceptum comædi; sed illius significare conceptum, cujus personam agit, & gerit.

24. *Et confirmatur adhuc*: quia sic se habent voces ad conceptum, & rem conceptam à loquente; sicut se habent scripturæ ad conceptum, & rem conceptam à scribente: sicut namque voces impositæ & deputatæ sunt ad significandos conceptus loquentium; ita etiam deputatæ sunt scripturæ ad significandos conceptus scribentium: *ut dicam disp. sequenti*. Atqui scriptura non est significativa, neque deputata ad significandos conceptus illius, qui characteres format; uti patet in Amanuensibus, ac Typographis, quorum scripturæ non significant eorum conceptus: sed deputatæ sunt ad significandos conceptus illius, cujus nomine scripturæ formantur; *ut dicam infra*. Ergo similiter voces deputatæ sunt ad significandos conceptus non ejus, qui voces profert; sed cujus nomine proferuntur. Idem videre est in sonis istis significativis, *de quibus conclusione præcedente dixi*: illi enim non mentem ejus, à quo proferuntur; sed cujus nomine proferuntur significant; v. g. soni ab Archangelo Gabriele legatione Dei ad Mariam Virginem fungente prolati, non mentem Gabrielis legati; sed Dei legantis significabant.

25. *Dico quartò*: actu voces quandoque significant & rem à loquente conceptam, ac etiam ejus conceptum, quo rem concipit; aliquando verò significant rem conceptam, non vero loquentis conceptum. *Prob.* quia vocum actualis significatio est conceptus, quem format audiens vocem de re significata ex occasione vocis auditæ: unde vocem actu significare est audientem ex occasione vocis concipere illius significatum: atqui audiens ex occasione vocis auditæ aliquando concipit solam rem à loquente conceptam, non concipiendo loquentis conceptum; aliquando verò concipit & rem conceptam à loquente, & simul conceptum, quo res à loquente concipitur; nam, uti quisque per propriam experientiam facilè novisse potest, aliquando audientes alterum loqui reflectimus nos, aliquando non reflectimus supra illius conceptum, internam mentem, ac dispositionem: Ergo voces actu significant interdum rem simul cum loquentis conceptu; aliquando verò solam rem sine conceptu. Nunquam tamen solum conceptum sine re. Quia actu significari est ab audiente concipi; atqui solus conceptus loquentis sine re concepta concipi nullatenus potest; res enim concepta conceptus objectum est, ad quod dicit essentialem ordinem ac respectum: adeoque sine illa neque concipi, neque actu significari potest.

DU.

DUBIUM IV.

Aliæ quædam quæstiunculæ circa significationem vocis.

26. PEtes primò: an vox eadem significatione actuali significet rem & conceptum loquentis? *Resp. ordinariè quod non*. Ratio est: quia actualis significatio vocis est cognitio intellectiva audientis vocem, qua intelligit ex voce vocis significatum: atqui audiens ordinariè alia intellectione rem, alia conceptum loquentis intelligit; ergo vox ordinariè alia actuali significatione rem, alia conceptum loquentis significat. Dico *ordinariè*: quia non video quare quis veloci ac bene defæcata phantasia intellectum illuminatum habens non possit quandoque unico actu intelligere & rem & conceptum istius rei: adeoque cur vox ista duo non possit una actuali significatione significare. Nam intellectus, qui nequit unico actu attingere duo objecta, etiam disparata, mihi admodum limitatus, ac materialibus fæcibus, plusquam satis est, videtur immersus. *De quo alibi*.

27. *Petes secundò:* an inter has actuales significationes sit aliquis ordo, & aliqua prioritas? *Resp. affirmativè*; nam actualis significatio conceptus est prior in ordine intentionis, significatio verò rei conceptæ est prior ordine executionis. Etenim ordo executionis & ordo intentionis sunt ordinariè duo ordines sibi mutuo oppositi: ita ut illud, quod est primum, vel prius in ordine intentionis, sit postremum vel posterius in ordine executionis: & è contra: de quo videre potes Magistrum meum *Michaelem Paludanum*, 1.2. *q.*1. *disp.*1. *part.*3. *num.*26. *Prima pars mei responsi probatur*: quia istius significati actualis significatio est prior in ordine intentionis, quæ ab hominibus voces ad significandum deputantibus primo fuit intenta, ac desiderata: atqui homines primo intenderunt significationem mutuorum conceptuum; deinde significationem rerum conceptarum; ergo significatio conceptus est in intentione hominum voces ad significandum deputantium prior, quam significatio rei. *Probatur minor*: quia finis est primum in intentione agentis: atqui significatio mutuorum conceptuum est finis vocum; voces quippe ab hominibus inventæ ac ad significandum deputatæ sunt tamquam instrumenta communionis ac societatis, & sermocinationis humanæ, quæ in mutuorum conceptuum communicatione sita est: de quo pulchrè *Augustinus lib* 2. *de ordine*, *cap.*12. Ergo significatio actualis conceptuum fuit primum ab hominibus voces invenientibus, ac ad significandum deputantibus intentum.

28. *Probatur etiam secunda responsi pars:* quia istius significati actualis significatio est prior ordine executionis, quæ prior obtinetur, ac prior fit: atqui per voces res concepta prius significatur, quam conceptus: adeoquè significatio rei prior obtinetur & fit, quam significatio conceptus; ergo significatio rei est prior in ordine executionis, quam significatio conceptus: *Probatur minor*: quia per vocem actualiter significari est ab audiente actualiter concipi: atqui audiens prius concipit rem conceptam, quam loquentis de illa conceptum; ergo per voces prius significatur res, quam conceptus. *Probatur minor*: quia conceptus non potest cognosci nisi primò cognoscatur res per illum concepta, sive objectum ejus; objectum verò potest cognosci absque conceptu suo; ergo audiens necessariò primò rem, & deinde conceptum cognoscit. *Antecedens est clarum*: nam conceptus & objectum illius sunt de grege istorum, quæ vulgus relativa non-mutua vocat; ut sunt scientia & scibile: visio & visibile: mensura & mensurabile, &c. Atqui inter hæc trivialia relativa semper primum in sua cognitione dependet, ac præsupponit cognitionem secundi; *uti clarum est*; ergo etiam conceptus semper cognitioni sui prærequirit cognitionem rei à se conceptæ, sive sui objecti. Hæc tamen prioritas non est prioritas temporis: sed solummodo naturæ, aut potius naturalis præsuppositionis.

29. *Petes tertiò*: an voces etiam diversa significatione aptitudinali rem & conceptum loquentis significent? *Resp. negativè*, *& dico:* significare significatione aptitudinali eadem. *Probatur*: quia significatio aptitudinalis vocum est ipsa entitas vocum; *ut dictum est supra disp.*2. Atqui entitas vocis est planè eadem dum significat rem, & dum significat conceptum. Ergo vox eadem aptitudinali significatione significat rem & conceptum. Neque enim opus est, ut ad multiplicationem significationum actualium multiplicentur significationes aptitudinales; sicut opus non est, ut ad multiplicationem visionum, aut intellectionum multiplicentur potentiæ visivæ aut intellectivæ: sicut enim visiones & intellectiones sunt effectus & operationes potentiæ visivæ ac intellectivæ; sic etiam actuales significationes sunt effectus & operationes significationis aptitudinalis, sive potentiæ significativæ. *Uti dixi supra disp.*4. *dub.*2.

30. *Petes quartò*: an voces eadem impositione impositæ sint ad significandum loquentis conceptum, & rem conceptam? *Respondeo:* impositiones has fuisse diversas. *Quod probatur ostendendo modum, quo primi parentes nostri, aut primi alicujus idiomatis auctores voces instituerunt*. Primò ergo homines naturali instinctu & congenito sibi mutuæ societatis amore voluere sibi mutuo colloqui, ac mutuos inter se communicare conceptus, aliosque animi sui affectus: hoc autem sine signi sensibilis interventu facere non poterant: articulatas ergo voces elegerunt, easque deputaverunt, ut mutuæ sermocinationis ac communionis ordinaria forent instrumenta. Uno ergo generali decreto ac impositione deputaverunt & instituerunt voces articulatas ad significandos mutuos sibi mutuo conceptus. Ab hoc decreto generali ad consultationem & inquisitionem modi, quo decretum hoc executioni mandaretur, progressum fuit: inquisiere ergo methodum, qua aptissimè ad humanam communionem, & sermocinationem voces significarent mutuos hominum conceptus. Et hanc huic fini methodum

dum judicavere maximè consentaneam: ut unaquæque vox certam aliquam rem, & mediante hac re istius rei conceptum à loquente formatum significaret. Et ex tunc varias voces ad varias res, istarumque rerum conceptus significandos deputarunt. In quo progressu duas impositiones seu deputationes intervenisse manifestum est: quarum prima, quæ fuit ad significandos conceptus, fuit plane generalis pro omni omnino voce articulata: per illam namque omnis omnino articulata vox in ordinarium sermocinationis humanæ instrumentum fuit ordinata. Secunda verò fuit specialis, qua certæ quædam species vocum ad certas species rerum, earumque formatos à loquente conceptus significandos fuerunt deputatæ, verb. gr. qua vox *homo*, vox *brutum*, *animal*, *cittadino*, *uccello*, *testimonianza*, &c. fuere deputatæ ad significandas istas res, istarumque rerum conceptus, quos modo significant.

31. *Ex quo sequuntur tria notatu non indigna. Primum est*: quod si hoc tempore vellent homines aliquam vocem non significativam, v.g. *blictri* instituere ad significandum, duas impositiones has illi impendere non deberent: primam etenim habuit in prima ista deputatione generali: oporteret ergo illi solummodo dare secundam. *Alterum est*: quod omnes omninò voces articulatæ, etiam illæ, quas nos modò dicimus esse non significativas, & ad significandum non deputatas, sint prima illa generali deputatione deputatæ: dicuntur ergo passim non esse deputatæ, quia non sunt specialiter ultima ac speciali ista deputatione ad certam aliquam rem, certæque alicujus rei specialem conceptum significandum deputatæ. *Tertium est*: solutio hujus argumenti, in quo aliquando laboravi: vox nihil arbitrariè significat, nisi ad quod significandum deputata est: atqui multæ voces sunt deputatæ ad significandam aliquam rem, non tamen ad istius rei conceptum; ergo falsum est omnem vocem esse significativam rei & conceptus. *Probatur minor*: quia Parochi voces istas, quas pueris à se baptizatis imponunt, quidem deputant ad significandum istum puerum; non tamen ad significandum conceptum de isto puero à loquente formandum: aut de isto conceptu sæpè ne per umbram quidem cogitent. Similiter nos dum animalibus domesticis nomen imponimus, cogitamus quidem de significando per vocem istam animali nostro; de animalis verò nostri conceptu, nihil omnino: ergo sunt multæ voces deputatæ ad significandam rem, quæ non sunt deputatæ ad significandum conceptum. *Solutio inquam hujus argumenti facilis est*: neganda est enim minor, & ad probationem dicendum: quod istæ voces habent utramque deputationem: postremam quidem à parochis, vel à nobis; priorem verò à primis parentibus.

32. *Et confirmo meum responsum adhuc hoc discursu*: in nobis hominibus intentio finis semper aut maximè ordinariè est diversa ab electione mediorum ad istum finem: atqui deputatio vocis ad significandum conceptum est intentio finis; illius verò deputatio ad rem est electio medii ad istum finem; ergo hæ duæ deputationes debent esse diversæ. *Majorem ex Ethica, aut* 1.2. *suppono. Minorem probo*: quia significatio conceptuum est vocum finis; significatio verò rerum est medium ad istum finem, per quod istum finem assequimur; *ut dicebam hoc dubio circa petitionem* 2. Ergo deputatio vocis ad significationem conceptus est voluntas ac intentio finis; deputatio verò vocis ad significationem rei est voluntas ac electio medii ad istum finem.

33. *Objicies*: per illam impositionem, qua vox imponitur ad significandum conceptum, etiam imponitur ad significandam rem; ergo frustra finguntur duæ impositiones, cum unica sufficiat. *Probatur antecedens*: quia eo ipso, quo vox est significativa conceptus, est etiam significativa rei conceptæ: atqui per impositionem, qua imponitur ad significandum conceptum, fit vox significativa conceptus; ergo per illam impositionem fit etiam significativa rei conceptæ: adeoque imponitur ad significandam rem conceptam. *Probatur major*: quia quidquid est signum signi est etiam signum significati; adeoque eo ipso, quo quid fit signum signi, fit etiam signum significati: atqui eo ipso, quo vox fit significativa conceptus, fit signum signi; conceptus enim rei conceptæ signum formale est; ergo eo ipso fit etiam signum rei conceptæ, quæ est conceptus significatum. *Resp. breviter distinguendo antecedens*: per illam impositionem, qua aliqua specialis vox imponitur ad significandum alicujus rei specialis conceptum, etiam imponitur ad significandam rem à tali conceptu conceptam: verb. gr. per illam impositionem, qua vox *homo* imponitur ad significandum conceptum naturæ humanæ, etiam imponitur ad significandam naturam humanam: *sic concedo*. Hoc quippe eleganter probat discursus argumenti jam factus. Per illam impositionem, qua vox in generali imponitur in instrumentum commercii humani, ad significandos mutuos conceptus, etiam imponitur ad significandam certam aliquam specialem rem: *sic nego*. Neque enim ea deputatione, qua deputo per voces articulatas meos significare conceptus, deputo vocem *homo* ad significandam naturam humanam; *uti est evidentissimum. Quo posito tota corruit consequentia*: neque enim ego ad vocem rei & conceptus significativam requiro duas deputationes speciales; sed unam generalem, alteram specialem; quarum neutra superfluit. *Uti probatum est*.

34. *Petes quintò*: an voces potuissent imponi ad significandas res, & non ad significandos conceptus; adeoque an hæ duæ impositiones sint separabiles? *Resp* 1. absolutè voces posse deputari ad significationem rerum, sine significatione conceptuum. *Probatur*: quia istæ impositiones sunt realiter separabiles, quarum objecta sunt realiter separabilia: atqui objecta istarum duarum impositionum sunt realiter separabilia, & aliquando actu separata; ergo etiam istæ impositiones à sese mutuo separari possunt; adeoque potest vox imponi impositione una, & non alia. *Probatur minor*: quia objectum impo-

posi-

positionis ad conceptum est actualis significatio conceptus; objectum impositionis ad rem est actualis significatio rei: atqui hæ duæ actuales significationes aliquando actu separantur: nam, *uti dixi dubio præcedenti in fine*, voces aliquando actu significant rem, non significando conceptum; ergo objecta istarum duarum impositionum aliquando actu separantur.

35. *Resp. secundò*: voces non potuisse consentaneè & congruè ad naturam suam institui ad significandam rem sine conceptu loquentis. *Probatur*: quia voces articulatæ ex natura sua sunt accommodissimum, ac maximè proportionatum instrumentum societatis ac sermocinationis humanæ: atqui si instituerentur ad significandas res sine conceptibus, non forent tum instrumentum communionis, ac sermocinationis humanæ; ergo non possent institui ad solas res congruè & consentaneè suæ naturæ. *Patet minor*: quia voces esse instrumentum communionis humanæ est voces esse aptas, quibus homines inter se communicent, colloquantur, ac sermocinentur: atqui si voces ad solas res impositæ forent, tunc ineptæ forent collocationi ac sermocinationi humanæ; per voces namque colloqui ac sermocinari est per voces mutuos significare conceptus: quod fieri non posset, si ad conceptus significandos non forent impositæ; tunc quippe conceptuum non forent significativæ. Ergo si voces ad solas res impositæ forent, non forent instrumentum communionis humanæ, quod tamen ut sint, ex natura rei petunt, ac aptissimæ sunt.

36. *Petes sextò*: an voces etiam quandoque sint significativæ scripturarum? *Resp. affirmativè*. *Probatur*: quia actu significare præsupponit significationem aptitudinalem, præsupponit esse significativum: sicut generaliter quilibet actus præsupponit potentiam sui activam. Atqui aliquæ voces, scilicet voces legentium, actu audientibus significant scripturas lectas; ergo voces legentium sunt significativæ scripturarum lectarum. *Patet minor*: quia voces omne illud actu significant, in cujus cognitionem deducunt audientem; atqui voces à legentibus prolatæ deducunt audientes in cognitionem scripturæ lectæ; ergo voces à legentibus prolatæ audientibus actu significant scripturas lectas; ergo voces legentium sunt significativæ scripturarum lectarum.

DISPUTATIO VI.

De scriptura, sive de signo scripto.

DUBIUM I.

Quid sit scriptura, & quotuplex?

1. SCriptura propriè dicta esse debet calamo formata: differtque ab impressura, quæ formatur prælio & typo. Hic capitur latè tam pro illa, quæ calamo, stylo ferreo, aqua forti, digito, vel baculo, &c. quam pro illa, quæ formatur typo & prælo: tam pro illa, quæ in charta aut membrana; quam pro illa, quæ in lapide, ferro, terra, nive, &c. formatur: tam pro illa, quæ atramento, aut alio colorato humore; quam pro illa, quæ ex terra, ex luto, ex ligno, ex lapide, &c. formatur. Capitur ergo hic pro omni illo, quod legere dicimur, & quod dicitur à nobis legi. Scripturamque ita sumptam variè varii describunt; quorum tamen omnes descriptiones in idem recidunt. Primò ergo aliqui definiunt hoc modo: *scriptura est vox literis expressa*. In qua definitione difficultatem facit, quomodo scriptura dicatur esse vox? Dico ergo illam vocari vocem literis expressam, eo modo quo dicere solemus: pictura est homo suis coloribus delineatus: statua est homo in lapide excisus. Debent namque istæ definitiones intransitivæ capi ac exponi transitivè. Hoc modo: scriptura est expressio vocis facta per literas: pictura est delineatio hominis facta per colores: statua est figura hominis in lapide excisa. Pictura ergo vocatur vox in sensu translato ac alienato, eo modo quo sæpè alias signum intitulari solet nomine sui significati.

2. Alii definiunt hoc modo: *scriptura est figura sensibilis ordinata ad significandam vocem*. Alii adhuc brevius definiunt: *scriptura est pictura, seu imago vocis*. Dicitur *imago vocis*. Item *ordinata ad significandam vocem*: ut scriptura distinguatur à veris aliarum rerum, v. g. hominis, equi, leonis, &c. picturis, statuis, & imaginibus: item à figuris mathematicis, quæ quidem figuræ & imagines sunt: sed non ad vocem, ast ad rem ipsam immediatè significandam formatæ, & ordinatæ. Omnes hæ definitiones bonæ, ac elegantes sunt; ego tamen scripturam etiam hoc modo definiri posse credo: *scriptura est figura quædam visibilis in significando vicaria & delegata vocis*. Sicut namque voces inventæ ac deputatæ sunt ad significandum rem & conceptum loquentis; ita etiam scripturæ inventæ ac deputatæ sunt, ut in defectum vocum significarent rem & conceptum scribentis: ut scilicet homines id facerent per scripturas, quod facere nequeunt vel nolunt per voces. *De quo plura statim infra*.

3. Scriptura variis divisionibus dividi potest: primò in latinam, græcam, germanicam, &c. Secundò in rubram, viridem, nigram, &c. tertiò in scripturam calami, scripturam styli, scripturam præli, digiti, baculi, &c. Quartò & magis ad rem nostram, in significativam & non-significativam. Contra hanc tamen divisionem formari potest idem argumentum, quod supra formavi contra divisionem vocis in significativam, & non-significativam. *Hoc modo*: in ista divisione alterum membrum dividens cum diviso convertitur; alterum verò sub diviso non continetur; ergo divisio ista valere nequit. *Probatur antecedens*: quia divisum in ista divisione est scriptura: atqui omnis omnino scriptura est significativa, nullaque est non significativa: scriptura enim in communi est forma visibilis significativa vocis. Ergo in ista divisione alterum membrum dividens cum diviso convertitur: alterum verò sub diviso non continetur. *Minor*,

præ-

præterquam quod ex definitione scripturæ manifesta sit; adhuc probari potest inducendo significata tam naturalia, quam etiam arbitraria, quæ à quavis scriptura significantur. Primò enim significatione naturali omnis scriptura significat suum scribentem: instrumentum, quo scripta est: speciem suam visibilem: conceptum à scribente formatum de ipsa scriptura scribenda, &c. *Ut supra dixi disp. 2. de voce.* Sicut namque homo non potest proferre vocem nisi primò vocem proferendam concipiendo; ita etiam nequit formare scripturam, nisi illam concipiendo.

4. At vero significatione arbitraria quævis scriptura significat suum superius: *ut supra loco citato etiam dixi de voce*: v. g. sicut quælibet singularis vox *homo* significat vocem *homo* in communi, & quælibet singularis vox *animal* vocem *animal* in communi; sic etiam quævis singularis scriptura *homo*, quælibet singularis scriptura *animal*, *lapis*, *Deus*, *curro*, *&c.* significat scripturam *homo*, *animal*, *lapis*, *Deus*, *curro*, *&c.* in communi. *Quod probo:* quia scriptura omne illud significat, pro quo in scriptæ orationis contextu supponitur: atqui quævis scriptura singularis supponitur in orationis scriptæ contextu pro suo superiori; ergo quævis scriptura singularis est illius significativa. *Probatur minor*; quia v. g. hæc propositio scripta, *scriptura homo est scriptura homo*, aliæque similes sunt, & ab omnibus habentur pro veris: atqui ista propositio nequit esse vera, nisi ista singularis scriptura, *homo*, posita in prædicato supponatur non pro seipsa; sed pro scriptura *homo* in communi; ergo quælibet singularis scriptura *homo* supponi potest in contextu orationis scripto pro scriptura *homo* in communi. *Minorem probabis per illud argumentum, quo supra dubio 2. citato, num. 10. probavi aliam minorem huic per omnia similem.*

5. Præterea significatione arbitraria quævis scriptura significat vocem sibi correspondentem. *Quod quævis scriptura vocem significet, clarum est ex præallatis scripturæ definitionibus. Quod illam significatione arbitraria significet, facilè probatur*: quia signum arbitrarium vocatur illud, quod cum suo significato nullam naturalem proportionem ac connexionem habet; sed cujus tota cum significato connexio ac proportio oritur ex voluntate, ac deputatione humana: atqui scriptura respectu vocis sibi correspondentis est tale signum; ergo est signum arbitrarium. *Probatur minor*: quia eadem vox per diversas, ac dissimiles scripturas, v. g. per Germanicam, Italicam, Græcam, ac Hebraicam, &c. Item dissimiles voces per eandem scripturam possunt significari; ergo proportio scripturæ significantis cum voce significata non ex mutua natura; sed ex sola hominum voluntate ortum habet. *Patet minor:* quia hæ dissimiles scripturæ, *animal*, ἀνιμαλ, animal, &c. significant eandem vocem. Hæc verò eadem scriptura *Poma*, si semel Græcè, semel verò legatur Latinè, significat dissimiles voces: scilicet vocem *Roma*, & vocem *poma*.

6. Dico scripturam esse significativam vocis sibi correspondentis. Hoc namque diligenter notandum est. Non enim scriptura quælibet quamlibet vocem ejusdem rei significativam significat; sed solam illam, quæ sibi correspondet: aliarum verò, quantumvis ejusdem planè rei significativæ sint, scriptura nullatenus est significativa; v. g. hæc scriptura *homo* non significat quamlibet vocem significativam naturæ humanæ; sed solam vocem *homo* sibi correspondentem: alias verò voces naturæ humanæ significativas, quales v. g. sunt vox *animal rationale*, vox ἄνθρωπος, aliæque similes, quantumvis planè synonimæ sint, scriptura ista *homo* nullatenus significat. *Ratio est manifesta*: quia scriptura istam solummodo vocem significat, ad cujus cognitionem ac prolationem legentem deducit, movet, ac excitat: atqui scriptura excitat legentem non ad prolationem cujuscumque vocis; sed solummodò ad prolationem vocis sibi correspondentis: si quis namque ubi scriptum esset *homo*, legeret *animal rationale*: statim corriperetur, ac rogaretur, quid legis? quid scripturam falsificas? cur non legis ita ut habetur? Ergo etiam scriptura significat solam vocem sibi correspondentem.

7. *Est tamen difficultas*: cujus vocem scriptura significet, & ad cujus vocem repræsentandam formetur ac exprimatur? An ad significandam vocem scribentis, an potius legentis? Omnes, quos ego legi ac audivi, Summulistæ volunt scripturam esse figuram formatam ad significandam vocem scribentis, quam scribens vel protulit, vel proferre debuisset, si id, quod scripsit, eloqui voluisset. *Sed hæc mihi nullatenus placent; unde Resp. & dico* 1. Scriptura non est significativa vocum scribentis, neque est figura formata ad repræsentandam vocem, quam scribens vel protulit, vel protulisset, si id, quod scribit, elocutus fuisset. *Probatur*: quia, si scriptura significaret vocem scribentis, significare utique deberet vocem illius scribentis, cujus significat mentem & conceptum: neque enim scriptura deputata ac inventa est ad significandam vocem unius & conceptum alterius; sed necessariò imposita esse deberet ad significandam vocem illius scribentis, cujus significat mentem & conceptum. Atqui scriptura nequit istius significare vocem; ergo scriptura deputata non est ad significandam vocem scribentis. *Probatur minor*: quia scribens, cujus scriptura conceptum significat, non est ille, qui scripturam physicè format; sed is, cujus nomine formatur: *ut dicam dubio sequenti*. Atqui scriptura nequit significare voces illius, cujus nomine & in cujus personam formata est; ergo scriptura nequit significare vocem scribentis. *Probatur minor*; quia scripturæ solummodo significant voces sibi correspondentes, *ut jam dixi*: atqui sæpè ab illo, cujus nomine scripturæ formantur, neque prolatæ fuerunt, neque proferri potuerunt voces istis scripturis correspondentes: scripturæ namque esse possunt latinæ, aut alicujus alterius idiomatis, quod nescivit is, cujus nomine scripturæ formatæ sunt. Ergo scripturæ significare nequeunt voces illius, cujus nomine sunt formatæ.

8. *Et ratio hujus à priori mihi videtur esse hæc*: quia scriptura inventa ac deputata est, ut sit vocis vicaria: eo modo, quo nutus oculi, aut digi-

digiti motus, vel alia corporis gesticulatio assumitur ab homine, ut sit vicaria vocis. Nam sicut homo non volens vel non potens mentem suam significare voce, voci substituit nutum, aliumve corporis gestum, quo facit id, quod faceret voce: sic etiam homo nolens aut impotens mentem suam significare voce, significat illam scriptura scripturam in officium ac munus vocis substituens, eamque vocis quasi vicariam, ac delegatam faciens. Atqui ut scriptura voci scribentis tamquam vicaria ac delegata subserviat, non debet esse illius significativa; sed solum debet id præstare homini scribenti, quod præstaret vox illi loquenti. Nam neque nutus, aliique corporis gestus significant gestientis voces; sed solum illius conceptum, ac rem conceptam. Ergo similiter scriptura non voces scribentis, sed solummodo rem & conceptum ejus significare debet.

9. *Resp. secundò*: scriptura tamen est significativa vocum legentis; adeoquè rectè definitur esse figura visibilis expressa ad significandam vocem; vocem, inquam, non scribentis; sed legentis: istam nimirum, quam legens profert, ac loquitur aliquando sola mente, aliquando mente simul & ore. *Probatur:* quia scriptura, quæ est forma visibilis, significare debet legentibus; sicut vox, quæ est forma audibilis, significat audientibus: scriptura ergo legenti omne illud significat, in cujus cognitionem legentem deducit. Atqui deducit legentem in cognitionem istarum vocum, quas ex occasione scripturæ visæ profert ac loquitur ore vel mente; ergo scriptura legenti istas voces significat. *Probatur minor*: quia deducere in cognitionem est movere, & excitare ad eliciendam cognitionem: atqui sicut voces mediante sui auditione excitant audientem ad eliciendam cognitionem sui significati; ita etiam scripturæ mediante sui visione excitant videntem ad concipiendas, ac ore vel mente proferendas voces sibi correspondentes; ergo scripturæ deducunt videntem in cognitionem suarum vocum, quas legendo profert. Maneat ergo omnem omninò scripturam esse significativam vocis sibi correspondentis.

10. Quo tamen non obstante dico scripturam rectè dividi in significativam, & non-significativam. Scriptura significativa etenim vocatur illa, quæ præter ordinaria, ac jam enumerata significata cuicumque scripturæ communia, etiam imposita est ad significandam rem & conceptum scribentis. Sive est illa, quæ est significativa alicujus vocis significativæ. Quales v. g. sunt scripturæ, *homo*, *animal*, *lapis*, *flo*, *sedeo*, *curro*, aliæque similes. Scriptura non significativa vocatur illa, quæ non significat rem & conceptum scribentis; sed sola significata ordinaria & communia. Sive est illa, quæ est significativa vocis alicujus non-significativæ. Quales v. g. sunt scripturæ *blictri*, *syndapsus*, & aliæ similes.

DUBIUM II.

Quæstiones quædam circa scripturam significativam.

11. PEtes primò: quænam sint ista specialia significata scripturæ significativæ, per quæ distinguitur à non-significativa, & ratione quorum est & dicitur significativa? *Resp. primo*: scriptura significativa præter ordinaria cujuscumque scripturæ significata, aptitudinaliter adhuc significat rem & conceptum scribentis. *Probatur*: quia sicut sese habent voces ad loquentem; ita sese habet scriptura ad scribentem: atqui voces sunt instrumenta & signa deputata ad significandum rem & conceptum loquentis; ergo similiter scriptura esse debet instrumentum, ac signum deputatum ad significandum rem cum conceptu scribentis. *Præterea*: scripturæ sunt vicariæ vocum: sunt namque inventæ scripturæ, ac deputatæ in subsidium, ac supplendum defectum vocum: ut scilicet absentes, qui non possunt vocibus, colloquerentur ac communicarent inter se scripturis. Ergo id, quod faciunt loquentes per voces, facere debent & possunt scribentes per scripturas. Atqui loquentes per voces suas rem, & suum de illa conceptum manifestum faciunt; ergo scribentes id ipsum facere possunt per scripturas. Sunt quippe scriptura, nutus, oculi, aut digiti motus, aliusve similis corporis gestus, instrumenta communionis atque societatis humanæ, non minus quam voces: atqui talia instrumenta esse non possunt, nisi sint significativa rei, ac conceptus hominum sibi mutuo communicantium; ergo omnia ista præfata sunt istorum duorum significativa.

12. *Resp. secundo*: per scribentem hic non debes intelligere eum, qui physicè; sed qui moraliter censetur scribere. *Id est*: eum, cujus nomine & in cujus personam scriptura formatur: hujus enim, & non istius significat scriptura conceptum. *Ratio est:* quia verb. gr. scripturæ formatæ à Tabellione sive Notario, à Secretario, Amanuensi, Typographo, & à quocumque tandem alio nomine alieno, ac in alienam personam scribente, non significant mentem ac conceptum Tabellionis scribentis, aut Typographi imprimentis; sed illius, in cujus personam, ac cujus nomine id agit; ergo cum scripturæ dicuntur significare mentem scribentis, nomine scribentis intelligi debet non is, qui physicè characteres format; sed is, cujus nomine characteres formantur, quique moraliter scribere censetur. *Probatur antecedens*: quia scriptura est significativa istius, ad quod significandum supponitur: atqui Typographus & Tabellio scripturas à se formatas non ordinant, neque supponunt, aut emittunt ad significandum conceptum suum; sed ad significandum conceptum ejus, cujus nomine scripturas formant; ergo scripturæ Tabellionis, ac Typographi non mentem Tabellionis, & Typographi; sed mentem principalis significant. *Deinde ut supra disp. præcedenti dub. 3. dicebam*: voces & scripturæ istius mentem & conceptum significant, in quo

obliga-

obligationem aut Jus, aut alium similem effectum Juris pariunt: atqui scripturæ Tabellionis, Secretarii, ac Amanuensis effectum juris non pariunt in Tabellione, Secretario, aut Amanuensi; sed in eo, cujus nomine illi scribunt, & characteres istos formant: ergo, &c. Similiter scripturæ, seu instrumenta scripta, Testamentum, legatum, Codicillum, fideicommissum, aliamve ultimam voluntatem continentia, non significant mentem ejus, qui instrumenta ista confecit; sed illius cujus nomine confecit; ergo scripturæ non mentem characteres suos formantis; sed istius, cujus nomine formati sunt, significant. *Patet antecedens*: quia instrumenra ista illam significant mentem, illumque conceptum, quæ postea ab hæredibus dicuntur observari, violari, alterari, mutari, &c. Atqui hæredes non violant, neque servant, neque alterant mentem illius; qui instrumenta ista confecit; sed mentem Testatoris, cujus nomine confecta sunt; ergo etiam hæc instrumenta hujus, & non istius mentem significant.

13. Idem observare est in nutu, oculi vel digiti motu, omnique alio corporis gestu, qui voci subdelegatur, ac in ejus officium & ministerium substituitur. Hi, inquam, omnes gestus non significant rem & conceptum illius, à quo fiunt; sed illius, cujus nomine fiunt. *Quod probo*: quia oportet philosophari de gestibus, ac nutibus Comædi agentis scænam (*uti vocant*) mutam; sicut philosophamur de illius vocibus dum agit scænam vocalem: atqui voces à Comœdo prolatæ non significant rem & conceptum comœdi; sed illius, cujus agit comœdum; ergo similiter comœdi nutus non significant conceptum comœdi; sed illius, cujus agit comœdum; ergo nutus significant rem, & conceptum non illius, à quo fiunt; sed illius pro quo, sive cujus nomine fiunt. Deinde ponamus, quod mutus mutum sibi procuratorem constituat: hoc enim fieri, saltem ad negotia, quidquid sit de procuratione ad lites, Jura non prohibent: tunc de nutibus hujus procuratoris muti argumentari debebis, sicut *supra dub. 3. citato* argumentabar de vocibus procuratoris vocalis, ac dicere illius nutus significare non mentem & conceptum ipsius procuratoris; sed mentem ac conceptum principalis.

14. *Resp. tertio*: scripturæ significatione actuali significant aliquando & vocem, & rem, & conceptum: aliquando solam vocem: aliquando solam rem: aliquando vocem & rem sine conceptu: nunquam tamen solum conceptum sine re, *ut dixi supra de vocibus*. *Probatur*: quia scripturæ id actu significant, quod legens ex occasione scripturæ lectæ actu concipit: atqui legens ex occasione scripturæ lectæ concipit aliquando solam vocem; ut patet in illis, qui legunt scripturas idiomatis sibi ignoti: aliquando vocem cum rem significata: aliquando concipit solam rem significatam non concipiendo vocem, neque rei conceptum: aliquando verò & vocem, & rem, & conceptum: ut per propriam experientiam unusquisque facilè probare potest; ergo scriptura actuali significatione aliquando significat hoc, aliquando illud, ut dictum est. Significat autem scriptura hæc omnia præfata eadem significatione aptitudinali, & diversis actualibus: *ut supra dixi de voce*.

15. *Petes secundò*: an scriptura eadem impositione imposita ac deputata sit ad significandam vocem, & ad significandam rem? *Resp. negativè, & dico*: has impositiones esse diversas. *Probatur*: quia aliquæ scripturæ habent impositionem ad significandam vocem, quæ tamen carent impositione ad significandam rem; ergo impositio scripturæ ad vocem est realiter separabilis, realiterque distincta ab impositione illius ad rem. *Probatur antecedens*: quia verb. gr. scriptura *blictri* est imposita ad significandam vocem *blictri* sibi correspondentem; nam *ut dubio præcedenti dixi*: omnis omnino scriptura est imposita ad significandam vocem. Et tamen ista scriptura *blictri*, nondum imposita est ad ullam rem significandam: est quippe scriptura non-significativa. Ergo aliquæ scripturæ habent impositionem ad vocem sine impositione ad rem. *Præterea*: possunt scripturæ perdere impositionem ad rem, retenta impositione ad vocem; ergo manifestè istæ duæ impositiones sunt separabiles, realiterque distinctæ. *Probatur antecedens*: quia si verb. gr. vox *homo* perderet impositionem suam, desineretque fieri significativa naturæ humanæ; etiam scriptura *homo* perderet istam impositionem, desineretque esse significativa naturæ humanæ: cum scriptura, utpote vocis vicaria, nihil significare possit, quod non significetur per vocem. Ergo posset scriptura perdere impositionem ad rem retenta tamen impositione ad vocem.

16. *Petes tertiò*: an vox & scriptura illi correspondens eadem impositione imponantur ad significandam rem; an vero intervenire duæ: altera, qua imponatur vox, altera, qua imponatur scriptura? *Antequam resp. suppono*: scripturam spectari posse duobus modis. *Primò*: prout de facto instituta est ad significandam vocem. *Secundò*: prout ad vocem significandam necdum est instituta. *Resp. primo*: supposita deputatione scripturæ ad significandam vocem, eadem deputatione, qua deputatur vox ad significandam rem, etiam deputatur scriptura istius vocis. *Probatur*: quia scriptura ad significandam vocem deputata significat omne illud, quod significat vox; utpote vocis in significando vicaria ac delegata: atqui vox per impositionem ad rem fit significativa rei; ergo per illammet impositionem fit scriptura significativa rei. *Probatur maj.* quia quidquid est signum signi est etiam signum significati: atqui scriptura deputata ad vocem est significativa vocis; ergo etiam est significativa omnium eorum, quorum vox est significativa: atqui vox per impositionem ad rem est, & fit significativa rei; ergo per eandem illam impositionem etiam scriptura istius vocis fit significativa rei; ergo per eandem impositionem imponuntur ad significandam rem vox & scriptura ad vocem deputata. Attamen cum hac differentia: quod ista impositio

tio afficiat vocem immediate; scripturarum verò solummodò mediatè.

17. *Resp. secundò* : si scriptura non foret imposita ad significandam vocem, tunc impositio vocis ad significandam rem, non devolveretur ad scripturam. *Probatur* : quia ablata impositione scripturæ ad vocem, tunc nulla est ratio hujus devolutionis: tunc enim scriptura non est vicaria, neque delegata, neque significativa vocis? adeoque non habet locum illa regula, in qua præcedens fundatur responsum: quidquid est signum signi, est etiam signum significati. Nam sublata impositione scripturæ ad vocem, vox & scriptura sunt duo signa plane disparata: quod enim modo scriptura voci in significando subordinetur, illam significet, illius vicaria, ac delegata sit; hoc non ex natura rei, sed ex speciali deputatione ac impositione scripturæ ad vocem ortum habet: quia scriptura inventa, ac deputata est ad significandum vocem, illique in significando subserviendum. Atqui signa disparata non imponuntur, etiam ad idem significatum significandum, eadem impositione; neque impositio unius devolvi aut communicari potest alteri: ergo sublata impositione scripturæ ad vocem, per impositionem vocis, non imponitur scriptura; neque impositio vocis devolvi aut participari potest à scriptura.

18. *Resp. tertiò* : quomodocumque de voce & scriptura illi correspondente philosopheris, sive supposita, sive dempta impositione scripturæ ad vocem, absolutè requiruntur duæ impositiones, ad hoc ut vox & scriptura fiant significativæ rei. *Probatur*: quia si impositionem scripturæ ad vocem supponas: tunc requiritur impositio illa scripturæ ad vocem, quam supponit: & præter hanc requiritur impositio vocis ad rem, quæ immediate afficiat vocem, & à voce devolvatur in scripturam vocis significativam. Si vero impositionem scripturæ ad vocem tollas: tunc requiruntur vel duæ impositiones disparatæ: altera qua vox, altera qua scriptura vocis non significativa immediate ad rem imponatur. Vel requiritur primò impositio scripturæ ad vocem; & tunc impositio vocis ad rem.

DISPUTATIO VII.

De voce simplici, complexa, categorematica, mixta, &c.

OMnia, quæ hactenus dixi, Summularum sive prodidagmatum fuere præambula: jam ipsam rem, propriumque nostrum objectum ingredimur. *Uti namque disp.* I. *dixi* officium summulistæ est explicare vocum significationes, dirigere suppositiones, ampliationes, distractiones, &c. Omnia ergò, quæ de signo in genere, ac de illius in suas subalternas species divisionibus dixi, eò respexerunt, ut ostenderent quo & quale signum forent voces significativæ. Illas ergo jam aggrediamur.

DUBIUM I.

Quid sit vox simplex, quid vox complexa?

SECTIO I.

Sensus & resolutio quæstionis.

1. SUmmulistæ communiter distinguunt triplicem vocem simplicem, triplicemque vocem complexam. Alia est simplex in essendo tantum, sive grammaticè tantum: alia est simplex in significando tantum, sive logicè tantum; alia est simplex in essendo, & significando simul, sive grammaticè & Logicè simul. Similiter alia est vox composita in essendo tantum: alia est composita in significando tantum: alia est composita in essendo & significando simul. Vocem ergò simplicem vel compositam in essendo vocant simplicem vel compositam grammaticè: eo quod autument entitatem vocis esse considerationis grammaticæ. Sicut vocem simplicem vel compositam in significando vocant simplicem vel compositam logicè: quia putant significationem vocum esse considerationis logicæ. Ut ergo communes, & ab utraque philosophia tam nova quam antiqua quasi canonizatas harum vocum definitiones intelligas,

2. *Adverte primò* : in omnibus vocis significativæ divisionibus divisum esse vocem unam. Est autem vox una, quæ vel est unica dictio: *ut homo, animal, curro, &c.* Et hæc dicitur una unitate simplicitatis. Vel quæ ex pluribus dictionibus debito modo inter se unitis, ac constructis composita est: quales sunt hæ: *homo albus, animal rationale, ego curro*, & similes. Et hæc vocatur una unitate compositionis. Hæc autem debita unio, per quam plures voces fiunt una vox, sita est in eo, quod plures istæ voces ab eodem homine, continuè, & consentaneè ad regulas grammaticas proferantur. Unde si tu diceres *liber*, & ego dicerem *meus*; aut si ego hodie *liber*, & cras dicerem *meus*; aut si continuato sermone dicerem *liber mea* : istæ voces plures non facerent vocem unam unitate compositionis, defectu debitæ ac legitimæ unionis. *Ratio hujus est*: quia vocum unio, per quam plures voces simplices transeunt ac coalescunt in vocem unam compositam, est plane idem, quod legitima vocum inter se constructio, ac consentanea in orationis contextu ordinatio: atqui legitima vocum in orationis contextu ordinatio nihil est aliud, quam continua & non interpolata, ac regulis grammaticis congrua, ab eodem homine facta prolatio: ergo etiam hæc prolatio est legitima vocum simplicium unio, per quam coalescant in unam vocem compositam. *Sed de his omnibus plura inferius, cum de oratione agam.*

3. *Adverte secundò* : quid sit vox simplex & composita in essendo tantum: in significando tantum; in essendo & significando simul. Vox sim-

ſimplex in eſſendo tantum eſt ſimplex dictio non compoſita ex pluribus, habens tamen complexam ſignificationem. Ut vox *nemo*: ſignificat enim idem, quod vox *nullus homo*. Vox complexa in eſſendo tantum eſt vox compoſita ex pluribus dictionibus, habens tamen ſimplicem ſignificationem, ut vox *Marcus Tullius*, *Aurelius Auguſtinus*, & ſimiles. Vox ſimplex in ſignificando tantum coincidit cum voce complexa in eſſendo tantum: eſt quippe vox habens ſimplicem ſignificationem, cum compoſita entitate. Vox compoſita in ſignificando tantum coincidit cum voce ſimplici in eſſendo tantum: eſt quippe vox habens ſimplicem entitatem, & complexam ſignificationem: ut vox *nemo*. Vox ſimplex in eſſendo ac ſignificando ſimul eſt unica dictio habens ſimplicem ſignificationem: ut vox *homo*, *animal*, *Petrus*, *lapis*, *Deus*, & ſimiles. Vox compoſita in eſſendo ac ſignificando ſimul eſt vox compoſiſita ex pluribus dictionibus, habensque complexam ſignificationem; *ut homo doctus*, *animal rationale*, *&c.*

4. *Adverte tertiò* vocem ſimplicem & complexam in ſignificando adhuc eſſe duplicem. Alia eſt, quæ ſignificat rem ſimplicem, aut rem complexam: alia eſt, quæ ſignificat conceptum ſimplicem, aut complexum. Quæ duo longè diverſa ſunt: poteſt enim res aliqua eſſe ſimplex, & tamen non concipi conceptu ſimplici, v. g. *ens à ſe* res ſimpliciſſima eſt, concipitur tamen conceptu complexo: & è contrà exercitus eſt res complexa, concipitur tamen unico & ſimplici conceptu. Ergo poteſt vox ſignificans conceptum ſimplicem eſſe ſignificans rem complexam; & è contrà poteſt vox ſignificans conceptum complexum eſſe ſignificans rem ſimplicem: ergò longè aliud eſt ſignificare rem ſimplicem, aliud ſignificare conceptum ſimplicem. *His ita præſuppoſitis*.

5. Summuliſtæ communiter aliter loquuntur de vocis ſimplicitate ac compoſitione, quàm de illa loquantur Grammatici: Grammatici quippe vocis ſimplicitatem, & compoſitionem ex ſola entitate metiuntur, nullam habentes rationem aut reſpectum ſignificationis: Summuliſtæ verò ac Logici è contra illam ex ſola ſignificatione deſumunt, nihil ad vocis entitatem reſpicientes. Deſumunt, inquam, illam ex ſimplicitate & compoſitione non quidem rei ſignificatæ; ſed conceptus ſignificati. Unde vocem ſimplicem definiunt hoc modo: *vox ſimplex eſt illa, quæ ſignificat conceptum ſimplicem*. Sive interim rem compoſitam ſive ſimplicem ſignificet, ſive in eſſendo ſimplex ſive compoſita ſit, parum hæc referunt; modò conceptum ſimplicem ſignificet, habeatur apud logicos pro ſimplici: Vocem complexam definiunt hoc modo: *vox complexa eſt vox ſignificans conceptum complexum*. De re ſignificata, ac entitate vocis ſignificantis nihil curando an ſimplex ſit an compoſita: modò conceptus ſignificatus complexus ſit, vox apud Logicos habetur pro complexa. Et hinc eſt ortum fundamentum diſtinguendi voces logicè ſimplices, & grammaticè ſimplices complexas, ac grammaticè complexas.

6. *Neque huic communi Summuliſtarum aſſerto ſua deeſt ratio*. Vocis enim ſimplicitatem ac complexionem Summuliſtæ ex ſola ſignificatione deſumunt, negligentes vocis entitatem: quia Summuliſtæ, qui ſaltem inchoativè Philoſophi ſunt, vocis ſimplicitatem ac complexionem ex eo deſumere debent, quod in voce eſt eorum objectum; atqui Summuliſtæ pro objecto non habent vocis entitatem; hanc quippe inferioribus Grammaticis relinquunt: ſed vocis ſignificationem. Ergò vocis ſimplicitatem ac complexionem ex entitate debent metiri inferiores grammatici; Summuliſtæ verò ex ſola ſignificatione. Ex ſola ſignificatione, inquam, non rei; ſed conceptus. *Rationem allegant*: quia ſi ſimplicitas, & complexio vocis ex re ſignificata attenderetur, pauciſſimæ forent voces ſimplices, multæque voces forent complexæ, quæ in tota Philoſophia habentur pro ſimplicibus: ergo complexio ac ſimplicitas vocis non ex re, ſed ex conceptu ſignificato deſumi debet.

7. *Aſt hæc omnia mihi non placent*. Ego enim, qui Summuliſtas non Phyſicos, non Logicos, ſed Grammaticos eſſe probavi ſupra *diſp.* 1. illos hic eundem cum Grammaticis funem trahere puto: adeoque vocis ſimplicitatem & complexionem ex eodem cum Grammaticis principio ac fundamento deſumere debere. Dico ergo vocem ſimplicem eſſe illam, quæ eſt ſimplex dictio: *ut nemo*, *homo*, *Deus*, *animal*, *nullibi*, *ubique*, *&c.* Vocem vero complexam eſſe eam, quæ ex pluribus dictionibus compoſita eſt: ut *Aurelius Auguſtinus*, *Erneſtus Ferdinandus*, *Maximilianus Henricus*, *homo albus*, *animal rationale*, *&c.* Qualemcumque demum habeant ſignificationem. Hujus concluſionis ego non ſum inventor; illam enim inſinuat ſubtiliſſimus noſter Gregorius Ariminenſis *quæſt.* 1. *Prologi art.* 3. §. *ſed poteſt moveri dubium*. Et ſequitur *Mendozza in ſuis ſummulis diſp.* 3. *ſect.* 11. §. 99. & 100. & *Toletus lib.* 1. *cap.* 12.

8. *Poteſtque hoc probari & confirmari diverſis mediis*. *Primò ergo ſic*: hæ voces *animal rationale*, *animal irrationale*, *corpus ſenſitivum*, *corpus affectum albedine*, *&c.* Sunt indubitatè apud omnes logicos & Summuliſtas voces logicè complexæ: atqui voces iſtæ non ſunt complexæ in ſignificando, ſed ſolummodò in eſſendo: ſive iſtæ voces non ſignificant conceptum complexum: ergo complexionem vocis Logici & Summuliſtæ deſumere non poſſunt ex ſignificatione complexa, neque ex ſignificatione conceptus complexi; ſed ex ſola complexione vocis: ergo apud Logicos vox complexa eſt illa, quæ eſt complexa in eſſendo; & ita quoad hoc conveniunt Logici & Grammatici. *Probatur minor*: *de illa namque eſt difficultas*. Quia vox *homo*, vox *brutum*, *animal*, *album*, *&c.* apud omnes Logicos & Summuliſtas ſunt voces ſimplices, ſignificantque conceptum ſimplicem, non vero complexum: ergo ſimiliter voces *animal rationale*, *animal irrationale*, *&c.* ſignificant conceptum ſimplicem, non vero complexum. *Probatur conſequentia*: quia inter duas

duas voces synonimas impossibile est unam significare conceptum simplicem, aliam verò significare conceptum complexum; nam voces synonimæ sunt voces ejusdem per omnia significationis: debent enim idem significare eodem modo: unde planè repugnans est ac contradictionem implicans, quod duæ aliquæ voces sint synonimæ, & altera simplicem, altera vero complexum conceptum significet. Atqui hæ duæ voces *homo* & *animal rationale*: item hæ duæ voces *brutum* & *animal irrationale*: & generaliter semper vox definitum, & vox definitionem significans sunt voces synonimæ: ergo plane impossibile est, ut una complexum, altera simplicem significet conceptum: atqui apud omnes Logicos vox *homo* significat conceptum simplicem: ergo similiter vox *animal rationale* significat conceptum simplicem, & non complexum: atqui apud omnes Logicos ista vox *animal rationale* est vox logicè complexa: ergo voces logicè complexæ possunt significare conceptum simplicem, & non complexum. Ineptiunt ergo, qui vocem complexam definiunt esse illam, quæ significat conceptum complexum. *Prima hujus discursus minor videbitur quibusdam trivialibus Philosophis mira*: est nihilominus S. Thomæ 1. *part. q.* 12. *art.* 10. *ac* 1. Et *quæst.* 13. *art.* 1. *in corp.* & *quæst.* 14. *art.* 6. Et *Gregorii Ariminensis in* 1. *disp.* 1. *quæst. unica, art.* 1. non longe à fine. *Et probatur*: quia voces synonimæ vocantur illæ, quæ significant idem eodem modo. Vel, *ut loquuntur Scotistæ*, sunt illæ, quæ significant eandem rem secundum eandem formalitatem. Vel potius, *ut loquuntur Nominales*, sunt illæ, quæ significant eandem rem secundum idem connotatum. Atqui vox *homo*, & vox *animal rationale* significant eandem rem cum eodem connotato: ergo sunt voces synonimæ. *Probatur minor*: quia vox *homo* significat entitatem hominis connotando operationes sensitivas simul & rationales: homo quippe est suppositum habens in se principium sensandi, simul ac ratiocinandi. Atqui vox *animal rationale* significat etiam entitatem hominis connotando operationes sensitivas simul ac rationales: animal enim rationale etiam nihil est aliud, quam suppositum habens in se principium sensandi & ratiocinandi. Ergo istæ voces significant eandem rem cum eodem connotato, aut eisdem connotatis. *Sed de his plura infra suo loco*.

9. *Probatur secundò*: quia voces *homo est animal*, *equus currit*, *homo stat*, &c. & generaliter omnis propositio vocalis est vox apud Logicos complexa: atqui tamen est complexa non in significando; sed solummodo in essendo; significat enim conceptum simplicem, non complexum. Ergo Logici vocis complexionem, non ex significare, sed ex esse vocis attendere debent, uti attendunt Grammatici. *Probatur minor*: quia conceptus, quem significant voces, est conceptus loquentis, quem de re per voces significata format, quemque exterius per voces manifestat: unde conceptus, quem significat propositio vocalis, est propositio mentalis formata à loquente. Atqui propositio mentalis est qualitas & conceptus simplex & incomplexus: neque enim in propositione mentali est distinguere prædicatum, copulam, & subjectum; quasi verò foret quoddam compositum ex tribus conceptibus partialibus realiter distinctis, quorum unus foret subjectum, tertius prædicatum, & secundus copula: istam enim philosophiam crassam, ac materialem, ineptumque quorumdam Recentiorum de hac re loquendi modum, jam dudum subtilizavit, ac aptavit *Gregorius Ariminensis quæst.* 2. *prologi*, *art.* 3. Ergo propositio vocalis significat conceptum similem, & tamen est vox complexa: ergo voces complexæ significant quandoque conceptum simplicem. Ineptiunt ergo, qui vocum complexionem ex complexi conceptus significatione desumendam esse contendunt.

SECTIO II.

Reiicitur solutio quorumdam, ac sententia de conceptu virtualiter complexo.

10. RESpondent *passim*: per conceptum complexum, à cujus significatione vox denominatur complexa, esse non solum illum, qui realiter compositus, & ex pluribus partialibus realiter distinctis complexus est; sed illum, qui est compositus vel realiter vel virtualiter: atqui propositio mentalis, item definitio mentalis licet non est conceptus compositi realiter, sunt tamen compositi virtualiter: ergo propositio vocalis & definitio vocalis significant conceptum complexum; non verò simplicem. *Probant minorem*: quia conceptus virtualiter complexus est conceptus quidam, qui licet realiter in sua entitate simplex sit; virtute tamen suæ significationis seu repræsentationis est complexus: faciendo id, quod faciunt plures conceptus realiter distincti: quia nimirum repræsentat æquè multa, & æquè distinctè, ac repræsentant plures alii conceptus realiter distincti. Unde ad conceptum virtualiter complexum duæ necessariæ sunt conditiones. *Primo*: quod repræsentent æquè multa. *Secundo*: quod ista multa repræsentent æquè distinctè. Defectu cujus conditionis, *inquiunt*, conceptus correspondens voci *homo* non est virtualiter complexus: quia quamtumvis repræsentent æquè multa, ac repræsentent conceptus, quibus separatim concipimus animal & rationale; non tamen ista repræsentat æquè distinctè. Tollunt enim animalitatem & rationalitatem per conceptum correspondentem voci *homo* solummodo repræsentari indistinctè & confusè: ac generaliter volunt prædicata essentialia definitionis per conceptum correspondentem voci significanti definitum repræsentari solummodo confuse. Atqui propositio mentalis, & definitio mentalis quamtumvis in sua entitate fortasse sint qualitatis & conceptus simplices, sunt tamen repræsentantes æque multa, ac æque distincte, ac repræsentant conceptus realiter distincti; illi nimirum, quibus separatim apprehendimus prædicatum

tum & subjectum: ergo propositio mentalis, & definitio mentalis sunt conceptus quidam virtualiter complexi.

11. *Sed contra dico*: hæc non bene cohærere, neque conceptum illum, qui æquè multa, ac æquè distinctè repræsentat, quam alii conceptus plures realiter distincti, posse vocari virtualiter complexum: Nam hoc modo conceptus simplicissimus divinus, qui omnia illa, quæ omnes omnino conceptus creati repræsentant, non solum æquè distinctè; sed etiam longè distinctiùs repræsentat; foret virtualiter complexus: quod licet aliqui Recentiores admittant; tamen admittendum nullatenus est: cum nulli antiqui Philosophi aut Theologi taliter loquantur. Immo illi, qui judicium suum propositionem mentalem putant esse conceptum ex pluribus partialibus realiter compositum, dicunt conceptum Dei esse apprehensivum, simul & judicativum, tamen sine complexione aut compositione. *Præterea*: conceptum repræsentantem æquè multa æquè distinctè ac repræsentant conceptus realiter distincti, non posse vocari complexum. *Probo hoc discursu, firmo, ni fallor, & efficaci*: quia si omnis conceptus æquè distinctè repræsentans, ac repræsentant alii plures realiter distincti, foret conceptus complexus; tunc omnis omnino cujuscumque prædicati, præterquam entis in genere, conceptus foret complexus: & solus conceptus entis foret simplex; conceptus vero substantiæ, accidentis, viventis, corporis, animalis, hominis, bruti, equi, &c. foret conceptus complexi. Consequens absurdum est, & planè repugnans principiis istorum Philosophorum, contra quos nobis hic est dissertatio; ergo & antecedens absurdum est, ex quo tale infertur consequens. *Probare hic oportet sequelam majoris, cum minori: incipiamus à minori*: quia si conceptus substantiæ, accidentis, hominis, bruti, omniumque aliorum prædicatorum, præter unicum conceptum entis, forent conceptus complexi, tunc etiam voces *substantia*, *accidens*, *homo*, *brutum*, *equus*, omnesque aliæ voces, præter solam vocem ens, forent voces logicè complexæ: nam apud Adversarios nostros vox logicè complexa est illa, quæ significat conceptum complexum; consequens absurdum est, & non solum contra adversarios; sed contra totam Philosophiam: ergo & antecedens. Et sanè quo fundamento, aut quo colore omnes omnium prædicatorum conceptus dici possint esse complexi, ego non video, neque credo à quopiam id fore admittendum.

12. *Aggrediamur nunc sequelam majoris*: quia omnes omnium prædicatorum conceptus, dempto conceptu entis repræsentant æquè multa, & æquè distinctè, quam plures alii conceptus realiter distincti: ergo si conceptus complexus sit ille, qui æquè multa æquè distinctè repræsentat, ac plures alii realiter distincti, omnes omnino omnium prædicatorum ente inferiorum conceptus erunt complexi. *Probatur antecedens*: quia conceptus cujuscumque prædicati inferioris distinctè repræsentat prædicatum superius & differentiam, sive modum contractivum, ac sui constitutivum: atqui prædicatum superius contractum & prædicatum contrahens, sive sit vera differentia, sive solummodò modus, repræsentantur, vel certè repræsentari possunt per duos conceptus realiter distinctos; *uti evidens est, & inductione exemplorum facile ostendi potest*. Ergò quivis conceptus cujuscumque prædicati inferioris repræsentat æquè multa, ac æquè distinctè, quam repræsentent plures alii conceptus realiter distincti. *Probatur major*: quia conceptus prædicati inferioris repræsentat distinctè omnia illa, quæ sunt de essentia istius prædicati; atqui de essentia prædicati inferioris est prædicatum superius, ac simul differentia sive modus contrahens ac constituens: ergo conceptus prædicati inferioris repræsentat distinctè & prædicatum superius & simul differentiam, sive modum contrahentem.

13. *Scio mihi respondendum*; conceptum prædicati inferioris esse conceptum prædicatum superioris contracti, ac simul prædicati contrahentis; sed tantummodo confusum, nullatenus verò distinctum, v. g. conceptum hominis esse quidem conceptum animalitatis ac simul rationalitatis; sed confusum, non distinctum. Ita etenim passim hæc in Scholis modernis ventilantur, ut ostendatur quomodo definitum ac definitio non sint synonima. *Sed auctoritas Scholæ sive veteris sive modernæ parum me movet*; ego quippe homo sum, cui si verba & fucos obtrudere cœperis; *plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo*: nihil tale capere aut continere valeo: proin quippiam à me capi aut contineri si velis, firma & solida dicito. *Ostendo ergò*: conceptum prædicati inferioris esse non solummodo confusum; sed verè distinctum conceptum prædicati superioris contracti, ac etiam prædicati contrahentis: quia, apud Thomistas, conceptus alicujus prædicati confusus est is, qui quidem attingit prædicati realitatem, non tamen, ut ita loquar, virtualem formalitatem, quam principaliter importat. Apud Scotistas, conceptus confusus est conceptus attingens prædicati realitatem, non tamen illius actualem formalitatem principaliter importatam. Secundum nos verò Nominales, conceptus confusus vocatur conceptus attingens prædicati realitatem ac intrinsecam entitatem, non tamen illius principale connotatum; v. g. conceptus distinctus animalitatis est conceptus confusus rationalitatis: & generaliter inter prædicata sibi mutuo realiter identificata, & sese mutuò sub conceptu excludentia, semper conceptus distinctus unius est conceptus confusus alterius: quia nimirum (*manendo in exemplo præallegato*) conceptus animalitatis quidem attingit intrinsecam realitatem rationalitatis: hæc etenim eadem planè est cum animalitate: non tamen attingit ejus connotatum, quod sunt operationes intellectivæ. Nam quando concipio animalitatem, formo hunc conceptum: *principium eliciendi operationes sensitivas*. In quo non facio mentionem, neque attingo operationes intellectivas connotatas à prædi-

dicato *rationalitas*. Conceptus ergò alicujus prædicati distinctus est is, qui attingit non solam intrinsecam prædicati entitatem; sed insuper ejus extrinsecum connotatum. Atqui conceptus prædicati inferioris attingit prædicatum superius contractum & prædicatum contrahens non solummodo quoad intrinsecam entitatem; sed etiam quoad extrinsecum connotatum: ergò conceptus prædicati inferioris est non solummodò confusus; sed verè distinctus conceptus prædicati superioris contracti, ac etiam prædicati contrahentis. *Probatur minor*: quia quodvis prædicatum non potest concipi, nisi concipiantur & attingantur omnia connotata per prædicatum istud importata; unde conceptus prædicati inferioris attingit omnia connotata pet prædicatum inferius importata. Atqui prædicatum inferius importat & connotatum prædicati superioris ad se contracti, ac simul prædicati contrahentis: ergo conceptus prædicati inferioris attingit non solam realitatem; sed insuper connotata prædicati superioris contracti, ac prædicati contrahentis. *Probatur minor*: quia prædicatum inferius includit & importat connotata omnium istorum prædicatorum, quæ essentialiter includit: atqui prædicatum inferius in se essentialiter includit & prædicatum superius contractum, ac simul prædicatum contrahens: ergo etiam includit ac importat connotatum tam prædicati superioris contracti; quam prædicati contrahentis. *Probatur major*: quia prædicata essentialia suis subjectis communicant se adæquatè secundum quidlibet sui: unde etiam subjecta includunt & participant adæquatè & secundum quidlibet sui prædicata sua essentialia: participare ergo illa debent etiam secundum eorum connotatum. Ergo prædicatum inferius, aut aliud quodcumque includit ac importat omnia connotata omnium istorum prædicatorum, quæ in se essentialiter includit. *Discursum hunc puta esse solidum & firmum*: sunt tamen in illo aliqua longiori ac accuratiori indagatione digna: quæ tibi reservo in aliquem commodiorem locum.

14. *Sed age*: demus propositionem mentalem, aliosque conceptus, *de quibus hactenus*, esse virtualiter complexos: numquid de me triumphabunt? Ita: sed ante victoriam. Dico ergo tunc adhuc nihil valituras ordinarias istas & communes vocis simplicis & complexæ definitiones. *Quod probo*: quia multæ voces, quæ apud omnes omnino Logicos habentur simplices, significant conceptum complexum: ergo manifestè vox Logicè complexa malè definitur esse illa, quæ significat conceptum complexum, & vox simplex esse illa, quæ significat conceptum simplicem. *Probatur antecedens*: quia omnia verba tam personalia, quam impersonalia, qualia sunt: *pugno*, *pugnatur*, *ambulo*, *ambulatur*, *doceo*, *docetur*, *&c.* sunt voces logicè simplices: Logici enim vocem simplicem passim dividunt in nomen & verbum. Atqui omnia verba, præsertim impersonalia, secundum Adversarios significant ac significare debent conceptum complexum: ergo secundum Adversarios multæ voces logicè simplices significant conceptum complexum: *Prob. min.* quia propositio mentalis secundum Adversarios est conceptus complexus: atqui ista verba impersonalia, ac etiam personalia significant propositionem mentalem: ergo ista verba secundum adversarios significant conceptum complexum. *Patet minor*: quia ista verba impersonalia, v. g. *pugnatur*, *ambulatur*, significant idem quod hæ orationes, *fit pugna*, *fit ambulatio*, illisque in significando æquivalentia, ac synonima sunt; *uti evidens est*: Atqui istæ orationes significant evidenter propositionem mentalem: ergo similiter ista verba impersonalia, quæ sunt voces logicè simplices, significant propositionem mentalem, quæ secundum Adversarios est conceptus complexus; adeoque multæ voces simplices significant conceptum, secundum Adversarios, complexum. Quomodo ergo ipsi definiunt vocem complexam esse illam, quæ significat conceptum complexum; simplicem vero esse illam, quæ non significat conceptum complexum?

SECTIO III.

Rejicitur alia aliorum sententia, ac loquendi modus.

15. PER ista, quæ hactenus dixi, & multa alia, quæ dicere hic possem, facile est expugnare alium quorumdam Summulistarum loquendi modum. Quidam enim vocem complexam & simplicem definiunt hoc modo: *vox logicè complexa est illa, quæ æquè multa ac æquè distinctè significat ac plures aliæ voces*, v. g. talis est vox *nemo*, quæ significat se sola planè idem, quod significant hæ duæ voces *nullus homo*. *Vox verò Logicè simplex est illa, quæ non significat æquè multa æquè distinctè, quam significent plures aliæ voces*. Ut vox *homo*, *brutum*, *lapis*, *Deus*, *equus*, *&c.* Ast hic nihil verius, neque subtilius adferunt, quam alii. *Quod probo per eadem media*: quia inter voces synonimas neutra potest plura, aut magis distinctè significare, quam alia: voces quippe synonimæ in significando per omnia pariformes, ac omnino similes sunt. Atqui, *uti supra dixi*, voces *homo & animal rationale*: *brutum & animal irrationale*: *pugnatur & fit pugna*, *ambulatur & fit ambulatio*, *&c.* sunt voces synonymæ, adeoque in significatione sua planè pariformes ac similes. Ergo neutra plus, quam alia: neutra magis distinctè, quam alia significat. Ergo hæ voces, *homo*, *brutum*, *pugnatur*, *ambulatur*, *&c.* significant æquè multa ac æquè distinctè, ac istæ aliæ voces plures, cum quibus synonimæ, ac in significando pariformes sunt. Atqui tamen istæ voces sunt apud omnes, etiam apud Adversarios, voces logicè simplices: ergo voces logicè simplices significare possunt æquè multa, ac æquè distinctè, ac significant aliæ plures voces: ergo vox complexa non rectè definitur esse illa, quæ significat æquè multa, æquè distinctè, ac aliæ plures voces: & vox simplex non rectè esse illa, quæ æquè multa æquè distin-

distinctæ, ac aliæ plures voces non significant.

16. *Præterea*: æquè multa significare æquè distinctè est significare eandem rem cum eisdem connotatis: etenim sicut aliquod prædicatum distinctè concipere est illud concipere cum suo proprio connotato; ita etiam prædicatum aliquod distinctè significare vel significari est illud significare vel significari cum suo proprio connotato. Atqui hæ voces *homo*, *brutum*, *animal*, *vivens*, *&c.* significant eandem realitatem sub iisdem connotatis, sub quibus illam significant hæ voces; *animal rationale*, *animal irrationale*, *vivens sensitivum*, *corpus animatum*, *&c.* Ergo istæ voces significant æquè multa æquè distinctè ac significant hæ voces; & tamen istæ voces sunt voces logicè simplices: ergo voces logicè simplices possunt æquè multa significare æquè distinctè ac significant aliæ voces plures. *Minor patet ex supradictis numero* 8 *&* 13. vox enim *homo*, & vox *animal rationale* significant eandem hominis entitatem connotando operationes sensitivas, simul ac intellectivas: ergo significant eandem realitatem sub iisdem præcisè connotatis.

17. *Præterea*; si vox complexa foret ista, quæ significat æquè multa æquè distinctè ac significant aliæ voces plures, omnes omnino voces forent complexæ præter solam vocem *ens*: & sola vox *ens* foret vox logicè simplex. Consequens absurdum est: ergo & id, unde sequitur. *Probatur sequela majoris*: quia vox *substantia* significat idem & æquè distinctè, quod significant vox *ens* & vox *per se*: substantia namque est ens per se. Item vox *accidens* significat idem æquè distinctè, quod significant vox *ens*, & vox *in alio*, accidens enim est ens in alio. Similiter vox *Deus* significat æquè multum & æquè distinctè, ac vox *ens*; & vox *infinitum*; item vox *homo* significat idem ac æquè distinctè, quod significant vox *animal*, & vox *rationale*: & sic descendendo ad omnes alias quascumque voces, idem facile ostendi poterit. Ergo si vox logicè complexa sit ista quæ significat æquè multa ac æquè distinctè, ac significant plures aliæ voces, omnes voces præter solam vocem *ens* erunt logicè complexa. Immo & ipsa vox *ens* erit logicè complexa; significat enim æquè multa ac æquè distinctè, ac significant hæ voces *habens essentiam realem*. *Patet antecedens*: quia significare æquè multa æquè distinctè, est significare idem sub iisdem connotatis: atqui vox *substantia*, & voces *ens per se*; vox *accidens*, & voces *ens in alio*; vox *Deus*, & voces *ens infinitum*, *&c.* significant idem sub iisdem connotatis: ergo significant idem æquè distinctè.

18. *Finio ergo ac concludo*: Summulistas non debere ex alio principio aut fundamento metiri vocis simplicitatem ac complexionem, quam illam metiantur Grammatici. Debent, inquam, illam metiri non ex significatione, non ex re vel conceptu significato; sed ex qualitate ac entitate vocis significantis: adeoque apud Logicos & Summulistas vox simplex est illa, quæ est simplex dictio. Ut *homo*, *nemo*, *Deus*, *pugnatur*, *&c.* Vox vero complexa est illa, quæ est composita ex multis dictionibus inter se legitimè coordinatis ac constructis. Ut *homo albus*, *animal rationale*, *petrus currit*, *equus stat*, *&c.* Unde divisio vocis in simplicem & complexam est planè eadem & synonima cum illa, qua dividitur in simplicem dictionem & orationem. Oratio namque cum voce complexa; dictio vero simplex cum simplici voce confundenda est. *Cujus conclusionis ratio à priori est*; quia Logicus dum Summulistam agit, Logicum exuit, & grammaticum induit; ac verè grammaticus est: *uti patet ex dictis disp.* 1. Atqui dum simplicitatem ac complexionem vocis tractat; tum summulistam agit: ergo tunc exutus logicum, & Grammaticum indutus est: ergo tunc vocis simplicitatem ac complexionem non ex principiis ac fundamentis logicalibus; sed grammaticalibus sumere ac meti debet. Unde ab alio principio desumunt voces denominationem simplicis vel complexæ, quam sumant denominationem substantivæ vel adjectivæ, concretæ vel abstractæ, univocæ vel æquivocæ, categorematicæ vel syncategorematicæ, &c. Denominationem namque simplicis vel complexæ sortiuntur ex sua entitate; alias vero omnes denominationes præfatas ex re significata, vel ex modo significandi illam sortiuntur: *ut ex decursu patebit*. De speciebus vocis simplicis agam per aliquot disputationes sequentes; de complexa vero, ac speciebus ejus agam infra, cum de oratione erit sermo. Oratio enim vocalis, & vox complexa, *uti dixi*, synonima sunt.

DUBIUM II.

Quid sit vox categorematica, quid syncategorematica, quid vox mixta?

SECTIO I.

Sensus ac resolutio quæstionis.

19. HAS voces diversi diversimodè definiunt: aliqui dicunt vocem categorematicam esse illam; quæ significat rem alicujus categoriæ seu prædicamenti; confundunt ergo vocem categorematicam cum voce prædicamentali. Alii putant omnes voces adjectivas syncategoremata esse, & solas voces substantivas esse categoremata. Ita *Petrus Mendozza disp.* 3. *sect.* 10. Alii vocem categorematicam definiunt esse illam, quæ per se sol aliquid significat; syncategorematicam, quæ per se nihil significat, adjuncta tamen alteri, tribuit illi certum significandi modum. Ita Magister meus *Michael Palludanus lib.* 1. *dialect. cap.* 5. *Et Toletus lib.* 1. *cap.* 12. Alii denique definiunt categorema, quod se solo potest prædicatum propositionis; syncategorema vero, quod se solo prædicatum propositionis esse nequit, potest tamen esse cum alio. Ita *Villalpandus lib.* 1. 2. *part. cap.* 3. Inter quas sententias duæ posteriores sunt probabiles,

& solis verbis differunt. Duæ verò priores apparentiam non habent; recedunt enim à communi via, nulla id cogente, aut suadente ratione. Prima namque ineptè confundit categorema cum voce prædicamentali; cum voces transcendentales non sint prædicamentales, sint tamen vera categoremata: *ut statim patebit*. Secunda verò inconsentaneè, vocem categorematicam cum substantiva, & syncategorematicam cum adjectiva confundit: licet quippe omnis vox substantiva sit categorematica, non tamen sola; nam etiam multæ, immo omnes adjectivæ sunt categorematicæ: quis enim dicat voces *rationale*, *sensitivum*, *risibile*, *hinnibile*, aliasque similes non esse categorematicas?

20. *Resp. ergo & dico primò*: vox categorematica rectè definitur esse illa, quæ significativè sumpta potest esse prædicatum propositionis vocalis. Ut vox *homo*, *equus*, *Petrus*, *Deus*, *nemo &c.* Ita *Cicero* 4. *Tusc. Distinguitur*, inquit, *etiam illud, ut libido sit earum, quæ dicuntur de quodam, aut de quibusdam, quæ* κατηγορήματα *appellant dialectici, ut habere divitias, habere honores, &c.* ubi categoremata sive voces categorematicas vocat illas, quæ de aliquo dicuntur; *Id est:* dici possunt: verba quippe in materia doctrinali & decisiva potentiam, non actum sonant. Atqui vocem de aliquo dici posse est vocem de aliquo prædicari posse: sive posse esse prædicatum propositionis vocalis; ergo congruentissimè vox categorematica definitur esse illa, quæ potest esse prædicatum propositionis vocalis. *Et ratio ulterior est*: quia vox categorematica idem est, quod vox prædicabilis; *uti patet ex Ætymologia nominis*. *Categorematica* enim derivatur à verbo κατηγορέω; quod prædicare significat. Atqui vox prædicabilis est vox potens prædicari, ac esse prædicatum propositionis vocalis; ergo, &c.

21. Dixi in definitione: *est vox, quæ significativè sumpta, &c.* Hoc enim planè debet addi: imprimis enim vox categorematica debet esse vox significativa potens esse prædicatum propositionis. Et hinc vox *blictri*, vox *syndapsus*, aliæque similes, quantumvis possint esse prædicatum propositionis dicentis *homo non est blictri*, *aliqua vox dyssillaba est blictri*, *&c.* quia tamen voces significativæ non sunt, non sunt categorematicæ. Vox enim categorematica est illa, quæ potest esse propositionis prædicatum ratione sui significati. Et generaliter omnes hæ divisiones vocum, *de quibus agimus*, pro diviso habent vocem significativam. Unde omnia membra dividentia, utpote totam divisi sui essentiam participantia, etiam esse debent voces significativæ. *Præterea*: ad vocem categorematicam non satis est esse vocem significativam; ast insuper debet posse esse prædicatum propositionis sumpta significativè: neque satis est posse esse prædicatum sumptam non-significativè: Alioquin enim voces *nullus*, *omnis*, *quidam*, *ubique*, *semper*, aliæque similes, quæ non categorematicæ, sed syncategorematicæ sunt, forent categorematicæ: sunt namque voces significativæ, possuntque non-significativè sumptæ esse prædicatum propositionis dicentis, *homo non est vox nullus*, *aliquod signum syncategorematicum est nullus*, *&c.* Debet ergo vox categorematica esse vox significativa, quæ significativè sumpta potest esse prædicatum vocalis propositionis.

21. Quidam vocem categorematicam definit hoc modo: *est vox significativa, quæ significativè sumpta potest esse aliqua principalis pars propositionis vocalis*: scilicet vel subjectum, vel prædicatum, vel copula. Putatque nostram definitionem ex *Villalpando* desumptam esse nimis curtam & brevem. *Motus hac ratione*; quia omnis vox, quæ significativè sumpta esse potest prædicatum, vel subjectum, vel copula propositionis vocalis, est vox categorematica: vel si aliqua non sit, ista assignetur. Atqui sunt aliquæ voces, quæ significativè sumptæ possunt esse subjectum, vel copula; non tamen possunt esse prædicatum propositionis: verbum etenim esse potest propositionis copula; non tamen subjectum, aut prædicatum: item nomina singularia, ut sunt *Petrus*, *Paulus*, *bucephalus*, *pegasus*, *&c.* possunt esse propositionis subjectum; non tamen prædicatum, aut copula. Ergo nostra definitio dicens vocem categorematicam esse illam, quæ significativè sumpta potest esse propositionis vocalis prædicatum, non comprehendit omnes voces categorematicas: non enim comprehendit illas, quæ possunt solummodo esse copula vel subjectum, & nullatenus prædicatum: Ergo est curta nimis & brevis: Ergo oportet definitionem formare hoc modo: *est vox, quæ significativè sumpta esse potest aliqua principalis pars propositionis vocalis*: hæc definitio enim comprehendit omnes. *Resp. negando minorem, & dico*: Licet verbum quandoque sit sola propositionis copula; sæpe tamen esse simul copulam & prædicatum: ac semper posse esse prædicatum: ut patet in his propositionibus: *Petrus amat*, *equus currit*, *Deus est*, *Antichristus nondum est*, *&c.* In his, inquam, vocalibus propositionibus verbum est simul copula & prædicatum. *Quod copula sit, nemo negabit*: in propositione quippe esse copulam prædicati cum subjecto est de essentia verbi: *ut dicam infra*. *Quod etiam prædicatum sit, probo*: quia prædicatum propositionis vocalis est illa vox, quæ significat formam de propositionis subjecto affirmatam vel negatam: atqui in istis præfatis propositionibus verba *amat*, *currit*, & *est*, sunt voces significantes formam, scilicet amorem, cursum, & existentiam de subjectis istarum propositionum affirmatam vel negatam; ergo ista verba in istis vocalibus propositionibus sunt prædicata. Similiter dico nomina singularia ac individua posse esse prædicatum propositionis vocalis; licet magis ordinariè sint subjectum: nunquid enim individuum est illud, quod de uno solo prædicatur? vel, *ut ego definire soleo*, quod non prædicatur de multis? Ex quo patet definitionem meam esse bonam, & cum suo definito convertibilem: cùm omnis omninò vox categorematica, sive sit nomen, sive verbum, sit vox significatica, quæ significativè sumpta potest esse prædicatum propositionis vocalis.

23. *Objicies secundò*: hæ voces complexæ, *animal rationale*, *homo albus*, *animal hinnibile*, *&c.* sunt voces significativæ, quæ significativè sum-

ſumptæ poſſunt eſſe prædicatum propoſitionis vocalis: & tamen iſtæ voces non ſunt categorematicæ; ergo definitio à nobis aſſignata non eſt bona; comprehendit enim aliqua, ſub definito non comprehenſa. *Probatur minor*: quia vox categorematica apud omnes Summuliſtas debet eſſe vox ſimplex: atqui iſtæ præfatæ voces ſunt complexæ, & non ſimplices; ergo iſtæ voces non ſunt categorematicæ. *Reſp.* 1. *negando minorem, & majorem probationis*: non video enim, quid is in Philoſophia aut Grammatica diceret abſurdi, qui diceret vocem categorematicam poſſe eſſe tam complexam, quam ſimplicem. Nam *Cicero* pro vocibus categorematicis ſupra aſſignabat, *habens divitias*, *habens honores*, quæ ſunt voces complexæ. *Reſp. tamen ſecundo*: *negando conſeq. & probationem ejus*: nam iſtæ voces complexæ ſatis à definitione excluduntur per genus definiti, quod eſt vox ſignificativa ſimplex. Nam, *uti in fine dubii præcedentis dixi*, omnes hæc vocis diviſiones pro diviſo habent vocem ſimplicem: de oratione quippe, ſive de voce complexa, ac diviſionibus ejus, agemus infra. Iſtæ ergo voces complexæ, ſimileſque aliæ ſunt quidem voces categorematicæ: aſt non una, ſed plures ſibi mutuo conjunctæ: quæ ſunt propoſitionis vocalis prædicatum non ſimplex; ſed complexum.

24. *Dico ſecundò*: vox ſyncategorematica eſt illa, quæ ſignificativè ſumpta ſe ſola nequit eſſe prædicatum propoſitionis vocalis; ſed ſolummodo affectio quædam & modificatio prædicati. Sive eſt vox quædam, quæ ſignificativè ſumpta eſſe nequit prædicatum propoſitionis vocalis; ſed ſolummodo poteſt modificare ac qualificare ſignificationem vocis categorematicæ, quæ prædicatum propoſitionis eſſe poteſt. Unde ad vocem ſyncategorematicam duæ requiruntur conditiones. *Prima eſt*: quod ſignificativè ſumpta eſſe nequeat prædicatum propoſitionis. *Secunda eſt*: quod ſignificativè ſumpta qualificare & modificare poſſit ſignificationem vocis categorematicæ, cui adjungitur: verb. gr. vox *nullus*, *omnis*, *aliquis*, *doctè*, *celeriter*, *neceſſariò*, *contingenter*, *Petri*, *Pauli*, aliique omnes caſus obliqui ſunt ſyncategoremata; ſoli quippe caſus nominum recti ſunt categoremata. Quia imprimis nulla iſtarum vocum ſignificativè ſumpta eſſe poteſt ſe ſola prædicatum propoſitionis vocalis. Nam prædicatum vocale eſt vox ſignificans rem de alia re affirmatam aut negatam: atqui, *uti patet*, nulla iſtarum vocum ſignificat rem, quæ de ſubjecto propoſitionis affirmatur aut negatur; ergo nulla iſtarum vocum eſt prædicatum vocale. *Præterea*: omnes iſtæ voces poſſunt qualificare ac modicare ſignificationem vocis categorematicæ ſibi adjunctæ. Quia unam vocem modificare ac qualificare ſignificationem alterius vocis eſt unam vocem facere, ut alia vox, cui in orationis contextu adjungitur, aliter ſignificatum ſuum ſignificet, quam alioquin ſignificaſſet: atqui omnes iſtæ præfatæ voces faciunt, ut voces categorematicæ, quibus adjunguntur aliter ſignificata ſua ſignificent, quam alioquin ſignificaſſent; *uti clarum eſt*: *adeoque conſideranti facilè patebit*. Ergo omnes iſtæ præfatæ voces poſſunt modicare ac qualificare ſignificationem categorematis, cui adjunguntur.

25. *Et ratio concluſionis ac definitionis à priori, mihi videtur eſſe hæc*: quia vox ſyncategorematica, *uti patet ex nominis Ætymologia*, eſt vox con-prædicabilis: συγκατηγορέω enim ſignificat idem, quod *con-prædico*: ergo vox ſyncategorematica eſt illa; quæ cum alia voce con-prædicatur: atqui cum alia voce conprædicari eſt eſſe illam vocem, quæ per ſe non prædicatur; ſed ſolum afficit ac adhæret voci, quæ per ſe prædicatur: ergo vox ſyncategorematica eſt illa vox, quæ voci prædicabili ac categorematicæ adhæret, illamque afficit: atqui afficere & adhærere voci categorematicæ eſt vocem categorematicam modificare ac qualificare: qualificare, inquam, non quoad entitatem; ſed quoad ſuam ſignificationem: ergo vox ſyncategorematica rectè definitur eſſe vox modificans ſignificationem vocis categorematicæ.

SECTIO II.

Explicatur ſententia Magiſtri Michaelis Paludani.

26. CUm hac definitione ſic explicata fermè quadrat & coincidit definitio eximii mei Magiſtri *Michaelis Paludani*, *loco ſupra citato*. Ille enim categorema dicit eſſe vocem per ſe alicujus ſignificativam; ſyncategorema verò eſſe vocem, quæ cum per ſe nullius ſignificativa ſit, alteri tamen voci, cui adjungitur, tribuit certum ſignificandi modum. Quod ego in meis terminis ſoleo exponere ſic: categorema eſt ſignificativum abſolutum; ſyncategorema verò eſt ſignificativum modale: ſive eſt modus ſignificativus. Eo enim modo, quo Phyſici explicant & diſtinguunt ens abſolutum & ens modale in eſſendo; ita ego hic explicare ſoleo ens modale, & abſolutum in ſignificando: ſive ſignificativum abſolutum & modale. Ens abſolutum vocant Phyſici, quod per ſe eſſe & exiſtere poteſt; ita & ego categorema, ſignificativum abſolutum voco: quia eſt vox, quæ per ſe ſignificare & prædicari poteſt. Modum ſive ens modale vocant Phyſici illud, quod per ſe exiſtere non poteſt; ſed ſolum adhærendo & modificando exiſtentiam alterius: ita & ego ſyncategorema, modum ſignificativum voco; quia eſt vox, quæ non poteſt prædicari & ſignificare ſe ſola; ſed ſolummodo modificando, & quaſi adhærendo ſignificationi alterius.

27. *Petes*: quomodo vox ſyncategorematica dicatur per ſe nihil ſignificare; & tamen voci ſibi adjunctæ certum ſignificandi modum tribuere? *Ratio dubitandi eſt*: quia iſta duo ſunt ſibi mutuò repugnantia; nam modum ſignificandi tribuere, hoc ipſum eſt ſignificare: ſi ergo vox ſyncategorematica nihil ſignificet, quomodo certum ſignificandi modum tribuet? *Reſp.* illam eximii Magiſtri mei definitionem facere poſſe duos ſenſus. *Primus eſt hic*: vox ſyncategorematica neque ſeparata, neque conjuncta alteri voci aliquid ſignificat; attamen dum alteri alicui voci adjungitur, quantumvis ipſa nihil ſignificet, tamen

tamen alterius vocis significationem modificat, illique certum significandi modum tribuit. Et hic sensus est planè falsus: *Ut benè probat ratio dubitandi facta*. Adeoque ab Eximio Magistro meo non intentus. *Ratio est;* quia, *uti jam dicebam*, syncategorema habet se in significando; uti se habet modus in essendo: ergo syncategorema debet categorematì tribuere certum modum significandi, sicut modus enti physico tribuit certum modum essendi: atqui modus tribuit certum modum essendi, etiam aliquid essendo: neque enim modi sunt purum nihil; sed entia verè realia. Ergo similiter syncategorema debet categorematì tribuere certum modum significandi, aliquid significando.

28. *Alter sensus est hic:* vox syncategorematica separata à consortio alterius vocis nihil potest significare; tamen dum in orationis contextu alteri voci adjungitur, tunc aliquid significat, hancque suam significationem significationi vocis sibi adjunctæ communicat. Et hoc nos vocamus, significando tribuere certum modum significandi. *Ratio est*: quia vocem significare est audientem ex occasione auditæ vocis concipere rem significatam: atqui audiens syncategorema in orationis contextu cum aliis vocibus constructum, ratione syncategorematis ita auditi aliquid concipit: concipit enim aliter & alio modo significatum categorematis per syncategorema modificati, quam conciperet si tali modo modificatum non fuisset. Ergo syncategorema cum categoremate in orationis contextu constructum verè aliquid significat. *Probatur minor:* quia quando audio dici *omnis homo est doctus*, aliter concipio significatum vocis *homo*, quam quando audio dici *homo est doctus*, vel *aliquis homo est doctus*: ad primam enim propositionem, quæ universalis est, concipio significata vocis *homo* enumeranda copulativè; at verò ad alteram propositionem, quæ indefinita, aut particularis est, concipio illa enumeranda disjunctivè. Ergo syncategorema cum categoremate constructum facit, ut audiens alio modo concipiat, significatum categorematis à se modificati, quam conciperet sua modificatione semota. Differunt ergo categorema & syncategorema, non quod unum sit vox significativa; alterum verò sit vox non significativa; sed quod unum sit vox significativa per se; alterum verò sit vox significativa dependenter ab alia voce, cujus significationem modificat: sicut ens physicum & ens modale non differunt in eo, quod unum sit, alterum non sit ens reale; sed in eo, quod unum sit ens reale potens esse per se; alterum verò sit ens reale potens solummodo esse per aliud, & in alio, tamquam modificationis suæ subjecto.

29. Dixi has definitiones Magistri mei Paludani ferme quadrare & coincidere cum meis *sect.* 1. positis: non enim coincidunt planè & omnino, neque sunt inter se convertibiles. Nam definitiones Magistri mei aliquibus vocibus quadrant, quibus non quadrant definitiones meæ: ergo definitiones magistri mei cum meis definitionibus non sunt convertibiles, neque omninò coincidunt. *Probatur antecedens*; quia definitio categorematis data à me non convenit casibus obliquis nominum: nam, *ut dixi sect.* 1. omnes casus obliqui apud me non categoremata; sed syncategoremata sunt: illis tamen convenit definitio data à Magistro meo: ergo aliquibus vocibus convenit definitio Magistri mei, quibus tamen non convenit definitio mea. *Probatur antecedens*: definitio categorematis data à Patre Magistro *Paludano* est, *esse vocem per se significativam, quæ potest significare aliquid se sola absque consortio cujuscumque alterius vocis, cujus significationem in orationis contextu modificet & cui quasi adhæreat*. Atqui casus obliqui nominum sunt voces per se significativæ: ergo illis quadrat definitio syncategorematis tradita à Magistro meo Paludano. *Probatur minor*: quia inter voces habentes idem significatum principale impossibile est unam per se significativam esse, alteram non esse: atqui quorumcumque nominum casus rectus & obliqui sunt voces habentes idem omnino significatum principale: *uti clarum est*. Ergo inter illas impossibile est unam esse per se significativam, alteram verò non esse; atqui casus recti nominum sunt voces per se significativæ: ergo & casus obliqui sunt. *In hoc discursu omnia sunt clara præter majorem. Illa ergo probatur*: quia illa vox est per se significativa, quæ habet significatum, quod per se potest significari: sive cujus significatum est per se significabile. Sicut enim significativum & significabile sese mutuo ponunt & tollunt; ita etiam significativum per se, & significabile per se. Atqui inter duas voces habentes idem significatum principale, impossibile est unam habere, alteram verò non habere significatum per se significabile: ergo similiter impossibile est, ut inter duas voces habentes idem significatum principale, ut sit, altera non sit per se significativa. *Major licet clara sit, adhuc tamen probatur*: quia vocem significare est vocem in audiente significati sui conceptum caussare; ergo illa vox potest se sola significare, quæ potest se sola in audiente significati sui conceptum caussare atqui omnis ista vox potest se sola significati sui conceptum in audiente caussare, quæ habet significatum, cujus conceptus solus caussari potest: ergo omnis ista vox est se sola significativa, quæ habet significatum se solo significabile.

30. *Præterea:* Pater Magister *Paludanus* confundit syncategorema cum modo significativo. Atqui casus obliqui nominum neque sunt, neque secundum Magistrum meum esse possunt modi significativi: ergo neque apud ipsum esse possunt syncategoremata; sed esse debent categoremata: ergo definitiones nostræ inter se non convertuntur. Nam juxta meas definitiones, casus nominum obliqui non categoremata sunt; quamvis tamen non sint modi significativi. *Probatur minor:* quia modus significativus adjunctus alteri solummodò modo significativo nihil potest significare; sed ut significare possit, necessariò adjungi debet alicui significativo absoluto; atqui casus nominum obliqui adjuncti solummodò alteri modo significativo significare possunt; ver. gr. cum dico *omni tem-*

tempore, *in illo tempore*, *nullo modo*, *sine ulla conscientia*, *&c.* isti ablativi ibi significare possunt; ergo casus nominum obliqui non sunt modi significativi. *In hoc argumento probanda est major, simul & minor. Incipio ergo à majori*: quia philosophandum est de modis significativis quoad potentiam significandi; sicut philosophamur de modis entitativis quoad potentiam existendi: atqui modus entitativus nulla ratione existere potest adhærendo solummodo alicui alteri modo; sed ut existat necessariò vel ipse, vel modus is, cui adhæret, adhærere vel inhærere debet alicui enti physico & solido; ergo similiter modus significativus adjunctus solummodò alteri modo significare non potest; sed ut significet necessariò adjungi debet alicui significativo absoluto. *Jam etiam probo præfatam illam syllogismi præcedentis minorem*: quia vocem significare est illam significati sui conceptum in audiente caussare: atqui isti præfati ablativi caussant in audiente aliquem conceptum; *uti per experientiam patet*. Ergo significare possunt, ac etiam quandoque significant.

31. *Concludo ergo & dico*: hasce definitiones non esse inter se omninò convertibiles; sed habere se sicut magis & minus communia. Nam, *uti ex dictis facilè patere potest*, omnis quidem vox prædicabilis est vox per se significativa; non tamen omnis vox per se significativa est vox prædicabilis, *ut patet in obliquis nominum casibus*. Item omnis vox per se non significativa quidem est vox solummodo comprædicabilis; non tamen omnis vox solum comprædicabilis est per se non-significativa: *uti etiam patet in obliquis nominum casibus, & adverbiis*. Qualia sunt: *celeriter*, *tardè*, *doctè*, *benè*, *malè*, *&c.* Hæc enim omnia per se significativa sunt; non tamen per se prædicabilia sunt. *Si verò me roges*: Utra harum definitionum sit melior ac verior? Dicam magis placere priorem *sect.* I. datam ac explicatam; ob rationes ibi dictas. Interim utraque bona est: & parum interest utram sequaris. Optio ergo tibi datur.

SECTIO III.

Solutio quarumdam objectionum militantium pro casibus obliquis nominum.

32. OBjicies primò: vox categorematica est vox potens esse prædicatum propositionis vocalis: atqui casus obliqui nominum possunt esse prædicatum prædicationis vocalis: ergo sunt voces categorematicæ. *Probatur minor*: quia verb. gr. hic in his propositionibus: *Iste ager est Titii*; *hoc prædium est Sempronii*; *iste liber est S. Augustini*, *&c.* Isti genitivi sunt prædicata istarum propositionum; ergo casus nominum obliqui possunt esse prædicatum in propositione vocali. *Probatur antecedens*: quia in his prædicationibus: *hic ager est Titianus*. *Hoc prædium est Sempronianum*. *Iste liber est Augustinianus*, *&c.* Ista adjectiva. *Titianus*, *Sempronianus*, *Augustinianus*, sunt prædicata: atqui adjectiva ista planè idem significant, quod isti genitivi; suntque cum illis plane synonima: ergo etiam isti genitivi sunt prædicata in istis præfatis propositionibus. *Resp. negando minorem, & antecedens probationis*: quia (*ut omittam hic rationem sect.* I. *allegatam*) *Probatur antecedens*: quia tam prædicatum, quam subjectum propositionis vocalis debet esse casus rectus: atqui casus rectus & casus obliquus sunt duo repugnantia & incompatibilia: ergo similiter esse prædicatum, & esse casum obliquum sunt duo incompatibilia. *Probatur major*; quia istæ voces, quæ debent inter se necessario identificari in suis significatis rectis, esse debent casus recti: *ut evidens est*. Atqui subjectum & prædicatum propositionis vocalis esse debent voces identificatæ sibi mutuò in suis significatis rectis; ergo debent esse casus recti. *Minorem hujus syllogismi tibi non probo*: *quia ex professo tractaturus illam sum inferiùs*.

33. *Instabis*: si isti genitivi non sint ibi istarum propositionum prædicata; quæ ergo sunt ibi prædicata? Omnis enim propositio habere debet prædicatum. *Resp.* prædicatum istarum propositionum esse participium inclusum in verbo *est*. Faciunt namque istæ propositiones hunc sensum; *iste ager est pertinens ad Titium*, *Hoc prædium est pertinens ad Sempronium*. *Iste liber est compositus à S. Augustino*, *&c.* *Et ratio est*: quia in propositionibus concretis prædicatum est illa vox, quæ cum subjecto identificatur in suo significato recto; & cujus significatum formale inexistit significato recto subjecti: atqui in istis præfatis propositionibus participia inclusa in verbo *est* sunt voces identificatæ cum istis subjectis quoad significatum rectum, & habentes significatum formale inexistens significato recto subiecti; *uti bono summulistæ hoc examinanti facile patebit*. Ergo ista participia, non verò illi genitivi, sunt istarum propositionum prædicata. *Et ratio ulterior est*: quia omnes istæ propositiones sunt propositiones de *est secundo adjacente*: sunt enim propositiones, in quibus verbum *est* nullum post se habet prædicatum. Atqui in propositionibus de *est secundo adjacente*, participium in verbo *est* inclusum semper est prædicatum; ergo in istis præfatis propositionibus prædicata sunt participia inclusa in verbo est. *Sed de his omnibus plurima infra suo loco*.

34. *Unde ad tertium superioris argumenti syllogismum*, *neganda est minor*: scilicet hæc. Nomina adjectiva, *Titianum*, *Sempronianum*, *Augustinianum*, *&c.* planè idem significant, quod significant genitivi isti illis correspondentes. Nam isti genitivi de formali sive de principali significant significatum formale aut principale sui recti, à quo obliquè descendunt; ista adjectiva verò de principali non important significatum principale nominis primitivi, à quo derivantur; sed significant de principali aliquando imitationem, aliquando passivam possessionem, aliquando passivam originem, seu processionem, aliquando passivam directionem à suo themate (*ita enim grammatici vocant significatum principale vocis primitivæ, à qua similia adjectiva derivantur*) ergo ista adjectiva derivativa non significant idem, quod casus obliqui nominis primitivi à quo derivantur. *Probatur minor*: quia nomina ista adje-

adjectiva derivativa, verb. gr. *Titianum*, *Sempronianum*, *Catonianum*, *Platonianum*, *Augustinianum*, & alia similia, quandoque sunt nomina possessiva: quando scilicet prædicantur de rebus à Titio, Sempronio, Catone, Platone, Augustino possessis. Aliquando verò sunt imitativa: quando nimirum prædicantur de hominibus Titium, Sempronium, Platonem, Catonem, Augustinum imitantibus. Aliquando verò sunt patronimica: quando scilicet prædicantur de hominibus à Titio, Sempronio, Platone, &c. tamquam à sui effectivo principio descendentibus. Aliquando verò sunt nomina regulativa; quando scilicet prædicantur de hominibus per regulam ac legem Augustini, Platonis, Catonis, &c. regulatis, ac directis. Atqui juxta omnes Grammaticos nomina derivativa, possessiva, imitativa, patronimica, & regulativa de formali significant passivam possessionem, imitationem, passivam processionem, & passivam directionem à suo themate: ergo ista nomina derivativa de formali non significant suum thema, sive significatum formale nominis primitivi, à quo derivantur; sed significant vel imitationem, vel processionem, vel directionem, vel possessionem à suo themate; quæ duo sunt valdè diversa.

35. *Ex quo tandem patet ratio à priori:* cur in istis præfatis propositionibus ista adjectiva derivativa, sint ac esse possint potius prædicatum, quam casus obliqui nominum suorum primitivorum. *Ratio, inquam, à priori est hæc:* quia vox, quæ est prædicatum, debet esse vox cum suo subjecto identificata quoad significatum rectum, & habens significatum formale inexistens significato recto subjecti; *ut pluribus infra dicam suo loco*. Atqui ista nomina derivativa sunt talia; *ut bono Summulistæ facilè patere potest*. At verò casus obliqui nominum primitivorum neque significatum rectum habent, in quo cum subjecto identificentur: neque significatum formale significato recto subjecti inexistens habent. Cum namque dico: *iste ager est Sempronii*. *Iste homo est totus Platonis*. *Hæc opinio est Aristotelis*, &c. Neque Sempronеitas, neque Platoneitas, neque Aristoteleitas, quæ sunt significata formalia istorum genitivorum, inexistunt huic agro, huic homini, aut huic opinioni; sed quod illis inexistit, est possessio à Sempronio, imitatio Platonis, ac traditio ab Aristotele; ergo clara ratio est, cur potius ista nomina adjectiva derivativa, quam casus obliqui nominum suorum primitivorum possint esse propositionis vocalis prædicatum.

36. *Objicies secundò:* inter voces synonimas impossibile est unam esse, alteram verò non esse prædicabilem aut categorematicam: atqui casus rectus, & casus obliqui ejusdem nominis sunt voces synonimæ: ergo vel uterque, vel neuter casus est vox categorematica: atqui casus rectus est vox categorematica: ergo etiam casus obliqui ejusdem nominis sunt tales. *Probatur minor*: quia illæ voces sunt synonimæ, quæ habent idem planè significatum materiale, idemque planè significatum formale: atqui casus rectus, & casus obliqui ejusdem nominis sunt tales voces: *uti evidens est*. Ergo sunt voces synonimæ. *Audivi, qui responderet negando majorem: diceretque*: inter voces synonimas unam posse esse categorematicam, alteram esse syncategorematicam: sicut inter illas una potest esse simplex, altera complexa: *juxta dicta dubio præcedenti*: *Sed responsum ineptum est; ac Philosopho indignum*: nam voces aliundè simplices & complexæ; aliundè verò dicuntur esse categorematicæ & syncategorematicæ: dicuntur namque simplices & complexæ non à sua significatione, sed à sola sua entitate; *ut dubio 1. dixi*. At verò categorematicæ & syncategorematicæ dicuntur non à sua entitate, sed à sola sua significatione; *uti patet ex dictis hoc toto dubio*. Unde vox simplex & complexa debent solummodo esse diversæ entitatis, & possunt esse ejusdem significationis; at vox syncategorematica & categorematica esse debent diversæ significationis; possuntque fortasse esse ejusdem entitatis: atqui vocibus diversæ significationis planè repugnat esse synonimas; cum eadem significatio sit de essentia synonimorum. Non tamen repugnat vocibus diversæ entitatis; quoniam cum diversitate entitatis stare potest identitas significationis. Ergo clara ratio est, cur potius inter voces synonimas possit una esse simplex, altera complexa, quam una categorematica, altera syncategorematica.

37. *Resp. ergo negando minorem, & majorem probationis*. *Ratio est*: quia ad voces synonimas non satis est significare idem significatum; sed debent idem significatum significare eodem modo: atqui casus rectus, & obliquus ejusdem nominis significant quidem idem significatum; non tamen eodem modo: ergo non sunt voces synonimæ. *Probatur minor*: quia significare eodem modo est significare eadem significatione actuali: atqui casus rectus & obliquus non significant suum significatum eadem, ac pariformi planè significatione actuali: ergo non significant eodem modo. *Probatur minor*; quia significatio actualis vocum est conceptus, quem format audiens de illarum significatis; atqui alium conceptum formamus audito nomine recto; alium verò ac dissimilem audito nomine obliquo: *uti patet per experientiam*. Ergo nomen rectum & nomen obliquum ejusdem thematis ac radicis non significant suum significatum simili ac pariformi significatione actuali. *Præterea*: inter duas voces synonimas impossibile est unam habere, alteram non habere significatum rectum: atqui casus nominis rectus habet; casus verò obliqui non habent significatum rectum: *ut dicebam supra*. Ergo impossibile est illos casus esse voces synonimas. *Patet major*; quia vox habens significatum rectum nequit esse ejusdem significationis cum illa, quæ tale significatum non habet: ergo neque cum illa esse potest synonima; quoniam voces synonimæ ejusdem significationis esse debent.

38. *Objicies tertiò*: inter voces habentes idem significatum formale impossibile est unam esse, alteram non esse prædicabilem, ac categorematicam: atqui casus recti & obliqui ejusdem thematis

matis & radicis, sunt voces habentes idem significatum formale: *ut supra dictum*. Ergo vel uterque, vel neuter casus est vox prædicabilis, ac categorematica. *Resp. negando majorem*: nam, *ut supra dicebam*, ad prædicabilitatem vocis non satis est qualitas significati formalis; sed insuper requiritur significatum rectum; unde optimè fieri potest; ut inter voces idem omninò formale significatum habentes una sit, altera non sit prædicabilis ac categorematica. Quia scilicet altera habet, altera non habet significatum rectum ad prædicabilitatem omninò necessarium. *Quod bene notandum est*: ex eo enim in decursu hujus operis multa ad rem nostram facientia inferemus. Ut quod inter voces habentes idem significatum formale una possit latius patere, & de pluribus prædicari quam alia. Quod voces convertibiles ex parte significati formalis non sint semper etiam tales ex parte significati materialis, &c.

39. *Objicies quartò*: Oportet philosophari de casibus obliquis nominum, sicut philosophamur de personis & temporibus obliquis verborum: atqui personæ & tempora obliqua verborum sunt voces prædicabiles ac categorematicæ: *uti clarum est*. Ergo similiter casus obliqui nominum sunt voces prædicabiles. *Antequam respondeam præmitto*, quid sit nomen & verbum rectum; quid verò nomen & verbum obliquum: sive quinam casus in nomine sint recti & obliqui; & quænam personæ ac tempora in verbo sint recta & obliqua. Neque enim in hac materia omnes Grammatici loquuntur eodem modo. Casus vocis idem est, quod cadentia, sive terminatio vocis. Hinc enim *Aristoteles* in suis Ante-prædicamentis dicit denominativa esse illa, quæ ab uno nominis appellationem habent solo differentia casu. *Id est*: sola finali terminatione vocis differentia. Hinc casus rectus & obliquus vocis idem sunt, quod terminatio vocis recta & obliqua. Terminationem rectam quidam dicunt esse terminationem primævam & originariam; omnes verò alias terminationes ab hac primæva obliquantes & declinantes, vocant terminationes obliquas. Juxta quem dicendi modum, in nominibus solus casus nominativus numeri singularis, si nomen numerum singularem habeat; vel si illo careat, solus nominativus numeri pluralis erit terminatio recta: omnes verò alii casus, etiam nominativus pluralis, dum nomen numerum singularem habet, erunt terminationes obliquæ. In verbis verò sola prima persona indicativi modi, temporis præsentis, numeri singularis, erit terminatio recta; cum hæc sola sit terminatio originaria, & primæva: omnes verò aliæ personæ quorumcumque numerorum, temporum, & modorum, erunt terminationes obliquæ. Alii verò, & certè melius, in nominibus terminationem rectam vocant utrumque casum nominativum; tam scilicet pluralem quam singularem: in verbis verò terminationem rectam vocant omnes primas personas cujuscumque numeri, temporis & modi; alios verò quoscumque casus, & personas vocant terminationes obliquas.

40. Et hic dicendi modus (*si mecum parum per grammatizare velis*) mihi magis placet. *Ratio est*: quia si terminatio recta foret terminatio vocis primæva ac originaria, concedendum foret, quod nomina hetroclyta deficientia in utroque suo nominativo haberent casum rectum; adeoque quod casus genitivus, vel dativus, vel alius quivis foret similium hetroclytorum casus rectus: quandoquidem aliquis istorum casuum sit istorum hetroclytorum casus primævus, & originarius. Item concedendum foret, quod verba impersonalia, ac verba anomala in prima persona deficientia haberent personam rectam. Sed hæc in bona grammatica plane absurda sunt; ergo & id, unde hæc sequuntur. *Præterea*: terminatio recta nominis & verbi vocatur ista, unde inchoari debet nominis declinatio, & verbi conjugatio: atqui nominis declinatio inchoatur ab utroque nominativo, & definit in utroque ablativo, singulari scilicet, & plurali: item verbi conjugatio inchoari debet ab utraque prima persona, & desinere in utraque tertia. Ergo in nomine uterque nominativus, & in verbo utraque prima persona sunt terminationes rectæ. *Sed de his inferiores grammaticos plura roga. His positis*.

41. *Resp. ad argumentum, negando majorem*. Nam omne & solum nomen rectum est vox categorematica, & omnia nomina obliqua sunt syncategoremata: *ut satis patet ex hactenus dictis*. At verò inter verba, neque omnia recta sunt categoremata, neque omnia obliqua sunt syncategoremata; sed utraque esse possunt tam categoremata, quam syncategoremata. Omnia quippe verba indicativi modi, omnium personarum & temporum, sunt voces categorematicæ; omnia verò alia verba quorumcumque modorum, temporum & personarum sunt voces syncategorematicæ. *Ratio est clara*: quia vox categorematica est vox potens esse prædicatum propositionis vocalis: atqui omnes verbi personæ per omnia tempora indicativi modi possunt esse prædicatum, & nulla persona alterius modi cujuscumque temporis esse potest prædicatum propositionis vocalis: *ut evidens est*. Nam per modum imperativum, optativum, conjunctivum, aut infinitivum non possumus affirmare, aut negare, aut propositionem facere; sed hoc soli indicativo modo proprium est. Ergo omnia & sola verba modi indicativi, sive sint recta sive obliqua, possunt esse voces categorematicæ.

42. *Instabis*. Vox categorematica debet habere significatum rectum: *ut supra jam sæpè dictum est*. Atque neque verbum, neque nomen obliquum potest habere significatum rectum; ergo neque verbum, neque nomen obliquum esse potest vox categorematica. *Resp. distinguendo majorem*: vox categorematica debet habere significatum rectum verbi: *sic nego*. Debet habere significatum rectum nominis: *sic concedo*. *Eodemque modo distinguo minorem*: atqui verba obliqua non habent significatum rectum verbi: *sic concedo*. Nam significatum rectum verbi est prima persona: verba autem obliqua non primam; sed secundam vel tertiam personam significant. Non habent significatum rectum nominis, *sic nego*. Nam significatum rectum nominis est casus nominativus: sive potius est significatum casus nomina-

minativi: at verò verba secundæ & tertiæ personæ indicativi modi esse significant significatum casus nominativi participii sui: nam *amas*, *amat*, *amatis*, *amant*, idem significant, quod *est amans*, *es amans*, *sunt amantes*, *estis amantes*. Quo posito tota corruit consequentia.

SECTIO IV.

Solutio aliquarum aliarum objectionum.

43. OBiicies primò, *contra nomina adjectiva*: vox syncategorematica idem est, quod vox comprædicabilis, sive quod vox modificativa vocis prædicabilis: atqui nomina omnia adjectiva sunt voces modificantes significationem vocis substantivæ, quæ per se prædicabilis est: ergo omnia adjectiva nomina sunt syncategoremata. *Resp. negando majorem*: sed vox syncategorematica est vox, quæ per se prædicatum propositionis esse non potest: sed solummodò modificare significationem vocis prædicabilis: sive est vox vocis prædicabilis tantum modificativa. Unde dico nomina adjectiva non esse syncategoremata: quia quantumvis sint significationem quarumdam vocum prædicabilium modificantia; non tamen sunt modificantia tantum: possunt quippe & prædicatum modificare, ac etiam per se prædicatum esse: *uti consideranti, ac exempla inducenti clarum & obvium est*. Adeoque non syncategoremata; sed vera categoremata sunt,

44. *Obiicies secundò, contra signa syncategorematica, nullus, omnis, quidam, non-nullus, aliquis, &c.* Vox categorematica idem est, quod vox potens esse prædicatum propositionis vocalis: atqui istæ præfatæ voces possunt esse per se propositionis vocalis prædicatum; ergo sunt voces categorematicæ. *Prob. min.* in his prædicationibus; *tu es nullus*, *Deus est omnia*, *ego solummodo sum unicus*, *&c. Et confirmari potest ratione*: quia omnis vox, quæ per se potest esse propositionis subjectum, potest etiam esse propositionis prædicatum: atqui omnes istæ præfatæ voces sæpissimè sunt propositionum vocalium subjecta: ordinatissimè enim dicimus: *nullus est domi*, *aliquis est ibi mortuus*, *&c.* Ergo etiam esse possunt propositionum prædicata. *Resp. concedendo totum*: verissimum namque est istas voces, quando sunt propositionum subjecta, aut prædicata, esse categoremata: licet ex vi ordinariæ ac sibi debitæ significationis sint solummodo syncategoremata. *Neque est quod mireris hoc*: nam sicut nomina adjectiva aliquando substantivantur, *ut pluribus ostendit Despauterius*: item sicut verba neutra aliquando activantur: ita etiam syncategoremata aliquando categorematizantur: mutuanturque significationem categorematicam: supponunturque in orationis contextu, ac si vera forent categoremata: *uti patet in exemplis hujus argumenti. Et ratio est manifesta*: quia sicut nomen adjectivum substantivari est illud in contextu orationis supponi in significatione & virtute alicujus nominis substantivi; sic etiam syncategorema categorematizari est illud in contextu orationis supponi in sinificatione alicujus vocis categorematicæ: atqui istæ præfatæ voces syncategorematicæ in istis præfatis propositionibus supponuntur in significatione, sive pro significato alicujus vocis categorematicæ: ergo illic categorematizantur. *Patet min.* quia cum dico; *Deus est omnia*, *ego sum nullus*, *nullus est ibi*, *aliquis est ibi*, *&c.* sensus est hic, *Deus est omne ens*, *ego sum nullus homo*, *nullus homo est ibi*, *aliquis homo est ibi*, *&c.* Ergo manifestè istæ voces syncategorematicæ ibi supponuntur pro significato alicujus vocis syncategorematicæ: adeoque categorematizantur.

45. *Obiicies tertiò*: pronomina demonstrativa; scilicet, *hic*, *iste*, *ille*, sunt voces categorematicæ: ergo etiam voces, *nullus*, *omnis*, *quidam*, *aliquis*, *&c. Tenet consequentia à pari*; quæ enim major ratio pro his, quam pro illis? *Antec. verò patet*: quia categorema est vox, quæ significativè sumpta esse potest propositionis prædicatum; atqui pronomina demonstrativa sunt sæpissimè propositionum prædicata, ac subjecta; dicimus enim ordinatissimè; *Petrus est iste*, *Joannes fuit ille*, *Paulus fuerat hic*, *ille fecit hoc*; *iste fecit istud*, *&c.* Ergò ista pronomina demonstrativa sunt categorematica. *Ita tenet Laurentius Giffene tract. 2. sect. 2. art. 4. Ast respondeo negando antecedens, & dico*: ista prononima ex vi suæ ordinariæ ac sibi debitæ significationis esse syncategoremata. *Quod probo*: quia syncategorema est vox, quæ significativè sumpta nequit esse prædicatum vocale: atqui pronomina demonstrativa nequeunt esse prædicatum vocale: ergo sunt syncategoremata. *Probatur minor*: quia vox potens esse prædicatum vocale debet esse vox significans aliquam formam de aliquo subjecto affirmabilem: atqui prononima demonstrativa ex vi ordinariæ & sibi propriæ significationis non significant formam aliquam affirmabilem: ergo non sunt voces, quæ significative sumptæ possint esse prædicatum propositionis. *Probatur minor*: quia ista prononima demonstrativa solummodo significant demonstrationem formæ: sicut signa syncategorematica non significant aliquam formam; sed solummodo vel distributivam, vel copulatam, vel disiunctam, vel disiunctivam enumerationem formæ per vocem proximè sequentem significatæ: ab hac quippe demonstrationis, ac enumerationis significatione vocantur prononima demonstrative, & signa ista vocantur distributiva vel disiunctiva, universalia vel particularia. *Et patet inductione*: v. g. cum dico: *Petrus est hic homo, bucephalus est ille equus*, ista pronomina *hic & ille* non significant ullam formam de Petro aut Bucephalo affimatam; sed demonstrant solummodo formam affirmatam; sive solummodo significant demonstrationem affirmatæ. Sicut cum dico. *Petrus est aliquis homo. Bucephalus est aliquis equus*, istud signum *aliquis* non significat formam affirmatam; sed enumerationem, sive modum enumerandi inferiora formæ affirmatæ. Atqui significare demonstrationem formæ non est plus significare formam, quam significare enumerationem formæ sit significare formam; ergo prononima demonstrativa nequeunt plus esse categoremata, quam sint signa syncategorematica.

46. *Et ratio hæc ulterius deduci potest*: quia categorema debet esse vox potēs significare se sola: nam,

ut sect. 2. dicebam, quamvis non omnis vox se sola significans sit categorema; tamen omne categorema est, & esse debet vox seipsa significare potens. Atqui pronomina demonstrativa non sunt voces, quæ possent significare se solis: ergo non sunt categoremata; sed syncategoremata. *Prob. min.* quia illa vox se sola significare potest, quæ habet significatum, quod se solo significari, & ab audiente concipi potest: atqui pronomina demonstrativa pro significato suo non habent aliquod ens, aut aliquam formam, quæ se sola significari ac concipi possit: ergo neque sunt voces, quæ se solis significare possint. *Prob. min.* quia, *uti dicebam in discursu numeri præcedentis*, sicut signa syncategorematica non significant aliquod ens, aut aliquam formam; sed solummodo enumerationem, ac modum enumerandi inferiora formæ per vocem immediatè sequentem significatæ, v. g. cum dico: *Petrus est aliquis homo*, vox *aliquis* non significat aliquam formam de Petro affirmatam, sed solummodo modum enumerandi inferiora humanitatis per vocem *homo* significatæ, & de Petro affirmatæ. Sic etiam pronomina demonstrativa non significant ens aut formam de subjecto affirmatam; sed solum demonstrant, sive significant solam demōstrationem formæ per vocem sequentem significatæ. Ut cum dico: *Petrus est hic homo*. Vox *hic* non significat formam de Petro affirmatam; sed solummodo demonstrat humanitatem per vocem *homo* significatam, ac de Petro affirmatam. Atqui neque enumeratio, neque demonstratio formæ concipi aut apprehendi potest se sola sine forma enumerata aut demonstrata: ergo neque pronomina demonstrativa, neque signa syncategorematica habent significatum, quod possit se solo concipi ac significari: adeoque non possunt esse categoremata.

47. *Neque obest:* quod pronomina demonstrativa ex parte subjecti vel prædicati in vocali propositione solitariè posita non tātum significent se solis, sed etiam significent formam, aut rem de qua alia affirmatur, aut quæ de alia affirmatur, sintque subjectum ac prædicatum propositionis vocalis. Tunc enim de illis philosophandum est, eo modo quo supra philosophabamur de signis syncategorematicis ex parte subjecti vel prædicati solitariè positis. Et dicendum; quod tunc non sint ampliùs syncategoremata: sed categoremata: vel certè quod sint syncategoremata categorematizata. Tunc etenim non supponuntur in significatione sibi propria & ordinaria; sed in significatione, sive pro significato alicujus categorematis subintellecti. Cum enim dico: *ille est Petrus*, vel *Petrus est ille*. Sensus est *Petrus est ille homo*, vel *ille homo est Petrus*. Ubi clarum est, pronomen *ille* supponi pro significato subintellectæ vocis homo; adeoque categorematizari.

48. *Instat tamen Laurentius*; pronomina ista, sive per se ponantur, sive adjuncta aliis, semper significant idem: nimirum id quod demonstratur, v. g. quando dico: *hic homo currit*, & quando dico, *hic currit*. Pronomen *hic* utrobique significat Petrum, si Petrus utrobique demonstretur. *Sed non ita est:* nam si pronomen *hic* utrobique idem significaret, tunc vox *homo*, in prima propositione posita nihil significaret, vel certè significatio ejus sensui propositionis superflua, ac ipsa vox inutiliter ac ipsa vox nugatoriè ibi posita foret: atqui consequens hoc absurdum est: vox *homo* enim ibi neque superflua est: neque significatione caret. Ergò etiam absurdum est dicere, pronomen *hic* utrobique idem significare. *Præterea*: sicut, *ex jam dictis patet*, oportet philosophari de significatione, vocum *hic*, *iste*, *ille*, sicut philosophamur de significatione vocum *nullus*, *omnis*, *aliqui*, *&c.* Atqui cum dico; *nullus homo est domi*. Vox ista *nullus* utrobique non significat idem: in prima enim propositione significat significatione propria; in secunda verò significat significatione aliena ac mutuata; *ut etiam tradit Laurentius art.* 1. Ergo similiter in istis præallagatis propositionibus pronomen *hic* non significat utrobique, idem. *Alia ad horum pronominum constructionem spectantia vide apud Grammaticos*.

DUBIUM III.

Alia quædam quæstiunculæ ad categoremata, & syncategoremata spectantes.

49. PEtes primò; Quid sit vox mixta? *Resp.* voces mixtas à Summulistis passim vocari has; *nemo*, *ubique*, *nullibi*, *semper*, *nunquam*, *aliquando*, *alicubi*, aliasque similes. Potest ergo definiri hoc modo; vox mixta est vox in significatione sua includens vel significationem categorematis & syncategorematis; ut vox *nemo*, quæ involvit significationem vocis *nullus* & significationem vocis *homo*; vel duorum syncategorematum; ut vox *nunquam*, *nusquam*, *ubique*, *semper*, *&c.* Involvunt quippe significationem vocum *nullo tempore*, *nullo loco*, *omni loco*, *omni tempore*, *&c.* Unde inter voces mixtas vox *nemo*, & vox *nihil* sunt categoremata, aliæ vero pleræque sunt syncategoremata. Nulla namque ex omnibus, quæ passim circumferuntur, esse potest prædicatum propositionis vocalis, nisi vox *nemo*, & vox *nihil*; *ut consideranti facilè patebit*. Si autem quæras: quales voces mixtæ solum vocentur illæ, quæ involvunt vel significationem duorum syncategorematum, vel significationem categorematis cum significatione syncategorematis; non vero illæ, quæ duorum categorematum significationem involvunt? Dicam hic pro ratione stare voluntatem communem omnium Summulistarum: aliam enim nullam ego scio. Nisi fortasse foret hæc: quia si voces involventes significationem duorum categorematum forent voces mixtæ, omnes omnino voces forent mixtæ: cum omnes significationem plurium categorematum involvant: *uti dixi dub.* 1. *sect.* 3.

50. *Obiicies duo*. *Primum est:* categorema debet esse vox logicè simplex: atqui vox *nemo* non est logicè simplex; sed est composita & mixta: ergo vox nemo nequit esse categorema. *Secundum est*: Vox *nullus*, *quidam*, *omnis*, *&c.* significant etiam quādoque idem, quod *nullus homo*, *quidam homo* *&c.*

&c. Ergò involvunt etiam significationem categorematis cum significatione syncategorematis: ergò sunt etiam voces mixtæ; & non simplices syncategorematicæ. *Ad primum respondeo negando minorem:* nam, *ut dubio primo dixi*, vox logicè simplex idem est, quod vox grammaticè simplex: atqui vox *nemo* est grammaticè simplex: ergò est etiam logicè simplex. *Ad secundum respondeo:* ista signa syncategorematica in sua ordinaria ac sibi debita significatione non includere significationem vocis *homo*, neque cujuscumque alterius categorematis: aliquando tamen supponi pro significato vocis *homo*, aut alicujus alterius categorematis: non quia voces mixtæ sunt; sed quia in contextu orationis ex singulari privilegio ab hominibus vocum ac locutionis suæ brevitatem venantibus quandoque mixtizantur ac categorematizantur: *ut dixi dub. 2. sect. 4.*

51. *Petes secundò*: Quotuplex sit vox syncategorematica? *Respondeo*: vocem syncategorematicam esse illam, quæ est affectiva & modificativa significationis vocis categorematicæ: adeoque varias posse assignari illius species. Alia est, quæ magis nata est modificare significationem prædicati. Quales sunt pleraque adverbia: v. g. *celeriter, doctè, bene, eleganter*, *&c.* Hujusmodi enim syncategoremata vocantur à Grammaticis adverbia: eò quod modificent, & quasi adiiciantur in contextu orationis ad significationem verbi: vel potius ad significationem participii vel expresse positi, vel in verbo inclusi. Dicimus enim: *equus est currens celeriter*, *Petrus est bene doctus, loquitur eleganter*, *&c.* Atqui participium ordinariè in contextu orationis est prædicatum: ergo adverbia sunt syncategoremata magis nata modificare significationem prædicati. Alia est, quæ magis nata est modificare significationem subjecti. Tales sunt omnia signa syncategorematica: hinc enim propositiones habentes prædicatum aliquo tali signo modificatum, v. g. hæ: *Petrus est nullus equus*, *omnis homo est omne risibile*, vocari solent propositiones inusitati sermonis. *Ego tamen hoc limitarem ad signa universalia*: signa quippe particularia tam usitatè possunt modificare significationem prædicati, quam subjecti: usitatissimè quippe dicimus: *Petrus est aliquis homo*, *est quoddam animal*, *est aliquod album*, *&c.* Alia est magis nata modificare significationem copulæ. Tales sunt hæc adverbia: *necessariò, contingenter*, *possibiliter*, *impossibiliter*, *essentialiter*, *&c.* quæ faciunt propositionem esse modalem. Alia est indifferens ad modificandam significationem tam prædicati, quam subjecti. Tales sunt omnes casus obliqui nominum. Tam recte enim dicimus: *liber Petri est aureus*, quam *Petrus est famulus Joannis*. Et apud me etiam talia sunt omnia signa syncategorematica particularia.

52. *Ratio verò*, cur putem & asseram signa syncategorematica particularia tam ordinatè, ac usitatè construi cum prædicato, quam cum subjecto, *est hæc*: quia, ut habet famosissima regula Juris, *tacitum idem operatur quod expressum*: unde omnis vox, quæ in contextu orationis ponitur tacitè, potest poni expresse, & omne syncategorema potest istius categorematis significationem modificare expresse, cujus significationem modificat tacitè. Atqui signa syncategorematica particularia modificant significationem cujuscumque prædicati communis tam negati, quam affirmati tacitè: ergo etiam cujuscumque prædicati significationem possunt modificare expresse: possunt, inquam, modificare usitatè & ordinatè. *Probatur minor*: quia syncategorema significationem prædicati, aut cujuscumque alterius categorematis modificare tacitè est syncategorema ex parte prædicati subaudiri: sive est significationem syncategorematis expresse non positi in prædicato subintelligi, ac in significatione prædicati includi. Atqui in significatione cujuscumque prædicati communis, tam negati quam affirmati, subintelligitur, ac includitur significatio, vis, ac emphasis signi syncategorematici particularis: ergo signum syncategorematicum particulare tacitè modificat significationem cujuscumque prædicati communis; *Probatur minor:* quia hæ prædicationes: *Petrus est homo*, *Petrus est aliquis homo*. Item hæ: *Petrus non est equus*, *Petrus non est aliquis equus*: sunt planè synonimæ. Et generaliter omnis prædicatio constans prædicato communi solitariè sumpto est omninò synonima cum prædicatione constante eodem prædicato communi per syncategorematicum signum particulare modificato. Atqui prædicationes synonimæ esse debent ejusdem planè per omnia significationis: neque una potest includere aliquid significationis, quod non includatur in alia. Atqui ulterius prædicatio constans prædicato per syncategorema modificato includit in se syncategorematis istius significationem: quælibet namque prædicatio includit significationes omnium vocum in se expresse positarum. Ergo similiter ejusdem syncategorematis significationem includit prædicatio constans eodem prædicato solitariè sumpto. *Probatur major*: quia illæ prædicationes sunt synonimæ, quæ constant eisdem extremis eodem modo acceptis: hæ enim sunt ejusdem planè inter se significationis. Atqui prædicationes, de quibus hic agimus, constant eisdem extremis, *ut supponimus*: & ista extrema eodem modo accipiuntur. Ergò istæ prædicationes sunt synonimæ. *Prob. min.* quia si istæ prædicationes fuerint negativæ, prædicata capiuntur copulativè: si vero fuerint affirmativæ universales, prædicata capiuntur confusè: si vero fuerint affirmativæ singulares, vel indefinitæ, vel particulares, prædicata capiuntur determinatè: *uti patebit ex infra dicendis de speciebus acceptionum.* Ergo istæ prædicationes, de quibus hic agitur, semper constant eisdem extremis eodem modo acceptis. *Contra hunc discursum fieri quidem possunt aliqua argumenta*; *sed illa differo in alium locum*, *ubi regulas suppositionum exponam*.

53. *Petes tertiò:* An divisio vocis significativæ in categorema & syncategorema sit adæquata? *Resp. neg.* *Probatur*: quia divisio adæquata est illa, in qua membra dividentia nullum habent medium negationis intra sphæram & latitudinem sui divisi: atqui categorema & syncategorema

intra spheram ac latitudinem vocis significativæ habent medium negationis: dantur quippe aliquæ voces significativæ, quæ neque categoremata, neque syncategoremata sunt, v. g. *euge*, *io*, *age*, *ergo*, *hui*, *hem*, aliæque similes interiectiones. Ergo divisio hæc non est adæquata. *Quod interectiones istæ categoremata non sint*, *est evidens*. *Quod neque sint syncategoremata*, *probatur*: quia syncategorema debet esse vox sua significatione afficiens ac modificans significationem vocis prædicabilis. *Id est*: vel subjecti, vel prædicati, vel copulæ in propositione vocali. Atqui interiectiones nihil horum modificare possunt: ergo syncategoremata esse non possunt. *Probatur minor*: quia voces sua significatione modificantes significationem subjecti, copulæ, aut prædicati debent cum illis orationem continuare, ac in eodem orationis contextu construi: atqui interiectiones orationis contextum non continuant; sed dividunt ac interpolant: vocantur namque interiectiones, eo quod inter diversos orationum contextus intermisceantur, ac interiiciantur. Ergo interectiones non possunt modificare significationem subjecti, copulæ, vel prædicati.

DISPUTATIO VIII.

De voce substantiali, essentiali, substantiva, &c.

DUBIUM I.

Quid sit vox substantialis, essentialis, accidentalis?

1. RESP. & *dico primò*; Vox substantialis est vox, cujus principale significatum est substantia. Ut vox *homo*, *humanitas*, *rationale*, *rationalitas*, *Deus*, *Deitas*, *&c.* Vox vero accidentalis est illa, cujus principale significatum est accidens. Ut vox *album*, *albedo*, *stans*, *statio*, *justus*, *justitia*, *intellectio*, *intelligens*, *&c* Dicitur utrobique *cujus principale significatum est substantia vel accidens*: quia qualitas ac specificatio vocum desumi debet non ex significato secundario; sed ex primario: sicut specificatio actuum, potentiarum, habituum, aliorumque similium respectivorum, non ex objecto secundario; sed ex primario desumitur. Et sanè si substantialitas vel accidentalitas vocis ex secundario significato deberet attendi, quamplurimæ voces dici deberent substantiales, quæ à tota Schola habentur, & sunt accidentales; & è contra. Nam hæ voces: *altum*, *dulce*, *stans*, *sedens*, *loquens*, *&c.* sunt sine dubio accidentales; & tamen earum significatum rectum ac secundarium est verè substantia. Similiter hæ voces: *humanus*, *brutalis*, *equinus*, *leoninus*, *&c.* sunt sine dubio substantiales: earum tamen significata secundaria, ac materialia possunt esse, ac sæpè sunt accidentia. Uti patet in hisce orationibus: *justitia humana*, *feritas leonina*, *cursus equinus*, *&c.* Ergo pro invenienda vocis alicujus substantialitate vel accidentalitate negligere oportet significatum secundarium, & attendendum est solummodo primarium.

2. *Ex quo patet*: quod omnia omnino verba, & participia: item omnia omnino nomina verbalia (exceptis tamen quibusdam) sint voces accidentales. *Probatur prima pars*, *de participiis, & verbis*, quia vox accidentalis est illa, cujus principale seu formale significatum est accidens: atqui omnia omnino verba, omniumque verborum participia sunt voces pro suo formali significato habentes aliquod accidens: ergò omnia verba, omniumque verborum participia, sive sint activa, seu passiva, sive personalia, sive impersonalia, sive neutra, sive deponentia &c. sunt voces accidentales. *Probatur minor*: Quia omnia verba de formali significant vel actionem, vel passionem, vel aliquam intentionalem operationem, vel aliquam qualitatem, aut simile quid: *uti facile cuique patebit per inductionem.* Atqui hæc omnia sunt accidentia: ergo omnium verborum, ac participiorum significatum formale semper ac ubique est accidens.

3. *Probatur etiam secunda pars de nominibus verbalibus*: quia vox accidentalis est illa, cujus principale significatum est accidens: atqui omnia nomina verbalia, qualia sunt, *amor*, *odium*, *spes*, *timor*, *calefactio*, *frigefactio*, *creatio*, *statio*, *sessio*, *&c.* pro significato suo principali habent accidens: *uti patet*. Ergò omnia sunt voces accidentales. *Et ratio ulterior est*: quia omnis vox abstracta correspondens voci concretæ accidentali, est etiam vox accidentalis: atqui omnia nomina verbalia sunt voces abstractæ correspondentes suis verbis, quæ sunt voces concretæ accidentales: *uti jam dictum est*, v. g. hæc nomina verbalia, *odium*, *amor*, *statio*, *sessio*, *creatio*, *passio*, *locutio*, *&c.* sunt abstracta correspondentia his verbis concretis: *odi*, *amo*, *sto*, *sedeo*, *creo*, *patior*, *loquor*, *&c.* Et sic de aliis. Ergò omnia nomina verbalia sunt etiam voces accidentales. *Probatur major*: quia, *uti jam dixi*, voces dicuntur esse substantiales, vel accidentales à solo suo significato formali, vel principali; unde impossibile est, ut inter duas voces habentes idem principale significatum, una sit accidentalis, altera substantialis; sed necessariò vel utraque substantialis, vel utraque accidentalis est. Atqui vox concreta & abstracta illi correspondens semper habent idem significatum principale; *ut dicam disp. seq.* Ergò omnis vox abstracta correspondens voci concretæ accidentali, est etiam vox accidentalis.

4. Dixi, *exceptis tamen quibusdam*; quia primò excipere oportet quædam verba neutra: qualia sunt: *frondeo*, *floreo*, *flammo*, *gemmo*, & si qua sint alia hujusmodi. Hæc enim verba non accidentales; sed sunt voces verè substantiales: cum earum significata formalia seu principalia, scilicet gemma, flamma, frons, flos, verè sint substantiæ. Secundò debes excipere verba substantiva *sum*, *existo*, *subsisto*, & si qua sint alia. Hæc enim verba neque accidentales, neque substantiales voces sunt; sed sunt voces substantialem & accidentalem transcendentes. *Ratio est*: quia illa vox dicitur transcendere vocem substantialem & accidentalem, cujus significatum principale transcendit significatum vocis substantialis, & accidentalis, atqui istorum verborum substan-

stantivorum principale significatum est quid transcedens substantiam & accidens, quæ sunt significata vocis substantialis & accidentalis: ergò etiam ista substantiva verba sunt voces transcendentes vocem substantialem, & accidentalem. *Probatur minor* : quia significatum principale vocum, *sum*, *existo*, *subsisto* est essentia, existentia, subsistentia: atqui hæc tria sunt quid superius transcendens substantiam, & accidens: ego enim in illa opinione sum, ut putem tam essentiam, quam etiam existentiam, & subsistentiam esse quandoque substantiam, quandoque accidens. Ergo istorum verborum substantivorum significatum principale est quid transcendens substantiam & accidens quæ sunt principalia significata vocis substantialis & accidentalis.

5. *Dico secundò*: vox essentialis passim definitur hoc modo: *Est vox, cujus principale significatum est de essentia subjecti, de quo prædicatur*. Item vox accidentalis essentiali opposita passim definitur hoc modo: *Est vox, cujus principale significatum est de essentia subjecti, de quo prædicatur*: Sed salva magnorum Philosophorum ita definientium reverentia definitiones hæ non valent. *Probatur*: quia potest aliqua vox habere significatum formale seu principale alicui subjecto essentiale, & tamen isti subjecto non esse vox essentialis; sed accidentalis: ergo istæ definitiones non sunt cum suis definitis convertibiles: adeoque non valent. *Probatur antecedens*: quia vox *animal* habet significatum suum formale, nimirum animalitatem humanitati essentialem; non tamen *animal* respectu humanitatis est vox essentialis. Similiter vox *animal* habet significatum formale essentiale irrationali, & irrationalitati: nam, *ut ego docui, & dicam in Anti-Porphyrio*, irrationale non est vera differentia; sed solummodò modus essentialiter involvens animalitatem à se contractam: neque tamen *animal* respectu irrationalis, aut irrationalitatis est vox essentialis. Aliaque similia exempla possunt facilè adduci & excogitari. Ergo potest aliqua vox alicui subjecto non esse essentialis, & tamen habere significatum suum principale illi subjecto essentiale. *Quod verò animal non sit de essentia humanitatis, aut irrationalitatis, aut irrationalis, præterquam quod evidens mihi videatur, adhuc tamen probo hoc discursu plane certo ac infallibili.*

6. Quia si animal foret de essentia humanitatis, aut irrationalitatis, etiam omnia prædicata essentialia animali, forent essentialia humanitati: nam juxta primam regulam Antepraedicamentalem, omninò infallibilem: omnia essentialia prædicata prædicati dicuntur de istius prædicati subjecto, eo modo quo prædicatum dicitur de illo. Atqui hoc consequens absurdum est: ergo & id, unde sequitur. *Probatur minor*: quia animal essentialiter est suppositum; adeoque suppositum est animali prædicatum essentiale: atqui suppositum non est humanitati prædicatum essentiale; quin immò est humanitati prædicatum repugnans: *ut dicam disp. seq. ac etiam alibi*. Ergò aliqua prædicata, quæ sunt essentialia animali, non sunt essentialia humanitati: adeoque neque animal est humanitati essentiale prædicatum.

7. *Dico tertiò*: vox essentialis est illa, cujus adæquatum significatum, tam scilicet materiale, quam formale (*si sit vox concreta utrumque hoc significatum habens*) est de essentia subjecti, de quo prædicatur. Vox verò accidentalis est illa, cujus alterutrum, scilicet vel formale, vel materiale significatum non est de essentia istius subjecti, ad quod comparatur, vel de quo prædicatur, v. g. vox *animal*, *homo*, *vivens*, *substantia*, *&c.* respectu Petri aut Joannis sunt voces essentiales: quia earum adæquatum significatum, quod est suppositum habens animalitatem, persona habens humanitatem, res habens vitam, perseitatem, &c. est de essentia Joannis. Nam de essentia Joannis est non sola animalitas, & humanitas; sed insuper suppositalitas, & personalitas. At vero vox *album*, *stans*, *sedens*, *animal*, *homo*, *&c-* respectu humanitatis, aut irrationalitatis, sunt voces accidentales: quia vocum *album*, *stans*, *sedens*, significatum formale, & vocis *animal* significatum materiale non est de essentia humanitatis. Est ergo differentia inter vocem substantialem & essentialem: nam vocis substantialitas & accidētalitas ex solo significato primario & formali; at verò ejus essentialitas & accidētalitas tam ex materiali, quam formali significato attenditur. *Sed de hoc forsan alibi latiùs.*

8. Hinc etiam vox accidentalis duplex est: altera, quæ substantiali; altera, quæ essentiali opponitur. Quæ inter se nullatenus sunt confundendæ, aut convertendæ: cum non convertibiles; sed excedentes & excessæ sint. Nam licet multæ voces accidentales oppositæ substātiali sint etiam accidentales oppositæ essentiali, & è contra; multæ tamen etiam sunt accidentales hoc modò; non tamen illo. Ergo hæ duæ voces accidentales possunt de sese mutuo particulariter affirmari & negari: adeoque sunt excedentes & excessæ. *Prob. antec.* quia v.g. hæ voces, *rationale*, *risibile*, *discursivum*, *&c.* respectu animalis sunt voces accidentales oppositæ essentiali: cum earum formalia significata non sint de essentia animalis. Non tamen sunt voces accidentales oppositæ substantiali: cum sint voces substantiales, habentes significatum formale, quod est substantia. Similiter hæ voces, *coloratum*, *quale*, *disgregativum visus*, sunt accidentalitates oppositæ substantiali; non tamen sunt accidentales oppositæ essentiali, si comparentur ad album; respectu albi enim sunt voces essentiales. Ergo aliquæ voces sunt accidentales utroque; aliquæ vero alterutro tantum modo. *Et ratio à priori est*: quia vox accidentalis opposita substantiali significat accidens prædicamentale; vox vero accidentalis essentiali opposita significat accidens prædicabile: atqui hæc duo accidentia inter se non convertibilia; sed excedentia & excessa sunt: *ut notum est intelligenti hosce terminos*. Ergo etiam hæ duæ voces accidentales sunt excedentes, & excessæ.

Suntque inter duas hasce divisiones, præter dictas adhuc duæ aliæ differentiæ. *Prima est*: quod dentur aliquæ voces significativæ, quæ neque sint substantiales, neque accidentales; nulla autem est assignabilis vox significativa, quin res-

respectu alicujus subjecti sit vel essentialis, vel accidentalis: immò quin respectu alicujus subjecti sit essentialis, & respectu alicujus etiam sit accidentalis. *Primum patet*: quia hæ voces, *ens*, *unum*, *verum*, *bonum*, & aliæ similes voces significatione sua substantiam & accidens transcendentes: item hæ voces, *intelligens*, *sciens*, *sapiens*, *justus*, *misericors*, *intellectio*, *scientia*, *justitia*, *misericordia*, aliæque similes Deo, & creaturis communes voces, si capiantur in summa sua latitudine, & communitate: item hæ voces *chymera*, *mons-sine valle*, & aliæ similes ens rationis fictum significantes: neque sunt substantiales, neque accidentales: cum earum formale significatum neque sit substantia, neque accidens; sed vel aliquid fictum, vel aliquid transcendens.

10. *Patet etiam secundum inductione*: nullam enim mihi assignaveris vocem, quin statim tibi assignavero aliquod subjectum, respectu cujus sit vel essentialis, vel accidentalis. Dico, *nullam esse vocem assignabilem, quæ non sit essentialis vel accidentalis respectu alicujus subjecti*: quia non quælibet vox respectu cujuscumque subjecti essentialis, vel accidentalis est: plurimæ namque voces respectu aliquorum subjectorum neque essentiales, neque accidentales sunt: verb. gr. vox *animal* respectu Dei, Angeli, aut lapidis, aliorumque similium subjectorum, de quibus prædicari non potest, neque essentialis, neque accidentalis est: cum esse vocem essentialem, vel accidentalem, supponat vocem de subiecto esse prædicabilem. *Verum etiam est tertium*: quia etiam nullam mihi assignabis vocem, quin etiam statim duo tibi assignavero subjecta, de quorum uno prædicetur essentialiter, de altero verò accidentaliter. Scio quosdam ab hac regula excipere vocem *ens*, quam dicunt ratione suæ universalissimæ transcendentiæ de omnibus prædicari essentialiter, & de nullo accidentaliter, sed revera excipi non debet. Nam vocem *ens* de multis etiam prædicari accidentaliter, ostendam suo loco.

11. *Altera differentia est*: quod vox dicatur substantialis, vel accidentalis ex se, nullo habito respectu ad subjectum, de quo prædicatur, vel prædicari potest. Unde vox, quæ respectu unius est substantialis, respectu alterius nequit esse accidentalis. *Et ratio est clara*: quia vox substantialis est illa, cujus significatum principale est substantia: vox accidentalis est illa, cujus significatum principale est accidens. Atqui eadem res, quæ respectu unius est substantia, nequit respectu alterius esse accidens; sed accidens semper accidens, & substantia semper substantia est. Ergo similiter eadem vox nequit respectu unius subjecti esse substantialis, & respectu alterius accidentalis. At verò vox dicitur essentialis, vel accidentalis non solummodò ex se; sed ex respectu habito ad subjectum, de quo prædicatur. Et hinc eadem vox respectu unius subjecti essentialis; respectu alterius est accidentalis; v.g. voces *animal*, *sensitivum*, & aliæ similes respectu hominis sunt essentiales; respectu rationalis verò sunt accidentales. Posset hic inquiri: an eadem vox respectu ejusdem subjecti esse possit simul essentialis, & accidentalis: & alia quædam: *sed differo illa in locum commodiorem*.

DUBIUM II.

Quid sit vox substantiva, quid adjectiva?

12. HArum vocum cognitio Philosopho valdè necessaria est, & ex earum ignoratione in turpes quandoque labimur errores. Earum autem cognitio à Grammaticis potiùs, quam à Philosophis petenda est. Grammatici tamen in modo loquendi, & hasce voces definiendi non planè conveniunt. Quidam enim definitiones suas ita formant, ut soli nomini substantivo & adjectivo quadrent: aliorum verò definitiones omni voci substantivæ, tam nomini quam verbo quadrant. Et horum Grammaticorum loquendi modus ac stylus nobis est assumendus ac retinendus. Primò ergo *Værepeus lib. 1. grammaticæ*, non vocem, sed nomen substantivum, hoc modo: *est nomen, quod cum verbo absolvit orationem*: Nomen verò adjectivum, hoc modo definit: *nomen adjectivum est illud, quod cum verbo non absolvit orationem*. *Despauterius* verò *lib. 8. gramm. cap. 1.* non nomen, sed vocem adjectivam & substantivam in communi prout tam nomen, quam verbum comprehendit, definit hoc modo: *vox substantiva est illa, quæ in orationis contextu substat adjectivæ; adjectiva verò est, quæ perfectè significare non potest, nisi adjiciatur alicui voci substantivæ*. Pro quarum definitionum intellectu sciendum est, quid sit unam vocem in orationis contextu alteri substare; quid alteri adjici.

13. Aliqui dicunt hoc nihil esse aliud, quam significari significatum formale unius haberi à significato recto alterius vocis, & significari significatum rectum unius vocis habere significatum formale alterius vocis: ita ut vox, cujus significatum rectum significatur habere significatum formale alterius, dicatur substare; illa verò, cujus significatum formale significatur haberi, dicatur adjici; v.gr. in his orationibus: *homo doctus*, *Deus æternus*, *equus currens*, *&c.* voces *homo*, *Deus*, *equus*, dicuntur substare vocibus *doctus*, *æternus*, *currens*: adeoque hæ voces dicuntur istis adjici, seu adjacere: quia harum significata formalia significantur haberi à significatis rectis istarum aliarum vocum, quibuscum construuntur. Sensus enim istarum orationum est hic: homo habens doctrinam, Deus habens æternitatem, equus habens cursum. *Neque huic explicationi deest ratio*: nam oportet, inquiunt, philosophari de *substare & adjacere* in significando, quod vocibus competit; sicuti philosophamur de *substare* & *adjacere* in essendo, quod rebus competit: atqui unam rem substare, vel adjacere alteri, nihil est aliud, quam unam rem habere aut recipere in se aliam, & unam rem haberi vel recipi ab alia: ergo similiter unam vocem alteri substare vel adjacere in significando, nihil erit aliud, quam significari significatum unius vocis habere, vel haberi à significato alterius vocis, modo jam dicto.

14. Ex-

14. Explicatio hæc pulchra apparet, ac elegans; eamque aliquando fui secutus: pro nunc tamen mihi non placet. *Sic enim contra illam argumentor:* potest alicujus vocis formale significatum significari haberi à significato recto alterius vocis; & tamen illa vox in significando isti alteri non adjici; ergo unam vocem in orationis contextu alteri adjici, non est idem, quod ejus formale significatum taliter significari. *Probatur antecedens:* quia in his orationibus: *homo est animal*, *Petrus est homo*, *equus est brutum*, *&c.* aliisque similibus, prædicato substantivo constantibus, vox *animal* non adjicitur voci *homo:* & generaliter nullum istorum prædicatorum adjicitur in significando suo subjecto. Atqui tamen significatum formale vocis *animal*, scilicet animalitas, significatur ibi haberi à significato recto vocis *homo*: *uti clarum est*. Sensus enim istius prædicationis est hic: homo est suppositum habens animalitatem. Ergo potest alicujus vocis significatum formale significari haberi à significato recto alterius vocis; & tamen illa vox in significando non adjici huic. *Major vix indiget probatione*: nam vox substantiva nulli alteri voci potest adjici: cum τὸ *alteri adjici*, sit differentia constitutiva, & distinctiva vocis adjectivæ à substantiva: saltem si de adjectione propriè dicta loquamur; sicut hic loquimur, ac loqui debemus. Alioquin enim extendendo nomen adjectionis, posset omne prædicatum dici adjici suo subjecto: sed, *uti dixi*, hæc extensio hic fieri nequit. Atqui, *uti clarum est*, vox *animal* est vox substantiva; ergo in ista præfata propositione non adjicitur voci *homo*.

15. *Resp. ergo cum Despauterio*, *loco citato*: unam vocem in orationis contextu per se stare, alteri substare, aut alteri adjici, nihil esse aliud, quam unam vocem posse vel non posse seipsa sine adminiculo alterius vocis perficere sensum, sive reddere perfectam significationem: ita ut vox non potens sine alia perfectè significare, dicatur adjici alteri; vox verò sine alterius adminiculo potens perfectè significare, dicatur stare per se, & substare aliis; v. g. voces, *homo*, *Deus*, *equus*, *animal*, *albedo*, *gratia*, *dulcedo*, *rationalitas*, *&c.* sunt voces substantivæ: quia sunt voces, quæ se solis, absque eo quod adjiciantur sive construantur cum alia aliqua voce, perfectam significationem reddunt. At verò hæ voces: *humanus*, *divinus*, *episcopalis*, *consularis*, *albus*, aliæque similes, sunt voces adjectivæ: quia se solis non perficiunt sensum, neque perfectè significant, adjici seu construi debent cum aliqua alia voce substantiva. Si quippe dicas *equinus*, aut *humanus* aut *consularis*, perfectum sensum non facis; sed statim rogaberis: quid equinum? lorum, ephippium, vel caput? Quid humanum? Actio, natura, vel corpus? Quid consulare? Fascis, domus, vel vinum?

16. Unde præfatarum definitionum hic est legitimus sensus: vox adjectiva est vox, quæ se sola perfectè significare non potest; sed ut perfectè significet, opus habet adminiculo alicujus alterius vocis, cui adjiciatur, & quacum construatur. Vox verò substantiva est illa, quæ se sola sine alterius adminiculo perfectè significare potest. *Ratio hujus est*: quia oportet philosophari de substantivo & adjectivo in significando, sicut philosophamur de adjectivo & substantivo in essendo: atqui res adjacens est illa, quæ se sola stare non potest; sed requirit fulcimentum, ac sustentaculum alterius: res verò substans est, quæ se sola sine alterius adminiculo stare potest. Ergo similiter vox adjectiva, seu adjectivum in significando debet esse vox, quæ ad perfectè significandum requirit adminiculum alterius vocis: vox verò substantiva, seu substantivum in significando debet esse vox potens perfectè significare se sola.

17. *Objicies*: juxta hunc philosophandi modum vox adjectiva planè coincidet, nulloque modo differet à voce syncategorematica: consequens absurdum est, ac contra dicta *disp. præced.* Ergo & id unde sequitur. *Probatur sequela majoris:* quia secundum jam dicta, vox adjectiva est vox non potens significare se sola: atqui etiam vox syncategorematica est vox non potens significare se sola: *ut dictum est disp. præced.* Ergo vox syncategorematica, & vox adjectiva planè coincident. *Resp. neg. sequelam maj.* Nam in mea sententia vox syncategorematica est vox non potens se sola esse prædicatum propositionis: atqui quamplurimæ voces adjectivæ possunt se solis esse prædicatum propositionis: *uti est manifestum*. Ergo vox adjectiva non potest coincidere cum syncategoremate. Sed neque coincidit in sententia eximii Magistri mei *Paludani*. Nam licet syncategorema, & vox adjectiva conveniant in eo, quod ad significandum indigeant adjumento ac fulcimento alterius vocis; indigent tamen modo longè diverso. Nam syncategorema requirit adminiculum alterius vocis ad significandum simpliciter: nam sine tali adminiculo nullatenus significare, nullumque facere sensum, neque perfectum, neque imperfectum potest. At verò vox adjectiva requirit adminiculum alterius vocis non ad significandum simpliciter; sed solummodo ad significandum perfectè, & completè: vox quippe adjectiva se sola quidem significare, & sensum facere potest; sed non potest facere sensum perfectum, & absolutum. Adhuc ergo in sententia Magistri *Paludani* manifesta est differentia vocis adjectivæ à syncategoremate.

DUBIUM III.

Adhuc magis explicantur præfatæ definitiones.

18. Ex *quibus omnibus patet*: quod differentia vocis substantivæ ab adjectiva desumenda non sit ex rebus significatis: ut voluere quidam. Quidam enim voces has definiunt hoc modo: *vox substantiva est illa, quæ significat ad modum per se stantis. Vox adjectiva est illa, quæ significat ad modum adjacentis*. Definitiones bonæ sunt, sed à suis Auctoribus malè intellectæ. Passim enim intelligunt eas sic: vox substantiva est, quæ significat formam per se stantem. Quales sunt voces: *animal*, *homo*, *Deus*, *humanitas*, *deitas*, *&c.* Vox adjectiva est, quæ significat formam adjacentem. Quales sunt voces: *rationale*, *album*, *risibile*, *stans*, *sedens*, *&c.* Sed, *uti*

uti dixi, definitiones bonæ sunt; sed pessimè intellectæ. *Quod probo*: quia tam vox substantiva, quam adjectiva indifferenter significat modo formam per se stantem; modò formam adjacentem: ergo pessimè dicitur vox substantiva esse illa, quæ significat formam per se stantem; adjectiva verò esse illa, quæ formam adjacentem significat: cum hanc vel istam formam significare utrique voci commune sit. *Probatur antecedens*: nam omnes hæc voces, *homo*, *animal*, *Deus*, *rhetor*, *consul*, *creator*, *dealbator*, *statio*, *sessio*, *albedo*, *dulcedo*, *&c.* sunt voces substantivæ: hæ verò voces, *animalis*, *humanus*, *equinus*, *brutalis*, *albus*, *niger*, *stans*, *sedens*, *&c.* sunt voces adjectivæ: *uti clarum est & evidens*. Et tamen aliquæ ex illis indifferenter significant formam adjacentem, aliquæ formam per se stantem: *uti etiam patet*.

19. Differentia ergo harum vocum non ex rebus, sive formis significatis; sed ex modo significandi desumi debet. Tenor enim præfatarum definitionum est hic: *vox substantiva est, quæ ad modum per se stantis: adjectiva est, quæ per modum adjacentis significat*. Sed vide ne & hic erres. Aliqui enim Summulistæ, inter quos & ego aliquando fui, volunt diversum hunc modum, penes quem distinguimus hasce voces, se tenere ex parte rei principaliter significatæ. Hoc sensu: vox substantiva est, quæ significat suum principale significatum ad modum formæ per se stantis; vox verò adjectiva est, quæ significat suum principale significatum per modum formæ adjacentis; v. g. vox *album* vox adjectiva est: quia significat albedinem tamquam ab alio habitam, & adjacentem suo subjecto. At verò vox *albedo* substantiva est: quia significat albedinem non significando adiacentiam ejus, ac si illam non haberet, & ac si esset res per se stans, nullique adiacens.

20. *Sed modus hic philosophandi mihi amplius non placet*. Quia non video, quomodo voces substantivæ concretæ, præsertim accidentales, significent suum principale significatum ad modum per se stantis. Nam hæ voces substantivæ, *Rex*, *consul*, *Episcopus*, *creator*, *cantor*, *&c.* pro formali suo significato habent, regnum, consulatum, Episcopatum: sed quomodo hæc ad modum per se stantis significent, sæpe quidem ore dixi, mente tamen nunquam benè cepi. Quia significare per modum habiti, & significare ad modum per se stantis sunt repugnantia, & opposita: atqui omnis omninò vox concreta significat suum formale significatum per modum habiti: quomodo ergo aliquæ illud significant per modum per se stantis? *minor patebit disp. sequenti*. *Major verò probatur*: quia haberi ab aliquo, & haberi à nullo sunt repugnantia: atqui per se stare est haberi à nullo: illa enim, quæ ab aliquo habentur, præsertim si habeantur tamquam forma à subjecto, aut natura à supposito, non dicuntur per se stare; sed ab alio dependere, sustentari, ac fulciri: alteri incumbere ac inniti: uti patet in humanitate Christi à verbo supposita, & in albedine à pariete subjectata. Ergo significare rem aliquam ad modum per se stantis, & significare illam ad modum habiti: ad modum, inquam, quo forma à subjecto, vel natura habetur à supposito, sunt etiam repugnantia: atqui multæ voces concretæ substantivæ significant suum formale significatum tamquam formam habitam à subjecto, vel supposito: *ut patebit disp. sequenti*. Quomodo ergo illæ voces significant suum formale significatum ad modum formæ per se stantis?

21. *Unde difficultatem resolvo, ac dico*: differentiam harum vocum à sese mutuo neque ex formis principaliter significatis, neque ex modo, quo formæ ab illis significantur; sed ex modo, quo ipsæmet voces significare possunt, esse desumendam. Hujus ergo definitionis: *vox substantiva est quæ significat ad modum per se stantis*, sensus legitimus est hic: vox substantiva est illa, quæ in significando habet modum entis per se stantis, sive quæ in significando imitatur entia per se stantia. Nam sicut entia per se stantia, ad hoc ut existant, non requirunt adminiculum alterius entis, cui incumbant, & innitantur; sic etiam voces substantivæ, ad hoc ut significent, sensumque perficiant, ac perfectam significationem expleant, non opus habent succursu alterius vocis. Similiter hujus definitionis: *vox adjectiva est vox significans per modum adjacentis*, sensus legitimus est hic: vox adjectiva est illa, quæ in significando habet modum entis adjacentis, sive quæ in significando imitatur entia adjacentia. Nam sicut entia adjacentia existere nequeunt sine alio, cui incumbant, & à quo fulciantur; sic etiam voces adjectivæ significare perfectè, ac sensum explere non possunt sine adminiculo alicujus vocis substantivæ.

22. *Objicies contra hæc omnia*: vox *turpe*, vox *continens*, *aridæ*, aliæque similes sunt voces adjectivæ: atqui illæ voces perfectè significant per se, nulli alteri voci adjectæ: ergo malè definitur vox adjectiva, & substantiva modo jam explicato: nam definitio vocis substantivæ à nobis data totaliter quadrat vocibus istis adjectivis. *Probatur minor*: quia in his orationibus: *Ab Anglia ad continentem parum intercapedinis est. Et vocavit aridam terram: Genes. 1. Turpe jacens mulier multo madefacta lyæo*. Ubi istæ præfatæ voces sensum perficiunt, nulli tamen alteri voci adjiciuntur. *Resp.* illas præfatas voces, aliasque illis similes ex sua primæva, & originaria institutione esse quidem adjectivas: attamen in istarum orationum contextu esse substantivas, vel potius substantivatas. Nam voces adjectivas substantivari, & à sua originaria significatione transportari ad aliam, apud Grammaticos neque infrequens, neque inelegans est. Pro cujus pleno intellectu (*spero enim fore, ut hujus rei cognitio logico non sit inutilis*) sit

DUBIUM IV.

Quidnam sit vocem adjectivam substantivari?

23. RESP. *cum Gregorio Ariminensi in 1. dist. 5. quæst. 1. art. unico ad secundum. Et Despauterio tum 1. tum 8. lib. Gramm.* Hoc nihil esse aliud, quam sub nomine adjectivo in orationis contextu solitariè posito subaudiri substantivum, cui deberet adjici: v. g. cum dicimus, *justi in per-*

perpetuum vivent. Frigidissimum hominis est cerebrum. Observantissimus æqui, &c. Istæ voces adjectivæ, *justi, frigidissimum, æqui*, ibi substantivantur : quia sub illis subaudiuntur voces illæ substantivæ, quibus deberent adjici, sive quibuscum deberent construi. Sensus enim istarum orationum est hic : justi homines in perpetuum vivent. Frigidissima pars hominis est cerebrum. Observantissimus juris, vel actionis æquæ. Hæc autem adjectivarum vocum substantivatio fit duobus præsertim modis. *Primò* : subintelligendo aliquod nomen substantivum particulare, certum, ac determinatum. Ut cum dicimus: *justi in perpetuum vivent*, subintelligendo nomen specificum substantivum *homines* : Aut cum dicimus: *ego perdidi omnes meos molares*, subintelligendo *dentes*. Sic etiam dicimus: *album ovi, album prætoris, depositum, mutuum, precarium, &c.* Subintelligendo nomen substantivum *contractus*. *Secundò* : fit hæc substantivatio (& hic modus frequentissimus est) subintelligendo nomen substantivum generale *ens* vel *res*. Ut cum dicimus: *triste lupus stabulis. Turpe jacens mulier, &c.* sensus enim est : est tristis res, est turpis res, aut turpe ens,

24. *Objicies* 1. *hanc regulam grammaticorum* : *mobile pro fixo, tacitum si subsit, habetur : quod si non subsit tacitum, neutri generis fit. Id est* : Si nomen adjectivum in contextu orationis ponatur se solo, ob subauditum nomen aliquod substantivum sortitur genus istius substantivi; si verò ponatur se solo, nullo substantivo subintellecto, debet poni in genere neutro. Ergo adjectivum in orationis contextu aliquando ponitur substantivè, ac substantivatur, nullo substantivo subintellecto : ergo adjectivum substantivari non est sub illo intelligi substantivum, cui deberet adjici. *Resp.* Despauterium (cujus est ista regula) aliosque Grammaticos nequaquam velle, nomen adjectivum aliquando poni in oratione substantivatum nullo substantivo subaudito. Si enim hoc vellent, sibi contradicentia vellent. Volunt ergo subintelligi semper aliquod substantivum : ast quandoque hoc nomen esse aliquod specificum, ac particulare ; quandoque verò esse nomen substantivum vagum, ac generalissimum *ens*, vel *res*: uti jam dixi. Et sic clara est præfata regula. Sensus enim ejus est hic : si nomen adiectivum in oratione substantivetur subintellecto aliquo substantivo specifico ac determinato, tunc adjectivum illud poni ac construi debet in genere istius substantivi subintellecti ; v.g. hæc nomina adiectiva *molaris*, & *continens*, quando in oratione substantivantur, primum poni debet in genere masculino : quia subintelligitur substantivum determinatum *dens* vel *lapis*. Posterius verò construi debet in genere fœminino : quia subintelligitur nomen *terra*. At verò si adjectivum substantivetur non subintellecto aliquo substantivo determinato ; sed solummodò subintellecto substantivo vago, ac generalissimo *ens* vel *res*, tunc adjectivum illud construi debet in genere neutro. Ergo sub adjectivo substantivato semper subintelligitur nomen aliquod substantivum : sed aliquando determinatum, aliquando vagum.

25. *Objicies secundò* : si toties nomen adjectivum substantivetur, quoties illi substantivum generale *ens* vel *res*, subintelligitur : ergo nomen adjectivum toties substantivatur, quoties prædicatur : consequens hoc absurdum est : ergo & id unde sequitur. *Patet minor* ; quia secundum omnes Grammaticos, ac etiam Logicos nomina adjectiva prædicantur sæpè adjectivè: adeoque non toties substantivantur, quoties prædicantur. *Major verò probatur* : quia quando nomen adjectivum prædicatur, semper illi subintelligitur nomen *ens* vel *res* : ergo si nomen adjectivum toties substantivatur, quoties illi nomen *ens* vel *res*, subintelligitur, toties substantivatur, quoties prædicatur. *Probatur antecedens* : in his prædicationibus : *homo est albus, homo est rationalis, homo est risibilis, &c.* Prædicata ista adjectiva prædicantur adjectivè : atqui sub illis intelligitur nomen *ens* vel *res*. Faciunt enim hunc sensum: homo est res habens albedinem, homo est ens habens rationalitatem, &c. Ergo sub prædicato adjectivo, etiam dum adjectivè prædicatur, semper subintelligitur nomen *ens*, vel *res*.

26. *Resp. negando seq. mai. ad probationem nego antecedens : ad cujus probationem nego minorem, & dico* : esse planè falsum, quod hæ propositiones: *homo est albus, homo est rationalis*, aliæque similes, reddant hunc sensum : homo est ens vel res habens albedinem, vel rationalitatem. *Quod probo* : quia si hæc propositio *homo est albus*, redderet hunc sensum ; homo est ens habens albedinem; etiam hæc propositio : *aliquod ens est album*, faceret hunc sensum : aliquod ens est ens habens albedinem. Item hæc propositio, *homo est ens*, faceret hunc sensum : *homo est ens habens entitatem*. Atqui hi sensus planè absurdi, & nugatorii sunt : ut quivis Grammaticus statim judicabit. Ergo etiam absurdum est, unde id sequitur. *Probatur sequela majoris* : quia in prædicationibus constantibus eodem prædicato, eodem modo accepto, illud idem prædicatum facit ubique eundem sensum, ac supponit pro eodem : atqui hæ duæ prædicationes : *homo est albus* ; & *aliquod ens est album*, constant prædicato eodem, eodem modo accepto : uti patet. Prædicatum enim utrobique accipitur disiunctivè. Ergo illud prædicatum utrobique facit eundem sensum: ergo si in prima prædicatione faciat hunc sensum : homo est ens habens albedinem ; in secunda faciet hunc : aliquod ens est ens habens albedinem.

27. Præfatæ ergo prædicationes faciunt hunc sensum : homo est habens albedinem, est habens rationalitatem : non subintellecto nomine *ens* aut *res*. *Quod ostendo hoc adhuc discursu*: quia prædicata adjectiva aliter significant, aliumquè sensum faciunt, dum prædicantur substantivè: sive dum in prædicatione substantivantur. Atqui dum prædicantur substantivè, eandem significationem habent, idemque planè significant, ac significant, dum prædicantur adjectivè ; nisi quod tum illis subaudiatur nomen substantivum, *ens* vel *res*. Ergo istud nomen illis subaudiri nequit, dum prædicantur adjectivè. *Major est clara, & evidens* ; Si enim utrobique eandem significationem, eundemque sensum facerent, quare potiùs ibi, quam hic substantivè prædicarentur ? *Minor vero probatur* : quia album,

bum, *stans*, *currens*, *rationale*, *&c.* sunt prædicata adjectiva, quæ in his prædicationibus, *homo est albus*, *homo est currens*, *est rationalis*, prædicantur adjectivè; in his verò, *homo est aliquod album*, *homo est quid currens*, *est quid rationale*, prædicantur substantivè. Atqui in istis prædicationibus ista prædicata in nullo diversam significationem, aut diversum sensum faciunt; nisi quod illis, dum prædicantur substantivè, subaudiatur nomen *ens* vel *res*, non subauditum dum prædicantur adjectivè. Nam ego saltem in istis prædicatis aliam differentiam videre non valeo: significatum quippe eorum formale utrobique est idem: adeoque eorum differentia ex eo desumi non potest. Desumi ergo debet ex eo, quod illis substantivatis pro significato rectè subaudiatur nomen *ens* vel *res*, non subauditum illis, dum adjectiva manent. Et sic habetur intentum. Fateor tamen, quod has adjectivas prædicationes, *homo est albus*, *est stans*, *est rationalis*, *&c.* sæpè in praxi scholastica exponamus hoc modo: homo est ens habens albedinem, est res habens stationem, &c. Sed cum ita exponimus, parum præcisi sumus: propriam prædicati significationem, ac suppositionem parum trituramus. Unde dum præcisè ac accuratè loqui volumus, loqui debemus, uti jam dixi.

28. Dictum jam est; nomina adjectiva adjectivè sumpta posse esse propositionum prædicata. *Hujus ergo occasione petes*: an nomina adjectiva adjectivè sumpta etiam esse possint propositionum subjecta? *Resp cum Gregorio Ariminensi*, *loco supra citato*, *negativè*, *& dico*: quod nomina adjectiva toties substantiventur, quoties in prædicatione subjiciuntur. *Et ratio est*: quia nomen adjectivum toties in orationis contextu substantivatur, quoties nulli alteri nomini adjicitur, aut incumbit: atqui toties nomen adjectivum nulli alteri nomini adjicitur, quoties in prædicatione subjicitur: prædicationis enim subjectum nulli alteri voci potest adjici. Potest quidem prædicatum adjici subjecto, subjectum tamen nullatenus potest adjici prædicato. Ergo toties nomen adjectivum substantivatur, quoties in prædicatione subjicitur: *Patet minor*: quia unam vocem in orationis contextu alteri adjici, est unam vocem sine alia non posse perficere ac explere sensum: atqui quò ad expletionem sensus, quidem quandoque prædicatum à subjecto; nunquam tamen subjectum dependet à prædicato: *ut per inductionem facilè patere poterit*. Ergo licet quandoque possit prædicatum subjecto; nunquam tamen potest subjectum adjici prædicato.

29. *Circa quod etiam hoc adverte*: quod sicut nomina adjectiva quandoque substantivantur; ita etiam è contra nomina substantiva quandoque adjectiventur. *Probatur*: quia nomen adjectivum est nomen impotens se solo perficere & explere sensum: ergo tunc nomina substantiva adjectivantur, quando ita sumuntur, ut non possint reddere perfectum sensum: atqui nomina adjectiva quandoque ita sumuntur: ergo quandoque adjectivantur. *Probatur*: *subsumptum inductione*: verb. gr. in illo Terentii in Eunucho: *Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est, Virgini vestem omnem misere discidit*. Ibi nomen substantivum & abstractum *scelus* ponitur in significatione adjectivi & concreti nominis *scelestus*. Similesque loquendi formalæ passim in Terentio sunt obviæ. Ita quoque sanctus P. meus Augustinus *lib.3. de Civit. cap.23.* dicit: *Ex quo intelligi potest, quantam multitudinem mortium habere potuerit turbidus conflictus armorum; quandò tantam habuit judiciorum velut examinata cognitio*. Dicit *mortium* pro *mortuorum*: adeoque vocem abstractam ac substantivam *mortium* adjectivat, ac concretizat. Et *cap.19.* dicit, *Servitia libertate donarent*. Dicit *servitia* pro *servos*: adeoque vocem *servitia* abstractam cum quadam elegantia concretizat. De quo vide Doctissimum, & nunquam satis laudandum Commentarium Eximii Magistri nostri Leonardi Coquæi, V. *servitia*. Possent hic adhuc quædam alia discuti, discussione non indigna. Qualia sunt: quid propriè sit illa substantia, qua una vox in oratione substat alteri? An sit idem, quod regimen? An sit species acceptionis? &c. Sed hæc omnia, ne longus sim, hic omitto.

SECTIO V.

Corollaria quædam ex præcedentibus deducta.

30. EX quibus tandem deduci possunt quædam notatu digna. *Primum est*: quod inter duas voces habentes planè idem significatum formale, immò & inter voces habentes idem significatum tam formale, quam materiale, una possit esse substantiva; altera verò esse adjectiva. *Prima pars probatur*: quia verb. gr. hæ voces, *brutum*, *brutale*: *homo*, *humanum*: *animal*, *animale*: *equus*, *equinum*, *&c.* habent semper idem formale significatum: scilicet brutalitatem, humanitatem, animalitatem, &c. Earum tamen prima est substantiva; altera est adjectiva. *Probatur etiam secunda pars*: verb. gr. inter has voces, *amans*, *amator*: *creans*, *creator*: *regens*, *rector*: *dominans*, *dominator*, *&c.* Prima est adjectiva; secunda est substantiva: Atqui istæ voces (dummodo tamen ista participia non in vi, & significatione participii; sed in significatione nominis participalis sumas: de qua distinctione dicam aliquid disp. seq.) tam de formali, quam de materiali, idem planè significant. Ergo inter duas voces, idem planè significatum, tam formale, quàm materiale, habentes, una substantiva, altera adjectiva esse potest. *Cujus ratio à priori est*: quia, *uti supra dub.3. dixi*, harum vocum distinctio & specificatio non ex rebus significatis; sed ex modo significandi desumi debet. *Minor probatur*: quia vox *amator* de formali significat vel amorem, vel potiùs propendentiam quamdam habitualem: quam etiam de formali significat nomen participiale *amans*. Item vox *amator* de materiali significat omnem illam rem, de qua potest prædicari: atqui omnem illam etiam significat hoc participiale *amans*: nullum quippe assignaveris subjectum, de quo verè affirmatur *amator*, de quo

non

non possit similiter verè affirmari *amans*. Ergo hæc duo nomina concreta *amator* & *amans*, ac idem est judicium de omnibus aliis supra positis, habent idem planè significatum, tam materiale quam formale.

31. *Secundò deducitur*: voces substantivas quandoque prædicari essentialiter, quandoque etiam accidentaliter: adeoque esse quandoque essentiales, quandoque accidentales voces. *Quod sæpe essentialiter prædicentur, nulli potest esse dubium*: nam omnes hæ voces substantivæ, *homo*, *animal*, *brutum*, *equus*, *corpus*, *substantia*, *&c.* manifestè prædicantur essentialiter. *Quod quandoque accidentaliter prædicentur*, etiam probo: quia hæ voces, *Deus* & *homo*, sunt voces substantivæ; atqui hæ voces de sese mutuo prædicantur accidentaliter: hæ namque prædicationes, *Deus est homo*, *homo est Deus*, sunt prædicationes accidentales: cum neque Deus de essentia hominis, neque homo sit de essentia Dei. Ergo nomina substantiva prædicari etiam possunt accidentaliter. Similiter hæ voces, *redemptor*, *creator*, *prædestinator*, *gubernator*, *pictor*, *professor*, *cantor*, *detractor*, *calumniator*, *&c.* sunt voces substantivæ: & tamen de multis subjectis prædicari possunt accidentaliter. *Et ratio à priori est*; quia prædicari essentialiter habet se ad voces substantivas; sicut prædicari accidentaliter habet se ad voces adjectivas: atqui voces adjectivæ non semper accidentaliter; sed quandoque accidentaliter, quandoque prædicantur essentialiter: *uti clarum est*. Ergo similiter voces substantivæ non semper essentialiter; sed quandoque essentialiter, quandoque etiam prædicari possunt accidentaliter. *De quo plura alias*.

32. *Tertiò deducitur*: voces substantivas & adjectivas indifferenter esse quandoque substantiales, quandoque accidentales. Ac proinde hasce voces se habere sicut excedentia & excessa. *Probatur*: quia hæ voces substantivæ, *homo*, *brutum*, *equus*, *animal*, *lapis*, *planta*, *&c.* sunt substantiales: cum earum formale significatum sit substantia. Hæ verò substantivæ voces, *cantor*, *equitator*, *creator*, *calumniator*, *detractor*, *&c.* sunt accidentales: cum earum formale significatum sit accidens. Idem similiter patet de vocibus adjectivis: nam hæ voces, *albus*, *niger*, *dulcis*, *stans*, *sedens*, *&c.* sunt adjectivæ, ac simul accidentales: hæ verò, *rationale*, *sensitivum*, *corporeum*, *risibile*, *&c.* sunt adjectivæ & simul substantiales: cum earum principale significatum sit substantia.

35. *Quartò deducitur*: quod omnis omninò vox abstracta sit substantiva, & nulla sit adjectiva: item quod omne omninò verbum sit vox adjectiva. *Primum patet*: quia vox substantiva est illa, quæ se sola sine adminiculo alterius potest perficere sensum: atqui omnis omninò vox abstracta id potest: uti quivis per singularum inductionem facilè colliget. Ergo omnis omninò vox abstracta est substantiva. *Patet etiam secundum*: quia vox adjectiva est vox, quæ sine alia voce vel expressa, vel subaudita (quod addo ob voces adjectivas substantivatas) non potest reddere sensum. Atqui nullum verbum potest se solo reddere sensum, nisi aliquod nomen vel exprimatur, vel subaudiatur. Ergo omne verbum est vox adjectiva. Scio quidem inter verba quædam adjectiva, quædam substantiva vocari: sed hoc non obest meo dicto: verba enim quædam vocantur substantiva, non quia voces substantivæ sint; sed ob rationem longè aliam: quam assignabo infra agens de verbo.

DISPUTATIO IX.

De voce concreta & abstracta.

1. IN hisce vocibus, præsertim in concreta, latet tota emphasis & subtilitas non solum philosophica, sed cujuscumque etiam alterius scientiæ. Hujus significationem ac prædicandi modum si perfectè penetraveris, in omni materia subtilis & acutus eris: si verò ignoraveris, aut solummodò superficie tenus cognoveris; ubique tenebras, ubique spinas & tribulos reperies. In modo loquendi circa Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, ac Divinæ incarnationis; ubi de idiomatum communicatione agitur, ac de prædicatorum essentialium, & notionalium mutua prædicatione, turpissimè errabis, ac ineptíes. Ac præterea, ad me quod attinet, totum meum Anti-porphyrium in voce concreta fundo: tibique promitto, si vocis concretæ significationem ac prædicationem rectè intellexeris, ambobus pedibus ac manibus in Anti-porphyrii mei sententias lubentissimus ibis.

DUBIUM I.

Quid sit vox concreta, quid abstracta?

2. RESP. & *dico*: Vox concreta est vox significans formam cum subjecto. Vox abstracta est vox significans solam formam sine subjecto; verb. gr. voces, *albus*, *Deus*, *homo*, *animal*, *sensitivum*, *rationale*, *risibile*, aliæque similes, sunt voces concretæ: quia significant formam albedinis, deitatis, humanitatis, animalitatis, rationalitatis, sensibilitatis, &c. simul significando subjectum, suppositum, vel personam, in quibus formæ istæ subjectantur vel suppositantur. Album quippe idem est, quod subjectum, seu corpus habens albedinem: homo idem, quod persona habens humanitatem: Deus idem, quod subsistens habens deitatem: animal idem, quod suppositum habens animalitatem: rationale & sensitivum idem, quod res habens rationalitatem, & sensibilitatem, &c. At verò voces *albedo*, *humanitas*, *deitas*, *rationalitas*, *animalitas*, *&c.* voces abstractæ sunt: quia significant solam formam, non significando ejus subjectum, vel suppositum, à quo habetur.

3. Et hinc vocem concretam & abstractam ego ordinariè sic definire soleo: vox concreta est vox significans unum per modum habiti; alterum per modum habentis. Vox abstracta verò est vox significans solam formam habitam. Nam voces, *album*, *Deus*, *animal*, aliæquè similes, idem planè significant, quod subje-

subjectum habens albedinem, habens deitatem, habens animalitatem. Et generaliter omnis omninò vox concreta, sive substantialis, sive accidentalis, sive substantiva, sive adjectiva, semper significat duo: unum tamquam habitum ab alio; alterum tamquam habens aliud. Et hinc in voce concreta orta est distinctio significati in formale & materiale: item in rectum & obliquum. Res enim per vocem concretam significata ad modum habentis, vocatur significatum rectum & materiale; illa verò, quæ per modum habiti significatur, dicitur significatum obliquum & formale. Ut dixi latius suprà.

4. At verò vox abstracta non significat formam habitam cum subjecto habente, neque unum per modum habiti, & alterum per modum habentis; sed significat solummodò formam habitam; verb. gr. vox *albedo* non significat subjectum habens albedinem: sed solam albedinem, non consignificando subjectum. Similiter vox *humanitas* non significat personam habentem humanitatem; sed solummodò humanitatem, non consignificando personam. Præcisa ergo differentia vocis abstractæ à concreta, sita est in hoc: quod vox concreta formam habitam cum subjecto habente, ac formam per modum habiti; subjectum verò per modum habentis significet: at verò vox abstracta solam formam habitam significet. Discrimen ergo inter hasce voces est duplex: unum desumitur ex parte significati: vox concreta quippe habet duo significata, formam scilicet cum subjecto: vox verò abstracta unicum solummodò, solam scilicet formam. Alterum desumitur ex parte modi significandi formam, quæ est utrique voci commune significatum: alio namque modo formam habitam significat vox concreta; alio modo vox abstracta. Vox concreta enim significat illam per modum habiti; abstracta verò minimè: significat quidem formam ab aliquo subjecto habitam; non tamen per modum habiti.

5. *Ratio hujus est*: quia significare formam per modum habiti, non est solummodò significare formam, quæ habetur; sed est significare formam, quæ habetur, quatenus habetur. *Id est*: simul cum sui habentia, seu habitione passiva. Atqui vox abstracta non significat habitionem formæ à se principaliter significatæ: nam, *uti per experientiam patet*, dum aliquam vocem abstractam audimus, quidem de forma cogitamus, illamque concipimus; de illius verò passiva habentia, aut in suo subjecto inexistentia planè & omninò nihil. Ergo voces abstractæ quidem significant formam habitam; non tamen per modum habiti. *Præter experientiam, adhuc pro minori facit ratio*: quia si vox abstracta significaret formæ habentiam, jam non abstracta; sed concreta foret: omnis quippe & sola vox concreta significat formæ habentiam. Consequens absurdum est; ergo & antecedens. *Probatur sequela majoris*: quia vox concreta est vox significans formam cum subjecto: atqui omnis vox significans formæ passivam habentiam, significat formam cum subjecto; ergo si vox abstracta significaret formæ habentiam, jam foret vox concreta. *Probatur minor*: quia formæ passiva à subjecto habentia est formæ cum suo subjecto unio, conjunctio, & concretio: atqui significari non potest formæ cum subjecto unio, nisi consignificetur ipsum subjectum, cui forma unitur; ergo similiter significari non potest formæ passiva à subjecto habentia, nisi significetur, vel consignificetur ipsum subjectum, à quo forma habetur: ergo omnis vox significans formæ habentiam, etiam consignificat formæ subjectum: adeoque significat formam cum subjecto. Certum ergo sit, à voce abstracta quidem significari formam habitam; non tamen per modum habiti.

6. *Ex quo patet*: quid in definitione vocis concretæ intelligi debeat nomine *formæ*, quid nomine *subjecti*. Dico enim, nomine *formæ & subjecti* non debere intelligi solam formam informantem, aut inhærentem cum suo subjecto informationis, aut inhæsionis; sed intelligi debet forma cum subjecto suæ prædicationis: ita ut definitionis hic sit legitimus sensus: vox concreta est illa, quæ significat formam simul consignificando subjectum, de quo prædicatur, vel prædicari potest. Quæ duæ significationes *formæ & subjecti* non sunt eædem, neque inter se convertuntur; sed sunt planè disparatæ: suntque respectu sui mutuò magis ac minus communes. Nam omnis forma & subjectum informationis est quidem forma & subjectum prædicationis; non tamen è contra: ut pulchrè ostendit *Gregorius Ariminensis in 2. dist. 1. quæst. 5. art. 2. ad 2. ex Commentatore super 3. phys. comm. 18. 19. & 20. Et patet*; nam forma prædicata respectu subjecti, de quo prædicatur, habet se modò sicut forma ad subjectum informationis: modò sicut forma ad subjectum adhæsionis inhæsionis, aut suppositationis: modò sicut vestis ad vestitum: modò sicut locus ad locatum, modò sicut actus ad objectum: modò sicut subjectum ad formam informantem, adhærentem, inhærentem, vel suppositatam: modò sicut vestitum ad vestem. Locatum ad locum, &c. Sicuti exempla inducere volenti facilè fiet obvium. Ergo forma & subjectum prædicationis nullatenus confundi, aut converti possunt cum forma, & subjecto informationis.

7. *Ac ratio hujus mei dicti est clara*: quia in definitione vocis concretæ nomine formæ & subjecti intelligitur omne habitum & omne habens: *ut dixi num. 3.* Vel potius intelligitur res significata per modum habiti, & res significata per modum habentis: atqui hæ res inter se quidem comparantur semper tamquam forma & subjectum prædicationis; non semper tamen sese habent tamquam forma & subjectum informationis; sed habent se modò hoc, modò isto modo: uti statim dicebam. Ergo in hac definitione, nomine formæ & subjecti intelligi debet non forma & subjectum informationis; sed forma cum subjecto prædicationis. Et sanè si in definitione nomine *formæ & subjecti* intelligeremus formam cum subjecto informationis, quam plurimæ voces verè concretæ, dicendæ forent non esse concretæ;

cretæ: cum plurimæ sint, quæ non significant formam cum subjecto informationis.

8. *Sed petes*: quomodo omne significatum per modum habiti & habentis semper vocetur forma & subjectum, si semper à parte rei forma & subjectum non sunt? *Resp.* istas res congruentissimè vocari formam & subjectum; ac dici inter se habere proportionem formæ & subjecti: non quidem informationis; sed prædicationis: *uti jam dixi*. Nam prædicatum, sive formam prædicatam respectu rei, de qua prædicatur, vocari formam, & illam rem respectu formæ de se prædicatæ vocari subjectum, in Philosophia neque inusitatum, neque novum est: nam Commentator Philosophi diversis in locis 12. *Met. comm.* 39. 8. *Met. comm.* 6. et alibi sæpe, vocat subjectum *dispositum*, ac prædicatum vocat *dispositionem*. Atqui dispositum & dispositio idem est, quod subjectum & forma: sive semper dispositio est forma sui dispositi. Ergò etiam prædicatum, sive forma prædicata respectu rei, de quà prædicatur, rectè vocatur forma. De quo vide *Gregorium Ariminensem in* 1. *dist.* 8. *quæst.* 3 *art.* 2. *ad* 3. Et magis latè, ac eleganter *quæst.* 2. *art.* 1. *ad* 2.

DUBIUM II.

De duplici significato vocis concretæ.

8. Petes 1. quodnam sit significatum principale vocis concretæ: an scilicet materiale, an verò formale? *Resp.* significatum ejus principale esse significatum formale: adeoque significatum materiale esse solummodò secundarium. *Probatur*: quia significatum primarium est illud, quod à voce significatur per se, ratione sui; secundarium verò est illud, quod à voce significatur ratione alterius: atqui vox concreta suum significatum formale significat ratione sui; & materiale significatum significat solummodo ratione sui significati formalis. Vox quippe concreta est vox significans formam consignificando subjectum. Ergo in voce concreta significatum formale est primarium, ac materiale est secundarium. *Et ratio ulterior est*: quia, *ut jam dixi aliquoties*, significatum vocis est objectum vocis: atqui inter objecta formale est primarium, materiale est secundarium: ergo idem etiam dicendum est de significatis.

10. *Circa quæ significata adverte ulterius*: adhuc aliud latum discrimen esse inter vocis concretæ significatum formale & materiale. Nam significatum formale semper est aliqua res certa, & determinata: significatum vero materiale ordinariè est quid vagum, indeterminatum, ac multiplex, v. g. vox *album* de formali importat determinatam formam albedinis: de materiali vero importat aliquid planè vagum, ac indeterminatum: importat enim quodcumque albedinis subjectum: nimirum hominem, cycnum, parietem, nivem, lanam, cretam, omnemque aliam rem, quæ in se albedinem habet. Sic etiam vox *visum* de formali importat determinatam formam visionis; at vero de materiali importat hominem, lapidem, parietem, equum, omnemquè aliam rem, quæ videtur. *Et ratio est*: quia vox concreta de formali significat rem, quæ habetur; de materiali vero importat rem, quæ habet: atqui contingit eandem rem haberi à pluribus: *uti evidens est*. Ergo significatum formale vocis concretæ potest esse unum, certum, & determinatum; licet ejus significatum materiale sit quid multiplex, vagum, ac indeterminatum; *Et ratio ulterior est*: quia significatum materiale & formale habent se sicut objectum formale & materiale: atqui idem objectum formale sæpè respicit & specificat plura ac diversa objecta materialia: ergo similiter idem significatum formale potest respicere ac specificare diversa significata materialia. Et sic vox concreta potest cum unitate significati formalis habere multiplicitatem significati materialis.

11. Hoc tamen non sic intellige, quasi vox concreta de materiali semper plura significet actu; hoc quippe falsum est: actu enim ordinariè de materiali solummodo significat unum. *Quod probo*: quia vox actu solummodo significat illud, de quo prædicatur: v. g. cum dico, *homo est albus*, vox *albus* ibi de materiali importat solum hominem. Cum dico, *paries est albus*, tunc de materiali importat solum parietem: Et sic ulterius. Atqui vox concreta prædicatur ordinariè de unico subjecto: ergo etiam ordinariè de materiali unicam rem certam, ac determinatam actu significat. Cum ergo dico, vocem concretam de materiali significare plura: hoc intelligi debet, non de significatione actuali; sed de aptitudinali. Ut sit hic sensus: vox concreta habet potentiam significandi plura significata materialia: quæ quidem actu non semper significat; significare tamen potest, quando ad significandum debitè supponitur, ac applicatur. De quo plura forsan in alio loco.

12. *Ratio verò supra positæ majoris est*: quia vox concreta actu de materiali solummodo significat illud, cui actu affirmatur inexistere ejus significatum formale: atqui illius formale significatum actu affirmatur inexistere soli isti rei, de qua prædicatur: ergo vox concreta actu de materiali significat solam istam rem, de qua prædicatur. *Probatur major*: quia vox concreta actu de materiali solummodo significat illam rem, ad quam significandam in orationis contextu supponitur & applicatur: nam sicut ignis, aut aliud quodvis agens naturale non calefacit omne illud, quod ex natura sua calefacere potest, sed solummodo illud, ad quod hic & nunc applicatum est: sic etiam vox in orationis contextu posita non significat actu omne illud: quod significare potest; sed illud solummodo, ad quod significandum hic & nunc supponitur & applicatur. Atqui vox concreta in contextu orationis applicatur ad illam solummodo rem de materiali significandam, cui affirmatur inesse ejus significatum formale: *uti clarum est*. Ergò etiam vox concreta illam solummodo rem actu de materiali significat.

13. *Petes* 2. quomodò distinguatur vocis concretæ significatum materiale à formali? *Resp.* aliquandò distingui realiter, aliquando ratione sola, aliquando realiter inadæquatè, aliquandò realiter adæquatè, aliquando tamquam rem à re, aliquando tamquam rem à modò. Quæ omnia facilè patebunt inducendo singulorum exempla: v. g. in his vocibus, *album*, *dulce*, *stans*, *sedens*, *intelligens*, *ambulans*, *&c.* significata formalia sunt albedo, dulcedo, statio, sessio, intellectio, ambulatio: significata verò materialia sunt istarum formarum subjecta, quæ à formis istis realiter differunt, quandoque tamquam res à re, quandoque tamquam res à modo: *uti patebit facile consideranti*: In his vocibus concretis, *Deus omnipotens*, *æternus*, *immensus*, *&c.* significata formalia sunt deitas, omnipotentia, immensitas: significata verò materialia sunt divinæ personæ: quas ab illis formis constat distingui sola ratione. De quo vide pulchram doctrinam *Commentatoris* apud *Ariminensem in* 1. *dist.* 8. *q.* 2. *art.* 1. *ad* 2. In his verò concretis vocibus, *homo*, *animal*, *equus*, *brutum*, *&c.* significata materialia sunt supposita; formalia verò sunt naturæ suppositatæ: quas ab ipsis suppositis constat distingui realiter; sed inadæquatè.

14. Et hinc sunt quædam voces concretæ, quæ habent suum formale significatum cum quibusdam significatis suis materialibus realiter identificatum; à quibusdam verò realiter distinctum. Præter exempla jam adducta, adhuc sunt alia. Tales enim etiam sunt hæ voces: *justus*, *misericors*, *benevolus*, *sciens*, *volens*, *amans*, *&c.* Nam earum formalia significata sunt justitia, misericordia, benevolentia, scientia, volitio, amor: significata verò earum materialia sunt homo, Angelus, Deus. Atqui istæ formę ab homine, & Angelo distinguuntur realiter; cum Deo vero realiter identificantur. Ergò istæ voces habent suum formale significatum cum quibusdam suis materialibus significatis realiter identificatum; à quibusdam verò realiter distinctum.

15. *Petes* 3. an vox concreta & abstracta illi correspondens habeant idem significatum formale, seu principale? *Resp.* non habere significatum principale planè adæquatè idem: differunt namque earum significata principalia sicut inclusum, & includens. Quia vox abstracta pro suo significato principali habet solam formam; vox concreta verò non solam formam, sed formam simul cum ejus in subjecto inexistentia, sive cum ejus à subjecto passiva habentia significat, v. g. vox, *albedo*, de principali solam albedinem; at verò vox *albus* non solam albedinem; sed albedinem simul cum ejus inexistentia in subjecto significat. *Et ratio est*: quia *ut supra dub.* 1. *dicebam*, vox abstracta solummodo significare debet formam habitam; vox concreta verò significare debet formam per modum habiti, seu quatenus habitam. Atqui significare formam per modum habiti, est significare formam simul cum sui habentia. Ergo, &c.

DUBIUM III.

An eadem vox esse possit simul abstractæ, & concreta.

16. RESP. & *dico:* esse multas voces, quæ solummodò sunt abstractæ, & nullo modo, nulloque respectu sunt concretæ. Quales sunt hæ: *albedo*, *dulcedo*, *humanitas*, *deitas*, *statio*, *sessio*, *&c.* Item esse multas, quæ sunt solummodò concretæ, nulloque modo abstractæ. Quales sunt hæ: *album*, *dulce*, *humanum*, *deificatum*, *doctor*, *pictor*, *&c.* Esse tamen etiam aliquas, quæ sunt simul concretæ & abstractæ: respectu diversorum tamen. Tales sunt voces; *aurum & lignum*, *plumbum*, *homo*, *brutum*, *animal*, *Deus*, *&c.* Voces enim *aurum & lignum* sunt concretæ respectu vocum *aureitas*, *& ligneitas*; respectu vero vocum *aureum & ligneum* sunt voces abstractæ. Similiter voces *Deus*, *homo*, *animal* respectu vocum *deitas*, *umanitas*, *animalitas*, sunt voces concretæ; at verò respectu vocum *deificatus*, *humanatus*, *animalizatus*, sunt voces abstractæ. Et sic eadem vox respectu diversarum vocum simul est concreta, & abstracta: abstracta quidem respectu hujus; & concreta respectu alterius.

17. *Ratio hujus est*: quia inter voces ejusdem radicis, quarum una significatum totale alterius significat per modum habiti, una est concreta, altera est abstracta illi correspondens: atqui voces *Deus & deificatus*, *homo & humanatus*; *animal*, *& animalizatus*, sunt voces ejusdem radicis: *uti patet:* Item una significatum totale alterius significat per modum habiti. Nam voces *deificatum*, *animalizatum*, *humanatum* significant per modum habiti significatum totale vocum *Deus*, *homo*, *animal*. Ergo inter istas voces una est abstracta; altera vero est concreta illi correspondens. Et sic voces *animal*, *homo*, *Deus*; respectu istarum vocum *animalizatus*, *deificatus*, *humanatus*, sunt abstractæ. Illa quippe vox abstracta esse debet, cujus totale significatum ab alia voce significatur ad modum habiti. *Major hujus argumenti est clara*: & patet inductione omnium vocum concretarum & abstractarum illis correspondentium: semper enim reperitur significatum totale vocis abstractæ significari per modum habiti à voce concreta.

18. *Minor verò probatur*: quia vox *deificatum*, idem significat, quod habens Deum, sive habens suppositum deitatis: vox *humanatum* significat, idem quod habens suppositum humanitatis: vox *animalizatum* significat idem, quod habens suppositum animalitatis. Atqui supposita deitatis, humanitatis, animalitatis, sunt significata totalia & adæquata vocum *Deus*, *homo*, *animal*. Ergo voces, *deificatus*, *humanatus*, *animalizatus*, significant per modum habiti significata totalia vocum *Deus, homo, animal*. *Probatur minor*: quia istæ voces *deificatus*, *humanatus*, *animalizatus*, significant illud per modum habiti, quod affirmatur inexistere subjectis, de quibus prædicantur: atqui illud, quod istis subjectis affirmatur inexistere, sunt supposita deitatis, humanitatis,

tis, animalitatis. Ergo istæ voces ista supposita significant per modum habiti. *Probatur minor*: quia cum dico, *hic homo est deificatus*, vel potiùs *humanitas Christi est deificata*, sensus est hic: humanitas Christi est habens sibi conjunctum suppositum deitatis. Item (pone hominem assumere, ac sibi personaliter unire brutalitatem) tunc verum erit dicere: *brutalitas est humanata*. Eritque hic sensus: brutalitas est habens sibi conjunctum suppositum humanitatis. Ergo illud, quod affirmatur inesse subjectis, de quibus istæ voces prædicantur, sunt supposita deitatis, humanitatis, animalitatis, &c.

19. *Obicies*: voces *deificatus*, *humanatus*, *animalizatus*, per modum habiti significant deificationem, humanationem, animalizationem. *Id est*: actionem unitivam suppositi assumentis cum natura assumpta. Atqui, *uti clarum est*, istæ actiones non sunt significata totalia; immò neque partialia vocum *Deus*, *homo*, *animal*, Ergo istæ voces per modum habiti non significant significata totalia harum vocum. *Major probatur*: quia voces *deificatus*, *humanatus*, *animalizatus*, sunt voces ejusdem significationis cum vocibus *dealbatus*, *denigratus*, *generatus*, *creatus*, *&c.* Atqui hæ voces per modum habiti significant dealbationem, denigrationem, generationem, creationem, &c Ergo similiter voces *deificatus*, *humanatus*, *animalizatus*, per modum habiti significare debent deificationem, humanationem, animalizationem.

20. *Resp. cum Despauterio, aliisque Grammaticis*: omnia participia, tam passiva, qualia sunt omnia ista in argumento adducta, quam etiam activa, qualia sunt hæc, *amans*, *legens*, *dolens*, *studens*, *dealbans*, *ambulans*, *&c.* sumi duobus modis. Sumuntur enim quandoquè tamquam participalia: sive (*ut loquuntur Metaphysici*, *dum de significatione vocis* ens *agunt*) sumuntur quandoque participaliter; quandoquè verò nominaliter. Inter quas acceptiones maximæ interjacent differentiæ. *Omissis verò differentiis purè grammaticalibus*, *ad rem nostram respondeo*: quando participia sumuntur in vigore participii; quatenus participia: activa per modum habiti significant formæ productionem, aut communicationem: passiva verò formæ passionem, seu receptionem: neutra vero ipsam formam per modum habiti significant, v. g hæc participia passiva, *dealbatus*, *humanatus*, *deificatus*, sumpta in vigore participii per modum habiti neque albedinem, neque suppositum humanitatis, neque humanitatem, neque suppositum deitatis, neque deitatem; sed significant receptionem seu passionem istarum rerum: *Ut argumentum bene probat. Et ratio ulterior est*: quia participia, sunt quid accessorium & appendix verbi. Hinc enim vocantur participia, quia scilicet sunt voces participantes naturam, significationem per tēpora conjugationem, regimen aliasque qualitates verbi. Accessorium enim sequitur naturam & qualitates suis principalis. Unde participia, sumpta quatenus participia, pro significato formali habere debent significatum formale sui verbi. Atqui verbum activum de formali per modum habiti actionem; passivum verò passionem significat: ergo similiter participia activa actionem & passiva passionem per modum habiti significare debent.

21. At vero participia, sumpta non quatenus participia, sed quatenus participalia sunt, per modum habiti non significant actionem & passionem; sed longè aliud quid. Activa enim per modum habiti significant habitum, consuetudinem, aut inclinationem, aut quid simile, v. g. cum dicimus. *Petrus est amans vini*, *Petrus est vir intelligens*, *Petrus est homo stans*, *est ambulans*, *&c.* Sensus est hic: Petrus est homo inclinatus ad potum vini, est vir perspicax, est assuetus stare, ambulare, &c. Passiva verò per modum habiti non passionem, aut formæ receptionem; sed ipsam futuram significant, v. g cum in vigore participialis dicimus, *paries est coloratus*, *est dealbatus*, *Petrus est doctus*, *aer est illuminatus*, *&c.* sensus est hic: paries est habens colorem, & albedinem, Petrus est habens doctrinam, aer est habens lumen, &c. Adeoque tunc ista participia per modum habiti non colorationem, dealbationem, aut doctionem, aut passivam illuminationem; sed colorem, albedinem, doctrinam, ac lumen receptum significant. Similiter ergò hæ voces, *deificatus*, *humanatus*, *animalizatus*, sumptæ in vi nominis participialis per modum habiti non passionem aut receptionem; sed rem receptam, quæ sunt supposita humanitatis, animalitatis, deitatis, significant.

DUBIUM IV.

De vocis concretæ & abstractæ divisionibus.

22. RESP. & *dico* 1. tam vox concreta, quam abstracta dividi possunt in vocem substantialem & accidentalem. *Probatur*: quia tam inter abstractas, quam concretas voces quædam sunt substantiales: quædam sunt accidentales: ergò hæc divisio utrique huic voci applicari potest. *Probatur antecedens*: quia vox substantialis est vox pro significato principali habens substantiam; vox accidentalis est vox pro significato principali habens accidens: atqui tam inter abstractas, quam concretas voces, quædam pro suo principali significato accidens; quædam verò substantiam habent: *uti per inductionem unicuique facile poterit patere*. Ergo tam inter concretas, quam abstractas voces; quædam sunt substantiales; quædam verò sunt accidentales.

23. *Dico* 2 tam vox abstracta, quam concreta, etiam dividi potest in essentialem, & accidentalem. *Probatur*: quia vox essentialis vel accidentalis est illa, cujus adæquatum significatum est, vel non est de essentia subjecti de quo prædicatur: *ut dixi disp. præc. dub.* 1. Atqui tam inter abstractas; quam concretas voces, aliquæ habent, aliquæ non habent suum adæquatum significatum essentiale subjecto, de quo prædicantur: ergò tam inter has, quam inter illas aliquæ sunt essentiales, aliquæ accidentales. Minor quoad illam sui partem, quæ voces concretas concernit,

clarior est quam ut probetur: sufficienterque patet ex exemplis *disp.* 8. *dub.* 1. allatis: ibi quippe tam essentiales quam accidentales voces concretæ sunt in medium adductæ.

24. *Altera minoris pars*, quæ voces abstractas tangit, *est contra Scotum in* 1. *disp.* 45. *quæst.* 2. Ubi dicit: quod nulla vox abstracta possit prædicari accidentaliter: adeoque quod nulla vox abstracta esse possit accidentalis opposita essentiali. *Interim probo*, *quod dixi*, & ostendo, quod inter voces abstractas aliquæ esse possunt accidentales. Quia omnis vox, cujus principale significatum non est de essentia subjecti, de quo potest verè prædicari, est vox isti subjecto accidentalis: atqui sunt aliquæ hujusmodi voces abstractæ, tales namque sunt hæ: *risibilitas*, *animalitas*, *humanitas*, *rationalitas*, *brutalitas*, *equinitas*, *&c.* Quin immò omnis omnino vox abstracta est talis; ut habeat subjectum, de quo possit verè prædicari, & cui significatum ejus principale non sit essentiale. Ergo inter voces abstractas, non solum aliquæ, sed omnes omnino sunt accidentales. *Probatur minor*: quia omnes hæ prædicationes, *humanitas est risibilitas*, *rationalitas est animalitas*, *aliquod ens est deitas*, *&c.* sunt veræ: *ut ostendam infrà de prædicatione agens*. Et simul sunt accidentales: *ut dicam ibidem*. Ergo istæ voces abstractæ, quæ in præfatis prædicationibus sunt prædicata, habent aliquod subjectum, de quo verè prædicari possunt, & cui earum significatum principale non sit essentiale. *Sed de his alibi latius*.

25. *Dico* 3. vox abstracta dividi non potest in substantivam, & adjectivam: potest tamen ita dividi vox concreta. *Prima pars probatur*: quia inter abstractas voces nulla adjectiva; sed omnis omninò est substantiva. Quidem quandoque abstractæ voces adjectivantur, nulla tamen est verè adjectiva: quin immò quando adjectivantur, non manent amplius abstractæ; sed sicut adjectivantur sic etiam concretizantur: *uti dixi disputatione* 8. *dub.* 4. Ergo vox abstracta dividi nequit in adjectivam & substantivam. *Secunda pars etiam facilè probatur:* nam inter voces concretas quædam sunt adjectivæ; quædam sunt substantivæ: *uti facilè patere potest per inductionem*. Ergo nihil deest, quo minus vox concreta in adjectivam, & substantivam possit dividi.

26. *Dico* 4. omnes hæ divisiones etiam applicari possunt sibi mutuo, mutuisque suis membris dividentibus. Nam vox accidentalis & substantialis dividi possunt in essentialem, & accidentalem. Item vox essentialis & accidentalis dividi possunt in substantialem & accidentalem. Item omnes hæ voces dividi possunt in substantivam, & adjectivam. Item vox adjectiva & substantiva dividi possunt in essentialem & accidentalem: item in substantialem & accidentalem. Unde sunt aliquæ voces, quæ sunt simul substantivæ, substantiales, & essentiales: aliquæ simul adjectivæ, & utroque modo accidentales: aliquæ substantivæ accidentales, & essentiales, &c. Singulorum exempla adducere nolo: quia longum foret, & cum facile sit, diligens lector id per se facile fecerit, manuductus ex antea dictis.

Ratio verò conclusionis est: quia omnes hæ voces sunt genera inter se participantia & communicantia in speciebus; sicuti sunt finitum & infinitum, completum & incompletum, materiale & spirituale, substantia & accidens, &c. Atqui talia genera etiam communicant in divisionibus: nam sicut ens finitum dividitur in completum & incompletum; sic etiam ens completum in finitum & infinitum dividitur, &c. Ergo omnes hæ præfatæ divisiones applicari possunt sibi mutuò, mutuisque suis membris dividentibus. *De qua materia alias plura*.

DUBIUM V.

Quid sit vox concreta substantiva, quid adjectiva?

27. Difficultas hæc non modica est, inter non solos Summulistas; sed etiam inter Logicos, ac ipsos Theologos controversa: & ex qua pendet resolutio omnium difficultatum, circa modum loquendi de Mysterio Sanctissimæ Incarnationis, ac Divinæ Trinitatis occurrentium. Quidam ergo vocem concretam substantivam dicunt esse illam, quæ in recto significat solum suppositum; adjectivam verò esse illam, quæ in recto significat tam suppositum, quam nonsuppositum: significat enim omne habens suum significatum formale, sive interim sit, sive non sit suppositum, v. g. hæ voces, *Petrus*, *homo*, *animal*, *equus*, *brutum*, *corpus*, & similes sunt concretæ substantivæ: quia significant suppositum habens animalitatem, petreitatem, humanitatem, equinitatem, &c. Undè non verè dicimus, *humanitas est animal*: quia humanitas non est suppositum; sed solummodò natura habens animalitatem. At verò hæ voces *rationale*, *sensitivum*, *equinum*, *humanum*, *risibile*, & similes, sunt voces concretæ adjectivæ: quia significant omne habens rationalitatem, sensibilitatem, equinitatem, &c. sive interim illud habens sit, sive non sit suppositum. Et hinc tam rectè dicimus, *humanitas est rationalis*, vel *sensitiva*, quam dicamus, *homo est rationalis*, vel *sensitivus*. *Ratio eorum est*: quia vox substantiva debet esse significans ad modum per se stantis: debet esse vox significans rem per se stantem. Atqui solum suppositum est res per se stans: ergo sola vox concreta, quæ significat in recto solum suppositum, esse potest substantiva.

28. Modus hic loquendi aliquando placuit mihi: eumquè quandoquè bellè compsi, & coloravi. Pro nunc tamen mihi non placet. *Sic ergò contra eum argumentor*: quia dantur quamplurimæ voces concretæ substantivæ, quæ verè substantivæ sunt, & tamen in recto non significant solum suppositum; sed significant omne habens formam à se principaliter significatam, sive interim illud habens sit suppositum, sive non suppositum. Ergo vox concreta substantiva malè dicitur esse illa, quæ in recto significat solum suppositum. *Probatur antecedens*: quia hæ voces concretæ, *creator*, *gubernator*, *prædestinator*, *substantia*, *ens*, *accidens*, & similes multæ, sunt voces concretæ substantivæ: *uti patet*. Et ta-

tamen in recto non significant solum suppositum: ergo sunt multæ voces concretæ substantivæ, quæ in recto non significant solum suppositum. *Probatur minor*: quia vox concreta in recto significat omnem illam rem, de qua verè potest prædicari: atqui istæ omnes præfatæ voces possunt verè affirmari, non solum de suppositis; sed etiam de naturis suppositatis, significatum earum formale habentibus; ergo istæ voces in recto non solum suppositum; sed omne habens significant. *Major est clara*; de qua multa dicam infra de prædicationibus agens. *Minor verò probatur*; quia sicut verè dicimus, *Deus Pater est creator cæli & terræ, est universi gubernator, est prædestinator, &c.* Sic etiam verè ac catholicè dicimus, *Essentia divina est creatrix, est gubernatrix, prædestinatrix, &c.* Has enim propositiones invenit non solus Theologus in Conciliis & Sanctis patribus; sed etiam simplex Sacerdos in missalibus & breviariis. Item sicut verè dicimus, *homo est ens, homo est substantia*; sic etiam verè dicimus, *humanitas, animalitas, rationalitas, &c. est ens, est substantia*. Ergo istæ voces verè affirmantur non de solis suppositis; sed de quibuslibet earum formale significatum habentibus.

19. *Neque ratio adducta, aliquid probat*: falsa quippe est major. Nam, *uti dixi disp.* 8. *dub.* 3. voces non vocantur substantivæ, aut adjectivæ à re significata, quæ sint per se stans, vel adjacens; sed à modo significandi. Non nego plerasque voces concretas substantivas, præsertim substantivas substantiales in recto significare solum suppositum: tales enim sunt omnes hæ: *homo, animal, Petrus, brutum, equus, aqua, ignis, &c.* Sed dico significationem solius suppositi ad vocem concretam substantivam nullatenus requiri. *Unde difficultatem propositam resolvo, & dico*: vocem concretam substantivam, & adjectivam definiendam esse conformiter ad dicta in *disp.* 8. *dub.* 2. & 3. hoc modo: vox concreta substantiva est illa, quæ se sola sola apta est perficere sensum: vox adjectiva est illa, quæ, ut sensum perficiat, alicui alteri voci adiici debet. Sive hoc modo: vox concreta substantiva est illa, quæ in significando imitatur entia per se stantia; vox verò concreta adjectiva est illa, quæ in significando imitatur entia adjacentia.

DUBIUM VI.

Quodnam sit significatum rectum vocis concretæ substantivæ substantialis?

SECTIO I.

Sensus quæstionis, ac variæ sententiæ.

30. QUæro quodnam sit significatum rectum vocis concretæ substantivæ substantialis? Nam de vocibus concretis substantivis accidentalibus, quales sunt hæ: *cantator, saltator, cantor, peccator, Episcopus, consul*, aliæque similes, nulla est difficultas. Hæ quippe voces pro significato suo obliquo habent formam à se principaliter significatam: pro significato autem recto habent omnem illam rem, de qua possunt verè prædicari: sive illa sit suppositum, sive non-suppositum; v. g. voces, *Episcopus, consul, cantor, &c.* de formali & in obliquo significant Episcopatum, consulatum peritiam cantus, &c. de materiali verò, ac in recto significant omne illud, de quo istæ formæ possunt verè affirmari, ac prædicari. *Ubi adverte obiter*: ista nomina substantiva in or desinentia pro suo formali significato non importare actum, aut actionem: neque solam potentiam, aut habitualem peritiam faciendæ actionis; sed ordinariè important potentiam, vel peritiam simul cum consuetudine, munere, vel professione talis actionis, v. g. voces *saltator, pictor, potator, &c.* de formali non cantionem, saltationem, pictionem, aut potationem: immò neque potentiam aut peritiam istarum actionum significant: neque enim is vocatur potator, qui potare potest; sed qui ordinariè potat, neque is vocatur pictor, cantor, saltator, aut equitator, qui ista facere novit, ac potest; sed qui ista ex consuetudine, vel professione ac munere facit. Unde istæ voces de formali peritiam simul cum consuetudine, vel professione istarum actionum significant. *De quo plura forsan alibi.*

31. Tota ergò difficultas vertitur de vocibus concretis substantivis substantialibus: quales sunt voces, *homo, Deus, animal, equus, brutum, leo, lapis, planta, &c.* Difficultas tamen nulla fuisset unquam, nisi eam movisset Gabriel Vasquez, ac jam ferè sopitam excitasset Rodericus Arriaga. Est, inquam, difficultas hæc discussione dignissima, & ex qua pendet resolutio multarum difficultatum aliarum. Potestque moveri circa tria, quæ in significato totali & adæquato similium vocum involvuntur. Scilicet de toto supposito: de sola natura: & de sola suppositalitate. Hæc enim tria in istarum vocum adæquato significato involvuntur. Prima ergo sententia esse potest: quod similes voces pro significato recto habeant solam suppositalitatem, & pro significato obliquo solam naturam suppositatam; ita ut hæ voces simplices, *homo, animal, equus, &c.* in significando æquivaleant hisce complexis: *suppositalitas habens humanitatem, animalitatem, equinitatem, &c.* Hæc tamen sententia (saltem quod ego sciam) à nullo, neque antiquo, neque recentiori Philosopho asseritur: nullibi enim illam inveni, legi, aut audivi.

32. Et meritò quidem: nam si vera foret hæc opinio; vera quoque foret hæc prædicatio, *homo est suppositalitas, hæc suppositalitas* (demonstrando meam, quam modo habeo) *est homo*. Atqui hæ propositiones sunt falsissimæ: neque credo fore ut quis sanus Philosophus illas admittat; ac justificet. Ergo etiam falsa est ista opinio. *Probatur sequela majoris*: quia ad veritatem prædicationis affirmativæ constantis prædicato concreto, qualis est hæc; *hæc suppositalitas est homo*, solummodo requiritur identificatio extremorum quoad significatum rectum, & ut significatum formale prædicati inexistat significato recto subjecti: *ut pluribus ostendam infrà*

infra de obligatione agens. Atqui si vox concreta *homo* in recto suppositalitatem, & in obliquo significaret humanitatem; tunc istius prædicationis extrema identificarentur quoad significatum rectum, ac significatum formale prædicati inesset significato recto subjecti: *uti manifestum est*: Ergo si vera foret ista opinio, etiam vera foret ista propositio; quod credo esse planè absurdum.

33. *Præterea*; si vera foret ista opinio, darentur quædam voces concretæ, in quibus significatum rectum ab obliquo ne quidem differret ratione; consequens absurdum est; ergo & id, unde sequitur. *Patet minor*; quia ista duo vocis concretæ significata licet non debeant semper differre realiter; semper tamen debent differre ratione, in modo concipiendi, & significandi, alioquin in eadem voce committeretur inutilis nugacitas; idem enim bis significaretur, semel quidem in recto, ac semel in obliquo. *Major verò probatur*; quia hæ voces *persona & suppositum* sunt duæ voces concretæ; atqui si vera foret ista opinio, istæ duæ voces haberent significatum rectum, etiam secundum rationem, identificatum cum obliquo; tam enim in recto, quam in obliquo significarent personalitatem, & suppositalitatem; redderentque hunc sensum manifestè nugatoriam; personalitas habens personalitatem, suppositalitas habens suppositalitatem. Ergo si ista opinio foret vera, forent aliquæ voces concretæ habentes significationem nugatoriam; utpotè tam in recto quam in obliquo significantes planè idem.

34. *Dices*: quod juxta hanc opinionem voces *personæ* & *suppositum* significent quidem personalitatem, ac suppositalitatem in obliquo; non tamen in recto: sed in recto significabunt naturam: reddentque hunc sensum, natura habens personalitatem, ac suppositalitatem: adeoque non habebunt significationem nugatoriam. *Sed hæc non cohærent*: dico ergo, quod etiam in hac opinione deberent personalitatem, ac suppositalitatem significare in recto. *Et probo*: quia voces *suppositum & persona* debent, juxta hanc opinionem, in recto significare illud, quod in recto significant voces, *homo*, *equus*, *brutum*, *animal*, *&c.* Atqui juxta hanc opinionem, hæ voces in recto non naturam; sed suppositalitatem, aut personalitatem significant: ergo similiter voces *persona & suppositum* in recto non naturam; sed suppositalitatem significare deberent. *Probatur major*: quia omnis vox in recto significare debet illud, quod in recto significat alia vox, vel aliæ voces, de quibus verè prædicatur: prædicatum quippe & subjectum semper identificari debent in suo significato recto. Atqui hæ voces *persona* ac *suppositum* verè prædicantur ut de vocibus *homo*, *equus*, *brutum*, *animal*, *&c.* Ergo in recto significare debent illud, quod in recto significant istæ jam allegatæ voces.

35. Secunda ergo sententia est Gabrielis Vasquez *tomo* 2. *in* 1. *quæst.* 39. *art.* 4. *disp.* 157. *cap.* 4. *Et tomo* 1. *in* 3. *part. disp.* 63. *cap.* 4. Quem sequitur Rodericus Arriaga *in suis summulis disp.* 1. *sect.* 9. Qui volunt voces concretas substantivas substantiales in recto significare naturam, & in obliquo personalitatem; seu suppositalitatem: ita ut hæ voces, *homo*, *animal*, *equus*, *brutum*, & similes, reddant hunc sensum, humanitas, animalitas, equinitas, &c. habens suppositalitatem, vel personalitatem. Arriaga tamen suam sententiam limitat; vult enim illa solummodo procedere, quando istæ voces supponunt pro aliquo homine, aut supposito purè creato; at verò quando supponuntur pro Christo, aut alio supposito divino, tunc sententiam suam deserit, meumque philosophandi modum assumit. Sed de hoc *sectione sequenti*: ibi enim hanc ejus limitationem discutiam.

36. Tertia sententia vult similia nomina in recto totum suppositum; in obliquo verò significare naturam suppositatam: ita ut hæ voces, *homo*, *animal*, *brutum*, *&c.* reddant hunc sensum: suppositum habens humanitatem, animalitatem, brutalitatem, &c. Ita S. Joannes Damasc. *lib.* 3. *cap.* 11. Gregorius Ariminensis *in* 1. *dist.* 4. *quæst. unica*. Sanctus Thomas ferè ubique, ita ut nullus Thomista huic sententiæ possit contradicere 1. *part. quæst.* 39. *art.* 4. & 5. *Et* 3. *part. quæst.* 16. per omnes omnino articulos Gabriel *in* 3. *disp.* 1. *quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. *ad* 2. *rationem*. Marsilius *ibidem quæst.* 2. *art.* 3. *dub.* 2. Quos sequitur Suarez *tom.* 1. *in* 3. *partem ad quæst.* 16. *diversis in locis*.

SECTIO II.

Resolutio propositæ quæstionis.

37. RESP. & dico: voces concretæ substantivæ substantiales in recto significant suppositum; in obliquo verò naturam suppositam. *Probatur*: quia hæ prædicationes sunt veræ secundum fidem catholicam, *homo est Deus*, *Deus est homo*, *Deus est animal*, *animal est Deus*, *&c.* Atqui veræ esse non possent, nisi voces *homo*, & *animal*, aliæque similes concretæ substantivæ substantiales, in recto suppositum, & in obliquo significarent naturam: ergò istæ, aliæque similes voces taliter significare debent. *Probatur minor*: quia ad veritatem prædicationis affirmativæ semper requiritur identificatio extremorum in significatis rectis: *ut dicam latius infra*. *Id est*: requiritur, ut prædicatum in recto significet illud ipsum, quod in recto significat subjectum. Atqui si voces *homo & animal* in recto non suppositum, sed naturam significarent; tunc illæ prædicationes non haberent extrema identificata in significatis suis rectis: ergo etiam istæ prædicationes non forent veræ. *Probatur minor*: quia vox *verbum* in recto significat suppositum: ut nullus Catholicus negabit. Ergo, si voces *homo & animal* in recto significarent humanitatem, ac animalitatem: istæ voces cum voce *verbum* non identificarentur in suis significatis rectis. Oportet ergo dicere: quod in recto significent humanitatis, ac animalitatis suppositum: tunc enim cum voce *verbum* identificantur in significatis rectis: & sic habetur veritas istarum propositionum.

38. *Arg. hoc præsensit Arriaga, respondet ergo ad illud*:

illud: quod voces *homo* & *animal*, aliæque similes aliter significent, dum prædicantur de Christo, aut Verbo, quam significent, dum prædicantur de Joanne, & Petro, aut alio homine puro. De Christo enim prædicatæ, aut Verbo, inquit, significant in recto quandoque naturam, quandoque suppositum; at verò prædicatæ de aliquo homine puro, significant in recto solam naturam. *Ast hæc evasio, non solutio est*: neque enim ego video, quomodo, aut quare voces *homo* & *animal* aliter significent prædicatæ de Christo, aut Verbo, quam prædicatæ de Petro, aut Joanne, aliovè subjecto purè creato. Nam significare eodem modo, est utrobique audienti ingerere eundem conceptum: atqui in omnibus hisce prædicationibus, *petrus est homo*, *petrus est animal*, *verbum est homo*, *verbum est animal*, *Christus est homo*, *Christus est animal*, *homo est animal*, *&c.* istæ voces *homo* & *animal* ubique eundem sensum, ac conceptum audienti ingerunt: ut quisque ex propria experientia facilè novisse potest. Ergo etiam istæ voces ubique eodem modo significant. Atqui ex mente Arriagæ istæ voces prædicatæ de Christo & Verbo in recto significant suppositum: ergo similitér id ipsum significare debent, quandò prædicantur de aliquo subjecto purè creato.

39. *Præterea*: in omnibus hujus syllogismi propositionibus: *Omnis homo est animal: atqui verbum est homo: ergo verbum est animal*. Vox *homo* & vox *animal* significant eodem modo: neque enim ullum variandæ significationis hic se offert fundamentum. Atqui, *ut concedit Arriaga*, istæ voces in minori, & in conclusione pro suo significato recto habent suppositum: ergo id ipsum etiam habent in majori: atqui in majori istæ voces supponuntur pro hominibus, & animalibus purè creatis: ergo istæ voces important suppositum in recto, etiam tunc cum pro rebus purè creatis supponuntur. *Et ratio à priori est*: quia nomina substantiva substantialia cum supponuntur pro verbo aut Christo, eo modo significant, quo ex sua primæva, ac originaria impositione significare nata, & apta sunt: ut enim rectè advertit Vasquez *tomo* 2. *in* 1. *part.disp.*115. *cap.*1. *num.*4. nomina concreta substantiva non aliter significant post revelationem mysterii, quam significabant ante illius revelationem; sed in sua antiqua ac originaria significatione permanentia, ad significandum hoc mysterium fuere applicata. Atqui in hac applicatione & suppositione in recto significant suppositum: ergo in recto significant suppositum ex sua primæva & originaria significatione.

40. *Probatur conclusio secundò*: quia si homo aliquis ad unitatem personæ suæ assumeret aliquam brutalitatem (quod per Deum fieri potest) tunc inter naturam humanam & brutalem fieret communicatio idiomatum: veræque forent hæ prædicationes: *homo est brutum*, *brutum est homo*, *homo est equus*, *equus est homo*, *&c.* Atqui istæ prædicationes non possunt esse veræ, nisi voces *homo*, *equus*, *brutum*, in recto importent suppositum; ergo similes voces concretæ substantivæ substantiales in recto debent significare suppositum. *Probatur minor*: quia istæ prædicationes non possunt esse veræ, nisi earum extrema identificentur in significatis rectis: atqui, si istæ voces *homo*, *brutum*, *equus* in recto significarent non suppositum, sed humanitatem, brutalitatem, & equinitatem: tunc istarum prædicationum extrema non forent identificata in suis significatis rectis: *uti est manifestum*. Ergo etiam istæ prædicationes non possent esse veræ; quæ tamen deberent esse veræ.

41. *Probatur tertiò*: quia si tales voces in recto naturam, & in obliquo significarent subsistentiam seu suppositalitatem; veræ forent omnes hæ prædicationes: *humanitas est animal*, *equinitas est brutum*, *aliqua animalitas est homo*, & aliæ similes. Atqui hoc absurdum est: ut supponunt Suarez *tomo* 1. *metaph. disp.*6. *sect.*10. *num.*3. Hurtado *disp.*3. *logica*, *sect.*3. Et antiqui Scholastici passim. Ergo etiam absurdum esse debet, unde hoc sequitur. *Sequelam majoris concedit Arriaga disp.*6. *logica*, *sect.*10 *subject.*2. *nu.*62. Est quippe clara & manifesta: nam ad veritatem prædicationis affirmativæ constantis prædicato concreto, qualis est hæc, *humanitas est animal*, solùm requiritur, ut extrema identificentur in significatis rectis, & ut significatum obliquum prædicati inexistat significato recto subjecti: atqui, si vox *animal* in recto *animalitatem*, & in obliquo significaret suppositalitatem; tunc hujus prædicationis, *humanitas est animal*, extrema identificarentur in significatis rectis: item & significatum obliquum prædicati inesset significato recto subjecti. Ergo istæ, aliæque similes prædicationes, forent veræ.

42. Quod autem hujusmodi prædicationum verificatio absurdissima sit, ut omittam omnium antiquorum ac recentiorum Philosophorum auctoritatem, *adhuc ostendo hac ratione*: quia si foret vera hæc prædicatio, *homo est animalitas*, etiam vera foret hæc: *verbum est animalitas*, *Deus est animalitas*, *est humanitas*, aliæque similes. Atqui hoc absurdum, ac contra fidem catholicam est; ergo & id, unde hoc sequitur. *Probatur sequela majoris*: quia si vera sit hæc prædicatio *homo est animalitas*, statim argumentabor: *omnis homo est animalitas: atqui verbum est homo: ergo verbum est animalitas*. Hic syllogismus est formaliter bonus: est enim in prima figura in modo *Darii*. Et secundum Arriagam, ambæ præmissæ sunt veræ: atqui in syllogismo formaliter bono, si veræ sint ambæ præmissæ, etiam vera debet esse conclusio: ex veris enim non sequitur, nisi verum. Ergo, si vera foret hæc prædicatio, *homo est animalitas*, vera quoque foret hæc: *verbum est animalitas*. Quam constat apud omnes esse falsam ac hæreticam.

43. *Ac ratio tandem conclusionis à priori est*: quia, *ut supra dub.*1. *dicebam*, omnis omninò vox concreta debet in obliquo significare significatum principale, quod in definitione vocis concretæ intelligitur nomine *formæ*; & in recto subjecta ista, de quibus forma prædicatur. Atqui forma principaliter significata per vocem concretam substantivam substantialem, est natura; subjecta verò, de quibus forma ista prædicatur, sunt supposita naturæ. Ergo vox concreta substantiva substantialis in recto suppositum; & in obliquo,

quo debet significare naturam. Deceptus est ergo Gabriel Vasquez in hac argumentatione, qua sæpè utitur: *voces concretæ substantivæ substantiales significant naturam directè; suppositum verò solummodò connotant, seu consignificant: atqui significatum directum debet esse significatum rectum: ergo istæ voces concretæ in recto significare debent naturam.* Falsissima enim est minor: licet enim significatum directum (ita enim Vasquez vocat significatum principale) & rectum coincidant in vocibus abstractis; in concretis tamen nunquam coincidunt: sed ibi significatum directum semper est obliquum, & significatum rectum est solummodò consignificatum, sive in phrasi Vasquez, connotatum: *uti dixi dubio* 1.

44. Et sanè, si in voce concreta substantiva substantiali significatum directum deberet coincidere cum significato recto; vel hoc ipsi competeret ex ratione generali vocis concretæ. Et hoc non: cum sint multæ voces concretæ suum significatum directum significantes in obliquo: quales sunt hæ, *album, dulce, stans, sedens, &c.* Vel hoc ipsi competeret ex ratione vocis substantivæ. Et hoc etiam non: quia sunt etiam multæ voces substantivæ suum significatum directum significantes in obliquo: quales sunt hæ; *creator, cantor, Episcopus, consul, &c.* De quibus dixi *sect.* 1. Vel hoc competeret illi ex ratione vocis substantialis. Et hoc etiam non: cum sint etiam multæ voces substantiales suum significatum directum significantes in obliquo. Quales sunt hæ: *rationale, risibile, sensitivum*, aliæque similes voces substantiales adjectivæ. Ergo in voce concreta substantiva substantiali nulla est ratio, cur deviet à significatione ordinaria vocis concretæ: cur in illa coincidant significatum rectum & directum.

SECTIO III.

Solvuntur argumenta facta contra conclusionem.

45. Objicies primò, *ex Vasquez 3. part. quæst. 16. art. 5. disp. 63. cap. 4 num. 23.* Si tres divinæ personæ assumerent eandem humanitatem, tunc verum esset dicere, *tres divinæ personæ sunt unus homo, & unus homo sunt tres divinæ personæ:* sicut nunc est verum dicere, *tres personæ sunt unus Deus, & unus Deus sunt tres personæ.* Atqui si vox *homo*, aliæque similes concretæ substantivæ substantiales in recto importarent suppositum, tunc illæ prædicationes forent falsæ: deberent enim tunc tres personę dici non unus homo; sed tres homines: forent quippe tria supposita humanitatis. Ergo vox *homo* nequit in recto significare suppositum. *Resp. cum Gabriele, & Marsilio, locis supra citatis, negando majorem*: in isto enim casu tres divinæ personæ non forent unus homo; sed tres homines; eo modo quo tres parietes, si haberent eandem numero albedinem, non forent unum album; sed tria alba. Sed de hoc hic calamum cohibeo, laxaturus illum infra, cum de appellatione logica erit sermo. Ubi etiam assignabo efficacem rationem, cur tres personæ potiùs modò dici debeant unus Deus, quam in isto casu diceretur unus homo.

46. *Objicies secundò*: eadem res per eandem vocem non potest significari bis; semel in recto, & semel in obliquo: atqui si voces concretæ substantivæ substantiales in recto suppositum, & in obliquo significarent naturam; tunc eadem res in eadem voce foret simul significatum rectum & obliquum: ergo istæ voces non possunt in recto significare suppositum. *Probatur minor*: quia secundum nos, per tales voces natura significatur in obliquo: atqui eadem etiam natura significatur in recto: ergo eadem res in eadem voce est simul significatum rectum & obliquum. *Probatur minor*: quia tales voces in recto significant suppositum: atqui natura est pars suppositi: *uti patet*. Ergo per tales voces natura significata in obliquo, etiam significatur in recto. *Resp. distinguendo majorem*: eadem res realiter non potest per eandem vocem significari bis: *sic nego*. Nam, *ut dixi supra dub.* 2. in voce concreta significatum rectum & obliquum sæpè non differunt realiter. Eadem res re & ratione non potest per eandem vocem significari bis: *sic concedo*. Nam, *ut supra sect.* 1. *dixi*, significatum rectum & obliquum vocis concretæ distingui debent ad minus ratione: alioquin committeretur inutilis nugacitas. *Quo posito nego minorem, ac ad probationem dico*: licet natura per istas voces significetur & in recto, & in obliquo; significatur tamen sub diversa ratione: nam in recto significatur secundùm rationem universalem, ac planè communem; at verò in obliquo significatur secundùm rationem sibi propriam; ac ultimò sui constitutivam: verb. gr. vox *homo*, vox *animal*, vox *equus*, *&c.* significant in recto suppositum humanitatis, animalitatis, equinitatis: adeoque cum humanitas, animalitas, equinitas sint pars sui suppositi, per istas voces etiam significantur in recto; sed significantur in recto non secundum illam rationem, aut formalitatem, secundùm quam significantur in obliquo: in obliquo quippè significantur secundùm rationes suas ultimas, quatenus humanitas, animalitas, equinitas sunt. In recto verò significantur secundùm generalem rationem naturæ substantialis in communi: quæ duæ rationes sive formalitates licet non differant in re; differunt tamen in modo concipiendi.

47. Ne putes tamen à me hic asseri, quod in istis vocibus concretis significatum rectum non differat realiter à significato obliquo. Si quippe hoc dicerem, falsum dicerem: differunt enim hæc duo significata realiter inadæquatè, sicut includens & inclusum. Nam significatum rectum est totum suppositum, obliquum verò est sola natura: inter quæ est distinctio realis inadæquata. Quod dixi ergo, est hoc: in istis concretis vocibus significatum obliquum non distingui realiter à significato recto inadæquato, sive ab altera parte adæquati significati recti. Et hoc verissimum est: nam significatum obliquum est natura; significatum rectum est suppositum: & partes suppositi sunt natura & suppositalitas: ergo in istis vocibus significatum obliquum non distinguitur realiter ab altera parte significati recti; & totum significatum rectum à significato obliquo realiter inadæquatè differt.

48. Obji-

48. *Objicies tertiò*: voces *homo*, *animal*, *brutum*, *equus* in recto significant idem, quod significant voces *suppositum & persona*: hæ enim omnes voces de sese mutuo verè prædicantur: *ut dixi sect.* 1. Atqui hæ voces in recto non significant suppositum: ergo neque istæ illud significare possunt. *Probatur minor*: quia nihil per eandem vocem potest significari bis: atqui si hæ voces *suppositum & persona* in recto significarent suppositum, ac in obliquo suppositalitatem, ac personalitatem; tunc eadem res, eademque formalitas, eadem nimirum suppositalitas, per eandem vocem significaretur bis: semel ex parte significati recti, & semel ex parte significati obliqui. Ergo istæ duæ voces non possunt in recto significare suppositum. *Resp. eo modo quo respondi ad argumentum præcedens*: in voce concreta significatum rectum & obliquum debere distingui quandoque realiter, quandoque ratione: quandoque adæquatè, quandoque inadæquatè. Et ita dico fieri in hisce vocibus, *persona & suppositum*: nam hæ voces hunc reddunt sensum: suppositum habens personalitatem, suppositum habens suppositalitatem. Unde earum significatum rectum est suppositum; obliquum verò est suppositalitas & personalitas: quæ differunt non solum ex parte modi concipiendi & significandi; sed etiam ex parte rei: non quidem adæquatè; sed inadæquatè.

SECTIO IV.

De significatione vocis Deus, *& vocis* homo.

49. PRo coronide hujus dubii absolvendæ sunt adhuc duæ difficultates. Prima concernit vocem *Deus*: & quærit, an hæc vox concreta substantiva substantialis *Deus* significet eo modo, quo significant aliæ tales voces, scilicet in obliquo naturam divinam, & in recto supposita naturam istam suppositantia? *Et ratio dubitandi est*: quia in significatis & significatione vocis *Deus* Sancti Patres, ac Theologi Scholastici cum tota Ecclesia Catholica semper adverterunt esse aliquid particulare: unde etiam semper de hujus vocis significatione, ac significatis aliter philosophati fuere, quam de significatis, ac significandi modo aliarum vocum concretarum substantivarum substantialium. Quæritur ergo hic, quodnam sit significatum, tam rectum, quam obliquum, vocis *Deus*?

50. *Durandus in* 1. *dist.* 26. *quæst.* 1. *num.* 6. cui etiam adhærent quidam recentiores Thomistæ, vult non debere distingui inter significata vocis *Deus*, & aliarum similium vocum: adeoque dicit vocem *Deus* in obliquo divinitatem, ac in recto significare supposita; sicut vox *homo* in obliquo humanitatem, ac in recto ejus significat suppositum. Et profectò Durando favere videtur S. Damascenus *lib.* 3. *fidei cap.* 11. per hæc verba: *Deitas quidem naturam manifestat, Pater autem hypostasim, Deus autem & in commune naturæ significat, & in unaquæque hypostaseon ordinatur denominativè. Quemadmodum & homo: Deus enim est, qui divinam naturam, & homo qui humanam habet.*

51. Cardinalis verò Cajetanus 1. *part. qu.* 39. *art.* 4. Item 3. *part. quæst.* 2. *art.* 2. Et *quæst.* 3. *art.* 2. & 3. Quem sequitur doctissimus vir Joannes Rada *tomo* 1. *cont.* 12. *art.* 1. dicit vocem *Deus* in recto non significare immediatè personas; sed subsistens absolutum commune tribus divinis personis. Vult enim Cajetanus, & benè, in Sanctissima Trinitate præter tres subsistentias relativas, notionales, ac incommunicabiles, quas vocare solemus suppositalitates, hypostases, ac personalitates, quarum officium, ac effectus, vel quasi effectus formalis est, personas divinas facere esse subsistentes incommunicabiliter & relativè, esse adhuc aliam quandam subsistentiam absolutam, essentialem, ac communicabilem omnibus tribus divinis personis: cujusque officium, ac quasi formalis effectus est, non personas, sed communem essentiam facere esse subsistentem. Hoc ergo supposito vult Cajetanus vocem *Deus* in obliquo divinam naturam, & in recto immediatè significare constitutum ex natura divina & hac communicabili subsistentia: quod constitutum ordinariè vocare solemus subsistens absolutum, & communicabile.

52. Dixi, *vocem Deus habere hoc constitutum pro suo significato recto immediato*: quia distinguit Cajetanus in voce *Deus* duo significata recta; immediatum scilicet, & mediatum: sive proximum ac remotum. Significatum ejus in recto immediatum est subsistens absolutum: *Ut jam dixi*. Mediatum verò significatum in recto sunt subsistentes relativi, sive personæ. In quo differt vox *Deus* à vocibus, *homo*, *animal*, *brutum*, *equus*, aliisque similibus. In his quippe vocibus non est distinguere duplex hoc significatum in recto: habent enim unicum solummodò significatum rectum: quod est suppositum, sive persona. Unde quamtumvis eadem humanitas, aut animalitas assumeretur & suppositaretur à tribus personis, sive creatis, sive divinis; necdum vox *homo* aut *animal* pro suo significato recto immediato haberet aliquod subsistens in humanitate aut animalitate absolutum; sed immediatè in recto significaret personas: cum tale subsistens inter personas & humanitatem personatam, nullum intermediaret.

53. Sententia hæc mihi per omnia placet. Ac etiam (licet non per omnia tamen) placuit Gabrieli Vasquez *tomo* 2. *in* 1. *part. disp.* 156. *cap.* 2. Et Ludovico Molinæ *tomo* 2. *in* 1. *part. quæst.* 39. *art.* 4. *disp.* 2. Licet *quæst.* 36. *art.* 4. *disp.* 4. aliter videatur loqui. *Resp. ergo & dico*: istam vocem *Deus* in obliquo divinitatem; in recto verò significare immediatè subsistens absolutum: mediatè autem divina supposita. *Prima pars probatur*: quia omnis vox concreta substantiva substantialis in recto significat immediatè illud subsistens, per quod significatum ejus formale subsistit: *uti facilè patere potest inductione omnium hujusmodi vocum*. Atqui significatum formale vocis *Deus* est deitas: ergo vox *Deus* in recto significat illud subsistens immediatè, per quod deitas subsistit: atqui deitas non subsistit per divinas suppositalitates, aut divina supposita; sed per subsisten-

ſtentiam abſolutam, ac per ſubſiſtens abſolutum: ſuppoſitalitates enim ſunt ſubſiſtentiæ, non divinæ naturæ; ſed divinarum perſonarum: ut elegantiſſimè tradit idem Joannes Rada *tomo* 3. *controverſ.* 2. *art.* 2. Ergo vox *Deus* in recto immediatè ſignificare debet non divina ſuppoſita; ſed hoc ſubſiſtens abſolutum.

54. Et hæc eſt ratio, inquit, idem Rada *tomo* 1. *ſupra citato*, cur ſi tres Divinæ Perſonæ ad unitatem ſuppoſiti ſui aſſumerent eandem humanitatem, vox *homo* ſignificaret immediatè in recto non aliquod ſubſiſtens abſolutum & communicabile, ſed immediatè ipſa divina ſuppoſita. *Ratio*, inquam, *eſt hæc*: quia vox concreta ſubſtantiva ſubſtantialis in recto immediatè ſignificat illud ſubſiſtens, illamque ſubſiſtentiam, per quam ſubſiſtit ſignificatum ejus formale: atqui in caſu, quo eadem humanitas aſſumeretur à tribus perſonis divinis, tunc humanitas non ſubſiſteret per ſubſiſtentiam abſolutam; ſed per ſubſiſtentias relativas: ſubſiſteret, inquam, per divinas ſuppoſitalitates, ſeu perſonalitates. Ergo etiam iſto caſu vox *homo* in recto immediatè ſignificaret non aliquod abſolutum ſubſiſtens; ſed divina ſuppoſita, ſive perſonas. *Patet minor*: quia iſto caſu humanitas ſubſiſteret per ſubſiſtentiam iſtius ſubſiſtentis, à quo ad unitatem ſubſiſtentiæ aſſumeretur: atqui in iſto caſu aſſumeretur non à ſubſiſtente abſoluto; ſed à ſuppoſitis ſeu perſonis: ergo etiam ſubſiſteret non per ſubſiſtentiam abſolutam; ſed per ſuppoſitalitates ſive perſonalitates.

55. *Et hinc ulterius patet*: dabilem eſſe caſum, in quo voces, *homo* & *animal*, aliæque ſimiles, in ſignificando æquiparentur per omnia voci *Deus*. Pone enim, aliquam humanitatem uniri non alicui divinæ ſuppoſitalitati; ſed ſubſiſtentiæ eſſentiali abſolutæ (quem caſum poſſibilem eſſe docent quamplurimi Theologi non infimæ notæ) tunc vox *homo*, & vox *animal* in recto immediatè ſignificabunt ſubſiſtens abſolutum & ſuppoſita ſolummodo mediatè: ſicut jam dixi de voce *Deus*. *Et probatur eodem argumento*: quia vox concreta ſubſtantiva ſubſtantialis in recto immediatè ſignificat illud ſubſiſtens, per cujus ſubſiſtentiam ſubſiſtit immediatè ſignificatum ejus formale: atqui iſto caſu humanitas & animalitas immediatè non per ſuppoſitalitates; ſed per ſubſiſtentiam abſolutam ſubſiſterent; ergo etiam vox *homo*, & vox *animal* in recto non divina ſuppoſita; ſed ſignificarent immediatè ſubſiſtens abſolutum.

56. *Probatur etiam ſecunda concluſionis pars*, *ſcilicet quod hoc nomen* Deus *divina ſuppoſita in recto ſignificet mediatè*. Quia vox *Deus* in recto ſignificat divina ſuppoſita: atqui, *ut oſtenſum eſt*, non ſignificat illa immediatè: ergo ſignificat illa mediatè. *Probatur major*: quia omnis vox in recto ſignificat illam rem, de qua prædicatur: *uti quippè jam dixi aliquoties*, in prædicatione affirmativa prædicatum, & ſubjectum ſemper idem ſignificatum rectum habere debent. Atqui vox *Deus* affirmativè prædicatur de divinis ſuppoſitis: ergo in recto ſignificat ſuppoſita. *Præterea*: vox *Deus* in modo ſuo ſignificandi reſpicit divina ſuppoſita; ſicut vox *homo*, aut alia quævis vox communis reſpicit ſua individua: ut tradunt ſcholaſtici communiter omnes: Sanctus Thomas 1. *part. quæſt.* 39. *art.* 4. Gregorius Arim. *in* 1. *diſt.* 4. *quæſt. unica*. Gabriel *quæſt.* 2. *art.* 2. *concluſione* 2. Et expreſſiſſimè in terminis Ludovicus Molina *tomo* 2. *in* 1. *part. quæſt.* 23. *art.* 4. *diſp.* 2. Atqui vox communis ſua individua non ſignificat immediatè; ſed ſolummodò mediatè: ergo ſimiliter iſta vox *Deus* divina ſuppoſita ſignificabit ſolummodò mediatè.

57. *Et ratio à priori eſt*: quia voces concretæ ſubſtantivæ ſubſtantiales ſicut in recto ſignificant immediatè illud ſubſiſtens, in quo earum formale ſignificatum ſubſiſtit immediatè; ita in recto ſignificant mediatè illud ſubſiſtens, in quo earum formale ſignificatum ſubſiſtit mediatè: atqui Deitas principale ac formale ſignificatum vocis *Deus* licet non ſubſiſtat per divinas ſuppoſitalitates; ſubſiſtit tamen in divinis ſuppoſitis: ut eleganter tradit Rada *tomo* 3. *citato*. Ergo vox *Deus* debet in recto ſignificare divina ſuppoſita ſaltem mediatè. Hic calamum ſiſto & multa adducenda non adduco: quia negotium hoc non planè ſummuliſticum; ſed etiam Theologicum eſt. Diſputari hic etiam poſſet de ſuppoſitione vocis *Deus*: quomodò ſcilicet pro divinis ſuppoſitis ſupponatur? Sed alibi forſan erit locus magis opportunus.

58. Alteram difficultatem, quæ tangit vocem *homo*, monet nobis Petrus VVadingus, Summuliſta hinc inde non inconditus: *in ſuo tract. de divina Incarnat. diſp.* 13. *dub.* 3. Ubi vult, quod vox *homo* olim fuerit ſynonima cum voce *humanitas*, vel certè quod habuerit duas ſignificationes, ſeu impoſitiones: unam, qua ſignificabat ſuppoſitum humanitatis; alteram, qua ſolam humanitatem ſignificabat. *Fundamentum, quo movetur, eſt hoc*: vocum impoſitionem ac ſignificationem noviſſe oportet ex communi uſu virorum doctorum: atqui omnes Sancti Patres paſſim uſurpant vocem *homo*, ut ſit ſynonima voci *humanitas*: ergo vel olim fuit ſynonima, vel habuit duas impoſitiones modo jam dicto. *Major eſt clara*. *Minorem probat*: quia apud omnes Sanctos Patres vulgatiſſima eſt hæc propoſitio, *Deus aſſumpſit hominem*. Quæ falſa ac hæretica eſt, niſi in ea vox *hominem* ſit ſynonima cum voce *humanitatem*. Additque aliqua Patrum teſtimonia, dicentium vocem *homo* aliquandò pro natura, aliquandò pro perſona uſurpari; aliquandò ſignificare hanc, aliquandò illam.

59. Modum hunc loquendi non damno, non arguo: attamen magis crediderim vocem *homo* iſtas duas impoſitiones, ſeu ſignificationes non habuiſſe; ſed ſemper ex ſua originaria impoſitione ſignificaſſe ſuppoſitum humanitatis: ſuppoſitum quidem in recto; humanitatem verò in obliquo. Cui nihil officit, quod Sancti Patres eam quandoque pro ſola humanitate uſurparint: ex hoc enim duæ impoſitiones illi nullatenus debent aſſignari. Alioquin enim oporteret non ſolum voci *homo*; ſed etiam cuicumque alteri voci concretæ, tam ſubſtantiali, quam accidentali, tam ſubſtantivæ, quam adjectivæ, aſſignare duas diverſas impoſitiones: alteram, qua ſubie-

biectum aut suppositum; alteram, qua significarent formam. Quam tamen impositionum dualitatem non credo à VVadingo fore admittendam. *Quod tamen admittenda foret, est evidens*: quia omnis omninò vox concreta supponitur, ac usurpatur quandoque pro solo suo significato materiali; quandoque pro solo formali; quandoque pro utroque simul. Exempla non adduco: quia longum foret, ac passim obvia sunt. Ergo ex diversitate suppositionis seu usurpationis colligi non potest diversitas impositionis.

60. *Et ratio à priori est*: quia, *ut supra aliquoties dixi, & infra adhuc magis dicam*, usurpatio seu suppositio vocis habet se ad vocem, sicut approximatio, seu applicatio habet se ad caussam: atqui caussa, dum applicatur ad caussandum, non semper applicatur ad caussandos omnes effectus, quos caussare potest: neque semper omnes istos effectus actu caussat. Ergo similiter vox non semper usurpari, ac supponi debet ad significanda omnia significata, quæ significare potest; neque semper omnia ista actu significat. Et sic voces concretæ ex vi suæ impositionis potentes significare duo significata, materiale scilicet & formale, aliquando ad tantummodò hoc; aliquandò ad tantummodò illud significandum supponuntur: & aliquandò hoc; aliquandò solummodò istud actu significant. *De quo alias forsan plura.*

DUBIUM VII.

De quadam vocis abstractæ divisione.

61. VOx abstracta passim dividitur à Summulistis in vocem abstractam prima abstractione, & in vocem abstractam abstractione ultima. *Pro cujus divisionis intellectu breviter sciendum est*: quod quælibet vox concreta habeat significata secundaria duplicis generis. Aliqua se tenent ex parte significati materialis, seu recti: qualia sunt ipsum significatum materiale, omniaque ipsius superiora, ac inferiora. Aliqua verò se tenent ex parte significati formalis: qualia sunt omnia significati formalis inferiora, ac superiora; item omnia ejus connotata: non tamen ipsum significatum formale. Hoc enim cum sit vocis concretæ significatum primarium, nequit esse secundarium; verb. gr. in voce concreta *album*, albedo est significatum formale & principale; at verò paries, homo, nix, cycnus, equus, cæteraque albedinis subjecta sunt vocis *album* significata secundaria se tenentia ex parte significati recti: item hæc & ista albedo, item color, qualitas, omniaque alia albedinis superiora, ac inferiora sunt istius vocis significata secundaria tenentia se ex parte significati formalis. Similiter in voce *rationale* rationalitas significatum obliquum, ac primarium est; at verò homo, animal, Petrus, aliaque omnia subjecta, de quibus *rationale* prædicari potest: item hæc & ista rationalitas, item operationes rationales, quæ rationalitatis connotatum sunt, sunt istius vocis significata secundaria.

62. *Ubi etiam obiter notare poteris*: quid vocetur vocis alicujus connotatum. Nihil ergo apud Nominales (*connotatum quippe horum inventum est*) est aliud, quam alicujus vocis significatum obliquum simul & secundarium; verb. gr. respectu vocis *rationale* aut *rationalitas*, ratiocinario vel operatio rationalis est connotatum; quia est ejus obliquum, ac simul secundarium significatum. Rationalitas enim est potentia elicitiva ratiocinationis: uti vides ratiocinationem significari in obliquo, ac simul secundariò: id enim, quod primariò significatur, est ipsa ratiocinandi potentia. Similiter in voce *animal*, aut *animalitas*, sensatio, seu operatio sensitiva est connotatum: quia animalitas nihil est aliud, quam potentia elicitiva sensationis: ubi sensationem etiam in obliquo, ac secundariò importari vides. Debet ergo connotatum esse significatum obliquum simul & secundarium. Neque enim satis est, quod solummodò obliquum sit quia significatum obliquum est sæpissimè significatum primarium; quod non potest esse connotatum. Item non satis est, quod sit solummodò significatum secundarium: quia significatum secundarium sæpissimè est significatum vocis rectum; quod nunquam consuevere Nominales vocare connotatum.

63. *His positis*, moderni Summulistæ præfatam vocis abstractæ divisionem explicant hoc modo: vocem abstractam prima abstractione vocant illam, quæ quidem abstracta est, ac separata à significatione significatorum secundariorum, se tenentium ex parte significati recti vocis concretæ sibi correspondentis; non tamen à significatione eorum, quæ se tenent ex parte significati formalis. Vocem secunda, ac ultima abstractione abstractam vocant illam, quæ ab omnis omninò secundarii significati significatione est abstracta, ac divisa; verb. gr. vox *albedo* vox primæ abstractionis est: quia licet neque hominem, neque nivem, neque parietem, neque ullum albedinis subjectum significet, quæ sunt significata secundaria vocis *album* in recto; significat tamen adhuc hanc & istam albedinem, colorem, qualitatem, &c. Quæ sunt significata secundaria vocis *album* in obliquo. At verò vox *albedinitas* vox ultimæ abstractionis est: quia nullum omninò significatum secundarium vocis *album* significat; sed solummodò albedinitatem purè, ac nudè secundùm se. Ita hanc divisionem novissimè nobis explicat Laurentius Gyffene *in suis summ. tract.* 2. *sect.* 7. *art.* 2. Et alii Lovanienses ipsum passim sequuntur.

64. *Resp. tamen & dico* 1. hæc divisio sic explicata nihil valet: non enim dantur, neque dari possunt voces abstractæ tali ultima abstractione. *Probatur*: quia vox abstracta hac ultima abstractione est vox abstracta nullum omninò habens significatum secundarium: atqui nulla omninò abstracta est, aut esse potest, quæ omni omninò secundario significato careat: vox quippè *albedinitas* revera talis non est. Ergo nulla datur vox abstracta hac ultima abstractione. *Probatur minor*: quia omnis omninò vox, sive

sive concreta, sive abstracta sit, pro suo principali significato habere debet vel rem aliquam singularem, vel universalem: inter hæc duo enim nullum datur medium. Atqui vox principaliter significans rem universalem, pro significatis secundariis habet istius rei inferiora; vox verò principaliter significans rem singularem, pro significatis secundariis habet istius rei superiora: ergo nulla omninò vox abstracta dari potest omni omninò secundario significato carens.

65. *Minor hujus argumenti pro utraque sui parte probatur:* quia voces singulares etiam significant formæ singularis à se primariò significatæ superiora: item voces universales etiam formæ universalis à se primariò significatæ significant inferiora. Atqui, *ut manifestum est*, non significant illa primariò: ergo illa significare debent secundariò: ergo voces singulares pro suis secundariis significatis habent sui significati primarii superiora; & voces universales sui primarii significati inferiora. Hinc enim vocum universalium suppositio personalis pro inferioribus, vocari ac definiri solet suppositio pro significatis secundariis. *Probatur major*: quia omnis omninò vox significat omnem illam rem, de qua verè prædicatur, aut cui verè subjicitur: nam, *uti jam dixi aliquoties*, prædicatum ac subjectum semper identificari debent in significato recto. Atqui voces singulares subjiciuntur verè suis superioribus; & voces universales verè prædicantur de suis inferioribus: ergo vox singularis sua superiora, & universalis etiam significat sua inferiora.

66. *Ex quo etiam in particulari ostendi potest*: quod vox *albedinitas* (hæc quippe ordinarium vocis ultimò abstractæ exemplum est) habeat aliqua significata secundaria. Nam sicut vox *albedo* principaliter albedinem in communi, & secundariò hanc & istam albedinem significat; ita etiam vox *albedinitas* principaliter albedinitatem in communi, ac secundariò hanc & istam significat albedinitatem: licet tamen id gratis neget Laurentius, ubi supra. Unde non video in quo significatio vocis *albedinitas* differat à significatione vocis *albedo*: credo ergo illa esse planè synonimas. *Quod ergo ita sit, probo:* quia omnis vox significat illas res, de quibus prædicatur: atqui sicut vox *albedo* de hac & ista albedine; ita vox *albedinitas* de hac & ista prædicatur albedinitate; ergo sicut vox *albedo* hanc & istam albedinem; ita vox *albedinitas* hanc & istam secundariò significat albedinitatem: duæ ergo hæ voces in nullo planè differunt.

67. *Objicies*: voces significant id, quod homines per illas significare volunt: significant quippe id ad quod significandum sunt impositæ, ac ab hominibus deputatæ. Atqui possunt homines deputare aliquam vocem ad significandum solummodò aliquid singulare; vel universale: hoc sine suis inferioribus; istud sine suis superioribus. Hoc quippe quin fiat, quid implicat? Nam uti intellectus potest concipere singulare sine universali, & è contra; ita voluntas potest deputare vocem ad significandum universale sine suis singularibus. Ergo dari potest vox nullum habens significatum secundarium. *Resp. negando minorem*: nam, *uti jam satis dixi*, impossibile est, ut vox significet formam prædicabilem, aut subjicibilem, & non significet saltem secundariò omnia subjecta, de quibus potest prædicari, omniaque prædicata, quibus potest subjici.

68. *Et ratio à priori est:* quia velle per vocem aliquam significare inferius, ac nolle significare superius, aut è contra: verb.gr. per vocem *homo* velle significare humanitatem, & nolle significare animalitatem, sunt voluntates incompossibiles, ac repugnantes: sicut sunt velle producere hominem, & nolle producere animal: velle in domo sua habere equum aut canem, & nolle habere brutum. Ergo impossibile est, ut quis per aliquam vocem velit significare inferius, & nolit saltem secundariò significare superius, aut è contra. Illud, quod tangitur de intellectu, alterius fori est: dico tamen esse etiam planè impossibile, ut intellectus singulare sine superioribus, & universale concipiat sine suis inferioribus. De quo in logica, ubi de intellectus abstractionibus, ac præcisionibus instituemus disputationem.

69. *Dico secundò*: divisio tamen vocis abstractæ in vocem primæ & ultimæ abstractionis facilè justificari, ac in sano sensu admitti potest: si nempè per vocem prima abstractione abstractam intellexeris eam vocem, quæ quamvis abstracta sit; tamen etiam simul est concreta: & per abstractam ultima abstractione intellexeris eam, quæ tantum abstracta est, nequaquam verò concreta. *De quibus dixi supra dub.3. Et hunc intellectum, ac divisionis explicationem esse legitimam, ac sanam, probo:* nam illæ voces, quæ simul concretæ & abstractæ sunt, non habent omnimodam abstractionem; sed habent solummodò abstractionem adhuc immersam & conjunctam alicui concretioni; illæ verò, quæ solummodò abstractæ sunt, omnimodam abstractionem ab omni concretione liberam habent: ergo hæ abstractione ultima; istæ verò solummodò prima abstractione abstractæ esse rectè dicuntur.

DISPUTATIO X.

De voce univoca, æquivoca, analoga, synonima, denominativa, &c.

DUBIUM I.

Quid requiratur ad hoc, ut aliqua vox sit una?

1. AD univocationem, æquivocationem, ac analogiam requiritur una vox; ad synonimiam verò & denominationem requiruntur plures voces: vox quippe univoca, æquivoca & analoga debent esse una vox significans res plures; synonima verò debent esse plures voces significantes rem eamdem; denominativa autem esse debent plures voces significantes rem quandoque eandem, quandoque

que diversas. *Pro istorum ergo intellectu quæritur hic:* quidnam requiratur ad unitatem, vel multiplicitatem vocis? Qua in re non congruè philosophatur Laurentius Gyffene *tract.2. sect.3. art.1.* cum plerisque modernis Summulistis. Dicit enim ad unitatem vocis requiri tam unitatem materiæ, quam formæ: unde ad multiplicationem vel solius materiæ, vel solius formæ, dicit multiplicari vocem. Materiam vocis vocat literas, & syllabas, ex quibus componitur; formam verò literarum ac syllabarum ordinem, quantitatem, adspirationem, &c.

2. Sed, *uti dixi*, philosophandi modus hic nequaquam est congruus. Vox enim est sonus quidam: est, inquam, quædam qualitas ad tertiam speciem pertinens. Atqui qualitates non componuntur ex materia & forma; sed sunt formæ simplices, omnisque essentialis compositionis expertes: & ad summum componi possunt ex partibus integralibus intensivis, vel extensivis. Ergo in voce materiam & formam distinguere est nimium crasse ac materialiter philosophari. *Præterea*: litera non est pars vocis; sed est signum partiale vocis. Est quippe litera pars scripturæ qua vocem exprimimus, scribimus, & significamus. Ergo litera non plus vocari potest pars, aut materia, ex qua vox componitur, quam mea pictura vocari possit materia, ex qua componor ego. Oportet ergò hanc Philosophiam magis cribare ac subtilizare. Scire autem debes, nos hic non esse sollicitos de unitate aut multiplicitate vocis numerica; sed de sola specifica.

3. *Resp. & dico primò*: voces non multiplicantur ad multiplicationem significationum, seu impositionum. Ita Summulistæ communiter. *Probatur:* quia non multiplicatur artifex ad multiplicationem artium; neque paries ad multiplicationem qualitatum illi inexistentium: & generaliter non multiplicatur subjectum ad multiplicationem accidentium. Atqui significationes seu impositiones sunt quædam accidentia: non quidem intrinseca; sed extrinseca vocis: sicut visiones, auditiones, intellectiones, &c. sunt accidentia extrinseca rei visæ, auditæ, intellectæ. Ergo vox multiplicari non debet ob multiplicationem significationum seu impositionum. *Probatur minor*: quia impositio vocis nihil est aliud, quam vólitio hominum, qua voluerunt hac vel ista voce significari hanc vel istam rem: atqui hæc volitio comparatur ad vocem impositam, sicut volitio ad rem volitam: sicut visio, auditio, intellectio, ad rem visam, auditam, intellectam. Ergò impositiones respectu vocis sunt quædam accidentia extrinseca.

4. *Objicies:* multiplicata forma multiplicantur composita: atqui ars est forma componens artificem, & significatio est forma componens vocem significativam: ergo voces & artifices multiplicari debent ad multiplicationem significationum & artium. *Respondent passim Summulistæ distinguendo majorem*: multiplicata forma substantiali multiplicantur composita substantialia: *sic verum est*. Multiplicata forma accidentali multiplicantur composita accidentalia: *sic falsum est*. *Sed non credo distinctionem hanc veritate niti*: nam forma accidentalis comparatur ad suum compositum accidentale; sicut forma substantialis ad suum compositum substantiale: ergo si hæc multiplicet suum compositum; cur & ista non multiplicabit suum? *Deinde*: tot sunt diversa composita, quot sunt diversæ compositiones: atqui multiplicantur accidentales compositiones juxta multiplicationem accidentalis formæ: ergo similiter multiplicantur accidentalia composita, juxta multiplicationem accidentalis formæ. *Patet minor*: quia compositio est unio formæ cum subjecto: atqui multiplicatis formis multiplicantur uniones: ergo etiam multiplicantur compositiones. Undè planè puto, quod sicut, juxta communem Physicorum sententiam, eadem materia prima cum diversis substantialibus formis facit plura composita realiter inadæquatè distincta; sic etiam idem subjectum cum pluribus formis accidentalibus faciat plura accidentalia composita realiter inadæquatè distincta. Uti facilè ostendi posset per omnes rationes, quas Physici faciunt pro isto suo asserto.

5. *Resp. ergo ad argumentum, negando conseq.* Quia ad multiplicationem artificis nihil facit multiplicatio artium, aut compositionum ex artibus & homine; sed requiritur multiplicatio hominis. Similiter ad multiplicationem vocis significativæ nihil juvat multiplicatio impositionum, seu significationum: neque multiplicatio compositionum ex voce & diversis significationibus; sed requiritur multiplicatio vocis. *Et ratio est*: quia non possunt multiplicari prædicata, nisi multiplicato suo significato recto: *ut pluribus dicam infra de appellatione agens*. Atqui hæc duo prædicata *artifex* & *vox significativa* pro significato recto habent hominem & vocem: omne quippe concretum pro suo significato recto habet subjectum formæ in obliquo significatæ. Ergo non possunt multiplicari voces significativæ, neque artifices, ob multiplicationem significationum vel artium; sed solummodò ob multiplicationem vocum aut hominum. Neque hoc particulare est in concretis accidentalibus; locum enim etiam habet in substantialibus: hæc enim etiam non multiplicantur ad multiplicationem formarum, aut compositorum; sed ad solam multiplicationem suppositorum in recto significatorum: Pone enim duas humanitates suppositati in eodem supposito, erunt ibi duæ formæ, erunt duo composita; non tamen erunt duo homines: quia non erunt duo supposita. *Sed de hàc materia plura dicam infra de appellatione.*

6. *Dico secundò:* illæ voces sunt diversæ, quæ vel diversis syllabis constant, vel diversis literis conscribuntur: vel quarum una habet, altera non habet adspirationem: uti sunt voces *ara* & *hara*; *habeo* & *abeo*: vel quæ in sua penultima diversam quantitatem habent: uti sunt vox *tenebræ*, & *tenèbræ*, *Orionis* & *Oriònis*, penultima semel correpta, & semel producta. *Probatur*: quia voces, & generaliter quilibet soni distingui debent specie, ac multiplicari penes diversos modos sonandi; sicut animalia distingui, ac multiplicari debent penes modos sentiendi: homines penes modos ratiocinandi: plantæ penes modos vegetandi, &c. Atqui omnes istæ præ-

præfatæ voces habent diversum modum sonandi: ergo sunt diversæ voces. *Probatur minor*: quia voces quæ diversimodè sonant: talis enim necessariò debet esse auditus immutatio, qualis est vocum sonatio. Atqui omnes istæ præfatæ voces diversimodè immutant auditum: *uti per experientiam patet*. Ergo etiam diverso modo sonant. *De quibus agitur in libris de anima.*

7. Dixi, *vel quæ in sua penultima diversam quantitatem habent*: quia neque diversa quantitas ultimæ, neque ante penultimæ, aliarumque syllabarum anteriorum; immò neque diversa quantitas penultimæ in dictionibus dissyllabis, in quibus penultima est syllaba prima, ac dictionem inchoans, potest multiplicare ac diversificare voces. Unde, meo saltem judicio, *populus* pro congregatione hominum, & *populus* pro arbore, non possunt esse diversæ voces ob solam diversam ante-penultimæ quantitatem. Sic etiam *canis* in nominativo pro animali, & *canis* in dativo plurali à nominativo *canus* & *canis* in secunda persona à verbo *cano*, non credo esse diversas voces. *Ratio me movens est hæc*: quia diversitas vocum stare non potest sine diversitate sonandi; sicut diversitas animalium stare non potest sine diversitate sentiendi: atqui istæ præfatæ voces non habent, teste experientia, diversum modum sonandi: ergo neque sunt diversæ voces.

8. Et hæc quidem de vocibus latinis: de vocibus enim græcis loquendum est alio modo. In his enim non diversa quantitas; sed diversus accentus penultimæ, vel ultimæ (& hoc ultimum etiam in vocibus Italicis, & Gallicis locum habet) diversificat ac multiplicat voces: sive interim in quantitate conveniant, sive discrepent. *Et ratio est:* quia sicut voces latinæ sortiuntur diversum sonandi modum ex diversa quantitate penultimæ; ita voces Græcæ (intellige in oratione soluta; nam in metro, sive oratione ligata sequuntur normam latinam) sortiuntur diversum sonandi modum ex solo diverso accentu ultimæ vel penultimæ suæ: ergo sicut voces Latinæ ex diversa quantitate; ita Græcæ ex diverso accentu diversificari ac multiplicari debent. *Sed de his omnibus plura inferior Grammaticus.*

9. *Tantum hoc adhuc addo*: voces non diversificari neque multiplicari ex diverso genere, diversa declinatione, conjugatione, aliisve suis affectionibus grammaticalibus. Hinc *acus aci*, *acus aceris*, *acus acus*, eadem specie vox sunt; licet & genus & declinationem variet. Item *canes* à *caneo*, & *canes* à *cano* eadem vox sunt conjugationem & significationem varians. Item *amor* nomen, & *amor* verbum: item *cupido* pro filio Veneris & *cupido* pro cupiditate, non sunt diversæ voces. *Ratio est planè eadem*: quia sicut diversitas animalium stare nequit sine diversitate sentiendi; ita diversitas vocum stare nequit sine diversitate sonandi: atqui diversum genus, diversa declinatio, conjugatio, &c. non inducit diversum modum sonandi: ergo etiam non inducit diversitatem, neque multiplicitatem vocum.

DUBIUM II.

Præambulum quoddam ad dubia sequentia.

10. ADverte primò: quod univoca, æquivoca, analoga, duplicia sint. Univoca univocata & univoca univocantia, æquivoca equivocata & æquivoca æquivocantia, analoga analogata & analoga analogantia. Univoca univocata, æquivoca æquivocata, & analoga analogata sunt res significatæ per vocem univocam, æquivocam, & analogam. Univocum verò univocans, æquivocum æquivocans, & analogum analogans sunt voces plura significantes. Unde hæc sunt species vocis significativæ; illa verò sunt species significati: adeoque res esse univocatas, aut analogatas, sunt denominationes reales extrinsecæ; uti sunt esse significatum, esse visum, esse amatum, &c. De univocatis, æquivocatis, & analogatis agitur in Anteprædicamentis; de univocantibus, æquivocantibus, & analogantibus agitur hic. Per occasionem tamen etiam agemus de univocatis, æquivocatis, & analogatis: sunt enim inter se connexa, & unum ducit in cognitionem alterius.

11. *Adverte secundò*: res plures, quæ significantur per eandem vocem, in istius vocis principali significato planè quandoque convenire, aliquando plane disconvenire, aliquando partim convenire, partim disconvenire, v. g. Petrus & Paulus per eandem vocem homo, homo & brutum per eandem vocem *animal* significantur, in cujus principali significato plane conveniunt. At verò canis cælestis & canis terrestris per eandem vocem *canis*, item homo in Gallia natus, & gallus gallinaceus significantur per eandem vocem gallus: in cujus principali significato plane disconveniunt. Homo autem vivus & homo pictus per eandem vocem *homo*, item animal, medicina, & urina significantur per eandem vocem *sanum*: in cujus significato principali partim conveniunt, partim disconveniunt. Contingit ergò res ab eadem voce significatas in istius vocis principali significato, quandoque planè convenire, quandoque planè disconvenire, quandoque partim convenire, partim disconvenire.

12. Tunc res plures per eandem vocem significatæ in istius vocis principali significato planè conveniunt, quando conveniunt & in principali significato habito, & in modo habendi illud. Quod nihil est aliud, quam plures res idem ejusdem vocis principale significatum habere in se eodem modo, v. g. Petrus & Paulus planè conveniunt in significato principali vocis *homo*, per quam significantur: quia conveniunt tam in principali ejus significato habito, quam in modo habendi illud: habent enim idem istius vocis formale significatum in se eodem modo. Nam istius vocis formale significatum est humanitas, quæ est in Petro & Paulo eodem modo: est enim in utroque essentialiter eo modo, quo species esse solet in suis individuis. Similiter Pater, Filius, & Spiritus Sanctus planè conveniunt in

prin-

principali significato vocis *Deus*: quia eandem Deitatem à voce *Deus* principaliter significatam participant, ac in se habent eodem modo: eo nimirum, quo supposita habere solent naturam sui constitutivam. Unde etiam non incongruè ego dicere soleo: quod plura planè convenire in significato principali alicujus vocis nihil sit aliud, quam aliqua plura significari per eandem vocem, quæ de principali significet aliquam eandem formam istis pluribus communem, ab eisque participatam & habitam eodem habendi, & participandi modo.

13. Dico, *plura in significato principali alicujus vocis planè convenire est illa plura habere in se idem ejusdem vocis significatum principale eodem modò*: Idem, inquam, non semper numero; sed quandoque numero, quandoque genere, quandoque specie idem. *Quod patet inductione:* nam Pater, Filius, ac Spiritus Sanctus planè convenientes in significato principali vocis *Deus*, habent in se Deitatem à voce *Deus* principaliter significatam, eandem numero; Petrus & Paulus planè convenientes in significato principali vocis *homo*, habent in se humanitatem à voce *homo* principaliter significatam, eamdem sola specie. Homo & brutum planè convenientes in significato principali vocis *animal*, habent in se animalitatem eandem solo genere. Ergo cum dicimus, plura in aliquo significato planè convenire, esse in se habere idem significatum, intelligi hoc debet tam de entitate generica ac specifica, quam de numerica. *Vide quæ dicam dub. seq.*

14. Tunc verò res plures per eandem vocem significatæ in istius vocis principali significato planè disconveniunt, quandò non conveniunt in significato principali habito: sive quandò in se non habent idem ejusdem vocis principale significatum; sed habent ejusdem vocis diversa ac disparata significata principalia. Sicut enim sunt multæ voces habentes unicum significatum principale; sic etiam sunt quædam habentes plura diversa ac disparata significata æquè principalia: & tunc res disparata hæc significata participantes ac in se habentes, dicuntur in istius vocis principali significato planè disconvenire, v. g. homo in Gallia natus, & gallus gallinaceus planè disconveniunt in significato principali vocis *gallus*: quia habent in se non idem; sed diversa istius vocis significata principalia. Vox quippe ista significat de principali duo planè disparata: scilicet brutalitatem gallinaceam, & nativitatem in Gallia. Brutalitatem habet Gallus Gallinaceus; nativitatem in Gallia habet homo in Gallia natus. Unde isti duo galli quidem significantur per eandem vocem *gallus*: sed in eodem illius principali significato non conveniunt, non communicant, non participant. Unde etiam non incongruè ego dicere soleo: quod plura planè disconvenire in significato principali alicujus vocis, nihil sit aliud, quam plura significari per eandem vocem, quæ de principali non significet aliquam formam istis pluribus communem; sed quæ ex æquo significet duas aut plures formas, omnes æquè principaliter sine dependentia unius ab alia, quarum una habeatur ab hoc; alia verò habeatur ab illo: sicut jam ostendi fieri in ista præfata voce *gallus*.

15. Tunc autem res plures per eandem vocem significatæ in istius vocis principali significato partim conveniunt, partim disconveniunt, quando conveniunt in principali significato habito; sed disconveniunt in modo habendi illud. Quod nihil est aliud, quam plures res per eandem vocem significatas idem istius vocis principale significatum in se habere diverso habendi modo. Sive, ut ego etiam dicere soleo, est plura significati per eandem vocem, quæ de principali significet eandem formam istis pluribus communem, ab eisque participatam & habitam, diverso participandi & habendi modo, v. g. animal, medicina, & urina significantur per eandem vocem *sanum*, in ejusque principali significato partim conveniunt, partim disconveniunt: quia conveniunt in principali significato habito, & disconveniunt in modo habendi illud. Habent enim idem istius vocis principale significatum diverso modo: nam vox *sanum* principaliter sanitatem significat, quæ est eadem in animali, medicina, & urina. Diverso tamen modo: nam in animali est tamquam forma in subjecto, in medicina tamquam effectus in caussa, in urina tamquam significatum in suo signo. *Vide, quæ dicam infra de voce analoga.*

DUBIUM III.

Quid sit vox univoca, quid ejus univocata?

16. RESP. & *dico primò*; vox univoca est vox significans plura in suo principali significato planè convenientia. Ut vox *homo* respectu Petri & Pauli, respectu Itali & Germani, Vox *animal* respectu hominis & bruti, vox *albedo* respectu hujus & istius albedinis, vox *album* respectu hominis, parietis & cycni, &c. Omnes quippe hæ voces significant plura in suo primario significato planè convenientia. Vox enim *homo* significat Petrum & Paulum in humanitate à se principaliter significata planè convenientes. Vox *animal* hominem & brutum planè convenientes in animalitate, vox *album* nivem & parietem planè convenientes in albedine significat. Nam, *ut dubio 2. dixi*, plura aliqua in alicujus vocis principali significato planè convenire est aliqua plura significari ab eadem voce, quæ de principali significat eandem formam pluribus istis communem, ab eisque participatam eodem habendi ac participandi modo: atqui vox *album* significat de principali albedinem homini & parieti communem, eodem modo ab eis habitam & participatam: illo nimirum, quo forma accidentalis haberi & participari solet à suis subjectis. Vox *animal* de principali significat animalitatem homini & bruto communem, ab eisque eodem modo habitam: habetur enim ab utroque essentialiter, eo modo quo natura generica solet haberi à suis speciebus, &c. Omnes ergo istæ voces significant plura in suo formali significato planè convenientia: adeoque sunt voces univocæ. Debet,

inquam, vox univoca significare plura convenientia, se participantia idem suum principale significatum eodem participandi modo: idem, inquam, non semper numero; sed aliquando numero, aliquando specie, aliquando genere idem: *ut dubio dixi* 2.

17. *Sed ex his oritur difficultas*: an univoca univocata possint formam ab univoco (univocante principaliter significatam in se habere eandem numero: adeoque an voces significantes plura in suo principali significato realiter identificata, qualis est vox *Deus* respectu trium divinorum suppositorum, sint voces univocæ? Audivi enim, qui id negarent, ac vellent, omnem vocem univocam debere esse vocem universalem; quæ significat plura in suo principali significato realiter distincta: qualis non est vox *Deus*, *Ac ratio eorum erat*: quia vox univoca debet significare plura in suo significato principali planè convenientia ac similia: atqui res in vocis alicuius principali significato identificatæ, non sunt in illo similes & convenientes: similitudo enim in aliqua forma stare nequit sine distinctione reali in ista forma. Ergo vox significans plura in suo principali significato identificata, nequit esse vox univoca. Et favere videtur Cajetanus *in Opusc.Tom.3.Opusc.* 5. *cap.* 2. Ubi dicit: *univocum multiplicatur in suis univocatis, & propter hoc dicitur unum tantum ratione, & non numero in suis univocatis*.

18. *Ast hæc non obstant*: dico ergo univoca univocata posse identificari in forma per vocem univocam principaliter significata: adeoque vocem *Deus*, aliasque similes, si quæ sint, esse voces verè univocas. *Ratio est*: quia vox univoca debet esse vox significans plura in suo principali significato planè convenientia. *Id est*: idem suum principale significatum eodem modo participantia: atqui illa, quæ in eodem ejusdem vocis principali significato identificantur, idem ejusdem vocis principale significatum participant eodem modò: ergo voces significantes plura in suo significato principali identificata, sunt verè voces univocæ: *Minor patet*: nam tria divina supposita idem principale vocis *Deus* significatum participant eodem modo, in eoquè conveniunt: ut patet per fidem catholicam. Atqui ista tria supposita in illo principali significato realiter identificantur: ut ab eadem Catholica fide docemur. Ergò in aliquo significato identificari, est illud significatum participare, in eo convenire, & communicare. Unde in forma aliqua convenire, communicare, ac participare non est semper in forma assimilari; sed est quandoque assimilari, quandoque identificari.

19. Hinc vox univoca non convertitur cum voce universali; sed respectu illius magis communis est. Licet quippe omnis vox universalis sit univoca; non tamen è contrà omnis vox univoca est universalis: sed quandoque est singularis. Vox *Deus* enim, quæ singularis est, etiam univoca est: ut jam ostendi. Unde inter alias vocis univocæ divisiones, quæ variæ sunt; dividi enim potest in concretam & abstractam: in adjectivam & substantivam. In substantialem & accidentalem. In essentialem & accidentalem, &c. Etiam numerari debet divisio ejus in universalem & singularem. Ubi tamen obiter nota: quod licet vox univoca non debeat semper esse universalis; debeat tamen semper esse vox communis: debet enim semper esse vox significans plura idem suum formale significatum eodem modo participantia. Quid autem sit vox communis, & quod ejus ab universali discrimen, dicam infra.

20. *Dico secundò*; univocata sunt illa, quorum nomen commune, ac ratio nomini accommodata est planè eadem. Ita Philosophus in Ante-prædicam. Sensus est hic; univoca sunt res plures significatæ per eandem vocem, in cujus eodem principali significato planè conveniunt. Aliqua ergo plura habere idem nomen commune, est habere eandem vocem sui significativam, per quam significantur. Et rationem nomini accommodatam habere eandem, est formam à voce principaliter significatam habere planè eandem. Ratio ergo nomini accommodata est forma per vocem principaliter significata. Ex quo patet, quod, *uti dixi dub.* 2. *dicebam*, univocata sint significata, seu species significati. Item quod res univocati sit species τῇ *significati*. Sunt, inquam, non solùm significata secundaria, ac species significati secundarii. Nam univocata sunt subjecta formam à voce univoca principaliter significatam participantia, ac eodem modo in se habentia: atqui subjecta formam à voce aliqua principaliter significatam participantia sunt semper istius vocis significata secundaria: uti facilè patete potest per inductionem. Ergo nnivocata sunt semper significata secundaria. *Præterea*; univocata, cum vox univocans concreta est, sunt semper ejus significata recta & materialia; cum verò vox abstracta est, sunt ejus inferiora, vel potius sunt inferiora formæ principaliter significatæ; atqui in voce concreta significata materialia, & in abstracta inferiora formæ principaliter significatæ sunt significata secundaria: *uti est evidens*. Ergo univocata sunt semper & ubique vocis univocantis significata secundaria.

21. In quavis ergo univoca voce distinguenda sunt hæc tria; vox univocãs, forma univocans (sic loquitur Cajetanus *loco supra citato cap.*4.) & univoca univocata. Nomen seu vox univocans est vox significans plura in suo eodem principali significato planè convenientia. Forma univocans est forma per vocem univocam principaliter significata, & ab univocatis eodem modo habita ac participata. Univoca verò univocata sunt secundaria vocis univocæ significata, formam univocantem eodem modo in se habentia, ac participantia; v.g. in voce *animal* ipsa vox *animal* est vox seu nomen univocans; animalitas principaliter significata est forma univocans: hæc enim est forma ab univocatis eodem habendi modo habita. Homo verò & brutum, qui vocis *animal* significata secundaria sunt, significatum ejus principale eodem modo participantia, sunt univocata.

DUBIUM IV.

Quid sit vox equivoca? quid sint æquivocata?

22. RESP. *& dico primò:* vox æquivoca est vox significans plura in suo principali significato planè disconvenientia. *Id est:* est vox significans plura, quæ non habent idem sibi commune istius vocis principale; sed habent diversa ac disparata in se istius vocis significata principalia, v. g. vox gallus respectu hominis in Gallia nati, respectu galli gallinacei, & respectu Cornelii Galli. Item vox *germanus* respectu animalis domestici, piscis æquorei, & sideris ætherei, sunt voces æquivocæ. Quia omnes significant plura, quæ non idem sibi commune significatum principale habent: sed habent in se planè diversa ac disparata significata formalia. Nam vox *germanus*, cum in recto significat hominem natum in imperio; tunc de formali nativitatem in imperio; cum vero in recto fratres significat; tunc de formali relationem propriissimæ fraternitatis importat. Item vox canis cum pro animali domestico supponit, tunc de formali brutalitatem latrativam; cum pro sidere, tum de formali naturam inanimatam sideream: cum pro animali marino, tunc de formali brutalitatem natativam significat. Omnes ergo hæ voces significant plures res non participantes, aut communicantes in eodem suo significato formali; sed plura in suo formali significato planè disparata & disconvenientia: adeoque sunt voces æquivocæ.

23. *Conclusionis ac definitionis taliter explicatæ ratio est hæc:* quia vox æquivoca per diametrum opponitur voci univocæ: atqui vox univoca est vox significans plura in suo principali significato planè convenientia: ergo vox æquivoca debet esse vox significans plura in suo principali significato planè disconvenientia; atqui plura aliqua in principali alicujus vocis significato planè disconvenire, est plura aliqua idem ejusdem vocis principale significatum sibi eodem modo commune, eodemque modo sibi inexistens, ac à se participatum non habere: *ut dicebam supra dubio* 2. Ergò vox æquivoca debet esse illa, quæ significat res plures in eodem suo formali significato non participantes; sed in suo formali significato planè disparatas ac diversas: debet, inquam, significare plures res, quæ non habent in se idem commune formale significatum; sed disparata ac diversa significata formalia.

24. Undè in voce æquivoca semper distinguendum est multiplex significatum principale, diversæque classes significatorum secundariorum diversa ista formalia significata participantium, ver. grat. in voce gallus significata formalia sunt brutalitas gallinacea, & nativitas in Gallia: classes vero significatorum secundariorum sunt supposita brutalitatem talem in se habentia, ac suppositantia, & homines talem nativitatem participantes. Item in voce *canis* significata formalia sunt natura siderea, brutalitas latrativa, & brutalitas natativa; classes vero secundariorum significatorum sunt supposita naturas istas participantia, ac in se suppositantia, Quod non reperis in vocis univocis: in his enim, cum sit unicum significatum formale ab omnibus univocatis eodem modo participatum, distingui non possunt diversæ classes; sed unica solummodò classis est univocatorum secundariò significatorum.

25. *Et hinc patet ratio:* cur voces, *Petrus*, *Joannes*, *Christianus*, *Ferdinandus*, aliæque similes singulares sint æquivocæ respectu plurium hominum, qui simili significantur nomine. Hoc enim tyronibus solet esse difficilè. *At profectò non deest dubitandi ratio:* quia vox univoca est vox significans plura in suo principali significato planè convenientia, & similia: atqui vox *Petrus* significans Petrum Flandrum & Petrum Italum, significat plura in suo formali significato planè convenientia: dic ergo mihi, quid ni sit univoca? *Probatur minor:* quia formale significatum vocis *Petrus* est Petreitas, seu quædam naturæ humanæ singularitas: atqui Petrus Flander, & Petrus Italus in Petreitare, seu naturæ suæ singularitate planè conveniunt: ergo conveniunt planè in significato formali vocis *Petrus*. *Patet minor:* quia in aliqua forma planè convenire est in se habere formas planè similes: atqui Petrus Flander & Petrus Italus habent Petreitates, seu singularitates plane similes: *uti pluribus dicam in Logica*. Ergò in Petreitate planè conveniunt. *Et confirmatur:* quia ideò præcisè vox *homo* vox æquivoca est, quia significat plura similia in humanitate: atqui vox *Petrus* significat plura similia in Petreitate: quid ergò illi deest, quo minus sit uuivoca?

26. *Nihilominus tamen dico:* voces omnes istas non univocas, sed verè æquivocas esse. *Ratio ex dictis est clara:* quia omnis vox, quæ de formali non aliquam formam communem omnibus suis significatis rectis; sed plures formas diversas ac disparatas, singulas singulis significatis suis proprias, ac peculiares significat, non potest esse univoca; sed debet esse æquivoca: *ut patet ex jam dictis*. Atqui vox *Petrus* non significat de formali aliquam formam omnibus hominibus, qui hoc nomine *Petrus* vocantur, communem; sed significat plures formas singulas, singulis hominibus ita vocatis proprias: significat enim de formali non naturæ humanæ singularitatem in communi; sed hanc individuam, vel potius plures individuas naturæ humanæ singularitates: individuæ verò singularitates sunt formæ non communes pluribus; sed planè incommunicabiles. Ergo vox *Petrus*, aliæquè similes, nequeunt esse univocæ; sed debent esse æquivocæ: uti sunt omnes aliæ voces de formali significantes plures formas disparatas.

27. *Neque ratio dubitandi aliquid probat: falsa enim est ejus minor:* Quantumvis quippe duo Petri assimilentur in significatis formalibus vocis *Petrus*; non tamen assimilantur neque conveniunt in ejus significato formali, eo modo quo requi-

requirit univocatio. Quia aliqua duo planè convenire in formali significato alicujus vocis, est vocem de formali significare aliquam formam ab istis pluribus eodem modo habitam, ac participatam: atqui vox *Petrus* non significat de formali aliquam unam Petreitatem omnibus Petris communem; sed significat plures Petreitates singulas singulis Petris peculiares, ac proprias: ergo licet duo Petri assimilentur in diversis ejusdem vocis *Petrus* significatis formalibus, non tamen conveniunt ac communicant in eodem ejus significato formali, quod tamen requiritur ad univocationem. *Ex quo etiam patet solutio confirmationis; falsa enim est illius major*: Ideò ergo vox *homo* est univoca, quia habet unum idemque significatum formale: eandem nempe specie humanitatem pluribus suis significatis rectis eodem modo communem: quod non habet vox *Petrus*.

28. Æquivoca vox diversis divisionibus etiam passim dividitur; in concretam & abstractam, in essentialem & accidentalem, in adjectivam & substantivam, in universalem & singularem, &c. Famosior est divisio ejus in æquivocam à casu, & æquivocam à consilio. Vox æquivoca à casu est illa, quæ significat plura in suo significato principali planè disconvenientia casu & fortuitò. Sive est illa, quæ ad talia plura significanda imposita est casu & fortuito. Ut vox *Petrus*, quæ imponitur aliquando uni homini in Flandria, & alteri simul eodem tempore in Italia. Vox æquivoca à consilio est ea, quæ significat plura in suo principali significato planè disconvenientia per impositiones ex certa scientia, & deliberato consilio factas. Ut cum nomen avi, aut alicujus Sancti, imponitur etiam nepoti, aut Sancti istius clienti. Unde vox æquivoca à consilio est varia: alia ex voto, ex memoria, ex auxilio, &c. Item vocem æquivocam quidam dividunt in æquivocam puram, de qua hic hactenus est actum; & in æquivocam non puram, sed aliquali univocationi permixtam: quam vocare solemus analogam. *De qua dicam dub.* 6.

29. *Dico secundò*: Æquivoca æquivocata sunt illa, quorum nomen commune est; ratio verò substantiæ nomini accomodata est planè diversa. *Id est*: Sunt plures res significatæ per eandem vocem, in cujus formali significato planè disconveniunt. Nam plura habere idem nomen commune, idem omnino est, quod plura significari per eandem vocem; plura verò rationem nomini isti communi accomodatam habere planè diversam, idem omnino est, quod plura habere omnino diversa ac disparata significata istius nominis communis formalia: etenim ratio nomini communi accommodata nihil apud Philosophum est aliud, quam forma per vocem principaliter significata. Sunt, inquam, æquivocata, significata vocis æquivocæ sæpè quidem secundaria: aliquando tamen etiam primaria. In quo differunt æquivocata ab univocatis, & analogatis: nam duo hæc posteriora semper sunt significata secundaria; illa priora verò esse quandoque possunt significata primaria.

30. Etenim æquivocata vocis æquivocæ concretæ sunt semper significata ejus secundaria; at verò æquivocata vocis æquivocæ abstractæ esse possunt esse significata primaria. *Prima pars prob.* Quia æquivocata vocis æquivocæ concretæ sunt subjecti, vel supposita, habentia in se formas æquivocantes a voce concreta æquivoca principaliter significatas, e. g. æquivocata vocis concretæ *gallus* sunt homo habens nativitatem in Gallia, & suppositum habens brutalitatem gallinaceam. Æquivocata vocis concretæ *canis* sunt suppositum habens brutalitatem latrativam, & suppositum habens naturam sideream. Et sic ulterius de aliis. Atqui hujusmodi subjecta & supposita sunt voces concretæ significata secundaria; uti patet ex dictis *disp.* 9. Ergo æquivocata vocis æquivocæ concretæ sunt semper ejus significata secundariæ. *Prob. etiam altera pars*: Quia Petreitas Petri Iprensis, & Petreitas Petri Coloniensis, sunt æquivocata vocis abstractæ Petreitas: Atqui ambæ istæ Petreitates sunt istius vocis significata primaria: ergo æquivocata vocis abstractæ possunt esse significata ejus primaria. *Præterea*: Sicut canis cælestis & canis terrestris sunt æquivocata vocis *canis*; ita quoque caninitas cælestis & caninitas terrestris sunt æquivocata vocis *caninitas*. Atqui hæ duæ caninitates sunt istius vocis significata primaria: ergo æquivocata vocis æquivocæ abstractæ esse possunt ejus significata primaria.

31. Circa priorem hujus mei asserti partem hallucinatur Laurentius Gyffene *Tract.* 2. *sect.* 3. *art.* 1. Ubi dicit æquivoca æquivocata esse quandoque primaria vocis æquivocæ significata. Et pro exemplis assignat canem cælestem, & canem terrestrem respectu vocis *canis*: dicit illa esse illius vocis æquivocata, ac primaria simul significata. *Verum non est ita: est hallucinatus*. Nam canis cælestis est idem quod suppositum naturæ sidereæ; canis verò terrestris est idem, quod suppositum brutalitatis latrativæ: atqui hæc supposita respectu vocis canis sunt significata secundaria; nequaquam verò primaria; uti patet ex dictis *disp.* 9. Ergo etiam isti duo canes sunt significata istius vocis secundaria. In eo ergo non bene dixit Laurentius.

32. In voce æquivoca etiam distingui possunt tria: eo, quo supra dictum est, modo de voce univoca. Scilicet vox æquivocans, formæ æquivocantes, & æquivoca æquivocata. Vox æquivoca est vox significans plura in suo formali significato planè disconvenientia. Formæ æquivocantes sunt plura ac disparata vocis æquivocæ significata formalia. Æquivoca vero æquivocata sunt res plures per vocem æquivocam in recto significatæ, ac in formali ejus significato planè disconvenientes ac diversæ. Ubi nota & aliam differentiam æquivocatorum ab univocatis & analogatis: nam univocata & analogata semper differunt à forma univocante & analogante; at verò æquivocata coincidere possunt cum formis æquivocantibus. Coincidere, inquam, possunt cum illis in voce abstracta: nam duæ diversæ Petreitates respectu vocis *Pe-*

treitas sunt æquivocata, ac simul formæ æquivocantes. Considera enim & ita comperies.

33. *Verùm petes:* Quare univocata vocis univocæ abstractæ non possint esse ejus significata primaria, uti possunt esse æquivocata respectu vocis abstractæ æquivocæ? *Respondeo rationem esse facilem:* Quia videlicet univocata vocis abstractæ debent esse inferiora formæ per abstractam vocem principaliter significatæ: etenim esse debent significata formam principaliter significatam eodem modo participantia. At verò vocis abstractæ æquivocata non debent esse formæ principaliter significatæ inferiora; sed esse possunt ipsæ formæ per vocem æquivocam abstractam principaliter significatæ. Atqui inferiora formæ principaliter significatæ nequeunt esse significata principalia; uti possunt esse ipsæ formæ principaliter significatæ. Ergo clara est ratio, cur potius æquivocata, quam univocata esse possint vocis abstractæ principalia significata.

DUBIUM V.

Quædam circa æquivocam vocem quæstiunculæ.

34. PEtes primò: an eadem vox possit esse æquivoca simul & univoca: *Resp. affirmativè*: Idquè non solùm respectu diversorum; sed etiam respectu eorundem significatorum. *Primum patet*: Nam vox *gallus* respectu galli gallinacei, & hominis in Gallia nati, æquivoca, respectu duorum hominum in Gallia natorum; verb. gr. respectu hominis Parisiensis & Lugdunensis est univoca. *Similiter:* Vox *lupus* respectu duorum hominum ita vocatorum est æquivoca; at verò respectu duorum brutorum est univoca. *Patet etiam secundum:* Nam vox *Christianus* respectu duorum hominum, qui ambo Christiani vocantur, & Christiani sunt, verb. gr. respectu mei, & respectu parentis mei est simul æquivoca & univoca. Attamen ratione diversorum suorum significatorum formalium: unde nulla in hoc negotio committitur contradictio, aut implicantia. Si namque vox ista sumatur prout de formali significat nostras hæcceitates seu singularitates, tunc est æquivoca; sicut est vox *Petrus* respectu duorum Petrorum. Si verò firmatur prout de formali cultum, ac professionem Fidei Christianæ significat, tunc est univoca: sicut vox *albus* respectu duorum alborum. Idem dicendum est de voce *pius* respectu duorum hominum, qui ambo pii vocantur, & pii sunt. Item de voce *justus* respectu duorum hominum, qui justi vocantur, ac justi sunt, &c.

35. *Petes secundò:* Quid sit vocem æquivocam capi æquivocè? *Resp.* Hoc nihil esse aliud, quam vocem æquivocam in orationis contextu supponi, ac usurpari pro pluribus suis æquivocatis simul: verb. gr. vox *gallus* vox æquivoca est; æquivocata ejus sunt gallus gallinaceus, & homo ex Gallia oriundus: quando ergo ista vox in eodem orationis contextu supponeretur, ac usurparetur pro utroque isto suo æquivocato simul, tunc sumeretur æquivocè: quia sumeretur pro suis æquivocatis. Multum ergo differunt hæc duo: vocem aliquam, v. g. vocem *gallus* esse æquivocam, & vocem *gallus* capi æquivocè. Differunt enim eo modo, quo differunt hæc duo: vocem esse significativam, & vocem capi significativè. Sicut differunt, solem esse calefactivum, & solem applicari ad calefaciendum. Uno verbo: differunt sicut significatio aptitudinalis vocis & suppositio vocis: de quibus dicam infra agens de suppositione. Nam vocem esse æquivocam, idem est, quod vocem esse æquivocativam, sive significativam plurium in suo principali significato planè differentium; vocem verò capi æquivocè, est illam in orationis contextu pro pluribus suis æquivocatis simul supponi: ergo vocis æquivocatio seu æquivocativa significatio, & vocis æquivoca sumptio seu suppositio differunt eo modo, quo differre solent vocis significatio & suppositio.

36. Et hinc ego de voce æquivoca philosophari soleo eo modo, quo philosophamur de caussa plurium effectuum disparatorum productiva; verb. gr. de sole calefactivo simul & illuminativo, de anima vegetativa simul & sensitiva, &c. Nam sicut sol habet potentiam producendi lumen simul & calorem, duos hosce effectus disparatos; ita etiam vox æquivoca, verb. gr. vox *gallus* habet potentiam significandi hominem in Gallia natum, & gallum gallinaceum, duo hæc significata disparata. Item sicut sol aliquando ad solum lumen, aliquando ad solum calorem, aliquando ad utrumque hunc effectum simul producendum applicatur; ita etiam vox *gallus* quandoque ad significandum solum gallum gallinaceum, quandoque ad solum hominem in Gallia natum, aliquandò ad utrumque hoc significatum simul significandum in eodem orationis contextu applicatur, ac supponitur. Et quando ita supponitur, tunc dico supponi, ac capi æquivocè.

37. *Petes tertiò*: An vox æquivoca possit in orationis contextu quandoque sumi æquivocè? *Ratio dubitandi est*: Quia voces in orationis contextu debent sic sumi, ac supponi, ut aliquid significare possint: sumptio quippe seu suppositio vocis est applicatio vocis, ad significandum. Atqui vox æquivoca æquivocè sumpta nihil significat: ut habet vulgatum apud Summulistas axioma. Ergo vox æquivoca in orationis contextu nequit sumi æquivocè. *Minor apud Summulistas pro axiomate habetur*; *interim tamen adhuc probatur:* Quia vox, quæ orationem confundit, ac ad varios disparatos sensus distrahit, nihil potest significare: atqui vox æquivoca æquivocè sumpta orationem confundit, ac ad disparatos sensus trahit: ergo nihil certi, ac determinati significare potest.

38. *Resp. tamen*; licet voces æquivocæ non possint passim, ac pro libitu æquivocè sumi, ut benè probat ratio dubitandi; possunt tamen ita sumi quandoque: idque sine confusione, ac distractione sensus. *Probatur*: Quia istæ vocum sumptiones seu suppositiones, quas non soli profani auctores; sed etiam sancti Patres, ac ipse etiam Sacer Textus quandoque facit, non sunt absurdæ, neque incongruæ: atqui profani

ni Auctores, præsertim Terentius, ac Plautus, item sancti Patres, ac etiam ipse Sacer Textus, voces æquivocas quandoque sumunt æquivocè: ergo voces æquivocæ possunt quandoque sine incongruitate sumi æquivocè. *Probatur minor*: quia tunc vox æquivoca sumitur æquivocè, quando sumitur pro pluribus suis æquivocatis simul: atqui tam sancti Patres, quam etiam Sacer Textus voces æquivocas quandoque sumunt pro pluribus suis æquivocatis simul: ergo sumunt illas quandoque æquivocè. *Minor est* sancti Augustini *lib.* 12 *confess. cap.* 20. 24. 26. Et præsertim 31. Item *lib.* 3. *de doct. Christ. c.* 27 Quem sequitur sanctus Thomas *prima parte quæst.* 1. *art.* 10. Estque communis inter omnes Theologos, ac Commentaristas: docentes, quod sub eadem litera quandoque lateant plures sensus literales. Et pro exemplo particulari adfert Augustinus *supra locis citatis*, vocem *principium*: quæ æquivoca est respectu principii temporis, & Verbi Divini, quod est principium Patri subauthoratum omnium creaturarum. Dicit ergo S. Augustinus vocem *principium* in hoc sacro contextu *Genes.* 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram*, capi pro utroque hoc suo æquivocato; ut faciat hunc sensum: Pater in initio temporis, at etiam in suo filio creavit cœlum, & terram. Adeoque vult illam ibi capi æquivocè. De quo vide Ludovicum Molinam *prima part. quæst.* 1. *art.* 10. *disp.* 3. Et Vasquez *ibidem disp.* 17.

39. Hoc ipsum probari efficaciter potest ex forma Sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ. *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus.* Ante omnia tamen suppono: quod ista duo pronomina *hoc* & *hic* ibi categorematizentur & substantiventur, ac supponantur pro hoc supposito contento sub hisce accidentibus à me demonstratis. Ut isti sacratissimi contextus, *Hoc est corpus meum*, *Hic est sanguis meus*, reddant hos sensus: suppositum contentum sub hisce accidentibus à me demonstratis est corpus meum, est sanguis meus. *Hoc posito, probo quod dixi*: Quia juxta omnes Theologos (*Durandum excipe*) ista sacratissima verba, dum à nobis proferuntur, supponuntur assertivè simul & recitativè: atqui non possunt istis duobus modis capi, nisi ista duo pronomina *hoc* & *hic* capiantur pro suis æquivocatis: ergo etiam hoc casu voces æquivocæ capiuntur æquivocè. *Probatur minor*: Quia dum ista verba sumuntur recitativè, tunc ista pronomina supponuntur pro accidentibus istius panis & vini, quæ in manibus habuit, ac consecravit Christus Dominus Noster; dum verò capiuntur assertivè, tunc supponuntur, ac significant accidentia istius panis & vini, quæ in manibus habet, ac consecrat Sacerdos sacrificans: atqui ista accidentia sunt æquivocata istorum pronominum: ista quippe accidentia non plus conveniunt in significato principali vocis *hoc* aut *hic*, quam conveniant Petrus & Paulus in significato principali vocis *hic homo*. Ergo ista verba capi nequeunt assertivè simul & recitativè, nisi capiantur pro suis æquivocatis. *Sed de his dicat plura Theologus.*

40. Responsio nostra duas habet partes. *Prima est*. Quod voces æquivocæ capi quandoquè possint æquivocè. *Secunda est*: Quod id quandoque fieri possit sine absurditate, ac confusione sensus. *Utramque ergo etiam confirmo ratione*. Quia vocem sumi æquivocè est vocem sumi pro pluribus suis simul æquivocatis: atqui potest æquivoca vox quandoque supponi pro suis æquivocatis sine confusione, ac distractione sensus: ergo potest sine incongruitate quandoque capi æquivocè. *Probatur minor*: Quia vocem supponi pro suis æquivocatis est loquentem velle per vocem æquivocam significare simul plura æquivocata ejus: quia, ut infra dicam, vocis suppositio nihil est aliud, quam loquentis volitio, qua vult per vocem à se prolatam audientibus significare ejus significatum. Atqui potest quandoque loquens velle sine confusione sensus per vocem æquivocam significare simul plura æquivocata ejus: si scilicet audientibus satis insinuet ex circumstantiis sermonis se habere talem voluntatem. Ergo, &c.

DUBIUM VI.

Quid sit vox analoga? Quid sint analogata?

41. RESP. & *dico primò*: Vox analoga est vox significans plura in suo formali significato partim convenientia, partim disconvenientia: convenientia quidem in significato formali habito; disconvenientia verò in modo habendi illud. *Id est*: Vox analoga est vox significans plura idem suum formale significatum habentia, ac participantia diverso habendi, ac participandi modo; verb. gr. vox *sanum*, vox analoga est respectu animalis, medicinæ & urinæ: quia est vox significans illa plura in suo eodem formali significato partim convenientia, partim disconvenientia. Significatum quippe formale vocis *sanum* est sanitas; in qua ista tria partim conveniunt, partim disconveniunt: conveniunt enim in sanitate habita, omnia tria enim habent in se sanitatem; sed disconveniunt in modo habendi. Nam animal habet in se sanitatem formaliter, sicut subjectum suam formam: medicina habet illam virtualiter seu eminenter, sicut caussa suum effectum: urina verò habet illam repræsentativè sive intentionaliter, eo modo quo signum habere solet suum significatum. Similiter vox *homo* respectu hominum vivi, picti, & mortui: item vox *acutum* respectu gladii & ingenii, vox *calidum* respectu ignis & solis, &c. sunt voces analogæ: significant enim ista plura idem suum formale significatum diverso modo participandi participantia. Nam eadem humanitas, quæ est in homine vivo realiter, sicut natura in supposito, est in picto similitudinariè, sicut significatum in signo. Et idem est de aliis exemplis adductis.

42. Conclusionis ac definitionis ita explicatæ rationem desumpsi ex Cajetano, *In opusc. tomo* 3. *opusc.* 5. *cap.* 4. & 9. Quia vox analoga est media inter æquivocam & univocam; natura autem medii ex extremis colligenda est: debet enim medium esse neutrum extremum; sed participa-

re

re aliquid de utriusque extremi natura. Atqui vox univoca est vox significans plura in suo formali significato planè convenientia; vox æquivoca est vox significans plura in suo formali significato planè disconvenientia; ergo, ut vox analoga inter illas mediet, esse debet vox significans plura in suo formali significato partim convenientia, partim disconvenientia: atqui aliqua plura in formali alicujus vocis significato partim convenire, partim disconvenire, est aliqua plura in se habere idem ejusdem vocis formale significatum diverso habendi modo; uti dixi *dub.* 2. Ergo vox analoga debet esse vox significans plura idem suum formale significatum diverso modo habentia.

43. *Ex quibus infero*: Analogiam præcisè & formalissimè sitam esse in sola diversa participatione, seu in solo diverso modo habendi formam à voce analogante principaliter significatam. *Ratio est*: quia in eo præcisè posita est ratio analogiæ, per quod vox analoga inter æquivocam & univocam, item per quod significatio ejus fit media inter univocationem & æquivocationem; atqui vox analoga inter æquivocam & univocam, item significatio ejus fit inter æquivocationem & univocationem media per diversum modum habendi, ac participandi idem ejusdem vocis significatum formale: ergo in hoc diverso modo sita est præcisè ratio analogiæ. *Patet minor*: Quia esse vocem analogam est esse vocem mediam inter univocam, ac æquivocam: uti jam cum Cajetano dixi. Ergo necessario analogia est illud, per quod vox analoga inter æquivocam & univocam fit media. *Minor verò probatur*: Quia, uti jam etiam cum Cajetano dicebam, esse medium est esse neutrum extremum: ergo per hoc vox analoga fit media inter æquivocam & univocam, per quod neque est univoca, neque æquivoca: atqui est neque univoca, neque æquivoca per diversum modum habendi suum idem formale significatum: sive per hoc, quod ejus significata recta diverso modo participent, ac habeant idem significatum ejus formale. Ergo per hunc diversum participandi modum fit media inter æquivocam & univocam. *Patet minor*: Quia tolle à significatis rectis alicujus vocis analogæ diversum modum participandi idem formale significatum ejus, tunc ista vox non erit amplius analoga; sed erit verè univoca: erit enim vox significans plura in suo principali significato planè convenientia: tam enim in forma habita, quam in modo habendi convenient. Vel tolle à significatis rectis alicujus vocis analogæ identitatem, sive participationem ejusdem formalis significati, tunc non analoga, sed æquivoca est futura: significabit enim plura in suo formali significato planè diversa. Ergo id, quo vox analoga neque univoca, neque æquivoca est, sed inter æquivocam & univocam media, est diversus modus habendi, quo ejus significata recta habent significatum ejus formale. Ergo in hoc diverso habendi modo sita est analogia.

44. Scio quidem analogiam ab aliis aliter explicari; tot enim in hac materia invenies placita, quot capita. Sed multi ita explicant, ut nec alii, nec ipsimet intelligant. Quare juxta monitum Cajetani *cap.* 9. *opusculi citati*, diversa doctorum dicta de analogis te perturbare non debent; sed firmam, ac claram hanc sequere regulam: quandocumque res plures significatæ in recto per eandem vocem, in istius vocis principali significato partim conveniunt, partim disconveniunt, conveniunt quidem in eodem significato formali habito, & disconveniunt in modo habendi illud, tunc scias ibi esse analogiam: vocem istam esse analogam, ac ista significata recta esse illius analogata. Contingit autem diversimodè aliqua plura in se idem ejusdem vocis formale significatum habere diverso modo. Nimirum quia unum intrinsecè; alterum habet illud extrinsecè. Unum habet essentialiter; alterum accidentaliter. Unum formaliter; alterum habet virtualiter vel eminenter. Unum habet verè, ac realiter; alterum solum similitudinariè & apparenter, &c.

45. *Objicies primò*: Si analogia sita foret in diverso modo habendi idem ejusdem vocis formale significatum, *animal* respectu hominis & bruti: & generaliter omne genus foret analogum respectu suarum specierum. Atqui consequens ineptum est: ergo etiam ineptum est antecedens. *Probatur sequela majoris*: Quia homo & brutum habent in se animalitatem à voce *animal* principaliter significatam diverso modo: homo quippe illam habet per rationalitatem, & brutum per irrationalitatem. *Resp. negando sequelam majoris, & probationem ejus*: Nam licet animalitas sit in homine & bruto diversimodè per diversas differentias contracta, adeoque habeat in illis diversum modum contradictionis; non tamen habet diversum modum inexistentiæ, ac participationis: sed utrique inexistit, ab utroque habetur & participatur eodem inexistendi, habendi, & participandi modo: habetur enim ab utroque essentialiter, eo modo quo genus haberi solet à suis speciebus: adeoque *animal* respectu hominis & bruti est verè univocum. Nam univoco non obest diversitas contractionis; sed sola diversitas inexistentiæ, ac participationis: *uti jam dixi*.

46. *Objicies secundò*: Si analogia sita foret in diverso modo habendi idem ejusdem vocis significatum formale, *homo* respectu Verbi aut Christi Domini nostri, & respectu nostri foret analogum: consequens absurdum est, ac Manichæismum sapiens: ergo & antecedens. *Patet sequela majoris*: Quia omnis vox significans plura idem suum formale significatum diverso modo habentia, est vox analoga: atqui vox *homo* significat Verbum & homines puros, humanitatem à se principaliter significatam diverso modo habentes: Verbum enim habet in se humanitatem contingenter & accidentaliter; Petrus verò & Paulus habent eam per se & essentialiter. Ergo, si analogia in isto diverso habendi modo sita sit, vox *homo* erit analoga respectu verbi & Petri. Minor verò probari videtur ab omnibus illis Patribus, & Conciliis, quæ clamant ubique tamquam fidei nostræ Catholicæ fundamentum, Christum fuisse verum Deum, & verum homi-

hominem, nobis per omnia similem, & consubstantialem.

47. *Resp.* Argumentum hoc tangere duas difficultates planè diversas, ac disparatas: quas proinde distinguere debuisset Suarez *tom.* 1. *in* 3. *part. quæst.* 16. *art.* 1. *in comment. dub.* 2. *Prima difficultas est*: An vox *homo* sit univoca respectu Christi & Petri, aliorumque hominum purorum? *Secundò est*: An sit univoca vel analoga respectu Verbi & Petri, aliorumque hominum purorum? *Ad primam respondeo*: Vocem *homo* tam esse univocam respectu Christi & Petri, quam sit respectu Petri & Pauli. *Et ratio est clara*: Quia Christus & Petrus habent in se eandem specie humanitatem, eodem modo habendi: uterque enim habet illam essentialiter, eo modo, quo solent individua habere suam speciem. Christus enim tam verè, quam Petrus, est verum individuum contentum sub specie humana. Vox *homo* ergo respectu Christi & Petri est vox significans plura in suo formali significato planè convenientia: adeoque verè univoca.

48. *Secunda difficultas est major*: eamque propriè movet propositum argumentum. In ea tamen tacere mallem, quam aliquid temerè dicere. Dicam ergo non quod ego ex capite fingo; sed quod ante me docuerunt subtilissimi Magistri mei, Nominales. *Resp. itaque ad argumentum cum Gabriele in* 3. *dist.* 7. *quæst. unica*, *dub.* 2. *negando minorem*. Et dico vocem *homo* respectu Verbi & Petri aliorumque hominum purorum esse verè analogam: ut optimè probat argumentum factum. Est tamen analoga, non analogia extrinseca; sed intrinseca. Quid hæc sit, scies *dubio* 7. Neque hoc est contra Concilia, aut Sanctos Patres; illi enim solummodo docent, Verbum Divinum esse verum hominem, *Id est*: in se habere veram humanitatem. An autem vox *homo* dicenda foret univoca, an analoga, ipsi neque dixerunt, neque dicere curaverunt. Theologi Scholastici communiùs dicunt esse univocam: Nominales tamen, quorum ergo discipulus sum, dicunt esse analogam. Neque tamen omnes alii Theologi mihi hic sunt adversarii: plurimi enim eorum, dum vocem *homo* dicunt esse univocam, de voce univoca largius loquuntur, sicut locutus est Aristoteles in Ante prædicamentis: prout scilicet distinguitur contra æquivocam, comprehenditque sub se & analogam, & univocam propriè dictam. Vide Gabrielem *loco citato*, & *dub.* 4. *ejusdem quæst.* Malè ergo Suarez *loco jam citato* dixit Catholicum de vocis *homo* univocatione non posse dubitare.

49. *Dico secundò*: Analoga analogata sunt illa, quorum nomen commune est, ratio verò nomini accommodata est partim eadem, partim diversa. *Id est*: Sunt plures res significatæ per eandem vocem, in cujus formali significato partim conveniunt, partim disconveniunt; conveniunt quidem in formali significato habito, disconveniunt verò in modo habendi illud. Sive analogata sunt plures res significatæ ab eadem voce, quæ idem illius formale significatum habent in se diverso modo. Unde in voce analoga distingui etiam debent tria: nimirum vox analogans, forma analogans, & analoga analogata: eo modo, quo supra dixi de voce æquivoca, & univoca. Item analogata sunt non solùm vocis analogæ significata; sed etiam illius significata recta, ac secundaria: ut supra dixi de univocatis. Immò sunt vocis analogæ significata materialia: quia, ut statim *dub.* 7. dicam, omnis vox analoga debet esse concreta, in qua coincidunt significatum materiale & rectum.

50. Analoga ergo analogata sunt plura idem ejusdem vocis significatum formale participantia diverso modo; sicut univoca univocata sunt plura idem ejusdem vocis significatum formale participantia eodem modo. Cum hac tamen differentia: quam subtiliter advertit Cardinalis Cajetanus *in opusc.* 1. *tom.* 3. *opusc.* 5. *cap.* 2. Quod univocata rarò participent formam eandem numero; sed ordinariè eandem sola specie, vel genere; analogata verò participant formam ordinariè eandem numero. *Patet hoc inductione*: verb. gr. animal, medicina, & urina, quæ sunt analogata vocis *sanum*, habent in se eandem numero sanitatem: illammet enim sanitatem, quam animal in se habet, medicina caussat, & urina significat: eadem ergo numero sanitas est in animali formaliter, in medicina eminenter, in urina intentionaliter. Item aer & sol, qui sunt analogata vocis *calidus*, habent in se eundem numero calorem; sol quidem eminenter, & aer à sole calefactus formaliter. Illummet enim numero calorem, quo aer formaliter calet, sol in aere producit, caletque illo eminenter. Item homo vivus & homo pictus, qui sunt analogata vocis *homo*, habent in se eandem humanitatem: illa quippe humanitas, quæ est in vivo sicut natura in supposito, est in picto sicut significatum in signo.

51. *Dices tamen contra finem conclus.* 2. Axioma summulisticum est: *vox analoga per se posita stat pro principali analogato*. Atqui principale analogatum est principale vocis analogæ significatum: ergo analogata non semper sunt significata secundaria. *Resp. negando minorem*: Omne analogatum quippe, cum sit vocis analogæ significatum materiale, & subjectum participans formam ab illa principaliter significatam, necessariò esse debet illius significatum secundarium. Quia tamen inter secundaria alicujus vocis significata datur ordo posterioris & prioris, & unum est magis secundarium & remotum, quam aliud, hinc etiam unum vocatur magis principale, quam aliud. Sic etiam ergo hic inter analogata unum vocatur principale analogatum: illud scilicet, quod formam à voce analoga principaliter significatam participat & habet perfectissimo modo. Vocatur, inquam, principale analogatum, licet non sit principale vocis analogæ significatum: vocatur enim principale, non inter omnia vocis analogæ significata; sed inter sola ejus analogata, quæ sunt significata secundaria.

DUBIUM VII.

Corollaria quædam circa voces analogas.

52. EX *dictis sequitur primò*: Vocem analogam necessario debere esse vocem concretam.

cretam. *Ratio est:* Quia omnis vox analoga debet habere analogata, atqui nulla vox abstracta potest habere analogata: ergo nulla vox analoga potest esse vox abstracta: ergo omnis vox analoga debet esse concreta. *Probatur minor:* Quia analogata debent esse significata secundaria, idem ejusdem vocis principale significatum habentia in se diverso modo: atqui nulla vox abstracta potest habere significata secundaria, idem suum formale seu principale significatum habentia in se diverso modo: ergo nulla vox abstracta potest habere analogata. *Probatur minor:* Quia significata secundaria vocis abstractæ sunt inferiora formæ principaliter significatæ: atqui inferiora formæ principaliter significatæ formam istam principaliter significatam non possunt habere diverso modo; sed necessariò habent illam eodem modo: habere quippe debent illam essentialiter, sicut inferiora habere solent suum superius. Ergo nulla vox abstracta habere potest significata secundaria, idem suum principale significatum habentia in se diverso modo.

53. *Sequitur secundò:* Omne prædicatum metaphoricum respectu sui significati proprii & translatitii, qualia sunt, *leo*, *petra*, *lapis angularis*, *vitis*, *agnus*, *&c.* respectu Christi Domini & alterius sui significati proprii: Item *ridens* respectu prati & hominis, *acutum* respectu ingenii & gladii, &c. esse prædicatum analogicum. *Prob.* Quia prædicatum analogicum est illud, cujus idem significatum formale à diversis ejus significatis secundariis habetur diverso modo: atqui omne prædicatum metaphoricum respectu sui significati proprii & translatitii est tale: ergò est prædicatum analogicum. *Probatur minor:* Quia semper significatum proprium & significatum translatitium habent in se significatum formale prædicati metaphorici diverso modo: unum quippe habet illud realiter & verè; alterum verò solummodo similitudinariè. Ait enim Augustinus *tract.* 80. *in Joannem*, loquens de Christo Domino Nostro: *Sic enim dicitur vitis per similitudinem, non per proprietatem: quemadmodum dicitur ovis, agnus, leo, petra, lapis angularis, & cætera hujusmodi: quæ magis ipsa sunt vera, ex quibus ducuntur istæ similitudines, non proprietates.* Ecce quomodo magis lucidè dicere poterat, significatum formale vocis *vitis* est in planta per proprietatem & propriè; in Christo per similitudinem & similitudinariè? Ergo omne prædicatum metaphoricum est prædicatum, cujus idem formale significatum habetur à pluribus diverso modo.

54. *Sed ecce hinc oritur difficultas contra primum Corollarium, hoc modo:* Omne prædicatum metaphoricum est prædicatum analogum: atqui aliqua prædicata metaphorica sunt prædicata abstracta; ergo prædicata abstracta possunt esse analoga. *Probatur minor:* Quia vox *risus* est vox abstracta: atqui Rhetores pro exemplo metaphoræ passim assignant vocem *risus*: ergo aliqua prædicata metaphorica sunt prædicata abstacta. *Resp. negando minorem, ad probationem dico:* Rhetores ita assignantes malè assignare. Ostendo ergo vocem *risus*, aliasque similes abstractas neque esse analogas, neque metaphoricas. *Non enim sunt analogæ:* quia omnis vox analoga debet habere analogata: atqui vox *risus* non habet analogata: ergo non est analoga.

55. *Negant minorem.* Dicuntque analogata illius esse risum humanum & bonam prati dispositionem. Hæc duo enim in principali significato vocis *risus* partim conveniunt; partim disconveniunt. *Sed longè errant:* Quia analogata debent esse plura idem ejusdem vocis principale significatum habentia: atqui risus humanus, motio ista dentium, & labiorum, totiusque oris & vultus; & bona dispositio prati, non habent in se idem vocis *risus* principale significatum: ergo non sunt istius vocis analogata. *Patet minor:* Quia *risus* de principali nihil significat commune risui humano & bonæ dispositioni prati: neque enim significat bonam dispositionem in communi, prout abstrahit ab intellectiva & vegetativa; sed principaliter significat (ut ego puto) solum risum humanum; vel tam risum humanum, quam etiam bonam dispositionem & vegetationem prati. Et quidquid dixeris vel quæsiveris, nunquam aliquod unum istius vocis principale significatum istis rebus commune inveneris. Præterea, uti dixi analogata debent esse significata secundaria: atqui risus humanus, item bona vegetatio prati, non secundaria, sed primaria vocis *risus* significata sunt: ergo non sunt illius analogata.

56. Oportet ergo benè distinguere inter vocem concretam & abstractam: verb. gr. *ridens* & *risus*, *acutus* & *acumen*, *sanitas* & *sanum*. Concreta quippe vox analoga est; abstracta verò minimè. *Et ratio est clara:* Quia verb. gr. vox *ridens* significat plura, scilicet hominem & pratum, idem suum formale significatum habentia diverso modo: risum enim, quem homo habet verè, pratum habet similitudinariè. Item acumen, quod in gladio, ac serra est verè, est in intellectu similitudinariè: Ergo omnes tales voces sunt verè analogæ. At verò vox *risus*, *acumen*, *sanitas*, *&c.* non significant plura idem significatum suum formale diverso modo habentia. Quod evidentius patet in voce *sanitas*. Hæc quippè vox significat & sanitatem animalis, & medicinæ, & urinæ: atqui hæ tres sanitates non differunt in modo habendi sanitatem in communi: cum sint sanitas non solùm eadem specie; sed etiam eadem numero: ut dixi supra ex Cajetano. Ergo, &c.

57. Quod istæ voces abstractæ etiam non sint metaphoræ, seu prædicata metaphorica; *etiam breviter probo:* Quia metaphora est translatio vocis à significatione propria ad impropriam. *Id est:* (debet quippe hæc definitio exponi intransitivè) metaphora est vox translata à significatione propria ad impropriam: atqui vox *risus*, & aliæ similes abstractæ non sunt voces ita translatæ: ergo non sunt metaphoræ. *Probatur minor:* Quia vocem transferri à significatione propria ad impropriam, est vocem, quæ significat significatum suum formale alicui inesse propriè, transferri ac usurpari, ut etiam significet illud alicui inesse impropriè: ad me quod attinet, non video, quid sit aliud. Nam, ut dice-

dicebat Sanctus Augustinus supra citatus, vocem transferri est vocem significare per similitudinem, quod antea significabat per proprietatem. Atqui vox *risus* & aliæ similes abstractæ non possunt significatum suum principale significare uni inesse, aut ab uno haberi propriè, ab altero impropriè; sed hoc solis concretis vocibus per modum habentis & habiti significantibus quadrat: uti est manifestum. Ergo voces abstractæ non possunt esse voces translatæ. Sed de his plura Rhetor, ac inferior Grammaticus; dicam tamen forsan alibi de hoc adhuc aliquid.

58. *Sequitur tertiò*: Ens respectu Dei & creaturæ, respectu substantiæ & accidentis, ac respectu omnium suorum inferiorum esse prædicatum verè univocum; non autem analogicum. *Ratio est*: Quia prædicatum univocum est, id quod prædicatur de multis in eodem suo formali significato planè convenientibus: seu quod significat multa idem suum formale significatum eodem modo habentia. Atqui ens significat omnia sua inferiora, scilicet Deum & creaturas, substantiam & accidens, &c. idem suum formale significatum habentia eodem modo: ergo respectu eorum est prædicatum univocum. *Probatur minor*: Quia omnia inferiora entis habent in se Essentiam non fictam à voce *ens* formaliter significatam essentialiter, eo modo quo inferiora solent habere prædicatum se directè superius: ergo omnia habent eodem modo.

59. *Sequitur quartò*: Respectu Dei & creaturæ dari aliqua prædicata univoca; aliqua analoga. Univoca sunt, *ens*, *substantia*, *spiritus*, *vivens*, *incorporeus*, *&c.* Omnia nimirum illa, quæ tam de creaturis, quam de Deo prædicantur essentialiter: in his quippe omnibus locum habet ratio jam statim facta. Analoga verò sunt *sapiens*, *justus*, *misericors*, *sciens*, *volens*, *&c.* *Ratio est*: Quia prædicatum analogum est illud, quod significat plura idem suum formale significatum in se diverso modo habentia: atqui omnia ista præfata prædicata significant in recto Deum, hominem, & Angelum, habentes suum formale significatum diverso modo: ergo omnia ista respectu Dei & creaturæ sunt prædicata analoga. *Patet minor*: Quia istarum vocum significata formalia sunt sapientia, justitia, misericordia, &c. Atqui hæc habentur alio modo ab homine; à Deo quippe habentur essentialiter; ab homine solum accidentaliter: item à Deo per realem identificationem; ab homine habentur per physicam informationem: qui sunt modi habendi planè diversi. Omnia ergo ista prædicata respectu Dei & creaturæ sunt analoga: quæ de utroque non prædicantur essentialiter, sed de uno essentialiter, & de alio prædicantur accidentaliter. Et hinc adhuc magis patet ratio, cur dixerim supra vocem *homo* esse analogam respectu Petri & Verbi divini.

60. *Sequitur quintò*: Vocem abstractam correspondentem voci concretæ analogæ, esse quandoque univocam; verb. gr. voces concretæ *sapiens*, *justus*, *misericors*, *&c.* respectu Dei & hominis sunt analogæ; attamen voces abstractæ illis correspondentes, scilicet *sapientia*, *justitia*, *misericordia*, *&c.* respectu humanæ & divinæ sunt voces univocæ. *Probatur*: Quia vox univoca est vox significans plura, idem suum principale significatum eodem modo in se habentia: atqui vox *justitia* (& idem est de aliis) est vox significans Justitiam humanam & divinam, habentes in se idem suum significatum principale, eodem modo: ergo est respectu earum vox univoca. *Probatur minor*: Quia tam Justitia humana, quam divina habent in se rationem Justitiæ in genere à voce *Justitia* principaliter significatam essentialiter; sicut inferius solet habere suum superius: ergo habent eam eodem habendi modo. *Et hinc patet*: Quomodo cohæreant illa, quæ supra dixi, nimirum vocem *humanitas* esse univocam ad humanitatem Verbi, & humanitatem Petri, cum tamen vox *homo* ad Verbum & Petrum sit vox analoga. *Ex quo etiam patet*; Quod vox *Deus* respectu Christi & Patris univoca, respectu Patris & hominis sit analoga: ut dixi jam in simili de voce *homo*.

61. *Sequitur sextò*: Eandem vocem non solùm respectu diversorum; sed etiam respectu eorumdem, idquè non solùm ratione diversorum significatorum formalium, ut dixi supra *dub.5. de voce æquivoca*; sed etiam ratione ejusdem significati formalis, posse esse simul univocam & analogam. Prima fronte apparet mirum; sed spero fore, ut statim desinas mirari. Tales ergo voces sunt *ens*, *substantia*, *vivens*, respectu hominis & Dei, respectu hominis & bruti, &c. Accipiamus vocem *vivens*: omnium enim eadem est ratio. Quod ergo vox hæc respectu hominis & bruti univoca sit, nemo negabit; de utroque enim prædicatur essentialiter, significatumque ejus formale, scilicet vita, ab utroque habetur eodem modo: nimirum essentialiter, eo modo, quo natura generica haberi solet à suis speciebus.

62. Quod respectu eorum, ratione ejusdem sui formalis significati, scilicet vitæ, sit etiam analoga, *probo*: Quia vox analoga est vox significans plura, idem suum formale significatum habentia diverso modo: atqui vox *vivens* est talis: significat enim hominem & brutum habentia vitam à se de formali significatam diverso modo. Brutum enim habet vitam in se essentialiter; homo verò habet illam accidentaliter (quamtumvis tamen eam habeat quoque essentialiter.) Ergo respectu eorum vox *vivens* est etiam analoga. *Primam minoris partem nemo negabit*: *& ego quoque probo efficacissimè secundam*: Quia risibile vel risibilitas inest homini accidentaliter: ergo etiam vita inest homini accidentaliter. *Probatur conseq. ex prima regula ante-prædicamentali*: Quia omnia essentialia prædicata prædicati insunt subjecto eo modo, quo illi inest prædicatum: atqui vivens est prædicatum essentiale risibilis, & vita est prædicatum essentiale risibilitatis: ut hic non probo; sed suppono probaturus illud efficacissimè alibi. Ergo vita eo modo inest homini, quo illi inest risibilitas: atqui risibilitas inest homini accidentaliter: ergo etiam vita inest homini accidentaliter. Sed de toto hoc discursu alias latiùs.

63. *Dices*: Eadem forma, seu idem significatum formale non potest eisdem subjectis esse essen-

ſentiale, & ſimul accidentale: hæc enim ſunt contradictoria. Nam eſſe eſſentiale eſt eſſe intra, eſſe verò accidentale eſt eſse extra eſsentiam. Ergo eadem vox reſpectu eorumdem ſubjectorum & ratione ejuſdem ſignificati formalis, nequit eſſe ſimul univoca, & analoga. *Reſp. breviter diſtinguendo antecedens*: Eadem forma ratione eorumdem ſuorum inferiorum, ſive ratione ejuſdem partis ſubjectivæ, nequit eidem ſubjecto eſſe ſimul eſsentialis & accidentalis: ſic concedo. Ratione diverſorum inferiorum, ſive ratione diverſarum partium ſubjectivarum: *ſic nego*. Et dico hoc eſse optimè poſſibile, & do exemplum in *vivens*, ſive *vita*: quam ſuppono prædicari eſſentialiter de rationalitate & riſibilitate & ſic ratione riſibilitatis homini ineſt accidentaliter, & ratione rationalitatis homini ineſt eſsentialiter. Nam, uti dixi, omnia eſsentialia prædicata prædicati inſunt ſubjectis, eo modo quo ipſa prædicata inſunt illis. Undè aliquod prædicatum habens ſibi eſsentialiter ſubjecta duo prædicata ejuſdem ſubjecti, unum eſsentiale, alterum accidentale, iſti eidem ſubjecto ineſt ſimul eſsentialiter & accidentaliter: eſsentialiter quidem ratione prædicati eſsentialis: accidentaliter verò ratione prædicati eſsentialis. Sed uti dixi, de his aliàs plura.

DUBIUM VIII.

De quibuſdam vocis analogæ diviſionibus.

64. Tres ſunt præcipuæ vocis analogæ diviſiones hic breviter diſcutiendæ & dimittendæ. Has tamen diviſiones Philoſophi magis attribuunt rebus analogatis, quam vocibus analogantibus. Et illis ſanè etiam melius quadrant. Poſsunt tamen etiam applicari analogis analogantibus. Diviſiones ergò ſunt hæ: prima eſt diviſio analogorum anolagatorum in analoga analogata proportionis ſeu attributionis, & in analoga proportionalitatis. Altera eſt diviſio in analoga intrinſeca, & extrinſeca. Tertia eſt diviſio in analoga æqualitatis & inæqualitatis. *Quæritur ergo*: An omnes hæ diviſiones ſint legitimæ & bonæ, & an dentur omnia hujuſmodi analoga, ſcilicet intrinſeca, extrinſeca, inæqualitatis, proportionis, proportionalitatis, &c. Pro horum verò intellectu.

65. *Adverte*: Quid ſit ſimplex proportio; quid verò ſit proportionalitas. Sunt verò hi duo termini Mathematici. Apud Mathematicos ergò proportio eſt habitudo duarum quantitatum inter ſe, v. g. habitudo ſimpli ad duplum, habitudo tripli ad ſextuplum, habitudo binarii ad quaternarium, quaternarii ad octonarium, &c. vocantur proportiones. Proportionalitas verò eſt proportio proportionum, ſeu ſimilitudo habitudinum inter ſe, v. g. ſimilitudo quæ eſt inter habitudinem binarii ad quaternarium, & habitudo quaternarii ad octonarium; item ſimilitudo, quæ eſt inter habitudinem binarii ad octonarium, & habitudinem quinarii ad vicenarium, &c. Sunt mathematicæ, ſeu Arithmeticæ proportionalitates. Quas Mathematici ordinariè explicare ſolent hac verborum formula: ſicut ſe habent duo ad octo, vel binarius ad octonarium, ita ſe habent quinque ad viginti, vel quinarius ad vicenarium. Utrobique enim eſt proportio ſimpli ad quadruplum: Hoſce duos terminos etiam ſæpè Logici, ac Phyſici uſurpant, illos à Mathematicis mutuantes: nam Logici habitudinem individui ad ſpeciem, habitudinem ſpeciei ad individua, vocant proportiones Logicas; iſtarum verò habitudinum ſimilitudinem vocant Logicam proportionalitatem. Similiter habitudinem materiæ cæleſtis ad formam cæleſtem, & habitudinem materiæ ſublunaris ad formam ſublunarem vocant Phyſici Phyſicas proportiones; harum verò habitudinum habitudinem ſeu ſimilitudinem vocant Phyſicam proportionalitatem. Hoc poſito.

66. Logici analoga attributionis ſeu nudæ proportionis vocant illa, quorum analogia fundatur in ſimplici quadam attributione ſeu proportione ſua ad formam analogantem, ſive vocant illas res analogas nudæ proportionis, quæ ſignificantur per eandem vocem ob certam aliquam proportionem, ac habitudinem, quam habent ad ſignificatum iſtius vocis formale, v. g. homo vivus & pictus, reſpectu vocis *homo*: item animal, medicina, & urina ſunt analogata reſpectu vocis *ſanum*. Quia tria hæc ſignificantur per eandem vocem *ſanum*, ob certam proportionem quam ſingula habent ad ſanitatem à voce *ſanum* principaliter ſignificatam. Analoga verò proportionalitatis vocant illa, quorum analogia fundatur in proportionalitate ſua, ſive in proportione ſuarum proportionum ad formam analogantem. Sive vocant illas res analogas proportionalitatis, quæ ſignificantur per eandem vocem ob habitudinem habitudinum, quas ſingulæ habent ad iſtius vocis ſignificatum formale, v. g. homo & pratum reſpectu vocis *ridens* (hoc enim eſt exemplum Cajetani, *opuſculi jam ſæpè citati cap.* 3.) ſunt analoga proportionalitatis, quia duo iſta ſignificantur à voce *ridens* ob ſimilitudinem habitudinum ſeu proportionum, quam duo iſta habent ad riſum à voce *ridens* principaliter ſignificatum. Nam uti ſe habet homo ridens ad riſum; ita ſe habet pratum vegetum ad illum.

67. Sed ſalva reverentia totius ſcholæ diviſionem hanc approbantis, ergo illam reprobo & proſcribo: & dico nulla dari analoga proportionalitatis, nullaque analoga poſse inter ſe habere proportionalitatem, quæ reſpiciat formam analogantem; ſed ſolummodò nudam proportionem ad illam: *Probatur*: Quia analoga habere inter ſe proportionalitatem, quæ reſpiciat formam analogantem, eſt habitudines ſeu proportiones analogatorum ad formam analogantem eſſe ſibi mutuo ſimiles: atqui hæ habitudines non poſſunt ulla ratione eſſe ſibi mutuo ſimiles: ſed debent neceſsariò eſſe diſſimiles: ergo nulla analoga inter ſe habere poſſunt proportionalitatem, quæ reſpiciat formam analogantem; ergo nulla dari poſſunt analoga proportionalitatis. *Major eſt clara, & evidens*: Quia proportionalitas eſt habitudo habi-

tudinum; sive, ut rectè dicit Cajetanus *loco citato*, est similitudo habitudinum seu proportionum: ergo aliqua inter se habere proportionalitatem, est illa habere similitudinem habitudinum, sive habitudines similes.

68. *Minorem verò probo*: Quia proportio, habitudo, seu relatio analogatarum ad formam analogantem est inexistentia, vel certè fundatur in inexistentia formæ analogantis in suis analogatis: atqui forma analogans non potest suis analogatis inexistere eadem aut simili inexistentia; sed necessariò illis inexistere debet diversa seu dissimili inexistentia, seu dissimili inexistendi modo: ut hactenus dictum est. Ergo habitudines analogatorum ad formam analogantem non possunt sibi ullatenus esse similes; sed necessariò debent esse dissimiles. *Et confirmatur*: Quia de quibuscumque rebus, quæ inter se habent proportionalitatem ad aliquod idem tertium, rectè & verè dicimus, sicut se habet hoc ad illud, ita etiam se habet istud ad illud: nam, uti statim dicebam, ista est formula verborum, quibus ordinariè proportionalitatem exprimimus. Atqui de analogatis nunquam verè dicimus, sicut se habet hoc analogatum ad formam analogantem, ita etiam se habet illud ad illam: uti facilè patere potest ex inductione, verb. gr. non verè dicimus, sicut se habet animal ad sanitatem, ita se habet medicina ad illam: sicut se habet homo ad risum, sic se habet pratum ad illam, &c. Homo quippe habet se ad risum sicut subjectum ad formam sibi inhærentem verè; pratum verò tamquam ad formam sibi inhærentem solummodò similitudinariè. Ergo analoga nunquam inter se habere possunt proportionalitatem, quæ respicit formam analogantem.

69. Hac ergò in parte per diametrum oppono Cajetano: ille enim vult perfectam proportionalitatem esse fundamentum perfectæ analogiæ: ibique esse perfectissimam analogiam, ubi est perfectissima proportionalitas. Ego verò ex opposito dico perfectam proportionalitatem esse fundamentum & caussam perfectæ univocationis; ibique esse perfectissimam univocationem, ubi est perfectissima proportionalitas: *Ratio est clara*: quia ibi est perfectissima univocatio, ubi sunt perfectissima univocata: atqui res habentes proportionalitatem perfectissimam ad eandem formam, sunt perfectissima univocata: ergò ibi est perfectissima univocatio, ubi est perfectissima plurium ad eamdem formam proportionalitas. *Probatur minor*: quia univocata sunt res plures idem ejusdem vocis principale significatum, sive eandem ejusdem vocis formam habentes se in eodem: atqui res ad eandem formam habentes proportionalitatem, habent illam formam eodem modo: ac res ad eandem formam habentes perfectissimam proportionalitatem, habent illam formam perfectissimè eodem modo. Ergo res ad eandem formam habentes perfectissimam proportionalitatem sunt perfectissima univocata; habentque inter se perfectissimam univocationem. *Prob. min.* quia res ad eandem formam habentes proportionalitatem sunt res habentes similem, sive eandem habitudinem ad istam formam: *uti jam statim dixi*. At qui habitudo rei ad formam est habentia formæ à re, sive est inexistentia, seu modus inexistendi formæ in re: *uti etiam ostendi*. Adeoque ad eandem formã habere similem habitudinem est eandem formam habere eodem ac simili modo: ergo res ad eandem formam habentes proportionalitatem habent istam formam in se eodem ac simili modo.

70. Altera analogorum divisio erat in analoga æqualitatis & inæqualitatis. *Circa quam præcipuè quæritur*: an dentur analoga inæqualitatis, sive an sola aliquarum rerum in perfectione inæqualitatis, sit sufficiens fundamentum ac caussa analogiæ? analoga enim inæqualitatis vocant plures res significatas per eandem vocem, in perfectione essentiali inæquales. Quales v. g. sunt Deus & creatura, substantia & accidens, respectu vocis *ens*. *Quæritur ergò*: an sola ista essentialis inæqualitas sit sufficiens analogiæ fundamentum? & dicendum est quod non. *Ratio est*: quia analogia esse non potest sine diverso modò participandi idem ejusdem vocis formale significatum: *uti patet ex hactenus dictis*. Atqui aliquarum rerum in perfectione inæqualitas non semper secum trahit diversum modum participandi; sed optimè stare potest cum eodem modo participandi idem ejusdem vocis formale significatum: ergò sola perfectionis inæqualitas non est sufficiens fundamentum analogiæ. *Probatur minor*: quia homo brutum respectu animalis, item animal & planta respectu viventis, item homo & Deus respectu substantiæ & entis, &c. sunt inæquales in perfectione: atqui tamen eodem modo participant idem ejusdem vocis formale significatum: uti est clarum. Ergò inæqualitas perfectionis stare potest cum identitate modi habendi: adeòque sola ista perfectionis inæqualitas, nisi accedat diversus habendi modus, nequit caussare analogiam.

71. Eodem argumento probabis, quod neque analogia sita sit in vocis transcendentia, sive quod sola transcendentia non sit sufficiens fundamentnm, & caussa analogiæ. Quia nihil potest caussare analogiam, nisi quod fundat & caussat diversum modum habendi idem ejusdem vocis formale significatum: atqui sola transcendentia hunc diversum modum non fundat: sed optimè stat cum identitate modi habendi: ergo sola transcendentia non est sufficiens fundamentum analogiæ. *Probatur minor*: quia ens est transcendens respectu omnium suorum inferiorum: atqui tamen omnia inferiora entis idem entis formale significatum in se habent eodem modo: *uti dixi dubio* 7. Ergò transcendentia optimè cohæret cum identitate modi habendi idem ejusdem vocis formale significatum.

72. Tertia analogorum divisio erat in extrinseca, & intrinseca: præcipuèque quæritur: an dentur analoga intrinseca? vocantur verò analoga extrinseca, plures res significatæ per eandem vocem, quarum una idem istius vocis formale significatum habet sibi intrinsecum; alia verò habet illud sibi extrinsecum. Talia sunt animal, medicina, urina, respectu vocis *sanum*: homo pictus & vivus respectu vocis *homo*: hnmanitas quippe principaliter significata per vocem *homo*,

mo, quæ in homine vivo eſt realiter ac intrinſecè, ſicut natura in ſuppoſito, eſt in picto ſolummodò intentionaliter ac extrinſecè ſicut ſignificatum in ſigno. Et idem eſt de ſanitate principaliter ſignificata per vocem *ſanum*. Analoga intrinſeca vocantur illa omnia, quæ ſignificatum formale vocis analogantis habent ſibi intrinſecum. Et quæritur hic, an talia analoga dentur.

73. Et reſpondendum eſt affirmativè. *Ratio eſt*: quia analoga ſunt res plures per eandem vocem ſignificatæ, cujus idem formale ſignificatum habent in ſe diverſo modo: atqui poſſunt plures res idem ejuſdem vocis formale ſignificatum habere diverſo modo; & tamen omnia illud ſibi habere intrinſecum: ergò dari poſſunt analoga intrinſeca. *Probatur minor*: quia, ut ſupra *dub.* 7. dixi, homo & Deus habent in ſe idem vocum *ſapiens*, *juſtus*, *miſericors*, *intelligens*, *volens*, *&c.* ſignificatum formale diverſo modo: Deus quippe habet illud in ſe eſſentialiter; homo verò accidentaliter: uterque tamen habet illud ſignificatum ſibi intrinſecum. Ergò poſſunt aliquæ res idem ejuſdem vocis ſignificatum formale habere ſibi intrinſecum; & tamen habere illud diverſo modo.

DUBIUM IX.

Quid ſit univocatio, quid æquivocatio? quid analogia?

74. RESP. & *dico*: univocatio, æquivocatio, analogia ſunt ſpecies ſignificationis: & univocare, æquivocare, & analogare ſunt ſpecies τȣ *ſignificare*, item univocari, æquivocari, & analogari ſunt ſpecies τȣ̃ *ſignificari*. Undè ſicut ſupra *diſp.* 2. diſtinxi ſignificationem in communi in ſignificationem activam & paſſivam, in actualem & aptitudinalem; ita hic diſtingui debent univocatio, æquivocatio, & analogia. Omniaque quæ ibi dixi de iſtis ſignificationibus, etiam hic dici poſſunt, ac debent de his univocationibus, æquivocationibus, & analogiis. Itaque ſicut ſignificatio activa eſt illa, quæ tenet ſe ex parte ſigni, qua ſignum ſignificat; paſſiva verò eſt illa, quæ ex parte ſignificati tenet, qua ſignificatum ſignificatur: ita univocatio, æquivocatio, & analogia activa eſt illa, quæ tenet ſe ex parte vocis univocantis, æquivocantis, & analogantis, qua vox univoca univocat, æquivoca æquivocat, & analoga analogat; paſſiva verò tenet ſe ex parte rei, vel potius rerum univocatarum, æquivocatarum, & analogatarum: eſt enim illa, qua res univocantur, æquivocantur, & analogantur.

73. Similiter ſicut ſignificatio activa aptitudinalis nihil eſt aliud, quam potentia, quam habet ſignum ad ſignificandum ſuum ſignificatum, & ſignificatio paſſiva, aptitudinalis nihil eſt aliud, quam potentia quam habet ſignificatum, ut per ſuum ſignum ſignificetur: ita etiam univocatio, æquivocatio, & analogia activa aptitudinalis nihil eſt aliud, quam potentia, quam habet aliqua vox, ut ſignificet plura in ſuo principali ſignificato planè convenientia, planè diſconvenientia, aut partim convenientia, partim diſconvenientia; & univocatio, æquivocatio, & analogia paſſiva aptitudinalis nihil eſt aliud, quam potentia, quam habent aliquæ plures res ut per unam aliquam vocem ſignificentur. Univocare quippe, æquivocare, & analogare eſt unam vocem plura ſignificare: & univocari, æquivocari, ac analogari eſt plures res per eandem vocem ſignificari.

76. Sicut item ſignificatio actualis tam activa, quam paſſiva, nihil eſt aliud, quam conceptus, quem format quis de re ſignificata ex occaſione ſigni auditi, vel viſi; ita ut per hunc conceptum dicatur & ſignum actu ſignificare, & ſignificatum actu ſignificari: ita univocatio, æquivocatio, ac analogia actualis, tam activa, quam paſſiva, nihil eſt aliud, quam conceptus quidam, quem format audiens de rebus univocatis, æquivocatis, ac analogatis, ex occaſione auditæ vocis univocæ, æquivocæ, ac analogæ: ita ut per conceptum iſtum dicantur voces actualiter univocare, æquivocare, ac analogare; res verò actu univocari, æquivocari, aut analogari. *Id eſt*: actu univocè, æquivocè, aut analogicè ſignificare vel ſignificari: hoc enim eſt univocare vel univocari, æquivocare vel æquivocari, &c.

77. Sunt itaque univocatio, æquivocatio, & analogia ſpecies ſignificationis; ſunt, inquam, ſpecies ſignificationis vocalis: adeoque ſignificationis arbitrariæ: omnis enim ſignificatio vocum ſignificatio arbitraria eſt: *ut dixi ſupra diſp.* 2. & 3. Unde ſicuti, ut voces fiant ſignificativæ, requiruntur duo, ſcilicet entitas vocis, quæ eſt ſignificatio aptitudinalis, & impoſitio ſeu deputatio; ſic etiam hæc duo requiruntur, ut vox aliqua fiat univoca, æquivoca, vel analoga. *Id eſt*: ut fiat univocè, æquivocè, vel analogicè ſignificativa. Attamen cum hac differentia: nam, ut vox fiat univoca, ſufficit unica impoſitio: ut verò æquivoca fiat vel analoga, ordinariè requiruntur impoſitiones duæ. *Ratio prioris eſt*: quia vocem eſſe univocam, eſt vocem eſſe ſignificativam plurium habentium eandem formam eodem modo habendi: atqui poteſt vox deputari & poni ad ſignificandum aliquam eandem formam cum omni ſuo ſimili habente, eadem impoſitione: uti planum eſt. Ergò, ut vox aliqua fiat univoca, ſufficit unica impoſitio.

78. *Poſterior pars experientia patet*: nam inter voces æquivocas frequentiſſimæ ſunt voces ſingulares, uti ſunt voces *Petrus*, *Joannes*, *Paulus*, *Ferdinandus*, *Maximilianus*, *&c.* Atqui omnes hæ voces fiunt æquivocæ per diverſas impoſitiones ordinariè: ergò, ut vox aliqua fiat æquivoca, ordinariè intercurrunt plures impoſitiones. *Prob.min.* quia vocem fieri æquivocam eſt vocem fieri ſignificativam plurium habentium diverſas formas per eandem vocem principaliter ſignificatas: atqui voces fiunt hujuſmodi plurium ſignificativæ per diverſas impoſitiones: ergò voces fiunt ordinariè æquivocæ per diverſas impoſitiones. *Prob. min. inductione*, v. g. vox *Petrus* alia impoſitione impoſita eſt ad ſignificandum Petrum Apoſtolum, alia ad ſignificandum Petrum Martyrem: vox *Chriſtianus* per aliam impoſitionem facta eſt ſignifica-

ficativa mei; per aliam facta est significativa Patris mei. Et sic de aliis. Ergò ordinariæ voces æquivocæ fiunt significativæ suorum æquivocatorum per diversas impositiones.

79. Dico, *fiunt ordinariè, &c.* quia hoc non est perpetuum & necessarium; nec enim video, quare vox aliqua non posset fieri æquivoca, sive significativa plurium æquivocatorum per eandem impositionem: Cur etenim vox *gallus* non posset unica impositione imponi ac deputari ad significationem & hominem in Gallia natum, & gallum gallinaceum: cur aliquis Parochus duos pueros simul baptizans non posset utrumque unica nominatione nominare Petrum? hoc fieri posse nullus negabit. Atqui duos simul homines univoca nominatione nominare Petrum, est vocem *Petrus* unica impositione facere æquivocam, ac unica impositione deputare ad significanda plura æquivocata: ergo quandoque voces per unicam impositionem possunt fieri æquivocæ.

DUBIUM X.

Quid sint voces synonimæ.

80. MOnui supra in principio disputationis, quod univocatio, æquivocatio, & analogia requirant unam vocem, & multa significata; synonimia verò requirat multas voces & unicum significatum: unde hac in parte synonimia est univocationi, æquivocationi, & analogiæ per diametrum opposita. Sunt ergo voces synonimæ, plures voces significantes eandem rem eodem modo. Ut *fæmina & mulier*, *ensis & gladius*, *amare & diligere*, *&c.* Non ergò satis est ad voces synonimas, quod sint plures voces significantes eandem rem, nisi illam significent eodem modo: multæ quippe voces significant eandem rem, quas tamen constat non esse synonima, quia illa eandem rem non significant eodem modo, v. g. voces *homo*, *risibile*, *flebile*, non sunt ullatenus voces synonimæ; & tamen manifestè eandem planè rem significant, (ut videt quilibet bonus Logicus;) ergo possunt aliquæ voces significare eandem planè rem non tamen esse synonimæ, quia illam significant diverso modo.

81. *Pro quo scire debes*: quid sit eandem rem significari eodem vel diverso modo. S. Thomas diceret: significari eamdem rem eodem modo, est eandem rem significari secundum eandem rationem virtualem. Scotus vero diceret: est eandem rem significari secundum eandem formalitatem. Ast verò Gregorius Ariminensis cum suis Nominalibus dicit: est significari eandem rem secundum idem connotatum; v. g. vox *rationalitas*, & vox *discursibilitas* sunt voces synonimæ: quia eandem hominis entitatem per ordinem ad idem connotatum significant. Connotatum quippe importatum à voce *rationalitas*, sunt operationes ratiocinativæ: rationalitas quippe est potentia elicitiva operationum ratiocinativarum: quæ operationes etiam connotantur, ac importantur per vocem *discursibilitas*. At verò voces rationalitas & *risibilitas* non sunt synonimæ, quia licet eandem rem significent; non tamen significant eam per ordinem ad idem connotatum: nam, uti dixi, connotatum vocis *rationalitas* est operatio ratiocinativa; connotatum verò vocis *risibilitas* est risio, seu operatio ridendi.

82. Hæc tamen non sic intelligas, quasi ad vocum synonimiam, planè, ac undequaque sufficiat identitas rei significatæ cum identitate connotati: hoc quippe nequaquam verum est. Quamtumvis enim istæ duæ identitates ad synonimiam requirantur; non tamen sufficiunt. *Ratio est*: quia possunt aliquæ voces significare eandem rem cum ordine ad idem connotatum; & tamen non esse synonimæ: ergo ad vocum synonimiam non sufficit identitas rei significatæ cum identitate connotati. *Probatur ant.* quia hæ voces *creans*, *creator*, *Deus*, *deitas*, *ens*, *entitas*, & aliæ similes, significant eandem rem cum eodem suo connotato: uti est manifestum. Atqui tamen non sunt voces synonimæ: ergò dari possunt aliquæ voces non synonimæ, quæ tamen habeant identitatem significati cum identitate connotati. *Prob. min.* quia voces synonimæ debent esse voces ejusdem planè, nec omninò pariformis significationis: atqui istæ voces *Deus Deitas*, *ens entitas*, non sunt ejusdem ac pariformis omninò significationis, neque idem eodem planè modo significant: unius quippe significatio est concreta; alterius est abstracta: una significat, altera non significat per modum habentis & habiti. Ergo istę voces non possunt ulla ratione esse synonimę.

83. Tollitur ergò vocum synonimia per diversitatem significati, vel recti vel obliqui: per diversitatem connotati, ac etiam per diversum modum significandi, v. g. vox *animal* & vox *sensitivum* sunt voces habentes idem planè significatum formale: vox enim *animal* de formali animalitatem; vox verò *sensitivum* de formali significat sensibilitatem: quæ duo, ut statim dicam, sunt planè eadem ac synonima. Item habent idem connotatum: utriusque enim connotatum est sensatio, seu operatio sensitiva. Non tamen sunt voces synonimæ: quia non habent planè idem significatum rectum. Nam vox *animal* in recto solum suppositum; at verò vox *sensitivum*, cum vox adjectiva sit, in recto significat omne id, quod habet suum significatum formale, sive sit, sive non sit suppositum: de quo dixi supra *disp. præced. dub. ult.* Sic etiam voces *risibile & rationale* tam rectum quam obliquum significatum habent realiter planè idem, non sunt tamen synonimæ, defectu identitatis in connotato. Sic etiam voces *Deus & deitas* habent idem connotatum, idem significatum rectum, idemque obliquum; non tamen sunt synonimæ: quia non significatur illa eodem significandi modo. Una quippe concretim; altera significat abstractim. Ergò tollitur synonimia vocum per diversum significatum rectum, per diversum significatum obliquum, per diversum connotatum, ac etiam per diversum significandi modum: per hæc omnia quippe tollitur omnimoda illa significationis pariformitas synonimiæ necessaria.

84 *Ex quibus omnibus sequ.* 1. voces concretas habentes

bentes significata formalia synonima non esse semper synonima. *Probatur:* quia vox *animal* non est synonima cum voce *sensitivum:* uti jam dixi ac per se evidens est. Atqui hæ duæ concretæ voces habent significata formalia planè synonima: ergo voces concretæ habentes significata formalia synonima, non sunt semper synonimæ. *Probatus minor:* quia significatum formale vocis *animal* est animalitas, significatum formale vocis *sensitivum* est sensibilitas: atqui hæc duo sunt planè synonima: ergo istæ duæ concretæ voces habent significata formalia planè ac omninò synonima. *Probatur minor:* quia, ut jam dixi, voces synonimæ sunt duæ voces habentes idem significatum rectum, idem significatum obliquum, idem connotatum, eumdemque modum significandi: atqui hæ duæ voces *animalitas* & *sensibilitas* habent hæc omnia eadem: ergo nihil illi deest ad synonimiam. *Patebit minor inductione volenti illam exactè deducere:* nam tam vox *animalitas* quam vox *sensibilitas* significant principium formale eliciti-vum sensationis, unde habent idem connotatum; idemque significatum, eumdemque modum significandi: utraque quippe significat abstractim, adeoque habent omnia requisita ad synonimiam.

85. *Sequitur secundò id, quod suprà de voce simplici ac complexa agens dicebam:* nimirum semper definitum cum sua definitione essentiali Metaphysica, v. g. *homo & animal rationale*, *brutum & animal irrationale*, *animal & vivens sensitivum*, *&c.* esse ejusdem omnino significationis, ac voces synonimas. Ita S. Thomas 1. *part. quæst.* 13. *art.* 1. *& quæst.* 14. *art* 6. *Ac ratio est clara:* quia voces synonimæ sunt voces habentes idem significatum, idem connotatum, eumdemque significandi modum: atqui hæ voces *homo* & *animal rationale*, habent omnia hæc eadem: ergo sunt voces synonimæ: ergo definitum & definitio sunt voces synonimæ. *Probatur minor:* quia significatum vocis *homo* est suppositum habens animalitatem ac rationalitatem: sive est suppositum habens humanitatem: quæ duo planè eadem ac synonima sunt. Humanitas quippe & in re, & in modo significandi est planè idem, quod animalitas & rationalitas. Ac ut inquit S. Thomas citatus; *hoc nomen, homo, exprimit sua significatione essentiam hominis: significat enim ejus definitionem declarantem ejus essentiam. Ratio enim, quam significat nomen, est definitio.* Atqui definitio declarans essentiam hominis est animal rationale, sive est suppositum habens animalitatem & rationalitatem: ergo hoc est significatum vocis *homo:* atqui hoc ipsum est significatum vocis *animal rationale:* uti est evidentissimum. Ergo istæ voces habent in primis idem significatum.

86. *Similiter habent idem connotatum, aut eadem connotata:* nam connotata vocis *homo* sunt sensatio ac ratiocinatio, sive operatio sensitiva, ac ratiocinativa: atqui hæ operationes sunt etiam connotata vocis *animal rationale:* ut clarum est. Ergo istæ voces habent etiam eadem connotata. *Major*, quæ tamen clara est, *adhuc probatur:* quia vox concreta habet eadem connotata, quæ habet sibi correspondens vox abstracta: ergo vox *homo* habet eadem connotata, quæ habet vox *humanitas:* atqui vox *humanitas* pro connotatis habet sensationem & ratiocinationem: sicut enim animalitas est principium sensandi, & rationalitas est principium ratiocinandi; ita humanitas est principium sensandi ac ratiocinandi simul. Ergo sensatio & ratiocinatio sunt etiam connotata vocis homo. Similiter istæ voces habent eundem modum significandi: utraque enim significat concretim per modum habiti & habentis: utraque significat in quid & substantive, &c. Ergo etiam modus significandi in utraque est planè idem.

87. *Respondent passim non esse eumdem:* Quia id quod vox *homo* significat confusè, hoc vox *animal rationale* significat distinctè: atqui significare confusè & significare non est idem modus significandi: ergo &c. *Ast hæc responsio S. Thomæ contrariatur:* Qui *prima parte, quæst.* 14. *art.* 6. *in corp.* hæc habet verba: *sicut qui cognoscit hominem, cognoscit animal propria cognitione, & qui cognoscit senarium, cognoscit trinarium prima cognitione.* Ex quibus sic formo argumentum: Cognitio attingens hominem attingit propriè & distinctè animal: ergo similiter significatio repræsentans hominem, distinctè & propriè repræsentat animal: ergo vox *homo* significans hominem, etiam significat animal; ac etiam rationale (de utroque enim eadem planè est ratio) Significat, inquam, illa non solum confusè; sed etiam propriè & distinctè. Ergo vox *homo* significat non solummodò illud, quod significat vox *animal irrationale*; sed etiam æquè distinctè. *Tenet prima consequentia per locum à genere ad speciem:* Significatio quippe est quædam species, aut quasi species divisionis, juxta dicta *disp.* 2. Adeoque comparatur significatio ad suum significatum, sicut cognitio ad suum objectum: & sic, sicuti cognitio hominis est cognitio propria & distincta animalis; ita quoque significatio hominis esse debet significatio propria & distincta animalis. Vide quæ dixi suprà *disp* 7. *dub.* 1. *sect.* 2.

88. Dixi, *definitum esse synonimum cum sua definitione essentiali:* Neque enim est synonimum cum sua definitione descriptiva seu accidentali: verb. gr. vox *homo* quidem est synonima cum voce *animal rationale*; non tamen cum voce *animal risibile*, quæ est definitio descriptiva hominis. *Et ratio est clara:* Quia ad synonimiam requiritur identitas significati, ac etiam identitas connotati: atqui descriptum & descriptio, verb. g *homo* & *animal risibile* licet habeant idem realiter significatum; non tamen idem connotatum: ergo non possunt habere inter se synonimiam. *Patet minor:* Quia connotata vocis *homo* sunt sensatio & ratiocinatio: *uti jam dixi*. Connotata verò vocis *animal risibile* sunt sensatio & risio: uti est manifestum. Ergo istæ duæ voces non habent eadem inter se connotata.

89. *Dices:* Si definitum & definitio essentialis forent inter se synonima; tunc prædicatio affirmans definitionem de definito foret prædicatio identica, & non formalis: adeoque omnes hæ, similesque prædicationes, *homo est animal rationale, animal est vivens sensitivum,* essent prædicatio-

nes identicæ. Consequens absurdum est, ac in Philosophia inauditum: ergo & id, undè sequitur. *Patet sequela*: Quia prædicatio identica est illa, in qua extrema ne quidem ratione distinguuntur; sed sunt planè synonima: ergo si definitum & definitio planè synonima sint, omnis prædicatio affirmans definitionem de suo definito erit prædicatio identica. *Resp. negando primam partem minoris*: Quòd enim sequela majoris inaudita sit, parum curo; sed dico non esse absurdam; uti hactenus puto me efficaciter probasse. Et licet fortasse sit præter multos Philosophos; non tamen est contra illos: sicut enim nullum scio, qui istas prædicationes identicas esse affirmet; sic etiam nullum scio, quod illud per expressa, & formalia verba neget.

90. *Sequitur tertiò*: Quid præcisè sit synonimia. Est quippe species significationis. Debetque dividi in activam & passivam, in actualem & aptitudinalem, &c. *sicut dixi suprà de univocatione*. Synonimia activa & passiva actualis nihil sunt aliud, quam conceptus quidam eandem rem eodem modo repræsentans, per quem plures voces dicuntur eandem rem eodem modo significare, & eadem res à pluribus vocibus eodem modo significari. Synonimia activa & passiva aptitudinalis, sunt potentia & capacitas, quam habet eadem res, ut à pluribus vocibus eodem modo significetur, & quam habent plures voces, ut eandem rem eodem modo significent. Item sicut suprà in univocatione distinximus tria, scilicet vocem univocantem, res univocatas, ac formam univocantem; ita hic oportet distinguere duo, scilicet synonimantes, & formam synonimatam. Quid per hæc significare velim, Lectori facilè potest ex ante dictis patere.

91. *Sequitur quartò*: Quod synonimia actualis non semper sit conjuncta cum synonimia aptitudinali. *Id est*: Voces synonimæ non semper significant significatione actuali synonima; sed possunt voces synonimæ quandoque non synonimè significare; & è contra, possunt voces non synonimæ quandoque significare synonimè. *Probatur*: Quia voces non synonimas significare synonimè, est voces non synonimas caussare in audiente significationem actualem synonimam: atqui id quandoque fieri potest: ergo possunt voces non synonimæ quandoque significare synonimè. *Probatur minor*: Quia significatio actualis synonima, est conceptus synonimus. *Id est*: Est conceptus repræsentans idem eodem modo: atqui possunt voces non synonimæ in audiente caussare talem conceptum: ergo possunt caussare significationem synonimam. *Probatur minor*: Quia voces *homo* & *rationalis* sunt voces non synonimæ: neque enim sunt voces ex vi, ac vigore suæ impositionis significantes idem eodem modo. Atqui hæ voces, si v. g. proferantur Angelo, qui vel non potest, vel non solet facere distinctiones rationis, & res inadæquatè concipere; vel etiam, si proferantur homini earum diversum significandi modum ignoranti: poterunt in illo caussare conceptum, qui eandem rem eodem modo ræpræsentet. Ergo possunt voces non synonimæ in audiente caussare conceptum, qui eandem rem eodem modo repræsentet. Vide de hoc Gabrielem Vasquez *tom 1. in 1. part. quæst. 13. art. 1. disp. 57. per totam*. Neque per hoc tollitur aut enervatur definitio vocum synonimarum supra data, scilicet hæc: *Voces synonimæ sunt voces significantes idem eodem modo, voces non synonimæ sunt voces non significantes idem eodem modo*. Ibi quippe particula *significans* significare & sonare debet aptitudinem, non actum, ac reddere hunc sensum: voces synonimæ sunt voces ex vi, ac vigore suæ impositionis potentes significare idem eodem modo; voces non synonimæ sunt voces ex vigore suæ impositionis non potentes significare idem eodem modo. Cum quo bene cohæret, quod actu interdum aliter significent.

DUBIUM XI.

De vocibus denominativa, & denominante.

92. DEnominativa, inquit Philosophus *in Ante prædicamentis*, sunt ea, quæ ab uno nominis appellationem habent solo differentia casu. Quæ definitio non vocibus significantibus; sed rebus significatis quadrat. Ex ea tamen vocum significantium definitionem facilè hauriemus. Sensus ergo est hic: Denominativa sunt plures res, plures, inquam, vel re, vel ratione (quod modo non curo, neque quæro) quæ significantur per voces ex eadem radice derivatas, differentes tamen in formali terminatione. Itaque ab uno nominis appellationem habere, est appellari seu significari nominibus seu vocibus ab eadem radice derivatis. Solo verò differre casu, est differre sola vocum cadentia, seu sola vocum finali terminatione: verb. gr. album & albedo sunt duo denominativa: quia sunt duæ res significatæ per plures voces derivatas ex eadem radice, & sola formali terminatione differentes; uti est manifestum. Ex quo jam facile est eruere definitionem vocum denominativarum, sive vocis denominativæ & denominantis. Illas ergo sic definies: Sunt plures voces ex eadem radice derivatæ, ac finali terminatione differentes, quæ significant plures res: plures, inquam, vel re, vel ratione. Sive brevius & melius. Sunt plures voces ejusdem radicis; sed diversi finis, significantes plures res.

93. Debent ergo voces denominativæ esse plures voces significantes plures res, ac habere idem principium, & diversum finem: debent, inquam, esse vox abstracta & concreta illi correspondens, uti sunt *albedo & album*, *statio & stans*, *rationalitas & rationale*, *&c.* Vocem abstractam vocant passim vocem denominantem, concretam verò passim vocant vocem denominativam. Et hinc voces *albedo & candidus*, item voces *candor & albus*, non sunt voces denominativæ, quia non sunt voces ejusdem radicis. Similiter hæ voces *logica & logica*, sumendo semel adjectivè pro fæmina habente scientiam logicam, & semel substantivè pro scientia logica, non sunt etiam voces denominativæ, quia non sunt voces diversi finis. Ut ergo voces denominati-

vas

vas habeas, debes habere duas voces ejusdem principii, ac diversi finis, quarum una sit concreta, altera verò abstracta illi correspondens.

94. *Petes primò:* an vox denominativa debeat esse vox adjectiva, & prædicari in quale? Adeoque an voces *animal animalitas*, *homo humanitas*, *Deus deitas*, *&c.* vocari possint voces denominativæ? Dubium hoc movetur de sola voce denominativa, quæ est & esse debet concreta, quia de voce denominante, utpotè abstracta moveri non potest: quoniam *uti patet ex disp.* 9. voces abstractæ sunt necessariò substantivæ, neque possunt esse adjectivæ, aut in quale prædicari. Movetur ergo quæstio de sola voce denominativa. Et summulistæ quidem passim affirmant eam debere adjectivam esse, ac in quale prædicari. At miror ego hoc affirmari ab illis, qui in Aristotelem jurant. Nam tota definitio denominativorum ab Aristotele tradita, tam quadrat vocibus substantivis, quæ in quid prædicantur, quam adjectivis, quæ prædicantur in quale: ergo illi qui Aristotelem offendere timent, voces denominativas posse substantivas esse, ac in quid prædicari, fateri debent. *Patet antecedens*: quia definitio Aristotelis est: denominativa sunt voces ejusdem radicis ac diversæ terminationis significantes diversas res. Atqui tota hæc definitio non minus quadrat vocibus *animal animalitas*, *homo humanitas*, *&c.* aliique similibus substantivis, quæ in quid prædicantur; quàm vocibus, *albus albedo*, *dulcis dulcedo*, aliisque similibus adjectivis, quæ prædicantur in quale: ergo, &c.

95. *Petes secundò*: an ad voces denominativas nihil planè requiratur aliud, quam eadem radix cum diversa terminatione? *Resp. negativè*, sed insuper requiritur quædam proportio in earum significatis, qua illa sese habeant eo modo, quo se habere solent significatum vocis concretæ, & significatum vocis abstractæ illi correspondentis. Quæ proportio præcisè sita est in hoc, quod significatum totale vocis abstractæ sit significatum formale vocis concretæ. Et defectu hujus conditionis, hæ voces *somnus somnolentus*, *creatio creator*, *ædificatio ædificator*, *&c.* non sunt voces denominativæ; nam significatum adæquatum vocis *somnus* non est significatum formale vocis *somnolentus*; vox quippe *somnolentus* de formali non somnum, sed somnolentiam importat. Sic etiam vox *ædificator* de formali non ædificationem seu ædificandi actum, sed ædificandi munus & officium significat, adeoque significatum totale vocis *ædificatio* non est significatum formale vocis *ædificator*.

DISPUTATIO XI.

De voce finita & infinita, positiva ac negativa, &c.

DUBIUM I.

Quid sit negatio realis, quid negatio vocalis?

1. Negatio alia est realis, alia est vocalis. De reali agitur in Postprædicamentis: de vocali agitur hic. Negatio realis est absentia, seu carentia visus, tenebræ seu carentia luminis, carentia humanitatis, deitatis, albedinis, &c. hæ inquam carentiæ vocantur negationes reales, non quasi in sua entitate sint verè positivæ, ac reales; hoc quippe repugnat & incompossibile est: si enim forent quid reale aut positivum, tunc non forent negationes, ac quid negativum. Vocantur ergo tales carentiæ negationes reales à termino, quem removent, quem negant, & cujus sunt carentiæ: eo ferè modo quo quædam actiones vocantur substantiales, non à sua entitate, sed à suo termino, quem respiciunt, & quem agunt.

2. Negatio realis est duplex: alia est negatio pura, alia est negatio privativa, seu privatio. Privatio est carentia formæ in subjecto apto, ac nato habere illam, ut cæcitas, tenebræ, surditas, &c. Tenebræ quippe sunt carentia luminis in aere, aut alio corpore diaphano luminis capaci. Cæcitas est carentia visus in animali visum in se habere capaci. Hinc enim lapides, plantæ, elementa, ostreæ, aliaque similia subjecta visum in se habere incapacia, neque sunt neque dicuntur esse cæca, sed non-videntia. Negatio pura est carentia formæ in subjecto quovis, tam apto quàm inepto habere illam. Ut carentia potentiæ visivæ, quæ est in lapide, ratione cujus carentiæ lapis non dicitur cæcus, sed non videns, est pura negatio. Sic etiam negatio rationalitatis, ob quam brutum dicitur irrationale, pura negatio est.

3. *Scotus cum Scotistis* has negationes (& sanè non malè) aliis nominibus indigitat: Nam negationem puram vocat negationem extra genus; quia scilicet vagatur extra omne genus, & extra omnem latitudinem entis: hæc quippe negatio non solis entibus realibus, sed etiam entibus rationis, & figmentis intellectus inexistit, prædicaturque tam de iis, quæ non sunt, quam de iis, quæ sunt; verb. gr. negatio humanitatis, aut potentiæ visivæ non solùm in lapide, & planta, aliisque rebus inanimatis inexistit; sed etiam in hirco-cervo, chimæra, aliisque entibus fictitiis reperitur. Hinc sicut rectè dicimus, lapis est non-homo, est non-videns, &c. Ita etiam rectè dicimus, chymæra est non-homo, hyrco-cervus est non-videns, &c. Rectè ergo hæc negatio vocatur negatio extra genus: nullo quippe entis realis genere coarctatur; sed per omnia, & ultra, ac extra omnia vagatur. Privationem verò

vocat

vocat Scotus negationem intra genus: quia scilicet non vagatur per omnia genera entis; sed intra limites certi alicujus generis realis, nimirum intra limites subjecti capacis recipere formam, qua privat, coarctatur: verb. gr. cæcitas non vagatur per omnia, nec extra omnia genera entis realis, neque verificatur tam de entibus rationis, quam de realibus, neque de omnibus realibus; sed de solis illis, quæ visum recipere capacia sunt. *Id est:* De solis animalibus, illa quippe, quæ animalia non sunt licet potentia visiva careant, non dicuntur cœca; sed non videntia: adeoque cœcitas intra genus animalis cohibetur, ac coarctatur. Rectè ergo privatio vocatur negatio intra genus.

4. Ex his fit facile, quid sit negatio vocalis: nihil quippe est aliud, quam vox quædam significans negationem realem. Tales sunt vox *cæcitas*, vox *non*, vox *tenebræ*, *non-videns*, *non-homo*, *non lapis*, *&c.* Hæ itaque voces vocantur negationes non à sua entitate: quia illa non est negatio; sed vera positio, ac aliquid reale. Vocantur ergo negationes à suo significato, quod est negatio. Dividitur negatio vocalis in negationem vocalem privantem, in negationem vocalem negantem, & negationem vocalem infinitantem. Negatio vocalis privans est vox significans carentiam formæ in subjecto apto habere illam: ut voces *cæcus*, *cæcitas*, *tenebrosus*, *tenebræ*, *&c.* Negatio vocalis negans est vox afficiens & negans copulam propositionis: ut cum dico *homo non est brutum*, *nullus homo est brutum*, *&c.* Istæ voces *non* & *nullus* sunt negationes vocales negantes. Est ergo negatio vocalis negans illa vox, quæ propositionem, in qua ponitur, facit esse negativam. Negatio vocalis infinitans est vox, quæ afficit, & negat propositionis subjectum, vel prædicatum, vel aliquam ejus partem diversam à copula: ut cum dico, *homo est non-brutum*, *aliquod non-lapis est homo*, *&c.* Istæ voces *non* sunt negationes infinitantes. Ex quo patet negationem vocalem *non* in orationis contextu capi aliquando neganter, aliquandò verò infinitanter. Tunc capitur neganter, quando afficit propositionis copulam; quando verò afficit aliam partem à copula, tunc non negat, sed infinitat. Unde præcipuum harum acceptionum discrimen est, quod negatio illa accepta neganter faciat propositionem esse negativam; accepta verò infinitanter relinquat illam affirmativam: uti patet in exemplis allatis.

5. *Objicies contra divisionem negationis vocalis:* Negatio realis solummodò est duplex: ergo negatio vocalis nequit esse triplex. *Probatur conseq.* Quia negatio realis & negatio vocalis habent se sicut signum & significatum: atqui tot debent esse signa, quot sunt significata: ergo tot præcisè esse debent negationes vocales, quot sunt reales. *Resp. negando conseq. & minorem probationis*: Nam interdum plura significata significantur eodem signo, ut patet in voce univoca, æquivoca, analoga, aliisque plura significantibus: & interdum idem significatum significatur pluribus signis diverso modo illud significantibus, ut patet in vocibus *homo*, *risibile*, *rationale*, *admirativum*, *&c.* infinitisque aliis eandem planè rem diverso modo significantibus. Nam sicut hominem modò concipimus ut hominem, modò ut animal, modò ut risibilem, modò ut rationalem, &c. ita etiam illum significamus modò hac voce, modò ista. Possunt ergo plura signa correspondere eidem significato. Similiter ergo possunt esse tres negationes vocales, licet sint solummodò duæ reales: quia possunt duæ vocales significare eandem realem. Negatio quippe realis pura significatur quandoque per negationem vocalem infinitantem, quandoque per negantem: similiter negatio realis privans quandoque per negationem vocalem negantem, quandoque significatur per privantem. Atque ita negatio vocalis infinitans significat solam negationem realem puram, negatio vocalis privans semper significat privationem realem; negatio verò negans significat tam negationem, quam privationem realem: atque ita eadem negatio realis significatur per duas negationes vocales; possuntque per consequens esse plures negationes vocales, quam sint reales.

6. *Antecedens hoc probatur*: Quia, ut habet regula summulistica: Ad affirmativam de prædicato infinito sequitur negativa de prædicato finito, *Id est;* In argumentatione rectè procedimus à negatione infinitante vel privante ad negantem, & è contra à negatione negante rectè argumentamur ad infinitantem vel privantem. Ergo negatio negans significat interdum idem, quod negatio infinitans; interdum idem, quod privans. *Patet antecedens*: Quia bonæ sunt omnes hæ consequentiæ: Homo non est brutum, ergo est non brutum. Homo est non brutum; ergo homo non est brutum. Paries non est albus, ergo est non albus, &c. Homo est cæcus, ergo homo non est visivus. Homo non est visivus, ergo est cæcus, &c. In quibus consequentiis, uti patet, semper proceditur à negatione infinitante aut privante ad negantem, vel è contra. *Conseq. verò probatur*: Quia in bona argumentatione consequentia fundatur in eo, quod procedamus ab eodem ad seipsum realiter, diversum tamen ratione: atqui rectè procedimus à termino infinitato ad terminum negatum, & è contra: item rectè procedimus à negatione negante ad infinitantem aut privantem, & è contra. Ergo negatio negans interdum idem est, idemque significat, quod negatio infinitans; interdum idem, quod negatio privans.

7. *Petes primò*: Quomodò rectè procedamus à termino negato ad infinitatum, ac è contra: sive quomodo recte procedamus à negatione negante ad infinitantem, ac è contra: adeoque quomodo negatio negans significet subinde idem, quod negatio infinitans? *Resp.* Rationem esse hanc: quia propositio constans negatione negante idem planè significat, quod propositio constans negatione infinitante: ergo rectè procedimus ab hac ad illam, & ab illa ad hanc. *Probatur antecedens*: Quia cum dico *homo non est brutum*, *& homo est non brutum*, idem planè dico: atqui prima propositio est de termino negato, constatque negatione negante; secunda verò est de termino infinitato, constatque negatione infinitante: ergo, &c. *Probatur major:*

jor: Quia in prima propositione negatur de homine brutalitas; in secunda verò de homine affirmatur carentia brutalitatis: atqui de aliquo subjecto negare aliquam formam, & affirmare ejus carentiam, idem planè sunt: ergo propositio constans negatione negante idem planè dicit, quod propositio constans negatione infinitante, & è contra. *Patet minor*: Quia qui dicit in aere non esse lumen, & in aere esse tenebras, idem planè dicit: item qui dicit in homine cœcitatem, & non esse visum, idem planè dicit: item qui dicit in aliquo esse ignorantiam aut non esse scientiam, idem planè dicit. Ergo de aliquo negare formam idem planè est, quod de illo affirmare illius carentiam.

8. Audi quid de hoc ex Sancto Augustino dicat Grgeorius Ariminensis *in 2. dist. 35. quæst. 1. art. 1. cont. 1. concl.* Ita enim ait: *Hoc docet Aug. in de genesi ad lit. imperfecto, super illo: & tenebræ erant super faciem abyssi. Dicit: revera qui diligenter considerat, quid sint tenebræ, nihil aliud invenit, quam lucis absentiam: ita igitur dictum est, tenebræ erant super abyssum, ac si dictum esset non erat lux super abyssum. Et sicut hoc de verbo essendi, ita de verbo habendi docet esse intelligendum in lib. de vita beata. Ubi dicit, quod locum aliquem habere tenebras nihil aliud est, quam ipsum non habere lumen, & habere stultitiam vel egestatem non aliud est, quam non habere sapientiam vel divitias. Et quamobrem, inquit ipse, ut quæ volo explicem prout possunt, ita dicitur, habet egestatem, quasi dicatur, habet non habere*. Ecce totum quod ego dixi, dixerunt antea Ariminensis, & Sanctus Augustinus.

9. *Petes secundò*: An semper & ubique valeat consequentia à termino negato ad infinitatum, & è contra? Negat Adamus *in 1. dist. 24.* vultque illam non habere locum in terminis substantivis prædicatis de aliquo subjecto realiter uno ac communi multis. *Unde*, inquit, *si esset unus homo communis qui esset Sortes & Plato (sicut Philosophi fortè posuerunt) hæc esset vera, homo communis est non Plato: & hæc est falsa, homo communis non est Plato*. Similiter dicit, hæc est vera: Essentia Divina est non paternitas. Hæc verò falsa: essentia divina non est paternitas. Sed puto universaliter esse affirmandum, uti affirmat Gregorius Ariminensis *ibidem quæst. 1. art. 1. & 3. ad 7. Et ratio est clara*: Quia semper & ubique ex negatione formæ inferri potest affirmatio carentiæ; atqui ex negatione formæ inferre affirmationem carentiæ est procedere à termino negato ad infinitatum: *ut jam dixi*. Ergo etiam semper & ubique valet consequentia & processus à termino negata ad infinitatum, & è contra.

10. *Petes tertiò*: Quare negatio vocalis significans negationem realem puram vocatur infinitans? *Resp.* Quia facit vocem, cui adjungitur, esse infinitam in prædicando. Sicut quippe negatio realis pura est negatio extra genus, ac infinita in inessendo: inest enim tam iis quæ non sunt, quam iis quæ sunt. Ita etiam negatio vocalis istam realem significans est infinita in significando & prædicando; affirmaturque de subjectis infinitis, tam scilicet de iis, quæ non sunt, quam de iis, quæ sunt. Tam rectè enim dicimus, chymæra est non-brutum, hippotaurus est non-brutum, quam dicamus, homo est non-brutum, lapis est non-brutum, &c. Ac ratione istius vocatur passim in Scholis negatio ista infinitans.

DUBIUM II.

Quid sit vox positiva, quid negativa? Quid finita, quid infinita, &c.

11. RESP. & *dico primò*: Vox positiva est illa, cujus formale ac principale significatum non est negatio. Tales sunt voces *homo, Deus, lapis, album, stans, sedens, &c.* Significata enim earum formalia, ac principalia sunt humanitas, deitas, albedo, statio, sessio, &c. quæ omnia non sunt negationes, sed veræ propositiones, ac entitates reales. Vox negativa est illa, cujus formale ac principale significatum est negatio. Tales sunt hæ voces *cæcus, cæcitas, non videns, non-stans, non statio, non-deitas, &c.* Earum etenim formalia significata sunt cæcitas, negatio visionis, negatio stationis, &c. Dixi utrobique, *est illa, cujus principale, ac formale significatum est, vel non est negatio*: Quia parum, immò nihil hic curantur significata secundaria, ac materialia; sed attenduntur, ac respiciuntur sola formalia, ac principalia.

12. Possunt quippe voces positivæ pro significato materiali, ac secundario habere negationem, & voces negativæ pro significato materiali habere positionem, seu entitatem positivam, ac realem: ergo ad hoc, ut aliqua vox dicatur esse positiva vel negativa, oportet negligere significatum secundarium & materiale, ac attendere solum primarium, ac formale. *Probatur antecedens pro prima sui parte*: Quia vox *intellectum* est vox verè positiva: ut nemo, qui sanus est, audebit negare. Atqui illa vox quandoque pro significato recto habet negationem: ergo voces positivæ possunt pro significato recto habere negationem. *Probatur minor*: Quia, uti jam sæpè dixi, voces in rectò significant omnem illam rem, de qua affirmativè verificantur: atqui hæc vox *intellectum* affirmativè verificatur de negationibus: uti patet in hisce prædicationibus, *cæcitas est intellecta, negatio hominis est intellecta, est concepta, &c.* Ergo illæ voces *intellectum, conceptum, &c.* in recto, ac de materiali significant negationes. *Et confirmatur*: Quia hæ voces *irrationale, immensum, simplex, unum, &c.* sunt voces positivæ; & tamen etiam significant negationem secundariò: ergo voces positivæ possunt secundariò significare negationem. Sed de hoc statim plura.

13. *Secunda antecedentis principalis pars etiam probatur*: Quia voces *cæcus, Surdus, claudus, &c.* sunt voces negativæ: uti concedunt omnes. Atqui hæ voces de materiali significant aliquam entitatem positivam, ac verè realem: ergo voces negativæ de materiali, ac secundariò significare possunt entitatem positivam. *Patet minor*: Quia voces concretæ de materiali significant subjectum formæ à se principaliter significatæ: atqui subje-

subjectum formæ principaliter significatæ ab his concretis vocibus, *surdus*, *cæcus*, *claudus*, *&c.* est quid positivum: ergo istæ voces de materiali significant aliquid positivum. *Patet minor:* Quia forma ab illis vocibus principaliter significata est surditas, cæcitas, clauditas: atqui harum formarum, si tamen istæ privationes seu carentiæ possint vocari formæ, subjectum est quid positivum: ut est evidens. Ergo subjectum formæ ab istis vocibus principaliter significatæ est quid positivum.

14. *Objicies*: Hæ voces *irrationale*, *immateriale*, *simplex*, *immensum*, *æternum*, *&c.* sunt voces positivæ: atqui istæ voces de formali seu principali non significant positionem; sed negationem: ergo nostræ definitiones nihil valent. *Probatur minor*: Quia istæ voces de formali significant negationem rationalitatis, materialitatis, compositionis, mensurabilitatis, &c. *Resp. negando minorem*: Et dico illas pro significato principali habere aliquid verè positivum. Putoque hoc debere esse certum & evidens apud omnes. Non nego illas voces significare negationem; sed dico negationem non esse earum significatum formale, ac principale. *Quod probo:* Quia si præfatæ istæ, aliæque similes voces de formali significarent negationem, vel significarent negationem puram, vel negationem privativam: atqui neutram significare possunt; ergo de formali non significant negationem. *Probatur minor quoad illam partem, quæ de privatione agit*: Quia voces de formali privationem significantes solummodò affirmari, ac verificari possunt de subjectis capacibus formæ privatæ: uti dixi *dubio præcedenti*; v. g. voces *surdus*, *cæcus*, *claudus*, aliæque similes privationem significantes, solummodò verificari possunt de subjectis capacibus visus & auditus. Hinc enim Angelus, lapis, planta, aliaque similia, quamtumvis visu ac auditu careant, non tamen vocantur surda aut cæca: quia non sunt subjecta formæ privatæ capacia. Ergo similiter si vox *irrationale*, *immateriale*, *&c.* de formali importarent privationem rationalitatis, aut materialitatis, deberent solummodò posse verificari de subjectis rationalitatis, & materialitatis capacibus: adeoque deberet vox *irrationale* posse verificari de homine, & de solo homine: hic quippe solus est subjectum rationalitatis capax. Deberet vox *immateriale* posse verificari de corpore, & de solo corpore: hoc etenim solum est subjectum materialitatis capax. Atqui hoc planè absurdum est: uti patet. Ergo istæ voces pro suo formali significato non possunt habere privationem rationalitatis vel materialitatis, &c.

15. *Probatur eadem minor quoad aliam sui partem*: Quia voces puram negationem significantes de formali, debent posse verificari, ac affirmari de omnibus omninò subjectis, tam realibus, quam rationis, tam fictis, quam veris, excepto solo illo, in quo reperitur forma negata; v. g. hæc vox *non-homo*, quia de formali puram negationem significat, idcircò affirmari ac verificari potest de omni omninò subjecto, tam ficto, quam vero, tam reali, quam rationis, solis illis exceptis in quibus existit humanitas, quæ est forma ab ista voce negata: uti dixi supra. Ergo similiter, si hæc vox *irrationale* de formali negationem importaret, deberet posse affirmari, ac verificari de omnibus omninò rebus, præterquam de illis, in quibus existit rationalitas, quæ est forma ab ista voce negata; prædicari, inquam, deberet de omnibus omninò entibus, præterquam de solo homine: in hoc solo quippe existit rationalitas, à voce ista negata. Atqui hoc planè falsum est: ista quippe vox prædicatur de solo bruto, cum sit differentia vel quasi differentia bruti constitutiva. Ergo ista vox de formali importare non potest negationem rationalitatis.

16. Similes ergo voces important de formali aliquid verè reale, ac positivum; connotando tamen negationem. Important, inquam, aliquam positivam perfectionem, ac formalitatem, in qua ista negatio connotata fundatur, quæque per istam negationem explicatur, ac significatur; v. g. vox *simplex* de formali significat illam formalitatem, in qua fundatur negatio compositionis: significat, inquam, istam positivam formalitatem connotando istam negationem. Vox *irrationalitas*, seu *irrationale* de formali significat illam positivam bruti formalitatem, quæ est fundamentum, ac radix fundans in se negationem rationalitatis, &c. Adeoque istæ, aliæque omnes similes voces sunt voces verè positivæ: cum earum formale significatum sit quid verè positivum. Nos enim in hac vita, ubi corpus animam gravat, ac intellectum multa cogitantem deprimit, hoc pro more habemus: cum inter duas species idem genus adæquatè dividentes una nobis est nota, altera ignota: vel potiùs cum unius constitutiva differentia nobis est nota, alterius ignota, tunc differentiam illam ignotam significamus, ac explicamus per negationem differentiæ oppositæ nobis notæ; v. g. homo & brutum duæ species sunt idem animalis genus adæquatè dividentes: differentia verò hominis, scilicet rationalitas, nobis taliter qualiter nota est; differentia verò bruti est nobis omnino incognita: hinc explicamus illam per negationem rationalitatis, vocamusque illam, irrationalitatem. *Id est*: Perfectionem aliquam positivam rationalitati oppositam, cuique negatio rationalitatis semper est necessariò conjuncta. Hinc ergo vox illa *irrationalitas* non est vox negativa; sed positiva: significat quippe de formali illam positivam perfectionem, qua brutum ab homine distinguitur, ac in qua negatio seu carentia rationalitatis fundatur. Significat, inquam, de formali istam positivam perfectionem connotando istam negationem: adeoque negatio non est ejus formale significatum; sed est solummodo illius connotatum. Sed de hoc alibi fortasse per occasionem plura.

17. *Petes tamen*: Quid sit negationem aliquam fundari in positivo? Item quid sit aliquod positivum esse fundamentum negationis? *Resp.* Hoc nihil esse aliud, quam negationem necessario sequi, ac quasi pullulare ex aliquo positivo, necessarioque esse cum illo conjunctam. Nihil, inquam, est aliud, quam aliquod positivum esse tale, ut illi necessariò conjuncta sit aliqua negatio: ut illa negatio ex illo necessariò sequatur,

ac

ac oriatur; v. g. differentia constitutiva bruti est positivum quoddam fundans in se negationem rationalitatis; quia est entitas quædam positiva, cui necessariò conjuncta est carentia seu negatio rationalitatis. Unde generaliter inter species oppositas idem genus distribuentes, semper altera in se fundat negationem alterius: semper enim una est in se habens carentiam alterius, sive semper una non est alia; sed est non-alia.

18. *Dico secundò*: Vox finita est vox, cujus significatum formale, ac principale non est negatio pura; vox verò infinita est illa, cujus formale, ac principale significatum est negatio pura. Scio quidem has voces ab aliis aliter definiri; quidam enim definiunt hoc modo: vox finita est vox, quæ est finita in prædicando; vox infinita est illa, quæ est in prædicando infinita. *Id est:* Est illa, quæ prædicatur tam de illis, quæ non sunt, quam de illis, quæ sunt; tam de negationibus quam positionibus: tam de entibus rationis & fictis, quam de realibus & veris: *uti dixi dub.*1. Credo tamen has definitiones non esse cum suo definito convertibiles, adeoque non valere. *Et probatur*: Quia etiam voces finitæ possunt esse infinitæ in prædicando: sive dantur aliquæ voces, quæ sunt verè finitæ, & tamen sunt infinitæ in prædicando: ergo vox finita & infinita non rectè, neque convertibiliter definiuntur penes finitatem, vel infinitatem in prædicando. *Conseq. est clara, antecedens probatur:* Quia hæ voces, *intelligibile*, *conceptibile*, *significabile*, aliæque similes, sunt voces verè finitæ: ut nullus Logicus negabit. Atqui hæ voces sunt in prædicando infinitæ: ergo voces finitæ possunt esse infinitæ in prædicando. *Probatur minor:* Quia vocem esse infinitam in prædicando est vocem posse affirmari & prædicari de omnibus omninò subjectis, positivis, negativis, realibus, rationis, &c. ut jam dixi. Atqui istæ præfatæ voces sunt tales; omnia enim entia, rationis, realia, ficta, vera, negativa, positiva, &c. sunt intelligibilia, conceptibilia, & significabilia: ergo istæ præfatæ voces sunt infinitæ in prædicando.

19. Explodendæ ergo sunt hæ definitiones, & admittendæ illæ, quas assignavi: illæ quippe cum suis definitis sunt adæquate convertibiles: ut facilè patebit examinanti; v. g. hæ voces *homo*, *Deus*, *albus*, *sedens*, *cæcus*, *surdus*, *tenebræ*, *ignorantia*, aliæque omnes similes, sive positivæ, sive negativæ, dummodo tamen de formali non significent negationem puram infinitantem, sunt apud Logicos voces finitæ. Possunt ergo voces finitæ esse voces negativæ, & de formali significare negationem: possunt, inquam, de formali significare negationem privantem; non verò negationem puram, seu infinitantem. Unde hæ voces *non-homo*, *non-Deus*, *non-albus*, *non-tenebræ*, *non-chymera*, aliæque similes omnes, quarum formale significatum negatio infinitans est, sunt & vocantur à Logicis voces infinitæ. Unde vox infinita habet se ad negativam sicut minus commune ad magis commune; ad vocem verò positivam habet se sicut repugnans. Vocaturque infinita non ab infinitate prædicationis; sed à significatione puræ seu infinitantis negationis & infinitas in prædicando non est illius essentia; sed proprietas quædam illi cum aliis vocibus communis.

20. In voce infinita ordinariè distinguimus hæc tria: vocem infinitam, vocem infinitatam, ac vocem infinitantem. Vox infinita vocatur compositum ex voce finita, & negatione illi præfixa: voces quippe infinitæ semper ex voce quadam finita, & præfixa illi negatione *non* componuntur, & totum hoc compositum vocatur vox infinita. Vox verò infinitata est vox ista finita, cui negatio præfigitur, & negatio præfixa vocatur vox infinitans. Vox itaque infinita est compositum ex voce infinitata & negatione infinitante. Ex quo dubium oritur: An vox infinita sit vox simplex vel composita? Et breviter respondeo juxta principia mea superius tradita, esse vocem simplicem. *Ratio est*: Quia vox simplex est omnis illa vox, quæ est unica dictio: ut dixi supra de voce simplici agens. Atqui vox infinita est unica dictio; negatio enim infinitans & vox infinitata in unicam dictionem coalescunt: uti patet ex modo illas scribendi & imprimendi. Ergo vox infinita est vox simplex.

DUBIUM III.

Quid sit infinitatio? Quid vocem infinitari?

21. Dixi jam statim inter voces, alias esse infinitas, alias infinitantes, alias infinitatas: pro harum ergo intellectu videndum nunc est, quid sit vocis infinitatio, activa & passiva, quidque sit vocem infinitare vel infinitari? Infinitatio ergo apud Rhetorem foret species quædam Cathecreseos; apud Summulistam verò est species quædam alienationis: adeoque vox infinitans est species vocis alienantis, & vox infinitata species vocis alienatæ. Vocem ergo aliquam alienare vel alienari est illam à propria sua significatione ad aliam planè diversam & alienam transportare, vel transportari. Et vox alienans est vox aliam vocem sibi adjunctam à significatione sua propria & ordinaria ad aliam planè diversam & alienam transportans, & vox alienata est vox per aliam vocem sibi adjunctam ab ordinaria sua significatione ad alienam transportata; v.g. cum dico *homo mortuus*, vel *homo pictus*, ibi vox *homo* alienatur, estque vox alienata; voces verò *mortuus* & *pictus* sunt voces vocem *homo* alienantes: transportant enim illam à sua ordinaria significatione, qua verum hominem significabat, ad significandum cadaver vel picturam ejus, quæ est significatio planè diversa, & à priori omninò aliena.

22. Hinc ergo claret, quid sit vocis activa & passiva infinitatio: item quid sit vocem infinitare, vel infinitari. Vocem enim infinitare vel infinitari nihil est aliud, quam vocem aliquam ab ordinario suo significato ad ejus contradictorium significandum transportare vel transportari; & vocis infinitatio est vocis alicujus à suo ordinario significato ad ejus contradictorium significandum transportatio: item vox infinitans est vox aliam vocem sibi adjunctam ab ordinaria sua significatione ad contradictoriam transportans, & vox infinitata est vox ab alia voce sibi adjuncta à

sua ordinaria significatione ad contradictoriam ejus transportata; v. g. cum dico *non-homo*, *non-lapis*, *non-cæcus*, *&c.* Ibi contingit vocum infinitatio, & istæ voces *non* sunt voces infinitantes; voces verò *homo*, *lapis*, *cæcus*, sunt voces infinitatæ: Quia uti patet istæ voces per negationem *non* sibi præfixam transportantur & alienantur à significatione significati sui ordinarii ad significationem sui contradictorii. Posset hic inquiri, quid præcisè sit vocum infinitatio? An sit species acceptionis, significationis, vel impositionis? An sit actus intellectus vel voluntatis? An actus à vocem proferente, vel à vocem audiente elicitus? Sed de his dicam infra, cum de alienatione agam.

23. Ex quibus omnibus elici potest, quæ sit præcisa & radicalis differentia inter infinitationem & negationem, inter infinitare & negare, inter vocem seu negationem infinitantem & negantem. Supra *dubio* 1. dixi differentiam consistere in hoc, quod negatio negans sit negatio afficiens propositionis copulam; negatio verò infinitans sit negatio afficiens aliquam partem propositionis à copula diversam. Ita dixi ibi ex communi Summulistarum more: & differentia illa non est mala, nec malè assignata; sed non est prima & fundamentalis, neque à priori, sed à posteriori petita. Differentia itaque fundamentalis est hæc: quod negatio infinitans sit negatio seu vox vocem sibi adjunctam ab ordinarii sui significati significatione ad contradictorii significationem transferens; vox verò seu negatio negans est vox vocem sibi adjunctam non transferens à sua significatione ordinaria ad ejus contradictoriam; sed est vox propositionem, in qua ponitur, ex affirmativa transferens in negativam. Sic etiam infinitatio est vocis à sua ordinaria significatione ad contradictoriam translatio; negatio verò est propositionis de affirmativa in negativam translatio. Unde infinitatio est alteratio & alienatio terminorum simplicium; negatio verò est alteratio propositionum, habetque in illis solis locum.

24. Ex quo desumitur occasio alterius quæstionis; Quænam scilicet voces, & quinam termini possint infinitari? Et dubitatur de multis: de verbo, de nomine, de syncategorematis, de vocibus simplicibus & complexis, de vocibus finitis & infinitis. *Qua in re certum est primò*: Omnia nomina simplicia, & categorematica, item omnia participia & participalia, omniaque gerundiva, & generaliter omnes illas voces, quæ in sua significatione & constructione sequuntur normam nominis, posse infinitari. Qualia v. g. sunt, *Deus*, *homo*, *albus*, *stans*, *amatus*, *visus*, *videndus*, *&c.* Hæc, inquam, omnia, aliaque similia vocabula possunt infinitari. *Ratio est clara*: Quia omnes illæ voces, quæ habent vel habere possunt contradictoriam, possunt infinitari: atqui omnes præfatæ voces possunt accipere & habere contradictoriam; nam voci *Deus* contradicit vox *non-Deus*, voci *homo* contradicit vox *non homo*, & sic de aliis. Ergo omnes hæ voces possunt infinitari. *Ratio majoris est.* Quia vocem infinitari est vocem à sua ordinaria ad contradictoriam significationem transportari: atqui omnes voces, quæ possunt habere & accipere contradictorium, possunt per præpositam negationem *non* ab ordinaria sua significatione ad contradictoriam transportari: uti est manifestum. Ergo omnes hæ voces possunt infinitari.

25. *Secundò certum est*: Posse infinitari tam voces negativas, quam positivas. *Ratio est*: Quia hæ voces *surdus*, *cæcus*, *tenebrosus*, *claudus*, *&c.* sunt voces negativæ, ut patet ex dubio præcedenti; hæ verò voces *audiens*, *videns*, *luminosus*, *&c.* sunt voces positivæ: atqui istæ voces infinitari possunt non minus, quam hæ: ergo infinitari possunt tam voces negativæ, quam positivæ. *Probatur minor*: Quia omnes istæ voces possunt infinitari, quibus dari potest contradictorium: atqui vocibus *cæcus*, *surdus*, *claudus*, *tenebrosus*, aliisque similibus dari potest contradictorium; scilicet *non cæcus*, *non surdus*, *non claudus*, *non tenebrosus*, *&c.* Ergo istæ, aliæque similes voces possunt infinitari. Neque hæ voces *non-cæcus*, *non-surdus*, *non-claudus*, *&c.* idem significant, quod voces *visivus*, *auditivus*, *rectè-progressivum*. Nam angelus, lapis, lignum, aer, &c. benè dicuntur *non cæca*, *non-surda*: non tamen benè dicuntur *visiva* vel *auditiva*. Deinde, vox *non cæcus* voci *cæcus* opponitur contradictoriè; vox verò *visivus* opponitur illi privativè; ergo istæ voces habent significationes longè diversas: ut quivis penes se facilè perpendet.

26. *Tertiò certum est*: Nullum verbum, sive activum, sive passivum, sive adjectivum, sive substantivum, posse infinitari: verba enim solummodò negantur, nunquam verò infinitantur. *Probatur*: Quia illæ solummodò voces possunt infinitari, quarum significatio per præfixam negationem *non* infinitanter sumptam potest alienari; sive quibus potest præfigi negatio vocalis *non* infinitanter sumpta. Atqui nulli verbo potest præfigi negatio *non* infinitanter sumpta: ergo nullum verbum potest infinitari. *Probatur minor*: Quia copulæ propositionis nunquam potest præponi negatio *non* infinitanter sumpta; uti est evidens: quotiescumque enim præfigitur copulæ sumitur neganter; cum illam sumi neganter sit illam præfigi copulæ, & afficere copulam: ut dixi tum hoc, tum *dubio* 1. Atqui omne verbum vel est copula, vel in sua significatione includit copulam: ergo negatio non potest præfigi verbo, & sumi infinitantera: ideoque non potest verbum, cui præfigitur, infinitare. *Et ratio à priori est*: Quia illæ solæ voces possunt infinitari, quibus potest contradictorium dari: atqui verbis nequit contradictorium dari: ergo non possunt infinitari. *Probatur minor*: Quia voces contradictoriæ debent esse puri termini, puraque extrema prædicationis: atqui verba non sunt termini, neque extrema pura prædicationum: ergo verbis non potest dari contradictorium.

27. *Quartò certum est*: Quod multa syncategoremata possint infinitari: infinitari quippe possunt omnes casus obliqui nominum, qualia sunt *hominis*, *equi*, *leonis*, *bovis*, *Petri*, *Pauli*, *&c.* *Ratio est eadem*: Quia his casibus nominum obliquis dari potest contradictorium, scilicet *non-hominis*, *non-bovis*, *non-leonis*, *&c.* Ergo hi casus

ſus obliqui poſſunt infinitari. Similiter, multa ſyncathegoremata non poſſunt infinitari: qualia ſunt *nullus*, *aliquis*, *quidam*, *omnis*, *neuter*, *&c. Ratio eſt etiam eadem*: Quia his vocibus nequit dari contradictorium: ergò non poſſunt infinitari. *Probatur antecedens*: Quia vox, cui contradictorium dari poteſt, debet eſſe vox de formali ſignificans certam aliquam ac determinatam formam: contradictoria quippe ſunt forma & pura negatio ejus. Atqui præfata hæc ſyncategoremata de formali non ſignificant certam aliquam formam: ut dixi ſupra de iſtis vocibus agens. Ergo iſtis vocibus dari non poteſt contradictorium.

28. Reſtat dubium de vocibus complexis, quales ſunt *homo albus*, *equus currens*, *&c.* Et de vocibus infinitis, quales ſunt *non-homo*, *non-lapis*, *non-chymera*, *&c.* An ſcilicet hæ voces poſſint ulterius infinitari? Aliqui affirmant, putantes illas infinitationes poſſe progredi in infinitum, poſſeque ſemper infinitam vocem priorem adhuc infinitari per ſuperadditam aliam negationem: dicendo, v. g. *non-homo*, *non non-homo*, *non-non-non-homo*, & ſic ulterius. Primum ego probo; ſecundum pro mera fabula reputo. *Ratio primi breviter eſt*: Quia voces complexæ poſſunt accipere contradictorium, & à ſua ſignificatione ordinaria tranſportari ad ejus contradictoriam, non minus quam voces complexæ: adeoque poſſunt infinitari. *Ratio ſecundi eſt*: Quia infinitatio debet ſic fieri, ut in vocibus infinitis maneat aliqua ſignificatio: atqui hæ voces *non-non-homo*, *non non-non-homo*, nullam habent ſignificationem: quis enim ſapiens unquam ſic locutus eſt? Ergo iſta negationum multiplicatio non eſt infinitatio; ſed mera fabula, & nugatio.

DISPUTATIO XII.

De voce univerſali, communi, ſingulari, primæ & ſecundæ intentionis, & aliis quibuſdam.

DUBIUM I.

Quid ſit vox univerſalis, communis & ſingularis?

1. NON quæro quæ ſit vox ſingularis vel univerſalis in eſſendo, quippe nulla vox eſt univerſalis: ſed omnis eſt ſingularis: Vox quippe ens quoddam eſt, qualitas quædam eſt de tertia ſpecie: unde ſicut omne ens, omniſque qualitas in eſſendo eſt ſingularis; ſic etiam omnis vox. Controverto hic ergo de vocum univerſalitate & ſingularitate in ſignificando: voces quippe ſingulares in eſſendo poſſunt eſſe univerſales in ſignificando; ſicut Deus, ſol, homo, &c. qui ſunt ſingulares in eſſendo, ſunt univerſales in cauſſando, in cognoſcendo, &c. Vocem itaque univerſalem & ſingularem definiunt quidam hoc modo. Vox univerſalis eſt vox prædicabilis de multis; vox ſingularis eſt vox prædicabilis de uno ſolo. Intelligunt autem de prædicabilitate univoca, affirmativa, & diviſa: nam æquivocè, negativè, ac copulatim prædicari de multis, poſſunt etiam voces ſingulares: ut conſideranti, & exemplo inducenti facilè patebit.

2. Has tamen definitiones nunquam probare potui. *Sic ergo illas aggredior*: Dantur voces ſingulares, quæ affirmativè, univocè, & diviſim ſunt prædicabiles de multis; ergò iſta data definitio pro voce univerſali, quadrat etiam quibuſdam vocibus ſingularibus: adeoque non eſt cum ſuo definito convertibilis: item ergò non eſt de ratione vocis ſingularis prædicari de uno ſolo: adeoquè neutra iſtarum definitionum ſubſiſtit. *Probatur antecedens*: Quia vox *Deus* eſt vox ſine dubio ſingularis: atqui vox *Deus* prædicatur de multis affirmativè; diviſim de Patre, Filio, ac Spiritu Sancto, & univocè, ut dixi ſupra *diſp.* 10. *dub.* 3. Ergò aliquæ voces ſingulares prædicantur de multis affirmativè, univocè & diviſim. Item pone unicam humanitatem ſuppoſitari in tribus ſuppoſitis, aut eandem albedinem ſubjectari in tribus ſubjectis, tunc vox *album*, & vox *homo* erunt voces ſingulares: ſignificabunt enim de formali rem non ſingularem. Et tamen prædicabuntur affirmativè, univocè, & diviſim de multis: iſto enim caſu poſito erunt per eandem humanitatem tres homines, & per eandem albedinem tria alba: ut tradit Gabriel *in* 3. *diſt.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. *ad* 2. Et ego tradam latius infra. Ergò quædam voces ſingulares prædicari poſſunt de multis, diviſim, univocè, affirmativè.

3. *Reſp. ergo & dico primò*: Duæ ſunt bonæ definitiones vocis univerſalis & ſingularis. *Prima eſt hæc*: Vox ſingularis eſt vox de formali ſignificans rem ſingularem; vox univerſalis eſt vox de formali ſignificans rem univerſalem, v. g. voces *homo*, *animal*, *album*, *riſibile*, & ſimiles, ſunt voces univerſales: quia earum ſignificata formalia ſunt humanitas, animalitas, albedo, riſibilitas; quæ ſunt formæ ſeu naturæ quædam univerſales. At verò voces *Deus*, *Michael*, *Petrus*, *hic homo*, *iſte homo*, *iſte equus*, *Filius Virginis*, & ſimiles, ſunt voces ſingulares: quia nimirum earum formale ſignificatum eſt forma, ſeu natura quædam ſingularis. Contingit itaque in voce ſingulari & univerſali, quod in pleriſque aliis contingere hactenus viſum eſt: earum enim nomenclatura & intitulatio, univerſalitas nimirum & ſingularitas, neglecto ſignificato ſecundario & materiali, deſumitur ex ſolo primario & formali.

4. *Dices*: Hæ voces *Chriſtianus*, *Auguſtinianus*, *Ciceronianus*, *Romanus*, *Iprenſis*, *&c.* ſunt voces univerſales: uti nullus negabit. Atqui illæ voces de formali ſignificant rem ſingularem: ſignificant enim de formali Chriſtum Dominum, Auguſtinum, Ciceronem, Romam, Ipras, &c. Ergò malè dicitur omnis vox univerſalis de formali ſignificare rem univerſalem. *Reſp. negando minorem*: Et dico iſtas voces de formali non Chriſtum, nec Auguſtinum, nec Romam ſignificare; ſed confeſſionem & profeſſionem Chriſti. Is enim dicitur Chriſtianus, qui corde credit, & ore confitetur Chriſtum: Vox *Auguſtinianus* de formali ſignificat imitationem ſancti Auguſtini, vel

vel professionem Regulæ ejus: qui enim Augustinum imitatur, ac Regulam & Ordinem ejus profitetur, is est & dicitur Augustinianus. Vox *Romanus* de formali significat nativitatem in urbe Roma: qui enim Romæ natus est, is dicitur Romanus. At verò nativitas Romana, imitatio Augustini, fides & professio Christi, res verè universales sunt: adeoque istæ præfatæ voces de formali rem universalem, non rem singularem significant.

5. *Altera definitio est*: Vox universalis est vox, quæ potest affirmativè, univocè, divisim, & cum sui reali multiplicatione prædidicari de multis; vox verò singularis est, quæ affirmativè, univocè, divisim, ac cum sui reali multiplicatione non potest prædicari de multis. Vox singularis itaque potest prædicari de multis, ut statim dicebam; sed non cum reali sui, vel potius formalis significati sui multiplicatione. Undè omnis vox prædicabilis de multis cum reali multiplicatione sui significati formalis est vox universalis. *Ratio est*: Quia vox singularis est vox de formali significans rem singularem; vox universalis est vox de formali significans rem universalem: atqui res universalis est res prædicabilis de multis cum sui reali multiplicatione: res verò singularis est res non prædicabilis de multis cum sui reali multiplicatione: potest quidem prædicari de multis; sed non cum sui reali multiplicatione. Ergò eodem jure & modo judicandum, & philosophandum est, de voce universali, & singulari. *De quo plura in Logica*.

6. Ubi advertenda est pulchra reciprocatio vocis singularis & universalis in suo significato primariò & secundariò. Nam significatum primarium vocis singularis est secundarium significatum vocis universalis, & è contra significatum primarium vocis universalis est secundarium significatum vocis singularis. Significatum quippe vocis singularis principale est forma quædam singularis; significatum verò principale vocis universalis est forma quædam universalis: atqui formæ universales sunt significata secundaria vocum singularium, & formæ singulares sunt significata secundaria vocum universalium: ergò illud, quod est significatum primarium in voce singulari, est secundarium in voce universali, & è contrà. *Probatur minor*: Quia, ut jam dixi hinc indè aliquoties, omnia illa, de quibus aliqua vox prædicatur, aut quibus subiicitur affirmativè, sunt illius significata secundaria: atqui voces universales de rebus singularibus affirmativè prædicantur, & voces singulares rebus universalibus affirmativè subiiciuntur: ergò res singulares sunt significata secundaria vocum universalium, & res universales sunt significata secundaria vocum singularium. *Præterea*: Acceptio personalis vocatur passim acceptio pro significatis secundariis: atqui acceptio personalis est acceptio vocis communis pro sui inferioribus: ergò inferiora seu singularia sunt significata secundaria vocis universalis.

7. *Dico secundò*: Definitio supra data, & à me refutata pro voce universali, rectè quadrat voci communi: vox itaque communis est illa, quæ affirmativè, univocè, divisim prædicatur de multis. Ut voces *Deus*, *homo*, *albus*, *niger*, *humanitas*, *deitas*, *&c. Ratio est*: Quia oportet philosophari de voce communi in significando, sicut philosophamur de ente communi in essendo: atqui ens commune in essendo est illud, quod inexistit multis, sive interim in illis multis realiter multiplicetur, sive non: nam Essentia Divina verè est forma communis: quia inexistit multis suppositis; in quibus tamen non multiplicatur realiter. Ergò similiter vox communis in significando est illa, quæ potest affirmativè prædicari de multis, neque opus habet reali multiplicatione sui, aut potius sui formalis significati. Undè inter voces communes aliquæ sunt singulares; aliquæ sunt universales: habetque se vox communis ad singularem sicut excedens & excessa: ad universalem verò sicut minus communis: ut consideranti facilè patebit.

DUBIUM II.

Quid sit vox primæ, quid vox secundæ intentionis?

8. Scire hic oportet, quid sit prima, quid secunda intentio. Qua in re Thomistæ multa dicunt, quæ, quia non intelligo, ipsis exponenda relinquo. Intentio autem tam prima, quam secunda dividitur in formalem & objectivam: unde intentiones in universum sunt quatuor, duæ formales, duæque objectivæ. *Pro quarum intellectu ante omnia supponendum est*. Quod vox *intentio* hic non accipiatur pro intentione voluntatis in finem tendentis; sed pro actu intellectus. Est ergo intentio hoc loco idem, quod conceptus seu actus intellectus in aliquod objectum tendentis. Unde sicut conceptus in formalem & objectivum dividitur; sic etiam intentio in objectivam & formalem dividi debet. Conceptus seu intentio formalis est actus ille intellectus, quo aliquam rem concipimus, quo in aliquam rem tendimus. Conceptus verò seu intentio objectiva est res ab intellectu concepta & intenta: v. g. cum concipio hominem, actus ille, quo concipio, vocatur conceptus seu intentio formalis: quia nimirum est forma, quæ in genere formalis caussæ me facit intendentem & concipientem; homo verò, quem concipio, vocatur conceptus seu intentio objectiva: quia nimirum est objectum, in quod tendo, quod concipio. His positis, quæritur, quid sint omnes hæ intentiones?

9. *Resp. & dico primò*: Prima intentio objectiva est res quævis nudè secundum se spectata: sive sit realis & vera, sive rationis & ficta; actus verò intellectus, quo talem rem secundum se concipimus, est prima intentio formalis, v. g. homo, Deus, lapis, album, dulce, statio, sessio, chymera, mons sine valle, hyppotaurus, & similia omnia, vocantur primæ intentiones objectivæ; actus verò intellectus, quibus illa concipimus, vocantur primæ intentiones for-

formales. Secunda verò intentio objectiva est denominatio quædam rebus conveniens ex actibus nostri intellectus certo modo circa illas versantis, v. g. esse universales, esse genus, esse speciem, esse prædicatum, esse subjectum: sive in abstracto, universalitas, genereitas, specietas, prædicatio, subjectio, & alia id genus his similia, vocantur secundæ intentiones objectivæ. Res enim non sunt subjectum aut prædicatum, nec genus aut species: sive res non recipiunt denominationem prædicati, subjecti, generis, speciei, &c. nisi ab actibus nostri intellectus certo modo circa illa versantis: adeoque istæ denominationes vocantur secundæ intentiones objectivæ. Actus verò intellectus, quibus denominationes istas concipimus, quibus v.g. concipimus rei prædicationem, aut subjectionem, universalitatem, specietatem, aut genereitatem: quibus concipimus rem aliquam esse prædicatum vel subjectum, esse genus vel speciem, &c. Hi, inquam, actus vocantur secundæ intentiones formales.

10. *Sed dubium hic occurrit*: Quidnam in re sint illæ secundæ intentiones objectivæ? Quidnam in re sit esse genus vel speciem, esse subjectum vel prædicatum? Quidnam in re sit genereitas, specietas, prædicatio, subjectio, &c. Thomistæ putant hæc omnia esse entia rationis ficta, rebus à parte rei existentibus à nostro intellectu afficta. Nominales verò ab hisce entibus rationis fictis abhorrent plusquam toti: volunt ergò hæc omnia esse entia verè realia, denominationesque verè reales. Et puto sanè per omnia eos vera dicere. Nolo tamen hæc omnia hic examinare, habent enim sua loca sibi magis propria, De genere ergò, specie universali, &c. hic nihil dicam planè, de prædicato & subjecto aliquid attingam: spero enim, quod hic locus huic objecto non sit planè importunus.

11. *Dico itaque secundò*: Secundæ intentiones objectivæ sunt entia verè realia, denominationesque verè reales. Conclusio hæc probari debet discurrendo per singulas secundas intentiones: qui discursus hic non foret opportunus. De genere ergo & specie, de universali, aliisque similibus hic suppono; de prædicato & subjecto sic probo: Quia illa denominatio est realis quæ & de formali, & de materiali importat aliquid verè reale: nam ad hoc, ut aliquod prædicatum, seu aliqua denominatio vel prædicatum rationis, debet vel de formali, vel de materiali significare aliquod ens rationis. Atqui hæ denominationes *esse prædicatum*, *esse subjectum*, neque de formali, neque de materiali important ens rationis fictum; sed utrobique important ens verè reale: ergo non possunt esse denominationes rationis, sed sunt verè reales. *Probatur minor*: Quia hæ denominationes *esse subjectum*, *esse prædicatum*, de materiali significant rem, quæ prædicatur, & rem, quæ subiicitur; de formali verò important rei prædicationem & subjectionem: sicut *album* de materiali rem albam; de formali verò importat albedinem. *Prædicatum* quippe & *subjectum* sunt voces concretæ; quæ de formali formam, de materiali verò important formæ subjectum. Atqui tam res prædicata & subjecta, quam ejus prædicatio & subjectio, sunt entia verè realia: ergò istæ denominationes ex parte utriusque significati sunt verè reales.

12. *Minor hujus argumenti quoad primam sui partem*, quod scilicet res prædicata & subjecta sit quid verè reale, *est clara*. Nam res prædicatæ & subjectæ sunt Petrus, Paulus, homo, animal, risibile, Bucephalus, equus, brutum, hinnibile, & his similia: quæ omnia sunt manifestè realia. *Altera minoris pars*, quod nimirum etiam prædicatio & subjectio sint formæ reales, *est æquè clara*: quia prædicatio est alicujus de aliquo affirmatio vel negatio: similiter & subjectio est alicujus de aliquo affirmatio vel negatio. Atqui affirmatio & negatio non sunt entia rationis ficta; sed entia verè realia: sunt enim reales qualitates, & reales operationes intellectus. Ergo prædicatio & subjectio sunt etiam entia verè realia. Ex quo fit, quod prædicatio & subjectio sint eadem res: sunt unica numero forma solo extrinseco connotato diversa; adeoque hæ duæ voces concretæ *prædicatum* & *subjectum*, licet quandoque forsan distinguantur in significatis rectis ac materialibus; nullatenus tamē differūt in suis significatis obliquis ac formalibus.

13. Nam esse prædicatum idem est: quod esse de alio affirmatum; & prædicatum idem est, quod res de alia re affirmata, seu res habens sui affirmationem de alia re: & esse subjectum est esse id, de quo aliud affirmatur; & subjectum est res, de qua alia res affirmatur, seu est res habens sui sub alia re subjectionem. Atqui per eandem numero formam, per eundem numero intellectus actum, quo unum de alio affirmatur, etiam unum alteri subiicitur, v. g. per eundem numero actum: quo homo de Petro affirmatur, Petrus homini subiicitur. Ergò prædicatio, & subjectio sunt idem numero actus solo connotato diversus. Hic actus enim, quatenus comparatur ad rem, quæ de alia affirmatur, vocatur prædicatio; comparatus verò ad rem, de qua alia prædicatur, vocatur subjectio: eo ferè modo, quo actio comparata ad agens vocatur actio, comparata verò ad subjectum vocatur passio: adeoque hæ duæ voces concretæ *prædicatum*, & *subjectum*, licet forsan quandoque distinguantur in suo significato materiali; semper tamen identificantur in suo significato formali. Sed de tota hac materia dicam ex professo plura in Logica.

14. *Ex quo sequitur*: Quod secunda intentio objectiva in re sit planè & omninò idem, quod prima intentio formalis; v. g. universalitas ac specieitas hominis: item illius prædicatio & subjectio sunt respectu illius prima intentio formalis, ac etiam secunda intentio objectiva. Nam prima intentio formalis est actus quidam intellectus, quo hominem, lapidem, aut aliam quamvis rem concipimus: atqui prædicatio & subjectio, ut jam paucis dixi; item universalitas, speciei tas, genereitas, &c. ut dicam alias suo loco, sunt actus quidam intellectus, quibus rem aliquam concipimus: ergo sunt primæ intentiones formales. *Suntque etiam secundæ intentiones objectivæ*: Quia secunda intentio objectiva est de-

nominatio quædam rebus conveniens ex operatione nostri intellectus certo modo circa illam versantis: atqui prædicatio, subjectio, universalitas, genereitas, specietas, &c. sunt hujusmodi denominationes: ergò sunt secundæ intentiones objectivæ.

15. *Et hinc ulterius*: Secunda intentio formalis est actus quidam reflexus: Actus enim reflexus est actus intellectus, quo concipimus alium actum intellectus priorem: atqui secunda intentio formalis est talis actus: ergò est actus reflexus. *Probatur minor*: Quia secunda intentio formalis est actus intellectus, quo concipimus secundam intentionem objectivam; atqui secunda intentio objectiva est actus quidam intellectus, ut jam dixi, non vero aliquod ens rationis fictum: ergo secunda intentio formalis est actus intellectus, quo concipimus alium actum intellectus priorem. Est quippe actus quidam intellectus quo concipimus alicujus rei prædicationem, vel subjectionem, universalitatem, genereitatem, vel specieitatem, est, inquam, actus quidam intellectus, quo concipimus aliquam rem esse genus, speciem, prædicatum vel subjectum, &c. Quæ omnia sunt alii quidam priores actus intellectus.

16. *Dico tertiò*: Vox primæ intentionis est illa, cujus principale significatum est aliqua prima intentio objectiva: quales sunt voces *homo*, *Deus*, *chymera*, *albus*, *albedo*, *humanitas*, *Petrus*, *Paulus*, *&c.* Vox verò secundæ intentionis est illa, cujus principale significatum est aliqua secunda intentio objectiva: quales sunt voces *prædicatum*, *subjectum*, *genus*, *species*, *differentia*, *universale*, *&c.* Vocatur itaque vox primæ vel secundæ intentionis non à significatione primæ vel secundæ intentionis formalis; sed à significatione intentionis objectivæ. Nam voces *species*, *genus*, *subjectum*, *prædicatum*, sunt apud omnes voces secundæ intentionis: de formali tamen significant intentionem secundam; non formalem, sed objectivam: ut facilè patebit consideranti illa, quæ hactenus dixi.

17. Et hinc hæ voces *individuum*, *singulare*, *suppositum*, *personæ* non sunt voces secundæ intentionis; sed primæ: quidquid de voce *individuum* præsertim velint communiter alii. *Ratio est*: Quia vox secundæ intentionis debet de formali importare secundam intentionem objectivam: atqui istæ præfatæ voces de formali non significant secundam intentionem objectivam: ergo istę voces non sunt voces secundæ intentionis. *Probatur minor*: Quia istæ voces de formali significant individualitatem, singularitatem, suppositalitatem, personalitatem: atqui hæc non sunt intentiones objectivæ: ergo voces istæ de formali non significant secundam intentionem objectivam. *Probatur minor*: Quia, ut jam dixi, secunda intentio objectiva, est actus quidam intellectus objectum suum certo modo denominans, quique simul sit prima intentio formalis: atqui individualitas, singularitas, suppositalitas, &c. non sunt actus intellectus: ut clarum est. Ergò non sunt secundæ intentiones objectivæ.

DUBIUM III.

Quid sit vox transcendentalis, & prædicamentalis?

18. **R**Esp. *breviter & dico*: Vox prædicamentalis est illa, cujus significatum principale est ens quoddam prædicamentale: vox verò transcendentalis est illa, cujus principale significatum est ens quoddam transcendens. *Pro quo oportet scire*. Quid vocentur in Philosophia entia prædicamentalia; quid entia transcendentia. Entia prædicamentalia vocantur entia contenta & collocata in serie & congregatione alicujus prædicamenti: qualia sunt homo, lapis, animal, albedo, color, &c. Ens verò transcendens vocatur ens vagans per diversa prædicamenta. Qualia sunt motus, accidens, ens, unum, bonum, &c. *Sed hic rursum quæritur*. Quid sit aliquod ens vagari, vel non vagari per diversa prædicamenta? Entia enim per diversa prædicamenta vagantia vocantur entia transcendentia; illa verò, quæ per diversa prædicamenta non vagantur; sed intra unius certi prædicamenti limites coarctantur, vocantur entia prædicamentalia. Quæritur ergò, quid hæc sint?

19. *Resp.* Aliquod ens per diversa vagari prædicamenta nihil esse aliud, quam aliquod ens habere inferiora in diversis prædicamentis collocata, v. g. ens, accidens, motus, in communi sententia, vagantur per diversa prædicamenta: quia scilicet habent inferiora in diversis prędicamentis collocata. Nam inferiora entis sunt homo, animal, qualitas, albedo, ubicatio, &c. Quorum aliqua in prædicamento substantiæ, alia collocantur in prædicamentis accidentium. Per diversa verò prædicamenta non vagari, sive intra limites unius certi prædicamenti coarctari, est omnia sua inferiora intra unum prædicamentum habere contenta, v.g. animal non vagatur per plura prædicamenta; sed continet se intra unum: quia nimirum habet omnia sua inferiora intra unius prędicamenti limites contenta: inferiora quippe ejus sunt homo, brutum, equus, leo, &c. quæ omnia continentur in uno substantiæ prædicamento.

20. Debet ergò ens transcendens esse ens vagans per diversa prædicamenta. Dico, *per diversa*, *sive per plura*, quia non debet vagari per omnia omninò prædicamenta; sed satis est, quod vagetur per plura: quod vagetur per duo. Quia ut habet cap. *pluralis* de reg. Juris in 6. *Pluralis locutio duorum numero est contenta*. Et motus in communi sententia est ens transcendens: qui tamen tantum vagatur per duo prædicamenta, scilicet pęr prædicamentum actionis, & passionis. Et accidens apud omnes, etiam apud me, est ens transcendens: & tamen non per omnia; non enim vagatur per substantiæ prædicamentum. Ergò ad transcendentiam non requiritur vagatio per omnia prædicamenta; sed sufficiens est vagatio per aliqua, etiam per duo solummodo prædicamenta.

12. *Est tamen adhuc dubium*: An hæc omnia ordinaria & in scholis vulgatissima definitio sit bona? Sive an ad transcendētiam requiratur vagatio per diversa prædicamenta? Et quidem in meis principiis possum illam definitionem facilè

cilè servare; aſt illud hic non quæro: ſed quæro, an ſalvari, & juſtificari poſſit in principiis ſententiæ decem prædicamenta ſtatuentis, & Deum, materiam, formam, unionem, omnemque incompletam & infinitam ſubſtantiam à prædicamento ſubſtantiæ relegantis? Et mihi ſemper viſum eſt, quod in hac ſententia definitio nullatenus poſſit juſtificari, nec ſalvari: utpote quæ non ſit cum ſuo definito convertibilis. *Illam ergo ita aggredior*: Dantur aliqua prædicata tranſcendentia, quæ tamen non vagantur per plura prædicamenta: ergo ad tranſcendentiam non requiritur vagatio per plura prædicamenta: ergo definitio talem vagationem requirens non eſt bona, neque convertibilis. *Probatur antecedens*: Quia ſubſtantia latiſſimè ſumpta, prout abſtrahit à finita & infinita, à completa & incompleta, eſt prædicatum tranſcendens: atqui ſubſtantia illa non vagatur per plura prædicamenta: ergo datur prædicatum tranſcendens, quod non vagatur per plura prædicamenta.

22. In hoc ſyllogiſmo probanda eſt major, ſimul ac minor. *Incipiamus à minori*: Quia, ut jam dixi, vagari per plura prædicamenta eſt habere inferiora collocata in diverſis prædicamentis: atqui ſubſtantia latiſſimè ſumpta non habet inferiora collocata in diverſis prædicamentis: ergo ſubſtantia non eſt prædicatum vagans per diverſa prædicamenta. *Probatur minor*: Quia inferiora ſubſtantiæ ſunt homo, brutum, animal, vivens, corpus, Deus, materia, forma, unio, &c. Atqui aliqua horum continentur in prædicamento ſubſtantiæ, alia verò ſcilicet Deus, materia, forma, unio, aliæque ſimiles ſubſtantiæ incompletæ, non quidem continentur in prædicamento ſubſtantiæ (loquor in fide ſententiæ communis) ſed neque collocantur in ullo alio prædicamento: cum omnia alia novem prædicamenta ſint prædicamenta accidentium, in quibus non poſſunt habitare ſubſtantiæ. Sunt ergo illa extra omne prædicamentum: extra omnem Logicæ Remp. & congregationem, ſine certa ſede, & domicilio, vagantia. Ergò ſubſtantia in communi latiſſimè ſumpta non habet inferiora collocata in variis prædicamentis; ſed habet aliqua inferiora prædicamentum ſubſtantiæ inhabitantia; aliqua verò extra omne prædicamentum ſine certa ſede vagantia.

23. *Probatur jam etiam major*: Quod ſcilicet ſubſtantia latiſſimè ſumpta ſit prædicatum verè tranſcendens. Quia eſſe prædicatum tranſcendens eſt tranſcendere aliquod totum prædicamentum: quid enim quæſo eſt aliud? Atqui ſubſtantia latiſſimè ſumpta tranſcendit univerſum aliquod prædicamentum: ergò verè eſt prædicatum tranſcendens. *Probatur minor*: Quia id, quod tranſcendit alicujus prædicamenti genus ſummum, etiam tranſcendit univerſum prædicamentum: ſicut is qui tranſcendit Cæſarem, vel Papam, etiam tranſcendit univerſum Imperium, aut Eccleſiam. Atqui ſubſtantia latiſſimè ſumpta tranſcendit ſubſtantiam completam finitam, quæ apud communem ſententiam eſt genus ſummum in prædicamento ſubſtantiæ: ergo etiam tranſcendit univerſum ſubſtantiæ prædicamentum. *Minor eſt evidens*: Quia tranſcendere eſt eſſe ſuperius, eſt habere plura inferiora: atqui ſubſtantia latiſſimè ſumpta eſt directè ſuperior ſubſtantia completa finita, habetque plura inferiora, quam illa: ergo tranſcendit illam.

24. *Ex his itaque concludo*: Hanc definitionem prædicati tranſcendentis, *Eſt prædicatum per plura vagans prædicamenta*, non valere, non convenire omni ſuo definito, nec eſſe convertibilem cum illo. Debet ergò definitio formari hoc modò: Prædicatum tranſcendens eſt prædicatum intra unius prædicamenti limites non contentum: *Id eſt*: Eſt prædicatum, cujus omnia inferiora non collocantur in eodem prædicamento. Hæc quippe definitio quadrat omni & ſoli: ut conſideranti facilè poterit patere.

25. *Alterum adhuc reſtat dubium*. An omnis vox ſit vel prædicamentalis vel tranſcendentalis, nullumque inter illas detur medium? *reſp*. Dari medium. Sicut enim dantur aliqua entia, quæ neque ſunt tranſcendentia, neque prædicamentalia ſunt: ita etiam ſunt aliquæ voces, quæ neque ſunt prædicamentales, neque tranſcendētales. Tales ſunt voces *Deus*, *materia*, *forma*, *unio*, omneſque aliæ ſimiles aliquod ens incompletum ſignificantes. Item voces *domus*, *templum*, *pallium*, *pelvis*, *ſtatua*, *nix*, *grando*, aliæquè ſimiles ens aliquod per accidens ſignificantes. Hæ inquam, voces neque prædicamentales ſunt, neque tranſcendentales: cum earum formale & principale ſignificatum neque ens tranſcendens, neque prædicamentale ſit: ut notum eſt intelligenti terminos.

DUBIUM IV.

De voce convertibili, excedente & exceſſa, magis & minus communi.

26. HÆ qualitates, nimirum convertibilitas, repugnantia, exceſſio, major & minor communitas non poſſunt reperiri in unica voce; ſed pro ſuo ſubjecto requirunt neceſſariò voces plures. Voces itaque convertibiles ſunt duæ voces, quæ de ſeſe mutuò poſſunt univerſaliter affirmari. Sive ſunt voces quoad prædicationem æquè latè patentes: ita ut de omni ſubjecto, de quo affirmatur vel negatur una, etiam affirmetur vel negetur alia. Tales voces ſunt *riſibile* & *rationale*. Rectè enim dicimus, omne rationale eſſe riſibile, & omne riſibile eſſe rationale. Item de quocumque ſubjecto affirmatur vel negatur rationale, etiam affirmatur vel negatur riſibile: adeoque iſtæ voces rectè dicuntur eſſe convertibiles.

27. Pro exemplo convertibilium paſſim aſſignantur à Logicis modernis *homo* & *rationalis*, *animal* & *ſenſitivum*, *brutum* & *irrationale*, &c. Sed hæ voces nullo modo convertibiles ſunt; ſed magis & minus communes. Nam voces convertibiles debent de ſeſe mutuo poſſe univerſaliter affirmari: atqui omnes iſtæ voces non ſunt tales: licet enim rationale univerſaliter affirmetur de homine, rectèque dicatur, *omnis homo eſt rationalis*; non tamen è contrà homo univerſaliter affirmari poteſt de rationali, nec verè dicitur: *Omne rationale eſt homo*. Ergo iſtæ voces *homo* & *rationale*

nale nullatenus sunt convertibiles. *Probatur minor*: Quia datur aliquod rationale, quod non est homo: ergo falsum est dicere, quod omne rationale sit homo. *Probatur antecedens*: Quia humanitas est verè rationalis; humanitas tamen non est homo: *uti dicam infra*. Ergo datur aliquod rationale, quod non est homo. Eodemque modo philosophandum est de istis aliis vocibus.

28. *Ex quo patet*: Quod ad vocum convertibilitatem non sufficiat sola convertibilitas significati formalis. Sive quod non omnes illæ voces sunt convertibiles, quæ habent significata formalia convertibilia: sed voces convertibiles debent converti tam quoad significata sua materialia, quam etiam quoad formalia. Nam vox *homo* & vox *rationale* habent significata formalia convertibilia, ut patet intuenti; non sunt tamen voces convertibiles: quia non habent significata materialia convertibilia. Significatum quippe materiale vocis *homo* est solum humanitatis suppositum; significatum verò materiale vocis *rationale* est omne habens humanitatem: quæ inter se non convertuntur, sed sunt magis & minus communia. Ut planum est consideranti.

29. Ex hoc etiam patet ratio, cur Gabriel *in* 3. alicubi dicat hanc definitionem hominis, *homo est compositum ex anima rationali & corpore*, non valere: utpote quæ cum suo definito non sit convertibilis; sed illo latius pateat. Licet enim omnis homo sit quid ex corpore & anima compositum; non tamen omne tale compositum est homo: ergo ista definitio cum homine non convertitur. *Patet antecedens*: Quia humanitas est quid ex corpore & anima rationali compositum: atqui humanitas non est homo: ergo non omne compositum ex anima & corpore est homo. *Patet minor*: Quia homo est suppositum humanitatis: atqui humanitas tantum est humanitas, non verò humanitatis suppositum: ergo humanitas non est homo.

30. Voces repugnantes ab antiquis Philosophis vocabantur termini disparati: ut patet ex Gabriele *in 3.dist.7.qu.unica,art.3.dub.3*. Sunt verò voces repugnantes, quæ de sese mutuo universaliter negantur; sive quæ, naturaliter loquendo, non possunt de sese mutuo affirmari; sive quæ, naturaliter loquendo, non possunt affirmari de eodem singulari subjecto. Tales sunt *homo* & *brutum*, *album & nigrum*, *homo* & *Deus*, &c. Rectè enim dicimus (sistendo tamen in nudis naturæ viribus) *Nullus homo est brutum*. *Nullum brutum est homo*. *Nullum album est nigrum*. *Nullum nigrum est album*, *&c.* Item sistendo in naturæ viribus nullum est singulare subjectum, de quo simul affirmari possint homo & brutum, album & nigrum, &c. Dico, *sistendo intra naturæ vires*: Quia si vires Gratiæ & Divinæ Omnipotentiæ attendas, voces repugnantes possunt affirmari de eodem singulari subjecto, poteritque falsificari hæc propositio, *nullum brutum est homo*, *nullus homo est brutum*. Et sicut modò dicimus, *Deus est homo*, & *aliquis homo est Deus*; sic etiam poterimus dicere. *Aliquis homo est brutum*, *& aliquod brutum est homo*. De quo alias.

31. *Dices*: *Album* & *nigrum* sunt voces repugnantes: atqui hæ possunt affirmari & verificari de eodem singulari subjecto: ergo malè dicuntur voces repugnantes non posse verificari de eodem singulari subjecto. *Probatur minor*: Quia ponatur aliquod corpus, aliquis v. g. paries media ex parte niger, media ex parte albus, de illo pariete verè diceretur, quod sit albus, quodque sit etiam niger: atqui iste paries est aliquod idem singulare subjectum: ergo *album* & *nigrum* simul verificari possunt de eodem singulari subjecto. *Resp. distinguendo minorem*: Istæ voces possunt verificari de eodem singulari subjecto ratione ejusdem suæ partis: *sic nego*. Ratione diversarum partium: *sic transeat*. Quo posito tota ruit consequentia: Nos enim, cum dicimus voces repugnantes non posse de eodem verificari, intelligimus de eodem secundùm eandem partem, eodem tempore, eodem loco, eodem respectu, &c.

32. Dixi, *voces repugnantes non posse simul verificari de eodem subjecto singulari*: Quia bene possunt verificari simul de eodem subjecto universali. Rectè enim & verè dicimus: *Aliquod animal est homo*, & *aliquod animal est brutum*: *aliquis homo est albus*, & *aliquis homo est niger*: Flander enim est albus, & Æthiops est niger. *Ratio hujus est*: Quia subjectum universale est enim omnia sua inferiora simul sumpta. Atqui termini repugnantes, licet non possint verificari de uno singulari; verificari tamen possunt de multis subjectis singularibus: unus nimirum de uno, & alter de altero. Ergo etiam verificari possunt de eodem subjecto universali. Sed de hac materia alibi magis ex professo.

33. Voces excedentes & excessæ à Gabriele, aliisque Antiquis vocabantur termini impertinentes. Sunt verò voces excedentes & excessæ, quæ de sese mutuo possunt particulariter affirmari, particulariterque negari. Quales sunt *album* & *dulce*, *brutum* & *visivum*. Sive voces excedentes & excessæ sunt illæ, quæ in multitudine significatorum sese mutuo superant, & à sese mutuo superantur: Rectè enim dicimus. *Aliquod brutum est visivum*, & *aliquod brutum non est visivum*, & è contra. Adeoque vox *visivum* in multitudine significatorum superat vocem *brutum*: aliqua enim significantur per vocem *visivum*, quæ non significantur per vocem *brutum*. Item superatur à voce *brutum*: quia aliqua significantur per vocem *brutum*, quæ non significantur per vocem *visivum*. Sunt ergo excedentes & excessæ.

34. Et hinc, ut aliquæ voces sint excedentes & excessæ, non requiritur, ut excedant & excedantur à sese mutuo quoad significata sua formalia; sed solummodo quoad significata recta & materialia: quoad significata verò sua formalia possunt esse vel repugnantes, vel etiam convertibiles; v. g. *album* & *dulce* sunt voces excedentes & excessæ, non quidem in significato formali, sed in solo materiali: in formali quippe significato repugnant. Ergo ad hoc ut aliquæ voces excedentes & excessæ sint, debent excedere & excedi in solo significato materiali. *Probatur antecedens*: Quia significata formalia vocum *album* & *dulce* sunt albedo & dulcedo: atqui albedo

bedo & dulcedo sunt duo repugnantia: cum de sese mutuo universaliter negari possint. Ergo voces *album* & *dulce* quoad significatum formale suum se mutuo non excedunt: sed sibi mutuo repugnant.

35. Voces magis & minùs communes sunt duæ voces, quarum una affirmatur universaliter de alia, non tamen è contra. Vox, quæ de alia universaliter affirmari potest, vocatur magis communis; illa verò, quæ de alia universaliter affirmari non potest, vocatur minus communis; v. g. *homo* est vox minus communis, *animal* est vox magis communis: quia rectè dicimus, *omnis homo est animal*; non tamen è contra, *omne animal est homo*. Unde etiam voces, ut sint minus & magis communes, non debent esse tales quoad significatum formale; sed quoad solum materiale; voces quippe *homo* & *rationale*, *animal* & *sensitivum*, *&c.* sunt magis & minus communes; quoad significata tamen sua formalia sunt convertibiles: ut facilè patebit consideranti.

DISPUTATIO XIII.

De signorum acceptione, seu suppositione in communi.

EXplicata essentia & significatione vocis significativæ, aggredior alias quasdam ejus qualitates, seu proprietates: quæ sunt suppositio, appellatio, ampliatio, distractio, &c. Tractatus hic non solum utilissimus; sed Philosopho, Theologo, ac etiam Juris perito planè est necessarius. Summulistæ hic passim agunt de suppositione solarum vocum: suppositio tamen non in sola voce; sed in quovis signo locum habet. Unde hanc disputationem aliis præambulam instituo de suppositione signi in genere.

DUBIUM I.

Quid sit signi acceptio, seu suppositio in genere.

1. HOc nomen *suppositio* plures & diversas significationes habet. Significatio ejus prima & originaria videtur esse illa, qua significant unius rei sub alia positionem, sive alicujus rei collabentis suffultionem per alicujus fulcri positionem sub illa. In hac significatione loquitur Poeta ingeniosus *in Epist. Deianiræ*:

Hercule supposito sidera fulsit Atlas.

Secundo *supponere* aliquando significat idem, quod prærequirere. Ita dicimus: omnis effectus supponit, id est, prærequirit suam caussam. Tertiò *supponere* quandoque idem significat, quod delegare, seu vicarium ponere. Aliasque varias habet significationes huic nostro proposito parum deservientes. Est tamen adhuc una significatio nobis non incongrua: qua *supponere* significat idem, quod unum in locum & vicem alterius ponere. Ita obstetrices dicuntur supponere infantem, talisquè infans vocatur supposititius: quia videlicet, cum non sit infans proprius, est in locum & vicem infantis proprii fraudulenter positus. Hæc, inquam, significatio nostro huic proposito non est incongrua: quia voces, aliaque signa supponi idem est, quod illa in locum alterius, sui scilicet significati, poni.

2. *Et hinc patet:* Quod à quibusdam Summulistis voces ineptè dicantur in orationis contextu supponere pro suo significato: voces enim non possunt dici supponere; sed in passivo dicuntur supponi. Loquens ergo vocem in oratione supponit, & vox supponitur. Similiter hedera à vinopola supponitur, & vinopola illam in suis foribus supponit. Suppositio ergo non activè, sed passivè prædicari debet de signis. *Quæritur nunc hic:* Quidnam sit signi suppositio seu acceptio? Quidam Nobilis Philosophus putat suppositionem esse idem cum actuali significatione. Sed, salva pace, deceptus est. Alii putant esse significationem aptitudinalem. Alii esse idem cum impositione. Alii aliquid esse credunt.

3. *Resp. & dico primò*: Suppositio seu acceptio signi non est ejus significatio actualis; sed est quid realiter ab illa diversum. *Probatur*: Quia quæcumque sunt realiter separabilia, sunt etiam realiter distincta: atqui suppositio signi & significatio ejus actualis sunt duo realiter separabilia: ergo sunt duo realiter distincta. *Probatur minor*: Quia potest aliquod signum; verb. g. aliqua vox habere suppositionem, & tamen non habere actualem significationem: ergo signi suppositio est realiter separabilis à significatione ejus actuali. *Probatur antecedens:* Quia quando profero hanc propositionem, *homo est animal*, nullo intelligente aut attendente, utpote quia nullus audientium linguam latinam intelligit, vel si qui intelligant, mihi tamen loquenti nullus attendit: tunc istæ voces habent suppositionem; non tamen habent actualem significationem. Ergo potest aliqua vox habere suppositionem, non habens actualem significationem. Quod istæ voces ibi suppositionem habeant, *est clarum*: Suppositio quippe vocis nihil est aliud, quam positio vocis in orationis contextu pro suo significato: ut statim infra dicam pluribus. Atqui istæ voces sunt ibi in isto orationis contextu pro suis significatis positæ; ergo sunt suppositæ, habentque suppositionem.

4. Quod autem actuali significatione careant, *æquè clarum est*: Quia actualis significatio vocis est conceptus, quem format audiens de re per vocem significata ex occasione vocis auditæ: ut dixi supra *disp.* 2. Atqui in hoc nostro casu audientes nullum de re per voces significata conceptum formant: non enim voces intelligunt, vel si intelligant, mihi tamen loquenti non attendunt. Ergo istæ voces non habent ibi actualem significationem: adeoque actualis significatio est realiter separabilis à vocis suppositione. *Et ratio conclusionis à priori est*: Quia actualis significatio est cognitio quædam, & plerumque est actus quidam intellectus: ut dixi supra loco citato. At verò suppositio est actus voluntatis. Item significatio actualis vocum est actus elicitus ab audiente; suppositio verò est actus quidam elicitus à loquente: ut dicam infra: Inter quos non potest non esse distinctio realis.

5. *Dico secundò*: Suppositio signi non est etiam

etiam significatio aptitudinalis; sed est quid ab illa realiter diversum. *Probatur eodem modo*: Quia suppositio est à significatione aptitudinali realiter separabilis: ergo realiter distincta. *Probatur antecedens*: Quia potest aliquod signum; v. g. aliqua vox habere aptitudinalem significationem; non tamen habere suppositionem: ergo suppositio est ab aptitudinali significatione realiter separabilis. *Probatur antecedens*: Quia dum psittacus quidam, aut homo dormiens & somnians profert has voces, *homo est animal*, istæ voces habent aptitudinalem significationem: ut manifestum est. Non tamen habent suppositionem: ergo potest vox habens aptitudinalem significationem, carere suppositione. *Probatur minor*: Quia vocem supponi, seu habere suppositionem, est illam in orationis contextu pro suo significato poni, & ad significandum illud ordinari: atqui voces à brutis vigilantibus, & ab hominibus somniantibus prolatæ non ponuntur pro suo significato, neque ordinantur ad significandum illud: ergo non supponuntur, neque habent suppositionem. Similiter in hac oratione, *hæc vox homo est nomen*, vox *homo* habet aptitudinalem significationem; non tamen habet suppositionem: ut dicam infra. Ergo suppositio separabilis est à significatione aptitudinali. *Et ratio conclusionis à priori est*: Quia suppositio est actus quidam voluntatis à loquente elicitus: ut dicam infra. Atqui talis actus manifestè differt realiter à significatione aptitudinali: ergo etiam suppositio ab illa realiter differt.

6. *Dico tertiò*: Suppositio seu acceptio signi varias apud varios habet definitiones. Ab aliquibus definitur esse usurpatio signi pro suo significato. Ab aliis, esse positio signi pro suo significato. Ab aliis, esse ordinatio seu destinatio signi ad significandum. Ab aliis dicitur esse applicatio seu approximatio signi pro suo significato, &c. Quæ omnes definitiones bonæ sunt, ac elegantes, omnesque inter se planè æquipollent. Oportet enim de suppositione signi philosophari eo modo, quo philosophari solemus de approximatione, seu applicatione caussæ ad caussandum. Unde sicut in caussis approximatio neque est virtus caussandi, neque actus caussandi, sive actualis caussatio; sed est quid ab utroque realiter distinctum, ac inter utrumque medium: applicatio enim est prior, quam actualis caussatio, & posterior, quam caussandi virtus: prius namque est esse caussativum, quam ad caussandum applicari, & prius est ad caussandum applicari, quam actualiter caussare. Sic etiam prius est esse significativum, quam ad significandum applicari, & prius est ad significandum applicari, quam actu significare: adeoque suppositio seu ad significandum applicatio est aptitudinali significatione posterior, actuali verò prior.

7. *Ex quo patet*: Esse verum id, quod in hujus disputationis præfatione dixi: videlicet quod suppositio habeat locum non in solis vocibus; sed etiam in omnibus omninò aliis signis, tam naturalibus quam arbitrariis, tam formalibus quam instrumentalibus, &c. *Ratio est clara:* Quia suppositio est signi pro suo significato positio, est signi ad significandum applicatio: atqui sicut voces ponuntur & applicantur pro suis significatis in contextu orationis; sic etiam scripturæ in chartis, hederæ in vestibulis, picturæ & imagines applicantur, ac ponuntur in palatiis & templis: ergo supponi, & suppositio non in solis vocibus; sed locum habet in omnibus omninò signis.

DUBIUM II.

Quid in re propriè sit signi suppositio?

SECTIO I.

Resolutio propositæ quæstionis.

8. Dixi jam, signi suppositionem non esse significationem, neque actualem, neque aptitudinalem; sed esse applicationem, ac ordinationem signi ad significandum: quæ ordinatio sit quid inter hasce significationes medium, ac ab utraque realiter distinctum. Quæro ergo nunc: Hæc ordinatio & applicatio quid à parte rei sit? Quale ens? In quo subjecto, &c. Et moveo præsertim quæstionem de signis arbitrariis doctrinalibus: qualia sunt voces, ac scripturæ. Nam quid præcisè sit suppositio signi naturalis; v. g. fumi, conceptus, speciei impressæ, & id genus aliorum, valdè parum facit ad propositum Summulistæ. Attamen hoc ex illis, quæ de suppositione signi arbitrarii dicam, facilè poterit decidi. Dicam ergo primò, quid sit suppositio vocum, inde faciens transitum ad suppositionem omnium aliorum signorum.

9. *Resp. ergo & dico primò*: Suppositio vocis essentialiter includit formationem, productionem, seu prolationem vocis (hæc tria quippe modò non distinguo.) *Probatur*: Quia suppositio est positio vocis in contextu orationis pro suo significato: sive suppositio est ordinatio, seu applicatio vocis ad significandum. Atqui vocis in oratione positio, ejusque ad significandum ordinatio & applicatio est ipsissima vocis productio seu prolatio: ergo etiam vocis suppositio est ipsissima ejus productio seu prolatio: adeoque prolatio, seu productio vocis est de essentia suppositionis. *Probatur minor*: Quia vocem in orationis contextu ponere nihil est aliud, quam vocem proferre: nihil est aliud, quam orationem contexere & formare. Dic enim mihi quid sit aliud? Tunc etenim vocem *homo* & vocem *animal*, & vocem *est* in oratione pono, applico, & ad significandum ordino; quando illas formo & profero, ac dico, *homo est animal*. Ergo etiam vocis in oratione positio est vocis formatio & prolatio.

10. *Dico secundò*: De essentia suppositionis vocum etiam est intentio, seu volitio loquentis, ac vocem proferentis, qua vult ac intendit audienti significare vocis significatum; verb. grat. quando ego in oratione pono vocem *homo*, & dico, *homo est animal*, tunc mea volitio seu intentio, qua volo & intendo audientibus per vocem *homo* significare suppositum humanitatis: ista, inquam, mea intentio seu volitio spectat ad essentiam suppositionis, qua vox *homo* ibi suppo-

ſupponitur. De hac concluſione non dubitabit is, qui vel ſemel Textum vel Pontificii vel Cæſarei Juris inſpexit. Eamque expreſsè tradit Ariminenſis *in* 1. *diſt.* 44. *quæſt.* 2. *art.* 1. & 2. Idem ſæpè repetens. Gabriel *in* 2. *diſt.* 9. *quæſt.* 2. *art.* 4. & 5. *dub.* 7. Martinus Navarrus *in Comment.* cap. *Inter verba*. Hinc inde ſæpè. Et *in Comment. Humanæ aures quæſt.* 1. Menochius *lib.* 6. *præſumpt.* 35. Et per totum illud opus ferè ubiquè. Et pluribus Alciatus *in Rubricam de verbor. ſignif.* Eſtque aperta ſententia S. Auguſtini *lib. de mendacio*, & *lib. contra mendacium*.

11. *Et probatur primò*: Ex omnibus illis regulis, ac principiis Juris, quæ dicunt verba & voces juxta mentem, ac intentionem loquentis ab audientibus eſſe intelligenda: *Mens* enim *regit verba, non verba mentem*. Cap. *Humanæ aures*. Et ubi conſtat de mente, ac intentione loquentis ac contrahentis, non eſt opus præſumptionibus, conjecturis, nec interpretationibus: ut probat Textus *in l.* 69. *non aliter de leg.* 3. *l. continuus*, 137. §. *cum ita ſtipulatus*. In fine, *ff. de verb. obligat.* De quo benè Cardinalis in cap. *Ex literis*, 1. *de ſponſalibus*. Et intentioni loquentium ſtatur contra propriam ſignificationem vocum: voluntas enim loquentis potior eſt, & totum facit. *L. ex facto ff. de hæred. inſtit.* Actus quippe non excedunt intentionem ſuorum agentium. *L. non omnis ff. ſi cert. pet.* Et mens eſt radix verborum, & ſubſtantia prima: nam cor eſt imperator linguæ, & cedit lingua menti: & ſub jugo mentis verba conſiſtunt, tamquam ſub proprio originali, & digniori. Baldus in cap. *Mandatum, de reſcrip. in princ.* Ex quibus omnibus tale formo argumentum: Voces debent intelligi ab audientibus, prout accipiuntur à loquentibus: debent, inquam, intelligi juxta acceptionem loquentis. Atqui accipi juxta acceptionem loquentis eſt accipi juxta mentem & intentionem loquentis: ut patet per omnia præcitata Jura. Ergo ſuppoſitio ſeu acceptio idem eſt, quod mens, & loquentis intentio.

12. Similiter: *Certum eſt, quod is committit in legem, qui verba legis complexus contra legis nititur voluntatem*. De reg. jur. in 6. Senſus eſt: Is committit in legem, qui in lege quidem attendit verborum ſignificationem; non tamen eorum ſuppoſitionem ſeu acceptionem: ergo ſuppoſitio ſeu acceptio verborum eſt voluntas legis, ſeu legiſlatoris verba proferri, vel conſcribi curantis. Similiter Epikeja eſt caſus contentus ſub verbis, non tamen ſub mente legis: ut tradunt communiter omnes. *Id eſt*: Eſt caſus contentus quidem ſub verborum ſignificatione; non tamen ſub verborum ſuppoſitione ſeu acceptione: ergo verborum acceptio idem eſt, quod mens legem ferentis. Vide Menochium *loco ſupra citato*. Et per illud opus per ſingula ferè folia.

10. Poteſtque totum hoc confirmari argumento quodam, quo utuntur Alciatus, & Navarrus *locis ſupra citatis*: Quia dantur quædam propoſitiones vocales amphibologicæ, ad veritatem & falſitatem indifferentes: quæ ad veritatem vel falſitatem determinantur per diverſam vocum acceptionem ſeu ſuppoſitionem. Tales, inquam, orationes reperiuntur tam in profanis, ut loco citato multis oſtendit Alciatus, quam etiam in Scriptoribus Sacris. Talis namque oratio eſt hæc: *Non reſurgent impii in judicio*. Hæc, inquam, oratio amphibologica eſt, & ad verum & falſum ex ſe indifferens. Si enim vox *reſurgent* accipiatur & ſupponatur pro reſurrectione ad gloriam, oratio vera eſt, Catholica eſt: ſi verò vox *reſurgent* accipiatur pro generali reſurrectione ad vitam corporis, falſa eſt, hæretica eſt. Ergo id, quod haſce indifferentes propoſitiones determinat, eſt vocum acceptio & ſuppoſitio: atqui illud ipſum, quod illas determinat, eſt mens, voluntas, ac intentio loquentis: uti eſt manifeſtum. Si quippe mihi talem indifferentem orationem eloquenti quis errorem, hæreſim, vel mendacium objiciat, ſtatim reſpondeo, non ſic puto, non hoc volui, non hoc ſignificare intendi, non tali modo vocem iſtam accepi, &c. De quo vide Royas in *tract. de hæret. in prima part. num.* 206. Ergo vocum ſuppoſitio eſt idem, quod loquentis mens & intentio, hoc vel hoc ſignificare volentis.

14. Ne tamen quis mihi objiciat, quod concluſionem Logicam in ſolis ſuperſtitionibus Juris fundem, *etiam addo rationem Philoſophicam*: Quia vocis ſuppoſitio eſt vocis uſus ſeu uſurpatio, eſt vocis ordinatio & deſtinatio ad ſignificandum: & vocem ſupponere eſt voce uti, eſt vocem uſurpare, deſtinare, & ordinare ad ſignificandum. Atqui vocem uſurpare, ordinare, & deſtinare ad ſignificandum eſt per vocem velle ſignificare: ſicut pecuniam ordinare vel deſtinare ad lucrandum & mercandum, eſt velle per pecuniam mercari & lucrari. Ergo etiam vocem ad ſignificandum ſupponere eſt velle per vocem ſignificare: ergo vocis ad ſignificandum ſuppoſitio eſt per vocem aliquid ſignificandi intentio & volitio. *Præterea*: Mentiri eſt voces ad aliquem fallendum ſupponere & accipere: juxta illud Job 6. *Ad increpandum tantum eloquia concinnatis*. Vel, ut habet Eccleſiæ reſponſorium. *Ad increpandum*, vel etiam ad decipiendum, *verba componitis*. Atqui juxta Sanct. Auguſt. *lib. contra mendac. Mendacium eſt ſignificatio falſa cum voluntate fallendi*: Adeoque mentiri eſt ſignificare falſum cum voluntate fallendi, ſive eſt per falſam ſignificationem velle audientem fallere, vel eſt audienti velle ſignificare falſum. Ergo voces ſupponere eſt per voces velle ſignificare: ergo ſuppoſitio eſt per voces aliquid ſignificandi volitio.

15. *Dico tertiò*: Suppoſitio importat duo: unum in recto, alterum in obliquo. In recto importat vocis prolationem ſeu formationem; in obliquo verò importat ſignificandi volitionem. Eſt ergo vocis ſuppoſitio nihil aliud, quam vocis prolatio cum intentione ſignificandi: & vocem ſupponere, ſeu pro ſuo ſignificato in orationis contextu ponere, nihil eſt aliud, quam vocem proferre cum intentione ſignificandi; verb. grat. quando ego has voces *homo & animal*, profero, & dico alicui cum intentione illi ſignificandi, *homo eſt animal* tunc ego iſtas voces ibi ſuppono: unde ſupponere

ponere non tantùm est voces proferre, nec tantùm est velle aliquid per voces significare; sed est proferre voces cum voluntate seu intentione significandi. Conclusio hæc satis patet ex dictis: *Quibus tamen & hanc adhuc rationem adde*: Quia vocem supponere est voce uti, est vocem usurpare: & suppositio est vocis usus & usurpatio: uti jam dixi. Atqui usus seu usurpatio alicujus rei est actus quidam exterior simul cum actu interiore voluntatis: ut tradit S. Thomas 1. 2. *quæst.* 16. *art.* 1. Et alii ibidem communiter. Ergo similiter suppositio vocis importat duo, videlicet actum exteriorem simul cum actu voluntatis interno: atqui actus hic externus nequit esse alius, quam vocis prolatio; & actus voluntatis internus nequit esse alius, quam volitio sive intentio significandi: quis enim foret alius? Ergo suppositio est vocis prolatio cum voluntate significandi.

SECTIO II.

Proponuntur & solvuntur argumenta contraria.

16. OBjicies primò: Tam prolatio vocis, quam etiam intentio loquentis aliquid per vocem significandi sunt significata vocis: atqui significatum vocis nequit esse suppositio vocis: ergo neque prolatio vocis cum intentione significandi esse potest suppositio vocis. Hujus argumenti conseq. est clara; probanda tamen est major, simul cum minore. Et major quidem manifesta est omni Juris perito, ac etiam omni Summulistæ & Logico: Quia significatum vocis est illud, in cujus cognitionem deducitur audiens ex auditione vocis: atqui audiens ex voce audita cognoscit & prolationem vocis, ac etiam intentionem, ac mentem loquentis: nam verbis declaratur animus, & talis præsumitur, qualem prolata verba significant. *L. labeo*, §. *idem tuberon. ff. de supell. leg.* Quo loci Celsus ex Tuberonis sententia dixit, nomina esse, ut demonstrent voluntatem dicentis, & quemquam non dicere, quod non sensit. Unde & Cassiodorus *lib.* 3. dixit, nullum esse majus mentis nostræ testimonium, quam sit qualitas inspecta verborum. Et quid in Jure utroque magis obvium, quam in dubio de voluntate loquentis, recurrere ad originariam, & ordinariam significationem verborum? Cap. *Ex literis de sponsal.* 1. Ubi pulchrè Glossa *verb. intelligentiam*. Ergo tam vocis prolatio, quam etiam loquentis intentio sunt vocis prolatæ significatum.

17. *Minor argumenti principalis etiam probatur:* Quia suppositio habet se ad signum, sicut se habet applicatio & approximatio localis ad caussam: item signum se habet ad significatum, sicut se habet caussa ad caussatum. Atqui approximatio nequit esse caussæ effectus, sive caussatum: uti manifestum est. Ergo neque suppositio signi potest esse signi significatum. *Deinde*: Suppositio est applicatio signi ad significatum significandum: suppositio, inquam, vocis est applicatio vocis ad significandam mentem & voluntatem loquentis: Atqui significatum, & applicatio vocis ad significatum nequeunt esse realiter idem: ergo similiter significatum vocis nequit esse suppositio vocis.

18. *Resp.* Majorem istius argumenti esse verissimam, ut ibidem bene probatur; sed falsam esse illius minorem. *Ad cujus probationem neganda est secundæ pars majoris*: Nam inter signum & significatum nequaquam est proportio caussæ & caussati; sed est proportio potentiæ & objecti: ut dixi suprà *disp.*2. *dub.*7. Proportio itaque caussæ & caussati non inter signum & significatum; sed inter signum & actualem significationem est: ut dixi ibidem *disp.*4. *dub.*2. Adeoque hoc argumentum quidem probat, quod suppositio signi non possit esse actualis significatio signi, sicuti applicatio caussæ nequit esse effectus caussæ: sed quare suppositio signi non possit simul esse significatum signi, certè non video ab hoc argumento probari. Et quidem quod hoc nihil contineat absurdi, *etiam directè probo*; Quia suppositio & applicatio signi ad significatum habet se ad signum, sicut applicatio intellectus, qua à voluntate applicatur ad suum objectum, se habet ad intellectum. Atqui ista applicatio intellectus potest etiam ab intellectu intelligi, & esse intellectus objectum: quid enim obstat? Quid vetat? Ergo similiter suppositio seu applicatio signi etiam potest à signo significari, & esse signi significatum.

19. *Ad confirmationem similiter nego minorem*: Jam enim ostendi, quod nihil vetet suppositionem vocis simul esse significatum vocis. Hoc tamen addo, quod suppositio vocis nunquam sit adæquatum significatum vocis; sed solummodo partiale & inadæquatum: adeoquè semper suppositio & significatum vocis sunt realiter distincta: licet tamen interim etiam ipsa suppositio sit aliquod significatum. Nam verb. gr. cum dico *homo est animal*, ibi vox *homo* est signum, est vox significativa: ejus prolatio à me facta cum intentione significandi ejus significata est ejus suppositio. Significata verò ejus sunt varia: nam humanitas est significatum ejus formale; suppositum humanitatis est significatum ejus materiale: item significata ejus sunt conceptus meus, quo tam humanitatem, quam suppositum ejus concipio, item conceptus, quo ipsam vocem prolatam concipio: volitio seu intentio mea per vocem istam ista omnia significandi, &c. Et hæc intentio per vocem significandi suppositum humanitatis, est istius vocis suppositio; suppositum verò humanitatis est vocis *homo* significatum, à quo suppositio differt realiter. Hoc tamen non tollit, neque impedit, quin ista mea humanitatis suppositum significandi intentio etiam à voce significetur, & sit ejus significatum.

20. *Pro quo adverto ulterius*: Quis & qualis voluntatis actus sit suppositio vocis. Contingit quippe non rarò, quod per eandem vocem, per eandem orationem significentur, vel certè significari possint diversi voluntatis actus. Ita

enim

enim fit in omnibus orationibus contractum, stipulationem, aliamve similem dispositionem continentibus. Quales sunt hæ: *creo te Episcopum*, *vendo tibi equum*, *accipio te in meam*, *volo ire in Italiam*, *&c.* Hisce, inquam, vocibus in mente loquentis correspondent, aut certè correspondere possunt & debent plures voluntatis actus. Primò enim ibi est volitio voces proferendi. Secundò est volitio te in Episcopum creandi. Tertiò denique est volitio, qua volo per voces istas à me prolatas tibi notificare, ac significare volitionem meam te in Episcopum creandi. Similiter, cum dico, *volo ire in Italiam*, tunc in me est volitio istas voces tibi proferendi: est volitio eundi in Italiam: est denique volitio tibi per voces notificandi meam volitionem eundi in Italiam. *Quæritur:* Quænam harum mearum volitionum sit istarum vocum suppositio? An omnes istæ volitiones sint suppositiones? An solùm earum una? Et quæ?

21. *Et respondeo:* Non omnes istas volitiones esse suppositiones; sed solam volitionem tibi per voces significandi meam volitionem eundi in Italiam: volitio itaque mea in Italiam eundi non est istarum vocum suppositio; sed solummodo significatum. *Ratio est:* Quia significatum formale & principale vocum non potest esse vocum suppositio; sed vocum suppositio est volitio loquentis, qua vult per voces audienti notificare earum formale significatum; verb. gr. cum dico, *homo est animal*, istarum vocum suppositio non est humanitas & animalitas; sed volitio mea, qua audienti volo humanitatem & animalitatem significare. Atqui mea in Italiam eundi volitio respectu harum vocum, *volo ire in Italiam*, est significatum principale: uti est manifestum. Ergo illa non est istarum vocum suppositio; sed istarum vocum suppositio est volitio, qua volo tibi notificare istam volitionem principaliter per voces istas significatam. Ex qua doctrina, si locus hic pateretur, posset quis resolvere quædam in Jure sat controversa.

22. *Objicies secundò*: Vocis suppositio est vocis ad significandum applicatio, & in orationis contextu positio: atqui vocis applicatio & in oratione positio non est vocis prolatio: ergo vocis suppositio etiam non est vocis prolatio cum intentione significandi. *Probatur minor*: Quia ita se habet applicatio & positio in oratione ad vocem significaturam, sicut se habet applicatio & positio in camino ad ignem calefacturum: atqui applicatio & ignis in camino positio non est ignis productio; sed solummodo quædam illius localis motio: ergo similiter vocis applicatio & in oratione positio non est vocis productio seu prolatio. *Et confirmatur*: Quia positio in oratione habet se ad vocem, sicut positio in charta, foribus, vel templo sese habet ad scripturam, hederam, & statuam: atqui istæ positiones non sunt istorum signorum productiones: uti est clarum. Ergo neque vocis in oratione positio esse potest vocis positæ productio.

23. *Resp. negando minorem, & majorem probationis*: Diversitas quippe inter istas duas positiones est magna, & clara. Quia in rebus solidis, ac permanentibus aliud est productio, aliud ejus applicatio vel in certo loco positio, ut argumentum bene assumit. Unde hæ res primò producuntur, ac deinde hic vel ibi applicantur, & ponuntur. At verò in rebus transeuntibus, ac successivis, vel quasi successivis: quales sunt soni & voces, non differunt productio, positio, & applicatio: unde vocis in oratione positio idem est, quod vocis productio seu prolatio: & vocem in oratione ponere idem omninò est, quod vocem proferre, producere, vel pronuntiare. Neque enim vox primò producitur, & deinde in hac vel ista oratione ponitur & applicatur; sed vocem in oratione poni idem est, quod vocem proferri, ac produci. Neque etiam vocem in orationis contextu ponere est vocem transferre & loco movere; sed est vocem intra orationis contextum proferre, est vocem proferendo orationis contextum facere, seu orationem contexere. Ex quo etiam patet responsio ad confirmationem. *Neganda quippe est major*: Nam hedera, statua, aliaque similia sunt entia firma & permanentia: in quibus proinde aliud est productio, aliud in loco positio seu applicatio: à quibus proinde non potest trahi argumentum ad sonos, & voces.

24. *Objicies tertiò*: Eadem vox potest habere simul plures suppositiones; atqui eidem voci in mente loquentis non correspondent plures volitiones significandi: ut unicuique per propriam experientiam constat. Ergo vocis suppositio nequit esse loquentis volitio. *Probatur major*: Quia in hac propositione, *omnis homo est animal*, vox *animal* habet simul acceptionem confusam, & appellationem formalem: ut notum est intelligenti terminos. Atqui acceptio confusa & appellatio formalis sunt diversæ suppositiones: uti patebit infra. Ergo eadem vox potest simul habere plures suppositiones. *Resp. dist. majorem:* Eadem vox potest habere simul plures suppositiones realiter distinctas: *sic nego*. Potest habere plures acceptiones sola ratione distinctas: *sic concedo*. Quo posito tota corruit conseq. Ad majoris probationem dico, acceptionem disjunctam seu confusam, & appellationem formalem esse in re planè idem; solummodoque differre in modo concipiendi, & significandi. De quo infra suo loco.

25. *Objicies quartò:* Si vocis suppositio foret vocis prolatio simul cum intentione, ac volitione significandi, tunc voces à brutis, & etiam hominibus dormientibus prolatæ non haberent suppositionem: illi quippe, dum voces proferunt, significare non volunt, nec intendunt. Atqui hoc consequens absurdum est: ergo & antecedens. *Probatur minor:* Quia voces brutorum actu significant: verb. gr. hæ voces *homo est animal*, prolatæ à psittaco, actu sæpè significant. Ergo sunt suppositæ habentque suppositionem: adeoque falsum est, quod voces à brutis prolatæ non habeant suppositionem. *Antecedens hujus enthymematis est cla-*

clarum : Quia tunc voces actu significant, quando ex earum occasione audiens de re significata conceptum format : atqui homo psittacum loquentem audiens, sæpè ex vocibus ejus de re significata conceptum format : ut testis est experientia. Ergo istæ psittaci voces sæpè actu significant. *Istius verò enthymematis conseq. etiam probatur :* Quia voces non possunt habere actualem significationem, nisi habeant suppositionem : atqui voces à brutis prolatæ habent actualem significationem : ergo habent suppositionem. *Probatur major :* Quia ita se habet suppositio signi ad actualem signi significationem, sicut se habet applicatio caussæ ad actualem caussæ caussationem : atqui caussa non potest actu caussare, nisi habeat applicationem : ergo similiter signum non potest actu significare, nisi habeat suppositionem.

26. *Resp.* Apud me certissimum esse, quod voces à brutis, vel hominibus dormientibus prolatæ non habeant suppositionem. Nam, uti jam probatum est, suppositio est prolatio cum intentione significandi : quali prolatione carent voces prolatæ à brutis, & hominibus somniantibus. Et sic verum est, quod supra *dubio primo* dixi : videlicet voces à bruto prolatas quidem habere aptitudinalem significationem; non tamen suppositionem. *In forma ergo respondeo negando minorem, ad probationem nego conseq. ad cujus ulteriorem probationem nego majorem quoad omnia :* Est enim quidem magna paritas, magnaque proportio inter signi suppositionem & caussæ applicationem ; non tamen proportio hæc quoad omnia infallibilis est. Nam non est tanta necessitas suppositionis in voce ad significandum, quanta est applicationis in caussa ad caussandum. Caussa quippe sine applicatione ad passum nullatenus, saltem naturaliter, potest caussare; ast verò signum sine suppositione, quamtumvis de Jure non deberet, de facto tamen potest significare, & sæpè significat : uti hoc argumenrum bene probat. De quo dicam plura in *hujus disp.* decursu. Suprà *disp.5. dub.3.* hoc ipsum argumentum inversa tamen non nihil ejus forma, etiam fuit propositum. Ibidemque respondi, voces à bruto, vel homine somniante prolatas non habere suppositionem ; & addidi neque habere posse actualem significationem : quam tamen illis hic concedo, sicut concedi debet. Quomodo ergo hæc stant? Quomodo cohærent? Dico hæc bene stare, bene cohærere : quia ibi dixi, quid illis competat de Jure; hic verò quid illis sine Jure interdum quadret de facto. De quo plura inferius.

SECTIO III.

Explicatur adhuc magis natura suppositionis.

27. PEtes ergo : An voces ab hominibus somniantibus, & brutis prolatæ nullo unquam casu possint habere suppositionem? *Resp.* Ordinariè non habere : ut facilè patet ex dictis. Nihilominus tamen videtur mihi posse dari casus, in quo voces à bruto prolatæ habeant veram suppositionem; v.g. pone esse aliquem psittacum, qui sciat certam aliquam formulam verborum proferre; idque ad nutum & imperium sui domini : quando ergo iste psittacus ista verba ex domini sui imperio alicui dicet, tunc ego dico ista verba habitura esse suppositionem. Nec oportet longè currere pro hujusmodi exemplo : habemus in Sacra Historia, *Num.22.* Ubi asina Balaam locuta est, & voces protulit, quas ego dico habuisse veram suppositionem. *Et probo :* Quia, uti jam dixi, suppositio vocum est prolatio vocum cum intentione significandi : unde omnes illæ voces habent suppositionem, quæ proferuntur cum intentione significandi. Atqui istæ voces asinæ fuerunt ab asina prolatæ cum intentione significandi : cum intentione, inquam, non quidem ipsius asinæ ; sed cum intentione Angeli, qui aperuit os asinæ. Angelus enim, quia cum Impio Balaam non volebat loqui per seipsum, aperuit os asinæ, & locutus est per asinam. Ergo istæ voces habuerunt suppositionem. *Similiter* : Si meus psittacus ex mea voluntate & imperio tibi dicat, *bona dies, vade hinc*, vel quid simile, istæ voces proferuntur cum intentione significandi : non quidem cum intentione psittaci proferentis; sed cum intentione mea imperantis. Ergo quid illis deest ad suppositionem? Sanè omninò nihil.

28. *Dices* : Deesse unam conditionem valdè essentialem : quæ est, ut prolatio vocum & intentio significandi sint actiones ejusdem suppositi. Suppositio enim est prolatio vocum cum intentione significandi : cum intentione non cujuscumque ; sed cum intentione loquentis. *Ast hoc gratis assumitur :* Neque illa conditio est suppositioni essentialis, aut necessaria : est illi quidem multum ordinaria; sed nequaquam necessaria. *Quod probo* : Quia oportet philosophari de suppositione vocum, sicut philosophamur de suppositione scripturæ, hederæ in foribus, statuæ in templo, &c. Omnium enim eadem, ac pariformis est ratio. Sicut quippe suppositio vocis est vocis prolatio cum intentione significandi; sic etiam suppositio hederæ est hederæ ad fores appensio cum intentione significandi : de quo statim infra paulo plura dicam. Atqui in suppositione hederæ, hederæ ad fores appensio, & significandi intentio non debent esse actiones ejusdem suppositi : ut mihi videtur esse manifestum. Ergo neque in suppositione vocis, vocis prolatio & significandi intentio debent esse actiones ejusdem suppositi; sed intentio esse potest actio hominis vel Angeli, prolatio verò actio alicujus bruti. *Probatur minor :* Quia si hedera appenderetur foribus per canem ad id à mercatore edoctum, tunc hedera ita appensa à cane esset tam bene ad significandum exposita & supposita, quam hedera appensa ab homine : ut nemo negabit, qui sanus est. Atqui tunc hederæ appensio & significandi intentio non forent actiones ejusdem suppositi ; sed appensio foret actio canis, intentio verò foret actio hominis : ergo ad hederæ suppositionem non requiritur, quod hederæ appensio & significandi intentio sint actiones ejusdem suppositi : ergo neque id requiritur ad suppositionem vocis.

29. *Et ratio à priori esse videtur* : Quia vocem supponere est vocem prolatam ad significandum ordinare, & destinare: est per vocem prolatam velle significare . Atqui potest quis ad significandum ordinare & destinare non solummodò voces à se prolatas; sed etiam prolatas ab alio, suo tamen nomine & imperio: nam *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*. De reg. Juris in 6. Ergo etiam potest quis supponere voces ab alio prolatas: ergo significandi intentio & vocum prolatio non sunt necessario actiones ejusdem suppositi. Unde in hoc casu suppositio debet magis attribui homini prolationem vocum imperanti, quam bruto illam exequenti; sicut actio ex mandato, ac directione alterius facta magis attribuitur mandanti, quam mandatario. Deinde in suppositione principalior est significandi intentio , quam vocum prolatio : unde suppositio adscribi debet potiori jure homini significare intendenti , quam bruto voces proferenti.

30. *Objicies :* Si signi suppositio posset esse composita ex diversorum suppositorum actionibus, si unus posset voces proferre, & alter intentionem significandi formare , jam validum foret Sacramentum, validaque foret Sacramenti collatio, ubi unus verba formæ proferret, & alter intentionem formaret. Valida v. g. foret collatio Ordinis , in quo Episcopus intentionem formaret; & Archidiaconus ex mandato Episcopi verba proferret . Atqui consequens hoc falsum est, hæreticum est: ergo etiam hæreticum est illud antecedens. *Probatur sequela majoris*: Quia in Sacramentis, sive in signis Sacramentalibus (Sacramentum quippe est vera species signi) idem planè est Sacramenti collatio, quod Sacramenti ad significandum suppositio: ut dicam *sect. seq.* Unde illa præcisè sufficiunt ad validam Sacramenti collationem, quæ præcisè sufficiunt ad validam illius suppositionem . Ergo si signi suppositio ex diversorum suppositorum actionibus composita, foret valida, ac legitima suppositio , etiam Sacramenti collatio taliter composita foret valida , ac legitima collatio, quod constat apud omnes esse falsum , ac hæreticum . *Resp.* Quod si de suppositione Sacramentorum possemus omninò ita philosophari, sicut philosophamur de suppositionibus aliorum signorum, huic argumento concederem omnes suas sequela & consequent. Nudam quippe rei naturam considerando , eadem ubique est ratio : unde Christus Dominus noster potuisset Sacramenta sua ita contulisse , ac etiam ita ab aliis conferenda & supponenda instituisse . Sed sic non fecit ; eorum enim collationem , ac suppositionem, ut valida & legitima sit , ex ejusdem suppositi actionibus componi voluit. Cujus rei variæ à Theologis assignantur rationes: quibus referendis & deducendis non est hic aptus locus.

31. *Ex quibus omnibus sequitur* : Quod voces à brutis ex imperio , ac directione alicujus agentis intellectualis, v. g. hominis vel Angeli prolatæ significent, vel certè significare possint aliquos actus bruti voces proferentis , & aliquos actus homini vel Angeli illam prolationem imperantis, ac dirigentis. Dicat v. g. aliquis psittacus ex directione, ac imperio sui magistri, *homo est animal,* tunc istæ voces significare possunt aliquos actus psittaci proferentis, & aliquos hominis imperantis. Ad illam enim vocum istarum prolationem varii formantur actus cognoscitivi & appetitivi, tum à psittaco, tum etiam à magistro. A psittaco quidem formatur imaginatio, & materiale sensitivum Imperium de vocibus proferendis; à magistro verò formatur conceptus de ipsis vocibus, conceptus de re significata, volitio seu intentio rem significatam audienti significandi, imperium, quo vult has voces à psittaco proferri, &c. Qui omnes actus per istas voces significantur, vel certè significari possunt.

32. Eodemque ferè modo philosophandum est de vocibus comœdorum, aliorumque hominum nomine vel mandato alieno loquentium. Hæ, inquam, voces etiam significant, vel significare possunt aliquos actus hominis loquentis; aliquos verò hominis, cujus nomine is loquitur; v. g. voces Berthæ vel Semproniæ in persona & nomine Medææ apud Senecam loquentis, significant aliquos actus Semproniæ , aliquos verò Medææ. Illi quippe istarum vocum prolationi varii correspondent actus tum Semproniæ, tum Medææ: in Sempronia quidem est conceptus vocum proferendarum , est Imperium de illis proferendis , est intentio seu volitio per istas voces auditorio significandi Medææ voluntatem , illius conceptum, remque ab illa conceptam & volitam; in Medæa verò est conceptus de re significata , est volitio , qua rem significatam vult hoc vel isto modo se habere, &c. Qui omnes actus per hasce voces possunt significari. Vide quæ dixi supra *disp. 5. dub. 3.*

SECTIO IV.

Deducuntur quædam corrollaria ex dictis.

33. Ex hactenus dictis inferri possunt quædam corrollaria scitu & animadversione non planè indigna. *Primò ergo sequitur* : Quod hæ denominationes , sive hæc prædicata, *esse suppositum*, *esse acceptum*, *esse distributum*, *habere suppositionem*, *distributionem*, *acceptionem*, *&c.* sint respectu vocum denominationes partim intrinsecæ, partim extrinsecæ: item quod sint denominationes non rationis & fictæ, sed verè reales & positivæ. *Probatur :* Quia denominatio seu prædicatum verè reale, & partim intrinsecum, partim extrinsecum est illud , cujus significatum formale est verè reale: cujus significatum formale est suo subjecto partim intrinsecum, partim extrinsecum: ut latiùs dicam infra de prædicatis agens. Atqui ista præfata prædicata habent talia significata formalia: ergo sunt prædicata verè realia,ac partim intrinseca, partim extrinseca . *Probatur min.* Quia prædicatum, de quo hic agimus, est *suppositum*, *acceptum*, *distributum*, *&c.* significatum formale sunt *suppositio*, *acceptio*, *distributio*, & istorum prædicatorum subjectum est *vox*: atqui suppositio est quid verè reale : est quid voci partim intrinsecum, partim extrinsecum. Ergo ista prædicata habent significatum formale,

male, quod sit verè reale, quodque sit suo subjecto partim intrinsecum, partim extrinsecum. *Probatur minor:* Quia, uti jam dixi, suppositio vocis est prolatio seu productio vocis simul cum intentione significandi: atqui productio vocis est quid voci productæ intrinsecum: omnis enim actio intrinsecè modificat, & adhæret suo termino: uti hic à Physicis mutuo. Intentio verò significandi est voci prolatæ extrinseca: uti clarum est: est enim actus voluntatis immanens, qui voci per aerem volanti & sonanti nequit esse intrinsecus. Ergo suppositio est quid reale, ac voci quid partim intrinsecum, partim extrinsecum. Ex quo ulterius patet suppositionem non esse ens per se; sed ens quoddam, & aggregatum per accidens.

34. *Sequitur secundò*: Quod vocis suppositio sit planè idem, quod verbalis locutio: item quod vocem supponere sit planè idem, quod ore-tenus loqui. Dico, *idem*, *quod ore-tenus loqui*: Quia clarum est, quod suppositio non sit mentalis locutio: item quod vocem supponere non sit mentaliter loqui. *Probatur*: Quia vocis suppositio est vocis formatio cum intentione significandi: atqui idipsum est vocalis locutio: ergò vocalis locutio est planè idem, quod vocis suppositio. *Probatur minor:* Quia locutio vocalis est prolatio verbi vocalis: atqui prolatio verbi vocalis est nihil aliud, quam prolatio vocis cum intentione significandi: ergo etiam locutio vocalis nihil est aliud, quam prolatio vocis cum intentione significandi. *Probatur minor*: Quia verbum vocale est vox informata à verbo mentali: unde prolatio verbi vocalis nihil est aliud, quam prolatio vocis informatæ à verbo mentali. Atqui proferre vocem informatam à verbo mentali nihil est aliud, quam proferre vocem cum intentione significandi verbum mentale: ergo prolatio verbi vocalis nihil est aliud, quam prolatio vocis cum intentione significandi. *Prætereà*: Loqui est invicem sermocinari, est invicem mutuos suos conceptus per voces communicare: atqui mutuos communicare conceptus nihil est aliud, quam velle per voces significare mutuos conceptus, quam proferre voces cum intentione significandi mutuos conceptus: ergo vocalis locutio nihil est aliud quam prolatio vocis cum intentione significandi. *Ex quo habes ulterius*: Quod sicut bruta non possunt voces supponere, sic etiam nequeant vocaliter loqui. Cui non obest, quod dicat Sacer Textus asinam Balaam aperto ore fuisse locutam: nam ibi vox *locutam* capitur latius quam ex sua ordinaria significatione capi soleat. Vide Gabriel *in 2. dist.* 9. *quæst. 2. art. 5 dub.* 3.

35. *Sequitur tertiò*: Quidnam sit suppositio aliorum signorum arbitrariorum, tam doctrinalium, quam non doctrinalium: qualia v.g. sunt scripturæ, hedera, Sacramenta, statuæ, picturæ, & id genus alia. Horum signorum quædam sunt entia firma ac stabilia, in quibus separari potest productio & applicatio, appensio, vel appositio, &c. Qualia sunt hedera, statua, pictura &c. Quædam verò sunt fluxa & quasi transeunter existentia, & existentia transeuntia, in quibus non potest separari productio ab applicatione, appensione, vel appositione, &c. Talia sunt Scripturæ, Sacramenta, saltem sex, Sacramentum quippe Eucharistiæ quid stabile est, & permanens: alia verò consistunt in actione quadam fluente, & transeunte; videlicet in applicatione aquæ, porrectione calicis, vel libri, impositione manuum, prolatione verborum, &c. *Quo posito, dico*: Quod signi arbitrarii firmi & solidi suppositio nihil sit aliud, quam illius appensio, vel appositio in certo aliquo loco cum intentione significandi, V.g. suppositio hederæ nihil est aliud, quam appensio hederæ ad fores facta cum intentione significandi vinum venale. Suppositio statuæ in templo nihil est aliud, quam positio statuæ in templo facta cum animo significandi aliquem sanctum. Et sic de aliis. Signi verò arbitrarii fluentis & transeuntis suppositio nihil est aliud, quam productio istius signi cum intentione & animo significandi. V.g. suppositio Sacramenti Baptismi nihil est aliud, quam productio ablutionis ex aqua cum intentione caussandi & significandi internam ablutionem animæ. Et sic de aliis. *Ratio horum omnium est plana, & clara:* Quia signum supponere, v. g. Sacramentum, hederam, vel statuam supponere est illa ad significandum ordinare, destinare, & usurpare: atqui aliquid ad significandum destinare, vel usurpare nihil est aliud, quam illud producere, vel alicui loco applicare cum intentione significandi: uti patet ex dictis *sect.* 1. Ergo horum signorum suppositio nihil est aliud, quam eorum productio vel appositio facta cum intentione significandi.

36. *Et hinc ulterius*: Sacramenti collatio seu dispensatio id planè est, quod Sacramenti ad significandum suppositio: & Sacramentum conferre seu dispensare idem planè est, quod Sacramentum supponere, v. g. collatio Ordinis vel Confirmationis idem planè est, quod suppositio Ordinis, vel Confirmationis. *Ratio est clara:* Quia Sacramenti collatio est Sacramenti, v. g. Ordinis vel Confirmationis productio facta cum intentione effectum ejus significandi & caussandi: atqui hoc ipsum est suppositio: ergo Sacramenti collatio est omninò idem, quod Sacramenti suppositio. Et hinc ulterius patet nova, fundamentalis, ac solidissima ratio, quam licet nullus hactenus Theologorum attigerit, puto tamen esse solidissimam, ac efficacissimam & rationem à priori: patet, inquam, ratio, cur Sacramentis intentio Ministri, conferendi, faciendi & significandi, quod confert, facit, ac significat Ecclesia Catholica Romana, sit de essentia collationis: ita ut collatio sine hac intentione facta sit cassa, irrita, ac nulla. *Ratio, inquam, est*: Quia Sacramenti collatio idem omninò est, quod Sacramenti suppositio; atqui de essentia suppositionis est intentio significandi: ergo eadem etiam est de essentia collationis.

37. *Sequitur quartò*: Quidnam sit suppositio signorum naturalium, v g. fumi, speciei impressæ, cometæ, similiumque aliorum. Horum ergò signorum suppositio nihil mihi videtur esse aliud, quam eorum localis applicatio seu approximatio ad potentiam cognitivam, cui debent significare, v.g. suppositio fumi est approximatio debita

ta ad visum: approximatio debita ad auditum est suppositio speciei audibilis impressæ. Et sic de aliis. *Ratio est*: Quia suppositio signi est explicatio signi ad significandum, & caussandam in potentia cognitiva significati cognitionem: atqui hæc signa naturalia ad caussandam sui significati cognitionem sufficienter applicantur per localem sui ad potentiam cognitivam approximationem; sicut agentia naturalia ad caussandum suum effectum sufficienter applicantur per localem sui ad subjectum approximationem: ergò etiam horum signorum suppositio nihil videtur esse aliud, quam hæc eorum debita localis approximatio. Neque enim hic ulterius requiri potest intentio vel volitio approximantis: quia caussa approximans ordinariè caussa aliqua naturalis & necessaria est, & ad significandi intentionem formandam inepta ac incapax. *Disputari hic posset*: Quomodo in signis arbitrariis differant suppositio & institutio? Sed hoc egi suprà abundanter *disp. 3. dub. 3.*

DUBIUM III.

An voces semper illud significent, ad quod significandum à loquente supponuntur.

38. IN schola Summularum nihil hoc axiomate familiarius: illo enim hinc inde fuimus usi? *Quæritur ergo hic*: Quis sit illius verus, ac legitimus sensus? Potest verò axioma istud intelligi duobus modis. *Primò*: De significatione aptitudinali. Hoc sensu: An voces semper aptitudinaliter significent illud, ad quod significandum à loquente supponuntur? *Secundò*: Intelligi potest de significatione actuali, ut sensus sit. An voces semper illud significent actu, ad quod significandum à loquente supponuntur? Et hic sensus est præcipuus, & magis ordinarius, in quo istud axioma à politioribus Summulistis passim usurpatur. Attamen amplioris doctrinæ gratia utrumque sensum ejus paucis aperiam: utriusque enim sensus intellectus non est Philosopho negligendus.

39. *Resp. ergo & dico primò*: Voces semper aptitudinaliter significant illud, ad quod significandum à loquente supponuntur. *Probatur*: Quia illud, ad quod significandum voces à loquente supponuntur, est illud, quod loquens per voces significare intendit: vocis enim suppositio idem est, quod significandi intentio. Atqui illud, quod loquens per voces vult significare, debent voces significare aptitudinaliter: ut clarum est. Ergo voces semper aptitudinaliter significant illud, ad quod significandum à loquente supponuntur. *Et ratio à priori est*: Quia potentia significativa, sive significatiò aptitudinalis vocis habet se ad suppositionem vocis, sicut potentia caussativa caussæ habet se ad approximationem caussæ: ut dixi hinc inde sæpè. Atqui caussa non potest approximari ad caussandum aliquem effectum, cujus non habet potentiam caussativam: ergò similiter vox non potest supponi ad significandam aliquam rem, cujus non habet potentiam significativam: adeoque vox semper significare aptitudinaliter debet illud, ad quod significandum a loquente supponitur.

40. *Dico secundò*: Voces non semper à loquente supponuntur ad significanda omnia illa, quæ aptitudinaliter significant: sive voces non semper à loquente supponuntur pro omnibus omninò suis significatis; sed aliquandò pro eorum aliquibus, vel aliquo tantum, aliquando pro hoc, aliquando pro illo. *Probatur*: Quia vox *homo* & generaliter omnis vox concreta substantiva significat aptitudinaliter naturam cum supposito: suppositum in recto; naturam verò, v. g. humanitatem in obliquo. Atqui tamen vox *homo* non supponitur semper pro humanitate simul & supposito; sed quandoque pro sola humanitate, quandoquè pro solo supposito. Ergo voces non semper supponuntur pro omnibus omninò suis significatis, quæ aptitudinaliter significare possunt. *Patet minor*: In hac vulgatissima propositione S. Augustini: *Tu ad liberandum suscepturus hominem*, vel *Deus suscepit hominem*. Ubi vox *hominem* supponitur pro sola humanitate; non autem pro supposito: si enim vox *hominem* etiam pro supposito supponeretur, propositio foret falsa ac hæretica: ut novit omnis Christianus. Possetque hoc ipsum confirmari pluribus exemplis, quæ tamen, ne sim longior, omitto: multaque occurrent hinc inde in decursu: *Ac ratio conclusionis à priori est*: Quia significatio aptitudinalis habet se ad suppositionem; sicut se habet potentia caussandi ad applicationem: atqui caussa non semper applicatur ad caussandos omnes effectus, quos caussare potest; sed aliquando applicatur tantùm ad hos, aliquandò tantùm ad istos: v. g. homo non applicatur semper ad videndum, audiendum, gustandum, imaginandum, &c. simul; sed applicatur quandoquè tantummodò ad videndum, quandoque tantummodo ad audiendum, &c. Ergò similiter vox non semper applicari & supponi debet ad significanda omnia, quæ significare potest; sed quandoquè supponi potest ad tantummodò significandum hoc, quandoque ad tantummodò significandum illud. Nam vox supponitur ad significandum illud, quod à loquente significari intenditur: atqui loquens non semper intendit audienti significare omnia vocis significata; sed quandoque intendit significare hoc, quandoquè intendit significare illud: ergo etiam vox non semper supponitur ad significanda omnia sua significata; sed quandoque ad significandum hoc, quandoquè ad significandum illud.

41. *Dico tertio*: Vox de Jure significare actu debet illud, ad quod significandum à loquente supponitur. *Probatur hoc*: In primis ex omnibus illis juribus, quæ dicunt voces esse intelligendas ab audientibus juxta sensum, mentem, & intentionem loquentium, quod nihil aliud dicere est, quam quod voces de Jure debent actu significare illud, ad quod significandum à loquente supponuntur. *Et ratio est clara*: Quia voces sunt instrumenta humanæ communicationis: sunt vehicula mutuorum conceptuum, mutuarumque voluntatum: sunt signa, quibus homines suas voluntates, suosque conceptus sibi mutuo manifestant. Undè debent

apud audientem illud agere illudque significare, quod loquens agi, ac significari voluit. Et hinc Hæretici sacram Scripturam, quæ sunt verba & voces Spiritus Sancti pervertentes, & aliud ex illa, quam Spiritus Sanctus significari & intelligi voluerit; intelligentes, dicuntur peccare in Spiritum Sanctum: quia videlicet Juri sacrorum verborum derogant, qui illa ad alienas significationes detorquent ac depravant. Voces ergò de Jure debent actu significare illud, ad quod à loquente diriguntur, ac supponuntur.

42. *Dico quartò*: De facto tamen voces sæpè actu significant aliud, quam loquens intenderit aut supposuerit. Patet hoc in sacra Scriptura, quæ Hæreticis eam planè intelligentibus actu sæpè significat mortem: cum tamen Spiritus Sanctus illam supponat & dirigat ad significandam omni homini æternam vitam. Similiter sæpè contingit, ut eadem lex, idem Canon à diversis Doctoribus explicetur & intelligatur à sensibus contrariis & incompossibilibus: qui duo sensus, cum incompossibiles sint, non possunt esse ambo conformes intentioni ac menti Cæsaris vel Pontificis: adeoque alteruter eorum aliud intellìligit, quam Papa vel Cæsar intelligi ac significari intenderit. Et nihil in humano colloquio familiarius est, quam malus audientium intellectus. Clarum ergo est, quod voces de facto non semper actu significent illud, ad quod significandum à loquente supponuntur: Cum itaque quasi pro axiomate assumitur. *Voces actu significant illud, ad quod significandum supponuntur*: intelligi id debet de Jure: non de facto. Vide, quæ dixi suprà *disp.* 3. *dub.* 6.

43. *Ex quo patet*: Quomodò concordari debeant illa duo, quæ dixi *dic disp.* 2. *sect.* 2. Et *disp.* 5. *dub.* 3. Ista enim disputatione dixi, vocis suppositionem non semper necessariò requiri ad actualem vocis significationem; sed interdum dari actualem significationem sine suppositione; at verò *disp.* 5. dixi, vocis suppositionem esse tam necessariam actuali significationi, ac applicatio caussæ necessaria est actuali caussationi: adeoque nunquam dari posse actualem vocis significationem sine suppositione. Hæc duo, inquam, ex dictis possunt facilè concordari: primum enim intelligi debet de facto; alterum de Jure. Vox enim de Jure nihil potest significare, nisi ad quod significandum supponitur: de facto verò sine Jure sæpè actu significat sine suppositione, & applicatione: ut jam est dictum.

DUBIUM IV.

Quotuplex sit signorum suppositio?

44. RESP. & *dico primò*: Suppositio dividi potest in suppositionem activam, & passivam. Suppositio activa est illa, quæ se tenet ex parte loquentis, qua videlicet loquens vocem à se ptolatam supponit. Suppositio verò passiva est illa, quæ tenet se ex parte vocis à loquente prolatæ, qua videlieet vox à loquente prolata ad significandum supponitur. Quæ suppositiones non sunt duæ realiter separabiles ac distinctæ; sed est eadem planè ac una, quæ comparata ad vocem vocatur passiva, dum verò ad loquentem comparatur, tunc vocatur activa. Sicuti visio activa non est forma realiter distincta à visione passiva; neque enim alia visione ego parietem video, & alia paries à me videtur: sed illa eamet visione, qua ego parietem video, etiam paries à me videtur. Similiter ergo non est alia suppositio, qua vox à loquente supponitur, & qua loquens vocem supponit: sed illa ipsissima suppositione, qua loquens vocem supponit, etiam vox à loquente supponitur. Hoc etenim omnibus illis formis per nomina abstracta verbalia significatis, quales sunt *suppositio*, *actio*, *intellectio*, *volitio*, *amor*, *odium*, *visio*, *auditio*, *adoratio*, *oratio*, *&c.* commune est, quod habeant duo subjecta denominationis: unum activæ; alterum verò denominationis passivæ: & dum referuntur ad subjectum, quod denominant activè, vocantur *oratio*, *adoratio*, *visio*, *auditio*, *&c.* activa: dum verò referuntur ad subjectum illud, quod denominant passivè, vocantur *oratio*, *visio*, *auditio*, *&c.* passiva. Non quia sunt duæ formæ; sed quia sunt unica forma ex duplicis subjecti connotatione duo sortiens vocabula & nomina.

45. Ubi adverte quoddam discrimen inter suppositionem & alia similia verbalia: nam omnia, vel certè pleraque alia verbalia denominant unum intrinsecè; aliud extrinsecè, v. g. oratio, adoratio, honoratio, auditio, visio, &c. rem oratam, adoratam, honoratam, visam, auditam &c. denominant extrinsecè: at verò rem, orantem, adorantem, honorantem, videntem, audientem, &c. denominant intrinsecè. At verò suppositio tam vocem suppositam, quam hominem supponentem denominat partim extrinsecè partim intrinsecè. Quod vocē suppositam partim intrinsecè, partim extrinsecè denominet, dixi *supra dub.* 2. *sect* 4. Quod etiam hominem supponentem ita denominet, *probo*: Quia suppositio est etiam homini supponenti forma quædam secundùm aliquid sui intrinseca, & secundum aliquid sui extrinseca; ergò etiam hominem supponentem seu loquentem denominat partim intrinsecè, partim extrinsecè. *Probatur antecedens*: Quia, ut supra dixi, suppositio est prolatio vocis simul cum volitione, seu intentione loquentis, qua loquens vult audienti per vocem significare vocis significatum: atqui loquentis intentio est loquenti intrinseca; vocis verò prolatio est illi extrinseca: ergo suppositio est loquenti secundùm aliquid sui intrinseca, & secundùm aliquid sui extrinseca. Quod loquentis intentio sit loquenti intrinseca, omnibus notum est. Quod verò vocis prolatio sit illi extrinseca. *Probatur*. Quia vocis prolatio est actio productiva vocis: atqui actio productiva vocis non est intrinseca homini vocem proferenti & producenti; sed est intrinseca aeri in quo, & ex quo vox formatur: actio enim non est in agente; sed in patiente; uti hic ex Physica suppono. Ergo prolatio vocis non intrinseca est, sed extrinseca homini vocem proferenti. *Ratio ergò*, cur suppositio tam vocem suppositam, quam hominem lo-

loquentem denominet partim intrinsecè, partim extrinsecè; *ratio, inquam, est hæc*: Quia suppositio tam voci, quam homini est secundùm aliquid sui intrinseca, & secundum aliquid extrinseca: nam significandi intentio est homini intrinseca, voci verò extrinseca; vocis autem prolatio est homini extrinseca, voci verò intrinseca: ut hactenus est dictum.

46. *Dico secundò*: Suppositio etiam dividi potest in suppositionem signi ad significandum suum significatum, & in suppositionem signi pro suo significato. De hac divisione mentionem feci supra *disp.* 4. *dub.* 6. Promisiquè me hoc loco de illa latiùs esse acturum. Suppositio ad significatum locum habet in omni omninò signo, sive naturali, sive arbitrario, sive vocali, sive alio quovis: nihilquè est aliud, quam otdinatio seu directio signi ad manifestandum suum significatum. Suppositio verò pro significato in sola voce & scriptura, sive in solo signo in oratione ponibili locum habet: nihilque est aliud, quam positio vocis seu scripturæ in orationis contextu pro suo significato: v. g. in hac oratione, *Homo est animal* istæ voces *homo* & *animal* habent suppositionem ad significatum, ac simul suppositionem pro significato: respectu diversorum tamen. Ut quippe supra *disp.* 5. dixi, voces duplex habent significatum; videlicet conceptum loquentis, & rem à loquente conceptam. Istæ itaque voces ibi quidem supponuntur à loquente ad significandum suum conceptum; non tamen supponuntur pro re à loquente concepta. *Et ratio est clara*: Quia si voces istæ supponerentur pro loquentis conceptu, propositio faceret hunc sensum: Conceptus quo concipitur homo, est ille conceptus, quo concipitur animal, qui sensus ineptus est, ac falsus. Supponuntur ergò istæ voces pro rebus significatis, faciuntquè hunc sensum verum ac legitimum. Suppositum humanitatis est suppositum animalitatis. Itaquè istæ voces, si referantur ad conceptum significatum, habent suppositionem ad illam, non pro illa; si verò ad rem significatam referantur, habent suppositionem pro illá, & ad illam. Nos omissa suppositione ad significatum, hic in posterum agemus de suppositione pro significato: agemus de suppositione solarum vocum.

DISPUTATIO XIV.

De tribus suppositionum generibus.

ACceptio seu suppositio materialis, simplex & personalis passim à Summulistis vocantur acceptionum genera. Quam nomenclaturam, ne de nomine pugnare videar, nolo scrupulosius examinare; si enim id facerem, timeo ne illa tota corrueret. Interim valeat, non valeat, parum curo: miror tamen cur subticeatur acceptio formalis. Acceptio verò copulativa, copulata, disiunctiva, & disiuncta, vocantur passim acceptionum species: non quia acceptionis in communi sunt species immediatæ; sed acceptionis personalis communis. Hic de acceptionum ago generibus; posteà agam de speciebus.

DUBIUM I.

Quid sit suppositio formalis? Quid materialis?

1. RESp. breviter & *dico primò*: Acceptio formalis est usurpatio vocis pro suo significato, sive pro re à se significata, v. g in hac propositione *homo est animal*, *Deus est misericors*, *&c.* omnes istæ voces accipiuntur formaliter, habentque acceptionem formalem: quia ibi usurpantur, ac in isto orationis contextu ponuntur pro suo significato. Vox quippe *homo* pro supposito humanitatis, vox *animal* pro supposito animalitatis supponitur, faciuntque hunc sensum: suppositum habens humanitatem est quoque habens animalitatem. Hæc autem suppositio vocatur formalis, quia est usurpatio & suppositio vocis pro sua forma, vel quasi forma: significatum quippe comparatur ad vocem, tamquam forma ad materiam, sive subjectum. Nam, ut jam aliquoties dixi, significatum habet se ad vocem, sicut objectum ad potentiam; atqui objectum ad potentiam habet se sicut forma ad materiam: objectum quippe potentiam specificat, distinguit, & nobilitat. Ergo etiam significatum habet se ad vocem sicut forma ad materiam: adeoque suppositio vocis pro suo significato non malè vocatur suppositio formalis.

2. *Dicò secundò*: Suppositio materialis est usurpatio vocis pro seipsa. *Ubi adverte*: Quod voces in orationis contextu quandoque supponantur pro seipsis in singulari, quandoque verò pro seipsis in specie, sive pro sua specie, sub qua immediatè collocantur, v.g. cum dico, *vox homo est dissyllaba*, tunc ista vox *homo* non supponitur pro seipsa in singulari, sed pro seipsa in specie, sive pro sua specie: pro specie videlicet vocis *homo* in communi. Facitque propositio hunc sensum: vox *homo* in communi, sive omnis vox *homo*, tam hæc, quam ista, est dissyllaba. At verò cum dico: *hæc vox homo est dissyllaba*, *hæc vox equus est nomen*, *&c.* tunc istæ voces *homo* & *equus* supponuntur non pro voce *homo* in communi, aut voce *equo* in communi; sed ponuntur nomine proprio, pro seipsis in singulari, ut est clarũ.

3. Dixi itaque in conclusione, suppositio materialis est usurpatio vocis pro seipsa: pro seipsa, inquam, in specie, non pro seipsa in individuo. Dum enim vox in contextu orationis pro seipsa in singulari ponitur, tunc non supponitur; adeoque vocis pro seipsa in singulari positio non est suppositio: adeoque non est suppositio materialis: & per consequens suppositio materialis definiri debet, quod sit positio ac usurpatio vocis pro sua specie, seu pro seipsa in specie. *Ratio est*: Quia suppositio materialis debet esse suppositio: etenim hæc vox *materialis* vocem *suppositio* neque diminuit, neque alienat; sed solummodò restringit ac specificat. Atqui positio vocis pro seipsa in individuo non est suppositio: adeoque neque est suppositio materialis. Ergo sola positio vocis pro seipsa in specie potest esse suppositio

sitio materialis. *Probatur minor*: Quia suppositio est usurpatio vocis pro suo significato: atqui positio vocis pro seipsa in individuo non est positio vocis pro suo significato: uti est manifestum. Ergo non est suppositio. *Deinde*: Suppositio est in locum, ac vicem alterius positio: ut dixi *disp. praeced. dub.*1. Atqui vox, quae pro seipsa in individuo ponitur, in locum alterius non ponitur: ergo non supponitur; adeoque talis positio non est suppositio.

4. Neque dici potest, quod etiam positio vocis pro seipsa in specie non sit vera suppositio: hoc quippe cum veritate dici non potest. *Quod probo*: Quia suppositio est positio vocis pro suo significato, est positio vocis in locum, ac vicem alterius, in sui videlicet locum significati: atqui dum vox aliqua pro sua specie ponitur, tunc pro aliquo suo significato ponitur: item in vicem ac locum alicujus alterius ponitur. Ergo verè supponitur; adeoque talis positio est vera suppositio. *Probatur minor*: Quia quaelibet vox in communi est significatum cujuscumque sui singularis sub se contenti, v.g. vox *homo* in communi est significatum cujuscumque vocis *homo* in singulari: ut dixi supra *disp.*5. *dub.*2. Item species est quid realiter inadaequatè diversum à singulis suis individuis seorsim sumptis: ut dicam alibi. Ergo dum vox aliqua singularis pro sua specie ponitur, tum pro suo significato ponitur, ac in vicem & locum alterius ponitur: adeoque verè supponitur.

5. Ex quo sequuntur duo: *Primò sequitur*: Quod divisio suppositionis in formalem & materialem sit divisio univoca, ac generis in species. *Ratio est clara*: Quia suppositio formalis & materialis participant significatum formale vocis *suppositio* eodem participandi modo; ut patet ex hactenus dictis: adeoque sunt univocata ejus, & species ejus. Ergo divisio ista est univoca, ac generis in species. *Secundò sequitur*: Quae sit ratio, ob quam haec acceptio vocetur ordinariè materialis. *Ratio ergo hujus nomenclaturae est*: Quia per hanc suppositionem vox supponitur, non pro re aliqua certa per vocem significata; sed pro ipsa voce significante in communi: atqui, uti supra dicebam, vox comparatur ad rem significatam tamquam materia ad formam: ergo per hanc suppositionem vox supponitur pro quasi significationis materia: adeoque haec suppositio non ineptè vocatur materialis.

6. *Dices*: Acceptio formalis & materialis non differunt specie: ergo ista divisio nequit esse divisio generis in species. *Resp. negando antecedens*; & *ratio est*: Quia suppositiones distinguuntur specie vel penes modum supponendi, vel penes objecta seu significata, pro quibus vocem supponunt: atqui acceptio formalis & materialis supponunt vocem pro significatis specie diversis; uti clarum est: nam suppositio formalis supponit illam pro re significata; materialis verò illam supponit pro voce significante; v.g. vox *homo* per acceptionem formalem supponitur pro supposito humanitatis; per materialem verò supponitur pro voce *homo* in communi. Ergo hae duae acceptiones indubiè differunt specie. *Major verò etiam est clara*: Quia philosophandum est de specificatione suppositionum, sicut philosophamur de specificatione intellectionum, volitionum, aliarumque similium operationum & actionum: atqui istae operationes specificantur vel penes modum tendendi, vel penes objecta, in quae tendunt: ergo similiter suppositiones specificari debent, vel penes modum supponendi, vel penes significata, pro quibus supponunt.

7. *Dico tertiò*: Suppositio materialis ordinariè dividitur in suppositionem materialem puram, & suppositionem materialem non puram, seu mixtam. Suppositio materialis pura est illa, qua vox aliqua accipitur pro seipsa, nulla habita ratione suae significationis; v. g. cum dico, *Homo est dissyllabum*, *homo est vox*, *est sonus*, &c. Ibi vox *homo* supponitur materialiter purè: supponitur enim pro seipsa, ita ut nulla habeatur ratio, nullusque respectus significationis: sive enim sit, sive non sit significativa, est dissyllaba, est vox, est sonus, &c. Suppositio materialis non pura, seu mixta est illa, cui nonnihil de suppositione formali admiscetur. Est, inquam, illa, qua vox supponitur pro seipsa, habita tamen aliqua ratione, aliquoque respectu suae significationis; v.g. cum dico, *Homo est nomen*, *est vox concreta*, *est vox primae intentionis*, &c. Ibi vox *homo* supponitur materialiter non purè: quia ita pro seipsa accipitur, ut tamen habeatur aliquis respectus significationis: nam si vox *homo* significationem non haberet, neque concreta, neque primae intentionis, neque nomen foret. Restaret hic tradere regulas sive notas quasdam pro dignoscenda acceptione materiali & formali: sed hisce nugis ego calamum non impendo; res enim facilis est, & magis addiscenda per usum & scholasticum exercitium, quam per magnum regularum numerum.

DUBIUM II.

De divisione suppositionis formalis.

8. RESP. & *dico primò*: Suppositio formalis rectè dividitur in suppositionem simplicem, & personalem. Suppositio simplex est illa, qua vox aliqua accipitur pro solo suo significato primario; suppositio verò personalis est suppositio vocis pro suis significatis secundariis. Non dico pro secundariis tantum, sicut dixi pro primario tantum; sed pro secundariis absolutè: sive enim vox accipiatur pro significatis secundariis tantùm, sive pro secundariis & primario simul, id parum refert: dummodò accipiatur pro secundariis, accipitur personaliter; v.g. cum dico, *Homo est species*, *animal est genus*, *Petrus est individuum*, &c. Iste voces *homo*, *animal*, *Petrus*, accipiuntur simpliciter: accipiuntur quippe non pro suis significatis secundariis; sed pro solo primario. Nam primarium significatum vocis *homo* est natura humana in communi; significata verò ejus secundaria sunt supposita singularia naturam istam communem communicantia, ac participantia, v. g. Petrus, Paulus, Ferdinandus, Philippus, &c. Atqui vox *homo* non supponitur ibi pro Petro aut Paulo; sed pro sola humana natura in communi: ergo

sup-

ſupponitur ſimpliciter, habetque acceptionem ſimplicem. *Ratio minoris eſt*: Quia ſubjectum prædicationis affirmativæ ſemper ſupponitur pro illo ſuo ſignificato, cui inexiſtit ſignificatum formale prædicati: atqui in iſta præfata affirmativa prædicatione ſubjectum eſt *homo*, prædicatum eſt *ſpecies*; adeoque ſignificatum formale prædicati eſt *ſpecietas*: ergo vox *homo* ibi ſupponitur pro illo ſuo ſignificato, cui ineſt, ſeu cui quadrat ſpecietas: atqui ſpecieitas non quadrat Petro, aut Paulo; ſed ſoli naturæ humanæ in communi: ergo vox *homo* ibi ſupponitur non pro Petro, aut Paulo; ſed pro ſola humanitate communi: adeoque pro ſolo ſuo ſignificato primario: adeoque ſimpliciter.

9. Aſt autem cum dico, *Homo eſt animal, homo eſt albus, homo currit, eſt riſibilis, &c.* Omnes iſtæ voces, tam prædicata, quam ſubjecta ſupponuntur perſonaliter: accipiuntur enim omnes iſtæ voces non pro ſolo primario; ſed tam pro ſignificatis ſecundariis, quam pro primario. Cum enim dico, *Homo eſt animal*, ſenſus non eſt, quod ſolus homo in communi; ſed quod tam homo communis, quam etiam quivis homo ſingularis ſit animal: adeoque vox *homo* ibi tam pro ſecundariis, quam pro ſuo primario accipitur ſignificato. *Et ratio eſt*: Quia ſubjectum prædicationis affirmativæ accipitur pro illo ſuo ſignificato, cui quadrat ſignificatum formale prædicati: atqui in hac prædicatione, *Homo eſt animal*, ſubjectum eſt *homo*, prædicatum eſt *animal*; ſignificatum formale prædicati eſt *animalitas*: ergo vox *homo* ibi ſupponitur pro omni illo ſignificato, cui quadrat animalitas: atqui animalitas quadrat non ſoli homini communi; ſed etiam Petro, Paulo, Chriſtiano, aliiſque hominibus ſingularibus: ergo etiam vox *homo* accipitur tam pro illo, quam pro his: accipitur tam pro primario, quam pro ſignificatis ſecundariis: adeoque accipitur perſonaliter.

10. *Objicies*: In hac propoſitione, *Homo eſt ſpecies*, vox *homo* ſupponitur ſimpliciter: atqui ſupponitur non pro ſolo ſignificato primario; ſed tam pro ſecundario quam primario: ergo acceptio ſimplex non rectè definitur eſſe acceptio vocis pro ſolo ſuo ſignificato primario. *Probatur minor*: Quia ſignificatum principale vocis *homo* eſt humanitas: ſignificatum ejus ſecundarium eſt humanitatis ſuppoſitum: ut dictum eſt ſupra, dum de voce concreta foret ſermo. Atqui in iſta propoſitione vox *homo* ſupponitur non pro ſola humanitate; ſed pro humanitate ſimul & ſuppoſito ejus: ergo accipitur tam pro ſuo ſecundario, quam pro primario ſignificato. *Probatur minor*: Quia ſubjectum prædicationis affirmativæ accipitur pro omni illo ſuo ſignificato, cui quadrat ſignificatum formale prædicati: adeoque ibi vox *homo* accipitur pro omni illo, cui quadrat ſpecietas: illa enim eſt ſignificatum prædicati formale. Atqui ſpecietas quadrat non ſoli communi humanitati; ſed etiam communi humanitatis ſuppoſito: ſicut enim humanitas eſt ſpecies, ſic etiam homo, ſeu humanitatis ſuppoſitum eſt ſpecies. Ergo vox *homo* ibi ſupponitur non pro ſola humanitate; ſed pro humanitate ſimul, ac illius ſuppoſito: & ſic pro utroque ſuo ſignificato.

11. Qui communes definitiones calumniari amaret, certè haberet unde hoc argumentum illi materiam adminiſtrat. Ego tamen id non amo. Quare communes & tritas haſce definitiones juſtificare volens, reſpondeo verum eſſe, quod vox *homo* ibi accipiatur pro humanitate ſimul & ſuppoſito ejus: id enim argumentum hoc eleganter probat. Adhuc tamen æqua eſt definitio acceptionis ſimplicis: vereque dicitur, quod ſit acceptio vocis pro ſolo ſuo primario ſignificato: ſi tamen id patienter intelligere, ac granum ſalis adhibere volueris, ac definitionem accipere hoc ſenſu: Acceptio ſimplex eſt acceptio vocis pro ſolo ſuo primario ſignificato adæquato. Significatum quippe primarium vocis concretæ duplex ſtatui poteſt: totale & partiale, ſeu adæquatum & inadæquatum. Significatum ejus primarium adæquatum eſt ſignificatum formale ſimul cum materiali ſumpto in communi ſecundum ſe: habetque tunc pro ſignificatis ſecundariis inferiora utriuſque ſui ſignificati, materialis videlicet & formalis. Significatum ejus primarium inadæquatum eſt ſolum ſignificatum formale: adeoque tunc pro ſignificatis ſecundariis habet non ſola inferiora ſignificati formalis & materialis; ſed etiam ipſum ſignificatum materiale: hoc quippe tunc non comprehenditur ſub ſignificato primario; verb. grat. maneamus in voce *homo*: illi voci adſcribi poteſt duplex ſignificatum primarium: videlicet adæquatum, & inadæquatum. Significatum primarium ejus inadæquatum eſt ſola humanitas; ſignificatum verò primarium adæquatum eſt totum commune communis humanitatis ſuppoſitum: ac ſignificata ſecundaria ſunt omnes humanitates ſingulares, omniaque ſingularia ſingularium humanitatum ſuppoſita. Quo poſito

12. Facile eſt communes definitiones juſtificare. Acceptio itaque ſimplex eſt acceptio vocis non pro ſolo ſuo ſignificato primario inadæquato; ſed pro ſolo primario ſignificato inadæquato vel adæquato. Vox *homo* quippè in hac propoſitione, *Homo eſt ſpecies*, accipitur ſimpliciter; accipitur tamen non pro ſolo ſuo ſignificato primario inadæquato, quod eſt ſolum ſignificatum formale; ſed pro toto ſuo ſignificato primario adæquato: pro formali videlicet & materiali; uti jam eſt dictum. Acceptio verò perſonalis eſt acceptio vocis pro ſuis ſignificatis ſecundariis. *Id eſt:* Pro inferioribus, ſuperioribus, vel denominatis ſignificati primarii adæquati: uti patet in exemplis ſupra ſtatim adductis. Petunt hic aliqui, quare ſuppoſitio pro primario ſignificato vocetur ſuppoſitio ſimplex, & quare ſuppoſitio pro ſecundariis vocetur ſuppoſitio perſonalis? Sed nullam hic video efficacem rationem, præter Auctoritatem imponentium.

13. Pro dignoſcenda acceptione ſimplici & perſonali quidam magnum numerum congerunt regularum: ſed, uti dixi, tempus mihi pretioſius eſt, quam ut illud à re tam inutili mihi permittam præripi. Ut tamen aliquid dicam, do tibi hanc regulam generalem, ex qua cognoſcas non ſolam acceptionem ſimplicem; ſed

omnem

omnem acceptionem omninò: materialem, formalem, personalem, simplicem, copulativam, copulatam, &c. *Regula est hæc*: Suppositio subjecti attendi, ac desumi debet ex qualitate prædicati: sive subjectum cujuscumque prædicationis accipitur pro eo, cui quadrat significatum formale prædicati. Itaque si formale significatum prædicati quadret ipsi voci; vox accipitur materialiter pro seipsa. Si quadret significato, primario vel secundario; accipitur formaliter, simpliciter, vel personaliter. Si quadret significatis secundariis, copulativè, vel copulatim enumerandis; accipitur copulativè vel copulatim, &c. v.g. cum dico, *Homo est nomen*; vox *homo* accipitur materialiter pro seipsa: quia significatum formale prædicati quadrat ipsi voci, non autem ejus significato. Cum dico, *Homo est species*, vel *homo est animal*; vox *homo* accipitur formaliter: in prima quidem simpliciter; in alia personaliter: ut jam ostendi.

14. Hanc regulam proposui quandoque sub hac verborum formula: Subjectum prædicationis accipitur pro eo, pro quo verificatur propositio. Sed in re est planè idem. Regulæ enim hæ in verbis & modo significandi differunt; in re verò significata planè quadrant & coincidunt. *Ratio est*: Quia tunc verificatur propositio, quandò significatum formale prædicati quadrat significato recto subjecti: ergo dicere, pro eo supponitur subjectum, pro quo verificatur propositio; & dicere, accipitur pro eo, cui quadrat significatum formale prædicati, in re est idem dicere, solumque est differentia in modo dicendi & significandi. Soletque hæc regula ab aliis adhuc aliter proponi: Subjecta modificantur à prædicatis, determinantur à prædicatis, significant juxta significationem prædicati; &c. Sed in re omnia sunt idem: nihil dicunt aliud, quàm quod subjecta accipiantur pro eo suo significato, cui quadrat significatum formale prædicati.

15. *Petes*: An hæc regula sit semper & ubique vera, ita ut nunquam fallat? *Resp. primò*: Hæc regula de facto potest fallere, ac sæpè fallit. *Probatur*: Quia vocis suppositio est vocis prolatio cum intentione significandi; ut dixi supra: adeoque vox pro eo supponitur, quod à loquente significari intenditur. Atqui potest loquens per subjectum prædicationis velle aliquid significare, cui revera non quadrat significatum formale prædicati: uti patet in hominibus mendacibus, ac fallacibus. Ergo de facto subjectum non semper supponitur pro eo, cui quadrat significatum formale prædicati. *Resp. secundò*: De Jure tamen regula est ordinariè vera, ordinarieque non fallit. *Ratio est*: Quia ita loquimur, taliquè modo nostras enunciationes formamus, id est formare debemus, ut sint veræ & veraces: atqui non possunt ordinariè esse veræ, nisi subjectum supponatur pro eo, cui quadrat significatum formale prædicati: ergo hæc mea regula ordinariè de Jure est vera, & de ordinatio Jure non fallit. Dico ordinariè: quia excogitare possem casus, in quibus fallit, assignaboque unum, infra agens de acceptione particulari.

16. *Dico secundò*: Suppositio simplex locum habet non in solis vocibus communibus; sed etiam in singularibus. *Probatur*: Quia in hac prædicatione, *Petrus est individuum*, vox *Petrus* accipitur simpliciter: accipitur enim pro solo suo significato primario. Atqui *Petrus* est vox singularis: ergo acceptio simplex habet etiam in vocibus singularibus locum. *Probatur major*: Quia omnis illa vox accipitur pro solo suo significato primario, de qua prædicatur aliquod prædicatum, cujus formale significatum quadrat soli illius significato primario: ut enim jam dixi, subjectum accipitur pro isto suo significato, cui quadrat significatum formale prædicati. Atqui in ista prædicatione de voce *Petrus* prædicatur tale prædicatum: ergo vox *Petrus* accipitur ibi pro solo suo significato primario. *Probatur minor*: Quia prædicatum, quod ibi prædicatur de voce *Petrus*, est individuum, cujus formale significatum est individualitas: atqui individualitas quadrat soli significato primario, & nullatenus significatis secundariis vocis *Petrus*: ergo ibi de voce *Petrus* prædicatur aliquod prædicatum, cujus formale significatum quadrat soli significato illius primario. *Probatur minor*: Quia significatum primarium vocis *Petrus* est hoc singulare suppositum hujus singularis humanitatis; significata secundaria ejus sunt omnia superiora, videlicet homo, animal, vivens, &c. in communi: atqui individualitas non quadrat istis rebus communibus; sed soli singulari singularis humanitatis supposito: ergo individualitas quadrat soli significato primario; non verò significatis secundariis vocis *Petrus*.

DUBIUM III.

De divisione suppositionis personalis.

17. RESP. & *dico primò*: Acceptio personalis dividitur in acceptionem personalem puram, & mixtam. Acceptio personalis mixta est illa, qua vox accipitur pro suo significato primario & secundario simul; verb.gr. cum dico, *homo est animal*, vox *homo* habet acceptionem personalem mixtam: supponitur quippe tam pro homine communi, qui est significatum ejus primarium, quam pro hominibus singularibus, qui sunt significata ejus secundaria: facitque propositio hunc sensum; homo sive communis, sive singularis est animal. Hæc suppositio vocatur mixta: quia in illa permiscentur qualitates acceptionis simplicis, simul & personalis, estque partim simplex, partim personalis. Suppositio personalis pura est suppositio vocis pro solo suo significato secundario. Vocatur itaque pura, quia ab omni admixtione suppositionis simplicis libera, & vacua est.

18. *Sed surgit hic difficultas*: An detur, ac dari possit suppositio personalis pura, qua vox aliqua accipiatur pro solo suo significato secundario? Hoc enim aliquando negavi; & certè non sine fundamento. Nam exempla, quæ passim adferuntur, nihil probant. Modò tamen hanc

hanc suppositionem puram admitto & probo, ac dico illam esse in subjecto hujus prædicationis, *Omnis homo est individuum*. Ibi, inquam, vox *homo* supponitur personaliter purè pro solis significatis secundariis. *Ratio est*: Quia subjectum supponitur pro illo suo significato, cui quadrat significatum formale prædicati: Atqui individualitas, quæ est ibi formale significatum prædicati, quadrat solis significatis secundariis vocis *homo*, nulloque modo ejus significato primario: ergo vox *homo* ibi supponitur pro solis suis significatis secundariis. *Patet minor*: Quia significatum primarium adæquatum vocis *homo* est commune communis humanitatis suppositum; significata secundaria ejus sunt singularia singularium humanitatum supposita: Atqui individualitas non quadrat supposito communi; sed solis suppositis singularibus: ergo individualitas quadrat solis significatis secundariis vocis *homo*, non autem significato ejus primario.

19. *Dico secundò*: Acceptio personalis etiam dividitur in acceptionem personalem communem, & singularem. Aliqui has suppositiones definiunt hoc modo: Suppositio personalis communis est suppositio vocis pro re communi; suppositio verò personalis singularis est suppositio vocis pro re singulari. Sed definitiones nihil valent omninò. *Quod probo*: Quia possunt voces supponi pro rebus communibus vel singularibus, & tamen non habere acceptionem personalem communem vel singularem; immò neque habere acceptionem personalem: ergo suppositio personalis communis & singularis ineptè definiuntur esse suppositio vocis pro re communi, vel singulari. *Probatur antecedens*: Quia in hac propositione, *homo est species*, vox *homo* supponitur pro re communi: & in hac propositione, *Petrus est individuum*, vox *Petrus* pro re singulari supponitur: ut clarum est. Atqui tamen istæ voces non habent suppositionem personalem; sed simplicem: *uti patet ex dub. 2.* Ergo possunt voces habere suppositionem pro re communi vel singulari, & tamen non habere suppositionem personalem.

20. Definiri ergo debent hoc modo: Suppositio personalis in communi est suppositio vocis pro suo significato secundario: ut jam dixi. Suppositio itaque personalis communis est suppositio vocis alicujus communis pro suo significato secundario; suppositio verò personalis singularis est suppositio alicujus vocis singularis pro suis significatis secundariis. Itaque hæ suppositiones vocantur communis & singularis, non à re communi vel singulari, pro qua vocem supponunt; sed à voce communi vel singulari, quam pro suis significatis secundariis supponunt. *Et ratio est*: Quia actiones à suis terminis, ac operationes desumunt speciem, denominationem, ac nomenclaturam à suis objectis: ut cuicumque Physico est notum. Atqui vox est suppositionis simul terminus & objectum: ergo suppositio vocari debet communis vel singularis, non à re, pro qua vocem supponit; sed à voce, quam supponit. *Probatur minor*: Quia, ut dixi supra, suppositio nihil est aliud, quam prolatio seu productio vocis, simul cum volitione loquentis, qua vult per vocem audienti notificare ejus significatum: atqui vox suæ productionis est terminus, & istius volitionis est objectum: ergo vox est simul suppositionis terminus & objectum. Exempla harum suppositionum formare facile est: verb. gr. in hac propositione, *Homo est animal*, vox *homo* & vox *animal* accipiuntur personaliter communiter; in hac verò, *Petrus est homo*, vox *Petrus* accipitur personaliter singulariter, vox *homo* personaliter communiter.

21. *Dico tertiò*: Suppositio personalis communis & singularis non sunt extrema repugnantia; sed excessa & excedentia. *Ratio est*: Quia aliqua suppositio communis est, & aliqua non est singularis: & è contra aliqua suppositio singularis est, & aliqua non est communis. Ergo hæ duæ suppositiones non sunt repugnantes; sed excessæ & excedentes. *Antecedens probatur*: Quia in hac prædicatione, *Petrus est homo*, suppositio vocis *Petrus* est singularis, & nullo modo communis; uti est omnibus notum: in hac verò propositione, *Deus creat*, suppositio vocis *Deus* est communis & simul singularis. Ergo suppositio singularis quandoque est, quandoque non est communis. *Secunda antecedentis pars probatur*: Quia suppositio personalis communis est suppositio vocis communis pro suis significatis secundariis; suppositio personalis singularis est suppositio vocis singularis pro suis significatis secundariis: atqui suppositio vocis *Deus* in præfata ista propositione est suppositio vocis communis, simul & singularis pro suis significatis secundariis: nam vox *Deus* simul communis & singularis est: ut dixi supra. Ergo ista suppositio est simul communis & singularis. *Et ratio conclusionis à priori est*: Quia ita se habet suppositio communis ad suppositionem singularem, sicut se habet vox communis ad vocem singularem: quia, ut jam dixi, specificatio, denominatio, & habitudo harum suppositionum desumi debet ex vocibus suppositis. Atqui vox communis & vox singularis habent se sicut excedentia & excessa: ut facilè patere potest ex eis, quæ dixi suprà de his vocibus agens. Ergo etiam hæ suppositiones sunt tales.

DUBIUM IV.

An in argumentatione, & propositionum oppositione mutari non possit genus suppositionis?

22. Nihil Logica frequentius, ac familiarius. Hoc, inquam, in Logica ita firmum & sanctum est, ut de hoc dubitare fatuum putetur, & delirare. Ante omnia ergo adverto, quid sit mutare suppositionis genus in argumentatione, vel propositionum oppositione. Mutare itaque acceptionis genus in argumentatione est in argumentatione aliquem terminum semel supponere materiali-

ter

ter, semel simpliciter, vel personaliter, aut è contra; verb. grat. cum dico, *Omnis homo est animal: atqui animal est genus; ergo homo est genus*. Muto genus acceptionis: nam vocem *animal* acceptam in majori personaliter, accipio in minori simpliciter. Item vocem *homo* in majori sumptam personaliter sumo in consequente simpliciter. Mutare verò genus acceptionis in propositionum oppositione est subjectum unius oppositæ accipere simpliciter; subjectum verò alterius accipere materialiter, vel personaliter, vel è contra, verb. gr. cum dico, *Nullus homo est species*, *homo est species*, muto genus acceptionis: quia subjectum primæ oppositæ accipitur personaliter; subjectum verò secundæ accipitur simpliciter.

23. Logici ergo damnantes, & ab argumentationibus, oppositisque propositionibus eliminantes mutationem acceptionis, non volunt, ut in argumentationibus, aut oppositis propositionibus non sint diversa genera acceptionum. Hoc, inquam, nulla ratione volunt: Quia diversa acceptionum genera reperiri possunt non solummodò in eadem argumentatione; sed etiam in eadem simplici propositione; verb.gr. in hac propositione, *Homo est species*, subjectum simpliciter, prædicatum verò accipitur personaliter. In hac propositione, *Homo est nomen*, subjectum materialiter; prædicatum accipitur personaliter: Mens ergo Logicorum est, quod non possit variari acceptionis genus in eodem termino, in eodem subjecto: quod idem terminus non possit accipi modo hoc, modò isto acceptionis genere: ut jam ostendi. His positis

24. *Resp. & dico primò*: In argumentationibus, & oppositis propositionibus semper vitiosum est mutare acceptionem materialem in formalem, sive simplicem sive personalem & è contra. *De oppositis ratio est clara*: Quia oppositæ debent esse affirmatio & negatio ejusdem rei de eadem re: Atqui si mutetur acceptio materialis in formalem, aut è contra, non possunt esse affirmatio & negatio ejusdem rei de eadem re: ergo semper vitiosum est in propositionibus oppositis facere transitum inter has acceptiones. *Probatur minor*: Quia dum in subjecto oppositarum inter has suppositiones fit transitus, prædicatum earum semel affirmatur de voce subjecta, & semel negatur de significato vocis subjectæ; vel è contra negatur de voce, & affirmatur de ejus significato: atqui vox, quæ est oppositarum subjectum, & istius vocis significatum non sunt eadem res; sed diversæ, realiterque distinctæ: ergo dum inter has acceptiones fit transitus, non potest esse affirmatio & negatio ejusdem rei de eadem re.

25. *Similiter in argumentationibus negotium est clarum*: Quia omnis illa argumentatio vitiosa est, quæ deviat à regula sua directiva: atqui omnis omninò argumentatio, sive sit expositoria sive communis, sive sit negativa sive affirmativa, in qua transitur de suppositione formali in materialem, vel è contra, deviat à regula sua directiva: ergo mala est, & vitiosa: adeoque semper malum, ac vitiosum est inter has acceptiones facere transitum. *Probatur minor*: Quia regula directiva syllogismi communis affirmativi est: *Quidquid dicitur de subjecto universaliter sumptio, etiam dicitur de quovis, quod subsumitur sub illo*. Atqui hæc regula servari non potest, si fiat transitus inter istas acceptiones: ergo, &c. *Probatur minor*: Quia sensus regulæ est hic: Prædicatum, quod affirmatur de aliquo subjecto universaliter acceptо, etiam affirmatur de omnibus inferioribus sub isto subjecto contentis: adeoque ut servetur hæc regula, oportet aliquod prædicatum primò affirmare de aliquo subjecto distributo, & postea idipsum prædicatum affirmare de aliquo istius subjecti inferiori. Atqui hoc fieri non potest, si inter has acceptiones fiat transitus: ergo hic transitus semper impedit observationem regulæ directivæ. Minorem facilè probabis inductione: forma enim aliquos syllogismos, in quibus fiat harum acceptionum transitus & variatio, semper videbis, quod nunquam prædicatum affirmatum primò de aliquo subjecto distributo, postea affirmetur de aliquo istius subjecti inferiori. Eodemque modo philosophandum est de regulis syllogismi communis negativi, ac syllogismi expositorii.

26. *Dico secundò*: Non est tamen semper vitiosum transire à suppositione simplici ad personalem, vel è contra à personali ad simplicem: est quidem sæpè vitiosum; non tamen semper. Triviales Logici hanc conclusionem malè capient; *Sed probatur*: Quia hæ propositiones, *Nullus homo est individuum*, *Petrus est individuum*. Sunt verè oppositæ & contradictoriæ: sunt enim affirmatio & negatio ejusdem rei de eadem re. Atqui subjectum primæ universalis accipitur personaliter; subjectum verò secundæ singularis accipitur simpliciter: ergo in propositionibus oppositis salva quandoque potest manere oppositio, licet in subjecto earum transeatur à suppositione personali ad simplicem. Similiter bonus est hic syllogismus: *Omne individuum est aliquod ens: atqui Petrus est individuum: ergo Petrus est aliquod*. Et tamen ibi in voce *Petrus* transitur ab acceptione simplici ad personalem: vox enim *Petrus* in minori simpliciter, in consequente accipitur personaliter. Similiter bonus est hic syllogismus: *Omnis species entis potest à Deo creari; atqui homo est aliqua species entis: ergo homo potest à Deo creari*. Et tamen ibi in voce *homo* transitur à suppositione simplici ad personalem: vox *homo* quippe in minori simpliciter, in conclusione accipitur personaliter. Ergo hic transitus quandoque fieri potest sine vitio oppositionis, vel argumentationis.

27. *Et ratio à priori est*: Quia tunc solummodò mutatio suppositionis inducit vitium syllogismi, quandò impedit observationem regulæ directivæ: si quippe hujus regulæ observatio non impediatur, sed regula tota observetur, syllogismus non potest peccare, & vitium contrahere; cum bonitas & Justitia syllogismi sita sit in observatione sui directivi principii. Atqui harum acceptionum variatio non sem-

ſemper impedit obſervationem regulæ, ſed quandoque cum exacta ejus obſervatione ſtare poteſt: ergo harum ſuppoſitionum mutatio non ſemper inducit vitium in ſyllogiſmo. *Probatur minor*: Quia in præfato iſto communi affirmativo ſyllogiſmo: *Omnis ſpecies entis à Deo creari poteſt*, *&c.* fit mutatio harum ſuppoſitionum: ut ſtatim dixi, & per ſe clarum eſt. Atqui tamen in illo ſervatur exactè regula directiva: ergo exacta obſervatio regulæ ſtare poteſt cum mutatione harum ſuppoſitionum. *Probatur minor*: Quia, ut regula dirigens affirmativum ſyllogiſmum ſervetur, debet ſolummodò prædicatum, quod primò affirmatur de ſubjecto diſtributo, poſtea affirmari de aliquo ejus inferiori: atqui in præfato iſto ſyllogiſmo totum hoc fit: ergo ſervatur exactè regula. *Major eſt clara; minor probatur*: Quia in iſto ſyllogiſmo hoc prædicatum, *potens creari à Deo*, quod primò affirmatur de ſpecie diſtributa, poſtea in conſequente affirmatur de homine, qui eſt aliquod inferius ſub ſpecie diſtributa contentum. Tota itaque directiva regula ſervatur in iſto ſyllogiſmo.

DUBIUM V.

Alia quædam de acceptione perſonali.

28. Dubium hoc appendix quædam eſt ad alia præcedentia: aliquorum enim diſcuti dignorum fui oblitus. Aliqui ergo ſummuliſtæ dividunt acceptionem perſonalem in acceptionem perſonalem pro inferioribus, pro ſuperioribus, & pro denominatis: unde oportet hic videre, quid ſit ſuperius, quid inferius, quid denominatum? Item quid ſit vocem ſupponi pro denominatis, inferioribus, vel ſuperioribus? Ac præſertim an voces ſingulares ſupponi poſſint perſonaliter pro ſuis ſuperioribus? Hoc, inquam, hic inquiri debet ob Laurentium Gyffene; qui contra communem ſententiam id negat in ſuis Summulis, *tract.* 3. *ſect.* 1. *art.* 5. Motus hac ratione: Vox non poteſt ſupponi perſonaliter niſi pro ſuis ſignificatis ſecundariis: atqui ſuperiora non ſunt ſignificata ſecundaria vocum ſingularium: ergo voces ſingulares non poſſunt accipi perſonaliter pro ſuis ſuperioribus.

29. *Adverte hic ante omnia*: Quod eſſe ſuperius & inferius conveniat tam vocibus ſignificantibus, quam rebus per voces ſignificatis. Tam rectè enim dicimus: Vox *homo* eſt inferior voce *animal*, & ſuperior voce *Petrus*, quam dicamus, homo eſt inferior animali, & ſuperior Petro. In quo differt ſuperius & inferius à denominato: denominatum quippe convenit ſolis rebus; non autem vocibus ſignificantibus: voces enim non ſunt denominatæ, ſed denominantes. At verò eſſe ſuperius, ac inferius quadrat tam bene vocibus, quam rebus: ut jam dixi. Cum hac tamen differentia: quod res dicatur inferior vel ſuperior in eſſendo; vox verò in ſignificando: vox enim dicitur inferior vel ſuperior, quam alia, quia ſignificat pauciora vel plura ſignificata; res verò, quia ineſt paucioribus vel pluribus ſubiicibilibus. Quæritur hic de ſuperiori & inferiori in eſſendo, non in ſignificando: quæritur enim de illo inferiori vel ſuperiori, pro quo accipitur vox perſonaliter: atqui illud non eſt ſuperius aut inferius in ſignificando; ſed in eſſendo: uti clarum eſt. Ergo etiam hic quæri debet de hoc, non de illo.

30. *Reſp. & dico primò*: Per inferius Philoſophi hic ordinariè intelligunt ſubjicibile eſſentiale; per ſuperius intelligunt prædicabile eſſentiale: per denominatum verò intelligunt ſubjicibile accidentale. Sive quod in idem recidit, ſuperius, inferius, & denominatum à Philoſophis hoc loco vocantur ſpecies quædam ſignificati ſecundarii: nam denominatum eſt ſignificatum quoddam ſecundarium, de quo vox prædicatur accidentaliter; inferius eſt illud, de quo vox prædicatur eſſentialiter: ſuperius verò eſt illud, cui vox ſubjicitur eſſentialiter, ſive quod de voce prædicatur eſſentialiter; verb. gr. homo & equus reſpectu vocis *albus* ſunt denominata: quia ſunt illius ſubjicibilia accidentalia: ſive ſunt ejus ſignificata ſecundaria, de quibus illa prædicatur accidentaliter. At verò reſpectu vocis *animal* equus & homo ſunt inferiora: quia ſunt ejus ſubjicibilia eſſentialia: ſive ſunt ejus ſignificata ſecundaria, de quibus prædicatur eſſentialiter. Animal verò reſpectu vocum *homo & equus* eſt ſuperius; quia eſt prædicabile eſſentiale, ſive eſt quoddam ſignificatum ſecundarium, quod de illis vocibus prædicatur eſſentialiter. Scio quidem hæc tria à Philoſophis accipi quandoque paulò aliter; ſed in hac materia, & in hoc loco accipiuntur ſicut dixi. *Et ratio eſt*: Quia inferiora, ſuperiora, ac denominata, hoc loco vocantur illa vocum ſignificata, pro quibus voces ſupponuntur à ſuppoſitione perſonali: atqui ſignificata, pro quibus voces à ſuppoſitione perſonali ſupponuntur, ſunt ſignificata ſecundaria: ergo inferiora, ſuperiora, ac denominata hoc loco ſic debent accipi, ut ſint ſpecies quædam ſignificati ſecundarii.

31. *Dico ſecundò*: Voces ſingulares poſſunt perſonaliter accipi pro ſuis ſuperioribus. *Probatur hoc breviter evertendo fundamentum Laurentii*: Quia voces poſſunt perſonaliter ſupponi pro omni ſuo ſignificato ſecundario: atqui ſuperiora ſunt ſignificata ſecundaria vocum ſingularium: ergo voces ſingulares poſſunt perſonaliter pro illis ſupponi. *Laurentius negat minorem*; *ſed probo illam*: Quia ſuperiora ſunt ſignificata vocum ſingularium: ergo ſunt ſignificata primaria vel ſecundaria: atqui non ſunt primaria: ut concedunt omnes. Ergo ſunt ſecundaria. *Laurentius negat antecedens*; *ſed probo illud*: Quia ſuperiora, vel voces ſignificantes ſuperiora prædicantur de vocibus ſingularibus; verè namque dicimus, *Petrus eſt homo*, *eſt animal*, *&c.*

&c. Arqui prædicatum & subjectum identificari debent in suo significato recto; ut infra dicam; adeoque subjectum in recto significare debet illud ipsum, quod significat prædicatum, & è contra. Ergo voces singulares in recto significant hoc ipsum, quod significant voces superiores, quæ de illis prædicantur: atqui voces superiores significant superius: ergo etiam voces singulares significant illud; adeoque superius est significatum vocum singularium.

32. *Respondet Laurentius*: Verum esse, quod prædicatum, ac subjectum identificentur in suo significato recto; adeoque quod voces superiores quidem significent hoc ipsum, quod significant voces inferiores, verb. grat. quod vox *homo* quidem significet hoc ipsum, quod vox *Petrus*: & vox *animal* idem, quod vox *homo*; non tamen è contra, inquit; Vox *Petrus* significat illud, quod significat vox *homo*, neque vox *homo* illud, quod vox *animal*: adeoque inferiora quidem sunt significata vocum universalium; superiora tamen non sunt significata vocum singularium. *Sed profectò Philosophia hæc mira est*: Quia si vox *homo* significet hoc ipsum, quod vox *Petrus*; etiam vox *Petrus* significare debet hoc ipsum, quod vox *homo*: sicuti, si tu habes illam ipsam vestem, quam habeo ego, per consequens ego etiam habeo illam ipsam vestem, quam habes tu. Qui enim fieri possit, ut tu habeas vestem habitam à me, & ego non habeam vestem habitam à te? Similiter ergo, qui fieri possit, ut vox *homo* habeat illud ipsum significatum, quod habet vox *Petrus*, & vox *Petrus* non habeat significatum, quod habet vox *homo?* Habet omninò. Adeoque superiora sunt non minus significata vocum singularium, quam inferiora sint significata vocum universalium: sunt, inquam, earum significata, & quidem secundaria.

33. Quod earum significata sint, nunquam dubitavi. Quod sint significata secundaria, quia passim dicunt omnes, & quia res parvi momenti est, ego quoque dixi jam aliquoties. Est tamen, quod graviter dubitetur; quoque efficaciter ostendatur, superiora respectu vocum inferiorum esse significata verè primaria, nulloque modo secundaria. *Ratio efficax est hæc*; Quia animalitas est quoddam superius respectu vocis *homo*: vita est quoddam superius respectu vocis *animal*, &c. Atqui animalitas est vocis *homo* significatum verè primarium: est enim significatum ejus formale: non quidæm adæquatum, sed inadæquatum, ac partiale. Ergo superiora respectu vocum inferiorum sunt significata primaria; non autem secundaria. *Probatur minor*: Quia humanitas est significatum formale vocis *homo*: ergo etiam animalitas est ejus significatum formale. *Patet consequentia*: Quia quotiescumque aliquod totum est alicujus vocis significatum formale adæquatum, tunc istiùs totius partes sunt illius vocis significata formalia inadæquata: atqui tota humanitas, cujus partes sunt animalitas & rationalitas, est significatum formale adæquatum vocis *homo*: ergo animalitas est ejus significatum formale inadæquatum.

34. *Et confirmatur*: Quia voces synonimæ habere debent idem significatum formale: adeoque illud, quod est significatum formale in una, etiam esse debet formale significatum in alia voce synonima. Atqui, ut supra dixi, vox *homo*, & vox *animal rationale* sunt voces synonimæ: ergo illud, quod est formale significatum unius, est etiam formale alterius vocis: atqui animalitas est significatum formale inadæquatum vocis *animal rationale*: ut clarum est. Ergo similiter est formale significatum vocis *homo*. Hæc hactenus: Nihilominus tamen, uti hactenus vocavi, sic adhuc in posterum vocabo superiora vocum inferiorum significata secundaria: si ego errem, errant plures. Hæc argumenta solummodò hic posui, ut omnes videant, quo Jure superiora hactenus vocata sint vocum inferiorum significata secundaria. Profectò, ut mihi videtur, non valdè benè.

DISPUTATIO XV.

De quibusdam præ-ambulis ad quatuor species acceptionis personalis communis.

SUppositio personalis quatuor habet species scitu necessarias: videlicet copulativam, copulatam, disiunctivam, & disiunctam. Ast hæ intelligi non possunt, nisi priùs sciatur natura, efficacia, ac officium tum signi syncategorematici, tum conjunctionis copulativæ, ac disiunctivæ. Id ergo hic paucis præstabimus.

DUBIUM I.

De conjunctione copulativa, & disiunctiva.

1. COnjunctiones copulativæ sunt *&*, *ac*, *atque*, aliæque similes æquivalentes; disiunctivæ conjunctiones sunt *vel*, *aut*, *sive*, *seu*, similesque aliæ. Copulativæ sumi possunt duobus modis. Aliquando copulativè, aliquando copulatim. Conjunctio copulativa tunc sumitur copulativè, quando conjungit seu copulat inter se plures totas orationes: sive explicitè, sive implicitè; id parum refert. Dico generaliter totas orationes: ut includam orationes quascumque, tam non-enuntiativas, quam enuntiativas. Quotiescumque ergo conjunctio copulativa copulaverit explicitè vel implicitè plures totas orationes, qualescumque illæ fuerint, sive enuntiationes, sive non, tunc, inquam, hæc conjunctio sumetur copulativè; verb. grat. dico, *Petrus est homo*, *&* *bucephalus est equus*, *& syndapsus est canis*: Aut cum dico: *Vade ad templum*, *& audi Missam*, *& sub Missa lege officium tuum Canonicum*. Conjunctio

iunctio copulativa & utrobique sumitur copulative: utrobique enim copulat plures totas orationes: in primo quidem exemplo enuutiavas; in altera verò imperativas.

2. Similiter cum dico, *Urbanus*, *Ferdinandus*, & *Philippus sunt Pontifex*, *Cæsar*, & *Rex*. *Petrus*, *Joannes* & *Paulus fuerunt Apostoli*: Vel cum dico: *Utinam forem comes Flandriæ*, & *Dux Barbantiæ*. Copula & ubique sumitur copulativè: quia ubique copulat plures totas orationes, non quidem formaliter & explicitè, uti faciebat in exemplis superioribus; sed æquivalenter & implicitè. *Quod probo:* Quia plures orationes copulare implicitè est copulare partes alicujus orationis, quæ implicitè & æquivalenter est orationes plures; atqui copula & ibi copulat talium orationum partes: istæ enim præfatæ orationes sunt verè tales. Ergo copulat ibi plures totas orationes: non quidem explicitè & formaliter; sed implicitè & æquivaleuter. *Major est clara:* Quia sicut toga, ex qua fieri possunt duæ togæ, est implicitè & æquivalenter duæ togæ; sic quoque oratio, ex qua fieri possunt duæ orationes, implicitè ac æquivalenter est orationes duæ: adeoque copulares plures orationes implicitè & æquivalenter nihil est aliud, quam copulare partes alicujus orationis, ex quo fieri possunt orationes plures. *Clara etiam est minor*: Quia ex ista suprà posita oratione fieri possunt salva manente tota veritate hæ tres: *Urbanus est Pontifex*, & *Ferdinandus est Cæsar*, & *Philippus est Rex*. Adeoque copula & ibi copulat partes alicujus orationis, ex qua fieri possunt orationes plures. Eodemque modo loquendum est de duabus aliis orationibus. Itaque tunc copula & sumitur copulativè, quando copulat plures totas orationes, sive explicitè, sive implicitè; id parum refert.

3. Sumitur verò copulatim, quandò neque implicitè, neque explicitè copulat plures totas orationes; sed solummodò plures ejusdem orationis partes. Cum v.g. dico, *Petrus & Paulus sunt duo*. *Præses*, & *Consiliarii*, & *Secretarii sunt concilium*. Utrobique copula & sumitur copulatim, non autem copulativè: quia neque explicitè plures orationes copulat; sed solùm plures ejusdem orationis partes. Quod id non faciat explicitè, est clarum. Quod neque implicitè id faciat: *Probatur*: Quia copulare plures orationes implicitè est copulare partes alicujus orationis, ex quà possint fieri plures: uti jam dixi. Atqui copula & non copulat ibi talem orationem: hæc enim oratio, *Præses*, & *Consiliarii*, & *Secretarii sunt concilium*, nequaquam est talis oratio. Ergo non copulat ibi plures orationes implicitè. *Patet minor*: Quia si ex ista oratione fieri possent orationes plures, fieri utique possent hæ, *Præses est Concilium*, *Consiliarii sunt concilium*, & *Secretarii sunt concilium*. Atqui hæ ex illa fieri non possunt; quia intra regulam Juris, *Illud possumus*, *quod Jure possumus*, quod salva veritate possumus. Istæ verò orationes falsæ ac illegitimæ sunt. Ergo ista oratione nullo modo posfunt fieri.

4. Similiter disiunctio, seu disiunctiva conjunctio sumitur duobus modis. Aliquando disiunctivè, aliquando disiunctim. Sumitur disiunctivè, quando copulat plures totas orationes explicitè, vel implicitè. Sumitur vero disiunctim, quando neque explicitè, neque implicitè plures orationes copulat; sed solummodo plures ejusdem orationis partes. Omnia hæc facilia sunt applicando ea, quæ jam dixi circa conjunctionem copulativam. V. g. cum dico, *vel Papa est Romæ*, *vel Papa est Bononiæ*. Item cum dico, *Papa est vel Romæ*, *vel Bononiæ*. Copula *vel* utrobique disiunctivè sumitur: quia in primo contextu explicitè, in alio autem implicitè plures totas orationes copulat. Ast vero, dum dico, *dexter vel sinister oculus est necessarius ad videndum*, copula vel sumitur disiunctim: quia solas orationis partes, non verò totas orationes copulat. Quia in veritate dicere nòn possum, *vel dexter oculus est necessarius*, *vel sinister oculus est necessarius ad videndum*. Quidem enim requiritur aliquis, hic vel iste; non tamen determinatè hic, neque determinatè iste: videre enim possum sine hoc, videre item possum sine isto; non tamen sine hoc, vel isto.

DUBIUM II.

De signis syncategorematicis in genere.

Quid sit signum in genere, dixi satis in principio hujus operis: hic de signis syncategorematicis agendum est. Quæ nihil sunt aliud, quam quædam syncategoremata acceptionem personalem sequentis categorematis causantia, & significantia. Signum ergo, de quo hic agimus, est signum acceptionis personalis: est, inquam, illud signum, ex quo colligimus & intelligimus in aliqua voce esse acceptionem personalem, vel aliquam hujus acceptionis speciem. Putant vero aliqui omnia omnino hujus acceptionis signa esse syncategorematica, nullaque esse categorematica: sed, meo quidem judicio, falluntur ac errant. Unde hoc loco distinguere ac explicare oportet tria: videlicet, quid sit signum acceptionis personalis in genere, quid signum categorematicum: quid signum syncategorematicum.

6. *Resp. & dico primò*: Signum hujus loci in genere nihil est aliud, quam vox quædam, quæ certam acceptionis personalis speciem in voce se sequente causat & significat. V. g. hæ voces, *omnis*, *nullus*, *aliquis*, *neuter*, *uterque &c.* sunt hujusmodi signa; quin in vocibus se sequentibus certam aliquam suppositionis personalis speciem causant, ac significant. Cum enim dico, *omnis homo currit*, *nullus homo est justus*, *aliquis homo est animal*, *&c.* Ibi vox *omnis* significat mihi in voce *homo* esse suppositionem universalem, eandemque suppositionem in voce *homo* causat: tolle enim vocem *omnis*, & dic, *homo currit*, in voce *homo* non est ampliùs suppositio universalis; sed particularis: Similiter vox *aliquis* significat mihi in voce homo particularem esse suppositionem;

nem; eamque in illa caussat. Sunt ergo istæ voces, signa acceptionem personalem alterius vocis significantia.

7. Aliqui definitioni nostræ aliquid addendum putant; ac formandam hoc modo: Signum est vox caussans ac significans suppositionem personalem vocis se proximè sequentis. Sed perperam, & sine caussa; Quia de essentia hujus signi nequaquam est caussare & significare suppositionem vocis proximè sequentis; dummodò causset & significet personalem suppositionem vocis sequentis; hoc satis est: sive interim illa sequatur proximè, sive remotè, id parum refert. *Et probatur*: Quia si de hujus signi essentia foret caussare & significare suppositionem vocis proximè sequentis, tunc omne signum id deberet facere; id omni signo fore deberet essentiale: quidquid enim est de essentia generis, etiam est de essentia omnium specierum, aliorumque omnium subiicibilium isti generi subordinatorum. Atqui hoc falsum est: quædam enim signa causant & significant suppositionem solius vocis proximè sequentis, quædam solius vocis remotè sequentis, quædam verò & vocis proximè sequentis, & simul vocis remotè sequentis suppositionem causant, ac significant. Ergò causare ac significare suppositionem vocis proximè sequentis non potest esse de essentia hujus signi in genere sumpti; sed de illius essentia solummodò est causare, & significare suppositionem personalem alicujus vocis quomodocumque, ac qualitercumque sequentis. *Probatur minor*: Quia in hac oratione. *Novi aliquem hominem, qui vocatur Joannes*, signum *aliquem* causat, & significat suppositionem solius vocis *hominem* proximè sequentis. In hac verò oratione, *Omnis homo est animal*, signum *omnis* significat & acceptionem vocis *homo*, & acceptionem vocis *animal*: in voce *homo* quidem suppositionem copulativam: in voce verò *animal* causat, & significat suppositionem confusam: juxta regulam Summulisticam: In propositione universali affirmativa subjectum supponitur copulativè, prædicatum verò confusè. In hac autem prædicatione, *Homo non est equus*, signum *non* causat ac significat suppositionem solius vocis *equus* remotè se sequentis. Ergo inter signa hæc, quædam significant ac causant suppositionem solius vocis proximæ, quædam, solius remotæ, quædam remotæ simul ac proximæ: adeoque de essentia hujus signi non est causare ac significare suppositionem vocis proximæ. Id quidē huic signo sæpè convenit; sed non convenit essentialiter.

8. Dixi in definitione, *Signum est vox aliqua caussans & significans personalem suppositionem vocis sequentis*: Quia hæc signa non possunt causare, neque significare suppositionem vocum antecedentium; sed solummodò vocum sequentium: ut facilè patebit inducendo exempla. V. g. cum dico, *Homo est aliquod animal*, *homo est aliquod album*, &c. Ibi signum *aliquod* non causat, neque significat suppositionem vocis *homo*; sed solummodo vocis *animal*, & vocis *album*. *Et ratio esse potest*. Quia posterius agere nunquam potest in suum prius: adeoque voces antecedentes liberæ & exemptæ sunt à causalitate signorum sequentium. Ex quo eruere potest quis & illud: Quod signa afficientia propositionis prædicatum suppositionem solius prædicati; signa verò afficientia subjectum tam subjecti; quam prædicati suppositionem causent, ac significent.

9. *Obiicies primò*: Signum quandoque non causat, sed solummodò significat suppositionem vocis sequentis: ergo malè dicitur esse de essentia hujus signi, quod suppositionem personalem vocis sequentis significet simul & causet. *Consequentia est evidens*. *Antecedens probatur*. Quia in hac prædicatione, *Omnis homo est animal*, signum *omnis* suppositionem vocis *homo* copulativam, & vocis *animal* confusam non causat, sed ad summum significat: ergo signum hoc suppositionem vocis sequentis aliquandò non causat; sed solummodò significat. *Probatur antecedens*: Quia illud, sine quo potest poni & manere aliquis effectus, non est istius effectus caussa: atqui in præfata ista prædicatione, in voce *homo* esset ac maneret suppositio copulativa, & in voce *animal* suppositio confusa, quamtumvis signum *omnis* esset ablatum, vel nunquam fuisset positum: ac simpliciter fuisset dictum, *homo est animal*: propositio enim ista est doctrinalis & essentialis; adeoque est universalis, non solùm quandò est à signo modificata; sed etiam quandò sine signo est indefinita. Ergo signum *omnis* ibi suppositionem vocum istarum non causat; sed solummodò significat. Argumento huic fieri potest satis duobus modis.

10. *Resp. itaquè primò, negando conseq.* Quia, cum dixi de essentia hujus signi, esse, quod vocis sequentis personalem suppositionem significet simul & causet, intelligendus non fui de causatione actuali; sed de potentiali & aptitudinali, ut fieret hic sensus: Signum est vox apta causare & significare suppositionem, &c. Verba quippe definitionum non sonant actum, sed aptitudinem & potentiam. Adeoque de essentia signi in genere rectè dicitur esse, quod suppositionem causet ac significet: quia licet quædam signa hanc suppositionem interdum non causent actu, causant tamen semper aptitudine, & potentia. *Resp. secundò negando antecedens*: Quia in ista propositione vox *homo*, & vox *animal* habent suam suppositionem ex duplici causa: semel ex natura propositionis essentialis, & semel ex signo *omnis*. Nihil autem vetat eundem effectum produci à pluribus simul caussis, quarum nulla determinatè sit necessaria ad illius positionem, vel conservationem, & sine quarum qualibet effectus poni possit, ac manere.

11. *Obiicies secundò*: Signum hoc in voce sequenti non semper causat, immo neque significat suppositionem personalem: ergo definitio non est recta. *Probatur antecedens*: Quia signum in voce sequenti non causat, neque significat illam suppositionem, quæ in voce non est: illud enim, quod in voce causatur, & significatur, in voce esse debet. Atqui in voce, quæ sequitur signum, quandoque non est suppositio personalis: ergo signum hoc personalem suppositionem quandoquè neque causat, neque significat. *Probatur minor*; Quia cum dico, *Omne homo est nomen*, in voce *homo* non est acce-

ceptio personalis, sed materialis: ergo in voce, quæ signum sequitur, aliquandò non est suppositio personalis. *Resp. negando consequentiam*: Quia, ut jam dixi, ut signum in definitione dicatur significare & caussare suppositionem personalem, non opus est, ut illam semper actu causset, actuque significet; sed satis est: si illam caussare ac significare possit: quia definitionum verba non actum, sed potentiam, ac aptitudinem sonant.

12. Si tamen cum patientia me audieris (res enim hæ tot non meretur verba, nec tantum chartæ, aut atramenti) negabo antecedens: & dicam aliquid, quod nunquam audieris. *Nego ergò, vel potius distinguo antecedens*: Signum hoc aliquandò non caussat suppositionem personalem formalem: *sic concedo*. Aliquando nullam suppositionem personalem caussat, neque formalem, neque materialem: *sic planè nego*. *Ad probationem falsa est minor*. *Ad cujus ulteriorem probationem distingui debet antecedens*: In voce ista *homo* non est suppositio personalis formalis: *sic concedo*. Non est suppositio personalis materialis: *sic planè nego*. Quo posito totum hoc corruit argumentum: nam dum dicit definitio, quod signum sit vox aliqua caussans & significans suppositionem personalem vocis sequentis, intelligi debet, non de sola suppositione personali formali, neque de sola personali materiali, sed tam de materiali, quam formali; ut faciat hunc sensum: Signum est vox in voce sequenti caussans & significans suppositionem personalem formalem, vel materialem. *Pro quo*

13. *Scire oportet*: Quid intelligam per suppositionem formalem, quid per personalem materialem. Hi quippe termini insoliti ac inauditi sunt. Sunt tamen boni, si rectè intelligantur. Per suppositionem itaque personalem formalem intelligo illam, quæ est species formalis suppositionis: intelligo, inquam, illam ordinariam, quæ est usurpatio vocis pro suis inferioribus, vel denominatis. Per suppositionem verò personalem materialem intelligo illam, quæ est species suppositionis materialis, quæ est, inquam, species suppositionis materialis veræ: non illius, qua vox usurpatur pro seipsa in individuo; sed qua usurpatur pro seipsa in specie, sive pro sua specie. Visum quippe semper mihi fuit, quod omnes omninò divisiones, quæ adhibentur suppositioni formali, adhiberi etiam debeant huic suppositioni materiali. Itaque sicut suppositio formalis primò in simplicem & personalem dividitur; ita suppositio ista materialis in simplicem & personalem dividi debet. Item sicut suppositio personalis & simplex formalis sunt usurpatio vocis pro suo significato secundùm se, & usurpatio pro sui significati inferioribus; eodem modo suppositio simplex & personalis materialis sunt usurpatio vocis pro sua specie secundùm se, & usurpatio vocis pro suæ speciei inferioribus. V. g. cum dico, *Vox homo respectu suorum inferiorum est genus, aut species*, vox *homo* accipitur materialiter simpliciter: quia accipitur pro sua specie secundùm se. At verò cum dico, *Omne homo est nomen*, accipitur materialiter personaliter, quia accipitur pro suæ speciei inferioribus. Prætereà sicut suppositio personalis formalis dividitur in quatuor vulgatas species, de quibus in disputatione sequenti; sic etiam servata proportione in easdem dividi debet suppositio personalis materialis. Quo posito, puto esse claram solutionem jam statim datam.

DUBIUM III.

De hujus signi divisionibus.

14. R*Esp. & dico primò*: Signum hoc dividi debet in signum categorematicum, ac syncategorematicum: dantur enim hujusmodi signa non tantum syncategorematica, sed etiam verè categorematica. Signum syncategorematicum est vox aliqua syncategorematica significans & caussans suppositionem personalem vocis sequentis: *V. g. nullus, quidam, omnis, aliquis, non, &c.* Hæc enim omnia sunt syncategoremata caussantia, & significantia suppositionem personalem vocum sequentium. Genus definiti est sycategorema: hoc enim est quid generalius, & latius patens. Licet quippe omne signum syncategorematicum sit syncategorema: non è contra tamen omne syncategorema est signum: voces enim *celeriter, tardè, benè, malè, Petri, Pauli, &c.* sunt syncategoremata; non sunt tamen acceptionis personalis signa. Differentia ergò definiti constitutiva est significare ac caussare suppositionem personalem vocis sequentis.

15. *Ex quo patet*: Quod negatio vocalis non sit verè signum syncategorematicum. Negat hoc Laurentius Gyffene *tract. 3. sect. 2. art. 6.* Sic enim philosophatur: Signum syncategorematicum esse syncategorema non solùm caussans; sed & significans suppositionem personalem termini sequentis. Et meritò sanè: quia essentia signi sita est, non in caussando, sed in significando. Atqui negatio non est quidem syncategorema suppositionem personalem in prædicato propositionis negativæ caussans, non tamen significans: ergo non est signum. *Sed errat in minori*: Negatio enim distributionem prædicati negati non solum caussat, sed etiam verè significat. *Quod probo*: Quia significare est in notitiam deducere: atqui negatio vocalis non deducit nos in cognitionem distributionis prædicati negati: nos enim ex ista negatione in propositione posita rectè colligimus prædicatum esse distributum, & copulativè acceptum. Ergò negatio hæc non solum caussat, sed & significat suppositionem personalem prædicati sequentis: adeoque illi nihil deest ad rationem signi syncategorematici. Hoc tamen intelligi debet de negatione vocali non sumpta neganter: sumpta quippè infinitanter non est syncategorematicum: cum suppositionem personalem vocis sequentis neque causset, neque significet: ut notum est consideranti.

16. Signum itaque syncategorematicum constituitur in suo esse per duas conditiones, seu per duas formalitates: videlicet per hoc, quod sit syncategorema, & quod significet & causset suppositionem personalis vocis sequentis. Per pri-

primam formalitatem constituitur in esse syncategorematici; per aliam verò in ratione signi. Et ex hoc patet illud, quod in conclusione dixi: Videlicet quòd dentur signa non tantum syncategorematica; sed etiam categorematica. Quæ definiri possunt hoc modo: Signum categorematicum est categorema quodam caussans, & significans suppositionem personalem vocis sequentis. Genus definiti est categorema: differentia est; *caussans*, *& significans*, *&c.* Nam in hac prædicatione; *Nemo est doctus*, *nemo est justus*, *&c.* Vox *nemo* est vox significans suppositionem personalem vocum *doctus* & *justus*, ut nemo negabit: adeoque est verum hujus loci signum. Atqui non est signum syncategorematicum: cum non syncategorema, sed categorema. Ergo est signum categorematicum: est enim categorema significans & caussans suppositionem personalem termini sequentis: adeoque dantur signa suppositionis & syncategorematica, & categorematica.

17. Hæc tamen vox *nemo* non semper est signum categorematicum; sed quandoque etiam est signum syncategorematicum: seu potius signum syncategorematizatum. Est quidem signum categorematicum ex sua nativa ac originaria significatione ac institutione; aliquando tamen ab hac sua originaria significatione transportatur, ac alienatur, & syncategorematizatur. Hujusmodi quippe vocum alienatio apud doctos Grammaticos neque infrequens, neque inelegans est: adeoque sicut voces substantivæ aliquando adjectivantur, & adjectivæ substantivantur, ita voces syncategorematicæ aliquando categorematizantur, & categorematicæ quandoque syncategorematizantur. Nam vocem *nemo* sycategorematizavit Chærea in Eunucho Terentii: *Nemo homo est hic.* Ubi vox *nemo* significat & causat personalem suppositionem vocis *homo*, non tamquam signum categorematicum, sed tamquam syncategorematicum, aut syncategorematizatum: æquivalet enim ibi voci *nullus*.

18. *Petes*; Quid in omnibus hisce definitionibus intelligatur per vocem sequentem? Quænam & qualis vox intelligatur? Categorematica vel syncategorematica? Significativa vel non significativa? Respondent passim, intelligi solam vocem significativam categorematicam: undè hasce definitiones formant in hanc formulam: Signum categorematicum vel syncategorematicum est categorema, vel syncategorema caussans & significans suppositionem personalem categorematis sequentis. *Habetque hic ordinarius intellectus non turpe fundamentum*: Quia in hisce definitionibus per vocem sequentem intelligi debet illa vox, in qua signum caussare potest suppositionem personalem, intelligi debet vox capax ac potens recipere suppositionem personalem à præcedenti signo. Atqui vox potens recipere suppositionem personalem est sola vox significativa categorematica: suppositio quippe personalis est suppositio vocis pro suis significatis secundariis, pro suis inferioribus seu denominatis: quæ in solo categoremate habere potest locum. Ergo etiam solum categorema intelligi debet in hisce definitionibus, *Probatur minor*: Quia suppositio personalis locum habet in sola ista voce; quæ secundariò significat inferiora aut denominata: atqui illa est solum categorema: nam voces *nullus*, *omnis*, *quidam*, *aliquis tardè*, *benè*, aliaque syncategoremata neque inferiora neque denominata significant. Ergo suppositio personalis in solo categoremate locum habet.

19. Hæc ratio pulchra est, & elegans. Nihilominus tamen inhærendo illis, quæ in fine dubii præcedentis dixi, dicò hic per vocem sequentem intelligi vocem quamcumque & qualemcumque, etiam syncategorematicam, etiam non significativam. *Ratio est*: Quia in istis definitionibus intelligi debet illa vox, in qua signum caussare potest suppositionem personalem: in qua, inquam, caussare potest suppositionem personalem, vel formalem vel materialem; ut dixi dubio præcedenti. Atqui hanc acceptionem caussare potest non solùm in voce categorematica; sed etiam in syncategorematica: etiam in voce non-significativa; ut facilè patebit inducenti exempla, & consideranti ea, quæ sunt dubio præcedenti dicta. Ergo hic intelligi debet quæcumque & qualiscumque vox, categorematica, syncategorematica, significativa, non-significativa, nomen, verbum, &c.

20. *Dico secundò*: Signum hoc variis adhuc dividi potest divisionibus. Primò ergo dividi potest in particulare & universale. Particularia sunt illa, quæ caussant, ac significant suppositionem particularem: ut *aliquis*, *quidam*, *alter*, *alteruter*, *&c.* Universalia sunt illa, quæ caussant, ac significant suppositionem universalem: ut *omnis*, *nullus*, *neuter*, *uterque*, *nemo*, *&c.* Secundò dividi debet in signum affirmativum & negativum. Affirmativum est illud, quod non includit in sua significatione negationem: ut *omnis*, *aliquis*, *alter*, *&c.* Negativum est, quod in suo significato negationem includit: ut *nullus*, *neuter*, *nemo*, *&c.* Tertiò dividitur in signum completum, & signum incompletum. Completum est illud, quod facit vocem accipi pro omnibus suis inferioribus: ut *nullus*, *omnis*, *aliquis*, *quidam*, *&c.* Incompletum est, quòd vocem non pro omnibus; sed solummodò pro duobus accipi facit: ut *alter*, *neuter*, *uterque*, *alteruter*, *&c.* Quæ omnia exponi debent non per actum, sed per potentiam & aptitudinem: uti moris est in definitionibus.

21. *Petes*: An negatio inclusa in significatione signi negativi quoad sensum signum præcedat, an potiùs sequatur illud? Aliqui dicunt hoc, aliqui dicunt illud: sed distinctione opus est. *Resp. ergo primò*: Quotiescumque signum negativum ponitur ante propositionis subjectum, tunc negatio in ejus significatione inclusa quoad sensum sequitur, non verò præcedit signum: adeoque hæc propositio, *Nullus homo est equus*, exponi non debet hoc modo, *Non omnis homo est equus*; sed hoc modo, *Omnis homo non est equus*. *Ratio est clara*: Quia hæc propositio, *Nullus homo est equus*, est propositio universalis; uti est manifestum: atqui si negatio inclusa in significatione signi *nullus* quoad sensum præcederet signum, redderetque hunc sensum, *Non omnis homo est equus*, propositio foret particularis: ergo negatio non potest præcedere, sed sequi debet

debet ſignum, ac reddere hunc ſenſum, *Omnis homo non eſt equus*: tunc enim propoſitio eſt univerſalis, & copulativa. *Patet minor*: Quia negatio præfixa ſigno mutat & qualitatem & quantitatem ejus; at verò ſigno poſtpoſita relinquit quantitatem, & tollit ſolam qualitatem, *ut dicam dubio ſeq.* Adeoque cum dicitur, *Non omnis homo eſt equus*, propoſitio eſt particularis, & negativa; cum verò dicitur, *Omnis homo non eſt equus*, eſt quidem negativa, non tamen particularis, ſed univerſalis. De quo ſtatim plura *dubio ſequenti*.

22. *Reſp. ſecundò*: Quandò ſignum negativum præfigitur propoſitionis prædicato, v. g. cum dicitur, *Unus vir eſt nullus vir*, *homo eſt nullus equus*, *&c.* tunc negatio in ſenſu præcedit ſignum, non autem ſequitur: iſtaque propoſitio non facit hunc ſenſum. *Homo eſt aliquis non equus*, ſed hunc, *Homo eſt non aliquis equus*, vel *Homo non eſt aliquis equus*. *Et ratio eſt clara*. Quia negatio incluſa in ſignificatione ſigni negativi nunquam eſt infinitans ſed ſemper negans: neque facit prædicationem infinitam de prædicato infinitato; ſed negativam de prædicato negato. Atqui ſi negatio incluſa in ſigno, quod præfigitur prædicato, ſignum ſequeretur, tunc illa negatio foret infinitans; faceretque prædicationem, non negativam, ſed infinitam de prædicato infinitato; at verò, dum præcedit negatio ſignum, tunc eſt negans, facitque prædicationem negativam de prædicato negato: uti patet conſideranti. Ergo negatio incluſa in ſignificatione ſigni prædicato præfixi debet præcedere; non verò ſequi ſignum.

DUBIUM IV.

Quæ ſit efficacia horum ſignorum, & quomodò illa impediri ſoleat.

23. Efficacia ac virtus horum ſignorum verſatur maximè circa propoſitionum qualitatem, ac quantitatem. *Ratio eſt*: Quia efficacia cujuſcumque rei verſatur circa illud, quod cauſſat: atqui hæc ſigna cauſſant & ſignificant, vel certè niſi ab aliquo impediantur, ex ſe apta & nata ſunt cauſſare ac ſignificare propoſitionis qualitatem, & quantitatem: ergo circa illas verſatur horum ſignorum virtus, & efficacia. *Probatur minor*: Quia propoſitionis qualitas eſt ejus affirmatio, & negatio; illius quantitas eſt illius univerſalitas, particularitas, vel ſingularitas: atqui ſigna propoſitionis negationem vel affirmationem, item ejus particularitatem vel univerſalitatem cauſſare & ſignificare apta & nata ſunt: ut manifeſtum eſt ex dictis *dub.* 2. *&* 3. Ergò ſigna hæc nata & apta ſunt cauſſare & ſignificare propoſitionis qualitatem, & quantitatem. Et hinc in ſignis his quoque diſtingui ſolet qualitas, & quantitas. Quantitas ſigni eſt ejus particularitas vel univerſalitas: ſive eſt virtus ſignificandi & cauſſandi in propoſitione univerſalitatem vel particularitatem. Signi qualitas eſt ejus affirmatio vel negatio: ſive eſt virtus ejus cauſſandi & ſignificandi propoſitionis negationem vel affirmationem. Et hinc quærenti, Quale eſt hoc ſignum? Reſpondemus, eſt affirmativum vel negativum. Quærenti verò, Quantum eſt hoc ſignum. Reſpondendum eſt, quod ſit univerſale vel particulare.

24. Dixi, *Niſi ab aliquo impediantur, &c.* Quia ſicut ignis paſſo applicatus interdum impeditur, ne calefaciat, & ſol ne illuminet, & homo ne ambulet; ſic etiam hæc ſigna in propoſitione poſita per negationes ſibi poſtpoſitas aut præpoſitas quandoquè impediuntur, ne ſuum ordinarium effectum producant. Impediuntur autem tribus modis: quandoque quoad ſolam qualitatem, quandoque quoad qualitatem & & quantitatem ſimul. Impediuntur quoad ſolam quantitatem, quando ratione appoſitæ negationis ex univerſalibus fiunt particularia, vel è contra. Impediuntur quoad ſolam qualitatem, quando ratione negationis appoſitæ fiunt ex negativis affirmativa, vel è contrà. Impediuntur quoad utramque ſimul, quando negatio mutat eorum quantitatem ſimul & qualitatem, id eſt, quando ratione appoſitæ negationis ex particularibus univerſalia, & ex affirmativis fiunt negativa, vel è contrà.

25. Dixi, quod ſigna hæc impediantur per appoſitas negationes. Ubi nota, id fieri non poſſe per appoſitas negationes infinitantes; ſed ſolummodò per negantes. V. g. cum dico. *Omnis homo eſt non brutum*, vel *Aliquod non brutum eſt homo*. Signa iſta *omnis & aliquod* non impediuntur: ſed manent in ſua nativa qualitate & quantitate. *Et ratio eſt*: Quia ſigna ſolummodò alterantur & impediuntur per iſtam negationem, quæ poteſt turbare & alterare totam propoſitionem: atqui id non poteſt negatio infinitans, ſed ſola negans: ergo etiam ſigna impediri, & alterari poſſunt per ſolam negantem; non verò per negationem infinitantem. *Clara eſt major*: Quia alterato ſigno etiam alteratur tota propoſitio: dum enim ſignum ex affirmativo fit negativum, vel ex particulari fit univerſale, vel è contrà, etiam talis fit tota propoſitio: ut facilè patebit inducendo exempla. Ergò ſigna non poſſunt alterari, niſi per illam negationem, quæ poteſt turbare & alterare totam propoſitionem. *Clara etiam eſt minor*: Quia negatio infinitans ſolum terminum à ſe modificatum & infinitatum turbat: nihil enim facit, præterquam terminum à ſe infinitatum alterare, & à ſua originaria ad contradictoriam ſignificationem tranſportare. *Præterea*: Negatio totam propoſitionem turbans eſt illa, quæ eſt malignantis naturæ: quæ enim major hic fingi poſſet malignitas, quam totius propoſitionis turbatio & alteratio? Atqui negatio, quam Juriſtæ malignantis naturæ eſſe dicunt, eſt ſola negans, non verò infinitans: ergo ſimiliter negatio totum propoſitionis ædificium turbans eſt negatio negans, non verò infinitans.

26. *Ubi & hoc advertè*: Quod negatio negans non poſſit turbare & alterare quodcumque ſignum, ſed ſolummodò illud, quod ponitur in propoſitione alterata per negationem, ſive quod ponitur in illa propoſitione, cujus copula afficitur per negationem. Sive breviùs: Negatio non poteſt alterare ſigna propoſitionis alienæ; ſed ſo-

solummodò propositionis suæ]. V. g. cum dico, *Omnis homo, qui non est aliquod bipes, est monstrum*. Ibi negatio negans *non* non alterat signum *omnis*: sed solummodò signum *aliquod*. *Ratio est:* Quia signum *aliquod* isti negationi est signum propositionis suæ; signum vero *omnis* est signum propositionis alienæ. Ibi quippe sunt duæ propositiones, quarum una concluditur, & implicatur in alia. Una vocatur propositio implicans, altera vocatur propositio implicata. Propositio implicans est hæc, *Omnis homo est monstrum*; hæc verò, *Qui non est aliquod bipes* est propositio implicata. Negatio non ibi non afficit propositionem implicantem; sed solummodò propositionem implicatam: adeòque non potest alterare & impendire signum *omnis*; sed solummodò signum *aliquod*: quia hoc illi est signum propositionis propriæ; illud verò est signum propositianis alienæ.

27. Laurentius Gyffene *tract.* 3. *sect.* 2. *art.* 7. Et alii quidam hanc meam regulam proponunt hoc modo: Signa non possunt impediri à negatione afficiente copulam implicationis, sed solummodò à negatione afficiente copulam principalem. Sed regula hoc modo proposita curva est, ac falsa: Quia signa possunt omninò impediri à negatione afficiente copulam implicationis; ab hac, inquam, negatione impediri possunt signa, non quidem illa, quæ ponuntur in propositione implicante; sed illa, quæ ponuntur in propositione implicata: ut jam ostendi. Debet ergò regula exponi hoc modo: Signa non possunt impediri à negatione propositionis alienæ, sed solummodò à negatione propositionis suæ. Sive in sensu activo: Negatio impedire non potest signa propositionis alienæ, sed sola signa propositionis suæ. Quid autem sit hoc loco propositio sua, quid propositio aliena, satis patet ex dictis. His ita positis

28. *Resp. & dico primò*. Negatio signo præfixa mutat ejus qualitatem & quantitatem. *Id est*: Ex affirmativo negativum, & ex negativo affirmativum; ex particulare universale, & ex universali facit particulare. Quod verum est, sive negatio præfigatur signo afficienti prædicatum, sive signo afficienti propositionis subjectum. Hinc, *non omnis* idem est, quod *aliquis non*: *non aliquis* idem est, quod *nullus*, *non nullus* idem est, quod *aliquis*, *&c.* Adeoque hæ prædicationes inter se æquipollent, *Non omnis homo est justus*, *aliquis homo non est justus*. *Non aliquis homo est equus*, *nullus homo est equus*. *Petrus non est aliquis homo*, *Petrus est nullus homo*. *Petrus est non omnis homo*, *aliquis homo non est Petrus*, *&c. Ratio conclusionis est*: Quia, ut ajunt Juristæ, negatio est malignantis naturæ: omnia conturbat & destruit, facitque se habere modo opposito & contrario: unde ex affirmativis negativa, & ex signis, ac propositionibus universalibus facit particularia, & è contrà.

29. *Dico secundò:* Negatio signo postposita intactam relinquit quantitatem, & alterat solam qualitatem ejus. *Id est:* Si signum sit particulare, relinquit particulare, si sit universale, relinquit universale, sed ex negativo facit affirmativum vel è contra. Unde, *Omnis non* idem est, quod *nullus*, *nullus non* idem est, quod *omnis:* Adeoque hæ propositiones æquipollent, *Omnis homo non est equus*, *nullus homo est equus*. *Nullus homo non est animal*, *omnis homo est animal*: *Ratio est*. Quia negatio naturæ suæ malignitatem extendere & exercere solummodò potest in se sequentia; non autem in se præcedentia: illæ quippè propositionis, ac signi qualitates, quæ negationem præcesserunt, negationis malignitatem effugerunt. Atqui dum negatio signo postponitur, tunc signi, propositionisque quantitas negationem præcedit: sequitur illam sola qualitas. Ergò negatio signo postposita alterare non potest signi quantitatem, sed solam ejus qualitatem. *Probatur minor:* Quia signi, propositionisque quantitas ex subjecto: qualitas verò ex copula desumitur; adeoque dum negatio præponitur copulæ, & postponitur subjecto, tunc propositionis ac signi quantitas negationem præcedit, sequiturque illam sola eorum qualitas. Atqui dum negatio negans postponitur subjecto; solique copulæ & prædicato præponitur: ergo tunc etiam signi, propositionisque quantitas negationem præcedit, sequiturque eam sola qualitas: adeoque tunc propositionis & signi qualitas subjecta est malignitati negationis: quantitas verò est ab illa libera & exempta.

30. *Obiicies*; In his prædicationibus, *Omnes homines non sunt justi*, *omnes homines non salvabuntur*, *&c.* negatio postponitur signo: atqui tamen negatio ibi alterat signi qualitatem & quantitatem: ergo non est firmum; quod jam dixi. *Probatur minor*: Quia signum *omnis* est universale & affirmativum; atqui per postpositam negationem in istis prædicationibus fit particulare negativum: ergò tollitur non sola ejus qualitas, sed & quantitas. *Probatur minor*: Quia tale & tantum est signum præfixum prædicationis subjecto, qualis & quanta est ipsa prædicatio: atqui istæ prædicationes sunt particulares negativæ: æquivalet enim his, *Aliqui homines non sunt justi*, *aliqui homines non salvabuntur*. Ita enim ab omnibus intelliguntur. Et dum dicitur. *Omnes studiosi non sunt diligentes*, nemo intelligit illam propositionem universaliter, quod nulli sint diligentes, sed sed solummodò particulariter, quod aliqui sint, aliqui verò non sint diligentes. Tales itaque propositiones sunt particulares. Ergo etiam eorum signum est particulare; Adeoque negatio signo postposita mutavit non solam signi qualitatem, sed etiam quantitatem. *Resp:* Verum esse, quod tales propositiones, non solùm apud indoctum vulgus, sed etiam apud doctos Philosophos, Theologos, Juristas, immo & apud sanctos Patres, ac in ipso Contextu Sacro, accipiantur & intelligantur pro particularibus; ut argumentum bene probat; adeoque quod negatio signo postposita de facto mutet signi qualitatem, ac etiam quantitatem. Hoc tamen non facit ex nativa virtute originariæ suæ significationis; sed ex communi intelligentium usu, qui hac in parte pro negatione postposita fortiter præscripsit, ejusque malignitatem multum ampliavit. Ex significatione enim sua originaria nihil potest in quantitatem, sed in solam signi, cui postponitur, qua-

qualitatem. Adeoque hoc argumentum non tollit conclusionem: Quia conclusio loquitur de virtute, quam habet negatio ex originaria sua significatione; argumentum verò loquitur de illa, quam habet ex privilegio usus & præscriptionis.

31. *Dico tertiò*: Negatio signo præposita, simul & postposita mutat solam signi quantitatem; qualitatem verò ejus relinquit intactam. *Id est*: Ex particulari facit universale, vel è contra; non tamen ex affirmativo facit negativum, neque è contra. Itaque *non omnis non* idem est, quod *aliquis*, *non aliquis non* idem est, quod *omnis*, *non neuter non* idem est, quod *alteruter non*, *non nullus non* idem, quod *aliquis non*, &c. Adeoque hæc propositiones æquipollent: *Non omnis homo non est Justus*, *aliquis homo est Justus*. *Non neuter homo non est Justus*, *alteruter homo non est Justus*. *Non aliquis homo non est Justus*, *omnis homo* est Justus, &c. *Ratio est*: Quia duplex negatio affirmat, & est affirmatio: adeoque duæ negationes non possunt signum ex affirmativo facere negativum; sed relinquunt, ut erat, affirmativum. Nam illud, quod signum ex affirmativo facit negativum, debet esse negatio; atqui duplex negatio non est negatio, sed affimatio: ergo duplex negatio non potest signum ex affirmativo facere negativum.

DISPUTATIO XVI.

De quatuor speciebus suppositionis personalis communis.

HÆ species sunt copulativa, copulata, disiunctiva & disiuncta. Sunt, inquam, species suppositionis personalis communis. Nam suppositio personalis, quæ non est communis, nullas habet species. Itaque omnia hic dicenda ad voces communes applicanda sunt: in his quippe solis hæ species habere possunt locum. Dico, *ad voces communes*: Quia non debent esse universales; dummodò sint communes, satis est, licet sint singulares.

DUBIUM I.

De suppositione copulativa, seu distributiva.

1. SUppositio copulativa varios habet titulos: vocatur enim suppositio copulativa, distributiva, universalis, distributio, &c. Est verò nihil aliud, quam usurpatio vocis communis pro suis inferioribus vel denominatis copulativè enumerandis. Enumerari verò copulativè nihil est aliud, quam enumerari per conjunctionem copulativam copulativè sumptam; v. gr. in in hac propositione, *Omnis homo est animal*, vox *homo* supponitur copulativè, & distribuitur: quia usurpatur pro Petro, Paulo, Joanne, Philippo, aliisque omnibus suis inferioribus copulativè enumerandis hoc modo: Petrus est homo, & Paulus est homo, & Joannes est homo, & Philippus est homo, &c. Similiter in hac propositione, *Omne album est corpus*, vox *album* distribuitur: quia usurpatur pro homine, nive, equo, veste, pariete, aliisque suis denominatis copulativè enumerandis: uti jam dixi de enumeratione inferiorum vocis *homo*.

2. Suppositio hæc universalis seu distributio variis modis solet dividi. Primò in distributionem pro singulis generum, & distributionem pro generibus singulorum. Ubi scire debes, quid sint singula generum, quid genera singulorum. Singula generum vocantur significata secundaria singularia; genera verò singulorum vocantur significata secundaria communia & universalia; v. g. vox *animal* in suis significatis secundariis habet & singula generum, ac etiam genera singulorum: Habet enim inferiora seu significata secundaria universalia, qualia sunt homo, equus, leo, brutum, bos, &c. Ac etiam inferiora secundariò significata singularia, qualia sunt Petrus, Paulus, Bucephalus, Pegasus, hic bos, iste leo, &c. Hæc vocantur singula generum, illa vocantur genera singulorum. Distributio itaque pro singulis generum est usurpatio vocis communis pro suis singulis generum copulativè enumerandis. Distributio verò pro generibus singulorum est usurpatio vocis communis pro suis generibus singulorum copulativè enumerandis; v. gr. cum dico, *Omne animal est vivens*, vox *animal* distribuitur pro singulis generum: quia supponitur ibi pro Petro, Paulo, Bucephalo, Pegaso, hoc bove, isto leone, & cæteris suis inferioribus individuis, ac singularibus copulativè enumerandis. At verò dum dico, *Omne animal fuit in arca Noe*, vox *animal* distribuitur quidem pro generibus singulorum, non tamen pro singulis generum: quia supponitur ibi non pro Petro, Paulo, hoc & isto bove, equo, leone, aliisque animalium individuis; sed solummodò pro homine, equo, bove, leone, in specie: neque affirmat, quod omnium animalium individua, sed solummodò quod omnium animalium species, sive quod ex omnibus animalium speciebus aliqua individua fuerint in arca Noe. Adeoque distribuitur ibi non pro singulis generum, sed pro solis generibus singulorum.

3. Secundo dividitur distributio in distributionem plenam & commodam seu non plenam. Distributio plena est illa, qua vox distribuitur pro omnibus omninò suis inferioribus nullo planè excepto. Ut cum dico, *Omnis homo est animal*, *omne animal est vivens*, subjecta ista *homo* & *animal* distribuuntur plenè: quia nullus omninò est homo, qui non sit animal, nullumque omninò animal, quod non sit vivens. Distributio commoda est illa, qua vox quidem supponitur pro plerisque suis inferioribus, non tamen pro omnibus omninò; aliqua enim excipiuntur. Ita ordinariè distribuuntur subjecta regularum Juris, juxta hanc Juris regulam: Nulla regula tam generalis, quin patiatur aliquam exceptionem. Sic cum dico, *Omnis homo in peccato natus est*, vox *homo* non plenè, sed solummodò commodè distribuitur: quia supponitur quidem pro plerisque suis inferioribus, non tamen pro omnibus omninò; excipiuntur enim aliqui, qui

ante

ante nativitatem in maternis visceribus fuerunt Justificati: ut Christus Dominus, Maria Virgo, Joannes Baptista, Hieremias Propheta, & fortè quidam alii. Neque obest, quod ibi voci *homo* præfigatur signum, *omnis*; neque enim hoc signum semper distributionem plenam inducit: quia, ut ait Jurista, dictio *omnia* licet se extendat ad singula; non tamen ad ea, quæ sunt planè alterius naturæ & Juris. De quo Hostiensis in cap. *Literas de Jurepatron.*

4. Tertiò dividi potest distributio in completam, & in incompletam. Distributio incompleta vocatur distributio pro duobus tantùm: ut cum dicitur, *uterque homo est justus*, *neuter homo est justus*, vox *homo* utrobique distribuitur incompletè: ista quippe signa incompleta inducunt & caussant suppositionem distributivam incompletam. Distributio ergo completa est illa, qua vox supponitur pro omnibus suis inferioribus copulativè enumerandis. Ut cum dico: *Omnis homo est animal*, *omnis homo natus est in peccato*, *&c.* Unde tam distributio plena, quam distributio commoda est distributio completa; plena tamen est completior, quam commoda: unde aliqui, & certè non malè, distributionem plenam vocant distributionem completissimam.

5. Quartò dividi potest in distributionem dependentem & distributionem independentem. Distributio dependens est distributio unius vocis dependens à distributione alterius vocis: est, inquam, illa, qua aliqua vox usurpatur pro suis inferioribus copulativè enumerandis, dependenter tamen à simili enumeratione inferiorum alicujus alterius vocis; v. g. cum dico; *Omnis homo est omne rationale*, vox *homo* distribuitur distributione dependenti: habet enim distributionem à distributione vocis *rationale* dependentem. Accipitur quippe pro omnibus suis inferioribus copulativè enumerandis, dependenter tamen à simili copulativa enumeratione inferiorum vocis *rationale*. Non enim inferiora vocis *homo* enumerare potes hoc modo: Petrus est omne rationale, & Joannes est omne rationale, & Philippus est omne rationale, &c. Sed enumerare debes illa simul enumerando inferiora vocis *rationale*, hoc modo: Petrus est hoc rationale, & Joannes est illud rationale, & Philippus est istud rationale, &c. Debent ergo inferiora vocis *homo* enumerari copulativè dependenter à copulata enumeratione inferiorum vocis *rationale*. Adeoque vox *homo* distribuitur distributione dependenti à distributione vocis *rationale*. Distributio independens est illa, quæ non dependet à distributione alterius vocis. Et hæc distributio est ordinaria: distributio enim dependens totaliter speculativa est; in praxi verò & usu vel nulla, vel rarissima.

DUBIUM II.

De quibusdam regulis suppositionis copulativæ.

6. NOn est meæ intentionis, magnum hic regularum cumulare contextum: id enim, meo quidem Judicio, planè inutile & superfluum est. Nam hic regularum cumulus nihil emolumenti, vel adjumenti præstat, nisi quod Tyronum memoriam, ac ingenium cruciet, ac in tædium vertat. Unica est apud me suppositionum regula, eaque certissima, ac utilissima: videlicet assiduum exercitium scholasticum. Hoc itaque loco solummodò volo quasdam regulas planè universales breviter explicare, & examinare: ac præcipuè illas, quæ quæstionibus Theologicis lumen adferre valeant. Ubi ante omnia sciendum est, uti & adhuc aliquoties monui, omnes Summulisticas suppositionum regulas tantùm ostendere, quid sit Juris, quænamque suppositio voci insit de Jure ordinariæ locutionis, & humanæ communionis; quid verò in facto sit, quavè suppositione vox de facto supponatur, docere non possunt regulæ. Nam sicut homo sæpè facit actiones contrarias regulis & legibus Pontificiis, vel Cæsareis; ita quoque sæpè facit suppositiones contrarias regulis Summulisticis. Et hinc dicunt ordinariè Summulistæ suas regulas nihil valere contra mentem & intentionem loquentis: voces enim non regunt mentem, sed reguntur, ac supponuntur à mente: ut jam etiam aliquoties dixi. Unde Judex in caussis testamentorum, humanorumque contractuum, vocum suppositionem & significationem non quærit ex Summulistarum regulis; sed ex contrahentium mente, variisque hujus mentis præsumptionibus, signis, ac indiciis. Ergo omnes Summulisticæ regulæ solummodò dicunt, quid sit de Jure ordinario; non verò quid sit de facto.

7. *Et ratio hujus est*: Quia suppositio vocis nihil est aliud, quam prolatio vocis facta à loquente cum intentione significandi: v. g. suppositio copulativa est prolatio vocis cum intentione significandi omnia ejus inferiora copulativè enumeranda. Atqui potest loquens habere intentionem aliud significandi: potest habere intentionem significandi inferiora vocis sub alia enumeratione, quam præscribant regulæ Summulisticæ. Ergo potest loquens vocibus à se prolatis dare suppositionem regulis Summulisticis contrariam: Adeoque regulæ Summulisticæ nihil valent contra mentem, ac intentionem loquentis: solumque valent ostendere, quænam suppositio vocibus insit de Jure, non autem quænam insit de facto. *Patet minor*: Quia v. g. dicit regula Summulistica, *Subjectum propositionis necessariæ indefinitæ supponitur universaliter*: Adeoque præscribit hæc regula, ut homo proferens propositionem necessariam indefinitam, habeat intentionem significandi omnia inferiora subjecti enumeranda copulativè. Atqui non obstante hac hujus regulæ præscriptione, potest quis proferens talem propositionem, habere intentionem significandi omnia inferiora subjecti, non sub enumeratione copulativa, sed sub disjunctiva: ergo potest loquens habere intentionem inferiora vocis à se prolatæ significandi sub alia enumeratione, quam præscribant regulæ Summulisticæ. Quod dixi de ista, dici debet de aliis etiam Summulisticis regulis. Hoc posito inter maximè ordinarias distributionis regulas

8. *Prima esse potest hæc*: Subjectum propositionis necessariæ indefinitæ semper distribuitur.

Hinc distribuuntur subjecta harum propositionum, *Homo est animal*, *homo est risibilis*, *risibile est vivens*, *&c.* Alii regulam proponunt hoc modo: Subjectum propositionis indefinitæ in materia doctrinali, aut decisiva versantis distribuitur. Sed in re est omninò idem: Nam propositio in materia doctrinali vel decisiva versans eadem planè est cum propositione necessaria. Dixi, *Subjectum talis propositionis distribuitur*: Quia non distribuitur ejus prædicatum; sed capitur disiunctim, sive confusè: ut patebit ex infra dicendis. Dixi etiam, *Subjectum propositionis indefinitæ necessariæ*, *seu in materia necessaria*: Quia subjectum propositionis indefinitæ in materia contingenti (si tamen sit affirmativa, de negativis enim dicam statim) non distribuitur; sed accipitur determinatè, seu particulariter; verb. grat. harum propositionum subjecta, *Homo est albus*, *homo currit*, *homo est Justus*, *&c.* Supponuntur, non copulativè, sed disiunctivè; ut statim dicam.

9. *Ratio regulæ est*: Quia, ut supra *disp.* 14. *dub.* 2. dixi, subjectum propositionis supponitur pro illis suis significatis, quibus quadrat significatum formale prædicati; supponiturque pro illis eo modo enumerandis, quo eis quadrat idem ejusdem prædicati significatum: atqui in prædicatione necessaria indefinita, verb. grat. in his, *Homo est animal*, *homo est risibilis*, significatum formale prædicati quadrat omnibus inferioribus subjecti copulativè enumerandi. Ergo subjectum istud supponitur pro illis omnibus ita enumerandis: adeoque supponitur copulativè. *Probatur minor*: Quia tunc significatum formale prædicati convenit omnibus subjecti inferioribus copulativè enumerandis, quando convenit omnibus & singulis seorsim & divisim sumptis: atqui in istis prædicationibus significatum formale prædicati convenit omnibus & singulis subjecti inferioribus divisim & seorsim sumptis: ut facilè patebit consideranti. Ergo convenit omnibus subjecti inferioribus copulativè enumerandis: adeoque subjectum istud distribuitur.

10. Ex quo etiam patet ratio, cur subjectum propositionis affirmativæ indefinitæ in materia contingenti non distribuatur, neque supponatur copulativè, sed particulariter & disiunctivè; verb. gr. harum prædicationum subjecta, *Homo est doctus*, *homo ambulat*, *disputat*, *&c.* accipiuntur non copulativè, sed disiunctivè. *Ratio*, *inquam*, *est*: Quia in istis prædicationibus significatum formale prædicati non quadrat omnibus & singulis subjecti inferioribus seorsim & divisim sumptis; ut planum est consideranti: multi enim sunt homines, quibus neque doctrina, neque ambulatio, neque disputatio inest: adeoque subjectum istud non supponitur pro omnibus suis inferioribus copulativè enumerandis. Et sic non supponitur copulativè. Supponitur tamen disiunctivè. Quia supponi disiunctivè est supponi pro omnibus suis inferioribus disiunctivè enumerandis: atqui vox *homo* in istis prædicationibus ita supponitur: ergo, &c. *Probatur minor*: Quia subjectum propositionis supponitur pro suis inferioribus ita enumerandis, ut illis quadrat significatum formale prædicati: atqui in hisce prædicationibus significatum formale prædicati, licet non quadret omnibus subjecti inferioribus copulativè enumeratis, quadrat tamen omnibus disiunctivè enumeratis: ergo subjectum supponitur pro omnibus suis inferioribus disiunctivè enumerandis. *Probatur minor*: Quia ut significatum formale prædicati conveniat omnibus inferioribus subjecti disiunctivè, non requiritur, ut quadret omnibus, ac singulis seorsim, ac divisim sumptis; sed satis est, ut conveniat uni eorum seorsim sumpto: quia ut habet regula Juris in 6. *In alternativis debitoris est electio*, *& sufficit alterum adimpleri*. Atqui in dictis propositionibus formale prædicati significatum, licet non quadret omnibus & singulis subjecti inferioribus seorsim sumptis, quadrat tamen aliquibus eorum seorsim, ac divisim sumptis: ut patet consideranti. Ergo licet non quadret omnibus subjecti inferioribus copulativè enumerandis, quadrat tamen illis omnibus disiunctivè enumerandis: adeoque subjectum istud supponitur disiunctivè.

11. *Secunda regula potest esse hæc*: Utrumque extremum, tam scilicet prædicatum, quam subjectum cujuscumque prædicationis negativæ indefinitæ distribuitur; idquè verum est in quavis materia, sive contingenti, sive impossibili. Itaque in his prædicationibus, *Homo non est albus*, *homo non est equus*, *homo non est animal*, subjecta distribuuntur non minùs, quam prædicata. De prædicatis ergo facilè concedo. Unde in hac parte est differentia inter prædicatum propositionis negativæ, & prædicatum affirmativæ: nam prædicatum negatum semper & ubique distribuitur, prædicatum verò affirmatum nunquam distribuitur. Prædicatio quippe affirmativa, si fuerit singularis vel particularis, prædicatum accipitur particulariter; si verò universalis fuerit, prædicatum accipitur confusè: ut facilè patebit consideranti, & exempla inducenti, & ea, quæ in decursu hujus disp. dicam, expendenti. Quod ergo prædicatum negatum semper & ubique distribuatur. *Probatur hoc modo*: Quia negatio habet vim distribuendi omnem terminum se sequentem: atqui in negativa propositione prædicatum semper est terminus negationem consequens: ergo istud prædicatum à prævia sibi negatione semper distribuitur. *Deinde*: Distribui est pro omnibus suis inferioribus copulativè enumerandis accipi: atqui forma, quamcumque volueris, negativam propositionem prædicato communi constantem, sive universalem, sive singularem, sive particularem, sive indefinitam: semper reperies prædicatum ejus pro omnibus suis inferioribus copulativè enumerandis accipi. Ergo omne omninò prædicatum negatum semper & ubique distribuitur.

Quod etiam subjectum propositionis negativæ indefinitæ semper & ubique distribuatur, affirmat Vasquez *Tom.* 2. *ad* 1. *part. disp.* 157. *cap.* 3. Covarruvias *Tom.* 2. *variarum lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 7. aliique multi. Ex quo fundamento infert Vasquez has prædicationes, *Deus non generat*, *Deus non generatur*, esse falsas, ac hæreticas: sunt quippe universales negativæ,

acti-

activam ac passivam generationem removentes, non tantùm ab uno; sed ab omni omninò Deitatis supposito. Alii distinguunt, ac dicunt: Si indefinita negatio fuerit materiæ contingentis, qualis est hæc, *homo non est albus*, subjectum non distribuitur; si verò materiæ repugnantis fuerit, qualis est hæc, *homo non est brutum*, distribuitur planè, ac omninò. Gregorius verò Ariminensis, aliique Nominales communiter *in* 1. *dist*. 4. *quæst*. 1. §. *sed restat adhuc dubium*. Docent nullius omninò indefinitæ negationis subjectum distribui; sed solummodò particulariter accipi. Et hoc, meo Judicio, est planè, ac omninò verum. Unde notanda hic est quædam differentia inter subjectum indefinitæ negationis, & subjectum indefinitæ affirmationis: Nam subjectum hujusmodi negationis nunquam distribuitur; subjectum verò affirmationis, licet non distribuatur in materia contingenti; distribuitur tamen in materia necessaria: ut jam dixi, ac tradit etiam Covarruvias *loco jam citato*.

13. Regula itaque nostra duas habet partes. *Prima pars est hæc*: Subjectum negationis indefinitæ in materia contingenti versantis non distribuitur. *Altera est hæc:* Subjectum indefinitæ negationis in materia repugnanti versantis etiam non distribuitur. *Primam partem probo sic*: Distribui est pro omnibus suis inferioribus copulativè enumerandis accipi: atqui subjectum indefinitæ negationis in materia contingenti non sic accipitur: ergo non distribuitur. *Probatur minor*: Quia sicut subjectum indefinitæ affirmationis accipitur pro illis suis inferioribus, eoque modo enumerandis, quo illis inest significatum prædicati formale; sic eadem ratione subjectum indefinitæ negationis accipitur pro illis inferioribus, eoque modo enumerandis, quo illis abest significatum prædicati formale: atqui in negatione indefinita materiæ contingentis significatum prædicati formale non abest ab omnibus subjecti inferioribus enumerandis copulativè; sed solummodò enumerandis disjunctivè: ergo istud subjectum accipitur pro suis inferioribus enumerandis, non copulativè; sed disjunctivè. *Probatur minor*: Quia ut significatum formale prædicati absit ab omnibus inferioribus subjecti copulativè enumerandis, debet abesse ab omnibus & singulis seorsim sumptis: atqui in negatione indefinita materiæ contingentis, v.g. in his, *homo non currit*, *homo non est doctus*, significatum formale prædicati non abest ab omnibus & singulis subjecti inferioribus seorsim, ac divisim sumptis: ut facilè patebit consideranti. Ergo non abest ab omnibus subjecti inferioribus copulativè enumerandis.

14. Et confirmatur hoc efficaciter ex doctrina Guilielmi Occam *in* 1. *dist*. 2. *quæst*. 6. *ad* 1. *opin. Scoti*. Quia hæ duæ indefinitæ contingentes, *Homo currit*, *homo non currit*, non sunt contradictoriæ, sed subcontrariæ: ut nemo audebit negare. Ergo subjectum negativæ non distribuitur; sed accipitur particulariter, sicuti accipitur subjectum affirmativæ: adeoque subjectum indefinitæ negationis in materia contingenti non potest distribui. *Patet conseq*. Quia si subjectum negativæ distribueretur, tunc istæ duæ propositiones forent, non subcontrariæ; sed verè contradictoriæ: forent quippe affirmativa particularis, & negativa universalis ejusdem de eodem. Atqui non sunt contradictoriæ, sed subcontrariæ: ergo negativæ subjectum non potest distribui; sed debet particulariter accipi. *Et ratio à priori est*: Quia in hisce propositionibus negatio non potest distribuere subjectum, sicut distribuit prædicatum; in quo Adversarii multùm falluntur. *Cujus ratio est clara:* Quia negatio suam malignam efficaciam non potest exercere in terminos se præcedentes; sed solummodò in sequentes: atqui in hisce prædicationibus negatio quidem præcedit prædicatum; non tamen præcedit subjectum: ergo negatio non potest distribuere subjectum, sicut distribuit prædicatum.

15. Ex quo justificari potest differentia, quam constituit Ariminensis inter has propositiones: *Deus non genuit Deum*, & *non genuit Deus Deum*. Primam dicit esse veram, ac Catholicam; secundam, falsam, ac hæreticam: in prima dicit vocem *Deus* non distribui; distribui tamen in secunda. *Ratio ejus est*: Quia negatio negans malignam, ac distributivam suam virtutem extendere non potest in voces se præcedentes; sed solummodò in sequentes: ut dictum est *disp*. 15. *dub*. 4. Atqui in prima propositione vox *Deus* negationem præcedit; in secunda verò illam sequitur: ergo in prima propositione non potest à negatione distribui; potest tamen in secunda. De hujus differentiæ soliditate nihil dico; relinquo judicio lectoris. Hoc solummodò dico, quod vox *Deus* in prima propositione non distribuatur, neque supponatur pro omnibus suis tribus suppositis enumerandis copulativè, sed enumerandis disjunctivè: adeoque ista propositio neque falsa est, neque hæretica; sed vera & Catholica. Monet tamen Ariminensis inter Hæreticos, aliosque infideles, ubi pravi, ac malevoli intellectus periculum foret, ab illa esse abstinendum. Scio contra hoc fieri posse quædam scitu digna argumenta; sed illa non tango, Theologis relinquo: satis est generalia principia uno verbo insinuasse.

16. Altera regulæ pars probari potest eodem modo, eisdemque argumentis. *Adde & hoc:* Quia omnes propositiones indefinitæ ejusdem qualitatis, ejusdemque materiæ, habere debent subjecta eodem genere, eademque suppositionis specie supposita: extrema enim propositionum variare non possunt suppositionem, nisi varient vel materiam, vel qualitatem. Atqui quædam indefinitæ negationes in materia repugnanti habent subjecta non distributa: ergo omnes omninò habent subjecta non distributa. *Probatur minor:* Quia hæ negationes indefinitæ, *Homo non est Deus*, *Deus non est homo*, sunt in materia repugnanti, non minùs quam hæ, *Homo non est brutum*, *brutum non est homo*: atqui hæ negationes non habent subjecta distributa: ergo aliquæ negationes indefinitæ habent subjecta non distributa. *Patet minor:* Quia hæc propositio, *Homo non est Deus*, est verissima, non minùs quam hæc, *Homo non est albus*: sicut

cut enim dantur multi homines, qui non ſunt albi, ita dantur multi, qui non ſunt Deus. Atqui, ſi iſta propoſitio haberet ſubjectum diſtributum, non foret vera, ſed falſa & hæretica: æquivaleret enim huic, *Nullus homo eſt Deus*. Ergo iſta propoſitio habet ſubjectum, non diſtributivè, ſed diſiunctivè ſuppoſitum; & æquivalet huic, *Aliquis homo non eſt Deus*.

17. *Objicies*: Materia illa, quæ in propoſitione cauſſat univerſalem verificationem, cauſſat in iſtius propoſitionis ſubjecto univerſalem ſuppoſitionem; propoſitio quippe non poteſt habere univerſalem verificationem, niſi ſubjectum ejus habuerit univerſalem diſtributionem: ut eſt manifeſtum. Atqui materia repugnans cauſſat in negatione indefinita univerſalem verificationem: ergo in ejus ſubjecto cauſſat univerſalem ſuppoſitionem. *Probatur minor*: Quia ſicut univerſalis verificatio affirmationis ſita eſt in exiſtentia prædicati in omnibus & ſingulis inferioribus ſubjecti; ita univerſalis veritas negationis ſita eſt in abſentia prædicati ab omnibus & ſingulis inferioribus ſubjecti: atqui materia repugnans in propoſitione negativa cauſſat abſentiam prædicati ab omnibus & ſingulis ſubjecti inferioribus: ergo cauſſat in illa univerſalem veritatem. *Probatur minor*: Quia materia repugnans nihil eſt aliud, quam duo termini repugnantes: atqui termini repugnantes ſunt illi, quorum formale ſignificatum unius abeſt ab omnibus & ſingulis ſignificatis rectis alterius: ſunt enim illi, qui de ſeſe mutuo univerſaliter negantur. Ergo materia repugnans cauſſat in propoſitionibus negativis abſentiam ptædicati ab omnibus & ſingulis inferioribus ſubjecti.

13. *Reſp. negando minorem in duobus primis, & diſtinguendo minorem in tertio ſyllogiſmo*. Termini repugnantes ſunt illi, quorum formale ſignificatum unius abeſt ab omnibus & ſingulis ſignificatis rectis alterius loquendo naturaliter: *ſic concedo*. Supernaturaliter: *ſic nego*. Nam *Deus & homo* ſunt termini verè repugnantes: nonnè tamen ſignificatum formale unius ineſt per gratiam Dei ſignificato recto alterius? Non ergo termini repugnantes, ſive materia repugnans ſemper facit ſignificatum formale prædicati abeſſe ab omnibus & ſingulis ſignificatis rectis ſubjecti: adeoque non poteſt ſubjectum diſtribuere, ſed ſolummodò diſiungere. Unde totum hoc argumentum in te retorqueo hoc modo: Illa materia, quæ indefinitæ negationi nequit dare univerſalem verificationem, nequit illius ſubjecto dare univerſalem ſuppoſitionem: atqui materia repugnans non poteſt illud: ergo neque poteſt hoc. *Probatur minor*: Quia negationi indefinitæ dare univerſalem veritatem eſt illi dare abſentiam prædicati ab omnibus & ſingulis inferioribus ſubjecti: atqui materia repugnans id non poteſt; ut jam oſtendi: ergo non poteſt illi dare univerſalem veritatem.

19. Et hinc patet longè diverſa proportio materiæ neceſſariæ ad indefinitam affirmationem, quam ſit proportio materiæ repugnantis ad indefinitam negationem. Hinc, inquam, patet ratio, cur materia neceſſaria potiùs cauſſet diſtributionem in ſubjecto indefinitæ affirmationis, quam materia repugnans illam cauſſet in ſubjecto indefinitæ negationis. *Ratio eſt hæc*: Quia, ut jam dixi, materia repugnans in indefinita negatione non ſemper cauſſat, neque ſemper cauſſare poteſt univerſalem verificationem; adeoque neque in ſubjecto ejus cauſſare poteſt univerſalem ſuppoſitionem: at verò materia neceſſaria in indefinita affirmatione ſemper cauſſat, neque poteſt non cauſſare univerſalem verificationem; adeoque in ejus ſubjecto etiam cauſſare debet univerſalem ſuppoſitionem. *Patet aſſumptum*: Quia propoſitioni affirmativæ dare univerſalem veritatem eſt illi dare exiſtentiam prædicati in omnibus inferioribus ſubjecti: atqui materia neceſſaria dat indefinitæ affirmationi ſemper exiſtentiam prædicati in omnibus, ac ſingulis inferioribus ſubjecti: materia enim neceſſaria ſunt ſubjectum & prædicatum neceſſarium, ac inſeparabile, quod nec à ſubjecto, nec ab ullo ejus inferiori poteſt ſeparari: ut dicam inferius ſuo loco. Ergo materia neceſſaria in indefinita affirmatione ſemper cauſſat univerſalem veritatem. His ceſſo, aliaſque regulas nec adfero, nec examino; ſed ad alios Dialecticos, ac præſertim ad Laurentium Gyffene, qui hanc provinciam luculenter geſſit, te remitto.

DUBIUM III.

De ſuppoſitione copulata, ſeu collectiva.

20. Suppoſitio hæc nihil eſt aliud, quam uſurpatio vocis communis pro omnibus ſuis inferioribus, vel denominatis copulatim enumerandis. *Id eſt*: Enumerandis per conjunctionem copulativam copulatim ſumptam; v. g. cum dico, *Omnes Apoſtoli fuerunt duodecim, omnes Religioſi ſunt conventus, omnes Chriſti fideles ſunt Eccleſia, omnia prædicata eſſentialia ſibi invicem ritè ſubordinata ſunt prædicamentum, &c.* Omnia iſtarum propoſitionum ſubjecta accipiuntur copulatim, ſeu collectivè. Accipiuntur quippe pro ſuis inferioribus, non copulativè, ſed collectivè ſeu copulatim enumerandis. Quia dicere non potes, Petrus eſt duodecim, & Paulus eſt duodecim, & Philippus eſt duodecim, &c. Item dicere non potes, ego ſum conventus, & tu es conventus, & ille eſt conventus, &c. Sed dicere oportet, Petrus & Paulus, & Philippus & alii novem ſimul ſumpti ſunt duodecim. Ego, & tu, & illi ſimul ſumpti ſumus conventus. Et ſic de aliis

21. Sed hinc oritur difficultas non contemnenda: Quomodò videlicet ſuppoſitio copulata differat à ſuppoſitione ſimplici? Videntur enim hæ duæ ſuppoſitiones non diſtingui, ſed inter ſe planè confundi, ac identificari. *Tale ergo pono argumentum*: Suppoſitio copulata non eſt ſuppoſitio perſonalis, ſed ſimplex: ergo malè computatur inter ſpecies ſuppoſitionis perſonalis; maleque dicuntur eſſe quatuor hujus ſuppoſitionis ſpecies. *Probatur antecedens*: Quia ſuppoſitio ſimplex eſt ſuppoſitio vocis pro ſolo ſuo ſignificato primario: atqui ſuppoſitio copulata eſt ſuppoſitio vocis communis pro ſolo ſignificato

cato primario: ergo suppositio copulata est species suppositionis simplicis, non verò suppositionis personalis. *Probatur minor:* Quia primarium vocis communis significatum est natura communis; significata verò ejus secundaria sunt omnia istius naturæ communis inferiora: atqui per suppositionem copulatam vox communis supponitur pro sola natura communi; non autem pro singulis naturæ inferioribus: verb. gr. vox communis *homo* per suppositionem copulatam supponitur pro solo homine communi, non verò pro singulis hominibus singularibus singillatim sumptis. Ergo per suppositionem copulatam supponitur pro solo suo significato primario, non autem pro secundariis: *Probatur minor:* Quia, uti in Logica dicam, natura communis nihil est aliud, quam omnia singularia simul sumpta: verb. grat. natura humana, vel homo communis nihil est aliud, quam omnes homines singulares simul sumpti: adeoque tunc vox *homo* supponitur pro homine communi, quando supponitur pro omnibus hominibus singularibus simul sumptis, & pro nullo seorsim sumpto. Atqui per suppositionem copulatam vox supponitur pro suis omnibus inferioribus simul sumptis, & pro nullo seorsim sumpto: ergo per suppositionem copulatam supponitur pro sola natura communi, non verò pro naturæ inferioribus.

22. *Et confirmatur*: Quia suppositiones distingui debent vel penes significata, pro quibus supponunt, vel penes modum significata enumerandi? non enim fingi cum fundamento potest aliud principium suppositionis distinctivum, ac specificativum. Atqui suppositio simplex & suppositio copulata supponunt vocem pro eisdem significatis eodem modo enumerandis: ergo illæ suppositiones non differunt. *Probatur minor*: Quia in hac propositione. *Homo est species*, vox *homo* accipitur simpliciter; in hac verò, *Omnes homines sunt infiniti*, vox *homines* accipitur copulatim. Atqui utrobique accipitur pro eisdem significatis eodem modo enumerandis: accipitur enim utrobique pro omnibus suis inferioribus enumerandis copulatim. Ergo suppositio simplex, & suppositio copulata supponunt vocem pro eisdem significatis eodem modo enumerandis. Quod vox *homines* ita accipiatur in propositione secunda, clarum est; nec ullus negabit. Quod ita vox *homo* etiam accipiatur in propositione prima, est æquè clarum: Quia vox *homo* accipitur ibi pro homine communi: atqui homo communis nihil est in re aliud, quam omnes homines singulares simul sumpti: ut dicam in Logica. Ergo vox *homo* supponitur ibi pro omnibus suis inferioribus simul sumptis copulatim enumerandis.

23. His tamen non obstantibus, dico suppositionem copulatam non esse speciem suppositionis simplicis, sed personalis; adeoque benè assignari quatuor species suppositionis personalis communis. Pro solutione tamen argumenti jam facti, adverte uno verbo: Quid sit natura communis, quam dicunt vocis communis esse significatum primarium, & quomodo illa differat à singularibus, seu inferioribus, quæ sunt significata secundaria. Natura ergo communis (saltem ut mihi visum est) nihil est aliud, quam omnia inferiora simul sumpta, quatenus concipiuntur & significantur sine differentiis suis distinctivis; verb. grat. natura humana communis nihil est aliud, quam omnes homines singulares simul sumpti, quatenus à nobis concipiuntur, ac significantur sine Petreitate, Pauleitate, Joanneitate, aliisque differentiis naturam humanam singularizantibus & individuantibus. Natura animalis in communi nihil est aliud, quam omnia animalia singularia simul sumpta, quatenus concipiuntur & significantur sine Petreitate, Bucephaleitate: sine rationalitate, irrationalitate, aliisque differentiis naturam animalis specificantibus, vel individuantibus. Natura ergo communis est quidem omnia singularia simul sumpta, non tamen nudè secundùm se; sed concepta sine differentiis contrahentibus: singularia enim simul sumpta, ac cum suis contractivis, ac distinctivis differentiis concepta non sunt natura communis, sed naturæ communis inferiora, ac subiicibilia: neque sic sunt vocis communis significatum primarium, sed significata secundaria. Quo posito

24. *Ad argumentum resp. negando antecedens*: Et in toto argumenti decursu nego voces communes per suppositionem copulatam supponi pro natura communi, ac suo significato primario, & dico illas accipi pro naturæ inferioribus, ac suis significatis secundariis: adeoque suppositionem copulatam nullatenus esse speciem suppositionis simplicis, sed veram speciem suppositionis personalis. *Ratio est*: Quia voces communes per suppositionem copulatam non supponuntur pro suis inferioribus à suis singularitatibus abstractis, sed pro illis concretis cum suis singularitatibus: atqui inferiora simul sumpta, cum suis singularitatibus concreta & concepta, non sunt natura communis per vocem communem primariò significata; sed sunt naturæ communis subiicibilia per vocem communem secundariò significata: ergo voces communes à suppositione copulata non supponuntur pro suo significato primario, neque pro natura communi; sed pro suis significatis secundariis, ac pro naturæ communis inferioribus.

25. *Ad confirmationem falsa est major*: Suppositiones quippe non solùm distinguuntur ac specificantur penes duo principia ibi adducta; sed oportet addere tertium: videlicet diversum supponendi modum. Concedo ergo voces communes à suppositione simplici & copulata supponi pro eisdem significatis eodem modo enumerandis; dico tamen suppositiones esse diversas, ac specie distinctas: Quia licet supponant pro eisdem significatis, non tamen supponunt pro eisdem significatis eodem modo conceptis. Nam suppositio simplex supponit pro illis, quatenus concipiuntur sine differentiis suis distinctivis, & quatenus sunt vocis communis significatum primarium: at verò suppositio copulata supponit pro illis, quatenus concipiuntur

tur

tur simul cum suis singularitatibus, & quatenùs sunt vocis communis significata secundaria. Hæ ergo duæ suppositiones non coincidunt, sed sunt diversæ.

DUBIUM IV.

De Suppositione disiunctiva.

26. SUppositio hæc etiam diversa vocabula, diversosque titulos habet. Vocatur enim suppositio disiunctiva, suppositio particularis, suppositio determinata, disiunctio &c. Definiri solet hoc modo: Est usurpatio vocis communis pro suis inferioribus, seu denominatis disiunctivè enumerandis per conjunctionem disiunctivam disiunctivè sumptam. Verb. grat. cum dico, *Homo est albus*, *aliquis homo est animal*, *&c.* tam subjecta, quam prædicata accipiuntur particulariter: accipiuntur quippe pro suis inferioribus disiunctivè enumerandis hoc modo, Petrus est albus, vel Joannes est albus, vel Philippus est albus, &c. Homo est hoc album, vel homo est illud album, vel istud album, &c. Voces quippe accipiuntur pro suis inferioribus ita enumerandis, quomodo verificatur propositio: atqui istæ præfatæ propositiones verificantur, utriusque extremi inferiora enumerando disiunctivè: ergo utrumque earum extremum accipitur disiunctivè.

27. *Quæri hic solet*: An detur suppositio disiunctiva pro singulis generum, & pro generibus singulorum, sicut datur copulativa? Sive an voces communes accipi possint disiunctivè pro solis singulis generum, & pro solis generibus singulorum, sicut ita accipi possunt copulativè? Et quidem, quod accipi possint pro singulis generum, planum est, ac in confesso apud omnes. Quæstio ergo solummodo est: An possint disiunctivè accipi pro solis generibus singulorum? Aliqui negant, aliqui affirmant. Ego subscribo affirmantibus. *Et probo*: Quia hæ prædicationes, *Omne animal fuit in arca Noe*, *aliquod animal non fuit in arca Noe*, sunt verè contradictoriæ; ut est manifestum: atqui vox *animal* in prima propositione universali affirmativa accipitur pro generibus singulorum enumerandis copulative; uti in confesso est apud omnes: ergo in se secunda particulari negativa accipitur pro eisdem enumerandis disiunctivè: adeoque datur suppositio disiunctiva pro solis singularis generibus, non minùs quam dentur copulativa. *Probatur conseq.* Quia in propositionibus contradictoriis subjectum in utraque contradictoria accipi debet pro eisdem planè inferioribus: in universali quidem pro illis enumerandis copulativè, in particulari verò pro illis enumerandis disiunctivè. Atqui in præfatarum contradictoriarum universali vox *animal* accipitur pro solis generibus singulorum enumerandis copulativè: ergò in particulari accipi debet pro solis eisdem enumerandis [disiunctivè. *Et ratio à priori est:* Quia, ut supradixi, suppositio nihil est aliud, quam prolatio vocis cum intentione significandi ejus significata: adeoque suppositio disiunctiva nihil est aliud, quam prolatio vocis communis cum intentione significandi significata ejus secundaria disiunctivè enumeranda. Atqui potest quis proferre vocem communem cum intentione significandi sola ejus genera singulorum: formari enim à quopiam loquente talem intentionem, quid vetat? Ergò dari potest suppositio disiunctiva pro solis singulorum generibus.

28. *Obiicies*: Ut jam sæpè dictum est, subjectum propositionis affirmativæ supponitur pro illis suis inferioribus, quibus quadrat, eoquè modò enumerandis, quo illis quadrat significatum prædicati formale: atqui in hac prædicatione, *Aliquod animal fuit in arca Noe*, significatum formale prædicati quadrat non solis singulorum generibus, sed omnibus inferioribus subjecti disiunctivè enumerandis, tam singulis generum, quam generibus singulorum: ergo subjectum ejus non supponitur pro solis singulorum generibus disiunctivè ennmerandis. *Probatur minor:* Quia ut significatum formale prædicati quadret omnibus omnino inferioribus, tam communibus, quam singularibus, subjecti disiunctivè enumerandis, satis est, si quadret vel uni eorum seorsim ac divisim sumpto: *In alternativis enim sufficit unum adimpleri.* Atqui in præfata propositione significatum prædicati formale, videlicet existentia in arca Noe, quadrat multis subjecti inferioribus seorsim ac divisim sumptis: ergo quadrat omnibus omninò disiunctivè enumerandis.

29. *Resp. negando majorem universaliter sumptam.* Quia, ut supra *disp.* 14. dixi, regula hæc est sæpè ac ordinariè vera, non tamen semper omninò: claudicare enim potest, ac quandoque claudicat; claudicare, inquam, potest non tantum de facto, sed etiam (licet tamen rariùs) de Jure. Ista enim tam ampla ac extensa subjecti suppositio limitari ac contrahi potest per intentionem loquentis: Qua loquens velit suæ propositionis subjectum non applicari ad significanda omnia omninò sua inferiora, sed sola ejus genera singulorum. Hoc, inquam, fieri potest non solùm illegitimè ex ordinata loquentis phantasia, sed etiam quandoquè legitimè servata tota Juris forma; si videlicet ex qualitate prædicati, vel alia locutionis circumstantia quivis audiens istam loquentis intentionem ac limitationem satis possit intelligere.

DUBIUM V.

De suppositione confusa, seu disiuncta.

30. HÆc passim definitur hoc modo: Est usurpatio vocis pro suis denominatis vel inferioribus disiunctim per conjunctionem disiunctivam disiunctim sumptam enumerandis. Verb. grat. cum dico, *Aliquis equus requiritur ad equitandum*, *vellem habere aliquem Episcopatum*, *omnis homo est animal*. Istæ voces, *equus*, *Episcopatum*, *animal*, accipiuntur disiunctim: accipiuntur quippe pro suis inferioribus disiunctim enumerandis. Dum namque dico.

co. *Vellem habere aliquem Episcopatum*, sensus non est, quod vellem habere Coloniensem, vel quod vellem habere Iprensem, vel quod vellem habere Paterbonensem, &c. sed quod vellem habere aliquem, vel hunc, vel illum, vel istum: non quærendo aliquem determinatè in individuo, sed solummodò vagè ac in confuso. Et hinc hæc suppositio vocatur confusa: Quia videlicet vocem non supponit pro aliquo suo inferiori determinato, sed pro omnibus vagè ac confusè sumptis.

31. *Ex quibus omnibus patet*: Quod hæ quatuor suppositionis personalis communis species inter se distinguantur ac specificentur non penes significata, pro quibus vocem communem supponunt; sed penès modum enumerandi significata, pro quibus vocem supponunt: *Ratio est clara*: Quia omnes hæ quatuor suppositiones vocem communem supponunt pro eisdem planè significatis; diverso tamen modò enumerandis: ut hactenus dictum & ostensum est. Ergo hæ suppositiones non possunt distingui ac specificari penès significata, sed penès modum enumerandi significata, pro quibus vocem communem supponunt. *Patet conseq.* Quia specierum specificatio desumi debet, non penès id, in quo conveniunt, sed penès id, in quo disconveniunt: atqui hæ quatuor suppositionum species conveniunt planè in significatis, pro quibus supponunt, & disconveniunt in modo enumerandi illa: ergo earum specificatio desumi debet, non penès significata, sed penès modum enumerandi.

32. Dixi sæpius, harum subjectum esse vocem communem: est, inquam, omnis & sola vox communis subjectum omnium harum quatuor suppositionum: sive sit universalis, sive singularis, id nihil refert; dummodò sit communis, id satis est. Itaque omnes hæ quatuor suppositiones habent locum in voce *Deus*, non minùs, quam in voce *animal*, *homo*, aliave simili voce universali. V. g. in hac propositione, *Deus est sapiens*, accipitur copulativè. In hac, *Deus est incarnatus*, accipitur disiunctivè. In hac, *Deus est trinus*, *Deus est Trinitas*, accipitur copulatim. In hac, *Mediator, ac Redemptor generis humani debuit esse Deus*, accipitur disiunctim. Hoc tamen adverte ex Ariminensi diversis in locis, præsertim *in* 1. *dist.* 4. *quæst.* 1. Quod voci *Deus* non possunt præfigi signum *omnis* vel *aliquis*; neque dicere licitum est, *Omnis Deus est sapiens*, *aliquis Deus est incarnatus*; sed dicendum est: *Omne suppositum, quod est Deus, est sapiens*, *aliquod suppositum, quod est Deus, est incarnatum*, &c.

33. Etiam pro hac suppositione nullas assigno regulas, nisi hanc unicam generalem: Quotiescumque subjectum propositionis affirmativæ accipitur copulativè, tunc ejus prædicatum accipitur disiunctim. V. g. in his, *Homo est animal*, *omnis homo est albus*, prædicata accipiuntur confusè. *Ratio est clara*: Quia supponi confusè est supponi pro omnibus suis inferioribus disiunctim enumerandis: atqui prædicatum universalis affirmationis semper accipitur pro suis inferioribus disiunctim enumerandis: ergò semper supponitur confusè. *Prob. min.* Quia tunc prædicatum affirmatum accipitur pro suis inferioribus disiunctim enumerandis, quando nullum ejus inferius seorsim ac divisim sumptum potest affirmari de subjecto, sed solum omnia simul sumpta confusè enumerata: atqui hoc contingit in omni prædicato universalis affirmationis: ergò omne illud prædicatum supponitur pro omnibus suis inferioribus disiunctim enumerandis.

DISPUTATIO XVII.

De quibusdam aliis vocum suppositionibus copulam prædicationis respicientibus.

DUBIUM I.

De Ampliatione, ejusque speciebus.

1. Ampliatio physica ac realis est alicujus rei extensio ad occupandum majorem locum. Sic dicimur ampliare vestem, ampliare aulam, &c. Ampliatio Logica, de qua hic nobis agendum est, est extensio vocis ad significanda plura significata, quam antea significabat. Hæc dividitur in ampliationem temporum, & ampliationem suppositorum. Ampliatio suppositorum est extensio vocis ad significanda plura inferiora, vel denominata, quam antea significabat: v. g. si primò dicam, *Duo homines sunt docti*, & postea dicam, *Omnes homines sunt docti*, in secunda propositione amplio vocem *homo* ampliatione suppositorum: quia à significatione duorum inferiorum extendo illam ad significationem omnium omninò inferiorum suorum. Ampliatio temporum est extensio seu usurpatio vocis ad significandum significatum suum existere pro pluribus temporum differentiis, quam exigat principalis copula propositionis. V. g. in hac propositione, *Homo est animal*, vox *homo* ampliatur ampliatione temporum: usurpatur enim non tantùm ad significandum hominem: qui est tempore præsenti, ut exigit principalis copula propositionis; sed etiam ad significandum hominem omnem, qui fuit tempore præterito, qui erit tempore futuro, & qui esse potest in tempore possibili: facitque propositio hunc sensum: Homo, qui est, qui fuit, qui erit, qui esse potest, est animal. Et de hac ampliatione ad tempora hic loquemur: illa enim intelligitur, dum de ampliatione Logica loquimur sine addito.

2. Inter duas autem hasce ampliationes sunt quædam discrimina. *Primum est*: Quod ampliatio temporum locum habeat in solis enuntiationibus; at verò ampliatio suppositorum tam in orationibus non-enunciativis, quam in enunciativis locum habet. *Prima pars est clara*: Quia ampliatio temporum est extensio seu usurpatio vocis ad significandum significatum suum existere pro pluribus temporum differentiis,

tiis, quam exigat principalis copula propositionis: adeoque ampliatio temporum locum habet in solis orationibus copula constantibus. Atqui solæ enunciationes sunt orationes copula constantes: ergo ampliatio temporum habere potest locum in solis enunciationibus. *Clara quoque est altera pars*: Quia ampliatio suppositorum est extensio seu usurpatio vocis ad significanda plura denominata seu inferiora, quam anteà significabat: atqui hæc extensio fieri potest in quavis oratione: non in sola enunciatione: ergo ampliatio suppositorum habere potest locum in quavis oratione. *Probatur minor*: Quia sicut quandò dico, *Uterque homo est doctus*, *& omnis homo est doctus*, in propositione secūda amplio vocem *homo* ampliatione suppositorum; sic eadem ampliatione illam amplio, quando dico, *Uterque homo doctus*, *& omnis homo doctus*.

3. *Alterum discrimen est*: Quod suppositorum ampliatio est vera species acceptionis personalis; at verò ampliatio temporum est suppositio quædam diversa (non quidem in re, sed in modo significandi & concipiendi) ab acceptione simplici, materiali, & personali. *Prima pars patet*: Quia suppositio personalis est usurpatio vocis pro suis inferioribus seu denominatis: adeoque omne illud, quod est usurpatio & usurpatio vocis pro suis inferioribus aut denominatis, est species quædam suppositionis personalis. Atqui ampliatio suppositorum est usurpatio vocis pro suis inferioribus vel denominatis: ergo est species suppositionis personalis. *Altera pars etiam patet:* Quia suppositio materialis supponit vocem pro seipsa; simplex supponit illam pro solo suo significato primario: personalis verò illam supponit pro significatis suis secundariis. Ast verò ampliatio temporum supponit vocem ad significanda tempora, quibus significatum ejus existit: ergo ampliatio hæc est quædam suppositio vocis diversa ab illis tribus.

4. Est, inquam, suppositio quædam diversa ab istis tribus, non quidem realiter, sed solo connotato, & ratione; seu in solo modo concipiendi, & significandi. Ampliatio quippe temporum identificatur quandoque suppositioni materiali, quandoquè simplici, quandoquè personali: quandoquè copulativè, quandoquè disiunctivè, &c. pro diversa occurrentia materiæ. Ampliatio enim temporum habere potest locum in omnibus tribus suppositionum generibus: vox enim extendi & usurpari potest, non solùm ad significandum suum significatum primarium secundarium, sed etiam ad significandam seipsam existere pro pluribus temporum differentiis, quam exigat principalis copula propositionis. Hinc ampliatio, quæ fit in suppositione materiali, simplici, vel personali: sive potius ampliatio, quæ est in voce materialiter, simpliciter, vel personaliter accepta, identificatur suppositioni materiali, simplici, vel personali. *Ratio est:* Quia suppositio personalis est prolatio vocis simul cum intentione significandi significata ejus secundaria; ampliatio verò vocis personaliter acceptæ est prolatio vocis simul cum intentione significandi significata ejus secundaria existere in pluribus temporum differentiis, quam exigat copula propositionis: atqui neque hæ prolationes, neque hæ intentiones distinguuntur realiter: ergò etiam ampliatio & suppositio vocis personalis realiter non distinguuntur. Quod non differant prolationes, *est clarum*: Quia prolatio vocis idem est, quod productio vocis; adeoque distinguitur penes disiunctionem vocis: & per consequens sicut est eadem vox ampliata, & personaliter accepta; sic etiam est eadem prolatio vocis ampliatæ ac personaliter acceptæ. Quod neque istæ intentiones differant, *etiam est clarum*: Quia potest loquens eadem volitione, eodemquè actu velle significare significata secundaria vocis à se prolatæ, ac simul eorum existentiam pro pluribus temporum differentiis, quam exigat copula propositionis.

5. Pro intelligenda ampliationis divisione, novisse oportet: Quod Summulistæ quinque assignent temporum differentias: tres reales, & duas artificiales. Reales sunt tempus præsens, præteritum, & futurum; artificiales verò sunt possibile & imaginarium. Hæc duo tempora vocantur tempora artificialia, quia res in illis realiter, ac verè non existunt, sed inventa solummodo sunt ab Artis Summulisticæ Professoribus ad explicandos multos conceptus, quos de rebus formamus, qui per sola tempora realia non possunt satis commodè explicari. Tempus possibile vocatur illud, in quo existunt res, quæ neque sunt, neque fuerunt, neque erunt, tamen esse possunt. V. g. tempus, in quo existit alter mundus. Tempus imaginarium vocatur illud, in quo existunt res, quæ nec sunt, nec fuerunt, nec erunt, nec esse possunt, possunt tamen fingi & concipi. V. g. tempus, in quo existit chymera. Hoc posito. Ampliatio ordinariè assignatur quintuplex: videlicet ampliatio ad tempus præsens & præteritum: ad præsens & futurum: ad præsens, præteritum, & futurum: ad præsens, præteritum, futurum, ac possibile: & ad præsens, præteritum, futurum, possibile, ac imaginabile.

6. Quidam hic agglomerant magnum regularum numerum. Sed nescio cui fini: nam à tempore, quo ego in scholis versor, nunquam de illis in exercitio scholastico mentionem fieri audivi. Taceo ergo & calamum sisto. Est tamen una regula scitu & explicatu digna, quam quandoque in scholastico exercitio nominari contingit. *Regula est hæc*: Subjectum cujuscumque propositionis necessariæ ampliatur ad quatuor temporum differentias, præsens, præteritum, futurum & possibile. Ita ampliantur subjecta harum ptopositionum, *Homo est animal*, *homo est risibilis*. Faciuntque hunc sensum: Homo, qui est, qui fuit, qui erit, & qui esse potest, est animal, est risibilis. *Ratio regulæ est*: Quia subjectum cujuscumque prædicationis affirmativæ ampliatur ad omnia ista tempora, pro quibus illi convenit significatum formale prædicati: atqui in propositione quavis necessaria significatum formale prædicati convenit subjecto pro quatuor illis temporibus: ergo subjectum ejus ampliatur ad quatuor ista tempora. *Minor clara est intelligenti terminos: minor probatur*: Quia significatum formale prædicati, quod convenit semper, & ubiquè, quodquè nun-

nunquam potest non convenire, convenit subjecto suo in omnibus illis quatuor temporibus: atqui significatum formale prædicati necessarii convenit semper & ubique, neque potest subjecto suo non convenire: ergo convenit in omnibus illis quatuor temporibus. *Probatur minor*; Quia significatum formale prædicati à subjecto planè inseparabile, planèque identificatum nunquam potest subjecto non convenire: atqui significatum formale prædicati necessarii est subjecto suo realiter identificatum: ut dicam infrà. Ergo nunquam potest suo subjecto non convenire.

DUBIUM II.

De Distractione, & Statu Logico.

7. Distractio moralis seu Ethica est aversio mentis ab opere agendo, cui deberet attendere, & conversio ejus ad opus: aut rem quandam impertinentem: sic etiam Distractio Logica est aversio vocis à tempore copulæ debito, & conversio ejus ad tempus impertinens, & à significatione copulæ alienum. Est, inquam, nihil aliud, quam usurpatio vocis ad significandum significatum suum existere pro alio tempore, quam importetur per copulam propositionis principalem. V. g. cum dico, *Cæci vident, muti loquuntur, mortui vivunt, &c.* omnia ista subjecta distrahuntur, habentque distractionem: usurpantur enim ibi ad significandum aliquod significatum alterius temporis, quam sit principalis copula propositionis. Usurpantur quippe ad significandum significatum temporis præteriti, cum copula propositionis sit temporis præsentis. Nam ista subjecta *mutuus, cæcus, mortuus* non significant cæcos, mutos, aut mortuos temporis præsentis, sed temporis præteriti: faciuntque hunc sensum. Homines, qui fuerunt mortui, surdi, muti, cæci, modò vivunt, audiunt, vident, loquuntur. Dividiturque distractio in distractionem à tempore præsenti, à tempore præterito, & à tempore futuro.

8. Status Logicus nihil est aliud, quam usurpatio vocis ad significandum significatum suum existere pro tempore per principalem copulam importato. Undè status est quasi quid medium inter distractionem ac ampliationem: nam ampliatio significationem subjecti ultra significationem copulæ extendit, distractio subjecti significationem à significatione copulæ avertit, & distrahit; at verò status Logicus significationem subjecti, ad significationem copulæ coarctat & affigit. V. g. in hac propositione, *Petrus est albus*, vox *Petrus* habet statum: accipitur enim pro Petro temporis præsentis juxta exigentiam copulæ propositionis. Facitque hunc sensum: Petrus, qui modò est, est albus. Dividitur status sicut distractio, in statum pro tempore præsenti, pro tempore præterito, ac in statum pro tempore futuro. Formare eorum exempla ac definitiones, facilè est.

9. Pleraque illa, quæ dixi de ampliatione, locum etiam habent in statu, & distractione. Itaque status & distractio sunt verè vocum suppositiones. *Ratio est*: Quia suppositio est applicatio vocis ad significandum: atqui distractio & status sunt applicatio & positio vocis in contextu orationis ad significandum: sunt quippe positio vocis in orationis contextu ad significandum significatum suum existere pro tempore ad significationem copulæ accommodo vel discommodo. Ergo sunt vera vocis suppositio. In suo præciso conceptu neque sunt suppositio materialis, neque simplex, neque personalis; ast in re identificantur quandoque suppositioni materiali, quandoque simplici, quandoque personali; V. g. in hac propositione, *Cæci vident*, distractio vocis *cæci* identificatur cum ejusdem vocis suppositione personali. *Ratio est*: Quia suppositio personalis est prolatio vocis cum intentione significandi ejus significata secundaria; distractio verò est prolatio ejusdem vocis cum intentione significandi significata ejus secundaria existere pro alio tempore, quam exigat propositionis copula: atqui hæ duæ prolationes, idem hæ duæ intentiones sibi mutuò identificantur: ut *dixi dub.* 1. Ergo vocis distractio & vocis personalis suppositio sibi mutuò realiter identificantur. Eodem modo loquendum est de aliis suppositionum generibus ad distractionem, ac etiam ad statum comparatis.

10. Ex quibus omnibus patet, cur suprà in titulo hujus disp. dixerim, ampliationem, statum, ac distractionem esse vocum suppositiones respicientes propositionis copulam. *Ratio, inquam, hujus est*: Quia omnis dependens respicit illud, à quo dependet: atqui ampliatio, status, & distractio dependent à copula propositionis: ergo respiciunt copulam propositionis, adeoque sunt suppositiones respicientes copulam propositionis. *Probatur minor*: Quia dependere ab aliquo est non posse esse sine aliquo: atqui status, distractio, & ampliatio esse non possunt sine copula propositionis; ut satis patet ex eorum definitionibus: ergo etiam dependent à copula propositionis. In quo differunt ab omni alia vocis suppositione: Nam omnia suppositionis genera, omnesque ejus species, item appellatio & determinatio, esse, & fieri possunt sine copula extra propositionem; ut patet consideranti. De his omnibus vide plura apud Laurentium Gyffene.

DISPUTATIO XVIII.

De aliis vocum suppositionibus copulam non respicientibus.

Hæ sunt appellatio & determinatio. Quibus diutiùs & longiùs inhærendum est, quam statui distractioni, & ampliationi inhæsum fuit. Sunt enim hæ magis ordinariæ, magisque scitu necessariæ: cum ex earum cognitione pendeat solutio multarum difficultatum, & Philosophicarum, & Theologicarum. Quod verò hæ copulam non respiciant, satis

satis patebit ex earum definitionibus, aliisque dicendis.

DUBIUM I.

De natura Appellationis Logicæ.

SECTIO I.

Quid sit Appellatio Logica?

1. Dico appellatio Logica: Quia non in Jure, sed in Summulis Logicæ præambulis modò versor. Appellatio ergo Logica definiri solet hoc modo: Est applicatio significati formalis unius vocis supra significatum alterius. Sive in concreto: Appellare est significatum formale unius vocis applicare supra significatum alterius. Unde appellatio est duplex: Activa videlicet & passiva. Activa tenet se ex parte vocis appellantis; nihilque est aliud, quam activa applicatio & positio, qua una vox significatum suum formale ponit & applicat supra significatum vocis alterius. Sive in concreto, Vocem appellare nihil est aliud, quam unam vocem ponere & applicare significatum suum formale supra significatum vocis alterius. Appellatio passiva tenet se ex parte vocis appellatæ; nihilque est aliud, quam passio seu receptio, qua una vox supra significatum suum recipit, ac quasi patitur significatum formale alterius. Sive in concreto, Unam vocem ab alia appellari nihil est aliud, quam unam vocem supra significatum suum recipere, & quasi pati significatum formale alterius vocis; v. g. cum dico, *Homo est doctus*, in voce *doctus* est appellatio activa; in voce verò *homo* est appellatio passiva: sive vox *doctus* appellat vocem *homo*, & vox *homo* appellatur à voce *doctus*: Quia, videlicet vox *doctus* ponit & applicat suum formale significatum, videlicet doctrinam, supra significatum vocis *homo*, videlicet supra naturam humanam; facitque propositio hunc sensum; Homo est habens doctrinam sibi applicatam, ac in se positam.

2. Dixi in definitione, *Appellatio est applicatio significati formalis unius vocis supra significatum alterius vocis*: Non addendo *supra significatum formale alterius vocis*. Quia id nullatenus debet addi: nec enim ad appellationem requiritur, ut una vox ponat significatum suum formale supra significatum formale alterius; dummodo ponat supra alterius vocis significatum, sive formale, sive materiale, id parum refert: uti patebit ex dicendis. Immò aliqui volunt ad appellationem in genere ne quidem requiri, ut una vox ponat significatum formale suum supra significatum alterius vocis; sed solummodò, ut illud ponat vel supra aliam vocem, vel supra significatum alterius vocis. Adeoque dicunt definitionem jam à me datam non esse adæquatam, neque convertibilem. *Et probant hoc modo*. Potest dari appellatio, quæ non sit applicatio significati formalis unius vocis supra significatum alterius vocis: ergo illa definitio non est convertibilis cum suo definito. *Probatur antecedens*: Quia in hac propositione, *homo est nomen*, vel *homo est dissyllabum*, fit vera appellatio: ibi enim vox *nomen* ponit suum formale significatum supra aliud. Atqui non ponit ibi suum formale significatum supra aliud alterius vocis significatum; sed supra aliam vocem: ergo potest dari vera appellatio, quæ non comprehendatur ista nostra definitione; quæquè non sit positio significati formalis unius vocis supra significatum alterius vocis: adeoque appellatio sumpta in genere, ut adæquatè & convertibiliter definiatur, definiri debet hoc modo: Est positio significati formalis unius vocis supra aliud. *Id est:* Vel supra aliam vocem, vel supra aliud alterius vocis significatum. *Probatur minor*: Quia prædicatum propositionis semper ponit significatum suum formale supra illud, pro quo supponitur subjectum: atqui in præfata propositione vox subjecta *homo* non supponitur pro suo significato; sed pro seipsa: ergo etiam vox prædicata *nomen* suum formale significatum ponit, non supra significatum vocis *homo*, sed supra ipsam vocem *homo*.

3. Argumentum hoc non est contemnendum; efficax enim est: neque video, quid illi cum fundamento possit responderi. Probo itaque hanc definitionem. *Appellatio in genere est positio significati formalis unius vocis supra aliud*. Per *aliud* intelligendo vel aliud significatum, vel aliam vocem. Neque dici potest, quod appellatio essentialiter sit positio significati supra significatum. Hoc, inquam, ex capite fingitur, non verò cum ratione dicitur: Quia oportet philosophari de appellatione, sicut philosophamur de prædicatione: omnis enim prædicatio, saltem affirmativa, est vera appellatio. Atqui prædicatio non debet esse positio significati supra significatum; sed solummodo positio significati supra aliud: videlicet vel supra significatum vel supra vocem: nam, uti omnibus notum est, prædicationum subjecta supponuntur quandoque formaliter, quandoque materialiter: Ergo eodem modo philosophandum est de appellatione.

SECTIO II.

Qualitates requisitæ in voce appellante, & voce appellata.

4. Hinc appellatio Logica non potest fieri in unica voce, sed necessariò requirit voces plures: quarum una vocatur vox appellans, alia vocatur vox appellata. Vox appellans est illa quæ ponit suum formale significatum supra aliam vocem, vel supra alterius vocis significatum. Vox appellata est illa quæ recipit supra se, vel supra suum significatum, significatum alterius vocis. Vox appellata nullas requirit certas qualitates, sed esse potest significativa, non significativa, abstracta, concreta, &c. *Et ratio est clara*: Quia vox appellata est illa, quæ supra se, vel supra suum significatum recipit significatum formale alterius vocis: atqui id pati potest omnis omninò vox: tam non-significativa, quam significativa: ut facilè patebit consideranti, & exempla inducere volenti. Ergo omnis omninò vox potest appella-

ti, & esse vox appellata: adeoque vox appellata nullas requirit certas qualitates.

5. Attamen, si vox appellata fuerit significativa, ac in orationis contextu significativè posita, debet esse substantiva, vel certè substantivata: itaque voces adjectivæ adjectivè sumptæ non possunt appellari, neque esse voces appellatæ. Ita Scotus *in* 1. *dist.*12. *quæst.*1. Ubi dicit inter duo adjectiva addita sibi mutuo neutrum determinare aliud, sed ambo determinare aliquod tertium substantivum. Ubi per τὸ *determinare* Scotus intelligit appellare: multi enim antiqui Philosophi & Theologi inter determinationem, & appellationem non distinxerunt, sicut distinguimus modò, sed illa inter se confuderunt, ac pro eisdem habuerunt. *Ratio mei dicti est*: Quia vocem aliquam significativam appellari est illam significatum formale alterius vocis recipere supra significatum suum; atqui sicut unum accidens nequit in se recipere aliud accidens, sic etiam unum adjectivum nequit supra suum significatum recipere significatum alterius adjectivi: ergo unum adjectivum nequit appellari ab alio, neque esse vox appellata: adeoque vox appellata, quando est significativa, & significativè sumpta, debet esse substantiva, vel certè substantivata. Scotus hanc rationem proponit hoc modo: Appellari est vocis appellantis dependentiam terminare: atqui unum adjectivum nequit terminare dependentiam alterius, sed omnis dependentia adjectivi terminari debet ad aliquod substantivum: ergo vox appellata non potest esse adjectiva, sed esse debet substantiva. *Probatur minor*: Quia omne dependens non potest terminari ad aliud eadem dependentia dependens; sed necessariò terminari debet ad aliquod sua dependentia independens; atqui duo adjectiva dependent eadem dependentia: ergo unum non potest terminare dependentiam alterius; sed utriusque dependentia terminari debet ad aliquod substantivum, quod est ista dependentia independens.

6. In voce appellante communiter requirunt has qualitates. Ut sit vox significativa concreta. Potest esse tam substantiva, quam adjectiva: ut patebit in exemplis infra adducendis. Non potest esse abstracta; sed planè necessariò est concreta. *Ratio est*: Quia vox appellans est illa, quæ suum formale significatum ponit suprà aliud: adeoque vox appellans debet esse vox habens significatum; & quidem significatum formale. Atqui vox habens significatum est vox significativa; & vox habens significatum formale est vox concreta: sola quippe concreta vox habet significatum formale & materiale. Ergo vox appellans debet esse vox significativa concreta. Sed hoc mihi non placet: Jam enim dixi, omnem prædicationem esse appellationem, omnemque vocem prædicatam, sive sit concreta, sive abstracta, esse vocem appellantem: adeoque loquendo consequenter

7. *Dico*: Vocem appellantem posse esse tam abstractam, quam concretam; verb.grat. in his prædicationibus, *Albedo est color*, *humanitas est rationalitas*, *&c.* Ista prædicata abstracta sunt voces appellantes. *Ratio est*: Quia in definitione vocis appellantis, & appellationis non oportet superstitiosum esse, neque per significatum formale intelligere significatum formale præcisissimè sumptum; sed intelligere oportet significatum vocis principale. Ut definitio faciat hunc sensum: Vox apellans est illa, cujus principale significatum ponitur supra aliud: adeoque omnis vox habens significatum principale ponibile supra aliud esse potest vox appellans. Atqui voces abstractæ habent significata principalia ponibilia supra aliud: uti patet in præfatis prædicatis. Ergo possunt esse voces appellantes. *Probatur minor*: Quia significatum ponibile suprà aliud est significatum affirmabile de alio: etenim quid aliud foret? Atqui voces abstractæ habent significata principalia affirmabilia de aliquo: uti est in comperto. Ergo habent significata principalia ponibilia supra aliud. Ergo appellare valent, ac esse voces appellantes.

8. *Præterea dico*: Vocem appellantem non debere esse significativam, sed posse esse non-significativam; v.g. in hac propositione, *Hoc blictri est blictri*, prædicatum *blictri*, quod est vox non-significativa, est vox appellans. Adeoque appellatio activa in voce sibi subjecta nullas omninò requirit qualitates, aut dispositiones; sed habere potest locum in quacumque, & qualicumque voce. *Ratio est*: Quia, ut jam dixi, vox appellans solummodò esse debet vox habens principale significatum ponibile supra aliud: atqui vox *blictri*, aliæque similes voces non-significativæ habent significatum principale ponibile supra aliud: ergo possunt esse voces appellantes. *Probatur minor*: Quia vox *blictri*, omnisque omninò alia vox significativa & non-significativa significat suum superius, suamque speciem; atqui species vocis est quid in orationis contextu ponibile supra aliud: ergo etiam voces non-significativæ habent significatum principale ponibile supra aliud. Vide quæ dixi *disp.* 5. *dub.*2.

9. *Ex quibus omnibus patet*: Quidnam in re sit appellatio, tam passiva, quam activa; & quomodo inter se distinguantur. Appellatio enim est vera species suppositionis: appellatio quidem activa est suppositio vocis appellantis; passiva verò est suppositio quædam vocis appellatæ. *Ratio est*: Quia suppositio est prolatio vocis cum intentione significandi: atqui utraque appellatio est prolatio vocis appellantis & appellatæ cum intentione significandi: ergo utraque appellatio est vera suppositio. *Patet minor*: Quia appellatio activa nihil est aliud, quam prolatio vocis appellantis cum intentione significandi significatum ejus formale inexistere alicui alteri; appellatio verò passiva nihil est aliud, quam prolatio vocis appellatæ cum intentione significandi, quod ipsi, vel ipsius significato inexistat significatum formale vocis appellantis: ergo utraque hæc appellatio nihil est aliud, quam vocis prolatio, & significandi intentio. *Patet antecedens*: Quia appellatio activa est propositio significati formalis unius vocis supra aliud; appellatio verò passiva

est

est receptio significati formalis alterius vocis supra se, vel supra suum significatum: atqui hæc nihil sunt, nec esse possunt aliud, quam prolatio duarum vocum cum intentione significandi, quod significatum formale unius inexistat alteri voci, vel alterius vocis significato: per istam enim intentionem dicitur una vox significatum suum formale supra aliam ponere, & alia significatum formale alterius suprà se recipere. Ergo, &c. Adeoque appellatio, tam activa, quam passiva, est vera vocis suæ suppositio.

SECTIO III.

Alia quædam de appellatione.

10. Tria adhuc supersunt dubiola. *Primum est*: Quomodo appellatio activa & passiva distinguantur? *Secundum est*: An appellatio sit suppositio personalis, simplex, vel materialis? *Tertium est*: Quomodo sese habeant appellatio & proppositio, seu prædicatio? *Ad primum dico*: Hasce appellationes in aliquo sui realiter distingui, in aliquo realiter identificari. Appellatio quippe, ut jam dixi, dicit duo: videlicet vocum appellantis & appellatæ prolationem, cum quadam significandi intentione: in prolatione realiter distinguuntur; in intentione verò significandi realiter identificantur. *Ratio est clara*: Quia appellatio passiva importat prolationem vocis appellatæ; appellatio verò activa importat prolationem vocis appellantis: atqui, sicut vox appellans & vox appellata differunt realiter, ita quoque differunt earum prolationes: ergo ex parte prolationis hæ duæ appellationes differunt realiter. *Sic etiam ratio alterius est clara*: Quia appellatio activa dicit intentionem significandi, quod significatum formale vocis appellantis inexistat vel voci appellatæ, vel significato ejus; appellatio verò passiva dicit intentionem significandi, quod voci appellatæ, vel ejus significato inexistat significatum formale vocis appellantis: atqui hæ duæ intentiones non aliter differunt, quam via Colonia Moguntiam, & via Moguntia Coloniam: ergo hæ duæ appellationes in ista intentione non distinguuntur, sed realiter identificantur.

11. Ad secundum respondeo eo modo, quo respondi *disp.* 17. de Ampliatione, Statu & Distractione. *Dico ergo*: Quod sub conceptu Appellatio neque sit suppositio simplex, neque materialis, neque personalis; sed est quædam suppositio à tribus illis diversa: ut planum est examinanti singularum definitiones. At verò loquendo prout res sese habet à parte rei, appellatio aliquandò est suppositio simplex, aliquandò personalis, aliquandò materialis; v.g. cum dico, *Homo est animal*, tam appellatio activa vocis *animal*, quam passiva vocis *homo*, est suppositio personalis. Cum dico, *Blictri est blictri*, utraque appellatio est suppositio materialis. Cum verò dico, *Homo est species*, appellatio passiva subjecti est suppositio simplex; appellatio verò activa prædicati est suppositio personalis. Cum verò dicò, *Homo est nomen*, appellatio passiva subjecti est suppositio materialis; at verò appellatio activa prædicati est suppositio personalis. Quæ omnia clara & manifesta sunt ex dictis tum hac, tum disp. præced.

12. *Ad tertium dico*: Quod appellatio comparari possit vel cum prædicatione in genere, vel cum prædicatione affirmativa, vel cum prædicatione negativa. Cum prædicatione affirmativa habet se ut magis communis: nam quidem omnis affirmatio est appellatio, non tamen è contra omnis appellatio est affirmatio: appellationes quippe fieri possunt non solùm in prædicationibus, sed etiam in orationibus non-enuntiativis; v.g. cum dico, *Homo albus*, *homo doctus*, *animal rationale*, in istis orationibus semper est appellatio vocis posterioris supra priorem. Cum prædicatione negativa habet se ut repugnans: Nam, ut mihi videtur, appellatio fieri nequit in prædicatione negativa: in prædicatione, inquam, negativa nequit prædicatum appellare supra subjectum. *Ratio est*: Quia appellatio est applicatio significati formalis unius vocis supra significatum alterius vocis: adeoque tunc prædicatum appellat supra subjectum, quandò significatum formale prædicati applicatur, & ponitur supra significatum subjecti. Atqui in prædicatione negativa significatum formale prædicati non ponitur, neque applicatur supra significatum subjecti; sed tollitur, ac removetur ab eo: ergo in prædicatione negativa prædicatum nequit appellare supra subjectum. *Deinde*: Unam vocem supra aliam appellare est unam vocem significare suum formale significatum inexistere vel alteri voci, vel significato alterius vocis: atqui in prædicatione negativa prædicatum non significat suum formale significatum inexistere subjecto; sed significat illud abesse, & remotum esse à subjecto: ergo in prædicatione negativa prædicatum nequit appellare supra subjectum.

13. Dico, *Prædicatum nequit appellare suprà subjectum*: quia in prædicatione negativa inter voces ejusdem extremi una potest appellare supra aliam; v.g. cum dico, *Petrus non est homo albus*, vox *albus* appellat supra vocem *homo*. Item cum dico, *Equus non est animal rationale*, vel *Animal rationale non est equus*, vox *rationale* appellat supra vocem *animal*. Cum ergo dico, quod in prædicatione negativa nequeat fieri appellatio, nec una vox appellare supra aliam; intelligi debet hoc sensu: In prædicatione negativa dari non potest appellatio prædicati supra subjectum. Appellatio verò comparata cum prædicatione in communi, est excedens & excessa: multæ quippe appellationes non sunt prædicationes; & è contra multæ prædicationes, omnes videlicet negativæ, non sunt appellationes. Ex quo habes, quod omne prædicatum prædicationis affirmativæ sit vox appellans; omne verò ejus subjectum sit vox à prædicato suo appellata.

14. Huc usque de appellationis essentia. Divisiones ejus fingi possent variæ: unica est nobis necessaria, & in scholis valde ordinaria, sine cujus perfecta cognitione ne Theologiam in-

inchoes, nisi in multis propositionibus Divinam Trinitatem, ac Incarnationem concernentibus turpissimè errare desideres. *Divisio est hæc*: Dividitur appellatio in materialem & formalem. Appellatio materialis est applicatio significati formalis unius vocis supra significatum materiale alterius vocis; verb. grat. cum dico, *Album est dulce*, vox *dulce* appellat supra vocem *album* appellatione materiali: quia vox *dulce* suum formale significatum ponit & applicat, ac inexistere significat lacti, quod est significatum materiale vocis *album*. Appellatio formalis est applicatio significati formalis unius vocis supra significatum formale alterius; v. gr. cum dico, *Aristoteles fuit magnus philosophus*, vox *magnus* appellat supra vocem *Philosophus* appellatione formali: quia suum formale significatum ponit, applicat, ac inexistere significat significato formali vocis *philosophus*, videlicet philosophiæ; facitque hunc sensum: Aristoteles habuit magnam philosophiam. In intellectu harum appellationum latet magna pars subtilitatis philosophicæ. Sed, ut locum habeant, vox appellata (non autem appellans) esse debet concreta, habens significatum formale cum materiali.

DUBIUM II.

Regulæ quædam pro dignoscenda appellatione formali & materiali.

SECTIO I.

Prima & secunda Regula.

15. REgula prima sit hæc: Quando vox concreta prædicatione essentiali, vel necessaria prædicatur de alia voce concreta, tunc prædicatum appellat supra subjectum appellatione formali simul & materiali; v. g. in hisce prædicationibus, *Homo est animal*, *homo est risibilis*, *&c.* est formalis, simul & materialis appellatio prædicati supra subjectum. Quod fiat appellatio materialis, *probatur*: Quia tunc fit appellatio materialis prædicati supra subjectum, quandò significatum formale prædicati affirmatur, & significatur inexistere significato materiali subjecti: atqui in prædicationibus concretorum essentialibus significatum formale prædicati inexistit, ac inexistere significatur, & affirmatur materiali significato subjecti: ergo in talibus prædicationibus fit appellatio materialis prædicati supra subiectum. Minor evidens est inductione exemplorum allatorum, aliorumque similium. *Major verò probatur*: Quia appellatio est applicatio seu positio significati formalis vocis appellantis supra significatum vocis appellatæ: adeoque tunc prædicatum appellat supra subjectum appellatione materiali, quandò significatum formale prædicati applicatur, ac ponitur supra significatum materiale subjecti. Atqui ponere seu applicare significatum formale prædicati supra significatum materiale subjecti nihil est aliud, quam affirmare seu significare, quod significatum formale prædicati quadret & inexistat significato materiali subjecti: etenim quid foret aliud? Ergo toties fit appellatio materialis prædicati supra subjectum, quoties significatum formale prædicati affirmatur, & significatur inexistere significato materiali subjecti.

16. Quod in talibus prædicationibus quoque fiat formalis appellatio prædicati supra subjectum, *etiam probatur*: Quia tunc fit appellatio formalis, quandò significatum formale unius vocis significatur quadrare & inexistere significato formali alterius vocis: atqui in omni prædicatione necessaria significatum formale prædicati quadrat, ac inexistit, ac quadrare & inexistere significatur & affirmatur significato formali subjecti: ergo in tali prædicatione prædicatum appellat supra subjectum appellatione formali. *Major jam probata est*; *minor verò potest fieri clara per inductionem*; v.g. cum dico, *Homo est animal*, vel *homo est risibilis*, animalitas & risibilitas, quæ sunt significata formalia prædicati, inexistunt, ac inexistere affirmantur, non tantùm humanitatis supposito, quod est significatum materiale vocis *homo*; sed etiam humanitati, quæ est significatum formale: & per consequens in ista propositione affirmatur non solummodò, quod homo habeat animalitatem & risibilitatem sibi inexistentem; sed etiam quod humanitas habeat illas. Ergo in istis, aliisque similibus propositionibus significatum formale prædicati inexistit, ac inexistere affirmatur non solùm materiali, sed etiam formali significato subjecti.

17. *Dices*: Vox appellans debet posse affirmari & prædicari de significato vocis appellatæ, supra quod appellat: atqui in dicta propositione, *Homo est animal*, vox *animal* non potest affirmari & prædicari de significato formali vocis *homo*: nec enim dicere possumus. *Humanitas est animal*. Ergo in ista, aliisque similibus propositionibus non fit formalis appellatio prædicati supra subjectum. *Patet major*: Quia appellare est significare & affirmare significatum formale unius vocis inexistere significato alterius: ergo vox appellans debet posse prædicari & affirmari de significato vocis appellatæ, supra quod appellat. *Resp. negando majorem*: Hoc quidem ordinariè & sæpè fit; non tamen est necessarium. *Ad probationem nego conseq.* Quia, ut probatio ipsa assumit, appellare non est vocem appellantem simpliciter affirmare de significato vocis appellatæ, supra quod appellat; sed est solum formale significatum vocis appellantis, sive est vocem appellantem secundum solum suum significatum formale affirmare de significato vocis appellatæ, supra quod appellat: ergo licet sæpè possit, non tamen debet vox appellans semper posse prædicari de significato vocis appellatæ, supra quod appellat. *Probatur conseq.* Quia voces concretæ non semper possunt affirmari de illis subjectis, de quibus affirmari possunt sola earum significata formalia: ut clarum est, & infra pluribus dicam. Atqui ad appellationem non requiritur, ut tota vox appellans secundùm utrumque suum significatum, neque ut secundùm significatum suum materiale; sed solummodò ut secundùm significatum suum formale affirmetur de significato

vocis

vocis appellatæ, supra quod appellat: ergo non requiritur, ut vox appellans de isto vocis appellatæ significato affirmari possit. Est ergo hæc regula universalissimè vera nullam patiens exceptionem.

18. *Regula secunda sit hæc:* Quando concretum accidentale prædicatione accidentali prædicatur de suo subjecto etiam concretim expresso, verb. grat. quando dicimus, *Homo est albus*, *homo est osseus*, *homo audit*, *currit*, *&c.* prædicatum appellat supra subjectum appellatione materiali & formali simul. Quod appellet appellatione materiali, *probatur*. Quia tunc est appellatio materialis, quandò significatum formale vocis appellanti inexistit, ac inexistere affirmatur & significatur materiali significato vocis appellatæ: atqui in istis propositionibus significatum formale prædicati inexistit, ac inexistere affirmatur materiali significato subjecti: cum enim dico, *Homo est albus*, albedo formaliter significata per vocem *albus* inexistit, ac inexistere significatur & affirmatur supposito humano, tamen aliter significato per vocem *homo*. Ergo in ista, aliisque similibus prædicationibus fit materialis appellatio prædicati supra suum subjectum.

19. Quod quoque fiat appellatio formalis, *etiam probo*: Quia tunc prædicatum appellat supra subjectum appellatione formali, quando significatum formale prædicati inexistit, ac inexistere significatur significato formali subjecti: atqui in hisce nostris prædicationibus hoc fit: ergo fit formalis appellatio prædicati supra subjectum. *Probatur minor*: Quia in hac v. gr. prædicatione, *Homo est albus*, subjecti formale significatum est humanitas, significatum verò formale prædicati est albedo: atqui albedo inexistit, ac inexistere affirmatur, non soli humanitatis supposito; sed etiam ipsi humanitati: ergo in ista prædicatione significatum formale prædicati inexistit, ac inexistere affirmatur formali significato subjecti. *Patet minor*: Quia illud, quod inexistit parti essentiali humanitatis, hoc inexistit humanitati: atqui albedo inexistit materiæ primæ, quæ est pars essentialis humanitatis: ergo inexistit humanitati.

SECTIO II.

Tertia & quarta Regula.

20. Regula *tertia sit hæc*: Quando plures ejusdem suppositi, sed diversi subjecti formæ concretim expressæ de sese mutuo prædicantur, tunc appellatio est solummodò materialis, non verò formalis; verb. grat. auditio & visio sunt formæ ejusdem suppositi humani; diversi tamen subjecti: nam (ut vult communis opinio, de qua dicam in libris de anima) auditio est in tympano auris; visio verò est in tunica retiformi oculi. Similiter visio & intellectio sunt formæ ejusdem suppositi humani; diversi tamen subjecti: Si ergo has, aliasque similes formas concretim exprimas, & sic de sese mutuo prædices, ac dicas, *Audiens est videns*, *videns est intelligens*, *&c.* facies solam appellationem materialem prædicati supra subjectum. Quod fiat ibi appellatio materialis, *est clarum*: Quia tunc prædicatum appellat materialiter supra suum subjectum, quandò significatum ejus formale inexistit, ac inexistere affirmatur materiali significato subjecti: atqui in istis propositionibus hoc fit: nam visio, quæ est significatum formale prædicati *videns*, inexistere significatur supposito humano, quod est significatum materiale subjecti *audiens*. Ergo in istis, aliisque similibus prædicationibus prædicatum appellat materialiter supra subjectum.

21. Quod verò prædicatum non appellet formaliter, *est æquè clarum*: Quia tunc prædicatum appellat formaliter supra suum subjectum, quandò significatum formale prædicati inexistit, ac inexistere affirmatur significato formali subjecti; atqui in hisce propositionibus id nequaquam fit: ergo non fit appellatio formalis à prædicato supra subjectum. *Probatur minor*: Quia verb. grat. in hac prædicatione, *Videns est intelligens*, significatum formale subjecti est visio; formale verò significatum prædicati est intellectio: atqui intellectio non inexistit visioni, neque illi inexistere affirmatur, aut affirmari potest: neque dicere possumus, *Visio est intelligens*. Ergo in ista, aliisque similibus prædicationibus significatum formale prædicati non inexistit, neque inexistere affirmatur significato formali subjecti: adeoque non fit appellatio formalis.

22. *Regula quarta esse potest hæc*: Quandò plures ejusdem suppositi, ejusdemque subjecti formæ concretim expressæ de sese mutuo prædicantur, ordinariè est appellatio materialis simul & formalis; verb. grat. albedo, & dulcedo, item anima & forma carnis, item albedo & quantitas sunt formæ ejusdem suppositi, ejusdemque subjecti: Nam albedo & dulcedo in lacte, anima & forma carnis in homine, quantitas & albedo in pariete, &c. sunt subjectatæ non solùm in eodem supposito, sed etiam in eadem suppositi parte: in eadem, inquam, parte materiæ. Si itaque hasce formas concretim exprimas, ac de sese mutuo prædices, ac dicas, *Album est dulce*, *animatum est carneum*, *carneum est animatum*, *album est quantum*, *quantum est album*, *&c.* Omnia ista prædicata appellant supra ista subjecta appellatione materiali, & formali simul. Quod appellent appellatione materiali, est planum & clarum: probarique facilè potest applicando argumentum jam factum sæpiùs.

23. Quod verò appellent appellatione formali, *hoc opus*, *hic labor est*. Negant omnes uno ore: Ego tamen semper putavi certum & clarum. *Probatur ergo*: Quia tunc prædicatum supra suum subjectum appellat formaliter, quandò significatum ejus formale quadrat, ac quadrare significatur formali significato subjecti: atqui hoc totum fit in istis propositionibus: ergo fit appellatio formalis. *Probatur minor*: Quia in istis prædicationibus significatum formale prædicati est dulcedo, & anima; significatum verò formale subjecti est albedo & forma

ma carnea: atqui dulcedo quadrat non soli supposito lactis; sed etiam albedini in lactis supposito suppositatæ, ac subjectæ: ergo in istis prædicationibus significatum formale prædicati quadrat, ac quadrare significatur tam formali, quam materiali significato subjecti. *Probatur minor:* Quia omnis forma, quæ concretim expressa quadrat, ac affirmari potest de alia ejusdem subjecti forma expressa abstractim, ita quadrare, ac affirmari etiam potest de eadem expressa concretim: atqui dulcedo & forma carnea, quæ sunt significata formalia vocum *dulce* & *carneum*, concretim expressæ quadrare, ac affirmari possunt de albedine & anima abstractim expressis: dicendo, *Albedo est dulcis*, *anima est carnea*, *&c.* Ergo eadem dulcedo, eademque forma carnea concretim expressæ quadrare, ac affirmari etiam possunt de eadem albedine, eademque anima concretim expressis: dicendo, *Album est dulce*, *animatum est carneum*. Ergo in istis propositionibus dulcedo & forma carnea quadrant, ac quadrare affirmantur non solis suppositis lactis & hominis; sed etiam ipsi lactis albedini, ipsique suppositi humani animæ: atque adeo fit appellatio non solum materialis; sed etiam formalis. Major est clara, ostendique facilè potest per inductionem, v. gr. quidquid concretim expressum affirmatur de humanitate, animalitate, rationalitate, &c. etiam affirmatur de animali, homine, rationali, &c. Ergo generaliter quidquid concretim expressum affirmatur de aliqua forma abstractim expressa, affirmari etiam potest de eadem concretim expressa. Minor verò est valdè controversa: quam multis probabo inferius.

24. Dixi, *Quidquid concretim expressum, sive omnis forma, quæ concretim expressa affirmatur de alia forma abstractim expressa, affirmari quoque potest de eadem concretim expressa*. Dixi inquam, *Quidquid concretim expressum, &c.* Quia non omnis forma, quæ abstractim expressa quadrare & affirmari potest de alia forma abstractim expressa, affirmari potest de eadem expressa concretim: Non enim benè dicimus, *Homo est animalitas aut rationalitas*, sicut bene dicimus, *humanitas est animalitas, aut rationalitas*. Dixi etiam, *Quidquid concretim expressum affirmari potest de aliqua forma abstractim expressa, affirmari quoque potest de eadem expressa concretim*: Quia servari debet hic ordo: non enim quidquid concretim expressum affirmatur de aliqua forma expressa concretim, affirmari potest de eadem expressa abstractim. Nec enim bene dicimus, *Humanitas est animal*, licet benè dicimus, *Homo est animal*. De quibus omnibus plura inferiùs.

SECTIO III.

Examinatur alia quædam appellationis regula.

25. QUintam regulam assignant communiter Dialectici hanc: Cum voces significantes numerum cardinalem tribuuntur vocibus concretis adjectivè significantibus, appellant super illas sola appellatione materiali v. gr. cum dicimus, *Vidi tres albos*, vox *tres* appellat supra vocem *albos* appellatione materiali tantùm; facitque hunc sensum: Vidi tres habentes albedinem. Cum verò tribuuntur vocibus concretis substantivè significantibus, appellant supra illas appellatione formali. Hinc falsa, ac hæretica est propositio: *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt tres Dii*. Quia vox *tres* appellat, ac trinitatem à se formaliter significatam ponit non super Deitatis supposita; sed supra ipsam Deitatem à voce *Dii* de formali significatam: adeoque facit appellationem formalem, ac hunc sensum: *In divinis sunt tres Deitates*. Quod hæreticum est.

26. Sumitur hæc regula ex Sancto Thoma 3. *part. quæst.* 3. *art.* 6. *ad* 1. Et 1. *part. quæst.* 39. *art.* 3. *per totum*. Et ex Cajetano ibidem: sequunturque moderni Philosophi, ac Theologi communiter. *Probat Sanctus Thomas regulam hoc modo*: Quia termini numerales appellant supra significatum principale vocis, cui tribuuntur: atqui voces concretæ adjectivæ pro significato suo principali habent suppositum seu subjectum; voces verò concretæ substantivæ pro significato suo principali habent formam suppositatam: ergo cum voces seu termini numerales tribuuntur his vocibus, faciunt formalem; cum verò tribuuntur istis, faciunt appellationem materialem. Hinc si eadem albedo informaret tria subjecta, verb. grat. tres homines; rectè dicerentur ibi esse tria alba: quia forent tria albedinem habentia supposita. Non tamen dici possunt tres Dii, licet sint tria Deitatem habentia supposita: quia non sunt tres Deitates.

27. Magna apud me semper & ubique est Auctoritas & Reverentia Sancti Thomæ: interim tamen hac in parte non possum illi adhærere. Dico ergo, quod termini numerales, sive tribuantur vocibus concretis adjectivis, sive substantivis, semper & ubique supra illas appellant sola appellatione materiali, non verò appellatione formali. Ita Gabriel *in* 3. *dist.* 1. *q.* 2. *art.* 3. *dub.* 4. *ad* 2. Aliique Nominales communiter. *Et probo*: Quia appellare appellatione materiali est vocem appellantem ponere suum formale significatum super significatum materiale vocis appellatæ: atqui termini numerales, quando tribuuntur vocibus concretis, sive adjectivis, sive substantivis, suum formale significatum applicant, ac quadrare significant, non earum significato formalia; sed soli materiali: ergo appellant supra illas solummodò materialiter, ac nullo modo formaliter. *Probatur minor*: Quia termini numerales ponunt suum formale significatum supra significatum rectum vocis concretæ, quam appellant: atqui in omni omninò voce concreta, sive substantiva, sive adjectiva, significatum rectum est significatum materiale: nam, ut supra de voce concreta agens dixi, significatum rectum & materiale cujuscumque vocis concretæ est subjectum, vel suppositum formæ principaliter significatæ. Ergo termini numerales suum formale significatum semper ponunt supra significatum materiale vocis concretæ, cui tribuuntur. *Major est clara*: Quia omnis omninò vox appellans, deter-

terminans, vel modificans aliam ponit formale significatum supra illius significatum rectum: idque verum est sive ponantur in eodem, sive in diversis propositionis extremis. Ergo etiam termini numerales ponunt, ac ponere debent suum formale significatum supra significatum rectum concreti, cui tribuuntur.

28. *Et confirmatur*: Quia termini numerales appellant, ac suum formale significatum applicant supra illud significatum concreti, ad cujus multiplicationem concreta multiplicantur; ut nemo negabit: supra quod enim aliud appellarent? Atqui concreta, tam substantialia, quam accidentalia, tam substantiva quam adjectiva, multiplicantur, non ad multiplicationem formæ subjectatæ vel suppositatæ; sed ad solam multiplicationem subjectorum vel suppositorum: verb. grat. homines, artifices, alba, similiaque alia concreta non multiplicantur ad multiplicationem humanitatum, artium, & albedinum; sed ad solam multiplicationem suppositorum aut subjectorum humanitatem, artem, & albedinem suppositantium vel subjectantium. Ergo termini numerales, quibuscumque, ac qualibuscumque concretis tribuantur, nunquam appellant supra formam; sed semper supra subjectum vel suppositum: adeoque appellant semper appellatione materiali, nunquam formali. *Probatur minor*: Quia concrete multiplicantur multiplicato suo significato recto: verb. gr. homines multiplicantur multiplicato recto significato vocis *homo*: hoc quis neget? Atqui significatum rectum & materiale cujuscumque, ac qualiscumque concreti non est forma; sed formæ subjectum vel suppositum: ut dixi supra. Ergo concreta omnia omninò multiplicantur non ad multiplicationem formæ, sed ad multiplicationem subjecti vel suppositi. Scio à quibusdam negari minorem, ac dici, quod concreta substantiva in recto significent, non suppositum, sed formam suppositatam: At de hoc dixi satis supra agens de voce concreta.

29. Neque ratio Divi Thomæ aliquid probat. Neganda quippe est illius major & minor. *Major hæc est*: Termini numerales ponunt suum significatum formale supra significatum principale vocis, cui tribuuntur. *Minor verò est hæc*: Atqui voces concretæ adjectivæ pro principali suo significato habent subjectum vel suppositum formæ. Utraque, inquam, hæc propositio est neganda: Minor quidem, quia in quavis voce concreta, sine adjectiva seu substantiva, verb. gr. in vocibus, *Homo*, *Deus*, *artifex*, *albus*, *doctus*, *&c.* significatum principale est earum significatum obliquum & formale: atqui significatum formale non est subjectum vel suppositum, sed forma subjectata vel suppositata; ut clarum est: quis enim neget albedinem & artem esse significata formalia, ac principalia vocum *albus* & *artifex*? Ergo significatum vocis concretæ principale non est subjectum, sed forma. Neque potest, aut debet hic distingui inter concreta adjectiva & substantiva: quia omnium est eadem planè, ac pariformis ratio.

30. *Neganda similiter est major*: Quia, si termini numerales appellarent suprà vocis appellatæ significatum principale, in his propositionibus, *Vidi tres artifices*, *vidi tria alba*, *&c.* termini numerales *tres* & *tria*, appellarent supra artes, & albedines, facerentque hunc sensum: Vidi tres artes, & tres albedines. Atqui consequens hoc absurdum est, & contra Sanctum Thomam: ergo & antecedens. *Probatur sequela majoris*: Quia isti termini numerales appellare debent supra significata principalia vocum *albus* & *artifex*: atqui harum vocum significata formalia & principalia sunt ars & albedo: ergo, si termini numerales appellare debent supra significatum principale, in istis propositionibus appellare debent supra artem, ac albedinem.

SECTIO IV.

Quædam hujus regulæ corollaria.

31. EX *hac regula sequitur primò*: Falsam ac malam esse hanc communem regulam: Ad multiplicationem concreti adjectivi requiritur, ac sufficit sola multiplicatio subjecti; at verò ad multiplicationem concreti substantivi requiritur multiplicatio tam formæ quam subjecti; verb. grat. concreta substantiva sunt *homo* & *Deus*: ut ergo dicantur plures Dii, vel plures homines, debent esse plures Deitates, pluresque humanitates; ac etiam plura plurium Deitatum ac humanitatum supposita. Nihil hac regula est in modernis scholis communius. Interim tamen, salva pace magnorum Theologorum hanc regulam adstruentium, dico illam esse malam & vitiosam. Nam hac in parte concreta adjectiva & substantiva ejusdem Juris sunt, eodem Jure reguntur, eademque regula regulantur: & ad multiplicationem tam horum, quam istorum impertinens est multiplicatio formæ, ac solius subjecti multiplicatio est necessaria. *Probatur*: Quia *homo*, *equus*, *brutum*, *animal*, *&c.* sunt concreta substantialia substantiva: atqui hæc multiplicantur ad solam multiplicationem suppositi, neque requirunt multiplicationem formæ: pone quippe eandem humanitatem, equinitatem, animalitatem, &c. in tribus suppositari creatis vel increatis suppositis, verè erunt tres homines, tres equi, tria animalia, &c. Ergo concreta substantiva ad sui multiplicationem non requirunt multiplicationem subjecti simul & formæ; sed solius subjecti, uti requirunt adjectiva. *Probatur minor*: Quia homines, equi, & animalia multiplicantur ad multiplicationem illius, quod verè, realiter, ac in recto est homo, equus, & animal: atqui id, quod verè, realiter, ac in recto est homo, equus, animal, non est humanitas, equinitas, animalitas; sed est humanitatis, equinitatis animalitatis suppositum; ut dixi supra de voce concreta agens, & infra adhuc dicam. Ergo homines, equi, animalia non multiplicantur, neque ad sui multiplicationem requirunt multiplicationem formæ; sed solius suppositi. *Et ratio à priori est*: Quia, ut *sect.* 3. dixi, ad multiplicationem cujuscumque & qualiscumque concreti requiritur sola multiplicatio significati recti: atqui concreta substantiva in recto significant solum subjectum vel suppo-

ſuppoſitum: ergo ad multiplicationem concreti ſubſtantivi non requiritur multiplicatio formæ; ſed multiplicatio ſubjecti vel ſuppoſiti.

32. *Sequitur ſecundò:* Si eadem humanitas aſſumeretur à tribus perſonis divinis, deberent dici tres homines, ut jam dixi: ſi verò idem ſuppoſitum aſſumeret tres humanitates, unam Romæ, alteram Coloniæ, tertiam Goæ, deberet dici unus homo; non verò tres homines. *Ratio eſt:* Quia non poſſunt multiplicari concreta, niſi multiplicato ſignificato ſuo recto: atqui in dicto caſu quidem foret multiplicatum ſignificatum obliquum, non tamen ſignificatum rectum vocis *homo:* ergo deberet dici unus homo, non tres homines. *Patet minor:* Quia rectum ſignificatum vocis *homo* eſt ſuppoſitum: atqui in dicto caſu quidem multiplicantur humanitates, non tamen humanitatum ſuppoſita: ergo multiplicatur quidem ſignificatum vocis *homo* obliquum, non tamen ſignificatum ejus rectum. Vide Gabrielem tota quæſtione ſupra citata. *Et ratio ulterior eſt:* Quia homo eſt ſuppoſitum habens in ſe humanitatem: atqui in priori caſu forent tria habentia humanitatem ſuppoſita; in caſu verò poſteriori foret unicum habens humanitatem vel humanitates ſuppoſitum: ergo in caſu priori forent homines tres; in caſu poſteriori non foret niſi homo unicus.

33. *Sequitur tertiò:* Cur idem homo habens tres artes, vel tres ſcientias dicatur unus ſciens, & unus artifex, & non poſſit vocari tres ſcientes, aut tres artifices. *Ratio, inquam, hujus eſt:* Quia non multiplicantur artifices, niſi quandò multiplicatur ſignificatum rectum vocis *artifex:* atqui ſignificatum ejus rectum non eſt ars, ſed homo habens artem: ergo unus homo tres habens artes nequit dici tres artifices, ſed dici debet unus artifex. Unde, ſi tres homines haberent eandem numero artem, ſcientiam, vel albedinem, vocari deberent tres artifices, tres ſcientes, tres albi; non verò unus artifex, unus ſciens, unus albus. *Ratio eſt eadem:* Quia licet tunc non multiplicetur ſignificatum obliquum; multiplicatur tamen ſignificatum rectum vocis *artifex, ſciens, albus:* quod ſatis eſt ad multiplicationem totius concreti. Fitque hic ſenſus: Sunt tria ſuppoſita habentia albedinem, qui verus eſt.

34. *Dices:* Multiplicata forma multiplicantur compoſita: atqui artifex eſt compoſitum ex homine & arte; ex homine tamquam ex ſubjecto, ex arte tamquam ex forma: ergo multiplicatis artibus multiplicantur artifices: ergo, ubi ſunt tres artes, ſunt tres artifices. *Reſpondent quidam diſtinguendo majorem:* Multiplicata forma ſubſtantiali multiplicantur compoſita ſubſtantialia: *ſic verum eſt.* Multiplicata forma accidentali multiplicantur compoſita accidentalia: *ſic falſum eſt.* Sed major eſt univerſaliſſimè vera, & diſtinctio nihil facit ad rem. Quia forma accidentalis ita per omnia ſe habet ad compoſitum ſuum accidentale, ſicut forma ſubſtantialis ſe habet ad ſuum compoſitum ſubſtantiale: atqui hæc multiplicat compoſitum: cur ergo non & illa? Et ſanè mirum foret, compoſitum ex lacte & albedine non eſſe diverſum, ſaltem inadæquatè, à compoſito ex eodem lacte & dulcedine. De quo aliquid dixi ſupra *diſp.*10. *dub.*1.

35. *Reſp. ergo negando conſeq.* Quia, ut multiplicentur homines, aut ſcientes, aut artifices, non ſufficit multiplicari compoſita humana, ſcientifica, vel artificialia; ſed debent inſuper multiplicari ſuppoſita, quæ hujuſmodi compoſita in ſe ſuſtentent. Nam ſi duæ, vel plures humanitates ſuppoſitarentur in eodem ſuppoſito, ibi eſſent plura diverſa compoſita, non forent tamen plures homines; ſed unicus homo: quia non forent plura ſuppoſita, ſed unicum ſuppoſitum. Similiter ergo, licet plures diverſæ ejuſdem hominis artes aut ſcientiæ faciant cum illo plura accidentalia compoſita, non poſſunt tamen dici plures ſcientes; neque plures artifices: quia non ſunt plura ſuppoſita. *Cujus ratio à priori eſt:* Quia non multiplicantur concreta, niſi multiplicato ſignificato ſuo recto: atqui ſignificatum rectum vocis concretæ *ſciens* non eſt ſcientia, neque compoſitum ex homine & ſcientia; ſed eſt ſuppoſitum habens ſcientiam: ergo, ut dicantur plures ſcientes, impertinens eſt multiplicatio ſcientiarum, vel compoſitorum ex homine & ſcientia; ſed attendi debet ſola multiplicatio ſuppoſitorum. Unde hic notari debet quoddam diſcrimen inter vocem concretam ſubſtantialem & accidentalem: Nam vox ſubſtantialis in obliquo ſignificat compoſitum ſubſtantiale; in recto verò ſignificat iſtius compoſiti ſuppoſitum; v. g. vox *homo* in obliquo ſignificat humanitatem, quæ quoddam ſubſtantiale phyſicum compoſitum eſt; in recto verò ſuppoſitum, ſeu perſonam iſtius compoſiti ſignificat. At verò vox, *albus, ſciens, doctus,* aliæque ſimiles voces concretæ accidentales in obliquo non ſignificant totum accidentale compoſitum, neque in recto aliquod ſpeciale iſtius compoſiti ſuppoſitum; ſed in obliquo ſignificant ſolam compoſiti accidentalis formam, & in recto ſuppoſitum, cum quo forma in obliquo ſignificata accidentale compoſitum componit; verb. grat. vox *ſciens* in obliquo non ſignificat compoſitum ex homine & ſcientia; ſed ſolam ſcientiam: hominem verò ſignificat in recto.

36. Neque mirari quis debet, quod dicam in eodem ſuppoſito reperiri poſſe plura compoſita: adeoque ad multiplicationem compoſitorum non ſequi multiplicationem ſuppoſitorum. Hoc quippe verum eſt non ſolùm de compoſitis accidentalibus, ſed etiam de ſubſtantialibus. Nam verb. grat. Ego ſum unicus homo, & unicum ſuppoſitum: atqui tamen in me ſunt plura compoſita, tam ſubſtantialia, quam accidentalia, quorum aliqua diſtinguuntur inadæquatè, aliqua diſtinguuntur etiam adæquate: ergo in eodem ſuppoſito eſſe poſſunt plura compoſita, etiam ſubſtantialia, etiam adæquate diſtincta. De compoſitis accidentalibus eſt clarum: in me enim eſt compoſitum ex anima & intellectione, ex oculo & viſione, ex manu & calore, &c. Quæ ſunt compoſita accidentalia adæquate diſtincta: ut notum eſt intelligenti terminos. De compoſitis ſubſtantialibus eſt æque clarum in meis principiis: Quia in me eſt compoſitum ex materia & forma carnis, ex materia & forma

oſſis,

ossis, ex materia, & forma nervi, &c. Atqui hæc sunt composita substantialia adæquatè distincta: ergo in eodem supposito esse possunt plura composita substantialia adæquatè distincta. De quo latissimè in Physica.

SECTIO V.

Solutio quarumdam objectionum contrà sectionem tertiam & quartam militantium.

37. Objicies primo: Si ad multiplicationem concreti sufficeret sola multiplicatio significati recti, deberent dici tres Dii: consequens absurdum, ac hæreticum est: ergò & antecedens. *Probatur sequela majoris:* Quia, si ad multiplicationem solius significati recti sequatur multiplicatio totius concreti, tot debent esse Dii, quot sunt significata recta vocis *Deus*: atqui hæc significata sunt tria: ergo, si ad multiplicationem totius concreti sufficiat multiplicatio solius significati recti, debebunt dici tres Dii. *Patet minor*: Quia significatum rectum vocis *Deus* est Deitatis in obliquo significatæ suppositum: atqui illa supposita sunt tria: ergo significata recta vocis *Deus* sunt tria. *Respondeo negando sequelam majoris, & distinguendo majorem probationis*: Tot debent esse Dii, quot sunt significata recta proxima vocis *Deus*: *sic concedo*. Quot sunt significata recta remota: *sic planè nego*. Concreta enim non multiplicantur ad multiplicationem significati recti remoti; sed ad multiplicationem significati recti proximi. At verò significatum rectum proximum vocis *Deus* non sunt tria supposita, sive tria subsistentia incommunicabilia relativa; sed est subsistens communicabile absolutum: quod in Divinis non est trinum, sed unicum: ideoque non sunt tres Dii, sed unicus solummodò Deus. Magna namque differentia est inter vocem *Deus*, & alias voces concretas substantivas, verb. grat. voces; *Homo, equus, brutum, animal, &c.* Quia hæ in recto significant suppositum immediatè, ideoque multiplicatis suppositis multiplicantur homines, equi, bruta, animalia, &c. quantumvis non multiplicentur formæ suppositatæ. At verò vox *Deus* in recto immediatè non significat suppositum: sed subsistens in Deitate absolutum: adeoque non multiplicantur Dii ad multiplicationem suppositorum, sed ad solam multiplicationem hujus subsistentis absoluti, quod in Divinis unicum est, ideoque etiam unicus Deus. Vide quæ dixi suprà *disp. 8. dub. 6. sect. 4.*

38. *Ex quo patet*: Cur tam rectè dicamus in divinis esse tres æternos, tres immensos, tres omnipotentes, tres sapientes, &c. quam etiam esse unum æternum, unum immensum, unum omnipotentem, unum sapientem, &c. Quod utraque modò rectè loquamur, & utraque phrasis Canonica & Catholica sit, patet ex omnibus Theologis, ac etiam Sanctis Patribus utroque modo loquentibus. Nam & Sanctus Athanasius in suo Symbolo, utroque locutus est modo: primò dicens, *Unus immensus, non tres immensi, unus æternus, non tres æterni*, & postea subdens, *Omnes tres personæ coæternæ sunt, & coæquales.* Utraque ergo hæc phrasis legitima est, ac Canonica. *Cujus rationem passim assignant hanc:* Quia ista concreta aliquando capiuntur adjectivè, aliquando substantivè: quando adjectivè capiuntur, dici possunt tres sapientes: quando vero capiuntur substantivè, dicit debet unus sapiens, non tres sapientes. *Rationem putant esse hanc:* Quia ad multiplicationem concreti adjectivi requiritur, & sufficit sola multiplicatio subjecti, seu suppositi; at vero ad multiplicationem concreti substantivi requiritur tam formæ, quam suppositi multiplicatio: atqui in Divinis multiplicantur supposita sapientiam, æternitatem, &c. suppositantia; non tamen multiplicatur sapientia, æternitas, &c. in istis suppositis suppositata: ergo, si vox *sapiens* capiatur adjectivè, in divinis dici poterunt tres sapientes; at vero, si substantivè capiatur, dici debebit unus sapiens. *Sed hæc ratio nihil probat:* Quia, ut jam ostendi ad multiplicationem concreti cujuscumque, & qualiscumque, sive adjectivi, sive substantivi, nullo modo requiritur multiplicatio formæ significatæ in obliquo; sed sola multiplicatio subjecti, vel suppositi significati in recto: adeòque sive vox *sapiens* capiatur substantivè, sive adjectivè, si multiplicetur ejus significatum rectum, poterunt in divinis dici tres sapientes, æterni, &c.

39. *Ratio ergo utriusque hujus phrasis, ac locutionis est hæc*: Quia hæ concretæ voces, *sapiens, æternus, immensus, &c.* ad Deum applicatæ quandoque in recto significant supposita, quandoque absolutum subsistens. Cum ita sumuntur, ut in recto significent supposita, tunc dici possunt tres sapientes, tres æterni, &c. Cum verò ita sumuntur, ut in recto subsistens absolutum significent, dici debet unicus sapiens, unicus æternus, &c. Nam concreta multiplicantur multiplicato suo significato recto: atqui hæc concreta ad Deum applicata quandoque ita sumuntur, ut eorum significatum rectum multiplicetur, quandoquè ita, ut illud non multiplicetur: multiplicantur quippe divina supposita, non verò subsistens absolutum. Ergò pro diversa hac horum concretorum acceptione, dici possunt quandoque tres sapientes, quandoque dici debet unus sapiens. Desumitur hæc ratio ex Symbolo Sancti Athanasii: Athanasius quippe per totum suum de Sanctissima Trinitate tractatum usque ad versiculum, *Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius, &c.* semper dicit, unus sapiens, unus æternus, unus immensus, &c. sicut dixerat unus Deus. Adeoque omnia illa concreta appellare facit supra vocem *Deus:* adeoque in recto idem, quod significat vox *Deus*, significare; vox quippe appellans, & vox appellata in recto significare debent idem. At verò in isto versiculo dicens, *Hæ tres personæ sunt sibi coæquales, & coæternæ*, hæc concreta pluralia supra vocem *personæ* appellare facit, & in recto idem cum illa significare: adeoque ex mente & contextu Sancti Athanasii omninò habetur, quod illa concreta ad Deum applicata quandoque ita sumantur, ut in recto significent significatum rectum vocis *Deus*, quandoque ita, ut in recto significent signi-

significatum rectum vocis persona, adeoque quod eorum significatum rectum quandoque plurificetur, quandoque non plurificetur.

40. *Et hujus acceptionis ratio à priori est*: Quia concreta accidentalia, vel quasi accidentalia, sive substantiva, sive adjectiva sint, in recto proximè ac immediatè significant omne illud; cui inexistit eorum significatum formale: atqui hæc concreta, *sapiens*, *justus*, *immensus*, *æternus*, *&c.* etiam ad Deum applicata, licet non sint verè accidentalia, sed verè substantialia, sunt tamen quasi accidentalia: sunt, inquam, accidentalia, non quidem ob rem significatam, sed ob modum significandi. Eorum quippe prima impositio, ac originaria & quasi nativa significatio est esse concretum accidentale: quem originarium significandi modum retinent, etiam dum applicantur ad Deum. Ergo in recto proximè ac immediatè significant omne illud, cui inexistit eorum significatum formale. Atqui eorum formale significatum inexistit tam subsistenti absoluto, quam etiam subsistentibus relativis: uti clarum est. Ergò in recto proximè & immediatè significant tam hæc, quam illud.

41. Neque hoc argumentum applicari potest ad vocem *Deus*, & dici, quod vox *Deus* in recto etiam immediatè significet supposita, simul & subsistens absolutum, cum ejus formale significatum inexistat tam suppositis, quam subsistenti absoluto. Hoc, inquam, dici nequaquam potest. Quia significatio, & significandi modus vocis *Deus* est planè diversus à significandi modo istorum concretorum. Vox quippe *Deus* non est concretum accidentale; sed est concretum substantivum: adeoque in recto significat immediatè & proximè illud subsistens, per quod subsistit significatum ejus formale: atqui vocis *Deus* significatum formale non subsistit per personas, aut personalitates: subsistit quidem in personis & personalitatibus, non tamen per illas: ut tradit eleganter Joannes Rada *Tom.* 3. *controvers.* 2. Sed subsistit per subsistens, seu per subsistentiam absolutam: ergo etiam in recto proximè & immediatè non significat supposita; sed subsistens absolutum. Vide *disp.* 8. *jam citatam*.

42. *Obiicies secundò*: Si ad multiplicationem concreti substantivi requiratur, ac sufficiat sola multiplicatio immediati significati recti, jam in divinis dici poterunt tres creatores: item Pater & Filius dici poterunt duo Spiratores, ac duo principia Spiritus Sancti: consequens absurdum est, ac hæreticum: utpote expressè damnatum in Cap. *fideli*. *De summa Trinit. in* 6. Ac contra omnium Theologorum, ac SS. Patrum phrasim ac loquendi modum, admittentium quidem in Divinis tres creantes, & duos spirantes; ac principiantes; non verò tres creatores, neque duos spiratores, neque duo principia. Ergo etiam absurdum ac hæreticum est istud antecedens. *Sequela majoris patet*: Quia hæc concreta, *creator*, *principium*, *spirator*, in recto significant immediatè suppositum: ergo si ad plurificationem concreti substantivi sufficiat sola plurificatio proximi significati recti, poterunt in Divinis dici tres creatores, duo principia, ac duo spiratores. Argumentum hoc valdè difficile est: adeoque diversi diversimodè ad illud respondent.

43. Gabriel *in* 1. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 2. & Occam ibidem, negant sequelam majoris, & antecedens probationis; dicuntque vocem *Spirator*, & vocem *principium* in recto non significare immediatè supposita, sed subsistens quoddam commune Patri & Filio, ex communi essentia & communi activa spiratione constitutum; quod subsistens, quia in Divinis non plurificatur, ideò neque plurificantur Spiratores, neque principia Spiritus Sancti. Philosophantur ergo hi de voce *Spirator*, sicut nos philosophati sumus de voce *Deus*. Sicut enim apud nos vox *Deus* in recto significat immediatè subsistens commune omnibus tribus personis ex communi essentia, & communi subsistentia constitutum; sic apud illos vox *Spirator* in recto significat immediatè subsistens soli Patri & Filio commune, ex communi essentia, & communi illis activa spiratione, quæ aliqua subsistentia est, constitutum. Speculatio hæc elegans est, & facilis: sed non vera. Vox quippe *Spirator* in recto immediatè significat Patris & Filii supposita: non verò hoc commune subsistens. *Cujus rei ratio breviter est*: Quia vox *Spirator* in recto immediate significat illud subsistens, a quo exit Spiritus Sanctus, & spiratio passiva, ac productio ejus: atqui productio Spiritus Sancti immediatè exit à supposito Filii & Patris; non autem ab hoc subsistente absoluto: ergo etiam vox *Spirator* in recto significat illa supposita immediatè; non verò illud commune subsistens. *Patet minor*: Quia productio Spiritus Sancti est origo & actio notionalis: atqui origines & actiones notionales egrediuntur immediatè à suppositis: ergo productio Spiritus Sancti exit immediatè à suppositis Patris, & Filii. De quò plura Theologus.

44. *Resp. ergo negando minorem*: Et dico cum Gregorio Ariminensi *in* 1. *dist.* 12. *quæst.* 1. Gerardo Senensi *in* 1. *dist.* 12. *quæst.* 1. *art.* 3. *num.* 7. & cum Eximio ac Clarissimo Viro Gabriele Fosco, Sacræ Theol. Doctore, ac Professore, necnon celeberrimi ac doctissimi nostri Gymnasii Bononiensis Regente dignissimo, qui hoc ipsum Bononiæ anno 1638. 25. Novembris in festo Sanctæ Catharinæ publicè sustinuit. Dico ergò, sine ullo periculo erroris in Divinis posse dici tres Creatores, duo Spiritus Sancti Principia; ac duos Spiratores. Quod, inquam, tribus istis Ordinis nostri clarissimis Magistris placuit, mihi nullo modo potest displicere. Nam Sanctus Hilarius 2. *de trinitate*, Patrem & Filium vocat Spiritus Sancti Auctores, quare dici non possent Spiratores. Possunt sanè dici omninò. Item S. Augustinus in sermone quodam de verbis Domini, vel de verbis Apostoli (locum diu quæsivi, sed invenire non potui: interim in fide boni viri mihi credas) Augustinus Filium & Spiritum Sanctum vocat Patris cooperatores: si cooperatores, quare vocari non possunt creatores, spiratores, &c. *Et ratio est*: Quia nullus mihi falsificabit hanc propositionem: Ad multiplicatione qualiscumque concreti requiritur, ac sufficit sola multiplicatio immediati significati recti:

atqui

atqui significatum rectum immediatum vocis *spirator* est suppositum ; quod in Deo multiplicatur : ergo etiam multiplicari potest Spirator, ac dici duo Spiratores. Quod ipsum etiam asserit Durandus, ac etiam ipse Sanctus Thomas in 1. *dist.* 11. Et 29. *art. ult.*

45. Neque etiam obest definitio Cap. *fidelis*. Quia Capitulum istud solummodo definire & docere intendit, quod Pater & Filius non spirent Spiritum Sanctum duabus spirationibus, neque duabus virtutibus seu principiis spirativis ; sed planè eadem. Definitio ergo Capituli intelligi debet de principiis *quo*, non de principiis *quod*. Capitulum enim damnat Hæreticos, Patris & Filii substantiam, ac virtutem spirativam separantes ; non verò docet modum loquendi Grammaticum, vel Summulisticum. De quo plura Theologus. Interim tamen ob periculum malevoli, vel incauti intellectus, Divinæ Personæ ordinariè dicuntur unus Creator, unus Spirator ; non tres Creatores, aut duo Spiratores.

DUBIUM III.

De Determinatione Logica ; ejusque speciebus.

SECTIO I.

Explicatur natura determinationis in communi.

46. Sicut suprà distinxi vocem appellantem, & vocem appellatam, item appellationem activam & passivam ; sic hic distingui debet vox determinans : & vox determinata, item determinatio activa & passiva. Determinatio quippe, & appellatio sunt affectiones vocis, quæ non possunt habere locum in unica voce ; sed pro suo subjecto essentialiter requirunt ad minùs duas voces. De appellatione est clarum : Quia appellatio est applicatio significati formalis unius vocis supra significatum alterius : quæ applicatio fieri nequit, nisi inter duas ad minùs voces ; uti ex terminis est manifestum. De determinatione verò facilè patebit ex iis, quæ hoc dubio sunt à me dicenda. In quo differunt hæ duæ affectiones ab acceptione personali, simplici, materiali, &c. Hæ quippe in unica voce subjectari possunt, neque requirunt plures, ut planum est consideranti.

47. Vocem determinantem, ac determinatam, earumque determinationes definire in genere, valdè difficilè est : & credo ægrè posse fieri. Hic quippe locum habet Regula Juris: *Omnis definitio periculosa est: parum est enim, ut non subverti possit :* Optimæ ergo definitiones videntur mihi esse hæ: *Vox determinans est vox, quæ sua significatione significationem alterius vocis, sibi in eodem prædicationis extremo adjunctæ, certo modo afficit & modificat : utpote illam restringendo, alienando, ampliando, &c. Vox verò determinata est vox, cujus significatio à significatione alterius vocis, sibi in eodem propositionis extremo adjuncta, certo modo afficitur & modificatur*. Fateor, hæ definitiones parum ablongæ sunt ; sed quid faciam? Non possum speculari breviores, aut commodiores : id tu, si possis fac, & magnas habebo gratias. V.g. cum dico, *Petrus est homo albus*, vel *Cadaver est homo mortuus*, vox *homo* est vox determinata ; voces verò *albus*, & *mortuus* sunt voces determinantes vocem *homo*. Quia videlicet illius significationem modificant, ac certo modo afficiunt : vox enim *mortuus* ; significationem vocis *homo* alienat ; vox verò *albus* illam restringit.

48. Dixi in definitionibus: *Vocis in eodem propositionis extremò sibi adjunctæ*, &c. Hæc enim est aliqua differentia vocis determinatæ, & determinantis à voce appellata & appellante. Neque enim prædicatum potest determiuare subjectum, sicut potest appellare supra illud ; sed vox determinans & determinata esse debent partes ejusdem extremi: poni debent in eodem propositionis extremo. *Cujus ratio potest esse hæc* : Quia vocem determinare est ejus significationem aliquo modo immutare & alterare : est enim illam restringere, extendere, alienare, diminuere, &c. Quæ sunt veræ immutationes ac alterationes: uti clarum est. Atqui prædicatum nequit alterare significationem sui subjecti ; nequit illam restringere, extendere, alienare, vel diminuere, &c. Ergo nequit illam determinare : adeoque vox determinans, & determinata nequeunt poni in diversis extremis; sed poni debent in eodem propositionis extremo. *Probatur minor :* Quia prædicatum in suum subjectum nihil valet, nisi illi applicare suum significatum formale : atqui per hujusmodi applicationem non alteratur, neque immutatur subjecti significatio : neque talis applicatio est significationis commutatio aut alteratio : Ergo prædicatum nequit subjecti sui significationem immutare, aut alterare, restringere, vel diminuere, &c. *Prob. min.* Quia philosophari oportet de applicatione significati formalis prædicati suprà subjectum prædicationis, sicut philosophamur de applicatione caloris vel frigoris suprà subjectum calefactionis, vel frigefactionis: atqui per harum formarum applicationem natura & essentia subjecti non immutatur, neque alteratur : ergo similiter per istam applicationem significati non alteratur significatio subjecti.

49. *Ex quo patet*. In quo sita sit præcisa, essentialisque differentia determinationis ab appellatione: item differentia vocis determinantis ac determinatæ à voce appellante & appellata. Meo judicio, sita est in hoc : Quod determinatio sit significationis alteratio ; appellatio verò non est alteratio, sed sola significati suprà significatum applicatio : item vox determinans est vox alterius vocis significationem alterans, & vox determinata est vox, cujus significatio est per aliam vocem alterata ; at verò vox appellata & appellans sunt vox significatum suprà significatum recipiens & applicans : quæ sunt valdè diversa. Sunt, inquam, diversa, non quidem semper in re ; sed in ratione, in modo concipiendi, & significandi. In re enim determinatio sæpè est appellatio & vox determinata, & determinans sæpè sunt vox appellata & appellans. V. g. cum dico, *Petrus est homo doctus*, in vocibus *homo doctus*, est simul appellatio & determinatio: vox *homo* est appellata, simul & determinata ; vox verò *doctus* est

simul determinans & appellans: ut facile patebit consideranti. Et hoc ordinariè evenit, quotiescumque vox appellata & appellans ponuntur in eodem propositionis extremo: tunc, inquam, vox ordinariè vox appellata & appellans sunt simul determinata, & determinans.

50. Hæc de voce determinante ac determinata. Determinatio verò in abstracto definiri debet conformiter, hoc modo: Determinatio est quædam plurium vocum affectio, quia significatio unius vocis alteratur, ac immutatur per significationem alterius vocis illi in eodem propositionis extremo adjunctæ. Quæ dividitur in determinationem activam & passivam. Determinatio activa tenet se ex parte vocis determinantis, nihilquè est aliud, quam forma illa, qua una vox alterat significationem alterius. Determinatio passiva tenet se ex parte vocis determinatæ, estquè illa, qua significatio unius alteratur per significationem alterius vocis. Quæ duæ determinationes distinguuntur realiter; non tamen adæquatè: sed solummodo inadæquatè: ut dixi suprà in simili de appellatione activa & passiva. Determinatio enim est vera suppositio: activa quidem est suppositio vocis determinantis; passiva vero est supppositio vocis determinatæ: quas duas suppositiones supra dixi; & modo dico distingui realiter inadæquatè.

51. *Ratio est clara*: Quia illa distinguuntur realiter inadæquatè, quæ partim distinguuntur, partim identificantur: quæ in aliqua sui essentiali parte identificantur, & in alia distinguuntur. Atqui determinatio activa & passiva ita se habent: ergo realiter inadæquatè distinguuntur. *Probatur minor:* Quia determinatio activa & passiva in re nihil sunt aliud, quam prolatio vocis determinantis, & determinatæ, simul cum intentione significationem unius alterandi & immutandi per aliam: adeoque in sua essentia includunt prolationem vocis simul cum ista intentione alterandi significationem unius per aliam. Atqui prolatio vocis determinantis, & prolatio vocis determinatæ realiter distinguuntur; ista vero præfata intentio est planè realiter eadem: ergo determinatio activa & passiva in aliqua sui essentiali parte realiter distinguuntur; in alia realiter identificantur: adeoque distinguuntur realiter inadæquatè. Vide *dub.* 1. *sect.* 3.

SECTIO II.

Explicatur divisio determinationis, & natura alienationis.

52. VOx determinans, vox determinata, & determinatio, tam activa, quam passiva quinque habent species. Vox quippe determinans dividitur in vocem restringentem, ampliantem, explanantem, alienantem, ac diminuentem. Similiter vox determinata dividitur in vocem restrictam, vocem ampliatam, explanatam, alienatam, ac diminutam. Item determinatio activa & passiva dividitur in activam & passivam restrictionem, ampliationem, explanationem, alienationem, & diminutionem. Oportet itaque in singulis hisce quinque speciebus distinguere illa quatuor, quæ distinxi in determinatione in genere. V. g. in alienatione distinguere oportet vocem alienantem, vocem alienatam, alienationem activam, & alienationem passivam. Eodemquè modo faciendum est de aliis quatuor. Vocem determinantem, alienantem, restringentem; &c. hoc tempore magis commuiter vocant particulam, vel terminum determinantem: alienantem, &c. Sed parum est de nomine, dummodo constet de re. Hac lectione explicabo alienationem: in sequenti quatuor alias species. Noto hic autem uno verbo, quod antiqui Philosophi ac Theologi alienationem vocarint distractionem: vocem vero alienantem vocarunt distrahentem: vocem autem alienatam vocavere vocem distractam. Ita patet ex Guilielmo Occam *in* 1. *dist.* 2. *q.* 7. §. *si dicatur*. Verum hoc tempore aliud est alienatio, aliud est vox alienans, aliud vox distrahens: aliud est vox alienata, aliud vox distracta: uti patet ex *disp* 17. *dub.* 2.

53. Est ergo vox alienans quædam, quæ vocem significatione sua propria transfert ad significationem alienam, ac planè diversam. Vox alienata est illa, quæ per vocem aliam sibi adjunctam à significatione sua propria transfertur ad significationem alienam. Alienatio est unius vocis per aliam vocem sibi adjunctam à significatione propria ad alienam facta translatio. Quæ, quatenus se tenet ex parte vocis alienantis vocatur alienatio activa, quatenùs vero se tenet ex parte vocis alienatæ, vocatur alienatio passiva. Sicut quippe in Jure rei translatio ab unius dominio in alius dominium vocatur rei alienatio; sic etiam hic translatio vocis à significatione unius rei ad significationem alterius, vocatur vocis alienatio. Verb. grat. cum dico, *Cadaver est homo mortuus*, vel *Pictura est homo pictus*, vox *homo* est vox alienata; voces vero *mortuus*, & *pictus*, sunt voces vocem *homo* alienantes. Transferunt quippe vocem *homo* à significatione sua propria, & originaria ad significationem planè diversam, & alienam: transferunt enim illam à significatione hominis ad significationem picturæ, vel cadaveris; quæ sunt significationes planè diversæ, ac disparatæ, sicut sunt significata planè diversa ac disparata.

54. Alienatio, sicut & determinatio in genere, est vera suppositio: activa quidem est suppositio vocis alienantis; passiva vero est suppositio vocis alienatæ: nihilque in re sunt aliud, quam prolatio vocis alienantis, & vocis alienatæ, simul cum intentione unam vocem transferendi per aliam à significatione sua propria ad significationem alienam. Sive, quod in idem cadit, cum intentione unam vocem usurpandi in significatione planè diversa, & aliena à sua significatione originaria. Vocem enim ad alienam significationem transferre nihil est aliud, quam vocem in aliena significatione usurpare. Hæ duæ alienationes distinguuntur realiter inadæquatè, sicut jam dixi de determi-

minationibus. Quod etiam in quatuor aliis determinationis speciebus observa: non enim ampliùs dicam.

55. Aliqui Alienationem Logicam cum Metaphora, vel Cathacresi Rethorica confundunt, moti hac ratione: Alienatio est translatio vocis significatione propria ad alienam: atqui hoc ipsum est Metaphora, & Cathacresis: ergo alienatio Logica idem omninò est cum Metaphora, seu Cathacresi. *Sed errant longè.* Quia Metaphora & Cathaeresis non sunt Tropi orationis, sed dictionis: id est, sunt Tropi, qui in unica dictione reperiuntur, ac subjectantur. Atqui alienatio non potest reperiri ac subjectari in unica voce; sed pro suo subjecto essentialiter requirit ad minùs duas voces: unam quæ alienet, aliam quę alienetur. Ergo Alienatio neque Metaphora, neque Cathacresis esse potest; licet cum illis aliquam similitudinem habeat: tam enim Alienatio, quam Cathacresis & Metaphora sunt vocis à propria ad significationem alienam transportatio. Diverso tamen modo: Nam Alienatio est talis transportatio mediante aliqua voce alienante; at verò Metaphora, & Cathacresis sunt talis transportatio sine ministerio alicujus vocis alienantis. V. g. cum dico, *Prata rident*, *equus ædificatur*, *&c.* istæ voces *rident*, *& ædificatur* habent Metaphoram, aut Cathacresim; non tamen Alienationem: Quia transportantur à significatione propria ad alienam sine ministerio vocis alienantis. Nam vox *prata*, & vox *equus*, nequaquam voces alienantes sunt. Licet tamen Cathacresis, & Metaphora non sint veræ alienationes, sunt tamen veræ vocum suppositiones: ut facilè patebit consideranti.

SECTIO III.

Explicantur aliæ determinationis species.

56. Vox restringens est vox, quæ significationem alterius vocis restringit & limitat: *Id est:* Est vox, quæ aliam vocem sibi adjunctam pauciora significata habere facit. Vox restricta est illa, cujus significatio ab alia voce restringitur, & limitatur. Restrictio verò est significationis unius vocis per aliam vocem facta limitatio. Quæ, quatenus se tenet ex parte vocis restringentis, vocatur restrictio passiva. Estquè vera vocis utriusque suppositio: uti jam dixi aliquoties, v. g. cum dico, *Petrus est homo albus*, *est animal rationale*, *&c.* Voces *homo*, & *animal* sunt voces restrictæ, voces verò *albus*, *& rationale* sunt voces restringētes: Nam significationem vocis *homo* indifferentem ad homines albos & nigros, item significationem vocis *animal* comprehendentem tam animalia irrationalia, quam rationalia, restringunt ac limitant ad solos homines albos, ac ad sola animalia rationalia.

57. *Ex quo patet:* Quod vox restringens aliquando sit vox purè accidentalis; aliquandò verò est vox significans differentiam essentialem: ita enim fit in hoc exemplo, *Homo est animal rationale.* Ibi vox restricta est *animal*, vox verò restringens est *rationale*, quæ respectu animalis non est vox purè accidentalis, cum significet differentiam essentialem animalis divisivam. Et talis vox ordinariè non vocatur generali nomine vox restringens; sed vocatur vox specificans: & vox per per illam restricta vocatur vox specificata, istaque restrictio vocatur activa & passiva specificatio. Specificatio activa est suppositio quædam vocis significantis, passiva verò est suppositio vocis specificatæ: uti jam dixi aliquoties.

58. Vox amplians est vox significationem alterius vocis extendens & ampliorem faciens; vox verò ampliata est vox, cujus significatio ab alia voce ampliatur, & extenditur: ampliatio autem est significationis unius vocis per aliam vocem facta extensio & ampliatio. Ampliatio activa est suppositio vocis ampliantis, passiva verò est suppositio vocis ampliatæ. V. g. cum dico, *Mons sine valle est mons imaginabilis*, ibi vox *imaginabilis* ampliat vocem *Mons*: Nam vox *mons* in sua originaria significatione comprehendit solos montes præsentes, præteritos, futuros, ac possibiles; at verò à voce *imaginabilis* extenditur ad etiam significandos montes impossibiles, ac purè fingibiles & imaginabiles. Ita quidem dicitur communiter: qui tamen diceret vocem *Mons* à voce *imaginabilis* non ampliari, sed alienari, meo Judicio diceret longè melius, & veriùs. Sed in re futili nolo esse longior: relinquo id judicio, & discussioni providi, ac curiosi Lectoris. Quidquid ergò sit, hæc ampliatio non est ampliatio temporum, sed ampliatio suppositorum; ut clarum est intelligenti terminos.

59. Vox explanans ordinariè adhibetur vocibus æquivocis, & amphibologicis, dubias ac disparatas principales significationes habentibus. Nihilque est aliud, quam vox dubiam ac ambiguam alterius vocis significationem explanans; vox explanata est vox, cujus dubia & ambigua significatio per aliam vocem explanatur: explanatio est dubiæ significationis alicujus vocis per aliam vocem explicatio. Alia est activa, alia passiva: activa est suppositio vocis explanantis, passiva verò est suppositio vocis explanatæ. V. g. cum dico, *Lupum piscem non vidit Italia.* *Lupum terrestrem oderunt oves*, *canis terrestris est animal domesticum*, *&c.* Istæ voces *Lupus*, & *canis* sunt voces explanatæ; voces verò *piscem*, *terrestrem*, & *terrestris* sunt voces explanantes. Nescio tamen, cur pro ordinario harum vocum exemplo adferant hoc splendidum mendacium, *Lupum piscem non vidit Italia*: cum lupum piscem tam frequentem habeant Itali, quam habeamus nos Germani.

60. Vox diminuens est illa, quæ significationem alterius vocis diminuit, & solummodò secundùm quid attribuit; vox diminuta est illa, cujus diminuitur, & solummodò secundum quid attributio: diminutio verò est significationi alicujus vocis solummodò secundum quid attributio. Alia est activa, alia passiva: hæc est suppositio vocis diminuentis. V. g. cum dico, *Æthiops est albus secundùm dentes*, *aliquos Germanus est niger secundùm capillos*, voces *albus*, *& niger* diminuuntur: quia earum significatio non impliciter, sed solummodò secundùm quid Æthiopi & Germano attribuitur. At verò vo-

ces *secundum dentes* , *&* *secundum capillos* sunt voces diminuentes; quia sunt voces significationem vocis sibi adjunctæ tantùm secundùm quid alicui attribuentes.

DISPUTATIO XIX.

De Oratione & Propositione vocalibus.

EXplicata natura, significatione, suppositione, appellatione, aliisque affectionibus vocum simplicium, transitus faciendus est ad voces complexas, ad orationes, & propositiones vocales. Dico, *Ad vocales*: Quia de mentalibus non agit Summulista Grammaticus; sed Physicus & Logicus; hic quidem practicè, ille vero speculativè.

DUBIUM I.

Quid sit oratio vocalis in genere?

1. ORatio triplex est, videlicet mentalis, scripta, & vocalis. Quid sit vocatio mentalis, modò non curo: quia hic non physicum, sed Summulistam, & Grammaticum ago. Quid sit oratio scripta, facilè scit, qui scit, quid sit oratio vocalis. Hanc Aristoteles *lib.* 1. *de interpr.* definit hoc modo: *Oratio est vox significativa ex instituto, cujus partes separatæ significant ut dictio; non ut affirmatio, aut negatio.* Definitionem non culpo; interim; hæc est brevior & melior: *Oratio vocalis est debita plurium vocum inter se constructio. Ut homo doctus, animal rationale, homo est animal, utinam essem beatus, &c.* Quæ definitio exponi debet per Syntaxim intransitivam hoc modo: Oratio vocalis sunt plures voces inter se debito modo conjunctæ ac constructæ. Sicut cum dicimus, Ecclesia est congregatio fidelium, &c. sensus est intransitivus: Ecclesia sunt fideles inter se legitimè congregati sub obedientia Romani Pontificis Capitis sui visibilis, &c.

2. Movetur hic ordinaria quæstio, & quæritur: Quæ sit forma orationis vocalis. Alii dicunt esse nexum Grammaticalem; alii dicunt vocem posteriorem esse formam vocis prioris: adeoque prædicatum esse formam prædicationis vocalis. Alii dicunt adhuc aliquid aliud. Sed salva pace, nunquam audivi quæstionem hac quæstione stultiorem. In oratione vocali enim nulla est forma, nullaque materia: Nam oratio vocalis non est compositum quoddam substantiale, vel accidentale ex potentia & actu; sed est qualitas quædam, vel potiùs plures qualitates de tertia specie simul sumptæ. Est enim nihil aliud, quam plures voces, aut plures soni ore humano prolati conformiter ad regulas Grammaticorum. Qui soni sunt veræ qualitates de tertia specie, sicut sunt albedo, nigredo, dulcedo, &c. Adeoque sicut stultum esset quærere, quidnam sit albedinis forma, quid ejus materia; ita stultum est quærere, quid sit orationis, ac istorum sonorum forma, quid eorum materia.

3. Nexus enim Grammaticalis nihil est diversum à vocibus; nihil enim est aliud, quam vocum conformitas ad regulas Grammaticales, quæ à vocibus nequit esse separabilis, aut realiter distincta: adeoque nequit esse vocum, aut orationis vocalis forma. Dicere, quod vox posterior sit forma prioris, absurdius est, quam ut indigeat refutatione. Dicere quis posset, quod significatio sit forma vocis; sed significatio ad summum esse potest forma orationi adveniens, non autem forma orationem constituens: hic autem movetur quæstio de forma constituente, non de adveniente; adeoque significatio nihil facit ad hanc rem.

4. Oratio varias habet species; variisque dividi potest divisionibus. Primò, uti jam dixi, dividi potest in orationem vocalem, scriptam, & mentalem. Oratio vocalis sunt plures voces, oratio scripta sunt plures scripturæ inter se conjunctæ, & constructæ conformiter ad regulas grammaticales; oratio verò mentalis est conceptus loquentis istis vocibus, & scripturis correspondens, ac per eas significatus. Item dividitur in perfectam, & imperfectam. Perfecta generat sensum completum, & absolutum: *ut homo est doctus, utinam essem beatus, &c.* Imperfecta sensum inchoat, sed non absolvit: talis est oratio Neptuni ad Ventos, *lib.* 1. *Æneid. Quos ego*: *sed motos, &c.* Oratio perfecta dividitur in orationem enunciativam, seu indicativam, imperativam, optativam, conjunctivam, & infinitivam. Enunciativa est illa, quæ constat verbo indicativi modi: ut *ego curro, tu cucurristi, ille currit.* Imperativa est illa, quæ constat verbo imperativi modi: ut, *fac tibi arcam, vade in Indiam.* Et sic de aliis.

5. *Petes primò:* An divisio orationis in vocalem, scriptam, & mentalem, sit univoca, vel analoga? *Resp.* Esse analogam. *Probatur*: Quia divisio analoga est illa, in qua membra dividentia sunt analogata divisi: atqui oratio mentalis, scripta, & vocalis, sunt analogata orationis in communi: ergo hæc orationis divisio est analoga. *Probatur minor*: Quia analoga analogata sunt illa, quæ in principali significato vocis analogantis partim conveniunt, partim disconveniunt; conveniunt quidem in forma habita, disconveniunt verò in modo habendi illam, ut dixi suprà *disp.* 10. *dub.* 6. Atqui oratio mentalis, scripta, & vocalis in principali significato vocis *oratio* partim conveniunt, partim disconveniunt; conveniunt in forma habita, & disconveniunt in modo habendi. Ergò sunt analogata ejus. *Prob. min.* Quia ratio principaliter significata per vocem *oratio* in oratione mentali reperitur verè, ac realiter; in scripta verò & vocali solummodò similitudinariè ac apparenter: sicut significatum in signo, sicut humanitas reperitur in pictura, vel statua. Unde oratio scripta & vocalis dicuntur orationes, eo modò quo homo pictus, & lapideus dicuntur homines: Ergò licet illæ tres orationes conveniunt in re habita, disconveniunt tamen in modo habendi illam. *Probatur antecedens*: Quia oratio essentialiter est conceptus, & actus mentis: atqui ratio conceptus, & actus mētalis in oratione mētali reperitur verè & realiter, sicut genus in sua specie; in scripta verò & vocali, sive in vocibus & scripturis repe-

reperitur solummodò similitudinariè, sicut significatum in signo: voces enim, & scripturæ sunt signa significantia, & manifestantia conceptum, ac mentis actum. Ergo ratio principaliter significata per vocem *oratio* in mentali verè; in scripta, ac mentali reperitur solummodò similitudinariè.

6. Eodem modo philosophandum est de divisione propositionis, syllogismi, demonstrationis, modi sciendi, aliorumque similium, in scriptum, vocalem, & mentalem. Omnes quippe hæ divisiones sunt analogi in sua analogata. *Ratio est eadem*: Quia ratio principaliter significata per vocem *propositio*, *syllogismus*, *demonstratio*, *&c.* in mentali reperitur verè, sicut genus in sua specie; in scripta verò, & vocali solummodò similitudinariè, sicut significatum in signo. Propositio enim, syllogismus, demonstratio, non sunt voces, aut scripturæ; sed sunt operationes quædam intellectus, quæ per voces, & scripturas significantur, ac manifestantur: adeoque propositio, aut demonstratio vocalis non est vera propositio, aut demonstratio; sed vocatur solummodò propositio, aut demonstratio, quia est signum propositionis, aut demonstrationis veræ in mente latentis. Sicut homo pictus vocatur homo, quia est signum hominis veri. Ergo omnia ista non possunt esse univocata; sed solummodò sunt analogata.

7. *Petes secundò*: An vox *Nemo*, aliæque similes voces mixtæ sint orationes vocales? Passim dicunt esse orationes vocales apud Logicos, non tamen apud Grammaticos. Sed absolutè dicendum est nullo modo esse orationes vocales, neque apud Grammaticos, neque apud Logicos. *Ratio breviter est*: Quia oratio vocalis debet esse plures voces inter se debito modo, & ordine constructæ: atqui vox *Nemo*, aliæque similes non sunt voces plures, sed unica vox: ergo nulla ratione esse possunt vocales orationes. *Ratio majoris est*: Quia vocalis oratio idem omninò est, quod vocalis constructio: atqui vocalis constructio esse nequit sine pluribus vocibus: ergo oratio vocalis esse debent plures voces. Neque valet ista distinctio de Logico, & Grammatico: Quia, ut jam aliquoties dixi, de voce simplici & complexa, de adjectiva & substantiva, de recta & obliqua, de oratione & constructione vocali, &c. philosophari debent Logici, Physici, Juristæ, Theologi, &c. sicut philosophantur Grammatici: Quia hanc philosophiam non faciunt nomine suo; sed illam mutuantur à Grammatico.

DUBIUM II.

Quid sit propositio vocalis in genere?

8. PRopositio vocalis varia habent nomina: vocatur enim propositio, enuntiatio, prædicatio, oratio enuntiativa, &c. Item varias habet definitiones. Prima esse potest hæc: Est oratio verum vel falsum significans. Sed definitio hæc non est essentialis; sed solummodò descriptiva & accidentalis. *Ratio est clara*: Quia illa definitio est accidentalis, quæ datur per accidentia definiti: atqui ista definitio datur per accidentia propositionis definitæ: ergo est definitio accidentalis, non essentialis. *Probatur minor*: Quia definitio hæc datur per veritatem & falsitatem: atqui veritas & falsitas sunt quædam propositionis accidentia: sunt enim à propositione realiter separabilia, possuntque illi adesse, ac abesse sine propositionis corruptione. Ergo ista definitio datur per accidentia definiti. *Probatur minor*: Quia potest eadem propositio invariata de vera in falsam, ac de falsa transire in veram: ergo veritas & falsitas sunt à propositione separabilia sine ejus corruptione. *Patet antecedens*: Quia verb. grat. hæc propositio, *Homo est albus*, conservetur à Deo, vel ab homine per mediam horam invariata; ac interea temporis homo ex albo fiat niger, & denuo ex nigro albus, ista propositio ex vera fiet falsa, & ex falsa rursus vera: ergo potest eadem propositio invariata de vera in falsam, ac de falsa transire in veram. De quo plura in Libris de Anima.

9. *Petes*: An omnis omninò propositio sit vera vel falsa; ita ut nulla sit, quæ neque sit vera, neque falsa? *Resp.* Nullam esse talem; sed omnem omninò propositionem, qualiscumque demum sit, sive vocalis, sive scripta, sive mentalis, sive affirmativa, sive negativa, &c. esse vel veram, vel falsam. *Ratio est clara*: Quia in omni omninò propositione significatum prædicati formale vel subjecto convenit vel disconvenit: nequit enim subjecto simul convenire, & simul disconvenire; vel neque convenire, neque disconvenire: sed necessario sub disiunctione vel convenit, vel disconvenit. Si conveniat, prædicatio est vera: si disconveniat, prædicatio est falsa, ut pluribus ostendam infra. Ergo omnis prædicatio vel est vera, vel falsa, nullaque est, quæ neque sit vera, neque falsa, vel quæ sit simul vera & falsa.

10. Attamen, licet omnis prædicatio sit vera vel falsa, non tamen omnis est verax vel mendax: veracitas enim & mendacitas non cadunt in propositionem mentalem: sed solummodò in scriptam & vocalem. Notanda quippe hæc est differentia inter propositionem mentalem ex una parte, ac scriptam & vocalem ex alia parte. Quod prædicatio scripta & vocalis possint esse veræ, & falsæ, veraces, & mendaces; mentalis verò esse potest quidem vera & falsa, non tamen verax aut mendax. *Ratio est clara*: Quia esse prædicationem veram vel falsam est illam esse conformem vel difformem rei significatæ; illam verò esse mendacem vel veracem est illam esse difformem vel conformem interno Judicio mentis: atqui propositio mentalis quidem conformari vel difformari potest rei significatæ, non tamen interno Judicio mentis: ipsa enim est internum Judicium mentis. Ergo quidem esse potest vera vel falsa, non tamen verax vel mendax. At verò prædicatio scripta & vocalis conformari possunt tam rei, quam interno Judicio mentis: utrumque enim significant. Ac per ordinem ad rem dicuntur veræ vel falsæ; per ordinem verò ad internum mentis Judicium à se significatum dicuntur esse veraces vel mendaces. Quod est bene notandum.

11. Alii

11. Alii propositionem definiunt hoc modo: Est oratio affirmativa vel negativa unius de alio: vel est affirmatio aut negatio unius de alio. Sed definitio non valet. *Ratio est*: Quia nullum genus definiri potest per species suas disiunctivè enumeratas: malè enim definiretur animal, quod sit vivens rationale vel irrationale. Atqui illa definitio est talis: datur enim per affirmationem & negationem disiunctim enumeratas, quæ sunt species propositionis. Ergo ista definitio nequit esse congrua & legitima. Minor est clara, fietque clarior ex infra dicendis; *Major verò probatur*: Quia definitio dari debet per essentialia definiti: atqui species non sunt essentiales suo generi; ut clarum est: genus enim in suo conceptu abstrahit à speciebus & differentiis sibi subordinatis. Ergo nullum genus legitimè definiri potest per suas species disiunctim, aut disiunctivè enumeratas.

12. *Obiicies*: Quidquid est de essentia omnium inferiorum sub genere contentorum, hoc est de essentia generis: verb. grat. quidquid est de essentia omnium animalium particularium, hoc est de essentia animalis in genere. Quidquid est de essentia omnium hominum singularium, hoc est de essentia hominis in communi. Ergo similiter quidquid est de essentia omnium propositionum in singulari, hoc est quoque de essentia propositionis in communi. Atqui de essentia omnis propositionis singularis est esse affirmativam, vel negativam alicujus de aliquo: ergo hoc ipsum est de essentia propositionis in communi: ergo dicta definitio data est per essentialia definiti: adeoque est legitima & bona. Vidi aliquos, qui hoc argumento premerentur, & vix exitum invenirent; exitus tamen inventu facilis est: negari quippe debet assumptum, licet enim sæpè verum sit, non tamen semper & ubique. Et do tibi duas instantias. *Prima est hæc*: De essentia cujuscumque animalis in singulari est singularitas: illa tamen non est de essentia animalis in communi. *Secunda est hæc, facitque ad præsens propositum*: De essentia cujuscumque animalis, sive individui, sive specifici, est esse rationale, vel irrationale; nullum enim assignabis animal, quod non sit essentialiter rationale, vel irrationale: hoc tamen non est de essentia animalis in genere: cum animal in genere ab utraque illa differentia abstrahat; adeoque neutra sit illi essentialis. Generaliter enim differentiæ, adæquatè dividentes aliquod genus, disiunctim enumeratæ sunt de essentia cujuscumque inferioris; non tamen sunt de essentia generis divisi: ut facilè patebit consideranti, & per singula discurrenti. Similiter ergo hic, *Affirmativum vel negativum alicujus de aliquo*, quæ sunt differentiæ adæquate dividentes propositionem in genere, sunt quidem de essentia cujuscumque propositionis singularis; non tamen de essentia propositionis in genere: illa enim ab utroque abstrahit; adeoque ista definitio non datur per propositionis essentialia: & sic non est bona & legitima. Itaque ista propositio assumpta est quidem sæpè vera, non tamen semper; ut patet per jam dicta.

13. *Resp. itaque & dico*: Propositio vocalis in genere definiri debet hoc modo: *Est oratio enuntiativa, seu judicativa unius de alio*. Vel etiam hoc modo: *Est oratio constans verbo indicativi modi*. Hæc quippe definitio convenit omni, & soli propositioni, affirmativæ, negativæ, simplici, complexæ, absolutæ, modali, &c. Item in hac definitione notari non possunt illa incommoda, quæ notavimus in duabus præcedentibus: datur enim definitio non per propositionis accidentia, neque per differentias ejus divisivas; sed per differentiam ejus constitutivam, quæ est *esse Judicativum unius de alio*. Nam propositio vocalis idem est, quod Judicium vocale: atqui differentia judicii constitutiva, & disiunctiva à simplici apprehensione, & discursu est *esse judicativum unius de alio*: ergo hæc eadem est differentia constitutiva, & distinctiva propositionis vocalis.

14. *Dices*: Potest dari vocalis propositio, quæ non sit oratio: utpote quæ non sit plures voces, sed solummodo unica & simplex vox. Ergo malè dicuntur in hac nostra definitione, quod propositio debeat esse oratio. *Probatur antecedens*: Quia omnis vox significativa Judicii, & propositionis mentalis, est propositio vocalis: atqui potest unica simplex vox esse significativa propositionis mentalis; neque ad hujusmodi significationem requiruntur voces plures: ergo dari potest vocalis propositio, quæ non sit oratio. *Probatur minor*: Quia hæ voces, *Curro, amo, loquor, &c.* singulæ sunt vox unica simplex: atqui singulæ significant internam propositionem mentalem: ergo potest unica simplex vox esse significativa propositionis mentalis. Similiter dum quis me rogat. *Vidisti Romanum Pontificem?* Et ego respondeo, *Non*; ista simplex dictio, *Non*, significat meam propositionem mentalem: ergo interna propositio ab unica simplici voce significari potest. *Probatur antecedens*: Quia illa vox significat internam propositionem mentis, per cujus prolationem quis censetur vocaliter affirmare, vel negare: atqui per istam vocis *Non* in tali concurrentia prolationem, ergo censeor vocaliter negare, vereque vocaliter nego: ergo ista simplex dictio *Non* in ista non currentia est significativa internæ meæ propositionis mentalis. *Resp. negando antecedens*: ad probationem dico, istas voces simplices esse quidem propositiones vocales implicitas, & virtuales; non tamen explicitas, veras, & formales. Omnis quippe expressa, veraque vocalis propositio esse debet formalis, ac expressa oratio, pluriumque vocum constructio.

DUBIUM III.

Quid sit propositio simplex, quid composita?

15. Propositio vocalis ordinariè, ac benè dividitur in propositionem simplicem seu categoricam, ac in complexam seu hypotheticam. Propositio composita seu hypothetica est illa, quæ componitur ex pluribus simplicibus aliquo nexu Grammaticali inter se connexis. Nexus Grammaticalis idem est, quod conjunctio Grammaticalis: qualis est, *Et, vel, neque, ergo,*

ergo, *si*, *quia*, *&c.* Istæ ergo omnes orationes, quæ constant pluribus propositionibus simplicibus tali conjunctione inter se conjunctis, vocantur & sunt propositiones compositæ, & hypotheticæ. Ut; *Petrus est homo*, *& Bucephalus est equus*. *Si viceris*, *fies Cæsar*. *Ipræ sunt in Flandria* : *ergo sunt in Belgio*. Debet, inquam, propositio hypothetica esse composita ex pluribus simplicibus: non quidem expresse & formaliter; sed vel expresse & formaliter, vel saltem implicitè, ac virtualiter. Nam hæ orationes, *Si viceris*, *dabo tibi vitam æternam*. *Cum venerit Paraclitus*, *docebit vos omnem veritatem*, *&c.* Sunt & habentur ab omnibus pro propositionibus hypotheticis: & tamen non constant ex propositionibus simplicibus actu, sed sola virtute pluribus: ut clarum est intuenti.

16. Simplex itaque & categorica propositio est illa, quæ ex pluribus sibi mutuò grammaticaliter conjunctis, neque actu, neque virtute composita est. Ut, *Petrus est homo*, *Joannes*, *qui currit*, *est animal*, *&c.* Differt ergo propositio simplex à composita, non in eo, quod simplex includat solummodo unicam enuntiationem, composita verò includat plures. Utrumque enim falsum est. Fieri quippe potest, ut propositio simplex includat propositiones plures, uti fit in hac, *Petrus*, *qui currit*, *est animal*; & ut propositio complexa non includat plures, uti fit in hac, *Si viceris*, *dabo tibi vitam æternam*. Differentia ergo harum propositionum desumi debet ex copula principali: Nam propositionis simplicis copula principalis est verbum; complexæ verò copula principalis esse debet aliqua Grammaticalis conjunctio. Et hinc propositio complexa definiri non debet hoc modo: Est propositio includens propositiones plures; Sed hoc modo: Est propositio includens propositiones plures aliqua conjunctione Grammaticali sibi mutuo connexas.

17. De speciebus & divisionibus propositionis categoricæ latissimè dicam infra: de speciebus verò & divisionibus propositionis hypotheticæ brevissimè dicam hic. Propositio itaque hypothetica varias habet species & divisiones. Dividi enim potest in propositionem copulativam, disiunctivam, conditionalem, rationalem, caussalem, &c. Quarum omnium essentialis differentia desumi debet ex conjunctione Grammaticali, quæ est principalis copula. Propositio itaque copulativa est illa, cujus copula est conjunctio copulativa. *Et*, *atque*, *nec*, *neque*, aut alia æquivalens. Ut, *Papa est Italus*, *& Rex noster est Hispanus*. Propositio disiunctiva est illa, cujus copula est conjunctio disiunctiva *Vel*, *sive*, *aut*, aliavè similis. Ut, *Petrus est equus*, *vel Joannes est animal*. Propositio conditionalis est illa, cujus copula est conjunctio conditionalis. *Si*, *nisi*, aliavè æquivalens. Ut, *Si viceris*, *fies Cæsar*. Rationalis propositio est illa, cujus copula est conjunctio rationalis: *Ergo*, *igitur*, *itaque*, *&c.* Ut, *Petrus est homo*, *ergo est rationalis*. Propositio caussalis est illa, cujus copula est conjunctio caussalis. *Quia*, *quoniam*, *&c.* Ut, *Homo est risibilis*, *quia est rationalis*. Et ita consequenter philosophandum est de aliis multis propositionis complexæ speciebus, quæ facilè possunt fingi, & excogitari.

18. *Petes primò*: Quid requiratur ad veritatem singularum harum enuntiationum? *Resp.* Ad veritatem copulativæ requiritur veritas utriusque propositionis simplicis. *Ratio est*: Quia utraque simul & copulativè sumpta enuntiatur, affeRitur, vel negatur: adeoque, ut tota propositio copulativa sit vera, veræ esset debent omnes ejus partes. Hoc tamen intelligi debet de illis propositionibus, in quibus copula copulativa sumitur copulativè: Nam copula, seu conjunctio copulativa (quod supra *disp.* 15. *dub.* 1. dicere oblitus sum) sumitur non solummodo copulatim, & copulativè; sed etiam frequentissimè in Jure sumitur disiunctivè, & alternativè: ut observat Glossa Cap. *Ex parte*. *De Rescriptis*, 1. *V. Et perpetuo*. Et Glossa Cap. *In alternativis*. *De Reg. Juris in* 6. Propositiones ergo copulativæ, in quibus conjunctio copulativa sumuntur disiunctivè, ad sui veritatem non requirunt veritatem omnium simplicium; sed solummodò unius, ut jam dicam. Tales quippe propositiones licet voce sint copulativæ; sensu tamen sunt disiunctivæ: adeoque sequuntur normam, & regulam disiunctivarum, non autem copulativarum propositionum.

19. Ad veritatem propositionis disiunctivæ non requiritur veritas omnium simplicium; sed solùm unius. Forma ergo aliquam hypotheticam disiunctivam constantem centum simplicibus, quarum nonaginta novem sint falsæ, & unica sit vera, tota ista hypothetica erit vera. *Ratio est*: Quia *in alternativis*, *seu disiunctivis*, *sufficit unum adimpleri*: ut habet Regula Juris in 6. Glossa marginalis hujus Capituli limitat Regulam ad propositiones disiunctivas affirmativas, qualis verb. grat. est hæc: *Petrus est equus*, *vel Bucephalus est equus*. In negativis verò, qualis v. g. est hæc: *Neque Petrus est equus*, *neque Bucephalus est equus*, dicit Regulam claudicare: Quia, ut ait, *In negativis requiritur*, *quod neutrum fiat*. Sed errat: Regula enim est universaliter vera, etiam in negativis. Errat, inquam, non quidem in suo dicto; sed in suo supposito. Supponit enim illas propositiones complexas, quarum copula est conjunctio *Neque*, esse disiunctivas; cum tamen sint copulativæ: adeoque bene dicit ad veritatem earum requiri quod neutrum fiat; sed errat dicens, ac supponens illas esse disiunctivas. In disiunctivis itaque etiam negativis sufficit alterum adimpleri: v. g. hic: *Vel Petrus non est homo*, *vel Petrus non est brutum*.

20. Ad veritatem propositionis rationalis requiritur, quod utraque pars sit vera; & præterea, ut posterior rectè inferatur ex priori: sive ut fiat bona consequentia. Propositio enim rationalis idem omninò est, quod argumentatio: ad cujus bonitatem, & veritatem requiritur veritas antecedentis, ac consequentis, cum bonitate consequentiæ. De quo dicam in Logica. Ad veritatem caussalis etiam requiritur veritas utriusque partis; ac præterea, ut propositio prior sit caussa posterioris. Hinc falsa est hæc propositio caussalis: *Quia homo est risibilis*, *est rationalis*. Licet enim homo sit & risibilis, & etiam rationalis &

per

per consequens utraque pars istius complexæ vera sit; quia tamen prior propositio non continet caussam posterioris, tota complexa est falsa. Ad veritatem propositionis conditionalis etiam requiritur veritas utriusque simplicis; ac præterea, ut una dependeat ab alia, tamquam à sua conditione.

21. *Petes secundò*: An divisio propositionis in simplicem & complexam sit univoca? *Resp. affirmativè*. *Ratio est*: Quia propositio simplex & complexa sunt univocata vocis *propositio*: ergo hæc divisio est univoca. *Probatur antecedens*: Quia univocata sunt illa, quæ significatum formale alicujus vocis habent in se eodem modo: atqui propositio simplex & complexa habent in se significatum formale vocis *propositio* eodem habendi modo: ergo sunt univocata ejus. *Probatur minor*: Quia propositio est oratio judicativa unius de alio: adeoque significatum formale vocis *propositio* est judicatio unius de alio. Atqui judicatio unius de alio reperitur in utraque hac propositione: item reperitur in utraque eodem modo, eo videlicet modo, quo significatum formale generis reperiri solet in suis speciebus. Ergo utraque hæc propositio habet in se idem significatum formale vocis *propositio* eodem habendi modo. Minor facilè patebit illam examinanti.

DISPUTATIO XX.

De Partibus Propositionis categoricæ.

Brevis sum circa propositionem hypotheticam; quia omnia, quæ circa illam controverti possunt, facilè eruentur ex illis, quæ dicam de propositione categorica. Hic inquiro partes ejus, quæ sunt prædicatum, subjectum, copula, nomen, verbum, &c. Quæro ergo hæc omnia, quid sint.

DUBIUM I.

Quid & quotuplex sit terminus propositionis Categoricæ.

1. Terminus varius est pro varietate rerum terminatarum. Alius est terminus anni, alius terminus vitæ humanæ, terminus agri, terminus Archi-diocœsis Coloniensis, &c. Hi omnes termini ad nostrum propositum vel nihil faciunt, vel valdè parum. Nos hic de termino propositionis agimus: & quidem de termino propositionis categoricæ. Nam de termino propositionis hypotheticæ nihil video dicendum: illius enim propositionis terminus est propositio categorica, de qua dixi *disp. præcedenti*, & dicturus sum usque ad finem hujus operis. Quo verò modo, & qua ratione dicatur categorica propositio esse terminus propositionis hypotheticæ, facilè patebit ex dicendis de termino propositionis categoricæ.

2. *Ubi ante omnia notandum est*: Terminum ordinariè dividi in terminum formalem, & objectivum. Sicut quippe propositio dividitur in formalem & objectivam, conceptus in formalem & objectivum, spes, timor, amor, fides, in formalem & objectivam, &c. Ita eadem divisione dividi debet terminus. Propositio formalis sunt conceptus, voces, vel scripturæ enuntiantes unum de alio; propositio verò objectiva est istorum conceptuum, vocum, vel scripturarum objectum: nihil, inquam, est aliud, quam res, quæ de alia enuntiatur, & res de qua alia enuntiatur. Exempla fingere Lectori erit facile: hæc quippe distinctio in scholis est valdè vulgata. Eodem modo philosophandum est de termino. Terminus formalis est conceptus, scriptura, vel vox aliqua; terminus verò objectivus est res per conceptum, vocem, vel scripturam istam significata, verb.g. in hac propositione vocali, *Homo est animal*, voces *homo* & *animal* sunt termini formales; suppositum verò humanitatis, & suppositum animalitatis, per voces istas significata sunt termini objectivi. Vocantur termini objectivi, quia sunt objectum terminorum formalium: signi enim significatum propriissimè vocatur signi objectum, ut dixi jam aliquoties. Quid & quotuplex sit terminus objectivus, parum ad nos facit: nos ergo hic inquirimus de solo termino formali; ac præsertim de termino vocali. Agimus quippe hic de vocali propositione, ejusque vocalibus partibus.

3. Et ex hac termini divisione, ac distinctione benè intellecta concordari potest quædam sententia Nominalium, cum quadam repugnanti sententia Realium. Reales quippe dicunt res de sese mutuò verè prædicari, vereque sibi mutuò subjici: verè in prædicationibus esse terminos, verè esse prædicatum & subjectum. Nominales verò è contra negant hæc omnia: negant res de sese mutuò prædicari posse, aut subjici; negant res esse propositionum terminos, prædicatum, aut subjectum. Sed dicunt propositionum terminos, prædicatum, & subjectum, esse solas voces, scripturas, & conceptus. Hæ, inquam, duæ sententiæ repugnare videntur, & à Trivialibus Philosophis in lectione Nominalium nunquam versatis, repugnare censentur; sed videntur & censentur tantum: Non enim verè repugnant. Reales enim loquuntur de termino, subjecto, & prædicato objectivo: dicunt res in propositionibus esse terminos, esse prædicatum, & subjectum objectivum. Nominales verò loquuntur de termino, prædicato, ac subjecto formalibus: dicunt res non posse esse terminum, subjectum, vel prædicatum formale; sed illa debere esse voces, scripturas, vel conceptus. Et hoc etiam verissimum est, & à Realibus nunquam negatum. Adeoque Nominales hic, sicut & alibi sæpè, non repugnant realibus. His positis

4. *Resp. & dico primò*. Terminus (intellige formalis) est extremum propositionis. Est, inquam, propositionis extremum, non extrinsecum eo modo, quo lapis est extremum agri; sed intrinsecum eo modo, quo Italia est extremum Europæ. Est ergo extremum, id est, extrema pars alicujus propositionis; v.g. cùm dico, *Homo est animal*, voces *homo* & *animal* sunt termini istius propositionis: quia sunt ejus extremæ partes illam ex utraque parte concludentes. Debet autem

defi-

definitio intelligi non de extremitate quoad locum, propositionem, vel prolationem, quasi verò terminus semper sit extrema propositionis vox: sed de extremitate quoad sensum & significationem. Nam in hac propositione, *Joannes est filius Zebedæi*, vox *Zebedæi*, non est istius propositionis terminus: quia quamtumvis sit extrema quoad positionem; non est tamen extrema quoad sensum.

5. *Dico secundò*: Terminus dividi debet in terminum vocalem, & scriptum. Terminus vocalis est vox; terminus verò scriptus est scriptura. Terminus vocalis est extremum propositionis vocalis; terminus vero scriptus est extremum propositionis scriptæ. Ordinariè addunt tertium divisionis membrum: videlicet terminum mentalem. Sed istum ego repudio; & dico omnem omninò terminum esse vel scriptum, vel vocalem, nullumque dari terminum mentalem. *Ratio est*: Quia terminus est extrema pars propositionis: adeoque terminus mentalis foret extrema pars propositionis mentalis. Atqui in propositione mentali nulla est extrema pars, nullaque pars nullumque subjectum distinctum realiter à prædicato: propositio quippe mentalis est qualitas & conceptus quidam simplex, nullas omninò habens partes: ut eleganter tradit Ariminensis *in prologo, quæst.*1. *art.*3. Ergo nullus datur terminus mentalis; sed omnis omninò est vel scriptus, vel vocalis.

6. *Petes*: An scripturæ, & voces extra propositionem formatæ, & prolatæ sint termini? Aliqui affirmant; sed est omninò negandum. *Ratio est*: Quia oportet philosophari de termino propositionis, sicut philosophamur de termino agri, Regni, Diocœsis, &c. Atqui lapis non vocatur, neque est agri terminus, nisi sit actu & de facto in agro positus: alioquin lapis jacens in agro Iprensi vocari posset, & esse terminus agri Coloniensis. Ergo similiter scriptura, & vox nequeunt esse, & vocari propositionis termini, nisi actu ponantur intra propositionem. *Et ratio à priori est*: Quia terminus non est id, quod terminare potest; sed quod actu terminat: adeoque tunc aliquid vocatur alicujus rei terminus, quandò illam actu terminat. Ergo tunc voces, ac scripturæ vocantur, & sunt propositionum termini, quando illas actu terminant. Atqui illas actu non terminant, nisi quandò actu in illis ponuntur: ergo voces, & scripturæ extra propositionem prolatæ vel positæ vocari non possunt propositionis termini. Vide dubium sequens: omnia quippe, quæ dicam de prædicato, & subjecto formali, & objectivo, etiam applicari possunt, ac debent ad terminum formalem, ac objectivum in communi sumptum.

DUBIUM II.

Quid sit Subjectum & Prædicatum?

7. SIcut terminus formalis dividitur in vocem & scripturam, ita quoque dividi debet in prædicatum & subjectum. Cum hac tamen differentia: Quod hæc divisio videatur esse generis in species; ista verò accidentis in subjecta. Quod tamen relinquo examini & Judicio Lectoris. Ubi advertere debes, quod prædicatum & subjectum dividi debeant, sicut divisus est terminus, in formale & objectivum. Prædicatum & subjectum formale sunt voces & scripturæ componentes, & concludentes propositionem scriptam, & vocalem. Prædicatum verò & subjectum objectivum sunt res per voces, & scripturas istas significatæ. Nos hic agimus de formalibus: Dicemus tamen etiam aliquid de objectivis.

8. Et profecto hæc distinctio est bene notanda, & observanda. Nam in his vocibus *terminus*, *subjectum*, *prædicatum*, in communi colloquio, ac exercitio Scholastico terribiliter, ac frequenter æquivocamus. Quæ frequens æquivocatio, nisi bene calleatur, hominem detrudet in frequentes, ac infames errores. Sæpissimè enim, ac ferè continuò dum istis vocibus utimur, transimus ab una significatione in aliam: modo accipimus pro termino, subjecto, & prædicato formalibus; modò pro objectivis. Dicimus enim: *In prædicatione affirmativa prædicatum & subjectum debent esse realiter identificata*. Ibi *prædicatum* & *subjectum* accipiuntur pro objectivis. Rursus dicimus: *Prædicatum & subjectum identificari debent in suo significato recto*. Ibi accipiuntur pro formalibus. Item dicimus: *Significatum formale prædicati debet quadrare & inexistere subjecto*. Ibi *prædicatum* accipitur pro formali; *subjectum* verò accipitur pro objectivo. Et ita fit sæpissimè: Quam æquivocationem nisi quis cautè advertat, facilè fiet, ut incautè in errorem decidat. Quo posito

9. *Resp. & dico*: Prædicatum objectivum est res illa, quæ de alia re affirmatur, vel negatur; subjectum verò objectivum est res illa, de qua aliqua alia res affirmatur, vel negatur; verb. gr. cum dico, *Homo est animal*, suppositum humanitatis est objectivum subjectum; de hoc enim affirmatur suppositum animalitatis, quod ideò ibi est objectivum prædicatum. Prædicatum verò formale est vox, vel scriptura significans rem illam, quæ de alia affirmatur, vel negatur. Subjectum verò formale est vox, vel scriptura significans rem illam, de qua alia res affirmatur, vel negatur; verb. grat. in præfata propositione, *Homo est animal*, vox *homo* est formale subjectum; vox verò *animal* est formale prædicatum.

10. *Dices*: Quomodo voces, & scripturæ esse possunt propositionis subjectum, vel prædicatum? Etenim prædicatum est illud, quod de alio affirmatur, vel negatur; subjectum est illud, de quo aliud affirmatur, vel negatur: atqui scripturæ, & voces neque sunt illud, de quo aliud affirmatur, vel negatur; neque etiam illud, quod de alio affirmatur, vel negatur: hæc omnia enim quadrant rebus significatis, non vocibus significantibus. Ergo voces, & scripturæ esse non possunt subjectum, vel prædicatum. *Resp.* Definitiones istas pro majori assumptas esse definitiones prædicati, & subjecti objectivi; non verò prædicati, & subjecti formalis: dixi autem voces, & scripturas esse subjectum, ac prædicatum, non objectivum; sed formale. Nam prædicatum, ac subjectum formale

male vocantur signa illa, per quæ nos unam rem de alia affirmamus, & negamus; vel potiùs per quæ nos unam rem de alia affirmari, & negari significamus: atqui illa signa sunt scripturæ, & voces: ergo scripturæ & voces esse possunt subjectum, & prædicatum: non quidem objectivum; sed formale.

11. Itaque tam voces, quam res significatæ per voces dicuntur esse termini, extrema, prædicatum, & subjectum. Voces quidem dicuntur termini formales; res verò significatæ dicuntur esse termini objectivi. Sed hinc oritur difficultas, ac controversia: Quales sint hæ denominationes, *Esse terminum*, *esse extremum*, *esse prædicatum*, *esse subjectum*, *&c.* tam respectu rerum, quam respectu vocum? An sint denominationes reales, vel rationis? Extrinsecæ, vel intrinsecæ, &c. Et quidem Thomistæ, aliique nonnulli Philosophi putant esse denominationes rationis. Sed errant, meo quidem judicio. Sunt quippe denominationes verè reales: rebus quidem totaliter extrinsecæ; vocibus verò partim intrinsecæ, partim extrinsecæ. Oportet singula probare sigillatim.

21. Quod ergo respectu rerum istæ denominationes sint verè reales, *sic probo:* Quia rem esse prædicatum est illam esse de alia re affirmatam, vel negatam: atqui rem esse affirmatam vel negatam est illi denominatio verè realis: ergo similiter, *Esse prædicatum*, est illi denominatio verè realis. *Major est clara:* Quia prædicatio est unius de alio affirmatio, vel negatio: adeoque rem esse prædicatum nihil esse potest aliud, quam illam de alia re esse affirmatam, vel negatam. *Minor verò probatur*: Quia illa denominatio est verè realis, cujus significatum formale est verè reale: ut dicam pluribus infra. Atqui horum prædicatorum, sive harum denominationum, *Esse affirmatum*, *esse negatum*, significatum formale est quid verè reale: significatum quippe earum formale est affirmatio, & negatio, quæ est aliquid verè reale: est enim realis qualitas, realis intellectio, realis operatio potentiæ intellectivæ. Ergo etiam istæ denominationes sunt vere reales.

31. Eodem modo philosophandum est de hac denominatione, *Esse subjectum:* Quia esse subjectum est esse id, de quo aliud affirmatur, vel negatur: est esse habens affirmationem, vel negationem alicujus alterius de se. Sicut enim esse prædicatum est habere affirmationem, vel negationem sui de alio; ita esse subjectum est habere affirmationem, vel negationem alterius de se. Atqui hæc denominatio est verè realis: habet enim reale significatum formale; significatum enim ejus formale est negatio, & affirmatio. Ergo etiam *Esse subjectum*, est rebus denominatio verè realis. *Ex quo patet*: Quod hæ duæ denominationes, *Esse subjectum*, & *Esse prædicatum*, habeant idem omninò significatum formale: & quod ab eadem forma, ab eodem intellectus actu una res denominetur prædicatum, & alia subjectum. Per illum quippe intellectus actum, per quem una res de alia affirmatur, una etiam alii subjicitur; adeoque unius rei subjectio, & alterius prædicatio sunt duæ voces; sed unica res.

41. Quod hæ denominationes sint etiam denominationes rebus totaliter extrinsecæ, *sic probo*: Quia denominatio totaliter extrinseca est illa, cujus significatum formale est totum extrinsecum subjecto: ut dicam pluribus infra. Atqui significatum formale harum denominationum, *Esse prædicatum*, *esse subjectum*, est rebus prædicatis, & subjectis totaliter extrinsecum; ergo istæ denominationes sunt rebus totaliter extrinsecæ. *Probatur minor:* Quia significatum formale istarum denominationum est prædicatio, & subjectio: est actus quidam intellectus, quo una res de alia affirmatur, & una alteri subjicitur. Atqui hic actus est intrinsecus homini prædicanti, & subjicienti; rebus verò ab homine prædicatis & subjectis est planè extrinsecus: ut clarum est. Ergo significatum formale istarum denominationum est rebus totaliter extrinsecum. Adeoque hæ denominationes non sunt denominationes rationis; sed verè reales extrinsecæ, sicut sunt *esse visum*, *esse bonoratum*; &c.

15. Quod hæ eædem denominationes vocibus sint reales; ac partim intrinsecæ, partim extrinsecæ, *etiam probo*: Quia vocem esse prædicatum, vel subjectum nihil est aliud, quam vocem esse positam in orationis enuntiativæ contextu ad significandam rem prædicatam, vel subjectam: atqui illa positio est aliquid voci positæ partim intrinsecum, partim extrinsecum ergo similiter vocem esse prædicatum, vel subjectum, est voci denominatio partim intrinseca, partim extrinseca. Major clara est ex hactenus dictis; vel si illud non sit, dic mihi, quid sit aliud. *Minor verò probatur*: Quia talis vocis in oratione positio est vera vocis suppositio; ut nemo negabit, qui sanus est. Atqui suppositio est voci suppositæ aliquid partim intrinsecum, partim extrinsecum: ut dictum est supra. Ergo etiam ista vocis positio est vocis aliquid partim intrinsecum, partim extrinsecum.

DUBIUM III.

Quid sit nomen Logicum?

16. Longam Nominis definitionem texit nobis Aristoteles: *Est vox significativa ad placitum, cujus nulla partium separata significat, finita, recta, sine tempore.* Sed definitio hæc, ut Aristoteli parcam, ac cætera ejus vitia taceam, tam longa est, ut etiam felicissimam facilè possit turbare memoriam. Sic ergo definies: *Est categorema significativum sine tempore.* Vel uti Grammatici definiunt: *Est vox declinabilis per casus, significativa sine tempore.* Huic tamen definitioni unum obest: Quod scilicet etiam comprehendat voces syncategorematicas, *nullus*, *omnis*, *aliquis*, *&c.* Hæc quippe omnia sunt voces declinabiles per casus; significantes sine tempore. Atqui illæ voces non comprehenduntur sub definito: non enim sunt nomina. Ergo ista Grammaticorum definitio non videtur suo definito esse adæquatè adæquata; sed illud nonnihil excedere, aliquaque comprehendere sub illo non comprehensa. Melior ergo erit hæc definitio: Est categorema significativum sine tempore.

17. Ge-

17. Genus definiti eſt Categorema. Omne enim nomen eſt categorema; non tamen è contra omne categorema eſt nomen. Nam verbum, & participium ſunt categoremata; non ſunt tamen nomina. *Ratio hujus eſt*: Quia nomen debet eſse terminus, & extremum propoſitionis vocalis: nam, ut ordinariè cum Philoſopho dicimus, *Ex nomine, & verbo componitur vocalis propoſitio*: ex verbo quidem tamquam ex copula; ex nomine verò tamquam ex termino & extremo. Atqui extrema propoſitionis debent eſſe categoremata: ut clarum eſt. Ergo etiam nomina debent eſſe categoremata. Hinc nomina obliqua non ſunt vera nomina Logica: cum neque categoremata ſint, neque extrema vocalium propoſitionum eſſe poſſint; ut dixi ſupra ſuo loco. Adeoque vox *obliqua* vocem *nomina* non reſtringit, aut explanat; ſed omninò pervertit, ac alienat.

18. Differentia definiti eſt *ſignificare ſine tempore*. Per hoc enim diſtinguitur nomen à verbo, & participio. Utrumque quippe hoc ſignificat cum tempore. Poteſt quidem nomen ſignificare tempus; item poteſt conſignificare tempus: ſed nullatenus poteſt ſignificare cum tempore. *Pro quo adverte*: Quomodo hæc tria diſtinguantur. Significare tempus eſt pro ſuo principali ſignificato habere aliquod tempus, aliquamve temporis differentiam; verb. grat. voces, *Hora, dies, annus, cras, heri, modo, &c.* ſignificant tempus: Quia earum principale ſignificatum eſt tempus. Conſignificare tempus eſt tempus connotare, ſive eſt habere tempus pro ſuo connotato, ſuoque ſignificato ſecundario. Ita voces, *Cœna, prandium, jentaculum, veſperæ, completorium, &c.* conſignificant tempus: Habent enim tempus pro ſuo connotato, & ſignificato ſecundario: ſignificant quippe iſtæ voces actionem, ſeu functionem aliquam, connotando, ac conſignificando tempus, in quo fieri ſolent, ac debent. Significare verò cum tempore, eſt ſignificare aliquam actionem, ſeu functionem actu fieri, & exerceri in certo aliquo tempore; v. gr. cum dico, *Petrus ivit Neapolim*, vox *ivit* ſignificat cum tempore: ſignificat enim itionem actu fieri & exerceri in tempore præterito. Et hoc ſignificare repugnat nomini: nomen etenim poteſt pro ſuo ſignificato primario, vel ſecundario habere tempus; adeoque poteſt tempus vel ſignificare, vel conſignificare: non poteſt tamen ſignificare, quod aliqua actio, vel functio actu in tempore fiat, & exerceatur; adeoque non poteſt ſignificare cum tempore.

19. *Ex quibus omnibus ſequitur*: Quod nomina debeant eſſe voces rectæ; non tamen voces finitæ, poſſunt enim etiam eſſe voces infinitæ: adeoque Philoſophus in ſua definitione benè dixit, *Nomen eſt vox recta*; malè tamen dixit, *Eſt vox finita*. Quod debeat eſſe rectum, jam dixi: Quia debet eſſe categorema, quod non poteſt eſſe obliquum. Quod poſſit eſſe infinitum, *ſic probo*: Quia omne categorema ſignificativum ſine tempore eſt nomen: atqui voces infinitæ, v. g. *Non homo, non brutum, non lapis, &c.* ſunt categoremata ſignificantia ſine tempore: ergo ſunt nomina. Quid enim illis deeſt? Deinde, tales voces poſſunt eſſe extrema, & termini propoſitionum vocalium; & non ſignificant cum tempore: debes ergo illas intra ſeriem nominum admittere.

20. A nomine non longè abeſt participium. Quod quidam ineptè definiebat eſſe *Categorema ſignificativum cum tempore*. Nam verbum non eſt participium; eſt tamen categorema cum tempore ſignificativum. Defini ergo hoc modo. *Eſt categorema cum tempore ſignificativum, & declinabile per caſus*. Per primam partem differt à nomine; per alteram differt à verbo, quod non eſt per caſus declinabile; ſed per tempora, modos, & perſonas conjugabile. Scire tamen debes, participia omnia tam paſſiva, quam activa, ſumi poſſe duobus modis. Aliquando ſumuntur in vigore participii, quatenus participia ſunt, prout ſunt quid medium inter nomen & verbum. Aliquando ſumuntur in vigore participialis: & tunc non vocantur participia; ſed nomina participialia: immò tunc non ſunt participia; ſed vera, ac perfecta nomina.

21. Inter has quippe duas participii acceptiones, ſeu ſignificationes multæ ac magnæ ſunt differentiæ. Primò enim participium regit caſum ſui verbi, & ſignificat cum tempore, non minùs quàm verbum ipſum, cujus eſt participium. At verò participiale non regit caſum verbi, neque ſignificat cum tempore; ſed conſtruitur cum nomine ſubſtantivo intranſitivè, ſicut alia adjectiva, regitque caſum nominum adjectivorum: ut novit omnis bonus Grammaticus. Secundò, & magis ad rem noſtram, participium habet idem ſignificatum formale cum ſuo verbo; ita ut, ſi ſignificatum formale verbi fuerit actio, paſſio, operatio, habentia, tendentia, &c. id ipſum etiam ſit ſignificatum formale participii. At verò participiale non habet idem ſignificatum formale cum verbo; nec enim de formali ſignificat actionem, aut paſſionem; ſed habitum, inclinationem, conſuetudinem, aut aliud quid ſimile pro occurrentia & diverſa qualitate participialis, & verbi, à quo derivatur. Vide diſp. 9. dub. 3.

DUBIUM IV.

Quid, & quotuplex ſit Verbum Logicum?

22. HÆc vox *verbum* plurimas, eaſque diverſiſſimas habet ſignificationes. Illas omnes enumerare non eſt meæ intentionis: præſtabo id accuratè in Libris de Anima. Sumo hic ergo Verbum prout eſt ſpecies quædam vocis ſignificativæ, & prout opponitur Nomini jam definito. A Philoſopho definitur hoc modo: *Eſt vox ſignificativa ex inſtituto, ſimplex, finita, & recta, quæ inſuper tempus ſignificat, & ſemper eorum, quæ de altero dicuntur, eſt ſignum*. Definio ego breviùs hoc modo: *Eſt categorema ſignificativum cum tempore, & conjugabile per tempora, modos, & perſonas*. Per primam particulam excluduntur omnia ſyncategoremata; per ſecundam nomina: per tertiam excluduntur participia: hæc enim non conjugantur, ſed per caſus declinantur.

44. *Dices*: Verbum quandoque abſolvitur à tempore: ergo verbum non ſemper ſignificat cum tempore: ergo id in definitione verbi malè eſt poſitum. *Reſpond. negando utramque conſequent.* Quia verbum à tempore abſolvi non eſt verbum

bum sine tempore significare: hoc omnino falsum est. Verbum enim verè cum tempore significat, etiam in his propositionibus, in quibus ampliari, & à tempore absolvi dicitur. Verbum ergo à tempore absolvi non est verbum absolvi à significatione cum tempore; sed est veritatem propositionis absolvi, ac independentem fieri à tempore per verbum significato: est veritatem propositionis ad nullum speciale tempus coarctari; sed ad omnes quatuor temporis differentias ampliari; v. g. dicunt ordinariè: *In propositione contingenti verbum tempori alligatur; In necessaria verò à tempore absolvitur*. Utrobique tamen significat cum tempore: utrobique enim significat aliquam actionem, functionem, vel passionem actu fieri & exerceri in tempore. Sensus ergo istius communis axiomatis est hic: Veritas propositionis contingentis tempori per verbum importato alligatur; necessariæ verò veritas ab isto temporis ligamine libera est, ad quatuor temporis differentias extensa, & ampliata.

24. Verbum varias habet divisiones. Primò dividi potest in verbum substantivum, & adjectivum. *Cui divisioni hæc obest dubitandi ratio*: Verbum substantivum debet esse vox substantiva: atqui omne omninò verbum est vox adjectiva: ergo nullum datur verbum substantivum: ergo mala & inepta est hæc divisio. *Patet minor*: Quia, ut supra dixi, vox substantiva est illa, quæ se sola perfectum sensum gignere potest: atqui id non potest ullum verbum, sed omne verbum, ut sensum perfectum gignat, requirit consortium alicujus nominis: & quidem alicujus nominis substantivi. Ergo omne omninò verbum est vox adjectiva; nullumque est vox substantiva: adeoque divisio in substantivum, & adjectivum soli nomini quadrat; nec applicari potest verbo.

25. Nihilominus tamen dico divisionem esse bonam & congruam, si rectè intelligatur. Verbum substantivum vocatur verbum *sum* per omnia tempora, modos & personas; omnia alia verba, activa, passiva, neutra, deponentia, substantialia, accidentalia, &c. vocantur verba adjectiva. Verbum *sum*, inquam, vocatur verbum substantivum: non quia sit vox verè substantiva: nam, ut ostendit optimè posita ratio dubitandi, hoc falsum est; & verbum *sum* est vox verè adjectiva. Vocatur itaque verbum substantivum, quia inter verba imitatur qualitatem, & conditionem vocis substantivæ inter nomina. Illud enim nomen vocatur substantivum, quod complet, ac sustentat significationem nominum aliorum; illa verò, quorum significatio completur, & sustentatur ab alio, vocantur nomina adjectiva: ergo similiter inter verba, illud quod complet, ac sustentat significationem omnium aliorum, rectè vocari potest verbum substantivum, omniaque ista vocari debent verba adjectiva: atqui verbum *sum* complet, ac sustentat significationem omnium aliorum verborum; omnia enim omninò alia verba in sua significatione includunt significationem verbi *sum*, ac per verbum *sum* exponi, ac explicari debent: ergo verbum *sum* rectè substantivum; omniaque alia rectè vocantur verba adjectiva.

26. Verbum adjectivum dividitur in activum, passivum, neutrum, deponens, neutro-passivum, &c. Quæ divisiones explicari solent longè aliter ab inferioribus Grammaticis, aliter à Summulistis, & Philosophis. Grammatici magis attendunt verbi terminationem; nos autem neglecta terminatione, totos nos convertimus ad verbi significationem; ac præsertim ad ejus significatum formale. Itaque verbum deponens, neutrum, passivum, & similia relinquo Grammaticis. Ego Philosophus assumo activum, passivum, & neutrum. Verbum activum apud nos vocatur illud, cujus significatum formale est aliqua actio: ut, *Creo*, *doceo*, *ambulo*, *calefacio*, *loquor*, &c. Verba passiva vocantur illa, quorum formale significatum est aliqua passio: ut, *Calefio*, *fio*, *feror*, *producor*, *creor*, *generor*, &c. Verbum neutrum est illud, cujus formale significatum neque actio, neque passio est; sed simplex habentia alicujus formæ. Ut, *Amo*, *intelligo*, *video*, *irascor*, *luceo*, *fulgeo*, *delector*, *tristor*, &c. *Amo* enim non significat produco amorem; sed habeo amorem: *Luceo* non significat produco lucem; sed habeo lucem, &c. Nos ergo Logici pro invenienda qualitate verbi relinquimus qualitatem terminationis, & attendimus solam qualitatem significati formalis.

27. Sicut nomina adjectiva aliquandò substantivantur, & substantiva quandoque adjectivantur, ita etiam fit in verbis: verba enim neutra aliquandò activantur & activa aliquando neutrizantur; verb. grat. *Luceo*, *fulgeo* apud omnes tam Logicos, quam Grammaticos sunt verba neutra; sæpè tamen activantur, ac sumuntur in significatione activa. Nebuloso enim tempore benè, ac verè dicimus. *Sol modò non lucet*, *non splendet*, *non fulget*, *non radiat*, &c. Ubi ista verba neutra non possunt sumi in significatione neutra: tunc enim propositiones forent falsæ; facerentque hunc sensum: Sol modò non habent lucem, non habe. splendorem, non habet fulgorem, &c. Quod planè falsum est. Activari ergo debent ista verba, ac sumi in significatione activa, facereque hunc sensum verum, ac legitimum: Sol modò non caussat lucem, fulgorem, splendorem, &c. Aliaque adducere exempla bono Grammatico non erit difficile.

28. Secundò dividi potest verbum in verbum secundò adjacens, & verbum tertiò adjacens. Quæ divisio, licet in rigore attribui possit omni verbo, magis ordinariè tamen attribuitur soli verbo substantivo *sum*. Verbum ergo secundò adjacens est illud, post quod non sequitur aliud prædicatum; sed ipsum est prædicatum; v. g. cum dico, *Homo est*, *Deus est*, *Papa est*, Verbum *est* ibi secundò adjacere dicitur: Quia post ipsum non sequitur aliud propositionis prædicatum, sed ipsum est prædicatum. Sic etiam cum dico, *Homo currit*, *Deus vivit*, *equus calet*, &c. ista verba secundò adjacent: Quia sunt ipsum prædicatum, & non solum copula prædicati. Verbum ergo tertiò adjacens est illud, quod non est propositionis prædicatum, sed solummodo copula subjecti cum prædicato sequenti; verb. gr. cum dico, *Homo est animal*, *homo fuit albus*, *Petrus erit doctus*, &c.

Ista verba tertiò adjacent: Quia non sunt propositionis prædicatum; sed solummodò copula vocalis subjecti vocalis cum suo vocali prædicato. Ex quo patet verbum interdum esse copulam, interdum etiam prædicatum propositionis: interdum esse, interdum non esse propositionis terminum.

50. Est autem magna differentia inter significatum verbi *sum* secundò adjacentis, & significata verbi *sum* tertiò adjacentis. Verbum enim *sum* secundò adjacens de formali significat existentiam; v.g. cum dico, *Deus est*, *Antichristus erit*, *Petrus fuit*, *&c.* ibi verba ista significant de formali existentiam, faciuntque hunc sensum: Deus est habens existentiam, Antichristus erit habens, Petrus fuit habens existentiam, &c. At verò verbum *sum* tertiò adjacens de formali non significat existentiam; sed simplicem connexionem prædicati cum subjecto; v. g. cum dico, *Homo est animal*, *homo est albus*, *homo est risibilis*, *&c.* verbum *est* non significat de formali existentiam, neque facit hunc sensum, Homo est existens animal, homo est existens albus; sed significat solam connexionem & unionem prædicati cum subjecto, facitque hunc sensum: Homo est habens sibi conjunctam animalitatem, albedinem, risibilitatem, &c.

51. *Ratio primæ partis est hæc*: Quia verbum *sum* secundò adjacens est prędicatum vocale: adeoque est vox significans rem de alia re affirmatam, vel negatam: & per consequens significatum formale ejus est illa forma, quæ de subjecto affirmatur, vel negatur. Atqui forma, quæ per propositionem de *est* secundò adjacente de subjecto affirmatur, vel negatur, est existentia: ut omni Grammatico notum est. Ergo verbum *sum* secundò adjacens semper significat de formali existentiam. *Ratio verò secundæ partis est hæc*: Quia verbum *sum* tertiò adjacens non est propositionis prædicatum; sed sola prædicati copula: adeoque de formali non debet significare formam, quæ de subjecto affirmatur, vel negatur; sed solam copulationem, vel connexionem prædicati cum subjecto: uti patet in exemplis jam statim assignatis.

DISPUTATIO XXI.

De quibusdam Propositionis categoricæ divisionibus desumptis ex qualitate prædicati.

QUalitas prædicati sæpè refunditur in totam propositionem, seu prædicationem; talisque dicitur tota prædicatio, quale est prædicatum, v. g. à prædicato essentiali, accidentali, contingenti, necessario, intrinseco, &c. tota prædicatio vocatur essentialis, accidentalis, contingens, &c. De hisce ergo prædicationibus agit hæc præsens disputatio. Ubi & hoc adverte (quandoque enim occurrit): Quod hæc vox *denominatio* supponat quandoque pro tota prædicatione; quandoque pro solo prædicato. Ita dicimus, *Esse album*, *esse doctum*, *&c.* esse denominationes accidentales intrinsecas: id est, prædicata accidentalia intrinseca.

DUBIUM I.

Quid sit prædicatio essentialis? Quid accidentalis?

1. ADverte primò: Quid sit unam rem esse de essentia alterius. Aliqui dicunt nihil esse aliud, quàm unam rem non posse esse, nec concipi sine alia. *Sed malè*: Etenim licet omne illud, quod de essentia est, sit tale, ut sine illo res nec esse possit, nec concipi; multa tamen sunt, sine quibus res nec esse, nec concipi potest, quæ tamen nullo modo sunt de essentia; v. g. actio sine termino, item sine suo effectivo principio; unio sine extremis, passio sine subjecto, nec esse potest, nec concipi; terminus tamen & principium actioni, subjectum passioni, extrema unioni non sunt essentialia; ergo ista definitio non est convertibilis; sed est nimis larga. *Patet minor*: Quia forma essentialis ab eo, cui essentialis est, non potest distingui realiter adæquatè. Dico, *Realiter adæquatè*: Quia distingui potest realiter inadæquatè. Anima enim mea est mihi essentialis; à quo tamen realiter inadæquatè distinguitur. Atqui terminus ab actione, subjectum à passione, extrema ab unione distinguuntur realiter adæquatè: ut notum est sanioribus Physicis. Ergo illa non possunt illis esse essentialia. *Ratio majoris est*: Quia omnis forma essentialis debet esse inseparabilis ab eo, cui essentialis est: atqui omnia realiter adæquatè distincta sunt à sese mutuo realiter separabilia: ergo inter duo realiter adæquatè distincta, neutrum potest alteri esse essentiale.

2. Ego ergo dicere soleo hoc modo: Unam rem esse alteri essentialem est unam rem in suo esse constituere aliam; & forma essentialis idem est, quod forma constituens; v. g. materia prima, anima, & unio sunt mihi essentialia: nonnè quia me in meo esse constituunt? Item de essentia albi est subjectum, & albedo; quia hæc duo album constituunt in esse albi: *Et ratio à priori est*: Quia essentiale idem est, quod essentia; idem est, quod rei entitas: atqui essentia rei, seu entitas rei est id, quod rem in suo esse distinguit, & constituit: ergo etiam essentiale, seu forma essentialis est illud, quod rem in suo esse constituit. De quo alibi forsan plura.

3. *Adverte secundò*: Quid sit prædicatum essentiale, quid accidentale. Hoc autem facilè potest erui ex illis, quæ dixi supra *disp.* 8. *dub.* 1. Prædicatum itaque essentiale est illud, cujus utrumque ac adæquatum significatum, tam materiale videlicet, quàm formale (si prædicatum concretum fuerit, utrumque hoc significatum habens) est de essentia subjecti, de quo prædicatur, aut ad quod comparatur. Prædicatum verò accidentale est illud, cujus alterutrum significatum, vel materiale videlicet, vel formale, non est de essentia subjecti; v. g. *animal* respectu hominis est prædicatum essentiale: quia tam significatum ejus materiale, quod est suppositum, quàm formale, quod est animalitas, est de essentia hominis. *Album* verò respectu hominis est prædicatum accidentale: Quia albedo, quæ est significatum ejus formale, non est de hominis essentia. Similiter in hac prædicatione, *Irra-*

tionale est animal, *Animal* respectu irrationalis est prædicatum accidentale: Quia licet animalitas formaliter significata à voce *animal*, sit de essentia irrationalis, uti in Logica dicam; non tamen suppositum, quod est significatum materiale, est de essentia irrationalis. Neque enim irrationale essentialiter est suppositum: cum dentur aliqua irrationalia, quæ non sunt supposita; v. g. brutalitas, equinitas, leoninitas, &c. sunt irrationales; non sunt tamen supposita. Vide quæ dixi supra *loco citato*.

4. *Adverte tertiò*: Quod idem prædicatum possit esse essentiale, simul & accidentale: non solùm respectu subjectorum diversorum; sed etiam respectu subjecti ejusdem. Hoc prima fronte quibusdam apparebit mirum; est tamen clarum & certum. *Sic ergo ostendo*: Quia *vivens*, *substantia*, *corpus*, *ens*, sunt aliqua prædicata; *homo* verò est aliquod idem, unumque subjectum; atqui omnia ista prædicata sunt eidem homini essentialia, & accidentalia: ergo idem prædicatum potest eidem subjecto esse simul essentiale, & accidentale. Quod ista prædicata homini essentialia sint, nemo est, qui dubitet: Est enim certum & clarum. *Et ratio est*: Quia *Vivens*, *corpus*, *substantia*, *ens*, prædicantur de homine, eo modo quo *Animal* prædicatur de illo; atqui *Animal* de homine prædicatur essentialiter: uti norunt omnes. Ergo ista alia prædicata prædicantur de illo etiam essentialiter. *Probat. major:* Quia, ut habet prima Regula Ante-Prædicamentalis, certissima ac indubitata: Omnia essentialia prædicata prædicati dicuntur de istius prædicati subjecto, eo modo quo prædicatum dicitur de illo: adeo ut, si prædicatum dicatur de suo subjecto essentialiter, etiam prædicata essentialia prædicati dicantur de illo essentialiter; si verò de suo subjecto prædicatum dicatur accidentaliter, etiam prædicata essentialia prædicati dicantur de illo eodem modo. Atqui *Vivens*, *corpus*, *substantia*, *ens*, sunt prædicata essentialia animalis: uti quoque norunt omnes. Ergo prædicata hæc debent prædicari de homine, eo modo quo *Animal* prædicatur de illo: adeoque essentialiter. Verum de pulcherrima istac Philosophi Regula alibi latius.

5. Quod ista omnia prædicata sint homini quoque accidentalia *sic probo*: Hoc enim putant quidam esse stultum & paradoxum. *Probo ergo*: Quia *risibile* est homini prædicatum accidentale, ac prædicatur de illo accidentaliter: ergo etiam *vivens*, *corpus*, *substantia*, *ens*, prædicantur de homine accidentaliter. *Antecedens est clarum, ac in confesso apud omnes*. *Conseq. verò probatur*: Quia, ut jam dixi statim, omnia essentialia prædicata prædicati dicuntur de prædicati subjecto, eo modo quo prædicatum dicitur de illo: atqui in hoc casu prædicatum est *Risibile*; subjectum verò est *homo*: ergo omnia prædicata essentialia *Risibilis* dicuntur de homine, eo modo quo *Risibile* dicitur de homine: atqui *Risibile* de homine dicitur accidentaliter: ergo etiam omnia essentialia prædicata *Risibilis* de homine dicuntur accidentaliter: atqui essentialia prædicata *Risibilis* sunt *Vivens*, *corpus*, *substantia*, *ens*: ergo hæc prædicata de homine dicuntur accidentaliter. In hoc discursu omnia sunt clara præter primam majorem, quæ est prima regula ante-prædicamentalis: de qua dicam in ante-prædicamentis. Ac præter ultimum subsumptum, quod videlicet *Vivens*, *corpus*, *substantia*, *ens*, sint *Risibilis* prædicata essentialia: hoc enim quis Trivialis Philosophus facilè negaret: negari tamen non potest. De quo in Logica.

6. Ne tamen hic omninò taceam, cape hanc brevem; sed efficacem rationem: Quia vivens est principium elicitivum actionis vitalis: atqui risibile est essentialiter principium elicitivum actionis vitalis: ergo risibile essentialiter est vivens; adeoque vivens est risibili prædicatum essentiale. *Probatur minor*: Quia risibile est principium elicitivum risionis: atqui principium elicitivum risionis essentialiter est principium elicitivum actionis vitalis; ergo risibile est essentialiter principium elicitivum actionis vitalis. *Patet minor:* Quia risio est essentialiter actio vitalis: ut notum est intelligenti terminos. Ergo principium elicitivum risionis essentialiter est principium elicitivum actionis vitalis; adeoque risibile essentialiter est vivens. Quod si essentialiter vivens: etiam essentialiter est corpus, substantia, & ens, juxta regulam jam datam: Omnia essentialia prædicata prædicati dicuntur de prædicati subjecto, eo modo quo prædicatum dicitur de illo. Sed de his omnibus dicam plura in Logica.

7. Confirmari possunt hæc omnia aliis adhuc exemplis: adducam unicum quod audivi ex ore cujusdam Professoris egregiè docti; v. g. *ens* de Petro & Paulo albis prædicatur essentialiter, ac simul accidentaliter: ergo idem prædicatum respectu ejusdem subjecti esse potest simul essentiale & accidentale. Quod *ens* de Petro essentialiter prædicetur, nolo probare, quia non puto id à quopiam fore negandum. Quod prædicetur accidentaliter, probo eodem argumento, quo supra, quo etiam utebatur iste Professor: Quia *albedo* sive *album* prædicatur de Petro accidentaliter: ergo etiam *ens* prædicatur de illo accidentaliter. *Patet conseq.* Quia essentialia prædicata prædicati dicuntur de prædicati subjecto, eo modo quo prædicatum dicitur de illo: atqui *albedo*, sive *album* dicitur de homine accidentaliter: ergo etiam *ens*, quod est prædicatum essentiale *albi*, de homine dici debet accidentaliter.

8. *Objicies*: Prædicatum essentiale est illud, cujus formale significatum est intra essentiam subjecti; prædicatum accidentale est illud, cujus formale significatum est extra essentiam subjecti: atqui implicat idem ejusdem prædicati formale significatum esse eidem subjecto simul intrinsecum, & extrinsecum: esse simul extra essentiam, & intra essentiam ejusdem subjecti. Ergo implicat idem prædicatum eidem subjecto esse simul essentiale, & accidentale. Argumentum hoc magni fit à quibusdam; Ego illud rideo. *Resp. ergo distinguendo minorem*: Implicat idem prædicatum eidem subjecto esse simul intrinsecum & extrinsecum ratione ejusdem sui subjicibilis: *sic concedo*. Ratione diversorum subjicibilium: *sic planè nego*. Etenim sicut idem homo potest eidem domui esse simul intrinsecus ratione diversarum

sarum partium, potest esse intrinsecus secundùm unam partem, & extrinsecus secundum aliam; potest esse intrinsecus secundùm pedes, & extrinsecus secundùm caput: ita quoque idem prędicatum, sive idem ejusdem prędicati significatum formale potest simul esse intra & extra ejusdem subjecti essentiam ratione diversorum suorum subjicibilium, sive secundùm diversas suas partes subjectivas. Potest esse intra essentiam secundùm unum suum subjicibile, & secundùm aliud esse extra essentiam: adeoque potest eidem subjecto esse simul essentiale, & accidentale. Ita fit in exemplis supra adductis; verb.grat. *ens* diversa subjicibilia habet: videlicet animalitatem, brutalitatem, albedinem, &c. Ratione animalitatis est intra Petri essentiam; ratione albedinis est extra illam. Item subjicibilia viventis sunt homo, brutum, risibile, hinnibile, &c. Ratione hominis est Petro intrinsecum; ratione risibilis est illi extrinsecum. Quid ergo contradictionis est dicere, quod idem prędicatum sit eidem subjecto essentiale, & accidentale? Dicere, quod sit intra & extra ejusdem subjecti essentiam? Hoc enim non fit ratione ejusdem, sed ratione diversorum. His positis

9. *Resp. & dico primò:* Propositio essentialis est illa, in qua prędicatum est de essentia subjecti: in qua utrumque prędicati significatum est de essentia subjecti. Propositio verò accidentalis est illa, in qua prędicatum non est de essentia subjecti: in qua alterum prędicati significatum non est de essentia subjecti; v.g. hę prędicationes, *Homo est animal*, *Petrus est homo*, *est rationalis*, *&c.* sunt prædicationes essentiales: in illis quippe utrumque prædicati significatum, tam scilicet formale, quam materiale, est de essentia subjecti: ut planum est consideranti. At verò hæ prædicationes, *Homo est risibilis*, *rationale est animal*, *Petrus est albus*, *&c.* quia in illis significatum formale prædicati non est de essentia subjecti, sunt prædicationes accidentales. Accidentales quoque sunt hę, *Irrationale est animal*, *sensitivum est animal*, *&c.* Quia licet in illis significatum formale prędicati sit de essentia subjecti; non ita tamen est de significato materiali prædicati. Nam significatum materiale prædicati *animal* est suppositum, quod non est de essentia sensitivi, aut irrationalis: ut fiet clarum & planum ex dicendis in logica. Hic quippe dici ad longum non possunt hæc omnia. Vide etiam *disp.8. dub.1.*

10. *Dico secundò:* Eadem propositio potest esse simul essentialis, & accidentalis. Tales enim sunt omnes hæ, *Homo est vivens*, *homo est substantia*, *homo est ens*, & similes multæ. *Ratio est*: Quia prædicatio essentialis est illa, in qua significatum utrumque prædicati, sive in qua totum prædicatum est de essentia subjecti; prædicatio accidentalis est illa, in qua prædicatum non est de essentia subjecti: atqui potest idem prædicatum esse, ac simul non esse de essentia ejusdem subjecti: atque ita fit in prædicationibus istis allatis. Ergo potest eadem prædicatio esse simul essentialis, & accidentalis; ac allatæ istæ prædicationes sunt tales. Minor satis probata est statim supra. Non video ergo quidnam his opponere valeant: vel si quid habeant, id opponant.

DUBIUM II.

Quid sit prædicatio substantialis? Quid accidentalis?

11. PRædicatio accidentalis duplex est, sicuti & prædicatum accidentale. Una, quæ opponitur prædicationi essentiali; altera, quæ opponitur prædicationi substantiali. De ista dixi jam *dubio 1.* De altera dicam *dubio præsenti*. Similiter inter prædicata accidentalia unum essentiali, alterum opponitur substantiali: de quorum differentia dixi satis supra *disp.8. dub. 1. Adverte hic ergo primò*: Quid sit prædicatum substantiale, quid accidentale illi oppositum. Prædicatum substantiale est illud, cujus formale significatum est substantia. V. *Homo*, *animal*, *risibile*, *&c.* sunt prædicata substantialia: quia eorum significatum formale est verè substantia. Oportet ergo in hoc prædicato negligere significatum rectum ac materiale, ac attendere solum obliquum ac formale. Si enim hoc fuerit substantia, qualecumque fuerit illud, sive substantia, sive accidens, parum refert, prædicatum est ac vocatur substantiale; v.g. cum dico, *Albedo est parietata*, ista vox *parietata* est prædicatum substantiale; ut nemo negabit: & tamen solum ejus significatum formale est substantia: significatum enim ejus rectum ac materiale est albedo, quæ est accidens. Ergo in prædicato substantiali negligere oportet significatum materiale, & attendere solum formale.

12. Eodem modo philosophandum est de prædicato accidentali: Est enim illud, cujus formale significatum est accidens; v. g. *Album*, *dulce*, *stans*, *amans*, *intelligens*, *videns*, *&c.* sunt prędicata accidentalia. Eorum quippe significata formalia sunt vera, & prędicamentalia accidentia. Oportet etiam in hoc prędicato negligere significatum materiale, ac attendere solum formale. Dummodò enim hujus formale significatum sit accidens, significatum materiale potest esse substantia. Quis enim neget, *Albus*, *dulce*, *stans*, *&c.* esse prędicata accidentalia? Nonne tamen eorum rectum, ac materiale significatum est vera prędicamentalis substantia? Ergo etiam in hoc prędicato neglige materiale, & attende solum significatum formale. Vide quę dixi supra *disp.8. dub.1.*

13. *Adverte secundò*: Hęc duo esse valdè diversa. *Esse prædicatum substantiale*, & *prædicari substantialiter*. Hęc duo, inquam, non sunt convertibilia; sed magis & minus communia. Magis commune est *Esse prædicatum substantiale*, *prædicari verò substantialiter* est minùs commune: Nam quidem omne illud, quod prędicatur substantialiter, est prędicatum substantiale; non tamen è contra omne prędicatum substantiale prędicatur substantialiter: v.g. cum dico, *Homo est vestitus*, *est palliatus*, *est ocreatus*, *est gladiatus*, *&c.* ista prędicata, *Vestitus*, *palliatus*, *ocreatus*, *&c.* sunt prędicata substantialia: cum tam eorum significatum materiale, quam formale sit vera substantia. Atqui tamen non prędicantur ibi substantialiter: ergo potest aliquod prędicatum esse prędicatum substantiale, & ta-

& tamen non prædicari substantialiter. *Probatur minor*: Quia illud prædicatum prædicatur de subjecto substantialiter, cujus formale significatum pertinet ad substantiale complementum, ac ad substantialem perfectionem sui subjecti: atqui in istis præfatis prædicationibus significatum formale prædicati non pertinet ad substantiale complementum, neque ad substantialem perfectionem sui subjecti: ut consideranti facilè fiet planum. Ergo in istis prædicationibus prædicatum, licet sit substantiale, non tamen prædicatur substantialiter.

14. *Et hujus discriminis ratio à priori est:* Quia esse prædicatum substantiale, est esse prædicatum de formali significans substantiam; prædicatum verò aliquod prædicari substantialiter est prædicatum esse tale, ac de tali prædicari subjecto, ut significatum ejus formale pertineat ad substantiale complementum, substantialemque perfectionem sui subjecti; verb. g. in his prædicationibus, *Homo est capitatus*, *homo est brachiatus*, *homo est carneus*, *osseus*, *nervosus*, *&c.* prædicata ista prædicantur substantialiter: quia caput, brachia, caro, nervi, ossa, quæ sunt eorum formalia significata, licet non pertineant ad hominis essentiam, pertinent tamen ad hominis substantiam: pertinent ad hominis substantialem perfectionem, ac substantiale complementum. Homo enim sine illis est substantialiter incompletus, ac substantialiter imperfectus. Atqui potest aliquod prædicatum pro formali significato habere substantiam, quæ tamen non pertineat ad substantiale complementum, neque ad substantialem perfectionem subjecti, de quo prædicatum esse prædicatum substantiale, non tamen prædicari substantialiter.

15. Et hinc *prædicari substantialiter* est quid medium inter *prædicari essentialiter* & *prædicari accidentaliter*. Est quid minus, quam prædicari essentialiter, & quid majus, quam prædicari accidentaliter. Prædicari enim essentialiter est significatum formale prædicati spectare non solum ad substantiam, sed etiam ad essentiam subjecti; prædicari verò accidentaliter est significatum formale prædicati spectare neque ad essentiam, neque ad substantiam subjecti: inter quæ mediat prædicari substantialiter. Est enim nihil aliud, quam significatum formale prædicati spectare, non quidem ad essentiam, sed ad substantiam, seu ad substantiale complementum subjecti; verb. g. hic, cum dico, *Homo est capitatus*, prædicatum istud *capitatus* non prædicatur de homine essentialiter: quia non pertinet ad essentiam ejus. Neque etiam prædicatur purè accidentaliter: quia non est purum accidens ejus. Prædicatur ergo medio modo: prædicatur, inquam, substantialiter: quia *caput*, significatum ejus formale est quid medium inter essentiam & purum accidens: est enim quid pertinens ad substantiale hominis complementum, substantialemque hominis perfectionem.

16. Eodem modo philosophandum, ac distinguendum est inter hæc duo: *Esse prædicatum accidentale oppositum substantiali*, & *Prædicari accidentaliter*. Hæc etenim duo etiam non sunt convertibilia; sed magis & minùs communia. Minùs commune est prædicatum accidentale; prædicari verò accidentaliter est magis commune. Nam quidem omne prædicatum accidentale prædicatur accidentaliter; nullum enim prædicatum accidentale, cum prædicamentale accidens sit, esse potest substantiale complementum, aut substantialis perfectio sui subjecti. Non tamen omne illud, quod prædicatur accidentaliter est prædicatum accidentale; potest enim esse prædicatum substantiale; v. g. cum dico, *Homo est loricatus*, *est ocreatus*, &c. ista prædicata sunt prædicata substantialia; non tamen prædicantur substantialiter, sed accidentaliter: ut patet ex jam dictis, & adhuc magis patebit ex statim dicendis.

17. *Dices*: Nulla est differentia, nullumque discrimen inter *Esse prædicatum essentiale*, ac inter *Prædicari essentialiter*: ergo etiam nullum constitui debet, aut potest discrimen inter *Esse prædicatum substantiale*, ac *Prædicari substantialiter*. *Conseq. tenet à pari*; *antecedens verò patet*: Quia si tale discrimen sit, illud assignetur nobis. *Resp. negando conseq.* Et dico esse magnam disparitatem. Quæ sita est in hoc: quod prædicatum dicatur substantiale à solo suo significato formali, sine ullo ordine ad subjectum, de quo prædicatur; dicitur verò substantialiter prædicari non à solo suo formali significato, sed à suo formali significato certo modo ad subjectum comparato: ideoque, quia aliud est ordo, seu habitudo prædicati ad subjectum, aliud formale prædicati significatum, hinc etiam aliud est prædicatum aliquod esse substantiale, aliud verò illud substantialiter prædicari. At verò prædicatum non dicitur essentiale à solo suo formali significato absolutè secundùm se considerato; sed à suo formali significato, ut habenti certum ordinem ad suum subjectum: prædicatum quippe essentiale est illud, cujus formale significatum est de essentia subjecti. Ac sic ex eadem radice dicitur prædicatum esse essentiale, ac essentialiter prædicari: adeoque non possunt hæc duo distingui, ac discriminari, sicut discriminantur illa. Quibus ita positis

18. *Resp. & dico primò*: Prædicatio substantialis non est illa, quæ constat prædicato substantiali, sive cujus prædicati formale significatum est substantia; v. g. hæ prædicationes, *Homo est calceatus*, *homo est calcariatus*, *est baltheatus*, *&c.* non sunt apud Logicos prædicationes substantiales, sed accidentales: licet interim habeant prædicatum, cujus formale significatum est vera substantia. Prædicatio itaque substantialis definiri solet hoc modo: Est illa, in qua prædicatum prædicatur substantialiter de subjecto. Sive est illa, in qua significatum prædicati formale, licet non sit de essentia subjecti, est tamen de substantia subjecti, pertinetque ad subjecti complementum, ac perfectionem substantialem: ita ut sine illo subjectum foret substantialiter incompletum, ac substantialiter imperfectum: utpote carens aliqua parte, aliquaque perfectione substantiali sibi propria, sibique naturaliter debita; v. g. hæ prædicationes, *Homo est capitatus*, *est barbatus*, *est carneus*, *est osseus*, &c. *Bos est cornutus*, *est caudatus*, *est quadrupes*, *&c.* sunt prædicationes substantiales: in illis quippe omnibus signi-

significatum formale prædicati, licet non sit de subjecti essentia, est tamen de subjecti substantia: ita ut sine illo subjectum foret substantialiter imperfectum, substantialiterque incompletum: ut consideranti, ac singula examinanti facilè fiet planum.

19. Eodem modo definienda est prædicatio accidentalis opposita substantiali: Est prædicatio, in qua prædicatum de subjecto non prædicatur substantialiter. Sive est illa, in qua significatum formale prædicati neque est de essentia, neque de substantia subjecti. Potest hujus prædicationis prædicatum esse substantiale; sed non potest substantialiter prædicari; v. g. omnes hæ, *Homo est vestitus, est calceatus, homo est albus, equus currit*, aliæque similes sunt prædicationes accidentales: Quia in illis significatum formale prædicati neque est de essentia, neque de substantia sui subjecti; v. g. vestes & calcei neque sunt de essentia, neque substantia hominis. Illud quippe est de hominis substantia, quod pertinet ad hominis substantialem perfectionem, ac substantiale complementum, sine quo homo foret substantialiter imperfectus ac incompletus: atqui calcei, aliæque vestes non spectant ab hominis substantiale complementum: alioquin homo nudus, aut discalceatus foret substantialiter imperfectus, ac incompletus. Ergo vestes, & calcei de formali per ista prædicata significati non sunt de substantia hominis: adeoque istæ prædicationes non sunt substantiales; sed accidentales.

20. *Objicies:* Si prædicatio substantialis foret illa, in qua significatum formale prædicati est de substantia subjecti, hæc prædicatio, *Deus est homo, & homo est Deus*, non foret prædicatio substantialis, sed accidentalis: consequens hoc absurdum est, ac contra omnes Theologos, uno ore propositionem illam substantialem esse affirmantes: ergo absurdum quoque est antecedens: definiendaque est prædicatio substantialis hoc modo: Est prædicatio constans prædicato substantiali. Hæc enim definitio quadrat isti prædicationi. *Probatur sequela majoris*: Quia in istis prædicationibus significatum formale prædicati non est de substantia subjecti: subjectum quippe est *Deus*, de cujus substantia non est humanitas, quæ est significatum formale prædicati; ergo, si prædicatio substantialis foret illa, in qua significatum formale prædicati est de substantia subjecti, istæ præfatæ prædicationes non forent substantiales, sed accidentales. *Patet antecedens*: Quia aliquid esse de substantia alterius est unum pertinere ad substantiale complementum alterius, ita ut istud sine hoc foret substantialiter incompletum, ac imperfectum: atqui humanitas non pertinet ad substantiale Dei complementum: neque Deus sine humanitate subsistens foret substantialiter incompletus, aut imperfectus. Ergo humanitas non est de substantia Dei. *Resp.* In rigore Logico loquendo, istas prædicationes non esse substantiales, sed accidentales: uti argumentum hoc efficacissimè probat. Neque hoc est contra omnes Theologos: id enim etiam asserit Gabriel *in 3. dist. 7. quæst. unica, art. 3. dub. 3.* aliique Nominales communiter. Theologi verò, qui istas prædicationes putant esse substantiales, & non accidentales, prædicationem substantialem putant esse omnem illam, quæ constat prædicato substantiali. Sed male: Quia, uti jam dixi, & dicit quoque Gabriel jam citatus, prædicata substantialia non prædicantur semper substantialiter, neque semper faciunt prædicationem substantialem; sed prædicantur quandoque substantialiter, quandoque accidentaliter, faciuntque prædicationem modo substantialem, modo accidentalem. De quo inferiùs adhuc aliquid.

21. *Dico secundò:* Eadem prædicatio potest esse simul substantialis, & accidentalis. Immò esse potest simul essentialis, substantialis, & accidentalis; v.g. hæc prædicatio, *Homo est corpus*, est simul substantialis & essentialis. Hæc verò, *Homo est ens*, est simul essentialis, accidentalis, & substantialis. *Probatur*: Quia prædicatio essentialis est illa, in qua significatum formale prædicati pertinet ad essentiam subjecti; accidentalis est illa, in qua formale prædicati significatum neque ad essentiam, neque ad substantiam subjecti pertinet: atqui formale significatum prædicati *ens* simul pertinet, & non pertinet ad essentiam hominis: ut dixi *dub.* 1. Ergo hæc prædicatio, *Homo est ens*, est essentialis, & simul accidentalis. Quod quoque substantialis sit, *etiam probo*: Quia prædicatio substantialis est illa, in qua significatum formale prædicati, licet non sit de essentia, est tamen de substantia sui subjecti: atqui ens, & significatum formale ejus sunt de substantia hominis: ergo hæc prædicatio, *Homo est ens*, est etiam prædicatio substantialis. *Probatur minor:* Quia caro, os, nervus, item carneum, osseum, nervosum, &c. sunt de substantia hominis: sunt, inquam, prędicata substantialia, quę de homine prędicantur substantialiter: ut patet ex jam dictis. Ergo etiam *ens* est de substantia hominis, estque prędicatum substantiale, quod de illo prędicatur substantialiter. *Patet conseq.* Quia omnia essentialia prędicata prædicati prædicantur de prædicati subjecto, eo modo quo prædicatum prædicatur de illo: atqui *ens* est prædicatum essentiale carnis, ossis, nervi, &c. Ergo prædicatur de homine eo modo, quo caro, os, nervus, &c. prædicantur de homine: atqui caro, os, nervus, &c. de homine prædicantur substantialiter: ergo etiam ens prædicatur de illo substantialiter. Argumentum, quod contra hanc conclusionem formari posset, formatum ac solutum est *dub.* 1. Vide illud ibi.

DUBIUM III.

Quid sit prædicatio necessaria? Quid contingens?

SECTIO I.

Definitio prædicati necessarii.

22. ADverte primò: Quid sit prædicatum necessarium, quid prædicatum contingens. Prædicatum itaque necessarium est illud, cujus formale significatum est realiter identificatum cum subjecto; v.g. *Rationale, risibile, intellectivum, volitivum, animal, corpus, &c.* respectu hominis sunt prædicata necessaria: quia ratio-

rationalitas, risibilitas, intellectus, voluntas, animalitas, corporeitas, &c. quæ sunt eorum significata formalia, sunt ab homine realiter indistincta, illique realiter identificata. Sic etiam, *immensus*, *æternus*, *sapiens*, *Pater*, *Filius*, & *Spiritus Sanctus*, *&c.* respectu Dei sunt prædicata necessaria: Quia eorum formale significatum est Deo realiter identificatum; ut clarum est omni Catholico attendenti. *Ratio hujus est:* Quia prædicatum necessarium est prædicatum inseparabile realiter à subjecto. Sive in terminis nostris manendo est prædicatum habens significatum formale realiter inseparabile à suo subjecto. Atqui habere formale significatum à subjecto realiter inseparabile est habere significatum formale cum subjecto realiter identificatum: ergo prædicatum necessarium rectè definitur esse illud, quod habet formale significatum cum subjecto realiter identificatum. *Minor est clara*: Quia licet fortasse realis inseparabilitas, & realis identificatio non sunt synonima, sunt tamen in rebus creatis planè convertibilia: ita ut omnia realiter identificata sint realiter inseparabilia, & omnia realiter inseparabilia sint realiter indistincta; ac identificata. De quo semel aliàs. Ergo habere significatum formale à subjecto realiter inseparabile, in re idem planè est, quod habere significatum formale cum subjecto realiter identificatum. *Major verò probatur*: Quia prædicatum necessarium est illud, quod à suo subjecto nulla ratione potest abesse. Sive manendo in terminis nostris: Est illud, cujus formale significatum nullo modo potest abesse; sed illi semper, & ubique necessario adest: nam secundum Porphyristas est illud, quod omni, soli, semper, & ubique convenit. Atqui à subjecto non posse abesse est à subjecto non posse separari: & habere formale significatum, quod à subjecto non potest abesse: est habere formale significatum, quod à subjecto non potest separari: ut notum est capienti terminos. Ergò prædicatum necessarium est illud, quod non potest separari à subjecto, sivè cujus formale significatum est inseparabile à subjecto. *Et confirmatur hoc:* Quia prædicatum necessarium est prædicatum directè ex diametro oppositum prædicato contingenti: atqui prædicatum contingens est illud, cujus formale significatum est realiter distinctum à subjecto: cujus formale significatum est à subjecto, vel per Deum, vel per naturam, naturaliter, vel supernaturaliter separabile: ut dicam statim. Ergo prædicatum necessarium debet esse illud, cujus formale significatnm à subjecto neque per Deum, neque per hominem, neque naturaliter, neque supernaturaliter separari potest; sed est ab illo planè, ac omnino, omnibusque modis inseparabile. Atqui prædicatum, cujus formale significatum est à subjecto omnibus modis inseparabile, est prædicatum, cujus formale significatum est cum subjecto realiter identificatum: ergo prædicatum necessarium rectè dicitur esse illud, cujus formale significatum est suo subjecto realiter identificatum.

23. Prædicatum, inquam, necessarium est illud; cujus formale significatum est identificatum cum subjecto, non quidem semper ac necessario realiter adæquatè; sed vel adæquatè, vel inadæquatè, eo modo quo pars solet identificari suo toti. *Ratio hujus est;* Quia multa prædicata verè necessaria subjectis suis identificantur non adæquatè, sed solummodo inadæquatè, eo modo quo pars solet identificari suo toti: ergo de essentia prædicati necessarii non est habere significatum formale adæquatè identificatum subjecto: sed solummodò identificatum adæquatè vel inadæquatè, eo modò quo solet pars identificari suo toti composito. *Probatur antecedens:* Quia *Esse animatum*, *esse materiatum*, respectu hominis sunt prædicata non tantùm necessaria: sed etiam verè essentialia: atqui tamen habent significatum formale homini identificatum, non adæquatè; sed solummodo inadæquatè: ut clarum est. Significata quippe eorum formalia sunt anima, & materia quæ homini solummodò inadæquatè: identificantur. Ergò dantur aliqua prædicata verè necessatia, habentia significatum formale suo subjecto solùm inadæquatè identificatum. Similiter *Rationale* respectu hominis est prædicatum verè necessarium: cum sit prædicatum verè essentiale, ac unica mea differentia. Atqui significatum ejus formale, videlicet rationalitas, identificatur homini solùm inadæquatè: ut tradit Gregorius Ariminensis, & Gabriel, aliique Nominales. Ergò dantur prædicata verè necessaria, quorum significatum formale identificatur subjecto suo solummodò inadæquatè. De quo latius in Logica. *Et ratio hujus à priori est;* Quia, ut prædicatum aliquod sit necessarium, satis est perfecta ac omnimoda inseparabilitas significati formalis: atqui, ut significatum formale habeat omnimodam inseparabilitatem à subjecto, non debet illi identificari adæquatè; sed satis est, si identificetur realiter inadæquatè, eo modo quo solet pars identificari suo toti. Ergò, ut aliquod prædicatum sit verè necessarium, non opus habet significato formali adæquatè identificato; sed satis est, si habeat identificatum inadæquatè, eo modo quo pars identificatur suo toti.

24. Dixi jam sæpius, *Eo modo*, *quo pars identificatur suo toti*, *&c.* Quia non solum pars identificatur inadæquatè suo toti, sed etiam vice versa totum identificatur inadæquatè suæ parti. Verb. grat. non tantum anima homini, sed etiam homo animæ suæ identificatur realiter inadæquatè. Identificatio enim est relatio; vel quasi relatio quædam æquiparantiæ, quæ proindè ejusdem rationis, ejusdemque nominis est in utroque extremo. Cum ergo dico, ad prædicatum necessarium sufficere, ut habeat significatum formale identificatum suo subjecto inadæquatè, hoc accipi & intelligi non potest de identificatione inadæquata, qua totum identificatur parti; sed de illa, qua pars identificatur toti. Sive significatum formale predicati necessarii non potest esse totum sui subjecti; sed debet esse pars subjecti. *Ratio est clara*: Quia, si talis identificatio sufficeret ad predicatum necessarium, jam *homo* respectu rationalis, item respectu materiati, & animati foret predicatum necessarium: habet enim significatum formale istis subjectis inadequatè

quatè identificatum, eo modo quo totum identificatur suæ parti. Atqui hoc absurdum est: ergo & id, unde sequitur: ergò cum significatum formale prædicati necessarii identificatur suo subjecto, solùm inadæquatè identificari debet, non tamquam totum parti, sed tanquam pars toti.

25. Ex quo patet, quid sit sensus hujus Axiomatis Summulistici: *Inter duo prædicata realiter distincta neutrum potest esse de esfsentia alterius.* Hoc axioma facere & habere potest duo sensus; unum de distinctione adæquata, alium de distinctione inadæquata. Primus est hic: *Inter duo prædicata realiter adæquatè distincta, neutrum potest esse essentiale alteri.* Et hic est verissimus, ac solus à politioribus Summulistis intentus. *Et ratio est clara*: Quia prædicatum essentiale debet de formali significare entitatem sui subjecti; vel totam, vel partem ejus: atqui inter prædicata realiter adæquatè distincta neutrum significare potest entitatem alterius; neque totam, neque partem ejus: ut manifestum est attendenti. Ergo inter duo prædicata realiter adæquatè distincta, neutrum potest esse de essentia alterius. *Minor*, uti dixi, *clara est attendenti. Clara quoque est major*: Quia prædicatum essentiale debet de formali significare essentiam subjecti; vel totam, vel partem ejus: ut notum est ex terminis. Atqui essentia rei idem est, quod entitas rei: ut paucis dixi *dub.* 1. Ergo prædicatum essentiale debet de formali significare entitatem subjecti, vel totam, vel partem ejus.

26. Alter axiomatis sensus est hic: *Inter duo prædicata realiter inadæquatè distincta neutrum potest esse essentiale; alteri.* Et hic sensus est illegitimus, falsus, ac à bonis Summulistis nullatenus intentus. Quàm optimè enim fieri potest, ut inter duo prædicata realiter inadæquatè, sicut totum & pars, sicut inclusum ac includens, distincta, unum sit alteri essentiale. Totum quidem non potest esse essentiale suæ parti; pars tamen non solum potest, sed & debet esse essentialis suo toti, ut jam ostendi. *Et ratio est clara*: Quia omne constituens est essentiale suo constituto: constituens enim & esfsentiale, forma constituens & forma essentialis, idem planè sunt: ut facilè planum fiet attendenti. Atqui omnis pars est constituens suum totum: ergo est essentialis suo toti.

27. Ex quo etiam resolvi potest, ac explicari aliud quoddam Axioma Summulisticum scitu, ac explicatu dignum: *Inter prædicata dari nequit essentialitas mutua.* Id est: Non possunt dari duo prædicata, quæ sint sibi mutuò essentialia. Quære enim ubique, in cælo, in terra, in creatis, in increatis, extra vel intra mysterium Trinitatis, nusquam duo talia inveniens. *Ratio bujus est*: Quia prædicatum essentiale respectu istius subjecti, cujus essentiale est, semper se habet tamquam pars ad suum totum: habet se, inquam, ad suum subjectum non quidem ut pars physica, vel metaphysica seu logica. Discurre enim per omnia, & semper ita reperies. Atqui inter totum & partem nunquam esse potest essentialitas mutua: ut jam dixi. Licet enim pars sit esfsentialis toti; nunquam tamen totum esse potest esfsentiale suæ parti. Quod verum est non tantùm in parte & toto physicis realiter à sese mutuò distinctis; sed etiam in toto & parte Logicis sibi mutuò realiter identificatis. Ergo inter prædicata dari nunquam potest esfsentialitas mutua.

SECTIO II.

Definitio Prædicati contingentis.

28. Conformiter ac consequenter philosophandum est de prædicato contingenti. Definio illud hoc modo: *Est prædicatum, cujus formale significatum est realiter distinctum à subjecto.* V. g. omnia hæc prædicata, *Albus*, *Episcopus*, *Sacerdos*, *Christianus*, *doctus*, *carneus*, *osseus*, *&c.* respectu hominis; item, hæc, *Homo*, *animal*, *creans*, *justificans*, *puniens*, *&c.* respectu Dei sunt prædicata contingentia: Quia habent formale significatum à subjecto realiter distinctum; ut attendenti & examinanti facilè patebit. Significata quippe formalia prædicatorum, *Albus*, *Episcopus*, *Sacerdos*, *Christianus*, *&c.* sunt albedo, character Episcopalis, character Sacerdotalis, character Baptismalis, &c. ab homine realiter separabilia, ac distincta. *Ratio bujus est:* Quia prædicatum contingens est illud, cujus significatum formale est realiter separabile a subjecto: atqui siguificatum formale à subjecto realiter separabile idem est, quod significatum formale à subjecto realiter distinctum: sicuti enim omnia realiter inseparabilia sunt realiter indistincta, & omnia realiter indistincta sunt realiter inseparabilia; ita quoque omnia realiter separabilia sunt realiter distincta, omniaque realiter distincta sunt realiter separabilia: Ergo prædicatum contingens rectè definitur esse illud, quod habet formale significatum à suo subjecto realiter distinctum. *Prob. maj.* Quia, ut habet definitio Porphyrii, omniumque Porphyristarum, Prædicatum contingens est illud, quod adest atque abest sine subjecti corruptione. *Id est*: Est prædicatum, cujus formale significatum potest vel subjecto adesse, vel subjecto abesse: Atqui significatum potens adesse, & abesse, est significatum separabile, & potens separari: ergo prædicatum contingens est illud, quod habet formale significatum realiter separabile à suo subjecto.

29. Debet ergò prædicatum contingens habere formale significatum à suo subjecto realiter distinctum. Debet, inquam, habere formale significatum realiter distinctum, non quidem semper realiter adæquatè, sed vel realiter adæquatè, vel realiter inadæquatè, eo modo quo distingui solet totum à sua parte. Totum enim suæ parti partim realiter identificantur, partim ab illa realiter distinguitur: distinguitur, inquam, ab illa realiter inadæquatè. Atqui totum de sua parte prædicatur contingenter; estque illius prædicatum contingens: ergo prædicatum contingens non debet à suo subjecto semper esse realiter adæquatè distinctum; sed sufficit, si distinguatur realiter inadæquatè, quomodò distingui solet totum à sua parte. *Ac ratio à priori est*: Quia ad prædicatum contingens satis est, si ha-

si habeat formale significatum à subjecto realiter separabile: à subjecto potens abesse & adesse. Atqui tale significatum non est solùm illud, quod distinguitur realiter adæquatè; sed etiam illud, quod distinguitur realiter inadæquatè, quomodo distingui solet totum à parte: ergo prædicatum contingens non debet necessariò habere significatum formale à subjecto distinctum adæquatè; sed satis est si habeat distinctum inadæquatè, quomodo distingui solet totum à sua parte. Quare semper addam, *Quomodo distingui solet*, *&c.* patere potest ex iis, quæ dixi statim suprà.

30. Ex quibus omnibus erui potest aliquod scitu dignum discrimen prædicati contingentis à prædicato necessario. Prædicatum enim necessarium esse potest tam concretum, quam abstractum, tam abstractum, quam concretum: at vero prædicatum contingens debet necessariò esse concretum, neque ullo modo potest esse abstractum. *Primum patet:* Quia omnes hæ prædicationes. *Homo est animal*, *homo est risibilis*, *homo est rationalitas*; *humanitas est rationalitas*, *humanitas est animalitas*, *est risibilitas*, *&c.* Omnes, inquam, hæ prædicationes sunt prædicationes veræ, ac necessariæ; earumque prædicata sunt prædicata verè necessaria, ut clarum est. Aliqua tamen sunt concreta, aliqua sunt abstracta: ergò prædicatum necessarium indifferenter esse potest vel concretum, vel abstractum.

31. Quod prædicatum contingens possit esse concretum, clariùs est, quam ut probetur. Quod verò debeat esse concretum, neque possit esse abstractum, etiam est clarum; *Et probo*: Quia prædicatum contingens esse debet prædicatum habens significatum formale realiter distinctum ab illo subjecto, de quo prædicatur, vel prædicari potest: atqui nullum abstractum habere potest formale significatum distinctum realiter à subjecto, de quo potest prædicari; sed hoc solis concretis proprium ac speciale est: ergò nullum abstractum potest esse prædicatum contingens; sed prædicatum contingens necessariò esse debet concretum. *Prob. min. Major enim est clara*: Quia nullum abstractum habere potest significatum rectum realiter distinctum à subjecto, de quo prædicatur: ut enim infra dicam pluribus, in omni prædicatione affirmativa prædicatum & subjectum identificari debent realiter in suis significatis rectis. Ergò etiam nullum abstractum habere potest significatum formale, seu principale distinctum realiter à subjecto; de quo prædicatur. *Patet conf.* Quia, ut suprà dixi *disp. 2. dub. 8. & disp. 9. dub. 2.* in voce abstracta significatum formale, seu principale non est significatum obliquum; sed est ejus significatum rectum: in hoc quippe inter cætera differt vox abstracta à voce concreta, quod in voce concreta significatum principale sit significatum obliquum; in abstracta verò est significatum rectum. Atqui prædicatum abstractum nequit habere significatum rectum distinctum realiter à suo subjecto: ergò neque potest habere significatum formale distinctum realiter ab illo.

32. *Ratio ergo fundamentalis*, *& à priori est hæc:* Quia prædicatum contingens debet esse prædicatum habens significatum rectum cum suo subjecto realiter identificatum, ac significatum formale à suo subjecto realiter distinctum: atqui hæ duæ conditiones non cadunt in prædicatum abstractum, cujus significatum rectum est etiam significatum formale: cadunt tamen in prædicatum concretum, cujus significatum rectum est à formali distinctum. Ergo prædicatum contingens nequit esse abstractum; sed potest, ac debet esse prædicatum concretum. V. g. hoc concretum, *Album* respectu hominis est prædicatum contingens: quia habet significatum rectum homini identificatum, ac significatum formale ab homine realiter distinctum. At verò hoc abstractum *Albedo* non est hominis prædicatum contingens; immò non est hominis prædicatum; quia cum significatum rectum homini identificatum non habeat, non potest de homine prædicari, nec esse ejus prædicatum; prædicatum enim est illud, quod potest de alio prędicari.

33. *Adverte secundò*. Hic non posse distingui inter *Esse prędicatum necessarium* vel *contingens*, *& Prędicari necessariò* vel *contingenter*, sicut suprà distinxi inter *Esse prędicatum substantiale*, *& prędicari substantialiter*. Sed hæc duo sunt planè convertibilia ac coincidentia: omne enim prædicatum necessarium necessariò, omneque prædicatum contingens prædicatur contingenter. Ac è contrà omne illud, quod necessariò, vel contingenter prædicatur, est etiam prædicatum necessarium, vel contingens. *Ratio hujus est:* Quia hæc duo *Esse prędicatum tale*, *& Taliter prędicari*, solummodo possunt distingui in istis prædicatis, in quibus ex alia habitudine desumitur ratio prædicati; ex alia verò ratio prædicationis. V. g. dicimus aliud quid esse *Esse prædicatum substantiale*, aliud verò *Prędicari substantialiter:* Quia ex alia habitudine desumitur ratio prædicati substantialis: ex alia verò ratio substantialis prædicationis. Prædicatum quippe dicitur substantiale ex habitudine sui ad suum significatum formale: dicitur verò prædicari substantialiter ex habitudine sui formalis significati ad suum subjectum: ut dixi *dub. preced.* Ergò generaliter hæc duo, *Esse prędicatum tale*, *& taliter prędicari* solummodo possunt distingui in prædicatis, in quibus alia habitudo dat rationem prædicati; alia verò rationem prædicationis. Atqui prædicatum non dicitur ex una habitudine esse contingens, vel necessarium, & ex alia contingenter, vel necessariò prædicari; sed eadem plane habitudo dat illi rationem necessarii vel contingentis prædicati, & necessariæ vel contingentis prædicationis. Ergo hic distingui nequit inter *Esse prædicatum contingens* vel *Necessarium*, *& Contingenter* vel *necessariò prædicari*. *Prob. min.* Quia prædicatum dicitur contingenter, vel necessario prædicari ex habitudine sui significati formalis ad subjectum, uti est clarum. Prædicari enim contingenter, vel necessariò est significatum formale prædicati esse realiter distinctum, vel realiter identi-

tificatum cum subjecto : uti huc usque dixi. Atqui ex eadem illa habitudine significati formalis ad subjectum dicitur prædicatum esse contingens, vel necessarium : ergo eadem habitudo dat prædicato rationem contingentis, vel necessarii prædicati, ac etiam rationem contingentis, vel necessariæ prædicationis. *Probatur minor*: Quia prædicatum non dicitur esse contingens, vel necessarium ex habitudine sui ad suum formale significatum : non enim prędicatum contingens, vel necessarium est illud, cujus formale significatum est forma simpliciter contingens, vel necessaria ; sed prędicatum contingens, vel necessarium dicitur esse illud, cujus formale significatum est forma contingens, vel necessaria subjecto. Manifestum ergo est, quod prędicatum dicatur esse contingens, vel necessarium ex habitudine significati sui formalis ad suum subjectum. His ita positis.

SECTIO III.

Resolutio propositæ quæstionis.

34. RESP. *& dico primò*: Prędicatio necessaria est illa, quę constat prędicato necessario. *Id est*: Est illa, in qua significatum formale prędicati est realiter identificatum cum subjecto. Identificatum, inquam, vel realiter adęquatè, vel realiter inadęquatè eo modo quo pars identificari solet suo toti. Tales sunt hę, *Homo est rationalis*, *homo est risibilis*, *homo est animatus*, *&c*: Examina enim illas, & invenies significatum formale prędicati esse semper in illis modo dicto identificatum cum subjecto. Prædicatio vero contingens est illa, quæ constat prædicato contingenti. *Id est*: Est illa, in qua significatum formale prædicatum est distinctum realiter à subjecto. Distinctum, inquam, vel realiter adæquatè, vel realiter inadæquatè, eo modo quo totum distingui solet à sua parte. Tales sunt hæ, *Homo est albus*, *homo currit*, *homo studet*, & aliæ similes. Examina quippe illas, ac reperies significatum formale prędicati esse distinctum, ac separabile realiter à subjecto :

35. Itaque, ut habeas prædicatum necessarium, necessariamque prædicationem, non satis est habere prædicatum, cujus materiale significatum sit identificatum cum subjecto ; sed habere oportet prædicatum, cujus formale significatum, immo cujus tam formale, quam significatum materiale (si concretum fuerit) sit realiter identificatum subjecto. Quod debeat significatum ejus materiale, ac rectum esse subjecto identificatum, nihil est prædicato necessario proprium, aut peculiare : Hoc enim omni omnino prædicato commune est. Omne quippe prędicatum, contingens, necessarium, intrinsecum, extrinsecum, &c. quodcumque, ac qualecumque tandem fuerit, habet, & habere debet significatum rectum suo subjecto identificatum : ut ex professo dicam, & ostendam infra. Prędicato ergo necessario proprium, ac essentiale est habere significatum formale, ac principale identificatum subjecto. Quod quamvis satis huc usque probaverim, adhuc tamen hanc rationem illi adiicio ; Quia prędicatum necessarium habere debet aliquod significatum identificatum cum suo subjecto : atqui non sufficit identificatio significati materialis recti : ergo requiritur identificatio significati formalis. Major est clara ex hactenus dictis, & à nemine qui terminos capit, neganda. *Minor probatur* : Quia, si ad prędicatum necessarium sufficiens foret identificatio solius significati materialis, tunc omne prędicatum concretum habens significatum materiale identificatum suo subjecto, foret prædicatum necessarium : adeoque etiam ipsum prædicatum contingens foret prædicatum necessarium: hoc quippe etiam habet significatum materiale suo subjecto identificatum : ut infra suo loco patebit. Atqui hoc omninò falsum, & absurdum est : ergo etiam absurdum est dicere, quod ad prædicatum necessarium sufficiens sit identificatio solius significati materialis.

36. Eodem modo philosophandum est de prædicato contingenti, contingentique contingentis prædicati prædicatione ; ac dicendum. Quod ad prædicatum contingens non requiritur realis distinctio significati materialis, sed solius significati formalis. Prædicatum quippe contingens non solum non debet, sed neque potest habere significatum materiale distinctum realiter à subjecto. Uti enim infra dicturum me promisi, omne omnino prædicatum debet significatum suum materiale rectum habere cum suo subjecto realiter identificatum. Ad prædicatum ergo contingens requiritur, ac sufficit realis distinctio solius significati formalis. Adeoque pro invenienda, ac cognoscenda qualitate prædicati necessarii, ac contingentis, negligere oportet significatum materiale, ac attendere solum formale.

37. *Dico secundò* : Eadem propositio esse potest contingens, simul & necessaria. Tales sunt hæ, *Homo est ens*, *homo est substantia*, *homo est corpus*, aliæquè similes. *Probatur* : Quia propositio necessaria est illa, in qua significatum formale prædicati realiter identificatur subjecto ; propositio verò contingens est illa, in qua significatum formale prædicati realiter distinguitur à subjecto : atqui in istis propositionibus significatum formale prædicati realiter subjecto identificatur, realiterque ab illo distinguitur: ergò illæ prædicationes sunt simul necessariæ, ac contingentes, adeoque idem prædicatum respectu ejusdem subjecti potest simul esse contingens, ac necessarium ; eademque prædicatio simul contingens, ac necessaria, quod in istis prædicationibus, *Entitas*, *substantialitas*, *& corporeitas*, quæ sunt significata formalia prædicati, homini, qui est subjectum, realiter identificentur, *sic probo* : Quia animalitas homini realiter identificatur : ergò etiam corporeitas, substantialitas, entitas, aliaque animalitatis essentialia prædicata, identificantur homini realiter. *Patet conseq.* Quia essentialia prædicata prædicati insunt prædicati subjecto, eo modo quo prædicatum est in illo : atqui animalitas inest homini per realem identificationem : ut nemo, qui sanus est, ausit negare. Ergo etiam corporeitas, substantialitas, entitas, aliaque omnia animalitatis essentialia prædicata insunt homini per realem identificationem.

38. Quod autem ista formalia significata ab homine quoque distinguantur realiter, *sic probo*: Quia caro, os, nervus, seu potius, forma carnea, ossea,

ossea, nervosa, &c. ab homine distinguuntur realiter: de quibus modò nihil dico, habeo quid dicendum in Physica: quod nonnulli fortè Philosophi carpent, ac non intelligent: ego tamen tuo, quia ingenium habes, benevole Lector, relinquam judicio dijudicandum. Ergò etiam corporeitas, substantialitas, entitas, aliaque omnia carnis, seu formæ carneæ essentialia prædicata ab homine distinguuntur realiter. *Consequentia probatur eodem modo, quo ista alia*: Quia essentialia prædicata prędicati insunt prędicati subjecto, eo modo quo prędicatum est in illo. Atqui forma carnea, seu caro est in homine cum reali distinctione: ergo etiam corporeitas, substantialitas, entitas, aliaque omnia essentialia carnis prędicata insunt homini cum reali distinctione: adeoque hęc formalia significata sunt homini realiter identificata, simulque ab illo realiter distincta: ideoque eorum concreta sunt homini simul prędicata contingentia, ac necessaria, faciuntque cum homine prędicationem contingentem, simul ac necessariam. Argumentum, quod contra hęc militare posset, formatum ac solutum est supra *dubio* 1. Ne tamen quis dicat, quod conclusionem hanc paradoxam in paradoxis formis partialibus fundem; abstrahamus ab illis: veritas enim hujus conclusionis ab illis non pendet. Cape hanc propositionem, *Homo est ens*: Hęc, inquam, propositio est contingens, simul & necessaria, licet planè negentur, & quam longissimè ablegentur omnes formę partiales. Significatum enim formale prędicati, *ens*, est homini contingens, simul & necessarium: est homini realiter identificatum, ac simul ab illo realiter distinctum, quantumvis abiiciantur formę omnes partiales. Est, inquam, homini identificatum ratione animalitatis, aliarumque similium formarum homini essentialium; ratione verò albedinis, aliarumque similium formarum homini prędicamentaliter accidentium, est ab homine realiter distinctum: Uti facilè deduci potest ex efficacibus discursibus tum hoc, tum 1. & 2. *dub.* à me factis.

DUBIUM IV.

Regulæ quædam ad dignoscendas propositiones contingentes, & necessarias.

39. PRimam regulam, eamque elegantissimam, ac in tota Philosophia frequentissimam assignat nobis Doctor Angelicus 1. *part. quæst.* 76. *art.* 3. *in corpore*, Cajetanus ibidem, *Et lib.* 2. *contra Gentes cap.* 58. Ac Ferrariensis ibidem. Regula itaque Sancti Thomę est hęc. *Omnis prædicatio, in qua plures realiter distinctæ ejusdem suppositi formæ concretim expressæ prædicantur de sese mutuò, est prædicatio contingens*. V. g. omnes hę prędicationes, *Homo est albus*, *album est musicum*, *osseum est carneum*, *homo est oculatus*, *est pedatus*, *&c.* sunt prædicationes contingentes. In illis quippe semper realiter distinctę ejusdem suppositi formę concretimet pressę prædicantur de sese mutuò: ut clarum est attendenti. Hę, aliæquè similes prędicationes à nobis Nominalibus vocantur contingentes; à Thomistis frequentius vocantur prædicationes per accidens: sed parum est de nomine, dummodò nobis constet de re. *Ratio Regulæ est clara*: Quia prædicationes contingentes sunt illæ, in quibus significatum formale prædicati est realiter distinctum, realiterque separabile à subjecto: atqui omnes illæ præfatæ prædicationes sunt tales: uti clarum est attendenti. Ergo omnes tales prędicationes sunt contingentes.

40. Regula secunda: *Omnis prædicatio substantialis, omnisque accidentalis substantiali opposita, est prædicatio contingens*. V. g. omnes hæ: *Homo est carneus*, *homo est capitatus*, *bos est corneus*, *est quadrupes*, *&c.* Item omnes hæ *Homo est creatus*, *est albus*, *est palliatus*, *&c.* sunt prędicationes contingentes. *Ratio regulæ est*: Quia in omni prædicatione substantiali significatum formale prædicati est distinctum realiter à subjecto: ergo omnis prædicatio substantialis est prædicatio contingens. *Probatur antecedens*: Quia prædicatum prædicationis substantialis est illud, cujus formale significatum est extra essentiam subjecti; pertinet tamen ad substantialem integritatem, substãtialeque complementum ejus: atqui omne tale significatum est à subjecto realiter distinctum: ergò in omni prædicatione substantiali significatum formale prædicati est realiter distinctum à subjecto. Similiter in omni prædicatione accidentali, quæ substantiali opponitur, significatum formale prædicati est distinctum realiter à subjecto: ergo etiam omnis talis prædicatio est contingens. *Probatur antecedens*: Quia prædicatio accidentalis est illa, in qua significatum formale prędicati neque ad essentiale, neque ad substantiale subjecti complementum spectat: atqui omne tale significatum est à suo subjecto realiter distinctum: ergo in omni prędicatione accidentali significatum formale prędicati est à subjecto realiter distinctum.

41. Tertia Regula: *Omnis omninò prædicatio essentialis est necessaria*. Prędicatio quippe essentialis est quędam species prędicationis necessariæ. *Ratio est*: Quia in omni essentiali prædicatione significatum formale prædicati est realiter identificatum subjecto, realiterque inseparabile ab illo: ergo omnis prædicatio essentialis est quoque necessaria. *Antecedens probatur*: Quia in prædicatione essentiali significatum formale prædicati est ipsa essentia, ipsaque entitas, vel totalis, vel partialis, sui subjecti: uti patet ex dictis *dub.* 1. Atqui essentia, seu entitas est realiter inseparabilis, realiterque identificata illi, cujus entitas, & essentia est: ergo in omni prædicatione essentiali significatum formale prædicati est realiter identificatum subjecto, realiterquè inseparabile ab illo.

42. Quarta regula: *Prædicatio accidentalis opposita essentiali, quandoque est contingens, quandoque est necessaria*. Patet hoc inductione: Nam hæ prædicationes, *Homo est albus*, *homo est doctus*, *Petrus est Episcopus*, & similes aliæ, sunt accidentales oppositæ essentiali: atqui hæ propositiones sunt quoque contingentes: in illis quippe significatum formale prædicati est realiter distinctum à subjecto: ut planum est attendenti.

Ergo

Ergò inter propositiones accidentales oppositas essentiali, aliquæ sunt contingentes. Similiter hæ prædicationes, *Homo est risibilis*, *homo est admirativus*, *equus est hinnibilis*, *&c.* sunt prædicationes accidentaliter oppositę essentiali: atqui tamen sunt prædicationes necessariæ; in illis quippe significatum formale prædicati est realiter identificatum subjecto: ut consideranti facilè patebit, & in Logica ex professo ostendam. Ergo inter prædicationes accidentales essentiali oppositas, quædam sunt necessarię.

43. Ex quibus omnibus colligi potest, quid sit materia contingens, quid materia necessaria, quid materia impossibilis. Item, quid sit propositio de materia contingenti, de materia necessaria, & de materia impossibili. Dicunt enim passim Summulistæ quod materia propositionum de inesse sit triplex: videlicet necessaria, contingens, & impossibilis. Item dicunt propositionem ratione materiæ dividi in tres species, seu in tria membra; videlicet in contingentem, quæ materia contingenti constat. In propositionem necessariam, quæ materia necessaria constat. Ac in impossibilem, quæ constat materia impossibili. Hæc, inquam, omnia clara fiunt ex hactenus dictis. Nam materia contingens nihil est aliud, quam subjectum, ac prædicatum illi contingens; ac propositio tali subjecto, & prędicato constans vocatur propositio contingens, vel de materia contingenti. Materia necessaria nihil aliud est, quam subjectum, & prędicatum illi necessarium; ac propositio tali subjecto, & prædicato constans vocatur propositio necessaria, vel de materia necessaria. Materia impossibilis est subjectum, ac prædicatum illi impossibile; propositioque tale subjectum, & prædicatum habens vocatur propositio impossibilis, vel de materia impossibili. De quo fortasse adhuc aliquid infrà.

44. *Pro quo sciendum est breviter*: Quid sit prędicatum impossibile. Est, inquam, illud, cujus formale significatum non potest quadrare, aut inexistere subjecto. Tale v. g. prædicatum est *brutum* respectu hominis, aut *homo* respectu bruti, *album* respectu nigri, *nigrum* respectu albi, &c. Hæc enim omnia prædicata sunt talia, ut eorum formale significatum inexistere non possit isti subjecto, ad quod comparantur. *Ratio hujus est*: Quia non agimus hic de prædicato impossibili quoad existentiam: sic enim sola chymera hircocervus, mons sine-valle, aliaque similia entia rationis ficta forent prædicata impossibilia. Agimus ergo de prædicato impossibili quoad convenientiam: adeoquè rectè definitur esse illud, cujus formale significatum nequit quadrare, aut convenire subjecto, ad quod comparatur.

45. Et hinc prædicatum impossibile dividi debet in prædicatum impossibile respectu solius creaturæ, ac in prædicatum impossibile respectu creatoris. Prædicatum impossibile respectu solius creaturæ voco illud, cujus formale significatum nequit quadrare, ac inesse subjecto per potentiam creaturæ. Tale prædicatum est *Deus* respectu hominis, *homo* respectu Dei, *calidum* respectu frigidi, *frigidum* respectu calidi &c. Et generaliter omne prædicatum concretum respectu alterius concreti sibi repugnantis. Hæc enim concreta semper se ita habent, ut significatum formale unius nequeat per potentiam creaturæ inexistere, aut quadrare alteri; adeoque respectu sui mutuo sunt prædicata impossibilia per naturam: licet interim sint possibilia apud Deum. Prędicatum impossibile respectu Dei voco illud, cujus formale significatum ne quidem per omnipotentiam Creatoris potest quadrare subjecto, aut prædicari de illo. Tale est *humanitas* respectu brutalitatis, *Albedo* respectu dulcedinis, viredinis, &c. Et generaliter omne abstractum respectu alterius abstracti à se realiter distincti. Deus enim licet possit verificare has propositiones, *Homo est brutum*, *album est nigrum*, *frigidum est calidum*, aliasque similes concretas; verificare tamen non potest has, *Humanitas est brutalitas*, *calor est frigus*, *calor est sapor*, aliasque similes abstractas. *Ac ratio est*: Quia ad verificationem propositionis affirmativæ necessaria est identificatio extremorum quoad significata recta; adeoque Deus nequit verificare istas propositiones affirmativas, quarum extrema nequit identificare quoad eorum significata recta: atqui in præfatis affirmativis prædicationibus nequit Deus identificare significata recta extremorum: uti patet scienti, quænam sint eorum recta significata. Ergo Deus etiam nequit istas propositiones verificare. Sed de his latius infra.

DUBIUM V.

Quid sit prædicatio in quid? *Quid prædicatio* in quale? *Quid prædicatio* in quale quid?

46. Hic contra Porphyrium, ac Porphyriistas luctandum est. Eorum calumnias prævideo, sed negligo. Quod veritatem dicam, me non jacto, neque jactavi unquam: sed illam inquiro, meisque auditoribus ac lectoribus illam inquirendi media propono. Sed putant Porphyristę se in Porphyrio illam invenisse? Fieri potest: attamen ego non credo. Oro ergò illos ut hominem veritatis inquisitioni deditum non abstahant, neque lacessant: nulli ego, nulliusque sententiæ prejudicium irrogo, sed solummodò veritatem inquiro. Et quis scit, an non invenio? Itaque ut verbis Sancti Patris mei Augustini utar in Psalm. 75. circa finem, *veritas omnibus communis est. Non est mea, neque tua: non est illius, aut illius, omnibus communis est, &c.* Inveniri potest tam benè à Petro, quam à Paulo, tam benè à Christiano, quam à Porphyrio Pagano. Neque putandum, quod illum magis sua directione destituar, quam hunc apostatam; quem in reprobum sensum tradidit, & in Paganismum, Judaismum, aliosque infames errores deviare permisit. Audite ergò modò hominem Christianum, qui audistis hactenùs impium Sycophantam, & reprobum Paganum.

SECTIO I.

Prædicari in quid, *& in* quale *non est idem, quod prædicari essentialiter, & accidentaliter.*

47. Resp. *itaque & dico primò: Prædicari in quid* non est idem, quod *prædicari essentialiter*. Hoc est contra Porphyrium, est tamen certissimò verùm. *Probatur:* Quia possunt prædicata de aliquo subjecto prædicari *in quid*, & tamen de illo non prædicari essentialiter; sed accidentaliter: ergo prædicari *in quid* non est idem, quod prædicari essentialiter, sed quid longè ab illo diversum. *Conseq. est evidens; antecedens ergo probatur*: Quia prædicata harum prædicationum, *Deus est homo, & Homo est Deus*, prædicantur *in quid*; ac etiam accidentaliter: ergo potest aliquod prædicatum prædicari *in quid*, & tamen non prædicari essentialiter; sed accidentaliter & contingenter. Quod prædicata istarum prædicationum non prædicentur essentialiter, notum est apud omnes: neque credo reperiri Philosophum ita trivialem, aut stolidum, qui illa asserat essentialiter prædicari. Quod prædicentur contingenter, ac accidentaliter, satis patet ex dictis hac *disp. dub.* 2. & 3. Nam omne illud prædicatum, cujus formale significatum est realiter distinctum, ac separabile à subjecto, prædicatur accidentaliter, ac contingenter: atqui in istis prædicationibus significatum formale prædicati est realiter distinctum a subjecto: ergò prædicatur accidentaliter, ac contingenter: uti etiam concedit, & asserit Ferrariensis *lib.* 4. *contra Gentes, cap.* 45. §. *ultimò:* Quod ista prædicata, quæ ibi prædicantur contingenter, etiam prædicentur *in quid*, concedit, ac asserit Ferrariensis ibidem. *Ac ratio est:* Quia omne illud prædicatum prædicatur *in quid*, per quod rectè respondetur quæstioni factæ per *quid*: ut dicit ipsemet Apostata Porphyrius, ac Porphyriani omnes. Atqui ista prædicata sunt talia: quærenti enim, Quid est Deus, seu Verbum Divinum? Rectè respondeo, Est homo. Item quærenti, Quid est iste homo, qui dicitur Jesus? Rectè repono, Est Deus. Ergo ista prædicata prædicantur *in quid*. *Et confirmatur*: Quia prædicari *in quid* est prædicari, ac significare ad modum per se stantis: ut dicunt passim. Atqui hæc prædicata, *Homo & Deus* significant ad modum per se stantis: ergo prædicantur *in quid*. *Patet minor*: Quia omne concretum in recto significans suppositum solum, significat ad modum per se stantis: ut certum est, & suprà *disp.* 8. à me satis discussum. Atqui hæc concreta, *Homo & Deus* in recto significant solum suppositum, aut certè solum subsistens: ut dixi ibidem. Ergo significant ad modum per se stantis, ac prædicantur *in quid*. Atqui tamen prædicantur contingenter, & accidentaliter: ergo illa, quæ prædicantur *in quid*, prædicari possunt accidentaliter: adeoque prædicari *in quid* nullatenus esse potest idem, quod prædicari essentialiter.

48. *Confirmo hoc ipsum aliis adhuc exemplis:* Quia omne prædicatum abstractum prædicatur *in quid*: atqui inter prædicata abstracta, quædam prædicantur accidentaliter; ita enim prædicantur hæc: *Animalitas est rationalitas, rationalitas est risibilitas, Deitas est paternitas, &c.* Hæ, inquam, prædicationes sunt accidentales, & veræ: ut patebit facilè ex illis, quæ dixi supra *dub.* 1. Ergo prædicata, quæ prædicantur accidentaliter, prædicantur quandoque *in quid*. *Probatur major*: Quia, ut dicit Porphyrius, Ferrariensis, Porphyrianique omnes, omne illud prædicatum, per quod aptè satisfit quæstioni factæ per *quid*, prædicatur *in quid*: atqui omne prædicatum abstractum est tale: Quærenti enim, Quid est rationalitas? Aptè respondeo, Est animalitas, est risibilitas. Si verò quis quærat. Qualis est rationalitas? Respondere non possum per abstractum. Est risibilitas; sed concreto uti oportet ac dicere, Est risibilis, est talis, vel talis. Idemque respondendi, ac loquendi jus est de omnibus aliis. Ergo omne prædicatum abstractum prædicatur *in quid*. Similiter hæc prædicata, *Papa, Episcopus, Professor, Cæsar, Consul, Senator, artifex*, ac infinita alia similia prædicantur *in quid*. Quære tu enim à me, Quid es tu. Ego congruentissimè tibi respondebo, Ego sum Philosophiæ Professor, ego sum Papa, sum Episcopus, sum Cæsar, &c. (nec enim in exemplis veritate opus est.) Atqui tamen ista prædicata prædicantur accidentaliter: ut clarum est. Ergo illa, quæ prædicantur accidentaliter, quandoque prædicantur *in quid*: adeoque non video, quo colore asseri possit, quod prædicari *in quid* sit prædicari essentialiter. Indignor profectò ac stomachor totus, quod infamis ille Apostata tam infamem errorem in Christianam philosophiam intulerit, quodque hic infamis error tam diu (nescio quo colore) in Christianis Scholis defensus, ac manu-tentus fuerit. Aperite ergo oculos vestros, errorem vestrum adspicite, erroris que vestri infamem Patronum.

49. *Præterea*: Prædicari *in quid* habet se ad prædicari essentialiter, sicut prædicari *in quale* habet se ad prædicari accidentaliter. Ego profectò non video, in quo hæ duæ proportiones disproportionentur. Atqui prædicari *in quale* non est prædicari accidentaliter: ergo neque prædicari *in quid* est prædicari essentialiter. Major videtur mihi clara & certa; neque potest à quoquam rationabiliter negari: parebitque ampliùs statim infrà: *Major ergo probatur*: Quia multa prædicata prædicantur *in quale*, quæ tamen non prædicantur accidentaliter, sed verè essentialiter: ergo prædicari *in quale* nullatenus est prædicari accidentaliter. *Conseq. patet: antecedens probatur*: Quia *Rationale, sensitivum, animatum, &c.* de homine prædicantur essentialiter: ut extra controversiam est. Atqui prędicantur de homine *in quale*: ut dico non solus ego; sed & ipse Porphyrius, ac qui unus pro mille millibus est, sanctus Parens meus Augustinus *libro de categoriis cap.* 7. Dicit, inquam, sanctus Augustinus, non ut dicit Apostata Porphyrius, quod *Rationale* de homine prædicetur *in quale-quid*; sed quod simpliciter prædicetur *in quale*. Ergo aliqua prædicata, quæ prædicantur *in quale*, prædicantur essentialiter. *Ratio minoris est*: Quia omne prædicatum, per quod aptè satisfit quæstioni factæ per *quale*, prædicatur in *quale*: atqui

præ-

præfata ista prædicata sunt talia: Quærenti enim à me, Qualis es tu? Recte repono, Sum rationalis, sensitivus, animatus, &c. Ergò hæc prædicata prædicantur *in quale*. Adeoque prædicari *in quale* nullatenus est prædicari accidentaliter; neque prædicari *in quid* est prædicari essentialiter.

50. Neque ego hæc primus invenio; sed deduco ex Patronis ac Magistris omni exceptione majoribus, Francisco Ferrariensi, sanctoThoma, ac Sanctissimo Patre meo Augustino. Ferrariensis enim *loco supra citato* dicit Deum de homine, & hominem de Deo prædicari *in quid*, ac contingenter: adeoque manifestè fatetur, quod prædicari *in quid* non sit prædicari essentialiter; item quod prædicari contingenter, ac accidentaliter non sit prædicari *in quale*. Sanctus Thoma verò 1. *part. quæst.* 36. *art.* 4. *ad* 7. et sequitur Vasquez *disp.* 156. *cap.* 8. *num.* 35. dicit hoc prædicatum *Spirator* esse substantivum, ac de Patre & Filio prædicari substantivè; adeoque prædicari *in quid*. Prædicari enim *in quid* idem omnino est, quod prædicari substantivè, ut statim dicam. Atqui *Spirator* de Patre & Filio non prædicatur essentialiter: ergo adserit Sanctus Thomas aliquid posse prædicari *in quid*, & tamen non prædicari essentialiter: adeoque apud sanctum Thomam prædicari *in quid* non est idem, quod prædicari essentialiter. Similiter sanctus Augustinus *loco jam citato* dicit *Rationale* de homine prædicari *in quale*, ac simul prædicari essentialiter: ergo apud Patrem meum prædicari *in quid* non est prædicari essentialiter, neque prædicari *in quale* est prædicari accidentaliter. Adeoque illa, quæ jam dixi, ex capite meo non finxi, sed ex bonis Magistris hausi, ac didici.

SECTIO II.

Solutio aliquorum argumentorum.

51. **O**Bjicies primò: Prædicari *in quid* est significare quidditatem subjecti, ac de illo prædicari quidditativè: atqui prædicari quidditativè est prædicari essentialiter: ergo prædicari *in quid* est prædicari essentialiter. Minor est certissima apud omnes; major verò clara est attendenti etymologiam terminorum. *Nihilominus tamen respondeo negando majorem.* Quidem hactenus in Scholis ita fuit dictum, & dictitatum; ast ego dico fuisse erratum. Quod ergò prædicari *in quid* non sit prædicari quidditativè, huc usque satis ostendi: ostendi enim multa prædicata prædicari *in quid*, quæ non prædicantur quidditativè; ac è contrà multa prædicari quidditativè, quæ tamen non *in quid*, sed *in quale prędicantur*.

52. *Objicies secundò:* Multa prædicata, quæ prædicantur *in quid*, etiam prædicantur essentialiter: *Animal* de homine *in quid*, simul ac essentialiter prædicatur: ergò prædicari *in quid* est prædicari essentialiter. Ita mihi semel quidam objecit. Sed hæc consequentia est similis huic: *Multa alba sunt etiam dulcia: ergo esse album est esse dulce*. Resp. ergo negando conseq. Quia non semper valet consequentia à concretis ad abstracta. Non enim sequitur, *Album est: ergo albedo est dulcedo*. Vel, *Album est dulce: ergo esse album est esse dulce*. Hæ, inquam, consequentiæ nihil valent: quomodo ergo valet hæc, *Aliquod prædicatum, quod prędicatur* in quid, *prædicatur essentialiter: ergo prædicari* in quid *est prædicari essentialiter?* Est enim per omnia planè similis istis consequentiis aliis.

53. Et pro solutione primi argumenti, pro eo scilicet, quod dixi, prædicatum *in quid* hactenus malè confusum fuisse cum prædicato quidditativo; & prædicari *in quid* cum prædicari quidditativè: pro hoc, inquam, meo dicto *occurrit mihi adhuc hæc ratio*: Quia, si prædicari *in quid* foret significare quidditatem, ac prædicari quidditativè; tunc etiam prædicari *in quale* foret significare qualitatem, & prædicari qualitativè: atqui consequens hoc absurdum est: ergo & antecedens. Sequela majoris videtur manifesta: utriusque enim istius eadem est ratio, neque ulla assignari potest ratio diversitatis. *Minor ergo probatur:* Quia Rationale, sensitivum, animatum, materiatum, &c. de homine prędicantur *in quale*: atqui non significant hominis qualitatem, neque prędicantur qualitativè: ergo absurdum est dicere, quod prędicari *in quale* sit significare subjecti qualitatem, ac de illo prædicari qualitativè: adeoque etiam absurdum est dicere, quod prædicari *in quid* sit significare quidditatem, ac prædicari quidditativè.

54. Itaque prædicatum *in quid*, & prædicatum essentiale; item prædicatum *in quale*, & prædicatum accidentale non sunt synonima, aut convertibilia; sed sunt excedentia & excessa. Aliqua enim prædicata *in quid* sunt, aliqua non sunt prædicata essentialia: item inter prædicata essentialia, aliqua prædicantur, aliqua non prædicantur *in quid*, sed *in quale*. V. g. *Animal* de homine *in quid*, simul ac essentialiter prædicatur; *sensitivum* verò de homine prædicatur quidem essentialiter, non tamen *in quid*, sed *in quale*. Similiter inter prædicata *in quale*, aliqua essentialiter, aliqua prædicantur accidentaliter: ac inter prædicata accidentalia, aliqua *in quid*, aliqua prædicantur *in quale*. Exempla fingere ex huc usque dictis, & adhuc dicendis, facile est. Itaque hæc non sunt convertibilia; sed excedentia & excessa.

SECTIO III.

Quid ergo sit prædicari in quid, *& in* quale?

55. **D**Ico secundò: Prædicari *in quid* idem est, quod prædicari substantivè, ac prædicatum *in quid* idem est, quod prædicatum substantivum. Similiter prædicari *in quale* idem est, quod prædicari adjectivè, & prædicatum *in quale* idem omnino est, quod prædicatum adjectivum. Ita deduco ex Gregorio Ariminensi *in* 1. *dist.* 8. *quæst.* 2. *art.* 3. Ubi dicit, *Prædicari in quid* esse oppositum τῷ *prædicari denomi-*

nominativè: atqui apud Gregorium, aliosque plerosque tam antiquiores, quam noviores Philosophos, prædicari denominativè est prædicari adjectivè; & prædicata denominativa debent esse prædicata adjectiva, ac *in quale* prædicabilia: ergo ex menteGregorii τῷ *prædicari in quid* opponitur τῷ *prædicari adjectivè*: atqui id, quod opponitur τὸ *prædicari adjectivè*, est τῷ *prædicari substantivè*: uti ex terminis patet. Ergo prædicari *in quid* apud Gregorium idem est, quod prædicari substantivè, ac prædicari *in quale* idem, quod prædicari adjectivè, seu denominativè. Dixi, *Apud Gregorium prædicari denominativè est prædicari adjectivè, &c.* Quia licet id communiter ita dicatur; ego tamen suprà *disp.* 10. *dub.* 11. dixi contrarium. Dixi, Prædicari denominativè etiam quandoque esse prædicari substantivè, & prædicatum denominativum posse esse substantivum, ac prædicabile *in quid.* Hæc itaque nostra conclusio est Gregorii Ariminensis.

56. *Quam probo hoc modo*: Quia prædicari *in quid* est prædicari ad modum per se stantis; prædicari verò *in quale* est prædicari ad modum adjacentis: atqui prædicari ad modum per se stantis est prædicari substantivè; prædicari verò ad modum adjacentis est prædicari adjectivè: ut patet ex iis, quæ dixi suprà *disp.* 8. *dub.* 2. & 3. Ergo prædicari *in quid* est prædicari substantivè, ac prædicari *in quale* est prædicari adjectivè. Deindè, Omne illud prædicatum prædicatur *in quid* vel *in quale*, per quod aptè satis fit quæstioni factæ per *quid*, vel per *quale*: ut dixi jam aliquoties, & dicunt omnes, etiam Porphyriani. Atqui per omne, & solum prædicatum substantivum rectè respondetur quæstioni factæ per *quid*; quæstioni verò factæ per *quale* responderi debet per omne, ac solum prædicatum adjectivum: ergo omne prædicatum adjectivè *in quale*, ac omne prædicatum substantivum prædicatur *in quid*: adeoque prædicari *in quid* est prædicari substantivè; & prædicari *in quale* est prædicari adjectivè. Minor probari debet inductione: experire enim, & discurre per omnes omninò voces substantivas, & adjectivas, ac reperies ita esse; ut jam dixi: reperies, inquam, omnem vocem substantivam esse aptam solutionem quæstionis factæ per *quid*, & omnem vocem adjectivam esse aptam solutionem quæstionis factæ per *quale*. Quære benè, & si instantiam contrariam repereris, eris mihi magnus Apollo.

57. Ex quo patet ratio à priori, cur prædicari *in quid* non sit prædicari essentialiter; item cur prædicari *in quale* non sit idem, quod prædicari accidentaliter; *Ratio*, inquam *hujus à priori est*: Quia prædicari *in quid* est prædicari substantivè: prædicari vero *in quale* est prædicari adjectivè: atqui prædicari substantivè non est prædicari essentialiter, neque prædicatum substantivum idem est, quod prædicatum essentiale. Illa enim, quæ prædicantur substantivè, prædicantur quandoque essentialiter, quandoque accidentaliter. Item inter prædicata substantiva, quædam essentialia, quædam accidentalia sunt. Similiter prædicari adjectivè non est idem, quod prædicari accidentaliter, neque prædicatum adjectivum est idem, quod prædicatum accidentale. Quoniam illa adjectivè prædicantur, quædam prædicantur accidentaliter, quædam essentialiter; ac inter prædicata adjectiva, quædam sunt accidentalia, quædam essentialia. Ut dixi satis latè *disp.* 8. Ergò prædicari *in quid* non est prædicari essentialiter, neque prædicari *in quale* est idem, quod prædicari accidentaliter.

58. Item patet ratio istius, quod supra dicebam, videlicet omne prædicatum abstractum semper, & ubique prædicari *in quid*. *Ratio*, inquam, *hujus clara est ex jam dictis*: Quia prædicari *in quid* est prædicari substantivè; adeoque omne prædicatum substantivum prædicatur *in quid*: atqui omne prædicatum abstractum est substantivum, nullumque est, aut esse potest adjectivum; ut enim prædicatum aliquod adjectivum sit, concretum esse debet; ut dixi supra *disp.* 8. *dub.* 5. Ergo omne prædicatum abstractum prædicatur *in quid*, solumque concretum prædicatum prædicari potest *in quale*. Dico, *Solum concretum*; Nec enim potest omne concretum prædicari *in quale*; sed solùm illud, quod est concretum simul ac adjectivum; concreta enim substantiva, ac substantivata prædicantur *in quid*.

SECTIO IV.

Quid sit prædicari in quale-quid?

59. DIco tertiò: Quid sit prædicari *in quale-quid*, nunquam bene intellexi. Terminum hunc invenio in Apostata Porphyrio; sed nullibi in sancto Patre meo Augustino. Porphyrius dicit, *Rationale* de homine prædicari *in quale-quid*; Augustinus dicit illud prædicari *in quale*. Si tu malis credere isti Veteratori, ac Sycophantæ; ego malo credere Divino Doctori ac summo Christiani Nominis Patriarchæ. Dico ergo, quod prædicari *in quale quid* sit mera fabula, contradictionem implicans, ac seipsam mactans. *Ratio est clara & facilis*: Quia prædicari *in quid* est prædicari substantivè, prædicari *in quale* est prædicari adjectivè; adeoque prædicari *in quale-quid* deberet esse prædicari adjectivè, substantivè. Atqui implicat idem prædicatum prædicari adjectivè, simul & substantivè: ergo quoque implicat idem prædicatum prædicari *in quale*, simul & *in quid*, seu *in quale quid*. *Patet minor*: Quia prædicatum, quod prædicatur substantivè, debet esse substantivum; quod prædicatur adjectivè debet esse adjectivum: atqui implicat idem prædicatum esse adjectivum, simul & substantivum: ergo implicat quoque idem prædicatum prædicari adjectivè, simul & substantivè.

60. Respondit mihi semel quidam Philosophus non impolitus: Quod prædicari *in quale quid* non sit prædicari adjectivè, simul & substantivè; sed adjectivè & essentialiter. Prædicari enim *in quale*, inquiebat, est prædicari adjectivè; prædicari verò *in quid* est prædicari essentialiter: adeoque prædicari *in quale quid* est prædicari adjectivè essentialiter: quæ duo non sunt repugnantia; sed quàm optimè sibi mutuo cohærentia. Verùm tamen hæc responsio refutatione non

non indiget; satis enim refutata est, ac refutari potest ex omnibus illis, quæ huc usque dixi. Prædicari enim *in quid*, nullo modo est prædicari essentialiter; sed prædicari substantivè; adeoque prædicari *in quale-quid* non est prædicari adjectivè essentialiter, sed adjectivè substantivè. Quæ duo non sunt cohærentia; sed repugnantia.

61. Interim tamen, quia sectam, qua quis à puero imbutus est, subitò deponere, ac totam ex animo delere, admodum difficile, ac fermè impossibile est: nam, ut rectè Cicero citatus à sancto Patre meo *Epist.*3. quæ est 2. ad Volusianum: *Magni ingenii, & animi est sevocare mentem à sensibus, & cogitationem à consuetudine abducere*: Dabo tibi modum, quo sectam tuam retineas; quo aliquod prædicatum *in quale-quid* prædicari adhuc cum veritate dicas. Modum hunc mugínatus sum, dum alias caput septimum sancti Augustini de Categoriis attentè volutarem. Dico ergo, licet idem prædicatum simplex nequeat *in quale-quid* prædicari; possunt tamen ita prædicari prædicata complexa, ex substantivo, ac altero adjectivo composita: qualia sunt, *Animal rationale*, *homo doctus*, *brutum elegans*, *&c.* De his, inquam, prædicatis videtur mihi rectè dici, quod *in quale-quid* prædicentur. *Ratio est*: Quia prædicari *in quale-quid* est prædicari adjectivè substantivè: atqui hæc prædicata prædicantur adjectivè substantivè: nam ratione unius suæ partis prædicantur adjectivè; ratione verò alterius prædicantur substantivè. Ergo prædicantur *in quale quid*.

62. *Ex quibus omnibus patet*: Quid sit prædicatio *in quid*, quid prædicatio *in quale*, quid prædicatio *in quale-quid*. Prædicatio *in quid* non est idem, quod prædicatio essentialis; sed est idem, quod prædicatio substantiva. Est, inquam, prædicatio constans prædicato substantivo: sive interim sit essentiale, sive accidentale, hoc parum refert. Tales sunt hæ, *Petrus est homo*, *Petrus est Episcopus*, *est Rex*, *est artifex*, *&c.* Prædicatio *in quale* non est idem, quod prædicatio accidentalis; sed est idem, quod prædicatio adjectiva. Est, inquam, prædicatio constans prędicato adjectivo: sive interim hoc accidentale, sive essentiale fuerit, parum refert. Tales sunt hæ, *Petrus est rationalis*, *Joannes est albus*, *equus est sensitivus*, *&c.* Prædicatio *in quale-quid* est illa, quæ constat prædicato complexo, ex uno substantivo, & altero adjectivo nomine composito. Tales sunt hæ, *Petrus est animal rationale*, *leo est animal forte*, *&c.* Per prædicatum autem substantivum, & adjectivum semper etiam intelligi debet prædicatum substantivatum & adjectivatum: hæc enim illis per omnia æquivalent.

DUBIUM VI.

Quid sit prædicatio completa? Quid incompleta?

SECTIO I.

Quid sit prædicari completè, & incompletè?

63. ADverte primò: Quid sit prædicari completè, quid prædicari incompletè. Prædicari completè, seu adæquatè est prædicatum dicere totam essentiam subjecti: sive est prędicatum importare omnia essentialia importata per subjectum; verb. grat. in his prædicationibus: *Hic homo est homo*, *Bucephalus est equus*, *hoc animal est animal*, *&c.* prædicata ista prædicantur completè. *Ratio est*: Quia *homo* dicit totam essentiam, importatque omnia essentialia hujus hominis: *homo* enim importat animalitatem & rationalitatem, quæ duo sunt tota essentia hujus hominis: nam hæcceitas, seu singularitas, quæ ultra ista duo per subjectum *hic homo* importatur, non est quid ad essentiam pertinens, neque est prædicatum essentiale: ut dicunt passim Logici, & nos suo tempore, & loco idem abundè dicemus. Similiter *equus* dicit totam essentiam Bucephali: dicit enim brutalitatem, simul & equinitatem, pręter quę in Bucephalo nihil est essentiale.

64 Prędicari verò incompletè, seu inadęquatè est prędicatum non dicere totam essentiam subjecti: sive est prędicatum non importare omnia essentialia importata per subjectum; v. g. in his prędicationibus: *Homo est animal*, *homo est rationalis*, *&c.* prędicata prędicantur incompletè: Quia non dicunt totam essentiam sui subjecti, neque important omnia essentialia importata per subjectum. *Animal* enim importat solam animalitatem: at verò tota hominis essentia non est sola animalitas; sed animalitas simul, ac rationalitas. Et hinc prędicari completè, vel incompletè sunt species quędam τȣ *prædicari essentialiter*. Neque enim prædicationes accidentales; sed solę essentiales dicuntur esse completę, vel incompletę. Item sola prędicata essentialia; non autem accidentalia dicuntur esse completa, vel incompleta. *Et ratio est clara*. Quia prędicari completè, vel incompletè est dicere totam essentiam, vel solam partem essentię sui subjecti: adeoque prędicata illa, quę prędicantur completè, vel incompletè, debent dicere vel totam essentiam, vel partem essentię sui subjecti. Atqui prędicata, quæ vel totam subjecti sui essentiam, vel ejus aliquam partem dicunt, sunt prędicata essentialia: uti est clarum. Ergo prędicata illa, quæ complete vel incompletè prædicantur, debent esse prædicata essentialia, ac prædicari essentialiter: adeoque prædicari completè, & incompletè sunt species quædam τȣ *prædicari essentialiter*.

65. Ad prædicationem ergo completam non requiritur, ut prædicatum dicat omnia essentialia, quæ sunt in subjecto; sed satis est, quod dicat, seu significet omnia essentialia, quæ dicuntur, seu significantur per subjectum; v.g. in his prædicationibus, *Hoc animal est animal*, *hoc vivens est vivens*, *hoc ens est ens*, *&c.* Prædicata prædicantur complete, faciuntque prædicationem completam. Quia licet non importent omnia essentialia, quæ sunt in subjecto, important tamen omnia essentialia, quę importantur per subjectum. Quod ista prędicata non importent omnia essentialia, quę sunt in subjecto, *probatur*: Quia prędicatum est *animal*; subjectum est *hoc animal*: atqui in hoc animali sunt aliqua essentialia, quę non importantur, neque significantur per prædicatum *animal*: ergo prędicatum non

non importat omnia esſentialia, quæ ſunt in ſubjecto. *Probatur minor*: Quia hoc animal eſt aliquod animal ſingulare; cape quod ſit Petrus, vel Bucephalus. Atqui in Petro ſunt aliqua eſsentialia, videlicet rationalitas, corporeitas organica, &c. quæ non importantur per prædicatum *animal*: ergo etiam in hoc animali ſunt aliqua eſsentialia, quæ non importantur per ſubjectum; *etiam probatur*: Quia prædicatum importare omnia, quæ importat ſubjectum, nihil eſt aliud, quam vocem illam, quæ eſt prędicatum, ſignificare omnia illa, quæ ſignificantur per vocem, quæ eſt ſubjectum, atqui vox *Animal* ſignificat omnia eſſentialia, quæ ſignificat vox *hoc animal*; ergò in præfatis prædicationibus prædicatum importat omnia eſſentialia, quæ importantur per ſubjectum. *Patet minor*: Quia vox *Animal* ſignificat ſolam animalitatem; vox verò *Hoc-animal* ſignificat animalitatem ſimul cum hęcceitate: atqui, ut dicam ſuo loco, hæcceitas non eſt quid eſsentiale: ergò omnia eſsentialia, quæ importantur, ſeu ſignificantur per vocem *hoc-animal*, etiam ſignificantur per vocem *Animal*.

66. *Ratio verò*, cur ad prædicationem completam ſufficiat, ut prædicatum ſignificet omnia eſſentialia, quæ ſignificantur per ſubjectum, *videtur eſſe hæc*: Quia res non prædicantur de ſeſe mutuò prout ſunt à parte rei; ſed prout à nobis concipiuntur, ac per voces ſignificantur: res enim de ſeſe mutuò prædicantur per conceptus & voces. Ergò, ut prædicatio aliqua dicatur eſſe completa, ac ut prædicatum aliquod dicatur prædicari completè, non requiritur, ut ſignificet omnia eſſentialia quæ ſunt à parte rei in ſubjecto; ſed ſatis eſt, ut ſignificet omnia eſsentialia, quæ ſignificantur per ſubjectum. Sicut, ut prædicatio aliqua dicatur eſse eſsentialis, vel accidentalis; item ut prædicatum aliquod dicatur eſse eſsentiale, vel accidentale, non requiritur, ut ſit eſsentiale, vel accidentale iis, quæ ſunt à parte rei in ſubjecto; ſed ſatis eſt, ut ſit eſsentiale, vel accidentale iis, quæ ſignificat ſubjectum. Similiter ergo, ut prædicatum aliquod dicatur prædicari completè, non opus eſt, ut dicat, & ſignificet omnia eſsentialia, quæ ſunt à parte rei in ſubjecto: ſed ſatis eſt, ſi ſignificet omnia eſſentialia, quæ ſignificantur per ſubjectum. *Ant. patet inductione*. V.g. hæc propoſitio, *Homo eſt riſibilis*, eſt propoſitio accidentalis: non quia riſibilitas ſit à parte rei hominis accidens; hoc enim falſum eſt: cum homo, ejuſque riſibilitas ſint in re eadem planè res. Eſt igitur iſta prædicatio accidentalis, quia riſibilitas eſt accidens hominis, prout ſignificatur per vocem *homo*. Prædicata itaque dicuntur prædicari eſsentialiter, accidentaliter, completè, incompletè, &c. non ex ordine illo, quem habent ad ſubjectum, prout eſt à parte rei; ſed ex illo, quem habent ad ſubjectum, prout ſubeſt modo concipiendi, ſignificandi, ac prædicandi, adeoque, ut judicemus aliquod prædicatum prædicari, completè, vel incompletè, non oportet attendere, an dicat omnia eſsentialia, quæ ſunt in ſubjecto; ſed an dicat omnia, quæ dicuntur, & ſignificantur per ſubjectum.

SECTIO II.

Quid, & quotuplex ſit prędicatum completum, ac prædicatum incompletum.

67. ADverte ſecundo: Quid, & quotuplex ſit prædicatum completum, ac prædicatum incompletum? Prædicatum completum idem eſt, quod prædicatum ultimò perfectum. Eſt, inquam, prædicatum, quod habet ſuum ultimum eſsentiale, vel ſubſtantiale complementum, ac perfectionem. Prædicatum incompletum idem eſt, quod prædicatum imperfectum, ac adhuc perfectibile. Eſt, inquam, prædicatum non habens ſuam ultimam eſſentialem, aut ſubſtantialem perfectionem; ſed adhuc aliqua tali perfectione perfectibile. Talia ſunt, *Animal*, *rationale*, *materia*, *forma*, & id genus alia. *Animal* enim per *Rationale*, & *Rationale* perficitur per *Animal*, tamquam per ſui perfectionem eſsentialem. Item materia per formam, ac forma per materiam perficitur, tamquam per perfectionem ſui ſubſtantialem. Voco autem hic perfectionem ſui eſsentialem, & ſubſtantialem, non eam, quæ eſt de eſsentia, aut ſubſtantia ſui perfectibilis: nam *Rationale* eſt perfectio eſsentialis animalis, & forma eſt perfectio ſubſtantialis materiæ; neque tamen hæc eſt de ſubſtantia materiæ, neque illud de eſsentia eſt animalis. Illa ergo perfectio vocatur hic ſubſtantialis, vel eſsentialis, quæ cum ſuo perfectibili conſtituit novam eſsentiam, aut ſubſtantiam. Uti *Rationale* cum *Animali* conſtituit eſsentiam hominis, & forma cum materia eſsentiam compoſiti phyſici. Diſtinguiturque contra perfectionem accidentalem; ut ſunt ſcientia, albedo, riſibilitas, &c. Quæ cum ſuo perfectibili non componunt novam eſsentiam, aut ſubſtantiam. Nam ex homine & ſcientia componitur homo ſciens: qui non eſt nova ſubſtantia: Ex homine & riſibilitate componitur homo riſibilis, qui non eſt nova eſsentia: ſed eadem eſsentia ſumpta cum ſua proprietate.

68. Prædicatum completum dividi debet in prædicatum completum Phyſicè, & in prædicatum completum Metaphyſicè, ſeu Logicè. Similiter prædicatum incompletum dividi debet in prædicatum Phyſicè incompletum, & in prædicatum Logicè ſeu Metaphyſicè incompletum. Prædicatum Logicè, ſeu Metaphyſicè incompletum eſt prædicatum adhuc perfectibile aliqua perfectione eſsentiali Metaphyſica, ſeu Logica. Ut, *Animal*, *vivens*, *rationale*, *&c.* Et generaliter omne genus, omniſque vera differentia. Omne quippe genus eſt perfectio eſsentialis ſuæ differentiæ, omniſque differentia eſt perfectio eſſentialis ſui generis. Prædicatum Metaphyſicè, ſeu Logicè completum eſt illud, quod habet ſuam ultimam perfectionem eſsentialem Metaphyſicam: ſive quod non ampliùs ulla eſsentiali perfectione Metaphyſica, ſeu Logica perfectibile eſt. Ut homo, brutum, equus, materia

riæ prima, anima rationalis, &c. Et generaliter omnis species infima. Species quippe in ordine Logico, seu Metaphysico perfici solummodò possunt per individualitates, seu singularitates; quæ, ut jam dixi, non sunt perfectiones essentiales. Vocantur verò hic perfectiones Metaphysicæ, seu Logicæ, illæ quæ à suo perfectibili distinguuntur, non distinctione reali, ac Physica; sed sola distinctione rationis, seu Logica.

69. Prædicatum Physicè incompletum est illud, quod adhuc perfectibile est aliqua perfectione substantiali Physica. Voco autem hic perfectiones Physicas, illas quæ à suo perfectibili realiter, seu Physicè distinguuntur. Hujusmodi prædicata sunt anima, materia prima, homo, brutum, &c. Anima enim substantialiter perficitur per materiam, & materia per animam. Brutum physicè, ac substantialiter perficitur per formas partiales leoninas, equinas, bovinas, &c. Homo substantialiter physicè perficitur per formas partiales humanas. De quibus tibi mirabilem & novam, pulchram tamen, Philosophiam dabo in mea Physica. Prædicatum physicè completum est illud, quod habet totam, ac omnem suam substantialem physicam perfectionem. Ut equus, bos, leo, ignis, aqua, lapis, &c.

70. Et hæ duæ completiones sunt valdè diversæ. Sæpè etenim ea, quæ logicè completa sunt, sunt physicè incompleta. Ut materia, Anima rationalis, homo, brutum, &c. sunt prædicata logicè completa: sunt quippe prædicata specifica, solùm contrahibilia, & perfectibilia per differentias individuales, quæ non sunt perfectiones essentiales. Physicè verò sunt prædicata incompleta: quia possunt perfici per physicas perfectiones substantiales. Humanitas quippe, & brutalitas perficiuntur, ac in suo esse complentur per formas partiales, tamquam per ultimum suum substantiale physicum complementum. De quo latissimè differam in Physica. Attamen cum in Logica de prædicato completo, vel incompleto agimus, de completione, ac incompletione Logica intelligi volumus. De completione enim, ac incompletione Logica Logicus, de Physica agit Physicus.

71. Addi potest & alia quædam divisio prædicati incompleti, quæ nec inutilis, nec incongrua est. Dividi ergo potest prædicatum incompletum in prædicatum incompletum materialiter, ac in prædicatum incompletum formaliter. Sive in prædicatum incompletum incompletione formali, ac in prædicatum incompletum incompletione materiali. Prædicatum incompletum, uti jam dixi, est prædicatum complebile, ac perfectibile aliqua perfectione essentiali, vel substantiali. Hinc ergo prædicatum incompletum materialiter est illud, quod est complebile, ac perfectibile aliqua perfectione substantiali, vel essentiali, quæ est sui materia. Ita in ordine physico forma est ens materialiter incompletum: Quia est perfectibilis per subjectum, tamquam per perfectionem substantialem, quæ sit sui materia. Et in ordine Logico differentia est hoc modo prædicatum incompletum: Quia est perfectibilis per genus à se contractum, tamquam per sui materiam, ac Logicum subjectum. Prædicatum formaliter incompletum est illud, quod est perfectibile aliqua perfectione essentiali, vel substantiali, quæ sit sui forma. Ita in ordine Physico materia prima est ens incompletum incompletione formali: Quia perfectibilis est per formas substantiales. Et in ordine Logico omne genus est hoc modo prædicatum incompletum: Quia est perfectibile, ac contrahibile per differentias essentiales, quæ sunt illius formæ.

SECTIO III.

Quid differant prædicari completè, & esse prædicatum completum?

72. *Adverte tertiò:* Hæc duo, *Prædicari completè*, & Esse *prædicatum completum*, esse longè diversa. Similiter planè diversa sunt *Prædicari incompletè*, & *Esse prædicatum incompletum*. Nam potest aliqua res esse prædicatum completum, & tamen prædicari incompletè; ac è contra potest aliqua res prædicari completè, & tamen esse prædicatum incompletum. Quod possit aliquod prædicatum esse completum, & tamen prædicari incompletè, *probatur:* Quia *homo* sine dubio est prædicatum completum; item *brutum* est prædicatum specificum, & completum (. De quo dabo tibi pulchram, ac novam Philosophiam partim in Logica, partim in Physica). Atqui tamen hæc prædicata prædicantur quandoque incompletè; ergo potest aliquod prædicatum esse completum, & tamen prædicari incompletè. *De majori non credo esse difficultatem:* Nam omne prædicatum specificum, seu omnis species infima est prædicatum completum: uti jam dixi. Atqui *Homo* & *brutum* sunt species infimæ: ut alibi probaturus sum efficacissimè. Ergo sunt prædicata completa.

73. *Minor ergo probatur:* Quia prædicari incompletè est prædicatum non importare omnia essentialia, quæ importantur per subjectum: atqui in his prædicationibus, *Petrus est homo*, *Faunus est homo*, *leo est brutum*, *equus est brutum*, *&c.* prædicata non important omnia essentialia, quæ importantur per subjectum: ergo prædicata ista prædicantur incompletè. *Probatur minor:* Quia *Homo* (de formali videlicet) importat solam humanitatem; *Petrus* verò, & *Faunus* non solam humanitatem cum sua hæcceitate; sed & formas suas partiales organicas, seu suam organeitatem (liceat ita barbarizare) sibi essentialem important. Similiter *Brutum* importat solam brutalitatem; at vero *Leo*, *equus* non solam brutalitatem, sed insuper equinitatem, ac leoninitatem, sive formas partiales equinas, & leoninas sibi essentiales important. De quo, iterum dico, dabo tibi pulchram Philosophiam in Physica. Ergo *Homo* non importat omnia essentialia, quę important *Petrus & Faunus*, neque *Brutum* omnia essentialia, quæ important *Leo & equus.* Unde cautè distingui debet inter has prædicationes, *Petrus est homo*, & *Hic homo est homo*. Nam prima est incompleta, ut jam dixi; altera verò est completa, ut dixi in capite hujus dubii. Ratioque diversitatis desumi debet ex diversa significatione

vocum

vocum *Petrus*, & *Hic homo*: Nam vox *Hic homo* importat solam humanitatem una cum hæcceitate; vox verò *Petrus* præter hæc importat quoque formas partiales organicas, seu organeitatem, quæ est quid Petro essentiale. Ex quo etiam patet has prædicationes, *Hic homo est Petrus*, aut *Petrus est hic homo*, non esse prædicationes identicas; sed verè formales: cum earum extrema non sint synonima. De quo alibi latiùs.

74. Similiter, quod aliquod prædicatum possit esse incompletum, & tamen prædicari complete, *etiam probatur*: Quia *Animal*, *vivens*, *rationale*, *&c.* sunt sine dubio prædicata incompleta: atqui tamen hæc prædicata prædicari possunt completè: ita enim prædicantur in his prædicationibus, *Hoc vivens est vivens*, *hoc animal est animal*, *hoc rationale est rationale*. Ergo potest aliquod prædicatum esse incompletum, & tamen prædicari completè. *Minor*, licet clara sit, *probatur tamen*: Quia in istis prædicationibus prædicatum significat omnia essentialia, quæ significantur per subjectum: ut patet intuenti. Ergo in istis prædicationibus prædicatum prædicatur completè. *Clara similiter est major*: Quia ista omnia prædicata sunt adhuc perfectibilia per aliquam essentialem perfectionem Logicam: ut facilè patebit consideranti hactenus dicta. Ergo sunt prædicata incompleta. Atqui tamen prædicantur completè: ergo longè aliud est prædicari completè, aliud esse prædicatum completum; aliud est prædicari incompletè, aliud est prædicatum incompletum.

57. *Et ratio à priori est*: Quia prædicari completè est prædicatum importare, seu significare omnia essentialia, quæ significantur per subjectum; Esse verò prædicatum completum est esse prędicatum habens suum ultimum essentiale complementum, cui nihil essentiale potest addi. Atqui longè aliud est prædicatum esse ultimò essentialiter completum; aliud verò prædicatum importare omnia essentialia, quæ importantur per subjectum: ergo quoque longè aliud est esse prædicatum completum, aliud prædicari completè. Similiter prædicari incompletè est prædicatum non importare omnia essentialia subjecti; esse verò prædicatum incompletum est esse prædicatum non habens suum ultimum essentiale complementum, cui adhuc aliquid essentiale potest addi: atqui hæc duo sunt longè diversa: ut facilè patebit illa attentè consideranti. Ergo similiter longè diversa sunt prædicari incompletè, ac esse prædicatum incompletum. Quod enim prædicatum completum, vel incompletum sit, à seipso habet; habet à solo suo significato formali: quod verò completè, vel incompletè prædicetur, habet ex ordine & habitudine sui formalis significati ad subjectum. Vide quæ dixi *dub.*3.

SECTIO IV.

Resolutio propositæ quæstionis.

76. RESP. *& dico primò*: Prædicatio completa non est illa, quæ constat prædicato. Multæ quippe prædicationes constant prædicato completo, quæ non sunt completæ; sed incompletæ; v.g. hæ, *Petrus est homo*, *Faunus est homo*, *equus est brutum*, *Leo est brutum*, *&c.* Hæ, inquam, prædicationes constant prædicato completo: atqui tamen non sunt prædicationes completæ, sed incompletæ: ergo prædicationes constantes prædicato completò non sunt semper completæ; sed sunt quandoque incompletæ. *Major patet ex hactenus dictis*: Quia, ut prædicatio sit completa, debet prædicatum ejus prædicari completè: debet prædicatum ejus importare omnia essentialia, quæ importantur per subjectum. Atqui in istis prædicationibus prædicatum non importat omnia essentiàlia, quæ importantur per subjectum: uti etiam patet ex dictis. Ergo istæ prædicationes non sunt completæ, sed incompletæ.

77. Quia tamen exempla ista non solùm dubia sunt, & ambigua; sed apud quosdam etiam paradoxa, adduco alia certa apud omnes. Neque enim veritas hujus conclusionis dependet à veritate istorum, quæ tu fortè dicis, vel cogitas esse paradoxa. Hæ prædicationes, *Homo est materiatus*, *Leo est materiatus*, *&c.* sunt prædicationes incompletæ: in illis quippe prædicatum non dicit omnia essentialia, quæ dicuntur per subjectum. Atqui tamen constant prædicato completo: *Materiatum* quippe est verè prædicatum logicè completum. Ergo possunt prædicationes constare prædicato completo, & tamen non esse completæ, sed incompletæ. *Probatur minor*: Quia omne prædicatum est completum, cujus formale significatum est completum: atqui hoc prædicatum *Materiatum* habet significatum formale completum: ergo ipsum est prædicatum completum. *Patet minor*: Quia significatum istius prædicati formale est materia: atqui materia est quid completum: non quidem physicè; sed logicè. Materia enim species infima est: materias quippe specie diversas putavi semper esse à veritate alienas. Omnis autem infima species est prædicatum logicè completum: adeoque etiam materia est prædicatum logicè completum: Ergo istud prædicatum *Materiatum* habet significatum formale, quod est logicè completum: adeoque est prædicatum veræ completum.

78. Prædicatio itaque completa definiri debet hoc modo: Prædicatio completa est illa, in qua prædicatum de subjecto prędicatur completè. Est, inquam, illa, in qua prædicatum significat omnia essentialia, quæ significantur per subjectum. Tales sunt hæ: *Hic homo est homo*, *hic equus est equus*, *hoc ens est ens*, *Bucephalus est equus*, & similes aliæ. In omnibus quippe illis prædicatum significat omnia essentialia, quæ dicuntur per subjectum: ut planum est attendenti. *Ratio est hæc*: Quia qualitas prædicationis desumi debet ex habitudine prædicati ad subjectum; adeoque, ut prædicatio dicatur completa, vel incompleta, non satis est prædicatum ejus esse completum; sed debet completè inesse ac prædicari. Sicuti, ut prædicatio dicatur esse substantialis, vel accidentalis, non satis est prædicatum ejus esse substantiale, vel accidentale; sed debet substantialiter, vel accidentaliter prædicari. Ut supra *dub.*2. dixi latiùs.

79. *Dico secundò*: Similiter prædicatio incompleta non est illa, quæ constat prædicato incompleto;

pleto; sed est illa, in qua prædicatum prædicatur incompletè de subjecto. Est, inquam, illa, in qua prædicatum non significat omnia essentialia, quæ significantur per subjectum. Quales sunt hæ, *Homo est ens*, *homo est substantia*, *homo est vivens*, *homo est animal*, *homo est rationalis*, & aliæ similes. *Ratio est*: Quia, uti jam dixi, multæ prædicationes in completæ constant prędicato completo: ac è contra multæ prędicationes completæ constant prędicato incompleto: ergo prædicatio incompleta nequit definiri esse illa, quæ constat prędicato incompleto; sed definiri debet esse illa, in qua prædicatum prædicatur incompletè: in qua, inquam, prædicatum non dicit, neque significat omnia essentialia, quæ dicuntur, vel significantur per subjectum. Prima pars antecedentis jam satis ostensa est, & probata. *Altera verò ejus pars etiam probatur*: Quia hæc prædicatio, *Hoc ens est ens*, *hoc vivens est vivens*, similesque aliæ, sunt prædicationes completæ: in illis quippe prædicatum dicit omnia essentialia, quæ dicuntur per subjectum. Atqui tamen constant prædicato incompleto: *Ens* enim, & *vivens* sunt prædicata manifestè incompleta: cum per multas essentiales differentias, seu quasi differentias sint contrahibilia ac perfectibilia. Ergo prædicatio completa constare potest prædicato incompleto.

80. *Ex quibus omnibus collige*: Quod inter prædicata, quædam sint completa, ac simul complete prædicentur. Ut *Homo* respectu hujus & istius hominis, *Equus* respectu Pegasi, & bucephali, &c. Quædam sunt quidem completa; at incompletè prædicantur. Ut *Homo* respectu Petri & Fauni, *Brutum* respectu equi & leonis, *Materiatum* respectu hominis, & lapidis, &c. Quædam sunt incompleta; ac simul incompletè prædicantur. Ut *Animal* respectu hominis & bruti, *Rationale* respectu Petri & Pauli. Quædam sunt quidem incompleta; attamen completè prædicantur. Ut *Animal* respectu hujus & istius animalis, *Ens* respectu hujus & istius entis, &c. Quæ omnia sunt bene notanda, ob illa, quæ dicturus, & hinc illaturus sum in mea Logica.

DUBIUM VII.

Quid sit prædicatio intrinseca? Quid extrinseca? Quid partim intrinseca, partim extrinseca?

81. PRo *resolutione adverte*: Non posse hic distingui inter τὸ *prædicari intrinsecè*, *vel extrinsecè*, & τὸ *esse prædicatum intrinsecum*, *vel extrinsecum*. Hæc duo, inquam, non debent hic distingui, sed planè inter se converti, ac confundi: sunt enim omninò eadem: sicut supra dixi de τῷ *prædicari essentialiter*, & τῷ *esse prædicatum essentiale*. Quidquid ergo prædicatur intrinsecè, hoc est prædicatum intrinsecum, & quidquid est prædicatum intrinsecum, hoc prædicatur intrinsecè. *Ratio jam dicta est aliquoties*: Quia inter hæc duo solummodò potest distingui, ubi ex alio sumitur qualitas prædicati, ex alio qualitas prædicationis: ubi qualitas prædicati desumitur ex qualitate significati formalis, qualitas verò prædicationis desumitur ex habitudine significati formalis ad subjectum. Ubi verò tam qualitas prædicati, quàm qualitas prædicationis desumitur ex habitudine significati formalis ad subjectum, inter hæc duo non potest distingui; sed tunc esse tale prædicatum idem omninò est, quod taliter prædicari. Atqui in hoc proposito tam prædicati, quàm prædicationis qualitas desumitur ex habitudine significati formalis ad subjectum: Nam, uti statim dicam, prædicari intrinsecè est significatum formale prædicati esse intrinsecum subjecto; item prædicatum intrinsecum est illud, cujus formale significatum est intrinsecum subjecto. Ergo nequit hic distingui inter τὸ *prædicari intrinsecè*, & τὸ *esse prædicatum intrinsecum*; sed hæc duo planè idem sunt, planè inter se confunduntur, ac convertuntur. Quo posito

82. *Resp. & dico primò*: Prædicatio intrinseca est illa, quæ constat prædicato intrinseco. Est, inquam, illa, in qua significatum formale prædicati est intrinsecum subjecto: illud enim prædicatum est intrinsecum, cujus significatum formale est intrinsecum subjecto. Talia sunt *Album*, *nigrum*, *coloratum* respectu parietis, *Stans*, *sedens*, *homo*, *animal*, *rationale*, *risibile* respectu hominis, &c. Omnia quippe horum prædicatorum formalia significata sunt homini, aut parieti intrinseca, ac intrinsecè conjuncta: ut clarum est attendenti. Itaque omnes hæ prædicationes, *Homo stat*, *homo sedet*, *homo est animal*, *homo est risibilis*, *paries est albus*, *&c.* sunt prædicationes intrinsecæ: constant quippe prædicato intrinseco: constant, inquam, prædicato, cujus formale significatum est intrinsecum subjecto.

83. Dixi, *Prædicatum intrinsecum est illud, cujus significatum formale est intrinsecum subjecto*: Quia ad prædicatum intrinsecum nequaquam satis est, si ejus significatum rectum, ac materiale sit intrinsecum subjecto; sed debet significatum formale, debet, inquam, tam formale, quàm materiale significatum ejus (si concretum fuerit) esse intrinsecum subjecto. Nam, ut statim dicam, etiam prædicata adæquatè extrinseca habent; ac habere debent significatum rectum, ac materiale intrinsecum subjecto: adeoque, ut prædicatum aliquod dicatur esse intrinsecum, non satis est, ut habeat significatum materiale; sed insuper habere debet significatum formale intrinsecum subjecto: uti etiam patet in omnibus exemplis jam adductis.

84. *Dico secundò*: Prædicatum extrinsecum est illud, cujus formale significatum est extrinsecum subjecto. Qualia sunt, *Visum*, *auditum*, *intellectum*, respectu parietis, *Honoratum*, *adoratum*, *oratum* respectu Dei, *Calefaciens*, *illuminans*, *creans* respectu ignis, solis, Dei, &c. Visio enim, auditio, intellectio, quę sunt istorum prædicatorum significata formalia, non sunt intrinseca, sed extrinseca parieti viso, aut intellecto: visio enim non est in re visa, sed in re vidente. Et ita est de omnibus aliis: ut facilè fiet planum attendenti. Itaque prædicatio extrinseca, quæ est prædicatio constans prædicato extrinseco, est illa, in qua significatum formale prædicati est extrinsecum subjecto. Quales sunt hæ, *Homo est visus*, *homo est auditus*, *Deus honoratur*, *Deus adoratur*, &c. Honor enim, & adoratio

non sunt in honorato, & adorato, sed in honorante, & adorante; ut clarum est.

85. Dixi, *Prædicatum extrinsecum est illud, cujus formale significatum est extrinsecum subjecto*: Quia ejus significatum materiale, & rectum nequit esse subjecto extrinsecum. Hoc enim quàm maximè debet esse subjecto intrinsecum: adeoque prędicatum extrinsecum est illud, cujus significatum materiale est subjecto intrinsecum; formale verò est subjecto extrinsecum. Talia enim sunt omnia prædicata adducta: ut facilè videbis, si consideres. *Et ratio est*: Quia prædicatum extrinsecum debet habere significatum rectum, & materiale cum subjecto realiter identificatum; atqui significatum subjecto identificatum est subjecto intrinsecum; ut clarum est: hoc enim est ipsum subjectum, quod sibi ipsi non potest non esse intrinsecum. Ergo prædicatum extrinsecum debet habere significatum rectum, seu materiale subjecto intrinsecum. *Probatur major*: Quia prædicatum debet esse prædicabile de suo subjecto: debet de suo subjecto posse prædicari: alioquin enim quomodò prædicatum foret? Ergo debet habere significatum rectum cum subjecto realiter identificatum. *Patet conseq.* Quia in omni prædicatione affirmativa extrema identificari debent in suis significatis rectis: debet, inquam, significatum rectum prædicari esse identificatum subjecto. Atqui prædicatum extrinsecum prędicatur de suo subjecto: ergo habere debet significatum rectum subjecto identificatum.

86. *Ex quo patet*: Quod prædicatum extrinsecum debeat semper esse concretum. In quo differt à prædicato intrinseco, quod indifferenter vel abstractum, vel concretum esse potest: uti patet in hisce prędicationibus, *Homo est animal*, *humanitas est animalitas*, *album est coloratum*, *albedo est color*, &c. Omnia enim istarum prædicationum prædicata sunt intrinseca: aliqua autem concreta, aliqua abstracta sunt. At verò prædicatum extrinsecum nequit esse abstractum, sed necessariò est concretum. *Ratio est*: Quia prædicatum extrinsecum debet esse prædicatum habens significatum rectum subjecto intrinsecum, formale verò significatum subjecto extrinsecum: atqui prædicatum abstractum, in quo significatum rectum est simul significatum formale, nequit habere significatum rectum subjecto intrinsecum, formale verò subjecto extrinsecum: sic etenim idem significatum eidem subjecto simul intrinsecum, ac extrinsecum esse deberet. Ergo prædicatum extrinsecum nequit esse prædicatum abstractum.

87. *Dico tertiò*: Prædicatio partim intrinseca, partim extrinseca est illa, quæ constat prædicato partim intrinseco, partim extrinseco. Est, inquam, illa, in qua significatum formale prædicati est subjecto partim intrinsecum, partim extrinsecum. Hujusmodi enim prædicatum à Summulistis partim intrinsecum, partim extrinsecum vocatur; v. g. hæ prædicationes, *Vox supponitur*, *vox prædicatur*, &c. sunt partim intrinsecę, partim extrinsecæ: ut dixi supra *disp.* 13. *dub.* 2. *sect.* 4. Item tales sunt hæ, *Homo est species*, *animal est genus*, *album est universale*. Universalitas quippe est forma quædam rebus universalibus partim intrinseca, partim extrinseca: ut dicam pluribus in Logica. Item tales sunt hæ, *Petrus est similis Paulo*, *Paulus est dissimilis Joanni*. Similitudo enim, & dissimilitudo, quæ sunt ibi significatum formale prædicati, sunt subjecto quid partim extrinsecum, partim intrinsecum. Uti enim Philosophi ordinariè docent, similitudo dicit fundamentum, simul & terminum fundamento extrinsecum: adeoque est fundamento sibi in prædicatione subjecto partim intrinseca, partim extrinseca. De quo latè in Metaphysica.

DUBIUM VIII.

Quid sit prædicatio, seu denominatio realis? Quid rationis?

88. EOdem planè modo philosophandum est de prædicatione reali, & rationis, sicut jam philosophabar de prędicatione intrinseca, ac extrinseca. Prædicatio itaque realis est illa, quæ constat prædicato reali; & prædicatio rationis est illa, quæ constat prædicato rationis. Vocatur verò prædicatum reale illud, quod pro suo significato formali habet aliquid reale. Qualia sunt, *Homo*, *Deus*, *albus*, *niger*, *stans*, *sedens*, *cognitus*, *intellectus*, &c. Dico, *Est illud*, *cujus formale significatum est aliquid reale*: Quia significatum ejus rectum, & materiale non debet esse reale: hoc enim potest esse quid rationis, & fictum; v. g. cum dico, *Mons sine-valle est à me confictus*, *Chymæra est à me intellecta*, *cognita*, *ficta*, &c. ista prædicata sunt prædicata realia: eorum quippe significata formalia, videlicet confictio, intellectio, cognitio, fictio, &c. sunt formæ verè reales; & tamen eorum significata recta, seu materialia, videlicet mons-sine-valle, & chymæra sunt entia rationis ficta. Ergo prædicati realis significatum rectum, ac materiale esse potest quid rationis; solumque requiritur, ut ejus significatum formale sit verè reale.

89. *Ex quo patet*: Quod entia rationis ficta possint denominari denominatione verè reali. Sive quod de subjectis à ratione fictis prædicari, ac affirmari possint formæ verè reales. Ita enim fit in propositionibus jam statim adductis. *Ac ratio est*: Quia omnis forma, quæ alicui subjecto quadrat, potest de illo affirmari, ac prædicari: prædicari enim consequitur esse. Atqui aliquæ formæ reales possunt quadrare aliquibus subjectis à ratione fictis: ergo istæ formæ possunt affirmari de istis subjectis à ratione fictis. *Probatur minor*: Quia intellectio, fictio, conceptio, &c. sunt formæ verè reales: sunt reales actus, ac operationes intellectus. Atqui istæ quadrant entibus à ratione fictis, non minùs quam entibus realibus: entia enim ficta intelligi, ac concipi possunt, uti possunt realia. Ergo formæ reales quadrare suo modo possunt entibus à ratione fictis.

90. Prædicatum verò rationis distingui debet duplex, sicut duplex distingui solet ens rationis. Ens enim rationis aliud est à ratione fictum,

ctum, aliud est à ratione factum. Quæ distinctio non est mea, neque nova; sed Sancti Thomæ: ut ostendam multis in Logica. Ens à ratione fictum est ens factu impossibile, fictu verò possibile: est, inquam, ens quoddam, quod à parte rei neque est, neque per Deum fieri potest; potest tamen à ratione fingi. Talia sunt chymæra, mons-sine-valle & similia: talia enim entia Deus ne quidem potest facere; nostra tamen ratio potest illa sibi fingere: Ideoque vocantur entia à ratione ficta, vel fingibilia. Ens rationis factum vocatur illud, quod est à ratione productum, seu factum; v.g. intellectio, propositio, judicium, discursus, definitio, divisio, demonstratio, &c. vocantur entia rationis facta: quia sunt entia à ratione physicè causata, & producta. Et hæc non sunt figmenta, sed sunt entia verè realia. Item de his loquitur sanctus Thomas, dum entia rationis objectum Logicæ appellat. Qua in re modernos Thomistas à sancto Thoma deviare, pulchrè tibi, ni fallar, ostendam in Logica.

91. Prædicatum itaque rationis etiam est duplex. Aliud vocari potest prædicatum rationis fictum, aliud prædicatum rationis factum. Prædicatum à ratione fictum est illud, cujus formale significatum est ens à ratione fictum. Qualia sunt chymera, mons sine-valle, & similia. Prædicatum rationis factum est illud, cujus formale significatum est ens quoddam à ratione factum & productum. Talia sunt. *Subjectum*, *prædicatum*, *definitum*, *divisum*, *enuntiatum*, *demonstratum*, &c. Eorum enim significata formalia sunt subjectio, prædicatio, definitio, &c. quæ non sunt figmenta, sed entia verè realia, à ratione, seu intellectu facta & producta: ut clarius est ipsa luce. Dico, *Cujus significatum formale*, &c. Quia ejus significatum rectum, ac materiale nullatenus debet esse tale. Hoc enim esse potest qualecumque ens; potest esse ens reale, ens rationis factum, vel fictum: ut facilè patebit consideranti. Ex quo patet, quod hoc prædicatum non sit prædicatum verè rationis, sed verè reale: sicut ens rationis factum à prædicato hoc de formali significatum, est ens verè reale. Posset hic inquiri de multis prædicatis. An sint prædicata rationis ficta, an rationis facta? Sed hæc huic loco importuna sunt. Hic enim sola principia generalia expono. Quæstiones istæ speciales habent sua specialia loca.

DISPUTATIO XXII.

De aliis quibusdam propositionis simplicis divisionibus.

DUBIUM I.

Quid sit propositio de inesse? Quid propositio modalis?

1. PRopositio modalis est propositio constans modo. *Id est*: Propositio modalis est propositio, quæ non solummodo significat prædicatum inesse subjecto; sed insuper significat modum, quo illud inest. Talis; v.g. est hæc, *Homo est essentialiter animal*. Hæc, inquam, propositio est modalis; quia significat non solummodo animalitatem, quæ est prædicatum, vel certè formale prædicati significatum, inesse homini; sed insuper significat modum, quo animalitas homini inest; significat enim animalitatem homini inesse essentialiter. Propositio de inesse est propositio non constans modo. Est, inquam propositio, quæ solummodo significat suum prædicatum inesse subjecto, non autem significat modum, quo inest. Talis est hæc, *Homo est animal*: significat enim solummodo, quod animalitas homini insit; non verò significat modum, quo inest. Pro quo

2. *Adverte*: Quid in hac materia vocetur modus. Modus ergo apud Summulistas accipitur tribus modis. Primò latissimè, pro quocumque termino determinante alium. Ut cum dico, *Petrus est homo doctus*, vox *doctus* est modus vocis *homo*. Secundò accipitur strictiùs, pro voce determinante seu modificante significationem verbi. Ut quando dico. *Petrus disputat doctè bucephalus currit celeriter*. Vox *doctè* modificat actionem significatam per verbum *disputat*, & vox *celeriter* modificat actionem significatam per verbum *currit*: adeoque sunt istorum verborum modi. Tertiò sumitur strictissimè, pro voce modificante, & determinante copulam propositionis ad significandum modum, quo prædicatum inest subjecto. Tales sunt hæ voces, *Essentialiter*, *contingenter*, *possibiliter*, &c. Hæ enim copulam propositionis trahunt, ac determinant ad significandum modum, quo prædicatum inexistit suo subjecto: ut facilè patebit consideranti, ac exempla formanti. Et ab his modis vocatur propositio modalis.

3 *Sed quæritur nunc*: Quotuplex sit modus, ac quotuplex propositio modalis? Ubi ante omnia refutandi sunt illi, qui putant voces *verè* & *falsè* esse modos, ac has propositiones, *Petrus verè est homo*, *Petrus falsè est homo*, *Petrum esse hominem est verum*, *Petrum esse equum falsum*, esse propositiones modales. Hi, inquam, non sunt admittendi. *Ratio est*: Quia modus est vox significans aliquem specialem modum, quo prædicatum inexistit subjecto: atqui voces *verè* & *falsè* non significant talem aliquem modum: ergo non sunt modi, qui faciant propositionem esse modalem. *Probatur minor*: Quia vox *verè* significat inexistentiam veram; vox *falsè* significat inexistentiam falsam: atqui inexistentia vera non est aliqua specialis inexistentia, neque verè inexistere est aliquo speciali modo inexistere: omnis enim inexistentia est vera inexistentia: quæ enim non est inexistentia vera, non est etiam inexistentia: vox enim *vera* vocem *inexistentia* non restringit, neque specificat; sed solummodo exponit, & explanat. Similiter verè inexistere non est aliquo speciali modo inexistere: omne enim inexistere est verè inexistere; & prædicatum subjecto suo non verè quadrans, aut inexistens, nullo modo illi quadrat aut inexistit: vox enim *verè* vocem *inexistere* non specificat; sed solummodo explanat. Ergo vox *verè* non significat specialem inexistendi, aut conveniendi modum; sed modum inexistendi, seu con-

conveniendi in genere solummodo explanat & exponit: adeoque non est modus, qui faciat propositionem esse modalem.

4. Similiter vox *falsè* non significat specialem aliquem modum inexistentiæ, seu convenientiæ; sed significat non convenientiam, seu negationem convenientiæ: falsè enim convenire idem est, quod non convenire; & dicere, *Petrus falsè est equus*, idem est, quod dicere, *Petrus non est equus*. Ergo vox *falsè* non est modus faciens propositionem esse modalem. *Ex quo & alia sumi potest confirmatio*: Quia hæ prædicationes, *Petrus est homo*, & *Petrus est vere homo*; item hæ, *Petrus non est equus*, & *Petrus est falsè equus*, sunt synonimæ, ejusdemque per omnia significationis: ergo voces *verè* & *falsè* non sunt modi. *Probatur consequentia*: Quia inter prædicationes synonimas vel utraque, vel neutra constat modo: atqui istæ præfatę prædicationes sunt synonimæ; ergo vel neutra, vel utraque constat modo: atqui hæc prædicatio, *Petrus est homo*, non constat modo: ergo neque hæc, *Petrus est verè homo*, constat modo: atqui tamen hæc constat voce *verè*. Ergo vox *verè* non est modus faciens propositionem modalem.

5. Communis sententia ponit quatuor modos; videlicet *contingenter*, *possibiliter*, *necessariò* & *impossibiliter*. *Ratio motiva est hæc*: Quia modus est vox significans specialem aliquem modum, quo prædicatum inexistit, quadrat seu convenit subjecto: atqui istæ quatuor voces sunt tales: ergo sunt modi facientes propositionem modalem. Concedo hæc omnia: concedo has quatuor voces esse modos, facereque propositionem esse modalem; sed nego illas solas esse modos. Dico præter illas esse adhuc alias voces, quæ propositionem faciant esse modalem. Tales sunt *essentialiter*, *substantialiter*, *accidentaliter*, *intrinsecè*, *extrinsecè*, *completè*, *incompletè*, *&c.* Quid ni enim? Modus quippe est vox significans certum modum conveniendi, quo prædicatum convenit subjecto: atqui istæ voces taliter significant, non minùs quam quatuor istæ voces ordinariæ: ergo sunt verè modi. Sed de his nihil amplius. Multa, immò plurima dicunt Summulistæ de propositione modali. De ejus oppositione, conversione, æquipollentia, &c. Sed istis omnibus chartam non maculo: video enim à modernis Philosophis pro vanitatibus, & superstitionibus Summulisticis contemni. Maneamus ergo in propositione categorica de inesse.

DUBIUM II.

Quid sit propositio singularis, particularis, universalis, & indefinita?

6. PRopositio rectè dividitur in singularem, particularem, universalem, ac indefinitam. Divisionem hanc tradit, & explicat Covarruvias *Tom.2. variar. lib.1. cap.13.* Propositio singularis est illa, quæ constat subjecto singulari. Quales sunt hæ, *Petrus est homo*, *homo animal est homo*, *Filius Virginis est filius Dei*, *Filius Philippi Macedonis domuit mundum*, *&c.* Dico, *Est illa, quæ constat subjecto singulari*. Quia non debet constare prædicato singulari; potest enim constare prædicato universali: uti patet in exemplis adductis. Dummodo ergo subjectum fuerit singulare, tota propositio est singularis. Potest, inquam, propositio singularis constare prædicato universali, accepto non solùm particulariter, sed etiam accepto universaliter. Ita fit hic, *Petrus non est brutum*, *Bucephalus non est homo*, *Joannes non est doctus*, *&c.* Istæ propositiones singulares negativæ sunt, in quibus prædicatum semper distribuitur: ut dixi supra *disp.16. dub.2.*

7. Propositio universalis non est illa, quæ constat subjecto universali. Nam etiam hæ propositiones, *Homo est albus*, *aliquis homo est animal*, *&c.* constant subjecto universali: atqui tamen non sunt universales, sed particulares: ergo propositio universalis non est illa, quæ constat subjecto universali. Constare enim subjecto universali soli propositioni singulari repugnat; convenit verò non soli propositioni universali, sed etiam particulari, ac indefinitæ; adeoque propositio constans subjecto universali non semper est universalis. Covarruvias definit illam hoc modo; *Propositio universalis est illa, quæ termino communi signum universale apponit*. Id est: Propositio universalis est illa, quæ constat subjecto communi habente sibi signum universale præfixum. Ut *Omnis homo est animal*, *omnis homo currit*, *nullus homo est brutum*, *&c.*

8. Sed, salva reverentia istius summi mei in Jure Patroni & Magistri, definitio illa non est convertibilis, & adæquata. Nam dantur propositiones universales, quæ tamen non constant subjecto communi habente sibi universale præfixum; ergo ista definitio non est suo definito adæquata, & convertibilis. *Probatur antecedens*: Quia hæ propositiones, *Homo est animal*, *animal est vivens*, *homo est risibilis*, & aliæ similes indefinitæ in materia necessaria, sunt propositiones universales: atqui tamen istæ propositiones termino communi signum universale non apponunt; ergo dantur propositiones verè universales, quæ tamen termino communi non apponunt signum universale; adeoque hæc definitio non convenit omni propositioni universali, neque est convertibilis cum suo definito. *Patet major*: Quia, ut habet Glossa communiter recepta Cap. *Ut circa. De Elect. in 6.* verbo *aliorum*. Et fatetur Covar. *loco jam citato, n.6. & seqq.* Propositio indefinita in materia necessaria, vel in materia Legis aut Canonis regulam tradere intendentis, æquipollet universali; atqui propositio æquipollens universali est verè universalis: ergo istæ præfatæ propositiones indefinitæ sunt verè universales. *Probatur minor*: Quia propositio æquipollens alteri idem est, quod propositio alteri synonima; adeoque propositio æquipollens universali idem est, quod propositio synonima propositioni universali: atqui propositio synonima propositioni universali est verè universalis: ut planum est intelligenti terminos. Ergo etiam propositio æquippollens propositioni universali est propositio verè universalis.

9. Novi Philosophum Summulis benè familiarem, qui mihi negavit majorem; dixitque propositiones non esse propositiones synonimas;

adeo-

adeoque neque has propositiones, *Omnis homo est animal*, & *homo est animal*, esse propositiones synonimas. Verum tamen harum propositionum synonimiam puto esse tam certam, ut de illa non possit dubitari. *Ratio est:* Quia propositiones constantes eodem subjecto, eodemque prædicato, eodem modo acceptis, sunt propositiones synonimæ: atqui istæ duæ præallegatæ propositiones, & generaliter omnes propositiones æquipollentes, constant eodem subjecto, eodemque prædicato, eodem modo acceptis: ergo sunt propositiones synonimæ. *Major est clara*: Quia propositiones synonimæ sunt propositiones idem eodem modo significantes: quid enim forent aliud? Atqui propositiones eodem subjecto, eodemque prædicato, eodem modo acceptis constantes, sunt propositiones idem eodem modo significantes, ut clarum est. Diversa enim propositionum significatio vel ex diversitate subjecti, vel ex diversitate prædicati, vel ex diverso modo accipiendi prædicatum, vel subjectum, desumi debet. Ergo propositiones eodem subjecto, eodemque prædicato, eodem modo acceptis constantes, sunt propositiones synonimæ. Quod verò istæ præallegatæ propositiones eodem subjecto, eodemque prædicato constent, patet ad oculum. Quod earum prædicatum, & subjectum eodem modo accipiantur, *etiam patet*: Nam *homo*, qui est subjectum, utrobique capitur universaliter, seu copulativè; *Animal* verò, quod prædicatum est, utrobique capitur disjunctim, vel confusè: ut clarum est ex illis, quæ dixi supra de suppositionibus agens.

10. Recapitulando ergo jam dicta, *sic pono argumentum:* Inter duas propositiones synonimas impossibile est unam esse, alteram non esse universalem; sed necessariò vel utraque, vel neutra est universalis: atqui hæ propositiones, *Omnis homo est animal*, & *homo est animal*, sunt propositiones synonimæ: ergo vel utraque, vel neutra est universalis: atqui prima est universalis: ergo & altera est universalis: atqui tamen illa subjecto suo communi non apponit signum universale: ergo dantur propositiones universales, quæ subjecto suo communi non apponunt signum universale: ergo illa definitio non est adæquata, & convertibilis cum suo definito: ergo oportet quærere aliam, quæ sit convertibilis, ac definito suo adæquata.

11. *Ego do tibi hanc*: Propositio universalis est illa, quæ constat subjecto communi universaliter accepto. Quales sunt hæ, *Omnis homo est animal*, *omnis homo currit*, *homo est animal*, *equus est brutum*, & similes aliæ. Itaque ad propositionem universalem duæ præcisè requiruntur conditiones. *Prima est:* Ut constet subjecto communi. Et hæc conditio communis etiam est propositioni particulari, ac indefinitæ: hæ enim etiam subjecto communi, seu universali constare debent: ut dicam statim. *Altera conditio est:* Ut constet subjecto communi universaliter accepto. Per quam distinguitur à propositione particulari, quæ constat subjecto communi particulariter accepto; ut dicam statim. Itaque ad propositionem universalem impertinens est quantitas, ac acceptio prædicati, attendique debet sola quantitas, & acceptio subjecti. Prædicatum enim esse potest vel universale, vel singulare; uti patet in his, *Nullus homo est equus*, *nullus homo est Bucephalus*, *nullus equus est Petrus*, &c. Satis ergo est, ut subjectum sit commune, vel universale. Similiter prædicatum potest accipi tam particulariter, disjunctivè, vel disjunctim, quam etiam universaliter; adeoque ad propositionem universalem non requiritur, ut constet prædicato universali universaliter accepto; sed solummodò, ut constet subjecto universali universaliter accepto.

12. *Dices*: Propositio universalis est illa, in qua prædicatum de subjecto prædicatur universaliter; ut dicunt passim Summulistæ: adeoque in propositione universali debet prædicatum universaliter prædicari de subjecto: atqui prædicari universaliter idem est, quod accipi, seu supponi universaliter: ergo in propositione universali debet non solum subjectum, sed & prædicatum sumi universaliter. *Probatur minor*: Quia prædicatum prædicari idem est, quod prædicatum supponi: ut dixi supra *disp.* 20. *dub.* 2. *numero* 15. Ergo prædicatum prædicari universaliter est illud supponi universaliter. *Respond. negando majorem:* Et dico, quod prædicatum prædicari universaliter non sit prædicatum universaliter sumi, sed est prædicari de subjecto universaliter sumpto. Sic enim suum Axioma intelligunt omnes Summulistæ; verb. grat. in his prædicationibus, *Homo est animal*, *omne animal est vivens*, ista prædicata *Animal* & *Vivens* de subjectis suis prædicantur universaliter: non quia ipsa universaliter accipiantur; sed quia de subjectis universaliter sumptis prædicantur: Atqui potest prædicatum de subjecto universaliter sumpto prædicari, quamvis ipsum universaliter non sumatur; uti clarum est: in præfatis enim prædicationibus, ubi de subjecto universaliter sumpto prædicatur, non sumitur universaliter, seu copulativè; sed sumitur disjunctim, seu confusè. Ergo longè aliud est prædicatum universaliter sumi, aliud universaliter prædicari; adeoque licet opus sit, ut in propositione universali prædicatum universaliter prædicetur, non tamen opus est, ut universaliter sumatur, supponatur, seu accipiatur.

13. *Ad minoris probationem* (hæc enim in speciem bene concludit) *respondeo distinguendo consequens*: Ergo prædicatum universaliter sumptum prædicari est prædicatum universaliter supponi: *sic concedo*. Ergo prædicatum prædicari de subjecto universaliter sumpto est illud universaliter supponi: *sic planè nego*. Ac hujus meæ negationis ratio satis patet ex jam dictis. Quando ergo dicimus, *Prædicatum prædicatur universaliter de subjecto*, ista vox *universaliter* sumi potest duobus modis. Primò sumi potest, ut appellet supra prædicatum, faciatque hunc sensum: Prædicatum universaliter sumptum prædicatur de subjecto. Et hoc nullo modo requiritur ad prædicationem universalem: quidem prædicationi universali non repugnat; non tamen ad illam requiritur: uti satis patet ex dictis. Secundò vox ista sumi potest, ut appellet supra subjectum, faciatque hunc sensum: Prædicatum prædicatur de subjecto universaliter sumpto. Et hoc requiritur ad hoc, ut

ut propositio universalis sit. Sed ex hoc concludi non potest, quod prædicatum supponi debeat universaliter: uti statim dicebam.

14. Propositio particularis apud Covarruviam est illa, quæ termino communi signum particulare apponit. Ut, *Quidam homo currit*, *aliquis homo legit*. Sed hæc definitio eodem laborat vitio, quo alia: non est convertibilis, nec adæquata suo definito. Dantur enim propositiones particulares, quæ termino communi, seu universali non apponunt signum particulare: ergo ista definitio non est adæquata suo definito. *Conseq. est clara*: *Antecedens probatur*: Quia hæ propositiones, *Homo currit*, *homo est albus*, *animal est coloratum*, & aliæ similes indefinitæ in materia contingenti, sunt verè particulares; atqui tamen subjecto communi signum particulare non apponunt: ergo dantur propositiones particulares, quæ subjecto communi non apponunt signum particulare. *Probatur major*: Quia, ut habet præfata Glossa communiter recepta Cap. *Ut circa* in 6. Propositio indefinita in materia contingenti æquipollet particulari: atqui propositio æquipollens particulari est verè particularis: ut probari potest per easdem rationes, quibus id probavi de propositione æquipollente propositioni universali. Ergo istæ præallegatæ propositiones sunt verè particulares.

15. Propositionem ergo particularem definio hoc modo: Est illa, quæ constat subjecto universali particulariter (id est disjunctivè, vel disjunctim) sumpto. Ut, *Homo est albus*, *aliquis homo est albus*, *aliquis homo est animal*, *aliquis homo est Petrus*, &c. Itaque ad propositionem particularem duæ etiam requiruntur conditiones. *Prima est*: Ut constet subjecto communi, seu universali. *Secunda est*: Ut constet subjecto universali disjunctim, vel disjunctivè sumpto. Unde oportet in hac propositione etiam contemnere quantitatem, & suppositionem prædicati, ac æstimare quantitatem, & suppositionem solius subjecti. In hac quippe prædicatione prædicatum potest esse tam singulare, quam universale: uti patet in exemplis supra adductis. Potest sumi vel universaliter, vel particulariter; id parum refert; verb.grat. in his, *Aliquis homo non est equus*, *aliquis equus non est homo*: istæ, inquam, propositiones sunt particulares. Atqui tamen eorum prædicata accipiuntur universaliter: ergo prædicatum propositionis particularis potest accipi universaliter; adeoque in propositione particulari oportet contemnere suppositionem prædicati, ac attendere suppositionem solius subjecti.

16. Propositionem indefinitam definio cum Covarruvia hoc modo: Propositio indefinita est illa, in qua terminus communis apponitur sine aliquo signo. Ut, *Homo currit*, *animal sedet*. Id est: Propositio indefinita est ea, quæ constat subjecto communi, seu universali nullum sibi signum præfixum habenti. Vocatur hujusmodi propositio indefinita, seu indeterminata, quia per appositum subjecto suo signum ad universalitatem, vel particularitatem non est determinata; sed est ad utramlibet indifferens. Semper tamen ad alterutram determinatur per qualitatem suæ, qua constat, materiæ. Semper, inquam, propositio indefinita pro diversa ratione materiæ suæ est vel universalis, vel particularis. Qua in re non possum ego tibi meliorem dare regulam, quam sit illa, quæ habetur in præfata Glossa Cap. *Ut circa de Elect. in* 6. Quæ est talis: Propositio indefinita Legis, vel canonis regulam tradere intendentis, æquippollet universali. Item apud Logicos indefinita in materia necessaria æquipollet universali. Ut, *Homo est animal*: ergo *omnis homo est animal*. In materia verò contingenti, indefinita æquipollet particulari. De quibus multa Covarruvias *loco jam citato*.

DUBIUM III.

Aliæ quædam propositionis divisiones.

17. Resp. & dico primò: Propositio rectè dividitur in affirmativam, & negativam. Affirmativa est illa, in qua prædicatum affirmatur quadrare subjecto: ut *Homo est animal*, *homo currit*. Propositio negativa est illa, in qua prædicatum negatur quadrare subjecto; ut *Homo non est equus*, *homo non sedet*, &c. Estque hæc divisio univoca, ac generis in species; *Ratio est*: Quia divisio generis in species est illa, in qua membra dividentia sunt species divisi: atqui propositio affirmativa, & propositio negativa sunt species propositionis in genere: ergo hæc divisio est generis in species. *Probatur minor*: Quia propositio in genere idem est, quod judicium, seu enuntiatio: propositio affirmativa idem est, quod affirmatio: propositio negativa idem est, quod negatio. Atqui affirmatio, & negatio sunt diversæ species Judicii, seu enuntiationis: ergo sunt diversæ species propositionis. *Patet minor*: Quia affirmatio est Judicium compositivum, seu copulativum prædicati cum subjecto; negatio verò est Judicium divisivum, seu separativum prædicati à subjecto: atqui hæc sunt manifestè Judicia specie diversa: ergo etiam affirmatio & negatio sunt judicia specie diversa.

18. *Dico secundò*: Propositio etiam dividitur in caussalem, concomitantem, & identicam. Propositio identica est illa, quæ significat realem extremorum suorum identificationem. Ut *Homo est animal*, *homo est albus*, *homo currit*, &c. Generaliter ergo omnis illa propositio, in qua prædicatum, ac subjectum in significatis rectis realiter identificantur, est propositio identica, caussali, ac concomitanti opposita. Propositio concomitans est illa, quæ non significat extremorum suorum in significatis rectis identificationem; sed solam eorum concomitantiam. Ut *Generatio unius est corruptio alterius*, *ver est adventus hirundinum*, *ver est frondificatio & florificatio arborum*, & similes. In his quippe propositionibus prædicatum subjecto non identificatur; sed subjectum solummodo concomitatur. Propositio caussalis est illa, quæ non significat prædicatum identificari subjecto; sed esse caussam subjecti. Ut, *Dies est præsentia solis supra horizontem*. Neque enim in re dies est illa solis præsentia; sed est illuminatio hemisphærii nostri facta per solis præsentiam, seu per solem præsentem. Extrema ergo istius

istius propositionis inter se non identificantur, seu prædicatum est caussa subjecti.

19. Adverte tamen hic propositionem identicam adhuc esse triplicem; seu sumi tribus modis. Primò sumitur latissimè in sensu, quem jam dedi; prout scilicet opponitur propositioni caussali, & concomitanti: Pro omni illa propositione, cujus extrema quoad significatum rectum sunt realiter eadem; sive interim sint etiam eadem formaliter, sive non. Secundò sumitur propositio identica prout opponitur propositioni formali. Et hoc duobus modis: Nam propositio formalis duplex est. Alia est illa, quæ constat extremis non synonimis. Ut, *Homo est animal*, *animal est sensitivum*, *homo est albus*, *&c.* Propositio ergo identica huic formali opposita est illa, quæ constat extremis planè synonimis. Ut, *Petrus est Petrus*, *homo est homo*, *ensis est gladius*, *&c.* Alia propositio formalis est illa, cujus extrema identificantur in significatis rectis, & secundùm rem, & secundùm rationem, seu modum nostrum concipiendi. Sive est illa, cujus extrema identificantur non tantùm realiter; sed etiam formaliter. Ut, *Homo est animal*, *humanitas est animalitas*, *humanitas est rationalitas*, *&c.* Propositio verò identica huic formali opposita est illa, cujus extrema in suis significatis rectis identificantur quidem secundùm rem; non tamen secundùm rationem, seu modum nostrum concipiendi: Sive est illa, cujus extrema identificantur quidem realiter: non tamen formaliter. Ut, *Animalitas est rationalitas*, *rationalitas est risibilitas*, *&c.* Et hæ, similesque aliæ propositiones dicuntur ordinariè esse veræ in sensu identico, non in sensu formali. Ex quo patet, quod propositio identica, & formalis sint valdè æquivocæ, diversosque sensus faciant, qui inter se distinguendi sunt ex materia, & re, de qua agimus. Nam propositio in uno sensu formalis, in alio dicitur identica; v.g. hæc propositio, *Animalitas est rationalitas*, est propositio identica distincta contra concomitantem & caussalem. Est tamen formalis in secunda acceptione. In tertia acceptione rursus est identica. Magna ergo opus hic est discretione, & prudentia.

DSPUTATIO XXIII.

De requisitis ad veritatem propositionum simplicium.

DUBIUM I.

Quænam requirantur ad veritatem propositionis concomitantis, & causalis?

PRo fundamento omnium dicendorum, *Adverte primo*: Quod, uti supra de nomine & verbo agens dicebam, Verbum *Sum* in propositione secundò adjacens significat de formali existentiam, ut cum dico, *Deus est*, *homo est*, *Petrus est*, *Sanctus Augustinus fuit*, *Anti-Christus erit*, *&c.* significatum formale vocum *est*, *fuit*, *erit*, est existentia, faciuntque dictæ propositiones hunc sensum: Deus habet existentiam, Sanctus Augustinus habuit, Anti-Christus habebit existentiam. At verò in propositione tertiò adjacens non significat existentiam. Pro qua re non oportet multas, ac magnas adducere rationes, sed solummodo dicere, quod ea sit impositio, ac communis istius verbi usurpatio.

2. *Sed dices*: si verbum *Sum* tertiò adjacens non significet existentiam, quid ergo significat? Est etenim vox categorematica; adeoque aliquid significare debet. *Respondeo*: Hoc verum esse. Omninò aliquid significat. In propositionibus enim negativis significat remotionem, seu separationem prædicati à subjecto. Ut cum dico, *Homo non est albus*, sensus est: Albedo non conjungitur homini, sive est separata ab homine. In affirmativis verò propositionibus significat conjunctionem prædicati cum subjecto. Ut cum dico, *Homo est animal*, sensus est: Animal conjungitur homini, sive animal est in homine. Non tamen semper significat conjunctionem eandem: sed interdum significat conjunctionem realis identificationis, interdum conjunctionem caussalitatis, interdum conjunctionem nudæ concomitantiæ: secundùm diversitatem propositionum. Nam in propositione identica significat conjunctionem prædicati cum subjecto per realem identificationem. In propositione causali significat conjunctionem caussalitatis. In propositione verò concomitanti significat conjunctionem nudæ concomitantiæ. Ut patere potest ex iis, quæ dixi supra *disp.22. dub.3.*

3. *Ratio horum est*: Quia propositio affirmativa ab Aristotele, aliisque Philosophis, vocatur passim compositio; propositio verò negativa vocatur divisio. Propositio, inquam, affirmativa est compositio, seu conjunctio prædicati sui cum suo subjecto; negativa verò propositio est divisio, seu separatio prædicati à suo subjecto. Sunt, inquam, compositio & divisio, non Physica & realis, sed Logica seu mentalis. *Id est*: Propositio affirmativa est oratio significans compositionem, seu conjunctionem prædicati cum subjecto; propositio verò negativa est oratio significans divisionem, seu separationem prædicati à subjecto. Ergo in propositione affirmativa debet esse aliqua vox istam significans compositionem, & in negativa esse debet aliqua vox istam significans divisionem: Atqui hæc vox nequit esse alia, quam verbum *Sum* explicitè, vel implicitè positum: quæ enim foret alia? Ab hac enim significatione hoc verbum solet vocari copula. Ergo verbum *Sum* in propositione tertiò adjacens, in negativa quidem divisionem, seu separationem; in affirmativa verò significat prædicati cum subjecto conjunctionem, seu compositionem.

4. *Adverte secundò*: Quod ad veritatem cujuscumque propositionis requirantur omnia illa, & sola illa; quæ per propositionem significantur. Ad veritatem, inquam, propositionis requiruntur omnia hæc, & nihil requiritur præter hæc: hæ enim sola sufficiunt. *Ratio est clara*: Quia, ut propositio vera sit, debet esse talis in significando, quale est, seu qualiter se habet objectum ejus in essendo: ex eo enim, quod res est, vel

vel non est, dicitur oratio vera, vel falsa. Atqui propositio non potest se ita habere in significando, qualiter se habet objectum in essendo, nisi adsint omnia, quæ à propositione significantur: si enim aliquid eorum desit, tunc propositio non sic significabit, quomodo res est; neque res ita erit, quomodo propositio significat. Si verò hæc omnia adsint, tunc necessario res ita est, quomodo propositio significat, & propositio ita significat, quomodo res est. Ergo ad cujuscumque propositionis veritatem planè requiritur, planeque satis est, si adsint omnia, quæ à propositione significantur. Huic notabili majus lumen afferetur ab illis, quæ statim dicturus sum in *dubio sequenti*.

5. *Dices*: Quomodo sufficiat ad veritatem propositionis, si adsint omnia, quæ per propositionem significantur? *Et ratio dubitandi est*: Quia ad veritatem propositionis contingentis intrinsecæ, qualis est hæc, *homo est albus*, requiritur existentia actualis tam subjecti, quam prædicati; ut dicam infra. Atqui hæc existentia per propositionem non significatur: uti enim jam dixi, verbum *Sum* tertiò adjacens nunquam significat existentiam. Ergo aliqua ad propositionis veritatem requiruntur, quæ tamen per propositionem non significantur. *Respondeo*: Ad veritatem propositionis nihil requiri directè, ac per se, præter ea, quæ significantur; v. g. ad veritatem propositionis contingentis intrinsecæ nihil directè, ac per se requiritur, præter intrinsecam conjunctionem prædicati cum subjecto per propositionis terminos significatam. Hinc omnis propositio contingens, habens talem extremorum conjunctionem, absolutè vera est; nihilque aliud ad ejus veritatem directè est necessarium. Quia tamen talis extremorum conjunctio haberi non potest sine actuali eorum existentia, quæ tamen per terminos propositionis non significatur; hinc dicitur aliquid requiri ad propositionis istius veritatem, quod per eam non significatur. Dicitur, inquam, requiri solummodo indirectè, & quasi remotè. Quo posito

6. *Resp. & dico*: Ad veritatem propositionis concomitantis non requiritur realis identificatio extremorum in significato recto, vel obliquo; sed sola requiritur extremorum concomitantia. Solummodo, inquam, requiritur, ut prædicatum sit aliquid concomitans subjectum. Ita fit in his: *Generatio unius est corruptio alterius*: *Parietis calefactio est ejus disfrigefactio*. *Expulsio frigoris est introductio caloris*. *Vere est adventus hirundinum*, *&c.* In quibus propositionibus extrema realiter non identificantur; sed solummodo sese mutuo concomitantur: ut non assumo hic mihi probandum, sed relinquo Lectori meo considerandum: earum quippe propositionum examen spectat ad tribunal Physicum, non ad Summulisticum. *Ratio verò conclusionis est*: Quia ad veritatem propositionis requiruntur, & sufficiunt ea, quæ per propositionem significantur: atqui propositio concomitans non significat extremorum suorum realem identificationem; sed solummodo eorum concomitantiam: si quippe extremorum identificationem significaret, jam non concomitans, sed propositio identica foret. Ergo ad veritatem propositionis concomitantis non requiritur realis extremorum identificatio; sed sola eorum concomitantia.

7. Similiter ad veritatem propositionis caussalis non requiritur realis extremorum identificatio; sed solummodo unius ab alio caussatio. Solummodò, inquam, requiritur, ut unum extremum sit caussa alterius: ut vel subjectum sit caussa prædicati, vel prædicatum sit caussa subjecti; v. g. veræ ab omnibus censentur hæ propositiones: *Dies est præsentia solis supra horizontem*, *Eclipsis Lunæ est interpositio terræ inter solem*, & *lunam*. *Contractus est mutua ultrò citroque obligatio*, *&c.* In quibus tamen extrema realiter non identificatur, sed unum solummodo est causa alterius: ut consideranti facilè fiet planum. *Ratio verò est eadem*: Quia ad veritatem propositionis solummodo requiruntur ea, quæ per propositionem significantur: atqui propositio caussalis non significat extremorum suorum realem identificationem; sed solummodo unius ab alio caussationem: si quippe identificationem significaret, jam non foret caussalis, sed identica. Ergo ad veritatem propositionis caussalis non requiritur realis extremorum identificatio; sed solummodò unius ab alio caussatio.

DUBIUM II.

De requisitis ad veritatem propositionis affirmativæ identicæ de inesse.

8. Propositio identica hic sumitur, non prout opponitur formali; sed sumitur latissimè prout opponitur concomitanti, & caussali. Sumitur, inquam, pro illa propositione, quæ significat realem identificationem suorum extremorum. Agimus ergo hic præsertim de veritate propositionis affirmativæ. Dicam tamen etiam uno verbo, quid sit de veritate negativæ. Item agimus de veritate propositionis de *inesse*: uno tamen verbo etiam dicam, quid sit de veritate propositionis modalis. *Ubi ante omnia*, tamquam certissimum, *supponendum est*: Quod ad veritatem propositionis affirmativæ identicæ requiratur aliqua realis identificatio prædicati & subjecti. Hoc, inquam, juxta Gabrielem *in* 3. *dist.* 7. *q. unica, art.* 1. *not.* 4. est principium omnibus Logicam scientibus manifestum. *Manifesta quippe est ejus ratio*: Quia ad veritatem propositionis requiruntur omnia illa, quæ per propositionem significantur: atqui propositio identica significat realem identificationem suorum extremorum: ergo aliqua hujusmodi identificatio illius veritati est necessaria.

9. *Petes itaque primò*: Qualis, & quanta identificatio extremorum requiratur, & sufficiat ad veritatem propositionis identicæ latissimè sumptæ? *Respondeo primò*: Si sint extrema concreta, non requiritur, ut identificentur in significatis formalibus. *Probatur*: Quia hæ propositiones concretæ, *Homo est albus*, *homo est justus*, *equus est rufus*, sunt manifestè veræ: atqui tamen earum extrema non identificantur in suis significatis formalibus: ergo ad veritatem propositionis habentis extrema concreta non requiritur identificatio extremorum in significatis formalibus.

Pa-

Patet minor: Quia extrema istius propositionis pro significatis formalibus habent humanitatem, & albedinem: atqui hæc sunt manifestè realiter distincta: ergo ista extrema habent significata formalia realiter distincta; adeoque in significatis suis formalibus realiter non identificantur.

10. Hæc quidem formalium significatorum identificatio in propositionibus concretis sæpè reperitur. Ut hic, *Homo est animalitas*, *homo est risibilis*, *homo est rationalis*, *&c.* Et generaliter in omnibus propositionibus essentialibus, ac necessariis: in his quippe omnibus significatum formale prædicati est realiter identificatum subjecto; ut dixi supra *disp.21. dub.3.* Illa tamen ad veritatem propositionis non est necessaria; sed planè superflua. *Et ratio est:* Quia tales propositiones concretæ non significant realem significatorum suorum formalium identitatem; sed solummodo significant significatum formale prædicati haberi à significato materiali subjecti; v. g. hæ propositiones, *Homo est animal*, *homo est albus*, *&c.* non faciunt hunc sensum, *Humanitas est animalitas*, aut *Humanitas est albedo*; sed faciunt hunc: *Homo est habens animalitatem*, aut *albedinem*. Atqui potest significatum formale prædicati haberi à subjecto, quantumvis illi realiter non identificetur: ut manifestum est. Ergo ad veritatem similium propositionum non requiritur identificatio significatorum formalium; sed solummodo, ut significatum materiale subjecti habeat in se significatum formale prædicati.

11. *Respondeo secundò:* Ad veritatem cujuscumque propositionis affirmativæ, sive constet terminis concretis, sive terminis abstractis, requiritur & sufficit realis extremorum identificatio quoad significata recta. Quod hæc identificatio requiratur, *sic probo:* Quia, ut in capite dubii dicebam, ad veritatem propositionis affirmativæ requiritur aliqua realis extremorum identificatio: atqui non requiritur identificatio quoad significata obliqua: ergo superest, ut requiratur eorum identificatio quoad significata recta. *Patet minor:* Quia, ut jam dixi, ad veritatem propositionis habentis extrema concreta non requiritur identificatio extremorum quoad significata formalia: atqui in extremis concretis significata formalia sunt significata obliqua: ut dixi supra de voce concreta agens. Ergo ad veritatem hujus propositionis non requiritur identificatio extremorum quoad significata obliqua, sed solummodo quoad significata recta. Quod verò hæc identificatio sufficiat, *etiam patet:* Quia, uti jam dixi, non requiritur identificatio extremorum quoad significata obliqua: ergo sufficiens est eorum identificatio quoad sola significata recta.

12. Ex quo patet ratio, cur supra in prima responsione dixerim, *Si extrema sint concreta, non requiritur, ut identificentur in significatis formalibus:* Quia si extrema abstracta fuerint, id requiritur omninò. Generaliter ergo ad veritatem cujuscumque propositionis affirmativæ habentis extrema abstracta requiritur identificatio extremorum quoad significata formalia. *Ratio est clara:* Quia ad veritatem cujuscumque affirmativæ propositionis requiritur realis extremorum identificatio quoad significata recta, ut jam dixi. Atqui extremorum abstractorum significata recta sunt significata formalia: ut dixi satis supra de voce concreta & abstracta agens. Ergo propositio affirmativa, extrema abstracta habens, sicut ad sui veritatem requirit extrema sua identificari in significatis rectis, ita quoque requirit illa realiter identificari in significatis formalibus: in his quippe extremis significatum rectum id ipsum est, quod significatum formale.

13. *Petes secundo:* An ad veritatem propositionis affirmativæ nihil requiratur ultra realem identificationem extremorum in significatis rectis? *Respondeo primò:* In propositionibus constantibus prædicato concreto ultra illam identificationem adhuc requiritur, ut significatum formale prædicati habeatur, sive insit significato recto subjecti pro tempore per copulam principalem importato; v. gr. veræ sunt hæ prædicationes, *Homo est animal*, *homo est albus*, & similes. Earum enim extrema identificantur in significatis rectis; ac præterea significatum formale prædicati quadrat significato recto subjecti: adeoque nihil illis deest ad veritatem. Nam earum extrema sunt *Homo*, & *animal*, *homo* & *albus*; significatum rectum vocis *homo* est suppositum humanitatis; significatum verò rectum vocis *animal* est suppositum animalitatis: quæ in re identificantur, ac sunt unicum suppositum. Similiter significatum rectum vocis *albus* est res habens albedinem, quæ in re est idem, quod suppositum humanitatis: adeoque vox *albus* identificatur etiam in suo significato recto cum voce *homo*. Ergo istarum propositionum extrema identificantur in suis significatis rectis. Similiter significatum formale prædicati inexistit, seu quadrat in illis significato recto subjecti. Nam subjectum est *homo*, prædicata sunt *animal* & *albus*; significatum rectum vocis *homo* est suppositum humanitatis: significata formalia vocum *animal*, & *albus* sunt animalitas & albedo. Atqui animalitas, & albedo insunt, ac quadrant supposito humano: ergo in istis propositionibus significatum formale prædicati quadrat, ac inest significato recto subjecti.

14. Defectu prioris conditionis falsa est hæc propositio: *Humanitas est animal*. In hac, inquam, prædicatione significatum formale prædicati quidem inest, & quadrat significato recto subjecti; extrema tamen non identificantur in significatis suis rectis: adeoque falsa est propositio. Quod significatum formale prædicati quadret significato recto subjecti, *est evidens:* Quia subjectum est humanitas; significatum formale prædicati *animal* est animalitas: atqui animalitas inest, & quadrat humanitati: ergo in ista propositione significatum formale prædicati quadrat significato recto subjecti. Quod verò extrema non identificentur in significatis rectis, *etiam est evidens:* Quia significatum rectum vocis *Humanitas* est humanitas, seu natura humana; significatum verò rectum vocis *animal* est suppositum animalitatis: atqui natura humana & suppositum animalitatis sunt realiter distincta: nec enim natura est suppositum. Ergo extrema istius propositionis non identificantur in suis significatis rectis.

15. Defectu posterioris conditionis falsa est hæc propositio: *Nigrum est album*. Loquendo de pariete, qui olim albus, modò verò est niger. Istius, inquam, propositionis extrema quidem identificantur in suis significatis rectis; falsa tamen est propositio, quia significatum formale prædicati non inest, neque quadrat significato recto subjecti pro tempore præsenti per copulam principalem importato. Quod autem istius propositionis extrema identificentur in significatis rectis, *est evidens*: Quia significatum rectum utriusque extremi est idem paries; qui olim albus, modò verò est niger. Falsa tamen est ista propositio, quia significatum formale prædicati non quadrat significato recto subjecti pro tempore per copulam importato: ergo ad veritatem propositionis affirmativæ constantis prædicato concreto non satis est identificatio extremorum quoad significata recta; sed insuper requiritur, ut significatum formale prædicati insit significato recto subjecti.

16. *Ratio conclusionis est*: Quia ad veritatem propositionis requiruntur omnia illa, quæ per propositionem significantur: atqui propositio affirmativa constans prædicato concreto significat non solam identificationem extremorum quoad significata recta; sed insuper significat inexistentiam significati formalis prædicati in significato recto subjecti: ergo ad talis propositionis veritatem requiritur & istorum significatorum identificatio, & istius inexistentia, seu habitio. *Minor inductione patet*: v. g. cum dico, *Homo est rationalis*, sensus est hic: homo est suppositum habens in se rationalitatem. Ergo illa, aliæque similes propositiones significant non solummodò rectam extremorum suorum identificationem; sed insuper significant significatum formale prædicati haberi à significato recto subjecti. *Et ratio à priori istius minor est*: Quia propositio significat eo modo, quo significat ejus prædicatum: atqui prædicatum concretum significat per modum habentis: ergo etiam propositio constans prædicato concreto significat per modum habentis. Significat, inquam, hujusmodi prædicatio, non tantùm extrema sua identificari in significato recto; sed insuper significat significatum formale prædicati haberi à significato recto subjecti. Adeoque ad ejus veritatem requiritur, non solùm ut extrema sint identificata in suis significatis rectis, sed insuper ut significatum formale prædicati habeatur a significato recto subjecti.

17. Hæ ergo propositiones ut veræ sint, debet in illis significatum formale prædicati quadrare significato recto subjecti, debet inexistere illi, debet haberi ab illo. Debet, inquam, haberi ab illo, non ut forma informans, adhærens, vel inhærens à subjecto informationis, adhæsionis, vel inhæsionis; sed tamquam forma prædicata à subjecto prædicationis. Debet, inquam, haberi ab illo, modo sibi proportionato, ac sufficienti ad denominationem. Aliquando, ut forma à subjecto. Ut fit hic: *Homo est albus*. Aliquando tamquam subjectum à forma. Ita fit hic: *Albedo est parietata*. Aliquando tamquam actus ab objecto. Ita fit hic: *Deus intelligitur, paries videtur*. Aliquando tamquam actio à principio sui effectivo. Ita fit hic: *Sol illuminat*. *Deus creat*. Aliquando tamquam pars essentialis, vel integralis à toto. Ita fit hic: *Homo est animatus*, *homo est capitatus*. Aliquando tamquam vestis ab homine vestito. Ita fit hic: *Homo est loricatus*, *homo est ocreatus*, *&c.* Significatum ergo formale prædicati non debet à significato recto subjecti haberi aliquo certo, ac speciali modo; sed haberi potest diversis modis. Haberi, inquam, debet modo sibi, suoque subjecto, proportionato, qui pro varietate prædicati, etiam varius est.

18. Ex quo sequitur ratio à priori, cur verissimæ, ac propriissimæ sint hæ propositiones: *Deus est homo*, *Homo est Deus*. *Ratio*, inquam, *est*: Quia ad veritatem propositionis affirmativæ constantis prædicato concreto solummodò requiritur, ut extrema identificentur in significatis rectis, & ut significatum formale prædicati habeatur à significato recto subjecti: atqui hæ duæ conditiones reperiuntur in istis præfatis propositionibus prædicato concreto constantibus: ergo istæ propositiones sunt verissimæ, ac propriissimæ; ipsisque nihil deest ad summam proprietatem. Quod in illis reperiatur prima conditio, quod scilicet earum extrema identificentur in significatis rectis, *est planum*: Quia significatum rectum vocis *Homo* est suppositum humanitatis; significatum rectum vocis *Deus* est suppositum Deitatis: est suppositum verbi (vox quippe *Deus* in istis propositionibus supponitur notionaliter.) Atqui suppositum Deitatis, & suppositum humanitatis in Christo Domino Nostro est unicum, & idem: ergo istarum propositionum extrema identificantur in significatis rectis. Quod in illis quoque reperiatur altera conditio, quod nimirum significatum formale prædicati habeatur à significato recto subjecti; *etiam est planum*: Quia subjectum est *Deus*, prædicatum est *Homo*; significatum rectum vocis *Deus* est suppositum Verbi: significatum formale vocis *Homo est* humanitas. Atqui humanitas verè inest, verè unita est, vereque habetur à supposito Verbi: ergo in istis prædicationibus significatum formale prædicati verè habetur à significato recto subjecti. Eodemque modo applicando hanc regulam, inquiri, ac examinari potest veritas omnium propositionum, quas Theologi facere solent in tertia parte Sancti Thomæ, ubi agunt de communicatione idiomatum.

19. *Respondeo secundò*: Ad veritatem propositionis affirmativæ constantis prędicato abstracto nihil omninò requiritur præter realem extremorum identificationem in significatis rectis. *Ratio est*: Quia ad veritatem propositionis sufficiunt ea, quæ per propositionem significantur: atqui propositio affirmativa constans prædicato abstracto significat solam identificationem suorum extremorum in suis significatis rectis; non verò significat significatum formale prædicati haberi à significato recto subjecti: ergo ad talis propositionis veritatem sufficiens est talis extremorum identificatio, & superflua est habentia significati formalis prædicati à significato recto subjecti. *Probatur minor*: verb. grat. in hac propositione, *Huma-*

Humanitas est animalitas, illa, inquam, propositio non significat per modum habentis aliquid: non enim facit hunc sensum, Humanitas est habens animalitatem; sed hunc, Humanitas est ipsa animalitas. Ergo ista propositio non significat unum suum extremum ab alio haberi; sed significat unum extremum esse aliud, seu identificari alteri. *Et ratio à priori esse potest*: Quia illa propositio non significat per modum habentis, cujus prædicatum non significat per modum habentis: atqui prædicatum abstractum non significat per modum habentis: per modum quippe habentis significare soli prædicato concreto proprium est. Ergo etiam propositio constans prædicato abstracto non significat ad modum habentis: non significat significatum formale sui prædicati haberi à significato recto sui subjecti: adeoque ad veritatem ejus superflua est talis habitio, sufficitque sola extremorum in rectis significatis identificatio.

20. Dixi, *Et superflua est habentia significati formalis*, *&c.* Non enim est repugnans. Ordinariè quippe in talibus propositionibus etiam reperitur habentia, seu inexistentia prædicati in subjecto. Nam sicut animalitas, aut rationalitas habetur ab homine, ita etiam habetur ab humanitate: tam rectè enim dicimus, Humanitas est habens in se rationalitatem, aut animalitatem, quam dicamus, Homo est habens illas. Ergo talis habentia veritati propositionis constantis prædicato abstracto nequaquam repugnat. Non, inquam, repugnat veritati hujus propositionis, ut significatum formale prædicati habeatur à significato recto subjecti. Non tamen hoc est necessarium: Quia talis propositio vera esset, licet talis habentia, seu inexistentia inter extrema ejus non foret. Ut patet in his: *Humanitas est humanitas. Petreitas est Petreitas*, aliisque similibus propositionibus identicis, & synonimis. Neque enim humanitas habere potest humanitatem, cum idem non possit habere seipsum: habitum enim semper esse debet quid aliquo modo diversum ab habente.

DUBIUM III.

An ad veritatem propositionis affirmativæ requiratur existentia subjecti, aut prædicati?

21. Resp. & dico primò: Ad veritatem cujuscumque affirmativæ propositionis de *Est* secundò adjacente semper requiritur existentia subjecti. *Ratio est clara*: Quia ad veritatem affirmationis constantis prædicato concreto requiritur identificatio extremorum quoad significata recta; & ut significatum formale prædicati quadret significato recto subjecti: ut dixi *dub.* 1. Atqui omnis propositio de *Est* secundò adjacente est propositio constans prædicato concreto. Non quidem explicitè: sic enim non de *Est* secundò adjacente; sed de *Est* tertiò adjacente foret; Sed implicitè: ut statim exponam. Ergo ad veritatem hujusmodi affirmationis requiritur, ut significatum formale illius impliciti concreti prædicati quadret significato recto subjecti: atqui formale hujus impliciti prædicati significatum est actualis existentia: ergo ad veritatem affirmationis de *Est* secundò adjacente requiritur, ut actualis existentia quadret subjecto: ergo requiritur actualis existentia subjecti: *Minor est clara*: Quia affirmationes de *Est* secundò adjacente, verb. grat. hæ, *Homo est*, *Petrus est*, *Deus est*, *&c.* æquivalent, & resolvuntur in has de *Est* tertiò adjacente, *Homo est existens*, *Petrus est existens*, *Deus est existens*, *&c.* Ergo earum prædicatum implicitum, in verbo secundùm adjacente subintellectum, & involutum est *Existens*: atqui *Existens* est prædicatum concretum, uti evidens est. Ergo propositiones de *Est* secundò adjacente constant prædicato concreto: non quidem explicito; sed implicito, & occultè posito. *Clarum quoque est subsumpt.* Quia sicut *Album* de formali albedinem; ita *Existens* de formali significat existentiam. *Et ratio ulterior est*: Quia ad veritatem propositionis requiruntur omnia illa, quæ per propositionem significantur: propositio namque, ut vera sit, debet esse talis in significando, quale est objectum ejus in essendo. Atqui affirmationes de *Est* secundò adjacente significant existentiam, existentiamque suo subjecto attribuunt: ergo ad earum veritatem necessaria est existentia subjecti.

22. *Dico secundò*: Inter prædicationes affirmativas de *Est* tertiò adjacente, quædam sunt essentiales, quædam sunt accidentales. Essentiales sunt, in quibus prædicatum est de essentia subjecti: quales sunt hæ, *Homo est animal*, *homo est rationalis*, *&c.* Et hæ propositiones ad sui veritatem neutrius extremi existentiam requirunt. *Ratio est*: Quia ad veritatem affirmationis solummodò requiritur identificatio extremorum, & conjunctio prædicati cum subjecto: atqui extrema essentialia sibi mutuò conjunguntur, sive existant, sive non existant: ergo ad veritatem propositionis essentialis neutrius extremi actualis existentia est necessaria. *Probatur minor*: Quia extrema essentialia sunt omnibus modis, ac omninò inter se identificata: non solùm quoad significata recta, & materialia; sed etiam quoad obliqua, & formalia. Etenim diversa essentialia prædicata sunt nomina plura; verùm res una: sunt, inquam, res una diverso modo concepta, ac significata cum ordine ad diversa connotata. Atqui ea, quæ omninò identificata sunt, etiam omninò, & semper inseparabilia sunt: Ergo prædicata essentialia sunt semper, & ubique sibi mutuò conjuncta, sive existant, sive non existant. Et hinc Philosophi passim dicunt, propositiones essentiales esse æternæ veritatis, & ampliari ad quatuor temporis differentias: Quia nimirum tales propositiones sunt semper veræ, sive earum extrema considerentur tamquam præsentia, sive tamquam præterita, sive tamquam futura, sive tamquam possibilia.

23. *Dico tertiò*: Propositiones accidentales sunt illæ, quarum prædicata non sunt de essentia subjecti. Ut, *Homo est albus*, *homo est risibilis*, *homo currit*, *homo est amatus*, *est cognitus*, *&c.* Et inter has propositiones, quædam requirunt existentiam utriusque extremi, quædam existentiam prædicati, quædam nullius extremi exi-

existentiam requirunt. Nam inter propositiones accidentales, quędam constant prędicato contingenti intrinseco. Quales sunt hę, *Homo est albus*, *homo currit*, *homo loquitur*, *&c.* Et hę ad sui veritatem requirunt existentiam utriusque extremi. *Ratio est*: Quia ad veritatem propositionis affirmativę requiritur, ut extrema identificentur in significatis rectis; & ut significatum formale prędicati quadret significato recto subjecti. Atqui formale significatum prędicati contingentis intrinseci nequit quadrare, ac inesse subjecto, nisi & ipsum, & subjectum ejus existat: ergo ad veritatem prędicationis affirmativę constantis prędicato contingenti intrinseco requiritur actualis existentia utriusque extremi. *Patet minor*; Quia v. g. albedo, quę est significatum formale hujus prędicati contingentis intrinseci *Album*, non potest mihi quadrare, & inesse, nisi & ego existam, & ipsa existat. Nam ego non possum habere albedinem non existens; neque albedo existens potest inhærere mihi non existenti. Homo quippe, qui non est, non potest esse albus. Ergo formale prędicati contingentis intrinseci significatum non potest quadrare suo subjecto, nisi & ipsum, & ipsius subjectum existat. Hujusmodi namque prędicata, seu hujusmodi prędicatorum formalia significata tunc subjecto suo quadrant, quando subjectum suum informant; & eorum subjecto quadratio est subjecti informatio: Etenim Tu dic nobis, quid aliud sit. Atqui non possunt subjectum informare, nisi & ipsa, & eorum subjecta actu existant: uti est notissimum. Ergo neque possunt subjectis suis quadrare, nisi ambo existant.

24. Quędam verò constant prędicato contingenti extrinseco desumpto ex aliquo actu intellectus, vel voluntatis. Quales sunt hę, *Anti-Christus est cognitus*, *Petrus est amatus*, *Judas est hodie habitus*, & alię similes. Et hę ad sui veritatem non requirunt existentiam subjecti; requirunt tamen existentiam prędicati: non quidem quoad significatum ejus rectum, & materiale; sed quoad solum obliquum, & formale. *Prima pars probatur*: Quia ad veritatem affirmationis solummodo requiritur, ut prędicatum quadret subjecto: atqui prędicata contingentia extrinseca, ab actibus voluntatis, & intellectus desumpta quadrare possunt tam subjectis non existentibus, quam existentibus: Ergo affirmationes tali prędicato constantes ad sui veritatem non requirunt existentiam sui subjecti. *Patet minor*: Quia prædicata contingentia à voluntatis, & intellectus actibus desumpta quadrare possunt omnibus illis subjectis, quæ possunt amari, aut intelligi: uti novit omnis, qui terminos capit. Atqui amari, & intelligi possunt tam res non existentes, quàm existentes: uti etiam patet. Ergo similiter ista prædicata omnibus istis rebus quadrare possunt.

25. *Altera pars etiam probatur*: Quia ad veritatem prædicationis constantis prædicato concreto requiritur, ac satis est, ut significatum formale prædicati quadret significato recto subjecti: ergo, ut hæ propositiones; *Anti-Christus est cognitus*, *Petrus est amatus*, aliæque similes sint veræ, requiritur, & satis est, ut cognitio & amor, quę sunt formalia prædicati significata, quadrent Antichristo, & Petro, qui sunt significata subjecti recta. Atqui cognitio & amor non possunt ulli quadrare, nullumque possunt subjectum denominare, nisi actu existant: uti clarum est. Etenim nequit quis dici amatus, aut cognitus pro tempore præsenti à cognitione, aut amore futuro, præterito, aut purè possibili. Ergo similes propositiones, ut veræ sint, requirunt, ut existat significatum formale prædicati pro tempore per copulam principalem importato.

26. Similiter sunt quædam propositiones accidentales necessariæ, quæ constant prædicato intrinseco necessario, & cum subjecto convertibiliter identificato. Quales sunt hæ, *Homo est risibilis*, *Equus est Hinnibilis*, & id genus alię. Et de his philosophandum est taliter, qualiter suprà philosophatus sum de propositionibus essentialibus. Hæ, inquam, affirmationes nullius extremi existentiam ad sui postulant veritatem. *Ratio est eadem*: Quia hæ propositiones habent extrema realiter identificata, omninò inseparabilia, adeoque semper conjuncta, sive existant, sive non existant: uti dixi de extremis essentialibus. Ergò hujusmodi affirmationes pro sua verificatione neutrius expostulant existentiam extremi.

DUBIUM IV.

De propositione affirmativa modali, & negativa de inesse.

27. PEtes primò: quid requiratur ad veritatem propositionis negativę *de inesse*: quales sunt hæ, *Homo non est animal*, *homo non est equus*? *Respondeo primò*: Ad veritatem propositionis hujusmodi negativę constantis prędicato concreto requiritur, & sufficit, ut vel extrema ejus non identificentur realiter in suis significatis rectis, vel ut significatum formale prædicati non habeatur à significato recto subjecti. Ad veritatem, inquam, hujusmodi propositionis non requiritur utraque hæc conditio; sed requiritur solummodo ac sufficit alterutra, hæc vel illa. Ob primam conditionem vera est hæc; *Humanitas non est animal*. Licet enim in illa significatum formale prædicati insit, & quadret significato recto subjecti; extrema tamen ejus quoad recta sua significata realiter non identificantur, sed realiter distinguuntur: ut dicebam *dubio* 2. Ob secundam conditionem vera est hæc negativa. *Album non est nigrum*. Intelligendo de pariete, qui olim niger, modò verò est albus. In ista quippe propositione extrema quidem identificantur in significatis rectis; tamen significatum formale prædicati non quadrat pro tempore præsenti significato recto subjecti; uti quoque dicebam *dubio* 2. ideoque negativa ista est vera.

28. *Ratio horum est*: Quia ea requiruntur, & sufficiunt ad veritatem propositionis negativæ, quæ requiruntur, & sufficiunt ad falsitatem

tem affirmativæ illi oppositæ: atqui propositio affirmativa constans prædicato concreto, & negativa constans prædicato concreto, v. g. *humanitas est animalitas*, *humanitas non est animal*, sunt propositiones oppositæ: ergo illa sufficiunt ad veritatem negativæ, quæ sufficiunt ad falsitatem affirmativæ atque ad falsitatem affirmativæ sufficit, & requiritur, ut vel extrema non identificentur in significatis rectis, vel ut significatum formale prædicati non habeatur à significato recto subjecti: ergo idipsum etiam requiritur ad veritatem propositionis negativæ constantis prædicato concreto. Omnia in hoc discursu allata sunt per se nota & clara: Posset tamen quis dubitare de majori; illa tamen est certissima. *Et probatur*: Quia omnis propositio falsa affirmativa converti potest in veram negativam: quia enim falsè affirmas, *homo est lapis*, hinc verè negas, *homo non est lapis*. Et è contrà omnis falsa negativa converti potest in veram affirmativam: Quia enim falsè negas, *homo non est animal*, hinc verè affirmas, *homo est animal*. Ergò etiam præcisè sufficiunt, & requiruntur ad veritatem propositionis negativæ, quæ requiruntur, ac sufficiunt ad falsitatem affirmativæ illi oppositę.

29. *Resp. secundò*: Ad veritatem propositionis negativæ constantis prædicato abstracto requiritur, & sufficit realis distinctio extremorum in significatis rectis. Requiritur, inquam, ut extrema non identificentur in suis significatis rectis. V. g. verè sunt omnes hæ negativæ propositiones: *Humanitas non est Deitas; albedo non est scientia, &c.* Quia earum extrema realiter non identificantur quoad significata sua recta. *Ratio verò est*: Quia ea sufficiunt, ac requiruntur ad veritatem propositionis negativæ, quæ sufficiunt, ac requiruntur ad falsitatem affirmativæ illi oppositæ: atqui ad falsitatem propositionis affirmativæ constantis prædicato abstracto sufficit, ac requiritur realis distinctio extremorum quoad sua significata recta, ut dixi *dub.* 2. Ergo hæc ipsa distinctio etiam necessaria, ac sufficiens est ad veritatem propositionis negativæ constantis prædicato abstracto. *Præterea*: Ad veritatem propositionis requiruntur, ac sufficiunt ea, quæ per propositionem significantur: atqui sicut non propositio affirmativa constans prædicato abstracto significat extremorum suorum in rectis significatis identificationem, ita negativa significat eorum realem distinctionem: ergo sicut ad veritatem affirmativæ requiritur, & sufficit illa extremorum identificatio; ita ad veritatem negativæ requiritur, ac sufficit ista distinctio.

30. *Petes secundò*: Quid requiratur ad veritatem propositionis affirmativæ modalis? *Resp.* Requiri omnia illa, quæ requiruntur ad veritatem propositionis affirmativæ de *inesse*, ac præterea adhuc verificationem modi. *Id est*: Adhuc requiritur, ut prædicatum subjecto insit, identificetur, ac ab illo habeatur, eo modo quo inesse, identificari ac haberi à modo significatur. Itaque ad veritatem affirmativæ modalis constantis prædicato concreto requiritur, ut extrema identificentur in suis significatis rectis, ac ut significatum formale prædicati taliter quadret significato recto subjecti, qualiter à modo quadrare significatur. Hinc vera est hæc modalis: *Homo essentialiter est animal*. Quia extrema ejus, videlicet *Homo*, & *Animal*, realiter identificantur in suis significatis rectis; item animalitas, quæ est formale significatum prædicati inest supposito humano, quod est significatum rectum subjecti: inest, inquam, illi essentialiter, qualiter per modum inesse significatur. Hæc verò modalis, *Homo est contingenter animal*, falsa est. Quia licet extrema ejus identificentur in significatis rectis; item licet significatum formale prædicati quadret significato recto subjecti, propositio tamen falsa est, quia significatum formale prædicati non quadrat significato recto subjecti taliter, qualiter quadrare à modo significatur. Ipsum enim quadrat essentialiter: modus verò significat ipsum quadrare contingenter.

31. *Ratio verò est*: Quia ad veritatem propositionis requiruntur omnia illa, quæ per propositionem significantur: atqui propositio affirmativa modalis constans prædicato concreto significat extrema sua identificari in significatis rectis: significat significatum formale prædicati quadrare significato recto subjecti: ac significat illud huic quadrare certo modo. Ergo hæc omnia tria, videlicet illa identificatio, ista quadratio, ac iste quadrationis modus, requiruntur ad veritatem hujusmodi propositionis modalis. Si ergo desit vel identificatio extremorum in significatis rectis, vel quadratio significati formalia prædicati ad significatum rectum subjecti, vel etiam solus quadrandi modus, propositio erit falsa. Ad veritatem enim requiruntur omnia: *Quia bonum ex integra caussa*.

32. Ad veritatem verò propositionis affirmativæ modalis constantis prædicato abstracto requiritur, ut extrema identificentur in significatis rectis eo modo, quo modus illa identificari significat. Hinc vera est hæc modalis, *Humanitas est essentialiter animalitas*. Extrema enim identificantur in significatis rectis, ac identificantur taliter, qualiter modus significat. Hæc verò est falsa: *Humanitas est essentialiter risibilitas*. Quia licet extrema identificentur, non tamen identificantur taliter, qualiter significat modus. *Ratio est eadem*: Quia ad veritatem propositionis requiruntur omnia illa, quæ per propositionem significantur: atqui propositio affirmativa modalis constans prædicato abstracto significat & extremorum in significato recto identificationem, ac etiam identificationis modum: ergo utrumque hoc ad ejus requiritur veritatem, alteroquè eorum deficiente deficit quoque ejus veritas.

33. *Petes tertiò*: Quid requiratur ad veritatem propositionis modalis negativæ? *Resp.* Id esse clarum ex hactenus dictis. Ad veritatem ergò propositionis modalis negativæ constantis prædicato concreto requiritur, & sufficit, ut vel extrema distinguantur realiter in suis significatis rectis, vel ut significatum formale prædicati non habeatur à significato recto subjecti, vel ut non habeatur taliter, qualiter haberi à modo significatur: *Ratio est*: Quia unum ex hisce tribus sufficit ad falsitatem propositionis modalis affirmativæ constantis prædicato

dicato concreto: ergo quoque sufficiet ad veritatem hujusmodi modalis negativæ: ea quippe quæ sufficiunt ad falsificandam propositionem affirmativam, sufficiunt quoque ad verificandam negativam illi oppositam: ut jam dixi aliquoties. Similiter ad veritatem propositionis modalis negatjvæ constantis prædicato abstracto requiritur, & sufficit, ut vel extrema non identificentur in significatis rectis, vel ut non identificentur taliter, qualiter identificari à modo significantur. *Ratio est eadem:* Quia alterutrum horum falsificat modalem affirmativam constantem prædicato abstracto: ergo etiam verificat hujusmodi modalem negativam illi oppositam. Non adduxi hic exempla, ne longior forem. Tu lector illa formabis facilè.

DISPUTATIO XXIV.

De proportione requisita inter extrema propositionis, ut de sese mutuo possint prædicari.

ORdinariè voces concretæ de concretis, & abstractæ de abstractis prędicatione affirmativa prædicantur: Quia hæ voces ejusdem ordinis & generis sunt; ideoque ad mutuam prędicationem maximè proportionatæ. Contingit tamen interdum voces concretas de abstractis, & abstractas de concretis prædicari, tam prædicatione essentiali, quam accidentali. Verè enim dicimus, *Humanitas est alba, humanitas est rationalis, est carnea, est ossea, est docta, &c.* De quo sit

DUBIUM I.

An, quomodò, & quando voces concretæ prædicari possint affirmativè de abstractis.

1. PRo hoc dubio do tibi has Regulas. *Regula prima:* Omne concretum substantiale, ac essentiale adjectivum, quod prædicatur substantialiter vel essentialiter de alio concreto, etiam verè prædicari & affirmari potest de abstracto, quod correspondet isti concreto. Ut quia rectè dicimus, *Homo est rationalis, homo est sensitivus, homo est capitatus, homo est carneus, osseus, &c.* etiam rectè dicimus, *Humanitas est rationalis, est sensitiva, est capitata, est ossea, est carnea, &c. Ratio regulæ est;* Quia ad veritatem propositionis affirmativæ constantis prædicato concreto solummodò requiritur, ut extrema identificentur in significatis rectis, ac ut significatum formale prædicati habeatur à significato recto subjecti: atqui in istis prędicationibus, *Humanitas est rationalis, est carnea, est ossea, &c.* istæ duæ conditiones reperiuntur: ergo illis nihil deest ad veritatem. *Probatur minor:* Quia in istis prædicationibus subjectum est vox *humanitas*, cujus significatum rectum est humanitas, seu natura humana, prædicata sunt voces *carneum, osseum, rationale, sensitivum, &c.* Quare significata formalia sunt caro, os, rationalitas, sensibilitas, significata verò eorum recta sunt res habens carnem, ossa, rationalitatem, sensibilitatem, &c. Atqui humanitas est res habens, carnem, ossa, rationalitatem, sensibilitatem, &c. ut ego judico esse clarum, ac à nemine negandum; ideoque probare supersedeo. Ergo in istis prædicationibus extrema identificantur in significatis rectis, & significatum formale prædicati habetur à significato recto subjecti. Quid ergo illis deest ad veritatem? Nihil omnino. Sunt ergo veræ.

2. Sed ecce hinc quædam controversia oritur. *Quæres enim:* An hæ prædicationes, *homo est carneus, osseus, capitatus, &c.* sint planè pariformes, & similes his. *Humanitas est capitata, est carnea, est ossea, &c. Quæres, inquam:* An hæ prędicationes posteriores sint substantiales, sicuti sunt priores? An hæc prædicata, *Carneum, osseum, nervosum, capitatum, &c.* prædicentur substantialiter de humanitate, sicut substantialiter prędicantur de homine? Hac de re nihil omninò particulare legi: dicam ergo, quod mihi videtur, nihil asserendo, sed aliorum, qui me seniores & saniores sunt, judicio submittendo. Videtur ergo mihi, quod ista prędicata de humanitate non prædicentur substantialiter, adeoque quod istæ prædicationes, *humanitas est carnea, est ossea, est capitata, &c.* non sint prædicationes substantiales, sed accidentales.

3. *Moveor hac ratione:* Quia prædicatio substantialis est illa, in qua significatum formale prædicati est de substantia, seu pertinet ad substantiam, ac substantiale complementum sui subjecti: ut dixi suprà *disp. 21. dub. 2.* Atqui in istis prædicationibus caro, os, caput, &c. quæ sunt significata formalia prædicati, non pertinent ad substantiale complementum, substantialemque perfectionem humanitatis, quæ est subjectum. Pertinent quidem ad substantiale complementum hominis, seu suppositi humani; videntur tamen mihi non pertinere ad substantiale complementum humanitatis in supposito humano suppositatæ. Ergo istæ prædicationes non sunt substantiales. *Probatur minor:* Quia humanitas est compositum ex nuda materia & anima intellectiva. Hoc, inquam, compositum est, & vocatur humanitas: atqui ad complementum substantiale hujus compositi non pertinet caro, os, aut caput: ergo neque hæc pertinent ad complementum substantiale humanitatis. *Et confirmatur:* Quia illud non pertinet ad substantiale alterius complementum, sine quo illud alterum est substantialiter completum, & perfectum: atqui compositum ex nuda materia & rationali anima, sine carne, sine osse, sine capite, &c. licet non sit completus, & consummatus homo, est tamen completa, perfecta, ac consummata humanitas: ergo ista omnia non spectant ad substantiale complementum humanitatis.

4. *Regula secunda:* Concreta substantialia, ac essentialia substantiva, quæ prædicantur de alio aliquo concreto, non semper prædicari possunt de abstracto, quod isti concreto correspondet

V. g.

V. g. licet rectè dicamus, *Homo est animal, brutum est animal, equus est brutum, &c.* non tamen rectè dicimus, *Humanitas est animal, brutalitas est animal, equinitas est brutum, &c Ratio est clara*; Quia ad veritatem cujuscumque propositionis requiritur identificatio in significatis rectis: atqui ista extrema, videlicet *humanitas, & Animal, brutalitas, & Animal, &c.* in suis significatis rectis realiter non identificantur; sed realiter distinguuntur: ergo istæ prædicationes non possunt esse veræ. *Patet minor:* Quia significatum rectum vocis *Animal* est suppositum; significatum verò rectum vocis *humanitas* est natura suppositata; atqui suppositum suppositans, & natura suppositata non identificantur, sed realiter distinguuntur, ergo ista istarum prædicationum extrema non identificantur in suis significatis rectis.

5. *Dices*: Animal idem est, quod res habens animalitatem: atqui humanitas est res quædam habens animalitatem: ergo humanitas est animal: ergo hæc, aliæque similes prædicationes sunt legitimæ, & veræ. *Resp. negando majorem*: Animal enim non est res habens, sed est suppositum habens animalitatem; adeoque sicut ineptè dicimus, humanitas est suppositum habens animalitatem, ita quoque ineptè dicimus, humanitas est animal. Notanda ergo hic est differentia inter vocem *Animal*, & vocem *Rationale*. Vox enim *Rationale* adjectiva est; adeoque in recto significat omnem rem, quæ rationalitatem habet, sive illa sit, sive non sit suppositum: & per consequens tam rectè dicimus, *Humanitas est rationalis*, quam dicamus, *Homo est rationalis*: quia vox *Rationale* tam cum voce *Humanitas*, quam cum voce *Homo* identificatur in significato recto. At verò vox *Animal* est substantialis substantiva in recto significans solum suppositum; adeoque prædicari nequit de voce *Humanitas*, sicut prædicatur de voce *homo*; Quia cum voce *homo* realiter identificatur, à voce vero *humanitas* realiter distinguitur in suo significato recto.

6. Dixi in regula, *Non semper prædicari possunt de abstracto, &c.* Quia possunt prædicari interdum. Contingit, inquam, interdum, ut concreta substantialia substantiva, quæ prædicantur de aliquo alio concreto, prædicari etiam possint de abstracto, quod correspondet isti concreto. V. g. sicut rectè dicimus, *Hoc ens est animal, hoc ens est homo*, sic quoque rectè dicimus, *Hæc entitas est homo, hæc entitas est Animal*. Item sicut rectè dicimus, *Homo est substantia, brutum est substantia*, ita quoque rectè dicimus, *Humanitas est substantia, brutalitas est substantia, &c. Et ratio est:* Quia omnium istarum prædicationum extrema identificantur in suis rectis significatis, ac significatum formale prædicati habetur à significato recto subjecti; ut examinanti facilè patebit: adeoque hisce prædicationibus nihil omninò deest ad sui veritatem.

7. *Regula tertia:* Omne concretum accidentale, sive adjectivum, sive substantivum, quod prædicatur de aliquo sui, vel potiùs de aliquo sui formalis significati subjecto concretim expresso, etiam affirmari potest de eodem abstractim expresso. V. g. quia rectè dicimus, *Homo est albus, homo est doctus, brutum currit, animal sedet, &c.* etiam rectè dicimus *humanitas est alba, est docta, brutalitas currit, animalitas sedet, &c.* Item quia rectè dicimus, *Homo est artifex, homo est ædificator*, etiam benè dicimus, *Humanitas est artifex, est ædificatrix, &c. Ratio est*: Quia in omnibus illis prædicationibus prædicato concreto constantibus extrema identificantur in significatis rectis, & significatum formale prædicati habetur à significato recto subjecti: ergo ipsis nihil deest ad veritatem. *Prob. ant.* Quia prædicata istarum propositionum in recto significant rem, quæ habet albedinem, doctrinam, cursum, &c. Atqui res habens hasce formas non est solus homo, sed etiam humanitas ejus: ut clarum est attendenti. Ergò omnia ista extrema identificantur in significatis rectis, ac significatum formale prædicati habetur à significato recto subjecti: adeoque prædicationibus istis nihil ad veritatem deest.

8. Objecit mihi semel quidam dictum Avicennæ 5. Metaph. suæ: *Equinitas tantum est equinitas*: adeoque & humanitas tantùm est humanitas. Atqui, si humanitas foret alba, docta, currens, &c. tunc non tantùm foret humanitas: ergo falsum est, quod sit alba, docta, currens, &c. Adeoque falsæ sunt omnes istæ propositiones. Resp. ex Gregorio Ariminensi *in 1. dist. 17. quæst. 4. art. 1. sub finem, Et in 2. dist. 2. quæst. 2. art. 1. in mea editione fol. 34. col. 1. sub principium*. Resp. inquam, distinguendo majorem: Equinitas tantum est equinitas essentialiter, & quidditativè: *sic verum est, & hoc sensu hic dixit Avicenna*: Equinitas enim essentialiter neque est alba, neque nigra, neque longa, neque curta, neque stat, neque currit. Equinitas tantum est equinitas etiam accidentaliter, & denominativè: *sic planè falsum est*. Neque id unquam somniavit Avicenna. Si enim, inquit Ariminensis, id dixisset, omnino fatuus fuisset. Equinitas enim denominativè tam benè est alba, nigra, stans, currens, &c. quam sit equus. *Et ratio est clara*: Quia quidquid habet albedinem sibi inhærentem, ac informantem, hoc est album: atqui equinitas habet albedinem sibi inhærentem: ergo est verè alba. *Probatur min.* Quia equinitas est compositum ex materia prima, & anima equina; (hoc ita modò transeat.) Atqui hoc compositum habet sibi inhærentem albedinem: albedo enim materiæ primæ inhæret. Ergo etiam equinitas habet sibi inhærentem albedinem; adeoque est alba: quid enim illi deest?

9. *Regula quarta*: Forma accidentalis, quæ concretim expressa affirmatur de alia forma accidentali ejusdem secum suppositi, diversi tamen subjecti concretim expressa, affirmari non potest de eadem expressa abstractim. V.g. intellectio, visio, auditio, odoratio, albedo, &c. sunt formæ accidentales ejusdem humani suppositi; non tamen ejusdem subjecti: aliquæ enim subjectantur in anima, aliquæ in corpore, aliqua in oculo, aliqua in aure, aliqua in naribus, &c.

Ideo-

Ideoque licet in concreto benè dicamus, *Audiens videt*, *videns est audiens*, *album est intelligens*, *intelligens est album*, *&c.* non rectè tamen dicimus in abstracto, *Albedo est intelligens*, *intellectio est alba*, *visio est audiens*, *auditio est videns*, *&c.* Adeoque vera est regula, quod forma accidentalis, quæ concretim expressa affirmatur de alia ejusdem secum suppositi, diversi tamen subjecti accidentali forma concretim expressa, affirmari non possit de eadem abstractim expressa. *Et ratio est clara*: Quia istæ prædicationes posteriores subjecto abstracto constantes neque habent extrema in significatis rectis identificata, neque significatum formale prædicati habetur à significato recto subjecti: ergo illæ propositiones non possunt esse veræ. *Patet antecedens*: Quia subjectum est albedo; significatum formale prædicati est intellectio, visio, auditio, &c. Atqui albedo in se non habet istas formas; ut clarum est: ergo, &c. Et idem est de omnibus aliis; ut planum est attendenti

10. *Regula quinta*: Forma accidentalis quæ concretim expressa affirmatur de alia ejusdem secum suppositi, ac etiam subjecti accidentali forma concretim expressa, etiam ordinariè affirmari potest de eadem expressa abstractim. Hoc est, quod supra *disp.*18. *dub.*2. *sect.*1. remisi probandum huic loco. V. g. albedo, dulcedo, & quantitas lactis, sunt plures ejusdem suppositi ac subjecti accidentales formæ; adeoque dico, quod una concretim expressa possit affirmari de alia expressa vel concretim, vel abstractim: & per consequens quod tam benè, & verè dicamus, *Albedo est dulcis*, *dulcedo est alba*, *albedo est quanta*, *quantitas est alba*, *&c.* quàm dicamus, *Album est dulce*, *dulce est album*, *&c.* Hanc regulam assignavi, & defendi semper; semper tamen etiam de illa multùm dubitavi. Sed omne dubium, omnemque scrupulum excussit mihi sanctus Pater meus Augustinus *Epist.*29. *Certè hinc persuadent, qui unam virtutem habuerit, habere omnes & omnes deesse cui una defuerit: quod prudentia nec ignava, nec injusta, nec intemperans esse potest. Nam si aliquid horum fuerit, prudentia non erit. Porrò si prudentia tunc erit, si & fortis, & justa, & temperans sit, profectò ubi fuerit, secum habet cæteras. Sic & fortitudo imprudens esse non potest, vel intemperans, vel injusta: sic temperantia necesse est, ut prudens, fortis, & justa sit: sic justitia non est, nisi sit prudens, fortis, & temperans.* Hæc Augustinus.

11. Ecce secundùm Sanctum Augustinum bene dicimus, *Justitia est prudens, temperans, & fortis; fortitudo est justa, temperans, & prudens: prudentia est justa, temperans, & fortis, &c.* Quid ni ergo dicere possimus, *Albedo est dulcis*, *dulcedo est alba*, *est quanta*, *&c.* Nam albedo, dulcedo, & quantitas sunt formæ ejusdem suppositi, ejusdemque subjecti, non minùs quam sint Justitia, fortitudo, temperantia, prudentia. *Et ratio est*: Quia ad veritatem propositionis affirmativæ constantis prædicato concreto solummodò requiritur, ut extrema identificentur in significatis rectis, ac ut significatum formale prædicati habeatur à significato recto subjecti: atqui in istis propositionibus concurrunt ista duo: ergo concurrunt omnia requisita ad earum veritatem; adeoque sunt veræ. *Probatur minor*: Quia in istis prædicationibus subjectum est dulcedo; prædicatum est *alba*: significatum rectum prædicati est omnis res habens albedinem: atqui dulcedo est habens albedinem: ergo ista extrema habent idem significatum rectum, ac significatum formale prędicati habetur à significato recto subjecti. Habet, inquam, dulcedo albedinem non quidem ut subjectum suam solet habere formam: sed ut forma conformam; uti prudentia habet justitiam, & justitia prudentiam. Atqui ratione hujus habentiæ dicit Sanctus Augustinus, *Justitia est prudens, & prudentia est justa*: ergo etiam ratione istius habentiæ dici potest, *Albedo est dulcis*, *& dulcedo est alba*. Sunt enim sibi mutuò planè similes, ac pariformes.

12. *Præterea*: Hæ propositiones, *Quantitas est alba*, *albedo est quanta*, ordinariè in omni Logico tribunali justificantur, ac pro veris habentur: ergo hæ, *Albedo est dulcis*, *dulcedo est alba*, non possunt condemnari, & pro falsis repudiari. *Patet conseq.* Quia planè eodem modo se habent albedo & quantitas, quo se habent albedo & dulcedo: habent enim se tamquam forma ad ejusdem suppositi & subjecti conformam. Neque enim quantitas immediatum albedinis subjectum est; non magis quàm albedo sit subjectum quantitatis: de quo cum Occam, Gregorio, aliisque Nominalibus loquemur in physica. Ergo non est major ratio inter istas propositiones falsificandi unam, quàm aliam. Neque dici potest, quod ad denominationem requiratur inhæsio aut informatio: Cum multæ fiant denominationes sine informatione aut inhæsione. Quod adeo notum est, ut nolim isti rei vel unum impendere verbum.

13. Dixi in regula, *Ordinariè*: Quia non semper & ubique verum est, quod omnis forma, quæ concretim expressa affirmatur de alia ejusdem suppositi & subjecti forma concretim expressa, affirmari possit de eadem expressa abstractim. Nam rectè dicimus, *Volens est intelligens*, *intelligens est volens*, *volens est habituatus*, *&c.* Non tamen rectè videmur esse dicturi, *Intellectio vult*, *volitio intelligit*, *volitio est habituata*, *&c.* Videntur enim tales propositiones malè sonare, & nescio quid falsitatis habere: assignare tamen hujus falsitatis præcisam rationem, valde difficile foret. Oportet ergo in cognoscendis similibus propositionibus, & discernendis veris à falsis discretum consulere Judicium. Nam sicut in multis locutionum formulis debet Grammaticus vitare cacophoniam, & consulere aures carnis; ita debet Logicus in indaganda propositionum veritate sæpè consulere aures mentis.

DUBIUM II.

De prædicatione vocum abstractarum.

14. HAs cape Regulas. *Prima*: Vox abstracta formam aliquam accidentalem significans non potest prædicari de alia voce accidentali significante subjectum, aut aliam formam accidentalem in eodem subjecto cum

cum illa coexistente. V. g. malè dicimus, *Albedo est humanitas*, *albedo est dulcedo*, *temperantia est justitia*, *&c. Ratio est clara*: Quia ad veritatem cujuscunque propositionis affirmativæ requiritur identificatio extremorum in suis significatis rectis: atqui omnes istæ præfatæ voces abstractæ in suis rectis significatis realiter non identificantur; sed realiter distinguuntur: ergò istæ voces non possunt inter se facere veram propositionem affirmativam. Minor clarior est, quam ut probetur; patet enim ad oculum.

15. *Regula secunda*: Voces abstractæ essentiales genus, vel differentiam significantes verè prædicantur, tam in sensu formali, quam identico de vocibus abstractis significantibus speciem vel individuum. V. g. bene dicimus, *Humanitas est animalitas*, *humanitas est rationalitas*, *equinitas est brutalitas*, *Petreitas est humanitas*, *&c.* Quod istæ prædicationes sint veræ in sensu identico, *sic probo*: Quia ad veritatem propositionis affirmativę constantis prædicato abstrasto solummodò requiritur identificatio extremorum in significatis rectis: atqui extrema abstracta istarum propositionum realiter identificantur in suis significatis rectis: ergò nihil deest istis propositionibus, quo minùs sint veræ in sensu saltem identico. *Probatur minor*: Quia vox *Humanitas* in recto dicit principium sentiendi simul & ratiocinandi; vox *Animalitas* dicit in recto principium sentiendi: vox *Rationalitas* dicit in recto principium ratiocinandi. Atqui hæc omnia in re sunt planè unum & idem; ut dicam alibi ex professo latiùs. Ergo extrema istarum propositionum realiter identificantur in suis significatis rectis. Quod propositiones istæ etiam veræ sint in sensu formali; *sic probo*: Quia propositio vera in sensu formali est illa, cujus extrema identificantur non tantùm secundùm rem, sed etiam secundùm modum concipiendi: ut dixi supra *disp. 22. dub. 3.* Atqui, *Humanitas & Animalitas*, item *Humanitas & Rationalitas*, quæ sunt istarum propositionum extrema, identificantur in suis rectis significatis, non solùm realiter, sed etiam in modo concipiendi; ergò istæ propositiones sunt veræ etiam in sensu formali. *Probatur minor*: Quia humanitas est principium sentiendi simul & ratiocinandi; animalitas verò est principium sentiendi; atqui principium sentiendi est in modo concipiendi identificatum principio sentiendi & ratiocinandi simul: ergò *Animalitas* est in modo concipiendi identificata Humanitati; adeoque in istis propositionibus prædicatum est identificatum subiecto, etiam in modo concipiendi: & sic prædicationes istæ sunt veræ etiam in sensu formali. *Probatur minor*: Quia unum identificari alteri in modo concipiendi est unum esse de essentia alterius; est unum involvi & includi in conceptu essentiali alterius: atqui animalitas involuitur in conceptu essentiali humanitatis; item principium sensandi includitur in essentiali conceptu principij sensandi & ratiocinandi simul: uti est manifestum. Ergò animalitas humanitati, & principium sensandi principio sensandi ac ratiocinandi simul identificatur secundùm modum concipiendi.

16. *Regula tertia*: Voces abstractæ significantes genus, differentiam, vel proprietatem, non possunt verè de sese mutuò prædicari in sensu formali; possunt tamen in sensu identico. Hinc in sensu formali falsæ sunt hæ prædicationes, *Rationalitas est animalitas*, *animalitas est risibilitas*, *risibilitas est rationalitas*. &c. Hæ, inquam, falsæ sunt in sensu formali; sunt tamen veræ in sensu identico. Quod sint falsæ in sensu formali, *probatur*: Quia, ut propositio aliqua sit vera in sensu formali, debent extrema ejus identificari in suis significatis rectis in nostro modo concipiendi: atqui vox *Animalitas* & vox *Rationalitas* non sic identificantur: ergò in sensu formali non possunt de sese mutuò affirmari. *Probatur minor*. Quia vox *Animalitas* in recto dicit principium sensandi; vox verò *Rationalitas* in recto dicit principium ratiocinandi: atqui hæc duo principia in nostra ratione differunt & distinguuntur: ergò voces istæ in nostra ratione non habent idem significatum rectum. Quod tamen in sensu identico sint veræ, *etiam probatur*: Quia istarum vocum significata, licet sint distincta secundùm rationem, sunt tamen identificata secundùm rem: adeòque de sese mutuò verè affirmari possunt saltem in sensu identico.

17. Ex quo patet, quod Scotus quodam loco non bene dixerit, omnem prædicationem prædicato abstracto constantem, ut vera sit, debere esse essentialem: neque posse esse accidentalem. Hoc, inquam, non est benè, & verè dictum. Potest enim dari prædicatio affirmativa prædicato abstracto constans, quæ sit vera, simul & accidentalis. Tales enim sunt omnes hæ, *Humanitas est risibilitas*, *rationalitas est animalitas*, *sapientia Dei est misericordia Dei*. Hæ, inquam, prædicationes sunt accidentales: Cum in illis significatum formale prædicati non sit de essentia subiecti. Sunt etiam veræ. Quia extrema earum identificantur realiter in suis significatis rectis. Possunt ergò dari prædicationes abstractæ, quæ sint accidentales, & simul veræ. Veræ, inquam, in sensu, non quidem formali, sed identico.

INDEX DISPUTATIONUM, DUBIORUM, AC SECTIONUM.

DISPUTATIO I.

De essentia & obiecto Prodidagmatum.

DISPUTATIO II.

De signo & significatione in communi.

DISPUTATIO III.

De signo naturali & arbitrario, seu imposito.

DISPUTATIO IV.

De signo formali ac instrumentali, aliisque quibusdam signi divisionibus.

DISPUTATIO V.

De signo vocali, sive de voce significativa in genere.

DISPUTATIO VI.

De scriptura, sive de signo scripto.

DISPUTATIO VII.

De voce simplici, complexa, categorematica, mixta, &c.

DISPUTATIO VIII.

De voce substantiali, essentiali, substantiva, &c.

Dedi, scripsi, ac complevi Coloniæ Agrippinæ, ad S. Augustinum, Anno Redempti mundi 1639. in festo Sacrosanctæ, ac individuæ Trinitatis, Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Ut potui, non ut volui: si, Judice Roma,
Haud bene quæ sapiant; irrito, casso, nego.

FINIS.

APOLOGIA
PRO ANIMA SENSITIVA OVI,

A

Baliſtis & Fulminibus, quibus eam alma Marpurgenſis in Haſſia Univerſitas impugnat, & expugnare tentat, defenſa & manutenta.

IN QUA

Efficaciter oſtenditur, quod Ovum fæcundum anima ſenſitiva informetur, quodque ſit verum brutum, verumque animal.

AUCTORE

F. CHRISTIANO LUPO,

Yprenſi, Ordinis Eremitarum SANCTI AUGUSTINI, quondam in Gymnaſio Bruxellenſi & Colonienſi, modò in Lovanienſi, Artium ac Sacræ Theologiæ Profeſſore.

ILLUSTRISSIMO AC CELSISSIMO PRINCIPI,

D. GEORGIO,

HASSIÆ LANDGRAVIO,

Comiti in Cattimeliboco, Decia, Ziegenhaina, Nidda, Ysenburg, Budyngen, &c.

Domino meo Clementissimo.

ILLUSTRISSIME PRINCEPS,

D Clementissimum ac Justissimum Celsitudinis tuæ tribunal appello supplex. Etenim concilium tuum, justam, an injustam, non dico, talem tamen, ex qua me gravatum censeo, adversùm me tulit ac ratificavit sententiam. Et ad quem appellem, nisi ad te? Si enim ad Romanum Cæsarem; Cæsari non parebit. Si ad Romanum Pontificem; parebit illi longè minùs. Ad te ergo appello Celsissime Princeps: oro, supplicem ne spernas aut repellas. Causa quidem exigua est; Celsitudine tamen tua non undique indigna. Scimus enim te esse Principem ab avito avorum tuorum genio non degenerem, qui solebant non solorum Civium ac militum jura æquare in campo & curia, sed etiam Doctorum ac Magistrorum in pulpito & schola. Nuper ergò, dum in alma Coloniensi Academia Philosophiam profiterer, sensitivam fœcundi ovi animam professus & tutatus sum: idque potiùs ex joco & scholastico lusu, quam ex firmo animi mei sensu. Lusus hic vehementer displicuit Marpurgensi tuæ Academiæ: Academicos suos convocaverunt, ac contra ovi animam à me ex lusu assertam fulminare ac balistare cæperunt. Et quia viribus suis non satis fidebant, Consilii tui auxiliatricem ac protectricem manum implorarunt ac impetrarunt. Tacuissem ego, & meam victoriam credidissem meam patientiam, si illi id voluissent. At noluerunt: Per communes quippe literas me ad causæ meæ defensionem impulere & compulere. Ast quid? Neque ego viribus fido meis. Homine opùs habeo, qui me audiat, & inter me & illos justum & æquum Judicium discernat. Ad te ergo confugio Illust. Princeps: Confugientem, quæso, ne spernas; Supplico, ut pro consueta tua æquitate, utriusq; partis momenta ac rationes audias, iisq; diligenter ac maturè auditis ac intellectis, justum pro justitia judicium feras. Adversæ profectò Doctorum tuorum rationes visæ mihi semper fuere parum firmæ, parum Magistrales, parum viriles: unde Apologiam meam quidem oppugnarunt, an expugnarint, non credo, id judicabunt alii. Magis tamen firmis, magis virilibus argumentis aggressi sunt meam Apologiam, quam aggressi hactenus fuerint Matrem nostram, Romanam Ecclesiam. Vide ergò Celsissime Princeps, quam importunè & se & te ab illa dividant, & inconsutilem Domini tunicam, de qua milites, illam scindere non ausi, non nisi sortiri præsumpserunt, scindere præsumant. Vale, Illust. Princeps, teq; Omnipotens & Misericors Deus ad sacri Romani Imperii, Sanctæq; Matris nostræ Romanę Eccl. gloriam & exaltationem (de hoc enim cur desperem?) diu salvum servare dignetur & incolumem. Dabam Lovanii ad S. Augustinum, die 26. mensis Decemb. An. 1640.

Illustrissimæ ac Celsissimæ Clementiæ tuæ officiosissimus,
Fr. Christianus Lupus.

Fr. CHRI-

Fr. CHRISTIANUS LUPUS,

Artium, ac Sacræ Theologiæ Professor Benevolum hujus Apologiæ Lectorem Benevole salvere jubet,

NUper anno Domini 1639, mense Majo, Coloniæ Agrippinæ Philosophiam profitens, ac Physicæ cuidam disputationi ex officio meo præsidens, inter alia defendi, *Ovum fœcundum esse ab anima sensitiva informatum, esse verum brutum, verumque animal*. Idque magis ex scholastico juvenilis ingenii lusu, quam ex firmo animi mei sensu. Tota die ab argumentantibus nihil agitatum, nihil oppugnatum fuit, quam Anima, animalitas & brutalitas fæcundi Ovi. Res hæc quosdam ejusdem Academiæ Professores torsit & malè habuit. Cœperunt non solam ovi animam, sed & meam personam proscindere, & dissentaneè à qualitate sua tractare. Tacui ego, & tacuissem semper, nisi hominum mihi nimis amicorum, meque ultra meritum meum diligentium non solus rogatus, sed etiam auctoritativus jussus me ad brevis Apologiæ scriptionem adegisset. Credidi tum me esse tutum & liberum: Et fui; sed à solis Coloniensibus. Etenim Hassi Marpurgenses non solo verbo ut Colonienses, sed & scripto me impugnare & expugnare cœperunt, meque hac communi Academiæ suæ Epistola ad sibi respondendum, & suis contra me factis argumentis satisfaciendum rogarunt & urserunt.

In titulo hoc est vel terribiliter irrisum, vel turpiter erratum.

Reverendo & Excellentissimo D. CHRISTIANO LUPO, Yprensi, Ordinis Eremitarum SANCTI AUGUSTINI; quondam in Gymnasio Bruxellensi, modò in Universitate Coloniensi, Philosophiæ Professori, Amico dilecto.

Excellentissime Vir, Salve.

LEgimus Philosophiam tuam universam, Illustriss. Heroi, Joanni Ludovico Comiti de Nassau dicatam. Legimus quoque Apologiam tuam pro ovo, & acumen tuum veneramur. Ecce autem, quæ fortalitia contra has tuas opiniones ædificaverit quidam Marpurgensis Philosophus. Mittimus tibi, quidquid ejus est, & per Præsidis nostri sacra te obtestamur, ut alumnorum nostrorum aviditatem expleas & brevi respondeas, quid de ballistis istis Judices. Responsionis tuæ aliquot exemplaria mittere poteris dilectissimo regni nostri fautori & promotori, viro Nobilissimo, Joanni von Linsing, jam Giessæ in Aula nunquam satis laudati Principis Georgii, Hassiæ Lantgravii viventi. Ita facies, quod amplitudinem famæ tuæ augebit, quod Reipublicæ literariæ utile, quod alumnis nostris gratum erit, & officii tui ratio requirit. Vale.

Dabantur in Parnasso, 16. Martii Anno 1640.

Quæ te vehementer amant,

Musæ in Parnasso congregatæ.

Post-scriptum.

Syncerè Dilecte,

Ex decreto castissimarum sororum, quæ in Parnasso imperant, tibi porrò injungere debui, ne modestiæ tuæ obliviscaris in respondendo. Homo juvenis est, sed bonus, quem erudiri, non defamari volunt. Secus si feceris, experieris, aliis quoque deabus fatere sanctissimò nobis conjunctis, & illis fulmina sua esse. Vale & vive feliciter.

Ad mandatum Musarum,

P. Hortensius Secretarius Parnassi.

Si à quopiam homine privato rogatus fuissem, nequaquam respondissem: res quippe responsione apparet indigna: Sed quia tota illa Universitas non solùm rogavit, sed etiam omnino jussit & imperavit: etenim

Est orare ducum species violenta jubendi,

Parere omnino decrevi, & cum effectu parui. Tu ergò benevole Lector, æqui bonique consule, & justum judicium pro illa, pro qua malueris, parte ferre ne metue. Verùm nihil amplius exspectes: quod enim modò feci, à Marpurgensibus jussus & quasi adjuratus feci: non vacabit amplius addere responsiones responsionibus. Vale.

QUÆ-

QUÆSTIO APOLOGETICA.

An Ovum fœcundum anima sensitiva informetur? sitque verum brutum, verumque animal?

SECTIO PRIMA.

Resolutio propositæ quæstionis.

RO *resolutione*, adverte: quod sicut Grammatici dividunt nomen in nomen analogum & nomen hetroclytum, ita quoque politiores Physici generationem viventis passim dividant in generationem analogam& in generationem hetroclytam. Nomen analogum est illud, quod sequitur ordinarias nominum leges: ita generatio analoga seu ordinaria est illa, quæ fit ordinario propagationis modo. Est inquam illa, quæ fit per viam seminalem, per mutuam sexuum ac seminum commixtionem ac fermentationem; hæc enim in animalibus est via propagationis ordinaria, regularis, & connaturalis. Nomen hetroclytum est illud, quod non sequitur ordinarias nominum regulas, sed in sua declinatione, genere, vel terminatione ab ordinariis regulis exorbitat & deviat: ita quoque generatio hetroclyta est illa, quæ non fit per connaturalem & ordinariam propagationis viam, sed fit via exorbitanti, & irregulari. Est inquam illa, quæ non fit per viam seminalem: hæc quippe sola est viventium orbita & generationis ordinaria via. V. g. generatio hominis, equi, felis, muris, per seminum commixtionem, item generatio ranæ, gallinæ, bombycis per ovi excubationem sunt generationes regulares & ordinariæ: fiunt enim ordinaria propagationis via. At verò generatio Adæ ex limo terræ, Evæ ex costa Adæ, generatio Christi domini nostri ex virgineo sanguine, generatio muris ac scarabæi ex putri materia, generatio ranarum ex æstiva pluvia, &c. sunt generationes irregulares & hetroclytæ: non enim fiunt connaturali & ordinaria propagationis via. Distinctionem hanc non fingo ex meo capite (si tamen fingerem, non fingerem malè) sed illam desumo ex magno Patre meo Augustino *super Gen. ad litt.* diversis in locis. *Epistola* 49. *in solutione quæstionis* 1. Item ex Sancto Thoma 1. *part. quest.* 71. *art. unico in corp.*

3. *Resp. & dico primo*: Ovum fœcundum verè informatur ab aliqua anima. Est contra Carrerium *disp.* 73. *cap.* 4. *super Avicennam*, aliosque multos. Tenet tamen Aristoteles *l.* 3. *de historia Animalium c.* 7. licet *l.* 2. *de generat. animalium* innuere videatur contrarium. Et sequuntur Medici quam plurimi: Citadinus *l.* 2. *cap.* 69. *super artem parvam*. Argenterius *super eandem folio* 234. *titulo de temperamentis testium*. Capivaccius *l. de formatione fœtus*. Clarissimum Belgii nostri lumen Thomas Fienus *l. de vi formatrice fœtus, quæst.* 5. Ejusque mediatus successor Clarissimus D. Vopiscus Fortunatus Plempius, qui suo disertissimo eloquio, & elegantissimo calamo Belgicas nostras Athenas, nostrum inquam Lovanium, adhuc in dies per universum orbem celebre reddit, ab hac sententia non abhorret *l.* 2. *de fundamentis Medicinæ*, *sect.* 6. *c.* 7. *Probatur ergo*: Quia omne corpus, quod vitaliter operatur, hoc est animatum, & ab aliqua anima informatum; atqui ovum fœcundum operatur operationes verè vitales: ergo est verè animatum. Major est clara, neque quispiam sanus illam negabit. *Probatur ergo minor*: Quia organizatio, ac ovi in pullum conformatio, ossis, carnis, nervorum, plumarum, aliorumque similium productio est verè vitalis actio & operatio; atqui has operationes ovum in semetipso operatur: ergò ovum operatur operationes verè Vitales.

4. Doctiss. Carrerius *disp.* 33. *super Avicenn. c.* 4. negat majorem. Sed revera nimis male. Quia nutritio & augmentatio sunt evidenter actiones vitales: ut Carrerius negare non foret ausus. Atqui ossificatio, carnificatio, membranificatio, plumificatio, omnisque alia similis conformatio, & organizatio, est vera nutritio ac augmentatio: ut clarum est intelligenti terminos. Ergo certum est conformationem ac cujuscunque viventis organi-

ganizationem esse actionem verè vitalem. Certa ergo est argumenti nostri major; neque scio quod illam quispiam Physicus, aut Medicus negaverit Carrerio excepto. Difficultas itaque est circa minorem; illam enim negant omnes, qui ovo animam adscribere nolunt.

5. *Illa ergo probatur:* Quia ovum, dum calore sibi proportionato ac bene temperato fovetur, utpote per incubationem gallinæ, per aquam tepidam, per tepidum furnum, per mammas muliebres, per axillas humanas, ut tradunt Aristoteles *l.* 6. *de Historia animalium c.* 2. Et Plinius *tomo* 1. *l.* 10. *c.* 52. 53. 54. *&* 55. conformantur in pullos. Similiter uti docet experientia, ejusque testis mihi est Clarissimus Thomas Fienus, ova piscium & ranarum, tempore verno, cum aqua imprudenter potata aliquando conformantur, & organizantur in stomacho humano. Item ova bombycum in fine veris conformantur & organizantur seipsis, sine ulla extrinseca incubatione vel fotione; conformantur enim in cista vel scrinio posita. Hujusmodi conformationis & organizationis oportet assignare aliquam caussam creatam principalem; atqui illa nequit esse alia quam anima ovi: ergo ovum per suam animam verè in se agit & operatur hasce actiones & operationes. *Probatur major:* Quia non vacat exiguis rebus adesse Jovem. Et ut sæpissime tamquam pro regula & maxima assumit S. Augustinus *super Genes. ad lit.* Deus à die septimo, quo requievit ab opere suo, ordinarias rerum generationes non exequitur per se, sed per causas secundas ad id officii agendum à se creatas; ideo enim illis dixit, *Crescite & multiplicamini & replete terram:* per quæ verba rebus creatis potentiam generativam collatam esse tradunt ibi communiter expositores. Unde meum axioma est, in rebellionibus pravæ voluntatis ad Deum recurrit pius Catholicus; in ordinariis verò physicis difficultatibus non nisi desperatus vel ignorans Philosophus. Oportet ergo hujus organizationis assignare aliquam caussam principalem creatam: hæc quippe organizatio non est actio hetroclyta, sed quam maximè ordinaria, ut dixi in capite hujus quæstionis.

6. Quod verò hæc causa non possit esse alia, quam anima ovi, facilè probari potest discurrendo per singula. Non enim potest esse sol aut aliud astrum, neque calor fovens, neque aer circumstans, neque forma ovi (talem enim ovo dat Carrerius) inanimata: Quia ut rectè illustrissimus Dubliniensis Archi-Episcopus, nostrarumque Athenarum insigne quondam columen, Hugo Cavellus *disp.* 1. *de Anima, sect.* 18. ista omnia sunt inanimata & vitæ expertia; organizatio verò viventis est actio vitalis: atqui actio vitalis fieri nequit à principio inanimato; sed principium ejus principale necessariò esse debet vitale: ergo hæc omnia non possunt esse hujus operis principalis caussa. Neque etiam esse potest aliquis Angelus: Quia Theologi non solent tantam angelis adscribere efficaciam. Neque etiam esse potest anima gallinæ incubantis: Quia gallina incubans nihil confert ovo amplius, quam illi conferat fimetum, furnus, stomachus humanus, mammilla, axilla, &c. Atqui hæc omnia non efficiunt ovi organizationem, sed solummodo conferunt ovo actuationem, ac vivificum calorem, quo anima ovo inexistens excitatur ad operandum, & materiam suam organizandam: ergo similiter gallina incubans non confert ovo organizationem, sed solum animæ excitativum calorem. Superest itaque ut sit anima ovo insidens, ovumque informans.

7. Ludovicus du Gardin, in declamatione quadam quodlibetica contra Thomam Fienum Duaci habita, dicit caussam hujus conformationis, & organizationis esse spiritum vitalem, vivificum, prolificum, conformatorem, &c. ovo insidentem. Hic, inquam, spiritus, ut vult du Gardin, efficit organizationem ovi, non quidem virtute sua propria, sed virtute aliena avium, quæ illum ovo impresserunt, quarumque hic est ordinarium instrumentum activitate separatum. Ovum enim est avium semen; adeoque philosophari oportet de conformatione ovi, sicut philosophamur de conformatione seminis equini, vel humani: atqui semen equinum conformatur à spiritu prolifico, tamquam separato parentum instrumento: ergo hic ipse spiritus etiam conformat ovum. Philosophia hæc in modernis scholis est communissima, à qua etiam non abhorret Clarissim. C. Plempius *loco sup. cit.*

8. Sed Clarissime Domine, doleo te hic non succedere Thomæ Fieno in verissima ejus sententia, sicut ei successisti in regia ejus cathedra. Nam sanè, salva Claritudinis tuæ gratia, responsio hæc parum ad rem facere videtur. Ego enim hic non quæro quæ sit organizationis caussa instrumentalis, sed controverto de caussa principali; quam ego dico non posse esse aliam, quam ovo insidentem animam. Tu dicis esse formam, animam, seu facultatem generantis, cujus spiritus ille femineus sit separatum activitate instrumentum. Sed quo minus huic philosophiæ fidem habeam, *facit hæc ratio:* Quia caussa principalis debet esse vera caussa, debet verè caussare, vereque agere: vox enim, *principalis*, vocem, *caussa*, neque diminuit, neque alienat; sed solummodo restringit, attollit, ac nobilitat. Atqui anima generantis, v. g. in nostro hoc casu anima gallinæ, quæ ovum produxit, conformationem non agit, neque caussat; quomodo ergo est caussa ejus principalis? *Patet minor:* Quia conformationem agere & caussare est actionem conformativam ex sua entitate emittere, illamque à sua entitate dependentem & exeuntem habere: atqui actio conformativa nequaquam exit, egreditur aut dependet ab anima generantis: nec enim exire aut dependere potest à re non existenti, vel certè longè absenti. Ergo anima gallinæ, quæ ovum posuit, non agit neque caussat actionem ovi conformativam. Qui ergo credam illam hujus operis esse principalem caussam?

9. *Dices:* Agit illam non immediatè per se, sed mediatè, mediante illo femineo ac prolifico spiritu, quem sui in hoc opere vicarium ovo impressit ac communicavit. *Sed neque hæc philosophia meam impetrabit fidem:* Nam caussa principalis debet agere verè: etenim principaliter agere est verè agere. Atqui mediatè agere non est verè agere: cum non sit actionem à sua entitate depen-

dependentem, & exeuntem habere. Ergo si anima gallinæ matris, aut galli patris conformationem ovi solummodo mediatè agit, sanè illam non verè agit, neque est causa illius vera. At si non vera, quomodo principalis caussa? Oportet ergo quærere aliam hujus operis veram principalem, & immediatam caussam: quæ si sit alia quam ovo insidens anima, oro te illam ne me cela, habebiturque immortalis gratia.

10. Deinde ego debilioris stomachi sum, quam ut ista ab actione & actuali cooperatione suæ principalis caussæ separata instrumenta valeam digerere. De quibus pulchrè dixit Thomas Fienus *l. de vi formatrice fœtus qu. 6. & in apologia contra Sancta-crux. Et ratio breviter est hæc:* Quia instrumentum non potest effectum producere se solo, sed debet adjuvari, elevari, moveri ac per totam suam actionem dirigi à caussa principali: instrumentum enim agere debet in virtute caussæ principalis. Atqui agere in virtute seu per virtutem caussæ principalis est agere per actionem caussæ principalis, sive est assumi & elevari ad actionem caussæ principalis: ergo nullum dari potest instrumentum ab actuali cooperatione suæ caussæ principalis separatum.

11. Sed Clarissimus D. Plempius omninò vult hujusmodi separata instrumenta à politi philosophi stomacho esse digestibilia. Etenim *Lib. 2. de fundam. medic. sect. 4. cap. 1. & sect. 6. cap. 7.* impulsum locomotivum dicit esse hujusmodi instrumentum à concursu & cooperatione projicientis separatum. Idque putat esse tam firmum, ut nulla ratione, nullo argumento fortificet: quasi verò nullus reperiatur tam animosus, qui illum murum ausus foret arietare; qui istum impulsum esse separatum activitate instrumentum foret ausus negare. Ast quid? Clarissimo isti philosopho fidem haberem quam libentissimè. Non possum tamen. Dicit enim magnus ille pater meus, Epist. 85. *Qui ea, quæ intelligenda sunt, credenda tantummodo existimat, cui rei fides prosit, ignorat.* Quia ergò communem hanc philosophiam non intelligo; ideo neque credo. Si enim illam, quantumuis à principe illo Philosopho probatam ac sigillatam, crederem & non intelligerem, nonnè magni mei Patris censuram incurrerem? Nonnè cui rei fides prosit ignorarem? Ignorarem omninò.

12. Dico ergò impulsum istum loco-motivum esse caussam separatam ab actione & concursu projicientis; sicut ego sum caussa separata à cooperatione mei parentis. Etenim sicut ego operor sine cooperatorio patris mei auxilio, ita ille operatur sine cooperatorio auxilio projicientis. Sed nego planè illum esse caussam instrumentalem, seu instrumentum activitate separatum. Ille, inquam, impulsus nequaquam est caussa instrumentalis; sed est sui effectus caussa verè principalis. Adeoque hic impulsus nihil omninò facit pro instrumentis activitate separatis. *Moveor hac ratione*: Quia omnis caussa, quæ producit effectum se ignobiliorem virtute sua propria, est caussa principalis: quidni enim foret? Atqui hic impulsus producit effectum se ignobiliorem virtute sua propria: ergò est caussa verè principalis; non autem instrumentalis. Quod producat effectum se ignobiliorem, *est evidens*: Quia effectus ejus est ubicatio corporis projecti: atqui hic impulsus est longè nobilior ubicatione: ubicatio enim tenuis modus est; hic verò impulsus est solida & activa qualitas. Ergò hic impulsus producit effectum se ignobiliorem. Quod producat illum virtute propria, *etiam est evidens*: Quia effectus virtutis propriæ vocatur is, qui naturali activitati, naturalique alicujus caussæ virtuti & efficaciæ est proportionatus: atqui ubicatio est effectus nativæ virtuti, activitati, & efficaciæ hujus impulsus proportionatus: hic quippe impulsus ex natura sua, ex sua nativa virtute est qualitas loco motiva, & ubicationis productiva. Ergò producit istam ubicationem virtute sua propria. Adeoque hic impulsus producit effectum sibi inferiorem virtute propria: quid ergò illi deest, quo minus sit caussa verè principalis? Nihil omninò. Unde hic impulsus nihil confirmat femineum illum spiritum tot vanis ac alienis titulis à Ludovico du Gardin fucatum. Nihil, inquam, confirmat vel istum femineum spiritum, vel qualitatem huic spiritui insidentem. Ego enim per omnem meam phantasiam non intelligo, non capio, non apprehendo, quomodò mortuus ille spiritus, vel illi mortuo mortua insidens qualitas possit se sola sine auxilio ullius causæ superioris tam nobilem vitalem actionem principiare. Si quis hoc capiat, miror quare captum suum nobis non explicat.

13. *Dono conclusioni meæ hanc adhuc rationem*: Quia eadem caussa conformationem, ovi sive conformationem pulli intra ovi corticem inclusi inchoat, quæ conformationem pulli jam ovo exclusi perficit, complet ac consummat. Conformatio enim pulli ovo exclusi adhuc valde informis & imperfecta est, caro adhuc fluxa, totaque humida, & viscosa: ossa magis cartilago, quam ossa. Illa ergo caussa conformationis opus intra ovi corticem inchoat, quæ postmodum ossa, carnem, nervos, plumas, ungues, aliaque membra & organa consolidat, perficit, ac augmentat. Atqui caussa consolidans est anima pulli: ergo illa etiam fuit caussa primæ conformationis opus aggrediens & inchoans. De minori non credo esse Philosophum, qui dubitet: de majori verò quare dubitares? Nam quod signum? quod vestigium? quæ præsumptio tibi de variata caussa conformante ingereret suspicionem? Quomodo enim anima posset tam præcisè prosequi filum conformationis ab alia causa inchoatæ? Quomodo non erraret? Quomodo non deviaret? Est omnino eadem caussa, quæ conformationem inchoat cum illa, quæ eam complet & consummat. Etenim ut dicit Galenus *l. de formatione fœtus c. 17. 19. & 21.* cui non absimilia habet Philosophus *l. 2. de generat. c. 3.* illud singulas corporis partes conformat, distinguit, & organizat, quod postea eas conservat, eis utitur, easque gubernat: atqui id, quod partes jam formatas gubernat, eisque utitur & conservat, est anima: ergo hæc ipsa est, quæ illas conformat, distinguit, & organizat. Alias rationes quam plurimas habeo: sed eas omitto, quia hic non mangonizo, sed unico tantum verbo meam philosophiam, quam quidam absurdam putant, modestè excuso.

14. *Di-*

14. *Dico secundò*: Ova non solùm informantur ab aliqua anima, ubi incæperint incubari & conformari, sed antequam à gallina, aut alio animali oviparo emittantur; animantur & ab anima informantur intra maternum uterum. Est contra Thomam Fienum *l. de vi format. Fœtus*, *q. 5. ad. 4. argument. è ratione desumptum*. *Probatur*: Quia caussa debet præcedere suum effectum: atqui, ut jam dixi, anima ovo insidens est caussa conformationis: ergo anima inest ovo, antequam inchoetur ovi conformatio. Deinde, si ovum accipiat animam extra maternum uterum, peto quænam sit caussa principalis hanc animam producens? Nec enim potest esse Deus, neque sol, neque aliquis Angelus, neque gallina incubans, neque calor furni, aut fimeti, uti dixi supra *in conclusione* 1. Superest ergo, ut ovum accipiat animam intra maternum uterum, sicut accipiunt omnia alia animalium semina. Præterea, nisi ovum accipiat animam à matre intra maternum uterum, tunc una gallina non generaret aliam: illud enim fœtum generat, quod fœtui animam imprimit, ac communicat. Atqui hoc absurdum est: ergo & id, unde sequitur.

SECTIO SECUNDA.

Proponuntur & solvuntur quædam argumenta.

15. **O***Bjicies primò*: Si ovum sit animatum, si anima ovi ovum conformet ac organizet, ergo etiam stercora fimeti, ex quibus generantur vermes & scarabæi, item æstivales pluviæ, ex quibus generantur ranæ, & id genùs alia plurima erunt animata; eorumque anima erit istius organizationis & conformationis causa: Atqui hæc omnia incredibilia sunt, paradoxa sunt, absurda sunt: ergo etiam tale est eorum antecedens. *Respondeo negando minorem*: Et dico materias illas ante inchoatum conformationis opus esse verè animatas. v.g. dico stercus fimeti, quod conformatur in scarabæum, item materiam æstivæ pluviæ cum arena viscosa permixtæ & fermentatæ, quæ conformatur & organizatur in ranam, ante inchoatum conformationis opus esse verè animatam. Et huic dicto ita firmus insisto, ut nullo fermè anxier scrupulo. *Et ratio me movens est eadem*: Quia ista istius materiæ conformatio est verè vitalis operatio, adeoque fieri debet à principio vivo. Item ista conformatio ab eodem illo principio inchoatur, à quo postea completur & consummatur; atqui principium vivum istam istius materiæ conformationem postea complens, perficiens & consummans est anima istam materiam informans: ergò illa ipsa fuit conformationem istam inchoans, adeoque materia ista fuit animata, antequam vitalis ejus conformatio fuerit inchoata.

16. Deinde, ut inquit eximius magister meus vir toto Belgio, totoque Clarissimus Latio Michael Paludanus 1. 2. disp. 12. part. 5. *Corporis humani*, ac etiam cujuscumque alterius viventis, *organizatio est res prorsus stupenda, inter creaturas corporales longè primarium omnipotentissimæ manus, & artificis omnium sapientæ opus, natum (si quis id sigillatim penetrare possit) longè amplius intuentem extra se rapere in Dei admirationem, quam immensa Cœlorum cum omnibus suis orbibus & stellis, motibus & influentiis fabrica*. Quia ut rectè Andreas Laurentius *lib. 1. historiæ anatho. cap. 6.* mirum est, quot in corpore organico sint ossa, cartilagines, nervi, venæ, arteriæ, membranæ, juncturæ, mensuræ, proportiones, motus, &c. de quibus vide insignem Ordinis nostri Magistrum Gregorium Dainess *lib. 1. de triplici mundo cap. 10.* Atqui hæc omnia attribuere activitati alicujus causæ mortuæ & inanimæ, nescio quis possit? Quomodo enim causa inanima valeat in opus hoc divinum? Ergo omnino dicendum est, quod hoc sit opus alicujus viventis animæ; ideoque quod ante inchoatam materiæ organizationem jam perfecta sit materiæ animatio: quod introducta sit anima, quæ nobilissimum hoc opus inchoet, continuet ac consummet. Etenim, ut *sect.* 1. ex Galeno dicebam, illud organizationem inchoat, continuat ac consummat, quod postmodum partes organizatas gubernat; atqui id, quod partes organizatas gubernat, est anima: ergo etiam id, quod partes organizat, debet esse anima. Si cui hæc philosophia non placeat, oro illum, ut mihi meliorem suggerere non pigeat.

17. *Sed dices*; Unde hæc materia acquisivit animam? Unde stercus fimeti animam scarabæi, unde viscosa arena per viscosam æstivam pluviam actuata & fermentata acquisivit ranæ animam? Nec enim præsens hic est aliquod vivens, quod huic materiæ potuerit infundere aut ingenerare animam. Hic pauso, hic hæreo. Etenim *hoc opus, hic labor est*. Mallem hic audire quam loqui, mallem scribere, quam dictare. Et sanè quid ni hæream? Hæret hic enim etiam Libertus Fromondus Philosophus apud Lovanienses nostros dudum emeritus & jubilatus, qui *lib. 5. metheor. c. 6. art. 4.* maluit hanc rem alto silentio premere, quam quidquam temerè dicere. Hæret hic etiam Illustrissimus Archi-præsul Hugo Cavellus *disp. 1. de anima sect. 15.* Qui tamen se resolvit, dicitque huic materiæ imprimi ac donari animam secuturæ organizationis causam & dominam ab ipso authore naturæ, ab ipso Deo. Et adstipulatur nobis Cl. D. Plempius *lib. 2. de fund. sect. 1. c. 5. & 6.* Cœlum enim id non potest: Quia ut rectè S. Aug. *lib. de duabus animabus, & l. 11. de Civit. cap. 16.* Anima muscæ est cœlo nobilior, ac entitativè eminentior. Adeoque cum hæc hetroclyta hujus materiæ animatio non fiat ab aliqua caussa propria & particulari, fieri debet ab aliqua caussa communi & universali: quæ quia non potest esse cœlum; restat ut sit ipse benedictus cœli Deus. Neque hoc mirum est: quia hæc hujus materiæ animatio non est ordinaria, sed extraordinaria & hetroclyta; adeoque non sequitur ordinarias ordinariæ propagationis regulas & caussas: sed fit ab aliqua caussa extraordinaria, ab ipso nimirum Deo. Qui quia isti propagationis viæ dignatus non fuit in ortu sæculi providere de ordinaria principali caussa creata, ideo non dedignatur illi per sæculi cursum providere de extraordinaria potentiæ suæ assistentia. Fortasse ideo, ut hominibus atheis, & de quotidiana Dei providentia diffidentibus aliquod fir-

mum

mum ejus vestigium imprimeret, ac maledictum diffidentiæ spiritum inexcusabilem redderet.

18. Deus tamen *hanc* hujus materiæ animationem non caussat neque perficit ex se à nulla caussa creata ad id excitatus & provocatus: id enim non solet providus familiæ Pater. Quod adeò verum est, ut ne quidem hominum justificationem, quæ tamen opus illi soli proprium est, ex se perficiat nisi ab aliquo hominis facto, vel aliquo suo Sacramento ad id provocatus & excitatus. Similiter ergo hic ad hanc hetroclytam animationem faciendam Deus excitatur & invitatur ab aliqua caussa, vel aliquibus caussis secundis. Nam naturalia activa naturalibus passivis applicata id valent, ut varia accidentia, varias qualitates, primas, & secundas, variamque earum temperaturam, ac symmetriam in sibi subjecta materia producant: quæ temperatura sæpe est accommodum alicujus viventis temperamentum: sæpe est ad viventem animam proportionata via, præparatio ac dispositio. Sæpe, inquam, ista temperatura & dispositio est talis, ut introductio sensitivæ animæ illius subjecto non solum sit congrua; sed etiam debita. Tunc itaque Deus dives in omnes, in omnem suam creaturam beneficus, largus & magnificus, subjecto illi debitum non recusat; sed quod solvere non possunt caussæ creatæ, ipse per se soluit & donat. Ipse, inquam isti subjecto, illius dispositionibus, ejusque qualitatum temperaturæ proportionatam largitur animam. Naturalia itaque activa disponunt materiam, Deus introducit animam: anima verò introducta materiam conformat & organizat, sibique congruum ex ea domicilium, & habitaculum præparat.

19. *Objicies secundo:* Anima non potest intrare aut inhabitare materiam indispositam: atqui in ovo non sunt requisitæ dispositiones: ergo anima nequit ovum inhabitare & informare. *Probatur minor.* Quia illæ requiruntur dispositiones ad animæ informationem, quæ requiruntur ad ejus operationem; informatio enim est propter operationem: adeoque anima non potest ibi informare, ubi non potest operari. Atqui anima in ovo non potest operari: neque in ovo sunt dispositiones requisitæ ad animæ operationem. Ergo neque sunt in illo dispositiones requisitæ ad animæ informationem: adeoque anima nequit informare ovum. *Resp. Neg. min. utriusque syllogismi.* Uti enim jam ostendi, anima in ovo verè operatur operationes vitales: adeoque habet in ovo omnes dispositiones ad operandum & informandum necessarias & requisitas. Neque enim dispositio ad introitum animæ necessaria est materiæ conformatio & organizatio: nullo modo. Sed est sola mutua seminum commixtio, actuatio, temperatura, ac fermentatio: atqui in ovo fœcundo est hujusmodi mutua seminum commixtio & fermentatio; ovum quippe fœcundum nihil est aliud, quam utriusque sexus semina inter se commixta, actuata, temperata & fermentata. Ergo in ovo est omnis illa dispositio & temperatura, quam ad suum introitum prærequirit anima. *Ratio majoris est:* Quia illa dispositio est necessaria & sufficiens ad recipiendum animæ introitum & informationem, quæ est sufficiens ad recipiendam animæ operationem: atqui diversi sexus semina inter se commixta & fermentata sunt subjectum capax, in quo anima inchoet suas vitales operationes; ut dixi hactenus, & dicerem adhuc pluribus, nisi hic meam Philosophiam solummodò excusarem: ergò sunt etiam subjectum capax, in quo anima inchoet suam informationem; adeoque dispositio ad introitum animæ sufficiens & necessaria est sola illa mutua seminum temperatura.

SECTIO TERTIA.

Solvuntur quædam alia argumenta.

20. Objicies tertiò: Calor gallinæ incubantis, furni, fimeti, vel alius quivis est caussa ovum conformans & organizans: ergò pro invenienda hujus conformationis caussa non oportet in ovo fingere animam. *Probatur Ant.* Quia illud est caussa alicujus actionis, quo posito vel ablato etiam ponitur vel aufertur actio: atqui ovi conformatio incipit vel definit ad positionem vel defitionem caloris: Ergò calor est causa hujus conformationis. *Resp. Neg. ant.* Ego sanè tam levis corde non sum, ut calori, accidenti cuidam, primæ qualitati, tantam efficaciam in tam nobilem actionem, imò in tam nobiles actiones (conformatio enim non unica actio, sed infinitæ propemodum actiones sunt realiter & essentialiter diversæ, ut dicebam supra ex Andrea Laurentio) adesse credam. Calor potest calefacere: at verò ossa, carnem, membranas, arterias, nervos, ungues, plumas, aliaque similia generare non plus potest, quam ego possim modò Cardinales creare. *Ad probationem itaque antecedentis nego mai.* Nam tollatur vel ponatur localis applicatio ignis ad lignum, etiam tolletur vel ponetur ejus calefactio. Numquid tamen ista applicatio est calefactionis caussa? Nequaquam: Est solùm pura conditio. Similiter hic fit in ovo: Ovum ut conformetur, calefieri debet, foveri debet. Iste tamen calor ovum fovens non est vullatenus conformationis caussa; sed solummodo quædam conditio conformationi prævia ac prærequisita. Calor ergò iste animam, quæ ovo insidet, otiantem & quasi sopitam excitat, & ad inchoandum conformationis opus invitat. Omnis enim anima istius conditionis est, ut operari non possit, nisi materia ejus humectetur & calefiat: nisi inquam ejus materia per humorem & calorem foveatur, & ad animæ actiones recipiendas disponatur. Patet hoc in anima nostra humana, omnibusque aliorum perfectorum animalium animabus: Nisi enim corpus nostrum per humidum radicale & calorem vitalem foveatur, non potest in illo anima operari: Neque potest anima illud informare. Patet hoc item in seminibus herbarum: Quorum anima otiatur & ab omni opere cessat, donec fuerint terræ implantata: Ibi enim primò humectari ac calefieri incipiunt: Adeoque tunc primùm suum otium abrumpunt, ac in vitale germinationis, frondificationis, florificationis, omnisque alterius suæ organizationis opus erumpunt. Patet idipsum in omnibus arboribus: Quæ tota hieme quasi dormiunt,

miunt, otiantur, & vivere quasi desinunt. At verò adventante vere, ubi à vivifico calore solis, tepidisque vernarum noctium pluviis ac roribus foveri, humectari, ac tepefieri incipiunt, somnum simul cum otio excutiunt: Germinare, frondificare, florificare, aliisque organizationibus sese polire & ornare denuò incipiunt. Similiter fit in ovo; ovum verè habet animam: Sed quid? Anima sopita est, alto premitur sopore, operari non potest. Debet ovum tepefieri ac calefieri. Quod ubi incæperit, tunc anima exurgit, otia abrumpit, & conformationis opus operari incipit. Hoc ergo calor gallinæ præstat ovo, quod calor solis præstat arboribus, herbis & earum seminibus: Atqui calor solis illa non organizat; sed solummodo animas eorum ad organizationis opus inchoandum excitat: Ergò similiter calor gallinæ, furni vel fimeti ovum non organizat; sed solummodò animam ovo insidentem ad opus istud inchoandum excitat.

21. *Ast quid dico?* Novi ego homines ovo animam tam malevolè invidentes, ut ne illam confiteri compellantur, totam arborum, plantarum, ac seminum organizationem à verno sole, ejusque vivifico calore proficisci & effici credant & profiteantur. Sed tu Cardane compesce illos, confunde illos: indignam enim philosophiam nobis obtrudere conantur. Cardanus itaque *lib.* 4. *subtilit.* tradit nobis viam ac methodum, qua brumalem horti tui aerem, eisque rigentem terram ita humectare ac tepefacere valeas, ut omnes ejus herbæ frondeant, floreant, ac germinent non minùs in rigida hyeme, quam in tepida æstate. Quam artem videtur etiam novisse Entellus ille, cujus hortum, ut scribit Martialis *lib.* 8. *Epigram.* tota hyeme germinantes ac fructificantes exornabant vineæ. Item mihi hæc dictanti in memoriam venit industria nostrorum in Flandria villicorum, qui arborum, omniumque herbarum germinationem, frondificationem, florificationem, ac fructificationem apposita viva calce norunt non solummodo accelerare, sed etiam excitare & inchoare. Similiter hordeum, triticum, aliaque similia semina, si rigidissimo etiam hyemis tempore in tepido hypocausto ponantur, ibique humectentur, ac aqua aspergantur, statim germinare, ac vitaliter incipient operari. Unde vernus & æstivus sol plantis & arboribus nihil confert amplius, quam conferat illis ars Cardani aut Entelli: Quam conferat illis viva calx nostrorum in Flandria villicorum: aut humidus tepor, & tepidus humor alicujus hypocausti. Atqui hæc omnia istas vitales organizationes effectivè non causant; sed solummodo sopitam animam ad illas efficiendas excitant: ergo similiter sol eas non causat, sed solummodo animam invitant & excitat. Et sanè quomodo illas causaret? Illæ operationes verè vitales sunt. Adeoque tota solis facultate longè superiores & eminentiores. Deinde si illas efficiat sol; quid ibi facit anima? Nunquid enim anima juxta Philosophum est illud, quo vivimus, nutrimur, augmentamur, movemur, sentimus &c.? Omnino ergo istæ vitales operationes fiunt ac fieri debent ab informante anima.

22. *Objicies quartò:* Organizatio Ovi est corruptio ovi; adeoque caussa ovum organizans est caussa ovi temperiem destruens ac corrumpens: ergò ovi organizatio fieri non potest ab anima, quæ ovo insidet, ovuumquè informat. *Antecedens patet experientia.* Ovum enim, statim ac conformari incipit, statim quoque totum alterari, fermentari, ac corrumpi incipit. *Consequentia verò probatur*: Quia nulla forma destruit temperamentum subjecti à se informati: atqui forma ovum conformans & organizans est caussa ovi temperamentum corrumpens ac destruens: ergò forma ovum conformans nequit esse anima ovum informans. De hoc argumento apud diversos diversa legi; modò tamen neque lubet, neque vacat singulorum opiniones ponere. Faciemus id semel aliàs nacti majus otium, ac tempus magis opportunum. Nunc ergò ad argumenti formam brevitèr & uno verbo.

23. *Resp. negando conseq. & majorem probationis*: Vel potiùs *distinguo illam*: Nulla forma destruit temperamentum subjecti à se informati per actionem purè corruptivam: *Sic dissimulo; sic abire permitto.* Nulla forma destruit temperamentum subjecti à se informati per actionem conversivam ejus in aliud temperamentum melius, nobilius, vel utilius; *Sic planè nego.* Hoc enim facit non sola anima ovi; sed & anima cujuscumque fœtus humani, equini, bovini. Neque solùm anima fœtus adhuc fluidum sperma incolens; sed & animalis perfecti jam in firmo & solido corpore consistens. Quid enim apud Medicos vulgarius, quam temperamentum cartilaginis ab anima trasmurari ac converti in temperamentum ossis? Pulchrum quid de hac re habet Cardanus *lib.* 14. *de rer. variet. cap.* 76. Refert quemdam fuisse, quem justitia civilis laqueo perimere & suffocare non poterat. Id à populo inter miracula habitum est; semperque habitum fuisset, nisi cartilago asperæ arteriæ in os conversa & consolidata, miraculi fucum detersisset. Ecce cartilago est subjectum ab anima informatum: atqui anima temperamentum ejus corrumpit, ac in temperamentum ossis convertit: ergò potest anima corrumpere temperamentum subjecti à se informati, illudque convertere in aliud. Refert Aloysius Almeida scribens ex Japonia anno 1566. ibidem esse animal quoddam sylvestre, canibus nostris non absimile; nisi quod breviora crura habeat, ac esui humano serviat. Hoc, inquam, animal cum senescere incipit, etiam mare frequentare, ac se natatui assuefacere incipit: in quo exercitio omnia sua organa transmutat, ac se in piscem transfigurat. Simile quid videmus in bombycibus nostris: Hæ primò ex ovo fiunt vermes: deinde ex verme fiunt animal quoddam informe, sine pedibus, sine villis: tum alas sibi fabricant, ac in quasi scarabæum conformant. Ecce numquid ibi anima temperamentum & organa subjecti à se informati destruit, ac in alia convertit? Quid ni ergò id faciat anima ovi? Facit id omninò.

24. Neque hoc est proprium ac peculiare in anima Ovi; sed commune & vulgatum in anima cujuscumque novi fœtus & embryonis. Etenim anima seminis terræ implantati temperamentum seminis planè destruit ac in temperamentum frondis,

dis, floris, corticis, trunci, radicis convertit. Item anima femini humano infufa ftatim incipit deftruere ac demoliri temperamentum feminis, ac introducere temperamenta membranæ involventis, offis, nervi, arteriæ, cartilaginis, tendinis, aliarumque partium fpermaticarum. Rideo enim ego quofdam Philofophos ac Medicos credentes hæc omnia fieri, non per vitalem animæ infufæ actionem, fed folummodò per caloris exficcationem, torrefactionem, ac incruftationem. Ergò fimiliter anima Ovi, ubi foveri, ac incubari, & ad operandum excitari incipit, etiam incipit temperamentum ovi impugnare ac demoliri, ac temperamenta organica temperamento ovi nobiliora, eminentiora, ac fibi, fuifque operationibus utiliora fabricare & elaborare.

25. *Neque eft, quod hoc mireris*: Quia temperamentum Ovi, ac cujufcumque alterius feminis non eft temperamentum finale, permanens, ac ftabile; fed eft temperamentum viale, perfectioris ac finalis temperamenti præambulum, ac præparativum: uti funt temperamenta chyli, maffæ fanguineæ, fanguinis, bilis, medullæ, fpiritus, aliorumque fimilium humorum. Atqui ea eft natura & conditio temperamenti vialis, ut ab anima corrumpatur, ac in aliud temperamentum perfectius, ac temperamento finali vicinius convertatur. Anima enim corrumpit temperamentum chyli, & inducit temperamentum maffæ fanguineæ. Corrumpit temperamentum fanguinis, & inducit temperamentum fpiritus, lactis, fpermatis, roris, aut camby. Corrumpit temperamentum fpiritus vitalis, ac inducit temperamentum fpiritus animalis. Et fic de aliis. Ergò fimiliter anima, non folùm poteft, fed & debet corrumpere temperamentum Ovi, ac cujufcumque alterius feminis, & introducere temperamentum carnis, offis, nervi, &c. Sed de his omnibus aliàs latiùs & liberaliùs.

26. *Objicies quintò*: Ovum eft femen animalis ovipari, uti docent omnes Medici & Phyfici: atqui femen non vivit: ergò neque ovum vivit. *Secundo*: Si ova vivant, non generabitur brutum & animal in nido per excubationem; fed erit generatum in ventre matris ante ovi emiffionem: quod eft contra omnium hominum captum & fenfum. *Tertiò*: Si ovum foret animatum, foret etiam animal & caro, ejufdemque fpeciei cum pullo & gallina: Adeoque diebus Veneris & Sabathi, cum Ecclefia carnes & gallinas comedi prohibet; etiam prohiberet ova: quod eft ftultum & ineptum. *Quarto*; Ovum corpus fluidum, homogeneum, minimeque organicum eft, nullumque præ fe fert operationis vitalis indicium aut veftigium: quomodo ergo vivere dicitur? Pleraque hæc argumenta defumpta funt ex doctiffimo Carterio. Attamen nihil obftant. *Ad primum diftinguo majorem*: Ovum eft femen animalis ovipari adhuc in teftibus exiftens, *Sic nego*: Eft femen animalis ovipari jam à teftibus ejus decifum, ad matricem derivatum, ibique per mafculini feminis commixtionem actuatum, temperatum, & fermentatum: *Sic concedo*. Ergò neque vivit, neque eft animatum: *Caffa eft hæc confequentia*. Cum enim Philofophi & Medici dicunt femina non vivere neque animata effe: id non de feminibus ad matricem derivatis, & mutua ibi commixtione fermentatis; fed de feminibus necdum à teftibus decifis intelligi debet. Itaque ovum non tam femen, quam novus Embryo, & animalis ovipari fœtus eft. *Ad fecundum concedo fequelam, fed nego illam effe abfurdam*. Neque curo quid dicat incultum vulgus: fi enim vulgo placere velis, nunquam fies doctus Philofophus. *Ad tertium nego fequelam*: Nam Ecclefia Catholica diebus fabathi & veneris non prohibet efum animalium, fed folarum carnium: ova verò licet animalia fint; non tamen caro funt: adeoque ifta Ecclefiaftica lege nequaquam prohibita funt. An verò ovum & gallina fpecie differant, alia eft quæftio, quam, quia huic loco impertinens eft, hoc loco non refolvo. *Ad quartum nego ultimam partem antecedentis*: Ovum enim fe conformat, nutrit & organizat: quod manifeftè vitaliter operari eft.

SECTIO QUARTA.

Ulterior quæftionis refolutio.

26. DIco tertiò: Anima, quæ eft in ovo, eft anima fenfitiva: eft eadem illa numero anima, quæ poftea eft in ave, gallina, vel pifce. Eft contra quofdam Medicos, qui animam ovi vegetativam, animam verò gallinæ credunt effe fenfitivam. Verum tamen eft, quod dixi: Nam ifta fucceffio animarum, qua fenfitiva vegetativæ, & intellectiva fuccedit fenfitivæ; nunquam in mea Philofophia locum habuit: Nunquam mihi placuit. Difplicentiam verò hanc ingeffit mihi Cardinalis Cajetanus: Is inquam licet mihi non fuggefferit hanc opinionem, attamen *prima parte q. 76. art. 1. §. fecunda ratio.* optimam pro hac opinione fuggeffit rationem: *Quam formo hoc modo*: Quia fi ovum primo vegetativa, ac poftmodum informaretur anima fenfitiva, tunc ovum primò foret planta, ac poftea ex planta fieret brutum. Similiter fi fœtus humanus primò vegetativa, poftmodum fenfitiva, ac tandem rationali informaretur anima, tunc quivis homo primò planta, deinde ex planta brutum, ac tandem ex bruto fieret homo: atqui hoc abfurdum eft, & à nemine concedendum: quis enim fateatur fe quandoque brutum fuiffe & beftiam? Quis credat fe ex bruto factum effe hominem? Lepida fanè metamorphofis! Credant illam illi, quibus beftialitatis ac inhumanitatis adhuc infunt purgandæ reliquiæ: Ego fanè, qui nihil beftialitatis habere, fed purus homo effe velim, me aliquando brutum fuiffe non credam: multò minùs id ore dicam, vel calamo fcribam. Abfurdum ergò eft etiam illud antecedens, ex quo tam præclarum infertur confequens. Sequela majoris eft Cardinalis Cajetani loco jam citato, *& ratio ejus eft clara*: Quia ficut homo eft compofitum ex materia & anima intellectiva rationali; ita brutum eft compofitum ex materia & anima fenfitiva irrationali; atqui fi fœtus humanus aliquando anima fenfitiva irrationali informaretur, foret compofitum ex materia & anima fenfitiva irrationali: ergo foret verum animal irrationale, verumque brutum

adeoque mater, quæ talem gestaret fœtum, gestaret in suo utero verum brutum. Quo quid dici posset absurdius? Ego certè in matrem meam nollem esse tam injurius. Similiter planta est compositum ex materia & anima tantùm vegetativa: ergo si ovum ab ejusmodi informetur anima, nihil illi deerit, quo minùs sit vera planta.

27. *Deinde*: Si in ovo animam sensitivam præcederet anima vegetativa, peto à quo expellatur anima vegetativa & introducatur anima sensitiva? Quæ hujus sensitivæ animæ est principalis causa? Non enim est Deus: Quia deus ordinarias generationes non per se facit, ideo enim illis de causa principali creata providit. Neque potest esse cœlum, aut aliquod ejus astrum: Quia solem, aliaque astra scio posse illuminare; sed animalia, animaliumque sensitivas animas generare, hoc alis decanta: ego non credo. Neque etiam est calor, aut aliud quodvis accidens: Quia hæc omnia nimis imbecilla sunt, quam ut in tam nobiles actiones vitales & substantiales valeant ac sufficiant. Neque etiam est anima vegetativa, cui sensitiva est succedanea: Quia nulla forma producere potest formam sui expulsivam: atqui anima sensitiva est expulsiva animæ vegetativæ: ergo anima vegetativa nequit producere sibi succedaneam animam sensitivam. *Deinde*: Si animæ vegetativæ succederet sensitiva, tunc illo instanti, quo inciperet sensitiva, defineret vegetativa: illo inquam instanti anima vegetativa periisset, & amplius non esset. Atqui id, quod non est, nihil producere potest: ergo anima vegetativa nullo modo producere posset sibi succedaneam animam sensitivam. *Præterea*: Anima sensitiva est perfectior & eminentior anima vegetativa: quomodo ergo anima vegetativa posset sensitivæ animæ esse principalis causa? Neque etiam hujus animæ principalis causa posset esse gallina incubans; Quia, Ut sect. prima dixi, gallina nihil amplius confert ovo, quam conferat illi fimetum, furnus, axilla, mammilla, &c. Atqui hæc non producunt in ovo animam sensitivam: ergò neque illam producit incubans gallina. Restat ergo ut anima sensitiva ovo imprimatur à matre intra ejus uterum: adeoque ut prima ovi anima sit verè sensitiva, non autem vegetativa: *Et ratio est*: Quia ovum debet ibi animari, ubi animantur omnia alia omnium aliorum animalium, ac etiam plantarum semina: atqui hæc omnia animantur intra maternum uterum: ergo ibidem anima sua sensitiva animatur ovum. Et sanè nisi ibi ista animaretur anima, jam gallina non generaret animal, neque brutum; sed generaret aliquam plantam, foretque mater alicujus plantæ: quam Philosophiam, oro te, ut alibi cantes, quia à me nulla habebitur tibi fides. Ex quo patet ovum esse verum brutum, verumque animal, cum sit verè compositum ex materia & sensitiva irrationali anima.

28. *Objicies primo*: Quidquid anima sensitiva informatur, debet posse sentire: atqui ovum non potest sentire; neque enim videre, audire, tangere, vel olfacere potest: Ergò non potest ab anima sensitiva informari. *Probatur major*: Quia quidquid ab anima sensitiva informatur, debet esse sensitivum; atqui esse sensitivum est posse sentire; sicut esse intellectivum, calefactivum vel visivum est posse intelligere, calefacere, vel videre: Ergò quidquid ab anima sensitiva informatur, debet posse sentire. *Respondeò negando majorem utriusque syllogismi*: Nam ossa, cornua, ungulæ, plumæ, capilli, ungues, aliæque similes animalium partes informantur ab anima sensitiva; ut non solùm certum est per naturalem Physicam, sed etiam per fidem Catholicam: Etenim qui ossa humana ab anima sensitiva, ac intellectiva informari negaret, foret non solùm ineptus Physicus, sed etiam malus Catholicus, utpote non credens Conciliis animam nostram esse formam informantem definientibus. Ossa ergò, cartilago, aliaque similia verè informantur ab anima sensitiva, & tamen neque sensitiva sunt, neque sentire possunt: Quid miri ergò, si ego dicam ovum esse insensitivum, esse tamen ab anima sensitiva informatum? Quod enim tam ova, quam istæ partes insensitivæ sint, ac sentire non possint, id non provenit ex carentia sensitivæ animæ, sed ex carentia organorum & dispositionum, quæ sunt in materia ad recipiendas sensationes requisitæ. Sicut quòd homo cæcus visivus non sit, & videre non possit, id non oritur ex carentia visivæ animæ, sed ex carentia organizationis, ac bonæ dispositionis ad visionem ab anima recipiendam requisitæ. Ovum ergò verè sensitivam habet animam: tamen sentire non potest, quia non habet organa ad sensationes ab anima recipiendas necessaria.

29. *Objicies secundò*: Anima sensitiva nequit informare materiam carentem dispositionibus ad operationes suas necessariis: atqui ovum caret istis dispositionibus: ergò anima sensitiva nequit informare ovum. *Resp. negando minorem*: Quia operationes animæ sensitivæ sunt non solæ sensationes; sed etiam conformatio, ossificatio, carnificatio, membranificatio, plumificatio, aliæque similes vegetativæ actiones: atqui licet ovo non insint dispositiones sufficientes & necessariæ ad sensationes; insunt tamen dispositiones sufficientes ad istas vegetativas actiones: ergò anima sensitiva reperit in ovo dispositiones sufficientes, ac necessarias ad suas operationes. Neque enim anima in materia à se informata reperire debet dispositiones ad omnem omninò suam operationem necessarias: hoc enim si verùm foret; tunc in osse tuo neque intellectiva, neque sensitiva foret anima: quod non solùm ineptum est in Philosophia, sed etiam parum tutum in fide Catholica. Satis ergò est, ut reperiat dispositiones aliquibus suis operationibus sufficientes ac necessarias. Et nunquid hæ insunt ovo? Insunt omninò. Anima ergò sensitiva primis productionis suæ temporibus tali materiæ dispositione contenta est. Non tamen contenta est semper; sed progressu temporis materiam illam perficit ac distinguit, variaque ex illa organa fabricat, sibique aptum domicilium, ac omnibus suis operationibus aptum elaborat subjectum.

30. *Dico quartò*: Omnes ovi partes non vivunt, neque ab anima informantur; vivit enim & animantur solum albumen cum cortice; vitellus verò est inanimus, omni carens vita, &

ani-

anima. *Probatur*: Quia juxta politiores Medicos, albumen ovi correspondet spermati seu semini; vitellus verò correspondet menstruo sanguini: unde sicut hominis, aliorumque animalium fœtus conformatur & organizatur ex semine, & nutritur ac alimentatur ex materno sanguine; ita quoque pullus intra ovum organizatur ex albumine, & alimentatur ex vitello. Atqui anima fœtus humani vel equini non informat alimentale maternum; sed solum sperma, ac fermentatum semen sibi subjectum: ergò similiter anima ovi non informat alimentitium vitellum, sed solum spermaticum albumen. Minor est clara, & à nemine neganda: Ego enim non memini legisse Medicum, aut Physicum, qui menstrua vel materna diceret esse animata. Major verò inter Medicos est communissima; eamque tradit etiam Plinius *tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 53. *Omnibus ovis medio vitelli pars inest veluti sanguinea gutta, quod esse cor avium existimant, primum in omni corpore id gigni existimantes: in ovo certè gutta salit, palpitatque. Ipsum animal ex albo liquore ovi corporatur; &c. vitellus paulatim deficit.* Ecce dicit Plinius animal ex albo ovi liquore, seu albumine corporari seu conformari, ac vitellum paulatim deficere; quia nimirum ab animali paulatim totus attrahitur, consumitur, ac in substantiam ejus transmutatur: ergò albumen est illud, ex quo pullus conformatur; vitellus verò est illud, ex quo alimentatur: adeoque hic vivere non potest, sicut vivit illud.

31. Putoque hoc tam esse certum, ut (verba S. Patris mei Augustini in epist. 57. ad te dirigo) *Si hoc velimus verbis ostendere, verear ne ipsis sensibus nostris facere videamur injuriam, quando id loquendo suademus, ubi omnes vires, officiumque sermonis facillimè superat evidentia veritatis.* Ego enim sæpè pro hujus rei experientia gallinis, aliisque avibus sua jam supposita ova, jamque ex media parte conformata furatus fui; eaque fregi: & tenellum embryonem in vitello natitare & fluitare comperi. Committe & tu hoc curiosum furtum, & dices meum oculum non fuisse deceptum. Fluitat ergò pullus in ovi vitello, sicut aliorum animalium fœtus in materno: adeoque sicut maternum non est fœtus pars; sed nudum alimentum: ita quoque crede esse cum vitello.

32. *Deinde*: Ut dicit Plinius *loc. jam cit.* In medio vitelli semper est gutta quædam sanguinis puri, & à menstruis fœcibus adhuc liberi: quod etiam tam est clarum, ut hoc velle verbis probare sit sensui omnem fidem negare. Nam quando vitellum aliquem ex diutina coctione induratum diametraliter dividis, semper aut certè ordinariè in meditullio ejus orbiculum vacuum reperis: Cujus nulla alia est ratio; nisi quod puri istius sanguinis gutta sit à partibus vicinis impurioribus attracta, ac cum illis incrustata ac indurata. Itaque in vitelli medio semper est gutta puri sanguinis; ergò totus vitellus est sanguis: Licet non tam purus ob fæces menstruas, quibus est delibutus & imbutus. *Probatur conseq.* Quia sanguis ille toti vitello continuatur: Uti patet ad oculum. Atqui ea, quæ continuantur, communi forma informantur: ergò eadem est forma totius vitelli, quæ est istius sanguinis puri; atqui sanguis purus non vivit neque informatur ab anima: Uti hic suppono ex communi Physicorum & Medicorum sententia. Ergò neque vitellus informatur ab anima. Vivit ergò & animatur solum albumen cum suo cortice.

32. *Et confirmatur*: Quia ea, quæ sunt discontinuata, ac à sese mutuo divisa, non possunt communi frui vita, nec ab eadem informari anima: Atqui albumen & vitellus non sunt sibi mutuo continua; sed discontinua & divisa; vitellus enim est ab albumine separatus, & membrana seu pellicula quadam sibi propria involutus: Continetur que in albumine non sicut pars in comparte; sed tamquam locatum in loco, tamquam in quodam suo sacco: eo modo quo sanguis in venis, lac in mammillis, & semen continetur in parastratis. Ergò vitellus nequit frui communi albuminis vita, neque ab eadem informari anima. Minorem probat experientia: Patet enim ad oculum. *Major verò est clara*: Quia ea, quæ eadem informantur anima, debent esse partes ejusdem compositi & suppositi: Atqui ea, quæ sunt à sese mutuo divisa, discontinua, ac disparata, non possunt esse partes ejusdem compositi & suppositi: Ergò ea, quæ sunt discontinua, non possunt communi frui vita, nec ab eadem informari anima. In ovo ergò non animatur vitellus, sed solum albumen cum suo cortice.

33. *Dico quintò*: Albumen & cortex non informantur eadem anima, sed animabus diversis: cortex enim informatur ab anima gallinæ matris; albumen verò ab anima ovi, seu anima fœtus. Quod non informentur eadem anima, *est evidens*: Quia ea, quæ non continuantur, eadem anima non informantur: atqui albumen & cortex sibi mutuò non continuantur; cortex enim est solummodo theca & capsula albuminis, & albumen continetur in illo non sicut pars in comparte; sed sicut locatum in loco: ergò eadem non informantur anima. Quod verò cortex informetur anima gallinæ matris, etiam videtur esse evidens: Quia cortex ille continuatur gallinæ, & est pars ejus illi adhærescens, sicut adhæret fructus arbori suæ. Præterea cortex est quasi pericarpium pulli: sicut putamina, siliquæ, & pedunculi nucum sunt pericarpium seminis: ergò sicut pericarpium non vivit anima seminis, sed anima arboris, cui continuatur, & adhærescit: ita quoque cortex ovi non vivit anima ovi, sed anima gallinæ.

34. Neque enim cortex ovi in utero gallinæ existens tam durus & solidus est, uti est ab utero separatus, & in lucem emissus: Nullo modo. Sed, ut inquit Plinius tomo 1. l. 10. c. 52. *Ova exeunt à rotundissima sui parte, dum pariuntur, molli putamine se protinus durescente, quibuscumque emergunt portionibus.* Cortex ergo ille in utero adhuc existens mollis est, ac membranosus: est enim membrana quædam utero gallinæ adhærens, & continuata: quæ tum durescere incipit, dum foras mitti, ac lucem adspicere incipit. Cortex ergò iste vivit anima matris. Adeoque solum albumen propriè est ovum, & ab anima ovi informatum: vitellus enim est ovi alimentum, cor-

cortex verò est ejus vestis, pericarpium & integumentum. Et hinc sequitur corticem ovi solùm vivere quamdiu in utero gallinæ est & gallinæ continuatur: nam ubi à gallina separatur, ac in lucem emittitur, tunc vivere desinit. Quia, ut jam dixi, cortex ovi est pars gallinæ: atqui dum pars cujuscumque animalis à toto separatur, moritur & vivere desinit: ergo idem dicendum est de cortice ovi. Et hinc dum pullus in ovo corformatur, solum albunem & vitellum suæ conformationi impedit, corticem verò relinquit & abjicit.

35. *Objicies*: Cortex habet se ad ovum, sicut placenta, secundina, aliaque similia involucra se habent ad fœtum humanum, equinum, bovinum. &c. Tam ille enim, quam hæc sunt novi fœtus prima vestimenta & integumenta. Atqui placenta & secundina non vivunt anima matris, sed anima fœtus; ut pulchrè ostendit Thomas Fienus in Apologia contra quodlibeticam declamationem Lud. du Gardin. Ergò similiter hic noster cortex vivere debet anima ovi, non autem anima gallinæ. *Resp. distinguendo mai.* Cortex ovi est similis placentæ & secundinę quoad officium; *Sic concedo*. Amborum enim officium est esse embryonis involucrum. Cortex est illis similis quoad entitatem & animationem; *Sic planè nego.* Nam, ut dixi, Cortex ovi ab ovo discontinuatur; continuatur verò gallinæ: adeoque vivere debet non anima ovi, sed anima gallinæ. At verò placenta, secundina, aliaque hujusmodi continuantur non utero materno, sed fœtui; adeoque vivere debent non anima matris, sed anima fœtus. Placenta enim & secundina continuantur vasis umbilicalibus, quæ abdomini fœtus sunt continua, ideoque in partu semper resecanda & à fœtu separanda. Quorum nihil simile reperitur in cortice ovi. Ouvm quidem habet umbilicum per quem humorem alimentitium à matre sugat & attrahat: sed is non continuatur albumini; sed utero gallinæ. Quia ut ait Plinius *cap.* 52. supra citato, *umbilicus ovis à cacumine inest, seu gutta eminens in putamine*. Qui coit & clauditur dum ovum à gallina separatur & foras emittitur. Hinc etenim cacumen ovi ordinariè rugosum ac inæquale est, diversisque minutis tuberibus distinctum: quia videlicet illic fuit orificium umbilici, quod fuit gallinæ continuatum; ac in sua separatione ac divulsione non potuit æqualissimè exire complanatum. Quod verò ovum per orificium umbilici gallinæ continuetur, si mihi non credas: inspice uterum fœtæ gallinæ, & oculis tuis credere compelleris. Alia est ergò ratio de cortice involvente ovum, alia verò de placenta aut secundina involvente fœtum.

36. *Dabam Coloniæ ad S. Augustinum* 4. *Julii, calamo tumultuario, & ad alia magis seria plus intento. Tu ergo æqui, bonique consule: & si animam ovi nolis defendere, & propugnare: benevole saltem velis me, meamque Philosophiam excusare: tam fusca enim non est, sicut quidam dicunt. Dixi autem breviter & volanter: plura dicturus, calamoque liberaliori tecum collocuturus in Commentario meo super libros de anima. Vale ergo, & Deum omnipotentem pro me exora.*

EXA-

EXAMEN

Fortalitiorum ac Baliſtarum,

Quibus

ALMA Marpurgenſis Univerſitas hanc Apologiam oppugnat, ac expugnare tentat: indicto ad hoc ſuum tentamen publico Magiſtrorum ac Diſcipulorum congreſſu: cui præſedit Magiſter Henricus Laurentius Geibelius, Naturalis Philoſophiæ ordinarius Profeſſor; defendit D. Lubertus Erbenius Epſteinius Rhenanus, Medicinæ ſtudioſus, nec non Illuſtriſſimi ac Celſiſſimi Principis Georgii, Haſſiæ Lantgravii, &c. Alumnus.

CAPUT I.

Examinatur horum Fortalitiorum Præfatio.

1. AUdite Baliſtarum exordium. *Splendidum vellus Seneca, morum cenſor acerrime, ſi in tua moderni homines vixiſſent inſtitutione, in ſuccum & ſanguinem verba tua verè aurea*, Veritas nunquam latere debet, *vertiſſent. Sed quo magis à tua informatione remoti, hoc ad tegendam veritatem, etiam in iis quæ ſenſu manifeſta ſunt, paratiores inveniuntur. Hinc nihil tam abſurdè dicitur, quin ſuum inveniat baſiatorem. Hujus, ut è multis unum in theatrum producam, Te, ut in vulgatam illam quæſtionem*, An ovum fæcundum anima ſenſitiva informetur, ſitque verum brutum, verumque animal, *quam non nemo mordicùs defendere audet, aciem mentis convertas, Lector amice, rogo.* Ecce hoc eſt Marpurgenſis fortalitii exordium & fundamentum.

2. In quo fundamento in votis habent, ut nos moderni homines in Senecæ, utpote ſplendidi velleris, ac acerrimi morum cenſoris, vixiſſemus inſtitutione: quò minùs eſſemus ad tegendam veritatem paratiores, & eorum, quæ abſurdè dicuntur, baſiatores. Pro quo voto magnas illis habeo gratias. Malo ſiquidem vixiſſe & vivere in vera Catholica, ac Divina Chriſti Domini ac Magiſtri mei mitiſſimi inſtitutione, quam in rigida inſtitutione cenſoris iſtius acerrimi. Etenim ſi ſub illius inſtitutione vixiſſem, veritatem ſanè aut nunquam inveniſſem, aut certè inventam non tantùm non tenuiſſem, ſed etiam iniquiſſimis figmentis ac ſplendidiſſimis mendaciis, idque ex ſpendida iſtius ſplendidi velleris inſtitutione, conſpurcaſſem. Splendidum de hoc ſplendido vellere Pater noſter Auguſtinus *l.* 6. *de Civit. c.* 10. reddit teſtimonium: *Sed iſte*, nempe Seneca, *quem Philoſophi quaſi liberum fecerunt, tamen quia illuſtris Populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat, adorabat: Quia videlicet magnum aliquid eum Philoſophia docuerat, ne ſuperſtitioſus eſſet in mundo; ſed propter Leges Civium, moreſque hominum, non quidem fingentem ſcenicum ageret in theatro, ſed imitaretur in templo: Eo damnabiliùs, quod illa, quæ mendaciter agebat, ſic ageret, ut eum populus veraciter agere exiſtimaret. Scenicus autem ludendo potiùs delectaret, quam fallendo deciperet.* Ecce, qualem mihi voveant indagandæ veritatis Magiſtrum. Debeo tamen illis votum pro voto reddere: Voveo ergo Ego vobis Magiſtrum, cui ſagaciter attendatis, prompteque obediatis, non Senecam, non Platonem, non Apuleium aut Plotinum, aut alium ſimilem hominem paganum; ſed Cyprianum aut Auguſtinum, aut alium quemvis Catholicum Epiſcopum, ac præſertim Epiſcopum Romanum: Quem non ſoli nos conſecrati, Catholici ac Pontificii Sacerdotes, ſed & ipſemet Imperator *C. de ſumm. Trin.* dicit eſſe caput Catholicæ Eccleſiæ: Et *Novell.* 131. caput omnium Eccleſiarum ac Sacerdotum: adeoque etiam Eccleſiæ Haſſicæ; omniumque iſtius Eccleſiæ Prædicantium ac Miniſtrorum.

3. Præterea in hoc eodem ſui fortalitii exordio dicunt Marpurgenſes opinionem ſuam, qua fæcundum ovum anima ſenſitiva privatur, eſſe unam ex iis veritatibus, quæ ſenſui manifeſtæ ſunt. Fatebor id ego equidem, eiſque adſtipulabor quam libentiſſimè, ſi ſeſe quoque ex illis Philoſophis eſſe dixerint, de quibus *l.* 8. *de Civit. c.* 7. dicit Auguſtinus: *Poſuerunt judicium veritatis in ſenſibus corporis, eorumque infidis & fallacibus regulis omnia, quæ diſcuntur, metienda eſſe cenſuerunt: ut Epicuræi, & quicumque alii tales, ut etiam ipſi Stoici. Qui cum vehementer amaverint ſolertiam diſputandi, quam Dialecticam nominant, à corporeis ſenſibus eam ducendam putarunt*, &c. Ego verò unus ex illis ſum, qui *diſcere*

scernunt ea, quæ mente conspiciuntur, ab iis, quæ sensibus attinguntur: nec sensibus adimentes quod possunt, nec eis dantes ultrà quam possunt. Etenim, ingenuè fateor, sensitivam ovorum animam ego nunquam vidi: nunquam audivi, nunquam gustavi, nunquam olfeci, nunquam palpavi; uno verbo, nunquam sensu attigi. Et quid miri? Est enim insensibilis substantia, non verò sensibile accidens. Quis ergò credat hujus animæ privationem esse unquam à Marpurgensibus Doctoribus visam? Certè is credat, qui privationes inter visivæ potentiæ objecta ponet. Tu ergò Doctissime D. Luberte, si hanc privationem videris, profectò potentiam visivam a mea specificè diversam habueris. Dum ergò opinionem tuam esse veritatem sensu notam putabas, non benè considerabas; dum id dicebas, lingua mentem præcurrebat. Non possum loqui modestius aut humaniùs.

4. Tertiò dicunt animam Ovi à me mordicus defendi: imò dicunt me esse illum, qui animam illam mordicùs defendere audeat. Quod illam defendere audeam, verum est: Fateor, neque id negabo unquam; Imò, sicut illam defendere fui ausus, ita audeo defensionem istam modò continuare, & vestra fortalitia huic defensioni inimica aggredi, attentare, & oppugnare. An illa sim subversurus & expugnaturus, id judicabunt alii. Quod animam hanc mordicus defendere audeam, falsum est: Multùm erratis; & non tantùm erratis, sed & mihi calumniam irrogatis. Etenim ego nihil mordicùs defendo, nisi orthodoxam sanctæ, Catholicæ, & Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ fidem: Pro hac mordicus sto; potiùs hujus corporis vitam, quam illam perdere malo. Et quid miri? Nam in illa, ex illa, & per illam credo & spero me habere vitam æternam. Alia quævis quidem defendo, sed nequaquam mordicus: Uti in præsenti patet ex ea, quam ad Lectorem Apologiæ meæ præposui, præfatiuncula. Hæc enim non continet verba hominis obstinati, pertinacis, aut mordicùs defendentis; sed de sua, quam probabiliter suadere nititur, opinione hæsitantis, formidantis, & edoceri desiderantis.

CAPUT II.

Examen primi notabilis.

1. ÆDificium fortalitii sui inchoant Marpurgenses hoc modo: *Duo hic in ingressu nota. Primo, subiectum: quod est ovum fæcundum sive perfectum. Excluduntur hic Ova venti, sive imperfecta: quando gallina sine gallo, aut ex inani alterius gallinæ concubitu, aut osculo vel olfactu galli, vel stante zephyro, ovat; & carent principio generationis. Arist. in 3. de generat. animal. Libavius in disp. de Ovi, gallinarumque & pulli ex eo generat. Thesi. 3. Secundo, prædicatum: Quod est anima sensitiva informari, verumque brutum & animal esse: Hoc est, audire, videre, tangere, gustare, odorari, de loco in locum moveri*. Notabile hoc continet quædam examinatu digna, & meæ menti, meæque Philosophiæ omninò dissentanea. Aggrediamur ergò illa, memores semper modestiæ & humilitatis, non solum Catholicæ & Romanæ, sed etiam Religiosæ, ac præsertim Augustinianæ.

2. Primò ergò in hoc suo notabili dicunt, quod Ova ventosa careant principio generationis. Quod, inquam, careant principio generationis effectivo, quo Ovum ventosum generaret pullum, gallinam, Bombycem, aut quid aliud simile. Et hoc dictum sine dubio verum est. *Ratio est clara*: Quia Ovum ventosum nihil est omnino aliud, quam nudum gallinæ semen cum semine galli necdum actuatum, permixtum aut fermentatum: Ita enim novit Medicaster vel unius diei. Atqui semina unius sexus seorsim sumpta, antequam sint inter sese mutuò actuata, permixta, & fermentata, carent effectivo principio generationis; sunt adhuc sterilia & infæcunda: Ergò etiam ovum ventosum est omnino sterile ac infæcundum, & effectivo generationis principio caret. *Probatur minor*: Quia principium effectivum generationis est anima: atqui semina unius sexus seorsim sumpta, antequam actuentur, fermententur, ac misceantur, non vivunt, neque informantur ab anima: ergò carent principio generationis effectivo. Minor apud Medicos & Physicos est controversa; multi eam negant, putantes semina intra testes adhuc contenta verè vivere, vereque esse animata: Et ita nuper docuit Daniel Sennertus in sua Physica, *Hypomn. 4. c. 6.* Verùm alienèà veritate: Semina enim ante sui actuationem; fermentationem ac permixtionem non plus vivunt, quam lac, spiritus, sanguis, aliique id genus humores. Quod nolo hic exactè probare & examinare: Neque enim id modò agimus: Agemus id exactè *in lib. de Anima*. Modò verò agimus de seminibus actuatis & fermentatis.

3. Secundò dicunt Marpurgenses, quod esse verum brutum, verumque animal sit idem; quod audire, videre, tangere, gustare, odorari, de loco in locum moveri. Id est: Esse brutum & animal nihil est aliud, quam esse videns, tangens, audiens, &c. Verum ego hic mentem vestram non bene intelligo. Nam illa vocabula, *Videns, audiens, tangens*, &c. sumi possunt duobus modis, iisque valdè diversis & disparatis: videlicet in significatione participii, & in significatione nominis participialis: de quarum duarum significationum differentia egi in meis Prodidagmatis *disp. 9. dub. 3. Et disp. 20. dub. 3.* Ut ergò hæc intelligas, illa consulere debes. Dum vocabula ista in vigore ac significatione participii sumuntur, significant de formali actualem visionem, auditionem, tactionem, &c. Faciuntque hunc sensum: Esse verum brutum, verumque animal est esse actu videns, actu audiens, actu tangens, &c. Dum verò sumuntur in vigore & significatione nominis participialis, de formali significant principium seu potentiam videndi, tangendi, audiendi, &c. Faciuntque hunc sensum: Esse verum brutum, verumque animal est esse potens & aptum videre, audire, tangere, &c. Sive potiùs hunc: Esse animal est esse visiuum, auditivum, tactivum, &c. Quid ergò dicitis Marpurgenses? Quo sensu loquimini? In qua significatione voces istas usurpatis?

In si-

In significatione veri participii? Non credo sanè vos esse tam ineptos. Cur id non credam, non dico: Absit enim à me, ut adeò sinistrum formem de vestra eruditione judicium. Firmissimè ergò præsumo vos uti vocibus istis tamquam nominibus participialibus; nequaquam tamquam participiis.

4. Attamen & hoc dicendo falsum dicitis. Falsum, inquam, est, quod esse verum brutum, verumque animal sit idem, quod esse visivum, factivum, auditivum, &c. *Et probo hoc*: Quia potest dari verum brutum, verumque animal, quod neque sit visivum, necque auditivum, neque tactivum: uno verbo, quod non sit sensitivum. Hoc trivialibus Philosophi, credo, apparebit mirum & paradoxum. Ergò esse verum animal nequaquam est idem, quod esse visivum, auditivum, tactivum, &c. Consequentia est clara & manifesta. *Probatur ergò antecedens*: Quia omne compositum ex nuda materia prima & anima sensitiva est verum animal: Etenim quis hoc neget? Nam juxta omnes Philosophos, quos hac in parte adiuvat sanctus Augustinus *l. 7. de Civit. c. 29. Et l. 8. c. 6. Et alibi sæpe*, non sunt nisi tres animæ: videlicet vegetativa, sensitiva, & intellectiva. Prima cum materia à se informata facit plantam, altera facit brutum & animal, tertia facit hominem. Ergò, licet non omne animal sit compositum ex nuda materia & anima sensitiva, tamen vice versa omne compositum ex nuda materia & sensitiva anima est verum animal. Atqui compositum ex nuda materia & sensitiva anima neque est visivum, neque auditivum, neque tactivum, neque ullo sensu sensitivum: Ergò dari potest verum brutum, verumque animal, quod neque sit visivum, neque auditivum, neque ullatenus sensitivum. *Probatur minor*: Quia de majori non habeo, quod dicam amplius: credo enim illam esse certam, & extra omne omnis rationabilis controversiæ periculum positam. *Probo ergò minorem*: Quia esse visivum, esse auditivum, esse sensitivum, nihil est omnino aliud, quam esse potens in semetipso elicere ac producere visiones, auditiones, &c. Atqui compositum ex nuda materia & sensitiva anima non est capax in semetipso elicere visiones, auditiones, aut ullam aliam sensationem: ergò compositum ex nuda materia ac sensitiva anima neque est visivum, neque auditivum, neque ullo alio sensu sensitivum. Non scio ego Philosophum, qui hactenus dubitaverit de majori: Quare non credo fore, ut dubitent Marpurgenses. *Probatur ergò minor*: Quia ut aliquod compositum sit visionis, auditionis, aut cujuscumque alterius sensationis in semetipso elicitivum, debet istarum operationum esse simul effectivum ac receptivum: Nam aliquam operationem in semetipso elicere est eam in semeptipso efficere, ac etiam à semetipso effectam recipere. Atqui compositum ex nuda materia & sensitiva anima non est visionis, auditionis, aut cujuscumque alterius sensationis simul effectivum ac receptivum: Ergò neque est istarum operationum in semetipso elicitivum: adeoque neque est visivum, neque auditivum, neque alio modo sensitivum. Major est clara: Caveant ergò Marpurgenses eam negare. *Probatur itaque minor*: Quia compositum aliquod, ut sit visionis aut alterius sensationis effectivum, debet in se habere formam istarum operationum effectivam; ut sit earum receptivum, habere debet organa istis operationibus subiectandis ac sustentandis apta ac proportionata: Hæc enim quis neget? Utrumque quippe hoc eleganter & breviter tradit Divinus Philosophus Pater noster Augustinus *Epist. 3.* his verbis: *Sunt certè quinque partiti corporis sensus, qui nec sine anima, nec sine corpore esse possunt. Quia neque sentire est nisi viventis, quod ab anima est corpori: neque sine corporeis instrumentis, & quasi vasis atque organis videmus, audimus, cæterisque tribus utimur sensibus*. Ecce quam clarè ad sentiendum requirit Augustinus & animam sensationis effectivam, ac etiam organum sensationis susceptivum. Ideò enim dicit organum esse quasi sensationis vas. Ex quo patet, quam incongruè, & quam à mente Sancti Augustini, quem tamen pro sua opinione citat, alienè dicat Rodericus Arriaga *Disp. 3. de Anima, sect. 2. subsect. 3. num.* 83. sensationes brutorum recipi in sola anima; in organo verò, & ordinario sensationum vase ne quidem partialiter & inadæquatè. Atqui compositum ex sensitiva anima & nuda materia quidem in se habet formam istarum operationum effectivam; forma quippe ista est sensitiva anima, quam compositum istuc in se habet: Non tamen habet organa istis operationibus sustentandis ac hospitandis apta. Organa quippe & vasa ista sunt oculi, aures, nares, aliæque similes partes organicæ, quibus compositum ex nuda materia caret: Si enim talia organa haberet, iam non foret compositum ex materia nuda, sed ex materia bene vestita, beneque organizata. Ergò compositum ex sensitiva anima & nuda materia, licet sit sensationum effectivum, non est tamen earum receptivum: adeoque nequaquam est sensitivum.

5. Videtis ergò Marpurgenses, quam malè posueritis hæc verba: *Nota secundo prædicatum: quod est anima sensitiva informari, verumque brutum, verumque animal esse: hoc est, audire, videre, tangere, odorari, gustare, de loco in locum movere*. Non enim esse animal est idem, quod esse videns, audiens, gustans, &c. Adeoque quærere, an ovum fæcundum sit verum brutum, verumque animal, non est quærere, an ovum fæcundum videat, audiat, tangat, &c. Sed esse animal est anima sensitiva vivere, & ex anima sensitiva esse compositum: adeoque quærere, an ovum fæcundum sit animal, est quærere, an sit anima sensitiva animatum, & vivum. Quæro ergò, an sit vivum, an sit animatum, an sit animal, an sit brutum? Non tamen quæro, an videat, an audiat, an tangat, &c.? Non, inquam, quæro, an sit visivum, tactivum, auditivum, &c.? Etenim hoc est certum, & extra omnem rationabilem controversiam positum, illud verò est incertum, ac rationali controversiæ subjectum.

6. *Verùm contra hæc obiicies*: Esse animal est esse

esse vivens sensitivum: Hæc quippe est ordinaria animalis definitio. Atqui esse sensitivum est esse vel visivum, vel auditivum, vel tactivum, vel gustativum, vel olfactivum: uti notum est cuicumque polito Physico. Ergò esse animal, licet non sit esse & visivum, & auditivum, & gustativum,&c. copulativè; est tamen esse vel visivum, vel auditivum, vel gustativum,&c. disjunctim aut disjunctivè: adeoque quærere, an ovum fæcundum sit verum brutum, verumque animal, est quærere, an ovum fæcundum sit vel visivum, vel auditivum, vel tactivum, &c.? At verò hæc qualis quæstio est? *Respondeo negando majorem:* Est quidem illa definitio animalis in modernis scholis ordinaria; sed quis scit, an sit legitima? Certè ego dico esse illegitimam ac è scholis eliminandam, ac substituendam illi esse hanc: *Animal est compositum ex materia prima & anima sensitiva*. Sive, si definitione Physica non contentus Metaphysicam desideres, hanc: *Animal est vivens petens esse sensitivum*. Prævideo hic quidem mihi oborituras contradictiones ac fulminationes; verùm labori parcite: nam, ut vestris verbis utar, *Vana est sine viribus ira*.

7. Quod ergò definitio ista sit illegitima, *sic probo*: Quia definitio ista non est cum suo definito convertibilis: ergò non est legitima. *Probatur antecedens*: Quia definitio est vivens sensitivum; definitum verò est animal: Atqui dantur, vel certè dari possunt multa animalia, quæ tamen non sint viventia sensitiva: Ergò ista definitio non est cum suo definito convertibilis. *Probatur minor*: Quia omne compositum ex nuda materia & sensitiva anima est verum animal; uti dixi statim supra. Est enim verum vivens, verumque corpus animatum: Et non est planta; hæc enim non potest habere sensitivam animam: Ergò est verum animal. Neque dicas talia composita nullibi dari: Etenim ego illud modò non quæro; dentur, non dentur, parùm refert, interim dari per Deum possunt: Quod abundè est ad meum propositum. Itaque omne compositum ex nuda materia & sensitiva anima est verum animal: Atqui tale compositum non est sensitivum: non enim habet organa recipiendis & sustentandis sensationibus apta & proportionata; uti dixi statim supra. Ergò dari possunt animalia, quæ non sint viventia sensitiva. Quomodò ergò definitur animal esse vivens sensitivum? Certè parum convertibiliter, parum legitimè. Definio ergò hoc modo: Animal est vivens petens esse sensitivum. Et spero sanè, quod non malè.

8. *Verùm urgebis me*. Implicat informari vel componi ex anima sensitiva, & non esse sensitivum: Atqui, ut jam dictum est, omne animal est vivens quoddam ex anima sensitiva compositum, & ab anima sensitiva informatum: Ergò omne animal est vivens sensitivum: adeoque vel visivum, vel auditivum, vel tactivum, &c. *Major probatur*: Quia implicat habere caussam formalem, & non habere effectum formalem. V. g. implicat habere albedinem aut nigredinem, & non esse album aut nigrum: Implicat habere animam aut vitam, & non esse animatum aut vivum, &c. Atqui effectus formalis animæ seu vitæ sensitivæ est vivens sensitivum: Quis enim foret alius? Ergò implicat habere vitam & animam sensitivam, & non esse sensitivum: Atqui omne animal habet animam sensitivam: Quomodo ergò non est sensitivum? *Respondeo negando majorem*: Etenim potest quis habere animam visivam, & tamen non esse visivus: uti patet in animalibus cæcis. Potest quis habere animam auditivam, & tamen non esse auditivus: Uti patet in animalibus surdis. Potest quis habere animam volativam, & tamen non esse volativus: uti patet in implumibus pullis. Et sic de aliis pluribus. Ergò similiter potest quis habere anima sensitivam, & ab ea informari, & tamen non esse sensitivus. Consequentia enim tenet a pari. Neque enim assentior paradoxo per Fortunium Licetum asserto, *l. 2. de spont. Vivent. ortu. c.* 36. *vel* 37. Ubi dicit animam non informare ampliùs oculum cæcum, aut aurem surdam, &c. Informat omninò anima talia organa malè affecta, & functioni suæ exercendæ aut recipiendæ per malam affectionem disproportionata: Adeoque omninò poterit aliquid esse ab anima visiva informatum, & tamen non esse visivum.

9. *Ad majoris probationem nego minorem*: Etenim sola vita seu anima sensitiva nequaquam est forma faciens subjectum seu compositum suum esse sensitivum: uti neque sola anima visiva, neque sola anima auditiva, neque sola anima tactiva, est forma faciens subjectum aut compositum suum esse visivum, aut auditivum, aut tactivum. Est quidem anima istorum formalium effectuum caussa formalis inadæquata seu partialis; eaque partialis principalis: nequaquam tamen est eorum caussa formalis adæquata seu totalis. *Et ratio est clara*: Quia, ut argumentum bene assumit, habita adæquata caussa formali implicat non habere effectum formalem: atqui potest aliquod subjectum, aliquodque compositum habere animam visivam, auditivam, sensitivam, &c. & tamen non esse visivum, auditivum, aut sensitivum: Ergò sola anima sensitiva, sola anima visiva, aut sola anima auditiva non est totalis & adæquata formalis caussa faciens in genere formalis caussæ subjectum aut compositum suum esse sensitivum, visivum, aut auditivum. Anima quidem istiusmodi formalis effectus est caussa partialis & inadæquata; nequaquam tamen est formalis caussa totalis & adæquata.

10. Adæquata ergò formalis caussa faciens subjectum vel compositum suum esse sensitivum, est anima simul cum formis partialibus organicis (sive interim hæ sint substantiales, sive accidentales; id parùm curo, quia nihil omninò refert ad præsens hoc meum propositum) ad sensationes recipiendas ac sustentandas necessariis. Similiter adæquata formalis caussa faciens subjectum suum esse visivum, tactivum, vel auditivum non est sola anima, sed anima simul cum formis organicis ad visionem, tactionem, aut auditionem recipiendam ac hospitandam aptis ac proportionatis. Et hinc compositum ex nuda materia & sensitiva anima, licet habeat animam sensitivam sensationum effectivam, quia tamen non

habet

habet formas organicas sensationibus recipiendis ac hospitandis necessarias, non est sensitivum. Neque hinc sequitur, quod habeat causam formalem sine effectu formali: Habet enim solummodò caussam formalem inadæquatam seu partialem, sive habet solam partem caussæ formalis; non habet verò caussam formalem totalem, sive non habet totam caussam formalem: At verò, ut effectus formalis habeatur, haberi debet tota illius caussa formalis; uti spero vos non fore inficiaturos. *Ratio horum omnium est*: Quia, uti dixi statim suprà, esse sensitivum est esse sensationis simul effectivum, simulque receptivum: adeoque adæquata formalis caussa faciens subiectum vel compositum suum esse sensitivum, est forma faciens illud esse effectivum, simulque receptivum sensationis. Atqui hujusmodi forma non est sola anima; sed anima simul cum formis organicis ad recipiendas sensationes proportionatis: subiectum quippe seu compositum sensitivæ animæ per sensitivam animam fit sensationi effectivum; at verò per formas organicas fit ejus receptivum. Ergò adæquata formalis caussa faciens subiectum aut compositum suum esse sensitivum, non est sola anima, sed est anima simul cum formis organicis ad sensationes recipiendas proportionatis.

11. Et hinc patet ratio, cur implicet habere albedinem aut nigredinem, & non esse album aut nigrum; cum non implicet habere sensitivam aut visivam animam, & non esse sensitivum aut visivum. *Ratio*, inquam, *hujus est*: Quia albedo & nigredo sunt adæquata formalis caussa albi & nigri; at verò anima visiva & sensitiva sunt solummodo caussa formalis inadæquata visivi & sensitivi: Atqui, licet non possit haberi caussa formalis adæquata sine effectu formali, potest tamen sine illo haberi caussa formalis inadæquata: Ergò horum eventuum disparatorum etiam disparata est ratio. De quo alibi latiùs ac [illegible]

CAPUT III.

Examen sequentis notabilis.

1. IN Marpurgensium dissertatione hæc sunt verba sequentia: *Advertendum, generationem esse duplicem: Univocam & æquivocam. Univoca est, quando generans & genitum ejusdem speciei sunt: sic homo generat hominem, canis canem, equum equus. Æquivoca, quando generans & genitum sunt diversæ speciei: sic sol ex putredine generat ranas, mures, vermes, &c. Hanc non nemo vocat heteroclytam, illam analogam.* Verum, Ornatissimi Viri, vos divinatis. Etenim an generationem univocam vocarim unquam analogam, & cum æquivoca confunderim heteroclytam, quamvis non putem, firmiter non scio: Vos ergò id unde scitis, nisi divinando? Certè in Apologia id dixi nusquam; aut ergò Apologiam oscitanter legistis, aut malè intellexistis.

2. Verum est, in capite Apologiæ distinxi actiones analogas & actiones hetroclytas; attamen neque has cum æquivocis, neque illas confudi cum univocis: Qui enim sic exorbitassem? Qui sic non confundenda confudissem? In primis ergò confundi non possunt actio univoca & actio analoga: Neque enim sunt convertibilia aut confundibilia, sed sunt excessa & excedentia. *Ratio est*: Quia actio univoca potest esse, & non esse actio analoga; item actio analoga potest esse, & non esse actio univoca: Ergò hæ duæ actiones possunt de sese mutuò particulariter affirmari, particulariterque negari: Ergò non sunt confundibilia, neque convertibilia; sed sunt excessa & excedentia. *Probatur antecedens*: Quia actio univoca est actio versans inter extrema formalia ejusdem speciei, uti statim exponam; at verò actio analoga est actio, quæ fit per ordinariam ordinariæ caussalitatis viam. Id est, Est actio facta juxta ordinariam & communem talis actionis viam. Tales v. g. actiones sunt calefactio facta ab igne, illuminatio facta à sole, aut alio id genùs luminari, motus localis factus a magnete attrahente, aut homine proiiciente, &c. Fiunt quippe omnes hujusmodi actiones per ordinariam ordinariæ caussalitatis viam: fiunt, inquam, eo modo, quo illas de ordinaria naturæ lege, consuetoque rerum cursu auctor ac provisor naturæ Deus fieri voluit ac providit. Atqui actio versans inter formalia ejusdem speciei extrema aliquando fit, aliquando non fit per ordinariam odinariæ caussalitatis viam; item actio facta per ordinariam ordinariæ caussalitatis viam quandoque versatur, quandoque non versatur inter formalia ejusdem speciei extrema: Ergò similiter actio univoca quandoque est, quandoque non est analoga; & actio analoga quandoque est, quandoque non est actio univoca.

3. De majori taceo hic totus: De posteriori enim ejus parte loquor in capite Apologiæ; de parte verò ejus priori loquar statim postea. Probatur ergò minor quoad sui primam partem, videlicet quod actio versans inter formalia ejusdem speciei extrema quandoque fiat, quandoque non fiat juxta ordinariam ordinariæ caussalitatis viam: adeoque quod actio univoca quandoque fit actio analoga. *Hoc*, inquam, *probatur*. Quia productio eductiva caloris facta à calore, eductio frigoris facta à frigore, eductio animæ equinæ facta ab anima equina, & aliæ id genus eductiones; item creatio caloris aut frigoris facta à calore aut frigore ad id supernaturaliter adiuto, elevato, ac fortificato; creatio angeli facta ab angelo, creatio animæ rationalis facta ab alia anima rationali ad id divinitùs elevata, & id genùs aliæ supernaturales & extraordinariæ creationes, sunt actiones versantes inter formalia ejusdem speciei extrema; ut notum est intelligenti terminos. Atqui quædam ex hisce actionibus fiunt, quædam verò non fiunt ordinaria ordinariæ caussalitatis via: uti quoque patet attendenti. Ergò actio versans inter formalia ejusdem speciei extrema, quandoque fit, quandoque non fit juxta ordinariam ordinariæ caussalitatis viam.

4. Probatur etiam altera minoris pars. Quod videlicet actio facta juxta ordinariam ordinariæ caussalitatis viam, quandoque fit, quandoque non fit actio versans inter formalia ejusdem speciei

eiei extrema; adeoque quod actio analoga quandoque sit, quandoque non sit actio univoca. *Hoc*, inquam, *etiam probatur*: Quia eductio caloris facta à calore, ab igne, à sole; item eductio frigoris facta à frigore, eductio luminis facta à luce; item eductio unionis inter animam & corpus facta ab anima, motio localis facta à magnete, à gravitatione aut levitatione, ab impulsu projicientis, &c. Et aliæ id genùs actiones quam plurimæ sunt actiones factæ per ordinariam ordinariæ caussalitatis viam: uti nemo negabit. Atqui quædam versantur, quædam verò non versantur inter formalia ejusdem speciei extrema: uti quoque patebit facilè exanimanti. Ergò actio facta juxta ordinariam ordinariæ caussalitatis viam quandoque versatur, quandoque non versatur inter formalia ejusdem speciei extrema. Adeoque actio univoca à nemine est confundenda aut convertenda cum actione analoga.

5. At nunquid ego confudi? Ita asseverant Marpugenses. Verùm ego me excuso; non feci enim. Et patet innocentia mea ex istis analogis actionibus, quas attuli in capite Apologiæ pro exemplis. Hæc sunt Apologiæ verba: *V. g. generatio hominis, equi, felis, muris, per seminum commixtionem; item generatio ranæ, gallinæ, bombycis, per excubationem, sunt generationes regulares & ordinariæ: Fiunt enim ordinaria propagationis & generationis via.* Hæ, inquam, omnes actiones sunt actiones ordinariæ, regulares, seu analogæ: Atqui omnes hæ actiones non sunt actiones univocæ: Quin imò nulla harum actionum est univoca; sed omnes omninò sunt actiones æquivocæ. Sunt, inquam, omnes hæ actiones æquivocæ, non tantùm (ut meis utar terminis) æquivocatione generali respectu caussæ primæ; sed etiam æquivocatione particulari respectu caussæ suæ particularis secundæ. Ergò actionem univocam ego in Apologia nusquam confudi cum actione analoga. *Probatur minor*: Quia actio univoca est illa, quæ versatur inter formalia ejusdem speciei extrema; actio verò æquivoca est illa, quæ versatur inter formalia diversæ speciei extrema; ut dicam statim infrà pluribus. Atqui omnes istæ præfatæ actiones versantur inter formalia diversæ speciei extrema: Ergò omnes istæ præfatæ actiones sunt actiones æquivocæ. *Probatur minor*: Quia v. g. extrema formalia generationis humanæ (accipiamus ex omnibus istis actionibus unam; omnium quippe est eadem ac omninò pariformis ratio) sunt anima hominis generantis & unio hominis generati: Atqui hæc anima & hæc unio sunt extrema diversæ speciei; uti est manifestum: Ergò generatio hominis, omnesque istæ aliæ præfatæ actiones versantur inter formalia diversæ speciei extrema. *Probatur major*: Quia extrema alicujus actionis formalia sunt principium formale & terminus formalis productus: Quæ enim forent alia? Atqui principium formale humanæ generationis est anima generantis; terminus verò formalis per humanam generationem productus est unio intercedens inter partes hominis generati: uti hic, nolens probare, suppono. Ergò unio hominis generati & anima hominis generantis sunt formalia humanæ generationis extrema. Vide ergò, quam rectè ego confuderim actionem analogam cum actione univoca, qui inter analogæ actionis exempla ne unam adduxi actionem univocam.

6. Similiter confundi non possunt actio æquivoca & actio hetroclyta: sunt enim etiam excessa & excedentia, nequaquam verò confundibilia aut convertibilia. *Ratio est*: Quia inter actiones æquivocas aliquæ sunt, aliquæ non sunt actiones hetroclytæ; item inter actiones hetroclytas quædam sunt, quædam non sunt actiones æquivocæ: Ergò actio æquivoca & actio hetroclyta de sese mutuò particulariter affirmantur, particulariterque negantur: Ergò non sunt confundabilia aut convertibilia, sed sunt excessa & excedentia. *Probatur antecedens*: Quia actio æquivoca est actio versans inter formalia diversæ speciei extrema; ut dicam statim: at verò actio hetroclyta est actio, quæ non fit juxta ordinariam ordinariæ caussalitatis viam. Id est, Est actio, quæ non fit eo modo, quo tales actiones fieri de cursu & more naturæ ordinario præscripsit & ordinavit auctor ac provisor naturæ omnipotens Deus. Tales V. g. actiones sunt generatio Christi Domini nostri de spiritu sancto concepti & ex MARIA Virgine nati, productio Adæ ex limo terræ, formatio Evæ ex costa Adami, & aliæ id genùs actiones supernaturales & miraculosæ. Item multæ actiones naturales sunt hujusmodi: E. g. generatio crabronum ex asino, vesparum ex equo, apum ex vitulo, &c. Item talis est generatio avium aut piscium ex arboris cujusdam foliis in terram aut fluvium juvernæ delapsis: Etenim folia, quæ in terram cadunt, fiunt animalia volucria; ea verò, quæ in juvernæ flumen decidunt, fiunt pisces & animalia natatilia. Item talis est generatio gurgulionum ex tritico, vermiculorum ex nucibus, ex folliculis lentisci, ex medulla cardui follonii, in vesiculis ulmi, &c. Talis item est generatio avis ignotæ, anati nostro non multum absimilis, quæ in Britannico Oceano ex partibus naufragiorum reliquiis oritur, eisque adhæret, & quasi ex eis alitur & pascitur, donec excussa torpedine procedat ad naratum & venatum marinorum piscium. Item talis est generatio avicularum ex ostreis & conchilibus: allata quippe dicitur Francisco Primo Gallorum Regi concha quædam inclusam habens aviculam, quam in concha & ex concha natam esse putaverunt multi nobiles Philosophi. Omnes, inquam, hæ, aliæque id genus sive naturales sive supernaturales actiones sunt actiones irregulares & hetroclytæ: Quia non fiunt per ordinariam ordinariæ caussalitatis & propagationis viam; non enim fiunt per viam seminalem, quæ est ordinaria viventium generationis semita.

7. Itaque actio æquivoca est actio versans inter formalia diversæ speciei extrema; actio verò hetroclyta est actio, quæ non fit ordinaria ordinariæ caussalitatis via: Atqui actio versans inter formalia diversæ speciei extrema aliquando fit, aliquando non fit ordinaria caussalitatis via; item actio, quæ fit extraordinaria caussalitatis via, aliquando versatur, aliquando non versatur inter formalia diversæ speciei extrema: Ergò actio æquivoca quandoque est, quandoque

non

non est actio hetroclyta; & actio hetroclyta quandoque est, quandoque non est actio æquivoca. *Probatur prima minoris pars:* Quia generatio Domini Nostri ex Spiritu sancto ex purissimo purissimæ Virginis sanguine, generatio Adæ ex limo terræ, generatio Evæ ex costa Adami, &c. Item creatio animæ ab anima, creatio caloris a calore, creatio frigoris a frigore, sunt actiones hetroclytæ: uti patet: Et hujusmodi actiones, licet omnes de facto nunquam factæ sint, tamen per Deum fieri possunt. Atqui inter hasce actiones omnes, quædam sunt, quædam non sunt æquivocæ: uti etiam clarum est attendenti. Ergò actio hetroclyta quandoque est, quandoque non est actio æquivoca. *Probatur etiam altera minoris pars:* Quia generatio hominis ab homine, & generatio hominis facta a solo Deo sunt actiones æquivocæ: uti patet ex hactenus dictis, patebitque magis ex statim dicendis. Atqui prior est analoga & regularis, altera verò est hetroclyta & irregularis: uti etiam ex dictis patet. Ergò actio æquivoca quandoque est, quandoque non est actio hetroclyta: adeoque hæ duæ actiones nequeunt inter se confundi. Et ego sanè nunquam confudi.

8. Præterea Marpurgenses non bene definiunt actionem univocam & æquivocam, neque assignant bona harum actionum exempla. Actionem enim univocam definiunt hoc modo: *Est actio, in qua generans & genitum ejusdem speciei sunt.* Æquivocam verò actionem definiunt hoc modo; *Est actio, in qua generans & genitum sunt diversæ speciei.* Hæ definitiones sunt quidem in modernis scholis communes; non credo tamen esse bonas. Istas ergò actiones ego definire soleo hoc modo: Actio univoca & æquivoca sunt actio versans inter formalia ejusdem vel diversæ speciei extrema. *Hæc me movet ratio.* Quia univocatio & æquivocatio actionis desumi debent non ex extremis actionum totalibus & quasi materialibus; sed ex extremis formalibus & actionum specificativis: Ergò actio univoca & æquivoca non est illa, quæ versatur inter totalia ejusdem vel diversæ speciei extrema; sed est illa, quæ versatur inter formalia ejusdem vel diversæ speciei extrema: Atqui genitum & generans sunt extrema generationis totalia: ut novit omnis, qui terminos capit. Ergò actio univoca & æquivoca non rectè dicitur esse illa, in qua genitum & generans sunt ejusdem vel diversæ speciei. In hoc argumento omnia sunt clara præter antecedens. *Hoc ergo probatur:* Quia philosophari nos oportet de univocatione & æquivocatione actionis, uti philosophamur de univocatione & æquivocatione significationis: Adeoque ex eadem radice, eodemque principio haurire oportet utramque hanc univocationem & æquivocationem. Atqui univocatio & æquivocatio significationis desumitur ex significatis formalibus: Etenim significatio univoca & æquivoca sunt illæ, quæ significant plura similia, vel dissimilia in suo significato formali; uti dixi in Prodidagm. *disp.* 10. *dub.* 2. & 3. Ergò etiam univocatio & æquivocatio actionis desumi debet ex terminis formalibus: Adeoque istæ actiones definiri debent hoc modo: Sunt actio versans inter formalia ejusdem vel diversæ speciei extrema.

9. Actio ergò univoca & æquivoca sunt actio, in qua principium formale & terminus formalis sunt ejusdem, vel diversæ infimæ speciei: in qua, inquam, principium formale est, vel non est ejusdem infimæ speciei cum termino formali producto, & non solum cum termino formali communicato. Etenim parum refert ad actionis univocationem & æquivocationem, an terminus formalis communicatus sit vel non sit ejusdem speciei cum principio formali: Solummodò enim requiritur & sufficit specifica identitas vel diversitas termini formalis producti. Ad actionis quippe univocationem requiritur & sufficit specifica hujus termini cum formali principio identitas; at verò ad actionis æquivocationem requiritur & sufficit specifica hujus termini à formali principio diversitas. *Ratio hujus est:* Quia ad æquivocationem & univocationem actionis requiritur & sufficit specifica diversitas & identitas eorum extremorum, quæ sunt verè & genuinè actionis extrema: Etenim quorumnam aliorum extremorum identitas aut diversitas requireretur & sufficeret? Atqui terminus formalis communicatus non est verum & genuinum actionis extremum: Ergò hujus termini identificatio vel distinctio est ad actionis univocationem ac æquivocationem omnino impertinens, & requiritur ac sufficit sola identificatio ac distinctio solius termini formalis producti. Majorem non probo: Quia non credo fore, ut quispiam de illa dubitet. *Probatur ergo minor:* Quia verus actionis terminus est is, qui verè ab actione attingitur, & ad quem actio verè terminatur: uti notum est ex terminis. Atqui terminus formalis communicatus ab actione communicante non verè attingitur, neque actio communicans ad illum verè terminatur: Ergò is non est verus ac genuinus actionis communicantis terminus. *Probatur minor:* Quia ab actione attingi est ab actione agi & produci; adeoque ab actione verè attingi est ab actione verè agi, vereque produci: Atqui terminus formalis communicatus ab actione verè non producitur: uti notum est capienti terminos. Ergò neque verè ab actione attingitur, adeoque non est verus actionis terminus, neque verum actionis extremum. Verum de omni hac materia alibi ex professo latiùs.

10. Similiter non assignant congrua actionis univocæ & æquivocæ exempla. Nam omnes actiones, quas assignant, sunt æquivocæ, nullaque omnino earum est univoca. Pro actionibus namque univocis assignant has: Generatio hominis ab homine, generatio canis à cane, generatio equi ab equo. Quarum nulla est univoca, sed omnino omnes sunt æquivocæ. *Ratio est:* Quia, ut modò dixi, actio æquivoca est illa, cujus formalia extrema sunt diversæ speciei: Atqui for-

formalia humanæ generationis, omniumque aliarum tam substantialium quam accidentalium generationum extrema sunt diversæ speciei: ergò omnes tales generationes sunt actiones æquivocæ. *Probatur minor*: Quia humanæ & cujuscumque alterius generationis extrema formalia sunt forma generantis, & unio generati: Generati enim forma, licet sit terminus subjecto à generatione communicatus, non est tamen terminus à generatione productus: uti hic suppono ex communi Philosophia. Atqui forma generantis, & unio generati sunt extrema diversæ speciei: ut notum est. Ergò formalia humanæ generationis extrema sunt diversæ speciei: Adeoque generatio humana est actio æquivoca. Pro exemplo itaque actionis univocæ assignare debueratis productionem caloris à calore, animæ equinæ ab anima equina; luminis à luce, &c.

CAPUT IV.

Examinatur ingressus ad solutionem quæstionis.

1. VErba sequentia, quibus Marpurgenses quæstionem solvere incipiunt, sunt hæc: *His præmissis, ipsa quæstio nobis est expedienda. Dicimus ergo, Ovum in quantum fæcundum nulla anima informari, neque brutum, neque animal esse. Cujus sententiæ non solùm gravissimos Auctores, sed & ponderosissimas rationes producere possemus, ni nos contrariæ sententiæ argumenta, imò ipsius rei luce meridiana clarior veritas, revocarent.* Hoc est initium probationis. Verùm, *Promissis dives quilibet esse potest.* Quod animæ fæcundi Ovi gravissimos posse tis opponere Auctores, confiteor, quia verum est: Attamen gravissimi Auctores non semper & ubique habent gravissimas rationes. Quod ponderosissimas rationes opponere possetis, non credo: Amo ego Platones, non Thrazones. Parum est dicere, si ad dicere non sequatur facere.

2. Videamus verba sequentia: *Est ergò positio contradicentium. Ovum fæcundum verè informatur ab aliqua anima. In hac obtinenda pugnatur primo auctoritate. Secundo rationibus. Citatur Aristoteles l. 3. de histor. Animal. cap. 3. Sed ò miserum præsidium! Miseret me tui, Magne Aristoteles, te in testem vocari in re à te nunquam tacta. Ut autem quivis cordatus colligere queat, quanta summo huic lumini injuria fiat ipsa verba apponam:* ὠοτοκῦντα ἄκανθαν ἔχει, ἣ ἐστιν ὥσπερ τοῖς τετράποσιν ἡ ῥαχίς. *Hoc est. Qui autem ova pariunt spinam continent: quæ proinde ut dorsum in quadrupedum ordine habetur. Hæc sunt fundamenta, quæ qualia sint, non opus est, ut Logicorum senatum convocem: Inspiciatur modo ipse textus, nunquam sanè hæc positio ex prædictis verbis educetur. Contrarium docet ipse lib. 2. de generat. Animal. Medicos citatos quod attinet, illorum eruditionem sanè admiramur; attamen eorum auctoritas tanta non est, ut nos à veritate abducere queat: In primis cum ipse Plempius hujus sententiæ Coriphæus, diversum sentiat.*

3. Primo ergò arguitis me de mala citatione Aristotelis. Dicitis Aristotelem malè citatum esse unum ex meis meæ conclusionis fundamentis: Dicitis à me irrogari Aristoteli injuriam, & ad vindictam ejus invocatis quemcumque hominem cordatum. Verùm quid dicam? Sanè longè melius est, vel certè minùs malum est irrogare injuriam homini pagano in infernis flammis justè ardenti, quam homini Christiano juxta Domini ac Magistri sui Christi voluntatem vivere satagenti: De hac credo propositione vos Christiani non dubitatis. Atqui vos irrogatis injuriam mihi, homini non tantùm Christiano, sed etiam Catholico, Religioso, Presbytero, &c. Ergò quantumvis ego irrogassem injuriam Aristoteli pagano, quis nostrum gravius haberet peccatum? *Probatur verò minor*: Quia ego nequaquam malè citavi Aristotelem, sed vos malè citatis me: Ergò non ego Aristoteli, sed vos scholasticam hanc injuriam irrogatis mihi. *Patet antecedens*: Quia vos dicitis me citasse Aristotelem *lib. 3. de generat. Animal. cap. 3.* cum ego citaverim istius libri caput septimum. Aristoteles autem isto capite septimo verè habet & docet omnia ova fæcunda esse animata. Ergò non ego malè Aristotelem, sed vos malè citastis me. Quod autem Aristoteles id ibi doceat, patet ex his ejus verbis: *Subventanea ova recipiunt generationem quoad fieri potest: Perfici enim, ut ad animalis fæcunditatem, impossibile est: sensibus enim opus est. At vegetalem animæ virtutem obtinent & fœminæ, & omnia quæ vivunt, ut sæpe dictum est. Quamobrem hoc ovum* (de subventaneo loquitur) *ut plantæ conceptus, perfectus est; ut animalis, imperfectus.* Ecce dicit Aristoteles plus, quam ego eum dixerim dixisse. Dixi ego quod in ovis fæcundis ponat aliquam animam; ipse autem illam ponit non tantùm in fæcundis, sed etiam in subventaneis & infæcundis. Quam ergò malè citavi? Quantam illi irrogavi injuriam? Id ipsum etiam dicit *lib. 2. de generat. Animal. cap. 4.* Ubi istam quæstionem ex professo tractat his verbis: *Quæri potest, quonam modo ova subventanea dicantur vivere? Neque enim ita ut ova fæcunda possunt:* (Nota bene ista verba) *sic enim actu animatum ex eis efficeretur. Neque ita ista se habent ut lignum, aut lapis; quippe quæ corruptione aliqua peccant, & quæ vitam antea quodammodo participarint. Constat igitur hæc* (loquitur de subventaneis) *aliquam habere potentia animam. Sed quam? Illam ultimam habeant necesse est, quæ vegetalis est. Hæc enim omnibus, tam animalibus, quam plantis inest.* Ecce juxta Philosophum inest aliqua anima non solùm ovis fæcundis, sed etiam subventaneis. Videte plura apud Julium Cæsarem Scaligerum *Excercit. 6. in Cardan. num. 7.* Et Daniel Sennertum *in sua Physica hypomn. 4. cap. 6.*

4. Non ergo malè citavi Aristotelem. Attamen si malè citassem, parùm id referret; parùm id curandum foret. Ego enim in Aristotelis, aliorumque paganorum Philosophorum libris non solùm non sum domesticus, sed ne quidem advena, aut inquilinus. Malo legere sanctos Patres, & Philosophos Christianos, ex quibus cum instructione intellectus hauriam voluntati meæ pietatem ac veram humanitatem;

quam

quam homines impios paganos, ex quibus nihil referam, nisi fumum & vanitatem. Unde falsissimum est, quod Aristotelis auctoritatem sumpserim pro meæ conclusionis fundamento: Nullus quippe paganorum Philosophorum mihi tanti est, ut velim super ipsius auctoritate niti & fundari. Omnes enim, qui me noverunt vel ex turbido vulgi murmure, satis noverunt, quid soleam Aristoteli, Porphyrio, aliisque id genus hominibus favoris ac reverentiæ attribuere.

5. Addunt Marpurgenses hæc verba: *Imprimis cum ipse Plempius hujus sententiæ, secundum quemdam, Coriphæus, diversum sentiat*. Et est nova contra me injuria. Quid mirum foret, si ego errassem in citatione vagorum operum Aristotelis, cum vos erretis in citatione tantillæ Apologiæ? Ubi enim ego dixi Clarissimum D. Plempium esse hujus meæ opinionis Coriphæum? Certè non dixi hoc in Apologia. Etenim Clarissimum istum Virum pro opposita sententia, oppositæque sententiæ fundamentis non semel refero, & servata ubique humanitate & reverentia illi debita, illum pro posse meo oppugno. Oppugnatem ego meæ sententiæ Coriphæum? Non ita insanio. Dixi tamen in principio Apologiæ, quod ipse quodam suorum operum loco ab hac sententia non abhorreat: At ab aliqua sententia non abhorrere est hoc alicujus sententiæ Coriphæum esse? Aut ergo Apologiæ verba non intelligitis, aut cavillari & zoilizare diligitis.

CAPUT V.

Examinatur oppugnatio meæ primæ rationis.

SECTIO I.

Defenditur propositio à Marpurgensibus impugnata.

1. HÆc postea sequuntur: *Rationum prima hoc syllogismo continetur. Omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum, & ab aliqua anima informatum: atqui ovum fæcundum operatur operationes verè vitales: ergo est verè animatum. Major est clara, neque quisquam sanus illam negabit. Probatur ergo minor.* Hæc sunt meæ Apologiæ verba. Sequuntur verba Marpurgensium. *Nos primo majorem exenterabimus; deinde de minore. Omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum. Si Logicæ novacula hanc propositionem expolire velimus, peccatur hic in leges bonæ conversionis. Est enim convertens hujus: Omne animatum vitaliter operatur. Jam verò Logici docent propositionem universalem affirmantem converti conversione per accidens, non conversione simplici. Debebat itaque sic converti: Ergo quoddam, quod vitaliter operatur, est animatum: Quæ vera est. Secundo respondeo, Major est particularis. Cæli calor vim habet animalium, quæ ex putri materia fiunt, membra efformandi: Ergonè anima præditus erit? Præterea in corpore recens demortuo operationes exercentur vitales, ubi anima absens est: Quomodo ergò dici potest, Omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum?*

2. Vos nodum in scyrpo quæritis. An praxim & regulas convertendi propositiones noverim, parùm ad rem facit. Interim, sive norim, sive ignorem illas, dico hanc meam majorem, *Omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum*, esse universalissimè veram. Debetis, quod tamen non facitis, bene & providè distinguere inter has duas propositiones; *Omne, quod vitaliter operatur, est animatum*, Et *Omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum*. Prima est falsa; quamvis tamen id non bene probetis: Secunda verò, quam pro mea majori assumpsi, est universalissimè vera. Sive sit conversa benè, sive sit conversa malè, hoc nihil ad rem nostram facit, est tamen universalissimè vera. Quod prima propositio sit falsa, *sic ostendo*: Quia & Deus, & Angeli, & Animæ separatæ vitaliter operantur: Non credo fore, ut hoc negetis. Atqui neque Deus, neque Angeli, neque Animæ separatæ sunt animatæ: Ergò non omne, quod vitaliter operatur, est animatum. *Probatur minor:* Quia esse animatum est esse vel ab anima informatum, vel ex anima compositum. E. g. materia prima, ossa, caro, nervi, cornua, frondes, flores, & id genùs alia dicuntur esse animata, quia sunt ab anima informata; at vero homo, brutum, animal, planta, & alia id genùs, dicuntur esse animata, quià sunt ex anima composita. Neque scio ego tertium modum, quo res quæpiam dici possit esse animata: Si vos illum sciatis, oro, ut illum mihi notificare non omittatis. Itaque esse animatum est esse vel ab anima informatum, vel ex anima compositum; Atqui Deus, Angeli, & Animæ separatæ neque ab anima informantur, neque ex anima componuntur: Uti novit omnis Christianus Catholicam fidem veraciter tenens. Ergò neque Deus, neque Angeli, neque Animæ separatæ sunt animatæ. Sunt quidem viva & viventia, nequaquam tamen sunt animata: Inter viva enim & animata, inter vivum esse & animatum esse, inter vivere & animari, est satis intelligibilis differentia.

3. Quod autem altera propositio, quam pro mea assumpsi majori, sit universalissimè vera, *sic ostendo*: Quia omne corpus, quod vitaliter operatur, est vivum: Atqui omne corpus vivum est animatum: ergò omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum. Major est certissima ac indubitatissima; neque quisquam de illa potest dubitare: Est enim principium physicum. Nam omne ens, quod vitaliter operatur, est vivens: Operari enim vitaliter est operari more vitali & more viventium, quod solis viventibus quadrare potest. Et vita non aliunde colligitur quam ex vitali operatione; adeoque quæcumque sunt vitaliter operantia, indubiè esse debent viva & viventia. Ergò etiam omne corpus, quod vitaliter operatur, est vivum, verumque vivens. *Minor vero est etiam clara*: Quia corpora (intellige ea, quæ sunt ex materia & forma composita) quæ sunt viva, non possunt esse viva semetipsis, uti sunt Deus, Angeli, & Animæ; sed sunt viva per informantem vitam sive animam: Quis enim de eo dubitet rationabiliter? Atqui esse vivum per informantem animam est esse animatum: Uti est per se evidentissimum.

simum, Ergò omne corpus vivum est corpus animatum: Ergò omne corpus, quod vitaliter operatur, est corpus animatum: Ergò mea major, sive fuerit conversa benè, sive conversa malè (id enim nihil omnino refert) est tamen universaliter vera. Vide plura de hoc in capite sequenti.

4. Dixi, *Corpora, quæ sunt viva, non possunt esse, aut certè de facto non sunt viva semetipsis, sed sunt viva per informantem vitam seu animam*. Dixi, *Aut certè de facto non sunt*: Quia transgrediendo omnia corpora, quæ sunt de facto creata, & extendendo mentem ad illa omnia, quæ in infinito divinæ potentiæ continentur thesauro, facilè foret invenire corpus vivum, quod tamen non foret animatum. Etenim per absolutam Dei potentiam dari potest, & creari corpus vivum, & vitaliter vitalium operationum operativum, quod sit substantialiter ac essentialiter completum, non tamen substantialiter & essentialiter compositum; sed quod sit solummodò compositum compositione substantiali ex partibus integralibus, non autem compositione essentiali ex materia & forma. De hujusmodi corporis vivi, essentialiter completi, essentialiterque simplicis possibilitate ego nunquam dubitavi: De quo ex professo dicemus alibi. Atqui hujusmodi corpus vivum non foret animatum: Non enim foret ab anima informatum, neque ex anima compositum. Ergò absolutè dari posset corpus vivum, & vitaliter operativum, quod tamen non foret animatum. Adeoque loquendo generalissimè de omni corpore vivo & vitaliter operativo, tam de absolutè possibili, quam de actualiter existenti, non foret universaliter vera hæc propositio, *Omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum*. Verùm ita non loquimur, neque ita loqui in Physica debemus: Quia Physici se reflectunt ad sola corpora naturalia actualiter existentia, & naturaliter possibilia: inter hujusmodi autem corpora, Omne corpus vitaliter operativum est non tantùm vivum, sed etiam animatum: uti est cuicumque notum. Adeoque major à me assumpta est universaliter vera. Videamus tamen, quid nobis, nostræque huic majori opponant Marpurgenses.

SECTIO II.

Solvitur primum Marpurgense argumentum.

5. OBjiciunt ergò primò: *Cœli calor habet vim animalium, quæ ex putri materia fiunt, membra efformandi*: *Ergonè anima præditus erit?* Est argumentum valdè obscurum, ac in forma parum bona positum. Credo tamen, quod intendunt argumentari, & majorem meam aggredi hoc modo: Cœli calor est corpus vitaliter operativum. Licet enim qualitas sit & accidens, non desinit tamen ideò esse corpus: Nam qualitates materiales etiam vera corpora esse, patet ex S. Augustino Epist. 3. *Hominum iste sensus est, nihil nisi corporea valentium cogitare, sive ista crassiora, sicut sunt humor atque humus, sive subtiliora, sicut aeris & lucis; sed tamen corpora*, &c. Et infrà: *Quamvis & in ipsis corporibus aeri lux incorrupta misceatur*. Ecce S. Augustinus lucem, quæ qualitas est sicut calor, bis dicit esse corpus. Atqui calor cœli non est animatus. Ergò non omne corpus vitaliter operativum est animatum. Ergò major nostra non est universaliter vera. *Probatur major*: Quia operari vitaliter est operari operationes vitales; uti tradi videtur in Apologia. Atqui calor cœli operatur operationes verè vitales: Ergò calor cœli operatur verè vitaliter. *Probatur minor*: Quia conformatio & membranificatio animalium est operatio verè vitalis: uti in Apologia traditur non semel. Atqui calor cœli operatur membranificationem & conformationem animalium; uti videtur ostendere experientia. Ergò calor cœli operatur operationes verè vitales. Ecce, quam benè sustineam partes Marpurgensium? Sustineo profectò nimis benè: Argumentum quippe hoc non est omninò contemnendum.

6. *Respondeo negando majorem*: Etenim calor neque corpus est, neque vitaliter operativus est. Non est, inquam, corpus in propriissima significatione, qua sola entia corporea substantialia vocantur corpora; licet tamen sit corpus in significatione latissima, qua omnia entia corporea, saltem solida & physica, dicuntur esse corpora. Ast neque est vitaliter operativus: Neque id argumentum istud probat. *Ad majoris ergo probationem dissimulo modo majorem; verùm nego minorem*: *Ad cujus probationem nego rursus minorem*: Cœli quippe calor non potest plus animalia conformare aut membranificare, quam ego possim modò Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, aut sacri Romani Imperii Principes creare. Etenim sicut Cardinalium ac Principum creatio est operatio eminentioris, quam ego habeam, ordinis & dignitatis; ita quoque animalium conformatio & membranificatio est actio longè superioris & eminentioris, quam cœli habeat calor, efficaciæ & activitatis: uti dixi satis in Apologia hinc inde, præsertim *sect. 2. num. 15. & 16.* Et *sect. 3. num. 20 & 21.*

7. *Et ratio ulterior est*: Quia calor cœli est ejusdem infimæ cum calore nostro inferiori speciei & essentiæ: Uti apud politiores Physicos est in comperto & confesso. Adeoque est ejusdem etiam cum illo actionis, activitatis, & efficaciæ: Operari enim sequitur ad esse, & modus operandi sequitur modum essendi; uti dicunt Axiomata Philosophica ab omni polito Philosopho universaliter canonizata. Ergo calor cœli nihil potest, quod non potest calor horum inferiorum: Atqui calor horum inferiorum nihil omnino potest in animalium conformationem & membranificationem: Ergò neque calor cœli quidquam potest in illam. *Probatur minor*: Quia calor hic noster inferior potest efficere calefactionem, & caloris productionem, & fortè impulsum loco-motivum, subjecti sui expansivum & rarefactivum: Aliam enim caloris actionem ego neque scio, neque invenire valeo. Atqui animalium conformatio & membranificatio neque est calefactio, neque caloris productio, neque impulsus loco-motivi effectio: Uti est clarum. Ergò calor noster nihil valet in animalium conformationem aut membranificationem. Dixi,

Et fortè

Et fortè impulsum loco-motivum: Ego enim credo hunc etiam esse unum ex effectibus caloris. Hic quippe impulsus est effectus multis agentibus communis; uti ostendo in meo tractatu de impulsibus loco-motivis.

8. Et sanè quis nobilissimas hasce actiones mortuo & accidentali calori attribuat? Nam animalis conformatio & membranificatio non est unica simplex aliqua actio; sed est aggregatum quoddam ex innumeris ac prope-modùm infinitis, partim accidentalibus, partim substantialibus, actionibus: uti dixi in Apologia ex Andrea Laurentio, & eximio Magistro nostro Gregorio Daineff. Atqui unicus calor, sive cœlestis, sive sublunaris, id parùm refert, quicumque & qualiscumque demùm fuerit, tantum valet in administrationem harum innumerarum ac dissimilium actionum, quantum valet unicus homo in administrationem innumerarum dissimilium provinciarum ac nationum. Oportet ergò quærere aliam caussam omnium harum actionum administratricem & dominam. Quæ profectò, meo quidem infirmo judicio, nequit esse alia, quam inexistens ac inhærens semini anima. Hæc in semine & corpore à se informato, inhabitato, & gubernato, est quædam regina plenipotentiaria, quædam universalis & prima caussa, habens innumera accidentia, innumeras qualitates, primas, secundas, tertias, aliasque multas ulteriores, sibi subiectas ac subordinatas, quibus totum membranificationis opus per singulas partes, singulaque membra, inchoat, dirigit, administrat, continuat & perficit.

SECTIO III.

Adhuc examinatur vana ista cœli, ac cœlestis caloris efficacia.

9. ET quia calorem hunc aggressi sumus, videamus, quo fundamento, quo colore multi dixerint & etiamnum dicant, illum esse conformatorem ac membranificatorem animalium ex putri materia præsertim orientinm. Fateor, multi hunc calorem multùm exaltant, eique nobilissimas hasce actiones assignant. Verùm, quo fundamento, quo colore? Credo ego magnum hujus exaltationis motivum esse Auctoritatem Philosophorum Paganorum. Dixit enim Aristoteles, *Sol & homo generat hominem*. Ast hæc Philosophia est pagana, nequaquam Christiana: Debet reformari & Christiana fieri. Credo certè ego firmissimè, hanc de cœlestis caloris efficacia Christianas scholas perambulantem sententiam esse aliquid de reliquiis Gentilismi & Paganismi. Etenim omnes illos hetroclytos & extraordinariæ caussalitatis effectus, quos nos Christiani tribuere debemus Deo vivo & vero, extraordinario suo succursu ordinariæ caussæ defectum supplenti, Pagani Philosophi tribuerunt cœlo, aut ejus vivifico calori. Et sane Pagani isti in suis Paganis principiis philosophabantur non malè: Nam, uti illi noverunt, qui Sanctum Augustinum de Civitate Dei legerunt, Pagani pro suo Deo habebant cœlum & mundum, vel potiùs animam mundi per cunctas mundi partes divagantem, cunctas lustrantem & administrantem. Varronistæ quidem, qui erant Platonicis absurdiores & hebetiores, istam mundi animam credebant esse Deum summum & supremum: Hæc *leg.* 7. *cap.* 6. sunt verba Sancti Augustini: *Dicit ergò idem Varro adhuc de naturali Theologia præloquens, Deum se arbitrari esse animam mundi, quam Græci vocant κόσμον, & hunc ipsum mundum esse Deum. Sed sicut hominem sapientem, cum sit ex corpore & animo, tamen ab animo dici sapientem; ita mundum, Deum dici ab animo, cum sit ex animo & corpore.* Platonici verò Varronistis longè puriores & veriores, licet mundi animam non crederent esse Deum summum, credebant tamen esse Deum à summo primum, totum mundum, omnesque caussas & actiones in eo fieri solitas gubernantem & administrantem. Summum enim Deum ab administratione corporei mundi liberabant, & eam provinciam Diis aliis, præsertim animæ mundi committebant. Tradit hæc omnia Sanctus Augustinus variis in locis. *L.* 10. *de Civit. cap.* 29. *Sed ipse potiùs ista sentiens corrigendus fuit, præsertim cum de anima mundi hujus visibilis, & tam ingentis corporeæ molis, cum illo,* videlicet Platone, *tam incredibilia sapiatis. Platone quippe auctore animal esse dicitis mundum, & animal beatissimum, quod vultis esse etiam sempiternum.* Et *leg.* 13. *cap.* 16. *Et hoc quidem utrum Plato verum de Sideribus dicat, alia quæstio est. Neque enim ei continuo concedendum est, globos istos luminum, sive orbiculos luce sua corporea super terras, seu die, seu nocte, fulgentes, suis quibusdam propriis animis vivere, eisque intellectualibus & beatis, quod etiam de ipso universo mundo, tamquam uno animali maximo, quo cuncta cætera continentur animalia, constanter affirmat.* Et *cap.* 17. ita dicit: *Contendunt etiam isti terrestria corpora æterna esse non posse, cum ipsam universam terram Dei sui, non quidem summi, sed tamen magni, id est, totius hujus mundi membrum in medio positum & sempiternum esse non dubitent. Cum ergò Deus ille summus fecerit alterum, quem putant Deum, id est, istum mundum, cæteris Diis, qui infra eum sunt, præferendum, eundemque existimant esse animantem, anima scilicet, sicut asserunt, rationali vel intellectuali, in tam magna mole corporis ejus inclusa: ipsiusque corporis tamquam membra locis suis posita atque digesta, quatuor constituerit elementa, quorum juncturam, ne umquam Deus eorum tam magnus moriatur, indissolubilem ac sempiternam velint.* &c. Et infrà: *Jovis autem ipsius animam, quem mundum istum volunt, omnibus omnino corporeis elementis, quibus hæc tanta moles à terra in cœlum surgit, inclusam. Hinc enim animam Plato ab intimo terræ medio, quod Geometriæ centrum vocant, per omnes partes ejus usque ad cœli summa & extrema diffundi, & extendi per numeros musicos opinatur, ut sit iste mundus animal maximum, beatissimum, sempiternum, cujus anima & perfectam sapientiæ felicitatem teneret, & corpus proprium non relinqueret, cujusque corpus & in æternum ex illa viveret, & eam quamvis non simplex, sed tot corporibus* tan-

tantisque compactum, hebetare atque tardare non posset.

10. Pagani ergo effectus illos, sive regularis sive irregularis caussalitatis, quorum non poterant assignare aut invenire caussam propriam & particularem, assignabant & attribuebant mundo, cælo, ætheri, aeri, attribuebant, inquam, eorum animæ, & vivifico eorum calori. Idque in suis principiis jure merito: Quia hanc animam firmiter credebant esse caussam cuncta gubernantem & administrantem, ac quoscumque particularium caussarum defectus supplentem. Pagani ergo argumentabantur hoc modo: Caussæ particulares non possunt generare se solis, sed debet cum illis generare simul caussa universalis, illas adjuvans ac in sua actione fortificans: Atqui homo est caussa aliqua particularis; cælum verò, sol, æther, aer, sunt caussæ universales: Ergo solus homo non generat hominem, sed sol & homo generant hominem. Et erat, uti dixi, philosophia hæc in eorum principiis neque incongrua, neque mala. Item argumentabantur hoc modo: Actiones hetroclytæ & irregulares, quarum nulla est caussa particularis & propria, adscribi debent caussæ communi & universali: Atqui caussa communis & universalis sunt anima & vivificus cæli ac ætheris calor; Ergo illi adscribi debent actiones hetroclytæ & irregulares: Atqui animatio & conformatio animalium ex putri materia hetroclytè orientium est actio hetroclyta & irregularis: Ergo adscribi debet cælorum animæ ac calori. Et sanè in principiis paganis est argumentatio rectissima.

11. Ecce, ibi est totum fundamentum, totumque motivum, cur quidam Christiani Philosophi cælum & cælestem calorem ejus ita attollant, tantamque illi efficaciam, & tam universalem illi activitatem adscribant: Est auctoritas & majestas Philosophorum Paganorum: Quibuscum, quamvis non possint in antecedente, concordare tamen volunt in consequente. Ast nunquid rectè? Profectò plusquam obliquissimè. Etenim si antecedens sit paganum, quomodo consequens erit Christianum? Id ego non intelligo. Nos christiani negare debemus non tantùm quod mundus seu mundi anima sit Deus, sive summus, sive magnus à summo factus; sed etiam quod mundus seu anima ejus sit caussa universalis supplens defectus caussarum inferiorum ac particularium. Hæc quippe suppletio est munus caussæ visibilem hunc & contrectabilem mundum gubernantis & administrantis: Ita credimus non tantùm nos Christiani, sed credidere etiam omnes Philosophi Pagani. Atqui caussa hæc mundum visibilem administrans & gubernans non est mundi anima, uti crediderunt Pagani; sed est Deus vivus & verus, uti credere debemus nos Christiani. Ergò neque deficientium particularium caussarum suppletio spectat ad mundum aut cœlum, sed ad Deum vivum & verum, qui fecit & mundum & cœlum.

12. Dico ergò tibi firmiter & constanter, actiones hetroclytas ab ordinariæ caussalitatis semita deviantes, præsertim si sint vitales & substantiales, quales sunt aliquarum materiarum in viva animalia conformatio & membranificatio, non posse attribui cœlo aut calori ejus, sed soli cœli ac caloris ejus Deo ac Domino: Cœli enim activitas ac efficacia est hujusmodi actionum dignitate longè inferior & minor, adeoque in illas nihil potest omninò. Cœlum potest distinguere tempora, dies, menses, & annos; potest calefacere & illuminare, potest hyemem & æstatem, diem & noctem gubernare; at verò materias sublunares animare, conformare, aut membranificare, dico tibi iterum, non plus potest, quam ego possim modò Cardinales aut Principes creare. Unde ovorum, vesparum, ranarum, murium, bombycum, & id genus aliorum animalium conformatio & membranificatio, si non fiat ab inducta in materiam anima, fieri debet à Deo vivo & vero, qui fecit & materiam & animam: Nequaquam verò à cœlo, aut cœli calore. Ego autem dixi semper, & etiamnum dico, fieri has actiones ab inducta anima. Etenim distinguere debes materiæ alicujus animationem, & materiæ membranificationem: Membranificationem dixi semper fieri ab inducta anima; at verò materiæ animationem, quæ est actio membranificatione prior, dico fieri quandoque ab alia anima, quandoque à Deo: Ab alia quidem anima, quando animatio fit per viam animationis ordinariam; at verò à Deo, quando fit per caussalitatem à via ordinaria exorbitantem & hetroclytam.

13. Neque dico id ego solus: Dicunt id etiam alii nobilissimi Medici & Physici. Et, quod miraberis, dicit id ipsum etiam S. P. N. Augustinus *Epist.* 3. in hæc verba: *Ipsa enim*, nimirum magnitudo divinæ virtutis, *animam rationalem, & per eandem etiam corpus humanum, totumque omnino hominem in melius mutandum, nullo modo in deterius mutata coaptavit.* Ecce dicit, quod Deus coaptet animam rationalem, & per animam corpus humanum: Atqui corpus humanum coaptare est illud conformare, organizare, & membranificare: Etenim hæc qui differant? Ergò Deus per animam à se infusam & creatam corpus conformat & membranificat: Ergò anima respectu humanæ conformationis & membranificationis est principium seu caussa Deo subordinata & subauctorata: Nam illa particula, *Per*, non importat ibi habitudinem veri instrumenti; sed habitudinem caussæ principalis secundæ, subordinatæ & subauctoratæ. Atqui caussa secunda subauctorata & subordinata caussæ primæ est vera ac genuina caussa: De hoc enim quis ambigat? Nam particula, *subauctorata*, aut, *subordinata*, vocem, *caussa*, neque diminuit, neque alienat, sed solummodò restringit ac specificat. Ergò juxta S. Augustinum anima rationalis à Deo infusa est vera caussa corpus humanum coaptans, conformans & membranificans. Ecce quantum habeat mea sententia patronum ac tutorem!

SECTIO IV.

Solvitur secundum Marpugense argumentum.

14. OBjiciunt Marpurgenses secundò: *Præterea in corpore recens demortuo operationes exercentur vitales, ubi anima absens est: Quomodo*

modo ergò dici potest, omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum? Volunt argumentari sic: Corpus mortuum non est corpus animatum: Etenim mortuum, & anima spoliatum. Atqui tamen corpus demortuum est vitaliter operans, & operationes vitales exercens: Ergò non omne corpus vitaliter operans est animatum: Ergò præfata ista major nequaquam fuit universaliter vera. *Probatur minor*: Quia in corpore recens demortuo exercentur adhuc varii motus, variæ agitationes & contractiones singulorum membrorum: Atqui hi motus sunt operationes vitales: Sunt enim operationes organicæ. Ergò in corpore recens demortuo adhuc verè fiunt operationes vitales. *Respondeo planè & plenè negando minorem in utroque syllogismo*: Nam motus isti, quos in animalibus recenter exstinctis advertimus, nihil sunt aliud, quam discursus & transcursus sanguinis & spirituum, aliorumque humorum in corpore contentorum, & ab anima egressa desertorum, ideoque motu vago & insulso versùs omnem positionis differentiam discurrentium & transcurrentium: Qui motus in animali demortuo nequaquam sunt vitales. Et sanè quomodò forent vitales in animali mortuo, cum non sint vitales in animali vivo? Ita dico; Motus localis humorum, spirituum, & membrorum, qui fiunt in animalibus vivis, sive sint motus organici sive inorganici, sive sint motus naturales sive voluntarii, nequaquam sunt operationes vitales. Videtur esse contra Thomam Fienum, qui *l. de viribus imag.* omnes hosce motus elegantissimè descripsit, & operationum vitalium, uti apparet, catalogo adscripsit. Verùm maneo in eo, quod dixi. *Hæc me movet ratio*: Quia in præsenti proposito actiones vitales vocamus actiones illas, quæ sunt propriæ alicui principio viventi, quæ ex nativa naturæ suæ condicione fiunt ac fieri petunt ab aliquo principio vivo: Atqui motus localis animalium, omniumque humorum, spirituum, ac membrorum in animalibus contentorum, nequaquam fit, neque fieri petit à principio vivo; sed fit, & ex naturæ lege fieri petit à principio aliquo mortuo & inanimo, tamquam à caussa sua ordinaria & principali: Ergò hic motus nequaquam computari potest inter actiones vitales rerum viventium proprias.

15. *Probatur minor*: Quia hic motus nequaquam fit, neque fieri petit immediatè ab anima; sed fit & fieri petit ab impulsu loco-motivo per amimam impresso: Atqui hic impulsus est principium inanimum & non-vivum: Uti est planum. Ergò hic motus neque fit, neque fieri petit à principio vivo; adeoque non est actio vitalis. Etenim in motu animalium distinguere oportet duas actiones realiter distinctas, realiterque separabiles. E. g. dum in corpore animalis spiritus à corde diriguntur ad cerebrum, aut à cerebro regeruntur ad cor, duæ ibi interveniunt realiter distinctæ actiones. Prima est productio loco motivi impulsus in spiritu aut humore movendo: Et hæc actio fit immediatè ab anima, ideoque est actio verè vitalis. Altera actio est actualis localis motiva vel à corde ad cerebrum, vel à cerebro ad cor; & hæc actio non fit immediatè ab anima, sed fit immediatè ab impulsu per animam impresso: adeoque nequaquam est actio viva, sed planè inanima & mortua. Nam juxta meam Philosophiam, anima movet suas partes, sua organa, sua membra, suos spiritus, suos humores, eo modo, quo movet lapidem, aut aliud simile corpus à se projectum: Atqui corpus projectum non movet anima immediatè per se, sed per intermedium impulsum à se impressum. Unde in hac motione intercurrunt duæ actiones realiter distinctæ ac separabiles: Prima est impulsus in lapidem impressio; altera est facta per impulsum localis motio. Hæc enim Philosophia est ordinaria, communis, & vera: de qua dixi latè in tractatu meo de impulsibus loco motivis. Ergò hæc omnia etiam dicenda sunt de motione illa locali, qua anima movet sua membra, suos spiritus, suos humores, aliaque similia. Adeoque hæc motio nequaquam est actio vitalis: Non enim fit à principio vivo.

16. Quod verò anima hæc omnia non moveat immediatè per se, sed per medium impulsum à se impressum, *sic breviter probo*: Quia sanguinem, chylum, spiritum, lac, semen, aliaque omnia id genus, movet anima eo modo intra suum corpus, quo movet illa extra suum corpus: Eo, inquam, modo movet anima sanguinem & spiritum, dum eos hinc inde per universam sui corporis provinciam distribuit, quo movet eos, dum eos expirat, aut alio quovis modo foras expellit. E. g. eo modo movet anima spiritum, ac omne aliud simile transpirabile corpus, à pulmonibus & thorace usque ad os, quo movet illud ab ore extra se intra aerem sibi circumfluentem, ac se ambientem: Etenim quid ni? Cur enim hic varietur actionis modus, & motionis principium? Quodnam nobis profers hujus variationis indicium aut vestigium? Adferes profectò nullum. Atqui corpora hæc propellit anima foras per impressum à se impulsum: uti nemo negare poterit, qui impulsum admiserit. Ergò similiter hæc corpora per proprium distribuit anima corpus non immediatè per se, sed per impressum à se impulsum. Adeoque, licet hujus impulsus impressio sit vitalis actio, nequaquam tamen ipsa actualis motio facta per inanimum impulsum est talis.

17. Ex his patet, quomodo fiant motus, discursus, & transcursus spirituum ac humorum in animalibus recenter exstinctis. Fiunt, inquam, hi motus à duplici caussa, à duplici impulsu. Nimirum à nativo nativæ levitationis impulsu (spiritus enim vitales & animales sunt natura sua leves & levitantes) & ab impulsu adventitio per animam, dum adhuc in corpore erat, spiritibus impresso. Qui duo impulsus ob subitum animæ è corpore egressum sese mutuò turbant & interpellant, ac mutuam actionem confundunt ac distrahunt. Hinc enim oritur motus adeò inconditus, adeò impolitus, adeò distortus & irregularis. Impulsus enim ab anima impressus pereunte aut exeunte anima non exit, neque perit: Non plus quam pereat aut abeat impulsus projecti lapidis ad interitum aut abitum hominis projicientis. Manet ergò is impulsus adhuc in spiritibus & humoribus, eosque movet & agitat, uti illos moveri & agitari videmus. Verùm quia ab

animæ

animæ directione & manu-ductione desertus est, ideò caussat motum adeò enormem & impolitum. Hi ergò motus non sunt operationes vitales; non plus quam volatus lapidis per aera projecti: Sunt enim motus planè similes ab eadem specie caussa producti & principiati. Ergò corpora recenter mortua, sicut non sunt animata, ita neque vitaliter operantur, neque in vitalibus operationibus occupantur: Adeoque mea major constans perseverat in sua universali veritate.

CAPUT VI.

Ostenditur quædam evidens Marpurgensium hallucinatio.

1. AUdiamus, quæ sequantur: *Major, quam nemo sanus negare audet, probatur. Quia nutritio, & augmentatio sunt actiones evidenter vitales: Atqui carnificatio, ossificatio, membranificatio, plumificatio, omnisque alia similis conformatio & organizatio, est vera nutritio & augmentatio: Uti certum est intelligenti terminos. Ergo certum est, conformationem ac cujuscumque viventis organizationem esse actionem verè vitalem. Certa ergò est major. Neque scio, quod quisquam Physicus aut Medicus illam negaverit.* Hæc ferè sunt verba meæ Apologiæ. Audite, quid ad hæc reponant Marpurgenses. *Respondeo, insons patitur. Debebat hæc conclusio educi, Ergò omne corpus, quod vitaliter operatur, est animatum; sed video hanc, Ergò conformatio & cujuscumque viventis organizatio est actio verè vitalis. Illam inficias imus, hanc schola nostra nunquam negavit.*

2. Ecce, arguitis me de inordinata probatione, & illegitima illegitimi consequentis illatione: Dicitis, quod malè pro syllogismi mei conclusione posuerim hanc propositionem, *Ergo conformatio & organizatio sunt operationes vitales*; Utpote qui ponere debuerim hanc, *Ergò omne corpus vitaliter operans est animatum*. Verùm, salva pace vestra & modestia mea, impingitis nimis evidenter. Intuli ego quam optimè: Et si intulissem ita, ut vos inferendum fuisse dicitis, intulissem sanè quam pessimè. *Ratio est clara*: Quia, ut quis legitimè inferat, inferre debet propositionem probandam: Uti novit quicumque trium dierum Logicus. Atqui in prima Apologiæ meæ sectione, *num.* 4. propositio probanda non fuit major syllogismi primi *num.* 3. positi, *Omne corpus vitaliter operans est animatum*; sed fuit major secundi syllogismi probantis minorem primi, *Organizatio ac ovi in pullum conformatio, ossis, carnis, nervi, plumarum, aliorumque similium productio est verè vitalis actio & operatio.* Ergò ego quam optimè intuli, & dum me arguitis, contra omnem justitiam arguitis. *Minor est clara*: Quia propositio ibi probanda est propositio à Doctissimo Carrerio negata: Contra illum quippe ibi ago & arguo. Atqui Carrerius non negavit majorem primi, sed majorem secundi syllogismi: Si Carrerium legissetis, id probè novissetis. Ergò propositio probanda fuit major secundi, non autem major primi syllogismi. Videte ergò, quàm malè ego intulerim, & quam rectè & justè illi me arguerint.

3. Verùm majorem illam, quæ adeò vera est, adeoque certa, quam neque potestis falsificare, neque infirmare, cur, inquam, hanc majorem per falsas labyrinthos & vanos apparatus conamini in pravæ suspicionis famam detrahere? Dicitis eam esse malè conversam, dicitis esse non benè probatam: Hæc omnia quorsùm? Manet sanè inconcussa veritas, & impugnata clarescit magis. Dico enim illam esse sanctissimè veram. *Et ostendo illius veritatem adhuc per hunc discursum*: Quia ita se habet operari vitaliter ad vitam, sicut se habet operari liberè ad liberum arbitrium: Sicut se habet operari voluntariè ad voluntatem, sicut se habet operari intellectualiter ad intellectum, sicut se habet operari rationaliter ad rationem, &c. Etenim inter hæc omnia quæ est disproportio aut disparitas? Profectò, mea quidem sententia, est planè omninò nulla. Atqui omne suppositum operans liberè habet liberum arbitrium, omne suppositum operativum voluntariè habet voluntatem, omne suppositum operativum intellectualiter habet intellectum, &c. Ego sanè non video, quis de his omnibus possit dubitare. Ergò similiter omne suppositum operativum vitaliter habere debet vitam. Atqui aliquod suppositum habere vitam est esse vivum: Ergò omne suppositum vitaliter operativum debet esse vivum. *Et ratio à priori est evidentissima*: Quia omne suppositum, quod operatur aliqua operatione, debet habere in se formale istius operationis principium: Quomodo enim operaretur sine principio formali operandi? Omne, inquam, suppositum alicujus operationis operativum, debet in se habere formale istius operationis principium. Idque jure certè plus quam merito: Nam esse alicujus operationis operativum, nihil est omnino aliud, quam habere in se formale istius operationis principium. Ego sanè non video, quis possit de hoc dubitare, multò minùs quis possit illa negare. Ergò omne suppositum operationis vitalis operativum, habere debet in se formale operationis vitalis principium: Atqui formale operationis vitalis principium est sola vita. Sicut operationis liberæ formale principium est solum liberum arbitrium, sicut formale principium operationis voluntariæ est sola voluntas, sicut formale principium operationis intellectualis aut rationalis est solus intellectus & sola ratio, &c. Ergò omne suppositum vitalis operationis operativum debet habere vitam, adeoque esse vivum.

4. Pergamus adhuc parùm ulterius. Dicebatis suprà hanc propositionem, quam ego pro majori assumpseram, *Omne corpus vitaliter operativum est animatum*, esse convertentem hujus, *Omne animatum vitaliter operatur*, seu *est vitaliter operativum*: Adeoque illam propositionem non potuisse à me assumi universaliter, sed debuisse assumi particulariter: Eò quod convertens universalem affirmativam nequeat esse universalis, sed de jure sit solummodò particularis. Ad hæc quid dicam? Ut verum dicam, in eo errastis etiam. Etenim tantùm abest, ut mea propositio sit convertens propositionem vestram, ita ut vestra sit convertens meam. Dico vobis, ita est: Hæc mea propositio, *Omne corpus vitaliter operativum est animatum*, non est convertens hanc,

Omne corpus animatum est vitaliter operativum; sed è contrà hæc vestra est convertens istam meam. Videte ergò, quam rectè philosophemini, quam rectè me arguatis de illegitima propositionum conversione. *Ratio hujus est clara & firma*: Quia inter duas propositiones affirmativas in subjecto & prædicato alternantes & clypeum mutantes, illa, quæ est universaliter vera, est propositio conversa; illa verò, quæ non est vera universaliter, sed tantùm particulariter, est propositio convertens; Uti vos negaturos esse non timeo, quos bonos Logicos esse præsumo. Atqui mea propositio est universalissimè citra ullam exceptionem vera, uti hactenus satis ostendi, ideoque non ostendam ampliùs; ast verò vestra propositio nequaquam est vera universaliter, est vera solummodò particulariter: Ergò inter istas nostras propositiones mea debet esse conversa, vestra verò debet esse convertens: Cujus vos dixistis contrarium.

5. Quod vestra propositio non sit vera universaliter, *Ita probo*: Quia dari potest corpus verè animatum, quod tamen non sit vitaliter operativum: Ergò non omne animatum est vitaliter operativum: Ergò vestra propositio nequaquam est universaliter vera. *Ambæ consequentiæ patent*; *probatur ergò antecedens*. Quia potest animam poni in subjecto planè nudo, & omnibus omnino dispositionibus ad quamcumque vitalem operationem eliciendam necessariis orbato: E.g poni potest anima in lapide, in terra, aere, vel igne. Id ergò semel fiat: Quia ex possibili posito in actu nihil sequitur repugnans. Tunc istud compositum ex inepta ad vitalem operationem materia, & anima, erit corpus verè animatum, vereque vivum: Atqui tamen non erit vitaliter operativum: Non quidem defectu operativæ animæ, sed defectu apti subjecti, & bene accommodatæ materiæ. Ergò potest dari corpus animatum & vivum, quod tamen non sit vitaliter operativum. *Et ratio ulterior est*: Quia ita se habet operari vitaliter ad corpus vivum & animatum, sicut se habet operari sensibiliter ad corpus anima sensitiva animatum: Atqui dari potest, ac sæpè in mundo datur corpus anima sensitiva animatum: quod tamen non sit sensitivum, neque sensibiliter operativum: Ut dixi suprà *cap.* 2. ex Sancto Augustino. Ergò similiter dari potest corpus vivum & animatum, quod tamen non sit vitaliter operativum. Videte ergò, quam bene me de malis consequentiis, ac malis propositionum arguatis conversionibus.

CAPUT VII.

Examinatur oppugnatio hujus minoris, Ovum fæcundum operatur operationes verè vitales.

1. APud Marpurgenses hæc sequuntur: *Nunc ad minorem*, *Ovum fæcundum operatur operationes verè vitales*. *Minor negatur*: *Quandoquidem ad oculum pateat*, *Ovum fæcundum*, *in quantum tale*, *non edere operationes vitales*. Audite homines illuminatos; quibus etiam intelligibilia & insensibilia pateant ad oculum. *Sed & illa hoc muro cingitur*: *Quia organizatio*, *ac ovi in pullum conformatio*, *ossis*, *carnis*, *nervorum*, *plumarum*, *similiumque productio est verè actio vitalis*: *Atqui has operationes ovum in semetipso operatur*; *Ergò ovum operatur operationes verò vitales*. Hic syllogismus est meus. At quid reponunt Marpurgenses? *Respondeo primò*: *In hac probatione peti principium*. *Quis enim hanc minorem*, *Atqui has operationes ovum in semetipso operatur*, *quæ in superioribus negata est*, *concessit*? *Hæc nunc est Helena*, *pro qua saltamus*. *Respondeo secundo ad majorem*: *In ista vitalium actionum collectione ultimam esse resecandam*, *ut experientia docet*, *non enim est actio vitalis*. *Quod enim in homine sunt pili*, *hoc plumæ in volatilibus*: *Sed pilorum productio non est actio vitalis*: *Ergò nec plumificatio*.

2. Primò itaque me de petitione principii accusatis: Verùm injustissimè. *Ratio est clara*; Quia petere principium est propositionem incertam & ambiguam assumere pro certa & indubitata: Est propositionem aliquam assumere & allegare pro principio, quæ verè principium non est: Est propositionem probatione indigentem sine probatione adducere in medium, tamquam si probatione non indigeret. Atqui nihil horum ego feci: Nam omnes & singulas meas propositiones, quæ alicujus probationis indigere videntur, probo per discursus hinc inde, ut timeo, nimis longos. Ergò qua conscientia me de principii petitione arguitis? Profectò parùm timorata. Possum & ego vos arguere? Non arguam quidem de petitione principii, sed de nimiùm insulsa negatione. Etenim omnia negatis, & nullius negationis legitimitatem probatis. Magni ego facio Philosophum subinde negantem, subinde affirmantem; semper autem dicti sui, sive negativi, sive affirmativi, rationem, eamque efficacem, allegantem.

3. Secundò dicitis, plumificationem non esse actionem vitalem. Et hoc dictùm probatis ratione contenta in hisce verbis: *Quod enim in homine sunt pili*, *hoc plumæ in volatilibus*: *Sed pilorum productio non est actio vitalis*: *Ergò nec plumificatio*. Ast hujus rationis efficaciam ego nullus intelligo. Quare enim pilorum productio non est actio vitalis? Quis ante vos Physicus aut Medicus pilificationem ex vitalium actionum albo delevit? Reverà nullus. Vos primi estis. Pro hoc dicto vestro tam novo, tam exorbitanti, imò tam paradoxo, saltem aliquam adduceretis rationem vel auctoritatem: Dicitis rem inauditam, eique nihil roboris, nihil firmitatis datis. Ecce, *Turpe est Doctori*, *cum culpa redarguit ipsum*. Vos verè principium petitis, qui me de isto vitio accusatis. Rem quippe improbabilem sine probatione allegatis.

4. In vestri tamen gratiam argumentabor hoc modo: Actio vitalis debet esse productio rei animatæ & vivæ: Atqui neque pilificatio, neque plumificatio est productio rei animatæ & vivæ: Etenim neque plumæ neque pili animantur, neque ab anima informantur; uti de pilis est vulgata Physicorum sententia. Ergò neque pilificatio, neque plumificatio potest esse actio vitalis. *Probatur major*: Quia actiones speciem & nomen suum sortiuntur à suo termino: E. g. denomina-

tionem

tionem substantialis, accidentalis, spiritualis, materialis, naturalis, supernaturalis, &c. sortiuntur actiones à termino suo substantiali, accidentali, spirituali, materiali, &c. Ergò etiam denominationem vitalis sortiri debent à termino suo vitali: Atqui terminus vitalis est idem quod terminus animatus & vivus: Ergò actiones, ut vitales sint, habere debent terminum vivum, seu animatum; adeoque actio vitalis debet esse productio rei vivæ seu animatæ. Ecce, quam agam seriò & fideliter partes Marpurgensium.

5. *Respondeo negando majorem*: Neque enim habet apparentiam. Ad vitalem actionem nequaquam requiritur, quod sit productio rei animatę. Neque ullus sanus Philosophus id unquam somniavit, multò minùs affirmavit. Idque jure merito: Nam chylificatio, sanguificatio, lactificatio, spermatificatio, spiritificatio, rorificatio, aliæque quamplurimæ similes actiones, sunt sine controversia actiones vitales: Quis enim unquam Philosophus de hoc dubitavit? Neque credo dubitare Marpurgenses: Atqui nulla harum actionum est productio rei animatæ: Nam neque chylus, neque sanguis, neque sperma adhuc testibus affixum, neque lac, neque spiritus, neque ros, animantur aut ab anima informantur; uti constat apud Physicos & Medicos. Ergò actio vitalis nequaquam esse debet productio rei vivæ & animatæ. *Major est certissima, & à nemine neganda*: Etenim actio vitalis est actio, quæ ex natura sua postulat fieri & principiari à principio vivo: Atqui omnes istæ præfatæ actiones petunt principiari à tali principio: Ergò omnes illæ sunt actiones vitales.

6. *Ad majoris probationem falsa est major universaliter sumpta*: Licet enim actio sæpe sumat speciem & nomen à termino, nequaquam tamen semper. Sæpe ergò sumit actio nomen & speciem à termino: Ita fit in exemplis in argumento adductis. Aliquando à suo formali principio: Ita fit actioni liberæ & voluntariæ. Aliquando à principio & termino simul: Ita fit actioni univocæ & æquivocæ. Aliquando à subjecto, in quo recipitur: Ita contingit actioni immanenti & transeunti. Aliquando à modo fiendi: Ita fit creationi & eductioni. Actio ergò, ut vitalis sit, non debet esse rei animatæ productio, non debet habere terminum vivum & animatum: Quia speciem & vitalitatis nomen sumit à suo principio, non autem à suo termino. Actio quippe vitalis est illa, quæ ex natura sua fieri petit à principio vitali, sive cujus nativum ac ordinarium formale principium est aliqua vita seu anima. De quo non malè Fienus *l. 2. de format. fœtus, fol.* 54.

7. Præterea in argumento isto falsa est principalis minor: Licet quippe multi Philosophi negent vitam & animam pilis nostris, nulli tamen eam negant volatilium plumis. Marpurgenses, vos estis primi. Idque, more vestro, nulla allegata ratione. Nunquid ergò rursus principium petitis? Non possum vos excusare. Dico ergò, tam pilos, quam plumas esse verè vivos, & animatos: Adeoque tam pilificatio quam plumificatio est vera rei animatæ productio. Quantumvis ergò vitalis actio deberet esse rei animatæ productio, nihil adhuc pilificationi & plumificationi deesset, quo minùs vitales actiones essent. Nolo ego hoc multis probare: Neque enim hæc huic quadrant loco. Probat id eleganter ac breviter Thomas Fienus *l. 2. de form. fæt. fol.* 131. Hæc sunt verba ejus. *Dicet, pilos & ungues non esse veras corporis partes, neque anima rationali informari. Verùm quin sint, non puto ullum doctum debere dubitare; etsi sciam communem opinionem in contrarium esse. Etenim pili à natura sunt intenti, & habent suum specialem in corpore usum, ut in superciliis est manifestissimum. Crescunt ad determinatam quantitatem, pulcherrimo ordine: In omnem dimensionem. Nam cum amputati sunt, extrema, quæ obtusa sunt, iterùm tenuia evadunt: Quod indicium est, in omnem dimensionem crescere. Habent suas radices, quibus enascuntur: Quæ omnia indicia sunt, non fortuito expelli, aut excrementa esse, sed veras ac legitimas partes. In aliis animalibus sunt veræ partes ipsorum; quare non & in hominibus essent? Nam in aliquibus crescunt mira pulchritudine, & colorum ordine & diversitate*; *ut in pantheris, leopardis, tigridibus*, &c. *In equis natura ex proposito & peculiari intento partem magnam carneam producit, non ad alium finem, quam ut ex ea longissimi & copiosissimi pili caudæ pulcherrimo ordine enascantur. Quod in avibus plumæ, in histricibus & echinis calami, & spinæ; in aliis animalibus sunt pili: Et plumas avium, & calamos histricum quis non videt veras illorum animalium esse partes.*

8. Ecce, non conveniunt Marpurgenses cum Thoma Fieno. Fienus argumentatur à plumis ad pilos affirmativè; Marpurgenses verò à pilis ad plumas negativè. Supponit Fienus pro claro & certo, plumas esse vivas & animatas; Marpurgenses verò supponunt eas esse inanimatas. Cui parti hic credendum est & adhærendum? Ego adhæreo partibus Fieni. Idque meritissimo jure: Nam omnis pars sensitiva, in qua anima aliquam efficit sensationem, est viva & animata: Anima quippe nequit sensationem imprimere partibus à se non animatis. Item omnis pars, quam anima motu voluntario movet, est ab anima informata. Atqui anima avium plumis imprimit & voluntariam motionem, & veram sensationem; licet non ita perfectam, uti imprimit carni & nervo: Ita enim nobis ostendit quotidiana experientia. Ergò plumæ sunt verè vivæ & ab anima informatæ. De quo alibi latiùs.

CAPUT VIII.

Examinatur oppugnatio alia ejusdem minoris?

1. AUdite, quid sequatur in contrascripto Marpurgensi: *Audiemus nunc aliam minoris probationem: Quia ovum, dum calore sibi proportionato ac bene temperato fovetur, utpote per incubationem gallinæ, per aquam tepidam, per tepidum furnum, per fimeta, per mammillas muliebres, per axillas humanas, ut tradunt Aristoteles* l. 6. de Histor. Animal cap. 1. *Et Plinius* Tom. 1. l. 10. c. 52. 53. 55. *conformantur in pullos*: *Similiter uti*

uti docet experientia ova piscium & ranarum tempore verno cum aqua impudenter potata aliquando conformantur & organizantur in stomaco humano. Item ova bombycum in fine veris conformantur & organizantur seipsis, sine ulla extrinseca incubatione vel fotione; conformantur enim in cista vel scrinio posita. Hæc verba sunt mea: Quibus ita respondent Marpurgenses. *Respondeo primo: In hac probatione multa continentur nostram & veram sententiam stabilientia. Damus, & lubentes, has operationes, quatenus calore incubantis, semen in ovo ab utroque parente collatum, in quo est spiritus, calor, & natura principium motus fovetur habens, & hæc impelluntur calore externo, ut perfecta pulli essentia proveniat; sed hæc de ovo ut sic asserere, magna est temeritas.*

SECTIO I.

Conformatio Ovi non est opus ullius spiritus Ovo proprii.

Certè verba hæc sunt adeò subtilia, adeoque sublimia, ut ego illa nequaquam intelligam. Nescio, quid velitis dicere. Si velitis, ut vobis respondeam, debetis me clariùs interrogare. Quantùm tamen colligo, dicitis conformationem ovi per incubatum gallinæ conformati, esse effectum spiritus & caloris à gallina incubante provenientis. Et additis insuper, quod magna sit temeritas opus istud animæ ovum informanti attribuere. Verùm, bona verba quæso. Nam conformationis opus attribuere animæ materiam conformatam inhabitanti, est opus vitale attribuere principio vitali: Atqui in hac attributione & assertione, si fortè nulla sit veritas; quæ, quæso, est temeritas? Sanè, meo quidem judicio, major est temeritas quempiam temerè judicare, quam hanc meam assertionem firmis ac solidis rationibus probatam ac firmatam, uti ego me fecisse spero, in medium allegare.

3. Et sanè, si ego temerarius fuerim, fui profectò non solus. Fuit mecum etiam Thomas Fienus, nec non Fieni Antagonista Henricus du Gardin. Is postquam pro invenienda vera conformationis caussa in omnem partem se volutasset, tandem *fol.* 33. ita dicit: *Nam quæ alia ratio esset, cur ex ovo gallinæ fieret pullus gallinaceus, quam quia in ovo pulli est aliqua anima, quæ similem speciei gallinaceæ pullum producat? Quæ ratio, cur ex semine tritici fieret triticum, ex semine avenæ avena, quam quod in semine tritici sit anima triticea, & in semine avenæ avenacea, quæ ex illo triticum, ex hoc avenam producat ac conformet?* Et verè jure merito: Nam nobilissimum conformationis & organizationis opus nequaquam fieri potest à calore, nequaquam à spiritu: uti hic affirmant, (quantum ego verba eorum obscurissima intelligo) Marpurgenses. Quod fieri nequaquam possit à calore, dixi jam aliquoties plus quam satis. Etenim qui unus idemque specie calor, purum accidens, proprietas naturalis imperfecti elementi, possit esse caussa ossificationis, membranificationis, chylificationis, sanguificationis, carnificationis, frondificationis, florificationis, fructificationis, cortificationis, aliarumque infinitarum similium nobilissimarum ac eminentissimarum actionum? Qua virtute possit unicus ille calor efficere cor, hepar, aures, nares, totam divinam & admirabilem oculi fabricam tot tunicis, humoribus, musculis, nervis, distinctam ac expolitam? Sanè tantam hujus accidentis activitatem ac efficaciam alibi decanta, quia mihi nunquam persuadebis.

4. Et sanè si animalium ova, ac terræ implantata, aut in cista vel scrinio occultata semina non habent animam, à qua caussa illam accipiunt? Nunquid etiam à calore, ita ut calor sit non tantùm ovorum & seminum conformator & organizator, sed etiam progenitor & animator? Credo ego firmissimè, id etiam Marpurgenses intrepidè affirmaturos. Verùm qua fronte? Nam qua virtute calor producet animam omnium animalium, omniumque seminum? Animam galli, passeris, turdi, perdicis, falconis, &c. Animam frumenti, avenæ, hordei, petrosillini, pimpernillæ, rhabarbari, pastanacæ, lactucæ, &c.? Crede mihi, tot seminum adeò diversorum, adeoque dissimilium animatio & conformatio sunt actiones virtute caloris longè superiores & eminentiores. Si enim calor tantùm posset, foret ens efficacissimum totius universi, adeoque etiam nobilissimum: Nam entium nobilitatem nos metiri & colligere solemus ex eorum efficacia & activitate. Quærere ergò oportet aliam harum actionum caussam, quam ego non credo esse, aut esse posse aliam, quam aliquam veram vitam, veramque animam.

5. Non enim etiam spiritus est harum actionum efficiens caussa. *Ratio est*: Quia si quis spiritus foret ovorum ac seminum conformator, ac organizator, is esse deberet, vel spiritus animalis, vel vitalis, vel naturalis, vel generativus: Etenim quis foret alius quintus? Atqui nullus horum est. Non enim est spiritus vitalis: Quia ille dumtaxat est instrumentum pulsus, & delationis caloris per universum animalis corpus. Neque est spiritus animalis: Quia ille solummodò est instrumentum motus & sensus. Neque etiam est spiritus naturalis: Quia talis spiritus nequaquam datur, ut est communis opinio nobiliorum Medicorum. Ita enim docent Thomas Fienus variis in locis, Capivaccius, Carrerius *disput.* 40. *cap.* 12. Rodericus Vega *sect.* 5. *comment. sup. cap.* 38. *artis parvæ*, aliique quam plurimi. Neque etiam esse potest spiritus generativus: Quia is datur longè minùs, nec ullus Medicorum eum posuit, nisi solus Avicenna. Ergò nullus est spiritus, qui esse possit seminum & ovorum conformator, multò minùs animator. *Præterea:* Opus conformationis fieri debet à potentia conformatrice: De quo nemo potest dubitare. Etenim sicut visio fieri debet à potentia visiva, & auditio à potentia auditiva, & imaginatio à potentia imaginativa, & chylificatio à potentia chylificativa, & sanguificatio à potentia sanguificativa, &c. Ita quoque conformatio fieri debet à potentia conformativa. De hoc, inquam, nemo potest dubitare. Atqui potentia conformativa non est in spiritibus, neque in naturali, neque in vitali, neque in animali: Ergò con-

gò conformatio fieri nequit à spiritu. *Probatur minor*: Quia potentia conformativa est potentia vitalis alicujus animæ: Atqui potentiæ vitales nequeunt esse in spiritu: Ergò potentia conformativa nequit etiam esse in spiritu. De majori non credo fore dubitandum: Nam potentia conformativa numeratur in catalogo potentiarum animæ vegatativæ, sicut potentia visiva computatur in numero potentiarum animæ sensitivæ. *Probatur ergò minor*: Quia potentiæ vitales non possunt subjectari, nisi in illo subjecto, in quo subjectatur anima: Nam potentiæ vitales vel in ipsa anima, vel certè in animæ subjecto subjectantur. Atqui in spiritibus nulla subjectatur anima: ut docent politiores quicumque Physici. Ergò potentiæ vitales nequeunt esse aut subjectari in spiritu. *Ratio majoris est*: Quia potentiæ vitales producuntur ab anima per actionem emanativam. Uti certum est. Atqui forma emanativè agens per actionem emanativam nihil producit extra semetipsam, vel extra proprium suum subjectum: Uti etiam apud omnes est indubitatum. Ergò potentiæ vitales non possunt subjectari extra subjectum animæ: Subjectari enim debent vel in anima, vel in informata per animam materia.

6. Et, sanè quod ovorum ac seminum conformatio non possit esse opus alicujus spiritus, *adhuc ostendit hæc ratio illis propria*: Quia in ovis avium, & plantarum seminibus nullus est spiritus; neque animalis, neque vitalis, neque naturalis: Ergò hæc non possunt conformari & organizari à spiritu. Antecedens, de quo solo dubitari potest, probare volo elegantissimo discursu Thomæ Fieni: *Nam quo argumento potest probari, aut quo signo potest colligi, in ovis avium & albumine illo frigido, in siccis plantarum seminibus, antiquatis fabis, pisis, aut frumento, quæ jam aliquot annis in granario jacuerunt, & tota nihilominùs adhuc crescere valent, inesse spiritus? Seminibus, quę ex natura sua, ut sint fæcunda, debent esse actu calida, ut sunt semina humana, & animalium quadrupedum, & fortè etiam piscium, spiritus inesse non nego: At seminibus illis, quæ possunt permanere fæcunda sine actuali calore, ut ovis avium & seminibus plantarum, valde verisimile est & meo judicio certum, nullos spiritus inesse. Quibus rebus non inest calor actu, non videntur quoque inesse spiritus: Quia nullus spiritus est sine actuali calore. Spiritus enim perdit & essentiam & fæcunditatem suam, mox ut perdit calorem actualem. Adeò ut Medici & virilis membri longitudinem, & lentam seminis ejectionem inter caussas ponant sterilitatis; quod ipsæ aliqualis spirituum refrigerationis sint caussæ. Nam si essent spiritus in ovis, sicut in aliis seminibus, cur cum ipsa essent refrigerata, non eodem modo perderent fæcunditatem, sicut alia semina? Quæ posset esse ratio, cur semina hominum & quadrupedum magis perderent suam fæcunditatem refrigerata, quam ova, seu semina avium? Porrò veritati admodum consentaneum est, plantas neque calore, neque spiritu vivere. Nam cum calor, quo vita constat, sit calor actu, & calor actu sit qualitas natura sua sensibilis, & non possit esse calor actu, qui non sit sensibilis, & in nullo quantocumque cumulo herbarum sentiatur ille calor actu; planè verisimile est herbis nullum calorem actualem inesse. In herbis in media aqua nascentibus, & usque ad summum aqua frigidissima tectis, & tenuissimo caudice & folio, quæ frigore aquæ undique pervadi possunt, præditis, quomodo imaginabile est calorem actu posse latitare, & conservari, ut frigiditate illa copiosa aquæ non extinguatur? Quod ad spiritus attinet, si arboribus & plantis inessent, quando putantur, decerpuntur, præciduntur, quomodo contenti in eis spiritus non exstinguerentur, ac in auras evolarent? Plantarum actio est vegetatio, nutritio, auctio; ad quas spiritu nequaquam opus esse videtur. Etenim, si præstantissimi Medici ad actiones vegetativas humanas longè actionibus vegetativis plantarum excellentiores exercendas spiritu minime opus esse judicent, cur opus esse judicabimus ad vegetativas harum exercendas? Non esse autem opus ad illas, tenent, quicumque spiritum naturalem in humano corpore negant. Inter quos est Manardus* l. 15. Epistolar. Epist. 1. *Valesius* 2. controvers. cap. 17. *Segarra* in præfat. libror. de facult. natural. pagina 354. *Mercenarius* in Elucidationibus, fol. 475. *Rodericus à Vega* sect. 5. comment. sup. cap. 38. artis parvæ. *Carrerius* disp. 40. cap. 12. sup. Avicennam. *Ludovicus Lemosius* 12. Methodi. *Capivaccius*, *& multi alii*. *Spiritus produci ac generari non possunt sine actuali calore. Debent enim produci ex vaporibus succi alimentalis ipsius plantę à calore actuali excitatis. Si in plantis actualis calor non est, quomodo vapores illi queunt excitari? Adeo, ut verisimile sit, seminum plantarum fæcunditatem non à spiritibus, sed ab aliis qualitatibus ac dispositionibus eis inexistentibus nobis incognitis & incognoscibilibus dependere: quæ ad aliquod tempus in seminibus permaneant, tandem verò antiquitate & exsiccatione nimia pereant & exstinguantur*. Ova ergò & plantarum semina conformari ac organizari nequeunt à spiritu: Nullo enim intra se spiritu calent.

SECTIO II.

Solvuntur contraria argumenta.

7. I*Nstabis tamen contra hæc*: Quia ovum est verum animalis ovipari semen: Atqui omni semini inest spiritus: Neque id quovis modo; sed sicut pars essentialis inest suo toti: Spiritus enim est seminis pars essentialis, simul & integralis illud essentialiter constituens, ac integraliter complens. Ergò omni ovo inest spiritus: Ergò hic spiritus esse potest ovi conformator & organizator. *Probatur minor*: Quia semen est nobilissima ac defęcatissima portio sanguinis: Atqui sanguis est totus spirituosus: Ergò multò magis semen. Docet hoc Sanctus Thomas *l.* 2. *contra Gentes*, *cap.* 89. Et 1. *p. quæst.* 118. *art.* 4. *ad* 5. his verbis: *Et ideò non oportet, quod illa vis activa habeat aliquod organum in actu, sed fundatur in ipso spiritu incluso in semine, quod est spirituosum, uti testatur ejus albedo*. Ecce dicit Sanctus Thomas spiritum includi in semine: Atqui non includitur sicut locatum in loco: Ergò sicut pars in suo toto. Idem non semel dicunt Cajetanus ac Ferrariensis, sicut & ipse Aristoteles. Et hinc dicunt quidam Medici, quod semen habeat spiritus sibi intrinsecè unitos, ac intrinsecatos; adeoque à se omninò inseparabiles. *Respond.*

tamen

tamen negando minorem utriusque syllogismi: Fateor quidem semen, quamdiu in testibus aut matrice est, benè calidum, benè clausum, beneque ab anima actuatum, esse egregiè spirituosum, ac plurimis in se contentis spiritibus undique pervasum ac repletum; Adeoque & ovum, quamdiu in utero gallinæ est, esse omnino spirituosum, ac à plurimis spiritibus pervasum. Sed nego spiritus illos esse ovo aut semini intrinsecatos: Nego illos contineri in semine tamquam partem essentialem aut integralem in suo toto: Nego illos esse de essentia, aut essentiali constitutione seminis. Etenim, juxta communem Medicorum doctrinam, spiritus illi sunt influentes & adventitii, venientes & recedentes; & non ingredientes essentialem compositionem chyli, seminis, sanguinis, aliorumque humorum. Attamen tales spiritus nequaquam sunt in semine foras misso & refrigerato: Etenim spiritus, ubi semen à debiti vasis custodia & clausura spoliatur, statim exit & evaporatur, relinquitque semen frigidum, omni calore denudatum: Ubi autem non est calor, quomodo erit spiritus? Atqui ova sunt quædam avium semina: Sunt, inquam, semina non tantùm nuda & simplicia; sed jam permixta, actuata, fermentata, ac recipiendæ organizationi quam optime temperata. Attamen sunt semina foras missa, & à frigido aere jam dudum refrigerata. Ergò sunt etiam ab omni spiritu spoliata: Adeoque eorum conformatio & organizatio nequaquam tribui potest insidenti illi spiritui: Nullus enim illis insidet.

8. *Instabis secundo:* Ovum, dum adhuc intra gallinæ corpus erat bene calidum, bene clausum, beneque actuatum, erat egregiè spirituosum, plurimisque per omnia spiritibus perfusum & repletum: Uti jam est dictum. Ergò omnes istos spiritus etiamnum habet, dum est foras missum & refrigeratum. *Probatur consequentia:* Quia spiritus illi non possunt per corticem ovi bene firmum, beneque clausum exspirari & foras avolare: Ergò ibi perpetuo manent. Neque recurratur hic ad corticis poros: Nam illi certè tanti esse non possunt, ut spiritui exitum quærenti dare possint. *Respondeo negando conseq. utriusque enthymematis:* Neque enim spiritus illi ab ovo exspirantur, neque per ovi poros evaporantur. Si enim evaporarentur, sine dubio à nobis viderentur; ut fit dum evaporantur ore, naribus, aut alio simili corporis hiatu: Spiritus enim non sunt invisibiles. Ast quò ergò se recipiunt? Intra ovi refrigerati corticem corrumpuntur, pereunt, ac intercidunt. Idque ad eum ferè modum, quo in olla bene occlusa aquei vapores & fumi ex ebullienti aqua per vim suppositi ignis extracti, & caussati, ad amotionem ignis suapte natura intra ollam pereunt ac intercidunt, & ad nativam densitatem, & gravitatem aquæ redeunt. Ita quoque spiritus in ovo, dum ovum infrigescit, corrumpuntur & pereunt, ac in nativam densitatem, ac gravitatem vitelli vel albuminis, quod undique pervadebant ac opplebant, transeunt. Idque jure merito: Nam spiritus illi sunt substantia quædam egregiè calefacta, egregiè extenuata ac rarefacta, uti sunt vapores & fumi in bullienti aqua.

9. *Instabilis tertiò:* Ergò spiritus illi per ovi refrigerationem mortui, dum ovum à gallina incubari & calore vitali rursus calefieri incipit, iterùm reviviscunt & resuscitantur: Adeoque ab his jam resuscitatis & redivivis potest inchoari & consummari organizationis opus: Adeoque non est opùs in ovo fingere delitescentem animam. *Sequela verò probatur:* Quia, ut dicit Juris Regula, per easdem caussas res moritur, per quas nascitur, adeoque etiam per easdem caussas renascitur, per quas moritur. Atqui gallina ovum portans potest spiritum in ovo suscitare: Ergò gallina ovo incubans potest illum ex refrigeratione jam mortuum resuscitare. *Respondeo negando sequelam:* Nam licet ex spiritu rectè inferatur calor, non tamen ex calore rectè infertur spiritus. Potest enim quis humor habere calorem, non tamen habere spiritum: Uti patet in hepate, cui nobiles Medici calorem dant, spiritum verò omnino negant. Similiter ergò ova, quæ ex incubatione gallinæ tepent & calent, calorem quidem habent, verùm spiritu carent. Non enim potest gallina incubans illum regenerare aut resuscitare. *Et ratio est clara:* Quia ovum per incubationem fotum neque est spiritus officina, neque spiritus receptaculum: Ergò ovum non potest à gallina incubante accipere spiritum. *Consequentia est nota; antecedens ergo probatur.* Quia officina spiritus est cor animalis spiritum fabricantis; receptacula verò spiritus sunt animalis membra, nervi, musculi, venæ, &c. quæ spiritu utuntur tanquam alimento & actionum suarum instrumento: Atqui ovum neque est gallinæ incubantis cor, neque membrum, neque musculus, neque nervus: Non enim est pars gallinæ. Ergò neque est spiritus officina, neque spiritus receptaculum: Adeoque à gallina incubante nequit ullum accipere spiritum. Verùm de spiritu ovorum est modò plus quam satis. Adduci possent adhuc alia plura adductu quam dignissima: Ast quid? Ego non sum Medicus.

SECTIO III.

Conformatio ovi non fit etiam à spiritu gallinæ incubantis alieno.

10. RESpondebunt *fortasse:* Ovum conformari non quidem à spiritu suo proprio, sed à spiritu gallinæ incubantis alieno. Gallina quippe incubans ovo non tantùm incubat sed insuper illi suum spiritum inspirat, illoque illud fæcundat, conformat, & organizat. *Verùm responsum & inventum hoc longè aberrat à vero:* Etenim spiritus ovi conformator debet esse ovo intrinsecus, ac intra ovi corticem contentus: Atqui spiritus gallinæ incubantis nequaquam potest solidum ac firmum ovi corticem penetrare, aut subintrare: Ergò spiritus ex gallinæ incubantis corpore transpiratus nequaquam esse potest spiritus conformator. *Major est clara, & extra rationabilis controversiæ periculum:* Quia caussa ovum conformans & organizans, antequam organizationis opus inchoet, debet totum internum ovi domicilium conturbare & alterare: Debet totum albumen cum vitello, & vitellum cum albumine tota-

totaliter implicare, permiscere, aςtuare, & fermentare, ac in hujus fermenti meditullio & centro organizationis opus inchoare: Uti notum est cuicumque polito Medico. Atqui hæc tota totius ovi alteratio, conturbatio, ac fermentatio fieri nequit à caussa aliqua extrinseca, & intra ovi corticem, non conta: Nisi quis, nescio quam vim magneticam fingat, quæ absens faciat æstuare totum domicilium ovi, uti magnes æstuare facit ramenta æris aut ferri. Ergò si quis spiritus foret ovi conformator, deberet etiam esse ovi inhabitator: Alioquin enim qui esset tantus ovi turbator ac fermentator? *Clara etiam est minor argumenti principalis*: Quia spiritus sunt vapores quidam calidi, pellucidi, leves, ac rari, non multùm absimiles aeri bene depurato ac defæcato: Atqui nullus aer adeò subtilis est, ut possit per corticem ovi transspirari: Ergò neque ullus spiritus est, qui possit corticem illum subintrare aut penetrare: Adeoque spiritus gallinæ incubantis nequaquam potest sibi spem de hoc introitu arrogare. Et sanè si nos quam fortissimè flando nequeamus eductum ore spiritum traducere per folium chartæ, per expensam vesicam, aut aliam quamvis tenuissimam membranam, quomodò poterit gallina modestè incubando traducere aut derivare suum spiritum per solidissimum ovi corticem, per cortici annexam membranam, per totum denique ovi domicilium? Profectò non potest id ullo modo.

11. Et certè si organizatio ovi foret opus spiritûs ex gallinæ incubantis corpore transspiranti, organizatio hæc non foret opus continuum, uno tractu, unoque continuo operationis filo inchoatum & consummatum; sed foret opus per intervalla factus, plurimisque intermedii otii interpolationibus discretum & intercisum: Atqui consequens hoc absurdissimum est: Nam organizatio non tantùm est fætus conformatio & figuratio; sed insuper est ejus augmentatio, nutritio, ac vegetatio: Quæ actiones, quia ad facultatem naturalem spectant, nunquam interpolantur, neque interciduntur. Ergò etiam absurdum est istius absurdi consequentis antecedens. *Probatur sequela majoris*: Quia si ovi organizatio foret opus spiritus à gallina incubante provenientis, non posset illa fieri & progredi nisi spiritu illo præsente: Nam nulla actio potest procedere & progredi in absentia sui effectivi principii; sed statim ut relinquitur à principio sui effectivo, licèt non pereat aut evanescat, saltem stat & ab omni progressu cessat: Juxta vulgatum Physicorum Axioma, Cessante influxu caussæ etiam cessare debet actio & effectus. Atqui spiritus gallinæ incubantis, ovo non semper adest, sed gallina abeunte & à suo incubatu surgente etiam abit ejus spiritus: Circumstantes enim evanescit in auras. Adeoque sicut gallinæ incubatus toto organizationis tempore non est continuus, sed sæpè intermissus, interpolatus, ac intercisus; ita quoque ab ejus corpore supra ovum transspiratus spiritus. Ergò, si hic spiritus foret organizationis effectiva caussa, ovi organizatio non foret actio unius tractus, & continua, sed foret actio quam plurimis intercisionibus interpolata: Atqui tamen hoc falsum est. Etenim organizatio ovi non cessat ob abitum gallinæ, ac spiritus ejus; sed pergit ac progreditur tam bene dum gallina ab incubatu vacat, quam dum illi vacat: Uti notum est ex experientia. Ergò hic spiritus nequit esse organizationis effectiva caussa.

12. Deinde, incubatio ovi sæpe non est unius avis, neque unius sexus, neque unius speciei, sed eidem ovo aliquando incubat gallina mater, aliquando gallus pater: Incubat aliquando gallina, aliquando anas, aliquando anser, aliquando cycnus, &c. Adeoque super idem numero ovum incubatione fotum & calefactum transspiratur quandoque spiritus fæmininus, quandoque masculinus: quandoque gallinaceus, quando anatinus, quandoque cycninus, quandoque anserinus, quandoque etiam alii. Atqui tamen ex illis pluribus spiritibus & incubatibus adeò dissimilibus ac dissentaneis non prodit pullus monstruosus, & variarum specierum organis ac membris distortus; sed prodit fætus ordinatus ac compositus, habens eam organorum ac membrorum speciem, qualem habuit avis, quæ ovum concepit & peperit. Ergò spiritus ex avis incubantis corpore exspiratus nequaquam esse potest caussa ovum effectivè conformans, & organizans. *Patet consequentia*: Quia spiritus adeò dissimiles ac diversi, tam diversæ originis ac temperamenti, non possent concordare in efficiendo eodem ac pariformi ejusdem conformationis & organizationis opere: Nam si spiritus conformationem moliri posset, gallinaceus moliretur conformationem gallinaceam, anserinus anserinam, cycninus moliretur conformationem cycninam, &c. Atqui tamen hoc non fit; sed in præsentia tot diversorum spirituum fit unum & uniforme uniformis conformationis opus. Ergò signum manifestum est, quod spiritus conformationem illam non efficiant, sed quod solummodò conferant ovo calefactionem & actuationem, qua caussa ovo insidens actuatur, & ad inchoandum ac consummandum conformationis suæ opus invitatur & excitatur: Uti dixi satis in Apologia. Nam, uti dixi ibidem, avis ovo incubans, aut avis incubantis spiritus nihil ampliùs confert ovo, quam conferat illi fimetum, tepidus furnus, tepida aqua, mamma muliebris, axilla humana, &c. Etenim ovuum eodem planè modo conformatur & organizatur in fimeto, in furno, in aqua, in mamma, sub axilla, &c. quo conformatur & organizatur sub avis incubatu, aut sub avis incubantis spiritu; uti docet nos experientia. Atqui hæc omnia nequaquam sunt, aut esse possunt effectiva conformationis caussa; uti certum & planum est. Ergò neque avis incubans, neque etiam exspiratus ab illa spiritus potest esse caussa hujus nobilissimi ac eminentissimi operis operativa.

13. *Et ratio à priori*, omnem omnino spiritum, tam intrinsecum quam extrinsecum, tam proprium quam alienum, ab hoc nobilissimo conformationis opere removens, *est hæc*: Quia si spiritus foret hujus operis effectivus, vel efficeret illud per suum calorem, vel suam formam substantialem sui in esse spiritus constitutivam: Per quid enim aliud? Neque enim efficere possit id operis per ignavam & inertem materiam: efficere ergò deberet per aliquam materiæ suæ inexistentem

stentem formam, sive accidentalem, sive substantialem. Atqui spiritus per neutram formam id potest: Ergò simpliciter illud non potest. *Probatur minor*: Quia viventium conformatio & organizatio sunt operationes verè vitales, petentes fieri, procedere, & principiari ab aliquo effectivo principio vitali & vivo; neque ullatenus fieri possunt à principio inanimo & mortuo: uti tradit Sanctus Thomas 1. *p. q.* 76. *art.* 1. *in corp.* Et *q.* 118. *art.* 2. Et 2. *cont. Gent. cap.* 89. Atqui neque calor spiritui adveniens, neque forma spiritum constituens est principium vitale & vivum: Quomodo ergò vitalis operationis dicuntur esse principium? Profectò neque rectè, neque verè. Deinde officium spirituum est organa & membra ad motum & sensum excitare & habilitare: Atqui nihil horum est conformare & organizare: Ergò hæ actiones non bene adscribuntur spiritibus. Ac tandem, conformatio fieri debet à potentia conformativa: Atqui nullus spiritus habet potentiam conformativam: Ergò nullus spiritus potest conformare & organizare, uti dicebam, & latiùs deducebam statim suprà.

14. Verba Marpurgensium sequentia nihil petunt diversum à jam dictis. Sunt autem hæc: *Secundo, Ova piscium & ranarum tempore verno cum aqua imprudenter potata aliquando conformantur. Respondeo; Calore interno ventriculi spiritus vitales ad istam conformationem impelluntur: Sed quid hæc de ovis piscium & ranarum ut sic?* Ecce accurrunt iterum ad calorem & spiritum jam satis impugnatum. Sequuntur hæc verba: *Tertio, Ova bombycum in fine veris conformantur & organizantur seipsis sine ulla extrinseca incubatione vel fotione. Respondeo, id provenire ab aere, tempore verno, calore solis temperato, cujus beneficio & alia insecta progenerantur: Fungi nimirum, muscæ, vespæ*, &c. Ecce iterum recurrunt ad calorem: idque sine ulla probatione, vocando in testem, experientiam. Verùm de hujus testis testimonio satis est jam, plusquam satis. Eamus ad sequentia.

CAPUT IX.

Examinatur oppugnatio meæ opinionis circa caussam principalem.

1. Ita ergò dicunt: *Nunc nobis de caussa, quænam illa sit, dispiciendum. Nos conformationis caussam principalem creatam dicimus esse animam gallinæ, sive absentis sive præsentis; caussam verò instrumentalem dicimus esse spiritus vitales in ovo fœcundo contentos. Contra hanc doctrinam quidam insurgens omnes suos nervos intendit, ut nobis caussam creatam principalem, quam animam gallinæ diximus, surripiat; atque animam ovo insidentem, prædictamque conformationem operantem ejus loco constituat. Errores de caussa instrumentali mox etiam indigitabuntur; Nunc argumenta de caussa principali. Primum: Non vacat exiguis rebus adesse Jovem. Deus à die septimo, quo requievit ab opere suo, ordinarias rerum generationes non exequitur per se, sed per caussas secundas ad id officii agendum à se creatas: Ideo enim illis dixit, Crescite & multiplicamini & replete terram. Per quæ verba rebus creatis potentiam generativam collatam esse communiter tradunt expositores. Oportet ergò hujus organizationis assignare aliquam caussam principalem creatam: Hæc quippe organizatio non est actio hetroclyta, sed quam maximè ordinaria. Respondeo: Quæ sequela, Deus non est caussa hujus conformationis principalis creata: Ergo anima ovi? Ridicula.*

2. Pausemus hic parum. Profectò rectissimè me in Epistola vestra de modestia & patientia monuistis: Nam quanto me impatientiæ ac immodestiæ periculo hinc inde exposueratis, quam optimè noveratis. Servabo itaque ego in voluntate mea modestiam ac patientiam; circa vos tamen non intermittam misericordem severitatem, & severam misericordiam. Nam, juxta Sanctum Augustinum Epistol. 5. *Præcepta ista*, videlicet patientiæ & modestiæ, *magis ad præparationem cordis, quæ intus est, pertinere, quam ad opus, quod in aperto fit, ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia, in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus: hinc liquidò ostenditur, quod ipse Dominus* JESUS *exemplum singulare patientiæ, cum percuteretur in faciem, respondit: Si malè dixi, exprobra de malo; si autem bene, quid me cædis? Nequaquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, implevit: Neque enim præbuit percutienti alteram partem, sed potiùs probibuit, ne qui fecerat, injuriam augeret: Et tamen paratus venerat non solùm in faciem percuti, verùm etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi, pro quibus ait in Cruce pendens, Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*, &c. *Sunt ergò ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda, ipsaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. Agenda sunt autem multa, etiam cum invitis benigna quadam asperitate plectendis, quorum potiùs utilitati consulendum est quam voluntati*, &c. Servabo itaque ego in voluntate mea erga vos benevolentiam & patientiam; neque tamen omittam mixtam cum severitate misericordiam. Agitis modò cum verbis meæ Apologiæ, uti agere soletis cum verbis divinæ scripturæ: Id est, vos illa mutilatis, alteratis, vitiatis. Agitis cum mea Apologia, uti antiquitùs tempore Tertulliani agebant Gentiles cum tota Christiana Ecclesia. Fingitis malas consequentias, & falsas ac absurdas sententias, easque meæ Apologiæ attribuitis, & toto impetu arguitis. Ast quid? Arguitis non meam Apologiam, sed vestram criminatricem phantasiam. Ubi ego feci hanc verè ridiculam consequentiam, Deus non est caussa creata ovi conformativa: Ergò illa caussa est ovi anima? Profectò nullibi. Ecce consequentiam, eamque bonam ac legitimam: Caussa ovi conformativa debet esse caussa creata: Atqui non potest esse alia quam anima ovi: Neque enim esse potest sol aut aliud astrum, neque calor fovens, neque aer circumstans, neque forma ovi, qualem ponit Carrerius, inanimata, neque aliquis Angelus, neque anima, neque spiritus, neque calor gallinæ incubantis, &c. Ergò debet esse ovum informans anima: Cujus munus est non tantum ovum informare; sed & conformare & organizare. Hæc consequentia est bona, & à vobis neq; expugnata, neque oppugnata. Dum ergò aliam fingitis, & mihi appingitis, nunquid injuriari

juriari & zoilizare diligitis? Id judicent alii.

3. Videamus modò sequentia. *Secundum argumentum: Non potest esse sol, aut aliud astrum, neque calor fovens, neque aer circumstans, neque forma ovi inanimata: Ista enim omnia sunt inanimata & vitæ expertia; organizatio verò viventis est actio vitalis. Atqui actio vitalis fieri nequit à principio inanimato; sed principium ejus principale necessario debet esse vitale. Respondeo primò: Conceditur, at nullus dixero de anima ovum informante.* Ah qualis responsio? Nam parum est negare; oportet negationis suæ rationes & fundamenta allegare: Etenim juxta axioma, Valet unus fatuus plus negare, quam valeant mille sapientes probare. Audiamus responsionem secundam. *Respondeo secundo; Unde hæc Philosophia, Actio vitalis nequit fieri à principio inanimato & vitæ experte?* Dico ego eam esse à Sancto Augustino, & à Sancto Thoma, ab omnibus Philosophis & Medicis, nemine excepto: *Licet enim non fiat principaliter, attamen sæpe fit instrumentaliter à principio inanimato, ut de sole & astris res clara est in progeneratione muris & ranæ è putri materia; de aere circumstante in bombycis. Quomodo aliàs verificabitur hoc vulgare Philosophicum: Sol & homo generant hominem? Taceo innumerabiles ex illo principio promanantes absurditates.* Et certè tacendo bene facis: Et si hæc omnia, totumque hoc contrascriptum tacuisses, profectò longè sanius sapuisses. Tacuissem enim tunc & ego. Modò verò neque taceo, neque tacere possum aut volo: Ne quadret vobis illud Demosthenis: *Rem præter dignitatem feliciter assequi, stultis malè sentiendi aut cogitandi est occasio.*

4. Audiamus adhuc sequentia. *Tertium argumentum: Neque etiam esse potest aliquis Angelus: Quia Theologi non solent tantam Angelis adscribere efficaciam. Neque etiam esse potest anima gallinæ incubantis: Quia gallina incubans nihil confert ovo ampliùs, quam illi conferat fimetum, furnus, stomachus humanus, mammilla, axilla, &c. Atqui hæc omnia non efficiunt ovi organizationem, sed solummodo conferunt ovo actuationem, ac vivificum calorem, quo anima ovo insidens excitatur ad operandum & materiam suam organizandam. Ergò similiter gallina incubans non confert ovo organizationem, sed solum animæ excitativum calorem.* Hæc ferè sunt verba mea. Audite dignam ad illa responsionem: *Respondeo primò: Dabimus Angelum hæc non posse: Ergò anima ovo insidens ista operatur? Credat Judæus Apella.* Quid miri, si ineptam adeò consequentiam, Conformator ovi non est aliquis Angelus: Ergò est ovi anima, non credat quidam perfidus Judæus, cum illam nemo fidelis crederet Christianus? At quis illam consequentiam in medium protulit, quis illam formavit? Profectò id non feci ego: Vos illam finxistis, & contra eam dentes vestros acuistis, ut oppugnaretis non meam Apologiam, sed vestram zoilam phantasiam. Sequuntur duæ aliæ responsiones. *Respondeo secundò: Conferunt hæc ovo actuationem ac vivificum calorem: Hæc pro confesso accipimus, ac magnas talia respondenti gratias agimus. Nos enim non dicimus calorem externum gallinæ caussare organizationem, sed spiritus vitales in ovo contentos, externo autem calore ad conformationem impulsos ac excitatos.* Et ibi apparet soliditas & constantia vestra, qui idem modò negatis, modò affirmatis: Qui conformationis opus modò calori adscribitis, modò adimitis: Modò ad calorem solis, modò ad calorem aeris, modò ad spiritus recurritis. Neque id mirum: Nullibi enim solidum fundum, cui firmi insistatis, invenitis. Nunquid *fol.* 5. conformationem & organizationem bombycum calori solis, aut temperato per calorem solis aeri adcribitis? Cur ergò id modò negatis? Profectò valde inconstanter. Audiatur & tertia responsio. *Respondeo tertiò: Anima ovo insidens toties repetita nauseam creat.* Non est mirum: Quia homini à prima veritate averso nauseat omnis veritas. *Quis enim huic ullam operationem adscribat?* Id statim vobis ostendam. *Hujus petimus probationem.* Et ego à vobis probationum mearum, quas efficacissimas puto, peto efficacem reprobationem.

5. Accedamus modò ad examen. Occurrunt autem examinanda satis multa. Ante omnia autem suppono tamquam certum & indubitatum, quod caussa principalis ovum conformans & organizans non sit ipsemet Deus benedictus, & gloriosus, sed quod sit aliqua caussa creata. Non Durandizo, neque generalem Dei concursum nego: Fateor Deum concursu generali efficere omnem omnino actionem, etiam defectuosam & peccaminosam: Adeoque etiam conformationem, organizationem, & animationem ovi, ac cujuscumque alterius seminis, & viventis. Nego ergò Deum esse caussam harum actionum specialem, speciali concursu illas inchoantem & consummantem; & dico caussam earum specialem principalem esse aliquam caussam creatam: Quæcumque demum illa sit. Ab hoc dicto, uti videtur, non discordant Marpurgenses: Dicunt enim caussam principalem conformationis & organizationis esse animam gallinæ, sive absentis sive præsentis. *Ratio mei dicti est hæc:* Quia juxta regulam S. Augustini, Deus benedictus & gloriosus, *Imples cœlum & terram præsente potentia non absente natura, sic administrat omnia, quæ creavit, ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat.* Deus ergò ordinarias ordinariæ caussalitatis actiones non exequitur immediatè per se, sed per caussas aliquas creatas sibi subordinatas, quas proprios exercere & agere sinit motus. Deus enim creaturis suis impressit ac dedit non tantùm quandam participationem suæ essentiæ, sed etiam suę efficaciæ & omnipotentiæ. Et in hoc est præcisa differentia actionum analogarum ab actionibus hetroclytis: Quod scil. actionibus analogis providerit Deus de ordinaria & consueta creata caussa; hetroclytas verò pendere voluerit à sua misericordia & gratuita suæ omnipotentiæ assistentia. Atqui organizatio & conformatio ovorum, ac quorumcumque aliorum seminum est actio quam maximè ordinaria & analoga: Ergò illa fit per propriam & ordinariam quandam caussam creatam, proprios exercentem & agentem motus: Atqui caussa proprios exercens & agens motus nequaquam agit ut instrumentum Dei, sed ut caussa principalis: Etenim instrumentum non agit neque exercet motus proprios, sed motus caussæ alterius, & alienos. Et sanè displicet

plicet mihi quam maximè illa Philosophia, quæ omnes caussas secundas dicit esse Dei instrumenta: Nam quis dicat ignem calefacere, lapidem desursum cadere, aquam frigefacere, hominem furari, fornicari, pejerare, & blasphemare in virtute Dei? Hoc est facere Deum Authorem peccati, & incidere in impiam ac impudentem blasphemiam Calvini. Ergò organizatio ovi habet aliquam caussam creatam verè principalem, quæcumque tandem illa sit. Hoc supposito pergamus ad examen.

CAPUT X.

Examinantur dicta & quæsita Marpurgensium in capite præcedenti contenta.

1. QUæritis primò; Quis unquam animæ ovum informanti ullam adscripserit operationem? Deinde dicitis operationem vitalem debere pro sua caussa principali habere principium vivum & vitale, nequaquam tamen pro sua caussa instrumentali; sed caussam ejus instrumentalem posse esse principium inanimatum & mortuum. Hinc infertis, solem & astra in generatione muris & ranæ è putri materia, & aerem circumstantem in generatione bombycis, quæ utræque actiones vitales sunt, esse caussas instrumentales: Adeoque creditis verisimiliter verum esse hoc dictum Aristotelis, Sol & homo generant hominem: Homo quidem tamquam caussa principalis, Sol verò tamquam hominis instrumentum. Quartò denique asseritis caussam principalem semina organizantem ac membranificantem esse animam generantis, sive præsentis sive absentis; caussam verò hujus operis instrumentalem esse spiritum vitalem à calore impulsum & excitatum: Adeoque dicitis ova instrumentaliter conformari à spiritibus vitalibus à calore externo ad conformandum impulsis & excitatis. Videamus hæc, an vera sint.

SECTIO I.

Animæ Ovum inhabitanti adscribitur conformationis opus à Nobilibus Philosophis.

2. AD quæstionem vestram respondeo: Animæ ovum informanti aliquam operationem, & quidem illius in pullum, avem, vermem, aut bombycem conformationem & organizationem, adscripserunt Nobilissimi ac Eminentissimi Philosophi: Sanctus Augustinus, S. Thomas, Cardinalis Cajetanus, Ferrariensis, aliique quam plurimi. Quid dicam de Medicis? Quid de ipso Aristotele? Consentit is omninò mecum, uti ostendi suprà *cap.* 4. *Et probo hoc*: Quia philosophari nos oportet de conformatione & organizatione ovi, sicuti philosophamur de conformatione & organizatione cujuscumque alterius seminis mixti, actuati & fermentati: Ovum quippe, de fæcundo loquor, est verum avis semen mixtum, actuatum, ac fermentatum. Adeoque quicumque organizationem & membranificationem actuati & fermentati seminis in genere adscribunt animæ semen informanti & inhabitanti, etiam organizationem & membranificationem ovi adscribunt, & si velint conformiter loqui (uti velle loqui præsumendi sunt) adscribere debent animæ ovum informanti ac inhabitanti: Sub genere enim comprehenditur quævis species: Et generalis affirmatio de genere est affirmatio de quavis istius generis specie. Atqui sanctus Augustinus, S. Thomas, Cardinalis Cajetanus, Franciscus Ferrariensis, Aristoteles, aliique quam plurimi Medici & Philosophi, & horum nequaquam infimus Julius Cæsar Scaliger, organizationem & conformationem seminis in genere adscribunt animæ semen inhabitanti: Ergò eidem animæ adscribunt & adscribere debent conformationem & membranificationem ovi. Quod ita sentiat sanctus Pater Augustinus, ostendi suprà *Cap.* 5. De Aristotele ostendi idem *Cap.* 4. Sanctus Thomas verò id docet *l.* 2. *cont. Gent. c.* 89. Et 1. *p. q.* 118. *art.* 2. *ad* 2. his verbis: *Ad secundum dicendum, quod aliqui dixerunt, quod operationes vitæ, quæ apparent in embryone, non sunt ab anima ejus, sed ab anima matris, vel à virtute formativa, quæ est in semine. Quorum utrumque falsum est. Opera enim vitæ non possunt esse à principio extrinseco, sicut sentire, nutriri, & augeri. Et ideò dicendum est, quod anima præexistit in embryone, à principio quidem nutritiva, postmodùm autem sensitiva, & tandem intellectiva*. Ecce dicit manifestè sanctus Thomas, operationes vitæ, quæ fiunt in embryone, sive in semine mixto, actuato, & fermentato, nimirum embryonis nutritionem, augmentationem, membrificationem & organizationem, neque fieri ab anima matris, neque à forma seminis inanimata, sed ab anima semen inhabitanti ac informanti. Tantùm differimus in eo, quod sanctus Thomas ponat in semine successionem animarum, dicatque primam esse brutam ac materialem; ergo verò illam successionem non credam, dicamque primam animam esse intellectivam ac rationalem. An verò in semine sit aliqua anima seminis conformatrix & membranificatrix, non controvertimus: Quia in eo planè convenimus.

3. Alter ejus locus etiam insignis est 1. *p. q.* 76. *art.* 1. *in Corp.* his verbis: *Manifestum est autem, quod primum, quo corpus vivit, est anima. Et cum anima manifestetur secundùm diversas operationes in diversis gradibus viventium, id quo primò operamur unumquodque horum operum vitæ, est anima. Anima enim est primum, quo nutrimur, sentimus, & movemur secundùm locum, & similiter quo primò intelligimus. Hoc ergò principium, quo primò intelligimus, sive dicatur intellectus, sive anima intellectiva, est forma corporis*. Ex quibus verbis tale ego deduco argumentum: Ubicumque reperiuntur operationes vitales, ibi est anima informans & inhabitans: Anima enim manifestatur secundùm diversas operationes in diversis gradibus viventium, & id, quo primò operamur unumquodque horum operum vitæ, est anima: Utique non aliena, sed propria, informans, & inhabitans. Atqui in ovis, & aliis quibuscumque actuatis ac fermentatis seminibus apparent operationes vitales: scilicet membranificatio & organizatio. Ergò ibi latet anima operationes istas inchoans & consummans: Præterea:

Anima est primum, quo nutrimur, movemur, sentimus, intelligimus, &c. Ergò omnia, quæ nutriuntur, habent animam: Atqui semina actuata ac fermentata nutriuntur, organizantur, conformantur, augmentantur, &c. Ergò habent animam. Ecce animæ in fluido semine delitescenti adscribo aliquas operationes non ego solus, sed & alii Nobilissimi ac Irrefragabiles Philosophi.

4. Secundò dicis, operationes vitales, licet principium vivum & vitale poscant pro caussa sua principali, posse tamen procedere & effici ab aliquo principio non vivo & inanimo, tanquam à caussa sua instrumentali. In prima hujus dicti parte, quæ de caussa vitalis operationis principali loquitur, ego vobiscum convenio: Ita enim dixi & inculcavi jam sæpiùs. Estque veritas per se nota & evidens, de qua sine infamia ambigere & controvertere possit solus Academicus. In altera dicti vestri parte, quæ de actionis vitalis caussa instrumentali loquitur, facilè vobiscum convenirem, si naturalia instrumenta admitterem: Omnes enim, qui naturalia instrumenta admittunt, illam vestri dicti partem concedunt & asserunt. Verùm ego quidem instrumenta supernaturalia & voluntaria, qualia sunt omnia septem Christiana Sacramenta, tamquam verus Catholicæ Ecclesiæ matris nostræ sanctissimæ ac piissimæ filius admitto; ast instrumenta naturalia & necessaria planè abnuo ac rejicio: Adeoque hac in parte vobiscum non convenio. Quin imò convenio: Licet enim non admittam caussas principales & instrumentales, admitto tamen caussas principales ac minus principales: Adeoque dico, quod operatio vitalis procedere & effici possit à principio mortuo & inanimato, tanquam à caussa sua minus principali; caussa tamen principalis debet semper esse vitalis. *Et probo hoc*: Quia actus supernaturales, tam intellectus, quam voluntatis, quales sunt actus Fidei, Spei, Charitatis: Visio item, & auditio sensitiva; aliique idgenus, sunt actus verè vitales: Ut nemo negare potest. Atqui hi omnes actus effectivè procedunt & oriuntur ab aliquo principio non vivo, tanquam a caussa sua minus principali: Ergò actus vitalis procedere potest à principio non vivo, tanquam à caussa minus principali, satisque omnino est illi, ut principale ejus principium sit vitale. *Probatur minor*: Quia isti supernaturales actus efficiuntur & oriuntur ab anima simul & habitu supernaturali infuso: Uti nos Catholici habemus pro certo fidei articulo, ob definitionem Concilii Tridentini, *Sess.* 6. *Can.* 4. Cujus vos auctoritati, licet forte non obtemperetis, tamen, ut salvemini, obtemperare omninò debetis: Neque enim quis speret habere Deum Patrem, qui ejus Ecclesiam noluerit habere matrem. Procedunt, inquam, & oriuntur hi actus, ab anima simul & infuso habitu: Ab anima quidem tanquam à caussa principali; ab infuso autem habitu tanquam à caussa minus principali. Displicent quippe mihi plurimum illi Theologi, qui animam, ejusque potentias vitales dicunt esse actuum supernaturalium caussas instrumentales, habitum verò dicunt esse eorum caussam principalem: Teneo enim firmissimè, habitum non esse nisi caussam minus principalem. Atqui habitus infusus est principium quoddam non vivum & inanimatum; Ergò actus isti supernaturales procedunt ab aliquo principio non vivo & inanimato, tanquam à caussa minùs principali: Adeoque talis processus nequaquam repugnat actibus vitalibus. Satis ergò illis est, si eorum principium principale sit vitale. Verum de hac materia alibi ex professo latius; Est enim longiori discussione digna, estque longior discussio illi planè necessaria. Ast non vacat id modò, vacabit semel alias.

SECTIO II.

Conformatio nequit fieri à sole aut astris; Nequidem tamquam ab instrumento.

5. Tertiò dicitis, Solem, astra, ac aerem circumstantem esse caussas instrumentales, animalia ex putrefactione orientia animantes, conformantes, ac organizantes. Imò instrumentalem solis efficaciam non limitatis ad ista insecta & imperfecta animalia; sed etiam extenditis illam ad animalia quævis perfectissima, etiam ad hominem: juxta dictum Aristotelis, Sol & homo generant hominem; Homo quidem principaliter, sol verò instrumentaliter. Attamen hæc omnia ego nequaquam credo: Dico omnia esse falsissima. Dicitis quidem illa esse omnia clara: At nunquid id satis? Quid laudis aut gloriæ est, multa allegare, & pauca aut nihil probare? Meherclè parùm admodum. Dico ergò hæc omnia esse falsissima, & nullam veritatis apparentiam habentia. *Et probo illud primo de sole & astris*: Quia naturalium instrumentorum effectus non possunt poni sine instrumentis: Non potest sola caussa principalis ponere effectum sine concursu & adjutorio subordinati sibi instrumenti; sed ut in suum effectum valeat, opus est, ut instrumenti sui adjutorium sibi præstò habeat. Patet hoc in omnibus naturalibus vulgatæ opinionis instrumentis. E. g. Artifex nequit opera artis operari sine artificialibus suis instrumentis; Pictor sine penicillo, serrator sine serra, sartor sine acu, malleator sine malleo, miles sine sclopeto & gladio, totus inermis est, & nihil potest. Stomachus, hepar, cor, testes, cerebrum sine vitali calore nequeunt chylificare, sanguificare, spiritificare, spermatificare, &c. Arteriæ sine spiritu vitali, musculi & sensiteria sine spiritu animali quid agunt, quid inchoant? Torpescunt & otio pereunt: Idque quia carent naturalibus ac ordinariis (uti vulgata opinio existimat) instrumentis. Caussæ ergò principales creatæ nihil possunt sine suis naturalibus instrumentis; Adeoque naturalis effectus instrumenti nequit poni sine actione instrumenti. Idque; jure plus quam merito: Quia instrumenta naturalia non sunt caussis suis creatis instrumenta libera & voluntaria uti sunt Christiana Sacramenta respectu Christi aut Dei; nequaquam: Sed sunt instrumenta necessaria; Adeoque

que caussæ ab illis dependent, & sine illis possunt omnino nihil. Ergo si sol & astra forent naturalia animandorum & organizandorum animalium instrumenta, nullum posset sine actione & concursu solis animal animari, organizari, & membranificari. Etenim de hujus consequentiæ legitimitate quis ambigat? Atqui multa in dies animalia animantur, conformantur, & organizantur sine actione & adjutorio solis: Ergò sol nequaquam est naturale & ordinarium harum actionum instrumentum. Quam verè ergò dixit Aristoteles, sol & homo generant hominem? Etenim sol vel semper generat, vel nunquam generat, neque potest aliquando generare, aliquando non generare: Ita enim non solent naturalia instrumenta. Nam, uti dixi, non sunt instrumenta & adjutoria libera & voluntaria, sed perpetua & necessaria. Atqui sol aliquos homines, aliquaque animalia non generat: Ergò nullos generat: Adeoque non est eorum instrumentum. *Probatur subsumptum*: Quia tempore nocturno multa animalia animantur, multa conformantur, & organizantur: Præsertim longis illis medii anni noctibus polaribus. Atqui tempore nocturno nulla est solis in nos actio & operatio; nisi quis fingat aliquem Anti-Chyntium, nocturnarum animationum & conformationum effectorem, uti nuper quidam pro nocturno aquarum marinarum motu fingebat Anti-Chyntiam. Ast tale figmentum alibi finge, quia mihi non affinges. Ergò multa quotidie animantur ac membranificantur animalia sine adjutorio & actione solis: Adeoque ita animantur & conformantur omnia. *Et confirmatur*: Quia si sol foret omnium animationum & organizationum universale instrumentum, tunc omnes omnium animalium animationes ac conformationes tempore diurno procederent, tempore verò nocturno simul cum dormiente dormientis matris utero dormiret & quiesceret: Cessante quippe actione & influxu necessarii instrumenti, etiam cessat & dormit actio agentis principalis per tale instrumentum necessariò adjuti. Atqui consequens hoc est absurdissimum: Ergò etiam absurdissimum est istius absurdissimi consequentis antecedens.

6. *Præterea*: Omne instrumentum debet esse alicujus agentis principalis instrumentum: Nam, ut phrasi sancti Patris mei Augustini utar, instrumentum, *cui ex adverso est* agens principale, *quasi religatum pendet aliunde, nec ex semetipso, sed ex eo, cui connectitur, indicatur*. Debet ergò instrumentum esse alicujus caussæ principalis instrumentum, à qua dirigatur, adjuvetur, elevetur, promoveatur, fortificetur, &c. Ergò similiter sol, si generale omnium animationum & conformationum instrumentum foret, fore deberet instrumentum alicujus caussæ principalis ipsum adjuvantis, elevantis, roborantis, promoventis, dirigentis, &c. Ergò vel est instrumentum caussæ increatæ, vel alicujus caussæ creatæ, nimirum parentum fœtus suos generantium & animantium: Atqui neutrum rectè & sapienter dicitur: Ergò neque rectè & sapienter hoc universalis instrumenti officium soli affingitur. In primis ergò nequit sol dici instrumentum Dei: Quia Deus in creaturis suis nulla habet propriè dicta instrumenta, nisi solam Filii sui Humanitatem, & septem ejus Sacramenta. Neque etiam dici potest instrumentum alicujus caussæ creatæ: Quia caussæ universales nequeunt instrumentaliter & ministerialiter subiici caussis particularibus: Atqui sol, si caussa sit, est caussa communis & universalis? animalia verò sunt caussæ speciales & particulares: Ergò sol nequit esse instrumentum animalium in terra generantium & animantium. *Minor est extra controversiam*; *Probo ergo majorem*: Quia omne instrumentum debet esse caussa suo agenti principali subordinata: Atqui nulla caussa universalis subordinari potest ulli caussæ particulari; sed è contra quævis caussa particularis subordinatur cuivis caussæ suæ universali: Ergò nulla caussa universalis esse potest instrumentum ullius caussæ particularis. *Et confirmatur hoc*: Quia nulla caussa subordinata esse potest tam amplæ & tam extensæ activitatis & efficaciæ, ac est caussa subordinans, cui subordinatur. Patet hoc in omnibus omnino caussis subordinatis & subordinantibus. E. g. nullum instrumentum artis est tam amplæ ac latæ efficaciæ, ac est ipse artifex. Nulla potentia, nullus habitus, neque acquisitus neque infusus, nulla species, nulla facultas, est tam extensæ actionis, ac est anima. Nulla proprietas, nullum accidens, nulla qualitas, est tam extensæ potentiæ, ac est essentia aut subjectum ejus. Et ita est in aliis omnibus omninò. *Et ejus ratio est*: Quia caussæ subordinatæ sunt quasi curiales & officiales Principis, illi subservientes in negotiis & caussis particularibus; unaquæque pro suo posse & modo. Atqui omnis caussa universalis est amplioris actionis, quam sint caussæ particulares: Ergò nulla caussa universalis potest tanquam instrumentum esse subordinata ulli caussæ particulari: Adeoque sol nequit esse instrumentum hominum, aut aliorum animalium. *Et ratio à priori est*: Quia solis officium est mundum illuminare & incalidare; distinguere tempora, dies, menses, & annos: Adducere nobis ver, autumnum, æstatem, & hyemem: At verò animalia animare aut membranificare, id ita potest, uti ego possum D. Lubertum sacri Romani Imperii Principem creare. Id ergò non potest ullo modo. Vide quæ dixi *Cap.* 4.

SECTIO III.

Non etiam fieri potest ab aere circumstante.

7. J*Am idipsum etiam probo de circumstante aere*: Quia si circumstans aer in animationis ac organizationis opere foret Dei aut animalium generantium instrumentum; si, inquam, circumstans aer aliquorum animalium animationem ac organizationem instrumentaliter ageret, agere utique illam deberet per aliquam sui constitutivam partem, aut per aliquam formam vel facultatem se informantem, ac sibi inhærentem: Corpora quippe naturalia

non

non agunt actiones suas se totis, sed per aliquam sui partem, per aliquam facultatem, aut aliquam formam sibi inexistentem aut inhærentem, quæ sit illis ratio formalis actiones istas agendi ac principiandi. Atqui in aere nulla est pars, nulla facultas, nulla forma, quæ in nobilissimas istas actiones vel instrumentaliter valeat: Ergò aer nequit actiones istas vel instrumentaliter agere. *Probatur minor:* Quia in aere nihil est aliud, quam materia prima, substantialis forma illius in esse aeris constitutiva, summa humiditas, magnus calor, (equidem in vulgata Peripateticorum sententia, aer est summè humidus ac intensè calidus) perspicuitas seu diaphaneitas, egregia levitas, & ab illa promanans debita levitatio, & variæ horum omnium ubicationes, durationes, eductiones, aliique similes multi modi. Quid enim in aere est ab his aliud? Revera omnino nihil. Neque enim in aere, utpotè corpore simplici, possunt esse variæ mixturæ ac temperaturæ variarum qualitatum, primarum, secundarum, tertiarum, &c. Sed insunt illi solummodo duæ qualitates primæ, videlicet humor & calor: Calor quidem in gradu intenso, humor verò in gradu summo: Ita enim docet communis opinio. Atqui nihil horum potest agere instrumentaliter animalium animationem & organizationem: Ergò neque aer id potest: Si enim id posset, utique ratione alicujus suæ partis aut formæ id posset. *Minor verò probatur inductione & examinatione singulorum*: Primò ergò id non potest aer ratione suæ materiæ: Quia hæc planè ignava est, & nil nisi pondus iners, rudis, indigestaque moles. Neque etiam id potest ratione alicujus modi sibi inexistentis aut inhærentis: Quia modi non sunt plus quam materia activi, sunt omnis activitatis & efficaciæ expertes, possunt informare & effectum suum formalem dare; at verò effectivè caussare nihil possunt omnino: Uti tradunt & credunt passim Modalistæ omnes, excepto, quod sciam, omninò nemine. Neque etiam id potest aer ratione sui caloris: Quia id confitentur Marpurgenses: Dicunt enim non semel, licet tamen satis inconstanter, quod calor gallinæ instrumentaliter neque animet, neque organizet, sed spiritus ovo inclusi à calore gallinæ excitati & impulsi. Si id non possit calor gallinæ vivæ ac animatæ, quomodo id poterit calor inanimati ac imperfecti elementi? Profectò multò minùs. Præterea calor non est, nisi caussa quædam determinata ac particularis: Est enim infima quædam accidentium materialium species. Atqui caussa aliqua particularis nequit esse omnium fermè caussarum, earumque nobilissimarum, & quidem ad actiones nobilissimas ac eminentissimas, generale instrumentum: Nemo enim potest duobus servire. Idque non tantum in humanis & moralibus, sed etiam in physicis & naturalibus. Equidem diversos diversa juvant; nec omnibus caussis omnia instrumenta conveniunt. Instrumenta sunt caussæ auxiliares & subsidiariæ: Omnes autem caussæ principales ad quascumque suas actiones juvari non possunt uno, eodemque subsidio & auxilio. Pictor juvari debet penicillo, faber malleo, scriptor calamo, typographus typo, sculptor dolabro, &c. Neque possunt omnes artifices uti uno eodemque instrumento. Alio organo utitur anima ad visiones, alio ad auditiones, alio ad imaginationes: Alia facultate utitur ad elaborandum chylum, alia ad sanguinem, alia ad lac, alia ad semen, alia ad spiritum: Alia est facultas attractrix, alia expultrix, alia discretrix, alia distributrix, &c. Una ergò caussa, una qualitas, una facultas, aut una potentia particularis nequit esse generale instrumentum ac universale subsidium plurimarum diversarum ac dissimilium caussarum principalium: Atqui calor est caussa quædam particularis: Quomodò ergò esse possit generale omnium naturalium caussarum instrumentum ac subsidium; idque non ad unam aliquam actionem, sed ad actiones innumeras ac propemodum infinitas: Easque non vulgares & faciles, sed nobilissimas, eminentissimas, ac artificiosissimas, quales sunt animatio, ossificatio, carnificatio, membranificatio, sanguificatio, ac tota denique animalium membranificatio ac organizatio? Certè qui ita sapiunt, nihil sanum sapiunt. Neque etiam id aer potest ratione suæ summæ humiditatis; Quia si ad tantum ac tam generale ministerium non possit promoveri aer à suo calore, quomodo eò sublevabitur à suo humore? Equidem humor est qualitas longè debilioris ac infirmioris efficaciæ, quam sit calor: Aristoteles enim humorem non inter activas, sed inter passivas numerat qualitates. Adeoque omnia argumenta militantia contra hujusmodi generale ministerium ac subsidium caloris, longè fortius militant contra tale ministerium humoris. Neque etiam id potest aer ratione suæ levitatis aut levitationis: Quia levitas & levitatio sunt formæ subjecti sui loco motivæ, ac motuum localium effectivæ; & quidem levitatio nihil est aliud, quam impulsus quidam specie non differens ab impulsu projectorio: Hic autem quid possit in animationes & animalium conformationes? Quid cum his actionibus habet proportionis? Meherclè omninò nihil.

8. Restat aeris forma substantialis. Restat quærere, an aer hoc generale ministerium subire & exercere non queat ratione suæ substantialis formæ sui constitutivæ? Et dico id posse nequaquam. *Probatur*; Quia activitas & efficacia formæ substantialis in nullo excedit activitatem & efficaciam omnium accidentium sibi nativorum ac sibi subordinatorum, præterquam in sui communicatione, seu sui similis productione. Id est, forma substantialis nullam potest elicere aut principiare actionem, nisi sui similis generationem & actiones omnium suorum accidentium, suarum facultatum seu potentiarum. Atqui omnia activa & nativa aeris accidentia sunt humor, calor, levitas, & levitatio: Equidem ego non scio quintum, vel si sit, oro ut illud docear. Ergo substantialis forma aeris nihil potest præter sui similis generationem, & horum quatuor accidentium actionem: Atqui nullum ex his accidentibus potest tamquam generale instrumentum animalia conformare aut animare: Uti iam hactenus dixi. Ergò neque id potest substantialis forma aeris: Etenim si id posset

& va-

& valeret, nativorum suorum accidentium seu facultatum efficaciam excedere deberet; quod est per naturam impossibile. In discursu hoc omnia sunt clara præter majorem; hæc verò est principium certum & indubitatum, ac à quocumque polito Philosopho bene notandum. *Et patet inductione:* E. g. Anima nihil potest, quam intellectiones, volitiones, visiones, auditiones, imaginationes, nutritiones, augmentationes, & vegetationes elicere, & alias quasvis aliarum suarum facultatum seu potentiarum functiones & actiones efficere. Forma substantialis aquæ nihil potest, quam infrigidare, humectare, descendere & gravitare: Quæ sunt actiones quatuor suorum nativorum accidentium. Et ita est de omnibus aliis. Generaliter ergò substantialis forma excedere non potest efficaciam & activitatem suorum nativorum accidentium, præterquam in sui communicatione, seu sui similis productione. Et hoc, uti dixi, est principium pulchrum ac bene notandum. *Ratio ejus est clara & efficax*: Quia nativa activa accidentia sunt formarum substantialium in agendo auxilia & subsidia: Nam, ut habet vulgata definitio, Qualitas est nativum substantiæ ornamentum ac virtutis activæ complementum. Unde forma substantialis, sive sit viva, sive non viva, si sit omni suo nativo accidente spoliata, est ad agendum incompleta & inexpedita: Uti dixi ex sancto Augustino suprà *Cap.* 2. Adeoque sine suis nativis accidentibus, sine eorum subsidio & auxilio, nihil potest agere: Et per consequens ejus virtus, efficacia, ac activitas excedere nequaquam potest virtutem, activitatem, ac efficaciam omnium suorum nativorum accidentium simul sumptorum, nisi in generatione & productione sui similis: Hanc enim exequitur forma substantialis per se, sine succursu, subsidio, ac auxilio cujuscumque sui accidentis; ut semper fuit mihi constanter visum. Atqui nullum nativum aeris accidens potest esse instrumentum viventia animans & conformans: Ergò neque id esse potest aeris forma substantialis, adeoque neque ipse aer. Pergamus modò ad quartum.

SECTIO IV.

Caussa principalis Ovum conformans non est gallina incubans.

9. QUartò ergò dicitis: Ova duplicem habere suæ conformationis & organizationis caussam: Unam principalem, alteram subsidiariam ac instrumentalem. Caussam hujus operis principalem dicitis esse animam gallinæ sive præsentis, sive absentis; caussam subsidiariam ac instrumentalem dicitis non gallinæ incubantis, furni, fimeti, mammillæ, aut axillæ calorem, sed spiritum ovo inclusum à calore impulsum & excitatum. Utraque autem vestri dicti pars est planè falsa. At miror ego equidem, cur vos, cum viri docti sitis, mentis vestræ placitum dumtaxat insinuetis, & nulla id ratione aut irrefragabili auctoritate roboretis? Multa negatis, multa asseveratis: Ultra hæc amplius quid? Nihil omnino probatis. Probationes vestræ sunt. Est luce meridiana clarior veritas, experientia id docet, patet ad oculum, &c. Impugnationes verò vestræ sunt, Consequentia est ridicula, credat Judæus Apella, Anima ovi nauseat, &c. Hæ non sunt probationes aut impugnationes; sed sunt irrisiones, subsannationes, ac cavillationes. Non ita agere oportebat viros doctos & qualificatos, quales vos ego suspicio, veneror & honoro. Verùm intrà oleas.

10. Primò ergò, Subsidiarius ac instrumentalis ovi conformator nequaquam est inclusus ovo spiritus. *Ratio est*: Quia spiritus, qui non est, non potest conformare & organizare: Equidem non entis sicut nulla est essentia, ita nulla est actio & efficacia. Atqui nullus est ovo inclusus spiritus: Ovum quippe est totum frigidum & gelidum; adeoque calido spiritui ineptum domicilium: Uti dixi latius suprà *Cap.* 8. Ergò ovum nequaquam potest conformari à spiritu intra se concluso tanquam à principio suæ conformationis subsidiari. Adstipulabimini fortasse Antonio Poncio Sancta-Cruz *l. de Hippocratica Philosoph. digress. 2. contra opinionem Doctiss. Fieni*, dicentes cum illo: *In seminibus frigidissimis servatis in scrinio, in ovis, in piscibus, igniculus ille servatur spirituosus, ibidem contegitur, ibidem ab astris fovetur; proba tu contrarium, si potueris*. Verum proba tu, tu enim obligaris: Nam meum dictum est pura negativa; at tuum verò est quædam affirmativa puræ meæ negativæ contradictoria: Atqui pura negativa à nemine probari debet, quia per naturam probari non potest; At verò quæcumque affirmativa puræ negativæ contradictoria probari omninò debet: nisi talis fuerit, ut pro illa Juris aliqua præsumptio steterit. Quæ omnia bene novistis, si alterutrius codicem Juris vel modicè legistis. Ergò allegandarum obligatio probationum incumbit non mihi, sed tibi. Interim tamen quod mihi non imponebat obligationis necessitas, suasit, & ut facerem effecit opinionis & asserti mei veritas: Probavi enim meum dictum suprà *Cap.* 8. Ast de instrumentaria ac subsidiaria hujus seminei spiritus, in conformationis opus efficacia dicam alias adhuc plura.

11. Neque etiam caussa hujus operis principalis esse potest gallinæ incubantis anima. *Ratio est*: Quia animalis incubantis anima ovo nihil confert ampliùs, quam illi conferat calidus furnus, tepidum hypocaustum, pingue fimetum, axilla aut mammilla humana, aut aliud quodvis simile ovi fomentum: Nam ab illo, à quo sequitur par effectus, etiam datur par influxus. Atqui ista omnia non conferunt ovo influxum suæ organizationis principalem; imò neque influxum instrumentalem: Conferunt enim solam caussæ principaliter influentis ac organizantis actuationem, fotionem, quasi sopitæ & dormientis excitationem, & ad opus suum inchoandum & consummandum invitationem ac impulsionem: Uti concedunt etiam DD. Marpurgenses. Ergò id ipsum dumtaxat, & nihil aliud præstat ovo anima ovipari animalis ovum foventis, & incubatu suo calefacientis. *Præterea*: Si gallina incubans foret principalis hujus operis caus-

caussa, deberent semper in ovo produci organa talia, qualia sunt gallinæ incubantis & organa ista principaliter caussantis: Etenim omnis caussa principalis intendit sibi assimilare passum, & passum informare talibus formis, qualibus informata est ipsa. Atqui id nequaquam fit: Nam organa ovi non assimilantur organis gallinæ incubantis, sed gallinæ ovum parientis, illique animam imprimentis. Eadem quippe gallina uno, eodemque incubatu ex uno ovo excludit gallinam sibi similem, ex alio anserem, ex alio ciconiam, ex alio perdicem, ex alio turdum, ex alio passerem, &c. Ergò gallina incubans nequaquam est harum organizationum principalis caussa. Quomodò enim eadem specie avis uno, eodemque incubatu produceret tam diversas, tamque dissimiles organizationes? Hoc verè est inconceptibile. Gallina ad summum producere posset organa gallinacea; at verò passerina, anserina, ciconiarum, turdorum, perdicum, non potest ullo modò. Singula ista organa requirunt diversa temperamenta, diversa membra, diversam figuram, diversum ordinem, diversas ac repugnantes qualitates; uti consideranti facilè patebit; Quomodò ergò hæc omnia fieri possint ab una, eademque caussa? Est certè inconceptibile. Dic ergò singulas singulorum ovorum animas, quamque pro sua qualitate & conditione suam efficere organizationem, & omnes has difficultates evaseris, & veram ac genuinam organizationis caussam sine dubio inveneris. Nam organizatio non potest provenire de foris à caussa aliqua semini conformato extrinseca. Idque jure meritissimo: Nam organizatio non est nuda seminis figuratio; sed est insuper nutritio, augmentatio, ossificatio, carnificatio, plumificatio, &c. Uno verbo, est aggregatum quoddam innumerarum ac ferè infinitarum actionum vitalium. Atqui nutritio & accretio, aliæque id genus vitales actiones non possunt advenire de foris a caussa aliqua extrinseca, qualis est gallinæ incubantis anima: Uti à nemine potest negari. Ergò neque ita advenire potest organizatio & conformatio ovorum: Ergò provenire debet ab aliqua caussa interna & intrinseca. Hæc autem non est alia, quam informans & inhærens ovo anima.

12. *Et confirmantur hæc omnia*: Quia si gallina incubans foret caussa principaliter organizatio, nequaquam esse posset actio continua, sed foret quam sæpissimè interrupta: Consequens absurdum est; Ergò & antecedens. *Probatur sequela majoris*: Quia gallina non semper incubatui vacat; sed aliquando etiam suo pastui, aliquando volatui, aliquando discursui: Uti notum est ex quotidiana experientia. Ergò si gallina incubans foret caussa principaliter organizans, organizatio nequaquam foret actio continua, sed quam sæpissimè interrupta: Nimirum toties, quoties gallina ab incubatu surgeret, & ad pastum, volatum, aut spatiatum tenderet. *Patet hæc consequentia*: Quia cessante influxu caussæ principalis, etiam cessare debet effectus; uti est indubitatum: Caussa enim principalis est primum movens, a quo omnia instrumenta, aliaque omnia agentia subordinata incitantur, impelluntur, diriguntur; adjuvantur: Cessante autem eo, quod primò movet, cessant & cessare debent omnia, quæ moventur ab illo. Atqui dum gallina ab incubatu surgit, tunc etiam suum influxum suspendit: Ergò si gallina incubans foret principaliter organizans, toties organizatio interpolationem subiret, quoties gallina ab incubatu spaciatum abiret. *Probatur minor*: Quia caussa toties influxum suum suspendit & interpolat, quoties à passo suo se aufert & absentat: Neque enim in distans, absens, & remotum influere & agere potis est. Ergò quoties gallina spatiatum surgit, toties ab ovo suum influxum interpolat & suspendit. *Deinde*: Ova sæpè non excluduntur per incubatum ejusdem avis, sed per aves planè dissimiles ac diversas: Diversi temperamenti, diversæ speciei, diversarum qualitatum, diversorum membrorum & organorum, &c. Quomodò ergò hæ, si forent principales conformatrices, non facerent difforme monstrum? Quomodò eandem conformationem suæ planè dissimilem ac dissentaneam possent continuare ac consummare? Id sanè ego non capio. Valeat ergò incubans gallina, & vivat ovi anima.

13. Dicunt Marpurgenses organizationem esse omnino continuam, neque unquam interpolatam aut interruptam. Nam licet gallina spaciatum vadat, non ideò tamen inchoatam organizationem interpolat; Illam enim potest continuare non minus absens, quam præsens: Imò potest absens non tantum illam jam inchoatam continuare, sed etiam inchoare & consummare. Licet enim sit quandoque absens corpore, nunquam tamen est absens efficacia & virtute: Relinquit quippe post se vivificum in ovo spiritum, suæ virtutis ac efficaciæ vicarium, suæque actionis in ova derivativum. Verum gallinam nobis elegantem & efficacem narrant: Aliæ caussæ non solent, neque valent caussare absentes, quomodò id ergò valeant gallinæ? Profectò id non possunt. *Ratio est*: Quia caussa principalis debet verè agere, effectumque illum, cujus est caussa pincipalis verè principiare & caussare: Vox quippe *principalis* vocem *caussa* neque diminuit, neque alienat, sed restringit, specificat, attollit, ac nobilitat. Atqui gallina absens, aut etiam mortua, non potest ovi à se absentis & remoti organizationem verè agere, aut principiare; Ergò nequit istius organizationis esse vera caussa. At si non caussa vera, quomodò principalis & primaria? Vox videritis. *Probatur minor*: Quia actionem conformativam verè agere & caussare, est illam è sua entitate emittere, eamque à sua entitate exeuntem & dependentem habere: Atqui actio conformativa nequaquam exit, neque exire potest, non egreditur, non dependet ab anima gallinæ mortuæ aut absentis: Qui enim actio facta & exercita hic in Belgio exeat, egrediatur, aut dependeat à gallina existente alicubi in orbe novo? Ergò anima gallinæ absentis nequaquam verè agit aut caussat ovi organizationem.

14. Audite quid huic argumento reponant Marpurgenses: *Resp. minor in hoc syllogismo ad Lu-*

dium

dium lapidem examinata fucatum aurum est. Rursus more suo affirmant, arguunt, culpant; verum nihil rationis adferunt, nihil probant. *Conformationem quod attinet, Conformationem agere est actionem conformativam ex sua entitate emittere. Respondeo, hoc falsum est, & procedit tantùm in actionibus per emanationem, non per transmutationem, ut in auditione, visione, & ipsa quoque conformatione, quæ & ipsa actio hujus generis est; ut patet*. Sed profectò erratis. Propositio mea est quam universalissimè vera: Non in solis actionibus emanativis, sed etiam in omnibus omnino transmutativis. Et quare quæso in illis procederet, in his verò claudicaret? Nullum video fundamentum. Vos quidem id asseveratis; sed iterum more vestro nulla ratione aut auctoritate probatis. Dico ergò generaliter: Agere quacumque actione, sive emanativa, sive transmutativa, id parùm refert, nihil est omnino aliud, quam actionem ex sua entitate emittere, eamque à sua entitate dependentem & exeuntem habere. *Ratio est*: Quia actio & effectus debent ab agente & efficiente verè dependere: Hoc enim illis quadrat ex generali ratione effectus. Ergò debent dependere vel per informationem aut inhæsionem, vel per receptionem aut subjectationem, vel per finalizationem aut tractionem, vel per exitum & processionem: Ego enim nescio alium dependendi modum. Atqui non dependent per informationem aut inhæsionem: Quia hoc proprium est effectus formalis. Neque etiam per receptionem aut subiectationem: Quia hoc quadrat soli effectui materiali. Neque etiam per finalizationem aut tractionem: Quia hoc proprium est effectui finali. Ergò dependere debent per exitum & processionem: Hoc enim proprium est effectui caussæ efficientis. Adeoque agere nihil potest esse aliud, quam actionem & effectum ex sua entitate emittere, eumque à se procedendo & exeundo dependentem; & dependendo exeuntem & procedentem habere. Ego me castor non video, quid foret, aut fore posset aliud. Et id magis verum est in actionibus transmutativis, quam emanativis. Quod patet ex usitatis ac canonizatis de hac actione loquendi formulis. Dicimus enim de caussa transmutante: Quod actionem suam diffundat per totam suam sphæram, Quod derivet illam per passa viciniora in remotiora; Quod det ac imprimat illam fortius & efficaciùs vicinioribus, quam remotioribus, Quod illam reverberet, reflectat, refringat, &c. Atqui actionem diffundere, derivare, dare, imprimere; reverberare, reflectere, refrangere, &c. Quid, inquam, hæc sunt aliud, quam actionem è se, aut è sua entitate emittere? Sunt quidem alia nomina, verùm una & eadem res significata. Ergò actione transmutativa agere nihil est omnino aliud, quam actionem ex sua entitate emittere: Ergò licet hæc mea propositio malè negetur de omni actione; pejus tamen negatur de transmutativa, quam de emanativa.

CAPUT XI.

Examinatur tertia Marpurgensium responsio.

ISti meæ propositioni tertiam adhibent Marpurgenses responsionem, his verbis; *Tertiò respondeo, Actionem conformativam ex sua entitate emittere, vel mediatè, vel immediatè. Licet igitur non immediatè ab anima gallinæ hæc actio conformativa causetur, fit tamen mediatè, mediante illo semineo, ac prolifico spiritu, qui virtute à caussa principali communicata agit*. Responsio hæc etiam peccat in multis. Primò ergò anima gallinæ absentis nequit agere & principiare actionem conformativam per inclusum ovo semineum ac prolificum spiritum: Quia talis spiritus nullus ovo inest, uti jam dixi sæpiùs. Deinde, talis spiritus sit, non sit; nihil ad rem facit. Quomodò enim gallina absens per impressum à se prolificum spiritum possit actionem conformativam caussare, & quidem caussare principaliter? Etenim si solummodò per spiritum intermedium agit, solummodò mediatè agit. At si solùm mediatè, quomodò verè? Si non verè, quomodò principaliter? Illud certè ego non capio. Nam caussa principalis debet actionem, cujus est caussa principalis, verè agere: Debet enim illam principaliter, proprio marte, propriaque virtute agere. At verò hæc omnia epitheta significationem vocis *agere* nequaquam impropriant, non diminuunt, non distrahunt, non alienant, sed è contra attollunt, nobilitant, eique quamdam emphasim & antonomasiam donant. Caussa ergò principaliter agens debet agere verè: Atqui caussa mediatè agens nequaquam agit verè. Neque enim mediatè agere est verè agere. Ergò gallina, ut conformationis opus verè agat, non satis est, ut illud mediatè agat, at opus est, ut agat illud proximè & immediatè. Atqui gallina absens nequit illud attingere & agere proximè & immediatè: Quomodò ergo possit illud agere principaliter? Sincerè nullo modo. *Probatur minor*: Quia si caussa mediatè agens & mediatè caussans verè ageret, vereque caussaret, si mediatè agere & caussare foret verè agere, vereque caussare, jam avus meus me verè causasset: Imò non solus avus meus, sed & meus abavus, proavus, atavus, tritavus, & ipse denique primus Parens Adam me verè egisset, vereque in genere caussæ efficientis causasset: Adeoque homines caussarent & agerent non tantum eo tempore, quo vivunt, sed etiam centum, mille, bis mille annos post suam mortem: Etenim tam diu mediatè agunt per caussas intermedias a se procedentes & derivatas, quibus virtutem caussandi dederunt & impresserunt. Quam Philosophiam, si vos veram ac legitimam credatis, oro obnixè ut illam in Hassia vestris Cattis retineatis: Nos Belgæ, homines sumus, adeoque delicatiores. Sunt enim hæc omnia longè absurdissima: Ergò etiam tale est eorum antecedens: Adeoque mediatè agere nequaquam est verè agere. *Et ratio à priori est*: Quia verè agere est actionem verè è sua entitate emittere, diffundere, derivare seu eiaculari, eamque habere à sua entitate verè dependentem,

vere-

vareque procedentem: Eſt, inquam, illam habere à ſua entitate procedendo dependentem, & dependendo procedentem. Hoc eſt principium certiſſimum & à nemine negandum: Quod qui negat, neſcio an Philoſophus vocari queat. Atqui mediatè agere, ſeu è ſua entitate actionem mediatè emittere, eamque à ſua entitate mediatè procedentem & dependentem habere, nequaquam eſt illam habere à ſe dependentem & procedentem verè. V. g. mea generatio non dependet neque procedit verè à meo avo: Neque organizatio ovi facta hic Lovanii in Brabantia dependet aut procedit verè à gallina exiſtente Marpurgi in Haſſia, Pragæ in Bohemia, aut Viennæ in Imperiali Auſtria. Ergò mediatè agere nequaquam eſt verè agere: Adeoque organizationem, quam gallina ſolum mediatè agit, nequaquam verè agit. At ſi non verè, quomodò principaliter? Id vos videritis. *Et ratio minoris eſt*: Quia generatio mea exit ſolummodò ab effectu mei avi, nimirum à patre meo vel à matre mea, de quo ſtatim infrà: Similiter conformatio ovi hic Lovanii exiſtentis exit ſolummodò ab effectu gallinæ hinc Lovanio Marpurgum deportatæ, nimirum ab ejus ſemineo ac prolifico ſpiritu: Ita enim vos dicitis. Atqui effectus mei Avi nequaquam eſt meus avus: Item effectus gallinæ nequaquam eſt ipſa gallina: Quis enim tantum à ſano deviet? Ergò neque mea generatio verè exit à meo avo, neque organizatio ovi exiſtentis hic Lovanii à gallina exiſtente Marpurgi: Adeoque neque meus avus, neque iſta gallina ſunt iſtarum actionum cauſſæ veræ & principales.

2. Huic argumento reſpondent Marpurgenſes: *Reſpondeo primo, neque hic inermes ſumus ad retundendam vim. Negamus viciſſim minorem cum Ruvione 2. Phyſ. tract. 4. q. 1. n. 5. cauſſam inſtrumentalem in conjunctam & ſeparatam dividente: Inſtrumentum conjunctum dicit eſſe, quod conjungitur cauſſæ principali ſecundùm eſſe: Ut calor eſt inſtrumentum ignis ad producendum alterum ignem, & conjungitur illi ſecundum eſſe per actualem inhærentiam, & penicillus conjungitur pictori ſolum ſecundum operationem; cum non poſſit operari, niſi actu moveatur ab illo. Inſtrumentum ſeparatum dicitur, quod neutro modo conjungitur cauſſæ, ſed omnino ſeparatum ab ea poteſt operari & ſine actuali concurſu ejus. Sed vocatur inſtrumentum, quia tamquam virtus propria ejus operatur, ut calor exiſtens in ferro eſt inſtrumentum ignis ſeparatum, dum producit ignem in ſtupa. Hæc ille*. Vide, quanti illum Ruvium, utique Monachum & hominem Catholicum, faciant; ejus auctoritatem nobis pro canone & regula allegant.

3. At reſponſio nihil facit ad rem. Nam minor, quam negant, non fuit hæc, *Datur inſtrumentum activitate ſeparatum*, aut *inſtrumentum activitate ſeparatum poteſt agere ſine actuali concurſu & adjutorio cauſſæ principalis*; ſed minor à me aſſumpta & ab illis negata eſt hæc, *Mediate agere non eſt verè agere*. Ad hujus autem propoſitionis falſificationem quid facit diviſio inſtrumenti in conjunctum ac ſeparatum? Revera omninò nihil. Nam ſive detur, ſive non detur inſtrumentum activitate ſeparatum, adhuc verum manet, quod mediatè agere non ſit verè agere; cum mediatè agere non ſit actionem verè principiare, & à ſua entitate in paſſum derivare, quod tamen ad verè agendum eſt planè ac omnino neceſſarium. Et illi enim, qui inſtrumentum activitate ſeparatum defendunt, etiam quod mediatè agere non ſit verè agere dicunt: Quin imò illi dicunt id quam maximè, magis quam ego. Vel ſi id non dicunt, ſibi omnino contradicunt. Nam cauſſam principalem, quæ effectum ſuum ſolum mediatè per inſtrumentum agit, dicunt ſimpliciter & abſolutè non agere: Ergò dicunt non verè agere. Nam qui cauſſam aliquam dicit ſimpliciter & abſolutè non agere, qua fronte illam diceret verè agere? Profecto non niſi fronte effronti. Ergò dicunt mediatè agere non eſſe verè agere. *Patet autem Antecedens*: Quia inſtrumenti activitate ſeparati defenſores dicunt effectum agi, produci, & attingi à ſolo inſtrumento; per actionem, coactionem, ſuccurſum, auxilium, aut aſſiſtentiam cauſſæ principalis nequaquam adjuto: Dicunt inſtrumentum agere ſe ſolo, cauſſa principali neque adjuvante, neque coagente, neque concurrente: In hoc enim eſt punctum noſtræ controverſiæ; illi hoc affirmant, ego autem nego. Ergò dicunt effectum à cauſſa principali ſimplicer non agi; adeoque dicunt cauſſam principalem ſimpliciter non agere. At ſi ſimpliciter non agit, quomodò verè agit? Sanè nequaquam. Debuiſſent ergò Marpurgenſes ad rem locuti fuiſſe, & propoſitionem à me aſſumptam firma ratione oppugnaviſſe: Hoc enim ego avidè audirem. Verùm de hac Ruvii doctrina alias latius.

CAPUT XII.

Examinatur doctrina Marpurgenſium de inſtrumentis activitate ſeparatis.

SECTIO I.

Varia ac miſcellanea quædam.

1. ITa proſequuntur: *Hactenus de cauſſa principali*. At certè nimium infeliciter. *Nunc de inſtrumentali*. Utinam paulò felicius. *Diximus cauſſam inſtrumentalem eſſe ſpiritum ſemineum activitate ſeparatum inſtrumentum*. Verum eſt, id dixiſtis; aſt non verè dixiſtis. Nam rei non exiſtenti magnam efficaciam attribuiſtis. Nunquid ergò rem præclaram geſſiſtis? Nolite triumphare: Certè, ut triumphetis, opus eſt, ut magis ſtrenuè pugnetis. *Hercules quidam* (pro titulo hoc, quem acceptare neque volo, neque valeo, ſummas veſtræ benevolentiæ, bonæque veſtræ, quam de me indigno formatis, exiſtimationi gratias habeo. Ego enim Philoſophiæ principibus & Herculibus non me coæquo, neque in convivio Domini mei ſuperiorem locum eligo, ſed placita illi humilitate ipſi deſervire ſtudeo.) *Evulſas arbores niſu magno dijiciendo, viam ne cuiquam egrediendi facultas permittatur, intercludere conatur: Aſſerens talia inſtrumenta ſeparata debilis ſtomachi hominem non poſſe digerere, cum tamen ſæpius biſcuit digeſſerit*. Lepida ſanè phraſis,

phrasis, ac docto digna Viro. *Sed vana est sine viribus ira*. Et adhuc vanior sine lepore & fundamento jactantia. *Audiemus illum*. Et nos audiemus vos. *Quia, inquit, instrumentum non potest effectum producere se solo; sed debet adjuvari, elevari, moveri, ac per totam suam actionem dirigi à caussa principali: Instrumentum enim agere debet in virtute caussę principalis. Ergò nullum dari potest instrumentum ab actuali cooperatione suæ caussę principalis separatum*. Hæc verba sunt fermè mea. Audiamus Responsum. *Respondeo ad consequentiam, Si in genere loquatur, falsa est*. Hem à quo tempore consequentiæ cæperunt esse falsæ. Dum ego Logicam discebam, & docebam, consequentiæ erant bonæ vel malæ, legitimæ vel illegitimæ; veritas verò & falsitas quidem inerant consequentibus, consequentiis verò nequaquam. At video, vel tempora rem hanc antiquam mutaverunt, vel Marpurgenses turpiter erraverunt. *Ruvio enim expressè distinguit inter instrumentum conjunctum & separatum*. At Ruvio etiam expressè dixit, Esse unicam, sanctam, Catholicam, ac Apostolicam Ecclesiam: Ejus caput esse Romanum Episcopum: Esse in Ecclesia potestatem dandi Indulgentias: Corpus Christi esse vere in Sacramento Eucharistiæ; non tamen esse ubique: Non fieri in Eucharistia impanationem, sed panis in corpus Domini conversionem, & alia similia multa. Miror ego sanè, cur illum in his omnibus contemnatis, in isto verò puncto dubio ac probabiliter falso illius auctoritatem nulla ratione firmatam tamquam certam regulam ac infallibilem veritatis canonem nobis obtrudatis?

2. Negatis ergò meam consequentiam. Ast pessimè. *Probo ergò illam*: Quia instrumentum ex ratione generali instrumenti non potest caussæ principalis effectum producere se solo; sed debet à caussa principali adjuvari, elevari, ac ab illa per totam actionem moveri ac dirigi. Hoc vos conceditis; admisso enim antecedente negatis consequentiam. Et quid ni concederetis? Nam omne instrumentum debet agere supra propriam virtutem, supra propriam capacitatem & efficaciam: Quomodò autem supra nativam innatæ suæ virtutis efficaciam agere possit, nisi ab aliquo potentiori & principaliori agente supra suam efficaciam extollatur, elevetur, & dirigatur? Videtis, quod nullo modo. Atqui instrumentum non potest attolli, elevari, adjuvari, moveri, ac per totam actionem dirigi à caussa principali non existenti, aut ad mille milliaria absenti: Dirigi enim, moveri, & elevari solummodò potest à caussa præsenti & sibi actualiter assistenti. Qui enim tu existens in Hassia, in aliqua actione inchoanda & consummanda adjuvares me existentem in Brabantia? Profectò non est tibi tam lata, neque tam extensa virtutis activæ efficacia. Ergò nullum dari potest instrumentum ab actuali caussæ suæ principalis præsentia, directione & cooperatione separatum. *Patet minor*: Quia instrumentum adjuvare, elevare, movere, ac per totam actionem dirigere est simul cum instrumento agere. Quid enim esset aliud? Numquid equum in tractione adjuvare est simul cum equo trahere vel fortè pellere aut trudere? Nunquid calorem in calefactione adjuvare est simul cum illo calefacere? Est sane idipsum. Atqui nullum principale agens potest simul agere cum instrumento absenti: Uti vos mecum, evidentia veritatis compellente, fatemini. Ergò nullum agens principale potest instrumentum absens adjuvare, dirigere, aut elevare: Adeoque neque ullum instrumentum potest à caussa principali absenti, multò minus à non existenti, moveri, adjuvari, dirigi, aut elevari: Adeoque non est ullum instrumentum ab actuali concursu suæ caussæ principalis separatum, sed omne omnino isti actuali concursui est, & esse debet semper & ubique conjunctum. *Et confirmatur*: Quia si daretur ullum instrumentum ab activitate & actuali cooperatione suæ caussæ principalis separatum, illud deberet effectum caussæ principalis producere se solo. Hoc clarum est: Etenim si effectum non produceret se solo, sed cum actuali caussæ principalis adjutorio, jam non foret instrumentum à cooperatione separatum, sed illi conjunctum. Atqui nullum instrumentum potest caussæ principalis effectum producere se solo? Hoc concessistis. Ergò nullum dari potest instrumentum ab activitate & actuali suæ caussæ principalis concursu separatum.

3. Pergunt Marpurgenses, & dicunt: *Secundò exempla reclamant. Ut ferrum ignitum stupam accendens*. De hoc exemplo dicam statim. Volo enim prius defendere principalem caussalitatem impulsus, ratione commodioris connexionis. *Globus è bombarda in impulsu loco motivo. Tertiò elevatio instrumenti est duplex. Alia est actualis & manualis: Sic securis motionem, directionem, præsentiam, & influentiam continuam caussæ suæ principalis requirit. Alia est habitualis: Qua instrumentum à sua caussa principali per virtutem communicatam aptum ad operandum positis omnibus requisitis redditum est. Hoc modo spiritus ad organizationem elevati & directi sunt*. Hos quidem inclusos ovo spiritus jam dudum inclamastis; verum clamare debetis altius: Non enim vos audiunt, quid habere velitis non capiunt: Nec enim in rerum natura existunt. Ut ergò reperiatis separatum activitate instrumentum, frustra & in vanum invocatis hunc ovi spiritum.

4. Deinde duplicem caussarum elevationem, scilicet actualem & habitualem, libenter admitto. Utramque enim hanc elevationis speciem semper ego docui & defendi. Attamen non sicut vos. Nam elevatio habitualis non habet locum in caussis instrumentalibus, neque elevat ad effectus substantiales: Habet locum in solis caussis principalibus, elevatque eas ad solos effectus accidentales. At verò elevatio, de qua hic agimus, est elevatio instrumenti, item est elevatio ad actionem, imò ad plurimas actiones substantiales. Est enim elevatio ad organizationem & conformationem, quæ est aggregatum quoddam ex innumeris ac ferè infinitis actionibus, partim substantialibus, partim accidentalibus. Adeoque elevatio habitualis nihil facit ad præsentem casum. Et quamvis faceret, nihil tamen pro vobis faceret: Nam etiam caussa habitualiter elevata non potest ab actuali

cooperatione, & concursu caussæ habitualiter elevantis esse separata: Adeoque quantumvis semen, aut semineus vester spiritus foret caussa habitualiter elevata, nequaquam tamen foret caussa ab actuali caussæ habitualiter elevantis concursu separata. Hoc autem est punctum, quod vos quæritis. Verum de tota hac materia latius alibi.

SECTIO II.

Impulsus loco motivus non est bonum exemplum instrumenti activitate separati.

5. Aggrediamur modò vestra exempla, quæ nobis obtruditis ad defendenda & demonstranda vestra separata quoad activitatem & actionem instrumenta. Primò adducitis impulsum loco-motivum, à projiciente, pellente, trudente, aut vehente, corporibus profectis, pulsis, trusis, aut vectis impressum. Et equidem miror id ego: Et quidem vehementer. Nam, etiam juxta vos, & juxta me, & juxta rei veritatem, omne instrumentum debet esse caussa elevata: Ergò etiam impulsus loco-motivus, si instrumentum foret, deberet esse caussa elevata. Ergò deberet esse caussa elevata vel elevatione actuali, vel elevatione habituali: Neque enim datur tertius elevandi, aut elevationis modus: Uti dico non ego solus, sed & vos mecum verbis expressis & evidentibus. Atqui impulsus loco-motivus nequit esse caussa elevata, neque hac, neque illa elevatione: Ergò nequit absolutè esse caussa elevata: Etenim quod neutram ex adæquatè divisivis participat generis speciem, quomodo participabit genus? Nullo profectò modo. At si non sit caussa elevata, quomodo erit instrumentum? Nequaquam erit. Quod verò impulsus non sit caussa elevata elevatione actuali, *est planum & clarum*. Nam omnis caussa, quæ actuali elevatione elevatur, est caussa actuali caussæ actualiter elevantis cooperationi conjuncta: Uti conceditis etiam vos. Atqui vos prætenditis impulsum esse instrumentum activitate separatum: Ergò nequaquam dicere potestis, quod sit agens actuali elevatione elevatum. Sed neque est agens elevatum elevatione habituali. *Ratio est clara*: Quia agens elevatione habituali elevatum est agens in se recipiens habitum sui ad actionem sibi nimis eminentem elevativum: Ita norunt omnes, qui terminos norunt. Atqui impulsus non est agens recipiens habitum sui ad nimis eminentem actionem elevativum; sed ipse est habitus, aut certè qualitas habitui similis, lapidi impressus, in eoque motionis localis caussativus: Uti per se manifestum est. Ergò impulsus etiam nequit esse agens elevatione habituali elevatum: Adeoque non est agens ulla elevatione elevatum, & per consequens non est absolutè agens elevatum. At si non sit agens elevatum, quomodò est instrumentum? Non est ullatenus. Et tantum abest, ut impulsus hic sit instrumentum, aut agens elevatum, ut sit potius agens elevans. Nam habitus subjectum suum ad actionem aliquam proportionans est potius agens elevans, quam agens elevatum: Uti notum est. Atqui id facit impulsus: Ergò est potius agens elevans, quam elevatum: Atqui ages elevans nequaquam esse potest instrumentum: Quis enim tantum desipiat, ut hoc asserat? Ergò impulsus nequaquam esse potest instrumentum. Miror ergò, id vos adeò constanter, & quidem sine ulla probatione, asseruisse. Non dico tamen impulsum esse caussam elevantem; nequaquam: Id enim si dicerem, falsum dicerem. Dico ergò dumtaxat, quod sit potius caussa elevans, quam elevata: Sive quod majorem apparentiam & proportionem habeat cum caussa elevante, quam cum caussa elevata; Adeoque quod nullam habeat apparentiam cum caussa instrumentali.

6. *Et confirmatur*: Omnis caussa, quæ effectum se ignobiliorem producit propria sua virtute, est caussa principalis. Quid enim ad principalitatem illi deesset? Nam omne instrumentum debet virtute aliena producere effectum propria sua virtute superiorem ac eminentiorem. Omnis itaque caussa, quæ effectum se ignobiliorem producit propria virtute, est indubiè caussa principalis. Atqui impulsus loco-motivus lapidi impressus producit in lapide effectum se ignobiliorem propria sua virtute: Ergò est caussa verè principalis: Ergò, licet sit caussa ab actuali projicientis cooperatione & concursu separata; nequaquam tamen est separatum illius instrumentum. Quod impulsus producat in lapide effectum se ignobiliorem, *est evidens & manifestum*: Nam effectus, quem in lapide producit impulsus, est nova lapidis ubicatio. Ne dicas motum localem: Nam motus localis nequaquam est istius impulsus effectus aut terminus, sed est caussalitas ejus: Est enim actio ubicationis productiva. Atqui ubicatio lapidis est ens impulsu loco-motivo longè ignobilius: Etenim impulsus est solida ac activa qualitas; ubicatio verò non est nisi tenuis, debilis, infirmus, ac iners modus. Ergò impulsus in lapide producit effectum ac terminum se longè ignobiliorem. Quod producat effectum illum virtute sua propria, *est æquè manifestum*: Nam effectus virtutis propriæ est effectus propriæ virtuti, nativæque alicujus agentis activitati & efficaciæ accommodatus ac proportionatus: Uti notum est ex terminis. Atqui sicut calor est effectus bene accommodatus ac proportionatus propriæ virtuti, nativæque activitati & efficaciæ caloris; ita quoque ubicatio est effectus bene proportionatus ac accommodatus propriæ virtuti, nativæque efficaciæ ac activitati qualitatis impulsivæ: Etenim sicut calor ex intrinseca sua natura, nativaque sua efficacia est qualitas effectiva caloris ac calefactionis, ita quoque impulsus est ex nativa sua efficacia qualitas effectiva motus & ubicationis. Ergò impulsus hic, dum ubicationem efficit, effectum propriæ virtutis efficit: Adeoque agit propria virtute. Quomodò ergò instrumentaliter agit? Nequaquam. Agit omnino principaliter.

7. Huic argumento respondent Marpurgenses: *Respondeo, Si tibi machæra est, & mihi veruina est*. Hanc phrasim ego non intelligo. Nescio quid velitis. *Negatur consequentia*. Ast malè faci-

facitis. Nam omnes illi tres Syllogismi sunt formaliter boni, & quidem perfecti, ac directi in prima figura: Cujuscumque ergò consequentiam negaveritis, malè egeritis. Audiamus tamen etiam eorum instantiam. *Calor ex propria natura sua calefactiva producit calorem: Ergone semper virtute propria? Uti patet in ferro ignito, negatur. Et ita etiam in aliis potentiis.* In quibus quæso? Quis unquam ita philosophatus fuit, ut potentias actuum suorum caussas instrumentales dixerit? Franciscus Svarez id quidem affirmavit de potentiis respectu actuum supernaturalium; at verò respectu actuum naturalium, nullus unquam & nemo. Si vos primi esse velitis, non potestis illud supponere, sed debetis probare: Etenim sententia à via communi exorbitans nunquam est supponenda, sed firmissimis ac efficacissimis rationibus probanda. Quis unquam calorem dixit respectu alterius caloris esse caussam instrumentalem? Scio, dixerunt id aliqui Thomistæ: At nimis malè. Nam cur calor est minus principalis caussa caloris, quam homo hominis, aut brutum bruti? Id ego non video. Tanta enim, imò omnino eadem est proportio inter calorem & calorem, quæ est inter hominem & hominem, inter brutum & brutum: Nam ubique est proportio similis ad simile. Atqui proportio reperta inter hominem & hominem, aut inter equum & equum, fundat caussalitatem principalem: Ergò idem facit proportio reperta inter calorem & calorem. Si ergò reperire aveatis separatum activitate instrumentum, adducere debetis aliud aliquod, ac magis apparens exemplum.

SECTIO III.

Neque calor ferro candenti inexistens est separatum activitate instrumentum.

8. AT ecce, adducunt nobis aliud exemplum. Nimirum, calorem ferri candentis, qui in stupa sibi applicata producit formam substantialem ignis: Non ut caussa principalis; est enim substantiali ista forma, cum sit purum accidens, ignobilior: Ergò ut caussa instrumentalis: Producit, inquam, formam istam substantialem tamquam instrumentum; non quidem ferri præsentis, sed ignis absentis, ac sibi ad istam istius substantialis formæ productionem nequaquam cooperantis: Est ergò calor iste instrumentum activitate separatum. Verum nequaquam ita est. An calor effectivè attingat, eo modo quo attingere solent instrumenta, substantialem substantialis formæ productionem, nolo discutere aut examinare. Attingat, non attingat: Id parum refert. Si tamen attingat, non attingit tamquam instrumentum activitate separatum, sed tamquam instrumentum cum sua principali caussa quoad activitatem & actionem omninò conjunctum. Attingit enim illam, non tamquam instrumentum ferri, neque tamquam instrumentum ignis absentis; sed tamqum instrumentum igneæ substantialis formæ in candenti ferro existentis & informantis. In candenti quippe ferro omnino est ignis & ignea substantialis forma, quæ in ignis productione ac stupæ inflammatione calorem (ut gratuitò concedamus illum ad has actiones concurrere) adjuvet, elevet, dirigat, fortificet, &c. Adeoque neque hic calor est commodum separati quoad activitatem instrumenti exemplum.

9. Ast quomodò & qualiter ignis ac forma substantialis ejus existit in candenti ferro? Hoc opus, hic labor est. Ignem ibi verè existere, non dubito, neque rationabiliter dubitari potest; ast modus existentiæ hujus non est negotium adeò facile. Aliqui dixerunt ignem existere in ferro per intimam penetrationem: Ita ut totum ferrum à toto igne, & totus ignis à toto penetretur ferro. *Neque deest illis ratio*: Quia ignis trajicitur per ferrum, non illud dirumpendo aut concidendo, sed totum pervadendo & implendo: Atqui trajici per aliquod corpus, non illud concidendo & dirumpendo, sed totum pervadendo & implendo, est illud penetrare: Uti tradit S. Augustinus *l. 7. Confess. c. 1.* Ergò ignis existit in candenti ferro per intimam præsentiam ac penetrationem. *Ast his ego non assentior*: Etenim, licet credam naturalem penetrationem corporum supposito identificatorum, non credo tamen naturalem penetrationem corporum supposito distinctorum, qualia sunt ferrum & ignis. De quo latissimè *in tract. meo de naturali penetrat. corpor.*

10. Ab hac difficultate se facilè expedit Clarissimus Thomas Fienus, *In Apolog. contra Santa-Crux, fol. 50. & seqq.* Putat ignem, seu potius igneitatem esse accidens, uti sunt calor, frigus, lumen, color, & alia id genus. Adeoque sicut corpora sunt ab hisce qualitatibus naturaliter penetrabilia; ita quoque putat esse naturaliter pervia & penetrabilia ab igneitate. Attamen Clarissimo huic Philosopho non possum hanc habere fidem. Credere non possum igneitatem esse accidens: Credo eam esse formam substantialem elementi ignis, quod verè substantia est. De quo alibi ex professo. Vide tamen Clarissimum D. Plempium, *l. 2. de fundam. c. 2. fol. 17. & seqq.* Ubi Fienismum hunc examinat & refutat.

11. Collegium Conimbricense, *l. 4. Physic. c. 5. q. 4. art. 1.* alia ingreditur via. Negat intra ferrum candens contineri ignem: Affirmat contineri solum calorem. Qui, quia in materia valdè densa valdè intensus est, putatur esse ignis: Est igni in fortitudine æqualis: Non minus, quam ignis, amburit. Ast hoc nequaquam admitti potest: Etenim nimium favet Marpurgensibus: Debet longissimè eliminari. Et quid ni eliminetur? Repugnat enim communi Philosophorum sensui: Putant quippe & affirmant communiter Philosophi, intra ferrum candens contineri verum substantialem ignem. Et favet experientia: Quia ferrum candens non solùm calet & candet; sed etiam flagrat & flammat: Etenim modicæ favillæ, non tantum scintillæ, sed etiam modicæ favillæ ex illo erumpere & evolare cernuntur. Atqui favillæ istæ non sunt solus calor; sed sunt verè substantialis ignis. Hoc quis neget? Etenim calor non potest erumpere, neque evolare extra suum subjectum: Sed quod evolat,

evolat, corpus est, substantia est. Ergò intra ferrum continetur non solus intensus calor, sed etiam verus substantialis ignis.

12. Audi, quid *loco citato*, *folio* 18. dicat Clarissimus D. Plempius. Verba ejus sunt hæc: *Ignis in ferri poris est, quemadmodum in spongia, vel in panno aqua: Unde nulla ibi dimensionum penetratio. Ferrum autem habere poros, probatur: Quò enim plus tunditur, eò magis partes ejus comprimuntur, ac subsidunt, factis scilicet poris angustioribus.* Ast hoc ego non credo; neque etiam credit Thomas Fienus. Etenim dicit: *Nec valet dicere, ignem solummodo esse in poris ferri; Quia ferrum non habet poros, aut saltem minimos. Accedit: Quod si ignis esset solummodo in poris ferri, totum ferrum non esset ignitum, nec totum omnibus partibus suis foret lucidum; sed plurimæ deberent esse opacæ, quæ in illis lucidis deberent apparere, & esse nigræ. Hoc non est: Quia ferrum omnibus partibus suis apparet æquè lucidum & ignitum.* Hæc Fienus. Audite modò, quid ipsi reponat Plempius. *Verum etiamsi solidæ istæ* ferri *partes in ignem conversæ non sint, tantumque in poris ferri ignis resideat, non ideo tamen in ignito ferro debent plurimæ partes ferri apparere, & esse nigræ; Quia ferrum scatet poris; adeò ut nulla sit per nos pars designabilis, quæ poros non habeat: Ita ut ignis iis insidens continuatus à nobis videatur. Et quamvis punctula quædam nigriuscula interveniant, ea à potentia nostra visiva non percipiuntur, imbuta & abrepta à splendore ignis in poris lucentis.*

13. Elegantissimè sanè dictum, Clarissime Domine: Totumque approbarem avidissimè, si ferro poros inesse crederem. Ego sanè non possum eò compellere meum intellectum. Conor quidem; at nimium reluctatur. Etenim pororum in ferro nulla experientia, nullus usus, nulla necessitas. Neque verum esse mihi videtur: *Quò enim plus tunditur, eò magis partes ejus comprimuntur, & subsidunt, factis scilicet poris angustioribus.* Dum namque ferrum à contusione versus unam partem, aut versus unam dimensionem comprimitur, versus aliam exprimitur: Dum versum unam contrahitur, versus aliam expanditur. Hæc ergò ferri compressio seu contractio non fit ob pororum compressionem aut angustiationem, sed ob simplicem partium ferri de loco in locum migrationem. Deinde, Clarissime Domine, si ferrum, plumbum, aurum, argentum, aliaque id genus haberent poros, deberent minorem locum occupare liquata, quam occupent solidata: Deberent in liquatione contrahi & minui. Atqui hoc non fit: Uti alicubi ex experientia formæ susoriæ ostendit Eximius Dominus Libertus Fromondus. Ergò neque possunt habere poros. *Patet sequela majoris*: Quia corpora porosa compressis suis poris contrahuntur & minuuntur: Ita enim affirmat etiam tua Claritudo. Atqui, si ferrum, aurum, argentum, & alia id genus haberent poros, in eorum liquatione eorum pori comprimerentur, & comprimi deberent: Ergo ipsa quoque deberent contrahi & minui. *Probatur minor*: Quia corpora liquida & fluida nequeunt habere poros distentos, & latera distantia habentes, sicut habent corpora solida & consistentia: Sed eorum pori statim subsidunt, & latus super latus cadit. Patet hoc in porosa animalium adipe: Hæc quippe, quia pars viventis est, poros, aliosque similes alimenti & excrementi meatus habet. Hæc, inquam, adeps, quamdiu solida & consistens est, poros distentos, & latera disconti gua habentes habet, at ubi liquari & fluere incipit, intra ejus poros paries supra parietem cadit. Latera pororum antè distenta & discontigua statim comprimi incipiunt, & contiguari. Ideo quippe (intermiscente se tamen non modica condensatione, ut latè dixi in tractatu meo de naturali penetratione corporum, *disputatione* 2. *dubio* 3.) tantò minorem locum occupat liquata, quam occupabat consistens & solidata. Similiter ergò, Clarissime Domine, si metalla ista haberent poros, in eorum liquatione deberent pori isti constringi & angustiari; Deberet paries super parietem cadere: Deberet metallum contrahi & minui: Deberet esse minus liquatum, quam fuerit solidatum. Quod quia fieri non video, metallis poros inesse ægrè credo.

14. Interim tamen neque pro ferri poris, neque contrà ferri poros, volo multum pugnare, aut esse pertinax. Mihi satis est, meum propo suisse scrupulum. Insint, non insint ferro pori, ego parum curo: Mea parum refert. Quidquid de illis fuerit, dico ferrum ignitum habere ignem non in solis suis poris, sed etiam alibi intra intrinsecas ac intimas substantiæ suæ medullas. *Et probo hoc*: Quia si ferrum candens haberet solummodò ignem intra suos poros, haberet solummodò intra suos poros aerem accensum, ac in favillas conversum: Ita enim libenter concedit D. Plempius *fol.* 19. *ad* 3. *Fieni*. Atqui hoc falsum est, & cum oculorum nostrorum experientia nequaquam cohærens: Ergò tale quoque est antecedens. *Probatur minor*: Quia, ut dicit Clarissimus Thomas Fienus, *si ignis foret solummodo in poris ferri*, si in ferro candenti solus aer intra poros inclusus foret accensus & in favillas actus, *totum ferrum non foret ignitum*: Certè à modicis illis favillis aeris intra poros candentibus non posset candere totum ferrum: *Ferrum omnibus suis partibus non posset esse lucidum; sed plurimæ deberent esse opacæ, quæ in istis lucidis deberent apparere, ac esse nigræ. Hoc non est: Quia ferrum omnibus suis partibus apparet æque lucidum ac ignitum: Ergò, &c. Probatur sequela majoris*: Quia corpora lucida ac luminosa corporibus opacis ac tenebrosis interposita ac intermixta, ut (terminis D. Plempii utor) splendore suo potentiam visivam imbuant ac abripiant: Ut partes opacas non apparere, & lumen non interpolare faciant; Ut visum decipiant, totumque aggregatum esse luminosum visui persuadeant: Debent esse vel in longè majori copia, vel si in numero ferè æquales fuerint, debent esse in magna à visu distantia: Ita Bruxellis anno 1634. dum Bruxellenses ob faustum, ac lætum Serenissimi Principis Nostri Ferdinandi, Hispaniarum Infantis introitum, ignes triumphales exstruerent, illustris ac perspicua turris sancti Archangeli Michaelis flammantibus facibus ubique illustrata ac intertexta, nobis intra civitatem existentibus apparebat intertexta; spectantibus

verò

verò illam è locis ad unam vel duas leucas à civitate remotis, apparebat tota candens & ignita. Eadem de caussa via lactea, quam credo esse cœlestem quandam plateam diversis stellulis tamquam lapidibus stratam, apparet nobis tota candida ac lactea: Ob distantiam ejus non videtur à nobis stellarum intertextura ac interpolatura. Eodem ergò jure in ferro candenti, si partes luminosæ simul & opacæ forent, si partibus opacis forent intextextæ luminosæ; ut luminosæ illustrarent opacas, deberent esse in numero longè majori: Etenim hic recurri non potest ad distantiam. Adeoque, si opacæ sint tam copiosæ ac sunt luminosæ, apparere debet intertextura, apparere debent partes opacæ. Atqui, si in ferro candenti canderet solus pororum aer, simul forrasse cum extima pororum laterum superficie (hoc enim addit D. Plempius) partes opacæ in ferro candenti forent non solum æquè numerosæ, sed forent partibus luminosis infinities numerosiores. Ergò, ut bene philosophatur Thomas Fienus, illæ partes deberent apparere, & esse nigræ. Atqui hoc non fit: Ergò signum est, ignem non esse solum in ferri poris; sed etiam in intimis ejus medullis, ac penetralibus. *In hoc discursu major est clara*: Etenim qui illam negaret, negaret fidem non soli mihi, sed & communi omnium experientiæ. *Consequentia verò est formalissima*: Ego saltem in ea nullum video, aut olfacio vitium. *De minori autem quis dubitet?* Etenim ferrum scateat & abundet poris tanta scaturigine, tantaque abundantia, quanta volueris; fateri tamen debes, quod in ferro sint plures partes ferreæ & continuæ, quam discontiguæ & porosæ: Quod sub dimensione pedali plus sit substantiæ ferreæ, quam intra poros inclusæ substantiæ aereæ. Etenim quis hoc negare præsumeret? Ergò etiam fateri debes, quod si in ferro candenti canderet solus porosus aer, simul fortasse cum extima pororum parietum superficie, in ferro candenti plures forent partes opacæ, quam luminosæ. Quod, uti jam ostendi, videtur esse omnino absurdum. Certum ergò videtur, ignem insidere non solis ferri poris, sed & intimis ejus penetralibus.

15. Ast hoc si verum est, quomodò evadimus periculum penetrationis? Sanè non nisi per viam aliquam paradoxam ac hactenus inauditam. Nolo tamen sequi Fienismum, nolo dicere formam ignis seu igneitatem esse accidens. Etenim hominum animis nimis infixum est, formam istam esse substantiam. Hoc itaque etiam profiteor: A communi hac via nequaquam deflecto. Ast qui evado corporum penetrationem? Evado quam optimè. Nego ignem traiici per ferrum, illud non concidendo aut dirumpendo, sed totum pervadendo & implendo; uti suprà positum putabat argumentum. Etenim ignis est compositum ex materia & forma, quod ita per aliud compositum traiici nequaquam potest. Dico item, per totum ferrum traiici non solum calorem: Idque ob rationem suprà allegatam, ac præsertim ob auctoritatem sancti P. Augustini statim allegandam. Dico ergò per totum ferrum traiici formam ignis substantialem; & ab ea ita trajecta totum ferrum igniri, candere & inflammari. Dico per totum ferrum traiici formam ignis substantialem, non expulsa, sed incolumi & salva substantiali forma ferri. Etenim cur duæ substantiales non subordinatæ formæ forent in eadem materia simul incompossibiles, ego nunquam vidi, nunquam credidi. Scio hoc meum dictum esse ferè paradoxum. Videtur tamen esse sancti Augustini *l.* 21. *de Civit. c.* 4. his verbis: *Intueamur etiam miraculum calcis: Excepto eo, de quo iam satis diximus, quod igne candescat, quo alia tetra redduntur, etiam occultissimè ignem ab igne concipit. Eumque jam gleba tangentibus frigida tam latenter servat, ut nulli nostro sensui prorsus appareat, sed compertus experimento, etiam dum non apparet, sciatur inesse sopitus. Propter quod eam calcem vivam loquimur, velut ipse ignis latens, anima sit invisibilis visibilis corporis. Jam vero quam mirum est, quod cum exstinguitur, tunc accenditur? Ut enim occulto igne careat, aquæ infunditur, aquave perfunditur, & cum ante sit frigida, inde fervescit, unde ferventia cuncta frigescunt. Velut exspirante ergò illa gleba, discedens ignis, qui latebat, apparet, ac deinde tamquam mortua sic frigida est, ut adiecta aqua non sit arsura, & quam calcem vocabamus vivam, vocemus exstinctam.* Omnia hæc, quæ dicit Augustinus de calce per ignem viventi, quid ni ego Augustinianus dicam de ferro per ignem candenti? Dicam sanè omnino: Utriusque enim est pariformis ac eadem ratio. Atqui S. Augustinus dicit in calce viventi esse non solum calorem, sed etiam ignem, quem ab igne occultissimè concipit; quique in illa, licet non appareat, scitur tamen esse sopitus: Ergò idipsum ego dico de ferro candenti. Item sanctus Augustinus dicit ignem esse in calce, non sicut locatum in loco, sed sicut animam invisibilis corporis: Ergò sentit illam esse in calce non per simplicem penetrationem, sed per veram ac physicam informationem. Id ipsum ego dico de ferro candenti. Quære ergò aliud separati quoad activitatem instrumenti exemplum: Etenim hic tuus calor nequaquam est tale. Ast de hac formarum compatibilitate, alibi liberalius.

CAPUT XIII.

Examinatur oppugnatio mea secundæ rationis principalis.

1. PRincipalem meam conclusionem, quæ dicebat caussam principaliter ovi conformationem inchoantem esse aliquam ovo insidentem animam, confirmavi adhuc hac ratione: Eadem caussa conformationem ovi, sive conformationem pulli intra ovi corticem inclusi inchoat, quæ conformationem pulli jam ovo exclusi perficit, complet, ac consummat: Conformatio enim pulli ovo exclusi adhuc valdè informis, & imperfecta est; caro adhuc fluxa, totaque humida & viscosa; ossa magis cartilago, quam ossa. Illa ergò caussa conformationem ovi intra corticem inchoat, quæ postmodum ossa, carnem, nervos, plumas, ungues, aliaque membra & organa consolidat, perficit, augmentat:

tat: Atqui caussa consolidans est anima pulli: Ergò illa etiam fuit caussa opus conformationis aggrediens & inchoans. Ulteriorem hujus argumenti deductionem vide in Apologia, *sect.* 1. *num.* 13. Audite modò solidam ac subtilem Marpurgensium solutionem: *Respondeo, negatur major. Diversa enim est ratio conformationis membrorum ac consolidationis: Conformatio provenit à spiritu vitali, at consolidatio ab anima è potentia materiæ educta.* Lepida me hercle responsio. Si hoc sit philosophari, quid erit nugari? Si hoc sit argumenta solvere, quid erit illa insoluta relinquere? Vos illum miserum, & quidem nullibi existentem ovi spiritum tam sæpe inclamatis, tam sæpe adducitis: Nunquid hoc est satis? Probate semel vel illius existentiam vel illius efficaciam. Neutrum fecistis hactenus. Quæ ergò est, aut esset caussa, cur conformationis inchoatio fieret à spiritu, ejus verò consolidatio & consummatio à noviter inducta anima? Est sanè nulla. Aut si sit, illam ego non video: Ut ergò eam videam, à vobis doceri vel illuminari debeo. Deinde, cur ex toto isto meo discursu solum primum syllogismum adducitis? Cur non discutitis & examinatis & bonis adductis rationibus refutatis singulas illius partes, propositiones, & probationes? Etenim ut adæquatè argumentum solvatis, nequaquam satis est illius primum syllogismum adducere, sed oportet singulas ejus partes fundamentaliter ac magistraliter discutere.

2. Major itaque mea, donec illam firmis contrariis rationibus oppugnetis, nulla indiget ulteriori probatione: Firma manet & immota in antiquo suo vigore & robore. *Eam tamen adhuc confirmo:* Quia conformationis inchoatio & consummatio est continua ejusdem actionis traductio: Atqui continua hæc traductio fieri debet ab eadem caussa: Ergò caussa, quæ ovi conformationem inchoat, eandem etiam consummat: Atqui caussa consummans est anima existens in pullo: Ergò caussa inchoans fuit eadem illa anima existens in ovo. Difficultas est de sola minore. *Illa ergò probatur:* Quia diversæ caussæ ad diversimodè agendum natæ & inclinatæ non possunt eandem pariformem actionem pariformiter perficere, & ad perfectum suum complementum pariformiter traducere. Cogita semel, si duo diversæ artis artifices, v. g. unus confector statuæ equinæ, & alter confector statuæ humanæ, ad eandem materiam, v. g. ad eundem lapidem vel lignum laborarent, quam præclarum opus nobis consummarent? Atqui anima gallinæ incubantis & anima pulli in ovo inclusi, aut ex ovo exclusi sunt sæpè caussæ ad diversimodè agendum & conformandum natæ ac inclinatæ: Etenim anima avis incubantis est quandoque anima gallinacea; anima verò pulli vel ovi est anima passerina. Ergò hæ duæ animæ non possunt conformationis opus uniformiter inchoare & consummare: Ergò una anima non potest esse inchoans & altera consummans; sed altera duarum debet esse inchoans simul & consummans: Atqui caussa consummans est anima existens in pullo: Ergò caussa inchoans fuit anima existens antea in ovo.

3. Addunt Marpurgenses: *Secundo negatur pullum esse informem, si de absentia formæ substantialis intelligatur: Si verò informis dicitur ratione imperfectionis accidentalis, permittitur.* Quid hoc ad solvendum argumentum? Nihil planè. Etenim argumentum prætendit necessarium esse, ut eadem sit caussa organizationem ovi inchoans, quæ est illam complens & consummans: Hanc verò prætensionem vos eliditis asserendo pullum recens exclusum non esse substantialiter informem. At qualis hæc elisio? Qualis exceptio? Est hercle calva. Quin est & falsa: Pullus enim recenter exclusus est omnino informis, etiam substantialiter. Est, inquam, substantialiter formatus, simulque substantialiter informis. Est enim substantialiter formatus ratione informantis animæ; est verò etiam substantialiter informis defectu multarum, quibus adhuc caret, formarum partialium, quas ego omnino credo esse formas omnino substantiales. Pullus equidem recenter exclusus etiam num caret plumis, alis, cauda, crista, &c. Adeoque caret forma plumæ, alæ, caudæ, cristæ, &c. Atqui hæ formæ, ut mihi semper visum est, sunt verè substantiales: Ergò pullus recenter exclusus caret adhuc multis formis substantialibus, sibi debitis ac connaturalibus: Adeoque adhuc est substantialiter informis & incompletus. Verùm de hoc aliàs; neque enim facit ad rem præsentem.

CAPUT XIV.

Examinatur oppugnatio meæ secundæ conclusionis.

SECTIO I.

Homo homini verè communicat rationalem animam.

1. SEcunda Apologiæ meæ conclusio erat hæc: Ova non solùm informantur ab aliqua anima, ubi incæperint incubari ac conformari, sed antequam à gallina, aut alio animali ovipato emittantur: Animantur enim & ab anima informantur intra maternum uterum. Prima hujus conclusionis probatio erat hæc: Quia caussa efficiens debet præcedere suum effectum: Rectè enim dicit sanctus Pater Augustinus l. 7. de Civit. cap. 9. *Semper enim prior est res, quæ facit, quam illa, quæ fit.* Et, *Sicut enim nihil fit, ita nihil inchoatur, ut fiat, quod non faciens caussa præcesserit.* Atqui, ut jam dixi, anima ovo insidens est caussa conformationis: Ergò anima inest ovo, antequam inchoetur ovi conformatio. Audite rursus solidam, multisque efficacissimis ac irrefragabilibus rationibus firmatam, ac undique bene vallatam responsionem. *Respondeo, Non repetam ea, quæ supra ad satietatem de vera conformationis caussa dicta sunt.* Laudo vos, bene facitis: Nam verè nauseat anima mea super tali Philosophia vel semel tantum olfacta: Quantùm ergò nausearet super illa lecta & relecta? Tacete, tacete, nihil repetatis: Parcite labori, & meo & vestro. Incideretis enim in malum, quod in Hecyra Terentii à Sostrata avertere nitebatur Parmeno: *Nam qui amat, cui odio ipsus est, bis facere stultè dico:*

dico: Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert. Audiamus sequentia: *Quæ si relegantur, facilè hæc ratio rejicietur. Non itaque opus est, ut multis de his discurramus, nisi cramben bis coctam apponere velimus. Quod attinet ad secundam probationem è collectione omnium caussarum desumptam, ea in dictis propulsa & difflata est.* Et quidem ex dictis neque ratione, neque legitima ulla auctoritate roboratis. Hem dicta elegantia, dicta efficacia!

2. Tertium hujus meæ conclusionis roborativum argumentum erat hoc: Nisi ovum accipiat animam à matre intra maternum uterum, tunc una gallina non generaret aliam: Illud enim fætum generat, quod illi animam imprimit ac communicat. Atqui hoc absurdum est: Ergò, &c. Etiam huic argumento tres contraponunt Marpurgenses responsiones. Prima est hæc: *Respondeo primò, sic homo non generaret hominem. Siquidem secundùm Pontificios anima creatur; per illos enim homo homini non communicat animam: Quod illis absurdum.* O Mendaces hæreticos! Mirabar equidem ego, si nihil de vestra diabolica pravitate immisceretis: Sic enim oportebat. Dic ergò Heretice, dic Lutherane, in quo Pontificio legisti, aut à quo audivisti animam rationalem homini ab homine non communicari? Profectò tu non legisti, sed hæc scribens nobis Pontificiis mendacium appingere non erubuisti. At legisti apud Pontificios, Animam ab homine non creari; ergò legisti eam ab homine homini non communicari. Bella sanè consequentia. Nos ergò Pontificii omnino docemus animam creari, nequaquam autem educi aut traduci: Quod vos quia non docetis, tamquam homines perversi sensus vitari & expelli debetis. Non negamus tamen animam ab homine homini communicari: Etenim si hoc negaremus, quomodo hominem ab homine generari affirmaremus? Profectò ineptissimè. Aliud ergò est animam creare, aliud animam semini communicare: Aliud est animæ creatio, aliud animæ semini communicatio: Primum potest solus benedictus ac Gloriosus Deus; secundum autem possunt etiam nostri parentes. Siquidem animæ creatio est animæ ex nullo præjacente subjecto facta productio; at verò animæ communicatio est animæ jam productæ facta cum semine parentum unitio: Sive est productio unionis animam à Deo creatam cum semine unientis & copulantis. Homines autem, licet nequeant producere animam, producere tamen omnino valent hanc animæ unionem. Est enim hæc unio non forma quædam spiritualis, uti est anima; sed est modus quidam materialis, extensus, integraliter compositus, adeoque totus corporeus, & ideò eductivæ agentium naturalium efficaciæ omnino subjectus. Parentes ergò nostri, licet fætuum suorum non creent animam, illam tamen fætibus suis communicant. *Ratio est clara.* Quia animam communicare est animam alicui unire: Atqui parentes animam à Deo creatam fætui suo uniunt & copulant: Ergo illam fætui suo communicant. *Probatur major*: Quia formam aliquam alicui subjecto unire & conjungere est formæ alicujus cum aliquo subjecto unionem producere: Atqui parentes nostri animæ à Deo creatæ cum suis seminibus unionem omnino efficiunt: Ergo animam cum suis seminibus copulant, communicant, & uniunt. Communicant, inquam, parentes nostri suis seminibus non minùs animam rationalem & intellectivam, quam pecora suis communicent animam brutam ac sensitivam. Cum hac tamen differentia: Quod homines animam intellectivam tantùm communicent, nequaquam verò illam producant, generent aut creent; Pecora autem animam suis seminibus non tantùm communicent & imprimant, sed insuper eam producant, generent & efficiant. Neque enim ex eo, quod quis animam communicet, seqnitur, quod eam creet: Formæ enim alicujus solidæ ac physicæ, qualis est nostra rationalis anima, communicatio & ejusdem creatio sunt actiones realiter ac essentialiter distinctæ: Adeoque potest quis attingere & principiare unam, nequaquam principiando aut attingendo aliam. Quod autem hæ duæ actiones realiter ac essentialiter differant, *est clarum*: Quia actiones sumunt distinctionem & specificationem suam à suis terminis formalibus productis: Adeoque actiones, quarum termini formales producti realiter ac essentialiter differunt, sunt etiam realiter ac essentialiter distinctæ. Atqui animæ creatio & animæ communicatio sunt actiones, quarum formales producti termini realiter, essentialiterque differunt: Ergò etiam ipsæ istæ actiones taliter differunt. *Probatur minor*: Quia terminus formalis productus à creatione est ipsa substantia animæ; terminus verò formalis productus à communicatione est unio animæ: Uti patet ex jam dictis. Atqui substantia animæ & unio animæ sunt entia realiter ac essentialiter distincta: Uti notum est ex terminis. Ergò istæ duæ præfatæ actiones habent terminos formales productos realiter ac essentialiter distinctos.

SECTIO II.

Homo verè generat hominem. Et rejicitur sententia Thomæ Fieni de substantiali viventium generatione.

3. Verùm adhuc difficultas est: An homo verè generet hominem? Et est omnino, ac constantissimè affirmandum: Deus enim gloriosus & benedictus homini non tantùm semel, sed bis; semel ante diluvium *Genes.* 1. et semel post diluvium *Gens.* 8. dixit: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Quæ verba esse potentiæ generativæ collativa, eamque cum efficacia conferentia tradunt Doctores omnes. Homo ergò omnino generat hominem. Ast quæ hujus rei ratio? Quomodò potest homo hominem generare, cum non possit illius animam, formam utique ejus constituitivam, producere & creare? Nunquid ut quis totum aliquod compositum generare dicatur, requiritur, ut producat ac efficiat formam istius totius in suo esse constituitivam? Videtur sanè id requiri omnino. Et hujus quidem difficultatis solutio dependet ex solutione ejus quæstionis, qua quæritur, in quo præcisè consistat alicujus totius generatio, sive qualis præcisè actio sit actio generativa.

4. Tho-

4. Thomas Fienus *l. 2. de format. fœtus, qu. 9. concl. 13. præsertim fol. 234. & 235.* dicit actionem generativam nihil esse aliud, quam spermatificationem, seu spermatis & seminis productionem: Adeoque dicit parentes verè generare, ac esse physicas generationis suæ caussas, quia verè spermatificant, vereque semen ac sperma suum caussant. At verò *fol. 242. in solut. tertii argum.* distinguit duplicem hominis generationem, videlicet generationem substantialem & generationem accidentalem: Generationem substantialem negat fieri à parentibus; tribuit illis solam generationem accidentalem: Adeoque dicit illos quidem generare accidentaliter, nequaquam tamen substantialiter. Quomodo verò hæ duæ generationes præcisè distinguantur, Fienus nullibi expresè dicit. Hęc autem duo ejus dicta ego non bene concordare valeo: Nam generare hominem accidentaliter, & generare hominem verè, nequaquam sibi mutuò cohæret: Si ergò homo hominem generet solummodò accidentaliter, quomodo illum verè generare potest? Me herclè id ego non video. *Patet autem antec.* Quia generare hominem verè est verè illius substantiam & entitatem generare: Est generare illam rem, quæ verè à parte rei est homo. Etenim quid foret aliud? At verò hominem generare accidentaliter est generare hominem secundùm sua accidentia; est generare hominis accidentia: Est generare illud, quod sunt accidentia hominis. Ego sanè non video, quid sit aliud. Atqui generare hominem secundùm sola accidentia, & generare illum secundum suam substantiam non bene cohærent: Cohærent enim nullatenus, uti manifestum est. Ergò etiam generare hominem solummodò accidentaliter, & generare hominem verè, nequaquam inter se conveniunt aut cohærent. Si ergò homo hominem generat solùm accidentaliter, quomodo verè generat? Dico iterum, non possum hæc concordare.

5. Et certè spermatificatio nimis dissentaneè dicitur esse hominis generatio, & spermatificare valdè malè dicitur esse generare: Adeoque ex eo, quod quis spermatificat, valdè incongruè dicitur, quod generat: Et per consequens, si homines circa suos fœtus solummodò spermatificarent, nequaquam sanè illos generarent; quique illos ratione spermatificationis generare dicit, malè loquitur, ac falsum dicit. *Ratio breviter est clara:* Quia generatio hominis esse debet actio pro termino suo formali producto habens aliquam formam homini producto essentialem: Atqui parentum spermatificatio pro termino suo formali producto nequaquam habet aliquam formam homini producto essentialem: Ergò activa parentum spermatificatio nequaquam esse potest passiva filii generatio. Oportet hic probare majorem, ac etiam minorem. *Primò minorem:* Quia formæ, vel partes, aut quasi partes homini cuicumque essentiales sunt materia, anima, & unio animæ cum materia: Adeoque ut spermatificatio pro termino formali producto haberet aliquid homini essentiale, habere deberet vel filii materiam, vel filii animam vel filii unionem. Atqui nullum horum habet. Neque enim habet animam, aut materiam: Quia tam anima quam materia à Deo creatur; adeoque à parentibus spermatificantibus per spermatificationem nequaquam producitur. Neque etiam habere potest unionem animæ cum materia: Quia in spermate nulla est anima, adeoque neque ullius unio animæ. Deinde spermatificatio est productio spermatis; adeoque ejus terminus formalis productus est forma spermatica, aut potiùs unio formæ spermaticæ: Non autem unio rationalis animæ. Neque scio quemquam, qui de hisce meis dictis unquam dubitaverit. Ergò parentum activa spermatificatio nequaquam habet pro termino suo formali producto ullam formam filio producto essentialem: Adeoque nequaquam esse potest passiva filii generatio.

6. *Probemus etiam argumenti principalis majorem:* Quia omnis actio, quæ aliquod totum compositum habet pro suo termino adæquato & totali, aliquam istius totius compositi essentialem partem habere debet pro suo termino producto formali: Atqui generatio hominis est actio pro suo termino totali & adæquato habens totum hominem: Quis enim de hoc ambigat? Ergò pro suo termino formali producto habere debet aliquam partem, aut aliquam formam homini essentialem. *Probatur major:* Quia terminus formalis productus debet esse forma per actionem proximè producta, ratione cujus dicitur etiam produci totum compositum. Id est, debet esse forma, per cujus productionem dicitur etiam produci totum compositum: Uti notum est capienti terminos. Atqui totum compositum nequit dici produci per productionem alicujus formæ sibi accidentalis, sed solummodò per productionem alicujus formæ sibi essentialis: Ergò terminus formalis per actionem aliquam productus esse debet forma termino istius actionis adæquato & totali essentialis: Adeoque omnis actio, quæ aliquod totum habet pro termino suo totali, aliquam essentialem istius totius partem habere debet pro termino suo producto formali. *Probatur minor inductione:* Neque enim homo produci dicitur per productionem suæ sessionis, caloris, visionis, aut intellectionis, &c. Alioquin enim omnis, qui produceret sessionem, calorem, visionem, aut intellectionem, etiam producere diceretur hominem. Similiter aqua non dicitur produci per productionem sui caloris, neque paries per productionem suæ albedinis, neque lapis per productionem sui impulsus, &c. Ergò nunquam substantia dicitur produci per productionem formæ sibi accidentalis, seu non essentialis. *Et ratio à priori est:* Quia caussari seu produci est accipere essentiam ac existentiam suam propriam: Atqui substantia per productionem sui accidentis non accipit essentiam ac existentiam suam propriam: Ergò subjectum nequit dici produci per productionem sui accidentis. *Probatur minor:* Quia subjectum per productionem sui accidentis solummodò accipit, ac in se recipit entitatem ac existentiam sui accidentis: Atqui entitas & existentia accidentis non est entitas & existentia subjecti; uti manifestum est: Ergò subjectum per productionem accidentis non accipit suam entitatem ac existentiam propriam. Quandoquidem ergò à parentum spermatificatione nihil filio

hil filio essentiale producatur, parentum spermatificatio nequaquam esse potest filii generatio: Adeoque si parentes tantummodò spermatificarent, nequaquam suos filios generarent: Ergò præterquam quod spermatificent, adhuc aliquid aliud actionis circa filios suos exercent. Verùm quid est hoc?

SECTIO III.

Qualis actio sit substantialis generatio ostenditur ex Cardinali Cajetano.

7. HOc nobis eleganter tradit Cardinalis Cajetanus 1. *p.* *q.* 118. *a.* 2. *In responsione ad quartum, Antiqua: Adverte primo, quod ad hoc, quod aliquid dicatur effectivè producere aliquod compositum, non exigitur, quod faciat omnes ejus partes, nec requiritur, quod faciat aliquam ejus partem; sed sufficit, quod effectivè causset conjunctionem partium, ex qua resultet illud compositum. Declarantur singula. Primò, quod non requiritur, quod faciat omnes partes: Alioquin nullum agens naturale faceret aliquod compositum: Quia non facit materiam. Secundò, quod non aliquam ejus partem; Alioquin dealbans artificialiter parietem non diceretur facere parietem album: Quia nec parietem, nec albedinem facit, sed addit unum alteri Et verisimiliter si formæ præexisterent per seipsas ante generationem, & generans esset tantæ vis, ut generando conjungeret formam cum materia, nihilominus esset caussa illius compositi; puta bovis, si forma bovis præexisteret. Et ex hac conditionali patet tertium, in quò clauduntur duo prima. Adverte secundò, quod in generatione hominis sunt duæ actiones, & duo termini intrinseci earum. Actio quidem una est simplex emanatio, seu creatio à prima caussa, Deo glorioso; altera autem est seminis, ut instrumentum animæ intellectivæ modo exposito, seu quod est idem, hominis generantis in quantum homo,* &c. *Unde applicando singula singulis dicendum est primò, quod anima rationalis ratione sui esse est terminus intrinsecus creationis in instanti primo, quo Sortes incipit esse: Quoad suum verò modum essendi seu inesse non terminat creationem nisi concomitanter, & in quantum illud inesse se tenet ex parte animæ. Dicendum est secundo: Quod eadem anima rationalis quoad inesse seu unionem,* &c. *ut se tenet ex parte materiæ, est proprius terminus actionis seminis humani: Ita quod ab eo effectivè caussatur per se, & directè. Quoniam propria actio humani seminis terminatur ad hoc, quod materia subsit animæ intellectivæ deforis advenienti. Hoc enim operatur, & non frustra tanto tempore materia laborat. Unde si propriè loqui volumus, anima ipsa est terminus creationis; unio verò animæ & corporis est terminus generationis. Et quia non ex anima rationali, nec ex materia, sed ex unione earum resultat tertia entitas, scilicet humanitas, apud ponentes dari tertiam entitatem, vel saltem ex vel in tali unione consistit compositum, quod est homo. Ideò jungendo hæc cum antedictis sequitur, quod quia homo mediante suo semine caussat activè conjunctionem animæ intellectivæ cum materia corporali, ex vel in qua unione consistit compositum, scilicet homo, quod homo verè generat hominem, quamvis neutram partem faciat.*

8. Profectò, Eminentissime Cardinalis, Eminentia tua pulcherrimè dicit. Nam homo est quoddam physicum compositum: Atqui quodcumque physicum compositum producitur, ac produci dicitur per solam productionem unionis: Ergò etiam totus homo producitur & produci dicitur per solius productionem unionis: Ergò quicumque humanarum partium unionem producunt, illi hominem producunt: Atqui parentes producunt hanc unionem: Quid enim obesset? Nam unio hæc materialis est, in potentia materiæ delitescens: Adeoque quò minùs inde à parentibus educatur, nihil omnino vetat. Ergò homo verè hominem generat. Difficultas est circa minorem. *Probo ergò illam*: Quia produci est accipere suam propriam entitatem & existentiam: Atqui totum compositum per productionem unionis accipit suam propriam entitatem & existentiam: Ergò per solius productionem unionis dici potest produci totum compositum. *Probatur minor*: Quia compositum fieri est compositum componi: Atqui per solam productionem unionis compositum componitur: Ergò per eandem productionem totum compositum producitur. *Probatur minor*: Quia compositum componi est compositum accipere sui compositionem: Quid enim aliud foret? Nonne dealbari, calefieri, colorari, & id genùs alia, est accipere dealbationem, calefactionem, colorationem, &c.? Eodem ergò jure componi est accipere suam compositionem. Atqui per productionem unionis compositum accipit suam compositionem: Per istam quippe productionem accipit suam unionem: Unio autem est vera partium unitarum, totiusque ex partibus unitis resultantis compositio. Ergò per solam productionem unionis compositum componitur. Adeoque parentes filii sui unionem producentes filium suum verè componunt, verè generant, verè producunt.

9. Quin imò rigorosissimè loquendo, mentem ad casus Metaphysicos attollendo, ut quis hominem, aut aliud quodvis Physicum compositum producat, ac producere dicatur, ne quidem requiritur, ut producat unionem: Fieri enim omnino potest, ut quis & unum hominem destruat, & unum novum producat, & tamen nullam destruat, aut producat ejus entitatem: Neque animam, neque materiam, neque unionem. Quid miraris ergò, si parentes unionem producentes, producere dicantur hominem? Sine ratione. Fateor, dictum hoc meum est novum & inauditum; est tamen certissimè ac indubitatissimè verum. *Et probo illud*: Quia Deus potest unionem meam animæ & corpori meo eripere, & illam animæ ac corpori sancti Augustini, aut cujuscumque alterius hominis dare, eaque per illam unire. De hac, inquam, unionis translatione non dubito: Modi enim respiciunt quidem essentialiter aliquod subjectum in confuso, sed nullum determinate: Adeoque potest idem modus à Deo adiutus & translatus, migrare de subjecto in subjectum. De quo alibi latiùs. Atqui per istam unionis meæ translationem ego destruerer, & sanctus Augustinus produceretur; & ta-

& tamen nulla realis entitas de novo produceretur, aut destrueretur: Uti est evidens. Ergò posset Deus unum hominem destruere, & alterum producere non destruendo aut producendo ullam novam entitatem. *Probatur minor:* Quia tunc homo producitur, quando accipit suarum partium unionem; tunc verò destruitur, quando perdit suarum partium unionem: Atqui per istam præfatam unionis translationem meæ partes unionem perderent, & partes sancti Augustini unionem acquirerent: Ergo per istam unionis translationem ego destruerer, & sanctus Augustinus produceretur. Verùm transeamus ad secundam Marpurgensium responsionem; de his omnibus dicemus alibi.

10. Secunda responsio. *Secundò, tum sequitur, quod gallus non sit caussa pulli: Quia secundùm Antagonistam pullo gallus hic non communicat animam, sed gallina mater in utero materno.* Totum hoc verum est, adeoque nequaquam absurdum. Patres enim vocantur Patres, non quia filios suos physicè effecerunt, sed quia illis physicè à matre efficiendis materiam subministraverunt. Nam quomodo pater ad mille leucas absens, aut fortè etiam mortuus filium suum in utero matris efficeret? Credat hoc Judæus Apella. Ego enim non credam. Audiatur tertia responsio. *Tertio negatur consequentia. Etsi enim non accipiat intra maternum uterum; tamen extra illum animam accipit, ut supra visum.* Ast à quo extra uterum acciperet? Non à Deo: Quia non solet. Non ab Angelo: Quia non potest. Non à gallo aut gallina: Quia sæpe absunt. Non à sole, astris, furno, fimeto, aut alio simili principio inanimo: Quia incideretis in censuram sancti Augustini, qua *l.* 8. *de Civit. cap.* 5. censurat Epicuræos, quod *A rebus non vivis res vivas fieri posse crediderunt.* Et sanè omnia alia semina animantur intra uterum. De seminibus hominum, aliorumque perfectorum animalium res est clara; de seminibus verò plantarum quis dubitet? Animantur enim in suo pericarpio, tamquam in suæ matris utero. Idem ergò dici debet de ovis. Verùm hæc omnia ad longum hic discutere, modò mihi neque placet, neque lubet, neque vacat.

CAPUT XV.

Examinatur hæreticum dissertationis corollarium.

1. HIc enim hæreticorum genius est, etiam quascumque veritates purè naturales hæreticis hæreticæ pravitatis putoribus conspurcare. Audiamus corollarium. *Anima* (utpote rationalis, de brutis enim & irrationalibus nulla est controversia) *per traducem infunditur, non creatur.* Revera vos boni Grammatici non estis: Nescitis enim significationem vocum. Quod hic corollarium vocatis, vocare debueratis Impertinens. Nam corollarium est omnino idem quod consequens deductum ex dictis antecedentibus: Atqui hoc vestrum hæreticum dictum nequaquam est consequens deductum ex dictis antecedentibus: Quomodo ergo est corollarium? Profectò nequaquam. *Patet minor:* Quia in toto vestro contra meam Apologiam scripto locuti estis de anima ovi, de conformatione ovi, de conformationis caussa, &c. De anima autem rationali ne unum quidem verbum: Quomodo ergo ex dictis illis vestris deduci possit, quod anima rationalis nobis infundatur per traducem? Revera non potest. Dictum ergo vestrum non est corollarium, sed est impertinens, quia ad dicta antecedentia non est pertinens. Videamus tamen, quid contineat.

2. Primò ergò dicitis, animam rationalem non creari. Hoc manifestè hæreticum est. Dicit enim sanctus Thomas 1. *p. q.* 118. *art.* 2. *in corp. Et ideo hæreticum est dicere, quod anima intellectiva traducatur cum semine.* Quod ut meliùs percipiatur, placet præcipuos de anima intellectiva, ejusque creatione, increatione, ac infusione errores breviter adducere: Et ostendere quam hæresim, & quem errorem nobis hic resuscitare conentur Marpurgenses. Si tamen hæc, uti bene intendo, bene non effecero; venia omnino dignus ero: Nam, ingenuè fateor, mentem vestram nequaquam intelligo. Videmini sanè mihi de verbis potiùs, quam de rebus facere controversiam, & in isto vestro dictò non novitate rerum, sed sola delectari novitate verborum. Etenim dicitis animam non creari, & tamen infundi: Et quidem hoc per traducem. Hæc duo ego conciliare non valeo, quia mentem vestram non satis clarè & diffusè explicatam non bene intelligo. Posset quidem infundi & non creari: Id enim fieri confitetur sancta & Apostolica Catholica Romana Ecclesia in habitibus supernaturalibus, & in unione Hypostatica Verbi cum homine assumpto: Formas has, quarum una, unio scilicet hypostatica, est verè substantialis, veraque, licet tamen modalis substantia, credimus à Deo infundi, & tamen non creari, sed ex aliquo præjacente subjecto per veram materialem caussalitatem educi. At verò infundi & tradnci, sive infundi per traducem, nescio quomodò hæc cohæreant. Nam infundi est à solo Deo dari: Adeoque illa nobis infunduntur, quæ à solo Deo in nobis producuntur. At verò traduci, seu per traducem dari est à parentibus una cum semine effici, in nos devolvi ac derivari; adeoque ea in nos traducuntur, sive nobis per traducem dantur, quæ à parentibus in semine à se elaborato efficiuntur ac imprimuntur, unaque cum semine, cui impressa ac involuta sunt, à parentibus in nos transfunduntur ac communicantur. Si vos aliter verba hæc *infundi & traduci* accipiatis aut intelligatis, studetis non rerum examini, sed verborum certamini. Atqui implicat aliquid in nobis à solo Deo effici, & simul effici à parentibus: Etenim si efficiatur à solo Deo, quomodò à parentibus? Si verò à parentibus, quomodò à solo Deo? Nequaquam certè. Ergò implicat nobis aliquid infundi, & simul traduci seu traducem dari.

3. Mentem ergo vestram non bene intelligo: Ideò illam præsumo & conjecturo. Ut autem omnia vestra dicta cohætentia sint, videmini mihi dicere hæc tria. Primò, quod anima à Deo non creetur. Secundò, quod tamen à Deo infundatur. Tertiò, quod infundatur per traducem,

cem, seu potiùs cum traduce, sive quod à Deo anima semini infundatur, ac semini infusa simul cum semine à parentibus in nos traducatur, derivetur, ac transfundatur. Quæ tria dicta non sunt sibi mutuò contraria, sed quam optimè cohærentia; attamen nequaquam sunt omnia vera. Primum enim, quod animam creari negat, est verè hæreticum, est antiquæ alicujus & jam dudum defunctæ ac proscriptæ hæresis resuscitativum. Ut autem videamus, quam vos hæresim ex inferno in mundum revocetis, videamus breviter præcipuos de animæ nostræ origine errores, ut vos vestrum cognoscatis, ac de illo cognito pœnitentiam agatis.

4. Sanctus Hieronymus ergò in Epistola ad Marcellinum & Anapsychiam, quæ inter Augustinianas est vigesima septima, quinque de animarum origine ponit opiniones, his verbis: *Super animæ statu memini vestræ quæstiunculæ, imò maximæ Ecclesiasticæ quæstionis: Utrùm lapsa de cælo sit, ut Pythagoras Philosophus, omnesque Platonici & Origenes putant, anima. An à propria Dei substantia, ut Stoici, Manichæus, & Hispaniæ Priscilliani hæreses suspicantur. An in Thesauro habeantur Dei olim conditæ, ut quidam Ecclesiastici stulta persuasione confidunt. An quotidie à Deo fiant, & mittantur in corpora, secundùm illud, quod in Evangelio scriptum est: Pater meus usque modò operatur, & ego operor. An certè ex traduce, ut Tertullianus, Apollinaris, & maxima pars Occidentalium autumant: ut quo modo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima, & simili cum brutis animantibus conditione subsistant.* Secunda tamen opinio magis tangit animæ essentiam & substantiam, quam ejus originem, infusionem, aut incarnationem, uti advertit sanctus Augustinus *Epist.* 27. Prima itaque opinio dicit animam esse partem substantiæ divinæ: Adeoque dicit animam non creari; Deus enim non creatur, sed est creator: Non tamen dicit illam, aut per traducem, aut sine traduce infundi, sed potiùs succedentibus corporibus successivè communicari & uniri. Ita docuere Hæretici Manichæi, multique antiqui pagani, qui animam hujus mundi credidere esse Deum. Contra quos ex professo agit sanctus Augustinus *l.* 6. *&* 7. *de Civit.* Refert eam ex mente Varronis *l.* 7. *cap.* 23. his verbis: *Et rectè idem Varro in eodem libro de Diis selectis tres esse affirmat animæ gradus in omni, universaque materia. Unum, qui omnes partes corporis, quæ vivunt, transit, & non habet sensum, sed tantum ad vivendum valetudinem*, &c. *Tertium gradum animæ esse summum, qui vocatur animus, in quo intelligentia præeminet: Hoc præter hominem omnes carere mortales: In qua, quoniam homines Deo videntur esse similes, hanc partem animæ mundi dicit Deum, in nobis autem genium vocari.* Errorem hunc egregiè refutat *Epist.* 28. his verbis: *Anima hominis immortalis est secundùm quendam modum suum. Non enim omnimodè sicut Deus, de quo dictum est, Quia solus habet immortalitatem. Nam de animæ mortibus sancta Scriptura multa commemorat. Unde illud est: Sine mortuos sepelire mortuos suos. Sed quod ita moritur aliena à vita Dei, ut tamen in natura sua vivere non omnino desistat: Ita mortalis in aliqua caussa invenitur, ut etiam immortalis non sine ratione dicatur. Non est par Dei anima. Si enim hoc esset, omnino incommutabilis, atque incorruptibilis esset. Quod si esset, nec deficeret in deterius, nec proficeret in melius: Nec aliquid in semetipsa vel inciperet habere quod non habebat, vel desineret habere quod habebat, quantum ad ejus ipsius affectiones pertinet. Quam verò aliter sese habeat, non opus est extrinsecùs testimonio, quisquis seipsum advertit, agnoscit. Frustra autem dicitur ab eis, qui animam Dei partem esse volunt, hanc ejus labem ac turpitudinem, quam videmus in nequissimis hominibus, hanc denique infirmitatem & ægritudinem, quam sentimus in omnibus hominibus, non ex ipsa illi esse, sed ex corpore. Quid interest, unde ægrotet, quæ si esset incommutabilis, aliquo modo videlicet ægrotare non posset? Nam quod verè incommutabile & incorruptibile est, nullius rei accessu commutari vel corrumpi potest. Alioquin non Achillea tantùm, sicut fabulæ ferunt, sed omnis caro esset invulnerabilis, si nullus ei casus accideret. Non est itaque natura incommutabilis, quæ aliquo modo, aliqua caussa, aliqua parte mutabilis est: Deum autem nefas est, nisi verè, summeque incommutabilem credere. Non est igitur anima pars Dei.*

5. Secunda sententia dicit, animas ante incarnationem suam in cœlo existere, ac inde ad terram ac corpora decidere: Aliquas quidem à Deo, ut ob malam ante actam vitam corporibus tamquam carceribus includantur, detrusas; aliquas verò ob cœlestis vitæ tædium, ac curiosum novæ terrestris degustandæ desiderium propria sponte delapsas. A qua opinione aut parùm, aut certè nihil discordat opinio tertia: Quæ dicit animas, in nescio quo, fonte aut Dei thesauro reconditas asservari, indeque successu temporis in corpora mitti ac irrorari. Dicunt ergò hæ duæ opiniones, quod omnes omnino hominum animæ existant antea vel in cœlo, vel alio aliquo Dei thesauro productæ, unde postmodum distinentur ac ablegentur in corpora; idque vel ob curiosum novæ vitæ desiderium vel ob justum antiquæ supplicium. Hæ autem sectæ planè discordant à secta Marpurgensi. Etenim hæ dicunt animas creari, creatasque postmodum vel ab seipsis, vel ab alio aliquo corporibus infundi: Dicunt enim animas esse formas extra omne corpus subsistentes; quæ proinde non possunt produci nisi per veram creationem: Creari namque formis subsistentibus proprium est. Hunc errorem refurat sanctus Augustinus *Epist.* 157. *ad Optatum*, his verbis: *Hactenus autem dicimus sine periculo latere animæ originem, ut non tamen eam partem Dei esse credamus, sad creaturam. Nec de Deo natam, sed ab illo factam, atque in ejus genus adoptandam mirabili dignatione gratiæ, non parili dignitate naturæ. Nec eam corpus esse, sed spiritum, non creatorem utique, sed creatum. Nec ideo venisse in hoc corpus corruptibile, quo gravatur, quod illuc eam vitæ in celestibus, vel in quibuslibet aliis partibus mundi antea malè gestæ merita compulerunt. Nondum enim natos Apostolus, cum de Rebeccæ geminis loqueretur, nihil egisse dicit boni vel mali, ut non ex operibus, quibus nullis alter distinguebatur ab altero, sed ex vocante diceretur minori serviturum esse majorem.* Neque hac de re dubitavit unquam Augusti-

gustinus: Dicit enim in eadem hac Epistola hanc suam assertionem esse unam de assertionibus firmissimè sibi constitutis. Et *Epist.* 28. *ad Hier.* Ita dicit: *Illud verò, quod in libro adversùs Ruffinum posuisti, quosdam huic sententiæ calumniari, quod Deum dare animas adulterinis conceptibus videatur indignum, unde conantur adstruere meritis gestæ ante carnem vitæ, animas quasi ad ergastula hujusmodi justè posse perduci, non me movet multa cogitantem, quibus hæc posset calumnia refutari.* Ecce opinionem istam vocat calumniam: Non ergò dubitavit de opposito ejus, sed fuit planè certus.

6. Quarta opinio dicit, animam esse ex traduce, dicit, animam nasci ex anima, sicut corpus nascitur ex corpore, & simili cum brutis conditione subsistere: Dicit, inquam, animas intellectivas non minùs quam animas brutas educi & traduci ex potentia seminis. Ita Tertullianus, Apollinaris, & magna pars Occidentalium. Et hunc errorem refutat Augustinus *Epist.* 157. his verbis: *Nam & illi, qui animas ex una propagari asserunt, quam Deus primo homini dedit, atque ita eas ex parentibus trahi dicunt, si Tertulliani opinionem sequantur, profectò eas non spiritus, sed corpora esse contendunt, & corpulentis seminibus exoriri. Quo perversius quid dici potest? Neque hoc Tertullianum somniasse mirandum est, qui etiam ipsum creatorem Deum non esse nisi corpus opinatur. Qua dementia repulsa à corde atque ore Christiano, quisquis animam, sicuti est, non esse corpus, sed spiritum confitetur, & tamen in filios ex parentibus duci, in eo quidem nullis coarctatur angustiis, quod omnes animas, etiam parvulorum, quos Ecclesia non utique in falsa, sed in vera peccatorum remissione baptizat, vera fides prædicat trahere originale peccatum,* &c.

7. Quinta sententia dicit, animas in dies à Deo ad exigentiam dispositorum ac actuatorum seminum creari, ac dispositis & actuatis seminibus infundi. Hæc erat sententia sancti Hieronymi; dubitavit tamen multùm de illa sanctus Augustinus. Utrumque patet ex his Epistol. 28. verbis: *Proinde, ne longum faciamus, hoc certè sentis, quod singulas animas singulis nascentibus etiam modo Deus faciat. Cui sententiæ ne objiciatur quod omnes creaturas sexto die consummaverit Deus, & septimo die requieverit, adhibes testimonium ex Evangelio: Pater meus usque modò operatur, & ego operor. Sic enim ad Marcellinum scripsisti: In qua epistola etiam mei commemorationem benevolentissimè facere dignatus es, quod hic me haberet in Africa, qui ei ipsam faciliùs possem explicare sententiam. Quod si potuissem, non ille hoc abs te tam longè posito inquireret, si tamen id tibi ex Africa scripsit. Nam quando scripserit nescio, tantùm scio, quod de hoc bene cognoverit cunctationem meam. Unde me inconsulto facere voluit, quamquam etiamsi consuleret, magis hortarer & gratias agerem, quod nobis omnibus conferre posset, nisi tu breviter rescribere, quam respondere maluisses. Credo, ne superfluò laborares, ubi ego essem, quem putabas id optimè scire, quod ille quæsiverat. Ecce volo, ut illa sententia etiam mea sit, sed nondum esse confirmo.* Et infra dicit: *Unde illa de animarum novarum creatione sententia, si hanc fidem,* scilicet de originali peccato, *fundatissimam non oppugnat, sit & mea; si oppugnat, non sit & tua.* Augustinus ergò de hac sententia dubitabat, de qua Hieronymus firmus & certus erat. Verùm Augustinus non dubitaret modò. Modò enim cum Hieronymo tenet universalis Romana Ecclesia, à qua Augustinus non se separaret.

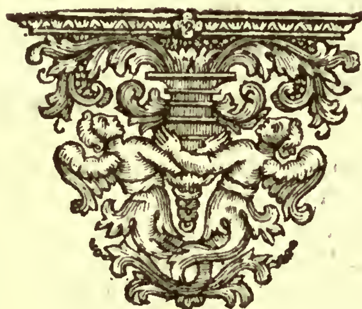
8. Superest & alia, à sancto Hieronymo non relata, de ortu animarum sententia, quæ dicit animam à Deo non creari aut infundi, sed ab alia anima produci, eò ferè modo quo candela solet à candela accendi. De hac sententia etiam dubitavit Augustinus. Ex Epistola 157. hæc ejus sunt verba: *Sed cum considerari & pertractari cœperit quid dicatur, mirum, si ullus sensus comprehendit humanus, quonam modo tamquam lucerna de lucerna accendatur, & sine detrimento alterius alter inde ignis existat, sic anima de anima parentis fiat in prole, vel traducatur in prolem: Utrum incorporeum semen animæ suâ quadam occulta & invisibili via seorsim ex patre currat in matrem cum fit conceptus in fœmina: An, quod est incredibilius, in semine corporis lateat. Cum autem fluunt irrita sine ullis conceptibus semina, utrum semen animæ non simul exeat, an summa celeritate, atque atomo temporis unde exierat, recurrat? Et si perit, quo modo ipsa, cujus mortale semen est, immortalis est anima? An immortalitatem tunc accipit, quando formatur ut vivat, sicut justitia quando formatur ut sapiat: Et quo pacto eam Deus fingat in homine, etiamsi anima seminaliter trahatur ex anima, sicut fingit in homine corporis membra, quamvis corpus seminaliter trahatur ex corpore? Si enim non spiritualis creatura fingeretur à Deo, non scriptum esset: Qui fingit spiritum hominis in ipso. Et in eo, quod legitur: Qui finxit singillatim corda hominum: Si per corda significatæ sunt animæ, fingi eas posse quis dubitet? Sed quæritur, utrum ex una anima hominis primi, sicut fingit singillatim facies hominum, ex uno tamen corpore hominis primi. Cum hæc atque hujusmodi de hac re multa quærantur, quæ nullo sensu cordis explorari possunt, & à nostra experientia longè remota sunt, atque in abditissimis naturæ finibus latent, non erubescendum est homini confiteri, se nescire quod nescit, ne dum se scire mentitur, nunquam scire mereatur.*

9. Ast quam ex his sententiis sequuntur nostri Marpurgenses? Meo quidem judicio resuscitant errorem Tertulliani & Apollinaris, quem dicit Augustinus esse Tertulliani somnium, ac dementiam à corde & ore Christiano repellendam. *Hæc mei judicii est ratio*: Quia Marpurgenses dicunt animam educi ex potentia materialis seminis: Neque enim credo illis placere semen animæ spirituale, de quo dubitavit Augustinus. Atqui eductio animæ ex potentia materialis seminis est Tertullianismus & Apollinarismus. Uti patet ex verbis sancti Augustini & sancti Hieronymi jam adductis. Ergò Marpurgenses non sunt contenti Lutheranismo aut Calvinismo, sed habere quoque volunt Tertullianismum ac Apollinarismum. *Patet major*: Quia negant animam creari: Ergò affirmant illam educi. *Patet consequentia*: Quia inter eductionem & creationem alicujus formæ nulla datur actio media: Nulla, inquam, datur alicujus formæ productio,

ductio, quæ neque sit creatio, neque eductio, sed omnis omnino productio est vel creatio vel eductio. Atqui Marpurgenses negant animam produci per creationem: Ergò dicunt eam produci per eductionem, adeoque resuscitant nobis hæresim & errorem Tertulliani & Apollinaris. *Major est indubitata*: Quia omnis cujuscumque formæ productio vel habet vel non habet caussam aliquam materialem: Etenim habere & non habere hujusmodi caussam contradictoria sunt, inter quæ proinde nullum esse valet medium. Atqui actio caussam materialem habens est idem quod eductio; actio verò caussa materiali carens est idem quod creatio: Uti notum est ex terminis. Ergò omnis omnino formæ cujuscumque productio vel est creatio vel eductio.

Dabam Lovanii die decima septima mensis Junii 1640. calamo festino & inter varias hujus laboriosæ ac infortunatæ vitæ occupationes & adversitates non satis expedito. Vos æqui, bonique consulite, & si quid offendiculi occurrerit, benevolè ignoscite. Quidquid enim dixi, ab illo Prophetæ dicto regulatus dixi. *Arguet me justus in misericordia, & increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.*

FINIS.

INDEX SECTIONUM, ET CAPITUM

APOLOGIÆ PRO ANIMA SENSITIVA OVI.

EPISTOLA P. HENRICI NORIS AD P. CHRISTIANUM LUPUM.

Eximie, atque eruditissime Pater.

UBi nam Terrarum es mi Lupe? Incolis nè Lovanium? An te Bruxellæ tenent? Audio etiam te Trajectum ad Mosam perrexisse, ut cum Eminentissimo Bullionæo hujusce nostræ Provinciæ commoda promoveres, ac veteres Augustinianas Colonias reparares. Sive agas, sive scribas, Catholicæ Ecclesiæ insudas, eamdemque calamo, ac factis egregiè promoves. O te igitur beatum, qui & facis scribenda, & scribis legenda. Porrò tria, quæ hoc anno volumina edidisti, per manus, oraque hominum volitant, ac tui desiderium summis Viris, ac magnis Principibus excitarunt. Sed omnium studia vicit Cosmus III. Magnus Etruriæ Dux, in quo sanè Juvene Principe pietatis cultus cum sacræ eruditionis amore certat. Nullus Principum eo religiosior; est enim ad Christianam pietatem, ac Catholicæ Reipublicæ cultum totus compositus. Nemo eumdem in amore erga bonarum Literarum Professores superat. Edideram ipse hoc anno Historiam Pelagianam, & Dissertationem de Synodo V. una cum Vindiciis Augustinianis. Volumen in Etruriam vix impressum mittitur, ac nescio qua mihi propitia sorte Serenissimo, & Reverendissimo Cardinali Mediceo placet. Illicò nihil tale opinatus in Etruriam honorificentissime vocor, Magni Ducis Theologus, ac Pisana Cathedra ornatus; Lectionum numerus, atque argumentum meo arbitrio committitur. Nullas ad deliberandum moras sumpsi. Nam licet Romam a SS.D.Clemente X. Qualificator S.Inquisitionis Romanæ Universalis, ut vocant, nuper evocatus fuissem, cum magni me hic labores, ac stipendium nullum maneret, nempè ut probe noris, in examinandis Libris ad eamdem Inquisitionem delatis, in dandis Consultationibus, in rescribendo nostris hominibus, qui illiteratis Literis ad tormentum quotidie mihi molesti sunt, Magni Ducis invitamentis morem gessi: Florentiæ enim ingens quies, Librorum copia, grande stipendium, ac Magni Principis gratia, ac patrocinium aderunt. Verum nuper mihi lætitia cumulata est, cum audivi te etiam opimo sexcentorum, ac triginta Scutorum stipendio, ab eodem Serenissimo Duce Florentiam vocari. Quid enim mihi gratius, quid jucundius, quid utilius accidere poterat quàm Te coram alloqui, hoc est semper à Te discere, quem uti deambulantem Bibliothecam universi, & singuli admirantur? Sed nec quicquam Tibi honorificentius, vel Literis tuis commodius contingere potuit. Satis Belgium, ac Lovanium tuum illustrasti. Rumpe moras, vocat te Florentia Italicarum Urbium pulcherrima, cui vel ipsa vestra Antuerpia cedit. Invitat Te Magnus Princeps, ac grandi stipendio allicit, utetur Te vicino Roma, ac frequentius suorum Oraculorum fundamenta per Te discet. Strepit isthic armorum fragor, vastantur agri, ac Literatorum stipendia Militaris licentia imminuit. In Etruria citra Bellorum tumultus in summa quiete Historiæ Sacræ illustrandæ vacare poteris. Adero ipse lateri tuo, non quidem Comes, sed servus, eamque, quam olim Romæ, operam rebus tuis sedulam commodabo. Aderunt Amici, ac nominis Tui studiosissimi viri Illustrissimus Airoldus illuc Nuntius Apostolicus designatus, Canonicus Panciaticus, tuique amantissimus An-

tonius Magliabecchius ingentis eruditionis vir, ac Principum Bibliothecis Præfectus, qui omem lapidem movit, ut ambo Florentiam vocaremur. Mi Lupe, Deus nobis hæc otia fecit. Hoc præteritis tuis laboribus munus, hoc futuris meis incitamentum divina gratia posuit, cujus motibus te meo exemplo morem gesturum spero. Erit id Lovaniensi Academiæ ornamento, quum ex ejusdem Scholis maximi Europæ Principes Doctores pro suarum Urbium academiis caro pretio conducunt. Tù interim cura, ut ex nostra Familia Vir tibi succedat, qui tua vestigia, si non impleat, hoc enim de nullo sperari licet, saltem sequatur. Vale.

Dabam Romæ die 12. Augusti 1673.

Eximiæ V. P.

Addictissimus Servus
F. Henricus de Noris
Veronensis Augustinianus.

EPISTOLA P. CHRISTIANI LUPI
AD P. HENRICUM NORIS.

Adm. Rev. ac eximie Pater.

QUod adhuc vivam in vestræ Paternitatis memoria summopere gaudeo. Utinam detur Paternitati vestræ convivere, & commori. Ego nullos quæro proventus. Paupertatem sum professus, & me non pœnitet. Ex vestri tamen amore non sum alienus à Florentia. Et certò tanto Principi servire esset mihi summa gloria, & ante omnia utinam essem aptus. Verùm aliqua obstant, & fortiter. Primò, quod sim senex: sum enim sexaginta annorum. Hinc opus est, ut seriò cogitem de futuris. Secundò, hæc Provincia eget mea opera. Nosti rationes. Tertiò; si Belgio excedam, offendam multos, etiam Belgii Primates. Quartò, habeo insignem Bibliothecam, sine qua sum miles sine armis: quomodo ipsam portabo in Italiam? & ut mea inchoata scholia expleam, debeo illam habere ad manum. Interim me posui sub arbitrio Reverendissimi Patris ex-Generalis, & ipsi, & vobis obedio. Cum ipso agere dignetur Vestra admodum Rev. Paternitas, quam Deus Opt. Max. diù custodiat.

Datum Lovanii die 31. Augusti 1673.

Supplico, ut cum Reverendissimo Patri ex-Generali momenta hujus negocii seriò discutiatis. Non est res modica. Et prima vobis cura debet esse de bono Ordinis.

Adm. Rev. ac Eximiæ Paternitatis V. devotiss. Famulus
Frater Christianus Lupus.

EJUS-

EJUSDEM EPISTOLA AD P. REGENTEM S. SPIRITUS.

Adm. Rev. Pater Magifter Regens.

BInas veftras accepi Literas, benevolentiæ undequaque pleniffimas. Ex ipfis ago fummas gratias. Nihil magis habeo in votis, quam fervire Sereniffimo, ac Magno Etruriæ Duci: fummo Principi, maximo pro merito apud omnem Chriftianitatem. At varia obftant. Primò, quia ego non fum aptus. Sereniffimus D. M. Dux eft circa me deceptus. Quis enim fum ego? Deinde fi Belgio excedam, offendam multos, & præfertim hanc univerfitatem. Tertiò, Italicam linguam peffimè calleo. Quartò, Sereniffimæ Suæ Celfitudini fervire non poffum fine noftris libris; ut mea Scholia compleam, debent illi effe ad manum. Et quomodò illos portabo in Italiam? Ego interim me fubjeci arbitrio Reverendiffimi Patris ex-Generalis; ipfi obediam. Illuftriffimis DD. Capponio, Panciatico, Magliabechio, ac etiam D. Apoftolico Nuntio mea humillima obfequia offerre dignetur veftra admodum Reverenda Paternitas, quam Deus Opt. Max. diù cuftodiat.

Dabam Lovanii die 31. Augufti 1673.

Adm. Rev. Paternitatis veftræ devotiffimus famulus

F. CHRISTIANUS LUPUS.

ELEN-

ELENCHUS EORUM

QUÆ IN SINGULIS TOTIUS OPERIS TOMIS CONTINENTUR.

Sex priora volumina amplectuntur Synodorum Generalium ac Provincialium Decreta & Canones scholiis, notis, ac historica Actorum Dissertatione illustratos.

IN TOMO PRIMO.

IN TOMO SECUNDO.

IN TOMO TERTIO.

IN TOMO IV.

II. Dis-

IN TOMO V.

IN TOMO VI.

IN TOMO VII.

IN TOMO VIII.

IN TOMO IX.

IN TOMO X.

IN TOMO XI.

IN TOMO XII.

Finis Tomi XII. & ultimi.